

విద్యార్థి కల్పతరువు.

అను

ఆంధ్రభాషావిషయ సర్వస్వము

DASARI SUBRAHMANYAM,
Editor-in-Charge, Chandamama

రచయిత :

విద్యాన్, శ్రీ ముసునూరి వేంకటేశ్వరి
శబ్దార్థపీఠిక, వ్యాసమంజరి వగైరా గ్రంథకర్త, రాజమండ్రి.

ప్రచురణ :

వేంకట్రామ అండ్ కో.,
విజయవాడ - మద్రాసు - హైదరాబాదు

1964

సర్వస్వస్వయం సంకలితము]

[వెల రు 8-00

అను గనికెట్టి చూచువాడు = ఒక
నొక ఋత్విక్కు

ఉపధ—వ్యాకరణ పరిభాషయందు
బడముయొక్క తుది యక్షరమునకు
ముందున్న యక్షరము మంత్రి మొద
లగువారి గుణములను బోక్షించుట

ఉపధానము—దీనియందు శిరముంప
బడును = తలగడ

ఉపస్థ—మఖమార్గమున గాలి విడు
చుట = ఊడచుట

ఉపధానీయము—ఉపధానము
(పెద) నందుఁ బుట్టిగది - పథ లకుఁ
బూర్వము అర్థవిస్థమువలె నుండు
వ్యభేదము (పయ పానము)

ఉపనక్షత్రము—అప్రధానముగు నక్ష
త్రము (అశ్విని మొదలగు నిరువది
యేడు నక్షత్రములలో నొక్కొక్క
దానికి వేరువేరుగా నిరువదియేడేసి
చిన్ననక్షత్రములు అనుసరించి రాసి
చక్రమున నుండును)

ఉపనయనము—1 దగ్గఱకు వెచ్చుట
2 పొందింపఁ జేయుట 3 వేదపర
నార్థము బాలుని గురుసమీపమునకుఁ
బంపుటకై కావించఁబడు సంస్కార
విశేషము = కడుగు

ఉపనాయకుఁడు—(దగ్గఱకు వెచ్చు
వాఁడు) 1 ఉపపతి=విటుఁడు నాట
కాదులయందునాయకునియొక్క గొంచెము
తక్కువయై సహాయుఁడుగానుండు
మఱియొక నాయకుడ నాయ
కుని గుణోత్కర్షణను ప్రకటించు
వాడు

ఉపనాయక—నాటకాదులయందు
ముఖ్యశాసకకుఁ గొంచెము తక్కువ
ప్రాధాన్యముగల నాయక

ఉపనిక్షేపము—వస్తురూప సంఖ్యా
దలను జెప్పి యేదే నొకవస్తువు
నొకనియొద్ద దాచుట రూపమును
సంఖ్యనుజెప్పి చూపి పదిలపఱచుటకై
యొకని కప్పగించిన వస్తువు

ఉపనిధాత—ఏదోయొకవస్తువు నొకని
యొద్ద నుపనిధిగా దాచువాఁడు

ఉపనిధాయకుఁడు—చూ ఉపనిధాత.

ఉపనిషత్తు—(ఉప-ని-పత్) గురుని
సమీపమున శిష్యునిచే లెస్సగా
బొంద బడినది = బ్రహ్మవిద్యా ప్రతి
పాదకమును వేదశిరోభాగము నగు
బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశ సర్వస్వము

ఉపనీతుఁడు—ఉపనయన సంస్కారము
పొందినవాఁడు వేదాధ్యయనార్థము
గురు సమీపమున కుఁ దేబడిన
బ్రహ్మచారి

ఉపనేత—వేదపరనార్థతకై ఉపనయన
సంస్కారమును జేయు నాచార్యుఁడు.

ఉపన్యాసము—1 సమీపమునఁ
జెట్టుట 2 ఒక విషయమునుగూర్చి
విస్తరించి మాట్లాడుట 3 తనకార్య
మును నెఱవేర్చుటకై చేసికొనుసంధి.

ఉపపతి—మాటుమగఁడు = విటుఁడు.

ఉపపదము—ఒక పదమునకు అన్యవ
హితపూర్వముగా నున్న బడము ఒక

నామమనకు వెనుక పలుకబడుచున్నది.
(శర్మ, వర్మ, గుప్తాది.)

ఉపపాతకము — పాతకమువలె నుండి
దానికంటె నిమిష తక్కువఫలము
గల పాతకభేదము.

ఉపపాదనము — యుక్తిచేసమర్థించుట,
ఏ విషయము నైనను వివరించి
చెప్పట.

ఉపపురాణము — వ్యాసమహర్షి
ప్రోక్తములగు నష్టదశపురాణములవలె
నుండి నానామనిరచితములగు నార
సింహాది పురాణములలో నొకటి.

ఉపస్మిక — దీనిచే నోరు పువ్వువలె విక
సించును = ఆపులింత.

ఉపమాత — తల్లితో సమానమయినది
= సవతితల్లి, పితృతల్లి మొ.

ఉపమాద్రవ్యము — పోలికగా
గ్రహింపబడిన వస్తువు = కమలాది.

ఉపమానోపమేయభావము — ఉప
మానమునకును, సుపమేయమునకును
గల సంబంధము.

ఉపమేయము — సరిపోల్చబడినది =
మూలము.

ఉపయోచనము — సమీపమునకు వచ్చి
యభీష్టములను బ్రార్థించుట.

ఉపరక్తము — దానన పువ్వుయొక్క
సమీపమున నుండుటచే దానియొలుపు
గుణము గలదియై తోచెడు స్పృటికపు
తాయవలె ఉపాధి సాన్నిధ్యమున

నుండుటచే దానిగుణము గలదిగా
నూహింపబడునది = జీవాత్మ.

ఉపరక్షణము — శివర రక్షణము కొర
కుఁ జూట్టును వేసిన కంచె మున్నగు
నావరణము, శివరక్షణార్థము నైస్య
మును గాపుంచుట.

ఉపరక్షోడు — పరులవలనఁ గీడులేకుండ
బ్రభువునొద్ద గాపుండు భృత్యుడు.

ఉపరసము — మందులోఁ జేర్చబడు
సనుపానరసము.

ఉపలక్షకము — స్వార్థమును విడువక
అన్యార్థమును లక్షణించే దెలుపునట్టి
శబ్దము.

ఉపలక్షణము — వాచ్యార్థమునే కాక
దానికంటె నితరమగు స్థానము సయి
తము లక్షణించే దెలుపు.

ఉపలఙ్ఘిప్రియము — ప్రియమైన
వాలము (తోడ) గలది = చమరీ
మృగము.

ఉపవీతము — ఎడమ భుజము మీద
నుండి కడిచేతిక్రిందుగా వ్రేలాడు
నట్లు ధరింపబడు జన్నిదము.

ఉపవేదము — వేదపద్యకవిత. (ఋ
గ్వేదమున 'కాయశ్చేదమును, యజు
శ్చేదమునకు ధనుశ్చేదమును, సామ
వేదమునకు గాంధర్వవేదమును, ఆధ
ర్యవేదమునకు స్థాపత్య శస్త్రవేదము
లను నుపవేదములు.)

ఉపవ్యాఘ్రము — క్రూరత్వమున
జెడ్డపులితో సమానమైనది = సింహి

ఉపశయము—మృగములను బట్టుటకై
దాగుట కనుకూలమగు పల్లము

ఉపశయము—కావలినారు వంతుల
ప్రకారము పంతుడుట

ఉపశయ్యుడు—శిష్యునకు శిష్యుడు
= ప్రశిష్యుడు

ఉపశ్రుతి—ఒక దేవతను శుభాశుభము
లను గూర్చి ప్రశ్నింపగా నా దేవత
యొక వ్యక్తిపై నావేశించి వానిచే
కేప్పించెడు సమాధాన వాక్యము
ప్రసంగ సమయమున దైవికముగా
వినబడు శుభాశుభవాక్యము

ఉపశ్లేషణము — (గృహఘటములకు
వలె) ఆధారాధేయములకు గల యొక
దేశసంబంధము

ఉపసంక్రమణము — ఉన్నయాధార
మును వదిలి సమీపముననుండు మఱి
యొక యాధారమును జేరుట

ఉపసంగ్రహ)గ్రహణము—నమ
స్కారార్థము పాదములు పట్టు
కొనుట.

ఉపసంహారము—1 విడిచి పెట్టిన
బాణమును మఱియొక వాక్కించుట
2 గ్రంథాదుల మగింపు.

ఉపసదనము—గురుని పాద సమీప
మున గూర్చుండుట = సేవ

ఉపసూర్యకము — సూర్యచంద్రుల
పరిశేషము

ఉపస్మరణము—అన్నాదులు పెట్టు

టకు నడుగున నాధారముగా వేసిన
యాకు పాత్ర మొ

ఉపస్త్రీ—అగ్నిసాక్షిగాఁ బెండ్లాడిన
భార్యకొక యుంచుకున్న యాడుది

ఉప్సృతి—జాబాలి మున్నగు ఋషు
లచే రచింపబడిన ధర్మశాస్త్ర
విశేషము

ఉపస్వేదము—అగ్ని మొదలగువాని
దాఘననుండుట వలనఁ గలిగిన
యూష్యము = చెమట.

ఉపహారము—దేవతలకును రాజుల
కును గానుకగా నిచ్చెడు ద్రవ్యము

ఉపాంశుక్రీడితుడు—స రాజునకు
రహస్యక్రీడలయందు స్నేహితుడు.

ఉపాకరణ)కర్మము—స ఉపనయ
నాంతరమున సంస్కార పూర్వక
ముగాఁజేయు సభ్యయనారంభము

ఉపాకృతమ — యజ్ఞమున సభిమం
త్రించి హింసింపబడు బలిపశువు

ఉపాఖ్యానము—ప్రధాన కథలో
వచ్చెడి యవాంతరకథ

ఉపాధ్యాయ—చదువు చెప్పవది

ఉపాధ్యాయాని— ఉపాధ్యాయుని
భార్య

ఉపాధ్యాయ)యి—1 చదువుచెప్ప
యవలె 2 ఉపాధ్యాయుని భార్య

ఉపాధ్యాయుడు—1 వేదమును జది
వించువాడు, 2 చదువుచెప్పవాడు.

ఉపాసనము— మన్న మున్నగువానిచే
చేయబడిన బండి = మృచ్ఛకటికము
మట్టిబండి

ఉపావృత్తము— శ్రమముపోవుటకై
పనుమాటు నేపై బాల్గొడునది =
గుడ్డము

ఉపాహ్వనము— దేవతాదులను
మంత్రోచ్ఛారణముచే బిలుచు

ఉపేంద్రుడు— చూ ఇంద్రావంజుడు
1 ఇంద్రునకుఁ దమ్ముఁడు 2
ఇంద్రురక్షించుట కతని సమీపమున
నుండువాడు 3 ఇంద్రుఁడొకమునకుఁ
జైలోకిమున నుండువాడు = విష్ణువు

ఉపేద్ధాతము— 1 మిక్కిలి సమీప
మునం దెటు గఁజేయబడునది 2
ప్రకృతార్థమును దెలియజేయుటకు
సర్వాంతరమును జెప్పుట = ఎక

ఉభయచరము— రెండింటి యందుఁ
(ఆకాశభూమియందును నీటియందును
గాని నీటియందును ఆకాశమందును
గాని భూమియందును ఆకాశమందును
గాని) తిరుగునది = తాఁబే పక్షి
మొ

ఉభయకోముఖము— రెండువైపుల
ముఖవ్యాసము కలది = ఇన్స మొ

ఉభయకోముఖ— ఈయచున్నప్పుడు
ఒకప్రక్క దూడయొక్క ముఖమును
మరొకప్రక్క తపముఖమునుగలది =
ఈయచున్న యావు

ఉభయవేదము— రెండుపక్షముల
నుండియు జీతము పుచ్చుకొనువాడు

= పైకి శత్రురాజుల కొలువులోనున్న
ట్లగుపడు చారుడు.

ఉభయవ్యంజనము— స్త్రీ పురుష
లక్షణములు గల వ్యక్తి = పోట

ఉమ— ఓబిడ్డా వలదనితల్లిచే దపస్సు
నుండి నిషేధింపఁబడినది రక్షించు
నట్టిది = పార్వతి

ఉమా (వతి) వల్లభుడు— పార్వతికి
మగడు = శివుడు

ఉమాసుతుడు— పార్వతి యొక్క
పుత్రుడు = 1 వి నాయకుఁడు,
2 కుమారస్వామి

ఉరగము— ఉరస్సు (పొట్ట) చేఁ బ్రాకు
నది = సర్పము

ఉరగరాజు— పాములకుఁ బ్రభువు =
వాసుకి శేషుడు

ఉరగారి— సర్పములకు శత్రువు =
1 గరుడుడు 2 నెమలి 3 మంగి.

ఉరగాస్యము— సర్పముఖము వంటి
ముఖముకలది = తొలిక

ఉరసిలుడు— వికాలమైన తొమ్మిది
వాడు = శౌర్యవంతుడు.

ఉరస్సుడు— ధర్మపత్నియందఁ బుట్టిన
వాడు = ఔరసపుత్రుడు

ఉరస్తాణము— వక్షస్థలమునురక్షించు
నది = కవచము.

ఉరుక్రముడు— పెద్దయక్షుడు లిడిన
వాడు = వామనరూప విష్ణువు.

ఉరోజము } ఉరోజాతహ
ఉరో(భవము)భువు } వక్షస్థలమునఁ
బుట్టినది =
కుచము

ఉరోహస్తము—హస్తములతో
తొమ్మిదై గొట్టుకొని బాహువులతోఁ
బోరాడు మల్లయుద్ధవిశేషము

ఉర్వర—సమస్తసృమలు పండువది =
మంచిభూమి

ఉర్వశి—1 గొప్పవారిని సయితము
తశపఱచుకొను నొక దేవతేశ్వరి 2.
నారాయణుని యూరువులనుండి
పుట్టినది = ఉర్వశి

ఉర్వి—1 విశాలమైనది 2 కశ్యపుని
యూరువులచే నెత్తబడినది 3 పర్వ
తములచే నెత్తబడినది = భూమి

ఉర్విధరము—భూమిని ధరించునది =
పర్వతము

ఉర్విభ్రుత్తు—భూమిని ధరించు వాడు
నది = 1 కొండ 2 రాజు

ఉర్వి (జము) రుహము—భూమి
యందు మొలచునది = చెట్టు

ఉర్విశుండు—భూమి కధిపతి =
1 ప్రభుత్వ 2 రాజు

ఉఱుఁ (ఱు) ద్రామ—ఆనలను బాలు
పితుకునప్పుడు వెనుకకాళ్ళకుఁ గట్టు
త్రాడు = బధను

ఉలూకము—నేత్రతేజముచేఁ గాకు
లను దహించునది = గూబ

ఉల్క—మంటలేనిప్పు = కార్పిచ్చు.

ఉల్కాపాతము—ఆకాశము నుండి-
శ్శాకారముగు కాంతి పుంజము
పడుట

ఉల్కాముఖము—కొఱవివంటి
ముఖముగలది = కొఱవిదయ్యము

ఉల్కాముఖ-కొఱకచ్చువలె నుండెడు
ముఖము కలది = ఆదనకృ.

ఉల్లాపము—శోకభీత్యాదుల వలన
గలిగిన వికృతస్వర విశిష్టమైన పలుకు.

ఉల్లుంరసము—మనస్సునఁ గ్రోధము
గలిగి పైకి స్తోత్రము జేయుచున్నట్లు
పలుకుట

ఉష్మపుండు-ప్రాత కాలమును బాలించు
వాడు = సూర్యుడు

ఉష్మర్బుధుండు—ప్రాత కాలమునఁ
బ్రజ్వలించువాడు = అగ్ని ప్రాత
కాలమున మేల్కొనువాడు = దిడ్డ.

ఉషాకలము—ప్రాతః కాలమునఁ
గూయునది = శోడి

ఉషాపతి—బాణాసురుని కుమార్తె
యగు సుషకు భర్త = అనిరుద్ధుడు

ఉష్ణంకరణము—వేడి చేయుటకు
సాధనమునది = 1 చిత్రమాలము.
2 కంబళి

ఉష్ణనది—నిరంతరము తపించుచుండెడు
నరకలోక నదీవిశేషము.

ఉష్ణ (రుచి) రశ్మి—(ఉష్ణ కరుడు)

పంక్తిలో నందఱు భుజింపకపూర్వ
మొకఁడులేచినచో మిగిలినవారిపాత్రల
యందలి యన్నము
ఉచ్చిష్టుడు—అన్నము భుజించిన
పిదపఁ బ్రత్యక్షవాదిపద్ధి చేసికొనని
వాడు
ఉచ్చాస్వసము—ఉపిరి బయటకు
విడుచుట
ఉటజము—గడ్డితోఁగాని యాకుల
తోఁగాని కట్టబడిన యిల్లు = పర్ణ
కాల
ఉమఁబోతుపిందె—చెట్టు కాపుడిగిన
పిమ్మటఁ బుట్టి పిందె
ఉదుపకుక్క—ఉదుము లోగనవానిని
వేటాడెడు కుక్క
ఉదు(పుడు)పతి—నక్షత్రములకుఁ
బ్రభువు = చంద్రుడు
ఉదుపధము—నక్షత్ర మార్గము =
ఆకాశము
ఉదుపము—నీటినుండి రక్షించునది =
తెప్ప నాన పుట్టి
ఉడ్డకేలుగలాడు—నాలుగుచేతులు
గల వేలుపు = శ్రీనిధిపు
ఉడ్డమోమువేలుపు—నాలుగు
ముఖములుగల దేవుడు = బ్రహ్మ
ఉత్కంఠిత—ప్రియుఁడు సమయము
నకు రాకుండుటను సహింపక దుఃఖిం
చెడు నాయిక
ఉత్కలికాప్రాయము—సమాసము
లతోడను కలువైన యక్షరముల
తోడను గూడిన గద్యభేదము

ఉత్కలుఁడు—కులమర్యాదను దాటిన
వాడు = కులద్రష్టుఁడు
ఉత్తాతకేళి—ఏనుగులు మొదలగు
నవిదంతములు మున్నగువానితోఁ
గోరాడుట
ఉత్తమర్ణుడు—అప్పించినవాడు
ఉత్తమసాహసము—అపరాధము
నకు విధించు దండుగులగోఁ బెద్దది =
శిరచ్ఛేదము మొ
ఉత్తమాంగము— శరీరావయవము
లన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైనది = శిరము
ఉత్తరకాయము—దేహముయొక్క
ఉత్తరభాగము
ఉత్త్రక్రియలు—మృతులగునారి
నుద్దేశించిజేయఁబడిన దహనసంస్కా
రము శ్రద్ధము మొదలుగాఁగల
కర్మాకలాపము
ఉత్తర(జందె)జన్నిదము—యజ్ఞోప
వీరిమునరె ధరించు ముత్యాలహారము
సువర్ణనూత్రము మొ
ఉత్తరపక్షము—రెండవదియగు
కృష్ణపక్షము వాదమందు సిద్ధాంత
పక్షము.
ఉత్తరవేది—యజ్ఞముం దగ్గిస్థాప
నార్థమై యుత్తరదిక్కున వేసినవేది
ఉత్తరసాక్షి—సాక్షులుచెప్పిన విష
యమును దాను విన్నదానినిబట్టి ధ్రువ

కించు దంతములుగలది = అష్టాంగజము
లలో నొకటి.

పుష్ప బాణుడు — పుష్పములు
బాణములుగాగల ధనుస్సుగలవాడు
= మన్మథుడు.

పుష్పలావిక- పుష్పములను మాలలుగా
గ్రుచ్చి యమ్మనది.

పుష్పలిహము — పుష్పము లందలి
మధువును గ్రోలనది = తుమ్మెద.

పుష్పవంతులు — పుష్పమువలె వికా
సము కలవారు = సూర్యచంద్రులు.

పుష్పవతి (పుష్పిణి) — ఋతుసంబంధ
మైన రజస్సు గలది = బహిష్.

పుష్పశేరుడు — పుష్పములు బాణము
లుగాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

పుష్పహీన — మట్లుడిగిన యాడుది.

పులిందుడు — తమ భాషకంటె నితర
భాషల నెఱుంగనివాడు = చండాల
భేదములలో నొక జాతి మేచ్చుడు.

పూటకాపు — ఇతరుడు చేయవల
సినపనిని దాను చేసెదనని పూనుకొనిన
వాడు.

పూర్ణానకము — ఉత్సవ కాలమున
సంతోషముతో వస్త్రాభరణాదికము
లిచ్చుట.

పూర్ణిమ — పూర్ణచంద్రుడుగల దినము.

పూర్వ (జుడు) జ — త న క ం టె
బూర్వమునఁ బట్టినది (వాడు) =
అక్క, అన్న.

పూర్వదేవుడు — పూర్వ కాలమున
దేవపదమునం దున్నవాడు = రాక్ష
సుడు.

పూర్వపక్షము — సిద్ధాంతము కానిది =
వాదము.

పూర్వపర్వతము — తూర్పు దిక్కున
న్న పర్వతము = ఉదయపర్వతము.

పూర్వరాగము — మిగల సనురాగము
గల నాయికా నాయకులకు దర్శన
భావముచే, శ్రవణాదుల మాత్రమున
సంభవించెడు దశావికేషము.

పూలముడుపు — గర్భిణికిఁ జేయించెడు
పుష్పధారణము.

పూ(వింటివా) (విల్లు) విలుకాడు
— చూ. నవవిలుకాడు.

పృతన — (3 వాహినలు) 243 ఏనుఁ
గులు, 243 రథములు, 723 గుఱ్ఱములు,
1215 కాలిబంటులు గల సేనాసమూ
హము.

పృతనామాట్టు — శత్రు సేన యొక్క
బలమును సహింపఁగలవాడు = దేవేం
ద్రుడు.

పృథగ్జనుడు — సజ్జనులతోఁ గలియని
వాడు = దుర్మార్గుడు.

పృథివి — 1. ప్రసిద్ధమగునది, 2. పృథు
చక్రవర్తిచేఁ రెన్నగాఁ జేయబడినది,
3. వికాలమైనది.

పురుహూతుడు—యజ్ఞములయందు
బ్రచరమైన పిలుపు గలవాడ,
పురువనెడి రక్కసుని సంపినవాడు =
ఇంద్రుడు.

పురోభాగి—ముందు దోషమును
స్వభావముననే గ్రహించువాడు =
దోషాన్వేషకుడు.

పురో (ధనుఁ) (హితుఁ)డు—

1. కాంతిక పాష్టికాదికర్మలయందు
ముందుగా నుండువాడు, 2. యుక్తా
యుక్తములను చెలుపుచు యథావిధిగఁ
గర్మలను జేయించువాడు, 3. పురము
యొక్క తేనును గోరువాడు =
శుభాశుభవైదిక కర్మలను జేయించుచు
మేలు కీడులను చెలుపుచుండెడు
నాచార్యుడు.

పులికూడు— పులిని నయన్నము
(భిక్షున్నము), పులియొక్క ఆహారము.

పులికోచ— పులిముఖమువంటి ముఖము
కల సారెపురుగువంటి ప్రాశోపద్రవ
కరముగు పురుగు = పులికోస.

పులిగోరు— నడుచు వ్యాఘ్రమునకును
బరకమునకు మాటుగాఁ గూర్చిన
హారము.

పులినవతి—ఇసుక తిన్నెలకలది = నది.

పులిజూదము— పులులు మేకలతోఁ
గలసిన యొక యాట.

పులుచూలి సవతితల్లి— తెల్లగడ్డి
యందుఁ బుట్టిన కుమారస్వామికి సవతి
తల్లి యైనది = గంగ.

పులుగు (తత్తడిరాతు) బొల్లెడు—
చూ గుండవాచువాడు.

పులుగు (తేడు) దొర—
చూ. ఖగేశ్వరుడు.

పులుకాసిపులుగు— పచ్చనిపక్షి =
చిలుక.

పులోమజ— పులోమఁ డను ముని
వలనఁ బుట్టినది = శచీదేవి.

పులోమజిత్తు—పులోమని జయించిన
వాడు = ఇంద్రుడు.

పువుఁ(పూ)బోడి, పువ్వారుబోడి—
పుష్పమువలె మనోజ్ఞురాలగు నాడుది.

పువ్విలు (కాడు) తుడు— పుష్ప
ములు బాణములుగాఁగల ధనుస్సు
కలవాడు = మన్మథుడు.

పుష్కరము—1. పోషణ చేయునది =
ఉదకము, 2. బడలినవానిని బోపించు
నది = తామరపద్మము.

పుష్కరిణి—1. ఉదకములు కలది =
చెలుపు, 2. తామరలుకల కొలను.

పుష్పధయము— పుష్పలోని మధు
వును గ్రోలునది = తుమ్మెద.

పుష్పకము— పుష్పమువలె నుండునది =
కుబేరుని విమానము.

పుష్పకేతువు— పుష్పములు చిహ్న
ములుగాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

పుష్పదంతము— పుష్పములవలె ప్రకా

పుత్రోష్ణ—పుత్త్రుడు కలుగవలె ననడి కోరిక.

పుత్రోత్సవము—పుత్త్రుడు కలిగిన వెంటనే సంతోషముతో జేయబడు బహుమానాదికము.

పునర్భవ—మరల మరల బుట్టినది = గొం, సంసారము, చంద్రకళ.

పునర్భవు—తొలల నొకనికే బెండ్లా మయియుండి మరల నింకొకనికే బెండ్లా మయినది.

పునశ్చరణము— మంత్రముయొక్క పునః పునః పఠనము.

పునస్సంధానము—విచ్చిన్న మై పోయిన యగ్నిని మరల హోమగుండము నందుఁ గూర్చుట, గర్భాధానము.

పునస్సంస్కారము—రెండవసారి జరిపేడి యుపనయన సంస్కారము.

పునాసలు—సూర్యుడు పునర్వసు నక్షత్రమున నున్నప్పుడు చల్లిన ధాన్యము.

పునకకంచమువాడు—చూ. కపాలి.

పునకతాలుపు, పునకదారి—చూ. పాలభృత్తు (కపాలి).

పురందరుడు } 1. పురుషుని రాక్షసుని
(పురందుడు) } జంపినవాడు, 2. శత్రు పురములను ప్రక్కలించినవాడు = ఇంద్రుడు.

పురంధ్ర—గృహమును ధరించునది = గృహిణి, ఇల్లాలు.

పురశ్చరణము—హోమ కాలమున జేవతపేరు మాటిమాటికినుచ్చరించుట.

పురహరడు—చూ. త్రిపురాంతకుడు.

పురాకృతము—పూర్వజన్మమున జేయబడిన పుణ్యపాపరూప (శుభా శుభ) కర్మవిశేషము.

పురాణదంతాలు—పురాతనలగు భార్యాభర్తలు = పార్వతీ పరమేశ్వరులు.

పురాణపురుషుడు—పురాతన పురుషుడు = శ్రీవిష్ణువు, మదుసలి.

పురాణము—వేదముకంటె బురాతన చరిత్రము. చూ. పంచలక్షణము.

పురాతనము—బహుదినముల నాటిది = ప్రాచీని.

పురా (రి) రాతి, (పురవైరి)—చూ. త్రిపురాంతకుడు.

పురీషము—దీనిచే నాదరము పూరింపబడును = అమేధ్యము, మలము.

పురుషాదుడు—మన ఘృతము దిన వాడు = రాక్షసుడు.

పురుషాయిలము—స్త్రీ పురుషునివలె నాచరించుట = ఉపరితి.

పురుషార్థము—ధర్మాత్మ కామమోక్ష రూపమైన పురుషప్రయోజనము.

పురుషోత్తముడు—పురుషులలో నుత్తముడు = విష్ణువు, శివుడు.

పుడమిచెవి— ధూమి (వల్క్యకము)
చెవిగాఁగలది = సర్పము.

పుడమితాలుపు—భూమిని ధరించు
వాడు = కేపుడు, రాజు (కొండ).

పుడమి తే రెక్కువాడు—త్రి పు రా
సుర సంతకాలమున భూ మి ని
రథముగాఁ జేసికొని యెక్కినవాడు
= శివుడు.

పుడమి నంటు— భూమికి చెలికాడు
= శ్రీశైవు.

పుడమి(పూని)పట్టి--చా. నేలపట్టి
(1) భూమి విష్ణునకుగ్రహమన గల
వలెయై పరదత్తురహమన నొక బీజ
మును గనెను. అందుడి అంగారకుడు
పట్టెను 2. విష్ణుని స్వేదబిందువు
భూమిపై బడగా నందుండి కాంతి
మంజుడగు పురుషుడు పుట్టెను.
3. శివుడు దాక్షయణిని గోల్పోయిన
విహముచే నందుమండ నతనిశరీరము
నండి స్వేదబిందువు జారెను. అం
దుడయించిన లోహితాంగుడను
పురుషుని భూదేవి పుత్రభావమునఁ
బెంచెను = అంగారకుడు.

పుడమిమూర్తియనొక—భూ జే వి కె
జీరియైనది = సముద్రము.

పుడమి మొలనూలు—భూ దేవి
మొలత్రాడెనది = సముద్రము.

పుడ(మిజే.దు) (మీశు.దు)మీశ్వ
రు.దు చూ. నే.కే.దు.

పుడమి వేలుపు—చూ. నేల వేళ్ళు.

పుదుకుంగల్లు—ఈ వి గ ల రా యి =
చింతామణి.

పుడుకుదొడుకు — ఈవిగలయావు =
కామధేనువు.

పుడుకుమాను—ఈవిల చెట్టు =
కల్పవృక్షము.

పుణ్యజనుడు— పుణ్యాత్ముడగు
మనుష్యుడు=నిర్పతి, యక్షుడు మొ.

పుణ్యజనేశ్వరుడు— పుణ్యజలకు
(ముక్కులకు) బ్రభువు = కుచేయఁడు.

పుణ్యాభూమి— వింధ్యపర్వతమునకును,
హిమవత్పర్వతమునకును మధ్యను
భూమి.

పుణ్యశ్లోకము— ప వి త్ర మ యి న
చరిత్ర కలవాడు = నరడు-మొ.

పూర్ణాస్త్రి—భర్తగల యాడుది.

పుణ్యహవాచనము — దైవాచార్య
 ప్రారంభమన విష్ణేశ్వరీ పూజక
 తిమ్మట మంగళార్థము పుణ్యహమను
 శబ్దమను మాఁడు మాటలు చచ్చి
 రించుట = ఆశుద్ధినివారణ కర్మము.

పుత్రికామేష్టి—పుత్రిలను గోరి
చేసెను యాగవిశేషము.

పుత్రాచార్యుడు—తన శత్రువును
తన కుపాధ్యాయుడుగాఁ గలవాడు.

పుత్తుడు— పున్నామనరకము నుండి
రక్షించువాడు = కుమారడు.

పీతాంబరుడు—పచ్చని వస్త్రము గల
వాడు = విష్ణువు.

పీనుఁగుదిండి—శవములను దినునది =
విశాచము, నక్క.

పీయూషము—పానయు చేయఁబడు
నది = ఆమృతము, ఈనిన 7 రసముల
లోని యావుపాలు = జున్నపాలు.

పుంజుదారిపెద్ద—పుంజుధ్వజముగాఁ
గల కుమారస్వామి యన్న = వినాయ
కుడు.

పుంజు(దారి)దాలుపు—కోడిపంజను
ధ్వజముగాఁగరించినవాడు = కుమార
స్వామి.

పుండరీకము—ప్రకాశించునది = అప్త
దిగ్గజములలోనొకటి, శుభకర్మలగుండు
మంగళప్రదమైనది = తైలామర,
శుభకర్మమును జేయునది = తల
గొడుగు.

పుండరీకాక్షుడు—పద్మములవంటి
నేత్రముగలవాడు, హృదయకమల
మున వ్యాపించి యుండువాడు =
శ్రీవిష్ణువు.

పుంశ్చలి—1. పురుషుని జరింపఁజేసి
కూడునది, 2. తనభర్తను విడిచి కదలు
నది = జారిణి.

పుంశ్చలీయుడు—అంకులాడికిఁ
బుట్టినవాడు.

పుంసవనము—గర్భవతియగు స్త్రీకిఁ
బురుషుడు పుట్టకలెనని చేయు శుభ
కర్మ విశేషము.

పుక్కిటిపురాణము—పుక్కిలినుండి
బయలుపెడలిన వ్యర్థవాక్యప్రసంగము
(అక్కఱమాలిన కల్పితకథ).

పుట్టకాపు(కాపరి)—పొదలయందు
నివసించునది = ఎలుగుగొడ్డు, పాము.
పుట్టకూడుదిండి, పుట్టకూటిమొకము
—చీమగ్రడ్లతోఁగూడిన పుట్టవట్టిని
దిననది = ఎలుగుగొడ్డు.

పుట్టకొక్కు—పుట్టయందుఁ బెల్లగా
మొగ్గవలె మొలచునది.

పుట్ట(పుట్టపు)మాలు—పుట్టయందఁ
బుట్టినవాడు = వార్మికి.

పుట్టపెట్టెనట్లు—శరీరము జాట్లగా
జాట్లతోని యుండుటకు వీలైన పుట్ట
నివాసస్థానముగాఁ గలది = త్రాచు.

పుట్టమనెడుగబ్బి(పుట్టదిట్ట)—
పుట్టయందు నివసించెడుగొప్పదిట్టరి =
త్రాచు.

పుట్టుకచేల్వజోతి—పుట్టకనుండియుఁ
జల్లినై న కాలిగలవాడు =
చంద్రుడు.

పుట్టుగట్టు—మూర్ఖుఁడుదయించు
దిక్కునందలి కొండ = ఉదయాద్రి.

పుట్టుగ్రుడ్డి—పుట్టుకనుండియు కండ్లు
కనబడనివాడు.

పుట్టుచెయ్యపు—చూ. జాతకర్మము.

పుట్టువడుకు—పుట్టినది మొదల
ప్రవృత్తారి.

పిండరము— ఎఱుపుమించిన పసుపు
వర్ణము కలది = బంగారు, హరిదళము.

పిండపాతికుడు, పిండాశకుడు—
విచ్చమెత్తుకొనువాడు.

పికబంధువు— కోకిలకు బంధువువలె
నాశ్రయపైనది = మామిడిచెట్టు.

పికము— చాటుననుండి కూయునది =
కోయిల.

పికవర్ధనము— కోకిలను తెక్కులు
వచ్చునటుల పెంచునది = కాకి.

పిచ్చి(క)కుంటు, పిచ్చు(క)కుంటు—
కాళ్ళులేనివాడు = అనూరుడు.

పిచ్చుగుంటివాండ్రు— కమ్మవారిని
అడిగికొని జీవించువారు.

పిడుగుకైదువు— పిడుగు ఆయుధ
ముగాఁ గలవాడు = ఇంద్రుడు.

పిత—రక్షించువాడు = తండ్రి.

పితరుల(దణి)(దొర)(జేడు)సామి—
పితృదేవతలకుఁ బ్రభువు = యముడు.

పితామహి—తండ్రితల్లి = నాయనమ్మ.

పితామహుడు, పితలఁ బుట్టించు
దొర—1. తండ్రులను బుట్టించిన
వాడు = బ్రహ్మ, 2. తండ్రి తండ్రి
= తాత.

పితృపతి—పితృదేవతలకుఁ బ్రభువు =
యమధర్మరాజు.

పితృప్రసూవు—ప్రాగ్దు పొడుచుటకు
ముం దైదు గడియలవఱకును, ప్రాగ్దు
గ్రుంకిన వెనుక మూడు గడియల
వఱకును గల కాలము.

పితృయజ్ఞము—పితరులకొఱకైన తర్ప
ణాదికము.

పితృవనము—పితృదేవతల వనము =
శృకావనము, వల్లకాడు.

పితృవ్యుడు—తండ్రితోడఁ బుట్టిన
వాడు = పినతండ్రి.

పితృవ్యస—తండ్రితోడఁ బుట్టినది =
మేనత్త.

పినాకము—త్రిపురదహన కాలమున
బాణబ్వాలలచే నాకము (స్వర్గము) ను
గప్పినది = శివుని ధనువు.

పినాకి—పినాకమును పేరుగల ధనుస్సు
గలవాడు = శివుడు.

పిప్పలాశనము—రావిచెట్లను దినునది
= ఏనుగు.

పిటికిమెకము—భయముగల జంతువు
= జింక.

పిల్లఁగ్రోలు, పిల్లఁగ్రోవి— ఊడు
టకు పిలుగానుండుటకు బెజ్జమునేయఁ
బడిన పెదురుగొట్టము.

పిశాచులు—మాంసమును భుజించు
వారు = కుబేరానుచరులు.

పిష్టపశువు— యజ్ఞార్థము పిండితోఁ
జేయఁబడిన పశువు.

నూత్రముల సభ్యులను చేయువాడు = సన్న్యాసి, వ్యాసుడు.

పారికాంక్షి— పరమును (బ్రహ్మజ్ఞానమును) గాంక్షించువాడు = తాపసి.

పారుపత్రైము— దొరతనమువారికియ్యకలసిన వ్రత్యమును బ్రజలవలన రాబట్టెడి యధికారము.

పార్థివము— పృథివీ సంబంధమైనది = గుఱ్ఱము.

పార్థివుడు— పృథివి (భూమి)కి ప్రభు = రాజు, పృథ (కుంతి) యొక్క కుమారుడు = ఆరుసుడు.

పార్థుడు— పృథ (కుంతి) యొక్క పుత్రుడు = అర్జునుడు.

పార్వణము— పర్వములయందు జేయఁదగిన పిండప్రదానాదికము.

పార్వతి— హిమవంతుఁ డను పేరుగల పర్వతరాజు కొమార్తె = శివుని భార్య.

పార్వతీనందనుడు— పార్వతి యొక్క కుమారుడు = కుమారస్వామి, వినాయకుడు.

పార్షిగ్రాహుడు— దండెత్తి పోవు రాజునకు వెనుకనుండు శత్రువు.

పాల (కడలల్లుడు) మున్నీటి

యల్లుడు— తీరసముద్రునకు (కొమారితయగు లక్ష్మీకి మగఁడు) యల్లుడు = విష్ణువు.

పాలకడలివెన్న— పాలసముద్రమున

వెన్నవలె నుదయించినవాడు = చంద్రుడు.

పాలమున్నీటికూతురు— తీరసముద్రుని కొమారి = లక్ష్మి.

పాల్కడలికానుపు— పాలసముద్రమునఁ బుట్టినది = కామధేనువు, విరావతము, ఉచ్చైశ్శవము మొ.

పాల్కడలిపట్టి— తీరసముద్రునికుమారుడు) రై = చంద్రుడు, లక్ష్మి.

పావకుడు— పవిత్రము చేయువాడు = అగ్ని.

పావని— పవనుని పుత్రుడు = ఆంజనేయుడు, భీముడు (గంగ, తులసి).

పాశి (పాశధరుడు)— పాశములచే శత్రువులను బంధించువాడు = వరుణుడు, పాశము ఆయుధముగాఁ గలవాడు = యముడు.

పాశుపతము— పశుపతి (శివుడు) అధిపైవతముగాఁగల యొక యస్త్రము.

పాశుపాల్యము— గోమహిష్యాది పోషణవృత్తి.

పాశ్చాత్యులు— పశ్చిమ దేశమునఁ బుట్టినవారు = అంగ్లేయులు మొ.

పాపండుడు— సంపారబంధ హేతు భూతములైన యసచ్ఛస్త్రములను బట్కవాడు = వేదభాష్యుడు.

పింగదృష్టి— పచ్చనికన్నులు గలది = సింహము.

పింగళ— గోశోజనము వంటి కాంతి గలది = కోతి, ముంగిస.

పాధేయము— మార్గమునందుండిన
దగిన యాహారపదార్థము.

పాధోధి(పాదోధి)— చూ. అంబుధి.

పాదో(పాధో)నిధి— చూ. అంబునిధి.

పాదకటకము, పాదాంగరము—
పాదమున ధరించు కంకణము =
అందియ.

పాదజుడు— బ్రహ్మ పాదమునుండి
పుట్టినవాడు = కూడుడు.

పాదపము— ప్రేక్షతో నీరు త్రాగునది
= వృక్షము.

పాదలేఖనము— అకాశగమన శక్తి
నిచ్చెడు ఓషధివిశేషము.

పాదూకృత్తు, పాదుకృత్తు— చెప్ప
లని తయారుచేయువాడు = మాదిగ
(పాదు (దూ) కృతుడు).

పాదూవాహుడు— పాదక్షులను
మోయువాడు = మాదిగ.

పాద్యము— పాదప్రక్షాళ నార్థమైన
యదకము.

పానగోష్ఠిక— మద్యపానము చేసెడి
స్థలము.

పానీయము— పానము చేయదగినది =
ఉదకము మొ.

పాముమేత— పాములకాహరమైనది
= వాయువు, పాములాహరముగా
గలవాడు = గరుడుడు.

పాముల (మేతరి) వేటకాడు—
పాములను దినువాడు = గరుడుడు.

పాయసము— పయస్సు (పంచదారతో
గూడినపాన) చే బక్యము చేయబడు
నది = పరమాన్నము.

పార(ంగతుడు)గుడు— అంతమును
బొందినవాడు.

పారజాయికుడు, పారదారికుడు—
ఇతరుని భార్యతో సంబంధముగల
వాడు = జారుడు.

పారణ(ము)— ఉపవాసముండి మఱు
నాడు చేయు ధోజనము, పిండము.

పారత్రికము, పారలౌకికము—
పరలోకసంబంధము కలది.

పారిదము— రోగముయొక్క అంతము
నిచ్చునది = పాదరక్షము.

పారమార్థికుడు— మిగుల సత్కృష్ట
మైన ప్రయోజనమును గోరెడు బుద్ధి
కలవాడు

పారస్వధికుడు, పారశ్వధుడు—
గండ్రొడ్డరి యాయుధముగా గల
వాడు = పరశురాముడు.

పారస్రైజేయ(డు)— పరస్రీయందు
బట్టినవాడు.

పారావారిము— అపారమైన తీరము
గలది = సముద్రము.

పారాశరి— పరాశరుని పుత్రుడగు
వ్యాసునిచే రచింపబడిన బ్రహ్మ

పాంచజన్యమును పేరుగల శంఖమును
ధరించినవాడు = విష్ణువు.

పాంచజన్యము—సముద్రమున తిమిర
రూపుడై సంచరించుచున్న పంచ
జనఁడను రక్కసుని యెముకవలనఁ
బుట్టికది = విష్ణుని శంఖము.

పాంచాలి—పాంచాల దేశపురాజగు
ద్రుపదుని కుమార్తె = ద్రౌపది.

పాంచాలిక—వస్త్రదంత కాష్ఠాదు
లచేఁ జేయఁబడిన నరమృగాది రూపము
కలది = బొమ్మ.

పాండవులు—పాండురాజు కుమారులు
= ధర్మజ, భీమ, ఆర్జున, నకుల,
సహదేవులు.

పాం(సు)(శు)ల—ద్రుప్తమైన చరితము
కలది = అంకులాడి.

పాలెర—ధాన్యమును గుప్తము చేసి
కొనుటకై త్రవ్వఁబడిన కల్లము.

పాఁ(జం)దెములవేటి(జన్నిగట్ట) —
సర్పమున యడ్డోపవీతముగా ధరించిన
దిట్ట = వివాహము.

పాఁజిగము—పాములు నివసించెడు
జగత్తు = నాగలోకము.

పాఁజిగపులవేల్పు—సర్పములు
భూమణములుగోగల దేవుఁడు =
శంకరుఁడు.

పాఁజ(మే)రిమేపుఁడు—పాములు
తిరుగుఁడు = గరుడుఁడు (నెమలి).

పాఁజరమ్మ—సర్పరూపముగల
యస్త్రము = నాగాస్త్రము.

పాఁపత్తేడు—పాములకుఁ బ్రభువు =
వాసుకి (సర్పరాజు).

పాకశాసని—దేవేంద్రుని పుత్రుఁడు =
1. జయంతుఁడు, 2. అర్జునుఁడు.

పాకశాసనుఁడు, పాకారి—1. వృత్రా
సురుని సోదరుఁడగు పాకాసురుని
జంపినవాడు, 2. గర్భవతియగు లీలా
వతిని శిక్షించినవాడు = ఐ యుఁడు.

పాటచ్చరుఁడు—శిశుమైన వస్త్రమును
సయితము తీసికొనినవాడు = దొంగ.

పారీనము—వేయికోటిల చేర.

పారీనుఁడు—పీఠిలోఁ బురాణము
చదువువాడు.

పాణిగృహీత—పెండ్లి కాక పూర్వ
ము చుకొన్న యువతి.

పాణిగృహీతి—అగ్నిసాక్షిగా వివాహ
మైన భార్య = ధర్మవత్ని.

పాణి(గ్రహణము)పీడనము—
కళావతు లాంక్షారుల హస్తమున
గ్రహించుట = వివాహము

పాణి(ఘ్రు)వాదుఁడు—చేతలతోఁ
దాము వేయవారు.

పాతంగి—పతంగుని (నూర్మసి) కుమార్తె
యగు = శని.

పాతకము—(నరకరూపమున) పడటకు
హేతువైనది = పాపము.

పాతాళము—పాపముకలన దీనియందుఁ
బడుదురు = ఒక యధోలోకము.

పలగండుడు—నున్న పులకబూత
పూయవాడు = లేపనుడు. (వెల్ల
చేయవాడు)

పలవైత్యము—క్రాంతికాలమున
మాంసము నుపయోగించెడు పూర్వ
కాలపుకర్మ.

ప (ల) లాశి, ప (ల) లాశుడు—
మాంసమును భక్షించువాడు = రాక్ష
సుడు.

పలిక్కి—గౌరవనీయ వేంద్రుల కలది =
వృద్ధురాలు.

పలుకు (లుకు) జెలి—పలుకుల కిధిష్ఠాన
జీవత = సరస్వతి.

పలుకుడతడి—విద్యలు చేర్చిన
వాహనము = చిటక.

పలుకుల పులుగు—మాటాడ నేర్చిన
పక్షి = చిటక.

పలుకువెలది (పలుకుల జవరాలి)

మగడు—సరస్వతి భర్త = బ్రహ్మ.

పల్లొమ్మలమెకము, పలుగొమ్మల

మెకము—దంతములు కొమ్ముగా
గల జంతువు = ఏనుగు.

పల్కుటల్గువేటులు—కాపరూప
వాక్కులు బాణముగాగల దిట్టములు
= జీవతలు, బ్రాహ్మణులు.

పల్లవాస్తుడు—చిగుళ్ళొయధము
లుగాగలవాడు = మగ్గుడు.

పల్వాలుగలదొర—కొలుపు ఆయధ

ముగాగల సర్పములకు బ్రభువు =
వాసుకి

పవనతనయుడు—వాయుదేవుని
కుమారుడు = హనుమంతుడు,
భీముడు, అగ్ని.

పవ (మానండు) నము—పరిశుద్ధము
చేయునది = గాలి.

పవనా (ని) శనము—గాలి యాహార
ముగాగలది = సర్పము.

పవ (నుడు) మానండు—ఎల పృథును
సంచరించువాడు, పవిత్రము చేయు
వాడు = వాయుదేవుడు.

పశుపతి—ప్రపంచములకును, జంతువు
లకును బ్రభువు జీవులను సంపాద
బంధమునుండి రక్షించువాడు = నాంబ
కీవుడు, పశువులకు మగడు = ఎగ్గ,
దున్న.

పశ్యతోహరుడు—చూచుచుండ
గనే యపహరించువాడు = అగనాలి.

పశ్యత్పాలుడు—చూడగల ఫాలము
(నుదుటనేత్రము) గలవాడు = కీవుడు.

పసిడికంటి—చూ. పైడికంటి.

పసిడిపుట్టము (దువ్వలువ) చాల్పు—
చూ. కీతాంబరుడు.

పసిడి (పయిడి) తేడు—ధనమునకు
బ్రభువు = కుశేరుడు.

పసిగాపు—చూ. గోపాలుడు.

పాంచజన్యధరుడు—

పరిమాన్నము—పాలు బెల్లము వేసి
వండిన యుల్కృష్టమైన యన్నము.

పరమేశ్వరుడు—శ్రేష్ఠుడైనప్రభువు
= కృష్ణువు, కవుడు.

పరమేష్ఠి—శ్రేష్ఠమైన స్థానమును సర్వ
లోకమున నొందువాడు = బ్రహ్మ

పరిశు (హస్త) రాముడు —
చూ. గండగొడ్డలి తాళపు.

పరశువు—పరులను హింసించునది =
గండగొడ్డలి.

పరా (జ్యు) యుడు—పక్ష
ముఖము కలిగినవాడు. విముఖుడు.

పరాత్పరుడు—శ్రేష్ఠులలో శ్రేష్ఠుడు
= భగవంతుడు.

పరార్థవాది, పరవాది —పరుల
ప్రయోజనమునకై (ధనము నగ్రహించి)
వాదించువాడు = వ్యాయవాది

పరిపంథి—బంధించువాడు = శత్రువు.

పరిభాష—గ్రంథసంక్షేప నిర్వాహార్థము
కల్పించబడిన శాస్త్ర సంక్షేపము.

పరివితుడు—త్రి—తమ్యునికీ బెండ్లి
మైతాను పెండ్లికొకయందువాడు.

పరివేత్త — అన్నకంటె ముంగుర బెం
డ్లాడిన తమ్యుడు.

పరి(ధి) నేతము (పరివేషము) —
అంతటా వ్యాపించునది, మూర్ఖులకు
గ్రంథము జూట్టిన మండలాకారముగా
వేసెడిది లేజీవికేషము.

పరి(పరీ)వ్రాజుడు, పరివ్రాబ్బు —
సమస్తమును త్యజించిపోవువాడు.

పరిషత్తు — వేదమును బఠించి శాస్త్ర
నిర్ణయమున సమర్థులైన ఆహితాగ్ను
లగువాడులు పలుగురుగాని, ముగ్గురు
గాని క-డి, లేక వేదవేదాంగములను
బఠించి ధర్మజ్ఞులైనవారు విదుగురు
కాని కూడినది = సభ.

పరిషేచనము—పుడిసిపి నీసూచు
కొని భోజన పాత్రాదుల చుట్టును
సమంత్రకముగఁబోయుట.

పరిష్కృతము—అంతటను గూడుట
= కాగిలి, గాఢాలింగనము.

పరుసవేది—తాకించుటచే లోహమును
బంగారముగా మార్పఁగల మూలికా
విశేషము.

పరేత(పతి) రాబ్బు — మృతి చెందిన
వారికి బ్రభువు = యముడు.

పర్ణాదుడు—ఆకులను తినువాడు.

పర్వంకము—దీనియం గలభోగాదు
లతో ననుడుకానఁబడును = మంచము.

పర్వతము—సంఘము కలిది = కొండ.

పర్వసంధి—పూర్ణముకును, బాద్యము
కిని, అమావాస్యకును, బాద్యముకిని
నడుమఁగల కాలము.

పటిగ్రతుకు—కోయనపుడు చేరి
యారు వ్రాలిన వెళ్ళులమిది. లేదా
యేరుకొని బ్రతుకు వృత్తి = ఉంఛ
వృత్తి.

పద్మ(గర్భి)నాభుడు— చూ. కమల
నాభుడు.

పద్మబాంధవుడు— చూ. కమల
బాంధవుడు.

పద్మము— దీనిని లక్ష్మీ పొందును =
తామర.

పద్మరాగము— పద్మము యొక్క
రక్తిమంటి రక్తిమ గలది = కంపు.

పద్మాకరము— చూ. కమలాకరము.

పద్మాలయ— చూ. కమలాలయ.

పద్మి— దేహమున బొట్టుకలది = పువ్వు.

పద్మిని— పద్మము(ల)గలది = సరస్సు,
తామరతీగ, లక్ష్మి (కమలిన).

పద్మినీ(కాంతుడు) వల్లభుడు —
తామరలకుభర్త = నూర్మలడు.
(నూర్మలదయము కాఁగానే కమల
ములు వికసించును.)

పన్నగము— పాదములచేబోవనిది =
పాము.

పన్నగాశనుడు— చూ. ఉరగారి.

పయోధరము— ఉదకమును ధరించు
నది = మేఘము, పెంకాయ; పాలన
ధరించునది = స్తనము.

పయో(ని)ధి— చూ. అంబధి.

పయోరాశి— చూ. అంబరాశి.

పరంతపుడు— శత్రువులను మిగుల
గలి విజేయువాడు = కూడుడు.

పరం(పరమ)పదము— మిక్కిలి
ఉత్కృష్టమైన స్థానము = విజ్ఞ
లోకము.

పరంపరావాహనము— అనేకులు
మోమునట్టి అంశములు వాహనము
లేరుమోకు.

పరటిప్పుపు— సంభవసంభవము

పరతంత్రుడు— చూ. పరాధీనుడు.

పరదేశి— అన్యదేశమునుండి వచ్చిన
వాడు = అతిథి.

పరపత్నెము— పురుషులయొద్ద ద్రవ్య
మును చేబడఁబెట్టుకొనించుట.

పరపిండాదుడు, పరాన్నుడు —
ఇతరులయన్నమును దినువాడు.

పరపుష్పము— చూ. పూభృతము.

పరపూర్వ— పూర్వము పెండ్లియాడిన
మొదటి భర్తగల యాడు.

పర(భృతము)భృత— పరులచే
బెంచబడునది. (కొయిల జెక్కలు
వచ్చునటు కౌతులచే బెంచబడును.)

పరమము— ఉత్కృష్టమైనది = పర
మాత్మ.

పరమహంస— ఉత్తమపదము నగదిన
కన్నానది.

పరమాణువు— మిక్కిలి సూక్ష్మమైన
యణువు.

పరమా (త్ముడు) త్మ— ఉత్కృష్ట
మైనయాత్మ = పరబ్రహ్మము.

పచ్చవారపుజోడు—పచ్చని చిరుక
వాహనముగాఁ గల యోధుడు =
మాన్యుడు.

పచ్చవిల్లు (లు) (ల్లు) ల్లాడు—
పచ్చని విల్లుగలవాడు = మన్యుడు.

పచ్చ(విల్లుని) (విల్లుని) తేజి—
మన్యుని వాహనము = చిరుక.

పట్టాభిషేకము—యువరాజునకుఁ
బట్టలు కట్టినపుడు చేయు నుత్సవ
విశేషము.

పట్టవర్ణనము—పట్టెరలఁ దీర్చి పెట్టిన
నోటి నామము.

పడగ (దారి) తాలుపు—పడగను
ధరించునది = సర్పము.

పడుపుగొమ్మ—వ్యభిచారవృత్తిచే
సంపాదనచేసెడియువతి = వేశ్య మొ.

పడమటిదొర—పశ్చిమదిశకుఁ బ్రభువు =
వరుణదేవుడు.

పణ్యాంగన—చూ. వెలయాలు.

పణ్యాజీవుడు—అంగటిసకలముకొని
జీంచువాడు = వర్తకుడు.

పత(ం)గము—ఎగురుచుఁ బోవునది =
పక్షి, అగ్నియంగుబడునది = మిడుత.

పతత్రిము—క్రిందఁ బడకుండునట్లు
రక్షించునది = తెక్క.

పతత్రి—తెక్కలు గలది = పక్షి.

పత్రివత—మగని కేవించుటే వ్రత
ముగాఁ గలది = సాధ్య.

పత్రి—1 ఏనుగు, 1 రథము, 8 గుఱ్ఱ
ములు, 5 కాల్యంట్లగల సేనాసమూ
హము.

పత్ని—పతితోగూడ యజ్ఞయోగము
గలది = భార్య.

పత్రపరశువు—పత్రాకారముగా
నున్న ఆయుధము = ఆకురాయి

పత్రరథము—తెక్కయే గమన
సాధనమైన రథముగాఁగలది = పక్షి.

పత్రి—పత్రిములు (తెక్కలు) గలది =
పక్షి.

పథికాశ్రయము—మార్గస్థుల కాధార
మైనది = సత్రము.

పదా(జి)తి—పాదములతో నడిచుచు
యుద్ధముచేసెడి సేన = కాల్యలము.

పదాపది—ఒకరినొకరు కాలిగోఁ
దన్నకొనుచుఁ జేసెడి పోరాటము.

పదార్పాశ్శదొర—పదునాలు కళలు
గల ప్రభువు = చంద్రుడు.

పదనూటంచులవాలు—వేయి
అంచులు గల ఆయుధము = కుదర్పన
చక్రము.

పదివేసములసామి—లోకోద్ధర
కార్థము పది యవతారముల నెత్తిన
వాడు = విష్ణువు.

పద్మ—చూ. కమల.

పంచాస్యఁడు—ఈశానము, తత్పురుషము, వామదేవము, సవ్యోజాతము, అహోరమునను నీ ముఖములు కలవాడు = శివుఁడు.

పంచ(వక్త్ర)ఁడు)ముఖుఁడు—చూ. పై.

పంటవైరులదొర—సస్యములు పండుట కాధారుడైన ప్రభువు = చంద్రుఁడు.

పంట(చెలి) (పాలతి) వలంతి—పంటలిచ్చుస్త్రీ = భూదేవి

పండితంమన్యఁడు—తన్ను బండితునిగాఁ దలంచుకొనువాడు.

పండితపుత్రుఁడు—పండితుని కుమారుడు = (పంరయని రూఢ్యర్థము)

పండితుఁడు—కాస్త్రమందు మంచి బుద్ధిగలవాడు (పండ = బుద్ధి) = విద్యాంసుఁడు.

పంచాస్త్రుఁడు—చూ. పంచశరుఁడు.

పక్కిడాల్వే(లుపు)లుపు-చూ. గరుడధ్వజుఁడు.

పక్కియొడ్డలివాఁడు—పక్షి శరీరము పంటిశరీరముగలవాడు = కన్నరుఁడు.

పక్కి-(జేఁడు) రాయఁడు - పక్షులకుఁ బ్రభువు = గరుడుఁడు.

పక్షచరఁడు—శుక్లపక్షమందు సంచారము చేయువాడు = చంద్రుఁడు. (శుక్లపక్షమం దభివృద్ధి నొందుచును

గృష్ఠపక్షమందు క్షీణించుచును సంచరించువాడు.)

పక్షజన్మ—శుక్లపక్షమందు జన్మముగలవాడు = చంద్రుఁడు.

పక్షౌలతము—పక్షముయొక్క అంత్య దిశము = పూర్ణిమ, అమావాస్య.

పగటి(గ్రుడ్డి)చీకటి—దివాంధ్రము.

పగటిచీకటు—పగలు కన్నులు కనబడనిది = కనకాక్షి.

పగటిజోతి—పగటిభాగమున దీపము వలెఁ బ్రకాశించువాడు = నూర్యుఁడు.

పగటివే(ల్పు)లుపు—పగలు ప్రకాశించు దేవుఁడు = నూర్యుఁడు.

పగడపంటిదొర—ఏకదంతుఁడు.

పగలింటిదొర—పగలనెడు గృహము నకుఁ బ్రభువు = నూర్యుఁడు.

పగలుసేయువలంతి—దినకరుఁడు.

పచ్చకన్నలమొకము—పసుపువన్నె కన్నులగల మృగము = సింహము.

పచ్చకప్పురము—చల్లదనమును, మంచిపరిమళమునుగల యొకవిధమగు కర్పూరము.

పచ్చగుట్టములుగలాఁడు—పచ్చని యెడు గుట్టములు రథ్యములుగాఁ గలవాడు = నూర్యుఁడు.

పచ్చతెక్కలపిట్ట—పసుపువన్నె తెక్కలగల పక్షి = కింకరి.

పంగనామము— ఫాలమున పంగవలె
సుండునట్లుంచిన తిరుమణి.

పంచగవ్యము— ఆవుపేద, మూత్రము,
పాలు, పెరుగు, నేయి (5).

పంచగుప్తము, పంచగూఢము—
తమ యవయవములనైదింటిని (పాలుగు
పాదములు, తల) దాచుకొను శక్తి
కలది = తాచేలు.

పంచజనుడు— పంచభూతములవలనఁ
బుట్టువాడు = మనుష్యుడు.

పంచత్వము— పంచభూత సమ్మిళితమగు
శరీరము పంచభూతములలో నైక్యమును
బొందుట.

పంచదశి— పదునైదధ్యాయములు గల
యోగానాక వేదాంతగ్రంథము.

పంచనఖము— విదుగోళ్లుగలది = పులి.

పంచనఖి— విదుగోళ్లుగలది = ఉడుము.

పంచనదము— ధూతపాప, కిరణానది,
ధర్మనది, గంగ, యమునలు గలనీన
పుణ్యతీర్థము.

పంచబాణుడు— చూ పంచశరఁడు.

పంచభద్రము— విదుగ్ధలములయందు
మంచినసున్నుగల గజ్జము.

పంచమంగలము— శరీరావయవములలో
నైదుసున్నుగల యేనుగు.

పంచమము— నాభి, ఉరస్సు, హృద
యము, కంఠము, శిరము - వీనియందుఁ
బుట్టునది, కోయిలలచే విస్తరింపఁబడు
నది = ఒక స్వరవిశేషము.

పంచమి— పక్షమునం నైదవ తిథి,
విదుగురు భర్తజగలది = ద్రాపది.

పంచముఖుడు— పంచాస్యుడు.

పంచముడు— విదవజాతివాడు.

పంచలక్షణము— కృష్టి, ప్రతిస్పృష్టి,
వంశము, మన్యంతరము, మంశాచరి
తము నను నైదు లక్షణములు గలది =
పురాణము.

పంచశత్రుడు— ఉన్మాదన, తాపన,
శోషణ, స్వంభన, సమ్మోహనములను
నైదుబాణములు గలవాడు = మన్మ
థుడు (ఆరవిందము, ఆ శోకము,
మాతము, నవమల్లిక, నీలోత్పలము
ఆను నైదు బాణములు కలవాడు.)

పంచశౌఖము— విదు శాఖారూపము
లైన ప్రవేశకలది = చేయి.

పంచాంగము— 1. తిథి వార నక్షత్ర
యోగ కిరణములను నైదవయవములు
గల పాంచత్యసిక గ్రంథము, 2. విదవ
యవములు మాత్రమేగలది = తాచేలు.

పంచాననుడు— చూ. పంచాస్యుడు.

పంచామృతిము— పాలు, పెరుగు,
కన్న, తేనె, జలములయొక్క మిశ్ర
మము.

పంచాయతి— న్యాయముతీర్పు చెప్ప
టకు మధ్యస్థులుగా నెన్నుకొనఁబడిన
నీ గురి కూటము.

పంచానన (స్య)ము— విస్తీ
మాఖముగలది = సింహము.

నేత్రయోని— నేత్రాకారము లగున యోనులు (స్త్రీల మర్కాతయవయవములు) గలవాడు = ఇంద్రుడు. (రాత్రి భాగమున కొడిమై కూసి, గొతముడు వడిగిపోగా మోసముచే నహల్యను గూడిన యింద్రుని గొతముమహరి శరీరమంతయు సహస్రయోనులతో గూడి యుండునట్లు శపించెను. ఇంద్రుడు పాదములపై వ్రాలగా నవి లోకమునకు నేత్రాకారము కలవి గాను దక్షమూత్రము యోనియాకారముగానే యుండునట్లుగాను శాపమును మార్చెను)

నేషధ్యము— నాట్యరంగమునఁ జెర లోపలి ప్రదేశము.

నేమంబుగన్న మన్నీని తల్లి— తండ్రి కొఱకుఁ బెట్టి చేసికొననని ప్రతిజ్ఞ వహించిన భీష్మునితల్లి = గంగ.

నేల (చూలి) పట్టి— భూమికిఁబుట్టినది. (నకుడు సంతానములేక పుత్రేష్టి చేయఁదలచి భూమినిదున్నించుచుండ నాగటిచాటన నొక బంగరుపెట్టె లభించినది. అదిమె లభించుటచే నీత యను నామకరణము చేసినట్లు రామాయణప్రసిద్ధి.) = నీత, చూ. ధరితీ ముకుడు.

నేలతాలుపు— భూమిని ధరించునది (వాడు) = పర్వతము, కేళుడు.

నేలతేడు— భూమికిఁబ్రభువు = రాజు.

నేలవే (ల్లు) లుపు— భూదేవుడు.

స్వర్బుదము— పది ఆర్బుదములు. (ఆర్బుదము = మేముకొట్టు)

నైగముము— నిగము (వేదము) నకు సంబంధించినది = వేదాంతము.

నైచికి— సురూపమును, మంచి పరుష మును గలిగి సమృద్ధిగా బాలిచ్చెడి యావు.

నైమిత్తికము— అప్పుడప్పుడు చేయవలసిన అద్భుతాది విధాయక కిర్యము.

నైమిశారణ్యము— (లోకనిర్వాణార్థము పుష్కేష్టి సత్రచూగము చేయఁదలచి సంచరించుచుండఁగా ధర్మరథచక్రముయొక్క నేమి జాతీయదిన పవిత్రస్థలము) నగరనిర్వాణ సమృద్ధిమగు మణిక్య గౌరముఖండము మునీతో గలహించు దర్శయరాజాసనము నిమిష కాలముగానే విష్ణువు సంహరించిన పుణ్యక్షేత్రము.

నైయాయకుఁడు— న్యాయశాస్త్రము (తర్కము) నెఱింగినవాడు.

నైవేద్యము— భగవంతునకు నివేదింపఁబడిన వస్తువు.

పంకజము— పం (కేళ) కజాతము, పంక (పంకే) రుహము, బురద యందుఁ బుట్టినది = తామర.

పంక్తి (కంఠుడు) కంధరుడు— విరుపగా నున్న (ది) కంఠములు గలవాడు = రావణుడు.

పంక్తిరథుడు— చూ. దశరథుడు.

మసిపుగుగు—కజ్జసామానులను దొరికి
పొడిచేసెడు పురుగు.

మాఱంచులకైదువు — మాఱించులు
గల యాయుధము = వజ్రాయుధము.

మాఱించులవాలు—చూ. పై.

మాటుజన్మముల సోమాసి—మాటు
యజ్ఞములు చేసిన సోమయాజి.

నృత్తి(నృత్య)ప్రియుడు— నాట్య
మనం దిష్టము కలవాడు = శివుడు,
శైవలి.

నృత్య(నృత్య)ము—చూస్తా ద్యవయవ
విశేషమాత్రము కల నాట్యము =
నర్తనము.

నృపతి—నరులకుఁ బ్రభువు = రాజు.

నృపేక్షము—రాజున కుండెడు
ప్రధానచిహ్నము = తెల్లగొడుగు.

నృపుడు } చూ. నృపతి (నరపతి)
నృపాలుడు }

నృశంసుడు—నరులను బీడించు
వాడు = దుర్మార్గుడు.

నృసింహుడు)వారి—చూ. నరసిం
గుడు = విష్ణువీ.

నెట్టికనీల—సదాచార సంపన్నులగు
స్వభావము కల (ది) వాడు.

నెత్తమ్మిదిమ్ముల నిదురమందు—
వికసించిన తామరలను ముకుళింపఁ
జేయుటకు మందుమంటి వాడు =
చంద్రుడు.

నెత్తురుద్రావుడు—రక్తమును ద్రావు
వాడు = రాక్షసుడు.

నెమ్మి(జేడు)రా(రవు)తు—శైవలి
నెక్కువాడు = కుమారస్వామి.

నెల(కూన)(చూలి)పట్టి — చంద్రుని
కుమారుడు = బధుడు. (గరుడగు
బృహస్పతి భార్యయైన తారయందఁ
బంద్రునికే బుట్టినవాడు)

నెలజోడు—చంద్రునకు జోడయిన
వాడు = నూర్యుడ. (శ్రీఃష్ఠుని
నేత్రములు నూర్యచంద్రులు.)

నెల (దారి) తా (ల్లు) లుపు—
చూ. చంద్రకేళుడు.

నెలత్రావడము—వెన్నెలను త్రావు
పని = చకోరపక్షి.

నెలపు(లుగు) (ల్లు)ల్లు—చూ. పై.

నెలదారిసింగిణి—(చంద్రుని శిరమన
ధరించిన) శివుని ధనస్సు.

నెల (దిండి)మేపరి—చంద్రుని మ్రుంగు
వాడు = రాహువు.

నెలయల్లుడు—చంద్రుని (సోదరి
యగు) లక్ష్మీకుమారుడు) మేపల్లుడు
= మన్మథుడు.

నెలతాయి—చంద్రోదయమున ప్రవించెడు
తాయి = చంద్రకాంతము.

నెలవెలుగు—చంద్రుని కాంతి =
వెన్నెల.

నేడకుడు—బట్టలు కుద్దిచేయువాడ
= చాకిరి.

నీడజము, నీడోద్భవము— గూఁటి
యందుఁ బుట్టినది = పక్షి.

నీరజభవుఁడు—అంబుజభవుఁడు.

నీరదము—చూ. అంబుదము.

నీర(ని)ధి—చూ. అంబు(ని)ధి.

నీరాటము— చూ. జలచరిమా, నీరు
ద్రుమ్యురి, నీటిదయ్యము, చూ. పై.

నీరుమని—నీరు సమృద్ధిగాఁగల ఋతువు
= వర్షర్తువు.

నీరుకాసులు—తీగలులందు స్నానము
చేసి బ్రాహ్మణులకిచ్చు ధనము.

నీరుకాళ్ళు—శోణ హరిత వర్ణములై
యభయసంధ్య లందును దోచెడు
సూర్యకిరణములు.

నీరు(పాప)చిచ్చు—నీటి యందలి
అగ్ని = బడబాగ్ని.

నీరుఁబెంకి—చూ. జలాశయము.

నీరుకంఠము—నల్లనిమెడకలది = నెమలి.

నీల(గ్రీవుఁడు)కంఠుఁడు—(క్షీరసాగర
మథనమునఁ బుట్టిన హాలాహలమును
ప్రింగుటచే)నల్లనైన కంఠముగలవాఁడు
= శివుఁడు.

నీలధ్వజము—నల్లజెండావలె నుండు
నది = తాడిచెట్టు.

నీలలోహితుఁడు—కంఠమున నలుపును,
కేశములయం దెఱుపును గలవాఁడు

(బ్రహ్మ హోమము చేయునపుడు
లలాటమునందలి స్వేదబిందువు అగ్ని
యందుఁబడి నల్లనిరంగు కలరై పిమ్మట
నెఱువయ్యెనని పురాణ ప్రాధి) =
శివుఁడు.

నీలవసనుఁడు, నీలాంబరుఁడు—
నల్లనివస్త్రములు గలవాఁడు = శని,
ఽలరాముఁడు.

నీలాంబుజము, నీలాబ్జము—
నీటియందుఁ బుట్టినది = నల్లగలవ.

నీలిరాగము—బాహ్యమునకు విశేష
ముగా నగుపడక లోనకుండెడుగాఢాను
రాగము.

నీ(వరి)వారము—చిత్తము లేక
పండెడు దూసరులు మున్నగు తృణ
ధాన్యము = నివ్వరి.

నీహారము—అగ్నిచే మిక్కిలిహరింప
బడునది = మంచు.

నీశ్వరాయఁడు—ఉదకముల కధిపతి
= వరుణుఁడు.

నీశ్వరుగు—సముద్రపునీటిని వరుగు
వలె నెండఁజెట్టఁగా వచ్చునది = ఉష్ణ.

నుడికారము—చూ. ట యం దలి
చమత్కారము.

నుడుగుజేఁడు—వాఙ్మలకుఁ బ్రభువు
= బృహస్పతి.

నునుగాద్దుదిండి—మృదువైన
వాయువును భక్షించునది = సర్పము.

నది = నక్క, గూబ, పాము, చక్ర
వాకము.

నిశాధీశుడు—చూ. నిశాపతి.

నిశాచ(రుడు)రి—రాత్రులందు
సంచరించు (వాడు) నది = రాక్ష
(నుడు) సి = జా(రుడు)రిణి, దొంగ.

నిశాటనము—రాత్రియందు సంచరిం
చునది = గుడ్లగూబ.

నిశాటుడు—చూ. నక్షత్రంచుడు.

నిశాపతి } రాత్రికిఁ బ్రభువు=
నిశానాథుడు } చంద్రుడు.

నిశాపుష్పము—రాత్రులందు విక
సించుపువ్వు = కలువ. మొ.

నిశా(రత్నము)మణి—రాత్రులందు
మణివలెఁ బ్రకాశించు (వాడు) నది
= మెరుగుడుపురుగు; చంద్రుడు.

నిశామృగము—రాత్రులందు సంచ
రించు జంతువు = నక్క.

నిశావసానము } రాత్రివిడుచువేళ =
నిశోత్సర్గము } వేళవ.

నిశ్చలాంగము—చలింపని దేహము
గలది = కొంగ.

నిశ్చేష్టాకరణము—మనుష్యుని
నిశ్చేష్టనిగాఁజేయు మన్మథబాణము.

నిశ్శీకుడు—సంపద లేనివాడు =
దరిద్రుడు.

నిషాదుడు—జంతుహింసచేపనియందుఁ
బాపముండును = కిరాతుడు.

నిష్ఠామము—కొరికకొరిక జేయబడని
కర్మ.

నిష్ఠించునుడు—కొద్ది సంపదయై
నను లేనివాడు = దరిద్రుడు.

నిసివెలుగు—రాత్రులందు క్షాంతి
గలవాడు = చంద్రుడు.

నిస్త్రీంశము—ముప్పది యంగుళముల
కంటెను అధికమైనది = ఖడ్గము.

నిస్సంగుడు—స్వకుటుంబ సంబంధ
మును వర్జించి ఋషివలె సంచరించు
వాడు = మునుత్సవు.

నీటికానుపు—చూ. అంబుజస్ఫుడు.

నీటి(బిడ్డ)చూలి—చూ. పై.

నీటికుప్ప—చూ. అంబురాశి.

నీటితాత—నీటికిఁ దండ్రీయైనవాడు
= వాయువు.

నీటినీరుతాలుపు }
నీటి(నీరు)మోపరి } చూ. జలధరము.

నీటిపుట్టు(వు)గు)వ—అంబుజము.

నీర(రుహము)జము }
నీరుపుట్టు(వు)వ } చూ. పై.

నీటియిక్క—నీరు స్థానముగాఁగలది =
కాస్తుభమణి.

నీటియొడయుడు, నీటి(నీళ్లు)తేడు—
చూ. అంపాపతి.

నిపానము—నియతముగాఁ బశువులు
దీనియందు దుదకమును బాసముచేయును
= తాతిగోలెను.

నిమంత్రణము—క్రాద్ధ భోజనాదుల
యందుఁ దగినవానిని నియమించుట.

నిమ్నగ—పల్లమునగుర్చి పోవునది
= నది.

నిరంజన—కాటుక లేనిది; దోషర
లేనిది = పున్నమ. నిరంజనుడు =
పరమాత్మ.

నిరయము—దీనివలన శుభాశపాదధి
నిగ్గత మగును = నరకము

నిరాకారుడు—ఆకారము లేనివాడు
= భగవంతుడు, హంసుడు.

నిరాలంబ(న)ము—ఆకారములేనిది
= ఆకాశము, స్వతంత్రము.

నిర్జిహ్వము—మోపలికినప్పు నాచుక
గలది = కప్ప.

నిర్గుణయోగము—భగవంతుడు నామ
రూప రహితుడని ధ్యానించుట.

నిర్గుణుడు—సుఖ దుఃఖాది గుణములు
లేనివాడు = పరమాత్మ.

నిర్గ్రాంధుడు—దిశ మొలకవాడు, చీడ
వాడు.

నిర్గుణులు—ఆ మృతము వ్రాసెటచే
మనలేనను లేనివాడు = జీవంతిలు.

నిర్భాగ్యుడు—భాగ్యములేనివాడు
= అదృష్టవంతుడు.

నిర్భాగ్యము—దేవతాపూజకు వాడగా
మిగిలిన లేక వాడిన పుష్పాదికము.

నిర్ముక్తుడు—సంసారసంబంధమును
విడచినవాడు = సన్న్యాసి.

నిర్వృణము—మీడిజన్మమునకు చీజ
రూపముగా మొలవఁబెట్టఁబడునది =
దానము.

నిర్వాణము—దుఃఖాదులు లేనిది =
మోక్షము.

నిర్వేదము—జ్ఞానముచేఁ గల్గిన వైరాగ్య
బుద్ధి.

నివాతము—బాగముచేఁ భేదింపరానిది
= కంచము, గాలిలేనిది.

నివాహము—పితృదేవతలనగుర్చి
చేయఁబడునది = ప్రేతత్వమునువిడచి
పితృత్వమును బొందినవారికిఁ జేయు
జలాంజల్యాదిదానము.

నివీతము—నియతముగాఁగప్పఁబడునది
= కంఠమున హారములె వ్రేలాడు
జన్నిదము.

నిశ—వ్యాపారమును శమింపఁ జేయు
నది = రాత్రి.

నిశాంతము—నిశయింక ఆంత్య
భాగము = వేకువ, షుగుల కాంతము
గలది = ఇల్లు.

నిశాకరుడు—రాత్రిని గలగఁజేయు
వాడు = చంద్రుడు

నిశాచరము—రాత్రులందుఁ జరించు

మయిన పాపమును ఖండించువాడు =
బ్రహ్మచానః పుత్రుఁడు.

నారసము — నరసమాహమునుగూర్చి
పోవునది = బాణము.

నారాచము — నరసమాహము నాచ
మించునది = బాణము, నీటిపీనుగు.

నారాయణుఁడు — అవతారములయందు
నరసంబంధమయిన శరీరమును బొందు
వాడు ఉదకము స్థానముగాఁ గల
వాఁడు, నరసమాహము నివాసముగాఁ
గలవాఁడు, శబ్దముల కారధారధూతుఁ
డయినవాఁడు, సామూహ్య ముక్తికి
స్థానమైనవాఁడు, 50 తత్త్వములు
స్థానముగాఁ గలవాఁడు, ఒక మన్వంత
రమున నుండను బుష్పికే బుత్త్రుఁ
డైనవాఁడు.

నారి—నరుని వశముచేసికొనునది = స్త్రీ

నారికాయ — అల్లె తాటి రాపిడివలన
పాస్తూఁడగులిగి బొచ్చు.

నారికేళము — రంధ్రములచే నడకమును
బీల్చునది = కొబ్బరిచెట్టు.

నారీజీవుఁడు — తన భార్యను విటులకుఁ
దారుటచే నచ్చిన ధనముచే జీవించు
వాడు.

నాల్గకన్నులవేల్పు — చవుగంటి.

నాస్తికుఁడు — ఈ లోకముతప్ప పర
లోకము లేవనడివాడు, భగవంతుఁడు
లేడనడివాడు.

నాళీకాసనుఁడు — కమలాసనుఁడు.

నింగిమాలి — ఆకాశముయొక్క
బిడ్డఁడు = వాయువు.

నింగిసిగ — ఆకాశమునిండిన సిగ ౧౦
వాడు = శివుఁడు.

నికమాల్మజుఁడు — నికమయను రాక్షస
స్త్రీకిఁ బుట్టినవాడు = నిర్బతి.

నికృతప్రజుఁడు — దోషయుక్తమైన
హృదయముగలవాఁడు = వంచకుఁడు.

నికేతనము — నివాసమునకు యోగ్య
మైనది = గృహము.

నిక్కల — చూచినది యనుభవములోనికిఁ
దెచ్చెడు కల.

నిక్కువీచులదక్కి — మా. ఉచ్చైశ్రీ)
కము.

నిగమము — నియతముగా పాఠ
ఁడునది = వేదము.

నిఘంటువు — అర్థాదులను దెలుపు
ప్రమాణగ్రంథము

నిటలాక్షుఁడు — నుదుటఁ గన్న కల
వాడు = శివుఁడు.

నిడు (దవెన్ను) యడు — పాడవయిన
(వెన్నుగల) వాడు = సర్పరాజు.

నితం (బిని) బవతి — గొప్పపిఱుగులు
కల స్త్రీవిశేషము.

నిధనము — ధనసంబంధము దీనియందు
నివృత్తియగును = మరణము.

నిధీశుఁడు (నిధిపతి) నాథుఁడు —
నవనిధులకు నధిపతి = కుచేరుఁడు.

నాగజిహ్వక—పాము నాలుక వలె
మండునది = మణికిల.

నా(గ)(ఁ)సాని—నాగవల్లి నడచెడు
ముత్తయినవ.

నాగటిజోను—నాగలి అనుధను
గాలిల యోధుడు = బలరాముడు.

నాగపాశము—సర్పకారము గల
త్రాడు = వరుని యాముధను.

నాగపాశి—సర్పకాముల త్రాడు
అనుధనుగాలిలవాడు = వరుడు.

నాగబెత్తము—మంత్రిపూతమై పొన్న
వేయబడిన పేరుబెత్తము.

నాగభూషణుడు—సర్పములు నగలు
గాలిలవాడు = శివుడు.

నాగము—పవ్వతమునందు బుట్టినది =
1. ఏనుగు, పవ్వతమునగాని, చందన
తరువందుగాని పుట్టినది = పాదము
లచే నంచరి పనిది = 2. సర్పము,
3. మెత్తనగుటచే గడచినది = సీసము.

నాగగుడు—పట్టణమున గాపురముండు
వాడు.

నాగలోకము—నాగులు నివసించెడు
లోకము = పాతాళము.

నాగాంతకము, నాగాశశము—
పాములను జుపునది = నెమలి, గరుడ
పక్షి, విషాగలనాశకంఠునది = సింహము.

నాగా(ంతకు) (శను)డు—సర్పమును
జంపి తినువాడు = గరుత్మంతుడు.

(21)

నాటకము—పూర్వచరిత్రముల ననుస
రించిన వేషములుధరించి కథాంశమును
నేత్రగోచరమగునట్లు నటించుట, దశ
రూపకములలో ఒకటి.

నాట్యము—నటుని యొక్క కర్మ.
వివాహాది శుభకార్యములయందు స్వర
రస ప్రధానమైన యాట.

నాడింధముడు—అన్నిజ్యాలకొఱకు
గొలిపి నూడువాడు = అగపాలె.

నాడీజంఘుడు—కాడవంటి పిక్కిలు
గలవాడు = రాజధన్యుడను కొంగి.

నాడీదేహుడు—నాడులు మాత్రమే
మిగిలినదేహముగలవాడు = భృంగి.

నాపితుడు—బ్రాహ్మణునకు కూడ్ర
స్త్రీయంగు బుట్టియు సంస్కరింప
డనివాడు, అంతటను వ్యాపింపని
వాడు, మంగలి.

నాభిజన్ముడు—చూ. కమలజన్ముడు.

నామకరణము—బిడ్డకు వేరుపెట్టుట.

నామధేయము—దీనిచే బలుకలబడును
= పేరు.

నాయకుడు—1. శృంగార రసాలంబన
లయధుడు = 2. అధిపతి.

నాయిక—శృంగార రసాలంబన స్త్రీ.

నారదుడు—కలహప్రియుడగుటచే
నరసంఘమును భేదించువాడు = దేవర్సి,
పితృదేవతల కల్లప్పుడును నారము
నిచ్చుచుండెడువాడు, నరసంబంధ

సర్వద—క్రీడ నిచ్చునది = ఒక పది.
సర్వసఖు(చివు)డు — పేడక చెలి
కాడు = విదూషకుడు.

నలకూబరుడు—1. పలు ని యొక్క
రథావయవమువంటి రథావయవము
కలవాడు, 2. పల మనగా కవలము,
అందు గీర్తింపబడునట్టిది = లక్ష్మీ,
అమెచే గోరలుడువాడు = కుచేర
పుత్రుడు.

నల(నయ్య)మేలిదొర—నల్ల ని శరీ
రము గల ప్రభువు = శ్రీకృష్ణుడు,
శ్రీరాముడు మొ.

నలినేళయుడు—ప్రళయమున నీటిపై
శయించువాడు = విష్ణువు.

నలుమోముప్రోడ దేవర—చూ.
తీపంచమోమల దిట్ట.

నలువ(ల్వ)—(నాలుగు + వా) నా
లుగు ముఖములగలవాడు = బ్రహ్మ

నలువ(చూలి)పట్టి—బ్రహ్మ మానస
పుత్రుడు = నారదుడు,

నల్లనలువదాలుపు—నీలవస్త్రమును
ధరించువాడు = బలరాముడు.

నలువ(బిక్కి)లేజి—బ్రహ్మయొక్క
వాహనము = హంస.

న(ల్వ)లువరాణి—బ్రహ్మ దేవుని
భార్య = సరస్వతి.

నల్లద్రావు(వాడు)డు—రక్తమును
ద్రాగువాడు = రాక్షసుడు.

నల్లనయ్యరవాలు—శ్రీ విష్ణువు న
కాయధమైనవాడు = గరుత్మం
తుడు.

నల్లనైదువగేస్తు—చూ. కప్పనైదువ
పెనిమిటి.

నవ(చ్చిద్ర)ద్వారము—లొమ్మిది
రంధ్రములు గలది = శరీరము.

నవనీతము } నవీనమైన కేరుగు
(నవోద్భవము) } నుండి తీయబడినది
= వెన్న.

నవోధ—నూతనముగా వివాహమైన
యాడుది. (పెండ్లికూతురు)

నష్టేంద్రియుడు—పోయిన పుంస్త్య
ము గలవాడు.

నసగూటి—కామోద్రేకము కలది =
జాణి (పుం, నసగొంటు).

నాంది—నాటకమునకుఁ బూర్వమునఁ
జరిపెడు మంగళము, బ్రాహ్మణాశీ
ర్వాదము (కావ్యాదిపద్యము).

నాంగటి(వాలు)జోడు } నాంగలిచే
(నాంగలివాల్జోడు) } యుద్ధము
చేయు యోధుడు = బలరాముడు.

నాంశకుత్తుకదంట—విషము కంఠము
నగల దిట్టరి = శివుడు.

నాకము—దుఃఖములేని లోకము.

నాకేశుడు—స్వర్గమునకుఁ బ్రభువు
= ఇంద్రుడు.

ననపుకాడు(కత్తె)—విటులకు విట
కత్తెలను దార్పవాడు (నది) = విటు
(కాల్)డు.

నపుంసకుడు—పుంస్తవము లేనివాడు
= పేడి.

నప్త—పితృదేవతలు ఆ శాపతనము
గానుండఁ జేయువాడు = ముమ్మడిమఁ
డు, మనుమడు.

నభిశ్చక్షువు—ఆకాశమునకు కన్న
పంటివాడు = నూర్కుడు.

నభశ్చరము—ఆకాశమున జరించు
నది = మేఘము, పక్షి.

నభసంగమము—ఆకాశమున బోవు
నది = పక్షి.

నభస్వంతుడు—ఆకాశమున నుండు
వాడు = వాయువు.

నభోగజము—ఆకాశమున నేనుండు
యొక్క రూపముగలది = మేఘము.

నభోమణి—ఆకాశమునకు ఎరిగింటి
వాడు = నూర్కుడు.

నముచిసూదనుడు—నముచియను
రాక్షసుని సంహరించినవాడు =
ఇంద్రుడు.

నరక(జిత్తు)వైరి—నరకుని జంపిన
వాడు = కృష్ణుడు.

నరకము—1. పాపులను దన సమీప
మును బొందించునది, 2. నరులు దీని
యందు మొలపెట్టుదురు = ఒక
లోకము.

నరకాంతకుడు—నరకమును సంచా
రించినవాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

నరపాలుడు—నరులను బాలించు
వాడు = రాజు.

నరయజ్ఞము—ఆతిథిపూజనము.

నరయానము—నరులచే మోయబడు
నట్టి వాహనము = పల్లకి.

నరవాహనుడు—మనుష్యుడు వాహ
నముగాఁ గలవాడు = కులేరుడు.

నరసింగుడు—హిరణ్యకశిపుని కఠించు
టకై సగము నరాకారమును, సగము
సింహాకారమును ధరించినవాడు =
శ్రీవిష్ణు.

నరాంతకుడు—మనుష్యులను జంపు
వాడు = రాక్షసుడు మొ.

నరేంద్రుడు, } నరులకు బ్రధిపు =
నరేశ్వరుడు } రాజు.

నర్తకి—నృత్యము చేయునది = పటన
కత్తె.

నర్త(కిము)ప్రియము—నాట్యమునం
దిప్తముకలది = నెమలి, ఏనుగు.

నర్తనప్రియుడు—నాట్యమున ప్రీతి
గలవాడు = శివుడు.

నర్మగోభము—పరిహాసములోనఁ గల
మోట

నర్మము—రత్యతిశయమును బొందించు
నది = శ్రీపురుషుని హాసము.

నక్షత్రము— నాశము పొందనిది = చుక్క.

నక్షత్రసూచకుడు— జ్యోతిష్యము చక్కగాఁ దెలియనివాడు.

నక్షత్రేశ్వరుడు— నక్షత్రములకుఁ బ్రభువు = చంద్రుడు.

నఖత్వము— గిట్లటచే చర్యముపయి వేర్పడిన గోటిగురుకు.

నఖరాయుధము— గోరు ఆయుధముగాఁ గలది = కోడి పులి, సింహము.

నఖవిఘ్నము— గోటియందు విషము కలవాడు = మనుష్యుడు.

నగధరుడు— పర్యతమును ధరించిన వాడు = (కృష్ణాకారమున గోకులమును రిక్షించుటకై గోవర్ధనమును చిటికెనవ్రేల నెత్తినవాడు) కూర్మమును మందర పర్వతమును వీపున ధరించినవాడు = విష్ణువు.

నగము— గమనము లేనిది = ఎవ్వరము.

నగవైరి— పర్యతమునకు కత్తువు = ఇంద్రుడు. (పర్యతములు జనపదములపైఁబడి నాశముగావించుచుండుటచే నింద్రుడు వజ్రాయుధముచే వాని తెక్కిలను నరకనని పురాణగాథ.

నగాధిపుడు— పర్యతములకుఁబ్రభువు = హిమవంతుడు.

నగౌక(స)ము— పర్యతము నివాసస్థానముగాఁ గలది = పక్షి, సింహము.

నగ్నిక— దిశమొల గల యాడుది, లజ్జించునది = సమర్థుడని పడుచు.

నటిని— నాట్యముచేసెడి స్త్రీ = నట్టువుని భార్య.

నటేశ్వరుడు (నటరాజు) — నటులకుఁ బ్రభువు = శివుడు.

నట్టుగు(వు)డు— నాట్యము చేయు వాడు.

నట్టు(వ)పులుఁగు, నట్టు(వ)పిట్ట— నాట్యముచేయు పక్షి = నెమలి

నడబావి— నడవ వీలగునట్లు లోనికి మెళ్లేర్పఁబడిన బావి.

నదము— 1. పశ్చిమముగాఁ బారెడు నది, 2. విశేషముగా ధ్వనించునది = గమద్రము.

నదీమూర్త్యకము— నదీజలములచేఁ బండెడు మైపుగల ప్రదేశము.

ననంద— ఎంతోనవ్వెనను సంతసింప నిది = వనినె, మగనితోఁబుట్టువు.

ననఁబోడి— పుష్పమువలె సుమహారమున కరీరముగలయువతి.

ననవిలుకాడు— పుష్పముధనుస్సుగా గలవాడు = మన్య ఘోషుడు.

ననవిలుకానన్న— మన్యఘోష యిష్టి = బ్రహ్మ.

ననవిలుతుడు (ననవిల్తుడు) — చూ. ననవిలుకాడు.

ఘామ(కేతువు)ధ్వజుడు— ఘా
చిహ్నముగాఁగలవాడు = ఆగ్ని.

ఘామయోని— ఘామము యోనిగాఁ
(కారణము) గలవాడు = వేణుడు.

ఘార్జటి— భారమైన జటలుగలవాడు
= ఈశ్వరుడు.

ఘార్వహము— బరువుమోయునది =
పెద్ద.

ఘాగిజంఘము— బూడిదవన్నె పిక్కులు
గలది = కాకి.

ఘాగిధ్వజుడు— పరాగము చిహ్న
ముగాఁగలవాడు = వాయువు.

ఘేనుకసూదనుడు— చూ. ఘేనుకాకి.

ఘేనుకారి— ఘేనుకాసురుని సహరి
చినవాడు = బలరాముడు; (గార్ధభా
కాసు ధరించి తాలవనమునుండి
మనవ్య భక్షణకు సేయుచుండెడి
వాడు)

ఘేనవు— చూడవలె బాగుడుపు ఆవు.

ఘైవతము— 1. ఎద్దిమంతలచే బాడఁ
బడుచున్నది, 2. నాభ్యాదిస్థానముల
వలనఁ బుట్టునది = ఒక స్త్రీయు.

ఘౌరతికము— అస్కంధితము కంటె నధిక
మైన చతుఃపయిన యొక యశ్వధారా
విశేషము.

ఘౌరేయుము— బరువు మోసెడు జుతువు
= పెద్ద, ఒంటె మొ.

ఘ్యానము— మనశ్శాంతియు లేక
భగవంతుని దలఁచెడు యోగాంగము.

ధ్వజద్రుమము— ధ్వజాకారముగా
నందెడు చెట్టు = తాడిచెట్టు.

ధ్వజారోహణము— దేవతముల నత్య
వారంభమున ధ్వజమెత్తి చేయునొక
కర్మము.

ధ్వంక్షము— మాంసమును గాంక్షిం
చినది = కాకి, కొక్కర.

ధ్వంతము— మార్గము గానరాక ఇందు
మొరపెట్టుచును = చీకటి.

నంగనాచి— దిట్టతనము గలిగియు
వలసలకు సేమియుఁ జెలియనిదాని
నతి నటించునది.

నంజుడు(దిండి)మేపరి— మాంసమును
దినువాడు = రాక్షసుడు.

నందికము— దేవతలను సంతోషపెట్టు
నది = విష్ణుని ఖడ్గము.

నందనము— సంతోష పెట్టునది =
ఇంద్రుని యుద్ధానవనము.

నందనుడు— సంతోషమును కలుగఁ
జేయువాడు = కుమారుడు.

నంద్యావర్తము— పడమటి దిక్కునఁ
గాక మిగిలిన మూడు దిక్కులందును
వాకిక్కుగల రాజగృహము.

నక్తంచరము— రాత్రులందు సంచ
రించునది = గ్రుడ్లగూబ.

నక్తంచరుడు— రాత్రి భాగమున
సంచరించువాడు = రాక్షసుడు,
చంద్రుడు, దొంగ.

నక్షత్రమాల— 27 ము త్యములు
గ్రుచ్చిన యెంటిపేరు పరము.

ధర్మసంహిత-మన్వాది ధర్మశాస్త్రము
= స్మృతి

ధర్మాధి(కారి)కృతుడు— న్యాయ
విచారణచేయు నుద్యోగి.

ధర్మార్ణ్యము—బుష్కములు నివసించు
తపోవనము

ధర్మసనము—న్యాయాధికారిహుచ్చుండు
టకు యోగ్యమగు నధ్యక్షపీఠము.

ధవుడు—స్త్రీని గంపింపజేయువాడు
= ధర్మ.

ధాత—సమస్తమును ధరించినవాడు =
బ్రహ్మ.

ధానఘ్రి-డు—చూ. ధన్వి.

ధామకేశి—కాంతులు కేశములుగాఁ
గలవాడు = సూర్యుడు.

ధామనిధి—కాంతులను ధరించువాడు
= సూర్యుడు.

ధారాటము—శ్రుగ్ధుగమనము గలది =
గుఱ్ఱము.

ధారాదత్తము—మంత్రోదక పూర్వక
ముగా దానముచేయఁబడినది.

ధారాధరము—నీటిధారను ధరించునది
= మేఘము, ధారను (కత్తియందు)
ధరించునది = ఖడ్గము.

ధార్తరాష్ట్రము—నల్లనిముక్కు, కాళ్లు
గల తెల్లనివాంస.

ధార్తరాష్ట్రుడు—ధృతరాష్ట్రుని
కొడుకు, సర్పవిశేషము.

ధావకుడు—బట్టలు పుద్ధిచేయువాడు
= చాళి.

ధిషణుడు—మంచిబుద్ధి గలవాడు =
బృహస్పతి.

ధీమంతుడు—బుద్ధిగలవాడు =
విద్యాంసుడు.

ధీర—వ్యంగ్యముగాఁ గోపమును
బ్రకాశముచేయు నాయిక.

ధీరలలితుడు—చూ. చతుర్విధ
నాయకులు.

ధీరశాంతుడు—చూ. చతుర్విధ
నాయకులు.

ధీరాధీర—వ్యంగ్యవ్యంగ్యముగాఁ గోప
ప్రకటనము చేసెడు శృంగార
నాయికా విశేషము.

ధీరోదాత్తుడు - ధీరోగ్ధతుడు—
చతుర్విధ నాయకులు.

ధీసచివుడు—కార్యాలోచనమున సమర్థుఁ
డగు ముత్రి.

ధురంధరము-ధురీణము-ధుర్యము-
భారమును వహించునది = ఎడ్డు మొ.

ధుని—వాయువుచే కదలనది = ఏలు.

ధురంధరుడు—భారమును వహించు
వాడు. (ధూర్వహుడు మొ.)

ధనదుడు— ధనము నిచ్చువాడు =
కుశేరుడు, చాత.

ధనాధిపుడు— ధనమున కధిపతి =
కుశేరుడు (పైడితేలు).

ధన(ర్ధరుడు)ష్మంతుడు-ధన్వి-
ధన్సు కలవాడు = విలక్తుడు.

ధమనుడు-కొలిమిలిత్తి నూడువాడు.

ధమ్మిల్లము—కిరమునఁ గట్టబడిన
పెండ్లకల సమూహము = కొప్పు.

ధర—సమస్తమును ధరించునది=భూమి.

ధరణి(ణీ)ధరము— భూమిని ధరించు
ధరణీధ్రము— } నది = పర్వతము.

ధరణీధరుడు—భూమిని ధరించువాడు
= విష్ణువు, అదిశేషుడు, రాజు.

ధరణీ(పతి)శ్వరుడు—భూమికి బ్రభువు
= రాజు.

ధరణీసుతుడు—(విషువంశమునఁ బుట్టిన)
భూదేవి కుమారుడు = అంగారకుడు,
నరకాసురుడు.

ధరణీసురుడు—చూ. భూదేవుడు.

ధరాధరము—చూ. ధరణీధరము.

రామరుడు—భూలోకమున దేవతవలె
బూజ్యుడైనవాడు = బ్రాహ్మణుడు.

ధర్మి—విశ్వమును ధరించునది=భూమి.

ధర్మకర్త-1 ఆలయములంగన, శత్రుము
లందును గల కార్యవిగ్రహకా
ర్యములు, 2. ధర్మము చేసినవాడు, 3
ధర్మము చేయువాడు.

ధర్మచారిణి— ధర్మకార్యములయందు
భక్త్యుఁ జరించునది = ధర్మపత్ని.

ధర్మజుడు—యమధర్మరాజునకుఁ బుట్టిన
వాడు = పాండవాగ్రజుడు.

ధర్మవ్య(జుడు)జి—బుట్టికి భక్తిగల
వానివలె నటించుచు హృదయమున
భక్తిలేనివాడు = దాంభిక ధార్మికుడు.

ధర్మపత్ని—అగ్నిసాక్షిగాఁ దెండ్లాడిన
భార్య.

ధర్మభాగిని—ధర్మయొక్క పుణ్యములలో
భాగము పొందునది = భార్య.

ధర్మమూలము—ధర్మమును నిర్ణయించు
ప్రధానప్రమాణము = కేదము.

ధర్మరాజు—సత్యము, అహింస మున్నగు
ధర్మములకు రాజు = 1. బద్ధదేవుడు,
2. పాండుపుత్రుఁడు, 3 అపరాధ
ములకుఁ దగిన శిక్షలు విధించువాడు
= యమధర్మరాజు.

ధర్మవాణిజకుడు—తాను పుణ్యకార్య
ములను జేయుగునని వర్తకునివలె
జనులవలన లాభమును బొందువాడు.

ధర్మవైతంసికుడు—తాను చాతయని
పేరుపొందుటకు న్యాయాజ్ఞిత విత్త
మును దానము చేయువాడు.

ద్విజహ్వయము—రెండు నాలుకలుకల
వాడు = కొండెకాడు.

ద్వితీయము—యజ్ఞాధికార ఫలమును
గ్రహించునప్పుడు భర్తతోగూడ
తాను రెండవది = భార్య.

ద్విధాగతి—నీటను, నేలను జరించు
నది = మొసలి, ఎండ్రె.

ద్విపదాడు—రెండుపాదములు కల
వాడు = మనుష్యుడు.

ద్విపము—రెండవది, నోరు నను
రెంటిచే బాసము చేయునది =
వీరము.

ద్విభాషి—రెండు భాషలు తెలిసిన
వాడు, భాషాంకిరీకరణము చేయు
వాడు, కృతహాసము నడుపువాడు.

ద్విమాతృజుడు—ఇద్దఱు తల్లిలు
(గంగాపార్వతుల) కలనఁ బట్టినవాడు
= వినాయకుడు.

ద్విరదము—రెండుదంతములుగలది =
వీరము.

ద్విరసనము—పూర్వము అమృతము
కొఱకు దర్శనము నాకుటచే రెండుగా
చీలిన నాలుకలు గలది = సర్పము.

ద్విరుక్తి—ఒకేపదమును రెండుమార్లు
చెప్పట, ఒకానొక దోషవిశేషము,
పునరుక్తి

ద్విరేఫము—ప్రథమమును తన పేరు
నందు రెండు రేఫాక్షరములు కలది =
కుమ్మరి, రేఫాక్షరముల రెండు
తెక్కలు గలది.

ద్విరేఫారి—కుమ్మరిదక్షతకువైనది =
సంకెంక.

ద్విశేషము—రెండుగాచీలిన తెక్కలు
గలది = ఆపు మొ.

ద్విశీర్షుడు—రెండుతలలు గలవాడు
= అగ్ని.

ద్విహల్యము(ద్విసీత్యము)—
రెండు చాళ్ళు దన్నిన నేల.

ద్విపము—ఇరు ప్రక్కలను నీరుగల
భూభాగము = దీవి.

ద్వైతము—జీవాత్మ పరమాత్మలకు
భేదము చెప్పెడు మతవిశేషము

ద్వైధీభావము—రెండురీతులుగలది =
అటాయిటా యను సంశయము.

ద్వైపాయనుడు—ద్విపము నివాస
ముగాఁ గలవాడు = వ్యాసుడు.

ద్వైమాతృరుడు—(గంగా పార్వతు
లను) నిద్దఱు తల్లిలు గలవాడు =
గణపతి, జరాసంధుడు.

ద్వైమాత్రేయుడు, చూ. ద్విమా
ద్వైమాతృరుడు } తృజుడు.

ద్వైధి—రెండర్థములుగల కావ్యము
(రాఘవసాందర్భము) మొ.

ద్వైప్రము—రెండి బంగారములను
రెంటిని వ్యాపించునది.

ధనంజయుడు—రాజనాయక
సందర్శనమున దిక్కులరాజులను గలిచి
ధనమునుగొని వచ్చినవాడు = అర్జు
నుడు.

ద్రావకము—రసగంధక పాషాణా
దులయందు యంత్రసహాయమునఁ
దీయు ద్రవవిశేషము.

ద్రావిడప్రాణాయామము—
మిక్కుటమగు శ్రమగల ద్రావిడుల
యొక్కప్రాణాయామమువలెఁ జిక్కు
గల పనియొక్కరీతి.

ద్రుమామయము—చెట్టునకు వ్యాధి
వంటిది = లక్క.

ద్రుపదము—కొయ్యలతోఁ జేసినది =
పాచుక, బొండ్లకొయ్య.

ద్రుమగళిము—చెట్టునకు గోరువంటిది
= మల్లు

ద్రోణదుఘ—తూమెడు పాలు పిలి
కెడి యావు.

ద్రోణముఖము—సుమారు 400 గ్రామ
ముల మధ్యగల సుగ్రామము.

ద్రోణి — ద్రుపదరాజుసమాప్త =
పాండవత్వి.

ద్వంద్వము—రెంటియొక్క సమా
నము = 1 స్త్రీ పురుషుల జంట,
2. ఉభయపదార్థ ప్రధానమగు నొక
సమానవిశేషము, 3. ఇద్దఱొకరితో
నొకరు చేయు యుద్ధము.

ద్వయాతిగ్రండు, ద్వయాతీతుడు—
రెజస్తమా గుణముల నలిక్రమించిన
వాడు.

ద్వాదశాంగుళము—12 అంగుళ
ముల పరిమితిగలది = శేన.

ద్వాదశాక్షిగ్రండు—12 కన్నులు గల
వాడు = కుమారస్వామి

ద్వాదశాత్మగ్రండు—12 రూపములు
గలవాడు = నూర్మగ్రండు. చూ. సాం.
కే. ప. ద్వాదశ నూర్మకళలు.

ద్వాపరము—కృత శ్రేతాయుగము
లకు రెండిటికి చిమ్మట వచ్చినది =
8,64,000 సంవత్సరములు పరిమితిగల
మూడవ యుగము.

ద్వారపాలకుడు—ద్వారముగా ము
వాడు (ద్వాభ్యుగ్రండు)

ద్వికము—రెండు కారములగలది =
కాకి, చక్రవాకము.

ద్విగుపు—రెండు గోవులు గలవాడు.

ద్విగుణా(ద్వితీయా)కృతము—
రెండుచాచ్చు గన్నిన పాలము

ద్విజన్మము(ద్విజము)—రెండు పుట్టు
కలు గలది = పక్షి, పల్లు, పాము.

ద్విజన్మగ్రండు ద్విజుడు—రెండు
జన్మములు కలవాడు = బ్రాహ్మ
ణుడు, క్షత్రియుడు శైశ్యుడు.

ద్విజ(వతి)రాజు—బ్రాహ్మణులకుఁ
ప్రభువు = చంద్రుడు, కరుణాశీలుడు.
శేషుడు.

ద్విజాతి—జేహోత్పత్త్యుపాయనాది
సంస్కారములనెడి రెండు జన్మములు
కలవాడు = బ్రాహ్మణుడు.

ద్విజిహ్వము—రెండు నాలుకలు గలది
= సర్పము (ద్విరసనము).

దైత్యారి—రాక్షసులకు శత్రువు = శ్రీవిష్ణువు, దేవత.

దైవజ్ఞ—శుభాశుభముల నెఱుంగునది = సోదకత్తె.

దైవము—1 జ్యోతిష్సోమాది యజ్ఞ ప్రారంభమున యథావిధిగాఁ దత్కర్మము నడపిన ఋత్విజాని నలంకరించి చేసెడు వివాహము, 2. పూర్విజన్యార్థిల కర్మము.

దైవీకుండు—సమస్తమును దైవకృతమని నమ్మువాడు.

దొర (కు) (కోలు) సన్నాసి—సమృద్ధముచే మోసపుచ్చి దోంగిరించు కొని పోవువాడు, దాంబీకుండుగా నున్న సన్నాసి.

దొరసాని—ప్రభుభార్య = రాణి.

దొరణపుసాటికిక్క—ద్వారాకారముగానుండు నక్షత్రము = ఆనారాధ.

దోషగ్రాహము—దోషమును గ్రహించునది = ఇందుగుచ్చెట్టు.

దోషజ్ఞుడు—దోషమునెఱింగినవాడు = విద్యాంకుడు, వైద్యుడు.

దోషాకరుడు—రాత్రిని గలుగజేయువాడు = (గురుపత్ని సంగమాదోషములకు స్థానభూతిమైన వాడు) చంద్రుడు.

దోషాచరుడు—రాత్రియందు సంచరించువాడు = చంద్రుడు, రాక్షసుడు, దొంగ.

దోహదము—ఆకాలమున బుష్పదులు పుట్టుటకు స్త్రీలు చేసెడి పాదతాడనాదికము. చూ. సాంకేతికపదప్రకరణము.

దోహదవతి—వేవిస్లుగల యాడుది.

దాహిత్రాయణుండు—దాహిత్రుని కొడుకు = మునిమనమడు.

దాహిత్ర—కుమార్తె యొక్క కూతురు = మనుమరాలు.

దాహిత్రుండు—కుమార్తె యొక్క కొడుకు = మనుమడు.

ద్యుమ్నము—స్వర్గమునపైతము కోరబడునది = ధనము, బలము.

ద్యుమణి—ఆకాశమున మణివంటి వాడు = నూర్పుండు.

ద్యుస (త్తు - దు) డు—ఆకాశమున (స్వర్గమున) నుండువాడు = నూర్పాదిగ్రహము, వేల్పు.

ద్యూత (కారుండు) కారకుండు—జాదమాడుబట్టె యొక గృహము నేర్పజుచుకొని యుండువాడు = జాదమాడువాడు.

ద్యూత(కృత్తు)కరుండు—చూ. నై

ద్యోతటిని—ఆకాశమందలి నది = మందాకినీ నది.

ద్రవ్యము—పాండవదగినది = ధనము

ద్రాక్షారామము—1. ద్రాక్షకోటలకు స్థానమైనది, 2. దక్షిణ యారామభూమి.

కిలవాడు = ఋషి, విద్వాంసుడు,
గెడ్డ, ఎలగంటి.

దృగాయునుడు — ఘాతవేత్రము
వలన బుట్టిన చూపు ఆయుధముగా
గలవాడు = కివుడు.

దృగ్దీక్ష — చేప గ్రడ్డను బట్టి వానిని
దిరిగి చూచిన విడ్డంగును. అట్లే యువ
దేశకాలమున గురువుశిష్యుని ముపరోక్ష
సాక్షాత్కారబ్రహ్మ భావములవా
డగునా కాదా యని వీక్షించుట.

దేవకీసందనుడు — దేవని సంహృష
పెట్టువాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

దేవతరువు — దేవలోకపు వృక్షము =
కల్పవృక్షము.

దేవదత్తము — ఖాండవదహన సమయ
మున నగ్నిదేవునిచే నర్జునున కీయబడిన
శంఖము.

దేవదాసి — దేవాలయములందు సేవ
చేసేడు భోగస్త్రీ.

దేవదేవుడు — దేవతలకు దేవుడైన
వాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

దేవమణి — దేవులలో శ్రేష్ఠుడు =
కివుడు, గుఱ్ఱమునకు మెడయొద్దనున్న
కుడి, దేవతల రత్నము = కాస్తూభము.

దేవమార్తృకము — వాననీటిచే
బండెడు పైరుగలభూమి, మేఘము
మారగాగల వర్షధారచే పండెడు
దేశము.

దేవయానము — దేవతలు క్రయాణము
చేయు సాధనము = విమానము.

దేవరుడు — అన్నదమ్ములభార్యలతో
2 రిపాముచే ప్రేమించువాడు, మగని
తో బుట్టినవాడు = బావలే ముఱుది.

దేవలుడు — పూజించు నిమిత్తము
శేవరను స్వీకరించువాడు, కూలికి
దేశము బూజించువాడు = అర్చ
కుడు.

దేవాజీ (వి) వుడు — కూలికయి దేశము
బూజించువాడు = పూజారి.

దేవానాంప్రియము — యజ్ఞాదుల
యందు దేవతలకుఁ బ్రియమైనది =
మేఱ.

దేవవక్త్రము — దేవతలకు ముఖమైన
వాడు = అగ్ని.

దేవవాహనడు — దేవతలకు
హవిస్సును గొనిపోవువాడు = అగ్ని.

దేవి — ప్రేమించునది = పార్వతి, రాణి.

దేహదము — దేహమును శుద్ధిచేయు
నది = పాదరసము.

దైవ (జ్ఞ - విదు) డు — శుభాశుభ
రూపములను జోస్యము నెరుగు
వాడు = జోలిప్పుడు.

దైవాకరి — సూర్యపుత్రుడు = శని,
యముడు, సుగ్రీవుడు, కర్ణుడు.

దై (తేయ) (త్యు) డు —
కళ్యాణమును దిలకుచుండగలిగిన సంతా
నము = రాక్షసుడు.

దైత్యగురుడు — రాక్షసుల గురువు =
శుక్రాచార్యుడు.

దుగ్ధి(తండి) కన్నయ్య—దుగ్ధాదేవి
(పార్వతి)కే దండీయైనవాడు =
హిమవంతుడు.

దునె(దునే)దారి—కత్తి చేతియందు
ధరించువాడు = కూతుడు.

దుబాసి—రండవభాషలోనికి
తర్జుమాచేయువాడు.

దుమగితికేతు—అరిష్టనూచకమైన
సత్ప్రతిపక్షము = తోకచుక్క.

దురధిగమము—కష్టముచేత (చదవ
దగినది) బొందదగినది.

దురపుటోరెంపు దాసరితండి—
కలహము ఆహారముగాగల విష
భక్ష్యుడగు వారదునితండి = బ్రహ్మ

దురాత్ముడు—చెడ్డ మనస్సు కల
వాడు = గుర్తార్తుడు.

దురారోహము—ఎక్కుటకు పాద్యము
గానిది = కొత్తైరచెట్ట, తాడిచెట్టు.
ఎక్కరానిది = బల్లి, తొండ.

దురితము—దుర్గలిని పొందజేయునది
= పాపము.

దురోదరము—దీనికై గిరికందరముల
యవర ప్రదేశము వాశ్రయింతురు =
జూదము.

దుర్గ—కేశము నెఱుంగదగినది, వనాది
దుర్గము నివాసముగాగలది = పార్వతి.
(దుర్గమండను రాత్నముని సంహరించి
యది = చండిక)

దుర్గము—ప్రయాసముచే బొంద
దగినది = కొట.

దుర్దినము—మేఘములచే గప్పబడిన
నూర్యలింబుగుల దినము. నూర్య
దర్శన రహితమగుటచే దుష్టమైన
దినము.

దుర్మరణము—విష భక్షకాదులచే
గలిగెడు నష్టాభావిక మరణము.

దుర్వర్ణము—బంగారము కంటె
నిష్పష్టమైన కర్ణుగలది = వెండి.

దుర్వృత్తము—దుష్టమైన వృద్ధియను
కలవాడు = శత్రువు.

దుశ్శ్చయము—తన వజ్రాయుధ
ముచే సాధింపబడని చ్యవనాని కల
వాడు. (చ్యవనముని అశ్వినీదేవతల
వలన దన వాక్యమును బోగొట్ట
కొని వారలకు యజ్ఞభాగము నిప్పించి
చేశాడు. అందుల కిందుగ్గిడు కొప్పించి
కబ్బాయుధముచే చ్యవనాని కంప
బోయి స్తబ్ధులమౌతాడాయెనని
పురాణ ప్రసిద్ధి)

దుహిత—ధనాదికమును హరించుటచే
జనని జనకులను విత్తశూన్యులమగా
జేయునది = కొమార్తె.

దుహిత-దీనిచే గాముకీకాముకులనొగ్గిన
విషయమై పరితరింప జేయబడు
దురు = నాన్నాడు కన్యె.

దుాత్యము—దుాతయొక్క భావము
లేక క్రియ = రాయబారము.

దుార(దర్శి)దృక్కు—దురాలోచన

దీపావళి— దీపముల సమూహము =
నరకచతుర్థి మర్నాటి పండుగ.

దీర్ఘ (కంఠ-గ్రీవ)ము— నిడు పాటి
మెడకలది = ఒంటె, కొంగ.

దీర్ఘ (కేశ-రోమ)ము— పొడవైన
వెండ్రుకలు గలది = ఎర్రగు.

దీర్ఘ జంఘము— నిడు పై న పిక్క
కలది = చెగురుపక్షి, కొంగ.

దీర్ఘ (జిహ్వ) రసనము— నిడువైన
నాలుకలు కలది = పాము.

గీర్ఘ తరువు— పొడుగైన చెట్టు = తాటి
చెట్టు మొ.

దీర్ఘ (తుండ)ముఖ— పొడుగైన
మొగము గలది = చంచు.

దీర్ఘ (దృష్టి)దర్శి— ప్రత్యక్షముగాని
విషయములను బుద్ధిచే జూచు (నని)
నాడు = విద్వాంసుడు, గ్రద్ద.

దీర్ఘ దేహి— పొడుగైన దేహము కలది
= పంకొక్క.

దీర్ఘ నిద్ర— శాశ్వత మైన నిద్ర =
మరణము.

దీర్ఘ సత్రము— పొడవైన ఆరము గలది
= 1. చెల్లినట్లు, 2. కొబ్బరి మొ.

దీర్ఘ పా (త్తు)దము— పొడుగైన పాద
ములు కలది = కొంగ, ఒంటె, మొ.

దీర్ఘ (పుచ్చ-వాల)ము— చ మ రీ
మృగము.

దీర్ఘ పృష్ఠము— పొడుగైన వీపు
గలది = పాము.

దీర్ఘ (సు)రతము— ఎక్కువ కాలము
రతి గలది = కుక్క.

దీర్ఘ రదము— పొడుగైన కోజుగలది
= అడవిపంది.

దీర్ఘ సూత్రుడు— కార్యములను
మిక్కిలి దీర్ఘముగా వివరించువాడు.

దీర్ఘాయువు— పెక్కిండ్లు బ్రతుకు
(నది) వాడు = మార్కండేయుడు,
కాకి, బూరుగుచెట్టు మొ.

దీవన గ్రామము— ఆశీర్వాదార్థ మై
పసుపుగలిగిన బియ్యము = అక్షరము.

దీర్ఘ నాదము— నిడు పాటి ధ్వని
గలది = కుక్క, కోడి, శంఖము.

దుంతరౌతు, దున్నపోతు— దున్న
పోతునెక్కి స్వారీచేయువాడు =
యముడు.

దుక్కివాలుదాలుపు— నాగలి
యను నాయుధము ధరించినవాడు =
బలరాముడు.

దుకూలము— కట్టకొనుటకును, మీద
పేరికొనుటకును రెండు విధములుగా
గప్పకొనుటకు యోగ్యమైనది = వెలి
పట్టుచీర.

దుక్కి (కైదువు)వాలు— దున్నెడు
సాధనము = నాగలి.

దుగమొగములవేల్పు— రెండుముఖ
ములు గల దేవుడు = అగ్ని.

దినమణి—పగటిభాగమున మణివలె
ప్రకాశించువాడు = నూర్మణుడు.

దినాం(దివాం)తము—దినముయొక్క
వివరిభాగము = సాయంకాలము.

దినము—ఇందు దేవతలక్రీడింతురు =
స్వర్గము.

దినస్పతి—స్వర్గమునకుఁ బ్రభువు =
ఇంద్రుడు.

దినాంధము—పగటిపూట గ్రుడ్డిది =
గుడ్లగుబ.

దివా(దినస)కరుడు— చూ. దిన
కరుడు.

దివాకీర్తి—1. రాత్రిభాగమున తుర
కర్మ విషిద్ధమగుటచే బగలే పిలువఁ
బడువాడు=మంగలి, 2. పుణ్యకాల
మగు పగటియందు చచ్చారణము లేని
వాడు = చందాబుడు.

దివాభీతము— పగలుభయపడునది =
గుడ్లగుబ.

దివాభీతుడు— పగటియందు భయ
పడువాడు = దొంగ.

దివిజాధిపుడు—దేవతలకుఁ బ్రభువు
= ఇంద్రుడు.

దివిజుడు—స్వర్గమునఁబుట్టినవాడు=
దేవులు.

దివిషదుడు— స్వర్గమున నివసించు
వాడు = వేల్పు.

దివో(దివౌ)కసము— ఆ కాళము
నివాసముగాఁ గలది = పిట్ట.

దివో(దివౌ)కసుడు—స్వర్గమునివాస
ముగాఁ గలవాడు = వేల్పు.

దివ్యచక్షువు— జ్ఞానదృష్టికలవాడు,
మంచికన్నులు కలవాడు.

దివ్యము— మహావ్యవహారములయందు
జయింపఁదగిన సత్యము, దివియందుఁ
బుట్టినది.

దివ్యస్నానము—ఎండలో వాన
కురియుచుండఁగా నందు శరీరమును
దడపుకొనుట.

దిశ—1. ఆవకాళము నిచ్చునది
2. ప్రాగ్దశిణాది భేదములచే వ్యవ
హరింపఁబడునది = దిక్కు.

దిప్తాంతము— జీవితముయొక్క
నాశము = చావు.

దిన(దినస)మొలవేల్పు—చూ. అంగ
మొల వేల్పు.

దీక్షాగురుడు(వు)—తత్త్వోపదేశము
చేయువాడు.

దీక్షితుడు— సోమయాగమున దీక్ష
వహించినవాడు (దీక్ష = యజ్ఞాది
క్రియారంభమున ననుష్ఠింపఁ బూను
కొనెడి యాచారనియమము)

దీప్తపింగళము—బంగారమువలె
పచ్చని నలులు గలది = సింహము.

దీపారాధనము—దీపములను వెలిగించి
ఇష్టదేవతలను బూజించుట.

రథగమనము గలవాడు = ఒక మార్గ
వంశపు రాజు.

దశాశ్వుడు — తన రథమునకు పది
గుఱ్ఱములు కలవాడు = చంద్రుడు.

దశామాము — మృతిపొందినవానికి
బదియవరోజున చేయబడు క్రాద
కర్మము.

దసరా — అశ్వయుజ శుంభి మొదలు
గుంభి వరకును గల దశరాత్రములు.

దహనము — యజ్ఞస్థలమును దహించు
వాడు = అగ్నిదేవుడు.

దాంతుడు — బ్రహ్మచర్యాది తపః
క్షేత్రము నోర్చువాడు = బహిరింద్రియ
విగ్రహము కలవాడు.

దామోయణి — దక్షుని కుమార్తె,
అశ్విన్యాది నక్షత్రములు, భూమి,
సతీదేవి (గౌరి).

దాన(పు)(వేయ)లు — కశ్యపునకు
దనువునందు పుట్టిన కంఠి = రాక్ష
సులు.

దానశౌండుడు — దానమునం దాసక్తి
కలవాడు = దాస.

దాయాదుడు — దాయభాగము నను
భవించువాడు = జ్ఞాతి.

దార — భర్తను సోదరులనుండి విడ
దీయనది = భార్య.

దామోదరుడు — కుంతి మాతృక
యుదరమున గలవాడు = విష్ణువు.

దార్ద్రాంతికము — దృష్టాంతములతో,
గూడినది = ఉదాహరణము.

దాశరథి — దశరథుని పుత్రుడు =
శ్రీరాముడు.

దాసరి — శిఖాయజ్ఞోపవీతములు, ధరి
పని తిరిప మెత్తుకొనెను విష్ణుభక్తుడు.

దాసుడు — బ్రాహ్మణునకు వివాహిత
కూడ్రదకన్యయందుబుట్టి, సంస్కరింపఁ
బడినవాడు.

దాసేరుడు (దాసేయుడు) —
దానికి బుట్టినవాడు.

దాళువా — కరదృశువు మొదలుకొని
నీటియాధారమునఁ బండెడు పల్లపు
పంట (దాళవా, దాళవీ).

దిగంబరుడు — దిక్కులవత్తముగాఁ
గలవాడు = దిశమొలవాడు,
శివుడు.

దిగ్బంధము — సంక్రమచే దిక్కులను
బంధించుట.

దిగ్విజయము — యజ్ఞస్థ దిక్కులందును
గల భూమండలము 1 జయించుట.

దిధిషువు — చూరుమనువు దానిని
(వానిని) గోరువాడు (నది).

దినకరుడు — 1. దినములను గలగజేయ
వాడు, 2. పగలు, తేవులను వ్యాపార
వంటలనుగాఁ జేయవాడు =
మార్కుడు.

దిన(పతి)ప్రణి — మా. దినకరుడు.

దద్దికాశ్శి(యదుగుల) మోము -
చూ. అప్సపాదము.

దడిబియ్యము—రజస్వలిన పదుచు
విషయమై జరిగించెడునుత్సరవిశేషము.

దత్తపుత్రశోకము—దత్తులీసుకొనిన
కుమారుని మరణముగల శోకించుట.
(అనఁరహదేవిదానిన తెచ్చిపెట్టుకొని
దానికయి మనస్సును దుఃఖపెట్టు
కొనుట.)

దత్తాత్రేయుడు — విషు సంశయన
సత్రిమహర్షికి అనూయ యందుఁ
గలిగిన పుత్రుడు.

దత్తుడు—ఓరీయఁగాఁ జెంపఁబడు
పుత్రుడు = ద్వాపశ పుత్రులలో
నొకఁడు.

దన జద్విషుడు } రక్కసుల శత్రువు
దనబారి } = పేష్ట, విష్ణువు

దనజ(వైరి)విరోధి—చూ. పై-

దనజుడు—కశ్యపుఁడు దనువను
భార్యయందుఁ గలిగినవాడు = రాక్ష
సుడు.

దమము—బహిరింద్రియ నిగ్రహము,
బ్రహ్మచర్యాది కేళముల నొప్పుట.

దమయంతి—తన యందముచే నితరు
లను దమించు (అణచు)నది = నలుని
భార్య.

దయాళువు—దయచేరక్షించు స్వభా
వము గలవాడు.

దర్దరీకము—శబ్దముచే చెవులను ప్రక్క
లించునది = కప్ప, ముప్ప.

దర్దరము—చూ. దర్దరీకము.

దర్పకుడు—గర్వింపఁజేయువాడు,
దుర్గతిని బొందువాడు = మన్యభుడు.

దర్పణము—దీనిచేత మంచి వేషాభి
మానము గలిగి గర్వింతురు = అద్దము.

దర్భముద్రిక—దర్భముడిగల యుంగ
రము.

దర్శికరము—తెడ్డునబోలు పడగ
కలిది = సర్పము.

దశరూపభృత్తు—పదిరూపతారములు
దాల్చినవాడు = విష్ణువు.

దర్శనము—అమావాస్యవాడు చేయఁ
దగిన ఇష్టి.

దశకంఠుడు (గ్రీవుడు) — పది
కంఠములు కలవాడు = రాక్షసుడు.

దశబలుడు—బుద్ధి, ఔంతి పీర్యము,
ధ్యానము, జ్ఞానము, కృప, కీలము,
బలము, దానము, ఉపేక్ష అను పది
బలములు గలవాడు = బుద్ధుడు.

దశనము—దీనిచే (వనితల యభర
మున) గొరుకుదురు = పన్ను.

దశముఖుడు—ఒది ముఖములు కల
వాడు = రాక్షసుడు.

దశా(ననఁడు)స్యము—చూ. పై.

దశరథుడు—పది దిక్కులయందు

త్విపాంపతి—కాంతులకు ప్రభువు =
నూర్వూడు.

దంటమోముల(దేవర) వేల్పు—
రెండు ముఖములు గల ప్రభువు =
అగ్ని.

దండకారణ్యము — ఇహ్వాకు వంశీ
యూడగు దండునిచే బాలింపబడి,
కుపితుడగు దేవేంద్రునిచే మృద్వర్ష
ను కురిపింపబడుటవలన నరణ్యముగా
మాఱినది.

దండ (పాణి) ధరుడు— కాలదండ
మును ధరించువాడు = యముడు.

దండనాయకుడు— సేనకు అధిపతి.

దండప్రణామము— దండము (కణ్ణ)
వలె భూమిపైవ్రాలి, నమస్కరించుట
= నమస్కారము.

దండహస్తండు—దండము హస్తమున
గలవాడు = యముడు, సన్న్యాసి,
బ్రహ్మచారి, ద్వారపాలుడు.

దండవాలధి— దండమువంటి తోడ
గలది = ఏనుగు

దండదండి—పరస్పరము దుడ్డుకణ్ణలతో
గొట్టుకొనుచు బోరాడుదు ద్వంద్వ
యధము.

దండి—చా. దండ (పాణి) ధరుడు.

దంతావళము (దంతి)— ప్రళప్త
మైన దంతుములు కలది = పెద్ద
యేనుగు.

దంత్యము—దంతమున బుట్టిన యక్ష
రము. ఇగ్రాతథదధనలస. మొ.

దందశూకము— కుత్తికమైన దంశ
నము (కరచుట) కలది = సర్పము.

దంభము—గొప్ప కై యజ్ఞయాగాది
క్రతువులు ధర్మకార్యములు చేయుట.

దంష్ట్ర (దంష్ట్ర)యుధము) —
కోటలు ఆ యుధము గాగలది =
అడవిపంది.

దక్షిసంపురాయండు (స్వామి)—
దక్షిణదిశ కథపతి = యముడు.

దక్షజాపతి—దక్షిణస్థలగు అగ్నిస్వామి
భర్త = చంద్రుడు, 2. సతీదేవిభర్త
= శివుడు, 3. అదిత్యాగల భర్త =
కశ్యపుడు.

దక్షాధ్వర (హరుడు) ధ్వంసి—
దక్షుని యజ్ఞమును ధ్వంసముచేసిన
వాడు = శివుడు, వీరభద్రుడు.

దక్షిణ—యజ్ఞము లోనగు వానియందు
ఋత్విక్కుల కిచ్చెడు ధనాదికము.

దక్షిణావధమా—వింధ్యపర్వతము
మొదలు సేతువువఱకు గల దేశము.

దక్షిణాయనము— నూర్వూడు ఉత్త
గమునుండి దక్షిణమునకు బ్రయాణము
చేయు కాలము. పుష్యమాస మందలి
మకరసంక్రాంతి మొదలు ఆషాఢ
మాసమునందలి కర్కటక సంక్రాంతి
వరకుగల కాలము.

దక్షిణుడు—అనేక నాయులయందు
సమముగా బ్రవర్తించెడు నాయకుడు.

త్రిమూర్తి—బ్రహ్మ విష్ణు, మహేశ్వరుల శరీరముల యంశము గలవాడు = దత్తాత్రేయుడు.

త్రియూమ—మూడుజానులు గలది రాత్రి.

త్రిరాత్రకృచ్ఛము—మూడుదినములు పడవనింట

త్రిరాత్ర—మూడురాత్రులు : పిమ్మరింపఁదగినది = ముట్టది.

త్రిలింగము—శ్రీశైలి, దాక్షిణ్యరాను, కాశీశ్వరములను కవలింగపాపముల మధ్యదేశము (ఇందలి భాష తెలుగు).

త్రిలోకేశుడు—ములోకములకుఁ బ్రభువు = శివుడు.

త్రిలోచనుడు—చూ. త్రినేత్రుడు.

త్రివర్ణము—ధర్మార్థకామముల సమాహము.

త్రివిక్రముడు—మూడుదుగుల దాన మిచ్చిన బలిని రాతాశమున కణగఁ గ్రొక్కుటకై మూఁడడుగులచే మల్లోకముల నాక్రమించినవాడు = వామనరూపధారి యగు విభువు.

త్రివిష్టపము—చూ. త్రిదివము.

త్రివేణీసంగమము—గంగ, యమున, సరస్వతులను మూడునదులు కలియుచోటు.

త్రిశంకువు—

కార్యము చేయుటచేతను, గురుభేషవును వధించుటచేతను, అప్రాప్తిత మాంసమును భక్షించుటచేతను ద్రివిధములైన హృదయ శంకువులు గలియాలనికే ద్రిశంకుడని వసిష్ఠునిచే నుంచఁబడిన నామము.

త్రిశూలధారి—మూడు మొనలు గల బల్లెమును ధరించినవాడు = శివుడు.

త్రిషవణస్నాయి—ది నము నకు మూడు పర్యాయములు స్నానము చేయువాడు.

త్రిసంధ్యము—పూర్వాహ్న, మధ్యాహ్న, అపరాహ్నసంధ్యల సమూహము.

త్రిసీత్యము (త్రిగుణాకృత్యము)—మూడుచాళ్లు దున్నినపాలము.

త్రిస్తోత్ర—మల్లోకములందును ప్రవహించునది = గంగ.

త్ర్యంబకసఖుడు—ఈ శ్వరునకు స్నేహితుడైనవాడు = కుశేరుడు.

త్ర్యంబకుడు (త్ర్యంబుడు)—మూడుకన్నులు కలవాడు; మల్లోకములకుఁ దండ్రీ = ఈశ్వరుడు.

త్వక్క్షీర—వెదురువలనఁ బుట్టిన పాలు గలది = కవక్షీరి.

త్వష్ట—కొయ్యలను కెక్కువాడు = వడంగి.

త్వాష్ట్రము—త్వష్టకు (వడంగి) కి సంబంధించినది = మొడు.

త్రాడుదాటుపు—పాశము ధరించిన
వాడు = వరుణుడు

త్రింశత్రము—మ పుది శేకులు
గలది = తెల్ల గలువ.

త్రికూటము—ఇనుము, వెండి, బంగారముతోఁ గూడిన మూడు శిఖరములు
గల పర్వతవిశేషము.

త్రిదండి—మనోదండ, వాగ్దండ, శర్య
దండములను మూడుదండములు గల
సన్నాది.

త్రిదశాలయము—దేశతల నివాస
స్థానము = స్వర్గము.

త్రిదశులు—1. పుట్టుట, పెరుగుట,
నశించుట యను మూడు అగ్రణులు
గలవారు, 2. ఎప్పుడు ముప్పదియేండ్ల
వయస్సుగలవారివరే పుండువారు =
వేదములు.

త్రిదివము—1. బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులను దేశతలు నివసించునది,
2. మూడవలోకము = స్వర్గము.

త్రిదివుడు—మూడవ లోకమును
స్వర్గమున పుండువాడు = వేలుపు.

త్రిది(వౌకసుడు)దేశుడు—
స్వర్గమునకుఁ బ్రభువు = ఇంద్రుడు
(వేలుపు).

త్రిమ్యస్పృకు—మూడు ముఖములు
గూడిన తిథి.

త్రినయనుడు } పాత సేత్రముతో
త్రినేత్రుడు } మూడు కన్నులు గల
వాడు = శివుడు.

త్రిపథ(గ)గామిని—స్వర్గ మర్హ
పాతాళములయందుఁ బ్రవహించునది
= గంగ.

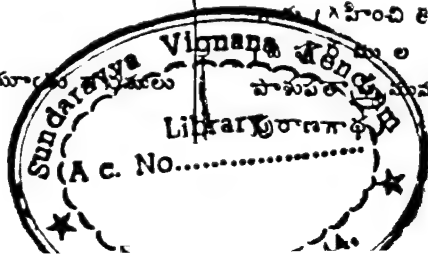
త్రిపుండ్రము—నొగుట నుంచిన
విధులతో నగునాని మూడు శేఖలు.

త్రిపురదహనము—త్రిపురా

త్రిపురములు—మయునిచే నిర్మింపఁ
బడిన మూడు పురములు.

త్రిపురాంతకుడు, త్రిపురారి—

మయ నిర్మితములగు త్రిపురములకు
నాశకుడు = శంకరాడు. (విద్యుచ్ఛాలి,
తారకాక్షుడు, కమలాక్షుడు అను
తారకాసురుని పుత్రులు కేముని
వరమున కౌముదముగల మూడు
(ఇనుము, వెండి, బంగారములతో)
పురములను మయునిచేఁ జేయించు
కొని, లోకములన్నింటిని బాడిచేయు
చుండిరి. త్రిపురములు కలసివచ్చి
బ్రహ్మదము కలుగునని కేమునివరము.
బ్రహ్మాదులు వీరి బాధలకుఁ దాళఁ
జాలక తమరేజులను శివుని కిచ్చి
వధింపుమనిరి. శివుడు ధూమిని రథము
గాను, సూర్యచంద్రులను జ్వరములను
గాను, వేదములను గజములనుగాను,
మేరుపర్వతమును ధనుస్సుగాను,
కేముని వారిగాను, కేముని బాణము
గాను, హిమచి తన కేటోమహిమచేఁ

తొలి(తొలు)వేల్పు— దేవతలలో
మొదటివాడు = బ్రహ్మ. (బ్ర)హ్మ
శివుని దక్షిణాంగమువలన జనించెను.
అప్పటికి విష్ణుని వాభివండి కమల
మొదటి మాత్రమే పుట్టియుండెనని
శివపురాణము.)

తొలి(గట్టు)గొండ— నూత్యుఁ డుద
యించుకొండ, ఉదయపర్వతము.

తొలివేల్పుచగతురు— రాక్షసుల
శత్రువులు = దేవతలు.

తొలుకుడుపు— చూ. అన్నప్రాశన.

తొలు(గట్టు)గొండ— చూ. తొలి
గొండ.

తొలు(పలుకు) (చదవు) లు—
మొదటి చదువులు = వేదములు.

తొలు(తొలి)దివి— మొదటి దీప్తము
= జంబూదీప్తము.

తొలుపంది— అదికరాహ రూపమును
ధరించిన వాడు = శిష్టువు. (హిరణ్యా
క్షుఁడు భూమిని జాలపఁగాజుట్టి సము
ద్రమున దాగుకొనఁగా విష్ణువు అది
కరాహమై రాక్షసుని జంపి తన
కోటలతో భూమండలమును బైకలై
నని పురాణగాథ.)

తొలురిక్క— మొదటి నక్షత్రము =
ఆశ్విని.

తొలురిక్క-నెల— ఆశ్విని నక్షత్రయు
క్తి పూర్ణిమి తోగూడిన మాసము =
ఆశ్వయుజము.

తొలుజంగమయ్య— మొట్ట మొదటి
జంగము దేవర = శివుఁడు.

తొడేటికడుపుమేటి— చూ. కృకో
దయఁడు.

తొయ(జ)(భవ)(జాత)ము— చూ.
అబుము.

తొయజాక్షి— తామర శకలకంటి
కన్నులు గల యాఁడుది.

తొయదము—చూ. అంబుజము.

తొయ(ని)ధి— చూ. అంబు (ని) ధి.

తొయరుహము—అంబురహము.

తొయసూచకము— ఉదక ముందు
టప నూచించునది = కప్ప.

తొలుదాల్చు— చర్యమును ధరించు
వాడు = శివుఁడు.

తొర్వ తికము— నృత్తగీత విద్యల
సమూహము.

తొర్వజ్యము— దోషయుక్త మగుటచే
విదురఁడైన కాలము = తొర్వము.

త్రయి— ఋక్సామ యజుర్వేదముల
సమూహము.

త్రయీతనువు— ఋక్సామ యజు
ర్వేద రూపమైన శరీరము గలవాఁడు
= నూత్యుఁడు.

త్రస్స = వేదాధ్యయనము చేయునపుడు
నోటినుండి రాలెడు తుంపర =
బ్రహ్మలింగపు.

తెలిమోముపక్కి—తెల్లనిముఖముగల
పక్షి = గరుడపక్షి.

తెలియేరు(వాఁక)—తెల్లని నది =
గంగ.

తెలివిలుతుఁడు—తెల్లని ధనుస్సుగల
వాఁడు = మన్మథుఁడు.

తెల్ల(మల)గుబ్బలి—వెండి తోఁ
గూడిన దళుచే తెల్లనైన ప్వకము =
కైలాసము.

తెల్లబిక్కి—తెల్లనిగజ్జము = ఉచ్చైః
శ్రవణము.

తెల్లడాలు మెకము—తెల్లని వర్ణము
గల మృగము = సింహము.

తెల్లనిదొర—తెల్లని రంగుగల ప్రభువు
= బలరాముఁడు, శివుఁడు.

తొగ(నెచ్చలి) మేలుతొగరాజు-
చూ. పై.

తెల్లనిమయి(మై)దంట—తెల్లని శరీ-
రము గల నిట్టరి = బలరాముఁడు.

తెల్లవఁగు—విరావతము.

తేటి(తెగదణి)యల్లెవాఁడు }
తేటియల్లెపింటిదొర }
తుమ్మెదనారితోఁ గూడిన ధనుస్సు
గల యోధుఁడు = మన్మథుఁడు.

తేనె(నియ)తిండి-తేనె యాహరణముగాఁ
గలది = తుమ్మెద.

తైజసావర్తని—బంగారు లోహగు
వానిని కరచెడు మూస.

తొండపుదేవర—విఘ్నేశ్వరుఁడు.

తొండరూపురిక్క—తొండయొక్క
రూపముగల నక్షత్రము = పుష్యము.

తొగ(పిందు)చెలికాఁడు—కలువ
లకు ప్నేహితుఁడు = చంద్రుఁడు.

తొగరుముక్కు (మోము)పులుఁగు
ఎఱ్ఱియుక్కు (శోరు) గల పక్షి =
చిరుక.

తొగతేఁడు, తొగలతేఁడు—కలు
వలకుఁ బ్రభువు = చంద్రుఁడు.

తొగ(పగ)(దాయ)స్తూడు—
కలువలకు శత్రువు = సూర్యుఁడు.

తొడపుట్టువు(బిడ్డ)—పరబ్రహ్మ
యొక్క తొడనుండి పుట్టినవాఁడు =
కూద్రుఁడు.

తొడుకు(బాబారాకు)సామి }
తొడుకుత త్తడిజోడు }
ఎద్దు వాహనముగాఁ గలవాఁడు =
శివుఁడు.

తొడలు లేనివాని సైదోడు—
అనురుని సోదరుఁడు = గరుడుఁడు.

తొడుకుసాహిణిమామ—వృషభ
వాహనుఁడగు శివుని మామ = సింహ
వంశుఁడు, దక్షుఁడు.

తొలక(ల్క)రి—చైత్ర వైశాఖముల
యందుఁ గురియు వర్షము.

తొలకరిసూడు—వర్షర్తువునందు శత్రు
భావము కలది = హంస.

తూడువిలు (కాడు) తుడు—
తామతూడు నారింగా గల విల్లు
కలవాడు = మన్మథుడు.

తూణీరము—తాగములచే బూరింపఁ
బగ నది = అమ్మలపాది.

తూ(తు)బరుడు—యావనమున గడ్డ
మును, మీసమును రాని మగవాడు =
అంతఃపురమును గాచువాడు.

తూరుపు (దణి) తేడు—తూర్పు
దిక్కున కిదిపలి = దేవేంద్రుడు.

తూలము—తూచఁబడునది, విప్పఁ
బడునది = దూది.

తృణగ్రాహి—తృణమును గ్రహించు
నది = ఇంద్రుని మాణిక్యము.

తృణ(ద్రు)మము) రాజము—
గడ్డి జాతిలోని వృక్షము, తాడి మొ.

తృణధ్వజము—ధ్వజాకారముగా
నుండెడు తృణము = వెదురు.

తృణపూలి—దృష్టితోష నివృత్తికై
గడ్డితోఁగట్టిన మనుష్యునిలామ్య.

తృణరాజాహ్వయము—తృణరాజ
మును పిలిచుట = తాటిచెట్టు.

తృణాంజనము—తృణమును బల్లవర
ను దుండ = తొండ.

తృణావర్తము—తృణాదికమును నుడి
వలె నుండఁగాఁ ద్రిప్పి యగురఁ
గొట్టనది = నుడిగాలి.

తృతీయాక్షర్య—త్రీ పురుష భిన్న
మైన సమంశప్రకృతి.

తెమ్మొర(కూన)కొడుకు—వాయు
పుత్రుడు = భీముడు, అంజనేయుడు.

తెమ్మొరచెలి—వాయు దేవునకు
స్నేహితుడు = అగ్ని.

తెరువుగాపరి—మార్గమునఁ గాచి
యందునది = పులి.

తెఱగంటి—తెప్పలు లేకపోవుటచే
దెఱపైన కమ్ములు గలవాడు, వేరు
దేవకాంత.

తెఱగంటి(వేలుపు)తేడు—దేశ
లకుఁ బ్రభువు = దేవేంద్రుడు.

తెఱనోటిమెకము—వికారముపై న
నోరుగల మృగము = సింహము.

తెర(మొగము) (వాయి)మెకము—
వికారమయిన మొగముగల మృగము =
సింహము.

తెలిగాము—తెల్లని గ్రహము =
శుక్రుడు.

తెలిదమ్మకంటి—తెల్లదామరలవంటి
కన్నులుగలవాడు = విష్ణువు.

తెలిదీవిమన్నెడు—శ్వేతదీప్తిపము
నకుఁ బ్రభువు = విశువు.

తెలి(పిట్ట)పులుగు—తెల్లనిపక్షి =
హంస.

తెలిమెకము—తెల్లని మృగము =
సింహము.

తెలి(తెల్ల)మొదపు—తెల్లనియాపు =
కామధేనువు.

తీర్థనిధి—పుణ్యతీర్థములయందు వేదో
క్తముగాజేయు పితృర్మాకము.

తీవంచమోములదిట్ట—నాల్గు ముఖ
ముల గల ప్రభువు = బ్రహ్మ.

తీష్ఠాంశువు—చూ. తీర్థాంశుడు.

తీష్ఠకంటకము—వాడిముడ్డగలది =
తుమ్మ, గారి, ఉమ్మెత్తి.

తీష్ఠగంధము—తీవమైన గంధము
గలది = తెల్లవ, వర, చిట్టేలకి.

తీష్ఠసంప్రేమము—వాడికోరికలు
గలది = పులి, చిలుకపిల్లి.

తుంటనాల్కపులుగు—చక్కెర
తినెడు వాడుక గల పక్షి = చిలుక.

తుంటవి(ల్కాడు)ల్లుడు—చెఱుకు
తుంటవిల్లుగాగలవాడు = నృగుడు.

తుట్టెపురుగు గుంపుదొంగ—
కుద్రమైన సర్పముహమునకు
శత్రువు = గరుత్మాంతుడు.

తున్నరాయుడు—చినిగిన దానిని
గూర్చువాడు = కుట్టుపనివాడు.

తుపాసి—ఒక భాషను మఱియొక భాష
లోనికి మార్చువాడు.

తుమ్మెదకంటు—తుమ్మెదలకు శత్రు
వైనది = సంపెంగపువ్వు.

తురంగద్విషము)గారి—గజ్జమును
ద్రోపించునది = రున్న.

తుమారకరు(కిరణు)డు—చూ.
తుహినకరుడు.

తురంగ(మ)ము—త్వరగాబోవునది =
గజ్జము చిత్తము.

తురంగవదనండు—గజ్జపు ముఖము
వంటి ముఖము గల వాడు =
కిన్నెగుడు.

తురంగము—చూ. తురంగము.

తురాపాహుగు—శత్రువేమును
ఁహించువాడు = ఎంగుడు.

తులాపురుషము—తెలకపిండి, పచ్చి
వస్తువున, మట్టిగ, జలము, పిండి—
వీని నొక్కొక్క దివము భుజించుచు
దిమ్మట మూడుదివములు పరసించుట.

తులాభారము—తన మెత్తు బంగార
మును దూచుకొని పంచి పెట్టుట.

తుల్యభాగ—తుల్యభాగమున దానవ
శ్రేష్ఠునిచే కామమునాడి ముద్ధరింపఁ
బడినది.

తుమారము—తాపము నొందినవానిని
సంతోష పెట్టునది = మంచు

తుమా(రాద్రి)రగిరి—మంచుకొండ
= హిమవత్సర్వతము.

తుమితుడు—ఎల్లప్పుడు సంతోషము
నొందినవాడు = గగదేవతానిశేషము.

తుహినకరుడు—మంచువల్ల చిల్లని
కిరణముల గలవాడు = చంద్రుడు.

తుహినము—పద్మమును బీజించునది =
మంచు, పెన్నె.

తుూడుదిండి—తామర తూదాహర
ముగాగలది = హంస.

తాల(ళ)స్వరము— తాడిచెట్టు జె
దా గాఁ గలవాడు = 1. బలరాముడు,
2 భీష్ముడు.

తాలు జిహ్వము— తాలువు (దాడ)
జిహ్వగాఁ గలది = మొఁలి.

తావిమోషరి— గంధమును గొనిపోవు
వాడు = వాయువు.

తావివిలుకాడు— పరిమళించెడు
పుష్పములు ధనుస్సుగాఁ గలవాడు
= మన్మథుడు.

తిగకంటి— (ఘాతేత్రముతోఁ గూడి)
మూడు కన్నులకలవాడు = శివుడు.

తిగకాళ్ళదేవర— మూడు కాళ్ళుగల
దేవుడు = ఆగ్ని.

తిగప్రోలు (దాయ) వేటకాడు—
చూ. త్రిపురాంతరుడు.

తిగ్గకరుడు— తీక్షణులైన కిరణములు
కలవాడు = సూర్యుడు.

తిథిక్రణి— తిథులను నడిపించువాడు =
చంద్రుడు.

తిప్పదిమ్మరి— చూ. కోనదిమ్మరి.

తిమింగలము— తిమి (నూలుయోజన
ములు పొడవుగల చేప) తిమింగడు
చేప.

తియ్యవి (లుకా) (లు)డు— చూ.
చెఱుకువిల్లుడు.

తిరునీరు— కైపులు నొడవమంచుకొనెడు
గోమయపిండ భస్మము = విధూతి.

తిరుమజ్జనము— భగవంతుని యభిషేకము.

తిరుమన్నుమిణి— వైష్ణవులు ఘాలమున
సంచుకొను భవభ్రమ్యత్తిక.

తిరువారాధనము— వైష్ణవ పరిభాష
యందు దేవతార్చనము.

తిలకము— సువృగింజలవలె నుండునది =
పుట్టుచుచ్చ, బొట్టు.

తిలకాలకము— సువృలవలె నల్లగా
నుండునది = పుట్టుచుచ్చ.

తిలఘాతుకుడు— సువృలను బీడించి
నూనెతీయువాడు = తెలుకులవాడు.
తిలపీడుడు, తిలంతుడు. చూ. పై.

తిలయంత్రము— సువృలనుండి నూనె
తీయు యంత్రము = గానగ.

తిలోత్తమ— సుందోప సుందు లను
రాక్షసుల వివాళముకొరకు మయునిచే
లోకమునఁగల యొప్పలం దెల్ల తిల
ప్రమాణము నాహరించి చేయబడిన
యొక స్త్రీ.

తివజడల రేయిదిమ్మరి— మూడు
జడలుగల రాక్షసి = త్రిజట.

తీగబోడి (తీవబోడి)— తీగవరి
మనోజ్ఞురాలగు వాడు.

తీగవిలు(తుడు)కాడు— తీగ విలు
గాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

తాండవము—తండువను ఋషి చేరి
కైప్పబడినది (దీనిచే భూమి కొట్టఁ
బడును.) = పురుష నృత్యము.

తాతపనఁటివెల్లి—బ్రహ్మదేవుని కమం
డలపునందలి ఒలప్రవాహము=గంగ.

తాపసుడు—చూ. తపసుడు.

తాపసుడు—తపముచేయువాడు=మని

తామరకంటి—చూ. తమ్మికంటి.

తామరచెలి—చూ. తమ్మిచుట్టము.

తామరచూలి—శ్రీ విష్ణుని నాభికమల
మునఁ బుట్టినవాడు = బ్రహ్మ.

తామరతూపరి—పద్మము బాణముగాఁ
గలవాడు = మన్మథుడు.

తామరపొక్కిలివాడు—చూ. కమల
నాథుడు.

తామరసము—1. ప్రకృప్తమయిన రసము
గలది, 2. శ్రమపడిన వారిచే నా
స్వాదింపఁ బడినది, 3. ఉదకమునం
డుండునది = పద్మము.

తామిసము—గాఢాంధకార మయమైన
నక విశేషము.

తామ్రచూడము—తామ్రరక్తము(ఎఱుపు)
గల మాంస విశేషము. కిరముపై
నలంకారముగాఁగలది=కోడి.

తామ్రాక్షి—తామ్రము (రాగి)వలె నెఱు
పైన నేత్రములు గలది = కోయిల.

తార—దీనిచే నావికులు తరింతురు =
చుక్క.

తారక—అంధకారమును దాటించునది=
కంటి నల్లగుడ్డు.

తారకజిత్తు— } తారకాసురుని
తార(కారి)కవైరి— } సంహరించిన
వాడు = కుమారస్వామి.

తారకరాజశేఖరుడు—చంద్రవారి.

తారకానాథుడు— } దక్షపుత్రకలగు
తారకేశ్వరుడు— } అగ్నిస్వామి (27)
నక్షత్రములకు మగఁడు=చంద్రుడు.

తారకుడు— సంసార సాగరమునుండి
తరింపజేయువాడు = భగవంతుడు.

తారాపతి— చూ. తారకానాథుడు.
వారి, సుగ్రీవుడు, గురుడు.

తారాపథము— నక్షత్ర మార్గము =
ఆకాశము.

తారాభూష—తారలు పగలుగాఁ
గలది = రాత్రి.

తారేయుడు—1. ఇంద్ర పుత్రుడగు
వారికఁ దారయను వానిర కాంత
యందఁ బుట్టినవాడు = అంగదుడు.
2. బృహస్పతి (గురువు) భార్యయగు
తారయందుఁ జంద్రునకుఁ బుట్టిన
వాడు = బుధుడు.

తా(ల)భకేతనుడు—చూ. తాకధ్వ
జుడు.

తమ్ములవిందు—చూ. తమ్మిచెలి.

తరంగిణి—అలలు కలిది = నది.

తరక్షువు—దమికి చంపునది = సేవంగి.

తరణి—అంధకారమున నిరని సహాయ
మాట దరింతురు = 1. నూర్మందు,
2. వద్యాదికమును దాటించుటకు
సమర్థుడనిది = నావ.

తరగేతుడు—చలించు గన్నులుగలిది
= అడుది.

తరిగట్టు తాలుపు—మందరపర్వత
మనెడు వ్యవస్థను చూపునై ధరించిన
కూర్మకతార విష్ణువు.

తరిగట్టుత్రాడు—మందర పర్వతము
నకు గవ్యపు త్రాడయినవాడు =
అదిశేషుడు.

తరిగొండ—క్షీరసాగర మథనమునఁ
గవ్యమైనగొండ = మందరము.

తరుణి—కన్యావర్ణనుదాటిన 39 ఏండ్ల
తాళు త్రీ = యౌవనవతి.

తరునఖము—చెట్లకు గోరువలె నుండు
నది = మలు.

తర్జని—దీనిచే భయపెట్టఁ బడుదురు =
చాట్టనప్రేలు.

తర్పణము—దీనిచే విశ్వదేవతలు
ర్పిస్తే బొందింపఁ బడుదురు = విశ్వ
దేవతలైన యాదకదానము.

తలపుమాలి—చూ. చిత్రవాడు.

తలబ్రాలు—వివాహకాలమునఁ
గన్యావరులు దోశ్యతోఁ దలబ్రా
బోసికొను వియ్యము.

తలయేలు—శివునిశిరమున నుండెడు
నది = గంగ.

తలిరువిలు(కాడు)తుడు—చూడ
యమును గలఁతపెట్టెడు భనుస్సుని
వాడు = మన్మథుడు.

తలిరుబో(ణి)డి—చిగురువలె
మనోజ్ఞురాలగు నాడుది.

తలిరు(డిండి) మేతరి—చిగుళ్ళను
దినునది = కోయిల.

తలిరువిలుతుడు—ఇగురువిల్తుడు.

తలోదరి—నూత్నమైన యుదరము
గల యాడుది = తన్వి.

తల్లిలెల్లి—తన కల్లియగు (గంగాదేవి)
(లక్ష్మికి) దల్లియెనది = 1. లక్ష్మి,
2 గంగ, 3 అమ్మమ్మ.

తాటదమ్మడు—జీవనార్థము
సన్నాహివేదమును ధరించినవాడు.

తాటి(పడగ) (పెక్కిము) (సిడము)
వాడు—చూ. తాంధ్యజాడు.

తాటికిక్కనెల—(తాటిచెట్టు ఆకార
ముగల) క్షేపణ వక్షత్రముతో గూడిన
పున్నమ గల నెల = క్షేపణమాసము.

తాండవప్రియుడు—తాండవమునం
దిష్టము గలవాడు = శివుడు.

తనూ(జాతుడు)జాడు — తనశరీరము
నండి బట్టినవాడు = కుమారుడు.

తనూజము — శరీరమున మెలచునది
= 1. తెక్కి, 2. రోమము.

తనూనపాత్తు — శరీరమున కడకుండ
నిలచునది = అగ్ని, చిక్రమాలము.

తనూరుహము — చూ తనూజము.

తన్వి — కృశించిన శరీరముగల యాడుది
= స్త్రీ.

తననీయుము — కాంచుటకుఁ దగినది =
బాగా.

తన(పా)నడు — తపింపఁ జేయువాడు
= నూర్చుడు.

తపశికన్వాప — అత్రమహర్నియొక్క
కంటినండి పుట్టిన విడఁకు చుండఁ
డు. (అత్ర తప భార్యతోఁ గ్రీడించు
చుండఁగా వీర్యస్థలనకాలమున వాయు
వు అ వీర్యమును మూడు భాగములు
గాఁజేసెను. ఒక భాగముచెదిరి కంటఁ
బడుటచే నంగుండి బ్రహ్మమునకమునఁ
జంగుడు పుట్టెనని పురాణగథ.)

తపోధనుడు — తపస్సు ధనముగాఁగల
వాడు = ఋషి.

తప్తశ్చచ్ఛము — 3 రోజులు 6 పల
ముల వేడినిరున, 3 దినములు 3 పల
ముల వేడిపాలున, 3 రోజులు 1 పల
మువంతున వేడినేయియుఁ ద్రాగి
3 దినములు శుష్కపవాసమునెయుట.

తమ(స్వతి)స్త్వి — తమస్సు (నీరతి)
కంది = రాత్రి.

తమోగువు — చీకటివలె నల్లనికాంతి
కలవాడు = రాహువు.

తమోహు(ఘ్ను)డు — చీకటిని
జ్వలొట్టెవాడు = 1. నూర్చుడు,
2 చంద్రుడు, 3 అగ్ని.

తమోభిదము — చీకటిని భేదించు
నది = మెలుగుడు పురుగు.

తమోమణి — చీకటియందు మణివలె
బ్రకాశించునది = మెలుగుడు పురుగు.

తమ్మికంటి — పద్మగులవంటి కన్నలు
కల(ది)వాడు = స్త్రీ, కష్టవు.

తమ్మిగద్దియదశవాయి — చూ. కమ
లాననుడు.

తమ్మి(చుట్టము)చెలి — పద్మములకు
జుట్టమైనవాడు = నూర్చుడు.

తమ్మిదొర — పద్మగులకుఁ బ్రభువు =
నూర్చుడు.

తమ్మి(పగతుడు)సూడు — తామరలకు
శత్రువు = చంగ్రుడు.

తమ్మిగద్దియబోటి — కమల మనెడు
కీతమున గూర్చుండుకాంత = లక్ష్మి.

తమ్మిచక్కిలిగింత — కమలములకు
గిలిగింతపెట్టువాడు = నూర్చుడు.

తమ్మిచూలి — కష్టని నాభికమలమునఁ
బుట్టినవాడు = బ్రహ్మ

తమ్ములపగవాడు (తమ్మిదాయ)
చూ. తమ్మిగూడు.

జుట్టబలుగు — కరమున జుట్టగల
ఒకటి = 1 నెమలి, 2. కోడి.

జుట్టపిట్టతాలుపు — నెమలి వాహన
ముగాఁగలవాఁడు = కుమారిస్వామి.

జేజేగిడ్డి — జేజతల యాపు, కామధే
నుభ.

జేజేతేనియరదము — దేవేంద్రనకు
వాహనమైనది = మేఘము.

ఝుషకేతుఁడు — మొసలి ధ్వజముగాఁ
గలవాఁడు = మన్మథుఁడు.

ఝుషాంకుఁడు — చూ ఝుషకేతుఁడు.

టింగరాసామి — పొట్టి ప్రభువు =
వామనఁడు, గణపతి.

టిట్టిభ(క)ము — టిటియని కూయునది
= తీతువు, అకుమారిపిట్ట.

డిండిమము — డిండిమ్యును ధ్వనిచేయు
నది = మద్దెల మొ.

డెండమ్మమూలి — మనస్సునఁ బుట్టిన
వాఁడు = మన్మథుఁడు.

తంతుసాధము — 1. దారము నాభి
యందుగలది, 2. నాభినుండి వచ్చు
దామచే గూఁడు కట్టకొననది =
సాలెత్తురుగు.

తంతువాయము — తన నాభియందలి
నూలుచే గూఁడు నేయునది = సాలె
త్తురుగు.

తంతువాయఁడు — దామచే నన్త్ర
నూలు నేయువాఁడు = సాలెవాఁడు.

తగరు (బాబాసామి) రాతు —
మేక వాహనముగాఁ గలప్రభువు =
అగ్ని.

తటా(డా)కము — జలముచేఁ గొట్టఁ
బడునది = చెఱువు.

తటిత్వంతము — మెఱపులు గలది =
మేఘము.

తటిని — తటములు గలది = ఏఱు.

తడవులనిడువడు — పురాతనపు సర్ప
ము = అదికేపువు.

తత్త్వజుఁడు — పరమాత్మస్వరూపమును
దెలిసినవాఁడు = జ్ఞాని.

తత్సము — సంస్కృత ప్రాకృత
సమమై తెనుగు విధిక్రిశీ ప్రత్యయ
మతోఁ గూడిన పదము

తద్దినము — మృతిబొందిననాటి దిన
ము = అద్దికము.

తద్భవము — సంస్కృత ప్రాకృతపద
ములనుండి పుట్టినది = వికృతి.

తనుత్రాణము — యు దాదులందు
శరీరమును దెబ్బలనుండి రక్షించునది
= కవచము.

తనువారము — దేహమును దెబ్బలు
తగులకుండునట్లు వారించునది = కవ
చము.

తనూ(జాత)జ(భవ) — శరీరము
నుండి పుట్టినది = కూతురు.

(ఇంద్రుడు గౌతమనియింట తెల్ల వాణుజామన కోడియై కూసి గౌతముడు నదికిఁబోగా గౌతమచేపధారియయి యహల్యను గూడెనని పురాణగాథ)

జమిలితల్లులబిడ్డ—గంగా పార్వతులను నిరువురుతల్లులకుఁ బుతుడయినవాడు = వినాయకుడు.

జమిలిముక్కాలి—జటలుగానన్నమాడు కాళ్ళు (అటు) గలది = శమ్మెడ.

జమిలి ముక్కాలి విలుకాడు—తుమ్మెడ నారిగాఁగల ధనుస్సు గలవాడు = మన్మథుడు.

జమిలిముత్తల—చూ. అటుమోముల వేల్పు.

జముచగొంగ—యమునానదికి శత్రువుననవాడు = బలరాముడు. (ఇతఁడు గోపికలతో యమునకు పన్నానముఁకయివెళ్ళెను. బలరాముడు యమునను బిలిచెనని రాలేదు. ఆ కారణమునఁ గోపించి “నిన్ను జీల్చెద”నని హలమును దివిచెను. అప్పటినుండి యమున తెల్లబడెనని పురాణగాథ.)

జమున తోఁబుట్టువు—యమునకు సోదరుడు = యముడు.

జమునసైదోడు—చూ. సై.

జమునయ్య—యముని తండ్రి = నూర్మొడు.

జమునగిరి—యమునిశత్రువు = కవుడు. (కాలపాశముచే బాధింపబడుచున్న తన భక్తుడగు మార్కండేయుని రక్షించుటకు కవుడు తిహూలముచే యమునివత్సమునఁ బొడిచెనని పురాణగాథ)

జమునక్కిరింత—జముని వాహనము = గున్న.

జల్లితోఁక మొకము—విరిసిన పెండ్రుకలు తోఁడియందుఁగల జంతువు = చమరీమృగము.

జోబిల్లియల్లుడు—చంద్రునకు మేనల్లుడైనవాడు = మన్మథుడు.

జోబిల్లిమేపరి—చంద్రుని మ్రొంగువాడు = రాహువు. (జీవదానపు అమృతమునకై కలహించుచుండ విష్ణువు జగన్మోహిని యవతార మెత్తి వారిని పంపులుగాఁ గూర్పుండఁజెల్పెను. అమృతమును ముందు జీవతలపంక్తికిఁ బోయిచుండఁగా సింహిక కొడుకు జీవతలపంక్తిలోఁ జేరి యమృత పానము చేసెను. నూర్మచంద్రుని విషయమును జగన్మోహినితోఁ జెప్పగా నామె చక్రమున వాని శిరమును ఖండించెను. అమృతము ద్రాగిన నారెండు మొండెములును రాహు కేతువులయి జీవించి నూర్మచంద్రులపైఁ బగసాధించుచున్నారని పురాణగాథ.)

జోలంచలవిడిది—హంసల పంక్తికి వెలచైనది = 1. జీవగంగ, 2. మానస సహోదరము.

జై వాత్సవేంద్రుడు—1. చిరకాలము
జీవించువాడూ, 2. సైమలను జీవించి
జేయువాడు = చంద్రుడు.

జ్ఞానపాదము— సమస్తమును దనయిష్ట
జీవితా స్వరూపముగా భావించి
తద్విన్నా యితరపదార్థములేదని నిర్ధా
రణ చేసికొనుట.

జ్యోతిశ్చక్రము— నూర్య చంద్రాది
గ్రహము క్షణక్షణముండలము.

జ్యోత్స్నాప్రియము— తన కాహార
మైన చెన్నెలయందు బ్రీతికలది =
చెన్నెల పులుగు.

జ్వలనుడు— మండడి స్వభావము కల
వాడు = అగ్నిదేవుడు.

జ్వాలాజిహ్వయుడు— జ్వాలలు నాలు
కలుగాఁ గలవాడు = అగ్ని.

జంటముక్కాలి— అటుకాళ్లుగలది =
కుమ్మెద.

జంటమోముల (దంట) వేలుపు—
రెండుముఖములుగల దేవుడు = అగ్ని.

జంటమోముల (వేలుపు) సామి—
రెండు ముఖములుగల దేవుడు = అగ్ని.

జములుముక్కాలి— జంట ముక్కాలి.

జక్కవ (రాయుడు) తేడు—
చక్రవాకములకు బ్రభువు =
నూర్యుడు.

జక్కవయంటు— చక్రవాకముల

వియోగమును బోగొట్టి మిథునమును
గూర్చువాడు = నూర్యుడు.

జక్కవడకవవిప్ప) పగవాడు—
చక్రవాకమిథునమును వేటు చేయు
వాడు = చంద్రుడు.

జక్కవగొంగ— చక్రవాకములకు
శత్రువు = చంద్రుడు.

జక్కిమోరవేలుపు— కిన్నరుడు.

జక్కులతేడు— యక్ష ప్రభువు =
కుబేరుడు.

జక్కుతేచెలికాడు— కుబేరుని
మిత్రుడు = శివుడు.

జగముకన్ను— చూ జగచ్చుకుపు.

జగము చుటము— చూ. లోక బాం
ధవుడు.

జగములల్లి— జగత్తునకు దగ్గయైనది =
1. లక్ష్మి, 2. పార్వతి.

జడదారి— చూ. జటాధారి.

జడదారికన్నాప— అత్రిమహర్షి యొక్క
కంటియందు బ్రహ్మయంతమునబుట్టిన
విడ్డెడు = చంద్రుడు.

జడదారిచెవి (బుగ్గ) యూట—
చూ. జహ్నువి.

జడదారి యింటికోడి— గౌతముని
ఇంటికోడియైనవాడు = ఇంద్రుడు.

జాల్కుడు— ఆలోచింపక పని చేయు
వాడు = నీచుడు, క్రూరుడు.

జాహ్నవి— జహ్నుమహర్షి చెవినండి
పుట్టినది = గంగ. (భగీరథుడు పితరు
లగు సగరుల పుణ్యలోక ప్రాప్తికయి
గంగను బాతాళమనకుఁ గొనివచ్చు
చుండగాఁ దాటిలో జహ్ను మహర్షి
యా శ్రమము మునిగిపోయెను.
మహర్షి కోపించి గంగవంతను బీర్వి
చైచెను. భగీరథునిచేఁ బ్రార్థించఁబడి
జహ్నువు గంగను తన చెవినండి
వదలెనని పురాణప్రసిద్ధి)

జింకగట్టముపలంతి— జింక వాహన
ముగాఁ గల ప్రభువు = వాయువు.

జింక తా (ల్పు)ల్పరి— జింకను ధరిం
చిన వాడు = శివుడు, చంద్రుడు.

జింకమాపు దేవర— జింకవాహనము
గలదేవడు = వాయువు.

జింక (రవు) రౌతు- జింక పెక్కి తిరుగు
వాడు = వాయువు.

జితేంద్రియుడు— జయింపఁబడిన
యింద్రియములు గలవాడు.

జిష్ణుడు— జయించుకీలముగలవాడు =
ఇంద్రుడు.

జిహ్వాగము— వంకరగాను మెల్లగాన
బోవునది = సర్పము.

జిహ్వామేహనము-మెల్లగా మూత్రము
విడుచునా = కప్ప.

జిహ్వపము— నాలుకచే పానము చేయు
నది = క్కు, పిల్లి, పులి, ఎలుగు
మొ.

జిహ్వమూలీయము- జిహ్వ ఉత్పత్తి
స్థానముగాఁ గలది = క వర్ణమునకు
ముంగుంచెను రెండరున్నలు.

జీమూతము— జీని యందు దకము
బంధింపఁబడును = మేఘము.

జీవంజీవము— సహచరముతోఁ గూడి
జీవించునది = వెన్నెల పులుగు.

జీవ (స్మృతుడు) చ్చవము—
బ్రతికియుండియుఁ జనిపోయిన
వానితో సమానమైనవాడు.

జీవదుడు— 1. జీమనిచ్చువాడు =
వైద్యుడు, 2. ఉపకమునిచ్చువాడు
= మేఘుడు.

జీవస్మృతుడు— జీవించియు సుసార
బంధములను ద్రెంచి బ్రహ్మజ్ఞానపరుఁ
డై ముక్తికొందినవాడు.

జీవాంతకుడు— జీవము (ప్రాణము)
తను అంతము చేయువాడు = పిట్ట
వేటకొడు.

జీవితేకుడు— జీవితమునకుఁ బ్రసవము =
1. భర్త, 2. యముడు.

జేజే (ల) గట్టు— జీవిత విహార పర్య
తము = మేరువు.

జేజే (ల) పట్టు— జీవతనివాసస్థానము
= స్వస్థము.

జేజీలపాలెము— చూ. — పై. —

జేజీలమానికము— జీవతం కోరికలను
దీర్చును రత్నము = చింతామణి.

జలధిరశన—సూద్రము మొలనూలుగాఁ
గలది = భూమి.

జలనిధి—జలములకు ముఖ్యస్థానము =
సూద్రము.

జలస్థవము—నీటియందుఁ జేరియుండు
నది = నీటిపిల్లి.

జలము (కుక్కు)చము—జలమును విడు
చునది = మేఘము.

జలరసము—జలమునందుండు రసము =
పాకాదుల కుపయుక్తములగు నాలు
రసములలో నొకటియగు నుప్పు.

బలరాశి—జలసమాహము = సూద్రము.

బలవల్కలము—నీటిపై వస్త్రములై
నుండునది = నాచు.

బలసూకరము—నీటియందు పందివలె
నుండునది = మొగలి, నీటిపంది.

బలశయము—జలములకు పానమైంది =
1. మడుగు 2. కొలను మొ.

బలూక—చూ. జలౌకసము.

బలేశయము—నీటినుండునది =
చేప మొ.

బలౌకసము—జలము నివాసముగాఁ
గలది = 1. జలగ, 2. చేప మొ.

బలౌకుడు—నిరుపయోగములైన
పెక్కుచూటలు పలకువాడు.

బహు (కన్య) తనయ—బహు
మహర్షి కూతురు = గంగ.

జాంబూనదము—మేరుపర్వతసమీప
మున నున్న నేరేడుపండ్ల రసముచే
బాణేన పడియుండు బుట్టినది =
బంగారము.

జాతకర్మము—పుట్టినవానికి వెంటనే
చేయు నొక కర్మచేషము.

జాలెయాపము—ప్రళస్తమైనయాపము
కలది = బంగారము.

జాలేవేదుడు—1. ఇతనివలన జడ
ములు పుట్టినది, 2. పుట్టిన ప్రతిజీవా
మందు నుండువాడు, 3. హిరణ్యము
వీనివలనఁ బుట్టినది = అగ్నిదేవుడు.

జానపదము—జనులు నివసించెడు
గ్రామాదికము.

జాబిల్లితాలుపు—చంగ్రని కరమున
ధరించినవాడు = శిష్యుడు.

జామూత—పెండ్లామును వివాహార్థము
గౌరవించువాడు = కూతురుగడు.

జాయ—ఈమెయందు భర్త పుత్రి
రూపమున జన్మించును = భార్య.

జాలనాదము—వలకంటిపాదముగలది =
1. బాతు, 2. హంస.

జాలము—జలమునందు వేయబడునది
= వల.

జాలమత్స్యన్యాయము—వలలో
జక్కిన చేప లోనుండి కమస్తముఁ
కొనుచుండును గాని బయటకు రాలే
దను విధము.

జగన్నాథుడు—జగమునకుఁ బ్రభువు
= శ్రీవిష్ణువు.

జఘన్యజుడు—1. తనకంటె వెనుక
పుట్టినవాడు, 2. పరబ్రహ్మయొక్క
జఘనమునుండి పుట్టినవాడు =
శూద్రుడు.

జటా(ధరుడు)ధారి—జడలను ధరించు
వాడు = శివుడు, ముని.

జటి—జడలు గల (న) వాడు =
1. సన్నాసి, 2. జావ్విచెట్టు

జడుడు—ఇష్టానిష్ట ముఖ గుణావల
నెఱుంగక పరవశుడై (స్తబ్ధుడయి)
యందువాడు.

జన(యిత్రి)ని—కొడుకులను గననది
= తల్లి.

జనపదము—జనమునివసించు ప్రదేశము.

జనార్దనుడు—1. సముద్రమధ్యమన
నున్న జనులనెదు రాక్షసులను వీడిం
చినవాడు, 2. ప్రళయకాలమున సర్వ
జనులను బాధించువాడు = శ్రీవిష్ణువు,
3. జనులను రక్షించువాడు.

జనుషాంధుడు—పుట్టినప్పటినుండియు
గ్రుడ్డియైనవాడు.

జయంతుడు—1. శత్రువులను జయం
చువాడు, 2. సౌందర్యముచే నంద
ఱును బరాభవించువాడు = ఇంద్ర
పుత్రుడు.

జయస్తంభము—విజయ జ్ఞాపకార్థమై
వాలబడు స్తంభము.

జరద్గవము—పోయిన కన్నులు గల
ముసలి యెద్దు.

జరాభీరువు—ముదురబలయొడ భీతి
నొందువాడు = మన్మథుడు.

జరాసంధుడు—జర యను రాక్షసిచే
రెండు శరీరభాగములు సంధింపబడి
శిశురూపమును దాల్చినవాడు = ఒక
రాక్షసరాజు.

జలంధరుడు—మన్మథుని భస్మము
చేయఁగా మిగిలిన శివుని ఫాలసేత్రా
వలము సముద్రమునబడి యీ రూప
ముగా నుదయించినవాడు.

జలకంటకము—నీటియందు శత్రువు
వలె నుండునది = మొసలి.

జల(కేళి) క్రీడ—నద్యాదులయందు
విశ్రాంతిపై పరస్పరము గావించు
కొను చల్లలాట మొ.

జలచరము—నీటియందు సంచరించు
నది = 1. చేప, 2. మొసలి మొ.

జలజము—నీటియందుఁ బుట్టునది =
పద్మము, మత్స్యము మొ.

జలతస్కరుడు—జలమును ఆవి
రూపముగాఁ దన వేడియైన కిరణము
లచే వారించువాడు = నూర్మ్యుడు.

జలదము—జలమునిచ్చునది = మేఘము.

జలదస్యుడు—చూ. జలతస్కరుడు

జలధరము—జలమును ధరించునది =
మేఘము

జలధి—జలములు దీనిచే ధరింపబడును
= సముద్రము

చౌటలమెకము — శరీరమున చౌటలు
గల మృగము = పెద్దపులి.

చుక్కలగమికాడు — దక్షపుత్రిక
లగు సక్తిస్వాదినక్షత్రములకు భర్త
= చంద్రుడు.

చుక్కల(దొట)తేడు — సక్షత్రము
లకుఁ బ్రభువు = చంద్రుడు.

చుట్టలుగు } మా.
చుట్టు(గైదువు) వాలు } బటువు
వాలు. } వాలు.

చుట్టుగైదువజోడు — చుట్టు వాలు
తారి, చక్రాయుధముకల యోధుడు
= శ్రీమహావిష్ణువు.

చూపు(ల)గుట్టము — చూచుటకు
సాగసుగనుండి పనికి నిరుపయోగ
మైనవాడు.

చౌగంటి — నాల్గ్గకన్నులు గల (ది)
వాడు = శరభమృగము, అగ్ని.

చౌదంతి — నాల్గ్గ దంతములు గలది =
విరావతము.

చౌదంతి యెకిమీడు — విరావతము
నకుఁ బ్రభువు = ఇంద్రుడు.

చలోక్తి — ఒకయుద్దేశ్యము మనస్సున
నుంచుకొని చెప్పినదానికి అభిప్రాయాంతరమును భావించుకొని యుత్తరము చెప్పట.

చౌదసుడు — ఛందోరూప మయిన
వేదమును జదివినవాడు, చదువుకొన్న
మూఢుడు.

చాగముఖుడు — అటు ముఖములలో
గడపటిదగు మేక మొగము గల
వాడు = కుమారస్వామి.

చాగరధుడు — గొట్టె వాహనముగా
గలవాడు = అగ్నిదేవుడు.

చాత్రుడు — గురుని దోషములు గప్పి
పుచ్చుకలముగలవాడు = శిష్యుడు.

జంబాలిని — అడుసుగలది = ఏను.

జంబుకము — మాంసమును భక్షించు
నది = నక్క.

జంబూద్వీపము — గొప్ప జంబూ
(వేలేడు) వృక్షముగలిగి మేరువునకు
దక్షిణముననున్న యొకద్వీపము.

జంభారాతి — చూ. జంభారి.

జం(భ భేది) భారి — జంభాగురుని
సంహరించినవాడు = ఇంద్రుడు.
(ఇంద్రుడు విష్ణుని యుపదేశమున
వజ్రాయుధమును విడిచి, అగ్నిదత్తా
స్త్రములను విశ్వాసుల రథమును
గ్రహించి, శమీరపుత్రుని సారథిగాఁ
జేసికొని యుద్ధమున జంభాగురుని
సంహరించెనని రామాయణము)

జగచ్చక్షువు } ప్రపంచమునకు నేత్ర
జగముకన్ను } మువంటివాడు =
సూర్యుడు.

జగత్ప్రాణుడు — జగమునకుఁ
ప్రాణమువంటివాడు = సూర్యుడు.

జగద్వ్యాపి — ప్రపంచమును వ్యాపించి
యందువాడు = దేవుడు.

చట్టుపురుగు— భూమిలోని కిలల
క్రిందనుండు పురుగు = సర్పము.

చదరంగము — (చతురంగము) గజ
తురగాది చతురంగబల సమన్వితముగు
క్రీడావిశేషము.

చదలుకాపులు— స్వర్ణముననివసించు
వారు = వేలుపులు.

చదలుమానికము — ఆ కాళము
నందు మాణిక్యమువలె బ్రకాశించు
వాడు = నూర్యుడు.

చదువుల (దేవర) వేల్పు — వేద
ములు నూఖమునుండి యావిర్భవించిన
దేవుడు = బ్రహ్మ.

చదువుల పులుగు — చదువునేర్చు
వక్షి = చిలక.

చదలయేనుగు— స్వర్ణము నందలి
యేనుగు = విరాటము.

చదలులేజి— స్వర్ణమునందలి గుఱ్ఱము
= ఉచ్చైశ్చిరము.

చదలుదొడుకు— స్వర్ణమునందలి కామ
ధేనువు.

చదలువాణిలేరు— ఆ కాళము
నందలి వది = మందాకిని.

చయి (చై)పులసాకిరి— కర్మసాక్షి.

చలికాపు— వరాకాలమునఁ జరిగి
బుటునది = కప్ప.

చలిగొండ— చల్లనిపర్వతము = హిమ
వంతము.

చలిదాయ— చల్లదనమునకు శత్రువు
= నూర్యుడు.

చలివెలుగు— చల్లని కాంతి గల
వాడు = చంద్రుడు.

చలువ(గట్టు)మల— చలిగొండ.

చలువనోలి—చూ. చలివెలుగు.

చలువగుట్టము—చాళిరి చలువచేసిన
బట్టుమాయ వాహనము.

చలువతేడు— చల్లని ప్రభువు =
చంద్రుడు.

చోగరతనము— కోరికలు తీర్చుడు
మాణిక్యము = చింతామణి.

చోటుబోటులబావ— అంతఃపురస్త్రి
లకు బావయైనవాడు = నూర్యుడు.

చోయపట్టి— నూర్యునకు ఛాయాదేవి
యందుఁ బట్టినవాడు = శని.

చోయ(పెనిమిటి) మగడు—

ఛాయాదేవికి మగడు = నూర్యుడు.
(సంజ్ఞాదేవి భర్తృలేజమానకుఁ దాళ
జాలక తన ఛాయావదీసి నూర్యునితోఁ
గాపురము చేయునట్లాజ్ఞాపించి పెని
మిటితోఁ జెప్పియే పుట్టినది కరిగ
నని పురాణగాథ.)

చీకటి గొంగ—(చీకటి గుండె దిగులు)

చీకటికి శత్రువు = 1. సూర్యుడు,

2. చంద్రుడు.

చీకటిలేష్పు—చీకటియందుఁ జేసెడి

తప్పుపని = జాత్యము మొ.

చీకటిదొంగ—చీకటిని హరించు

వాడు = సూర్యుడు.

చీకటిమిత్రి—చీకటికి మృత్యువైన

వాడు = చంద్రుడు, సూర్యుడు.

చీకటివేరువిత్తు—చీకటిదొంగ.

చుచుండరి—వాసనగల యెలుక =

చుంచు.

చెందొవ (విందు) చెలి—కలువల

చుట్టము = చంద్రుడు.

చెట్ట (ద్రిమ్మరి)నట్టు—చెట్టు నివా

సమాగాఁ గలది = కోతి.

చెంగల్వ(నేస్త్ర)దొర—చూ. నై.

చెయువులసాకిరి—చేసిన పనులకు

పాక్షియగువాడు = సూర్యుడు.

చెయ్యి(చే)గలమొకము—ఁగొండము

గల శత్రువు = తిరుగు.

చెఱకువిలుతు(కా)డు—చూ.

ఇత్తుధస్యుడు.

చెవులపోతు—పెద్ద చెవులుగల మృగ

విశేషము = తుండ్రు.

చేగలమొకము—ఁగొండము గల

మృగము = ఏనుగు.

చేగలవారు—ఈవి గలవారు =
దాతలు.

చేటగోళ్ళబోటి—చేటలవంటి గోళ్లు

గల స్త్రీ = శూర్పణఖ.

చేటచెవులమొకము—చేటలవంటి

చెవులుగల జంతువు = ఏనుగు.

చేటచెవులచేల్పు—చేటలవంటి

చెవులుగల దేవుడు = విష్ణుశ్వరుడు.

చేటరిక్క—చేట యాకారము గల

నక్షత్రము = విశాఖ.

చేతోభవుడు—మనస్సునఁ బుట్టు

వాడు = మన్మథుడు.

చైత్రరథము—చిత్రరథుఁడను

గంధర్వరాజుచే నిర్మింపఁ జేసెడి వాహనము.

చైత్రసఖుడు—వసంతునకుఁ జెలి

కాడు = మన్మథుడు.

చైలధావకుడు—బట్టల సుదురు

వాడు = చాకలి.

చోరబురుత—చేపపిల్లవంటి కన్నులు

గల స్త్రీ, చేపపిల్లి.

చందమామ పులుఁగు—చూ.

చకోరకము.

చక్కెర (తిండి) పులుఁగు—

చక్కెరతిండి పక్షి = చిలుక.

చక్కెర విలుకాడు—చూ. చెఱకు

విలుకాడు.

చిత్రకంఠము— నానావర్ణములు గల
కంఠము గలది = నెమలి, పావురము.

చిత్రకాయము— నానావర్ణములు
గల శరీరము గలది = చిలుకపులి.

చిత్రగుప్తుడు— యమనియొద్ద పుణ్య
పాపముల లెక్కలను వ్రాయువాడు.

చిత్రపక్షము— నానావర్ణములు గల
లెక్కలగలది = నెమలి, కముజా.

చిత్రపటన్యాయము— ముందుగా
శేఖలు గీచి పిదప వాని సహాయమున
బొమ్మ తయారుచేయుట.

చిత్రబింబము— కామరూపముగల
తొండ = ఊసరకల్లి.

చిత్రభానువు(డు)— వివిధ కాంతులు
గల కిరణములు గలవాడు =
సూర్యుడు, అగ్ని.

చిత్రరథుడు— సప్తాశ్వములు గలిగి
యందుటచే బ్రసిద్ధమైన రథము
గలవాడు = సూర్యుడు, ఒక గంధ
ర్వుడు.

చిత్రవాలము— చిత్రకర్ణములు గల
తోక గలది = పాలపిట్ట.

చిత్రశిఖిండిజుడు— రంగురంగుల
జటలుగల యంగిరసుని కొడుకు =
బృహస్పతి.

చిత్రాక్షి— రంగురంగుల కన్నులు
గలది = గోరింక.

చిదాకాశము— ఆకాశమువలె నిశ్లేప
మగు శుద్ధపరబ్రహ్మము.

చిదాభాసుడు— చిత్తు (పరబ్రహ్మము)
యొక్క లక్షణములు లేకున్న
జిద్రూపముతో దోచువాడు.

చిరంజీవి— చాలకాలము జీవించు
వాడు = కాకి, విష్ణువు, వేలు,
బూరుగు.

చిరంజీవులు— చాలకాలము జీవించిన
వారు = 1. ఆకృత్యామ, 2. బలి,
3. వ్యాసుడు, 4. హనుమంతుడు,
5. విభీషణుడు, 6. కృపుడు, 7. పరశు
రాముడు, 8. మార్కండేయుడు
మొ.

చిరాయువు— గొప్ప ఆయుర్దాయము
గల(ది)వాడు = 1. వేలు, 2. బూ
రుగు, 3. కాకి, చూ. పై.

చిలుకరాతు— చిలుక నెక్కి తిరుగు
వాడు = మన్మథుడు.

చిలువతాలుపు— సర్పములను ఆధిరణ
ములుగా ధరించువాడు = శివుడు.

చిలువ(మేతరి)తిండి— పాము
కాహరమైనది = 1. వాయువు,
2. కప్ప, పాము లాహరముగా
గలవాడు = గర్భుడు.

చిలువపానుపు— శేషశయనుడు.

చిలువమేత— పాముల కాహర
మయినది = 1. వాయువు, 2. కప్ప.

చిలువతేడు— సర్పరాజు = శేషుడు,
వాసుకి.

చీకటిగాము— చీకటివలె నల్లనయిన
గ్రహము = రాహువు.

బంట్లు) అంగములు గల రాజసేన.
 చతురంతయానము— నాలుగు
 కాళ్లుగల గమనపాదనము = పలకీ.
 చతురాననఁడు—నాలుగు ముఖములు
 గలవాఁడు = బ్రహ్మ.
 చతుర్దంతము— నాలుగు దంతములు
 గలది = విరావతము.
 చతుర్భుజుఁడు—నాలుగు భుజములు
 గలవాఁడు = శ్రీవిఘ్న.
 చతుర్భుజుఁడు—చతురాననఁడు.
 చతుర్వర్గము—ధర్మార్థ కామమోక్ష
 ముల సమాహమము.
 చతుష్పదము—నాలుగు వీధులు
 కలియబోలు = రాజమార్గము.
 చతు(స్పాత్త)ష్పదము— నాలుగు
 కాళ్ళ జంతువు.
 చతుష్పాణి—నాలుగు చేతులు కల
 వాఁడు = శ్రీ విఘ్న.
 చరణాయుధము— పాదము లాయు
 ధముగాఁ గలది = కోడి.
 చరాచరము—స్థావర జంగమార్థక
 నైనది = జగము.
 చరవు—అగ్నియందు వేల్వఁ దగిన
 పక్ష్యాదులు లేక కదాధారపాత్రము.
 చర్మ(చటి)పత్ర— తోలు పంటి
 తెక్కలగలది = గచ్చిలము.
 చర్యాపాదము—భూలోకమునఁ గల
 దేవాలయములను దర్శించుటకయి
 సంచారము చేయుట.

చలదళము— ఎల్లప్పుడును గదలు
 చుండెడి ఆకులుగలది = రావిచెట్టు.

చాంద్రాయణము— చంద్రకళల
 వృద్ధిక్షయములనుసరించి దినమున
 కొక్కొక్క కబళము చొప్పున
 హెచ్చు తగ్గులుగా భుజించెడు వ్రత
 విశేషము.

చాతుర్మాస్యము— ఆ పాదభుజ
 పాద్యమి మొదలు కార్తిక శుద్ధ
 పాద్యమి వఱకునైన నాలుకమాసములు
 ఋషీశ్వరు లాచరించెడి వ్రత విశే
 షము.

చామరము—చ మర మృగమునకు
 సంబంధించినది = వింజామరము.

చామికరము— చమికరమును గని
 యందుఁ బుట్టినది = బంగారము.

చాముండి—రురుం డను దానవుని
 జంపి చర్మమును ముండమును రెండు
 గాఁ జేసిన త్రికళయొక్క ఈశ్వర
 శక్తి.

చింతామణి—చూ. చాగరతనము.

చిగురాకుఁదిండి— చిగురుటాకు
 లాహరముగాఁగలది = కోకిల.

చిగు(రాకు)రువిలుకాఁడు } చూ.
 చిగురుకైదువుజోదు } ఇగురు
 విలుడు

చిచ్చరకంటి—అగ్నిమయమైన ఫాల
 నేత్రము గలవాఁడు = శివుఁడు.

చిత్తజుఁడు—హృదయమునఁ బుట్టు
 వాఁడు = మన్మథుఁడు.

ఘోటకముఖుడు— గుఱ్ఱపుముఖము
కలవాడు = కన్నరుడు.

ఘోణి— పెద్ద ముట్టె గలది = పంది,
ఏనుగు, దోమ.

ఘోరదర్శనము— భయంకర మైన
దర్శనము గలది = బెబ్బలి.

ఘోషము— దీనియందు గోవులు
ఘోష పెట్టును = గొల్లపల్లె.

చంచరీకము— అప్పుమలయంగు
జరించుచుండునది = తుమ్మెద.

చండకరుడు— డాంశువు— తీవ్రమైన
కిరణములు కలవాడు = సూర్యుడు.

చండీక— చండుడను దనుజుని సహ
రించినది = పార్వతి శరీరము నుండి
పుట్టిన దేవి.

చంద్రకాంతము— చంద్రకిరణముల
తాకుడుచే ప్రవించునది = చువ
రాయి, తెల్లకలవ.

చంద్రముడు— (శతలత్వ శ్వేతత్వాది
పాధర్థ్యముచే) కర్పూరముతో
బోల్చుచుండువాడు = చంద్రుడు.

చంద్ర (మూలి) (చూడుడు) శేఖ
రుడు— చంద్రుడు కిరీటముగాగల
వాడు = శివుడు. (దక్షాధ్వర ధ్వంస
కాలమునఁ గాల్గిరిందఁబడి నదిగి,
చంద్రుడు శివుని ప్రార్థింపఁగా జాలి
కలిగి శివుడు చంద్రుని శరీరమున నుంచు
కొనెనని పురాణప్రసిద్ధి.)

చంద్రహాసము— ప్రకాశమునఁ జం
ద్రుని సయితము (హసించు) తిక్క
రింపఁజాలినది = పెద్ద త్రి (చంద్రుని
చెన్నెలవలెఁ బ్రకాశించునది)

చంద్రుడు— సంతోషింపఁ జేయు
వాడు.

చకోర(క)ము— చంద్ర కిరణములను
ద్రాగి తృప్తి పొందునది = చెన్నెల
పులుగు.

చక్రధరము— శ్రీకృష్ణుని చక్రాకా
రముగల పాదచిహ్నమును కిమున
ధరించినది = కాలీయ సర్పము.

చక్రధరుడు— సుదర్శన చక్రమును
ధరించినవాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

చక్రపక్షము— చక్రాకారములగున
పక్షము (తెక్క)లు గలది = చాంస.

చక్రపాణి— సుదర్శన చక్రము హస్త
మునఁగలవాడు = శ్రీవిష్ణుడు.

చక్రవాకము— గుండ్రని దగులచేఁ
జక్రశబ్దముతోఁ బిలువఁబడుచున్నది
= జక్రవ పిట్ట.

చక్రహస్తుడు— చక్ర. చూ. చక్ర
పాణి.

చక్రాంగము— చక్రాకారములగున
యంగములు గలది = చక్రవాకము.

చక్షుశ్శృంగము— (కనువినికి) శంఖతో
వినునది = పాను.

చతురంగము— నాలు విధము లయిన
(ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, శకటములు,

వాడు, 2. గోవులను బాలించువాడు
= 1. గొల్ల, 2. కృష్ణుడు.

గోమాయువు—గోవులను మోసపుచ్చు
నది = నక్క.

గోముఖము— గోవుయొక్క ముఖము
వంటి ముఖముగలది = మొసలి, దొంగ
త్రవ్విన కన్నము.

గోమేధికము— పసుపుకన్నెగల రత్న
విశేషము.

గోరో(చ)నము— ఆవులకడుపులలో
నుండి తీసెడి ఒకానొక వస్తువు.

గోలాంగూలము— ఆవుతోకయొక్క
యాకారముగల తోకగలది = కొండ
ప్రూచు

గోవింద డు— భూమినిగాని, గోవును
గాని, స్వర్గమునుగాని, వేదమునుగాని
పొందెడివాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

గోశృంగోదకస్నానము— గోవుకొమ్మ
నందు నీరుపోసి గాయత్రిచే నూలు
మార్గభిమంత్రించి ఆ యుదకముతో
స్నానముచేయుట.

గోష్పదము— గోవుయొక్క అడుగు
కొలదిగల చోటు.

గోశకుడు— విధవకు శుంకు మగని
వలన బుట్టినవాడు.

గోరి—1. గారవర్ణముగలది = పార్వతి,
2. పదిసంవత్సరముల యీడుగల కన్య.

గ్రహణము—రాహువు పూర్వవైరాను
బంధమున నూర్చ్యచంద్రులను గబిరిం
చుటకయి గ్రహింపుట.

గ్రామ (మృగము) హము—
గ్రామము న నీ హముకలఁ దిగగనది=
కుక్క.

గ్రామ్యము— లక్షణవిరుద్ధమగు భావ.
(వ్యాకరణశాస్త్రములచేసాధింపబడని
గ్రంథప్రయోగానర్హమగు భావ.

గ్రాహము—ప్రాణులను గ్రహించి విడువ
నిది = మొసలి.

గ్రుడ్డుకానుపు— గ్రుడ్లను బెట్టునది =
పాము, పక్షి మొ.

గ్రైవేయకము—గ్రీవమునకు (మెడకు
బెట్టుకొనెడి హారాధికము.

ఘంటాపథము— పదిబారలు వెడల్పు
గలిగి కాలపరిమితిచెప్పు రాజమార్గము.

ఘటచక్రము— కుమ్మరి కుండలుచేయు
సార.

ఘనరసము— మేఘములయొక్క రసము
= ఉదకము.

ఘనసారము— కిశల మగుటచే ఘనము
వంటి సారముగలది = కప్పరము.

ఘనాఘనుడు—మేఘములకుఁ బ్రభువు
= ఇంద్రుడు.

ఘూకము— ఘూయని కూయునది =
గూబ.

ఘోటకము—భూమియందు పొరలునది
= గుఱ్ఱము.

గుహాశయము—గుహయందు నిద్రించునది = సింహము.

గుహుడు—తన సైన్యమును రక్షించుకొనువాడు = కుమారస్వామి.

గుహ్యకేశ్వరుడు—గుహ్య కులను దేవయోని విశేషులకుఁ బ్రభువు = కుపేరుడు.

గూఢజుడు—తల్లిదండ్రులు తెలియనట్టి రహస్యపుపుట్టుక కలవాడు.

గూఢపా(త్తు)దము—రహస్య మైన పాదములుగలది = పాము.

గూఢపురుషుడు— రహస్యముగా వార్తలను చెలిసికొనువాడు (గూఢ చారుడు) = వేగులవాడు.

గూఢ మైధునము— రహస్యముగా నుండెడు మిథునకర్మ (సంగమము) కలది = కాకి.

గృహకచ్ఛపము— గృహమునందుఁ దాఁచేనువలె నుండునది = 1. తిరుగలి, 2. సన్నెకల్లు.

గృహగోధిక—గృహమున నడుమువలె నుండునది = బల్లి.

గృహబలి (భుక్తు) ప్రియము— ఇంద్రునియందలి బలమును తిరునది = కాకి, కొంగ, పిచ్చుక మొ.

గృహమణి— గృహమున మణివలెఁ బ్రకాశించునది = దీపము.

గృహమృగము—ఇంటియందుఁ దిరుగు జంతువు = పిల్లి మొ.

గైరికిము— గిరియందుఁ బుట్టినది = జేగురు, బంగారు.

గైరేయము— చూ. గిరిజము.

గొప్పబాజుమొకము— పెద్ద కడుపుగల జంతువు = ఏనుగు.

గొప్పమెయిప్రోడ— స్థూలశరీరముగల దిట్టరి = వినాయకుడు.

గొప్పయజ్ఞమొకము— పెద్దపాదములుగల మృగము = ఏనుగు.

గోచారము— కూర్చొని గ్రహముల యొక్క మేషాదిరాసుల యందలి సంచారము.

గోణముదారి— గోవిని ధరించినవాడు = సవ్యాసి, బ్రహ్మచారి.

గోత్రభి(త్తు)ద్రుడు—పర్వతములతెక్కిలను భేదించినవాడు = ఇంద్రుడు.

గోత్రము— భూమిని రక్షించునది = పర్వతము.

గోత్రుడు— గోవులను బాలించువాడు = గొల.

గోదారణము— భూమిని దున్నునది = వాఁగలి.

గోదావరి— (తనచేఁ జంపబడెని యపవాదము వచ్చిన) గోవును బ్రతిఁించుటకు గౌరవమునిచ్చే శివజటాకాటము నుండి కొనిరాఁబడిన నది.

గోవు(పాలు)డు— 1. క్షత్రియశకు వివాహిత కూడకన్యయందుఁ బుట్టిన

స్వారిచేయువాడు (గిబ్బసిపాయి) =
కివుడు.

గిరిజ—పర్వతరాజగు హిమవంతునకుఁ
బుట్టినది = పార్వతి.

గిరిజము—పర్వతమనందుఁ బుట్టునది=
కిలాజిత్తు.

గిరిధన్వుడు—త్రపురాసుర సంహార
మున మేరుపర్వతమును ధనుస్సుగాఁ
గొన్నవాడు = కివుడు.

గిరిధరుడు—చూ. గటుతాల్

గిరిప్రియుడు—
దిష్టముకలఁ

గీమృతి(గీఃపతి)—వాక్కులకు ప్రభువు
= బృహస్పతి.

గుజ్జవేలుపు—పొట్టి చేవుడు =
విఘ్నేశ్వరుడు.

గుడాకేశుడు—జెముడుకాడలవంటి
కేశములుగలవాడు, నిద్రకు లొంగని
వాడు = అజ్ఞునుడు.

గుడు—పన్నజోడు—చక్రము
ని యోధుడు =

లు—గుండని
పదార్థన చక్రము.

ల్పిల్పు—దండ
డు = యముడు.

డు)తుడు—గటు

రాజగు హిమవంతుని
నాతి.

గురుభార్యను
సంధుడు.

మనెడి యజాన
= ఉపాధ్య

—చూ.

నామభములు)

9 ప్రశాగులు,

గుణములు,

సేవ.

చ

నిచే భూలోకమునఁ గాఁపురము
చేయునుని శపింపఁబడిన) గంగకు
శంతిమండల రాజవలనఁ బుట్టిన
... ..
యొద్దనుండి తిత్తిరి వీర్యమును
గ్రహించిన గంగాదేవి కుమారుడు =
కుమారస్వామి. (ఇత పార్వతులు
క్రీడించుచుండఁగా నింద్రుడు వారికి
దనకంటెఁ దేవశ్రావణి యుదయించు
ననుభవించే నగ్నిహస్తమునఁ గ్రహించి
చేయుటకుఁ బ్రయత్నించును.
సూర్యుడు నవమనఁ
గ్రహము భూ ... ..
... ..
మని కానించెను. — విశ్వామిత్రుడు
గర్భము భారము ... ..
మని బ్రతిష్ఠా
ధరించి భారము
గడ్డియందు విడిచె.
అచేఁ బెరిగి, యు
యించెనని పురాణ

గాంధర్వము — ... ..
క్రమచేతనా.
వివాహవిశేషము

గాంధారి — ... ..
కుబ్జుని కుమ

గాడుపుమాక — ... ..
భీముడు, ...

గాడుపుమేషు — ... ..
... ..

గాడుపుసంగడి — ... ..
స్నేహితుడు

గాడ్పుటరదపుదొర — వాయువు
రథము గాఁగఁ ప్రభువు = మన్మథుడు.

గాధేయము — గాధయెక్కు శూ
రుడు = విశ్వామిత్రుడు.

గాము (తేడు)దొర — గ్రహహంతు
రాజు = కూర్ముడు.

గారుత్మతము — గరుత్మంతునివలనఁ
బట్టినది = పవన.

గాఁగ్రహము — విశ్వామిత్రునిచేఁ గాటక
గోచరామి ... ..
యెక్కు ... ..
సంచారము.

గాఁగ్రహముదారి — ... ..
... ..
... ..

గామిని క్షించునది =

గాఁస్త్రుడు — ... ..
వాడు = గాఁ.

గాదారణము — గామిని గుమ్మరము =
వాద.

గాఁగ్రావని — (అచేఁ బంపఁబడెని యప
వాదము శక్తిని) గోవును బ్రతిఁచు
టకు గాఁగ్రావమునఁ జూరబాటయొ
నుండి కొలికఁబడిన నది.

గాఁపు(పాలు)డు — 1. క్షత్రీయము
వివాహిత కూడికన్యాయందుఁ బుట్టిన

గడన (కత్తె) పడతి— ధనము సంపా
దించు స్త్రీ = వేళ్య మొ.

గణనాధుడు— ప్ర మ ధ గణముల
కథిపతియైనవాడు = విఘ్నేశ్వరుడు.

గణము— (మూడు గుల్మములు) 27
యేనుగులు, 27 రథములు, 81 గజ
ములు, 187 కౌల్పలములు గల సేనా
సమూహము.

గణాధిపుడు— చూ. గణనాధుడు

గణిక— విటసమూహ
అను గణించు

గణే

గరుడాగ్రజుడు— గరుడునియన్న =
అహరుడు.

గరుడిరాతు— గరుడవాహనుడు.

గరుత్మా (తము) శ్రుడు—
తెక్కలు గల (ది) వాడు = పక్షి,
గరుడుడు.

గర్భశ్రుడు— తల్లి గర్భమున
సుండియు దారిద్ర్యము
నాడు

గర్భిణిగా సున్నప్పుడు
చేయుంచు కొనని

—బయటికి విరోధిగా
వ్యూహాదిగా గల ప్రబల

—గర్భమును జాటుకొని
స్వసం = మావి.

పులకుఁ బ్రభువు =
గ్రు, రి కృష్ణుడు.

వ్యాపారము కలది =

రానిది, దుష్టమృగ
బదునది = అడవి,

—గంగయందు అగ్ని
వ్యవధి సుకర్ణరూప
సాశ్వర వీర్యము =

డు— (దేవేంద్ర

మౌ (పతి)భృత — భూమిని భరింప
(నడి) వాడు = రాజు, పర్యట
ప్రభువు.

ఖండపరశువు — ఖండించుదు ౫౦
గొడ్డలి ౫లవాడు — 1. శివ
2. పరశురాముడు.

ఖండిత — నాయకుడు ఇతరనాయక
గృహమునకుబోయి నూచిన్నాలతో
వచ్చుటనుబాచి, కొ పించిననాయక
భేదము

ఖండేడుభూషణుడు — అర్థచంద్రు
డంకారముగా ౫లవాడు =
శివుడు (చంద్రుడు దక్షపుత్రిక
అగు తాతలెం బెద్దాడి, రోహిణిని
మాత్రమే యావరించుటచే దక్షున
నామకంద్రగోళ జ్యేష్ఠునిది. దక్షుడు
తోడించి త్తయుండవు కమ్మని
శక్తించెను. చంద్రుడు భయ
మున శివుని శరణుపొందగా, నతడు
వొంట భరించెను. దక్షుడువచ్చి
వలలుమునిన శరణాగతుని విడువ
లేదు. దక్షుడు శివుని శపింపబోగా
విష్ణు వచ్చి సంధిచేసెను. అతడు
చంద్రుని రెండు సమభాగములుచేసి
యొ భాగము త్తయము లేకుండునట్లు
సాదించి శివునకిచ్చెను. రెండవ
భాగము దక్షకాపానుసారము వృద్ధి
షయములు గలదానినిగాజేసి తారల
జేచ్చెను. ఈ విభాగము బ్రహ్మచేసె
నని యొకచోటగలదు.)

(ము ఆకాశమున సంచరించునది =
పక్షి, బాణము, గ్రహము, గాలి.

ఖచరుడు =

ఖలేమాలము — ఆకాశమున (లేమాలము
వలె) చీకటి మ్రాసువలె వ్యాపించి
యుండునది = చీకటి, మబ్బు.

ఖలిలకుడు — ఆకాశమునకు బొట్టు
వంటివాడు = నూర్చుడు.

ఖద్యోతము — ఆకాశమున బ్రకాశించు
నది = మిణుగురుపురుగు.

ఖద్యోతుడు — ఆకాశమున బ్రకా
శించువాడు = నూర్చుడు.

ఖనకము — భూమిని ద్రవ్యుట కుప
యోగించుసాధనము = గునపము మొ.

ఖనకుడు — భూమిని ద్రవ్యువాడు =
ఉప్పరి మొ.

ఖనిత్రము — భూమిని ద్రవ్యుట కుప
యోగించుసాధనము = గునపము మొ.

ఖరకరుడు — తీక్షణమైన కిరణములు
కలవాడు = నూర్చుడు.

ఖరప్రియము — కఠినస్వప్నులు (తాలు)
లిపటయం దిష్టముకలది = పావురము

యోగదను — ప్రజల యవసరము వచ్చు
 నది = నీరు

కోడెరవు(రా)తు—ఆ వాడుక

కోణపుడు—ది క్కల వ
బాలించువాడ నైర్వతు

కోనత్రిమృతి } అడవులయందు గల
కోనమనికి } కొండలయందు గాని

సంచరించునది = కోరిక
కోనతేడు—చూ మూలతేడు

కోమటిసాక్ష్యము—ఇరు పక్షముల
వారికిని బనికరానిసాక్ష్యము

కోవిదుడు—ఇది యది యను నియ
మములేక సర్వము నెఱిగినవాడు =
విద్వాంసుడు

కోక్షేయకము—చర్మనిర్మితమై కుక్షి
ప్రాయమైనయొక నుండునది =
కత్తి.

కోమారము—హృదయమునకు చిమ్ముటి
వయోవస్థావిశేషము

కోముది—కువ దము (కలవ) లు విక
సించుటకు నే తువైనది = కన్నెల

కోమోదకి—భూమిని సంతసింపజేయు
శ్రీ విష్ణువునకు సంబంధించినది =
విష్ణువుగద

కోనటినేయుడు—భిక్షు కి యగు
పరిత్రుత కొడుకు

కోలటే(యు-రు)డు—అంకుటాలి
కొడుకు

కోశికుడు—కుశికుడను రాజు మను
మడు = విశ్వామిత్రుడు

కోస్త
వక్షమున

క్రకచము—క్ర
క్షేయనది = అ

క్రకచప్రాదము—
ములు కి - బల్లి

క్రతుధ్వంసి—దక్షాధ్వరమును ధ్వం
సము చేసినవాడు = శివుడు (దక్షుడు
పూర్వవై రాసుబంధమున యజ్ఞము
నకు శివుని నాహ్వానము చేయకున్నను
గుమార్తెయగు సతి యజ్ఞము చూచుట
కేగగ దక్షుడు కుమార్తెయొడుట
శివుని దూషించి నీవేల వచ్చితి?
వనెను సతి పునర్జన్మమునను శివుడే
పతికావలెనని కోరుకొనుచు యోగా
గ్ని కల్పించుకొని శరీరమును దహింపఁ
జేసికొనెన ఇది తెలిసి శివుఁడుగ్రుండై
వీరభద్రుడగుటను బుట్టించి తత్సహ
యమున యాగమును ధ్వంసముచేసెనని
పురాణప్రసిద్ధి)

క్రతుభు(క్రు)జుడు—యజ్ఞమున
హవిరాదికమును భుజించువాడు =
దేవత

క్రమేలకము—పాద విక్షేపములే
బోవునది = ఒంటె

క్రవ్యా(త్తు)(దుడు)శి—మాంస
మును దినువాడు = రాక్షసుడు
నిర్వృతి

రుద్రులజననమునకుఁ గారణమైనవాఁడు,
4. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రులు తన
స్వరూపముగాఁగల వాఁడు.

కేశాకేశి—జాట్టు జాట్టు పట్టుకొని
పెనగులాఁడుచుఁ జేయు ద్వంద్వ
యదము.

కేశుఁడు—ఉదకమునకుఁ బ్రభువు =
చంద్రుఁడు.

కేశరి—జూల కలది = సింహము,
గుఱ్ఱము.

కైటభారి)భజిత్తు—కైటభుఁడను
రాక్షసుని జయించినవాఁడు=విష్ణువు,
శ్రీమహావిష్ణువు నీరమున శయనించి
యుండ నతని చెవులనుండి నుధు
కైటభులఁదయించి గర్వితులై బ్రహ్మ
దుల నెదుర్కొనిరి. బ్రహ్మప్రార్థన
మున యోగనిద్రనండి మేల్కొన్న
విష్ణువు యుద్ధముచేసి “రాక్షసులారా!
మీరు నాతో యుద్ధముచేయఁజాలరు.
శరణువేడుఁ”డనెను. రక్కసులు
గర్వమున “నీవును బోరలేవు. శరణు
వేడిన వరమిచ్చెద” మనిరి. విష్ణువు
“మీరు నా చేతివోల జచ్చునట్లు
వరమిం”డనెను. వారు చేయునది
లేక నీరు లేనిచోటఁ జంపునట్లు కోరిరి.
విష్ణువు జలమునువగు జగత్తునఁ దన
యూరువులు పెంచి వానిపై రక్క
సులఁ దునుమాడెను. వారి మేదస్సు
తెలి పడుటచే భూమికి మేదిని యని
శేరు కల్గెను.

కైలాసవాసి—కైలాస (వెండికొండ)
మున నివసించువాఁడు = శివుఁడు.

కైవర్సుఁడు—జలమునందలి మత్స్య
దులను హింసించువాఁడు = జాలరి.

కైవల్యము—
విడిచిన య
యందుట =

కొండ(రా)చూలి.
హిమవంతుని కుమ

కొండత్రిమృతి—పర్వతస్థమనందు
సంచరించునది = కోతి.

కొండపగతుఁడు—దేశములపై శ్రావి
బాధకలుగఁజేసెడి పర్వతముల జెక్క
లను వశ్రాయుధమున భేదించుటచే
శత్రువైనవాఁడు = దేవేంద్రుఁడు
(గట్టుదాయ).

కొండయల్లుఁడు—హిమవంతునిహఁతు
రగు పార్వతికి మగఁడు = శివుఁడు.

కొండ(రాయఁడు)తేఁడు—పర్వత
ములకుఁ బ్రభువు=హిమవంతుఁడు.

కొండవీటిజంగము—కైలాసపర్వ
తము పట్టణముగాఁగల భిక్షుకుఁడు =
శివుఁడు.

కొక్కురవు(రా)తు—కొక్కు శేష
రాతు, పండికొక్కుపై స్వారీచేయు
వాఁడు = విनाయకుఁడు.

కొమ్మ(తెంకి)మొకము—(కొమ్మ
త్రిమృతి) చెట్టుకొమ్మ నివాసముగఁ
గల ముగ్ధము = కోతి.

కోకనదము—చక్రవాక ములచే
గూయించునది=చెంబువ, చెందమ్మి.

కోకవైరి—చక్రవాకముల శత్రువు =
చంద్రుఁడు.

నెలుంగు

నెలుంగు

కృత్రిమ — చేయబడిన సాప
కృత్రిమ వర్తనలు కలది = పెద్ద
భార్య

కృతాంతుడు — చేయబడిన వినాశము
కలవాడు = యముడు.

కృతార్థుడు — నెఱవేరిన పనిగల
వాడు

కృత్తివాసుడు — చూ. ఏనుగుతోలు
దాలుపు.

కృపాచార్యుడు — కృపతో గూడిన
చిత్తముగల శంతనునిచేఁ బెంపబడిన
వాడు. (శరద్వంతుడు తపము
చేయుచు ఇంద్రప్రేతయగు కుందరిని
చూచి కామపరవశుడై వీర్యస్థలన
మును నొందెను. ఆ వీర్యము శరస్థంభ
మున ద్వివిధమై పడుటచే నందుండి
కృపాచార్యుడను, కృపియును నుద
యించిరి భారతకథ.

కృపి — కృపతో గూడిన చిత్తముగల
శంతనునిచేఁ బెంపబడినది.

కృపీటయోని — 1. ఉదకము జనన
కారణముగాఁగలవాడు, 2. ఉదకమున
కుత్పిత్తి స్థానమైనవాడు = అగ్ని
దేవుడు.

కృతానువు — తన్నుంటిన దానిని
గృహింపఁజేయువాడు = అగ్ని.

కృతానురేతసుడు — అగ్నిరూపమైన
వీర్యముగలవాడు, అగ్నియందుంచఁ
బడిన రేతస్సుగలవాడు = శివుడు.

కృషీవలుడు — భూమిని దున్ని
బ్రతుకువాడు = వ్యవసాయదారుడు.

కృష్ణద్వైపాయనుడు — కృష్ణద్వీపమున
నివసించువాడు = వ్యాసుడు.

కృష్ణవర్త — చూ. కప్పు చెరవుకాడ.

కృష్ణహరము — నల్లని రంగుచే శ్రేష్ఠ
మైనది = లేడి.

కృష్ణాజినము — నల్లని యిట్టితోలు =
దుప్పిచక్కము.

కృష్ణుడు — 1. కృష్ణ (నలుపు) వర్ణము
కలవాడు, 2. దైత్యులను మర్దించు
వాడు, 3. భక్తుల హృదయముల
నాకర్షించువాడు = విష్ణునియనతార
విశేషము.

కంపు(కంటి)కన్నులపులుగు —
కంపునలఁ బ్రకాశించెడు కన్నులు
గలది = కోయిల.

కంపుగా(తు)ము — కంపునలఁ బ్రకా
శించెడు గ్రహము = ఆంగారకుడు.

కంజిగురువిల్లుడు — ఎఱ్ఱని చిగుళ్లు
విల్లుగాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

కేశరుడు — శిరస్సనిరూపమున నేత్ర
సంచారము చేయువాడు = మెల్ల
కంటివాడు.

కేశవుడు — 1. మంచి పెండ్రుకలు
కలవాడు, 2. శిశియను రాక్షసుని
సంహరించినవాడు, 3. గ్రహస్థు

యధముచేసిన ప్రదేశము, పూర్వము
కురుడనురాజుచే గున్నింపబడిన
క్షేత్రము.

కులట—ఓట (సమూహము) కలము
ననుసరించి పోవునది = జాణి.

కులపాలిక—తల్లిదండ్రులచే నీయబడి
పెండ్లిచేయబడిన స్త్రీ, వ్యభిచారము
చేయక కులమును, మానమును గ పాడు
స్త్రీ పతివ్రత.

కులమిత్రుడు—వైశ్యునకు కూడ స్త్రీ
యందు జన్మించినవాడు.

కులాలుడు—మంటిజొడుకు భూమిని
ద్రవ్యవాడు = కుమ్యరి.

కులిశము—భూమిని స్వల్పముగా
జేయునది, పర్వతముల తెక్కితను
ధేదించి వ్యవసాయముగా జేసినది = వజ్రా
యధు.

కువలయమిత్రుడు—కలవలకు స్నేహి
తుడు = చంద్రుడు, భూమండల
మునకు స్నేహితుడు = రాజు.

కువలయేశుడు—కలవలకు రాజు =
చంద్రుడు, భూమికి బ్రభువు = రాజు.

కువలేశయుడు—ప్రళయకాలమున
నీతి బడుండువాడు = విష్ణువు.

కుశుడు—వార్షికియొక్క ముగ్ధునింప
బడిన కుశోదకముచే మార్జనము చేయ
బడినవాడు = శ్రీరాముని కొడుకు.

కుశేశయము—నీటియందుండునది =
తామర, సారసపక్షి.

కుసుంధరాగము—వెలుపలకు గొప్పగా

గనబడి మనస్సున నేమియులేని
యసురాగము.

కుసుమబాణు(శరు)డు } మా.
కుసుమాస్త్ర(యుధు)డు } క్రింద

కుసుమేషు(డు)వు—పుష్పములు
బాణములుగాఁగలవాడు = మన్మథుడు

కుమానాసన్న్యాసి—అన్నాదులకై
సన్న్యాసికపాడెంబరము కలవాడు.

కుమారు—చంద్రకళ కనబడనిది =
అమావాస్య.

కుమారకంఠము } కుమారాను ధ్వని
కమరముఖము } కంఠమునఁగలిది =
కోకిల.

కుంఠితైదువు—ధ్వనిచేయు ఆయు
ధము = శిలఖము.

కుంఠస్థము—ఎల్లకాలము నొక్క
రూపైయుండునది = ఆకాశాదికము.

కుర్మము—కుత్సితమగు (ఊర్జుల)
గమనవేగముగలిది = తాచేలు.

కృకలాసము—కంఠముతో ఆడునది =
తొండ, ఊసరవెల్లి.

కృకవాకువు—తలయెత్తికూయునది =
కోడి, నెమలి, తొండ.

కృచ్ఛాతికృచ్ఛము—పాపపరిహా
రార్థము 21 దినములు పాలు ద్రాగి
యండుట.

కృతఘ్నుడు—చేసినమేలు మఱచు
వాడు.

కుక్షింభరి—తన కడుపును మాత్రమే నింపుకొనువాడు = లోభి.

కుచము—కామకుని గోటిచే గిల్లబడునది = చన్ను.

కుచేలుడు—చినిగిన లేక మాసిన వస్త్రము కలవాడు = కృష్ణగళుడు, పేదవాడు.

కుజుడు—వరాహరూపమున నున్న విష్ణువునలన భూదేవికి బుట్టిన కుమారుడు = నరకాసురుడు, క్రీమహావిష్ణువునలన భూదేవికి బుట్టినవాడు = అంగారకుడు.

కుటీచకుడు—గుడిపెలో నుండుట చేతనే తృప్తివాంతు న్నవాని.

కుటుంబిని—పోషింపఁదగిన పుత్రిభృత్యాగళగలది = గృహయజమానురాలు.

కుట్టిని—1. బిలుని కుటుంబమును నర్థిహరణముచే జెరచునది, 2. లంజెను బిలునకుఁ దార్చునది = కుంఠెనకత్తె.

కుట్టమితము—దంతవీడనాదులచేఁ గోపభావ మభివ్యంఛింపకు హృదయమున సత్యానందమును బొందెడి స్త్రీల శృంగారచేష్టాపకేమము.

కుడ్యము—పడునపుడు మ్రోయునది = గోడ.

కులేపము—ఎండచే భూమిని దపింపఁ జేసెడి రెండు ఘడియల మధ్యాహ్నకాలము, దినము (పగలు) యొక్క 15 భాగములలో నెనిమిదవ భాగము.

కులేపుడు—భూమిని దపింపఁజేయువాడు = నూరుపుడు, అగ్ని.

కుదరము—1. ముఖముచే భూమిని జీల్చునది = పంకి, అడవిపంది, 2. భూమిని తన డెక్కలచే జీల్చునది = గజ్జము.

కుబేరుడు—కుత్సితమైన చేరము (శరీరము, 3 కాళ్ళు, 8 పళ్ళు, మెల్ల కన్ను కలవాడు) కలవాడు = ఉత్తరదిక్పతి.

కుమారి—యవ్వన మంకురింపక పోవుటచే మన్యఘని నిరాకరించునది = కన్య.

కుమారుడు—ఎల్లప్పుడును బాండుగా నుండువాడు, కుత్సితులకు సంహరించువాడు, భూమియందు మన్యఘనివలె నుండఁపడెనవాడు = కుమారస్వామి.

కుముఖము—కుత్సితమయిన ముఖము కలది = పంకి.

కుముదము—భూమిని సంకోషిం (మనది) పఁజేయునది = తెల్లకలువ.

కుముదబాంధవుడు—కలువలకు జాట్టమైనవాడు = చంద్రుడు.

కుముద్వతి—కుముదములు (కలువలు) కలది = నరగుప్ప, కలువకొడ.

కురంగనాభము—కురంగముయొక్క నాభినుండి పుట్టినది = కన్నురి.

కురుక్షేత్రము—కురుపాండవులు

కీచకము—గాలితాకున మ్రోగునది = వెమరు

కీరము—కీ యను శబ్దమును గ్రహించునది

కీర్తి శేషుడు—కీర్తి మాత్రము మిగిలిన వాడు = చచ్చినవాడు

కీశము—వాయుపుత్రుడగు హనుమంతుడు ప్రభువుగాఁ గలది = కోతి

కుంజరారి—తపోబల గర్వమున నమరులను బాధింప జొచ్చిన గజాసురుని సంహరించినవాడు = శివుడు

కుంజరాశనము—ఏడగుల కాహరమైనది = రావిచెట్టు. ఏనుగులాహరముగాఁ గలది = సింహము

కుంటిగాము—కుంటిగ్రహము = శని

కుండకీటుడు—1 చెడిపోయిన బ్రాహ్మణస్త్రీకుమారుడు 2 దానిని గామించినవాడు

కుండకుడు—భర్తజీవించి యుండగా ఆ కుమగనినల్లఁ బుట్టినవాడు

కుండగోకరి—కుండలను గోరి కడుగువాడు = కంటనాడు.

కుండగోలదాలుపు—కమండలమును దండమును ధరించువాడు = సన్నాసి

కుండమార్పు—ఒక వస్తువునిచ్చి వటి యొక వస్తువున గ్రహించుట తమకూ తమ నెవరి కుమారునకిచ్చిరో వారికూ తమ తమ కుమారునికి వివాహము చేసికొనుట

కుండలి—కుండలాకారశరీరము కలది = సర్పము

కుందారము—భూమిని ద్రవ్యమని పంది అడవిపంది

కుంభకర్ణుడు—ఏనుగుయొక్క కుంభస్థల ప్రమాణములగు చెవులగులవాడు = రాజుని తమ్ముడు

కుంభకారుడు—కడవలను జేయువాడు = కుమ్మరి

కుంభ(యోని)సంభవుడు—

(కుటజుడు)—కుంభమునఁ బుట్టినవాడు = 1 అగస్త్యుడు 2 కసిష్ఠుడు 3 ద్రోణుడు (నూర్వవరజులకు మార్గమున నూర్వశిని జూచుచే వీర్వస్థలన మయ్యెను వారి శుక్లమును గ్రహించి యూర్వశి యొక కడవయందుంచ గా నందుండి యగస్త్య వసిష్ఠులు జనించి రని పురాణప్రసిద్ధి) భారద్వాజు డను మునికి ఘృతాదియను నప్పరసను జూచుటచే జీతము చలించి వీర్వస్థలన మయ్యెను దాని నామె భాండముం దుంపగా నందుండి ద్రోణుడు దయించెనని భారతము)

కుంభాభిషేకము—క్రాంతగా గుడి కట్టించి ప్రతిష్ఠచేసిన విగ్రహమునకు గుంభమునం దడకమునించి వంశ్ర పూరితమైన యాజలముచే జేయించెడు స్నానము

కుక్కుటము—కు కు అను శబ్దమున వక్రముగాఁ బలుకునది = కోడి

కుక్కురము—ఎముకలు మొదలగు వానిని చెచ్చుకొనునది = కుక్క

కావ్యము—కవియొక్క కర్మము =
గ్రంథము, పద్యము మొ.

కావ్యుడు—కవియొక్క పుత్రుడు =
శుశ్రుకుడు.

కాశ్మీర(జ)జన్మము—కాశ్మీరదేశమునఁ
బుట్టినది = కుంకుమపువ్వు.

కాశ్యపి—క్షత్రియమారణ జవిత పాప
పరిహారార్థము యాగ సమయమునఁ
బంకురామునిచే గశ్యపునకు దానము
చేయఁబడినది = భూమి

కాశ్యపుడు—కశ్యపబ్రహ్మ కుమారుడు =
కణ్వమహర్షి.

కాసారము—జలము దీనియందుఁ బ్రవేశించును
గావున మ్రోయునది = సరస్సు.

కాళరాత్రి—ప్రళయకాలమునందలి
భయంకరమైన రాత్రి.

కాళింది—కళిదపర్వతమునఁబుట్టినది =
యమునాది.

కాళిందీభేదనడు—నాగలిచే
యమునానదిని భేదించినవాడు = బలరాముడు.

కాళి—చండముండులపై దర్పించుటచే
భావ్యతముఖము నల్లనై, యందుండి
ఖడ్గహస్తయై వ్యాఘ్ర చర్మాంబు
ధారణియైపుట్టిన దేవి.

కింకరుడు—స్వామికి సంబంధించిన
యేపనియైన కేయవాడు = బంటు.

కింక్షణుడు—ఒక క్షణము పోయిన
నేమని తలఁచువాడు = పోమరి.

కింప(చాను)చుండు—కొంచెము వండు
కొనెడివాడు = తొల్లి.

కింపురుషుండు— 1. ఆశ్వముఖమును
వరశరీరమునుగల దేవయోని విశేషము,
2. కుత్సిత పురుషుడు.

కింవదంతి—జనులాడుకొను సత్కార్య
రూపమును మాట.

కింశుకము—చిలుకముక్కువంటి పువ్వులు
గలది = మోదుగు.

కిటి—ఇట్లుమరచిన్నట్లు చరించునది =
పంది.

కిన్నరుండు—ఆశ్వముఖము గలగుటచే
నేవగింపఁదగినవాడు, కొంచెము నరా
కారము గలవాడు = ఒక దేవత.

కిన్నరేశుండు—న్నరులకు బ్రభువు =
కుచేరుడు.

కిరణమాలి—కిరణములు మాలలుగాఁ
గలవాడు = సూర్యుండు

కిరాతుండు—మేచ్చజాతులలో నెమలి
పింఛము మొదలయినవి ధరించువాడు
= చండాలుడు.

కిరీటి—కిరీటము కల (ది) వాడు =
1. ఆర్జునుడు, 2. కోడి.

కిలికించితము—కోషాశ్రుహర్షభీత్యాగల
పాంకర్యముగల స్త్రీల శృంగారచేష్ట
విశేషము.

కిశోరుండు—ఎల్లప్పుడును యౌవనావస్థ
కలిగి యుండువాడు = సూర్యుండు.

కారణశరీరము—పూర్వ జన్మార్థి
పూర్వపాపకర్మసంచయము.

కార్తవీర్యుడు—కృతవీర్యుని కుమారుడు = వేముబాహువులగల యొక హైహయదేశపు రాజు.

కార్తస్వరము—కృతస్వరమును గనియడఁ బుట్టినది = బంగారము.

కార్తికము—కృత్తికానక్షత్రయుక్త పూర్ణిమగల మాసము.

కార్తికేయుడు—పట్కృత్తికల కుమారుడు = కుమారస్వామి. (ముని పత్నులను జూచి కామ పీడితుడై ఆగ్నియడవికి బోగా నతనిభార్య స్వాహాదేవి గ్రహించి ఆరుంధతి తప్ప తక్కినమునిపత్నుల మాపములతో వచ్చి రమించి, యా వీర్యము నొక్కచోనొంచెను. అందుండి కుమార స్వామి పుట్టగా, పట్కృత్తికలు నా కుమారుడు నా కుమారుడని పాలివ్వ వచ్చిరి. కుమారస్వామి ఆటముఖములు ధరించి, యార్గరి యొద్దను బాలు త్రాగుటచే నతనికి గార్తికేయుడని పేరు వచ్చెను.)

కార్పటికుడు—చింపి కావిగుడ్డలు కట్టకొనువాడు = కోమటి.

కార్ముకము—కర్మకారునిచే జేయఁ బడినది, యుద్ధకర్మకొఱకు సమర్థమైనది = ధనుస్సు.

కాటుకొమ్మలమొకము—దట్టమైన కొమ్ములుగల మొకము = దుప్పి.

కాలకంఠము—చూ. నీలకంఠము.

కాలకంఠుడు—చూ. కఱంకంఠుడు.

కాలకము—తన స్థలిమును నల్లగాఁ జేయునది = పుట్టుమచ్చ.

కాలకాలుడు—అంతకాంతకుడు.

కాలకూటము—1. నీలవర్ణమునకు సానమైనది, 2. కాలని (యముని) సయితము పీడించునది = విమము.

కాలకేయులు—కలకయందు మారీమనకు గలిగిన 1400 దానవసంతతి

కాల(జ్ఞాని)జ్ఞము—కాలమును గుర్తించునది = కోడి.

కాలజ్ఞుడు—కాలమును దెలిసినవాడు = జ్యోతిష్కుడు.

కాలసూత్రము—గోహత్య చేసి ప్రాయశ్చిత్త మొనరింపనివాఁడనుభవించెడు ఇనుప తంతులుగల సరకము.

కాలాంతికుడు—యముని సంహరించిన వాడు = శివుడు.

కాలిపుట్టువు—పరబ్రహ్మపాదమునఁ బుట్టినవాడు = కూడ్రుడు.

కాలుడు—ధర్మాధర్మములనుగాని, యాయుర్దాయమునుగాని లెక్కపెట్టవాడు = యముడు.

కావి(గోచిదారి) తాలుపు—కాషాయవర్ణముగల గోచిని ధరించు వాడు = సన్నాసి.

కావేరి—కవేరుడను రాజర్షి కూతురు = అగస్త్యుని భార్య, ఒక పది, ఈమెలో నొకయంశములోపాము

కాశవేలుగు—వచ్చని కాంతిగల
వాడు = నూత్యుడు.

కాశ(పుచ్చము)పక్షము—నలుపు
చేతను, కడలికచేతను గా కి తెక్కల
వలె నుండునది.

కాకపుష్పము—కాకులచే బెంచ
బడునది = కోయిల.

కాకము—కాయని యజుచునది = కాకి.

కాకోదరము —1. కుటిలగమనముగల
యుదరము(పొట్ట)గలది, 2 కాకిపొట్ట
వంటి పొట్టగలది = సర్పము.

కాకోలము—1. కొలదిగాఁ గలిసి
యంతటను వ్యాపించినది, 2. కాకివలె
నల్లని యాకారముగలది = విషము,
కాకులలోఁగూలమైనది = మాలకాకి.

కాక్రే(టిత్తే)డు—శ్మశానమునకుఁ
బ్రభువు = శివుడు.

కాత్యాయని—సూర్యము ముదిసిన కావి
చీరఁ గట్టిన విధము, మోక్షమార్గము
లెన్ని గలవని విచారించు కత్యాయని
గోత్రమునఁ బుట్టినది = పార్వతి.

కాదంబిని—ఇది కలిగినపుడు కదంబవృక్ష
ములు పుష్పించును = మేఘమాల.

కాద్రవేయులు—కశ్యపునకుఁ గర్తవ్య
యందుఁ బుట్టిన వారలు.

కానరానదుగులమేటి—(కానరాని
కాశ్యపుని) కనపడని యదుగులల గల
వానిలో గొప్పది = సర్పము.

కానీనుడు—కన్యకుఁబట్టినవాడు =
1. కన్యకుడు, 2. వ్యాసుడు మొ.

కాపిశాయనము—కపిశ పుష్పముల
నుండి పీసినది = కల్లు.

కామజిత్తు—ఇంద్రియ నిగ్రహమున
(రూపమున) మన్యకుని జయించిన
వాడు = శివుడు, కుమారస్వామి.

కామతాలము—కామ వికారమును
బట్టించునది = కోయిల.

కామదేవుడు—కామమును బట్టిం
చెడు దేవుడు = మన్యకుడు.

కామ (ధుక్కు) ధేనువు—కోరిన
వస్తువుల నిచ్చెడి వేద్యుటావు.

కామపాలుడు—1. భక్తుల కోర్కె
లను దీర్చువాడు, 2. కుమారుడగు
మన్యకుని బాలించువాడు = బలరా
ముడు.

కామరూపి—తన యిచ్చవచ్చిన రూప
మును బొందినవాడు = రాక్షసుడు.

కామాంకుశము—మన్యకున కంకుశ
మైనది = గోరు.

కామారి—(పార్వతివైఁ ప్రేమగలు
టకుఁ దనపై బాధగంధానము చేసిన)
మన్యకుని రూపుమాపినవాడు =
శివుడు.

కాముడు—స్త్రీని గోరునట్లు చేయు
వాడు = మన్యకుడు.

కాయజుడు—శరీరమునఁ బుట్టుకాము
= మన్యకుడు.

తరికుండగా నుపయోగింపఁబడినది =
పాలసముద్రము.

కలహాకరి—కలహమునందుఁ గన్న
గది.

కలహ(శీల)కరి—కలహము కంఠము
(మాట) నందు గది.

కలహాంతరిత—ముందు ప్రియునిపైఁ
గోపముచే విడిచి వెనుక పరితపించు
వాయిక.

కలహశనఁడు } చూ. ఆరిషేరపుం
కలహభోజనఁడు } దపసి.

కలా(భా)నిధి—పాదశ కళలకు స్థాన
మయినవాడు = చంద్రుఁడు.

కలా(భా)శాల—కళల (కాస్త్రముల)
ను బోధించు బడి.

కలువకంటి—కలువ కంటివల కంటి
కన్నులుగల యాఁడుది.

కలువ(రాయ)తేఁడు—కలువలకు
రాజు = చంద్రుఁడు.

కలువ(దాయ)సూడు—కలువలకు
శత్రువు = మాయుఁడు.

కలువవిందు } కలువలకుఁజుట్టము =
కలువనెచ్చెలి } చంద్రుఁడు.

కల్పవృక్షము—కోరికలఁ దీర్చుడు
దేవవృక్షము, దేవమందారము.

కల్పతరువు—కోర్కొనిచ్చెడు దేవతా
వృక్షము.

కల్పావకంఠుఁడు—కలకంఠుఁడు.

కల్లోలిని—అలలు గలది = నది.

కవపులుగుదాయ—చక్రవాక
మిథునమునకు శత్రువైనవాఁడు =
చంద్రుఁడు. (చక్రవాక మిథునము
సాయంకాలము మొదలు తెల్లవాలు
వఱకును గన్నులు కనబడకపోవుటచే
గొప్ప వియోగభాధ నొందును.)

కవ్యము—పితృదేవతల కీర్తుఁ దగిన
యన్నము.

కవ్యవాహనుఁడు—పితృదేవతలకై
ఇవ్వఁబడిన యన్నమును గొనిపోవు
వాఁడు = అగ్ని.

కవ్యంపుమలతరిత్రాడు—క్షీరసాగర
మథనమునకై దేవాసురులచే గ్రహింపఁ
బడిన మందరపర్వతమునకుఁ గవ్యపు
త్రాఁదైనవాఁడు = వాసుకి.

కవ్యశి—రెండుచేతులయందును వడి
కలవాఁడు = అర్జునుఁడు.

కవ్యపు(గొండ)మల—క్షీరసాగర
మథనమునఁ గవ్యముగా గ్రహించిన
గొండ = మంధనగిరి.

కాంచని—బంగారు వర్ణముగలది =
పసుపు.

కాంతారము—ఎవ్వరిచేతను దరింప
శక్యముకానిది = అడవి.

కాందిశీకుఁడు—శత్రుభయముచే
దిమ్మలు తెలియక పాటినవాఁడు.

కాంస్యకారుఁడు—లోహపు పని
చేయువాఁడు = కంచరి.

కబ్బరము—శోహదులయందు శ్రేష్ఠ
మగుటచే దర్పించునది = బంగారము

కర్మోది—కర్మోదు డను ఋషిప్రోక్త
మూతముల న ధ్యయ న ము చేయు
సన్న్యాసి

కర్మసాక్షి—జీవుని చేసెడు పుణ్య
పాప కర్మములకు సాక్షియై యుండు
వాడు = సూర్యుడు

కర్నకుండు—భూమిని గున్నవాడు =
వ్యవసాయదారుడు

కర్షణి—కామోద్దీపనముకలనఁ బరుపుని
దూరమున కీడ్చుకొని పోవునది =
జారిణి

కఱకంఠుడు—(హాలాహలము ప్రవింశు
ఁచే) నల్లనైన కంఠము కలవాడు =
శివుడు

కఱకంఠులమానికమా—శివుని
శిరస్సున మాణిక్యము వలె నుండు
వాడు = చంద్రుడు

కఱకంఠులయేఱు—శివుని శిర
మునఁ గల నది = గంగ

కఱిజేజేయన్న—నల్లని జేవు డగు
విష్ణునియన్న = ఇంద్రుడు

కఱిమెడదొర—చూ పిలకంఠుడు

కఱివే(లుపు)ల్లు—నల్లనిజేవుడు =
కృష్ణుడు యముడు విష్ణువు

కఱివేల్పుడాకన్న—విష్ణుని ఎడను
కన్నెనినాడు = చంద్రుడు

కఱినెచ్చలి—అశ్వమునకు ముఖ్యక్షేపి
తుడు = శ్రీకృష్ణుడు

కలకంఠము—చెవికింపయిన కంఠధ్వని
కలది = కోయిల పావురము హంస.

కలకంఠి—అశ్వక్రమధురమైన ధ్వని
కలది = 1 స్త్రీ 2 కోయిల

కలధౌతము—కలపము పోగొట్టఁ
బడినది = వెండి బంగారు

కలనఁజూవరులతెన్ను—యద్ధమునఁ
జనిపోయినవారి యూర్వలోక ప్రా
ప్తికి మార్గమైనవాడు = సూర్యుడు
(వీరమృణము నొందినవారు సూర్య
లోకమున చేరించుకొనిపోయి వీర
స్వర్గము నొందుదునిధ్యశాస్త్రము)

కలనితపసితల్లి—కలహాశముఁ డగు
నారదుని తల్లి = సరస్వతి.

కలపతాలుపు—కృషికై నాగేలును
ధరించువాడు = కూడ్రుడు.

కలభము—ఉడకమును బొందునది =
వీరగుగున్న

కలవరము—అశ్వక్రమధురమైన ధ్వని
గలది = గువ్వ

కలశజన్ముడు—కలశమందఁ బట్టిన
వాడు = అగస్త్యుడు

కలశము—ఉడకమును దీసికొనునది =
పాత్ర

కల(శాబ్ది)శోదధి } అమృతము కై
కలశపాథోరాశి } మథించు కాలమున

కమలాక్షుడు—తామరలవంటి కన్నులు
గలవాడు = విష్ణువు.

కమలాపుడు—పద్మమలకు బంధు
వైన వాడు = సూర్యుడు.

కమలా (సన) లయ—పద్మము ప్థాన
ముగాఁ గలది = లక్ష్మి.

కమలాసనడు—పద్మము మీరముగాఁ
గలవాడు = బ్రహ్మ.

కమలేశయుడు—కమలమునందుఁ
బండుకొన్నవాడు = బ్రహ్మ.

కమలాక్షుడు—(తమిళంబి) తామరల
వంటి నేత్రములు కలవాడు =
విష్ణువు.

కమలోద్భవుడు—క్రీడిష్టుని నాభి
కమలమునఁ బుట్టినవాడు = బ్రహ్మ
(తమిళుచాలి).

కమ్మ (విలుకాడు) (లుణి) ల్లుడు—
మధురమైనచెఱువువిల్లుగాఁగలవాడు =
మన్మథుడు.

కయ్యపుడిండి—కలహము ఆహార
ముగాఁ గలవాడు = వారదుడు.

కమ్మవిల్లునిమామ—మన్మథునకు
మేనమామయైనవాడు = చంద్రుడు.
(తల్లియగు లక్ష్మీదేవికిఁ దోడఁబుట్టిన
వాడు)

కరటి—పెద్ద గండస్థలములుగలది =
ఏనుగు.

కరటుడు—పరలోకము లేదనవాడు
= నాస్తికుడు.

కరణుడు—కూడ్రద్రాక్షిణి, వైశ్యవసును
బుట్టినవాడు.

కరతోయ—పార్వతి పెండ్లి సమయ
మన జలధార పోయినపుడు కివుని
కరమునుండి పుట్టిన నది.

కరభోరు—కరభము (మ³కట్టు మొదలు
చిటికెనప్రేలు కొనవఱకుఁగల చేతి
పెలుపలిభాగము) వంటి తొడలుగల
యాడుడి.

కరరుహము (కరజము)—చేతియందు
మొలచునది = గోరు.

కరవాలము—చేతియందు వాలము
(తోక) వలె నుండునది = కత్తి, బాకు.

కరి—కరము (తొండము)గలది = ఏనుగు.

కరువలిపట్టి—వాయుదేవునకు అంజనా
దేవియందుఁ బుట్టిన కుమారుడు =
హనుమంతుడు, కుంతియందుఁ బుట్టిన
వాడు = భీముడు. (కరువలి = గాలి,
పట్టి = చాలి.)

కరువలి (చుట్టము) విందు—
వాయువునకు బంధువు = అగ్ని.

కరువలిమేతరి—గాలిని భక్షించునది
= పాము.

కర్ణుడు—సూర్యవంశమునఁ (కన్యాశ్వు
భంగ భయమున) గుంతికి గర్భమునఁ
బుట్టినవాడు.

కర్తరి—భరణి మూడు నాలుగు పాద
ములందును, గృత్తిక నాలుగు పాదము
లందును, రోహిణి మొదటి పాదముం
దును, సూర్యుడుండు కాలము.

అది తనచేతి కింఁబడినఁగా ధైర్యమును విష్ణుప్రేరణమున వత్సరకాలము తన ధర్మామధ్యరక్తముచే ఆ కపాలమును తడిసి కాశిలో పాలిన ప్రదేశము.

కపాలసంధి—స. ఉ ధ యు ల కు ను సమానబాధ్యతగలసంధి, పుట్టెయొక్క గాని కుండయొక్కగాని రెండుసమాన భాగములు, అన్నివిధముల గరిపోవు నట్లు సంధిమరతులు రెండు పక్షముల కును సమానముగానున్న సంధి.

కపాలి—క పా ల ము (పుట్టె) భిక్షా పాత్రముగాఁగలవాఁడు = శివుఁడు.

కపోతతీర్థము—లు బ్ధ కుఁ డు కపోత మిఘనమువలన బోధితుఁడై గౌతమి యంగు ప్నాతుఁడై మత్తరైసతీర్థము.

కపోలము—భ క్తి య సమయమునఁ జరించునది = దౌడ.

కప్పంగుత్తుకపులుంగు—కంఠమునందు నలుపుగలపక్షి = నెమలి.

కప్పంగుత్తుకవాఁడు—నల్లనికంఠము గలవాఁడు = శివుఁడు.

కప్పటేటిగొంగ—(నల్లని నది) యను నానదికి శత్రువైనవాఁడు = బలరాముఁడు.

కప్పటైదువ (పెనిమిటి) మగఁడు—నల్లనిస్త్రీయొక్క మగఁడు = శివుఁడు.

కప్పడెరవు (జాణ) దారి—నల్లని మార్గము (పాఠ) జాడగాఁ గలవాఁడు = అగ్ని.

కప్పఁ (దెరువరి) ద్రోహరి—చూ. కప్పఁదెరువుదారి.

కప్పముల—జీ. నల్లని పర్వతము = కాటుకకొండ.

కప్పములైదువ—నల్లని రూపముగల సుమంగలి = సరస్వతి.

కప్పమేనిగాము—నల్లని శరీరముగల గ్రహము = శని.

కమండ (లము) లువు—ఉదకమును మధ్యమున ధరించునది = సన్నాథులు ధరించెడి మృణ్మయపాత్ర.

కమరము—జలమునందు వసించునది, యజ్ఞరముకొరఁబడునది = తాఁబేలు.

కమల—కమలము హస్తము నందుఁ గలది = లక్ష్మి.

కమలజన్మఁడు—శ్రీ విష్ణుని నాభి కమలమున జనించినవాఁడు = బ్రహ్మ.

కమలజుఁ (జాతు)డు } చూ. కమల
కమలభవుఁడు } జన్మఁడు.

కమలనాభుఁడు—(తన్మిప్పాక్కిరి) పద్మము నాభి (బొడ్డు) మందుఁ గల వాఁడు = శ్రీమహావిష్ణువు.

కమలము—1. జలము నలంకరించునది
2. జలముచే ధరింపఁబడునది = తావర పువ్వు, 3. దప్పిక గొన్న వారి చేఁ గోరఁబడునది = ఉదకము.

కమలాకరము—పద్మములకు నిలయు మైనది = సరస్సు, తామరకొలను.

కత్తళీడు—కవచమును దొడిగిన
వాడు

కథ—కొంచెము సత్యమును కొలది
కల్పనమును గల చరిత్రము

కదంబకము—కొలాహల రూపమునఁ
గుత్పితముగా మోయునది =
గుంపు

కదర్బుడు—కుత్పితమైన ధనికుడు
= పిసినిగొట్టు

కనకాక్షి—బంగారుపికారమైన నేత్ర
ములగల యాడుది

కనకా(ద్రి)చలము—బంగారుకొండ
= మేరువు

కనిష్ఠుడు—వయస్సుచే మ్మిక్కిలి
తక్కువయైనవాడు = తమ్ముడు

కనీయుడు—కొద్దివయసువాడు =
తమ్ముడు అధముడు

కనము—మకరసంక్రమణమునకున
మనుష్యుడు మరణించిన దినమునకున
పశుబలి గావించిన జాతరకును
మరుసటిదినము

కనవినికి—కన్నులతో వినునది =
సర్పము

కన్నులమోము—కణుపులుగల
చెట్టు = చెఱకు

కన్నులవిలుకాడు } చూపు
కన్నులవిల్లుడు } ధన్యుడు

కన్నెటికము—కన్యాత్వము వేశ్య
కన్యా ప్రథమసంభోగము.

కన్య—కోర బడునది = మొదటి వయస్సు
సంగన్న పెండ్లికాని పడుచు

కపర్దము—సుఖముచే నిండించునది =
శివుని జటాజూటము

కపర్ది—కపర్దమును జటాజూటము కల
వాడు = శివుడు

కపాలభృత్తు—కపాలమును కలధరిం
చువాడు = శివుడు (బ్రహ్మవిష్ణు
వులు తమ యాధీశ్వరున గూర్చి తగవు
లాడుచుండ శివుడువచ్చి పోరవల
దనెన యెప్పువూరకుండెను గాని
బ్రహ్మ పంచమశిరము శివుని దూషిం
చెను శివుడు కాలభైరవుని సృజించి
పంచమ శిరమును ఖండింపుమనెను
కాలభైరవుని జూచి భీతిల్లిన బ్రహ్మ
తన పంచమశిరము శివునియొద్ద ఒడు
నట్లుగా దానితో కేయటనము చేయ
వలసినదిగను శివుని గోరెన శివుఁ
డ గీకరించిట్లు స్కాందపురాణ కథి
తము)

కపాలమాలి—పుట్టెలు దండలుగాఁ
గలవాడు = శివుడు

కపిధ్వజుడు—ఆంజనేయుఁడు
దైత్యులుగా గలవాడు = అర్జునుడు.

కపాలమోక్షము—సన్న్యాసుల శవ
శిరస్సును పెంకాయలతో బగల
గొట్టుట

కపాలమోచనము—బ్రహ్మయొక్క
పంచమారము ఖండించిన పాతకమున

శంటక (భక్షకము) భుక్కు—ముండు
తినునది = లాటిను

శంటివాలు — కన్నవలె గుండ్రమైన
విష్ణుని యాయుధము = సుదర్శన
చక్రము

శంటివిన్కరి—మా చక్షుశ్శృవము

శంరీరవము— శంకరున ధ్వనికలది =
సింహము ఏనుగు పావురము

శంరేకాలుడు— క్షీరసాగర మథన
మునఁబట్టిన హాలాహలమును మ్రింగు
టచే గంధమున నలుపుగలవాడు =
శివుఁడు.

శందర్పవిరోధి— మన్మథునకు శత్రు
వైనవాడు = 1 శంబరాసురుఁడు
2 శంకరుఁడు

శందర్పుఁడు— 1 కుత్సితమైనదర్పము
గలవాఁడు 2 సుఖవంతులయందు
గర్వింతువాడు 3 బ్రహ్మపై
దర్పించినవాడు = మహ్మథుఁడు

శంసారి— శంసునకు శత్రువు=
శ్రీకృష్ణుఁడు

శకుద్ధంతము— గొప్పమూఁపురము
గలది = ఎద్దు (కకుత్తు = మూఁపు
రము)

శక్షము—చెవటచే బీడింపఁబడు
నది = చంక చేమగల నేల

శ్చపము— 1 పుచ్చము (శోభ)చే

బాసముచేయునది 2 జలప్రాయ
ప్రదేశమును తృప్తజంతు భక్షణముచే
రక్షించునది = తాచేలు

శటకము— పర్వతముచుట్టు వావరించి
యుండునది = కొండచరియ

శటాక్షము— నేత్రముల వెలుపలి
భాగమున వ్యాపించునది = కడగంటి
చూపు

శడలి— కడలు (అలలు) గలది =
సముద్రము

శడలికూతురు— క్షీరసముద్రమునఁ
బుట్టినది = లక్ష్మి

శడలిబల్తలికదునేదారి— సముద్రము
అమ్మల పొదిగాఁగల కూరుఁడు =
శివుఁడు

శడలియల్లుఁడు—సముద్రుని (కుమా
రైయగులక్ష్మికి మగఁడౌటచే) యల్లుఁ
డైనవాడు = విష్ణువు

శడలిరాపట్టి—పాలసముద్రుని కుమా
రుఁడు (రై) 1 చంద్రుఁడు 2 లక్ష్మి

శడలి(మీఁగడ) వెన్న— పాల
సముద్రమునఁ బుట్టిన వెన్న = 1
అమృతము 2 చంద్రుఁడు

శడలివెలది } సముద్రునిభార్య =
శడలివెలదుక } గంగ

శడిదలుఁగు— గొప్ప ఆయుధము =
సుదర్శనచక్రము

శణాదుఁడు— ధాన్యకణముల నేటి
తెచ్చుకొని భక్షించుచు జీవించిన
యొక మని

బౌధ(స్వము)సము— ఊ ధ స్సు
(పాదుగు) నుండి పుట్టినవి = పాలు

బౌపచారము— ఒకదానియం దుండు
ధర్మమును మఱియొకదానియం దాలో
పించుటవలనఁ గలిగినది

బౌపవాహ్యము— స్వాగత్యేయటకుఁ
దగినది = గుఱ్ఱము బండి రాజెక్కడి
యేనుఁగు రథము మొ

బౌపవిభక్తికము— విభక్తి ప్రత్యయ
ములకు వెనక నాగమాదేశరూపము
గాఁ జేర్చు బడు ఇ టి తి వర్ణములు

బౌపస్థికము— స్త్రీ సంగమాదికముచే
ధనమును సంపాదించువాడు

బౌపానవ్యాము— చెప్పలు తయారు
చేయుట కుపయోగించునది = లోలు

బౌపానము— బ్రాహ్మణుఁడు చేయు
సన్న్యపానము

బౌరభక్తికము— ఉరభ్రము (గొట్టె)ల
సమూహము

బౌరభ్రము— గొట్టెకు సంబంధించి
నది = కంబలి

బౌరసి— కనకు ధర్మపత్నియందుఁ బుట్టి
నది = కూతురు

బౌరసు(స్వ)ఁడు— కనకు ధర్మపత్ని
యందుఁ బుట్టిన కుమారుఁడు

బౌర్వదేహము— ఊర్వదేహమునకు
(స్మృతిసాందినవానికి) సంబంధించినది
= కర్మము

బౌర్వదే దై)హికము— మ రణా
నంతరమునఁ బొందిన యూర్వదేహ
మునుగూర్చి చేయఁబడు ఉత్తరక్రియ

బౌర్వము— బౌర్వనకు సంబంధించి
నది (బౌర్వని కోపమువలనఁబుట్టినది)
= బడబాగ్ని ఉర్వికి సంబంధించి
నది = పాంశులవణము

బౌర్వశేయఁడు— మిత్రతాపకముల
వీర్వమున నూర్వశికిఁ బుట్టినవాఁడు =
1 అగస్త్యుఁడు 2 పురుావపుత్రుఁ
డగు ఆయువు 3. వశిష్ఠుడు

బౌశీనరుఁడు— ఉశీనరునికొడుకు =
శిచిచక్రవర్తి

బౌషధము— ఓషధులవలనఁ గలుగు
నది = మందు

బౌషరము— ఊషరక్షేత్రము (చవుటి
నేల) నకు సంబంధించినది = చాటి
యొప్పు

కంకణము— మ్రోయునది మాక్తికా
దులతోఁ గూడిన హస్తభూషణము.

కంకాలము— చర్మహంస రహితమైన
యస్థిపంజరము

కంచుకము— సర్పశరీరమును బంధించు
నది = పాముకుబుసము.

కంజజుఁడు— విష్ణుని నాభికమలమునఁ
బుట్టినవాఁడు = బ్రహ్మ

కం(జము)బాలము— నీటియందుఁ
బుట్టినది = తామర డు. చూపై

కంజుఁడు— టియందుఁ బుట్టి గాను
= చంద్రుఁడు బ్రహ్మ

విండ్రలు ప్రికుడు—విండ్రలు ప్రకోగము (చేసుకొనుట) వలన బట్టతలయైనవాడు.

విండ్రవాయవము—విండ్ర వాయువులు చేవతలుగాగల హవిరాదికము.

విండ్రాగ్నము—విండ్రుడును, అగ్నియు చేవతలుగాగల హవిరాదికము.

వికమత్యము—పలువు రొకే యభిప్రాయము గలిగియుండుట.

వితరేయము—ఇతరుడను మనివలన వచ్చినది = 1. ఒకానొక యుపనిషత్తు, 2. ఒకానొక యారణ్యకము, 3. ఒకానొక బ్రాహ్మణము.

విదుకైదువులజంత—చూ. పంచబాణుడు.

విరావతము—క్షీరసాగర మథవకాలమున సముద్రమునందు బుట్టినది = ఇంద్రుని ఏనుగు.

విలబిలుడు—ఇలబిల యను నామె కొడుకు = కుబేరుడు.

విలుడు—శ్రీమహావిష్ణుని యంశమున భూదేవికి బుట్టినవాడు = అంగారకుడు.

విహికము—భూలోక వ్యాపారాది.

ఒంటికంటిగాము—ఒకే కన్ను గల గ్రహము = శుక్రచాప్యుడు, వామనునకు బలిచక్రవర్తి మూడడుగుల పేలి ధారపోయునపుడు జారికొమ్మున నడ్డుపడి వామనని దర్శించే బాధునకు

(20)

బడిన కారణమున నొక కన్నుపోగా నొక కన్నుమాత్రమే మిగిలి న గ్రహము = రాక్షసుల గురువు.

ఒంటి (పల్లుదొర) కొమ్ము (చేవర) వేలుపు—చూ. ఏకదంతుడు.

ఒంటిమూకుల పెనుముప్పు — విడవిడిగానున్న వృక్షములను సమూహముగా బెల్లగించువాడు = వాయు చేవుడు.

ఒడలిచూ(పులతేడు) పొడయడు—శరీరముచే జూడ సమ్యక్త గల ప్రభువు = ఇంద్రుడు.

ఒడిబ్రాలు—మంగళార్థము నూతన వధువుకు ఒడిలో గట్టు బియ్యము.

ఒప్పలాండి—చక్కని దనము గల యాడుది, సుందరి.

ఒకోదని—అశ్రయమును దినునది = చేను.

ఒషధీశుడు } ఒషధులకుఁ బ్రభువు = (ఒషధిపతి) } చంద్రుడు.

ఒవ్యము—ఒడవులయందుఁబుట్టునది = ఓ, ఘ, బ, భ మొ.

ఒత్తానపాది—ఉత్తానపాదునకునునీతి యందుఁబుట్టినకొడుకు = ధ్రువుడు.

ఒదరికుడు—స్వోదర పోషణమే ప్రయోజనముగాగలవాడు.

కలకుఁ గల గోత్రజుడు = సమానో
 దకుడు
 వ్రోదరుడు—ఒక తల్లికడు పునఁ
 బుట్టినవాడు = సోదరుడు
 వ్రోద్దిషము—ఒకని నడ్డేంచి చేయఁ
 బడిగి = క్రాధము
 వచకంకిటిమర్క—వంకరమంచమువలె
 నుండెడు సుత్రరాహు నక్షత్రము
 వటితేడు—నడులకుఁ బ్రభువు =
 సముద్రుడు
 వటుకాడు - బాణములు ప్రయోగించు
 వాడు = విలుకాడు.
 వడికవజీరు—ఇట్టి వాహనముగాఁ
 గలవాడు = అగ్నిహోత్రుడు
 వడుకొండలరాయడు—వడుకొండ
 లకుఁ బై నుండెడు దేవుడు =
 వెంకటేశ్వరుడు
 వడుగుట్టలజోడు—వడుగుట్టములు
 గల రథము నెక్కడు యోధుడు =
 నూరుడు
 వణిలకుడు—వణము (పెద్దకన్నులు
 గల నల్లయిట్టి చిన్నముగాఁ గల
 వాడు = చంద్రుడు
 వనికదిండి—వసుగు ఆహారముగాఁ
 గలది = సింహము
 వనఁగ(దాయ)గొంగ—వనఁగు
 నకు శత్రువు = సింహము.

వసుగుతోలుదాల్చు—గజాసురుని
 చర్యమును ధరించినవాడు = శివుడు
 (తోలుదాల్చు) గజాసురుడు కృపాబల
 గర్వమున నమరులను బాధింపఁగా
 శిక్షించుటకు శివుడు వచ్చెను గజా
 సురుడు శివునితో దేవా నీచేతిలో
 నేను మరణించినపిదప నాడు చర్య
 మును ధరించి కృత్రివాసుఁడని
 క్షేపించు మని కోరెను శివుడంగీక
 రించెనని పురాణప్రసిద్ధి
 వనఁగుమొగ(ముదేవర)మయ్య—
 వసుగుముఖముగల దేవుడు = వినాయకుడు
 వనఁగుమొగముసామి—చూచె
 వనఁగురాకాసిగొంగ—గజాసురు
 నకు శత్రువైనవాడు = శివుడు.
 చూ వసుగు తోలుదాల్చు
 వసుగుల(గొంగ)(దాయ)(సూడు)
 వసుగులకు శత్రువు = సింహము
 వటులమగడు—నడులకుఁ బ్రియుఁ
 డు = సముద్రుడు
 వటువాక—వీటెటనఁ జేయు దుక్కి
 యొక్క ప్రారంభము
 వటుదొర { నడులకుఁ ప్రభువు = సము
 వర్ణతేడు { ద్రుడు
 విందవము—చంద్రునకు సంబంధించి
 నది = వెన్నెల ప్రతీతి మొ.
 వింద్రజాలికుడు—ఇంద్రజాలముచేయు
 వాడు = మాయావి మోసకాడు

పరివ్రత తనభర్తకుఁ దానొక్కతెయే
భార్యయైనది = సవతి లేనది

ఏకపత్నీ వరము—ఒకేభార్య భర్తతో
కాలము గడపెడు వ్రతము

ఏకపాదిక—పక్షు లొక్క కాలియొడనే
నిలిచియుండుట

ఏకపింగు) కళుడు—పార్వతి కాప
మున పింగళవర్ణమయిన యెడమకన్న
లవాడు = కుచేరుడు

ఏకపిండుడు—సమానమగు దేహము
గాని వ్రాధమునం దీయఁదగిన పిండము
గాని కలవాడు = సపిండుడు

ఏకభుక్తము—పగలు రెండుకాలములు
దాటిన తరువాత నొక్క పూట
మాత్రమే తినుట

ఏకముఖము—ఒక వయిపునకే యున్న
ముఖము కలది = మండపము మొ

ఏకరాత్రము—ఒక్కరాత్రిలోనంతయు
చేయవగు కర్మము = వ్రతాది

ఏకవాదము—ఒకచేరితో వాయింపఁ
బడునది = 1 డిండినువాద్యము
2 బ్రహ్మకంటే వేరుగామిచే సర్వ
మును నొక్క బ్రహ్మమే యని బ్రతి
పాదించు వేదాంతులమద్యైకవాదము

ఏకవిలోచనము—ఏకదృష్టి

ఏకవృక్షము— నాలుగు క్రోసుల
లోపల నొక్క చెట్టుతక్కు రెండవ
చెట్టిలేని స్థలము.

ఏకశఫము—రెండుపాయలుగాఁ జీలి

యుండని డెక్కంగలది = గాడిద
గుఱ్ఱము మొ

ఏకశృంగము—ఒక కొమ్ము గలది =
ఖడ్గముగము

ఏకశేషము—విగ్రహవాక్యమున ననేక
పదములు గలిగి సమనించునపుడు ఒక
పదముమాత్రమే శేషించు సమాస
విశేషము (పితరుఁ-మాతాపితరుఁ).

ఏకాంగము— నిరుపమానమైన యవ
యవము గలది=1 బుధగ్రహము
2 అంగాంకగ్రహము 3 శరీరావయవ
ములలో నుత్తమమైన యవయవము =
శిరస్సు

ఏకాంగులు— వివాహ సంబంధముచే
నేకశరీరము గలవారు = దంపతులు

ఏకాంగి—ఒంటరిగా నుండెడువాడు
= భగవద్భక్తుడు సన్యాసి

ఏకాంతి—ఏకాగ్రచిత్తము కలవాడు
= భగవద్భక్తుడు

ఏకాక్షి)క్షము—చూ ఏకదృక్కు.

ఏకాగ్రుడు—తెలియఁ దగిన యొకే
కస్తువుకలవాడు=ఏకాగ్రచిత్తుడు

ఏకాదశద్వారము—పదు నొకండు
ద్వారములు గలది (తలయుదు 7.
బొడ్డుతోఁగూడి క్రిందివి 3 శిరస్సు
నందలి బ్రహ్మరంధ్రము 1 మొత్త
ము 11) శరీరము

ఏకాహగమము—ఒకనాటి ప్రయా
ణముచేఁ జేరఁదగిన గ్రామాదికము.

ఏకోదగుండు—సమానజలము కలవాడు
ఏడవతరమునుండి పదునాల్గవ తరము

పాదములు గల జంతువు = శరభ
మృగము

ఎన్నెమ్మ—పుటిలోఁ బిల్లలను బీడిం
చెడి భూతవిశేషము

ఎమ్మోలాడి—విలా సములు గల
యాడుది

ఎఱచిదిండి—హంస మాహరముగాఁ
గలవాడు = రాక్షసుడ

ఎఱ్ఱవివేలుపు—ఎఱ్ఱపురంగుగల
దేవుడు = 1 ఆగ్ని 2 ఆరుణుడు
3 సూర్యుడు

ఎందాయరక్కసుండు—శత్రుభయం
కరుడని చెప్పెడువిరుదు
విశేషము

ఎలదాయసింహుండు—శత్రువు
లనెదు గజములకు సింహమువంటి
వాడని చెప్పెడు విరుదు విశేషము

ఎలనాగ—యావనముగల యాడుది

ఎలుకరౌతు—ఎఱక నక్కవాడు
= విఘ్నేశ్వరుడు.

ఏకకుండలుండు—ఒకే కుండలము కల
వాడు = 1 కుచేరుడు 2 బలరా
ముడు 3 కేశవుడు

ఏకచరము—ఒంటరిగాఁ దిరుగునది =
ఖడ్గమృగా అడవిపంది

ఏకజన్ముండు—ముఖ్యమైన జన్మగల్గి
వాడు = 1 రాజు 2 ఉపనయన
రూపజన్మములేనివాడు = కూడ్రుండు

ఏకదండి—శిఖాయంత్రోపవీతాది

కూన్యఁడై యేకదంతమును ధరిం
సన్నాసి

ఏకదంతుండు(వృండు)—కుమార
స్వామిచే నొకదంతము పెట్టికేయఁ
బడుచే నొకదంతము కలవాడు =
విఘ్నేశ్వరుడు

ఏక(దృష్టి)దృక్కు—సర్వము నేము
(బ్రహ్మము) గాఁ జూచువాడు =
1 బ్రహ్మజ్ఞుని 2 ఒకేకన్నుకలవా
డు 3 = 1 శుక్రాచార్యుడ 2 కాశి
(వంశపునకు భూమండలమును ధారపో
యుటకు సిద్ధముగానన్న బలియొక్క
జారిచెంబులో శుక్రాచార్యుఁ డడ్డ
పడెను వామనరూపవిష్ణువదిగ్రహించి
తన ప్రేక్షదర్శతోఁ బొడువగా
శుక్రుని యొకకన్నుపోయెనని పురాణ
పసిద్ధి (కాకాసురుఁడు దండ
కారణ్యముననున్న సీయొక్క ప్రస
మున ఫలభ్రాంతిచే బాధుఁడగా
భార్యకుఁ గలిగించిన యాపదకు
శ్రీరాముడు కోపించి వానిపై దృఢ
మును మంత్రించి వదలెను కాకా
సురుడు మల్లోకములను అస్త్రము
వెంబడింపఁగాఁ బరుగిడి బ్రహ్మసుల
నందరను శంఖు గోరియు వృక్షము
కాఁగాఁదిరిగివచ్చి శ్రీరామునేకరణు
పొందెను శ్రీరాముని యనగ్రహమున
నాయస్త్రము ఒకకన్నును గ్రహించి
ప్రాణములు విడిచిపెట్టెనని పురాణ
ప్రసిద్ధి)

ఏకదేవుండు—ముఖ్యుండయిన దేవుండు
= శివుడు కేశవుడు.

ఏకపత్ని—ఒకఁడే భరగాఁగలది =

ఋ(శ్చ)వ్యకేతనఁడు— ఋశ్యమ
ఒక జాతిమృగి తెక్కలుగా గల
వాడు = (మన్మథుఁడు) అనిరుద్ధఁడు

ఋశ్యదము—మహాబోతులను బట్టితై
త్తివైన గొయ్యి

ఋషభతరము— బరువు మోయు
టకుఁ దగిన ప్రాయమురాని ఎద్దు =
చిన్నగిత్త

ఋషభ (కేతనఁడు) ధ్వజఁడు —
ఋషభులు ధ్వజులుగా గలవాఁడు =
శుభుడు

ఋషభి—మీసము మొదలగు పురుష
చిహ్నములుగల స్త్రీ

ఋషిపంచమి— సప్తర్షుల నుద్దేశించి
చేయఁబడు వ్రతముగల భాద్రపదశుక్ల
పంచమి

ఋషియజ్ఞము— వేదాధ్యయన రూప
మగు బ్రహ్మ యజ్ఞము.

ఋష్యశృంగుఁడు— శరమున బుష్ప
వృగముయొక్క శృంగము (కొమ్మ)
వంటి శృంగము గలవాడు (విశం
డక నుహర్షికి బుష్పమృగి యందుఁ
బట్టినవాఁడు శాంతన బెండ్లాడి
దశరథునిచేఁ బుత్రికామేస్థిచేయించిన
వాఁడు)

ఎండ(తేఁడు)దొర— ఎండకుఁ బ్రభు
వైనవాఁడు = నూర్గుడు

ఎండమావులు — మట్ట మున నీర్లు
కాలమున మైదానము ముంపున నీర్లు
గలఁబడు నూర్గుల చావులు =
మృగత్వము

ఎండ్రీమేతరి— ఎండ్రకాయల న
దినుదిను = నూర్

ఎకకంటిరథము— ఒకే చక్రము కల
రథము = నూర్మరథము

ఎక్కటిబవరము— ఒకనితో నొక జే
చేయు ద్వంద్వయుద్ధము

ఎక్కుడుమొకము—గొప్పమృగము =
వీరుగు

ఎక్కుబావి— ఎక్కుటకు మెల్లిగల
బావి = దిగుడుబావి

ఎగుబోద—తెక్కలు మొలచి యెగి
రెడు వయసువచ్చిన పక్షిపిల్ల

ఎడకారు— మాఘమాసము మొదలు
శ్రేష్ఠమాసములొపల పండెడు నకొ
లపు పంట

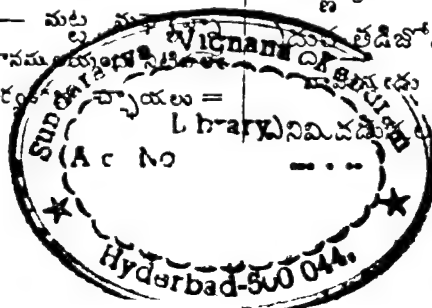
ఎత్తుగీతము— సీసపద్యగునకు నను
బంధముగావచ్చు గీతపద్యము

ఎత్తులకెకిమీఁడు— పితాచగణములకుఁ
బ్రభువు = ఈశ్వరుఁడు

ఎదచూలి— హృదయమునఁ బట్టు
వాఁడు = వాయువు మన్మథుడు.

ఎదమచ్చగలనామి — కక్షస్థలమున
శ్రీ లక్ష్మిమనుపుట్టుమచ్చగలదేవుఁడు =
విష్ణుశ

ఎనిమిది — చూపువభ
మొకము—ఎనిమిది

పదినశ్శము గలవాడు = సనకాది
 భీష్మఁడు ఈశ్వరుఁడు
 ఊర్ధ్వలోకము—భూలోకమునకుఁ
 బైలోకము = స్వర్గము
 ఊర్ధ్వవర్తము—భూలోకమునకుఁ
 బైకుండెడు మార్గము = 1 వాయు
 మార్గము 2 ఆకాశము
 ఊర్ధ్వశాయి—వెలికిల బరుండువాఁడు =
 1 బాలుడు 2 శివుడు
 ఊర్ధ్వస్రోతస్సు—జలాదలను ప్రవేశ్య
 మాలమునఁ బైకి దీసికొనునది = వృక్ష
 లతాది
 ఊర్ధ్వశ-మగనిని విడిచియున్నయాడుది
 = లక్ష్మణుని భార్య
 ఊర్ధ్వమాలి—తరంగములు మాలగా
 గలది = సమద్రము
 ఊర్ధ్వశి—చూ ఉర్ధ్వశి
 ఊర్ధ్వస్త్రీవము—తొడల యొక్కయు
 మోకాళ్ళయొక్కయు సమదాయము
 ఊర్ధ్వరజము—చవ్చటి నేలయందఁ
 బండించిన యుష్మ మొ
 ఊర్ధ్వకము—వేడిమిగల కాలము =
 వేసంగి
 ఊర్ధ్వపెల్లి—మూడు రంగుల గల
 ముదురుతొండ
 ఋక్షరాజు—నక్షత్రములకుఁ బ్రభు
 వు = చంద్రుఁడు ఎలుగుగొడ్డలో
 ప్రేమఁడు = జాంబవంతుఁడు.

ఋజుకాయఁడు—ఋజువైన శరము
 కలవాడు = కశ్యపముని
 ఋజుగము—లిన్నగాఁ బోవునది =
 బాణము
 ఋశాంతకుఁడు—తనను పాసిండు
 టచే ఋణిమిక్తి చేయువాఁడు =
 అగారకుఁడు
 ఋశార్థము—ఆప్యతీర్పుటకై చేయ
 ఁడిన మఱియొక యప్య
 ఋతంభరుఁడు—శత్యమును బాలించు
 వాఁడు = పరమేశ్వరుఁడు
 ఋతధామఁడు—సత్య లోకము
 వైకుంఠము నివాసముగాఁ గలవాఁడు
 ఋతధ్వజుఁడు—శత్యము ధ్వజముగాఁ
 గలవాడు = శివుఁడు ఒక ఋషి
 ఋతుకాలము—ఋతువైనది మొదలు
 గర్భధారణకు యోగ్యమైన పదునాఱు
 రాత్రుల కాలము
 ఋతుప్రాప్తము—శలయోగ్య కాల
 మనమాత్రమే లభించినది = వృక్షము
 ఋతుస్నానము—ఋతుమతి నాల్గవ
 దినమున శుద్ధికొరకుఁజేయు స్నానము
 ఋత్విజుఁడు—ధనము వుచ్చుకొని
 యజమానిచేయజ్ఞముచేయించువాఁడు
 ఋభుక్షము—దేశతలకు నివాసయోగ్య
 మైనస్థానము = స్వర్గము
 ఋభుక్షుఁడు—వశ్రజ స్వర్గములు కల
 వాఁడు = ఇంద్రుఁడు.

దీర్ఘ) చెచ్చని కిరణములు కలవాడు
= మూర్ఖుడు

ఉష్ణవారణము—ఎండను వారించు
నది = గొడుగు

ఉష్ణాంశువు—చూ ఉష్ణరశ్మి

ఉష్ణాగమము—ఉష్ణమధికముగా
నుండు ఋతువు = గ్రీష్మఋతువు

ఉష్ణీషము—వేడితగులకుండఁ జేయు
నది = తలపాగా 2 కిరీటు

ఉష్ణీషి—ఉష్ణీషము (పాగావలెనుండు
జూజూటము) కలవాడు = శివుడు

ఉష్ణోగమము—చూ ఉష్ణాగమము

ఉటమొకము—దృఢమైన మృగము
ఉరెడు నీటియందు ప్రేమగల
మృగము = పంది

ఉధస్యము—పొడుగునఁ బుట్టినది =
పాప

ఉపరలాడు—వ్యర్థసంభాషణము చేయు
వాడు

ఉరబంధి—ఉరియందుఁ దిరుగుపంధి

ఉరబిచ్చక—ఉరియందుఁ దిరుగు
పిచ్చక

ఉరజోగి—ఉరియందుఁ దిరుగునన్నాసి

ఉరవ్యండు—ఓహూయొక్క తొడ
నుండి పుట్టినవాడు = కొమటి.

ఉరుగాయ—ఉప్పులో నూరవేయఁ
బడిన మామిడికాయ లోపగునది

ఉరుజన్మండు } ఉరుజుండు చూ
ఉరుసంభవుండు } ఉరువ్యండు

ఉరుదప్పుము—తొడలోను (గలది)
వరకు వచ్చునది = నీరు మొ

ఉర్ణనాభము—నాభియందు ఉర్ణ
(అరటి మున్నగువానివారి) వంటి
దారములు గలది = 1 సాలెపురుగు
2 విశుప్రేక్షును కొంచెమువంచి
కొనలు కలుపఁకుండఁ బ్రేమయభినయ
హస్తవిశేషము

ఉర్ణనాభి—బొడ్డున అరటివారవంటి
దారముగలది = సాలెపురుగు

ఉర్ణాయువు—ఉర్ణిగలది = 1 పొట్టె
2 సాలెపురుగు 3 కంబలి

ఉర్ణకాయము—నాభి మొదలు
కొంగ్రము వఱకుగల యొడలి
పైభాగము

ఉర్ణచరణము—ఉర్ణముఖముగా
నున్న పాదముగల జంతువు చూ
అప్రపాదము

ఉర్ణచరణండు—కాళ్లు పైకెత్తి
(నవాడు) తపస్సుచేయుటుపి

ఉర్ణదేహము—మరణమునకుఁ
దిమ్మట గల దేహము

ఉర్ణవయన (లోచన) ము—
కరిస్సుపై నేత్రము కలది = శిరభ
మృగము

ఉర్ణ (ప్రోతసుండు) రేతసుండు—
అధ పకనము లేకపోవుటచే స్తంభింపఁ

ఉన్నజ్జనుడు—నీళ్లు మొదలగువాని
యందు చేసేవాడు గొంతులోతున
నీ లోనండి తపస్సుచేయు ఋషి

ఉన్నతక—ఉన్మాదము తినినచో
ఉన్మాదము (నచ్చి)ను గలిగించునది =
ఉష్మత్త

ఉన్నతగంగము—ఉన్మాదము
పొందినవివర బహించెడు గంగ
గల యొకానొక చేతము

ఉన్నదితుడు—మిగుల
మందిచినవాడ వెట్టియెక్కినవాడు

ఉన్నదస్థపు—ఉన్మాదము స్వభావ
ముగా గలవాడ భూతావేగాదు
లచే నొడలెటుంగనివాడు

ఉన్నుడు—ప్రియమైనవస్తు వెప్పుడు
కలుగునాయని త్వరలో గూడిన
మనస్సు కలవాడు

ఉపకంఠము—కంఠ న మీ పమును
పొందునది = దగ్గల

ఉపకథ—ఒక కథలో సప్రధానముగా
వచ్చు మఱియొక కథ

ఉపకనిష్ఠక—చిటికెనప్రేలు ప్రక్క
నున్నది = అనామిక (ఉంగుపు
ప్రేలు)

ఉపకార్యోపకారక భావము—
ఉపకారముపొందువానికిని జేయువాని
కిని గల పరస్పరసంబంధము

ఉపకుర్వాణుడు—ఉపకారము చేయు
వాడు స్వాధ్యాయ గ్రహణము

వఱకు బ్రహ్మచర్యము నడపి తరువాత
గురుదక్షిణ యిచ్చి స్నాతకవ్రత
మాచరించి గృహస్థాశ్రమమున
బ్రవేశింప బోవు బ్రహ్మచారి

ఉపకూప జలాశయము—నూతియొద్ద
బసవులు నీరుత్రాగుటకై కట్టినకొట్టె

ఉపక్రోష్ట—నిండించునది ఓండ్రకెట్టు
నది = గాడిద

ఉపగాత—తోడుగా లేదానాడు,
యజ్ఞమున నుద్ధాత యొద్ద గానము
చేయు నొకానొక ఋత్విజుడు

ఉపగురువు—గురువువలె గౌరవము
చేయువాడు

ఉపచార్యము—యజ్ఞమునం దగ్ని
ధారణారము యింకయు మొదలగు
వానిచే నిర్మింపబడిన స్థలవిశేషము

ఉపచారము—ఒక దానియం దుండు
ధర్మమును మఱియొక దానియం
దారోపించుట

ఉపజీవకుడు—ఒకరి ననుండు
జీవించువాడు = భృత్యుడు

ఉపజ్ఞ—అదృష్టాన విషయ మగునది,
మొట్టమొదట కనిపెట్ట బడినది

ఉపదర్శకుడు—కార్యమును లోప
ములు లేకుండునట్లు కనిపెట్టి చూచు
వాడు = ద్వారపాలకుడు, పాక్షి.

ఉపద్రవ్య—క్రతువులయందు గరిపిం
చెడు కర్మకాండమున గుణవోషము

ఉదగద్రి—ఉత్తరదిక్కునందలి పర్వతము = హిమాలయము

ఉదధి—ఉదకమును ధరించునది = సముద్రము

ఉదధిమేఖల—సముద్రము మొలక నూలుగాఁ గలది = భూమి

ఉదయనీయ—యజ్ఞాంతమందు కేసెడి ఇస్టి

ఉదరిత్రాణము—కడుపు తొమ్మిది మెడలగుచోట ధరించెడి యిసుపకవచము

ఉదరశయము—గర్భమున బోరగిలి పడుచున్నది = కుశభ

ఉదరసర్వస్వము—తన పొట్ట నింపుకొనుటయే ముఖ్యముగా భావించువాడు

ఉదరి కుడు—పెద్ద కడుపుగలవాడు = విఘ్నేశ్వరుడు

ఉదర్చి—పైకెగయు జ్వాలలు గలది (వాడ) = 1 అగ్ని 2 మన్మథుడు 3 శివడు

ఉదవాపుడు—పితృదేవతలకు నదక తర్పణముచేయు జ్ఞాతి

ఉదవాసము—జలమునఁ దపస్సు కొరకై నిలిచియుండుట.

ఉదవాహము—నీటిని మోయునది = మేఘము పాత్రము మొ

ఉదానము—శబ్దాదల మార్గముఖము నుండు చెచ్చు కంతగతవాయువు

ఉద్బాటము—సరకులపై సుంకము పుచ్చుకొను చోటు = ఘాటీ

ఉద్బాలపుష్పభంజిక—ఉద్బాలపుష్పములను భంగము గావించెడు ఒక యాట

ఉద్దరణి—ఆచమనాది సమయములందు నీరు చేతిలోఁ బోసికొనుటకుఁ దగిన లోహపాదనవిశేషము

ఉద్ధగువు—తాకట్టపైటి తీసికొను వడ్డీ లేని ముప్ప

ఉద్బిలము—కన్నమునుండి వైకి వచ్చినది = ఎంక

ఉద్భి(ద)జ్జము—భూమిని బీజమును భేదించుకొని పుట్టునది = తరు గుల్మలతాది

ఉద్దోగ్రి—వ్యాపారము కలవాడు

ఉద్వయస్కుడు—వయస్సు మించినవాడు = మదునరి

ఉద్వహుడు—వంశాదికమును తయమునొందకుండు సిద్ధరించువాడు = పృత్తుడు

ఉద్వాసనము—విగ్రహదులయందు నావాహనముచేసి న దేవతను బూజా వసానమున స్వస్థానమునకుఁ బంపుట ఇంటినుండి కొని పురమునుండి కొని వెడలఁబోట

ఉన్ననతాతము—మొక పల్లముగా నుండునది = విషమప్రదేశము

పఱచునాక్షి మోపిననేరమును బరిహరించుకొనుటకు ముద్దాయితెచ్చుకొనునాక్షి

ఉత్తరస్ఫుటితము— యోనియందుఁ జేయు చుంబనము

ఉత్తరాధికారి—యజమానఁడు మరణించిన పిదప సతనిసాత్తునకు స్వామ్యము కలవాఁడు = దాయాదు డు

ఉత్తరాయణము— సూర్యుఁడు త్రైదిక్కుగాఁ బ్రయాణముచేసెడి ఆఱు నెలల కాలము (మకరసంక్రాంతి మొదలు కర్కటకసంక్రాంతివఱకుఁ గల కాలము)

ఉత్తువము— వేచుటవలనఁ బోయిన పాప్తుగలది = పేలాలు

ఉత్థానైకాదశి— శ్రీమహావిష్ణువు నిద్రనుండి లేచెడి ఏకాదశి

ఉత్పచిష్టువు— పచనము చేయునది పైఁండి పండెడు స్వభావముకలది = తృణాది

ఉత్పలి—ఉత్పలము (కలువ లు గలది = సరస్సు)

ఉత్పవనము—ద్రవద్రవ్యముల కుదిర్చెదర్బలతోఁ జేయు నొకానొక సంస్కారము

ఉత్పాదకము— భయమును పుట్టించునది = శరభమృగము (దీనికి సామాన్యమృగములకువలె నాలుగు కాళ్ళును ఏఁపువీడ నాలుగు కాళ్ళును ఉత్పాదకమైనను గలవు)

ఉత్పాదశయము—కాళ్ళు పైకిఁబెట్టుకొని పండుకొనునది = తీరువుపెట్ట

ఉత్పాసము—మనస్సు నొచ్చుకట్టు పలికెడు నవహాస్యవచనము.

ఉత్సంగుఁడు— సంగము విడిచినవాఁడు = సన్న్యాసి

ఉత్సర్య— పొద్దుటకుఁ దగిన స్థితిలో నన్న యావు

ఉత్సవసంకేతులు—వివాహ సంబంధములు లేక విచ్చలవిడిగా స్త్రీలను బురుషులను నర్తించు నొక పర్వతీయ జాతినిశేషము

ఉదంతము— ఉదయించిన నిశ్చయము గలది = వృత్తాంతము

ఉదకక్రియ—పితృ దేవతాదులకుఁ గావించు జలాదితర్పణము

ఉదకపరీక్ష—వివాహదులందు లాంక ప్రమాణములు దొరకనిచోఁ జేయఁదగు దిగ్విప్రమాణ భేదము

ఉదకము — ద్రవమై యుండునది = జలము

ఉదక్రవణము—ఉత్తర దిక్కున కళికుళ మైనది ఉత్తర మార్గగతికి చేతువైది = యజ్ఞము మొ

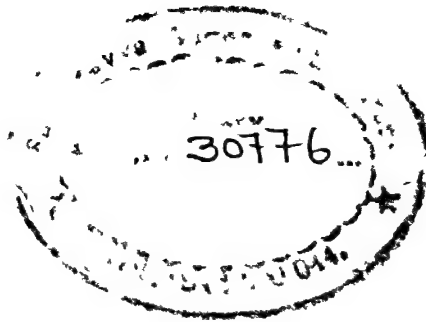
ఉదక్య— నాల్గవ దినమున నుదకకుద్ధికి నర్చనలు = బహిష్ట ముట్టుది

ఉదక్యము—జలము నపేక్షించునది = పరి.

494.827'3
—
పిం. ము-వి

C.7482

విజ్ఞప్తి

భాషాభిమానులారా !

“విద్యార్థి కల్పతరువు” అను యీ నైఋతికపాత్రమందాంధ్రభాషాసర్వస్వ మిమిడియుండి ప్రస్తుత విద్యార్థిసముదయంబున కత్యంతోపయుక్తమై వారల కాపాదించుక్లిష్టసమస్యపూర్వక సందియ విషయజాలంబు నివారక మాటలో వలనుపడు నీ గురుస్థానీయంబగు ‘కల్పతరువు’ కల్పతరువే.

మఱియు నాంధ్రభాషా సాంకేతికపదజాలంబెల్ల నిం దకారాద్యనుక్రమణికతోసహా ప్రత్యంశము వ్యాకరణాంశములతోసహా బహుచక్కగాఁ బొందుపరుపబడి యచ్చొత్తించబడినది.

కేవల మాంధ్రభాషాయోష కనుంగుబిడ్డలని పేర్గాంను ప్రతియాంధ్రునికడ నుండదగిన నుత్తమోత్తమ దృశ్య శ్రవ్య కాప్య ప్రబంధ లక్ష్యలక్షణ విషయయుతంబగు గ్రంథరాజము.

కనుక విద్యార్థిలోకంబెల్ల నియ్యదందుకొని తద్భాషాసముపార్జనాసక్తచిత్తులరై విద్యత్కవిపండితస్థాన మంది సాహిత్యరంగ పులంకరించుటలో నీ నిఘంటుకుఁ దుల్యమైన దెద్దియులేదని చెప్పగలుగును. ఆంధ్రభాషాభిమానులు, ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులును ఈ ‘కల్పతరువు’ ను గైకొని మాయీయద్యమమున కత్యంతము నేయూతనిచ్చి మా కృషి ఫలవంత మొనర్తురుగాత.

— ప్ర కా శ కు లు.

శ్రీ మహాగణాధిపతయే నమః

చతుర్థముద్రణ పరిచయ వాక్యములు

విద్యార్థికల్పితరువు పారకమహాశయాల కొక విన్నపము. కల్పితరువు రెండవ ముద్రణముయొక్క ప్రతులు చెల్లుబడియై దాదాపు పదిసంవత్సరముల కాలమైనది. నవలలు, నాటకములు, కథలు, బుట్టకథలు, ప్రహసనములు, భావగీతములు మున్నగువానిపై నభిరుచి మెండుగాఁ గలిగియున్న యిక్కలమాన త్రోత్తఫక్కిని వ్రాసిన చాచా ప్రకరణములగల యీ యగమగ్ర నవీన నైఘంటికగ్రంథము ప్రజాదరణపాత్ర మగునో లేక నాశ్రమ వమ్మగునోయని సందియమందుచు వచ్చితిని గాని తొల్లిటి ప్రసిద్ధప్రతికల సుముఖాభిప్రాయ ములు, విద్యాభ్యాధికారుల యభినందనపత్రములు, పండితోపాధ్యాయసోదరుల యాదరాతిశయములు, విద్యార్థికోటుల యపార భక్తిప్రపత్తులు తొంటి యభిప్రాయమును మార్చికవి. దాదాపు పది సంవత్సరములనుండి గ్రంథము కొఱకు విధివిరామములేక వచ్చుచుండిన వేలకొలదియైతరముల యొత్తిడిని జూచిన నాకు భాషాసేవకులగు నాంధ్రసోదరుల యమూల్యాదరాభిమానములఁ జూఱగొనెనని యొకవంక సంతోషమును, పునర్ముద్రణమునకు తగుసహకారము ప్రకాశకులలో లేకపోయెఁగదా యని మఱొకవంక కించయొఁ గల్గుచు వచ్చెను.

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ ఆండ్ కంపెనీవారు తెలిగి మూడవ ముద్రణము చేయుదుమని చెప్పుచునే కొన్నిసంవత్సరములకాలము జూచుచేసిరి. ఆప్పు డప్పుడు కొందఱు ఉత్సాహపూరితులైన పుస్తకవ్యాపారులు వచ్చి కల్పితరువును ముద్రించుట కధికారము లిమ్మని కోరుచువచ్చిరిగాని, ప్రసిద్ధులగు కంపెనీయజమానుల కివ్వవలెనని సంకల్పించుకొన్న కారణమున ఉపేక్షించుచు వచ్చితిని. శబ్దార్థదీపిక యను మా యాంధ్రకోశమును బ్రచారమునకై గొని పోయిన సందర్భమున వేంకట్రావు ఆండ్ కో, వారి బ్రాంచి మానేజర్లు పం.మార్లు శ్రీ ఈదర వేంకట్రావు పంతులుగారితో సంప్రదించవలసినదిగా నాకు సలహాలిచ్చుచు వచ్చిరి.

ఒకానొక సమయమున ఏలూరు వెళ్ళినపుడు విద్యార్థికల్పితరువు తృతీయ ముద్రణము విషయమై శ్రీ ఈదర వేంకట్రావు పంతులుగారి తోడను, వారి పుత్రులు శ్రీ వేంకట్రామయ్యగారితోడను ముచ్చటించి వారి యామోదమును 2డసితిని. శ్రీ పంతులుగారి యాంతరంగిక మిత్రులు సహృదయులు నగు శ్రీ పాలింకయ్యగారు వైతము పుస్తకముకైగల తమ సదుద్దేశ్యమును దెలిపి

ప్రోత్సాహమిచ్చుచు శ్రీ పంతులుగారి గ్రంథప్రకటనోద్దేశ్యమును బలపఱచిరి. విస్తృతమైన ప్రచారము గావించుటకు వీలుగా కాపీలైటు హక్కులు దము కిచ్చుటయే మంచిమార్గమని భాషాపోషకులగు శ్రీ పంతులుగారు చెప్పగా తల్లెయని యంగీకరించిరి.

ఈ గ్రంథమును 1930 వ సంవత్సరమునుండి వ్రాయుచుఁ బ్రకటించుచు 1952 సంవత్సరాంతమువఱకు సవరణలు చేయుచునేయుంటిని. ప్రతిసంవత్సరము ఉపాధ్యాయపదవికి 6 మాసములు చొప్పున పెలవఁపెట్టి పనిచేయుచు నిటీవల సంవత్సరముక్రిందట ఈ గ్రంథము కారణముగా రాజమండ్రి మ్యూనిసిపల్ హైస్కూలులోని పండితపదవికి స్వస్తి చెప్పకొంటిని. రూపాంతరములు, జాతీయములు, కౌఠ్యనాటక ప్రకరణములు, రసప్రకరణము, గుణదోష పరిచ్ఛేదము వగైరా పెక్కుపరిచ్ఛేదముల నీ తృతీయముద్రణమునఁ జేర్చుటే కాక, ప్రతిపరిచ్ఛేదమునందును గ్రాంథవిషయములను జతపర్చుచు వచ్చితిని. అయినను గొన్ని విధిగాఁ జేర్చవలసిన ప్రకరణములు మిగిలియుండుటచే నెల్లము రెండవ భాగముగా 600 పుటలు గల మఱియొక ప్రతిని గూర్చక తప్పదని తలఁచితిని. భాషాపోషకులలో తలమానికమగు వారిచేత శ్రీ వేంకట్రామ అండ్ కో., వారు 2 వ భాగమును సయిత మనతికాలములోనే ప్రకటింపఁగలరని యాశించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథము కూలంకషమైన యాభయభాషా జ్ఞానము, చింతనపరన పాఠనానుభవము, సమస్త ప్రామాణిక గ్రంథావలోదనదక్షత, ఆసమాన లోకజ్ఞానసంపదగల విజ్ఞానచే వ్రాయబడఁదగినదగునట్లుగా నున్నట్లుగా నున్నది. నాచేఁ బ్రయత్నింపఁబడుట కేరల సాహసములకము అయినను 'ససాహస మహారుహ్య సరో భద్రాణి పశ్యతి' యను పెద్దలనూక్తి ననుసరించి తలకు మీతినపనిలోఁ జొరపడితిని.

కొన నాయీ ప్రయత్నములో లోపములు దొర్లకపోలేదు. సర్వజ్ఞ తత్వరుండురు? లోగడ నీ గ్రంథముయొక్క హక్కులన్నియు శ్రీ వేంకట్రామ అండ్ కో., వారి కిచ్చినప్పుడే దీని సంస్కరణ రూపమైన భావ్యభివృద్ధి బాధ్యత శ్రీ పంతులుగారికి విడచితిని.

ఈ గ్రంథసంకలనమున వాకుపకరించిన ఛందో వ్యాకరణాలంకారాది తత్వగ్రంథములు, ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలలోని పెక్కు విఘంటువులు, తదితర ప్రమాణగ్రంథముల నన్నిటిని నిచ్చట గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుదహరింపక ఆ యా గ్రంథకర్తల పట్ల ప్రకరణకుద్ధిగా వాక్యతజ్ఞతను దెలుపుకొను చున్నాను.

విద్యార్థి కల్పతరువు ప్రచారములోనిఁ జచ్చిననాటినుండి నేటివఱకు
 పోదరాండ్రోపాధ్యాయులు, కవిపండితప్రకాండలు, విద్యాకాఖాధికారులు
 మున్నగువారు గ్రంథమువిషయమయి తామిచ్చిన యెన్నెన్నో యమాల్యాభి
 ప్రాయములనుగాని, సలహానుగాని యిటఁ జేర్చనందులకుఁ గినియకుందురని
 నమ్ముచు వారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనశతంబుల నర్పించుచున్నాఁడను.

విద్యార్థి కల్పతరువుయొక్క హక్కులనుగ్రహించి గ్రంథమును బ్రచా
 రములోనిఁ దీసికొనివచ్చుటకు శక్తివంచనలేక సర్వవిధముల పాటుపడుచు
 దీని చతుర్థముద్రణము కావించిన శ్రీ ఈదర వేంకట్రావు పంతులుగారిని,
 శ్రీ వేంకట్రామయ్య పంతులుగారిని, వారి ఆస్థీయులకును ఇవోధికమయిన
 భాషాసేవచేసి స్థిరమైన యశము నార్జించుటకు ఆయురారోగ్యభాగ్యముల
 నొసంగునట్లు సర్వేశ్వరుని సర్వదా ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు,

గ్రంథ రచయిత.

—:సంజ్ఞావివరణము:—

ఉ- ఉదా	- ఉదాహరణము
ఏ-నిఘంటు	- ఏకాక్షరనిఘంటువు
కావ్య	- కావ్యప్రకరణము
కృ	- కృత్తులు
గు. దో.	- గుణదోషపరిచ్ఛేదము
చూ	- చూడు
ఛం	- ఛందస్సు
జం. ప.	- జంటపదములు
జా	- జాతీయములు
తద్ధి	- తద్ధితములు
తత్స్వి	- తత్స్విమము
దే	- దేశ్యము
నాట	- నాటకప్రకరణము
నాయ	- నాయకప్రకరణము
నానా	- నానార్థములు
పర్యా	- పర్యాయపదము
పారి	- పారిభాషికపదము

ప్రా	- ప్రాసము
ప్ర	- ప్రకృతి
య	- యతి
ర. ప్ర.	- రసప్రకరణము
రూ	- రూపాంతరము
వి. కల్ప.	- విద్యార్థికల్పితరువు
వై	- వైకృతిము
వ్యాక	- వ్యాకరణము
వ్యుత్ప	- వ్యుత్పత్తిర్థము
శక. శే.	- శకటశేఫములు
సం. జా.	- సంస్కృతజాతీయము.
సంజ్ఞా	- సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము
సంధి	- సంధిపరిచ్ఛేదము
సం	- సంస్కృతము
సమా	- సమాసము
సాంకే	- సాంకేతికపదములు
నూ	- నూత్రము

విషయ సూచిక

ప్రకరణములేపేర్లు	పుటల సంఖ్య
1. పారిభాషిక పదములు	1 - 85
2. పారిభాషిక పదానుక్రమణిక	86 - 96
3. పర్యాయపదములు	97 - 135
4. పర్యాయపదానుక్రమణిక	136 - 141
5. వాచార్థములు	142 - 220
6. వ్యుత్పత్త్యర్థములు	221 - 464
7. వికృతి ప్రకృతులు	465 - 498
8. ప్రకృతి వికృతులు	497 - 521
9. తెనుగు జాతీయములు	522 - 547
10. సంస్కృత జాతీయములు	548 - 544
11. జంట పదములు	545 - 556
12. ధ్వన్యనుకరణములు	556 - 559
13. ద్వంద్వపదములు	559 - 561
14. ఉపమానోపమేయములు	562 - 564
15. ఏకాక్షర నిఘంటువు	564 - 569
16. రూపాంతరములు	570 - 612
17. వ్యాకరణ సంగ్రహము (పరిచ్ఛేదములు)	613 - 646
18. అర్థబిందు విధానము ప్రకరణము	647 - 649
19. సిద్ధాంతానుష్ఠాపకముల పట్టిక	649 - 655
20. శబ్దరేఖ పదముల పట్టిక	651 - 653
21. గుణదోషపరిచ్ఛేదము	653 - 656
22. ఛందఃపరిచ్ఛేదము	656 - 665
23. వాయుక ప్రకరణము	665 - 669
24. కావ్య ప్రకరణము	668 - 671
25. నాటక ప్రకరణము	672 - 679
26. రసప్రకరణము	679 - 682
27. ఆంధ్రాంగ్ల వైయాకరణ పరిభాష	683 - 686

శ్రీ ర సు విద్యార్థి కల్ప తరువు పాఠి భాషి క ప ద ము లు

అం

అంగపంచకము— 1. ఉపాయము, సహాయము, దేశకాల విభజనము అపదకుఁ బ్రతిక్రియ, కార్యసిద్ధి. 2. పంచాంగములు — తిథి వారము నక్షత్రము, యోగము కరిణము. 3. శరీరాంగములు—కరిములు చరణములు, ఉరము, లలాటము, భుజములు. 4. కన్యాదానాంగములు — వాదనము, ఫలదానము, కన్యాసంవరణము, కన్యాదానము, నిరీక్షణము.

అంజనత్రయము— నీల, రస, పుష్పాంజనములు.

అంజనపంచకము— సౌవీరాంజనము, రసాంజనము, స్త్రోతాంజనము, పుష్పాంజనము, నీలాంజనము

అంజనములు — నారికేళ, వీరభద్ర, నీలగరుడ కపోత, కర్పూర ప్రబోధ, బాలనూర్యోదయ, భైరవ, విజ్ఞాన ప్రకాశ, దివ్య, హరిద్ర మాయ నేత్రామృత, సౌవీరాంజనములు.

అంతఃకరణచతుష్టయము— మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము.

అంతఃకరణ చతుష్టయ విషయములు— మనస్సునకు- సంకల్పము, బుద్ధికి - నిశ్చయము, చిత్తమునకు -

చింతనము, అహంకారమునకు - అహంభావము.

అంబాత్రయము — మాకాంబ, జ్ఞానాంబ, భ్రమరాంబ.

అక్షరగ్రహనిర్ణయము— ఆ మొదలు ఆం వరకు మూర్ఖుఁడు అధిష్ఠానగ్రహము - క వర్గమునకు అంగారకుఁడు - చ వర్గమునకు బుధుఁడు - ట వర్గమునకు శుక్రుఁడు - త వర్గమునకు బృహస్పతి - ప వర్గమునకు శని - యాదులకు చంద్రుఁడు.

అక్షరజాతులు— ఆ మొదలు ఆ వరకు బ్రాహ్మణజాతి యక్షరములు - త వర్గమునకు ప వర్గమునకు ఇవి త్సత్రియజాతివి - యల శ మ స హ ఇవి వైశ్యజాతివి - శ త్స ఆ ఇవి శూద్రజాతివి.

అక్షీత్రితయము— కంచి కామాక్షి, మధుర మినాక్షి, కాళివిశాలాక్షి.

అగ్నిచతుష్టయము— (ఆయుర్వేదాషధములు వండుటకు వలసినవి

(1) దీపాగ్ని, కమలాగ్ని, మందాగ్ని, గాఢాగ్ని) (అనలము, కుకూలము, ఛగలము, వత్సము) (2) బడబాగ్ని, జరరాగ్ని, గృహాగ్ని, వైద్యుతాగ్ని, (వైద్యుతాగ్నికి బదులుగా కొందరు దావాగ్నిని పరింతురు).

అగ్నిపంచకము— బుద్ధి, ఉదానము,

చక్షువు, రూపము పాతము (1)
(గార్హపత్యము, దక్షిణాగ్ని, ఆహవనీ
యము, సభ్యము, ఆసభ్యము) (2)
పూర్వాగ్ని, దక్షిణాగ్ని, పశ్చిమాగ్ని
ఉత్తరాగ్ని, నూర్యుడు (3) జర
రాగ్ని దావాగ్ని, బడబాగ్ని,
గృహాగ్ని, వైదికాగ్ని.

అగ్నిపీఠశక్తులు—(9) పీఠా- శ్వేతా-
ఆరుణా- కృష్ణా- ధూమ్రా- తీవ్రా -
స్ఫులింగినీ- రుచిరా- జ్వాలినీ- శక్తులు

అగ్నిహోత్రనిజిహ్వలు—1 కరాలి,
ధూమిని, శ్వేత లోహిత నీలలోహిత
సువర్ణ, పద్మరాగ, (7), 2 కాలి
కరాలి, మనోజవ, సులోహిత, సుధూ
మ్రవర్ణ స్ఫులింగిని, విశ్వమాపి (7)

అగ్నులు— గార్హపత్యము ఆహవ
నీయము, దక్షిణము, నిర్మంధ్యము,
వైద్యుతము, శూరము, సంవర్తిము
శౌకికము, జారరము, విషకము,
క్రవ్యాత్తు, క్షేమవంతము, వైష్ణవము,
దస్యమంతము బడదము శాంతము
పుష్పము విభావసువు శ్లోకమ్మం
తము భరతము, భద్రము శిష్టము
వసుమంతము, క్రతువు, సోమము,
పితృమంతము, అంగిరస్సు (27)

అజ్ఞానదాయకములు— క్రోధము
హింస, అభోజ్యభోజనము, ఆసత్య
వాదము, అసత్రేయలాపము, పరనారీ
పరత్వము, శరత్వము, అనాచారము,
అకార్యకరణము (9)

అజ్ఞానహూమికలు—బీజాగ్ర- జాగ్ర-
మహాజాగ్ర- జాగ్రత్స్వప్న- స్వప్న-
స్వప్నజాగ్ర - సుషుప్తులు.

అమృతరస వ్యభిచారిభావములు—
చూ వ్యభిచారిభావములు.

అధికరణపంచకము— 1 విషయము
(విచారణ చేయదగినది) 2 విషయము
(అందు కలిగెడు సంశయము) 3.
పూర్వపక్షము (కాదని ఖండించుట)
4 సిద్ధాంతము (అగునని నిర్ధారణ
చేయుట) 5 సంగతము లేక సంగతి.
(పరస్పరానుకూల్యము చూపుట)

అధోలోకములు—ఆతల - వితల -
సుతల - తలాతల - రసాతల - మహా
తల - పాతాళములు (7)

అనుబంధచతుష్టయము—అధికారి,
విషయము సంబంధము ప్రయోజనము.

అనుమానపంచకము— నామము,
జాతి, గుణము ద్రవ్యము క్రియ

అపసరసచతుష్టయము—
రంభ ఊర్వశి మేనక తిలోత్తమ.

అపసరసలు— ఊర్వశి, మేనక రంభ,
ఘృతాచి, తిలోత్తమ చిత్రరేఖ,
మోహిని, మదన, కాంతిచంద్రిక,
కుమారి మొదలగు.

అభావచతుష్టయము— ప్రాగభావ,
ప్రధ్వంసాభావ, అన్యోన్యాభావ,
అత్యంతాభావములు. (4)

అభిచార తంత్ర మట్లము—
మారణ, మోహన, స్తంభన విద్యేషణ,
ఉచ్చాటన, వశీకరతంత్రములు.

అభ్యాంతభక్తులు— సద్భక్తి, వైష్ణవ భక్తి, అవదానభక్తి, అనుభవ భక్తి, ఆనందభక్తి, సమరసభక్తి.

అయధార్థానుభవములు— సంశయ, విపర్యయ-తర్కములు.

అయనద్వయము— ఉత్తరాయణము, దక్షిణాయనము.

అరిషడ్వర్గము — కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము.

అర్జునునినామములు — ఆర్జునఁడు, భల్లనుఁడు, పార్థుఁడు, కిరీటీ, శ్వేత వాహనుఁడు, భీభత్సుఁడు, విజయుఁడు, కృష్ణుఁడు, సవ్యసాచి, భసంజయుఁడు, నరుఁడు మొ॥

అర్ధద్వయము—వాచ్యార్థము, లక్ష్యార్థము.

అర్ధపంచకము—జీవము, ఈశ్వరుఁడు, ఉపాయము, పురుషార్థము, విరోధము.

అవస్థాచతుష్టయము — జాగ్రత్తు, స్వప్నము, సుషుప్తి, మోక్షము, (బాల్యము, కామారము, యౌవనము, వార్ధక్యము)

అవస్థాత్రయము-జాగ్రదవస్థ, స్వప్నావస్థ, సుషుప్త్యవస్థ (సాంఖ్యావస్థలు) అనాగత, అభివ్యక్త, తిరోభావావస్థలు.

అవస్థాదశకము— దర్శనము, మనస్సంగము, సంకల్పము, జాగరము, కార్యము, అరతి, అలజ్జ, ఉన్మాదము, మూర్ఛ, మరణము.

అవస్థాద్వాదశకము— అవస్థాదశకము, జ్వరము, సంతాపము.

అవస్థాపంచకము— 1. జౌత్సుక్యము, ప్రయత్నము, ప్రాప్త్యాశ, నియతాప్తి, పలాగము. 2. అవిద్య, అస్మిత్యము, రాగము, గేషము, అభినివేశము. 3. ఉన్మత్త, మదన, సమ్మాహన, సంతాప, వశీకరణ అవస్థలు.

అవస్థాషట్కము- పుట్టుట, ఉండుట, పెరుగుట, మాటుట, క్షీణించుట, నశించుట. (6)

అవస్థాష్టకము— కామారము (5 సం॥) పౌగండము (10 సం॥) కైశోరము (15 సం॥) బాల్యము (16 సం॥) తారుణ్యము (25 సం॥) యౌవనము (50 సం॥) వృద్ధత్వము (70 సం॥) వర్షియ స్తవము (90 సంవత్సరములు)

అవస్థాసప్తకము- గర్భ, జన్మ, బాల్య, యౌవన, జరా, మరణ, నరకములు.

అశ్వగమనములు — అస్కందితము, భోరితము, రేచితము, వర్ణితము, ప్లతము.

అశ్వవిశేషములు - ఇంద్రాయుధము, మల్లికాక్షము, శోణము, క్రివృత్తికి, హరితము, హలహలము, హేమము (7)

అష్టాయుర్వేదాంగములు—

శల్యము, కాలాక్యము, కాయచికిత్స, భూతవిద్య, కామారభృత్యము, అగదతంత్రము, రసాయన తంత్రము, వాశీకరణతంత్రము.

అష్టకర్మములు- 1. నేద్యము, వర్తకము, దుర్గము, ఏనుగులను బట్టుట, పాతరలెత్తుట, గవిశ్రవ్యుట, పన్నుతీయుట, గెలిచినచోట్ల జనులను గాఢించుట, 2. ప్నానము, సంధ్య, జపము, హో

మము, స్వాధ్యాయము దేవపూజనము, అతిశయము వైశ్యదేవము. (3) వశ్య మారణ స్తంభన ఉచ్చాపన ఆకర్షణ విద్యేషణ మోహన, భీషణ కర్మలు మంత్రతామ్రగతములు.

అష్టకవర్గపులు— కాణోలి క్షీరకాణోలి, వృద్ధి, మహావృద్ధి మేద, మహామేద, జీవకము, ఋషభకము

అష్టకష్టములు-దాస్యము దారిద్ర్యము, భార్యలేకుండుట, స్వయంకృషి, యాచనము, యాచకులకు లేదనుట, అష్టపడుట, ప్రయాణము చేయుట.

అష్టకాలలీలలు— నిశాంతలీల, ప్రాతర్లీల పూర్వాహ్నలీల మధ్యాహ్నలీల, అపరాహ్నలీల సాయంత్రలీల ప్రదోషలీల నిశాలీల

అష్టక్షీరములు— ఏనుగు లాట్టిపిట్ట, గుఱ్ఱము ఆవు, గేదె మేక, గొట్టె శ్రీ (పై చెప్పినవారి పాలు)

అష్టగంధములు- కర్పూరము, కస్తూరి, పుసుగు జవాబజి అగరు, పన్నీరు అత్తర శ్రీగంధము.

అష్టగణపతులు— 1 లక్ష్మీగణపతి 2. క్షీప్రగణపతి, 3 సిద్ధిగణపతి 4. చింతామణిగణపతి 5 శక్తిగణపతి, 6 ఉచ్చిష్టగణపతి, 7. ఏకాక్షరగణపతి 8. కుమారగణపతి.

అష్టగురువులు— కర్ణమాల సభ్యాసము చేసినవారు, ఉపనయనమున గాయత్రి నుపదేశించినవారు వేదాధ్యయనము చేయించినవారు, శాస్త్రాభ్యాసకులు,

పురాణేతిహాసాదులను జెప్పవారు, తైవ వైష్ణవ మత సంప్రదాయములను బోధించినవారు టక్కు టమార గజ కర్ణ గోకర్ణ ఇంద్రజాల మహేంద్ర జాలాది విద్యల నుపదేశించినవారు, బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశము చేయువారు.

అష్టచండీశక్తులు— చండి, ప్రచండి, ఉగ్రచండి, చండోగ్ర, చండనాయిక, అతిచండ, చాముండి చండవతి.

అష్టచికిత్సాంగములు — శల్యము, అగదతంత్రము శాలాక్యము, కాయ చికిత్స భూతవిద్య కామారభృత్యము, రసాయనతంత్రము వాజీకరణము.

అష్టతీగములు— వేదము, వైకుంఠము, బృధి వరాహము పద్మము, పరాశరము, కుశము, పలాశము కల్యాణము

అష్టదిక్కులు— తూర్పు, ఆగ్నేయము, దక్షిణము, నైఋతి పడమర, వాయువు ఉత్తరము, ఈశాన్యము

అష్టదిక్పాలకుల ఆయుధములు— వజ్రము శక్తి దండము కుంతము, పాశము ధ్వజము ఖడ్గము త్రిశూలము.

అష్టదిక్పాలకుల పట్టణములు— అమరావతి, శేఖోవతి సంయమిని, కృష్ణాంగన శ్రద్ధావతి, గంధవతి ఆలక, యశోవతి (ఈశ్వరుని పట్టణముగా 'యశోవతి కి మారు 'కైలాసము'ను కొందరు గ్రహింతురు)

అష్టదిక్పాలకుల భార్యలు— శచీదేవి, స్వాహాదేవి, శ్యామలాదేవి, దీర్ఘదేవి, కాళికాదేవి, అంజనాదేవి, చిత్రరేఖాదేవి, పార్వతీదేవి.

అష్టదిక్పాలకుల వాహనములు -

విరావతము తగరు మహిషము, గుఱ్ఱము, మొసలి, లేడి నరుడు వృషభము.

అష్టదిక్పాలకులు—ఇంగ్రాడు అగ్ని, యముడు నిర్భతి, వరుణుడు వాయువు కుచేరుడు ఈశానుడు

అష్టదిగ్గజములభార్యలు—అభ్రము కపిల పింగళి, అనుపమ తామ్రపర్ణి శుభదంతి అంగన అంజనావతి.

అష్టదిగ్గజములు—విరావతము పుండరీకము వామనము, కుముదము, అంజనము, పుష్పదంతము, సార్వభౌమము సుప్రతీకము

అష్టదిగ్గజకవులు—అల్లసాని పెద్దన నంది తిమ్మన, ధూర్జటి, మాదయగారి మల్లన అయ్యలరాజు రామభద్రుడు, పింగళిసూరన, తెనాలిరామకృష్ణుడు, రామరాజధూమణుడు

అష్టధాతువులు—హస్తమందరి నాడులు 2 పాదాశ్రితనాడులు 2 కంఠాశ్రితనాడులు 2 నాసిక కిరుపార్శ్వము లందుండు నాడులు 2

అష్టధాతువులు—బంగారు, వెండి, రాగి, ఇనుము తగరుము సత్తు, సీసము, కంచు చూ సాంకేతికపదములు.

అష్టధూపద్రవ్యములు—గుగ్గలము, కేసాకు, వస, చెంగల్యకొప్ప, కరక్కాయ ఆవలు, యవలు నేయి

అష్టరాగులు—అనంతుడు వాసుకి, తక్షకుడు, శంఖపాలుడు, కులికుడు పక్ష్మణుడు మహాపద్మ్యుడు, కర్కాటకుడు.

అష్టన్యాయసభాంగములు—

చట్టము ప్రాడ్వివాకుడు న్యాయ సన్యుడు కరణము శోన్యుడు, బంగారు, నీరు, నిప్పు

అష్టపంచాక్షరీ మంత్రభేదములు—మూల స్థూల నూత్న శక్తి అఘోర, ప్రణవ నియత ప్రసాదపంచాక్షరులు.

అష్టపాశములు—పశుపాశము భవపాశము ?ంధపాశము, మోహపాశము ఆకాపాశము కర్మపాశము, గుఱ్ఱపాశము కేశపాశము

అష్టపురములు — జ్ఞానేంద్రియములు (1) కర్మేంద్రియములు (5) అంతఃకరణ చక్రుష్టము పంచప్రాణములు, పంచధూతములు, కామము కర్మ, జ్ఞానము.

అష్టప్రకృతులు—అవ్యక్తము, బుద్ధి, అహంకారము పంచతన్మాత్రలు

అష్టప్రమాణములు—ప్రత్యక్షము, అనుమానము ఉపమానము, శబ్దము, అర్థాపత్తి అనుపలబ్ధి సంభవము, విచిత్రము (శబ్దమునకు మారుగా అగమము పుకొందరు గ్రహించుట)

అష్టబంధము—(వివరింగప్రతిష్ఠకు సంబంధించినది) లక్కు, సజ్జరసము, మైనము, కురువిందము, గుగ్గలము గైరికము, బెల్లము నూనె (వైవాని సంపుటి)

అష్టబిల్వములు—పంచ బిల్వములు, 6 శమి (జమ్మి) 7 ఆమలక (ఉసిరిక), 8 దూర్వ (గజిక)

అష్టధూతులు—అణిమ మహిమ, గరిమ, లఘిమ ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము,

శశత్వము, వశత్వము, చూ.
అప్తసిగ్గులు.

అప్తభైరవులు — 1 రురుడు, 2
చండుడు, 3 కుండుడు, 4 ఉన్నతుడు,
5 కపాలి, 6 భీషణుడు, 7 కాలుడు,
8 ఆనందుడు (విద్యారాజు, కామరాజు,
నాగరాజు, స్వచ్ఛందరాజు, లంబిత
రాజు, దేవరాజు, ఉగ్రరాజు, విష్ణురాజు
భైరవులు.)

అప్తభోగములు — అన్నము, వస్త్ర
ము, గంధము, పుష్పము, శయ్య,
తాంబూలము, స్త్రీ, గానము, (నిధి,
నిత్యప, జల, పాషాణ, అక్షిణ, అగామి
సిద్ధ, సాధ్యములు.)

అప్తమంగళములు — సింహము, ఎగ్ద,
ఏనుగు, కలశము, వ్యజనము, వైజయంతి,
భేరి, దీపము, (బ్రాహ్మణుడు,
గోవు, అగ్ని, బంగారు, నేయి, అది
త్యుడు, జలము, రాజు.)

అప్తమదములు — అన్నమదము, అర్థ
మదము, స్త్రీమదము, విద్యామదము,
కులమదము, రూపమదము, ఉద్యోగ
మదము, యావనమదము.

అప్తమహిషులు — రుక్మిణి, సత్య,
జాంబవతి, మిత్రవింద, భద్ర,
సుదంత, కాలింది, లతా.

అప్తముద్రలు — భేన, పరశు, మృగి,
అభయ, గోధన, జ్ఞాన, లింగ, నిర్వాణ
ముద్రలు.

అప్తమూత్రములు — ఆవు, గేదె,
మేక, గొట్టె, ఆంజనేయ, ఆడులాట్టి
పిట్ట, ఆడుగుఱ్ఱము, ఆడుగాడిదల
మూత్రము.

అప్తమూర్తులు — పంచభూతములు,
సూర్యచంద్రులు, పురుషుడు (“పురు
షుడు” అనుదానికి మారు “అంత
ర్యామి” ని కొందరు గ్రహింతురు.)

అప్తమూలములు — అడ్డసరము, గగ్గర,
తిప్పతీగె, తులసి, పర్వాటకము,
చేదుపొట్ట, విష్ణుక్రొంతము, చిట్టా
ముట్టి.

అప్తయజ్ఞద్రవ్యములు — రావి, మేడి,
జావ్వి, మఱ్ఱి (విని సమిధలు) నువ్వులు,
ఆవలు, పరమాన్నము, నేయి.

అప్తయంత్రాసలములు — 1 హరి
ద్వారము, 2 ద్వారక, 3 మధుర, 4
బృందావనము, 5 గోకులము, 6 జగ
న్నాథము, 7 ఉడిసి, 8 తిలపతి.

అప్తలక్ష్మీలు — ధన, ధాన్య, జయ, బల,
ప్రైర్య, రాజ్య, మోక్ష, సంపల్లక్ష్మీలు.

అప్తవర్గము — కృషి, వాణిజ్యము, కథ
ముధ, దుర్గము, సేతుబంధనము, కన్యా
దానము, వరాదానము, కూన్యనివే
శనము.

అప్తవర్షవర్షతములు — హిమాచలము,
హేమకూటము, నిషధము, నీలము,
శ్వేతము, శృంగి, మాల్యవంతము,
గంధమాదనము.

అప్తవసువులు — ఆపుడు, ధృవుడు,
సోముడు, అధ్వరుడు, అనిలడు,
ప్రత్యూషుడు, అనలుడు, ప్రభాసుడు.

అప్తవాయువులు — గోగంధనము, వా
సంతము, చారము, కించులుకము, ఇరిం

గణము, ధుంయు, చూపకము, వాత్య

అష్టవిద్యేశ్వరులు— 1 అనంతఃక, 2 నూత్నోడు 3 వోత్తమఃకు 4 ఏక సేత్రుడు 5 ఏకరుద్రుడు 6 త్రిమూర్తి 7 క్రికంరుడు 8 శిఖండి.

అష్టవిధగజమదములు — దానము - చెక్కిళ్ళబుట్టునది, సీధువు-కన్నలఁ బుట్టునది సాగరము-చెవులఁబుట్టునది, కీకరము-తొండము చివరఁ బుట్టునది శిశ్యము - చనుమొదలఁబుట్టునది మదము-మేహనమునఁబుట్టునది, ఘర్మము-హృదయమునఁ బుట్టునది, మేఘము-చరణములఁ బుట్టునది

అష్టవిధగంగలు— 1 భాగీధి 2 యమున, 3 కృష్ణవేణి 4 గోదావరి 5 సరస్వతి 6 నర్మద, 7 సింధు 8 కావేరి (1 భాగీరథి 2 అలక 3 ధవళి 4 కాళి, 5 మందాకిని, 6 నందాకిని, 7 సింధారి, 8 హస్తావి)

అష్టవిధ గృహస్థకర్మములు— 1 స్నానము, 2 సంధ్య 3 జపము 4 హోమము, 5 స్వాధ్యాయము 6 దేవతార్చన, 7 అతిథిసత్కారము 8 వైశ్యదేవము.

అష్టవిధ ఛందోగణములు— యర, త, భ, జ, స, మ-నగణములు. న, య, త-బ్రాహ్మణకులము, జ రక్షత్రియకులము, భ-వైశ్యకులము, మ కూద్రకులము, స-అంత్యకులము.

అష్టవిధతిర్యక్-రణబంధములు— సమద్గతము, పరివర్తితము, సమాంగకము, అభిప్రీతము, సంఘటము, వేణుకౌఖ్యము, కుక్కుటము, మానితము.

అష్టవిధదృష్టులు— చూ దృష్టిభేదములు

అష్టవిధధూపములు— మహాధూపము, యక్షకర్ద ప్రాణపత్య విజయ కీతారి, కర్పూరకల్యాణ అమృత, సుగంధ ధూపములు

అష్టవిధనాయికలు— 1 ప్రోషిత భర్తృక-పతి దేశాంతరమునకుఁ బోయి యుండఁగావ్యాకులపడునది 2 ఖండిత-ప్రియునియందు పరస్త్రిసంగమచిహ్నము జూచి యిర్వ్యసూ బొందునది. 3 కలహాంతరిత-భర్తనవమానించిపిమ్మటఁ దాపపడునది. 4 విప్రలభ-సంకేత స్థలమునఁ బ్రియునిగానక వంచించు 5 డి రాయబార మంపునది 6 వాసక నజ్జిక-ప్రియుఁ డిప్పుడు రాఁగలఁడని పడకగది నలంకరించునది. 6 స్వాధీన పతిక - చెప్పినట్లువిని కోరినట్లుజఱుపు మగఁడు గలది 7 అభిసారిక-తన్నలంకరించుకొని నాయకునిగూర్చి సంకేత స్థానమునకుఁబోవునది. 8 విరహోత్థం తిత - సంకేత స్థలమునకుఁ బ్రియుఁడు రాదాయెననిపిరహముచేజింటించునది.

అష్టవిధప్రమాణములు— ప్రశ్నోత్తమ, అనుమానము, ఉపమానము అగమము, అర్థాపత్తి, అనుపలభి, సంభవము, విలిహ్యము.

అష్టవిధబంధములు— దయ, జాగుప్స, మోహము, భయము, సంశయము, కులము, బలము, శీలము.

అష్టవిధభక్తులు— భాగవతవాత్సల్యము, భగవత్పూజానుమోదము, భగవదర్చనము, భగవద్విషయమున నదంభము,

భగవత్కథాశ్రవణేచ్ఛ, స్వర సేత్రాంగ వికారము, సంతతభగవదను స్మరణము, ఆమాంస భక్షణము.

అష్టవిధమంత్ర ప్రయోగములు- వశ్య, మారణ, స్తంభన, సమ్మోహన, ఉచ్ఛాటన, ఆకర్షణ, భీషణ భేదములు.

అష్టవిధయోగాంగములు- యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణము, ధ్యానము, సమాధి.

అష్టవిధలోహములు— బంగారు, వెండి, రాగి, తీక్షణలోహము, ముండ లోహము, కాండలోహము, తగరము, సీసము.

అష్టవిధవివాహములు- బ్రాహ్మము, సహచారముగల వరుని వస్త్రాదులచే నలంకరించి పూజించి చేసెడు కన్యాదానము. 2 దైవము-జ్యోతిష్మహాది యజ్ఞ ప్రారంభమున యథా విధిగఁ దత్కర్తృనడపిన ఋత్విజుని ఆలంకరించి చేయువివాహము. 3 ఆరము-దర్మార్థము వరునివలన గోవింధునమును దీసికొనికన్యనిచ్చి యథాశాస్త్రముగాఁ జేయు వివాహము. 4 ప్రాజాపత్యము-వరునిచే-“నేను అన్యాశ్రమ ఘోడసుగాక గృహస్థాశ్రమమునుండి ధర్మమాచరించెద” నని చెప్పించి కన్యాదానము చేయుట. 5 రాక్షసము - బలాత్కారముగా మొఱపెట్టుకన్యను దీసికొనివచ్చి చేసికొనెడు వివాహము. 6 ఆసురము -కన్యయొక్క తల్లి దండ్రులకును గన్యకును యథా శక్తి ద్రవ్యమిచ్చి యధేచ్ఛగాఁ జేసి

కొన పరిణయము. 7 గాంధర్వము-వధూవరులు ఆశ్శాస్త్రప్రేమచేఁ జేసికొను వివాహము. 8 వైశాచము-నిద్రించియు, ద్రాగి మైమఱచియు, శీలము సంరక్షించుకొనఁ బరీక్షపడి యున్నదానిని సంభోగేచ్ఛచే రహస్యముగాఁ జేసికొను వివాహము (ఈ వివాహములలో మొదటి నాలుగు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రత్యక్షములు. గాంధర్వ రాక్షసములు త్పత్రియులకును, ఆసురము వైశ్యసాద్రులకును బ్రత్యక్షములు-వైశాచిక మందరకును నింద్యము.)

అష్టవిధశోభనములు— సింగము, ఏనుఁగు, ఆంబోతు, పూర్ణకలశము, వింజామరము, టెక్కెములు, వాద్యములు, దీపములు (ఇవిరాజులలంకారములు).

అష్టవిధ సాత్త్వికభావములు— స్తంభము, స్వేదము, రోమాంచము, స్వరభంగము, వేపగుళు, వైవర్ణ్యము, ఆశ్రువు, ప్రళయము.

అష్టవిధాయములు— 1 ధ్వజాయము, 2 ధూమాయము, 3 సింహాయము, 4 శ్వానాయము, 5 ఋషధాయము, 6 ఖరాయము, 7 గజాయము, 8 కాకాయము.

అష్టశక్తిలు— సరసిజాలము, సావిత్రి, సర్వభద్ర, విమల, పద్మ, మహాదేవి, విలసదీశి, జాహ్నువి.

అష్టశివగంధములు— 1 చందనము, 2 అగరు, 3 కర్పూరము, 4 ఉసీరము, 5 చెంగల్యకొప్పు, 6 తమాలము, 7 దళిమ, 8 కంకుమము.

అప్తసిద్ధులు— అజిమ - (అణురూప ప్రాణులందుపరమాణురూపముగ నందుట) మహిమ - (విరాడ్రూపముగ నందుట) గరిమ - (బ్రహ్మాండాదులకంటె బరువుగా నుండుట) లభిమ - (మాదివలె చేరికనైయుండుట) ప్రాప్తి - (వలయు వస్తువుల లభింపజేసికొనుట) ప్రాకృమ్యము - (అకృతసంచారము) ఈశత్వము - (సమస్తమునకునధికారియైయుండుట) వశిత్వము - (సమస్తభూతజాలమును లోబఱచుకొనుట)

అప్తసానపరీక్ష - దేహస్పర్శము రూపపరీక్ష శబ్దపరీక్ష, జిహ్వపరీక్ష, నేత్రపరీక్ష పురీషపరీక్ష గూత్రపరీక్ష నాడీపరీక్ష.

అప్తస్వరగతులు— శబిత వక్రత స్ఫుటిత జ్వలిత ధ్వంసమాన సుఖుష్ణి అస్తమయగతులు

అప్తాంగపూజ— మగ్గు, సుగంధము, అక్షతలు పుష్పములు, ధూపము దీపము, ఉపహారము, తాంబూలము.

అప్తాంగములు— కరములు 2 పాదములు 2 భుజములు 2 తొమ్మిది లలాటము 2 ఈశ్వర కాణము ఈశ్వరగూల కారణము ఈశ్వర నూత్యకారణము, ఈశ్వరసహకారణము జీవకారణము, జీవగూలకారణము జీవ నూత్యకారణము, జీవ సహకారణము అని వీనిని ప్రణవార్థ ప్రతిపాదనకై ఉపనిషత్తులలో అప్తాంగ చతుష్పాదమని చెప్పబడినది.

అప్తాంగయోగములు — యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రా

ణాయామము ప్రత్యాహారము ధ్యానము, ధారణము సమాధి

అప్తాంగులు— అగ్ని, జాతవేదుడు సహజాదు అజరాప్రభుడు వైశ్వానరుడు నర్యాపసుడు పంక్తిరసుడు విస్ఫురుడు (దీపాగ్ని కుమలాగ్ని గాఢాగ్ని దావాగ్ని తుషాగ్ని భగనాగ్ని వానిజాగ్ని వత్సలాగ్ని)

అప్తాదశ కావ్యదోషములు— అప్రయక్తిమ, కిచ్చలు ప్రయోగింపనిది అపుస్తాకము (ప్రస్తుతోపయోగము లేనిది) నేయార్థము (తనకే సంకేతమైనది) అసమర్థము (అప్రసిద్ధమైనది), నిర్లక్ష్యము (వ్యర్థపదపూర్ణము) గ్రామ్యము (వ్యాకరణసంబద్ధము కాని భాష) చ్యుత సంస్కారము (వ్యాకరణ సంస్కారము లేనిది) గూఢార్థము (వెల్లడికాని యభిప్రాయము కలది) అన్యార్థము (అవసరములేని యర్థము నిచ్చునది) అస్థిలము (ఉచ్చరింపరానిది) అప్రతీతము (జనప్రసిద్ధి లేని శాస్త్రాధిక వాక్యము) అప్రయోజకము (ప్రయోజనములేనిది) క్లిష్టము (మూరాన్వయము) సందిగ్ధము (సంశయగతము), విపరీతగీప్రపదము (విరుద్ధార్థకరము) అవిమృతవిధేయము (అప్రస్తుత వర్ణనము) పరుషము (శ్రవణకరమైనది) - ఇవి అర్థదోషములు.

అప్తాదశజాతులు— బ్రహ్మక్షత్రియ, వైశ్య శూద్ర వ్యావహారిక, గోరక్షక, శిల్పక పంచాణ కుంభకార, తంతువాడు, ఔరక, రజక వస్త్రచ్ఛేదక, చర్మకార, తిలఘాత, బుద్ధక,

చండాల మారంగజాతులు

అష్టాదశతీర్థములు—ఆంధ్రంగ పాప నాశని, ప్రభుమబ్రహ్మ ఛాయామల్లికార్జున, వేదసంగమేశ్వర గణికాసింధి శ్వర మోక్షేశ్వర, భుజంగ బ్రహ్మ నారాయణ, మణికర్ణిక ప్రయాగమాధవ సోమసింధేశ్వర దేవద్రోణ నాదాతుంగ సంగమ కలకలేశ్వర నాగ భోగేశ్వర, శుక్లేశ్వర అగ్నేశ్వర మహాతీర్థములు

అష్టాదశదానములు—తులాపురుషము హిరణ్యగర్భము, బ్రహ్మదండము, స్వర్ణము పంచలాంగలము, స్వర్ణధేనువు భూగోళము కనక పర్వతము, కామధేనువు కల్పవృక్షము రుద్రపర్వతము, సహస్రధేనువు, సాలింకృతహేమ వృషభము సాలింకృత లక్ష్మీప్రతిమ, సాలింకృత సప్తాచలము, సప్తసముద్రము, గజము, స్వర్ణచ్చాయ.

అష్టాదశ దేవతాగణములు—ఆమరులు, సిగ్ధలు, సాధ్యులు గరుడులు కిన్నరులు కింపురుషులు గంధర్వులు యక్షులు విద్యాధరులు భూత పిశాచ, రుద్ర, మనిగణములు ఉరగులు, తుషితులు, చైత్యులు, బాహ్వరులు, గుహ్యకులు

అష్టాదశద్వీపములు—రమ్యకము, రమణకము, ద్వారక, సింహళము, కైవల్యము, మలయము, ఆశ్వభద్రము, కేతుద్వీపము, మాల్యవంతము పుష్కరము, ఋషభము రైవతము, నిమ్రోచనము, నియామ్యము, పారావారము, చారకృతము, మాల్యద్వీపము.

అష్టాదశ ధాన్యములు—యవలు, గోధుమలు, వరి సువ్వులు, కొఱ్ఱలు, ఉలవలు, మినుములు, జెనులు చిలు సెనగలు అనుములు చామలు ఆవలు, గవేళుకములు, నివ్వరిధాన్యము, కందులు, సతీనకములు, సెనగలు, చీన ధాన్యము.

అష్టాదశ నాటికలు—నాటిక శ్రోటిక, గోష్ఠి సట్టకము నాట్యరాసకము, ప్రస్తానకము, ఉల్లాప్యము, కావ్యము, ప్రేంకణము, రాసకము, సంలాపకము, శీగదితము, శిల్పకము, విలాసిక, దుర్బుల్లిక, ప్రకరణిక, హల్లిసకము, భాణికము.

అష్టాదశ పదార్థములు—నాదము, శృతి, స్వరము గ్రామము మూర్ఛన, తానము, వర్ణము అలంకారము, గమకము జాతి రాగము గానము భాష, భాషాంగము విభాష, ఆంధరాభిష, ఉపాంగము, క్రియాంగము.

అష్టాదశ పర్వములు—ఆది, సభా, ఆరణ్య విరాట, ఉద్యోగ భీష్మ ద్రోణ, కర్ణ శల్య సౌప్తిక, శ్రీ కాంతి అనుశాసనక, ఆశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, సూరల మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు.

అష్టాదశ పురాణములు—మత్స్య, మార్కండేయ భాగవత, భవిష్యత్, బ్రహ్మాండ బ్రాహ్మ, బ్రహ్మవైవర్త, వామన, వాయవ్య, వైష్ణవ, వారాహ, అగ్ని, నారద, పద్మ, లింగ, గరుడ, కూర్మ స్థాందములు, శ్లో మద్వయం భద్వయం చైవ బ్రతయం, వచతుష్ట

యం ఆ, నా ప లిం, గ, కూ,
స్కాని పురాణాని పృథక్పృథక్

అష్టాదశ మూలములు— అష్టమూల
ములు, దశమూలములు కలిసినవి

అష్టాదశ వర్ణనములు— న గ ర ము
సముద్రము ఋతువు చంద్రోదయము,
అగ్గోదయము ఉద్యానము, సలిల
క్రీడ, మఘపానము రతోత్సవము
విప్రలంభము, వివాహము, పుణ్యోత్స
త్సత్తి, మంత్రము, ద్యూతము ప్రయా
ణము, నాయకాభ్యుదయము, శైలము,
యుద్ధము.

అష్టాదశ విద్యలు— చతుర్దశవిద్యలు,
అయ్యుచ్చేదము, ధనుర్వేదము, గాంధ
ర్వము, ఆర్థశాస్త్రము.

అష్టాదశ వివాదస్థానములు— ఋణ
మును సకాలములో నీయకుండుట,
ఒకరియొద్ద సామ్యుదాచుట, హక్కు
లేని యాస్తిసమ్ముట ఉమ్మడివ్యాపా
రము, దానముచేసి తిరిగి పుచ్చు
కొనుట, కూలి మొదలగునవి యివ్వ
కుండుట నియమము నుల్లంఘించుట,
క్రయ విక్రయముల యెడ మాట
తిరిగిపోవుట, పశుపాలకుని తోడి
సంబంధము, సరిహద్దులవిషయము,
పరదూషణము, కొట్టుట, దొంగతనము,
బంధిపోటు, స్త్రీలను శిరపట్టుట, స్త్రీ
పురుషుల పరస్పర ధర్మములయేర్పా
టు, దాయభాగము, సర్వవిధమ్యూత
ములు.

అష్టాదశ స్మృతులు— మను దక్ష,
యమ, బృహస్పతి శంఖిభిశ్చ, పరా
శర, యజ్ఞవల్క్య, విష్ణు, అత్రి,

అంగిరస, సంవర్త శాతాతప, పాప్రీ
తస, హాసిత, ఆపస్తంబ, గౌతమ, ఉశ
నస, ఆశ్వలాయన స్మృతులు.

అష్టాదశోపపురాణములు— ఉశన,
కపిల, కాళి, సనత్కుమార, శంభు,
సౌర, దౌర్వాన నందీయ, నారసింహ,
నారదీయ పారాశర, అంగీరససంహిత,
భృగుసంహిత, మారీచ మానవ,
వాశిష్ఠ లింగ, వారణపురాణములు.

అష్టాదశోపరూపకములు— నాటిక,
త్రోటకము గోష్ఠి సప్తకము, నాట్య
రాసకము ప్రస్థానము, ఉల్లాసము,
కావ్యము ప్రేంఖణము రాసకము,
సంలాపకము, స్త్రీ దితము, శిల్పకము
విలాసిక, దుర్మల్లిక, ప్రకరణిక, హల్లి
సము, భాణిక.

అష్టశాబ్దికులు — (వైయాకరణులు)
ఇంద్రుడు చంద్రుడు, కాశకృతున్ను
డు, ఆపిశలి, కాకటాయనుడు, పాణిని,
అమరుడు, జై నేంద్రుడు.

అష్టానందములు— 1 బ్రహ్మానందము
(నిద్రావస్థవంటి యానందము) 2 వాస
నానందము (పూర్వజన్మవాసనచేగల్గు
ఆనందము, 3 ఆత్మానందము (వస్తు
సమృద్ధివలన గలుగు ఆనందము) 4
విద్యానందము (విద్యాజ్ఞానముల వలన
గలుగు ఆనందము) 5 అద్వైతానందము
(తనకంటె అధికుడులేడని యానందిం
చుట) 6 విషయానందము (ఇంద్రియ
జనితానందము) 7 సహజానందము
(కార్యసిద్ధివలన గలుగు ఆనందము) 8
యోగానందము (సంపదవలనగలుగు
ఆనందము).

అష్టాభిసారికల సంకేతసానములు—
పాలము, ఉద్యానము, పడినగుడి, కుం
టెనగత్తెయిల్లు, అడవి, పూదోట, వల్ల
కాడు, నదీతీరము. (లేదాచీకటికమ్మిన
ప్రదేశ మేదైనను.)

అష్టామ్యవర్గములు— 1 నిమ్మ, 2 గజ
నిమ్మ, 3 మాదీఫలము, 4 చింత, 5 రేగు,
6 వాక, 7 చుక్కూర, 8 పుల్ల చెంచలి
కూర.

అష్టారూఢములు— లగ్న రూఢము
(పదము), కోశారూఢము, వాహనా
రూఢము, మంత్రారూఢము, దారా
రూఢము, భాగ్యారూఢము, నృపా
రూఢము, ఉపపదము (అరూఢమునకు
బదులుగా అన్నిటి చివరను పదము
చేర్చి వాడుకొనవచ్చును.)

అష్టాంశములు— పెరుగు, తేనె,
నెయ్యి, అక్షతలు, గణిక, నువ్వులు,
దర్భ, పుష్పములు. (జలము, పాలు,
కుశాగ్రములు, పెరుగు, నేయి,
ఝియ్యము, యవలు, తెలవాలు.)

అష్టావధానము— చతురంగము, కవి
త్వము, శేఖనము, పరనము, గణితము,
సంగీతము, యుక్తిచెప్పట, వ్యస్తాక్షరి.

అష్టావరణములు— సప్తావరణములు,
ప్రకృతి.

అష్టైశ్వర్యములు— దాసీజనము,
భృత్యులు, పుత్రులు, మిత్రులు, బంధు
వులు, వాహనము, ధనము, ధాన్యము.
2. ఇతరులకు ద్రవ్య మిచ్చు నటుల
పనులు కల్పించుట, పరుల విశ్వర్య
మును జూచి ఓర్పుకొనియుండుట,

ఇతరుల కర్మముల సంగీకరించి నడిపిం
చుట, దుర్మార్గమునకు భయపడుట,
ఇతరులకు సంతోషము వచ్చునటుల
పనులు చేయుత్సరపడుట, ఇతరుల కోరి
కను నెరవేర్చుట, సదామేలు చేయు
ట, పరుల దుఃఖమునకు దుఃఖించుట.

అస్త్రములు— వాయవ్య, నారాయణ,
బ్రహ్మ, వైష్ణవ, నాగ, ఆగ్నేయ, మేఘ,
కౌబేర, మానవ, యము, గంధర్వ, ఇంద్ర,
పాశుపత, రాద్ర, బ్రహ్మఃరోనామక,
మోహన, వజ్రజ్యంభక, శబ్దభేది, గా
రుడ, వైద్యాధర, వైనాక, దండ, వా
రుణ, విషీక, కంకణ, కంకాల, కాం
దర్ప, కాపాలక్రాంచ, గభస్తి, వందన,
వైశాచ, ప్రమథ, శిఖర, సత్య, సోమా
స్త్రములు మొ.

ఆకాశతత్త్వపంచకము— జ్ఞానము,
మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము.

ఆకాశపంచకము— జ్ఞానము, సమా
నము, శోభితము, శబ్దము, వాక్కు.

ఆతతాయులు— అగ్నిదండ, గర
దండ, శస్త్రధారి, ధనాపహర్త,
క్షేత్రాపహర్త, భార్యాపహర్త.

ఆత్మధర్మములు— నిర్వికారత్వము,
అనంగత్వము, నిత్యత్వము, స్వప్రకాశ
త్వము, అద్వితీయత్వము, పరిపూర్ణత్వము.

ఆత్మసప్తావస్థలు— ఆజ్ఞానము, ఆవర
ణము, నిశ్చేపము, పరోక్షజ్ఞానము, అప
రోక్షజ్ఞానము, దుఃఖనివృత్తి, తృప్తి.

ఆమృతపంచకము— 1 కేగు, దానిమ్మ,
చింత, పులిచింత, పుల్లప్రబ్బలి, 2 నిమ్మ,
నారింజ, పుల్లప్రబ్బలి, చింత, మాదీఫలము

ఆయుధములు— బాణము, ఖడ్గము, తోమరము, స్తోమము, స్పృగము, చేరి, శక్తి, యష్టి, భిండివాలము, పరిఘము, పరశ్వధము, గద, ప్రాసము, సుదర్శము, ముసలము, శూలము, పాశము, చక్రము, ముసుండి, వజ్రము, దండము, హలము, అశని, కుంతము, అరిష్టము, క్రికచము, పరశువు, శంకువు, గోత్రము, వేణువు, త్రిశూలము, కుమాలము. (82)

ఆరోగ్యసూత్రములు — వేళకు భుజించుట, మితముగా భుజించుట, అఱిగితో నెవనింప కుండుట, మంచిగాలి పీచుట, శుభ్రోదకము త్రాగుట, శరీరమును పరిశుభ్రము చేసికొనుట, అవసరమగు నిద్రనుబొందుట, చింతలేకుండుట, ఇంద్రియ నిగ్రహము.

ఆలుకభేదములు—కాష్ఠ, శాఖ, హస్తీ, పిండ, మధ్వ, రక్తాలకములు.

ఆవరణసప్తకము— చూ. సప్తావరణము.

ఆశ్రమచతుష్టయము— చూ. చతురాశ్రమములు.

ఇంద్రియపంచకము- చూ. కర్మేంద్రియపంచము, జ్ఞానేంద్రియపంచకము.

ఇంద్రియములు—జ్ఞానేంద్రియములు 5. కర్మేంద్రియములు 5.

ఇంద్రియవిషయములు— గంధము, రూపము, రసము, స్పర్శము, శబ్దము.

ఇష్టాపూర్తములు— అగ్నిహోత్రము, తపస్సు, సత్యము, వేదానుపాలనము,

ఆతిథ్యము, వైశ్యదేవము, (ఇష్టము) వాపికూపతటాకాదులు, దేవతాయనము, అన్నప్రదానము, ఆరామము (పూర్తము).

ఈతిబాధలు—ఆతివృష్టి, అనావృష్టి, శలభము, మాషికము, శుకము, అత్యాసన్నలగురాజులు. (కొందరు “శుకము, అత్యాసన్నలగు రాజులు” అన వానికి మారు ‘నిజరాజబాధ, పరరాజబాధ’ లను గ్రహింతురు).

ఈశ్వరత్రయము—విరాట్టు, హిరణ్యగర్భుడు, ఆవ్యాకృతుడు.

ఈశ్వరముఖపంచకము— ఈశానము, తత్పురుషము, వామదేవము, సద్యోజాతము, అఘోరము.

ఈశ్వరసామర్థ్యద్వయము— స్వరూపము, ఆరూపము.

ఉగ్రగంధర్వయి— ఓమము, స్లఘిమము.

ఉదకపంచకము—చిత్తము, ప్రాణము, జిహ్వ, రసకు, గుహ్యము.

ఉన్నాదములు—దేవ, దానవ, గంధర్వ, కిన్నర, యక్ష, అగ్నిష్వాది, పితౄన్యాదములు, గురు, బ్రహ్మ, గుహ్య, వృద్ధ, భూత, సిద్ధ, జలాధిపైవర, పితృచ, నాగ, బ్రహ్మరాక్షస, రాక్షస, కూశ్మాండగ్రహ, కృత్య, భేతాళోన్యాదములు.

ఉపచారపంచకము—స్నానము, పూజ, నైవేద్యము, ప్రదక్షిణము, నమస్కారము, 2. గంధము, పుష్పము, ధూపము, దీపము, నైవేద్యము.

ఉపపాండవులు— ప్రతిపద్య శ్రుత
సోమ శ్రుతకీర్తి శతానీక, శ్రుతసేనులు.

ఉపరత్నములు— సూర్య కాంతము,
చంద్రకాంతము, స్ఫటికము, హర్య
క్షుము, కాంచము.

ఉపరసములు— గంధకము గైరికము,
కాసీసము కాంక్షికము హరిదళము,
మణిశిల, తాళకము, అంజనము,
కంకుషము.

ఉపనాయువులు— (5) నాగము - వా
క్కునందుండునది, కూర్మము - కంటి
తెప్పలందుండునది కృకరము - నేత్ర
ములయందుండునది, దేవదత్తము-కంఠ
ద్వారముననుండునది ధనంజయుము -
హృదయమున నుండునది.

ఉపవేదచతుష్టయము— ఆయుర్వేద
ము (బ్రహ్మ, ఆశ్వినీదేవతలు ధన్వంత
రీ మొ.కర్తలు) ధనుర్వేదము-(విశ్వా
మిత్రుఁడు కర్త. దీనిని బ్రహ్మవలన
నుపదేశము పొందెను) గాంధర్వ
వేదము-(భరతమునికర్త) ఆర్థ వేదము-
అధర్మణ వేదసారము. (ఇందుఁగల
శిష్య పాక, నీతి, ఆశ్వశాస్త్రాదుల
కనేకులు కర్తలు)

ఉపాంగచతుష్టయము— మిమాంస,
న్యాయశాస్త్రము, పురాణము ధర్మ
శాస్త్రము.

ఉపాంగష్టము— (నాట్యశాస్త్రము)
కన్నులు, కన్నొనులు, ముక్కు,
పెదవి చెక్కిళ్లు గడ్డము.

ఉపాయచతుష్టయము—
సామ, దాన, భేద, దండములు.

ఉపాయసప్తకము—

చూ సప్తపాయములు.

ఉర్ధ్వలోకసప్తకము— ధూలోక,
భువలోక స్వర్గలోక, మహాలోక జనో
లోక, తపోలోక, సత్యలోకములు.

ఉర్క్విష్టము— బుభుక్షు, తృప్త,
శోకము, మోహము, జర, మరణము.

ఋణగ్రహణోపాయములు—

ధర్మము వ్యవహారము, ఛలము, ఆచరి
తము, బలము.

ఋణత్రయము— దేవఋణము, పితౄ
ణము, మనవ్యఋణము.

ఋతుష్టము— వసంతర్తువు, గ్రీష్మ
ర్తువు వర్షర్తువు శరదృతువు, హేమంత
ర్తువు, శిశిర్తువు

ఋత్విక్చతుష్టయము— హోత ఉద్గాత
ఆఘ్యర్తువు, బహ్య, (వీరిలోనొక్కొక్క
నికీ ముగ్గురుసహాయ ఋత్విజులుకలరు)
బ్రాహ్మణాచ్చంసి, ప్రస్తోత, మైత్రా
వరుణుఁడు, ప్రతిప్రస్థాత పోత,
ప్రతిహర్త, ఆచారవాక్కుఁడు, నేప్త,
ఆగ్నేధ్రుఁడు, సుబ్రహ్మణ్యుఁడు,
గ్రావస్తుకుఁడు ఉన్నేత. (12)

ఋషిభేదములు— మహర్షులు - (వ్యా
సాదులు), పుష్యులు - (భేలాదులు),
దేవ్యులు-(కణ్వీలు), బ్రహ్మర్షులు-
(వసిష్టాదులు) శృతర్షులు - (శుశ్రుతా
దులు), రాజర్షులు-(ఋతుపర్ణ, విశ్వా
మిత్రాదులు), కొండర్షులు-(శైమిన్యా
దులు)

ఏకవింశతిపత్రములు— మాచి, బృ
హతి, విల్వ, దూర్వ, దుత్తూర, బదరి,

అపామార్గతులని చూత, కరవీర విష్ణు
క్రాంత దాడిమి చేవదారు మరువక
సింద వార జాజి గండ్లలి శమి ఆశ్వత్థ,
అజ్జన అక్కపత్రములు

ఏకవింశతి ప్రజాపతులు— బ్రహ్మ
స్థానివు మనువు దక్షుడు భృగువు
ధన్వంతరు యముడు మరీచి అంగిర
సుడు అత్రి పులస్త్యుడు పులహుడు
క్రతువు వసిష్ఠుడు పరమేష్ఠి నూర్పు
డు, సోముడు కర్దమప్రజాపతి క్రో
ధుడు ఆర్యామరుడు ప్రితుడు.

ఏకవింశతి మహాదోషములు—

పంచాంగశుద్ధి సూర్య సంక్రమణము,
కర్తరి పక్షాప్టరిఫలచంద్రుడు ఉద
యాస్తమి వారజనితమర్తహారము
గండాంతము క్రూరగ్రహపక్షార్థము,
భృగుపక్షము కుశాప్తమము దంప
త్యప్తమలగ్నము రాశివిషఫుటిక కున
వాంశము వారజనితము ఖగూరచక్ర
సమాంశ్చిహము గ్రహశోభాంతము,
క్రూరగ్రహవిధనక్షత్రము క్రూర సం
యతము అకాలగరితవృత్తి, వ్యప్ర
నిర్గమాది మహాపాతము, వైధృతి

ఏకవింశతిస్థానకములు— సంహతము,
సమపాదము స్వస్థికము వర్ధమానము,
సంద్యావర్తము చతురశ్రము పార్శ్వవిధ
ము, పార్శ్వ పార్శ్వగతము, ఏకపార్శ్వ
గతము, ఏకజానుకృతము పరావృత్తము,
పృష్ఠాధానతలము, ఏకపాదము బా
హ్యము వైష్ణవము శైవము, గారుడము,
వృషభాసనము, సమనూచికము, విషమ
నూచికము చండనూచికము.

ఏకవింశత్యవతారములు— బ్రహ్మ
యజ్ఞ వరాహ, నారద సరసారా
యణ కపిల, దత్తాత్రేయ, సుయజ్ఞ,
బుషభ పృథు మత్స్య, కూర్య,
ధన్వంతరి మోహిని, నృసింహ వామన
పరశురామ వ్యాస శ్రీరామ బల
రామ శ్రీకృష్ణ, బౌద్ధావతారములు

ఏకాంగసాధకులు— పరీక్షిత్తు శ్రహ
మువలనను శుకుడు కీర్తనమువలనను,
ప్రహ్లాదుడు స్యురణమువలనను, లక్ష్మి
పాదసేవలనను, పృథువు అశ్వనము
వలనను అక్రూరుడువందనమువలనను,
అర్జునుడు సఖ్యమునను, బలి ఆత్మనివే
దనమువలనను దరించిరి.

ఏకాదశకరణములు— బవ బాలవ,
కాలవ, తైతుల గరజి వణజి భద్రా
శకుని, చతుష్పాత్తు, నాగవము,
కిమస్తుష్నుము- కరణములు

ఏకాదశ పాపశ్రేణివిభాగము—

హింస లేక ద్వేషము, నిష్కరత క్రూర్య
ము లేక కుటిలత్వము చిత్తవిభ్రమ
ము మిద్యావ్యవహారము గుర్వనజ్ఞ,
లాంఛల్యము, స్వాధ్యసర్వస్వత అపా
విత్ర్యము, అశిష్టాచారము, జగన్నాశ
కార్యము.

ఏకాదశ శరీరద్వారములు—

నాసారంధ్రములు (2) శ్రోత్రద్వార
ములు (2) నేత్రద్వారములు (2) ముఖ
ద్వారము (1) నాభిద్వారము (1) గుడ
గుహ్యంగద్వారములు (2)

ఏకాశరుద్రులు— అక్షైపాదుడు
అహిర్బుధ్నుడు త్వష్ట రుద్రుడు,
హరుడు, త్ర్యంబకుడు, వృషాకపి,

శంభుడు కపర్ది మృగవ్యాధుడు,
శర్యుడు, (కశ్యపబ్రహ్మవలన సురభి
యందు జన్మించినవారు) (మతాంత
రము) అజాడు, ఏకపాదుడు, అహి
ర్భువుడు, త్వష్ట రుద్రుడు,
హరుడు శంభుడు త్ర్యంబకుడు,
అపరాజితుడు, ఈశానుడు, త్రిభు
వసుడు

ఏకాదశేంద్రియములు — జ్ఞానేంద్రి
యములు (5) కర్మేంద్రియములు (5),
మనస్సు (1)

విద్వాయులు — వడంగి, కమ్యురి అగ
సాలె, కంచరి తాపనివాడు

విశ్వర్యషట్కము — చా. పడ్డి
చైశ్వర్యములు

ఓఘచతుష్టయము — కామము,
భవము, దృష్టి అవిద్య

బౌషధభేదములు — దీపన, పాచన,
దీపనపాచన అనులోమన సంశమన,
సంసన భేదన, రేచన వమన రేఖన,
గ్రాహ్య, సంభన, రసాయన, వాజీ
కరణ, ధాతువృద్ధి, శుక్రోత్పత్తి
నూత్న వ్యవాయి, వికాసి, మదన,
ప్రమథి, అభివృద్ధి, ప్రాణహర
బౌషధములు.

కంటకత్రయము — (ఆయుర్వేదమున)
వాకుడు, నేలమునగ, పల్లెచెట్టు.

కంటకారీత్రయము — (ఆయుర్వేద
మున) వాకుడు, రేవటిదూలకోవిల
నెల్లిచెట్టు.

కలుచాతుర్జాతకము — (ఆయుర్వేద
మున) ఏలకులు, ఆకుపత్రి దాల్చిన
చెక్క, మిరియాలు.

కథాత్రయము — తర్కశాస్త్రము)

వాదము - నిజము లేటకై తర్కిం
చుట వితండము - స్వపక్షస్థాపనకై
పరపక్షమును ఖండించుట జల్పము -
స్వపక్షస్థాపనము నిమిత్తముకాక పర
వాద ఖండనమే ప్రధానమగుతర్కము.

కన్యాదానాంగములు — వాగ్దానము,
ఫలదానము కన్యాసంవరణము, కన్యా
దానము నిరీక్షణము.

కరణములు — బన బాలన కాలన,
తైతుల, గరజి, వణజి, శకుని భద్ర,
చతుష్పత్తు నాగవము, కిమస్తుష్నుము.

కరుణరసవ్యభిచారిభావములు —
చైన్యము, చింత, గ్లాని నిశ్చేదము,
జడతి స్మృతి, వ్యాధి. (7)

కర్మత్రయము — జీవ, ఈశ్వర,
ప్రత్యక్కర్తలు

కర్మపంచకము — బ్రహ్మ (సృష్టి),
విష్ణువు (స్థితి), రుద్రుడు (లయము),
మహేశ్వరుడు (తిరోధానము) చదా
శివుడు (అనుగ్రహము).

కర్పూరములు — (15 రకములు) మన
సార, భీమసేన, ఈశావాస, ఉదయ
భాస్కర, కమ్య ఘటిక, తురుదాహ,
తుషార హిమరస హారతి, శుద్ధ
హిక్మరి పోతాశ్రయ పోతాశకర్పూ
రములు.

కర్మచండాలురు — దూషకుడు,
క్రియాశూన్యుడు, నికృష్టుడు, దీర్ఘ
కోపనుడు (ఈ నలుగురికంటె జూతి
చండాలుఁ డుత్తముఁడు)

కర్మచతుష్టయము— కృచ్ఛము -
(దానవ్రతాకము) చాంద్రాయణము
(చూ వ్యుత్పత్తి), నిత్యకర్మానుష్ఠానము
(విధివిహితమైన నిత్యకర్మలను నొనర్చుట),
నైమిత్తిక కర్మానుష్ఠానము — ఆయా
పర్వతిగులు మొ. కాలముల కర్మకర్మల
ను నొనర్చుట.

కర్మత్రయము— (1) నిత్యము నైమి
త్తికము, కామ్యము- (2) ప్రారంభము,
సంచితము, ఆగామి- (3) పుణ్య పాప
మిత్రకర్మము.

కర్మద్వయము-నిత్యము నైమిత్తికము,
లేదా వైదికము, లౌకికము

కర్మపంచకము— ఉత్పాదము, అప
క్షేపణము, అకుంచనము, ప్రసార
ణము, గమనము.

కర్మఫలభేదములు— సంచితము,
ప్రారంభము, ఆగామి.

కర్మమట్కము— చూ. మట్కర్మము.

కర్మసాక్షులు-నూర్పుడు, చంద్రుడు,
యముడు, కాలము, పృథ్వి, జలము,
తేజస్సు వాయువు ఆకాశము.

కర్మేంద్రియపంచకము— వాక్కు,
పాణి, పాదము, పాయువు, గుహ్యము.

కర్మేంద్రియపంచకవిషయములు—
నోటికి వసునము, చేతులకు దానము,
కాళ్ళకు గమనము, శిష్నమునకు ఆనం
దము, గుదమునకు మలవిసర్జనము

కల్పత్రయము — బ్రహ్మ, వరాహ,
పద్మకల్పములు.

కల్పసూత్రములు— (బోధాయనాది
నూత్రములు)-బోధాయనము, అపస్తం
బము, సత్యాపాధము, త్రాహియా
ణము, అగస్త్యము, శాండిల్యము,
ఆశ్వలాయనము, శాంభవీయము,
కాత్యాయనము - (2) వైఖానసాది
నూత్రములు - వైఖానసము, శౌన
కీయము భారద్వాజము, అగ్నివైశ్యము,
జైమినీయము, వాఘాలము, మాధ్యం
దినము, కాండిన్యము, కాషీతకము

కవిత్రయము— నన్నయభట్టు, లిక్కన,
ఎఱ్ఱాప్రగడ (ఆంధ్రభారత కవులు)

కవిసప్తకము — వివేకి, వాచకుడు,
రామకుడు అరికుడు, శిల్పకుడు,
భూమణార్థి, మార్దవానుగతుడు

కశ్యపబ్రహ్మభార్యలు - దితి, అదితి,
దనువు, అరిష్ట, సురస, భువ, సురభి,
వినత, తామ్ర, క్రోధవశ, ఇర,
కద్రువు, ముని.

కషాయమూలములు — చూ. దశ
కషాయమూలములు.

కళాస్థానములు— చూ. షోడశ కళా
స్థానములు.

కారకపంచకములు— చూ కర్మేం
ద్రియ పంచకము.

కారణశరీరజ్వరములు— స్వపరజ్ఞాన
కూన్యత్వము, అజ్ఞానముచే నప్రప్రాయ
త్వము, ఆగామిదుఃఖ బీజవాసనాస్థితి.

కాలమానములు— మనుష్యమానము,
దేవమానము, బ్రహ్మమానము (3).

కాలములు—వర్తమానము భూతము
భవిష్యత్తు తద్ధర్మము (3)

కావ్యత్రయము—రఘువంశము,
కుమారసంభవము, మేఘసందేశము

కావ్యపంచకము—కావ్యత్రయము
కిరాతాన్జనీయము (భారవి) శిశుపాల
వధము (మాఘము)

కావ్యవృత్తిచతుష్టయము—
క్షౌకి ఆరభటి, భారతి సాత్వతి.

కాలిదాసత్రయము—1 కావ్యత్ర
యము - (రఘువంశ కుమారసంభవ,
మేఘసందేశములు) 2. నాటకత్ర
యము - (అభిజ్ఞాన శాకుంతల విక్ర
మోర్వశీయ, మాళవికాగ్నిమిత్రములు)
3 బాణత్రయము (పుష్పబాణవిలాస
బురుగసంహార, భామినీ విలాసములు)

కిరాతాది చతుర్గణము — (అయ్య
ర్వేదము) నేలవేము, తిప్పతీగ
తుంగమస్తై కొంఠి

కురుక్షేత్ర వనసప్తకము - కామ్యక-
ఆదితి-వ్యాస - ఘోషీ - సూర్య-మను-
సీతావనములు.

కృత్రువులు- కృత్రాచారికృత్రువు,
చాంద్రాయణము, తప్తకృత్రువు,
త్రిరాత్రకృత్రువు పరాకృత్రువు
ము ప్రాజాపత్యకృత్రువు, సాంతిపన
కృత్రువు పాదకృత్రువు, త్రిపాద
కృత్రువు.

కృష్ణమిత్రులు—క్రిదాముడు, సుదా
ముడు, దాముడు, వసుదాముడు,
సుబలుడు, సుగంగుడు వీరభానుడు,

సూర్యభానుడు చంద్రభానుడు,
వసుభానుడు రత్నభానుడు, మధు
మంగళుడు.

కేశపంచకము — (బాధము) కామ,
క్రోధగర్వ అవివేక అహంకారములు.

కేశవనామములు — కేశవ నారా
య, మాధవ గోవింద విష్ణు, మధు
సూదన త్రివిక్రమ వామన క్షీధర
హృషీకేశ పద్మనాభ దామోదర,
సంకర్షణ వాసుదేవ ప్రద్యుమ్న,
అనిరుద్ధ, పురుషోత్తమ అధోక్షజ,
నారసింహ ఆచ్యుత జనారణ,
ఉపేంద్ర హరే శ్రీకృష్ణ

కొంకణసప్తకము — కేశవ తులు,
గోరాష్ట్ర, కర్ణాటక వరాట, బర్బర,
కొంకణదేశములు.

కోశపంచకము— అన్నమయ ప్రాణ
మయ మనోమయ, విజ్ఞానమయ,
అనందమయములు.

క్లేశపంచకము— అవిద్యాక్లేశము —
నేను జీవుడనని నిర్ణయించుట అభినవ
క్లేశము — సంసారమున నమరాగము
విడువకుండుట అస్థితక్లేశము —
విషయాభిలాషనుండి మనస్సును
దప్పించుకొన నేరకుండుట రాగక్లే
శము - ధనాశగల్గి యుండుట ద్వేష
క్లేశము - ఉదరపోషణమునకై పరుల
నాశ్రయించి వారిని దూషించుట.

క్రతుచతుష్టయము — ప్రభుచక్రస్థా
మము, ద్వితీయోక్త్యము, తృతీయాతి
రాత్రము, జ్యోతిష్టామము.

యౌరతయము— సర్వతరము, యవ

తొరము, వెలిగారము.

తొరద్వయము— సర్జతొరము, యవ తొరము.

త్రేతములు— ఏనుగులయొక్క హస్తము, వదనము, దంతము, శిరము, నయనము, కర్ణము, గ్రీవము, గాత్రము, ఉరము కాయము, మేధ్రము.

ఖండపంచకము— ఆసియా ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా, యూరప్

గంధర్వులు— హాహా హూహూ మొ కశ్యపుని సంతతివారు.

గంధాష్టకములు— జాపత్రి, లవంగములు, దాల్చిన చెక్క, ఏలకులు, నాగ కేసరములు, మిరియములు, కస్తూరి, ఆకుపత్రి, చూ. ఆష్టశివగంధములు.

గజజాతులు— భద్రము, మందము, మృగము వీనిమానభేదమున ఆరాళము, ఆత్యరాళము, మధ్యము కనిష్ఠము, వామనము అను నాములు కలవు

గజభేదములు— పిష్టకము, వ్యాళము, పూతనము మాతృకము, మాయుకము, పంచమంగళము మొ

గరమాపంచకము— కేలపండు తుంగముపైలు, కరక్కాయ కటుకరోహిణి, పిప్పలిమాలము.

గర్వితల భేదములు— రూపగర్విత, యావనగర్విత విద్యాగర్విత, నిరూఢగర్విత, ప్రేమగర్విత

గవ్యపంచకము— 1. గోమాత్రము, 2. గోమయము, 3. గోఘృతము,

4. గోదధి 5. గోక్షిరము. (వరుణుడు గోమాత్రమంగన, అగ్ని గోమయ మందును వాయువు పెరుగునందును, చంద్రుడు పాలయందును, సూర్యుడు నేతియందును నుండుటచే పంచగవ్యము సర్వదేవతామయ మనబడును)

గాంధారగ్రామగతమూర్ఖునలు - నంద, విశాల, సుముఖి, చిత్ర చిత్ర వతి, సుఖ ఆలాపము.

గాత్రజచేష్టానుభావములు— (1) లీల విలాస విచ్ఛిత్తి విభ్రమ, కిలికించిత మోట్టయిత, కుట్టుమిత చకిత, బిబోభక లలిత విహృతములు.

గాయత్రీముద్రలు— (2) సుముఖ, సంపుట, వితత, విస్మృత ద్విముఖ, త్రిముఖ, చతుర్ముఖ పంచముఖ, అఘోముఖ షణ్ముఖ, వ్యాపిక అంజలి, శకట, యమపాశ గ్రధిత శాన్ముఖ, ప్రలంబ, ముష్టిక, మత్స్య కూర్మ, వరాహ, సింహాక్రాంత, మహాక్రాంత, ముద్గర, పల్లవముద్రలు

గిరిపంచకము- (జైనయాత్రాస్థలములు) సుమేరు అర్బుద గిరినాశ, శత్రుంజయ చంద్రగిరి శిఖరములు

గిరిమూలపంచకము- (ఆయుర్వేదము, కేల, గ్రంథిపత్ర, తుంగముస్తలు, చేడు పాట్ల కరక్కాయ

గుణములు— చూ. దశవిధగుణములు చతుర్వింశతి గుణములు పంచగుణములు షడ్గుణములు త్రిషూములు, ద్విగుణములు.

గురుపంచమూలములు— మారేడు
వేరు దుండిలపు వేరు, గుమ్మడువేరు,
కలిగొట్టువేరు, కూరనెల్లి వేరు.

గ్రహణద్వయము—సూర్య, చంద్ర
గ్రహణములు.

గ్రీవాభేదములు—సుందరి, తిరక్కిన,
పరివర్తిత, ప్రకంపిత

చండాలభేదములు—కిరాతుడు శబ
రుడు, పులిందుడు మొ.

చంద్రగణములు—నగ, నవా, సలల,
భల, భగరు మలఘు, నవ, నవా, తల,
రల, నవ, సలల రగ తగ మొ.

చతురంగములు— రథ, గజ, తురగ,
పదాతులు, నూల, మూళ్ళు కారణ,
మహాకారణ దేహములు. ఒక యాట
లోని యంగములు.

చతురలంకారములు— వస్త్రములు,
భూషణ మాల్యములు ఆమరేపనములు.

చతురవస్థలు— చా పరమాత్మ
యందలి చతురవస్థలు

చతురాష్ట్రములు—(ఆయుర్వేదమున)
అష్టవేతసము, వృక్షాష్టము, నిమ్మ
గజనిమ్మ

చతురాశ్రమములు—1 బ్రహ్మచర్య
ము, 2 గార్హస్థ్యము 3 వానప్రస్థము,
4 శన్యాసము.

చతురుపాయములు— 1 సామము,
2 దానము 3 భేదము, 4 దండము.

చతురూషణములు—శొంఠి, పిప్పలి,
మిరియాలు, పిప్పలిమూలము.

చతుర్జాతకములు—1 ఏలసలు, 2
లవంగచెక్క, 3 లవంగపత్రి, 4 నాగ
కేశనము.

చతుర్దశ చాటువులు— ము క్తము
(1 పద్యము) లోక్యము (3 పద్య),
వారధిమాల(4పద్య), పంచరత్నములు
(5 పద్య), వారణమాల (8 పద్య)
నవరత్నములు (9 పద్య), అవతార
మాల (10పద్య) రుద్రమాల (11పద్య)
భాస్కరమాల (12 పద్య), శశికళ
(16 పద్య), మనుమాల (14 పద్య),
పురాణమాల (13 పద్య), గాయత్రీ
మాల (24 పద్య) నక్షత్రమాల
(తారావళి)-(27 పద్య).

చతుర్దశ న్యాయశ్రేణీవిభాగము—
క్షమ, కృతజ్ఞత సత్యకథనము అర్జ
వము అస్త్రీయము ఆపరిగ్రహము దయ,
వైరాగ్యము, సచ్చాస్త్ర సమ్యాసము,
తీర్థభ్రమణము (నదిస్థచారము), శిష్టాచా
రము, ఇజ్య అధికారనిష్ఠ.

చతుర్దశభువనములు— సప్త ఆశో
లోకములు, సప్త ఊర్ధ్వలోకములు.

చతుర్దశ మనవులు—స్వాయంభువ,
స్వాలోచివ, ఉత్తమ తామస రైవత,
చాక్షుష, వైవస్వత, సూర్యసావర్ణిక,
దక్షసావర్ణిక, బ్రహ్మసావర్ణిక, రుద్ర
సావర్ణిక ధర్మసావర్ణిక, రాచ్య, భౌచ్య
మనువులు

చతుర్దశ విద్యలు— ఋగ్వేదము,
యజుర్వేదము సామవేదము, అధ్యక్ష
వేదము, శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు,
నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము, మీ
మాంస, న్యాయము, పురాణము, ధర్మ

కాస్త్రము.

చతుర్దశేంద్రియములు— కశ్యేంద్రియములు (5), జ్ఞానేంద్రియములు (5), అంతఃకరణ చతుష్టయము (4)

చతుర్వ్యగములు—

- 1 కృతయుగము (17,28,000 సం॥),
- 2 త్రేతాయుగము (12,96,000 సం॥),
- 3 ద్వాపరయుగము (8,64,000 సం॥),
- 4 కలియుగము (4,32,000 సం॥).

చతుర్లవణములు— సైంధవము, సావర్పము, విడ, సముద్రలవణము.

చతుర్వర్గములు— (చతుర్భద్రము) - చూ. చతుర్విధపురుషార్థములు.

చతుర్వింశతిగుణములు— (తార్కిక మతానుసారము) రూప, రస, గంధ, స్పర్శ, సంఖ్యా, పరిమాణ, పృథక్త్వ, సంఖ్యా, విభాగ, పరత్వ, అపరత్వ, గురుత్వ, ద్రవ్యత్వ, స్నేహ, శబ్ద, బుద్ధి, సుఖ,దుఃఖ,ఇచ్ఛా, ద్వేష, ప్రయత్న, ధర్మ, అధర్మసంస్కారములు, (కౌవ్య మతానుసారము) శ్లేష, ప్రసాదము, సమత్వము, మాధుర్యము, సుమహారత, అర్థవ్యక్తి, ఉదారత, కాంతి, ఉదాత్తత, ఓజస్సు, సుశబ్దత, ప్రేయస్సు, ఔర్జిత్యము, విస్తరము, సమాధి, నూత్నత, గాంభీర్యము, సంక్షేపము, భావికము, సమృద్ధిత్యము, ప్రాధి, రీతి, ఉక్తి, గతి.

చతుర్వింశతి తత్త్వములు—పృథివి

అప్పు, లేజస్సు, వాయువు, అగ్ని, నీరు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, వెనకటిమాడింటిక

దశేంద్రియములు: శబ్ద, స్పర్శ, రూప రస, గంధములు — (పాతాంతరము కశ్యేంద్రియ పంచకము, జ్ఞానేంద్రియ పంచకము, విషయపంచకము, వాయు పంచకము, అంతఃకరణ చతుష్టయము, (మతాంతరము) అష్టప్రకృతులు, షోడశ వికారములు.

చతుర్వింశత్యవతారములు—యజ్ఞ, వరాహ, సుయజ్ఞ, కపిల, దత్తాత్రేయ, కుమార, నరనారాయణ, ధ్రువ, పృథు, ఋషభ, హయగ్రీవ, మత్స్య, కూర్మ, నృసింహ, హరి, వామన, హంస, ధన్వంతరి, పరశురామ, శ్రీరామ, క్రీకృష్ణ, వ్యాస, బౌద్ధ, కల్యాణతారములు. (24)

చతుర్వింశతిబలులు— ధర్మ, అధర్మ, దేవతలు, ఉదక, నవస్పతి, రక్షోదేవ జనులు, గృహ్య, ఆవసాన, అవసాన పతులు, సర్వభూతములు, కాముడు, అంతరిక్షము, దివి, నూర్మ్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, ఇంద్రుడు, బృహస్పతి, ప్రజాపతి, బ్రహ్మ, స్వధాపితరులు, రుద్రుడు.

చతుర్విధకవిత్వములు—చిత్ర, ఆశు, బంధ, గర్భ కవిత్వములు.

చతుర్విధకవులు— 1 కవీశ్వరుడు, 2 గమకుడు, 3 వాది, 4 వాచ్యుడు,

చతుర్విధ క్షీరములు— ఆవు, గేదె, మేక, గొట్టెల పాలు.

చతుర్విధ గణితములు— 1 సంకలనము, 2 ఉత్కలనము, 3 గుణకహరము,

కటిమాడింటిక కాగితముపై భాగవతము.

చతుర్విధ నాయకులు— ధీరోదాత్తుడు (గొప్పబలము, సుఖదుఖములయందు నిశ్చలత్వము, దయ గర్వరాహిత్యము గలవాడు) ధీరోద్ధతుడు - (దర్పము, మాత్సర్యము తీవ్రకోపము, ఆత్మస్తుతి మాయ సులభక్రోధముకలవాడు) ధీరలలితుడు-(నిశ్చింత కళలయందలి యాదరణము, భోగలాలసత్వము గలవాడు) ధీరశాంతుడు-(ఛైర్యము, ప్రశాంతి వనోనిర్మలత్వము గలవాడు)

చతుర్వింశతి వైత్యములు— ఆవర్ణ, విస్మయ, సూర్యవర్ణ, కామల ఆస్థిరత్వ, స్వేద ఉన్మాద, పుండరీక భుజంగ కరపాద కీలి మూర్ఛ మధుర, కుసుమ క్రోధ గ్రంథి, శిర క్షుధ తృష్ణ దుర్భాష చర్మ దుర్గంధ మదనములు.

చతుర్విధ గద్యకావ్యములు—
1 ముక్తకము (సమాసరహితము) 2 వృత్త గ్రంథి (వృత్తిభాగములతో గూడినది)
3 ఉత్కలికా ప్రాయము (దీర్ఘ సమాసాద్యము) 4 చూర్ణకము (అల్ప సమాసకము)

చతుర్విధ జన్మములు— అండజములు, స్వేదజములు, జరాయుజములు ఉద్భిజములు.

చతుర్విధ తృప్తులు—దు ఖాభావతృప్తి, సర్వకామావాప్తితృప్తి, కృతకృత్యతృప్తి ప్రాప్తిప్రాప్త్యతృప్తి.

చతుర్విధ పదములు — యాగికము, రూఢము, యోగరూఢము, -యాగిక రూఢము చూ. పదచతుష్టయము

చతుర్విధ పరీక్షలు— ఆశ్వ, గజ భూ, రత్న పరీక్షలు.

చతుర్విధ పురుషజాతులు— పాంచాలుడు కూచిమారుడు శద్రుడు దత్తుడు.

చతుర్విధ పురుషార్థములు— ధర్మము, ఆర్థము, కామము, మోక్షము.

చతుర్విధ ప్రళయములు— నిత్యము, ప్రాకృతము, నైమిత్తికము, ఆత్యంతికము. (కొందరు 'ప్రాకృతము' నకు మారుగా మహా ప్రళయము' ను పరింతురు)

చతుర్విధ ప్రీతులు— అభిమానప్రీతి, విభవప్రీతి, సద్భగప్రీతి విషయప్రీతి.

చతుర్విధ బైరాగులు— మర్కట, కపట, అశ్విర బౌసాధిక బైరాగులు.

చతుర్విధ బౌద్ధశాక్షములు— సత్, అసత్ సదసత్, సదసద్విలక్షణము.

చతుర్విధ బౌద్ధములు— 1 యోగాచారము 2 సాత్రాంతికము, 3 మాధ్యమికము 4 వైభాషికము

చతుర్విధ బ్రహ్మచారులు—

1 గాయత్రీ బ్రహ్మచారి 2 ప్రాజాపత్య బ్రహ్మచారి 3 వైదిక బ్రహ్మచారి 4 వైశ్విక బ్రహ్మచారి.

చతుర్విధ బ్రహ్మవేత్తలు— బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మవిద్వరుడు, బ్రహ్మవిద్వరీయుడు, బ్రహ్మవిద్వరిష్టుడు.

చతుర్విధ భగవదనుభవములు—

1 కర్మప్రధానీభూతానుభవము, 2 జ్ఞానప్రధానీభూతానుభవము, 3 కర్మజ్ఞానో

భయ ప్రధానీభూతానుభవము, 4 కేవల
అనుభవము.

చతుర్విధ మంత్రయోగములు—
అజప జప క్రియా స్మరణ రూప
యోగములు

చతుర్విధ మహావాక్యములు—
1 అహంబ్రహ్మాస్మి 2 ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ
3 అయమాత్మాత్మనా 4 తత్త్వమసి
చతుర్విధముక్తిలు—1 సామీప్యము
2 సాలోక్యము, 3 సారూప్యము
4 సాయుజ్యము.

చతుర్విధ యోగాభ్యాసములు—
మంత్ర లయ హర రాజయోగములు.

చతుర్విధ రథికులు—1 అతిరథుడు,
2 సమరథుడు, 3 మహారథుడు 4 అర్థ
రథుడు

చతుర్విధరాజవిద్యలు— ఆస్వీక్షకి
త్రయి వార్త దండనీతి

చతుర్విధ విరోధానుభవములు—
పరశస్వరూప స్వస్వరూప స్వధర్మ
స్వరూప, ఫలస్వరూప, విరోధాను
భవములు

చతుర్విధ వృత్తులు— క పి, పాశు
పాల్యము వాణిజ్యము సేవ — (2)
కైశికి, ఆరభటి, భారతి సాత్వతి
(ఇవి కావ్యవృత్తులు)

చతుర్విధ వృద్ధులు— కాయక,
కాలిక, కాలిత, చక్రవృద్ధులు.

చతుర్విధ వేదస్వరములు—
ఉదాత్త అనుదాత్త స్పృత ప్రచ
యములు.

చతుర్విధ (వైరాగ్యములు)

శాంతులు— దుఃఖాభావము సర్వ
కామ్యావాప్తి కృతకృత్యత,
ప్రాప్యత్వప్రాప్తి

చతుర్విధ శుశ్రూషలు— స్థాన
శ్రుశ్రూష- (గురుని శృహారామత్కేత్ర
పశు ధనధాన్యాగలను రక్షించుట),
అంగశ్రుశ్రూష - (గురుని అభ్యంగన
స్నాన పాదసంవాహ నాదికముచే
సంతుష్టి పఱచుట) భావశ్రుశ్రూష—
(గురువే దైవము, తల్లితండ్రుని మన
స్సున భావించుట) ఆత్మ శ్రుశ్రూష -
(గురుసోప్తములగు పదార్థములను దెచ్చి
హని హృదయసంతుష్టి చేయుట)

చతుర్విధ శృంగారనాయకులు—

1 అనుకూలుడు (ఒకే నాయికయందు
విశేషానురాగము గలవాడు) 2 దక్షి
ణుడు - (అనేక నాయికలయందు
వైషమ్యము లేక స్నేహభావగున
నుండువాడు) 3 ధృష్టుడు - (వ్యక్త
మైన పరకాంతా గమనము గలవా
డయ్యు నిర్భయముగా సంచరించు
వాడు) 4 శరరుడు - (రహస్యము
నందు ఆప్రియము నాచరించువాడు).

చతుర్విధ సన్న్యాసులు— 1 కుటీ
చరుడు- (త్రిదండధారి) 2 బహుద
రుడు- (త్రిదండధారి) 3 హంసుడు
(ఏకదండధారి) 4 పరమహంసుడు-
(దండాది సూన్యుడు)

చతుర్విధ సమాజగతానుశీలనము
లు—సన్దోషి మహాస్సవను, వైష్ణవ
జగత్సమృద్ధి, వైష్ణవసంసారపతన నిర్వా

ఋణము జీవులకు వైష్ణవ ధర్మోపదేశ
ప్రయత్నము

చతుర్విధ స్పర్శలు— మృదు, కఠిన,
ఉష్ణ కీతలములు.

చతుర్విధాభినయములు —

1 ఆంగికము 2 వాచికము, 3 ఆహార్యము, 4 సాత్త్వికము.

చతుర్విధాగుణులు —

1 భౌమాగ్ని (భూమియందందు)
2 ఆభిందనాగ్ని (నీటిబుగ్గలందుండ),
3 ఔదర్యాగ్ని (జరరమునందుండు),
4 ఆకరజాగ్ని (రత్నలోహాదులందుండు)

చతుర్విధానుభవములు-ప్రత్యక్షము,
ఆనుమిత, ఉపమిత శాబ్దము.

చతుర్విధానుభవహేతువులు—

1 ప్రత్యక్షము, 2 ఆనమానము, 3 ఉపమానము, 4 శబ్దము.

చతుర్విధాభావములు— 1 ప్రాగభావము, 2 ప్రధ్వంసాభావము, 3 అత్యంతాభావము 4 అన్యోన్యాభావము.

చతుర్విధాభినయములు— 1 ఆంగికము 2 వాచికము, 3 ఆహార్యము, 4 సాత్త్వికము.

చతుర్విధావస్థలు— చూ. అకస్థాచక్షుష్టయము.

చతుర్విధాహారములు — భక్ష్యము, రేహ్యము, చోష్యము పానీయము. (న మ లి తినఁదగినది నాకి తినఁదగిన తేనె మొ. కీల్పి తిను ఫలాది కము, త్రాగఁదగిన పానకము మొ)

చతుర్వ్యూహములు— (పరమేశ్వరుని రూపములు) వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న అనిరుద్ధ సంకర్షణులు (మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు పై నామములతో నొప్పును)

చతుర్వేదములు— 1 ఋగ్వేదము - (21 శాఖలు గలది) 2 యజుర్వేదము - (101 శా) 3 సామవేదము-(1009 శా) 4 ఆధర్వణవేదము (9 శా)

చతుష్కళలు— ఆవాప, నిష్క్రామ, విక్షేప ప్రవేశములు, (నిశ్చబ్దమార్గమున) ధ్రువ శమ్య తాళ సన్నిపాత, ములు (సర్వమార్గమున)

చతుష్పాదములు— (1) ధ్రుమధ్యము కంఠము హృదయము, నాభి (2) అవిద్యాపాదము సువిద్యాపాదము ఆనందపాదము తురీయపాదము, (3) జాగ్రత్, స్వప్నము సుషుప్తి తురీయము

చతుష్షషికళలు— (04) ఇతిహాసము, ఆగమము, కావ్యము అలంకారము, నాటకము గాయకత్వము కవిత్వము, కామశాస్త్రము దురోదరము, దేశభాషా లిపిజ్ఞానము, లిపికర్తృము, వాచకము ఆవధానము స్వరశాస్త్రము శాకునము, సామద్రీకము రత్నశాస్త్రము, రథాశ్వగజకౌశలము మల్లశాస్త్రము, నూదకర్మము, దోహదము గంధవాదము, ధాతువాదము ఖనివాదము, రసవాదము, జలవాదము, అగ్నిస్తంభము, ఖడ్గస్తంభము, జలస్తంభము, వాక్స్తంభము, వయస్తంభము, వశ్యము, ఆకర్షణము, మోహనము, విద్యేష్టణము, ఉచ్చాటనము, మారణము, కాలవంచ

నము, పరకాయ ప్రవేశము, పాగుకొ
సిద్ధి, వాక్సిద్ధి, వింద్రజాలికము, అంజ
నము, దృష్టివంచనము, స్వరవంచనము,
మణిమంత్రోపధాదిసిద్ధి, చోరకర్మము,
చిత్రక్రియ, లోహక్రియ, ఆశ్మక్రియ,
మృత్క్రియ, దారుక్రియ, వేణుక్రియ,
చర్మక్రియ, అంబరక్రియ, ఆదృశ్య
కరణము, దూతీకరణము, వాణిజ్యము,
పాశుపాల్యము, కృషి, ఆనవకర్మము,
ప్రాణిమ్యూత కాశలము.

చతుస్సమములు- చందనము, అగరు,
కస్తూరి, కుంకుమ.

చరపంచకము—భేదరులు (దేవతలు,
ఎక్షులు), భూచరులు (మనుష్యాదులు),
వనచరులు (మృగాగలు), జలచరులు
(మత్స్యగలు), నీచరులు (దేవతలు,
జ్ఞానులు).

చర్యాపాదచతుష్టయము — చర్యా
పాదము (భువిగలసమస్తదేవాలయము
లనుదర్శించుటకై సంచారముచేయుట)
క్రియాపాదము - (ఇష్టదేవతల నారా
ధించుకొనుట), యోగపాదము - (తన
ఇష్టదేవతలను ధ్యానించుకొనుట), జ్ఞాన
పాదము - (సమస్తము తన యిష్టదేవతా
స్వరూపముగా భావించి తిద్వినా
యితర పదార్థము లేదని నిర్ధారణ
చేసికొనుట).

చాటుప్రబంధములు— 1 సద్గతి,
2 బద్ధతి, 3 విద్ధతి, 4 ఉత్కుల్లకము.

చాతుర్భుద్రకములు— శొంఠి, అతి
వస, తుంగముస్తలు, తిప్పతీగ, (నేల

వేము, శొంఠి, తుంగముస్తలు, తిప్ప
తీగ).

చాతుర్మాస్యములు—ఆషాఢ, శ్రావణ,
భాద్రపద, ఆశ్వయుజములు.

చాతుర్మాస్య హవిర్యజ్ఞములు—
వైశ్వదేవ, వసుణప్రసూన, సాక మేధ,
సునాకీరములు.

చాతుర్యము లేక సంభవింపనివి—
దేశాటనము, పండితమిగ్రత, వారాం
గన, రాజసభా ప్రవేశము, అనేక
కాస్తాగ్రథ విలోకనము.

చిత్తవికే బ్రయితీధులు — విదియ,
చవితి, పంచమి, షష్ఠి, ఆష్టమి. దశమి,
ద్వాదశి.

చిత్రమూలత్రయము—నల్ల, తెల్ల,
ఎఱ్ఱచిత్రమూలములు.

చిత్రవస్త్రావస్థలు—ధాతము, ఘట్టి
తము, లాంఛితము, రంజితము.

చిరంజీవి సప్తకము— 1 ఆశ్వత్థామ,
2 బలి, 3 వ్యాసమహర్షి, 4 హనుమం
తుడు, 5 విభీషణుడు, 6 కృపాచా
చార్యులు, 7 పరశురాముడు.

చైతన్య సప్తకము— చూ. సప్తవిధ
చైతన్యములు.

ఛందస్సులు—ఉక్త, ఆత్యుక్త, మధ్య,
ప్రతిష్ఠ, సుప్రతిష్ఠ, గాయత్రీ, ఉష్ణిష్ఠ,
అనుష్టుప్, బృహతి, పక్షి, త్రిష్టుప్,
జగతి, ఆతిజగతి, శక్వరి, ఆతిశక్వరి,
అష్టి, ఆత్యష్టి, ధృతి, అతిధృతి, కృతి,
ప్రకృతి, ఆకృతి, వికృతి, సంకృతి,
అభికృతి, ఉత్కృతి.

జంగమములు— ఉద్భిజ్జములు (మొలకలెత్తునవి - వృక్షాదులు), స్వేదజములు (చెమట వలనను, భూమితేమ వలనను బుట్టినవి - నల్లలు, దోమలు మొ అండ్ జములు (గ్రుడ్లనుండి పుట్టినవి - సర్పాదలు) జరాయుశలు (మావిగోఁ బుట్టినవి - మృగాదలు)

జంగమ విషములు— తేలు, కెఱ్ఱి, పాము, కుక్క, నక్కకొటులవిషము.

జంతు సామాన్యధర్మములు— అహారము, నిద్ర, భయము, విధున కర్మము.

జకారపంచకము— 1 జనని, 2 జన్మ భూమి 3 జాహ్నవి 4 జనార్దనుడు, 5 జనకుడు.

జగన్నియామకపంచదేవతలు— 1 వాయువు, 2 సూర్యుడు, 3 అగ్ని, 4 ఇంద్రుడు, 5 మృత్యువు.

జలభేదములు— వానసీరు, సముద్రపు సీరు, నదియందలిసీరు, ఊట సీరు, నూతిసీరు.

జాతుల విచారణము— బ్రహ్మముఖమున బ్రాహ్మణులును, బాహువులయందు క్షత్రియులును, ఊరువులయందు వైశ్యులును, పాదములయందు శూద్రులును జనించినట్లు పురాణ ప్రసిద్ధము. మఱికొందఱు జాతులు వృత్తులనుబట్టి వచ్చినవందురు. శ్లో జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతేద్విజః వేదపారంతు విప్రణాం బ్రహ్మజానంతు బ్రాహ్మణః.

జీరకద్వయము— జీలకఱ్ఱ, నల్లజీలకఱ్ఱ.

జీవపంచమూలములు— జీవకము, ఋషభకము, వేడ, మహావేడ, కాళోలి, (పిల్లిపీచర, కెడ్డగమ్మడి, పాలకూర. జీవకము, వృషభకము)

జీవనిరీవ వ్యాధితనక్షత్రములు— సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలు 7 నక్షత్రములు నిజవగులు. వానియందు సాహిత్యవిద్య ఆరంభింపరాదు. అటుపై 12 నక్షత్రములు సజీవములు. ఇవి మంచివి. మిగిలిన 8 నక్షత్రములు వ్యాధితనములు. ఇవి మంచివి కావు.

జ్ఞానచతుష్టయము — శ్రవణము, చింతన, నిశ్చయము, నిష్ఠ.

జ్ఞానత్రయము— సంజ్ఞాన, విజ్ఞాన, ప్రజ్ఞానములు. చూ. త్రివిధజ్ఞానములు.

జ్ఞానసాధన గ్రంథములు — వేదములు, ఉపనిషత్తులు, పురాణములు, శాస్త్రములు, బ్రహ్మసూత్రములు. భగవద్గీత మొ.

జ్ఞానసాధనములు— (1) శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధి, శ్రద్ధ. (2) శ్రవణము, మననము, నిధి, ధ్యానము.

జ్ఞానేంద్రియపంచకము — త్వక్కు, చక్షువు, రసన, శ్రోత్రము, స్రూణము.

జ్ఞానేంద్రియ విషయములు— త్వక్కు (చర్మము) నకు స్పర్శ, చక్షువు (కన్ను) నకు రూపము, రసన (నాలుక) కు రుచి, శ్రోత్రము (చెవి) నకు శబ్దము, స్రూణము (ముక్కు) నకు గంధము.

జ్యేష్ఠాత్రయము— క్యేష్ఠమాసములొ

బుట్టిన క్షేప్తానక్షత్రజాతకునకు క్షేప్త కన్యకను వివాహము చేయరాదు.

2 క్షేప్తానక్షత్రజనితులకు క్షేప్తమాస మున వివాహము కూడదు. 3 క్షేప్త (మొదటి) కన్యకకు క్షేప్త (మొదటి) కుమారునకును క్షేప్తమాసములో వివాహము చేయరాదు. (వధూవరు లిరువురును క్షేప్తలే అయినచో క్షేప్త మాసమున వివాహము కూడదనట)

జ్యోతిష సిద్ధాంతములు— శరా శర, గర్గ, క్రహ్య, నూర్య వ్యాస, వసిష్ఠ, ఆత్రి, కాశ్యప, నారద, మరీచి, మన, అంగీరస, రోమక (లోమశ) పాణిశ, చ్యవన, యవన, భృగ, శౌనక (సోమ) సిద్ధాంతములు. ఇటీవల శ్రీపతి, సత్యాచార్యుడు, వరాహవిహిరులు, గౌతముడు, కాలి రాసుడు, జైమిని, వేమలవాడ భీమ కవి, యవనాచార్యుడు మొ వ్రాసిరి.

తంద్రులు— తన్నగన్నవాడు ఉప నయనము చేసినవాడు, చగువుచెప్పిన వాడు, విపత్తునఁ గాపాడినవాడు, అన్నముపైట్టి పోషించినవాడు. (5)

తాపత్రయము— 1 ఆధ్యాత్మికము (తనదేహేంద్రియాదులకుఁ గలిగిన ఆధి వ్యాధులచేడఁబొందుట) ఆధి భౌతిక ము (తనకంటె నితరులైన భార్యా పుత్రులకు సంభవించిన యాధివ్యాధు లకును, సర్వ వృత్తికాది బాధల కును బరితపించుట) 3 ఆధి దైవికము (లోకమునకుఁ గలిగిన యత్యాతప, అనాతప, అతివృష్టి, అతి వాయువు మొ॥ వానివలని దుఃఖమును దనపైఁ బెట్టుకొనుట).

తామసవృత్తులు— మోహము, భయ ము, వివాదము, సుఖదఃఖానుభవము.

తారాబలములు— జన్మతార, సంప త్తార, విపత్తార, క్షేమతార, ప్రత్య క్తార సాధనతార, నైధనతార, మిత్ర తార, పరమవైత్రతార (1)

తాళదశప్రాణములు— కాలము, మాస్సు, క్రియ, లింగము, జాతి, గ్ర హము, కలలయ, యతి, సప్తారము 10

తాళపంచకము— చతురశ్రము, త్రిశ్ర ము, విశ్రము, ఖండము, సంకీర్ణము.

తిక్తపంచకము— 1 బిల్వము 2 చేగు పొట్ల 3 మలక, 4 తిప్పతీగె, 5 అడ్డ సరసు.

తిధులు— పాడ్యమి, విదియ తదియ, చవితి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి అష్టమి, నవమి, దశమి, ఏకాదశి ద్వాదశి, త్రయోదశి, చతుర్దశి, పౌర్ణిమ, (అమా వాస్య).

తుషితులు— తోఁపుడు ప్రతోఁపుడు, సంతోఁపుడు, భద్రుడు, శాంతి, నిడ స్పతి, కని, విభుడు, వహ్ని, సుదేవుడు, లోచనుడు (అకూతి పుత్రుఁడగు యజ్ఞుడు, అతని సోదరియగు దక్షిణ యు వీరి తల్లిదండ్రులు)

తృణపంచమూలములు— 1 వరి, 2 దర్భ, 3 జనపదంటు, 4 చెఱకు, 5 కామంచగడ్డి.

త్రయోదశగుణములు— రాగము, ద్వేషము, కామము, క్రోధము, లోభ ము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము.

ఈర్ష్య, అనూయ, దర్పము, దంభము, అహంకారము.

త్రికంటములు—వాకుడు అగ్నిదము, శేవడిదూలగోవిల.

త్రికటుకములు, త్రియూషములు— శౌరి, పిప్పలి, మిరియాలు.

త్రికరణములు—1మనస్సు, 2వాక్కు, 3 కాయము.

త్రికర్మములు— పుణ్యకర్మము (వేదోక్తవిధిచే జేయబడునది), పాపకర్మము, (విధి తప్పిసంచరించువారిచే నాచరింపబడునది), మిశ్రకర్మము, (విధ్యవిధులచే జేయబడునది)

త్రికాలములు— చూ. కాలములు. (ప్రాత ర్మధ్యాహ్న సాయంకాలములు)

త్రికూటములు—వాగ్భవ, కామరాజ, శక్తికూటములు.

త్రిక్షౌరములు— సజ్జాక్షౌర, యవాక్షౌర - వెలిగారములు.

త్రిగంధములు— ఏలకులు, జాపత్రి, దాల్చినచెక్క.

త్రిగుణములు— 1 సత్త్వము, 2 రజస్సు, 3 తమము.

త్రిజాతములు—1 ఏలకులు, 2 లవంగ చెక్క, 3 లవంగపత్రి.

త్రిదండములు—మ నో దండము, వాగ్దండము, కర్మదండము.

త్రిదోషములు—1 వాత, పితృ, క్లేష్మములు, 2 అతివ్యాధి, అవ్యాధి, అసంభవము.

త్రిపత్రములు— లవంగపత్రి, జాజిపత్రి, తాళిసపత్రి.

త్రిపదార్థములు—(అ ద్వైతమును) ఈశ్వరుడు, ఆత్మ, ప్రకృతి, (ద్వైతమును) ఆత్మ, పరమాత్మ, జడము.

త్రిపుటములు — 1 జ్ఞాతృ జ్ఞాన జ్ఞేయములు. 2 కర్తృ కారణ కార్యములు. 3 ద్రష్టు దర్శన దృశ్యములు.

త్రిపుణములు— తాళకము, పల్లెరు, బటాణీలు.

త్రిపురాసురులు— (తారకాసురుని కుమారులు) 1 విద్యున్నాలి, 2 తారకాక్షుడు, 3 కమలాక్షుడు.

త్రిపురుషము— పితృ, పితామహ, ప్రపితామహులు.

త్రిఫలములు— 1 కరక, తాడి, ఉసిరికలు, 2 ద్రాక్ష, కాశ్యర్య, ఖజూరములు. 3 జాజి, లవంగ, పూగఫలములు.

త్రిమతములు— చూ. మతత్రయము.

త్రిమదములు— విద్యామదము, ధనమదము, కులమదము (తేనె, శర్కర, నేయి.)

త్రిమూర్తులు—1 బ్రహ్మ, 2 విష్ణువు, 3 మహేశ్వరుడు.

త్రిలక్షణములు— 1 జవాల్లక్షణ, 2 అజవాల్లక్షణ, 3 జవాదజవాల్లక్షణము.

త్రిలవణములు—1 సైంధవము, 2 సావర్పము, 3 బిడాలవణము.

త్రిలింగములు— 1 క్రీశైలము, 2 దక్షా
రాము, 3 కాశేశ్వరము (తారక,
మహాకాళ, హరికలింగములు). (2)
1. ఇష్టలింగము, 2. ప్రాణలింగము,
3. భావలింగము. (3) 1 గురులింగము,
2. జంగమలింగము, 3. శివలింగము,
చూ. లింగత్రయము.

త్రిలోకములు— 1 స్వర్గము, 2 మర్త్య
ము, 3 పాతాళము లేదా 1 భూలో
కము, 2 భువనలోకము, 3 సువర్నలోకము.

త్రివర్గము— 1 ధర్మము, అర్థము,
కామము, 2 సత్త్వము, రజస్సు తమము,
3 త్మయము, స్థానము, వృద్ధి.

త్రివిధ అభ్యాస యోగములు —
ప్రాకృతము, వైకృతము, కుంభకము.

త్రివిధ కర్మములు — సంచితము-
జీవుడు ప్రతి జన్మయందును ఆర్జిం
చుచు రాగా గుట్టలుగాఁబడిన పుణ్య
పాపకర్మల సమూహము; ప్రారబ్ధము-
జీవుని సంచితమునుండి ఈశ్వరుడు
ఈ జన్మమున నీ పుణ్యపాపకర్మ లనుభ
వింపుమని పంచివెట్టుట, ఆగామి-
జీవుడు తాను ధరించి యుండెడు
శరీరముద్వారా మరణకాలపర్యంతము
చేసిన పుణ్యపాప కర్మముల సమూ
హము శరీరమును విడచినతోడనే
వెనుకటిజన్మములయందు అనుభవింపఁ
గా మిగిలినవానితోఁ గలియుట,
2 నిత్యకర్మ - సంధ్యావందనాదికము,
నైమిత్తికకర్మ - క్రాద్ధాదికము, కామ్య
కర్మ - పుత్రేష్టి మొ॥ (3) పుణ్యకర్మ,
పాపకర్మ, మిశ్రకర్మ.

త్రివిధ కారణములు— నిమిత్త, సమ
వాయు, అసమవాయ కారణములు.

త్రివిధ కావ్యములు— గద్యమయము,
పద్యమయము, ఉభయమయము,

త్రివిధ క్రియలు — మణిమంత్రాపద
ములు (తపము, స్వాధ్యాయము,
ఈశ్వర ప్రణిదానము).

త్రివిధ గతులు — ఉర్ధ్వ, మధ్య
అధోగతులు

త్రివిధజపములు — 1 వాచకము,
2 ఉపాంశువు, 3 మానసికము.

త్రివిధ జీవావస్థలు — 1 విశ్వత,
2 తైజసత, 3 ప్రాజ్ఞత.

త్రివిధ జీవులు— 1 విశ్వేందు, 2 తైజ
సుందు, 3 ప్రాజ్ఞేందు.

త్రివిధ జ్ఞానప్రతిబంధకములు —
1 సంయమ, 2 అసంభావన, 3 విప
రీత భావన.

త్రివిధ జ్ఞానములు— 1 సంజ్ఞానము,
(పద పదార్థజ్ఞానము), 2 విజ్ఞానము,
(పద పదార్థజ్ఞానాంతరమునఁ గలిగిన
యభిప్రాయవిశేషము), 3 ప్రజ్ఞానము-
(బ్రహ్మ సాక్షాత్కార జ్ఞానము)-
ప్రపంచశాస్త్రు, బ్రహ్మ జ్ఞానములు.
1 పరిజ్ఞానము, (ఓంకారము
నందలి అకారమును పతిగా గుర్తించుట)
2 పాశజ్ఞానము, (ఓంకార
మందలిఉకారమే జగద్రూపపాశమని
గుర్తించుట) 3 పశుజ్ఞానము (ఓంకార
మందలి మకారమే జీవరూప పశువు
గా గుర్తించుట).

త్రివిధ తాదాత్మ్యములు — కర్మ
జన్య, సహజ, భౌతిజన్యములు.

త్రివిధ దానములు — 1 పిండ ప్రదా
నము-(తండ్రి తాతముత్తాతలకుఁ జేయు
నది) 2 శేషప్రదానము-(ముత్తాతతండ్రి,
ముత్తాత తాత, ముత్తాత ముత్తాతలకు
పిండప్రదానమున చేతులకంటుకొనిన
మెతుకులదానము), 3 ఉదకదానము-
(ముత్తాత ముత్తాతపైన యేతుతరముల
వారికి యిచ్చుదానము). 4 ఉత్తమ,
మధ్యమ, అధమ దానములు.

త్రివిధ దీక్షలు — వేధ, మను, క్రియా
దీక్షలు (2) సమయ, విశేష, నిర్వాణ
దీక్షలు.

1. ద్యౌదీక్ష — (చేప గ్రుడ్లను పెట్టి వానిని
దిరిగిమాచిన బిడ్డలగును. అట్లే యువ
దేశకాలమున గురువు శిష్యుని అప
రోక్ష సాక్షాత్కార బ్రహ్మభావము
కలవాడగునా కాఁడా యని వీక్షిం
చుట.)

2. స్పర్శదీక్ష — (పక్షులు గ్రుడ్లను పెట్టి
వానిని జెక్కలచే నాచ్ఛాదనము
చేసియుండిన నవి బిడ్డలగును. అట్లే
గురువు తన్నాశ్రయించిన శిష్యుని
శరీరమును హస్తముచే నిమిరుట.)

3. వాగ్దీక్ష — (భృమరముమంటిలోనుండి
పురుగును దీసికొనిపోయి దాని చెవి
లోఁ గూసికూసి తన రూపమువలెఁ
జేసికొనునట్లు గురువు బోధ చేసి
శిష్యుని దనవలెఁ జేసికొనుట.)

త్రివిధ నాడులు — 1 ఇదానాడి (ఇది
కైలాసగిరి) 2 పింగళనాడి (ఇదిమంధర
గిరి) 3 సుషుమ్ననాడి (ఇది మహా

మేరువు), (2) 1 వాతము 2 పైతృము
3 క్లేష్మము.

త్రివిధ నాయికలు — 1 ముగ్ధ (ఉద
యించుచున్న యావనమును, లజ్జయు
గల స్త్రీ, 2 మధ్య (సగము వీడిన లజ్జ
గల యావనవతి) 3 ప్రాళ (సిగ్గువిడిచిన
సంపూర్ణయావనవతి).

త్రివిధ పరమేశ్వరపరికరములు —
అధికార, భోగ, లయ పరికరములు.

త్రివిధ పరమేశ్వరలక్షణములు —
1 సత్తు, 2 చిత్తు, 3 ఆనందము.

త్రివిధ పితృదేవగణము — వసు,
రుద్ర, ఆదిత్యగణములు.

త్రివిధ ప్రకృతిగతానుశీలనములు —
దేశగత, కాలగత, ద్రవ్యగతములు.

త్రివిధ ప్రకృతులు — పర, ఆపర,
పరాపర.

త్రివిధ ప్రతిబంధములు — భూత,
భావి, వర్తమానములు.

త్రివిధ ప్రసాదములు — 1 శుద్ధము,
(గురుభుక్తశేషము), 2 సిద్ధము (ఈశ్వర
భుక్తశేషము) 3 ప్రసిద్ధము (భగవ
ద్భక్తుల భుక్తశేషము).

త్రివిధ ప్రాణాయామములు —
పూరకము, కుంభకము, రేచకము.

త్రివిధ బుద్ధులు — సాత్త్విక, రాజస,
తామసములు.

త్రివిధ బౌద్ధమత ధర్మములు —
బుద్ధం, బోధం, సంఘం, శరణం
గచ్ఛామి.

త్రివిధ భక్తులు— 1 బాహ్యము, (పరోక్షజ్ఞానమునకు), అనన్యము (అపరోక్షజ్ఞానమునకు), రేచికాంతము (విశ్వయజ్ఞానమునకు గలుగు నిత్యానందమునకు కారణము అగును)

త్రివిధ భగవదనుభవములు— స్వరూపగత శక్తిగత, క్రియాగత, భగవదనుభవములు.

త్రివిధ మండలములు— సూర్య చంద్రాగ్ని మండలములు.

త్రివిధ మహాయోగములు— హర, లంబికా, రాజయోగములు.

త్రివిధ మాయలు — 1. అవిద్య, 2. ఆవరణ, 3. విక్షేపము.

త్రివిధ ముక్తులు— 1. క్రమముక్తి, 2. జీవముక్తి, 3. విదేహముక్తి.

త్రివిధ యోగాభ్యాసములు— 1. ఆరుగుక్షులు 2. ఆరురోహులు, 3. ఆరుమాధులు

త్రివిధ యోగశాస్త్రగ్రంథములు— బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రగ్రంథము.

త్రివిధ రతులు— 1 మందవేగము, 2. మధ్యవేగము, 3. చండవేగము.

త్రివిధ రసాభాసలు— 1 భార్యాభర్త లలో నొకరికిమాత్రమే యనురాగము గలిగి యుండుట, 2. తిర్యక్జ్యేచ్ఛగత శృంగారము, 3. కాంతకు బహునాయకాసక్తి.

త్రివిధ రాజయోగములు— 1. సాంఖ్యము, 2. తారకము, 3. అమనస్కము.

త్రివిధ రీతులు — వైచరిభి, గాడి, పాంచాలి.

త్రివిధ లక్ష్యలక్షణములు— లక్షణ దోషములు— చూ. లక్ష్యత్రయము, లక్ష్యత్రయము.

త్రివిధ లక్ష్య లక్ష్యోర్థములు— అభివ్యాప్తి, అవ్యాప్తి ఆసంధవము.

త్రివిధ వాసనలు — 1 లోకవాసన, 2. శాస్త్రవాసన, 3. దేహవాసన.

త్రివిధ విరక్తులు— 1. విహికము, 2. ఆముష్మికము, 3. మిశ్రము.

త్రివిధవీరరసములు— యుద్ధ, దాన, దయా వీరరసములు.

త్రివిధ వ్యాధులు — వాత, పిత, క్లేష్మములు.

త్రివిధ శక్తులు — ప్రభు ముత్రోత్సాహములు. లేదా ఇచ్ఛా, జ్ఞాన, క్రియాశక్తులు.

త్రివిధ శరీరములు— (1) వ్యష్టి, సమష్టి, కారణశరీరములు. (2) స్థూల, సూక్ష్మ, కారణశరీరములు.

త్రివిధ శాస్త్రగ్రంథములు—

(1) ప్రభుసమ్మితములు (వేదశాస్త్రాది కము) (2) మిత్రసమ్మితములు (పురాణేతిహాసములు) (3) స్త్రీ సమ్మితములు (కావ్య నాటకాలంకారములు). (2) సాంఖ్యము, పాతంజలీయము, వేదాంతము.

త్రివిధ సంగీతస్థాయులు— మంద్ర, మధ్య, తారకములు.

త్రివిధ సంస్కారములు—1 వేగము,
2. భావన, 3. స్థితస్థాపకము.

త్రివిధ సమాసములు—1. సాంస్కృతికము, 2. ఆచ్ఛికము, 3. మిశ్రము.

త్రివిధ సూత్రములు — 1. జైమిని సూత్రములు, (కర్మకాండము-పూర్వ మీమాంస), 2. బ్రహ్మసూత్రములు, (వ్యాసకృతములు - ఉత్తిరమీమాంస), 3. మతసూత్రములు (ఆపస్తంబ, ఆశ్వలాయన, కౌత్యాయన కర్తృకములు).

త్రివిధ స్త్రీలు—1. తృప్త, 2. ఆతృప్త, 3. తృప్తాతృప్త.

త్రివిధ స్థానములు—నాభి, హృదయ, భూమిధ్యములు.

త్రివిధ స్వరములు—1. ఉదాత్తము, అనుదాత్తము, స్వరితము 2. హ్రస్వము, దీర్ఘము, ప్లుతములు.

త్రివిధాత్మలు—గౌణ, మిధ్య, ముఖ్యాత్మలు.

త్రివిధాద్వైతములు—భావాద్వైత, క్రియాద్వైత, ద్రవ్యాద్వైతములు.

త్రివిధాధారములు—బేషశ్లేషికము, వైషయికము, ఆభివ్యాపకము.

త్రివిధానందములు—బ్రహ్మానందము, వాసనానందము, విషయానందము.

త్రివిధాలంకారములు—శబ్దనిష్ఠములగు అనుప్రాసాదులు, అర్థ నిష్ఠములగు ఉపమాదులు. శబ్దార్థ నిష్ఠములగు పునరుక్తవదాభాసాదులు.

త్రివిధేంద్రియములు - జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియ, అంతరింద్రియములు (మనోబుద్ధ్యహంకారములు)

త్రివిధేచ్ఛలు—1. క్షేచ్ఛ, 2. పశేచ్ఛ, 3. అనిచ్ఛ.

త్రివిధేషణములు - దాశేషణ, (భార్య మొదలగు స్త్రీలయందలి యాశ), పుత్రేషణ (కుమారులయందలియాశ), భనేషణ (ద్రవ్యమందలి యాశ).

త్రివిధోత్పాతములు—1 దివ్యము, 2. ఆంతరిక్షము, 3 భౌమము.

త్రివృత్తులు—1. కాంత, ఘోర, మూఢ, వృత్తులు. 2. వైరాగ్య, ఉప కాంతి, వివేకవృత్తులు. 3 మనో, వివేక, అఖండాకార వృత్తులు.

త్రిసంధ్యలు—ప్రాహ్లాము, మధ్యాహ్నము, అపరాహ్లాము.

త్రిసమములు—కరక, శౌంఠి, తిప్పతీగె.

త్రిస్థానములు—నాభి, హృదయ, భూమిధ్యములు (యోగశాస్త్రము).

త్రేతాగుణులు—1. జరరాగ్ని, దావాగ్ని, బడతాగ్ని, 2 అహవనీయము, దక్షిణాగ్ని గార్హపత్యము, 3. పావకుండు, పవమానుండు, శుచి (వీరు వసిష్ఠశాపమున కిఖండికే బుట్టినవారు)

త్వక్పంచకము—మజ్జి, మేడి, రావి, జావ్వి, ప్రబుచ్చెట్ల చెరడు.

దండనత్రయము—1. వధించుట, 2. ధనము హరించుట, 3. కీడించుట.

దండవ్యూహములు—ప్రకృతము, దృఢకేతము, శ్యావత్తు, శ్యావత్కుక్షి, ప్రతిష్ఠము, సుప్రతిష్ఠము, ధ్యానము, విజయము, సంజయము, విశాలము, అవిజయము, నూచి, నూనొకర్ణము, చమూముఖము, రథాస్యము, చలయము, దుర్జయము.

దంతక్షతములు—ఉచ్ఛాసకము, కోల చరిత్రము, ఖండాధికము, ప్రవారముణి, బిందుకము, మణిబిందుమాలిక మూఢకము.

దంతరోగములు —దాలనము, క్రియ దంతము, దంతహర్షము, కరాళము, దంతచాలనము, దంతకర్మర అధితము, శావదంతము, దంతభేదము, కలిపాకము. (10)

దశకషాయమూలములు - నల్లఉప్పి, తెల్లఉప్పి, కోలాకుపున్న, మయ్యాకుపున్న, చిత్రమూలము, సీతాఫలము, చేదుపొట్ల, వావిల, వరగోకి నేల ఉసిరిక.

దశకుమారులు—1 రాజవాహనఁడు, 2. మంత్రగుప్తుఁడు, 3. మిత్రగుప్తుఁడు, 4 ప్రమతి 5. విశ్రుతుఁడు, 6. ఉపహరవర్మ, 7. ఆపహరవర్మ, 8. పుష్యద్యువుఁడు, 9. అర్థపాలుఁడు 10 సోమదత్తుఁడు.

దశక్షౌరములు-1. మనఁగ, 2. ముల్లంగి, 3. మోదుగ, 4. చింత, 5. అల్లము, 6. చిత్రమూలము, 7. వేప, 8. గుమ్మడు, 9. ఉత్తరేణి, 10. వామఁడు.

(3)

దశదానములు— 1. గోదానము, 2. భూదానము, 3. తిలదానము, 4. పిరణ్యదానము. 5. అజ్యదానము, 6. వస్త్రదానము, 7. ధాన్యదానము, 8. గుడదానము, 9. రాప్యదానము, 10. లవణదానము.

దశదిశలు-8 అష్టదిక్కులు, 9. ఊర్ధ్వదిశ, 10. అఘోదిశ.

దశదేవతాభేదములు — నవదేవతాభేదములు+భూతములు.

దశప్రజాపతులు — నవబ్రహ్మలు, వాయుదేవుడు.

దశప్రళయములు-వృత్తి, అవస్థ, శరీరము, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర మహేశ్వర, సదాశివ, విరాట్పురుషప్రళయములు.

దశప్రాణములు — (సంగీతశాస్త్రము)-కాల, మార్గ, క్రియ, గ్రహ, జాతి, లఘు, లయ, కళ, అంగ, యతి ప్రాణములు.

దశబలములు—1. బుద్ధి, 2. ఔచిత్య, 3. వీర్యము, 4. ధ్యానము, 5. జ్ఞానము, 6. కృప, 7. శిలము, 8. బలము, 9. దానము, 10. ఉపేక్ష.

దశభాస్కరక్షేత్రములు - వారణాసి, పుష్పగిరి కాంచి, నివృత్తి, అలంపురి, క్షీరైలము, విరూపాక్షము, క్షిరామకేతు, గోకర్ణ, దశభాస్కర క్షేత్రములు.

దశమూత్రములు— ఏనుగు, దున్న, ఒంటె, ఆవు, మేక, గొర్రె, గుఱ్ఱము, గాడిద, స్త్రీ, పురుషుల మూత్రములు

దశ మూలములు — 1. చిన్నములక,
2. పెద్దములక, 3. నక్కులోకపాన్న,
4. ముయ్యకుపాన్న, 5. పల్లెరు,
6. మాకేడు, 7. కూరనెల్లి, 8. గుమ్మడు,
9. దుందిలము, 10. కలిగొట్టు.

దశ రంధ్రములు — నాసికారంధ్రములు 2, నేత్రములు 2, కర్ణములు 2, మూత్రద్వారము 1, మలద్వారము 1, వాక్కు 1, బ్రహ్మరంధ్రము 1. మణియు శ్రీలకు స్తనరంధ్రములు 2 ను, గర్భ మార్గమున 1 యు అధికముగాఁ గలవు.

దశ రూపకములు — 1. నాటకము - (ప్రఖ్యాతమితివృత్తము. ధీరోదాత్తుఁడు నాయకుఁడు-వీర శృంగారరసములలో నొకదానికి మాత్రమే ప్రాధాన్యము), 2. ప్రకరణము - (ఉత్పాద్య మితివృత్తము. ధీరశాంతుఁడు నాయకుఁడు. శృంగారరసమునకుమాత్రమే ప్రాధాన్యము), 3. భాణము (ఉత్పాద్య మితివృత్తము. ధూర్జటిఁడు నాయకుఁడు. శృంగారవీరరసముల నూచనా మాత్ర సారత), 4. ప్రహసనము (కల్పిమితివృత్తము. పామండ ప్రభృతులు నాయకులు. హాస్యరసప్రధానము) 5. డిము - (ప్రఖ్యాతమితివృత్తము. ధీరోద్ధతులగు దేవగంధర్వపిశాచాదులు 16 గురు నాయకులు), 6. వ్యాయోగము - (ప్రఖ్యాతమితివృత్తము. ధీరోద్ధతుఁడు నాయకుఁడు. వీరరసప్రధానము), 7 సమవాకారము - (దేవాసురాదులు 12 గురు నాయకులు. ఇతివృత్తము కల్పితమును, బ్రసిద్ధమును గావచ్చును. వీరరస ప్రధానము), 8 వీధి-(కల్పిత మితివృత్తము. నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు,

శృంగార రసమునకు నూచనామాత్ర సారత), 9. అంకము - (ప్రఖ్యాత మితివృత్తము. నాయకుఁడు ప్రాకృత జనుఁడు. కరుణరసము ప్రధానము), 10. ఈహామృగము (మిత్రమితివృత్తము. నాయకుఁడు ధీరోదాత్తుఁడు. శృంగారరసమునకు ఆభాసత్వము).

దశ లకారములు — (వ్యాకరణ శాస్త్రము) లట్, లిట్, లుట్, లృట్, లేట్, లోట్, లక్, లిక్, లుక్, లృక్.

దశవిధ కావ్యగుణములు—శేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సుకుమారత, సమత, అర్థవ్యక్తి, బౌదార్యము, కాంతి, ఓజసు, సమాధి.

దశవిధ గమకములు — 1. ఆరోహణము, 2. ఆవరోహణము, 3. ఛాలు, 4. స్ఫురితము, 5. కంపితము, 6. ఆహతము, 7. ప్రత్యాహతము, 8. త్రిపుశ్చము, 9. ఆందోళనము, 10. మూర్ఛన.

దశవిధ గుణములు—కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్య, దంభ, దర్ప, ఈర్ష్యా, అనూయలు.

దశవిధ తాళప్రాణములు—కాలము, మార్గము, క్రియ, అంగము, గ్రహము, జాతి, కళ, లయ, యతి, ప్రస్తారము.

దశవిధ ధాతువులు—భావి, అదాది, జహాత్వాది, దివాది, స్వాది, తుదాది, రుధాది, తనాది, క్ర్యాది, చురాది.

దశవిధ నాడులు — 1. ఇడానాడి - (చంద్రనాడి) (ఇది ముక్కుకు ఎడమ భాగమున నుండును. శ్చేదకుఅధిదేవత), 2. పింగళనాడి-(సూర్యనాడి) ముక్కుకు

కుడిభాగమున నుండును, విష్ణు వధి దేవత), 3. సుషుమ్న నాడి-(అగ్ని నాడి) (సుక్కు మధ్యభాగమున నుండును, బ్రహ్మ అధిదేవత), 4. గాంధారి నాడి-(కుడి నేత్రమందుండును, ఇంద్రుఁ డధి దేవత), 5. అస్తిని నాడి-(నాలుకయందు ను, వామ నేత్రమందును ఉండును వరుణుఁ డధిదేవత), 6. పుషా నాడి - (కుడిచేవియం దుండును, దిగ్దేవత అధి దేవత), 7. పయస్విని నాడి - (ఎడమ చేవియందుండును, బ్రహ్మ అధిదేవత). 8. అలంబన నాడి - (ఇది శిశ్నుమున నుండును, అగ్ని అధిదేవత) 9. లకుహ నాడి-(గుద్ధస్థానముననుండును, భూమి అధిదేవత), 10. శంఖినాడి- (నాభి స్థానముననుండును, చంద్రుఁడధిదేవత).

దశవిధ నాదములు—1 జలనాదము, భేరినాదము, మృదంగనాదము, ఘంటా నాదము, కాహళనాదము, కింకిణీ నాదము, వేణునాదము, శ్రేమరనాద ము, ఓంకారనాదము, శంఖనాదము. (2) చిణి, చిణిచిణి, శంఖ, వేణు, వీణా, తాళ, ఘంటా, భేరి, మృదంగ, మేఘ నాదములని కొందఱి మతము.)

దశవిధ నామాపరాధములు—

1. సాధునింద, 2. శివారి దేవతలు భగ వంతునికంటె స్వతంత్రులని చెప్పుట, 3. గుర్వజ్ఞ, 4. వేదశాస్త్రాదుల నింద, 5. హరినామ స్మరణముందు నిర్లక్ష్య భావము, 6. హరినామమునకు అర్థాంతరకల్పనము చేయుట, 7. హరినామ బలముచే పాపకార్యము లొనరించుట, 8. హరినామముతో నితర శుభకర్మలకు సమత్వము జెప్పుట, 9. శ్రద్ధలేనివారికి

నామాపదేశము చేయుట, 10 నామ మహత్వము విన్నను నామమునఁ ద్రీతి లేకపోవుట.

దశవిధ నియమములు— 1. తపము, 2. సంతోషము, 3. ఆస్తికత్వము, 4. దానము, 5. భగవదర్చన, 6. వేదాంత శ్రవణము, 7. లజ్జ, 8. మతి, 9. జపము, 10. వ్రతము.

దశవిధ నిషిద్ధాచారములు—

1. బహిర్ముఖజనసంగము, 2. అనుబంధము 3. మహారంభాద్యుద్యమము. 4. బహు గ్రంథకళ్యాణ్యసము, 5. వ్యాఖ్యాన వాదము, 6. కార్పణ్యము, శోకాదులకు వశభూతుండగుట, 7. అన్యదేవతల నవ మానపటచుట, 8. సకలభూతములకు నుద్దేశము కలిగించుట, 9. సేవాప రాధ నామాపరాధములు, 10. భగ వంతునిగాని, భాగవతుని గుఱించి గాని చేయు నిందకు అనుమోదన ప్రేరణలు.

దశవిధ పాపములు— చూ. పాపదశ కము.

దశవిధ పుణ్యకర్మములు— 1. పరోప కారము, 2. గురుజనసేవ, 3. దానము, 4. ఆతిథ్యము, 5. పావిత్ర్యము, 6. మహాత్మ్యము, 7. వ్రతము, 8. పశు పాలనము, 9. జగద్వృద్ధి, 10. న్యాయా చరణము.

దశవిధ ప్రళయములు— 1. వృత్తి, 2. ఆవస్థ, 3. శరీర, 4. మను, 5. బ్రహ్మ, 6. విష్ణు, 7. రుద్ర, 8. మహేశ్వర, 9. సదాశివ, 10 విరాట్పురుష ప్రళయ ములు.

దశవిధ బాణాగ్రములు — 1. ఆరా
ముఖము, 2. ద్విభల్లకము, 3. వత్స
దూతము, 4. కర్ణికము, 5. కాకతుండము,
6. క్షురప్రము, 7. గోవుచ్చము,
8. ఆర్ద్రచంద్రము, 9. సూచీ ముఖము,
10. భల్లము.

దశవిధ బ్రహ్మకళలు — సృష్టి, బుద్ధి,
స్మృతి, మేధ, కీర్తి, లక్ష్మి, ధృతి,
స్థితి, స్థిర, సిద్ధికళ.

దశవిధ బ్రాహ్మణులు - పంచగౌడులు,
పంచ ద్రావిడులు.

దశవిధ మన్మథావస్థలు — చూచుట,
మనస్సంగమము, తలంపు, జాగరము,
కృశించుట, అన్యవస్తు విముఖత్వము,
స్థిగ్ధ రేమి, ఉన్మాదము, మూర్ఛ,
చావుకు తెగించుట.

దశవిధ రుద్రకళలు — తీక్షణ, రాత్రి,
భయ, నిద్ర, తంద్ర, క్షుప్త, క్రోధిని,
క్రియ, ఉద్ధారిణి, మృత్యుకళ,

దశవిధ విష్ణుకళలు — జర, పాలిని,
కాంతి, ఈశ్వరి, రతి, కామిక, వరద,
హాదిని, ప్రీతి, దీర్ఘ.

దశవిధ శాస్త్రులక్షణములు —

1. స్వరము, 2. వర్ణము, 3. పదము,
4. ధాతువు, 5. కృత్తులు, 6. తద్ధిత
ములు, 7. కాంకము, 8. సమాసము,
9. సంధి, 10. సుజ్ఞ.

దశవిధ సంస్కారములు — 1. గర్భా
ధానము, 2. పుంసకనము 3. సీమంతము,
4. జాతకర్మ, 5. నామకరణము, 6. అన్న
ప్రాశనము, 7. కర్ణవేధ, 8. కేశఖండ
నము, 9. అక్షరస్వీకరణము, 10. ఉప
నయనము.

దశవిధ సద్గుణములు — 1. సత్యము
పలుకుట, 2. మంచిమాటలాడుట,
3. హితములు చెప్పట, 4. ప్రయోజనము
గాఁ బలుకుట (ఇవివాక్సద్గుణములు) 5.
తీక్షణత్రలు సలుపుట, 6. తపస్సుచేయు
ట, 7. దానము నిచ్చుట (కారీరక సద్గుణ
ములు) 8. సద్భక్తి, 9. నిరాశ,
10. తపశ్చింత (మానసిక సద్గుణములు).

దశవిధాగ్నికళలు — ధూమ్రము, అర్చి,
జ్వలిని, జ్వాలిని, విస్ఫులింగిని, సుక్తి,
స్వరూపము, కపిల, హవ్యవాహనము,
కవ్యవాహనము.

దశావతారములు — 1. మత్స్య,
2. కూర్మ, 3. వరాహ, 4. నారసింహ,
5. వామన, 6. పరిశురామ, 7. క్రీరామ,
8. బలరామ, 9. బాద్ధ, 10. కల్కవ
తారములు.

దశోపనిషత్తులు — ఈశావాస్య, కేన,
కఠ, ప్రశ్న, ముండకి, మాండూక్య,
తైత్తిరీయ, ఐతరేయ, ఛాందోగ్య,
బృహదారణ్యకోపనిషత్తులు.

దహనపంచకము — నల్లజీడి, చిత్ర
మూలప్రయోగము మహిసాక్షియంటిం
చుట, యగ్నిచే వాతాత్మకము, తేలు
కుట్టుట.

దానద్వయము — తా ను గా నిచ్చుట,
ఇతరులచేత నిప్పించుట.

దానపంచకము — సంప్రాప్తము,
ఉత్సర్గము, సంప్రాప్త ధనోత్సర్గము,
స్వయంప్రాప్తము, ప్రతిమోక్షము.

దానములు — తనకుఁగల ధనమంతయు
నిచ్చుట, ఎక్కడ నేని ధనము తీసి

కొన్నిచో దానికిఁ దాననుకూలఁడై యుండుట, అపూర్వవస్తువులనిచ్చుట, ఒకనిధనముఁ బుచ్చుకొనఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట, ఆప్వతీర్పుట.

దానవులు— కశ్యపునకుఁదనువునందుఁ గలిగిన సంతతి. వీరు నూర్గురు. ద్వియాధుఁడు, శంకుకర్ణుఁడు, హయశిరుఁడు, అయోముఖుఁడు, శంబరుఁడు, కపిలుఁడు, వామనుఁడు, మారీచి, మఘవంతుఁడు, ఇల్వలుఁడు, స్యమలుఁడు, విశ్నోభనఁడు, కేతువు, కేతువీర్యుఁడు, శత్రుహరుఁడు, మహాబలుఁడుగుతారకుఁడు, వైశ్వానరుఁడు, పులోముఁడు, విద్రావణ మహాశిరుఁడు, స్వర్ణానువు, వృషపర్వుఁడు, విప్రజిత్రిమొ||స్వర్ణానువునకుఁ బ్రభయఁ, బులోమునకుశచియు హయశిరునకుపదానవియు, వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠయుఁ బుత్రికలు. పులోమకాలకలు వైశ్వానరునకుఁ బుత్రికలై మారీచునకు భార్యలైరి. పులోమయం గఁగలిగినవారుపాలోములు (60,000). కాలకయందుఁ గలిగిన సంతతి కాలకేయులు (1,400). వీరు హిరణ్యపుర నివాసులు. శత్రుహరునకుమాదకుఁడు, హుండుఁడుకలిరి. సుండునివలనఁదాటకయందు మారీచుఁడుకలెను. సంత్రాదునకు గొప్ప తపఃఫలలుగ నివాత కవచులనబడు(3,00,00,000) మూడు కోట్లమందిరాక్షసులుపుట్టిరి. వీరు మణిమతీపుర నివాసులు.

దివ్యపంచకము— 1. తులాదివ్యము, 2. అగ్నిదివ్యము, 3. జలదివ్యము, 4. విషదివ్యము, 5. కోశదివ్యము.

దివ్యవనములు— మేరువున కుత్తరమున

నందనము, తూర్పునఁ జైత్రరథము, దక్షిణమున గంధమాదనము, పశ్చిమమున వైభాజమును కలవు.

దీపక పంచకము— కనివెండ, చిత్రమాలము, వామము, అజామోదము, జీలకఱ్ఱ.

దీప్యక వట్కము— కంకుమ పూవు, గంధివగరము, చిత్రమాలము, జీలకఱ్ఱ, నిమ్మ, మయూరశిఖ.

దుఃఖ భాగులు— ఈర్ష్యాభువు, జాగుపాన తుఁడు, నిస్సంతోషి, కొద్ధనుఁడు, నిత్యశంకితుఁడు, పరభాగ్యోపజీవి.

దుఃఖ ద్వయము— వ్యాధి దుఃఖము, ఆధి దుఃఖములు.

దుర్గ చతుష్టయము— పర్వత, వన, ప్రాకార, సముద్ర దుర్గములు.

దుర్గాత్రయము— నల్లసుగంధి, వీలిచెట్టు, కోయిల దింతెన.

దుర్లభ్యములు— ప్రియ వచనములతోడిదానము, గర్వరహితమైన జ్ఞానము, తుమాహితమైన శౌర్యము, త్యాగయుక్తమైన విత్తము.

దుష్టచతుష్టయము— దుశ్శోధనుఁడు, దుశ్శాసనుఁడు, కర్ణుఁడు, శకుని.

దూతీచతుష్టయము— 1. పారిక, 2. చతురిక, 3. సహసంచారిక, 4. దూలిక.

దృష్టిభేదములు— సమము (జెప్పపాటు లేకుండునట్లుచూచుట), అలోకితము (త్వరగా కనుబొమ్మలను చిత్ర

కారముగాఁ ద్రిప్పి వ్యక్తముగాఁ జూచుట), సాచి - (దృష్టిస్వస్థానమందే నిలిచి కడకంటివఱకుఁ జలనక్రమమున చలించుట), ప్రలోకితము - (చూపులు రెండుప్రక్కలకడవఱకు కదలించుట), నిమిలితము (సగముకన్న దెఱచుట), ఉల్లోకితము - (దృష్టిని కైకి ప్రసరింపఁ జేసి క్రిందికి వంచుట), అనువృత్తము - (అలిశీఘ్రముగా క్రిందు మీఁదుగాఁ జూచుట) అవలోకితము (క్రిందుగాఁ జూచుట) (8)

దేవతరువులు— మందారము, కల్పవృక్షము, పారిజాతము, సంతానము, హరిచందనము.

దేశములు— అంగ, వంగ, కలింగ, కర్ణాటక, కేరళ, కామరూప, గౌడ, వనవాస, కుంతల, కొంకణ, మగధ, సౌరాష్ట్ర, మాలవ, లాట, చోట, వరాట, శబర, కుతుర, కురు, అవంతి, పాండ్య, మద్ర, సింహళ, ఘూర్జర, పారసీక, మిథిల, పాంచాల, శూరసేని, గాంధార, చాక్లాక్, హైహయ, తోళవ, సాల్య, పుండ్రక, ప్రాగ్జోతిష మత్స్య, చేది, బర్బర, నేపాల, గౌళ, కాశ్మీర, కన్యాకుబ్జ, విదర్భ, ఖురసాణ, మహారాష్ట్ర, కోసల, కేకయ, అహిచ్ఛత్ర, త్రిలింగ, ప్రయాగ, కరహాటక, కాంభోజ, భోజ, చోళ, హూణ, కాశీ దేశములు.

దేశ్యక్రియలు— ధృవము, సర్పిణి, కృష్యము, పద్మిని, విసర్జిత, విక్షిప్త, పతాకము, పతిత.

దేవాత్రయము— నృథాల, నూత్న, కారణదేహములు.

దేహసప్తాశయములు— వాత, పిత్త, శ్లేష్మ, రక్త, ఆమ, పక్వ, మూత్రాశయములు. (స్త్రీలకు గర్భాశయము స్తన్యాశయము ఎక్కువగా నుండును).

దోషములు— (అలంకారిక దోషములు) అప్రయుక్తము, అపుష్టార్థము, అసమర్థము, నిరర్థకము, నేయార్థము, చ్యుతసంస్కారము, సందిగ్ధము, అప్రయోజనము, క్లిష్టము, గూఢార్థకము, గ్రామ్యము, అన్యార్థము, అప్రతీకము, అవిమృష్టవిధేయాంశము, విరుద్ధమతికృత్తు, అశీలము, పరుషము.

దోహదములు— అశోకమునకుఁ బాదతాడనము, బాగడకుముఖసీఘ్రపు, గోరంటకు అలింగనము, బొబ్బగునకు వీక్షణము, మామిడికి గరస్పర్శఘ్నము, సంపెంగకు ముఖరాగము, కొండగోగునకు సల్లాపము, వావిలికి ఊర్పు, మోరటికి బాట, సురపొన్నకు నవ్వు మొ॥

ద్రవపంచకము— గురివెండ, వెలిగారము, తేనె, నేయి, బెల్లము.

ద్రవ్యావస్థాపంచకము— సమస్త ద్రవ్యములును, రస, గుణ, వీర్య, విపాక, ప్రభావములను నైదవస్థలు కలిగి యుండును.

ద్రావకద్వయము— 1. గంధక ద్రావకము, 2. పెట్టుప్పు ద్రావకము.

ద్వంద్వములు— మంచి చెడ్డలు, పాప పుణ్యములు, తప్పొప్పులు, ఇహపరములు, ఉచ్చసీచములు, రాత్రింబవళ్లు, తల్లిదండ్రులు, న్యాయాన్యాయములు, సంకోచవికాసములు, సుఖదుఃఖములు,

నామరూపములు, ఆరోపాపవాదములు.

ద్వాదశకూటము— 1. ది న ము, 2. గణము, 3. మాహేంద్రము, 4. స్త్రీ దీర్ఘము, 5. యోని, 6. రాశి, 7. రాశ్యధిపుడు, 8. చక్రము, 9. రజాన, 10. వేద, 11. వర్ణ కూటము, 12. నాడీకూటము.

ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములు—

1. సోమనాథము, 2. మల్లికార్జునము, 3. మహాకాళము, 4. ఓంకారము, 5. వైద్యనాథము, 6. కీమశంకరలింగము, 7. రామేశలింగము, 8. నాగేశలింగము, 9. విశ్వేశలింగము, 10. త్ర్యంబకలింగము, 11. కేశదారలింగము, 12. ఘృస్యకేశలింగము.

ద్వాదశ దానములు— 1. ఔషధ

దానము, 2. విద్యాదానము, 3. ఆన్నదానము, 4. పంథాదానము, 5. ఘట్టదానము, 6. గృహదానము, 7. ద్రవ్యదానము, 8. కన్యాదానము, 9. కూపతటాకాదుల మూలమున జలదానము, 10. మార్గస్థ వృక్షములవలన ఛాయాదానము, 11. ఉపయుక్తస్థలములందు దీపదానము, 12. వస్త్రదానము.

ద్వాదశ భావములు— 1. లగ్నము,

2. ధనభావము, 3. భ్రాతృభావము, 4. సుఖభావము, 5. పుత్రిభావము, 6. శత్రుభావము, 7. కళత్రభావము, 8. ఆయుర్భావము, 9. కిత్తభావము, 10. రాజ్యభావము, 11. లాభభావము, 12. వ్యయభావము.

ద్వాదశ మలములు — క్రోధ్య, శేతస్య, నెత్తురు, మెదడు, యాత్రము,

విష్ణు (మలము), గులిమి, గోరు, తెమడ, కన్నీరు, కంటిపుసి, చెమట (కొందఱు చీమిడి పదమూడవ మలమందురు.)

ద్వాదశ మండలములు—

1. అరి 2. మిత్రుడు, 3. మిత్ర మిత్రుడు, 4. అరిమిత్ర మిత్రుడు, 5. పాశ్చిగ్రాహుడు, 6. అక్రందుడు, 7. అక్రందాసారుడు, 8. షాస్తీ, 9. గ్రాహసారుడు, 10. విజగీషుడు, 11. మధ్యముడు, 12. ఉదాసీనుడు.

ద్వాదశ లవణములు— 1. కార్కేరియా

ఫ్లోర్, 2. కార్కేరియా ఫాస్, 3. కార్కేరియా సల్ఫు, 4. షేర్రం ఫాస్, 5. కాలీమూర్, 6. కాలీఫాస్, 7. కాలీసల్ఫు, 8. మెగ్నీషియాఫాస్, 9. సేట్రంమూర్, 10. సేట్రంఫాస్, 11. సేట్రంసల్ఫు, 12. సైరీషియా. (ఈ ద్వాదశలవణ చికిత్సలు డాక్టరు విల్ హెల్మ్యు హెన్రీల్ న్యూస్టరు 19 వ శతాబ్దమున కనుగొనెను)

ద్వాదశ సత్వములు — దేవ, మనుజు,

నాగ, యక్ష, గంధర్వ, పితృ, కాక, వానర, గార్దభ, ముని, రాక్షసు, కిన్నర సత్వము.

ద్వాదశ సరోవరములు — మంధ,

అవోధ, లోవింధ, మానస, శైలోద, బిందుసార, శయాన, విష్ణుసాద, చంద్రప్రభ, పయోద, ఉత్తరమానస, రుద్రకాంత సరస్సులు.

ద్వాదశ సూర్యకళలు — తపిని,

తాపిని, ధూమ్ర, మరీచి, జ్వాలిని,

రుచికల, సుఖము, భోగద, విశ్వకల,
బోధిని, ధారుణి, తుమ.

ద్వాదశాదిత్యులు— 1. ఇంద్రుడు,
2. ధాత, 3. పరశ్యుడు, 4. త్వష్ట,
5. పూష, 6. అర్యముడు, 7. భగుడు,
8. విశ్వస్తుడు, 9. విష్ణువు,
10. అశుమంతుడు, 11. వరుణుడు,
12. మిత్రుడు, (కశ్యపునకదిలియందుఁ
గలిగిన తుషితు లనఁబడు దేవతలు.)

ద్వాదశావస్థలు — 1. చక్షుః ప్రీతి,
2. మనస్సంగము, 3. సంకల్పము,
4. ప్రలాపము, 5. జాగరము,
6. కార్యము, 7. ఆరతి, 8. లజ్జా
త్యాగము, 9. సంజ్వరము, 10. ఉన్మా
దము, 11. మూర్ఛ, 12. మరణము.

ద్వాదశాశ్వాసులు — పా యి ఘ,
పూదత్త, కేయ, కైరియ, నమ్మ,
తిరుమంగ, తిరుమడిశ, తొండరడి
ప్పాడి, మధురకవి, నాథముని, కుల
శేఖర, తిరుప్పాణి యాశ్వాసులు.

ద్విగుణములు— స్వతంత్రము, ఆస్వ
తంత్రము.

ద్విముఖములు - 1. గండభేరుండపక్షి,
దుందుభము.

ద్విలవణములు — 1. సైంధవము,
2. సౌవర్ణము.

ద్వివిధ జ్ఞానములు — 1. పరోక్షము
(భగవంతుని దన కంటె నన్యనిగా
భావించి యుపాసించుట) 2. ఆపరో
క్షము (తానే పరమాత్మగానుండుట)
మఱియొకవిధమైనవి- 1. వృత్తిజ్ఞానము,
2. స్వరూప జ్ఞానము.

ద్వివిధ భగవదనుభవములు—

మహిమజ్ఞానరూపానుభవము, 2. కేవల
జ్ఞానరూపానుభవము.

ద్వివిధ మార్గములు— 1. ధూమాది
మార్గము (ఇష్టాపూర్తకర్మములుచేయు
వారు ధూమాది మార్గమున చంద్ర
లోకమును బొందుదురు.) 2. అర్చరాది
మార్గము (వైరాగ్యోపశాంతి వృత్తులు
గలవారు ఈ మార్గమున సూర్యలోక
మును బొందుదురు). ఈ మార్గము
వైకుంఠ కైలాసాదులకుఁ బోవును.

ద్వివిధ యోగములు— 1. సగుణయో
గము (భగవంతుని పాదము మొదలు
కొని శిరస్సుపర్యంతము సకలవయవ
ములు గలవాడనియు, గిరిట కుండల
కేయూరాది దివ్యాభరణ సహితుడని
యు ధ్యానించుట.) 2. నిర్గుణ యో
గము (భగవంతుడు నామరూప రహి
తుడని ధ్యానించుట).

ద్వివిధవాదములు— ఆధ్యాత్మోపము,
ఆపవాదయుక్తి (సంవాదము, వివా
దము).

ద్వివిధ వృత్తులు— 1. సంకల్పము,
(మనస్సునందు ముందుగాఁ దోచినది),
2. వికల్పము—(పిమ్మట సంకల్పమునకు
వ్యతిరేకముగాఁ దోచినది.) మఱియొక
విధమైనవి - 1. అన్వయవృత్తి, 2.
వ్యతిరేకవృత్తి.

ద్వివిధ సంగీతము— 1. మార్గము,
2. దేశము.

ద్వివిధ సృష్టులు— 1. యుగపతృస్థి
(ఆకాశాది పంచభూతములను బ్రహ్మ

విష్ణు, మూర్త్యాది గ్రహములను, ఏక కాలమునసృష్టించుట), 2. క్రమసృష్టి (బ్రహ్మాదుల వలన గ్రహముగా సృష్టించుట). మఱియుక విధమైనవి- 1. ఈశ్వరసృష్టి, 2. జీవసృష్టి.

ద్వివిధాత్మలు—1 జీవాత్మ (అంతః కరణము-ప్రతిబింబము - అధిష్ఠానము - దేహాత్రయము-అజ్ఞానము- అధ్యాసము అనెడి ఆటింటిలోఁ గూడినది.) 2 పర మాత్మ (సర్వాధిష్ఠానపరబ్రహ్మము).

ద్వివిధాయుధములు- 1 ఆస్త్రములు, 2 శస్త్రములు.

ద్వివిధావిద్యలు— 1 మూలావిద్య (ఈశ్వరునియందుఁ గలిగినది.) 2 తూలా విద్య (జీవునియందుండెడి అవిద్య).

ధనగతులు—1 దానము, 2 భోగము, 3 నాశము.

ధనదాయాదులు— 1 ధర్మము, 2 ఆగ్ని, 3 వృషభుడు, 4 తస్కరుడు.

ధనిష్ఠా పంచకము—ధనిష్ఠ, శతభిష, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, కేవలి.

ధనుర్వేదాంగములు—చారి, స్థానము, న్యాయము, ప్రవిచారము, సౌప్తనము, కరణము, వ్యాయామము, మండలము, గతి, ఆసనము. (10)

ధమనులు— నాభినాశ్రయించి యుండెడి రసవాహినలనుబోలు నాడులు వాతమును బూరించునటులఁజేయుటచే నవి ధమనులనఁబడును. 10 అశ్లోగామి నులు, 10 ఊర్ధ్వగామినులు, 4 తిర్యక్కుగాఁ ప్రసరించునవిగ నుండును.

ధర్మదేవతాచతుష్టయము— ఆహింస, సత్యము, దయ, శాంతి.

ధర్మద్వయము—సన్యాస, గార్హస్థ్యములు.

ధర్మపంచకము — జాతి, ఆశ్రమ, మత, దేశ, గుణధర్మములు.

ధాతువులు—ఆకర్మకములు (క్లో. వృద్ధి త్తయ భయ జీవితమరణం లజ్జాసత్తానీతి జాగరణ, శయన క్షీణారూచిప్రస్థం ధాతుగణంతమకర్మకమాహుః). సకర్మకములు (పూర్వోక్తములగు ఆకర్మక భిన్నధాతువులు.) లఙ్గాదులు (లట్, లిట్, లుట్, లృట్, లేట్, లోట్, లక్, విధిల్, ఆక్లిక్, లుక్, లృక్.) లోహములు (సువర్ణము Gold, రాప్యము Silver, తామ్రము Copper, పంగము Tin, సీసకము Lead, అసదము Zinc, లోహము Iron).

ధాన్యపంచకము—1. మారేడు పిండలు, 2. వట్టివేరు, 3. ధనియాలు, 4. శొంఠి, 5. తుంగముపైలు.

ధూపదశాంగములు — వట్టివేళ్ళు, మంచిగంధము, గుగ్గిలము, మహిసాక్షి, కర్పూరము, అగరు, కర్పూరము, తుంగముపైలు, సాంబ్రాణి, ఆవునేయి - ఈ పది సమభాగములుగల చూర్ణము.

ధ్యానచతుష్టయము— పదస్థ, పిండస్థ, రూపస్థ, రూపాతీతధ్యానములు.

నక్షత్రభేదములు — (అకౌశచక్రము నందలి రాజాలకు ఉత్తరముననున్ననక్షత్ర సమూహము 25 రాసులుగా విభ

జింపఁబడియున్నది.) - బృహద్రతుము, లఘుబుక్షుము, కాఠీయము, వృషప ర్యుఁడు, భూతపము, ఉత్తరముకుటము, శౌరి, స్వరమండలము, రాజహంస, శర్మిష్ఠ, యయాతి, సారథి, భుజగధారి, సర్పము, శరము, గరుడుఁడు, శార్ఙ్గపాణి,

అశ్వముఖము, ఉచ్చైశ్శృంగము, దేవ యాని, త్రిభుజము, కరభము, విశ్వ కద్రువు, జంబుకము, హృదయము, (దక్షిణముననున్న నక్షత్రసమూహము 18 రాసులుగా విభజింపఁబడినది.)— తిమింగలము, మృగశీర్షము, ఖగోళము, యమున, శశము, బృహల్లొంగము, లఘులుబ్ధకము, నౌక, వాసుకి, చమకము, ధాన్వంతరుము, నరాశ్వము, వృకము, పీఠము, దక్షిణము, కుటము, దక్షిణ మత్యము, శృంగాశ్వము, పారావత ము, స్వస్తికము.

నక్షత్రములు—(27) ఆశ్వని (గజ్జపుఁ జుక్క), భరణి (యోనిమంటిచుక్క), కృత్తిక (మంగలకత్తి రూపురిక్క), రోహిణి (బండిరిక్క), మృగశిర (జింక తల చుక్క), ఆర్ద్రా (పగడపురిక్క), పునర్వసు(పాదరిండ్లచుక్క), పుష్యమి (తొండరూపు రిక్క), ఆశ్లేష (ఆసి లేరురిక్క), మఖ (జన్నపు రిక్క), పుబ్బ (పుబ్బరిక్క), ఉత్తర (ప్రాగు రిక్క), హస్త (కైచాటుచుక్క), చిత్త (ముత్తెపుసవతురిక్క), స్వాతి (కరువలిరిక్క) విశాఖ (చాటురిక్క), అనూరాధ (చెలిమిచుక్క), జ్యేష్ఠ (తాటిరిక్క), మూల (అంకుసంబు మాదిరిక్క), పూర్వాషాఢ (నీటి రిక్క), ఉత్తరాషాఢ (ఏచుకంటిరిక్క), శ్రవణము (కరివేల్పురిక్క), ధనిష్ఠ

(మద్దెలరూపురిక్క), శతభిషము (నీటి రేసి రిక్క), పూర్వాభాద్ర (ఎనిమిది కాళ్ళ చుక్క), ఉత్తరాభాద్ర (ముక్కుంటిచుక్క), రేవతి (మీను రూపుచుక్క), అభిజిత్తు (బొమ్మ చుక్క), నక్షత్రము కలదందురు.

నఖిత్తములు—వర్ధిష్ఠత, అనువిసుత, మృదుత, ఉజ్జ్వలత, నిరేఖత, స్ఫుటత, (ఆర్ధ చంద్రము, ఛరితము, ఉత్పలపత్ర ము, ఆచ్ఛరితకము, ఊరువు, కంఠము, కక్షము).

నదులు—అనుతప్త, శిఖి, విపాశ, త్రిదివ, క్రమువు, అమృత, సుకృతల (ఇవిజంబూ ద్వీపమందలి మహానదులు), శ్రోణి, తోయ, నిత్యష్ట, చక్ర, శుక్ర, విమో చని, నివృత్తిలు (ఇవి కాల్యుల ద్వీప మందలి మహానదులు); భూతపాప, శివ, పవిత్ర, సమ్మతి, విద్యుత్తు, మహి, చాన్యలు (ఇవి కృష్ణద్వీపమందలి మహా నదులు); గౌరి, కుముద్వతి, సంధ్య, రాత్రి, మనోజవ, ఖ్యాతి, పుండరీకలు, (ఇవిక్రాంచద్వీపమందలి మహానదులు); సుగుమారి, కుమారి, నలిని, రేణుక, ఇత్తువు, ధేవక, గభస్తులు (ఇవికాకద్వీప మందలి మహానదులు; పుష్కరద్వీప మున నదులులేవు.)

గంగ, గోదావరి, కృష్ణ, కావేరి, తపతి, నర్మద, సింఘ, సువర్ణముఖి, యమున, బ్రహ్మపుత్ర, మహానది, ఉత్తర పినాకిని, పాలారు, దక్షిణపినాకిని, తామ్రపర్ణి, విరావతి (ఇవి హిందూ దేశమందలినదులు); ధేన్యు (ఇంగ్లాండు లో నది); లోయర్, రైన్, సీన్, రోన్, పో, డెన్మాబ్, వాల్టా, డెన్వే పర్, (ఇవి యూరప్ ఖండమందలి

నదులు); ఓబి, యెన్సి, లీనా, ఆమూర్, హూ యాం గ్ హూ, యాం గ్ టి సిక్యాంగ్, మేకాంగ్, విరావతి, ట్రైగ్రీన్, యూక్రెటిన్ (ఇవి అసియా ఖండమందలి నదులు); నైల్, నైజర్, కాంగో, జాంబిసి (ఇవి ఆఫ్రికా ఖండములోనివి) సినిగాల్, ఆరెంజ్, కొలరెడో, మిస్సోరి, మిస్సిసిప్పి, ఓ హి యో, సెంట్ లారెన్సు, ఆమెజాన్, యూకన్, నెల్సన్, ట్రఫేజర్, ఒరినాకో, పెరిక్వే, ఉరుగ్వే (ఇవి ఆమెరికా ఖండములోనివి) ముక్రే, డార్లింగ్ మొ. (ఇవి ఆస్ట్రేలియా ఖండమున గలవు).

నరకములు (18) — కూటసాక్షి, పక్ష

పాతి, అసత్యవాది, ధూణహంత, గోఘ్నుడు, ఉచ్చాస్యనిరోధకుడు, మొ. రారవనరకము నొందుదురు; మరాపానము చేయువాడు, బ్రహ్మ హంత, సువర్ణహర్త, వారికి స్నేహితుడైన వాడును నూకరనరకమున బడుదురు; క్షత్రియులను, వైశ్యులను, రాజ భటులను వధించువాడును, సోదరితో సంగమించువాడును, గురుతల్ప గుండును, తప్తలోహనరకమును బొందుదురు; కోడలినిగాని, కుమార్తెనుగాని కూడువాడు మహాబ్యాల నరకమున బడును; పరదూషకుడును, గురువు నవమానించువాడును, వేద దూషకుడును, వేదవిక్రయుడును, పాండరాని స్త్రీని బొందువాడును, శబల మను నరకము నొందుదురు. మర్యాదా హీనుడును, చోరుడును

విమోహమున బడుదురు; దేవబ్రాహ్మణులను, పితరులను ద్వేషించువాడు శృమిభక్ష్యమును నరకమున బడును; దుష్టుల నాశించి యాగాదులు చేయు వాడు కృమిశ నరకమున బడును; పితృదేవతలను, దేవతలను, అతిథులను సత్కరింపక భుజించు వాడు లాలాభక్ష్యమును నరకమున బడును. శరకర్తయు, వేధకుడును, రంధ్రా న్నేషకుడును, భగ్దాది యుద్ధపాధన కర్తయు విశన మను నరకమున బడుదురు; పట్టరాని దానము పట్టువాడును, అనర్హుల చేయగమలచేయించు వాడును, తెలియక యే జ్యోతి శ్శాస్త్రము వెటింగినట్లు నటించు వాడును అఘోముఖమును నరకమున బడుదురు; ఒంటరిగా మృష్టాన్నభోజనము చేయువాడును, లక్క, పాదరసము, మాంసము, ఉప్పు, నువ్వులు, విక్రయించువిక్రమించును, కృమిపూయ మను నరకమును బొందుదురు; నాటకోపజీవియు, చేపలుపట్టువాడును, కుండలయం దన్నము తినువాడును, విషము పెట్టువాడును కుట్టుపనివాడును, తన భార్య వ్యభిచారమువలన జీవించువాడును, పర్వములందు స్త్రీలతో సంగమించు వాడును, ఇండ్లకు నిప్పు పెట్టువాడును, మిత్రఘ్నుడును, శత్రునములు చెప్పువాడును, గ్రామ పురోహితుడును, రుధిరాంధ మను నరకమున బడుదురు; కల్లునమ్మువాడును, గ్రామములను నాశనము చేయు వాడును, తేనె పట్టులను దీయువాడును, వైతరణీనరక

మునఁ బడుదురు; కేతఃపానము చేయు
వాఁడును, మర్యాద సతిశ్రమించి
వర్తించువారును, శౌచములేనివారును,
మోసముచే జీవించువారును, కృత్రు
మును నరకమును బొందుదురు; ఆనవస
రము గాఁజేటునునఱువారు ఆసిపత్రవన
మును నరకమునఁ బడుదురు; గొఱ్ఱల
మందలను బెంచువారును, వేటగాం
డ్రును, వహ్నిజ్వాల మను నరకమునఁ
బడుదురు, వ్రతలోపము చేయువా
రును, స్వాశ్రమద్రుష్టుఁడును సందంశ
మును నరకమును బొందుదురు; పగటి
వేళను, స్వప్నముల యందును, కేత
స్థులనను గావించు బ్రహ్మచారియు,
చుత్త్రులచేఁ జదివించబడు తిండ్రులును
శ్వభోజనమునఁ బడుదురు.

నవకావ్యగుణములు:— 1. శ్లేష,
2. మాధుర్యము, 3. సాకుమార్యము,
4. సమత, 5. ఆర్థీపనము, 6. బౌదా
ర్యము, 7. కాంతి, 8. ఓజస్సు,
9. సమాధి.

నవ ఖండములు:—1. భరతఖండము,
2. ఇంద్రఖండము, 3. పురుషఖండము,
4. గభస్తీఖండము, 5. నాగఖండము,
6. తామ్రఖండము, 7. వారుణఖండము,
8. సౌమ్యఖండము, 9. గంధర్వఖండ
ము (పురుషఖండమునకు “చరుఖండ”
మనియు నాహ్వాయము.)

నవ గ్రహములు:— 1. సూర్యుఁడు,
2. చంద్రుఁడు, 3. ఆంగారకుఁడు, 4.
బుధుఁడు, 5. బృహస్పతి, 6. శుక్రుఁడు
7. శని, 8. రాహువు, 9. కేతువు.

నవచక్రములు:—1. త్రైలోక్యమోహ

నము, 2. సర్వాశా పరిపూరకము,
3. సర్వసంక్షోభణము, 4. సర్వసాభా
గ్యదాయకము, 5. సర్వాస్థసాధకము,
6. సర్వరక్షాకరము, 7. సర్వరోగహర
ము, 8. సర్వసిద్ధిప్రదాయకము, 9.
సర్వానందదాయకము. (ఇవిక్రిచ్ఛక్రము
లోనివి).

నవ తత్త్వములు:—1. జీవ, 2. అజీవ,
3. ఆప్రసవ, 4. బంధ, 5. సంవర, 6.
నిర్బరి, 7. మోక్ష, 8. పుణ్య, 9. పాప
తత్త్వములు.

నవతాళాంగములు:— ద్రుతము,
అనుద్రుతము, లఘువు, గురువు, కాక
పాదము, ప్లుతము, విరామము, శేఖర
ము, లఘుశేఖరము.

నవ దేవతాగణములు — ఆదిత్య,
విశ్వదేవ, వసు, తుషిత, భాస్వర, అనిల,
మహారాజిక, సాధ్య, రుద్రగణములు.

నవ దేవతాయోనులు— 1 విద్యా
ధరులు, 2 ఆప్సరులు. 3 యక్షులు,
4. రాక్షసులు, 5. గంధర్వులు, 6. కిన్న
రులు, 7. పిశాచులు, 8. గుహ్యకులు,
9. సింగులు.

నవ ద్రవ్యములు—1. పృథివి, 2. అపస్,
3. తేజస్సు, 4. వాయువు, 5. ఆకా
శము, 6. కాలము, 7. దిక్కు, 8.
ఆత్మ, 9. మనస్సు.

నవధాన్యములు— 1. వడ్లు 2. ఉల
వలు, 3. పెసలు, 4. మినుములు, 5.
సువ్వులు, 6. గోధుమలు, 7. అను
ములు, 8. కందులు, 9. పెనగలు.

నవ నిధులు— 1. మహాపద్మము, 2.
పద్మము, 3. శంఖము, 4. మకరము,
5. కచ్చపము, 6. ముకుందము,

7. కుందము, 8. నీలము, 9. వ. ము.

(భర్త)

నవబ్రహ్మలు— (1) మరీచి, భరద్వాజుడు, ఆంజీరసుడు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, కృతువు, దక్షుడు, వసిష్ఠుడు, వామదేవుడు (భరద్వాజు, వామదేవులకు మారుగా 'అత్రి భృగువు'లను గ్రహింతురు కొందరు) (2) బాల, కుమార, అర్క, పీఠ, విశ్వ, తారక, గరుడ, స్వర్గ, పద్మ బ్రహ్మలు.

నవభక్తులు— 1 పరీక్షితు, 2 నారదుడు 3 ప్రహ్లాదుడు, 4 భార్గవి, 5 పృథుడు 6 ఆశ్వురుడు 7 గరుత్మాంతుడు 8 ధంజయుడు, 9 బలి చక్రవర్తి.

నవ రంధ్రములు— శేత్రములు 2, శ్రోత్రములు 2, నాసారంధ్రములు 2, ముఖరంధ్రము 1, వలమూత్రవిసర్జన రంధ్రములు 2

నవ రత్నములు— 1. వజ్రము, 2. వైడూర్యము, 3. గోమేధికము, 4. పుష్కరాగము, 5. మరకతము, 6. మాణిక్యము, 7. నీలము, 8. ప్రవాళము, 9. మత్స్యము.

నవరసములు— శృంగార, పీఠ, కరుణ, ఆదృత, హాస్య, బీభత్స, భయానక, రాద్ర, కాంత రసములు.

నవ వర్షములు— భద్రాశ్వము, అష్టవర్షములు. చూ. నవఖండములు.

నవవిధ దశలు—రవి, చంద్ర, అంగారక, బుధ, గురు, శుక్ర, శని, రాహు, కేతు దశలు.

నవవిధ ప్రేమోదయావస్థలు—

1. శ్రద్ధ, 2. సాధుసంగము, 3. భజనక్రియ 4. అనర్థనివృత్తి 5. నిష్ఠ, 6. రుచి, 7. ఆసక్తి, 8. భావము, 9. ప్రేమ.

నవవిధ భక్తులు—1 శ్రవణము, 2. కీర్తనము, 3. స్మరణము, 4. పాదసేవనము, 5. ఆఘ్రాసము, 6. వందనము, 7. దాస్యము, 8. సఖ్యము, 9. ఆత్మ నివేదనము.

నవవిధ భావుక లక్షణములు —

1. ఊతి. 2. ఆవృత్తకాలత్వము, 3. విరక్తి, 4. మానసూన్యత, 5. ఆశాబంధము, 6. సముత్కంఠత, 7. నిరంతర నామగానా సక్తి, 8. కృష్ణగుణాభ్యాసాసక్తి 9 కృష్ణ వసతిస్థలక్తి. .

నవవిధ మంత్రాంగములు—

1. ఋషి, 2. ఛందము, 3. వైవర్తము, 4. శక్తి, 5. బీజము, 6. కీలకము, 7. వినియోగము, 8. అంగన్యాసవిధి, 9. హృదిన్యాసవిధి

నవవిధరతిధ్వనులు —1. హుంకృతి, 2. స్తీకృతి 3. ఉత్కృతి 4. పూత్కృతి, 5. కృశితము 6. రోదనము 7. స్తనితము 8. మణితము, 9 భూత్కృతి !

నవవిధసంబంధములు —పితృపుత్ర, రక్షురక్షక, శేషిశేష భర్తృభార్య, జ్ఞాతృజ్ఞేయ, స్వస్వామి, శరీరశరీర, ఆధారాధేయ, భోక్తృభోగ్యసంబంధములు.

నవవిధ సాయీభావములు—

1. రతి, 2. ఉత్సాహము, 3. శోకము, 4. అచ్ఛేదపు, 5. నవ్వు, 6. భయము, 7. జాగుప్ప, 8. శమము, 9. రోషము.

నవవిధస్నాతకులు — సంతానము
 కొఱకుఁ బెండ్లి చేసుకొనదలచి ధన
 మును యాచించువాఁడు, తనధనమును
 యాగాదులందు బ్రాహ్మణుల కిచ్చి
 దరిద్రఁడై ధనమును గోరువాఁడు,
 యజ్ఞార్థముధనమును యాచించువాఁడు,
 గురుదక్షిణకొరకు ధనమును కోరు
 వాఁడు, బాటసారి, రోగి, ఆయిబిడ్డల
 పోషణమునకై ధనమును యాచించు
 వాఁడు, బీదల యన్నదానము నిమి
 త్తము యాచించువాఁడు, వేదపఠన
 మునకై వలయు సౌకర్యములు కోరు
 వాఁడు.

నవవ్యాకరణములు — 1. పాణిని
 యము 2. కలాపము, 3. సువద్యము,
 4. సారస్వతము, 5. ప్రాతిశ్ఛాఖ్యము,
 6. కుమారవ్యాకరణము, 7. విండ్రము,
 8. వ్యాఘ్రశౌచికము, 9. కాకటా
 యనము.

నవారణ్యములు — పైంధన, దండక,
 నైమిశ, కురు, జాంగల, ఉత్పలవృత,
 జంబూమర్గ, పుష్కర, హిమాలయ
 పర్వతారణ్యములు.

నాగసహస్రకము — (కశ్యపునకుఁ
 గద్రువయందుఁగల్గిన సహస్ర సంఖ్యాక
 మగు సంతతి) కేష, వాసుకి, తక్షక,
 విరావత, మహాపద్మ, కంబళ, అశ్వ
 తర, శంఖ, కర్కోటక, ధనంజయ,
 మహానీల, విలాపత్ర, మహాకర్ణ, ధృత
 రాష్ట్ర, బలాహక, కుమార, పుష్ప
 దంష్ట్ర, దుర్యుఖ, సుముఖ, శంఖపాల,
 కపిల, నమః, మణి, శంఖ రోమా
 దులు.

నాటికలు — చూ. అష్టదశనాటికలు.

నాదములు — చూ. దశవిధనాదములు.

నామనక్షత్రములు—

చూ, చే, చో, ల	—(అశ్వని)
లీ, లూ, రే, లో	—(ధర్మి)
ఆ, ఈ, ఊ, ఏ	—(కృత్తిక)
ఓ, వా, వీ, వూ	—(రోహిణి)
చే, వో, కా, కి	—(మృగశిర)
కూ, ఖ, జ, ఛా	—(ఆర్ద్ర)
కే, కో, హా, హీ	—(పునర్వసు)
హూ, హే, హో, డా	—(పుష్యమి)
డీ, డూ, డే, డో	—(ఆశ్లేష)
మా, మీ, మూ, మే	—(మఖ)
మో, టూ, టీ, టూ	—(పుబ్బ)
టే, టో, పా, పీ	—(ఉత్తర)
పూ, ప, జా, ఛా	—(మాఘ)
పే, పో, రా, రీ	—(చిత్త)
రూ, రే, రో, తా	—(స్వాతి)
తీ, తూ, తే, తో	—(విశాఖ)
నా, నీ, నూ, నే	—(ఆనూరాధ)
నో, యా, యీ, యూ	—(జ్యేష్ఠ)
యే, యో, బా, బీ	—(మూల)
బూ, ధా, భా, ఛా	—(పూర్వాషాఢ)
బే, బో, జా, జి	—(ఉత్తరాషాఢ)
జూ, జే, జో, ఖా	—(శ్రవణ)
గా, గీ, గూ, గే	—(ధనిష్ఠ)
గో, సా, సీ, నూ	—(శతభిషము)
సే, సో, దా, దీ	—(పూర్వాభాద్ర)
ద, కా, ఝా, ఛా	—(ఉత్తరాభాద్ర)
డే, దో, చా, చీ	—(రేవతి)

నాయకచతుష్టయము — అనకూలుడు.

దక్షిణుడు, ధృష్టుడు, శకుడు
 (ధీరోదాతుడు, ధీరోద్ధతుడు, ధీర
 లలితుడు, ధీరశాంతుడు.)

నాయక చతుష్టయ సఖులు—

విటుడు, విదూషకుడు పీఠమధ్యుడు, చేటుడు.

నాయికాత్మయము— 1. స్వీయ, 2. పర్యయ, 3. సామాన్య, (స్వీయ నాయికలు త్రివిధము) మగ్ధ, మధ్య, ప్రాధ, (పరోధ, కన్య యని పరకీయ నాయిక ద్వివిధము) పైముగ్ధులు నాయికలును ప్రత్యేకము. ఉత్తమ, మధ్య మాధమభేదముచే ద్రివిధములగుదురు.

నాయికాప్రకము — మా. అప్రవిధ నాయికలు.

నారీత్థిరములు — సాభద్ర, పాలోమ, కారంధమ, ప్రగన్న, భారద్వాజ, సారథ్య, వంద, సమీచి, బుద్ధుడ, లత అను అష్టరత్నీలు కాపకమున మొసలై అగునునిచే కాపవిమోచనము కావించబడిన ఘట్టములు.

నాశ్యపంచకము — అవిద్య, అస్మిత, అనురాగము, అభినివేశము, ద్వేషము.

నిద్రాకాలప్రమాణములు—

4 సం ల వాకి 12 గంటలనిద్ర కావలెను; 7 సం ల వాకి 11 గం; 9 సం ల వాకి 10 గం. 16 సం ల వరకు.

నియమపంచకము — 1. శౌచము, 2. సంతోషము, 3. తపస్సు, 4. స్వాధ్యాయము, 5. ఈశ్వరప్రణిధానము.

నిర్గుండీద్వయము — 1. నల్లవావిలి, తెల్లవావిలి.

నివాతకవచులు—సంప్రదించుచు గొప్పతపమువలన బొందిన మూడు కోట్ల (3,00,00,000) రాక్షసులు.

(మణిమతీపుర నివాసులు) పీఠనర్జనుడు సహరించెను.

నిశ్శబ్దక్రియలు—అవాపము, విస్కామము, వితేషము, ప్రవేశము.

నెలలు—1. చైత్రము, వైశాఖము, కేయిలము, అషాఢము, శ్రావణము, భాద్రపదము, ఆశ్వయుజము, కార్తికము, మార్గశిర్షము, పుష్యము, మాఘము, ఫాల్గుణము. 2. జనవరి, ఫిబ్రవరి, మార్చి, ఏప్రిల్, మే, జూన్, జూలై, ఆగష్టు, సెప్టెంబరు, అక్టోబరు, నవంబరు, డిసెంబరు.

నైతికజ్ఞాన భేదములు—రాజనీతి, (Politics), దండనీతి (Penal code) వణిజీనీతి (Laws of Trade); ప్రయోజన విజ్ఞానము (Utilitarianism); శ్రమవిభాగము (Division of Labour) శరీరనీతి (Rules of Health) సంసారనీతి (Socialism) జీవననీతి (Rules of Life), భావసాధనము (Training & development of feelings).

పంచకంచుక తత్త్వములు—కాల, విద్యా, కిలా, నియతి, రాగతత్త్వములు.

పంచకంచుకములు—రాగ, నియతి, కాల, విద్యా, కళాతత్త్వ కంచుకములు.

పంచకన్యలు—1. అహల్య, 2. ద్రౌపది, 3. సీత, 4. తార, 5. మంజోదరి.

పంచక రహితము—మాసాది తిగులును, అశ్వినాదిసక్షత్రములును, అది వారాది వారములును, మేసాదిలగ్నములును కలిపి మొత్తముచేసి 9 చే భాగింపగా, కేషము-1. మృత్యుపంచ

కము, 2. అగ్నిపంచకము, 4. రాజ
పంచకము, 6. చోరపంచకము, 8. రోగ
పంచకము. ఈ 5 పంచకములు అన్ని
శుభకార్యములంగ నువర్జింపవలయున.
తక్కిన 3-5-7-9 కేషములుగల 4 పం
చకములయంగును సర్వశుభకార్యములు
చేయవచ్చును.

పంచకర్కాలు—(తర్కము), ఉత్తేషణ,
అవత్తేషణ, అకుంచన, ప్రసారణ,
గమనములు.

పంచకషాయము— వస, మాంసరో
హిణి, చేదుపొట్ల, ప్రియంగు, నింబ-
వీనిని కషాయముగాఁ జేయుట.

పంచకూలకషాయము— పిప్పళ్ళు,
పిప్పలిదుబ్బులు, కేవలము, చిత్రకము,
శొంఠి—వీని కషాయము.

పంచకృత్యములు— సృష్టి, స్థితి,
లయము, అనుగ్రహము, తిరోధానము.

పంచకోలములు—1. శొంఠి, 2. చవ్య
ము, 3. మోడి, 4. పిప్పళ్ళు, 5. చిత్ర
మూలము.

పంచక్రియలు—1. ఉక్తి, 2. ఆదానము,
3. గమనము, 4. విసర్గము, 5. ఆనంద
కము.

పంచమౌరములు—యవ, మోదుగ,
గంటె, నువ్వు, మొక్కపుచెట్టు.

పంచక్షీరవృక్షములు—మట్టి, రావి,
జాబ్బి, మేడి, గంగరావి.

పంచక్షేత్రములు—1. శ్రీక్షేత్రము,
2. కాశి, 3. కేదారము, 4. శ్రీకాశ
హస్తి, 5. పట్టిసము. (పంచ శివలింగ
క్షేత్రములు).

పంచగంగలు—1. కావేరి, 2. తుంగ
భద్ర, 3. కృష్ణవేణి, 4. గౌతమి,
5. భారగి.

పంచగణము— నేలమునగ, పల్లెడు,
వాకుడు, కోలాకుపాన్న, ముయ్యాకు
పాన్న.

పంచగుణములు—సత్వము, రజస్సు,
తమస్సు, శుద్ధసత్వము, అతీతము.

పంచ గౌడులు— ఉత్కల, మైథిల,
కనోజ, కన్యాకుజ్జ, సారస్వతులు.

పంచభిద్ర తిధులు—1. చవిత్ర, 2.
షష్ఠి, 3. ఆష్టమి, 4. ద్వాదశి, 5. చతుర్దశి.

పంచ జ్ఞానములు—మతి, శ్రుతి, అవధి,
మనస్సు, కైవల్యము.

పంచ తంత్రములు—1. విక్రిలాభము,
2. మిత్రభేదము, 3. సంధివిగ్రహము,
4. లద్ధనాశము, 5. అసంప్రేక్ష్యకారి
త్వము.

పంచతన్మాత్రాలు— శబ్ద, స్పర్శ,
రూప, రస, గంధములు.

పంచ తిక్తములు— వేప, తిప్పతీగ,
అడ్డసరము, చేదుపొట్ల, వాకుడు.

పంచ తిధులు—(కృష్ణ పక్షమున)
పాడ్యమి, విదియ, తదియ, చతుర్థి,
పంచమి.

పంచ తీర్థములు— ఆమృత, తప్త,
రామ, సీతా, మూర్యకుండములు.
(పారాంతరమున—సౌభద్ర, పాలోమ,
భారద్వాజ, కారంధమ, ప్రసన్నములు.

పంచతురంగములు- మల్ల, మయూర,
వ్యాఘ్ర, వానర, ఋషభగతులు.

పంచ త్యాజ్యములు—మాస, వార,
నక్షత్ర, యోగ, లగ్న రాశిత్యాజ్య
ములు.

పంచ తస్కరులు — రాచి, మజ్జి,
జువ్వి, మేడి, మామిడి - వీనిపట్టలు.

పంచదశ ప్రకరణములు — ప్రత్య
క్షత్వవివేకము, పంచభూత వివేకము,
పంచకోశవివేకము, ద్వైతవివేకము,
మహావాక్య వివేకము, చిత్రదీపము,
శృంగీదీపము, కూటస్థదీపము, ధ్యాన
దీపము, నాటకదీపము, బ్రహ్మసంద
మందు యోగానందము, బ్రహ్మసంద
మందు ఆత్మానందము, అద్వైతా
నందము, విషయానందము.

పంచదశ యోగాంగములు—
యమము, నియమము, త్యాగము,
మానసు, దేశము, కాలము, ఆసనము,
మూలబంధము, దేహసామ్యము, దుష్ఠితి,
ప్రాణాయామము, అధ్యాహారము,
ధ్యానము, ధారణము, సమాధి.

పంచదైవతములు — 1. బ్రహ్మ,
2. విష్ణు. 3. మహేశ్వరుడు,
4. రుద్రుడు, 5. సదాశివుడు.

పంచద్రావిడులు—1. మహారాష్ట్రులు,
2. ఆంధ్రులు, 3. ద్రావిడులు,
4. కర్ణాటకులు, 5. ఘోర్జరులు.

పంచనదములు— ధూతపాప, కిరణా
నది, ధర్మనది, గంగ, యమున.

(4)

పంచనింబలు- వేపచెరడు, వేపాకు,
వేపపూవు, వేపకాయ-వేలుపట్ట-

పంచనియమములు-కౌచము, తపము,
సంతోషము, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వర
ప్రణిధానము.

పంచపక్షిశాస్త్రము - (ఈ శాస్త్రము
పంచపక్షుల యాధారమున ఫలములు
చెప్పను.) 1. డేగ, 2. గుడ్లగూబ,
3. కాకి, 4. కోడి, 5. నెమలి.

పంచపదార్థములు—మాంసకృత్తులు,
పిండిపదార్థములు, క్రొవ్వుపదార్థ
ములు, ఉప్పుపదార్థములు, నీరు.

పంచపర్వములు - 1. కృష్ణపక్షాష్టమి,
2. కృష్ణపక్షచతుర్దశి, 3. ఆమావాస్య,
4. పూర్ణిమ, 5. సంక్రమాము.

పంచపల్లవములు- అశ్వత్థ, ఉదుంబర,
వట, చూర, ప్లక్షములు. పుణ్యా
హవాచన వ్రతాదులందు కలకలలో
సుంచదగినవి.

పంచపాండవులు— ధర్మజ, భీమ,
అర్జున, నకుల, సహదేవులు.

పంచపాశములు — మల, మాయా,
కర్మ, బిందు, తిరోధాన పాశములు
(ఆవ, కార్మిక, మాయా, బైందవ,
నిరోధ శక్తిపాశములు.)

పంచపితృములు — చేప, పంది,
మేక, దున్న, నెమలి - వీనిచేదుకట్లకు
చేరు.

పంచపూర్వవాదములు-పంచలక్షణి,
వ్యధికరణము, సిద్ధాంత లక్షణము,
అవచ్ఛేదకర్తవ్యనిరుక్తి, పక్షత.

పంచప్రకరణములు- 1. సంగ్రహము, 2. న్యాచుబోధిని, 3. దీపిక, 4. నీల కంఠీయము, 5. ముక్తావళి, (తార్కిక గ్రంథములు).

పంచప్రయాగములు— కర్ణ, రుద్ర, సంద, విష్ణు, దేవ ప్రయాగలు.

పంచప్రళయములు— దై నం ది న, బ్రహ్మ, అత్యంతిక, నిత్య, నైమిత్తికములు.

పంచబదరీనారాయణములు— బదరి, ఆదిబదరి, యోగబదరి, వృద్ధ బదరి, భవిష్యద్వదరీనారాయణములు.

పంచబలములు— బల, అతిబల, నాగ బల, రాజబల, మహాబల - ఇవి వృక్షములు - వీనినే పంచబలమాలములు - బలాపంచమాలములు అందురు.

పంచబీజములు— పెద్దదోస, చిన్న దోస, దాడిమ, తామర, దూలగొండి విత్తులు (మతాంతరమున ఆకాలు, అజామోదము, జీలకఱ్ఱ, నువ్వులు, గసగసాలు.)

పంచబ్రహ్మ మంత్రములు— సద్యోజాతే, వా మ దే వ, ఆఘోర, తత్పురుష, ఈశాన మంత్రములు.

పంచభక్ష్యములు— భక్ష్య, భోజ్య, రేవ్య, చోష్య, పానీయములు.

పంచభద్రములు— తిప్పరీగ, పరావటకము, తుంగదుంప, నేలవేము, శొంఠి.

పంచభూతజములు— 1. పృథ్వీ, (ఏనుకలు, చర్మము, మాంసము, పరములు, రోమములు) 2. ఉదకము

(నెత్తురు, మూత్రము, ఇంద్రియము, కళ్ళు, మెదడు) 3. అగ్ని - (అఁకలి, దాహము, నిద్ర, అలస్యము, స్త్రీల కూటమి), 4. వాయువు - (కదలుట, నడచుట, త్వరపడుట, సిగ్గు, భయము) 5. ఆకాశము - (కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మత్స్యరము.)

పంచభూత బీజాక్షరములు—

వాయుబీజాక్షరములు - (అ, ఆ, ఏ, క, చ, ట, త, ప, య, మ); అగ్నిబీజములు - (ఇ, ఈ, వి, ఖ, ఛ, ర, థ, ఘ, ర, స); భూబీజములు - (ఉ, ఊ, ఓ, గ, జ, డ, ఢ, బ, ల, వా); ఉదకబీజములు - (ఋ, ఌ, ఔ, మ, ఝ, ఞ, థ, భ, వ, శ); ఆకాశబీజములు - (ఞ్, ఞ్ఞ, అం, ఐ, ఔ, ణ, న, మ, శ, క్ష).

పంచభూతములు — పృథ్వీ, అప, లేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము.

పంచభూతద్వయము — పంచీకృత, అపంచీకృతములు.

పంచభృంగములు — దామరుడంగి, వావిలి, జమ్మి, గంజాయి, తాళిసపత్రి.

పంచభ్రమలు — (1) భేద, కర్తృత్వ, సంగ, వికార, సత్యత్వభ్రమలు. (2) దేహాత్మ, తరుషామణాది, మిథ్యాత్మ, దేవతా, కర్మభ్రమలు.

పంచమజభావములు— కైకీ, త్రావణ, తానోద్భవ, అభీరి, ఘూర్జరి, హైంధవి, దాక్షిణాత్య, ఆంధ్ర, మాంగళి, భావని.

పంచమలములు— అగమములు - (పర బ్రహ్మమునుగూర్చి అపుడపుడుగలెడు

జ్ఞానమునుమమబుఁగుపఱచునది); కార్మిక
మలము - (గురువుబోధించినపరమార్థము
నందు బుద్ధిచొరసీయుని); మాయిక
మలము - (పరతత్త్వజ్ఞానవాసన నెప్పు
డును గలుగసీయునది); మాయేయమల
ము - (పాపకార్యములందు మాత్రమే
బుద్ధిని జొన్నునది) తిరోధానమలము - (పరబ్రహ్మ
మనిత్యమును బుద్ధినిగల్గించి
జననమరణాది దుఃఖములను గలుగఁ
జేయునది.)

పంచమహాపాతకములు — స్వర్గ
స్త్రీయము, సురాపానము, బ్రహ్మహత్య,
గురుపత్ని గమనము, మహాపాతక సహ
వాసము.

పంచమహాయజ్ఞములు- దేవయజ్ఞము (దేవతాత్వప్రకారము అగ్నియందు హవిరాదికముచే హోమముచేయుట); పితృయజ్ఞము (పితృదేవతాప్రీతికై స్యుధాకారయంతముగాఁదర్పణముచేసి ద్విజాలకు భోజనము పెట్టుట); భూతయజ్ఞము (వైశ్వదేవానుష్ఠానమునకుఁ బితృబహిరేశమున భూతత్వప్రకారము బలియిచ్చుట); మనుష్యయజ్ఞము (శక్తికొలది అతిఘటము అన్నమిడుట); బ్రహ్మయజ్ఞము (ఒక ఋక్సామగాని, యజుస్సామగాని, సామమును గాని శక్తికొలది నిత్యము నభ్యసించుట).

పంచమహాశబ్దములు—ఘన, చితక,
కుషిర, వంది, మాగధశబ్దములు.

పంచమాశలు — 1. అన్నభార్య 2. అన్నభార్య 3. అన్నభార్య 4. భార్య 5. కన్న
గన్నభార్య.

పంచమార్గములు — క పి మార్గము
(కోటిపిల్లలు తమ తల్లి యెచ్చటకుఁ
బోయినను వదలక పట్టుకొన్నదీర్తిగ
నుపాధ్యాయుని కిఘ్యులువదలకుండుట);
విహంగమార్గము (పక్షి తన గ్రుడ్లను బెట్టి
దానితెక్కలచే మూసియుంచుటవలన
నవి పిల్లలైనట్లు గురువు కిఘ్యులను విడ
నాడక వృద్ధిలోనికిఁబెచ్చుట); మార్జా
లమార్గము (పిల్లి తన పిల్లలను నోటఁ
గఱచుకొని యెల్లచోటులకుఁ దీసికొని
పోవునటుల ఆచార్యుఁడు తాఁబోవు
చోట్లకు కిఘ్యులనుగొనిపోవుచు వృద్ధిఁ
పెచ్చుట); మినమార్గము (చేప
గ్రుడ్లను బెట్టి వానిని దిరిగిచూడఁజూడ
నవి యభివృద్ధి నొందినట్లు ఆచార్యుఁ
డప్పుడప్పుడు వచ్చి వృద్ధికిరావలెనని
కటాక్షించుచుండుట); కూర్మమార్గము
(తాఁబేలు ఒక స్థలమున గ్రుడ్లు పెట్టి
మఱియొక స్థలమునకుఁ బోయి వాని
ననవరతము తలఁచుచుండఁగా వృద్ధికి
వచ్చినట్లు గురువు తన కిఘ్యులను
అప్పుడప్పుడు తలఁచుచుండుట.)

పంచముఖ పరబ్రహ్మమువలనఁ
బంచభూతములు గల్గినవిధము—

1. ఈకాన్యముఖమువలన ఆకాశము (పరమాత్మ), 2. తత్పురుషముఖము వలన వాయువు (శిఖాత్మ), 3. అహూర ముఖమువలన అగ్ని (అగ్నిదేవుడు), 4. వామదేవముఖమువలన ఉదకము (చంద్రుడు), 5. సుద్యౌతాతముఖము వలన బృధిది (సూర్యుడు) కలిగెను.

మధ్యముద్రలు—1. భూచరి (ధ్యాన
మూర్తి) + వానాగ్రమున ఉత్కృష్టమున
వర్ణి. 2. భూచరి (ధ్యానమూర్తి) + వర్ణి

నిలుపుట), 8. మధ్యమ (పై రెంటికిని మధ్య లక్ష్యముంచుట), 4. కాంభవి (బాటన ప్రేళ్ళచే చెవులను, అనామిక లచే ముక్కును, మధ్య ప్రేళ్ళచే నేత్రములను మూసి, నాదములను వినుచు జిత్కళలను దర్శించుట), 5. షణ్ముఖి (రెండు బాటన ప్రేళ్ళచేత చెవుల రంధ్రములను మూసికొని నాదములను వినుట)

పంచమృతజీవులు—1. కవి, 2. త్యాగి, 3. వీరుడు, 4. న్యాయప్రభువు, 5. దాత.

పంచయజ్ఞములు—1. వేద పఠనము, 2. వైశ్వదేవము, 3. అతిథి పూజ, 4. పితృతర్పణము, 5. భూతబలి, (1. దేవయజ్ఞము, 2. పితృయజ్ఞము, 3. భూతయజ్ఞము, 4. బ్రహ్మయజ్ఞము, 5. మనుష్యయజ్ఞము - అని కొందరు.)

పంచయానములు—1. సంధ్యాయానము, 2. ప్రసంగయానము, 3. విగ్రహ్యానము, 4. సంభూయానము, 5. ఉపేక్షయానము.

పంచరుద్రములు - (నమకచమకములు) అధర్వణి, కైటవ్య, కాలాగ్ని, క్వేతా శ్వేత రుద్రములు.

పంచలవణములు—1. నైంధనము, 2. సావర్పము, 3. విదాలవణము, 4. సముద్రలవణము, 5. కాచలవణము.

పంచలింగక్షేత్రములు—జంబుకేశ్వరమున జలలింగము, అరుణాచలమున ఆగ్నిలింగము, చిదంబరమున ఆకాశలింగము, తిరువల్వార్డున సృష్టిలింగము, కాళహస్తిలో వాయులింగము.

పంచలోహములు—1. బంగారు, 2. వెండి, 3. ఇత్తడి, 4. కంచు, 5. ఇనుము.

పంచవకారములు—వంశము, వపువు, వాక్కు, వస్త్రము, విభవము (పురుషుల కర్మలక్షణములుగల 5 పదములలోని ప్రథమాక్షరములు.)

పంచవటములు—మాకేడు, రావి, మట్టి, ఆళోకము, మేడి.

పంచవల్కలములు—మట్టి, జావ్వి, రావి, మేడి, ఆస్తువేతనము.

పంచవింశతి తత్త్వములు—చతుర్వింశతి తత్త్వములు, పురుషుడు.

పంచవిధజ్ఞానములు—ఇంద్రియార్థ, నైతిక, ఈశ్వర, బ్రహ్మ, శుద్ధజ్ఞానములు.

పంచవిధనరజీవనములు—నీతిశాస్త్ర, కేవల నైతిక, సేవ్యర నైతిక, సాధన భక్తి, భావభక్తివనములు.

పంచవిధఫలానుభవములు—

వికర్మ, ఆకర్మ, కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి ఫలానుభవములు.

పంచవిధబద్ధజీవులు—పూర్ణవికచిత, వికచిత, ముకులిత, సంకోచిత, ఆచ్ఛాదిత చేతనములు.

పంచవిధమనోగతానుశీలనములు—స్మృతి, ధ్యానము, శరణాపత్తి, దాస్యము, జిజ్ఞాస.

పంచవిధ ముఖ్యభక్త్యంగములు—శ్రీమూర్తిని కేవింపుటయందలి ప్రీతి, రసికులవలన భాగవతార్థమును

వినుట; అనుకూలురుతోడిస్నేహమును, తనకంటె క్షేమ్యులగు సాధులతోడి సంగమునుజేయుట, నామసంక్తిర్తనము; ప్రజవాసము.

పంచవిధరతులు— 1. శుద్ధారతి, 2. ఛాయారతి, 3. ప్రతిబింబితరతి, 4. జడరతి, 5. కపటరతి.

పంచవిధవైధధక్తి— శరీరగత, మనోగత, ఆత్మగత, ప్రకృతిగత, సమాజగతానుకీలనములు.

పంచవిధశుద్ధజ్ఞానములు— 1. పశే శానుభవము, 2. స్వానుభవము, 3. స్వధర్మానుభవము, 4. ఫలానుభవము, 5. విరోధానుభవము.

పంచవిధసేవాపరాధములు— సాధ్యమత యత్నాభావము, అవజ్ఞ, అపవిత్రత, విస్తాభావము, గర్వము.

పంచవైద్యకర్మములు—విశేచనము చేయించుట; వమనము చేయించుట, ఓషధిసస్యమును పీల్చించుట, నిరూహము, అనువాసన.

పంచశక్తులు—శక్తిత్రయము, ఆదిశక్తి, పరాశక్తి.

పంచసంగీతజాతులు—దీప్త, ఆయుత, కరుణ, మృదు, మధ్యజాతులు.

పంచసంజ్ఞాకృతులు—చతురశ్ర, అర్థచంద్ర, త్రికోణ, షష్కోణ, వర్తలాకారములు.

పంచసంస్కారములు— 1. తాపము, 2. పుండ్రము, 3. నామము, 4. మంత్రము, 5. వైష్ణవేష్ట.

పంచసమాసములు—1. ఆవ్యయీ భావము, 2. తత్పురుష, 3. బహువ్రీహి, 4. ద్వంద్వము, 5. సామాన్యము.

పంచసరోవరములు—బిందు, పంపా, మానస, పుష్కర, నారాయణసరస్సులు.

పంచసన్యములు—వరిధాన్యము, సువ్వలు, పెసలు, యవలు, తెల్లవలు.

పంచసూక్తములు—శ్రీ, పురుష, భూ, నీళా, మన్యూనూక్తములు.

పంచసూత్రములు—జాత, మృత, రజః, ఉచ్చిష్ట, జాతినూతకములు. 2. మధుపాన, ఆస్మత, దేవలకస్పర్శ, యూపస్తంభస్పర్శ, శవదర్శన నూతకములు.

పంచసూత్రములు— 1. సంకల్పము, 2. చూర్జనము, 3. వరుణనూక్తము, 4. అఘమర్షణము, 5. స్నానాంగతిర్వణము, (2) 1. అపస్తంబీయము, 2. ఆత్మాయనీయము, 3. కౌత్యాయనీయము, 4. బోధాయనీయము, 5. వైఖానసీయము.

పంచసూనములు— ఖండిని (కూర గాయలు మున్నగువానిని దలుగుట); పేషిణి (నూలుట); ఘల్లి (ప్రాయ్యయందు నిప్పును రగులవేయుట); ఉదకుంభి (నీటికడవలుంచుట); మార్జని (అలుకుట, చిమ్ముట మొ.) వీనివలనఁ గలుగుపాపమును బరిహరించుకొఱకుఁ బంచసంజ్ఞాములు చేయుదురు.

పంచహేత్వాభావము— 1. కన్యభిచారము, 2. విరుద్ధము, 3. సుత్రప్రతిపక్షము, 4. అనిద్ధము, 5. బాధితము.

పంచాంగములు— తిథి, వారము, నక్షత్రము, యోగము, కరణము.

పంచాకాశములు— (చూ.) 1. అకాశ పంచకము, 2. చిత్రాకాశ, పరాకాశ, కుసాదాకాశ, తత్త్వాకాశ, మూర్త్యాకాశములు.

పంచాక్కరలు— 1. మహాక్కర, 2. మధ్యాక్కర, 3. మధురాక్కర, 4. అంతరాక్కర, 5. అల్పాక్కర.

పంచాక్షరములు— స, మ, కి, వా, య.

పంచాగ్నిలు— చూ. అగ్ని పంచకము.
1. జ్ఞానాగ్ని (ఆత్మయందు),
2. కాలాగ్ని - (పాదములయందు),
3. క్షుధాగ్ని - (నాభియందు), 4. కీతాగ్ని (హృదయమునందు), 5. కోపాగ్ని - (నేత్రములయందు) సుండును.

పంచాచారములు— లింగాచార, సదాచార, శివాచార, గణాచార, భృత్యాచారములు.

పంచానధ్యయనములు— పాఠ్యమి, అప్థమి, చతుర్థశి, పార్థమి, అమావాస్య.

పంచామృతములు— ఉదకము, పాలు, పెరుగు, నేయి, లేనె.

పంచాయతన దేవతలు— ఆదిత్యము, అంబిక, విష్ణువు, గణనాథుడు, మహేశ్వరుడు.

పంచారామములు— 1. ద్రాక్షారామము, 2. భీమారామము, 3. సర్పారామము, 4. అమరారామము, 5. కొమరారామము

పంచావయవములు— ప్రతిజ్ఞ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయనము, నిగమనము.

పంచావికములు— మేకయొక్క పాలు, పెరుగు, నేయి, మూత్రము, పెంటికలు.

పంచీకరణము— 1. అంతఃకరణము, సమానవాయువు, క్రోత్రేంద్రియము, శబ్దము, వాగింద్రియము; 2. మనస్సు, వ్యావాయువు, త్వగింద్రియము, స్పర్శము, పాణింద్రియము; 3. బుద్ధి, ఉదానవాయువు, చక్షురింద్రియము, రూపము, పాణింద్రియము; 4. చిత్తము, ప్రాణవాయువు, రససేంద్రియము, రసము, ఉపస్థేంద్రియము; 5. అహంకారము, అపానవాయువు, ప్రూణేంద్రియము, గంధము, పాయ్వింద్రియము.

పంచేంద్రియములు— చూ. ఇంద్రియ పంచకము.

పంచోత్తరవాదములు— సామాన్య నిరుక్తి, సవ్యభిచారము, సత్రప్తి పక్షము, అసిద్ధము, బాధ.

పంచోపనిషత్తులు— నారాయణ, బ్రహ్మ, తైత్తిరీయ, గార్గ, వరాహములు.

పండుగలు— సంవత్సరాది పాడ్యమి, భానువిదియ, అక్షతృతీయ, నాగలిచవితి, ఋషిపంచమి, సుబ్బరాయఁడు పక్షి, రథసప్తమి, కృష్ణాష్టమి, క్షీరామనవమి, విజయదశమి, భిష్మైకాదశి, క్షీరాబ్ధి ద్వాదశి, శనిత్రయోదశి, అనంతి పద్మనాభచతుర్దశి, వ్యాస పౌర్ణమి, దీపావళి అమావాస్య.

సంక్రాంతి మొ.

పక్షద్వయము—1. శుక్ల పక్షము,
2. కృష్ణపక్షము.

పట్టణములు—(చరిత్ర ప్రసిద్ధములగు
హిందూదేశమునందలి ముఖ్యపట్టణ
ములు) కలకత్తా, బరోడా, పాట్నా,
రాణిగంజ్, ఢక్కా, బొంబాయి,
చిటగాంగ్, అలహాబాద్, బనారస్,
అగ్రా, కాన్పూర్, అలీఘర్,
లాహోర్, ఢిల్లీ, అమృతసర్, కాశ్మీ
రము, పెషావర్, హైదరాబాద్,
జయపురము, ఉదయపురము, బెంగ
ళూరు, సికింద్రాబాదు, అమరావతి,
నాగపూర్, గ్వాలియర్, ఇంసూర్,
నూరత్, అహమదాబాదు, గోవా,
మార్బ్బగోవా, కటక్, జగన్నాథము,
కరాచి, రంగూన్, మాండలె, జబల్
పూర్, మద్రాసు, తిరుపతి, రాజ
మహేంద్రవరము, విశాఖపట్టణము,
కాకినాడ, మైసూరు, బెజవాడ, మచిలీ
పట్టణము, విజయనగరము.

పదచతుష్టయము—1. తత్సమము,
2. తద్భవము, 3. దేశ్యము, 4. గ్రామ్యము.

పదదోషములు—అప్రయోగము,
అపూర్ణము, అసమర్థము, నిరర్థకము,
నేయార్థము, చ్యుతసంస్కారము,
సందిగ్ధము, అప్రయోజకము, క్లిష్టము,
గూఢార్థకము, గ్రామ్యము, అన్యార్థ
కము, అప్రతితకము, అవిమృష్ట విధే
యాంశము, విరుద్ధమతికరము, అశ్లిల
ము, పరుషము.

పదద్వయము—1. కళలు, 2. ద్రుత
పశ్యులకములు.

పరభక్షకులు—మక్షికము, మశకము,
వేశ్య, మాషకము, యాచకుడు,
గ్రామణి, గణకుడు.

పరమభాగవతోత్తములు—

ప్రహ్లాదుడు, నారదుడు, శరణ
రుడు, పుండరీకుడు, వ్యాసుడు,
అంబరీషుడు, శకుడు, కౌసల్యుడు,
భీష్ముడు, దుర్యోగదుడు, అర్జు
నుడు, వసిష్ఠుడు, విభీషణుడు మొ.

పరమాత్మయందలి చతురవస్థలు—
చిత్త, అంతర్యామి, నాత్రాత్మ, విరాట్టు.

పరలోకములు, వానియధిపతులు—
దేవలోకము - దేవేంద్రుడు, బ్రహ్మ
లోకము (సత్యలోకము) - బ్రహ్మ
దేవుడు, తైలాసము - ఈశ్వరుడు,
వైకుంఠము - శ్రీమహావిష్ణువు.

పరిత్యాజ్యపంచకము— దూపరాగ
ము, అరూపరాగము, గర్వము, ఔద్ధ
త్యము, అవిద్య.

పరుషములు— క, చ, ట, ఠ, ప లు.

పర్వతములు— గోమదము, చంద్ర
పర్వతము, నారదగిరి, దుందుభి, సోమ
కము, సుమనఃపర్వతము, వైభ్రాజము
(ఇవి జంబూద్వీపమందలి మహాపర్వత
పంక్తులు మర్యాదాపర్వతములై యు
న్నవి) కుముదము, ఉన్నతము, వలా
హకము, ద్రోణగిరి, కంకము, మహి
షము, కకుద్భంతము (ఇవి కాల్యాల
ద్వీపమునందలి కులపర్వతములు)
విద్రుమము, హేమశైలము, ద్యుతి
మంతము, పుష్టిమంతము, కుశేత్యము,
హరి, మందరము (ఇవి కుశద్వీపము)

నందలి కులపర్వతములు), క్రాంచము, వామనము, అంధకారకము, దేవ వ్రతము, ధమము, పుండరీకవంతము, దుందుభి (ఇది క్రాంచద్వీపమునందలి కులపర్వతములు), ఉదయగిరి, జల ధారము, రైవతకము, శ్యామము, అంభోగిరి, ఆస్తికేయము, కేసరి (ఇది కాకద్వీపమునందలి కులపర్వతములు), మానసోత్తరము (ఇది పుష్కరద్వీపము నందలి వర్షపర్వతము).

మేరువునకు తూర్పున కాంతవం తము, చక్రకుంభము, కురలి, మాల్య వంతము, వైకంకము అను కేసరపర్వ తములును, దక్షిణమున త్రికూటము, శిశిరము, పతంగము, రుచకము, నిష ధము అను కేసర పర్వతములును; పశ్చిమమునశిఖివాసము, వైడూర్యము, కాపిల్యము, గంధమాదనము, జానుధి అను కేసర పర్వతములును; ఉత్తర మున శంఖకూటము, ఋషభము, హంసము, నాగము, కాలంజరము అను కేసరపర్వతములును గలవు. (జరరదేవ కూటములు, గంధమాదన కైలాసము లు, నిషధపారియాత్రములు, త్రిలింగ జానుధులు మర్యాదాపర్వతములు.)

పాండవులలిజ్జాతవాసనామములు— కంకుభట్టు - (ధర్మరాజు), వలలుడు - (భీముడు), బృహన్నల - (అర్జునుడు) దామగ్రంధి - (నకులుడు), తంత్రిపా లుడు - (సహదేవుడు), మాలిని - (ద్రౌపది.)

పాకత్రయము—1. నారికేళము, 2. కదలి, 3. ద్రాక్ష.

పాకపరికరములు—(ఉప్పుతో తొమ్మిది) బియ్యము, పప్పు, కూర, నేయి, మిర్చి, చింతపండు, పోపుసామాను, కట్టెలు, ఉప్పు.

పాదతలరేఖలు — (సాముద్రకము ధ్వజ, వజ్ర, అంకుశ, ఛత్ర, చామర, శంఖ, పద్మ, కలశ, మత్స్య, కుండల హరిరేఖలు.

పాపదశకము—1. అసత్యోక్తి, 2. దోషా రోపణోక్తి, 3. కరిణోక్తి, 4. నిష్ఫ లోక్తి, 5. చార్యకరణము, 6. దుష్కార్యకరణము, 7. దుష్కార్యాపేక్ష, 8. పరభార్యాపేక్ష, 9. పరద్రవ్యా పేక్ష, 10. జీవహింస.

పాపసంక్షకము— 1. దురహంకారము, 2. అర్థలోభము, 3. కామము, 4. వైష మ్యము, 5. కోపము, 6. సోమరితనము, 7. అరిష్టకరమైన స్వేచ్ఛ.

పితృదేవగణత్రయము—వసు, రుద్ర, అదిత్యగణములు.

పిప్పలీద్యయము—1. పిప్పలి, 2. గజ పిప్పలి.

పీరభూములు— మా సి లూ, నెజ్, ఇరాన్, డక్కన్, టిబెట్టు, మెక్సికో, లోరెంటియస్, కొలరడో, మెట్టో గ్రాసో, బ్రెజిల్ మొ.

పుటములు—మహాపుటము, గజపుటము, వరాహపుటము, కుక్కుటపుటము, గోవరపుటము, కుంభపుటము, దీప పుటము, సూర్యపుటము, భూపుటము, ధాన్యపుటము మొ.

ప్రత్యక్షేత్రములు—అజంత, అమరావతి, అమోఘ్య, అలహాబాదు, అలంపురి, అహోబిలము, ఉదకమండలము (ఉటి), ఓంకారము, ఉజ్జయిని(అవంతి) ఎల్హారా, కంచి, కలకత్తా, కన్యాకుమారి, కోటిఫలి, కాకి, కాశ్మీరము, (కి)నగరము) శ్రీకాళహస్తి, గోకర్ణము, కంభకోణము, కురుక్షేత్రము, కొల్హాపురము, కేవలము, గంగోత్రి, గయ, గోకుల, గోలకొండ, చిదంబరం, చెన్నపట్టణము, చిత్రకూటము, జంబుకేశ్వరము. జగన్నాథము, (పూరి) జనార్దనము, ఝాన్సి, ఢిల్లీ, డెహ్రాడూన్, దర్భణము, ద్రాక్షారామము, ద్వారక, నవద్వీపము, తిరుపతి, తిరువన్నామల (అరుణాచలం) తిరువళ్లూరు, తంజావూరు, త్ర్యంబకం, నాసిక్, పండరీపురము, పక్షిత్థిరము, పాపనాశనము, ప్రయాగ, పాటలీపుత్రము, పిరాపురము, పల్లవి, పూనా, బదరినారాయణము (బదరికొత్తము) బరోడా, బ్రహ్మకపాలము, బృందావనము, బెజవాడ, బెంగళూరు, బాంబాయి, భువనేశ్వరము, భద్రాచలము, పుష్కరము, పర్ణకాల, పంచవటి, పుష్పగిరి, నైమిశారణ్యము, మధుర, మధురాపురి (మద్రా), మంగళగిరి, మహాబలేశ్వరము, మహాబలిపురము, మాతృగయ, సిద్ధపూర్, మాయవరం, మైసూరు, మహానంది, రామేశ్వరము, రాజమహేంద్రవరము, లక్నో (లక్నోపురి), వరంగల్, వేదాద్రి, వైద్యనాథము, క్రికూర్తము, క్రిరంగము, శ్రీశైలము, శృంగేరి, సింహాచలము, సుబ్రహ్మణ్యము, పాక్షిగోపాలము,

షియాలి, హంపి (విరూపాక్షము), హరిద్వారము మొదలగునవి.

పుత్రులు—చౌరసుండు - భార్యయందు దనకు బుట్టినవాడు, తేత్రజాడు - ఏదే నాకకారణముచే సంతానవిచ్ఛిత్తి కలుగగాఁ బెద్దలయనుజ్ఞచే దనభార్యయందు దేవరుడు లోనగువారికి బుట్టిన కొడుకు, దత్తుడు-దత్తు తీసికొన్నవాడు, కృత్రిముడు - గుణజ్ఞుడని యభిమానించి పెంచుకొన్న కొడుకు, గూఢోత్పన్నుడు - భార్యయందు దనకుఁ దెలియకుండఁ జంకుమగనిఁ బుట్టినకొడుకు, అవవిధుడు - తల్లిచేఁ గాని, తండ్రిచేఁగాని, యుభయులచేఁ గాని విడువఁబడగాఁ దెచ్చి పెంపఁ బడినవాడు, కానీసుండు - తనభార్యయందుఁ గన్యాత్వమున రహస్యముగా నితరునకుఁ బుట్టిన కొడుకు, సహోధజాడు - గర్భిణిగానుండఁ కానికాని, దెలియకకాని వివాహము చేసికొన్న భార్యయందు బుట్టిన కుమారుడు, క్రీతుడు - తల్లిదండ్రులయొద్దఁ జేరి యిచ్చి తీసికొన్నకొడుకు, పానర్భవుడు-పునర్భవునందుఁ బుట్టినకొడుకు, స్వయందత్తుడు - తల్లిదండ్రులు లేకకాని, వారిచే నకారణముగ విడువఁ బడికాని స్వయముగ నేను నీకుఁ బుత్తుఁడ నయ్యెదనని వచ్చిన కొమారుడు, జ్ఞాతిరేతుడు - జ్ఞాతికొడుకు, (నీలో మొదటి యార్దురును, బంధువులు, దాయాదులు నగుదురు. వెనుకటి యార్దురును బంధువు లగుదురుగాని, దాయాదులు కారు.)

పునర్నవాత్రయము — 1. గలికేరు, 2. గుంట గలికేరు, 3. ఎఱ్ఱగలికేరు.

పురాణ పంచలక్షణములు—

1. ప్రశయము, 2. సృష్టి, 3. వంశము,
4. మనువర్ణనము, 5. ఈశానుచరితము (శ్రీహరి లీలావతారవర్ణనము), వృత్తి, రక్షణము, సంస్థ, హేతువు, అపాశ్రయము.

పురుషజాతులు— 1. శశి, కృషభ, తురగజాతులు, 2. భద్రుడు, దత్తుడు, కూచిమారుడు, పాంచాలుడు.

పురుషులు — చూ. వ్యాకరణ ప్రకరణము.

పూర్వవాదములు—పంచలక్షణి, వ్యధికరణము, సిద్ధాంత లక్షణము, అవచ్ఛేదకత్వ నిరుక్తి, పక్షత.

పృథివ్యాది పంచతత్త్వములు—

1. పృథివి - 8 గడియలు, 2. అపస్ - 4 గడియలు, 3. తేజస్సు - 6 గడియలు, 4. వాయువు - 5 గడియలు, 5. ఆకాశము - 7 గడియలు, మొత్తము 30 గడియలు, (అదివారము మొదలు బుధవారము వఱకుఁ బృథివ్యాదిగాఁ జరించును. గురు, శుక్ర, శనివారములందు ఆకాశము మొదలుగాఁ జరించును. ఈ 5 ను వరుసగా సంపద, శుభము, ఆర్థి, రోగము, దారిద్ర్యమునిచ్చును.)

పృథివీపంచకము—1 అహంకారము, 2. అపానము, 3. ప్రాణము, 4 గంధము, 5. గుదము.

మైత్ర్యములు—(24) అవర్ణ, వివర్ణ, నూర్ణావర్ణ, కామల, ఆమ్ల, రక్త, స్వేద, ఉన్మాద, పుండరీక, భుజంగ, కిరీపాద, కీత, మూర్ఛ, మధుర, కుసుమ,

క్రోధ, భ్రంశ, కిరః, తుఫ, తృష్ణ, దుర్భాష, చర్మ, దుర్గంధ, మదనములు.

ప్రకాశనాశ హేతువులు— అర్థనాశము, మనస్తాపము, గృహమందలి దుశ్చరితము.

ప్రకోపత్రయము—(బాధము) కామ, వాక్, మనః ప్రకోపములు.

ప్రతిబంధకపంచకము— (బాధము) కామ, ద్రోహ, స్త్రాగ్న, అసత్రవర్తన, సంశయములు.

ప్రేతపంచకము— బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు, ఈశ్వరుడు, సదాశివుడు. (ప్రేత = ఎప్పటికిని నాశము లేక యుండునది.)

ప్రత్యక్ష హేతువులు— సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తము, సమవేత సమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము.

ప్రార్థిత్రయము— ఇచ్ఛా, అనిచ్ఛా పశేచ్ఛా, ప్రార్థిత్రయము.

ప్రాసభేదములు— చూ. వ్యాక. ప్రక.

బంధకవిత్వము— గోమూత్రిక, చక్ర, గుచ్చ, కుండలినాగ, కంఠణ, మర్దల, ఖడ్గ, చక్ర, అష్టదశపద్య, సర్వతో భద్ర, మాలికాదిబంధములు.

బంధములు—చూ. అష్టవిధబంధములు, దశవిధ బంధములు —

ఉత్తానకరణ, తిర్యక్కరణ, స్థితకరణ, ఉద్ధితకరణ, వ్యానకరణ, గ్రామ్య, నాగరక, ఉత్పల్లక, విజృంభక, ఇంద్రాణిక, ఇంద్రక, పార్శ్వసంఘటిక,

ఉత్థానసంఘటిత, పీడిత, వేష్టిత, వాడ
వాఖ్య, ఉద్భగ్ను, ఉరస్సుట, అంగార్థ
నిపీడిత, బృంధక, ప్రసారిత, వేణు
విదారక, కూలచిత, మార్కటక,
ప్రేంఖాయిత, పద్మాసన, అర్థపద్మా
సన, బంధురిత, నాగపాళ, సమ్యయన,
కూర్మ, పరివర్తిత, నిపీడన, సమ
పాద, త్రివిక్రమ, వ్యోమపద, స్వర
చక్ర, అవిదారిత, సామ్య, అబృంభిత,
నాకా, ధనుర్బంధ, కరపాద, సాచీ
ముఖ, అర్ధచంద్ర, ఉపాంగ, సము
ద్గత, పరివర్తన, సమాంగక, అభిక్రమ,
సంఘటిత, వేణుదారణ, కుక్కుట,
మానిత, యుగపద, విమర్శిత, ఘట్టిత,
సమ్యఖ, ప్రస్ఫుట, ఉద్గీవ, జఘన,
జానుపూర్వ, హరివిక్రమ, కీర్తి, ద్విత
ల, పార్శ్వవేష్టిత, ధృత, నిపీడిత,
నిఘాతక, చటకవిలసిత, వరాహ
ఘాతక, జాప, వృషాభిఘాత, ధేనుక,
గజ, మార్జాల, పురుషాయిత భ్రామర,
ఉద్గత, సంఘాటక, ఉపపద, మంద
వేడిత, మందవరాహ బంధములు
(రతిబంధములు 84)

బలములు — (మంత్రి ప్రభృతులు) -
మిత్రజలము, భృత్యబలము, ఆటవిక
బలము.

బాణాగ్రములు — (10) ఆరాముఖ,
ద్విభల్లక, వత్సదూత, కల్లిక, కాక
కుండ, తురప్ర, గోపుచ్చ, అర్థ
చంద్ర, నూచీముఖ, భల్ల బాణాగ్ర
ములు.

బాలగ్రహములు — స్కంద, విశాఖ,
స్వపితృ, నైగమేష, శకుని, కిరపూ
తన, ముఖమండనిక, పూతన, అంధ
పూతన, లేవతి, శుక్ల లేవతి.

బాలరోగములు — వాతజము, పిత్త
జము, క్లేమ్మజము, దంతోద్భేదము,
దంతఘాతము, దంతశబ్దము, ఆకాల
వంతము, అహిపూతనము, ముఖపాక
ము, ముఖస్రావము, గుడపాకము,
ఉపశీర్షికము, పార్శ్వారుణము, తాలు
కంఠము, విచ్చిన్నము, పరిగర్భికము,
దౌర్బల్యము, గాత్రకోషము, శయ్యా
మూత్రము, కుహానకము, రోదనము,
అజగల్గి మొ.

బాలాదిపంచస్వరములు - క మొదలు
క్ష వఱకుఁగల 35 అక్షరములకు బాల
స్వరము, కుమారస్వరము, రాజ్యస్వర
ము, వృద్ధస్వరము, మృతస్వరము వరు
సగా 7 అక్షరముల కొకటి చొప్పునఁ
గలవు. (ఒక్కొక్క స్వరమున కా
తేసి గడియలవంతున బాలస్వరము
తూర్పునను, కుమారస్వరము దక్షిణ
మునను, రాజ్యస్వరము పశ్చిమమునను,
వృద్ధస్వర ముత్తరమునను, మృతస్వర
మీశాన్యమునను రేయింబవలు ప్రకా
శించుచు సంతోషము, ధనలాభము,
రాజ్యలాభము, శరీరపీడ, ఆధికక్షేమము
అను 5 ఫలముల నిచ్చును. కావున
అక్షణకవి యగువాఁడు స్వరనిర్ణయ
మెఱింగి ఏ దిక్కున స్వరమున్నదో
యా దిక్కునఁ గూర్చుండి కవిత్వము
రచించినఁ గృతిపతి కాయు రారోగ్య
భాగ్యములు గలుగును.)

బిరుదులు — రావు-ఇది రాజపుత్రులు,
చిత్రకారులు, మరాటీలు, ముచ్చె
వాండ్రు, బలిజలు, వహించినది;
ఆచార్య-దీనిని వైష్ణవులు, పంచాననం
వారు, కర్ణాటక మహారాష్ట్రముధ్యులు

వహింతురు; పిళ్ళ - అహంపడియారు, మాలులు, అరవగొల్లులు వహింతురు. అయ్య - చాత్రాద శ్రీవైష్ణవులు, బ్రాహ్మణులు, జంగములు, పీరశైవులు, దేవాంగులు ఈ చిరుదమున వహింతురు. కొన్నిచోట్ల కోమటకును చెల్లును. నాయడు-బలిజలు, తెలగాలు, తెలుగు వెలను, కమ్మవారు, తెనుంగుగొల్లులు, తెలుగు దాసీపుత్తులు వీరి పై చిరుదమునఁ జూగుదురు; అయ్యర్-దాక్షి

ణాత్తులగు శ్రీవైష్ణవులు, బ్రాహ్మణులు, జంగములు, పీరశైవులు, పై చిరుదమునఁబాత్రులు. అయ్యంగారు-వైష్ణవులకును, చాత్రాద వైష్ణవులకును, పట్టుసాలెవారికినిఁ బై చిరుదు గలదు. రాజు - నియోగిబ్రాహ్మణులు, త్పత్రియులు, భట్టువారు పై చిరుదమును వహింతురు. మొదలారు - అరవవెలములును, కైకాలవారును, అరవదాసీపుత్తులును పై చిరుదమును బొందుదురు. ఖండర్, నాయకర్, పడైయా

చ్చి, శమ్ముట్టి, పిళ్ళ, ముదలార్ —

ఈ చిరుదములు దక్షిణమున నగ్నివంశస్థులనెదు పల్లెవాండ్రకుఁ జెల్లును. రెడ్డి - బలిజలకును, పచ్చి మదే శమాధికార్లకును జెల్లును. మఱియు పంటకాపు, పాకనాటికాపు, మోటాటికాపు, మురికినాటికాపు, దేనూరుకాపు మొ. రెడ్డినామము కలదు. శ్రేష్ఠి (నెట్టి)-కోమట్లు, బేరులు, బలిజలు, కమ్మరులు, లింగబలిజలు, నాటుకోటవారు, సాలెవారు, గొండ్లవారు, ఉప్పరవారు, కమ్మరవారు, ఒడ్డెవారు, బెస్తవారు, జనప

వారు-వీరికిని, గొన్నిచోట్ల దేవాంగులకును బైచిరుదములు చెల్లును ఉడయార్ అహంపడియారులకును, అరవకమ్మర్లకును జెల్లును. పత్తిరు-స్వర్ణకారులకును, గుమ్మరులకును జెల్లును. కీదారి, కోనాన్, పిళ్ళ ఇవి అరవగొల్లలకుఁగలవు. నెనార్ అరవజైనలకుఁ జెల్లును. మేస్త్రీ - వడ్రంగులకును, తాపీపని చేయువారికిని, చాకలివారికిని జెల్లును. మూర్తి - భట్రాజులకును, సిగ్గువారికిని జెల్లును. నాయర్ - మలయాళమున శూద్రులకుఁగలదు. వీరిలో కిరియత్తిల్ నాయర్ అను జాతివారు కలరు. శర్మ, కాత్రి, మొ. బ్రాహ్మణులు వహింతురు. వర్మ-రాజులకును, గుప్త - వైశ్యులకును, దాస-శూద్రులకును జెల్లును. (ఈ చిరుదులు అతి ప్రాచీనకాలమున జాతినిట్టి యుండెడివి. ఈ నాడు శర్మ, కాత్రి, వంటివి తక్కు తక్కినవి సర్వసామాన్యమైనవి.) బిల్వపంచకము — తులసి, మారేడు, వావిలి, ఉత్తరేణు, వెలగపత్రము.

బిల్వాష్టకము — పంచ బిల్వములు, జమ్మి, గజిక, ఉసిరిక పత్రము.

బీజాక్షరములు — వాయు బీజాక్షరములు 10, అగ్ని బీజాక్షరములు 10, భూమి బీజాక్షరములు 10, జలబీజాక్షరములు 10, గగనబీజాక్షరములు 10.

బుద్ధిత్రయము — చూ. త్రివిధబుద్ధులు.

బుద్ధిద్వయము — స్మృతి రూపబుద్ధి, అనురూపబుద్ధులు.

బుద్ధిభేదములు — (6) పండ, మేధ,

చార్వి, గృహీతి, శ్రాతి, చత్వరి.
బుద్ధులగుణములు—శుక్రూష, శ్రవణము, గ్రహణము, ధారణము, ఊహము, అపోహము, అర్థవిజ్ఞానము, తత్త్వవిజ్ఞానము.

బ్రహ్మకల్పము — 7 యుగములు = 1 మన్వంతరము; 14 మన్వంతరములు = 1 కల్పము; 2 కల్పములు = బ్రహ్మకు ఒకరోజు; ఇట్టి 30 రోజులు = బ్రహ్మకు 1 మాసము; ఇట్టి 12 మాసములు = బ్రహ్మకు 1 సంవత్సరము; 108 సం॥ రములు = బ్రహ్మయొక్క ఆయుర్దాయము; బ్రహ్మజీవితము = పరబ్రహ్మమునకు 1 నిమేషకాలము.

బ్రహ్మద్వయము— పర బ్రహ్మము, శబర బ్రహ్మము.

బ్రహ్మస్వరూపత్రయము—
1. సత్యత్వము 2. జ్ఞానము 3. ఆనందము.

బ్రాహ్మణములు—తైత్తిరీయ, శతపథ, ఋగ్వేద, సామవేద, యజుర్వేద, అధర్వ, వితరేయ, కాపీతకీ (శాంఖ్యాయన) మంత్ర, కృష్ణయజుర్వేద, శుక్లయజుర్వేద (శతపథము), అంతర్వ్యాములు.

బ్రాహ్మణద్వయము—పా మ రు లు, పండితులు.

బ్రాహ్మణుల నవధర్మములు— శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, ఓర్పు, ఆర్జవము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆస్తిక్యము.

భక్తులు—దూ. త్రివిధభక్తులు, నవవిధభక్తులు.

భగవద్గుణమట్లము—1. విశ్వరూపు, 2. పీఠ్యము, 3. యశము, 4 శ్రీ, 5. జ్ఞానము, 6. వైరాగ్యము.

భరతశాస్త్రప్రక్రియలు—

(6) తాండవము, నటనము, నాట్యము, లాస్యము, నృత్యము, నర్తనము.

భాగ్యహేతుచతుష్టయము—

కనకము, రజితము, బుద్ధి, మిత్రుడు.

భారతపర్వములు— (18) ఆది, సభా, ఆరణ్యక, విరాట, ఉద్యోగ, భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, శ్రీ, శాంతి, ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు.

భావనాత్రయము—1. కర్మ భావన, 2. బ్రహ్మభావన, 3. ఉభయభావన.

భాషలు— సంస్కృతము, ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ, కన్నడము, తురకము, మలయాళము, అరబ్బము, మహారాష్ట్రము, పారశీకము, బంగాలీ, కోయ, ఓడ్రము మొ॥

భాషావిభాగములు—1. తత్సమము, 2. తద్భవము, 3. దేశ్యము, 4. గ్రామ్యము.

భూతపంచక గుణములు—

1. గంధము, 2. రసము, 3. రూపము, 4. స్పర్శము, 5. శబ్దము.

మండలత్రయము— నూర్య, చంద్ర, అగ్నిమండలములు.

మండల సప్తకము—కండర, జీర్ణ, రక్త ప్రసరణ, శ్వాస, బహిష్కార్య, నాడీ

మండలములు — శరీరసంబంధమైనవి;
చూ. సప్తమండలములు.

మంత్రభేదములు— సుతము, స్తోమము,
గ్రహము, స్తోభము.

మతత్రయము—1. వైష్ణవము, 2. మా
ధ్వము, 3. స్మార్తము. (వైష్ణవము,
అద్వైతము, విశిష్టాద్వైతము.)

మతద్వయము—ఆస్తికము, నాస్తి
కము.

మతములు—సాంఖ్య, శేక్వరసాంఖ్య,
పాణిని, చార్వాకము, విశోచన, లోకా
యిత, హిరణ్యగర్భ, వాచస్పతిమిత్ర,
మిమాంసక, వైశేషిక, అక్షపాద,
భట్ట, ప్రాభాకర, రాధావల్లభ, హరి
దాసు, ఉదాసీన, చాలాకదాస, ధా
మక్, ఆనంద, మీరాబాయి, కరీర్,
వీరశైవ (లింగాయత), పాశుపత, శైవ,
శివాద్వైత, సమ్యేధితశైవ, మహావ్రత,
శివసమవాది, విక్యవాది, సంక్రాంతి
వాది, ప్రవాహేశ్వరవాది, అవికార
వాది, ఉద్ధృతైవ, అనాదిశైవ, అది
శైవ, మహాశైవ, గుణశైవ, క్రియా
శైవ, చతుష్పదశైవ, శుద్ధశైవ, యోగి,
అభివనగుప్తాచార్య, చైతన్య, వల్లభ,
వల్లభాచార్య, మహానుభావ, ఆర్య,
దివ్యజ్ఞాన, బ్రాహ్మ, లోకైక, కాశ్తే
య, శౌద్ధ, మాధ్వమిక, యోగాచార,
సాత్రాంతిక, వైభాషిక, జైన, అర్హత,
పారసీక, గ్రీకు, రోమక, స్కాండి
నేవియా, మెక్సికో, తార్తార, జపాన్,
సయాం, పెరువియన్, కవడా, పెగు,
ఫిలిప్పీయన్, మలాకా, సుమేత్రా,
బావా, అప్పండి, వీంహార్, మలయ,
లాస్లాండర్, విస్సినేసి, ఫ్లోరియన్,

కొరచి, గినియా, బెనిస్, అట్రా, కాంగో,
అంగోలా, అరకాన్, కాఫ్రియన్,
కాన్జుకన్, తాయిసా, ఐగుప్త,
మహమ్మదీయ, యూధ, క్రీస్తు, యా
దన, భాగవత, మనస్సాక్షి. అద్వైత,
విశిష్టాద్వైత, ద్వైత, తెన్ వడకల మత
ములు మొ॥ వీని వివరములు సర్వాధి
సాగరమను గ్రంథమున జూడవగును.

మధ్యమగ్రామగత మూర్ఖునలు—
సోపిరి, హరిజాత్య, కలోపనత, శుద్ధ
మధ్య, మారి, పారవి, హృద్యక. (7)

మననపంచకము— (శౌద్ధము) శ్రద్ధ,
స్మృతి, వీర్యము, సమాధి, ప్రజ్ఞ.

మనస్సధబాణపంచకము—1. అరవిం
దము, 2. అశోకము, 3. చూతము,
4. నవమల్లిక, 5. వీరొత్పలము.

మన్మథావస్థలు— (12) చూ. ద్వా
దశావస్థలు.

మన్మథునివింటినారులు—తుమ్మెద
యల్లెడినిబాణములు కలువ, తామర,
మల్లెపూలు; చిగురుటల్లె - దీని బాణ.
నల్లకలువ, అరటి, మొల్లపూలు;
తూడునూలునారి- దీని బాణ. మంకెన,
అశోక, మల్లెపూలు; కురువేరు దంట
నారి - దీని బాణ. పాదిరి, పొగడ,
సంపంగిపూలు; వెన్నెలనారి-దీని బా.
మొదలి జొన్న, దిరిపెనము, మొగలి
పూలు.

మరీచికాద్వయము—1. మిరియాలు,
2. తెల్ల మిరియాలు.

మర్మస్థానములు—శరీరమున 107 -
జీవాధారములగు మర్మ స్థానములు
గలవు. (కార్ణధర మత ప్రకారము

మాంసమర్మములు 11, సిరా మర్మములు 41, స్నాయు మర్మములు 27, అధిమర్మములు 8, సంధిమర్మములు 20)

మల్లబంధశతకము — హస్తము, కత్తిరి, బోరగిలవేసిమంచుట, నిపాతనము, పాదసంఘర్షణము, వ్యతిరేకముగా మార్పుట, పృష్ఠము, సమీకరణము, మోషణము, ఊపు, ఉద్ధారణము, గుల్ఫ శృంఖల, గ్రీవాతాడనము, నిమజ్జనము, ప్రత్యామ్నము, వ్యతిరేకముగా నూపుట, చుట్టుచుట్టుట, కూర్చరాకర్షణము, కూర్చరాపనము, బధిరము, బాహ్యము, అవతారణము, చరణశృంఖల, కొన్యూస్కో, కూర్చరాపూరణము, ఉత్తానపాతనము, ఆకస్మికోపవేశనము, కక్షప్రవేశము, ఆకస్మికనిపాతనము, గాఢభనిపాతనము, అగ్రహము, ఆకస్మికోపవేశనము, ప్రతిశృంఖల, చతుర్దిశావరణము, విస్తారణము, వెనకకుఁ జాట్టుట, పాదతాడనము, పృష్ఠనిబంధనము, అవగాహనము, శిరోబంధనము, ద్విగుణబంధనము, కక్షము, శాలినిపాతనము, చతురంగము, వామపాదన్యాసము, అవలగ్నాక్షణము, బధిరము, కబంధపూరణము, పరివేచము, బడి, శ్రవము, మంపు, పరివేచము, చరణపరివేచము, కకుప్పరివేచము, బహిర్వా, బధిరము, వక్షత్యాగము, ఉరో నిరోధము, ముక్కునొక్కుడు, జానవిన్యాసము, ఉరోభగ్నము, నాసికా నిరోధము, వామపాద తాడనము, నిర్బంధము, పరివేచము, ఉయ్యెల, రజకధావనము, ప్రవేశము, హస్తాక్షణము, చతుశ్చరణబంధము, చరణశృంఖల, గజ

శృంఖల, అపసుదపాదము, కక్షము, సవ్యపాద తాడనము, వ్యతిరేక గజశృంఖల, కక్ష నిషిడనము, వ్యతిరేక ద్విపశృంఖల, ప్రతిహాలబంధము, కరతాడనము, దిశావరణము, పరివేచణము, పృష్ఠ నియంతనము, ఉద్ధాతపాదము, సింహాసనము, దోల, చరణవినిమయము, కక్షన్యాసము, ఏకము, భ్రమణము, అరకంకాళము, ఒంటికుంటి, నిహింసనము, పార్శ్వాక్షరణము, గజచంద్రుడు, ప్రకొవ్వ పీడనము, పాదద్వయాకర్షణము. (చూ. కుస్తీ మల్లయాధబోధిని.)

మసూరికాభేదములు — వాత, పిత్త, పిత్తశ్లేష్మ, వాతపిత్త, వాతశ్లేష్మ, సన్నిపాత, త్వగ్గత, రక్తజ, మాంసజ, మేదజ, అస్థి, మజ్జ, శుక్రధాతువు మొ॥

మహాప్రబంధ వర్ణనలు — (27) — విప్రలంభము, దిగ్భ్రతము, అద్భుతము, రణము, మద్యపానజ వికారము, నూర్మోదయము, నూర్మాస్తమయము, వివాహము, గృహప్రవేశము, కుమారోదయము, సాగరము, శైలము, మృగయ, వనము, అరణ్యము, మంత్రము, విజయము, మన్యాశ్రమము, దండయాత్ర, జార సంవాదము, నాయకగుణవర్ణనము, చంద్రోదయము, చంద్రాస్తమయము, మేఘము, నిశ, గ్రీష్మర్తువు, వంశావతారము.

మహారసములు — అభ్రకము, వైక్రకాంతము, మాక్షికము, విమలము, శిలాజిత్త, మైలతుత్తము, చపలము, కఫరి.

మహావాక్యచతుష్టయము — శ్రుతి
1. ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ (ఋగ్వేదము, విత

రేయోపనిషత్తు), 2. ఆహంబ్రహ్మైస్మి (యజుర్వేదము, బృహదారణ్యకోపనిషత్తు), 3. తత్త్వమసి (సామవేదము, ఛాందోగ్యోపనిషత్తు), 4. ఆయమాత్మా బ్రహ్మ (ఆధర్వణవేదము).

మాయారూపములు — ఆసత్త్వత్వము, జడత్వము, దుఃఖము.

ముద్రలు — సుముఖము, సంపుటము, వితతము, విస్తృతము, ద్విముఖము, త్రిముఖము, చతుర్ముఖము, పంచముఖము, షణ్ముఖము, అశోముఖము, వ్యాపకాంజలికము, శకటము, యమపాశము, గ్రథితము, సమ్మఖోస్మ్యము, ప్రలంబము, ముష్టికము, మత్స్యము, కూర్మము, వరాహకము, సింహాక్రాంతము, మహాక్రాంతము, ముద్గరము, పల్లవము, (24); సురభి, జ్ఞాన, చక్ర, యోని, కూర్మ, పంకజ, లింగ, నిర్వాణముద్రలు (8).

మూత్రకృచ్ఛములు — వాతము, పిత్తము, క్లేష్మము, సన్నిపాతము, శుక్రము, విట్టు, ఘాతము, ఆశ్మరి.

మృగములు పట్టువలలు — ఎలుకవల, ఏడువల, కుండేటివల, దొడ్డివల, పందివల, రేడివల, సవదండవల.

మృత్తికాత్రయము — 1. కంకుషము, 2. గైరికము, 3. సౌరాష్ట్రీకము.

మేళకర్తనామములు — కనకాంగి, రత్నాంగి, గానమూర్తి, వనస్పతి, మానవతి, తానమాపిణి, సేనాపతి, హనుమత్తోడి, ధేనుక, నాటకప్రియ, కోకిలప్రియ, రూపావతి, గాయకప్రియ, వకుళాభరణము, మాయా

మాళవగౌర, చక్రవాకము, సూర్యకాంతి, హటకాంబరి, ఝంకారధ్వని, నటభైరవి, కీరవాణి, ఖరహరప్రియ, గౌరీమనోహరి, వరుణప్రియ, మారరంజని, చాయకేరి, సరసాంగి, హరికాంభోజి, ధీరశంకరాభరణము, నగావందిని, రాగప్రియ, రాగవర్ధని, గాంగేయభూషిణి, వాగధీశ్వరి, శూలిని, శుద్ధమధ్యమము, సాళగ, జలార్ణవము, ఝల్లవవారి, నవనీతము, పావని, లఘుప్రియ, గవాంభోజి, భవప్రియ, శుభపంతువారి, షడ్విధ మార్గిణి, సువర్ణాంగి, దివ్యమణి, భవళాంబరి, రామనారాయణి, కామవర్ధని, రామప్రియ, గమనశ్రమ, విశ్వాంబరి, శ్యామలాంగి, షణ్ముఖప్రియ, సింహేంద్రమధ్యమము, హేమవసంత, ధర్మావతి, నీలిమతి, కాంతామణి, వృషభప్రియ, తాంగి, వాచస్పతి, మేచకకల్యాణి, చింతామణి, సుచరిత్రము, జ్యోతిస్స్వరూపిణి, ధాతువర్ధని, నాసికాభరణము, కోసలము, రసికప్రియ మొ.

మోహచతుష్టయము — లజ్జా, విభవ, కరుణా, నిజమోహములు.

మానత్రయము — 1. వాక్మోనము (వాక్కును నియమము చేసికొనుట); 2. అక్షిహాసము (పనునాలు గింద్రయములను విషయాదులందుఁ జొరవీయక పరబ్రహ్మమందే లగ్నము చేయుట); 3. కష్టహాసము (మూలబంధోద్ధాణజాలంధరబంధముచేతను బద్ధాశ్ననాదులచేతను శరీరమును నిలుపుకొనుట.)

యంత్రములు-భారమితి (Barometer)

— వాయుపీడనము కొలుచునను, పర్య

తములపైను, గనులలోను, తుపాను గాలి మొదలగువాని రాకను తెలిసి కొనుటకుపయోగించునది. తాపమాపని (థర్మామీటర్)-శీతోష్ణముల హెచ్చు తగ్గులను గనపఱచు సాధనము. దిక్సూచి (Mariner's Compass)-నావికులు సముద్రముపైఁ బ్రయాణము చేయు నపుడు ఉత్తర దక్షిణదిశలను జూపుచు వారికి సహాయముచేయు యంత్రవిశేషము. దూరదర్శిని (Telescope):-దూరమందు నక్షత్రములు, గ్రహములు, శత్రుసైన్యములు మొదలగు వానిని జూచుట కుపయోగపడునది. నూత్నదర్శిని (Microscope) - రక్త కణములు, ఆకులలోని చిన్నచిన్నభాగములు, నూత్న్యక్రిములు మొదలగు అతి నూత్నవస్తువులను పెద్దవిగాఁ గనపఱచు సాధనము. ఛాయాగ్రహకయంత్రము (Camera) —ప్రతిబింబమును స్పష్టముగాఁ దయారుచేయు యంత్రము. ధ్వనిస్థాపని (Gramophone).—ఒకరు పాడినపాటనుగాని, ధ్వనినిగాని అనుకరించు యంత్రము. ఆశరీరవాణి(Radio)-తంత్రసహాయము లేక మిగులదూరమున జరుగుచుండిన యుపన్యాసములనుగాని, పాడినపాటనుగాని వినుటకుపయోగించుసాధనము. విద్యుద్దేగజనని (Dynamo):-మిగుల బలముగల విద్యుచ్ఛక్తిని తయారు చేయు యంత్రసాధనము. విద్యుచ్ఛక్తి మాపకము (Voltmeter) - నీటిలో విద్యుచ్ఛక్తిని ప్రసరింపజేసి, అందలి ప్రాణవాయువుయొక్కయు, ఉదజనియొక్కయు పాళ్ళను చెల్పునది.

విద్యుచ్ఛక్తిమాపని(Galvanometer)
:- ఒక వస్తువునందు విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసరించుచున్నదియు, లేనిదియు తెలియఁజేయు యంత్రవిశేషము. తారావార్తాయంత్రము (Telegraph) - తంత్ర ద్వారా వార్తను చెలియఁజేయు యంత్రము. ఆయస్థాంత్రము (Magnet) - ఇనుపవస్తువుల నాకర్షించు సాధనము. యక్షిణీదీపము (Magic lantern) - ఒకవస్తువుయొక్క పెద్దదిగాఁ జేయఁబడిన ఆకారమును చెరపైఁ దలక్రిందుగా గనపరచు యంత్ర విశేషము. వాయువిమానము (Aeroplane) — భూమికి పైన గాలిలో ప్రయాణము చేయుటకు అనువగు సాధనవిశేషము. ఆవిరియంత్రము (Steamer):-సముద్రాదులందు సుఖముగ ప్రయాణము చేయుట కనువగునది. చలనశకటము (Motor car):-జంతు సహాయము లేక భూమిపై మిగుల వేగముగఁ బ్రయాణముచేయుట కనువగు యంత్ర శకటము. ధూమశకటము(Train) — రాక్షసబాగ్గయొక్క ఆవిరిసహాయమున పట్టాలపై నొక్కమాటుగ ననేకులు ప్రయాణము చేయుటకు సౌకర్యముగల పాగబండి. విద్యుచ్ఛక్తి(Electricity).—దీని మూలమున దీపసౌకర్యములే కాక వివిధములగు పనులకు సహాయములు జరుగుచున్నవి. ఘనత్వమాపకము (Hydrometer) —పాలయొక్క శ్రేణి శ్రేష్ఠత్వమును చెలిపెడు సాధనము. ఉత్పిడనయంత్రము (Brahma Press).—దూది బస్తా

లను చిన్నదిగా ఆణచుట కుపయోగించుసాధనము. నీటిపంపు (Water pump) — నీటిని లోతునుండి మెరకకు తెచ్చుట కుపయోగపడునది.

ధర్మాస్థానము (Thermos Flask) — వేడినీరువులను 34 గంటలవరకు చల్లారకుండునట్లు చేయుటలో కుపయోగపడు సాధనము. విద్యుత్సాగ్రము (Battery) — విద్యుద్ధట సహాయమున అవసరములయందు ఒకచోటునుండి మఱియొకచోటునకు చీకటిలో చేతఁగొనిపోవుట కనువగు చిన్నవిద్యుద్దీపము. శబ్దవాహక తారాయంత్రము (Telephone) —

కొన్ని వందలమైళ్ళదూరము వఱకు ఒకరితోనొకరు మాట్లాడుట కుపకరించునది. నూత్రు శ్రవణయంత్రము (Microphone) — కొన్నివేల మైళ్ళదూరమువఱకు పరస్పరము మాట్లాడుట కుపయోగించుయంత్రసాధనము. బహురూపదర్శకము (Kaleidoscope) — అటువది డిగ్రీల కోణములో రెండద్దములమధ్య మధ్యభాగమున నొక వస్తువునుంచి చూచిన, మఱియొక ప్రతిబింబములు కనఁబఱచునది. నూత్రుమాపకము (Micrometer) — ఉష్ణోగ్రతచే లోహములందుఁగలిగిన నూత్రుపరిమాణాధిక్యమును దెలిపేదు యంత్రము. ఆర్ద్రతామాపకము (Hygrometer.) — గాలియందలి తుషారాంశమును, దానియొక్క ఒత్తుడుశక్తిని కనుగొను యంత్రవిశేషము.

యంత్రగణనపరికరము — కథాసంధ

ర్భము, చక్రవాళము, తారావళి, బిరుదావళి, భోగావళి.

యక్షప్రశ్నలు—

1. నూర్యని నడపునచెడ్డి? — ఒకహృము.
2. నూర్యని నేవించువా రెవరు? — దేవతలు.
3. ఆతఁడు దేనిచే నస్తమించును? — ధర్యునిచే.
4. ఆతని కార్ధారమెయ్యది? — శత్రుము.
5. మనజాఁడు దేనిచే శ్రోత్రియుఁడగును? — వేదముచే.
6. ఆతఁడు దేనిచే మహిమనొందును? — తపస్సుచే.
7. వానికి సాయపడునదేది? — ధైర్యము.
8. ఆతఁడు దేనిచే బుద్ధిమంతుఁడగును? — బుధసేవ వలన.
9. భూదేవుఁడు దేవల్యము నెట్లు పొందును? — అధ్యయనమున.
10. ఆతనికి సాధుత్వాసాధుత్వ మెట్లు సంభవించును? — నిరంతర వ్రతాచరణమున సాధుత్వమును, కష్టచారభ్రష్టత్వమున నసాధుత్వమును సంభవించును.
11. ఆతఁడు మానుషుఁడెట్లయ్యెను? — మృత్యుభయమున.
12. జీవన్ముక్తుఁడెవఁడు? — దేవాలిభిపితృసేవకారులకుఁ బెట్టక తినువాఁడు.
13. భూమికంటె భారమైన చెడ్డి? — జనని.
14. ఆకసముకంటెబాడచెడ్డి? — తండ్రు.

15. వాయువుకంటె వేగముగల దెది? - మనస్సు.
16. తృణముకంటె దట్టమైన దేది? - చింత.
17. నిద్రించినను గన్నుమూయని దేది? - చేప.
18. జన్మించియుఁ బ్రాణములేని దేది? - గ్రుడ్డు.
19. రూపమున్నను హృదయము లేని దేది? - తాయి.
20. అనవరతము వేగముగల దేది? - నది.
21. మార్గమునకు - రోగ ఓడితునకు - గృహమునకు - మృతినొందినవానికి బంధువు లెవ్వరు? - సార్థము - వైద్యుడు - మంచిభార్య - సుకర్మము వరుసగాఁ జాట్టములు.
22. ధర్మమున కౌధార మేది? - దాక్షిణ్యము.
23. కీర్తి కాశ్రయ మేది? - దానము.
24. దేవలోకమునకు మార్గ మేది? - సత్యము.
25. సుఖమున కౌధారమేది? - శీలము.
26. నరున కార్య యేది? - కుమారుడు.
27. ఆతనికి దైవికబంధు లెవ్వరు? - భార్య.
28. ఆతని జీవనాధార మేది? - మేఘము.
29. ఆతఁడు దేనివలన సంతసించును? - దానమువలన.
30. ధర్మములలో నుత్తమ మేది? - అహింస.

31. ఎప్పుడును దృష్టిగాఁ బండియుండున దేది? - యాగకర్మ.
32. దేని నిగ్రహమున సంరోషము కలుగును? మనోనిగ్రహమున.
33. ఎవరితోఁ జేసిన సంతి శిశిలము కాదు? - సుజనులతో.
34. లోకమునకు దిక్కేది? - సత్పురుషులు.
35. అన్నోదకములు వేనియం దుద్భవించును? - భూమ్యాకాశములందు.
36. ఏది నిజమైనవిషము? - విప్రధనము.
37. శ్రాద్ధవిధికి కాలమేది? - బ్రాహ్మణాగమసమయము.
38. మనుజుఁడు దేనిని విడచి సర్వజనాదరణీయుఁడు, శోకరహితుఁడు, ధనవంతుఁడు, సుఖవంతుఁడు నగును? - క్రమముగా గర్వమును, గోభ్రమును, లోభమును, దృష్టను విడిచిన యెడల.
39. ఎట్టివాఁడు పురుషశబ్దవాచ్యుఁడు? - కీర్తిమంతుఁడు.
40. సర్వధని యనఁదగువాఁ డెవఁడు? - ప్రియాప్రియములు, సుఖదుఃఖములు సమముగా నెంచువాఁడు.
- యజ్ఞపంచకము—
చూ. పంచయజ్ఞములు.
- యతిభేదములు— స్వ ర య తు లు, వ్యంజనాక్షరవిరతులు, ఉభయవసులు, ప్రాసవిక్రాంతలు.
- యతులు— సరస, సంయుక్త, వగ్గ, దేశీయ, ఎక్కటి, పోలిక, చక్కటి, అనుష్ఠూర, స్వర, యావడి, ఋవడి,

మావడి, ప్రభు, విభాగ, సాభాగ్య, ప్రాస, భిన్న, ప్రాది, అభిన్న, అభేద్య, వృద్ధి, నిత్యసమాన, పుత్ర, అదేశ, వికల్ప, కాకు, రివ్వడి, అఖండ, ఉభయ, యశ వర్ణయతులు.

యమక భేదములు— అది, అంత్య, మధ్య, అదిమధ్యంతస్వరయమకములు.

యమములు— అహింస, సత్యము, అస్త్రేయము, బ్రహ్మచర్యము, అపరిగ్రహము.

యవాద్యయము— 1. తెల్ల ఆవాలు, 2. నల్ల ఆవాలు.

యాగములు— అశ్వమేధము, రాజనూయము, విశ్వజిత్తు, పుత్రకామేష్టి, సత్ర సర్పయాగములు మొ.

యృద్ధములు— ప్రకాశ, కూట, పారిష్ఠి యృద్ధములు.

యోగములు— (1) విష్కంభము, ప్రీతి, ఆయుష్మాన్, సాభాగ్యము, శోభనము, అతిగండము, సుకర్మము, ధృతి, శూలము, గండము, వృద్ధి, ధృవము, వ్యాఘాతము, హర్షణము, వజ్రము, సిద్ధి, వ్యతిపాత్తు, వరీయాన్, పరిఘము, శివము, సిద్ధము, సాధ్యము, శుభము, శుక్లము, బ్రహ్మము, వింద్రము, వైధృతి, (2) బుధాదిత్య, ఆధి, కోమదుగ్రీవ, మాలిక, మాలికేసరి, చంద్రమంగళ, శనిచంద్ర, శ్రీమంత యోగములు, విపరీతరాజ యోగము, ఛాదక, వేధక, బంధక, ప్రతిబంధక యోగములు. (జాతకమునకు సంబంధించినవి. ఇంకను 1800 వాసభయోగ

ములును మఱియుఁ జాంద్రయోగములును గలవు.) (3) మంత్ర, హర, లయ, రాజయోగములు.

యోగ యమాంగములు— సత్యము, దయ, తును, ధృతి మితాహారము, ఆర్జనము, బ్రహ్మచర్యము, అస్త్రేయము, అహింస, శౌచము.

యోగాంగములు— చూ. అష్టవిధ యోగాంగములు.

రతిపంచకము— చూ. పంచవిధరతులు.

రతులు— ఆశఘారతి, ఏకాదశారతి, కుంభారతి, గరుడారతి, పంచారతి, పురుష మృగారతి.

రథిక చతుష్టయము— అతిరథ, మహారథ, సమరథ, అర్ధరథము. (మహారథునికి మారుగా 'మధ్యరథుని' కొందఱు పఠింతురు.)

రసములు— 1. లాలాజలము; 2. మధుర రసము; 3. జరరసము, 4. వైత్య రసము 5. అంత్రరసము.

రసవిశేషములు— శృంగారము, హాస్యము, కరుణ, రౌద్రము, వీర రసము, భయానకము, బీభత్సము, అద్భుతము, శాంతము.

రసాదులు— పాదరసము, గంధకము, ఇంగిళికము, అద్రభకము, మణిశిల, థాళకము, స్తోతాంజనము, టంకణము, రాజావర్తము, చుంబకము, స్ఫుటికము, కాసీసము, చరసకము, ముదారసింగు (వీనిని ఉపరసములందురు).

రసాధిదేవతలు—హరి, శక్ర, యమ, బ్రహ్మ, విషాయక, రుద్ర, మహాకాల, శర్వరీంద్ర, పరబ్రహ్మములు.

రసోత్పత్తులు — శృంగారమునుండి హాస్యమును, రాద్రమునుండికరుణయు, వీరరసమునుండి అద్భుతమును, బీభత్సమునుండి భయానకమునుకలుగుచున్నవి. (శృంగార తిలక గ్రంథము)

రాగ కాలనిర్ణయము — దేశాక్షి, దేవగాంధారి, భాండి, భన్యాసి, మారున, దేవక్రియ, మందారి, గౌరి, భూపాల రాగములు - (రాత్రి ౩ గం. మొదలు 6 గం); కురంజి, సాహుళి, ఘంటారవ, రామక్రియ, బిశహరి, మలహరి, ముఖారి, యమున, రేగుప్తి, భైరవి రాగములు—(ఉ. 6 గం.); మేఘరంజి, సారంగ, భల్లాతి, మధ్యమావతి, దేశి, నీలాంబరి, మంగళ, దేశిక, క్రిరాగములు - (ప. 9 గం. మొ. 12 గం); మోహన, కల్యాణి, కాఫి, ఘూర్జరి, శంకరాభరణము, పూరి, వసంత రాగములు - (ప. 12 గం. మొ. 3 గం); నారాయణి, హిందోలి, సారాస్వతి, తోడి, రామని, గౌరి, వరారి, పంతు వరారి, ఉసేని, మాళవి, లలిత రాగములు—(ప. 8 గం. మొ. 6 గం); వేళాపరి, కాంభోజి, సావేరి, జేగడ, పున్నాగ, నాటరాగములు - (సా. 6 గం. మొ. 9 గం.); గుండక్రియ, మనోహరి, మంగళకైశిక, కేదార, అహికి, అసావేరి, బంగార, జాలిరాగములు - (రా. 9 గం. మొ. 12 గం); జోగిని, చిత్రతళ, కణ్ణాట, సురటి, మంజరి రాగములు - (రాత్రి 12 గం.

మొ. 3 గం. వఱకు పాడఁదగినవి)

రాగ ద్వేషాదులు— రాగము, ద్వేషము, కామము, శ్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, ఈర్ష్య, అకూయ, దంభము, దర్పము, అహంకారము.

రాగములు, జాతులు — భైరవి - (దేవక్రియ, మేఘరంజి, కురంజి); భూపాలము - (బిలహరి, మలహరి, భాండి), శ్రీరాగము - (హిందోలి, భల్లాతి, సాహుళి); ఫలమంజరి—(దేశి, ముఖారి, లలిత), వసంత—(రామక్రియ, వరారి, గౌర), మాళవి—(గుండక్రియ, ఘూర్జరి, జాలి) బంగారము—(కల్యాణి, అహికి, సావేరి); నాట - (ఘంటారవము, కాంభోజి, శంకరాభరణము); గుండలికరణములలోనివి (24) ను శ్రీ రాగములు. మిగిలిన 8 ని పురుష రాగములు. (శ్రీరాగముల భర్తల.)

రాజకీయపంచాంగములు — కర్కారంభోపాయము, దేశకాల విభాగము, పురుషద్రవ్యసంపత్తి, వినిపాత ప్రతికారము, కార్యసిద్ధి.

రాజపక్షియులు — 7. మూలబలము, మిత్రబలము, సమాశ్రితుఁడు, సంబంధఁడు, కార్యసముద్యమఁడు, భృత్యుఁడు, ఉపచారగృహీతుఁడు.

రాజసవృత్తులు—పేరాస, స్నేహము, రాగము, లోభము మొ.

రాజ్యపాలనాంగములు—ప్రభువు, మంత్రము, ధనాగారములు, గుర్తములు, సైన్యములు, రాష్ట్రములు (ప్రజలు-

మిత్రులగు భూపతులు.

రాజ్యమంత్రాంగ పంచకము —

సహాయకులు, సాధనోపాయములు, దేశకాల విభాగములు, విపత్ప్రీతి క్రియలు, రక్షణ.

రామాయణ కాండములు — బాల,

అయోధ్య, అరణ్య, కిష్కింధ, సుందర, యుద్ధకాండములు.

రాశ్యధిపతులు — సింహమునకు నూర్యుడు, కర్కటమునకు జంతుడు, మేష వృశ్చికములకు అంగారకుడు, కన్యామిథునములకు బుధుడు, ధనుర్విశుములకు బృహస్పతి, వృషభ తులలకు శుక్రుడు, మకరకుంభములకు శని.

రాసులు — మేషము, వృషభము, మిథునము, కర్కటకము, సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము, ధనుస్సు, మకరము, కుంభము, మీనము.

రేవుస్థలములు — వేనోవర్, సెంట్ డ్రెన్సిస్కో, న్యూ ఆర్లియన్సు, న్యూ యార్కు, మాంట్రీయాల్, హాల్ ఫాక్సు, పేరా, మానోస్, రయోడి జనీరో, బెనోస్ ఎయిర్సు, వాలె రైజో, లివర్పూల్, సాథంప్టన్, స్లేస్టో, ఎడిన్ బర్గ్, లండన్, హేవర్, ఏప్ట్యుర్డామ్, హేంబర్గ్, స్టాక్ హోం, కోపెన్ హేగన్, రెనిస్ గ్రాడ్, బెర్గన్, లిన్ బన్, ముర్నైలుస్, నేపుల్సు, అలెగ్జాండ్రీయా, వెన్నిస్, ఏడెన్, బొంబాయి, మద్రాస్, కొలంబో, కలకత్తా, రంగూన్, సింగపూర్, హోంగ్ కాంగ్, హెంగ్ హాయి, యోక

హామా, కేప్ టౌన్, పోర్టుఎలిజబెత్, డర్బాన్, బైరా, బాంజిబార్, మార్షన్, ఫర్మంటిల్, ఎడిలైడ్, మెల్బోరన్, సిడ్నీ, బ్రిస్బేన్, డార్విన్, హాబ్స్, వెలింగ్టన్, ఏంక్లాండ్, మసులిపటం, కాకినాడ, వైజాగ్.

రోమకూపములు — మానవజాతున (35000000) మూడుకోట్ల ఏబదిలక్షల రోమకూపములు గలిగి నూలనూత్తు నాడులకు మఖములై, వానినుండి స్వేదబిందువులు స్రవించుచుండును.

రోహిణీద్యయము — 1. క టు క రోహిణి, 2. పీఠరోహిణి.

లక్షణచతుష్టయము — వృత్తి, రీతి, శయ్య, పాకము.

లక్షణాశ్రయము — 1. జహల్లక్షణ, 2. అజహల్లక్షణ, 3. జహదజహల్లక్షణ; 1 ఆతర్వాత్వవృత్తి లక్షణము, 2. తటస్థ లక్షణము, 3 స్వరూప లక్షణము.

లక్ష్యశ్రయము — 1. ఆంశరక్ష్య, 2. మధ్యలక్ష్య, 3. బాహ్యలక్ష్యములు.

లఘుపంచమూలములు — 1. చిన్నములక, 2. పెద్దములక, 3. కోలపొన్న, 4. నేలపొన్న, 5. పల్లెరువేళ్లు.

లవణములు — (లవణపంచకము) చూ. పంచలవణము.

లింగచతుష్టయము — ఇష్టలింగము, ప్రాణలింగము, భావలింగము, ఆత్మలింగము.

లింగశ్రయము — 1. పుంలింగము, 2. స్త్రీలింగము, 3. నపుంసకలింగము.

చూ. త్రిలింగములు.

లింగవల్క్రము— 1. ఉపక్రమము, 2. ఉపసంహారము, 3. అభ్యాసము, 4. అపూర్వత, 5. అర్థవాదము, 6. ఫలము; 7. ఉపపత్తి, (రౌకికముగా కొందరు “ఉపపత్తి”ని తగ్గించి మొదటి ఆరింటిని గ్రహింతురు. వేదమున ఉపక్రమ, ఉపసంహారములకు రెండింటిని ఒక లింగముగానే గ్రహించి “ఉపపత్తి”ని కలుపుకొని ఆరులింగములుగా నెన్నుదురు.)
(2) అచార, ప్రసాద, గురు, జంగమ, శివ, మహాలింగములు.

లోకద్వయము— ఇహలోకము, పరలోకము.

లోహత్రయము— బంగారు, వెండి, రాగి.

లోహములు— బంగారము, వెండి, ఇత్తడి, కంచు, ఇనుము, అల్యూమినము, రాగి, సీసము, పాదరసము, ప్లాటినము, తగరము మొ.

వచనత్రయము— 1. ఏకవచనము, 2. ద్వివచనము, 3. బహువచనము,
(2) 1. నిజము చెప్పట, 2. కీర్తి చెప్పట, 3. నిండుచట.

వచనద్వయము— సువచనము, దుర్వచనము.

వన్నెలు— తెలుపు, ఎఱుపు, నలుపు, ఆకుపచ్చ, పసిమి.

వయోవస్థలు— బాల (1 మొ. 16 సం.), యౌవన (16 మొ. 30 సం);

ప్రాధ (30 మొ. 50 సం.), లాల (50 మొ. 100 సం.).

వర్గత్రయము—చూ. త్రివర్గము, 1. తండ్రి 2. తాత, 3. ముత్తాత.

వర్ణసంజ్ఞలు— మాతృకలు, వర్ణములు, లిఖలు, వ్రాలు.

వర్తమాన ప్రతిబంధము—విషయాస్తక్రియాపముగలది, బుద్ధిమాంద్యము, క్షతర్కముచేయుట, ఆత్మకుఁగర్భత్వాది ధర్మయుక్తత్వజ్ఞాన లక్షణమందు యుక్తిరహిత నిశ్చయము.

వర్షపర్వతములు - హిమాచలము, హేమకూటము, నిషధము, నీలము, శ్వేతము, శృంగి, మాల్యవంతము, గంధమాదనము.

వర్షములు— భారత, కింపురుష, హరిరమ్యక, హిరణ్మయ, ఉత్తర, కురు, కేతుమాల, ఇలావృత వర్షములు.

వస్తుద్వయము—దృక్కు, దృశ్యము.

వస్తువులు—సత్తు, చిత్తు, ఆనందము, నామము, రూపము, (వస్తువిభాగము— ఆత్మ-తచ్ఛేదము- ఉపేక్షావిషయము- ద్వేషవిషయము.)

వాక్యదోషములు— శబ్దహీనము, క్రమభిప్రాయము, విసంధి, పునరుక్తియుతము, వ్యాకీర్ణము, వాక్య సంకీర్ణము, వాక్యగర్భితము, భిన్నలింగము, భిన్నవచనము, చ్యూనోపమము, అధికోపమము, భగ్నచ్యుదము, యతిభిప్రాయము, అశరీరము, అరీతము, విసర్గలుప్తము, అస్థాన సమాసము, వాచ్యవర్జితము, సమాత్త

పునరాత్మము, సంబంధవర్జితము, పత
త్రప్తకర్షణము, అధికపదము, ప్రకృమ
భంగము మొ.

హాక్యద్వయము— అవాంతర వాక్య
ములు, మహావాక్యములు.

వాద్యచతుష్టయము— తత, ఆనద్య,
సుషిర, ఘనములు.

వాయుపంచకము— 1. మ న స్సు,
2. వ్యానము, 3. ర్వస్సు, 4. స్పర్శము,
5. పాణి.

వాయువులు—1. ప్రాణ వాయువు
(Oxygen), బాగ్నపులుసు వాయువు
(Carbon-dioxide), నత్రజని
(Nitrogen), ఉదజని (Hydrogen)
2 ప్రాణము (ఇది హృదయము
నుండియు, నాసికనుండియు వెలువడు
చుండును); అపానము ఇది పొత్తి
కడుపునకు దిగువనుండి మలమూత్రాదు
లను బయలు వెడలింపజేయును;
వ్యానము (ఇది శరీరమునం దంతటను
వ్యాపించియుండును); ఉదానము (ఇది
కంఠముననుండి మాటలాడ పిలు
గలుగఁ జేయును); గమానము: (ఇది
అన్నాశయమున జతరాగ్నికి సమీప
మున నుండును.)

వారములు— ఆదివారము (భానువారము),
సోమవారము (ఇందువారము),
మంగళవారము (భౌమ(జయ)వారము),
బుధవారము (సౌమ్యవారము), లక్ష్మీ
వారము (గురువారము), శుక్రవారము
(భృగువారము), శనివారము (మంద
(ఫిర) వాసరము)

వాసనాత్రయము— చూ. త్రివిధ
వాసనలు.

వాసనాద్వయము— శుద్ధ వాసన
మలినవాసనలు

వింశతిముద్రలు— (యోగశాస్త్ర
ములు) మహాముద్ర, సభోముద్ర,
ఉద్యాణబంధ, జాలంధరబంధ, మహా
బంధ, మహావేధ, ఖేచరీ, విపరీతకరణి,
యోని, వజ్రోళి, శక్తిచాల, లటాక,
మండుక, శాంధవీ, ఆశ్వినీ, పాశినీ,
కాక, మతంగినీ, భుజంగినీ ముద్రలు.

విధులు—నియమము, పరిసంఖ్య, అపూ
ర్వవిధులు.

విప్రలంభకారణ చతుష్టయము—
1. ఈర్ష్య, 2. విరహము, 3. అభిలాష,
4. ప్రవాసము.

విభక్తులు—చూ. వ్యాకరణ ప్రకరణము.

విరోధరసములు— శృంగార బీభత్స
ములు, వీరభయానకములు, రాద్రా
ద్యుతములు, హాస్యకరుణములు.

విలుకాండ్రనిలుకడలు— అబీధము
(కుడికాలు ముందుకుఁ జూచి ఎడమ
కాలువెనుకకుంచుట), ప్రత్యాబీధము—
(ఎడమకాలు ముందుకుఁజూచి కుడి
కాలు వెనుకకుఁ బెట్టుట), సమపద
ము—(రెండుకాళ్లు సరిగానిల్పుట), విశా
ఖము—(రెండు కాళ్ల నడుమ జానెడెడ
ము గలుగ నిలుచుట), మండలము—
(పాదయుగ్మము గుండ్రముగా నుండు
లాగున నిలుపుట.)

విశ్వేదేవతలు—వసుబంధులు, క్రతు
దక్షులు, కాలకాములు, ధురివిరోచ
నులు, పురూరవాద్రవులు.

విషభేదములు — స్థావర, జంగమ, కృత్రిమ విషములు.

విష్ణుపంచాయుధములు— 1. శంఖము, 2. చక్రము, 3. కామోదకము, 4. నందకము, 5. శార్ఙ్గము.

వృత్తిత్రయము— 1. సమాస, 2. తన్మిత 3. కృద్వృత్తులు.

వృత్తులు— సాత్త్వికము, రాజసము, తామసము, ప్రమాణము, విపర్యయము, వికల్పము, నిద్ర, స్మృతి.

వేదాంగములు— 1. ఋక్ష (పాణినికర్త), 2. వ్యాకరణము (పాణిని), 3. ఛందము (పింగలముని), 4. నిరుక్తము (యాస్కముని), 5. జ్యోతిషము (అదిత్యాదులు), 6. కల్పము (అశ్వలాయన, కాత్యాయన, ఆపస్తంబ, బోధాయన, వైఖానస, ద్రాహ్మీయన, భారద్వాజ, సత్యాపాథ, హిరణ్యకేశి మొ. కర్తలు.)

వైదికకర్మాలు — యజన, యాజన, అధ్యయన, అధ్యాపన, దాన, ప్రతిగ్రహ, గర్భాధాన, పుంసవన, సీమంత, జాతకర్మ, నామకరణ, అన్నప్రాశన, చాల, ఉపనయన, ప్రాణాపత్య, సామ్య, ఆగ్నేయ, వైశ్వదేవ, గోదాన, సమావర్తన, వివాహ, పితృమేధములు.

వైనతేయులు — కశ్యపునకు వినత యందుఁ గలిగిన సంతతి, ఆరుణుడు (మార్యపారథి), గరుడుడు (విష్ణుని వాహనము).

వ్యభిచారిభావములు — నిర్వృద్ధము, గ్లాని, శంక, అనాయ, మదము, శ్రమ

ము, ఆలస్యము, వైస్యము, చింత, మోహము, స్మృతి, ధృతి, వ్రీడ, చపలత, హర్షము, ఆవేగము, జడత, గర్వము, విషాదము, ఔత్సుక్యము, నిద్ర, అపస్మారము, సుప్తివిబోధము, అమర్షము, అవహేత్య, ఉగ్రత, మతి, వ్యాధి, ఉన్మాదము, మరణము, త్రాసము, వితర్కము.

శంకరాచార్యసప్తప్రదాయస్థులు— సరస్వతి, పురి, భారతి, పద్మ, తీర్థ, ఆశ్రమి, వన, అరణ్య, పర్వత, సాగరాదులు.

శక్తిత్రయము— (1) ప్రభుశక్తి, మంత్రశక్తి, ఉత్సాహశక్తి, (2) ఇచ్ఛాశక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియాశక్తి.

శతావరి పంచమూలములు— పిల్లి, పెసర, పెసర, గలిజేరు, మత్తవపుల గము, అమదపుచెట్టు.

శబ్దక్రియలు — ధృవము, శమ్యము, తాళము, సన్నిపాతము.

శబ్దభేదములు— వాచక, లక్షక, వ్యంజకములు.

శబ్దవృత్తులు— అభిద, లక్షణ, వ్యంజన.

శబ్దాలంకారములు— ఛేక, వృత్తి లాటాసుప్రాసములు.

శమోదిషట్కము— 1. శమము- (అంతరిండ్రియనిగ్రహము), 2. దమము - (బాహ్యేండ్రియ నిగ్రహము), 3. ఉపరతి- (విహితకర్మలను జ్ఞానవిధిచే గ్రహముగా విడిచిపెట్టుట) 4. లిటిక్ష- శిరోష్ఠములు, సుఖదుఃఖములు మున్నగు

ద్వంద్వములయొడ సమబుద్ధిగలిగి యుండుట), 5. శ్రద్ధ - (గురుబోధ, వేదాంతశాస్త్రము, పరమాత్మ మొ. వానియందు విశ్వాసము గలిగి యుండుట); 6. సమాధానము - (సగ్గురూపదేశములగు మహావాక్యములను శాస్త్రములందుఁ జూచి మనస్సంతుష్టి నొందుట)

శరీరాంగములు— కరణములు, చరణములు, ఉరము, లలాటము, భుజములు.

శిరోభేదములు—సమము, ఉద్వాహితము, అధోముఖము, అలోలితము, ధుతసు, కంపితము, పరావృత్తము, ఉక్షిప్తము, పరివాహితము.

శీలపంచకము—(బౌద్ధము) అహింస, సత్యభాషణము, సురాపాన వర్జనము, తత్త్వవస్త్వపరిగ్రహము, పరధన పరకాంతావిముఖత.

శుంరీద్వయము—1. శౌరి, 2. అగరు శౌరి.

శ్రుతిభేదములు—తీవ్ర, ముదుర్వతి, మంద, ఛందోవతి, దయావతి, రజని, రక్షిక, కాద్రి, క్రోధ, వజ్రిక, ప్రసారిణి, ప్రతి, మార్జన, క్షీతి, రక్త, సందీప, అలాపి, మదంతి, రోహిణి, రమ్య, ఉగ్ర, షోభిణి, (సంగీతసంబంధములు).

మట్కర్మములు—యజన, యజన, అధ్యయన, అధ్యాపన, దాన, ప్రతిగ్రహములు.

మట్కలములు—ప్రాతః, సంగమ, మధ్యాహ్న, అపరాహ్న, సాయాహ్న,

ప్రదోషకాలములు. (ప్రదోషకాలమునకు మారుగా కొందరు అర్ధరాత్రి కాలమును గ్రహింతురు.)

వజ్రాశికములు—1. త్వక్కు, 2. రుధిరసు, 3. అస్థి, 4. మాంసము, 5. మజ్జ, 6. స్నాయువు.

వట్చక్రవర్తులు—1. హరిశ్చంద్రుడు, 2. నలుడు, 3. పురుకుత్సుడు, 4. పురురవుడు, 5. సగరుడు, 6. కార్తవీర్యుడు.

వట్చాస్త్రములు—1. తర్కము, 2. వ్యాకరణము, 3. ధర్మము, 4. మిమాంస, 5. వైద్యము, 6. జ్యోతిషము, (వైద్య జ్యోతిషములకు మారుగా అలంకార నీతిశాస్త్రములను కొందరు గ్రహింతురు.)

వట్చదార్థములు—ద్రవ్య, గుణ, కర్మ, సామాన్య, విశేష, సమవాయములు. (జైనమతసిద్ధాంతమున అత్మ, పరమాత్మ, లోకము, కాలము, వేదము, కర్మము.)

వట్చస్మారములు—(అగ్నివహోత్రమున) తాపనము, పవిత్రీకరణము, అభిద్యాపనము, ఉత్పవనము, సంప్లవము, సవిధలు.

వడ్డంగములు—అనుద్రుతము, ద్రుతము, లఘువు, గురువు, ప్లవము, కాకసాదము. (చూ. వేదాంగములు.)

వడ్డధ్వములు—వల్లాధ్వ, పదాధ్వ, మంత్రాధ్వ, తత్వాధ్వ, భువనాధ్వ, కలాధ్వములు.

వడ్డభిజ్ఞులు—1. దివ్యదృష్టి, 2. దివ్యశ్రోత్రము, 3. పూర్వనివాసానుస్మృతి,

4. పరచిత్తజ్ఞానము, 5. ఆప్రత్యక్షవిషయజ్ఞానము, 6. వియద్గమనా గమన పూహాది లక్షణమైన బుద్ధి

షడూర్ములు—1 బుభుక్షు, 2. తృప్త, 3. శోకము, 4. మోహము, 5. జర, 6. మరణము.

షడ్గుణములు-1. సంధి 2. విగ్రహము, 3. యానము, 4. ఆసనము, 5. చైత్రధీ భావము, 6. సమాశ్రయము, (వాత్సల్యము, భవశోషణము, ఉదారత్వము, ఆభయప్రదానము, ఆపత్కాల సంరక్షణము, ఆక్షయపదము అను నీ యాఱు గుణములును విష్ణుదేవునివని కొందరందురు)

షడ్గుణైశ్వర్యములు 1. మాహాత్మ్యము, 2. ధైర్యము, 3. యశస్సు, 4. శ్రీ, 5. జ్ఞానము, 6. చైరాగ్రము.

షడ్జగ్రామగతమూర్చనలు—
తారమాద్ర, రజని, ఉత్తరాయత, శుద్ధషడ్జ, మత్సరకృత్తు, ఆశ్వక్రకాంత, ఆధిరుగత.

షడ్జనములు—1. కషాయము (వగరు) 2. మసరము (తీపి), 3. లవణము (ఉప్పు), 4. కటువు (కొరము), 5. లిక్తము (చేదు), 6. ఆప్లము (పులుపు).

షడ్వర్గులు — 1. రాశి, 2. హార, 3. ద్రేక్కాణము, 4. నవాంశము, 5. ద్వాదశాంశము, 6. త్రింశాంశము.

షడ్విధజ్యోతిష గ్రహబలములు—
1. దిక్కు, 2. దృక్కు, 3. చేష్ట, 4. స్థానము, 5. కాలము, 6. నైసర్గికము.

షడ్విధప్రత్యయములు— ప్రస్తార, అభ్య, నష్టలభి, సంఖ్య, ఉద్దిప్త, లగక్రియాప్రత్యయములు.

షడ్విధ వాదములు— సత్ఖ్యాతి, అసత్ఖ్యాతి, అనిర్వచనీయఖ్యాతి, ఆన్యధాఖ్యాతి, ఆత్మఖ్యాతి, అఖ్యాతి వాదములు.

షడ్విధవికారములు— 1. పుట్టుట, 2. పెరుగుట, 3. ముడియుట, 4. చిక్కుట, 5. చచ్చుట, 6. గర్భనరకస్థితి.

షడ్విధవేదాంతవాది మతములు— భాస్కరీయ, శద్దబ్రహ్మవాద, క్రీడాబ్రహ్మవాద చైత్యత, శుద్ధాచైత్యత, విశిష్టాచైత్య సిద్ధాంతములు.

షడ్విధ సమాధులు— అంతశ్శబ్దానువిధము, అంతర్ద్విత్యానువిధము, బాహ్యశబ్దానువిధము, బాహ్యద్విత్యానువిధము, అంతర్నిర్వికల్పకము, బాహ్యనిర్వికల్పకము.

షడ్విధ స్త్రీధనము—1. శుక్రము-కన్యను వెలకమ్ముకొనుట, 2. అభ్యగ్నికము-అగ్ని సన్నిధానమున బండుగులచే గన్యకీబడు అభరణాదికము, 3. ఆధ్యావాహనికము — సారగాః గన్యకీబడు ధనము, 4. అన్వాధేయకము-వివాహమునకుఁ బిమ్మట బండుగులచే నీఁబడుసొత్తు, 5. క్షితిదత్తము-భర్తనలనఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నివ్వఁబడిన ధనము, 6. అధివేదనికము — మఱియొకభార్యను పెండ్లాడుచు భర్త మొదటియామెకు సంతోషపూర్వకముగా నిచ్చు నాస్తి.

వడ్విధ హాసములు — 1. స్మితము, (కొలది నేత్రవికాసము, అధరచలనము కలది); 2. హాసితము (దంతములు ప్రకటింపబడిన నగవు); 3. విహాసితము (మధురస్వరయుక్తము); 4. అహాసితము (అంస, కిరఃకంప సమేతము); 5. అపహాసితము (బాష్పయుక్తము); 6. అతిహాసితము (శరీరకంపయుక్తము).

వడ్విధాత్మగతానుశీలములు—

1. సఖ్యము, 2. ఆత్మనివేదనము, 3. భగవంతునికొఱకు సమస్త కర్మాచరణము, 4. అపసరమగునంతవఱకు విషయస్వీకారము, 5. భగవంతునికై సర్వభోగవర్జనము, 6. పాధుమార్గానువర్తనము.

వడ్విధైశ్వర్య గుణములు—

1. ఉత్పత్తి, 2. లయము, 3. ప్రాణుల రాకడ, 4. వానిపోకడ, 5. విద్య, 6. అవిద్య.

వడ్విధైశ్వర్యములు— 1. విశ్వర్యము, 2. ధైర్యము, 3. కీర్తి, 4. తేజస్సు, 5. జ్ఞానము, 6. వైరాగ్యము.

వడ్విధైశ్వర్యములు— 1. వైషమ్యము, 3. కాక్తము, 4. గాణాపత్యము, 5. సౌరము, 6. కపాలము.

వడ్విధైశ్వర్యములు — 1. మినతులలకు, 2. మిథున వృశ్చికములకు, 3. వృషభ ధనుస్సులకు, 4. మకర సింహములకు, 5. కుంభ కటకములకు, 6. కన్యా మేషములకు.

పోడశకర్మములు— 1. గర్భాధానము, 2. పుంసవనము, 3. సీమంతము, 4. జాతకర్మము, 5. నామకరణము, 6. అన్నప్రసాదము, 7. చౌలము,

8. ఉపనయనము, 9. ప్రాజాపత్యము, 10. సౌమ్యము, 11. ఆగ్నేయము, 12. వైశ్వదేవము, 13. గోదానము, 14. సమావర్తనము, 15. వివాహము, 16. అంత్యకర్మ.

పోడశకళాస్థానములు—తల, ఎదురు తొమ్మిది, చేతులు, కుచములు, లొడలు, నాభి, నుదురు, కడుపు, పిరుసు, పీపు, చుకలు, మర్మస్థానము, మూకాళ్ళు, పిక్కలు, పాదములు, బొట్టనప్రేలు.

పోడశచంద్రకళలు — ఆమృత, మానద, పూష, తుష్టి, సృష్టి, రతి, ధృతి, శశిని, చంద్రిక, కాంతి, జ్యోతిర్నీ, శ్రీ, క్షీతి, అంగద, పూర్ణ, పూర్ణామృత.

పోడశనిత్యములు—కామేశ్వరి, భగవానిని, నిత్యక్షిప్త, భేరుండ, వహ్నివాసిని, మహావక్త్రేశ్వరి, శివమూర్తి, త్వరిత, కులసుందరి, నిత్య, నీలపతాక, విజయ, సర్వమంగళ, జ్వాలామాలిని, చిత్ర, మహానిత్య.

పోడశపదార్థములు—(తర్కశాస్త్రము) ప్రమాణ, ప్రమేయ, సంశయ, ప్రయోజన, దృష్టాంత, సిద్ధాంత, అవయవ, తర్క, నిర్ణయ, వాద, జల్ప, వితండ, హేత్వాభాస, ఫల, నిగ్రహస్థానములు.

పోడశమహాదానములు—గో, భూ, తిల, హిరణ్య, రత్న, విద్య, కన్య, దాసి, శయ్య, గృహ, అగ్రహార, రథ, గజ, ఆశ్వ, ఛాగ, మహిషీదానములు.

ఘోడశమహారాజులు—1. గయూడు, 2. అంబరీషుడు, 3. శశిబిందువు, 4. అంగుడు, 5. పృథువు, 6. మరుతి, 7. సహోత్రుడు, 8. పరశురాముడు, 9. క్షీరాముడు 10. భరతుడు, 11. దిశీపుడు, 12. నృగుడు. 13. రంతి డేవుడు, 14. యయాతి, 15. మాంధాత, 16. భగీరథుడు.

ఘోడశయాజకులు — 1. బ్రహ్మ, 2. ఉద్ధాత, 3. హోత, 4. అధ్వర్యుడు, 5. బ్రాహ్మణాచ్చంసి, 6. ప్రస్తోత, 7. మైత్రో వరుణుడు, 8. ప్రతి ప్రస్తోత, 9. హోత, 10. ప్రతిహర్త, 11. అచ్చావాకుడు, 12. నేప్త, 13. ఆగ్నిధ్రుడు, 14. సుబ్రహ్మణ్యుడు, 15. గ్రావస్తుత్తు, 16. ఉన్నేత.

ఘోడశసంధులు — (16) కపాల, ఉపహార, సంతాన, సంగత, ఉపన్యాస, ప్రతీకార, సంయోగ, పురుషాంతర, ఆద్యష్టపురుష, ఆదిష్ట, ఆత్మాదిష్ట, ఉపగ్రహ, పరిక్రియ, ఉచ్చన్న, పరభూమణ, స్కంధోపనయ సంధులు.

ఘోడశోపచారములు — 1. ఆవాహనము, 2. ఆసనము, 4. పాద్యము, 3. ఆర్ఘ్యము, 5. ఆచమనీయము, 6. స్నానము, 7. వస్త్రము, 8. యజ్ఞోపవీతము, 9. గంధము, 10. పుష్పము, 11. భూపము, 12. దీపము, 13. నైవేద్యము, 14. తాంబూలము, 15. పమస్కారము, 16. ప్రదక్షిణము.

సంఖ్యామానము — ఏకము, దశము, శతము, సహస్రము, దశసహస్రము, లక్ష, దశలక్ష, కోటి, దశకోటి, శత

కోటి, అర్బుదము, న్యర్బుదము, ఖర్వము, మహాఖర్వము, పద్మము, మహాపద్మము, షోణి, మహాషోణి, శంఖము, మహాశంఖము, క్షీలి, మహాక్షీలి, షోభము, మహాషోభము, నిధి, మహానిధి, పర్వతము, అత్యంతము, పరార్థము, అనంతము, సాగరము, అవ్యయము, అచింత్యము, అమేయము, భూరి, మహాభూరి.

సంగపంచకము—రాగ, ద్వేష, మోహ, గర్వ, దృష్టులు.

సంచారి భావములు — నిశ్చేదము, శ్రమము, దైన్యము, బాధ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, ఆవేగము, ధృతి, స్మృతి, చాపలము, ఉగ్రత, అపహేళ, ద్రవ, విపాదము, మదము, బౌత్సక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, మృతి, బోధము, మదము, అలక్ష్యము, వితర్కము, సుషుప్తి, అనూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి. (33)

సంధిపంచకము— 1. ముఖము, ప్రతి ముఖము, గర్భము, సావనుర్ము, ఉపసంహృతి, (2) అచ్చసంధి, ప్రకృతి భావసంధి, హల్సంధి, విసర్గసంధి, స్వాదిసంధి.

సంధిప్రయోజనములు— వివక్షితార్థ పృతిపాదనము, గోప్యార్థగోపనము, ప్రకాశార్థప్రకాశనము, అభినయ రాగ సమృద్ధి, చమత్కారిత్వము, ఇతివృత్త విస్తరము.

సంధి భేదములు — చూ. వ్యాకరణ ప్రకరణము.

సంవత్సరములు—ప్రథమ, విధవ, శుక్ల, ప్రమాదాత, ప్రత్యోత్పత్తి, అంగీరస, శ్రీముఖ, భావ, యువ, ధాత, ఈశ్వర, బహుధాన్య, ప్రమాది, విక్రమ, విషు, చిత్రభాను, స్వభాను, తారణ, పార్థివ, వ్యయ, సర్వజిత్తు, సర్వధారి, విరోధి, వికృతి, ఖర, నందన, విజయ, జయ, మన్మథ, దుర్ముఖి, హేళింది, విళింది, వికారి, కార్వరి, ప్లవ, శుభకృతు, శోభకృతు, క్రోధి, విశ్వావసు, పరాధవ, ప్లవంగ, కీలక, సామ్య, సాధారణ, విరోధికృతు, పరీధావి, ప్రమాదీచ, ఆనంద, రాక్షస, నల, పింగళ, కాళయుక్తి, సిద్ధార్థి, రాద్రి, దుర్మతి, దుందుభి, రుధిరోద్ధారి, రక్తాక్షి, క్రోధన, ఆక్షయ.

సత్త్వరజస్తమోవేళలు — సోమ, గురువారములందు ఉదయాది సత్త్వవేళ; ఆంగారక శుక్రవారములందు ఉదయాది రాజసవేళ; రవి, బుధ, శనివారములందు ఉదయాది తామసవేళ; శనివారమునాడు లగ్నమొకటికి 4 ఘడియలు. తక్కిన వారములందు లగ్నము 1 కి 3 1/4 ఘడియ.

సనాద్యంతథాతువృత్తులు — సన్, క్యచ్, కామ్యచ్, క్యక్, క్యప్, ఆచార క్విప్, నిచ్, యక్, యక్, ఆయక్, ఈయక్, ణిక్.

సప్తకవులు — 1. వివేకి, 2. వాచకుడు, 3. రాచికుడు, 4. ఆర్థి, 5. శిల్పకుడు, 6. భూషణార్థి, 7. మార్గవాసుకతుడు.

సప్తకళలు—1. మాంసము, 2. రక్తము

3. మేదస్సు, 4. యక్ష్మశ్లేష్మములు, 5. సరములు. 6. జరరాగ్ని, 7. శుక్రము (శరీర సంబంధమైనవి)

సప్తకులపర్వతములు — (1) ఉదయ, ఆస్త, హిమ, వింధ్య, మేరు, త్రికుట; లోకాలోకపర్వతములు; (2) మహేంద్రము, మలయము, సహ్యాము, మాల్యవతము, ఋక్షము, వింధ్యము, పారియాత్రము.

సప్తగంగలు—గంగ, గౌతమి, కావేరి, తామ్రపర్ణి, సింధు, సరయు, నర్మదలు. (పారాంతరమున) — నళిని, హోదిని, పావని సీతాచతువు, సింధువు, భాగీరథి.

సప్తతత్త్వములు—జీవము, అజీవము, అస్రవము, బంధము, సంవరము, నిర్జరము, మోక్షము. 1. సత్యము, 2. బ్రహ్మము, 3. సృత్యాది విలంబితమానము, 4. చేతస్సు, 5. వస్తువు, 6. స్వభావము, 7. సత్త్వాదిగుణము.

సప్తతాళములు — ధ్రువ, మర్య, జంపె, త్రిపుట, ఆట, ఏకతాళములు.

సప్తదశ పదార్థములు — పంచప్రాణములు (5), పంచజ్ఞానేంద్రియములు (5), పంచకర్మేంద్రియములు (5), మనస్సు, బుద్ధి.

సప్తదోషములు — శ్రీ సంగమ, విషమ, విషమశీత, కీతజిహ్వ, రక్తజిహ్వ, శ్వేతజిహ్వ దోషములు.

సప్తద్వీపములు — 1. జంబూద్వీపము (1. లక్షయోజనములు), 2. ప్లక్ష (2. లక్షలయో.), 3. కాల్యం (4. లక్షలయో.)

4. కుశ (8 లక్షలయో) 5. క్రాంచ (16 లక్షల యో.) 6. కాక (32 లక్షల యో) 7. పుష్కర (64 లక్షలయో.)

సప్త ధాతువులు— 1. బం గారు, 2. వెండి, 3. రాగి, 4 ఇనుము, 5. తగరము, 6 సత్తు, 7. సీసము. (2) 1. శుక్లము, 2 శోణితము, 3. మాంసము, 4 ఎముక, 5. చర్మము, 6. చీము, 7. మెదడు.

సప్త నదులు—1. ఆశ్వ, 2. మంజారీ, 3. కంప, 4. హరిద్ర, 5. విరజ, 6. క్షీర, 7. జేగవతి. (2) 1. గంగ, 2. యమున, 3. సరస్వతి, 4. గోదావరి, 5. కృష్ణ, 6. నర్మద 7. కావేరి.

సప్త పదార్థములు — 1. ద్రవ్యము, 2. గుణము, 3. కర్మము, 4. సామాన్యము, 5. విశేషము, 6. సమవాయము, 7. అభావము.

సప్త పుణ్యక్షేత్రములు—1. అయోధ్య 2. వఘుర, 3. మాయ, 4. కాశీ, 5. కాంచి, 6. అవంతిక, 7. ద్వారవతి.

సప్త ప్రకృతులు— చూ. సప్తాంగములు (రాజ్యాంగములు).

సప్త బ్రహ్మలు— 1. మరీచి, 2. అత్రి, 3. అంగీరసుడు, 4. పులస్త్యుడు, 5. పులహుడు, 6 క్రతువు, 7. వసిష్ఠుడు.

సప్త మండలములు— వాయు, భూమి, చంద్ర, నూర్య, సక్షత్ర, అగ్ని, జ్యోతిర్మండలములు.

సప్త మగుత్తులు — 1. అవహుడు, 2. వివహుడు. 3. సంవహుడు,

4. అతివహుడు, 5. అనువాహుడు, 6. పరివాహుడు, 7 వాహుడు.

సప్త మహర్షులు — 1. మేధాతిథి, వసువు, సత్యుడు, జ్యోతిష్మంతుడు, ద్యుతిమంతుడు, సవసుడు, హవ్యవాహనుడు (దక్షసావరికమనువుకాలపు) 2. ద్యుతి, తపస్వి, సుతపుడు, తపోమూర్తి, తపోధనుడు, తపోనిధి, తపోద్యుతి, (రుద్రసావరికమనువు కాలము వారు); 3. మరీచి, అత్రి, అంగీరసుడు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, క్రతువు, వసిష్ఠుడు, (స్వామంధుమనువు కాలము వారు), 4. ఔర్వ, వసిష్ఠపుత్ర, స్తంబ, కశ్యప, పాణి, బృహస్పతి, దత్త, చ్యవ నాత్రులు, (స్వారోచిష ము.) 7 గురు వాసిష్ఠులును, ఊర్జులును (హిరణ్యగర్భులు) ఉత్తమ మన్వంతరమున మహర్షులు; 5. పృథుడు, కావ్యుడు, అగ్ని, జహ్నుడు, ధాత, కశీవంసుడు, అకశీవంసుడు (తామసమనువు కా.); 6. యదుధ్రుడు, వేదశిరుడు, హిర, ణ్యరోముడు, పర్జన్యుడు, ఊర్వ బాహుడు, సత్యనేత్రుడు, దేవ బాహుడు (రైవతమనువు కా.); 7 భృగుడు, నభుడు, వివస్వంతుడు, సుధాముడు, విరజుడు అలినానుడు, సహిష్ణుడు (చాతుషమనువు కా.); 8. వసిష్ఠ, అత్రి, గౌతమ, కశ్యప, భరద్వాజ, జమదగ్ని, విశ్వామిత్రాదులు, (వైవస్వతమనువుకా); 9. రామ వ్యాస, అత్రేయ, దీప్తిమంత్, బహుశ్రుత, భరద్వాజ, ద్రాణి, (అశ్వత్థామ); 10. గౌతమ, అజర, శరద్వంత్, కాశి, కాశ్యప, ఔర్జులు, (నూర్యసావరిక మనువుకాలమున మహర్షులు కాగలరు)

సప్త మాతృకలు — (1) బ్రాహ్మి, మాహేశ్వరి, కామరి, వైష్ణవి, వారాహి, ఇంద్రాణి, చామండ. (2) కాలి, కాళిక, ఉద్ధత, హవిష, కారిక, ఆర్య, వైధాత్రి.

సప్త మూలపదార్థములు—

1. చర్మము, 2. నాడులు, 3. క్రొవ్వ, 4. మాంసము, 5. అస్థులు, 6. ఉపాస్థులు, 7. స్నాయువులు.

సప్త మేఘములు— సంవర్త, ఆవర్త, పుష్కలవర్త, ద్రోణ, కౌళ, నీల, మహాకౌళ మేఘములు.

సప్త లోకాకాశములు—ప్రదాహ్యగ్ని, అభ్యాదాహ్యగ్ని, శవాగ్ని, నూతకాగ్ని, విద్యుదగ్ని, ఉత్తపనాగ్ని, కపాలాగ్ని.

సప్త వర్షములు—1. భారత, 2. ఇలావృత, 3. రమ్యక, 4. హైరణ్యిక, 5. కురు, 6. భద్రాశ్వ, 7. కేతుమాలవర్షములు.

సప్త వింశతి తత్త్వములు—షడ్వింశతి తత్త్వములు, ఈశ్వరుడు. (27)

సప్తవిధ చైతన్యములు—1. శుద్ధచైతన్యము (పరబ్రహ్మము), 2. ఈశ్వరచైతన్యము (పరమాత్మ) 3. జీవచైతన్యము (జీవసాక్షియైన ప్రత్యగాత్మ), 4. ప్రమాత్మ చైతన్యము (అంతఃకరణవృత్తితో కూడినది), 5. ప్రమాణచైతన్యము (ప్రతివస్తువును ఇది అదియను లోక వ్యవహారజ్ఞానముచే నిర్ణయించుట), 6. ప్రమేయ చైతన్యము (ప్రమేయవస్తువులను దెలిసి వాని వానియందుగల నామరూపములను నిర

సింపఁగా శేషించినది) 7 ఫల చైతన్యము (ఎటుగబడిన వస్తువులభించుట.)

సప్తవిధజ్ఞానభూమికలు - 1. శుభేచ్ఛ, 2. విచారణ, 3. తమయానసి, 4. సత్త్వపత్తి, 5. సంసక్తి నామిక, 6. పదార్థభావన, 7. తురీయము. (2) బీజాగ్రము, జాగ్రము, మహాజాగ్రము, జాగ్రస్వప్నము, స్వప్నము, స్వప్నజాగరము, సుషుప్తి.

సప్తవిధప్రాణులు—1. పుణ్యప్రాణులు (దేవదానవాదులు), 2. మిశ్రప్రాణులు (మానవులు), 3. వృక్షజాతులు (తరు గుల్మలతాదులు), 4. జలచరజాతులు (మత్స్యకూర్మాది), 5. పశుజాతులు (చతుష్పద జంతువులు), 6. పక్షిజాతులు (తెక్కలచే నెగురునవి). 7. క్రిమిజాతులు (చిన్న పురుగులు).

సప్తవిధములగుబుద్ధి—1. పండ-తత్త్వము తెలిసికొనఁదగినది, 2. మేధ-వినివనిని మరువకుండుట, 3. చార్వి-ఊహాపోహలుగలది, 4. చత్వ-విషయమును గూర్చి పలుమారు వినుటకు విసుగులేనిది, 5. గృహీతి - చెప్పినదానిని గ్రహించునది, 6. శ్రౌతి-గురుశుశ్రూషాదికమునం దోర్పుగలది, 7. ప్రతిభ-ప్రజ్ఞానుభవముతో విషయబోధనము చేయఁగలది.

సప్తవిధరూపములు — 1. శుక్లము, 2. నీలము, 3. పీతము, 4. రక్తము, 5. హరితము, 6. కపిశము, 7. చిత్రము.

సప్తవిధవాణులు—1. సంస్కృతము, 2. ప్రాకృతము, 3. వైకాచికము, 4. ఆప

భంశము, 5. లలితము, 6. మాగధము, 7. గద్యము (అంతరాధము - మేధ, ధృతి, శ్రుతి, ప్రజ్ఞ, బుద్ధి, యశము, క్షమ)

సప్తవిధవాయువులు—1. ఆవహము, 2. ప్రవహము, 3. సంవహము, 4. ఉద్యహము, 5. నివహము, 6. పరివహము, 7. పరావహము.

సప్తవిధశరీరగతానుశీలనములు—
శ్రవణగత, కీర్తనగత, ఆఘ్రాణగత, దర్శనగత, స్పర్శగత, స్వాదుగత, ఆంగగతానుశీలనములు.

సప్తవ్యసనములు— 1. త్రీ, 2. జూడము, 3. పానము, 4. వేట, 5. వాక్పూరుష్యము, 6. తగని వెచ్చము, 7. కరినదండము.

సప్తసంతానములు—1. తనయుడు, 2. తటాకము, 3. కావ్యము, 4. నిధానము, 5. ఆలయము, 6. వనము, 7. భూదేవస్థాపనము. ('తనయుడు' అనుదానికీమారుగా "సత్రప్రతిష్ఠ"ను కొందరు గ్రహింతురు)

సప్తసముద్రములు— 1. లవణ సముద్రము, (2 లక్షల యోజనములవిస్తీర్ణము) 2. ఇత్థుసముద్రము (4 లక్షల యో. వి.) 3. సురాసముద్రము (8 లక్షల యో. వి.) 4. సర్పిసముద్రము (16 లక్షల యో. వి.) 5. దధిసముద్రము (32 లక్షల యో. వి.) 6. తీరసముద్రము (64 లక్షల యో. వి.) 7. జలసముద్రము (128 లక్షల యో. వి.)

సప్తసర్వస్వతీనదులు— కాంచినాక్షి, 2. విశాలానది, 3. మనోరమ, 4. ఓఘవతి, 5. సురేణునది, 6. భీమలోద, 7. సుప్రభ.

సప్తసాగరయూత్ర— 1. గౌతమి (యానాం, నీలపల్లిగామములమీఁదు గాల్గవహించిసముద్రమునఁడునది); 2. వసిష్ఠ (అంతర్వేదివద్ద), 3. వైసలేయుము (బెండమూరులంకవద్ద) 4. తుల్యభాగ (చొల్లంగివద్ద), 5. ఆత్రేయగోదావరి (కొరంగివద్ద), 6. భారద్వాజ గోదావరి, విశ్వమిత్ర, గోదావరి (రామేశ్వరంవద్ద) 7. జమదగ్ని గోదావరి.

సప్తసారస్వతములు—1. సుభద్ర, కనకాక్షి, విశాల, సురతస్వ, ఓఘమాల, సువేణి, విమలోదకరూపములగు సప్తాకారములతోఁబోయి గౌరవింపఁబడిన సరస్వతి, 2. బ్రహ్మయాగము, నైమిశారణ్యమున మునులు గావించిన సత్రయాగము, గయనిక్రతువు ఉద్దాలకుని యాగము, వసిష్ఠునిసప్తతంతువు, గురుని సవనము, బ్రహ్మ యజ్ఞము. (పై యాగములకు 7 సారులు కామిని రూపమునఁ బోయిన సరస్వతి.)

సప్తసోమయజ్ఞములు—ఆగ్ని ఘోమము, ఆత్యగ్నిఘోమము, ఉక్ళమము, ఘోడక, వాజపేయము, అతిరాత్రము, ఆప్తోర్యామము.

సప్తస్వరములభార్యలు— 1. ప - (అంధర్యస్త్రీ), 2. ర - (కిన్నరస్త్రీ), 3. గ - (యక్షస్త్రీ), 4. మ - (కింపురవస్త్రీ), 5. ప - (నాగస్త్రీ), 6. ధ - (సురస్త్రీ), 7. ని - (రాక్షసస్త్రీ).

సప్తస్వరములు—1. మడ్డము, 2. రివధము, 3. గాంధారము, 4. మధ్యమము, 5. పంచమము, 6. ధైవతము, 7. నివాదము.

సప్తస్వరవాహనములు—

1. స-హంసవాహనము, 2. రి-సింహవాహనము, 3. గ-గండభేరుండవాహనము, 4. మ - జింకవాహనము, 5. ప-సాశువవాహనము, 6. ధ-చిలకవాహనము, 7. ని-గోరింక వాహనము.

సప్తస్వరాధిదేవతలు—1. స-అగ్ని, 2. రి - బ్రహ్మ, 3. గ - సరస్వతి, 4. మ-ఈశ్వరుడు, 5. ప-శ్రీహరి, 6. ధ-వినాయకుడు, 7. ని-భాస్కరుడు.

సప్త హవిర్యజ్ఞములు— ఆగ్ని ధేయము, అగ్నిహోత్రము, దర్శపార్ణ మాస్యములు, చాతుర్మాస్యహవిర్యజ్ఞములు, ఆగ్రాయణేష్టి, విరూధ పశు బంధనము, సోత్రామణి.

సప్తాంగములు— 1. క పీ శ్వ రు లు, 2. విద్వాంసులు, 3. పారాణికులు, 4. పూర్వకథలు చెప్పవారు, 5. స్తోత్ర పారకులు, 6. హస్త్యకారులు, 7. గాయకులు (సభాసప్తాంగములు), 2. స్వామి, అమాత్యుడు, సుహృదుడు, కోశము, రాష్ట్రము, దుర్గము, బలము (రాజ్యాంగములు).

సప్తావరణములు- 1. పృథివి, 2. అప్ప, 3. లేజము, 4. వాయువు, 5. ఆకాశము, 6. అహంకారము, 7. మన తత్త్వము.

సప్తాశయములు— (పురుషదేహమందలివి) క్షేమ్య, ఆమ, అగ్ని, పవమాన, మతి, మూత్ర, జవ, రక్తాశయములు. (ఇంటియకాక, స్త్రీలకు ఉదరమున గర్భాశయము, వక్షస్థలమున క్షీరాశయమును గలవు.)

సప్తోపాయములు— 1. మంత్రము, 2. ఔషధము, 3. ఇంద్రజాలము, 4. సామము, 5. దానము, 6. భేదము, 7. దండము.

సముద్రములు— బాల్టిక్, ఉత్తర మెడిటరేనియన్, ఏడియూటిక్, ఎజీన్, నల్ల, కాస్పియన్, ఎజ్జి, ఆరేబియా, పచ్చసముద్రము, జపాన్, కారీబీన్, బేరింగ్, దక్షిణమధ్యధర, ఫసిఫిక్, అట్లాంటిక్, ఆర్క్టిక్, అంటార్క్టిక్, హిందూమహాసముద్రములు.

సముద్రమథనజములు— అమృతము, విరావతము, సుర, అమృతకలశతోడి మహాలక్ష్మి, ఘృతాచి, రంభ, మేనక, చిత్రరేఖ, మోహిని, మదన, కాంతి, చంద్రిక, కుమారి యను నప్పరసము, అష్టనిధులు, ఉచ్చైశ్రవము మొ నవి. 7 తేల్చిని గుఱిములు, కనకదండము, కామధేనువు, కల్పవృక్షము, సూర్య కాంతముణి, శ్యమంతకముణి, కాస్తుభముణి, దేవదత్తశంఖము, పుష్పకవిమానము, నందిఘోష మను రథము, హాలాహలము మొ.

సరస్వతి హస్తాలంకారములు— అక్షిమాల, శుకము, కమలము, పుస్తకము.

సరస్వతీ స్తనద్వయము— 1. సంగీతము, 2. సాహిత్యము.

సరస్సులు— జిసీవా, ఏరల్, బాల్చిమ్, బైకాల్, ఛాడ్, విక్టోరియా, టాంగనీకా, వ్యాసా, విన్నిపెగ్, గ్రేట్ స్లవ్, గ్రేట్ లీర్, సాల్టరేక్,

సుషీరియర్, మిచిగాన్, ఈరీ, హ్యూ
రన్, ఒంటారియో, టిటికాకా, ఆల
గాస్, విర్ మె మేరువునకుఁజుట్టు
'అరుశోదయము, మహాభద్రము, అసి
తోదము, మానసము' అను దివ్య సర
స్సులు కలవు.

సరళపంచకము—గ, జ, డ, ద, బ.
(ఇవి మృదూచ్చరణ కలవి.)

సర్గములు—మహాత్, అలంకార, భూత,
ఇంద్రియ, దేవ, తమో, వనస్పత్యాది,
తిర్యక్, మనుష్యసర్గములు.

సాత్త్వికభావములు—స్తంభము, ప్రళ
యము, శోమాంచము, స్వేదము,
వైవర్ణ్యము, వేపధు, ఆశ్రువు, వైస్వ
ర్యము.

సాధకుల పంచావస్థలు—శ్రవణ,
వరణ, స్మరణ, ఆపన, ప్రాపనదశలు.

సాధనచతుష్టయము—1. నిత్యానిత్య
వస్తువివేకము, 2. ఇహామత్రఫలభోగ
విరాగము, 3. శమాదిచట్టము,
4. ముముక్షుత్వము.

సాధారణ రసములు—కంపిల్లము,
గౌరిపాపాణము, నవాసారము, గవ్వలు,
అగ్నికార, గిరిసిందూర, ఇంగిలీక,
మృదారకృంగులు.

సాధ్యులు—మనుడు, హనుమంతుడు,
విష్ణువు, భర్తృడు, నారాయణుడు మొ॥

సింధుశాఖలు—ఏడెన్, పెరిషియన్,
మేనార్, సయోం, గినియా, కాలిఫో
ర్నియా, మెక్సికో, పెంటాలాస్సు,
కార్పెంటేనియా మొ॥

సిద్ధిత్రయము—ప్రభావ, మంత్ర
ఉత్సాహసిద్ధులు.

సిద్ధులు—(18) అణిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి,
ప్రాకామ్యము, మహిమ, ఈశత్వము
వశత్వము, సర్వజ్ఞత్వము, దూరదర్శిత,
దూరశ్రవణము, పరకాయప్రవేశము,
వాక్కుద్ధి, కల్పవృక్షత్వము, ప్రభుత్వ
ము, సంహారకత్వము, అమరత్వము,
సర్వాగ్రత్వము, సర్వకామాన
సానత్వము.

సుహృద్గుణములు—శుచిత్వము
త్యాగము, శౌర్యము, శుభదుఃఖ
సామాన్యము, దాక్షిణ్యము, స్నేహము,
సత్యవర్తనము.

సూక్ష్మనాడులు—మానవ దేహమున
(8,50,00,000) మూడుకోట్ల యేబది
లక్షల స్థూలనూత్మనాడులు గలవు.
అందు 1,072 స్థూలములు; మిగిలినవి
నూత్మములు.

సూక్ష్మంగవివరము—పంచప్రాణ
ములు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచ
తన్మాత్రలతో మనోబుద్ధులు గూడిన
సమాధితత్వము, నూత్మశరీరము.

సూర్యగణములు—స, హ గణములు.
(హ=గలము, స=రి లభువులు).

సూర్యపార్శ్వవర్తులు—సూర్యుడు
దైత్యులకు వరమివ్వక విఘ్నముచేయు
టకు రుద్రాగ్నియములు క్రమముగ
దండుడు, పింగళుడు, మాతరుడు,
అను నామములతో సమీపమున
వర్తింతురు.

సూర్యపుత్రులు—యముడు, శని, సావరి, వైవస్వతుడు, అశ్వినీదేవతలు, కర్ణుడు, సుగ్రీవుడు.

సేనాచతురంగములు—రథ, గజ, తురగ, పదాతులు.

సేవలు—భాగవతవాత్సల్యము, భగవత్పూజనము, అనుమోదము, భగవదర్చన, భగవద్విషయమునందదంభము, భగవత్తత్వాశ్రవణేచ్ఛ, స్వరసేత్రాంగవికారము, సదా భగవదనుస్మరణము, అమాంస భక్షణము.

సైంహికేయులు—దానపుండ్రు విప్రచిత్రికైత్యకౌంతయగుసింహికాయందు గలిగిన సంతతి-వంశ్యుడు, శల్యుడు, నలుడు, బలుడు, వాతాపి, నమచి, ఇశ్వలుడు, సృమణుడు, అంజికుడు, నరకుడు, కాలనాభుడు, సరమానుడు, స్వరకల్పడు.

సారభేయులు—కశ్యపునకు సురభియను భార్యయందు ఉదయించిన గోమహిషాదులు.

సారసేయులు—కశ్యపునకు సురసయందు గలిగిన సహస్రసంఖ్యగల సర్పసంతతి. వీరి కనేక శిరములుగలిగి యాకాశమున సంచరించు శక్తిగలదు.

స్కంధత్రయము—1. ఆదానము, 2. నిదానము, 3. చికిత్స.

స్త్రీజాతులు—1. హరిణి, అశ్వినీ, హస్తిన; 2. పద్మినీ, హస్తినీ, చిత్రినీ, శంఖినీ.

స్థాయి భావములు—రతి, హాసము, శోకము, క్రోధము, ఉత్సాహము, భయము, కాగుత్తి, విస్మయము, శమము.

స్థూలాంగములు—అంతరింద్రియ పంచకము, ప్రాణపంచకము, జ్ఞానేంద్రియ పంచకము, పంచతన్మాత్రలు, కర్మేంద్రియ పంచకము మొత్తము 25 కూడినది స్థూలశరీరము.

స్నానపంచకము—1. ఆగ్నేయము=విభూతిని శరీరమునం దంతటను బూసి కొనుట, 2. వారుణము=జలమునమును గుట, 3. బ్రాహ్మము - “అపోహిస్తామయోభవః” మొ. మంత్ర ముచ్చరించుచు దర్భలతో జలమును మార్జనము చేసికొనుట, 4. వాయువ్యము-సాయం సంధ్యాకాలమున గోవులు గృహోన్ముఖములై వచ్చుచుండగా వాయువశమున వాని డెక్కలనుండి లేచినపూర్వితనపై బడునట్లు చేసికొనుట, 5 దివ్యము—ఎండలో వానకురియుచుండగా నందు శరీరమును దడుపుకొనుట.

స్మృతులు—(18) మన, బృహస్పతి, దక్ష, గాతమ యమ, అంగీరస, యాజ్ఞవల్క్య, ప్రచేతస శాతాతప, పరాశర, సంపర్త, ఔశనస, శంఖ, లఖిత, ఆత్రేయ, విష్ణు, హరీత, ఆపస్తంబ స్మృతులు.

స్వరగతులు—ఫలితము, వక్రితము, స్ఫుటితము, స్థలితము (ఉపహృతము) జ్వలితము, ధ్వంసమానము, సుఖప్రము, ఆస్తమయము.

స్వరభేదములు—త్రవిధ స్వరములు.

స్వరములు— బాల, కుమార, రాజ
వృద్ధ, మృత, సంక్రమములు, (స్వర
శాస్త్రము).

హస్తభేదములు — 1 సంయుతములు—
అంజలి, కపాతము, కర్కటము, స్వస్తి
కము, డోల, పుష్పపుటము, ఉత్సం
గము, శివలింగము, కటకావధనము,
కర్తరీ స్వస్తికము, శకటము, శంఖము,
చక్రము, సంపుటము, పాశము, కీల
కము, మత్స్యము, కూర్మము, వరా
హము, గరుడము, నాగబంధము, ఖట్వ,
భేరుండము, అవహితము (24)

2. అసంయుతములు — పతాకము,
త్రిపతాకము, అర్ధపతాకము, కర్తరీ
ముఖము, మయూరము, ఆర్ధ
చంద్రము, అరాళము, శుకతుండము,
ముష్టి, శిఖరము, కపిత్థము, కటకాముఖ
ము, నూచీముఖము, చంద్రకల, పద్మ
కోశము, సర్పశిర్షము, మృగశిర్షము,
సింహముఖము, లాంగూలము, సోల
పద్మము, చతురము, భ్రమరము,

హంసాస్యము, హంసపక్షము,
సందంశము, ముకుళము, తామ్ర
చూడము, త్రిశూలము (28).

బాంధవ్య హస్తములు—దంపతీ, మాతృ,
పితృ, శ్వశ్రూ, శ్వశుర, భర్తృ,
భ్రాతృ, ననందా, క్షేప్త, కనిష్ఠా,
స్నుహ, భర్తృ, సపత్నీహస్తములు
(11) అభినయశాస్త్రమునఁ గలవు.
ఇంకను దశావతార, చతుర్వర్ణ,
నవగ్రహ, దేవతాజంతులక్షణములును
పెక్కులు గలవు.

హాస్యరసరీతులు — స్మితము, హాసి
తము, విహాసితము, ఉపహాసితము, అప
హాసితము, అతిహాసితము.

హిమత్రయము — శ్వేత చందనము,
హరిచందనము, రక్తచందనము.

హాస్యపంచమూలములు — నేల
మునగ, వాకుడు, పృశ్నిపల్లి, శాలిపల్లి,
పల్లెలు వేళ్ళు.

పారిభాషిక పదానుక్రమణిక

అంగపంచకము	అవస్థా చతుష్టయము	అష్టన్యాయ సభాంగములు
అంజనశ్రయము	అవస్థాశ్రయము	అష్టపంచాక్షరీ మంత్ర
అంజనపంచకము	అవస్థా దశకము	భేదములు
అంజనములు	అవస్థా ద్వాదశకము	అష్టపదార్థములు
అంత కరణ చతుష్టయము	అవస్థా పంచకము	అష్టపాశములు
అంతఃకరణచతుష్టయము	అవస్థా షట్కము	అష్టపురములు
విషయములు	అవస్థాష్టకము	అష్టప్రకృతులు
అంబాశ్రయము	అవస్థాసప్తకము	అష్టప్రమాణములు
అత్తురగ్రహనిర్ణయము	అశ్వగమనములు	అష్టబంధము
అత్తుర జాతులు	అశ్వ విశేషములు	అష్టబిల్వములు
అక్షిప్తితయము	అష్ట ఆయుర్యేదాంగములు	అష్టధూతులు
అగ్ని చతుష్టయము	అష్టకృత్తులు	అష్టభైరవులు
అగ్నిపంచకము	అష్టకవర్ణపులు	అష్టభోగములు
అగ్ని పీఠశక్తులు	అష్టకప్తములు	అష్టమంగళములు
అగ్నిహోత్రుని జిహ్వలు	అష్టకాల లీలలు	అష్టమదములు
అగ్నులు	అష్టక్షీరములు	అష్టమహిషులు
అజ్ఞానదాయకములు	అష్టగంధములు	అష్టముద్రలు
అజ్ఞానధూమికలు	అష్టగణపతులు	అష్టమూర్తులు
అద్భుతరస వ్యభిచారి	అష్టగురువులు	అష్టమూలములు
భావములు	అష్టచంద్రికీర్తులు	అష్టయజ్ఞ ద్రవ్యములు
అధికరణపంచకము	అష్టచిక్లితాంగములు	అష్టయంత్రాస్త్రములు
అధోలోకములు	అష్టతీర్థములు	అష్టలక్ష్మీలు
అనుబంధ చతుష్టయము	అష్టదిక్కులు	అష్టవర్ణము
అనుమానపంచకము	అష్టదిక్పాలకుల ఆయుధములు	అష్టవర్ష పర్వతములు
అపూరసచతుష్టయము	అష్టదిక్పాలకుల పట్టణములు	అష్టవసువులు
అపూరసలు	అష్టదిక్పాలకుల భార్యలు	అష్టవాయువులు
అభావ చతుష్టయము	అష్టదిక్పాలకుల వాహనములు	అష్టవిద్యేశ్వరులు
అభ్యాంతరభక్తులు	అష్టదిక్పాలకుల	అష్టవిధ గంగలు
అభిచార తంత్రషట్కము	అష్టదిక్పాలకుల	అష్టవిధ గజమదములు
అయథార్థానుభవములు	అష్టదిక్పాలకుల	అష్టవిధ గృహస్థకర్మములు
అయనద్వయము	అష్టదిగ్గజముల భార్యలు	అష్టవిధ ఛందోగణములు
అరిషడ్వర్గములు	అష్టదిగ్గజములు	అష్టవిధ తిర్థక్రమణ
అర్జునుని నామములు	అష్టధూతులు	బంధములు
అర్ధద్వయము	అష్టధూపద్రవ్యములు	అష్టవిధ వృష్టులు
అర్ధపంచకము	అష్టనాగులు	అష్టవిధ ధూపములు

అష్టవిధ నాయికలు
అష్టవిధ ప్రమాణములు
అష్టవిధ బంధములు
అష్టవిధభక్తులు
అష్టవిధ మంత్రప్రయోగములు
అష్టవిధ యోగాంగములు
అష్టవిధ లోహములు
అష్టవిధ వివాహములు
అష్టవిధ శోభనములు
అష్టవిధ స్వాతికభావములు
అష్టవిధానందములు
అష్ట విధాయములు
అష్టశక్తులు
అష్టశివగంధములు
అష్టసీధులు
అష్ట స్థానపరీక్ష
అష్ట స్వరగతులు
అష్టాంగపూజ
అష్టాంగములు
అష్టాంగయోగములు
అష్టాగ్నులు
అష్టాదశ కావ్యదోషములు
అష్టాదశ జాతులు
అష్టాదశ తీర్థములు
అష్టాదశ ధానములు
అష్టాదశ దేవతాగణములు
అష్టాదశ ద్వీపములు
అష్టాదశ ధాన్యములు
అష్టాదశ నాటికలు
అష్టాదశ పదార్థములు
అష్టాదశ పర్వములు
అష్టాదశ పురాణములు
అష్టాదశ మూలములు
అష్టాదశ వర్ణనములు

అష్టాదశ విద్యలు
అష్టాదశ వివాదసానములు
అష్టాదశ స్మృతులు
అష్టాదశోపపురాణములు
అష్టాదశోప రూపకములు
అష్టాదికాబిరులు
అష్టానందములు
అష్టాభిసారికల సంకేతస్థానములు
అష్టాష్టవర్ణములు
అష్టారూఢములు
అష్టార్థములు
అష్టావధానము
అష్టావర్ణములు
అష్టైశ్వర్యములు
అష్ట్రములు
ఆకాశతత్వపంచకము
ఆకాశపంచకము
ఆతతాయులు
ఆత్మధర్మములు
ఆత్మసహృదయములు
అష్టపంచకము
ఆయుధములు
ఆరోగ్యనూత్రములు
ఆరుక భేదములు
ఆవరణ సప్తకము
ఆశ్రమచతుష్టయము
ఇంద్రియపంచకము
ఇంద్రియములు
ఇంద్రియవిషయములు
ఇష్టాపూర్ణములు
ఈతి బాధలు
ఈశ్వరత్రయము
ఈశ్వరముఖపంచకము
ఈశ్వరసామర్థ్యద్వయము

ఉగ్రంగధాద్వయ
ఉదకపంచకములు
ఉన్మాదములు
ఉపపాండవులు
ఉపచారపంచకము
ఉపరత్నములు
ఉపరసములు
ఉపవాయువులు
ఉపవేద చతుష్టయము
ఉపాంగ చతుష్టయము
ఉపాంగ షట్కము
ఉపాయచతుష్టయము
ఉపాయ సప్తకము
ఉర్ధ్వలోక సప్తకము
ఉర్ధ్వషట్కము
ఋణగ్రహశోపాయములు
ఋణత్రయము
ఋతుషట్కము
ఋత్వికృతచతుష్టయము
ఋషి భేదములు
ఏకవింశతిపత్రములు
ఏకవింశతిప్రజాపతులు
ఏకవింశతి మహాదోషములు
ఏకవింశతి స్థానకములు
ఏకవింశత్యవతారములు
ఏకాదశ కరణములు
ఏకాదశ హివక్రేణీవిభాగములు
ఏకాదశ పితృగులు
ఏకాదశ రుద్రులు
ఏకాదశ శరీరద్వాంములు
ఏకాదశేంద్రియములు
విద్వాయులు
విశ్వర్థషట్కము
ఓఘచతుష్టయము

కౌచధేదములు	కౌవ్యవృత్తిచతుష్టయము	చతురంగములు
కంటకత్రయము	కౌశిదాసత్రయము	చతురలంకారములు
కంటకారిత్రయము	కిరాతాతి చతుర్ణము	చతురవస్థలు
కటుచాతుర్జాతకము	కురుక్షేత్ర వనసప్తకము	చతురాష్టములు
కథాత్రయము	కృచ్ఛములు	చతురాశ్రమములు
కన్యాదానాంగములు	కృష్ణమిత్రులు	చతురుపాయములు
కరణములు	కేశపంచకము	చతురూపణములు
కరుణరసవ్యభిచారిభావములు	కేశవనామములు	చతుర్జాతకములు
కర్పూత్రయము	కొంకణ సప్తకము	చతుర్దశచాటువులు
కర్పూపంచకము	కొశపంచకము	చతుర్దశ న్యాయశ్రేణి
కర్పూరములు	క్లేశపంచకము	విభాగము
కర్మచండాలురు	క్రతుచతుష్టయము	చతుర్దశభువనములు
కర్మచతుష్టయము	క్షౌరత్రయము	చతుర్దశ మనువులు
కర్మత్రయము	క్షౌరద్వయము	చతుర్దశ విద్యలు
కర్మద్వయము	క్షేత్రములు	చతుర్దశారణ్యములు
కర్మపంచకము	ఖండపంచకము	చతుర్దశేంద్రియములు
కర్మఫలధేదములు	గంధర్వులు	చతుర్మ్యంగములు
కర్మపట్నము	గంధాష్టకములు	చతుర్లక్షణములు
కర్మసాక్షులు	గజజాతులు	చతుర్వర్గములు
కర్మేంద్రియపంచకము	గజధేదములు	చతుర్వింశతి గుణములు
కర్మేంద్రియ పంచక	గరమాపంచకము	చతుర్వింశతి తత్త్వములు
విషయములు	గర్వితలధేదములు	చతుర్వింశతి పైతృములు
కల్పత్రయము	గవ్యపంచకము	చతుర్వింశతి బలులు
కల్పనూత్రములు	గాంధార గ్రామగత	చతుర్వింశత్యవతారములు
కవిత్రయము	మూర్ఖులు	చతుర్విధ కవిత్యములు
కవిసప్తకము	గాత్రజచేష్టానుభావములు	చతుర్విధ కవులు
కశ్యపబ్రహ్మ భార్యలు	గాయత్రీమద్రలు	చతుర్విధ క్షీరములు
కషాయమూలములు	గిరిపంచకము	చతుర్విధ గణితములు
కళాస్థానములు	గిరిమూలపంచకము	చతుర్విధ గద్యకౌవ్యములు
కారకపంచకము	గుణములు	చతుర్విధ జన్మములు
కారణ శరీరజ్వరములు	గురుపంచమూలములు	చతుర్విధ తృప్తులు
కాలమానములు	గ్రహణద్వయము	చతుర్విధ పదములు
కాలములు	గ్రీవాధేదములు	చతుర్విధ పరిక్షలు
కౌవ్యత్రయము	చండాలధేదములు	చతుర్విధ పురుషజాతులు
కౌవ్యపంచకము	చంద్రగణములు	చతుర్విధ పురుషార్థములు

చతుర్విధ ప్రళయములు	చతుర్విధాహారములు	జ్ఞానసాధనములు
చతుర్విధ క్షీతులు	చతుర్వ్యూహములు	జ్ఞానేంద్రియపంచకము
చతుర్విధ ఔరాగులు	చతుర్వేదములు	జ్ఞానేంద్రియ విషయములు
చతుర్విధ తాదృశములు	చతుష్కలములు	శ్రేష్ఠాత్మయము
చతుర్విధ తాదృశములు	చతుష్పాదములు	జ్యోతిషసిద్ధాంతము
చతుర్విధ బ్రహ్మచారులు	చతుష్పతికళలు	తంద్రులు
చతుర్విధ బ్రహ్మవేత్తలు	చతుస్సములు	తాపత్రయము
చతుర్విధ భగవదనుభవములు	చరపంచకము	తామసవృత్తులు
చతుర్విధమంద్రయోగములు	చర్యాపాదచతుష్టయము	తారాబలములు
చతుర్విధ మహావాక్యములు	చాటుప్రబంధములు	తాళదశప్రాణములు
చతుర్విధ ముక్తులు	చాతుర్భుద్రకములు	తాళపంచకము
చతుర్విధయోగాభ్యాసములు	చాతుర్మాస్యములు	తిక్తపంచకము
చతుర్విధ రథికులు	చాతుర్యమ లేక	తిథులు
చతుర్విధ రాజవిద్యలు	సంభవింపనివి	తుషితులు
చతుర్విధ విరోధానుభవములు	చిత్రినికీ ప్రియతిథులు	తృణపంచమూలములు
చతుర్విధ వృత్తులు	చిత్రమాలత్రయము	త్రియోదశ గుణములు
చతుర్విధ వృద్ధులు	చిత్రవస్త్రావస్థలు	త్రికంటములు
చతుర్విధ వేదస్వరములు	చిరంజీవి సప్తకము	త్రికటుకములు
చతుర్విధ (వైరాగ్యములు)	చైతన్య సప్తకము	త్రికరణములు
కాంతులు	ఛందస్సులు	త్రికర్మములు
చతుర్విధ శుశ్రూషలు	జంగమములు	త్రికాలములు
చతుర్విధ శృంగారనాయకులు	జంగమవిషములు	త్రికుటములు
చతుర్విధ సన్న్యాసులు	జంతుసామాన్యధర్మములు	త్రిక్షారములు
చతుర్విధ సమాజకాలము	జకౌరపంచకము	త్రిగంధములు
శీలనములు	జగన్నియామక పంచదేవతలు	త్రిగుణములు
చతుర్విధ స్పర్శలు	జలభేదములు	త్రిజాతములు
చతుర్విధ హస్తన్యాసములు	జాతులవిచారణము	త్రిదండములు
చతుర్విధాగ్నులు	జీరకద్వయము	త్రిదోషములు
చతుర్విధానుభవములు	జీవనపంచమూలములు	త్రిపత్రములు
చతుర్విధానుభవచేతువులు	జీవ నిరీజ వ్యాధితనక్షత్రములు	త్రిపదార్థములు
చతుర్విధాభావములు	జ్ఞానచతుష్టయము	త్రిపుటత్రయము
చతుర్విధాభివయములు	జ్ఞానత్రయము	త్రిపుణములు
చతుర్విధావస్థలు	జ్ఞానసాధన గ్రంథములు	త్రిపురాసురులు
		త్రిపురుషము
		త్రిఫలములు

త్రిమతములు	త్రివిధ బౌద్ధమతధర్మములు	త్రివిధేషణములు
త్రిమదములు	త్రివిధ భక్తులు	త్రివిధోత్పాతములు
త్రిమూర్తులు	త్రివిధ భగవదనుభవములు	త్రివృత్తులు
త్రిలక్షణములు	త్రివిధ మండలములు	త్రిసంధ్యలు
త్రిలవణములు	త్రివిధ మనోయోగములు	త్రిసమములు
త్రిలింగములు	త్రివిధ మాయలు	త్రిస్థానములు
త్రిలోకములు	త్రివిధ సుక్తులు	త్రితాగ్నులు
త్రివర్గము	త్రివిధ యోగాభ్యాసకులు	త్వక్పంచకము
త్రివిధ అభ్యాసయోగములు	త్రివిధ యోగశాస్త్రము	దండనాశ్రయము
త్రివిధ కర్మములు	గ్రంథములు	దండపూజాములు
త్రివిధకారణములు	త్రివిధ లక్షణవోషములు	దంతక్షతములు
త్రివిధకౌవ్యములు	త్రివిధ లక్ష్యార్థములు	దంతరోగములు
త్రివిధక్రియలు	త్రివిధ లక్ష్యలక్షణములు	దశకమాయమాలములు
త్రివిధగతులు	త్రివిధ వాసనలు	దశకుమారులు
త్రివిధజపములు	త్రివిధ విరక్తులు	దశక్షారములు
త్రివిధజీవానస్థులు	త్రివిధ వీరరసములు	దశదానములు
త్రివిధజీవులు	త్రివిధ వ్యాధులు	దశదిశలు
త్రివిధజ్ఞానప్రతిబంధకములు	త్రివిధ శక్తులు	దశదేవతాభేదములు
త్రివిధజ్ఞానములు	త్రివిధ శరీరములు	దశప్రజాపతులు
త్రివిధతాదాత్మ్యము	త్రివిధ శాస్త్రగ్రంథములు	దశప్రళయములు
త్రివిధదానములు	త్రివిధ సంగీతగ్రామములు	దశప్రాణములు
త్రివిధదీక్షలు	త్రివిధ సంగీతస్థాయులు	దశబలములు
త్రివిధనాడులు	త్రివిధ సంస్కారములు	దశభాస్కరక్షేత్రములు
త్రివిధనాయికలు	త్రివిధ సమాసములు	దశమూత్రములు
త్రివిధ పర మేశ్వర	త్రివిధ నూత్రములు	దశమూలములు
పరికరములు	త్రివిధ స్త్రీలు	దశరంధ్రములు
త్రివిధ పరమేశ్వర	త్రివిధ స్థానములు	దశరూపకములు
లక్షణములు	త్రివిధ స్వరములు	దశలకౌరములు
త్రివిధ పితృదేవగణము	త్రివిధాత్మలు	దశవిధకౌవ్యగుణములు
త్రివిధ ప్రకృతిగతాను	త్రివిధాద్యైతములు	దశవిధ గమకములు
శీలనములు	త్రివిధాధారములు	దశవిధ గుణములు
త్రివిధ ప్రతిబంధకములు	త్రివిధానందములు	దశవిధ తాళప్రాణములు
త్రివిధ ప్రసాదములు	త్రివిధాలంకారములు	దశవిధ ధాతువులు
త్రివిధ ప్రాణాయామములు	త్రివిధేంద్రియములు	దశవిధ నాడులు
త్రివిధ బుధులు	త్రివిధేచ్ఛలు	దశవిధ నాదములు

దశవిధ నామాపరాధములు	దేశ తరువులు	ద్వివిధ స్పృష్టలు
దశవిధ నియమములు	దేశములు	ద్వివిధాత్మలు
దశవిధ నిషిద్ధాచారములు	దేశ్యక్రియలు	ద్వివిధాయుధములు
దశవిధ పాపములు	దేశాత్రయము	ద్వివిధావిద్యలు
దశవిధ పుణ్యకర్మములు	దేశసప్తాశయములు	ధనగతులు
దశవిధ ప్రళయములు	దోషములు	ధనదాయుడులు
దశవిధ బాణాగ్రములు	దోహదములు	ధనిస్థాపంచకము
దశవిధ బ్రహ్మకళలు	ద్రవ్యపంచకము	ధనుర్వేదాంగములు
దశవిధ బ్రాహ్మణులు	ద్రవ్యావస్థాపంచకము	ధనుములు
దశవిధ మన్మథావస్థలు	ద్రావకద్వయము	ధర్మదేవతాపాదచతుష్టయము
దశవిధ రుద్రకళలు	ద్వంద్వములు	
దశవిధ విష్ణుకళలు	ద్వాదశకూటము	ధర్మద్వయము
దశవిధ శాస్త్రోల్లక్షణములు	ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములు	ధర్మపంచకము
దశవిధ సంస్కారములు	ద్వాదశదానములు	ధాతువులు
దశవిధ సద్గుణములు	ద్వాదశభావములు	ధాన్యపంచకము
దశవిధాగ్నికళలు	ద్వాదశ మలములు	ధూపదశాంగములు
దశావతారములు	ద్వాదశ రాజమండలములు	ధ్యానచతుష్టయము
దశోపనిషత్తులు	ద్వాదశ లవణములు	నక్షత్ర భేదములు
దహనపంచకము	ద్వాదశ సత్త్వలు	నక్షత్రములు
దానద్వయము	ద్వాదశ సుగోళరములు	సఖత్వములు
దానపంచకము	ద్వాదశ సూర్యకళలు	సదులు
దానములు	ద్వాదశాదిత్యులు	సరకములు
దానపులు	ద్వాదశావస్థలు	సవకౌశ్యగుణములు
దేవ్యములు	ద్వాదశాశ్వారులు	సవఖండములు
దేవ్యవనములు	ద్విగుణములు	సవగ్రహములు
దేహాత్రయము	ద్విముఖములు	సవచక్రములు
దేవకపంచకము	ద్విలవణములు	సవతత్త్వములు
దేవ్యకపట్కము	ద్వివిధ గుణకములు	సవతాళములు
దుఃఖద్వయము	ద్వివిధ జ్ఞానములు	సవతాళాంగములు
దుఃఖభాగులు	ద్వివిధ భగవదనుభవములు	సవదేవతాగణములు
దుర్గాత్రయము	ద్వివిధ మార్గములు	సవదేవతాభేదములు
దుర్లభ్యములు	ద్వివిధ యోగములు	సవద్రవ్యములు
దుష్టచతుష్టయము	ద్వివిధ వాదములు	సవధాన్యములు
హితచతుష్టయము	ద్వివిధ వృత్తులు	సవవిధులు
హృద్విభేదములు	ద్వివిధ సంగీతము	సవబ్రహ్మలు

నవభక్తులు	పంచకన్యలు	పంచనిలయములు
నవరంద్రములు	పంచక రహితము	పంచపదార్థములు
నవరత్నములు	పంచకర్మములు	పంచపర్వములు
నవరసములు	పంచకషాయము	పంచపల్లవములు
నవరత్నములు	పంచకూలకషాయము	పంచపాండవులు
నవవిధదశలు	పంచకృత్యములు	పంచపాశములు
నవవిధ ప్రేమోదయావస్థలు	పంచకౌలములు	పంచపిత్తములు
నవవిధ భక్తి	పంచక్రియలు	పంచపూర్వవాదములు
నవవిధ భావుకలక్షణములు	పంచక్షౌరములు	పంచప్రకరణములు
నవవిధ మంత్రాంగములు	పంచక్షీరవృక్షములు	పంచప్రయాగలు
నవవిధ రతిధ్వనులు	పంచక్షేత్రములు	పంచప్రళయములు
నవవిధ సంబంధములు	పంచగంగలు	పంచబదరీనారాయణములు
నవవిధ స్థాయిభావములు	పంచగణము	పంచబలములు
నవవిధ స్నాతకులు	పంచగుణములు	పంచబీజములు
నవవ్యాకరణములు	పంచగౌడులు	పంచబ్రహ్మమంత్రములు
నవారణ్యములు	పంచభిద్రుతిఘటములు	పంచభక్ష్యములు
నాగసహస్రకము	పంచజ్ఞానములు	పంచభద్రములు
నాటికలు	పంచతంత్రములు	పంచధూతజములు
నాదములు	పంచతన్మాత్రములు	పంచధూత బీజాక్షరములు
నామనక్షత్రములు	పంచతిక్తములు	పంచధూతములు
నాయకచతుష్టయము	పంచతిఘటములు	పంచధూతద్వయము
నాయకచతుష్టయ సఖులు	పంచతీర్థములు	పంచభృంగములు
నాయికౌత్రయము	పంచతురంగములు	పంచభ్రమలు
నాయికౌప్యము	పంచత్యాజ్యములు	పంచమనుజ భావము
నారీతీర్థములు	పంచత్వక్కులు	పంచమలములు
నాశ్యపంచకము	పంచదశ ప్రకరణములు	పంచమహాపాతకములు
నిద్రాకౌలప్రమాణములు	పంచదశయోగాంగములు	పంచమహాయజ్ఞములు
నియమపంచకము	పంచదైవతములు	పంచమహాశబ్దములు
నిర్గుండీద్వయము	పంచద్రావిడులు	పంచమౌతలు
నివాతకవచులు	పంచద్వారకలు	పంచమార్గములు
నిశ్శబ్దక్రియలు	పంచధర్మములు	పంచముఖ పరబ్రహ్మము
నెలలు	పంచనదములు	వలన పంచధూతములు
నైతిక జ్ఞానభేదములు	పంచనారాయణక్షేత్రములు	కలిగినవిధము
పంచకంచుకతత్త్వములు	పంచనింబలు	పంచమద్రులు
పంచకంచుకములు		

పంచమృతజీవులు
 పంచయజ్ఞములు
 పంచయానములు
 పంచరుద్రములు
 పంచ లక్ష్మణములు
 పంచలవణములు
 పంచలింగక్షేత్రములు
 పంచలోహములు
 పంచవకారములు
 పంచ వటములు
 పంచవల్కలములు
 పంచవింశతి తత్త్వములు
 పంచవిధ జ్ఞానములు
 పంచవిధ నరజీవనములు
 పంచవిధ ఫలానుభవములు
 పంచవిధ బద్ధజీవులు
 పంచవిధ మనోగతాను
 కీలనములు
 పంచవిధ ముఖ్యధర్మక్రమంగ
 ములు
 పంచవిధరతులు
 పంచవిధ వైధధర్మక్తి
 పంచవిధ శుద్ధజ్ఞానములు
 పంచవిధ సేవాపరాధములు
 పంచ వైద్యకర్మములు
 పంచశక్తులు
 పంచసంగీతజాతులు
 పంచసంజ్ఞాకృతులు
 పంచసంస్కారములు
 పంచసమాసములు
 పంచసరోవరములు
 పంచసస్యములు
 పంచనూక్తములు
 పంచనూతకములు
 పంచనూత్రములు

పంచనూనములు
 పంచహేత్వాభాసములు
 పంచాంగములు
 పంచాకాశములు
 పంచాక్షరములు
 పంచాక్షరములు
 పంచాగ్నులు
 పంచాచారములు
 పంచానధ్యయనములు
 పంచామృతములు
 పంచాయతినదీవతలు
 పంచారామములు
 పంచావయవములు
 పంచావికములు
 పంచీకరణము
 పంచేంద్రియములు
 పంచోత్తరవాదములు
 పంచోపనిషత్తులు
 పంచుగలు
 పక్షుద్వయము
 పట్టణములు
 పదదోషములు
 పదచతుష్టయము
 పదత్రయము
 పదద్వయము
 పరభక్షకులు
 పరమభాగవతోత్తములు
 పరమాత్మయందలి
 చతురవస్థలు
 పరలోకములు-వాని
 యధిపతులు
 పరిత్యాజ్య పంచకము
 పరుషములు
 పర్వతములు

పాండవుల ఆజ్ఞాతవాస
 నామములు
 పాకత్రయము
 పాకపరికరములు
 పాదతల రేఖలు
 పాపదశకము
 పాపసప్తకము
 పితృదేవగణత్రయము
 పిప్పరీద్వయము
 పీఠధూములు
 పుటములు
 పుణ్యక్షేత్రములు
 పుత్తులు
 పునర్నవాత్రయము
 పురాణపంచలక్షణములు
 పురుషజాతులు
 పురుషులు
 పుర్యష్టకము
 పుష్కరములుగల నదులు
 పూర్వవాదములు
 పృథివ్యానిపంచతత్త్వములు
 పృథివీపంచకము
 ప్రైత్యములు
 ప్రకాశనాశహేతువులు
 ప్రకాశత్రయము
 ప్రతిబంధక పంచకము
 ప్రత్యక్షహేతువులు
 ప్రారబ్ధత్రయము
 ప్రాసభేదములు
 ప్రేతపంచకము
 బంధకవిత్వము
 బంధములు
 బలిములు
 బాణాగ్రములు
 బాలగ్రహములు

బాలశోగములు
 బాలాదిపంచస్వరములు
 విరుదులు
 విల్వపంచకము
 విల్వాష్టకము
 బీజాక్షరములు
 బుద్ధిత్రయము
 బుద్ధిద్వయము
 బుద్ధిభేదములు
 బుద్ధిగుణములు
 బ్రహ్మకల్పము
 బ్రహ్మద్వయము
 బ్రహ్మస్వరూపత్రయము
 బ్రాహ్మణములు
 బ్రాహ్మణద్వయము
 బ్రాహ్మణుల నవధర్మములు
 భక్తులు
 భగవద్గుణ పట్కము
 భరతశాస్త్ర ప్రక్రియలు
 భాగ్యహేతు చతుష్టయము
 భారతపర్వములు
 భావనాత్రయము
 భాషలు
 భాషావిభాగములు
 భూతగుణములు
 మండల త్రయము
 మండలసప్తకము
 మంత్ర భేదములు
 మతత్రయము
 మతద్వయము
 మతములు
 మధ్యమగ్రామగత
 మూర్ఖునలు
 మనన పంచకము
 మన్మథ బాణపంచకము

మన్మథావస్థలు
 మన్మథుని వింటినారులు
 మరీచికాద్వయము
 మర్మస్థానములు
 మల్ల బ భకతకము
 మనూరికాభేదములు
 మహాప్రబంధ వర్ణనలు
 మహారసములు
 మహావాక్య చతుష్టయము
 మాయారూపములు
 ముద్రలు
 మూత్రకృచ్ఛములు
 మృగముల పట్టు వలలు
 మృత్తికాత్రయము
 మేళకర్తల నామములు
 మోహచతుష్టయము
 మానత్రయము
 యంత్రములు
 యక్షగాన పంచకము
 యక్షప్రశ్నలు
 యజ్ఞ పంచకము
 యతిభేదములు
 యతులు
 యమక భేదములు
 యమములు
 యవాద్వయము
 యాగములు
 యాధ్యములు
 యోగములు
 యోగ యమాంగములు
 యోగాంగములు
 రతిపంచకము
 రతులు
 రథికచతుష్టయము
 రసములు

రసవిశేషములు
 రసాదులు
 రసాధిదేవతలు
 రసోత్పత్తులు
 రాగకొనిర్ణయము
 రాగద్వేషాదులు
 రాగములు - జాతులు
 రాజకీయ పంచాంగములు
 రాజవత్సీయులు
 రాజసవృత్తులు
 రాజ్యపాలనాంగములు
 రాజ్యమంత్రాంగపంచకము
 రామాయణ కౌండములు
 రాశ్యధిపతులు
 రాసులు
 రేవుస్థలములు
 రోమకూపములు
 రోహిణీద్వయము
 లక్షణ చతుష్టయము
 లక్షణాత్రయము
 లక్ష్యత్రయము
 లఘుపంచమాలములు
 లవణములు
 లింగచతుష్టయము
 లింగత్రయము
 లింగపట్కము
 లోకద్వయము
 లోహత్రయము
 లోహములు
 వచనత్రయము
 వచనద్వయము
 వన్నెలు
 వయోవస్థలు
 వర్గత్రయము
 వర్ణసంజ్ఞలు

వర్తమాన ప్రతిబంధము	శబ్దవృత్తులు	షడ్విధ ఆత్మగతాను
వర్షపర్వతములు	శబ్దాలంకారములు	శీలములు
వర్షములు	శమాదిపట్కము	షడ్విధైశ్వర్యగుణములు
వస్తుద్యయము	శరీరాంగములు	షడ్విధైశ్వర్యములు
వస్తువులు	శిరోభేదములు	షడ్గుణైశ్వర్యములు
వాక్యదోషములు	శీలపంచకము	షడ్గ్రాతములు
వాక్యద్యయము	శుంఠీద్యయము	షష్టాపకములు
వాద్యచతుష్టయము	శ్రుతిభేదములు	షోడశకర్మములు
వాయుపంచకము	పట్కర్మములు	షోడశ కళాస్థానములు
వాయువులు	పట్కాలములు	షోడశ చంద్రకళలు
వారములు	పట్నక్రవర్తములు	షోడశ నిత్యములు
వాసనాత్రయము	పట్నాశ్రయములు	షోడశ పదార్థములు
వాసనాద్వయము	పట్నదార్థములు	షోడశ మహాదానములు
వింశతి ముద్రలు	పట్నంస్కారములు	షోడశ మహారాజులు
విధులు	పడంగములు	షోడశ యాజకులు
విప్రలంభ కారణ	పడధ్వలు	షోడశ సంధులు
చతుష్టయము	పడశిజ్జలు	షోడశోపచారములు
విభక్తులు	పదార్థాచక్రములు	సంఖ్యామానము
విరోధరసములు	పదామ్నాయములు	సంగపంచకము
విలుకొండ నిలుకడలు	పదూర్వులు	సంచారి భావములు
విశ్వేదేవతలు	పడొక్కికములు	సంధిపంచకము
విషభేదములు	పడగములు	సంధి ప్రయోజనములు
విష్ణుపంచాయాధములు	పడగ్రామగతమార్చనములు	సంధిభేదములు
వృత్తిత్రయము	పడ్రసములు	సంవత్సరములు
వృత్తులు	పడ్యర్థములు	సత్త్వరజస్తమోవేగములు
వేదాంగములు	షడ్విధ జ్యోతిషగ్రహ	సనాద్యంత ధాతువృత్తులు
వైదిక కర్మములు	బలములు	సప్తకవులు
వైసతేయులు	షడ్విధ ప్రత్యయములు	సప్త కళలు
వ్యభిచారి భావములు	షడ్విధ వాదములు	సప్త కులపర్వతములు
శంకరాచార్య సంప్ర	షడ్విధ వికారములు	సప్త గంగలు
దాయస్థులు	షడ్విధ వేదాంతవాది	సప్త తత్త్వములు
శక్తిత్రయము	మతములు	సప్త తాళములు
శతావరీచంచమూలములు	షడ్విధ సమాధులు	సప్తదశ పదార్థములు
శబ్దక్రియలు	షడ్విధ స్త్రీధనము	సప్తదోషములు
శబ్దభేదములు	షడ్విధ హాసములు	సప్తద్విపములు

సప్త ధాతువులు	సప్త సముద్రములు	సింధుకాఖిలు
సప్త నదులు	సప్త సరస్వతీనదులు	సిద్ధిత్రయము
సప్త పదార్థములు	సప్త సాగరయాత్ర	సిద్ధిలు
సప్త పుణ్యక్షేత్రములు	సప్త సారస్వతములు	సుహృద్గుణములు
సప్త ప్రకృతులు	సప్త సోమయజ్ఞములు	మాతృనాడులు
సప్త బ్రహ్మలు	సప్త స్వరముల భార్యలు	నూత్నోంగవివరము
సప్తమండలములు	సప్త స్వరములు	నూర్యగణములు
సప్త మరుత్తులు	సప్తస్వరవాహనములు	నూర్యపార్శ్వవర్తులు
సప్త మహర్షులు	సప్తస్వరాధి దేవతలు	నూర్యపుత్తులు
సప్త మాతృకలు	సప్త హవిర్యజ్ఞములు	సేనాచతురంగములు
సప్త మూలపదార్థములు	సప్తాంగములు	సేవలు
సప్త మేఘములు	సప్తావరణములు	సైనిహింకేయులు
సప్త తాకికాగ్నులు	సప్తాశయములు	సౌరభేయులు
సప్తవర్షములు	సప్తోపాయములు	సౌరసేయులు
సప్తవింశతి తత్త్వములు	సముద్ర మథనజములు	స్కంధత్రయము
సప్తవిధ చైతన్యములు	సముద్రములు	స్త్రీజాతులు
సప్తవిధ జ్ఞానభూమికలు	సరస్వతి హస్తా	సాయీభావములు
సప్తవిధ ప్రాణులు	లంకారములు	నూలాంగములు
సప్తవిధములగు బుద్ధి	సరస్వతీ స్రవద్యయము	స్నానపంచకము
సప్తవిధ రూపములు	సరస్సులు	స్మృతులు
సప్తవిధ వాణులు	సరళపంచకము	స్వరగతులు
సప్తవిధ వాయువులు	సర్గములు	స్వరభేదములు
సప్తవిధ శరీరగతాను	సాత్వికభావములు	స్వరములు
కీలనములు	సాధకుల పంచావస్థలు	హస్తభేదములు
సప్తవిధాజ్ఞానభూమికలు	సాధనచతుష్టయము	హస్త్యరసరీతులు
సప్తవృషసములు	సాధారణరసములు	హిమత్రయము
సప్త సంతానములు	సాఘ్యులు	హ్రస్వపంచమాలములు

ప ర్యా య ప ద ము లు

అంకుశము—లోత్రము, వైణుకము, స్పటి, అంకుసము.

అంగడి—దే. దుకాణము, విపణి, నివద్య, జన్యము, మలిగ, ఆపణము.

అంగారకుడు—ఆరుడు, వక్రకుడు, మహీనుతుడు, లోహితాంగుడు, భాముడు, కుజాడు, రుధిరుడు, రక్తుడు.

అంగీకరింపఁబడినది — ఉరీకృతము, ఉరీకృతము, అంగీకృతము, ఆశ్రుతము, ప్రతిజ్ఞాతము, సంగీతము, విదితము, సంశ్రుతము, సమాహితము, ఉపశ్రుతము, ఉపగతము.

అంగీకారము — అభ్యుపగమము, ఆమోదము, ఆశ్రవము, ఇయ్యకోలు, ఆగుపు, జ్ఞానము, ప్రతిశ్రవము, ప్రత్యయము, సంవిత్తు, సంశ్రవము, సమ్మతి.

అంతఃపురము—ఆవరోధనము, ఆవరోధము, అంతపురి, అంతఃపురి, శుద్ధాస్తము, అంతిపురము, రాణివాసము.

అంతయు—ఆఖిలము, అంతవట్టు, అఖండము, అనూనకము, అశేషము, కృత్స్నము, కేవలము, నిఖిలము, నిశ్శేషము, పూర్ణము, మాత్ర, విశ్వము, సంపూర్ణము, సకలము, సమగ్రము, సమస్తము.

అందె—మంచీరము, నూపురము, హంసకము, పాదకటకము, పాదాబ్జము,

తులాకోటి, అందుపు (ఈ రెండును పెండెరము చేళ్ళు).

అందము—ఒప్పు, అలరు, కొమరు, గొనబు, చొక్కము, చొక్కాటము, చొక్కారము, చెన్ను, చెల్వ, జాను, జోక, తిన్నన, తియ్య, తీరు, తేజము, నలుపు, నాణెము, నెటి, పరఁగు, పొటపు, బాగు, మాను, మురుపు, మెచ్చు, మేలిమి, మేలు, రెస్సు, విన్నాణము, సింగారము, సాబగు, సారు.

అగసాలివాడు — నాడింధముడు, స్వర్ణకారుడు, కలాదుడు, రుక్మకారకుడు, కంసాలి.

అగరువు—అ(గ)(గు)రు, క్రిమిజము, జోంగకము, రాజార్హము, లోహము, వంశకము.

అగ్ని దేవుడు—వైశ్వానరుడు, వహ్ని, వీతిహోత్రుడు, ధనంజయుడు, కృపీటయోని, జ్వలనుడు, జాతవేదసుడు, కృష్ణవర్ణు, తనూనపాత్తు, బర్హి, శోచిష్కేకుడు, ఉపర్భుడు, ఆశ్రయాశుడు, బృహద్భానుడు, కృశానుడు, పావకుడు, అనఁడు, లోహితాశ్వడు, వాయుసఖుడు, శిఖావంతుడు, ఆశుకుక్షిణి, హిరణ్యరేతసుడు, హుతభుక్కు, దహనుడు, హవ్యవాహుడు, సప్తార్వి, శుక్రుడు, చిత్రభానుడు, విభావసువు, శుచి, అగ్ని, నీరుపాప, గాలినెచ్చెరి, అన్నింటి

తిండికాడు, కప్పుతెరువుజాడ, అంటరాని వేల్పు, జంట మోములసామి, దముననుడు.

అగస్త్యుడు—కుంభసంభవుడు, పనఁటి పుట్టువు, పనఁటిపుట్టువు, పరఁటిపుట్టువు, మైత్రావరుణి.

అగ్నిజ్వాల— అగ్ని, కీలము, జ్వాల, తమట, త్వట్టు, నాలక, మయూఖము' శిఖ.

అగ్రము — అంతము, కడ, కొన, కొమ్ము, చరమము, చివర, తల, మొన, ముక్కు, శిఖ, శిఖరము.

అజానము — అభిమానము, అవిద్య, అహమ్మతి, క్షరము, తమము, మబ్బు, మోహము.

అడవి— అటవి, అరణ్యము, వివినము, గవ్వారము, కాన, గహనము, కాననము, వనము, కాంతారము.

అడవిపంది— వరాహము, నూకరము, ఘృష్టి, కోలము, పోత్రి, కిరి, కిటి, దంష్ట్ర, ఘోషి, స్తబ్ధరోమ, క్రోడము, భూదారము, పింటరి, గుర్గరింత, ముట్టెమెకము, వాలుమెకము, చప్పరింత.

అడుగుకొనువాడు — వనీపకుడు, యాచనకుడు, మార్గణుడు, యాచకుడు, అర్థి.

అతిశయము— అతిమాత్రము, అతివేలము, అత్యర్థము, ఉత్కటము, ఉద్గాఢము, ఏకాంతము, తీవ్రము, దృఢము, నితాంతము, ప్రగాఢము, బాఢము, భరము, భృశము.

అద్దము—దర్పణము, ముకురము, ఆదర్శము, దర్శనము, కర్కము.

అధికము—అగ్రలము, అగ్రము, ఆత్యంతము, ఆద్రభము, ఉత్కటము, ఎచ్చు, ఎక్కుడు, గాఢము, కడింది, చాలన్, తద్దయున్, తద్ద, పెద్ద, పెచ్చు, పెల్లుదనము, తోరము, దళము, పుర, పురుహము, ప్రచురము, ప్రభూతము, ప్రాజ్యము, ఫలము, బహు, బహుళము, బలము, భూయస్సు, భూయిష్టము, భూరి, మిక్కి, మిక్కిలి, మిక్కుటము, మించు, మేటి, మేలు, లాభము, వాసి, వెగ్గలము, హెచ్చు.

అధికారము — ఏలుబడి, చెల్లుబడి, దొరతనము, పదము, ప్రక్రియ.

అనుకూలించుట—అనుకోధము, అనువరనము, నిర్వృత్తము, నిష్పన్నము సిద్ధి, ఒనగూడుట, చేకూరుట, సమక సుట.

అన్న—అగ్రజాడు, అగ్రియుడు, అర్కుడు, పూర్వజాడు, పెద్ద, మొదటివాడు.

అన్నము—బువ్వ, వంటకము, బోనము, మెతుకు, కూడు, ఓగిరము, ప్రసాదము, ఓరెము, అంధస్సు, భక్తము, ఫెస్స, దీదివి, ఓదనము.

అపరాధము—ఆగము, ఆగస్సు, కిల్పిషము, ఇద్రము, దోషము, మంతువు.

అప్పు—ఉద్ధారము, ఋణము, ధార, పర్యదంచనము.

అభిజనము—అవ్యయము, అన్యవా
యము సంతానము సంతతి, గోత్రము,
జనము, వంశము, కులము

అభిప్రాయము—ఆశయము ఉద్దేశ్యము,
భాదము, భందస్సు, తాత్పర్యము,
భావము.

అభీష్టము—అభీష్టము అభీప్సితము,
దయితము ప్రియము, మధురము వల్ల
భము, సమర్థము, హృద్యము.

అమావాస్య—అమావస్య అమవస,
అమాస దర్శము, నూర్చ్యందు సంగ
మము, అమావాసి అమవాసి అమా
వస, కుచువు, సినివారి

అమృతము—ఘృతము పీయూషము
సుధ.

అమ్మలపొది—తూణము తూణీరము,
తూణి, ఉపాసంగము నివంగము,
ఇషుధి దొన, పొది, తరకసము.

అయిదు—ఇంద్రియము పంచమము
జ్ఞానము, ఇషివు, బాణము మార్గము,
భూతము, శరము, ప్రాణము, విష
యము.

అరటిచెట్టు—క ద రి, వారణము,
రంభ, మోచ అంకుమత్ఫల, కాష్ఠీల,
అరటి ప్రసువు, గిరిజ, సప్తపర్ణము,
కారదము, విషమచ్చదము.

అరుంగు—లి(న్నె)న్నియ, జగిరె, జగతి
విత్తి వేదిక.

అర్జునుడు—సల్మణుడు, పార్థివుడు,
కీరీటి, శ్వేతవాహనుడు, బీభత్సుడు,

విజయిండు, కృష్ణుడు, సవ్యసాచి,
ధనంజయుడు నరుడు కట్టి కవ్వడి,
వివ్వచ్చుడు క్రీడి.

అల—ఊర్మి, కడలు కల్లాలము, తెర,
తరంగము భంగము, వీచి(క) లవారి.

అల్లుడు—వివర్ణుడు, పామరుడు,
వీరుడు ప్రాకృతుడు, పృథ
గనుడు నిహీనుడు అపకరుడు,
జాల్ముడు క్షుల్లకుడు, చేతరుడు,
చెండిపోతు గరాసు మొండికట్టె,
టకటాంకు, టాటోటు, టక్కులాడు,
పిసారి టక్కరి, ముడికాడు రవరి
కాడు, కల్లరీడు గొంటు, కైలాట
కాడు చెడుగు చేరజము దోసకారి,
చెనఁటి, పాలసుడు, స్తోకుడు నారి
భూతము, పలువ కులువ, కూళ,
గడుసు

అవమానము—అనాదరణ, అభీ
భావము అవజ్ఞ, అవహేళనము,
అనూర్ణము ఒచ్చెము, పరిభవము,
పరాభవము, స్యక్కారము, ఒన్నము,
తిస్త్రియ పరిభావము, రీథ

అశ్వవిశేషములు — ఆశానేయము,
విశితము, యయువు జవనము, పృష్ఠ్య
ము స్థారి సితము కర్కము, రథ్యము,
వనాయుజము కాంభోజము, బాహ్ని
కము, నూరి పాఠనీకము.

అశ్వినీదేవతలు—అశ్వినీ సుతులు,
అశ్వినీ, అశ్వినేయు, దస్యలు,
నాసత్తులు, స్వర్తైద్యులు.

అసత్యము—విశ్రమ, అశికము, మృష,
మిథ్య, అన్యతము, అబద్ధము, పొల్లు,

బొల్లు, బొంతు, దబ్బర, కల్ల, హుళక్కి,
బద్ద, బద్దర, డంబు, టాటోటు.

అహంకారము-అభిమానము, గర్వము,
మన్యవు.

అఁకలి—అంగడ, అశనాయ, తుత్తు,
బుభుక్ష.

అబోఁతు—అలపోతు, ఇట్టరము,
ఇడ్వరము, ఇత్వరము, ఇబ్బ, గోపతి,
బగవండు, ముక్కంటిమావు, మండము.

అకాశగంగ—మందాకిని, వియద్గంగ,
స్వర్ణది, సురదీర్ఘిక, తాటిసిడమువాని
తల్లి, కూతురుబిడ్డ, వెన్నెనదుగు
పాప, మిన్నవాడక, వేల్పుఁటెలు,
కడలివెలదుక, ముత్తోవ్రదిమ్మరి.

అకాశము—దివము, అభ్రము, వ్యో
మము, పుష్కరము, అంబరము,
నభము, అంతరిక్షము, గగనము, అనం
తము, సురవర్తము, ఖము, వియత్తు,
విష్ణుపదము, విహాయసము, నాకము,
తారాపథము, శబ్దగుణము, మేఘద్వార
ము, మహాబలము, రోదసి, విన్ను,
మిన్ను, చదలు, నింగి, బయలు,
ఉప్పరము, ఆకాశము, మొగులు.

అకు—పత్రము, పలాశము, ఛదనము,
దళము, పర్ణము, ఛదము, బర్హము.

అజ్ఞ—అదేశము, అన, అనతి, అజ్ఞప్తి,
అపవాదము, ఉత్తరవు, నిర్దేశము,
నివేశము, పంపు, ముదల, కాననము,
హవము.

అటంకము—అడ్డగింత, అడ్డపాటు,
అడ్డంకి, అడ్డము, అడ్డి, అడ్డా, అంకిలి,
అవరోధము, నిరోధము.

ఆట—తాండవము, నటనము, నాట్యము,
లాస్యము, నృత్యము, నృత్తము, నర్త
నము.

ఆముదపుచెట్టు—వ్యాఘ్రపుష్పము,
గంధర్వహస్తకము, ఏరండము, ఉరు
బూకము, రుచకము, చంచువు, చిత్ర
కము, పంచాంగులము, మండము,
ఆమండము, వృండంబకము, వర్ధమా
నము.

ఆలు—శాస్త్రము, పట్, రుచి,
కాలము, ఋతువు, రసద్రవ్యము,
కోశము, వడ్డర్పనము, పడాగము.

ఆలస్యము—కాలహరణము, ఊపము,
జాగ, తడవు, తడయుట, మసలుట.

ఆశ్వాస(న)ము—ఉచ్ఛ్వాసము,
ఊరట, ఊరడి, ఊరడింపు,
ఓదార్పు, సాంత్యనము.

ఆసక్తి—అపేక్ష, అనురక్తి, ఆసత్తి,
ఆస, పరాయణత, వ్యసనము, శ్రద్ధ.

ఇంగువ—కబరి, కేశరము, కేశరము,
జతుకము, పృథ్వి, పృథువు, పిణ్యా
కము, ఉగ్రగంధ, నూపనూపనము,
నూపాంగము, బాష్ణికము, రామరము,
సహస్రవేధి, హింగువ.

ఇంద్రజాలము—కనుకట్టు, జాలము,
మంత్రము, మాయ, శాంబరి.

ఇంద్రధనుస్సు—అధనాశ్రము,
అశని, ఇంద్రచాపము, ఇంద్రాయ
ధము, విరావతము, కోటిరము, కా
కాయధము, త్రిదశాయధము,

శక్రధనవు, కొరము (కొఱడు),
మవ్వనై విల్లు.

ఇంద్రునిభార్య—వింద్రాణి, వింద్రీ,
చారుధారి, జయవాహిని, పులోమజ,
పాలోమి, పురుషకపాయి, శచి,
శతావరి.

ఇచ్చ—కొంతు, స్పృహ, ఆశ, ఈహ,
కోరిక, తమి, కోర్కె, ఇచ్చు, క్రచ్చు.

ఇతరము—అన్యము, ఏకము, పరము,
ఔర, భిన్నము, లాలి.

ఇత్తడి—రీతి, ఆరకూటము, పితృశము,
ఇత్తలి, పిత్తలి, ద్రవ్యము.

ఇనము—లోహము, శస్త్రము, కము,
తీక్షణము, పిణ్డము, కాలాయనము,
అయస్సు, ఆశ్వసారము, ఉక్కు.

ఇప్పకల్లు—మధుద్రవము, మధువు,
మధూకరణము, మాధవకము, మాధవీ
రసము.

ఇల్లు—గృహము, గేహము, వేశ్య,
నద్య, నికేతనము, నికాంతము, వ్యస్త
ము, నదనము, భవనము, ఆగారము,
మందీరము, నివసనము, నివేశము, ధామ,
శరణము, ఆలయము, నిలయము, ఇమ్ము,
ఇరవు, ఇక్క, కొంప, గీము, టెంక,
తావు, నెలవు, పట్టు, బిడారు.

ఇసుక—ఇసుము, ఇసువు, నీకత (తిన్నె-
నైకతము, ఉపల, నీకతానయము)

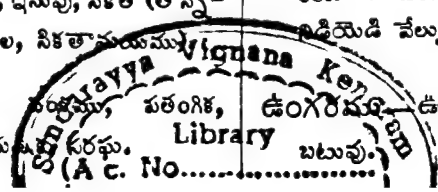
ఈగ—తంద్ర, పండ్లము, పతంగిక, ఉంగరము,
పుత్రిక, మధుమ

ఈగటె—కణయము, కుంతము, కుంత
లము, దీర్ఘాయుధము, ప్రాసాయుధ
ము, విహంతురము, శంకువు, శలము,
శల్యము, ఆత్తల(శ)ము, కొంతము,
చివ్వ, నేజి, బరిచి, బల్లెము.

ఈర్ష్య—అహంతి, ఆనూయ, ఈసు,
ఈరసము, ఓర్వమి, మత్సరము, రామ,
హంస.

ఈశ్వరుడు—శంభువు, ఈశుడు,
పశుపతి, శివుడు, కూలి, మహేశ్వ
రుడు, శర్వుడు, ఈశాచుడు, శంక
రుడు, చంద్రశేఖరుడు, భూలేశుడు,
ఖండపరశువు, గిరిశుడు, గిరిశుడు,
మృదుడు, మృత్యుంజయుడు,
కృత్రివాసుడు, పినాకి, ప్రమథా
ధిపుడు, ఉగ్రుడు, కపర్ది, శిలికంఠు
డు, శ్రీకంఠుడు, కపాలభృత్తు, వామ
దేవుడు, మహాదేవుడు, విరూపాక్షు
డు, త్రిలోచనుడు, కృశానురేతసు
డు, సర్వజ్ఞుడు, ధూర్జటి, నీలలోహి
తుడు, హరుడు, స్వరహరుడు,
భర్గుడు, త్ర్యంబకండు, త్రిపురాంత
కుడు, గంగాధరుడు, అంధకరిపువు,
క్రతుధ్వంసి, వృషధ్వజుడు, వ్యోమ
కేశుడు, భవుడు, భీముడు, స్థానిపు,
రుద్రుడు, ఉమాపతి, అష్టమూర్తి,
అహిర్బుధ్నుడు, మహాకాలుడు,
మహానటుడు, విడిముడిగల వేలుపు
చెలి, జడముడిజంగము, కడదెగుంగాప
రియా వొడయడు, పాపతొడవుల
నిడియెడి వేలు మొ.

ఈగ—తంద్ర, పండ్లము, పతంగిక, ఉంగరము, ఈర్షిక, అంగుళీయకము,
పుత్రిక, మధుమ

ఉడుము—గోధ, గోధిక, గోధేరము, గోధారము, గోధేయము, తేళమేపరి, నిహాక, ముసలి.

ఉత్తరేణి—అపామార్గము, మయూరకము, ప్రత్యక్షపర్ణి, ప్రత్యక్షపిప్పి, కేశవర్ణి, కేశపర్ణి, ధామార్గము, శైఖరికము, ధామార్గవము, కిణిహి, ఖరమంజరి.

ఉత్సవము—పండుగ, పండువు, పండుగు, పబ్బము, ఆమెత, పండు(1)వ.

ఉదకము—కబళము, పాథము, గోవు, పుష్కరము, సర్వతోముఖము, అమృతము, అర్జుము, తోయము, ఇర, పానీయము, నీరము, తీరము, అంబు, శంబరము, కృషీటము, ఘృతిము, కాణ్డము, జీవనీయము, కుశము, విషము, మేఘపుష్పము, ఘనరసము, అమృతము, నీరు, జలము, వారి, సలిలము, కమ్, కమలము, కీలాలము, జీవనము, కనము.

ఉపాధ్యాయుడు — ఆచార్యుడు, అధ్యాపకుడు, బిజ్జ, రావరు, గురువు.

ఉపాయము — అంగము, అ. వు, ఉపపత్తి, ఎత్తు, క్రియ, గతి, వెణువు, సాధనము.

ఉష్ణ—అబ్జము, అక్షిమము, కటకము, షారము, తీక్షణము, పటువు, పరిరము, లవణము, సామద్రము.

ఉభయపార్శ్వములు—ఇరు గెలంకులు, ఇరువంకలు, ఇరుదెసలు, ఇరుచక్కియలు, ఇరుపక్కియలు, ఇరుగ్రోవలు, ఇరుగడలు.

ఉమియుట—నిష్టేవము, నిష్ట్యతి, నిష్టేవనము, నిష్టేవనము.

ఉమ్మెత్త—ఉన్మత్తము, కిత్తము, ధూర్తము, ధుర్తూరము, ధుర్తూరము, కనకము, మాతులము, మదనము, గాంగేయము, జాంబూనదము, షౌరము.

ఉటుము—గర్జనము, గర్జితము, ఘోష, పర్జనము, రసితము, స్తనితము.

ఉసిరిక—అమృత, అనంత, అమలకి, తివ్యఫల, ధాత్రి, నెల్లి, వయస్థరాధ, వజ్రము, వయస్థము.

ఉయల—ఉోల, ఉోలిక, ఉోల, ప్రేంఖ, జోల, లొట్ల, లాలి, ఉయ్యెల, ఉయ్యాల మొ.

ఋషి—కవి, తపసి, తపస్వి, తాపసి, తాపసుడు, ముని, మాని, జడదారి.

ఎండ—ఆతపము, ఘర్మము, ద్యోతము, ప్రకాశము, ప్రొద్దు, వెలుగు, వేండ్రము.

ఎడబాలు—ఎడయుట, జలపీడుట, విప్రయోగము, విప్రలంభము, వియోగము.

ఎత్తైనది—ఉచ్చము, ఉచ్చిము, ఉదగ్రము, ఉన్నతము, కరాళము, తుంగము, ప్రాంశువు.

ఎద్దు—అనడాహము, ఉత్తము, ఉస్రము, ఋషభము, కశుద్భృతము, లలివర్ధము, భద్రము, నత్తితము, సస్యోతము, ప్రవృత్తాహము, ప్రాసంగము,

ముక్కంటిమావు, యుగ్యము, వాహు, వృషభము, వృషము, సౌరభేయము, దురంధరము, ధురీణము, ధుర్యము, ధూర్వము, ధోరేయము.

ఎనిమిది—అష్టసూ, గజము, దిగ్గజము, దన్తి హస్తి, సామజము, మాతంగము, దిక్పాలకులు వసువు వారము

ఎముక—అస్థి కీకసము, కుల్యము, శల్యము

ఎఱుపు—లోహితము, రాగము, రోహితసు, లోగరు.

ఎలుక—మూషికము ఆఖనికము, ఇలి, ఇలికము, ఉందురము, కాచిఘము, ఖనకము, కుహనము, గర్జాటనము, బిలేశయము, రంధ్రబభ్రుశ్చ, మూసకము ఎలక, ఎలిక గోడవొలుకుల ప్రోడ, త్రాళ్ళరాకిగాడు - తాళ్ళరాకిగాడు బొక్కలాడు, లాంగడాగుడు.

ఎలుగుగొడ్డు—ఋక్షము, మృగదంశకము, భల్లము, భల్లకము, భాలుకము, శుట్టుకూడు, తిండిపోతు, భల్లకము, వెనుకమాపుల మెకము, ఎలుపు ఎలుగు, మోరతెలుపు మెకము, బొచ్చుమెకము.

ఎల్లప్పుడు—అనవరతము, అజస్రము, అనారతము, అనిశము, అవిరతము, అత్రాంతము, అనయము, ఎప్పుడు, ఎన్నడును, ఎప్పటికిన్, ఏప్రాద్దము, ఏనాడు, ఉడుగక, ఎడపక, నిచ్చు, నిచ్చలు నిత్యము, వాలాయము, సుతతము, సతతము, సర్వదా.

ఏడాది—ఆబ్దు ఏడు వత్సరము, వత్సరము, వర్షము, శరత్తు శారదము, సంవత్సరము, సమ, హయనము.

ఏకాంతము—ఏకతము, ఒంటరితనము మంతనము రహస్యము

ఏటింతపట్టి—కాటుకపిట్ట కూకటిగవ్వ, కూకటిమూగ, పసులపోలిగాడు పోలెడు పోలిగాడు.

ఏడు—నైలము అర్ది, ద్వీపము, వాయువు ముని, సప్త అచలము, గిరి, తురగము, అశ్వము, నగము గోత్రము మహాధ్రు, ఋషి.

ఏడుపు—అక్రందము అల్ల కృష్ణము క్రందనము క్రందితము, మొలలిడుట రుదితము రోదనము వాచరచుట వాపోవుట.

ఏనుగు—దన్తి దన్తావళి, హస్తి, ద్వీరదము అనేకపము, ద్వీపము సింధురము, సామజము కుమ్మి, మాతజ్ఞము, మదావళి, మతజ్ఞము గజము, నాగము, కుంభిరము, వారణము, కరి, ఇభము స్తంభేరము, పద్మి, పలుగొమ్ములమెకము, ఎక్కుడుమెకము, బలుహజ్జమెకము, చేగల మెకము, గొరు గవురు, కలభము.

ఏలువాడు—స్వామి, ఈశ్వరుడు, పతి ఈశ, ఆధిభువు, నాయకుడు, ప్రభువు, పరివృథుడు పరిబృథుడు, అధిపుడు.

ఏదువరాలు—పుణ్యస్థ్రీ, శివంటాలు, ముత్తైదువు సుమంగలి.

విరావతము—అభ్రమాతంగము, అభ్ర
ము, అగ్రము, విరావతము, చందరి,
తెల్లయ్యెడు.

ఒంటె— లొట్టె, లొట్టిపిట్ట, ఉప్పము,
క్రమేలకము, మయను, మహంగము,
వాసంతము.

ఒకటి— ఏకము, ఒండు, ఒక్కెండు
ఒకడు, ఒక్కెండు.

శకాంకుడు, ఇందుడు, చంద్రుడు,
కళానిధి, రాజు, విధువు, నుధాంశువు,
శశి, సోమడు, యముడు, జనుడు.

ఒట్టు— ఆన, నియమము, ప్రతిజ్ఞ,
ప్రతిస, పరిగ్రహము, ప్రమాణము,
పణము, ప్రత్యయము, బాస, బిరుదు,
బాధము, శపసము, సంగము, సంధ,
సంధ్య, సంవత్సరము, సంగరము, శపథము,
సత్యము, సమయము.

ఒడ్డు— తూలము, రోధము, తీరము,
తటము, వప్రము, మర్యాద, దరి,
గట్టు.

ఒరగల్లు — గీటుతాయి, నికమము,
కాణము, వేపము.

ఒర్పు— ఒరిమి, ఒర్పుట, తుమ, తెంతి,
తాలిమి, తాలిక, తితిత్తు, సహనము,
నైచుట, నైరణ.

ఒప్పదము— భేషజము, భైషజ్యము,
అగదిము, బాయువు యోగము, మందు.

ఒంచు— కంఠము, కాంక్షము, కాంక్షి
యము, తామ్రార్థము, లోహము,
కంసాశి.

కంబళి— ఊర్జాయువు, కంబళము, కుత
పము, రల్లకము.

కటు(క)రోహిణి— ఆశోక, కటంభర,
కటుంభర, కటువు, చక్రకాం, మత్స్య
పిత్త, రోహిణి, శకులాదని.

కట్టబడినది— బద్ధము, సన్ధానితము,
మూతము, ఉద్దితము, సందితము,
సీతము.

కడవ— భాండము, పాత్రము, భాజ
నము, ఆమత్రము, కలశము, కరీరము,
ఘటము, కుంభము, కర్కము, కుటనూ,
పనటి, కుండ.

కడుపు— కుటీ, గర్భము, ఉదరము,
జరరము, పిచం(చిం)డము, తుండము,
డొక్క, పొట్ట, బొజ్జ, బొజ్జి.

కత్తి— ఖడ్గము, అసి, రిప్టి, కృపా
ణము, కరవాలము, కాత్మేయకము,
చంద్రహాసము, రిప్టము, టంకము,
వాలు, అలుగు, కైదువు, అడిదము.

కదలింపబడినది— వేలితము, ప్రేంఖి
తము, ఆహుతము, చలితము, అకంపి
తము, ధుతము.

కదలునది — చలనము, కంపనము,
కంప్రము, దలము, లాలము, చలాచ
లము, చంచలము, తరళము, పారిష్ట
వము, పరిష్టవము.

కన్నీరు— అశ్రువు, శేత్రాంబువు,
రోదనము, అస్రము, అస్మవు, బాష్పము.

కన్ను— ఆక్షి, చక్షువు, శేత్రము,
నయనము, దర్శనము, దృక్, దృష్టి

కన్య—కన్నె, కుమారి, బాలిక,
వధూటి, వృషలి.

కపటము—వ్యాజము, దంభము,
కార్యము, కుసుతి, నికృతి, ఉపధి,
ఛద్యము, కైతవము, కుత్సితము, దగా,
మోసము, నికృతము, వంచన, కుచ్చి
తము, అపదేశము, ద్రోహము, కృత్రి
మము, రవలి, రక్కు, పొర.

కప్ప—భేకము, మణ్డూకము, వర్షాభివు,
కాలూరము, ప్లవము, దద్దురము,
అజిరము, సారంగము, దాటరి.

కప్పము—పన్ను, కరము, ఆరి, భాగ
ధేయము, దండము, కాసుక, బలి.

కరుణ—కృప, ఘృణ, దయ, అను
కంప, కారుణ్యము, కనికరము, అను
క్రోశము, అక్కటికము.

కర్పూరము—ఘనసారము, చంద్ర
సంజ్ఞము, హిమవాలుక, సితాభ్రము,
ఘనము, హిమము, పిరము, గంబూర.

కలువ—కుశల(య)ము, ఉత్పలము,
కల్పారము, కలుహరము, కల్పగము,
తమ్మి, కుమదము, కైరవము, ఇండి
వరము, తొగ, తొవ.

కల్లు—సుర, సోమము, వస్త్రపు, అమృ
తము, హరిప్రియ, హాల, పరిస్మర్తు,
వరుణాత్మజ, గన్ధోతమ, ప్రసన్న, ఇర,
కౌదంబరి, పరిశ్రుత, మదిర, కశ్యము,
మద్యము, కల్మ, వారుడి, మధువు,
ఆలి, హాధవి.

కవచము—కత్తళము, జోడు, జీర,
దుప్పటము, బొందళము, తనత్రమము,

వర్మ, దంశనము, ఉరశ్చదము,
కంకటకము, జగరము, బ...

కవ్యము—వైశాఖన. మంధము,
మంధానము, మన్దదండము, మధ.

కస్తూరి—మృగమదము, అండజ, కా
మాంధ, కురంగవాళి, గంధకే(చ)లిక,
గంధధూళి, గంధవంతము, నాభిజము,
మదాహ్వము, మృగవాళి, క్వేత
మృగాంశజము, ఇష్టిగోరజము, జింక
పొక్కిలి, మెకనుటాము.

కశ్యేము—కశ్య, ఖలీనము, కలి(క),
వాంగ, కలి.

కాంతి—ధామము, ఇలువన్నె, జ్యోతి,
ప్రభ, రుచి, త్వీట్టు, ఛని, ద్యుతి,
దీప్తి, రోచి, శోచి, వెలుగు, నిగ్గు,
దాలు, మించు, జని.

కాకి—కరటము, అరిష్టము, బలిపుష్టము,
సక్రత్వజము, ధ్వాంతుము, ఆత్మ
ఘోషము, పరభృత్తు, బలిభుక్తు,
వాయసము, చిరజీవి, ఏకదృష్టి
మాకలి, పికవర్ధనము.

కామధేనువు—వేల్పుటావు, సురభి,
పుదుకుందాడుకు, కేకేగెడ్డి, తెల్లమొదవు,
చిదలతొడుకు.

కాముకుండు—కమిత, అనుకుండు,
కామయిత, ఆభికుండు, కమనుండు,
కామనుండు, ఆభికుండు.

కావ్యము—కృతి, ప్రబంధము, సంద
ర్భము, కబ్బము, పాత్రము.

కిరణము — మయూఖము, అంశువు,
గభస్తి, ఘృణి, ఘృష్టి, భానవు,
కరము, మరీచి, దీధిలి, ఆర్పి, లేజము,
ధామ, హేలి, రుచి, రక్తి, వెలంగు,
శిఖి, గోవు, కసువు, ఉక్రము.

కిరీటము — చూలి, మకుటము, ఉష్ణిపము,
బంధురము, కోటిరము.

కిరీ - యశస్సు, సమజ్ఞ, సమాఖ్య,
అభిఖ్య, అభిజ్ఞ, భగను, శ్లోకము,
పేరు.

కుంకుమపువ్వు — కంకమము, కాశ్మీ
రజము, అగ్నిశిఖ, వరము, బాహ్నికము,
క్షీతనము, రక్తము, సంకోచ పిశునము,
సంకోచము, పిశునము, కాంతము,
రుధిరము, కాశ్మీరము, గుడము, కాలే
యకము, భీరము, లోహితము, చంద
నము, లోహితచందనము.

కుంటెనకతై — కణ్ణిక, కుట్టని, దూలి,
దూలిక, తాపికతై, మాధవి, వాణిని,
మిటారి, శంభలి, సంభలి, సంచారి,
తార్పడుకతై.

కుండేలు — గంధర్వము, శరభము,
రామము, సృమరము, గవయము,
శశము, శశకము, చెవులపోతు.

కుంపటి - అగ్నివృత్తి, అంగారధాని, అంగార
శకటి, పుష్పకము, హసంతి, హసని.

కుక్కు — కాలేయము, సారమేయము,
కుక్కురము, మృగదంశకము, కునకము,
భషకము, శ్యావము, కుర్కురము, గల్బి,
వేపి, జాగిలము.

కుబేరుడు — త్ర్యంబకేశుడు, యక్ష
రాట్టు, గుహ్యకేశ్వరుడు, మనుష్య

ధర్ముడు, ధనదుడు, రాజరాజు,
ధనాధిపుడు, కిన్నరేశుడు, వైశ్రవ
ణుడు, పాలస్యుడు, నరవాహనుడు,
యక్షుడు, ఏకపింగుడు, విలబిలుడు,
శ్రీదుడు, పుణ్యజనేశ్వరుడు.

కుమారస్వామి — కార్తికేయుడు,
మహాసేనుడు, శరజన్ముడు, మదాన
నడు, పార్వతీనందనుడు, స్థంబుడు,
సేనాని, అగ్నిభువు, గుహుడు,
బాహులేయుడు, తారకజిత్తు, విశా
ఖుడు, శిఖివాహనుడు, మాణ్మాతు
రుడు, శక్తిధరుడు, కుమారుడు,
క్రాంచదారణుడు, పెనుపాచకవణుడు
దిగువారువము రౌతు, గట్టలయొకిమిని
పట్టి పట్టి, తెల్లుచూలు, ఆరురుతల్లుల
కొమరుండు, గాడ్పు సంగడికొని
కొడుకు, పుంజుదాలుపు, వేలుపుల
తేనిదళవాయి, జంటముమ్మారుల
దంటవేలు, కొంచగుబ్బలి వ్రక్క
లించిన బలుదిట్ట, రెండాలుచేతులదండి
మగడు, వేలుపులగూరకపేరిటి వెలది
మగడు, వేలుగమికొడు, కొమరు
సామి, కందుడు.

కుమారుడు — ఆత్మజుడు, తనయుడు,
నూనుడు, సుతుడు, పుత్రుడు,
కొమరుడు, కొడుకు మొ.

కుమార్తె — ఆత్మజ, కన్య, కూతురు,
తనయ, పుత్రి, దుహిత, సుత, నూన.

కుమ్మరి - కుంభకారుడు, కులాలుడు,
కుంభి, కుండలుచేయువాడు.

కులము — వంశము, కొలము, వంగడము,
జాతి, అభిజనము, వంగసము.

కూలి—కర్మణ్య, విధ, భృత్య, భృతి,
భర్త, వేతనము, భరణ్యము, భరణము,
మూల్యము, నిర్వేశము, పణము.

కెంపు—తొగరు, తొవరు, కంజాయ,
పెట్టి.

కేతనము—పతాకము, వైజయంతి, ధ్వ
జము, సిద్ధము, తెక్కెము, బెండా,
పడగ, డాలు.

కేతువు—కిభి, ధ్వజాడు, ధూమ్రాడు,
ఉత్పాతుడు, కిరోహీనుడు, ఘోర
రూపుడు, చిత్రవర్ణుడు, సుకేతుడు.

కొంగ—కరేటువు, కవ్వము, ధ్వం
క్షము, బంధురము, క్రొంచము, కొక్కె
రాయి, కొక్కెర, క్రొంచ, కొంచ.

కొప్ప—కబరి, కేశవేశము, తురుము,
చూరి, వేసవి, క్రొవ్వెదమూల.

కొబ్బరి—కరకాంభము, కూర్చుకేసరము,
కూర్చుకేళురము, కోశకారము, కాశికఫల
ము, ఘటోదకము, జీరసద్రువు, తృణరాజ
ము, నారికేళము, నారికేరము, నారి
కేరము, నారికడము, నారికేడము,
బాల, మహాప్రాంశువు, లాంగలి,
వరాహాహి, కొబ్బెర, పెంకాయ,
తెంకాయ, తేమ్రాసు, తేమ్రాసు.

కొమ్మ—చెట్టుకొమ్మ, ప్రలంబము,
మండ, లత, కాళి, కిభి, విటపము.

కొలది—అలది, అల్పము, అణువు,
అన్నవ, అసదు, ఈషత్తు, కళ, కణము,
కించిత్తు, కృశము, గంధము, చిన్న,
జిలగు, జీబు, తిలనము, తిలవు,
తృటి, తోడెము, ద్రభము, సలికము,

మూత్ర, రవ, రజము, లవము, లేశము,
వలిపము, సన్నము, నూత్నము,
స్వల్పము.

కోడి—చరణాయుధము, కృకవాసువు,
కుక్కుటము, తామ్రచూడము, కిరీటి,
జ్ఞాని, కిభి, ప్లవము, అజ్ఞవాలు.

కోటి—కపి, ప్లవంగము, కాఖామృగము,
హరి, వలిమఖము, మర్కటము,
వానరము, పింగళము, కీశము, వకౌక
సము, అడవితిరుగుడు, తిమ్మిడు, మల్లు.

కోపము—క్రోధము, అమర్షము,
ఉత్సేవము, క్రుధ, ప్రతిఘము, భామ
మ, మత్సేమ, మన్యూవు, డిట్టు,
రోషము, అలక, అల్క, కిలక,
కిస్క, కనలు, మోడి.

కోయిల—వనప్రియము, పరభృతము,
కోలము, పికము, సారంగము, అలి,
హరి, వాసంతము, గంధర్వము.

కోరిక—అభిలాష, ఆర్థి, ఆస్థ, ఇచ్ఛ,
ఇష్టి, ఈహ, కాంక్ష, కామము, ఛం
దస్సు, తర్జము, తృప్తి, దోహదము,
ప్రతియత్నము, మనోరథము, రుచి,
లిప్స, లాలస, వాంఛ, స్పృహ,
కోరిక, తమి, తివుట.

కొగిలి—పరిరమ్మము, పరివ్యంగము,
సంక్లేషము, ఉపగూహనము, పరిరంభ
ణము, అభిషంగము, అలింగనము,
కవుగిలి.

క్రోత్తిది—ప్రత్యగ్రము, అభినవము,
నవ్యము, నవీనము, నూతనము, నవము,
నూత్నము, ముగ్ధ, కారదము.

క్షత్రియుడు—మూర్ఖాభిషిక్తుడు,
రాజు, రాజన్యుడు, బాహుజుడు,
విరాట్టు, పార్థివుడు, త్వాభృత్తు,
నృపుడు, ధూపుడు, మహీక్షితుడు,
అధీశ్వరుడు, ఒడయడు, ఏలక, ఎకి
మీడు, పుడమిఁజేడు, ఁజేడు,
దొర, సామి, రాచవాడు.

గంగానది—భాగీరథి, జాహ్నువి, ఎఘ్ని
పది, త్రిపథగ, జహ్నుతనయ, సుర
నిమ్నగ, త్రిసోత, భీష్మసుపు,
త్రిజగత్కల్పాణి, పావని, భద్ర.

గంధము—గంధసారము, మలయజము,
భద్రశ్రీ, చందనము, శ్రీగంధము, తైల
పరికము, గోశీరము, హరిచందనము,
తెలపరి, పత్రాంగము, కుండము,
రంజనము, ఎర్రచందనము.

గంప—పెద్దబుట్ట, కంఠోలము, పిటము,
తట్ట.

గగుర్పాటు—కంటకము, పులకము,
పులకలు, రోమహర్షణము, రోమాం
చము, గగుర్పొడుపు.

గట్టిది—కర్కశము, కఠినము, క్రూరము,
కఠోరము, నిఘ్నరము, దృఢము, జర
రము, మూర్తిమంతము, మూర్తము,
హృత్ము.

గడ్డి—అర్జునము, కక్షి, ఘాసము, తృణ
ము, యతసము, కసపు, గఱిక, తుంగ,
పులు, పూరి, పచ్చిక, వెనుతురు, విడ
వలి, శవ్వము,

గబ్బిలము—అజినపత్ర, జతుక,
జతూక, తైలపాయిక, గబ్బిడా (య)
గబ్బిలాయి, చీమరాయి.

గరుత్మాంతుడు—గరుడుడు, తామ్రు
డు, వైసతేయుడు, ఖగేశ్వరుడు,
నాగాంతకుడు, విష్ణురథము, సుప
రుడు, పన్నగాశనుడు, మరునయ్య
లేజి, పులుగులదొర, పాములవేట
కాడు, తూరుపునాడేబ్బార బువ్వ
గొన్నలావరి, గరుటామంతుడు,
గరుటి, గరుడి.

గర్వము—అభిమానము, అమంధో
న్నతి, అరంభము, ఉదతి, ఉత్స
వము, ఔద్ధత్యము, కాండము,
ఖరుపు, గంధము, ధ్వజము, మదము,
ఆము, గరువము, డంబు, త్రుళ్ళు,
మురిపము, మురుపు.

గాడిద—చక్రీవంతము, బాలేయము,
రానభము, గర్దభము, గార్దభము,
గాడ్డ, గాడిదె, గాడ్డె, ఖరము, గాలి
గాడు.

గుట్టము—ఘోటకము, వీలి, తుర
గము, తురంగము, అశ్వము, వాజి,
గంధర్వము, అధ్వ, వాహము, హయ
ము, సైన్యము, సప్తి, లేజి, వారు
వము, మాపు, తట్టువ, వామి, కత్త
లాని, కత్తళడు, బాబా, జక్కి,
తత్తడి, సారంగము, పటాణి.

గూబ—ఉలూకము, వాయుసారాతి,
పేచకము, దివాన్తము, కాళికము,
మూకము, దివాళితము, నికాటనము,
కోటడు.

గొట్టె—అవి, ఉరణము, ఉరద్రము,
ఉరాయువు, ఏడకము, పశువు,

ప్లవము, మేధ్రము, మేషము, కురరి,
లోమశము, (పుం) ఏడిక, తగరు,
వృప్తి, పాట్రేలు.

గొల్లవాడు— గో పుండు, గోపా
లుడు, గోనఖ్యుడు, గోధుక్కు,
అభీరుడు, వల్లపుడు, దోగ్ధ.

గోరు— పునర్భవము, కరరుహము,
నఖు, నఖరము.

గోవు— మాహేయి, సారభేయి,
శృంగిణి, అర్జుని, అప్పుయి, రోహిణి,
ఆవు, గిడ్డి, మొదవు, తొడుకు, కపిల,
ధేనువు, సురభి, ఇల, పావని,
బహుశ, సైచికి.

గ్రహణము— ఉపరాగము, గ్రహమ,
పరాగము, మార్య చంద్ర గ్రహణము.

గ్రామము— ఊరు, కుప్పము, కొటిక,
కొట్టిక, పల్లె, సంకసథము.

గ్రుడ్డివాడు— అంధకుడు, అంధుడు,
గ్రుడ్డి, చీకు.

చంద్రుడు— హిమాంశువు, చంద్ర
ముడు, ఇందుడు, కుముదబాన్ధ
వుడు, విధుండు, సుధాంశుడు,
శుభ్రాంశుడు, ఓషధీశుడు, నిశాపతి,
అబ్జుడు, జైవాత్మకుడు, సోమడు,
మృగాంకుడు, కళానిధి, ద్విబరాజా,
శశిధరుడు, సత్కలేశుడు, తూపా
కరుడు, చలువలకేడు, వెన్నెల
తేడు, రేతేడు, జాబిలి, రేవెల్లు,
చందమామ, తమ్ములపగవాడు,
కమ్మవిల్లినిమామ, కలువలతేడు,
పొల్కుడలిపట్టి, జక్కవకనువిప్ప,

ముక్కుంటి తలపువ్వు, చుక్కలదొర,
ప్రాద్దుశోడుకోడె, తపసి కన్నాప,
బిత్తరిజంకదాలుపు, కరివేల్పుడాకన్ను,
కడలివెన్న, పంటపైరుల యెఱిమీడు,
జంటదంట, చొకములపాళ్ళ తెలిముద్ద,
చలివెలుంగు, వేలుపులబువ్వు, చీకటి
వేరువిత్తు, నెల మొ.

చంపుట— ప్రమాపణము, నిర్వృణము,
నికారణము, నిశారణము, ప్రవాస
నము, పరాసనము, నిశాదనము,
నిహింసనము, నిర్వాపణము, సంజ్ఞ
పనము, నిర్బంధనము, అపాసనము,
నిస్తర్జణము, నిహననము, తూణనము,
పరివర్జనము, నిర్వాసనము, విశసనము,
మారణము, ప్రతిఘాతనము, ఉద్వాస
నము, ప్రమథనము, క్రధనము, ఉజ్జాస
నము, ఆలమృషు, పిశ్చము, విశర
ఘాతము, ఉన్యంధము, ఉన్యంధనము,
వధము, సదమదముచేయు, చక్కాడు,
నుగ్గాడు, చదువు, పీచమడచు,
చంపు, కడపు, నురుముచేయు,
త్రుంచు, పరిమార్చు, తెగటార్చు,
మన్నిగొను, దుచుము, మడుపు.

చక్రవాకము— కోకము, చక్రము,
రథాంగము, జక్కవ, బటువు, గువ్వ.
చాతకపక్షి— ఖల్లుము, దివేకసము,
స్తోకకము, సారంగము, వానకోయిల.

చారుడు— గూఢచారుడు, వేగుల
వాడు, యథార్థవర్ణకుడు, ప్రణిధుడు,
జస్వకుడు, అపసర్నుడు.

చింతపండు— అమ్మిక, అమ్మిక, అమ్మ
మ్మిక, అమ్మకము, అమ్మడళము, కృష్ణా
మ్మము, మరుపత్ర, ఘనచ్చాయ,

చండము, చారిత్ర, చుక్ర, చక్రము, తింతిడి, తింతిడిక, తింతిడికము, తింతిలి, తింతిలిక, తింత్రిణి, దంతకరము, బహుపత్ర, సంధ్య, తింత్రిణికము.

చిమ్మట— ఈ ల పు రు గు, చీరి (క), ఝల్లి (క), దీరిక, భృంగారి.

చిలుక— కీరము, శుకము, హరి, చదువులపులుగు, పచ్చవిల్లినిజేజి, తొగరు ముక్కు పులుగు.

చీకటి— అంధకారము, ధ్వజము, తమిషము, తిమిరము, తమస్సు, కాలిక, గవ్వారము, మబ్బు, ఇరులు, చీకువాలు.

చీమ— పిట్టిక, పిట్టి, పీర, సన్నగాడు, కపింజక, ఘృతేరిక, కపిశ, ఉద్దీపకము, ఉలంకలము.

చీర— అస్తరీయము, ఉపసంవ్యానము, పరిధానము, అంశుకము.

చుంచు— అంజనిక, గంధమాపి, గంధశుండిని, గంధాఖువు, చిక్క, చుంచందరి, భుభందరి, కంపెలుక, కల్లెలుక, చుంచెలుక, చుండెలుక, చెంచెలుక.

చూచుట— నిర్వర్ణము, నిర్ధానము, దర్శనము, ఆలోచనము, ఈక్షణము, తిలకించుట, విలోచనము.

చెక్కిలి— కపోలము, గండము, చెక, చెంప, చెక్కు, దవడ.

చెట్టు— వృక్షము, వహీరుహము, కాళి, విటపి, పాదపము, తరువు, అనోకహము, కుటుము, పాలము, పలాశి, ద్రుమము, అగమము, కుజము.

చెమట-ఘర్మము, నిదాఘము, స్వేదము.

చెఱుకు— అంగారిక, అసిపత్రము, ఇత్తున, కరటము, కర్కశము, రసాలము, స్థూలము, కన్నులమాన, తియ్యమాను, ఇంచు.

చెఱుసాల— కార, కారాగారము, కారాగృహము, గుప్తి, చెఱు, బంధనము, బంధనాలయము, ప్రగ్రహము.

చెరువు— గుంట, తటాకము, పద్మాకరము, సరస్సు, (చెఱువు).

చెలికత్తె— ఆలి, గోల, వయస్య, సఖి, చెలిమి(కత్తె)త్రయ, సకియ).

చెవి— కర్ణము, శబ్దగ్రహము, శ్రోత్రము, శ్రుతి, శ్రవణము, శ్రవస్సు, పీను, జానుగు.

చేప— అండజము, చపలము, ఝమము, పృథుకోమము, మత్స్యము, మీనము, విసారము, వైసారిణము, కళులి, తెఱగంటి, మచ్చెము, మీన. (పారీనము, శఫరి, కాలము, రాజీవము, శశలము, తిమింగిలము, గండకము-ఇవిజాతులు)

చావు— అంతిము, కాలధర్మము, కాలము, కృతాంతము, నాశము, నిధనము, నిర్వాణము, ప్రళయము, ప్రమోలనము, పంచత్వము, మరణము, మృత్యువు, మిత్తి, వర్జనము, కూలము, సంస్థానము, హనువు, హింస.

జగము— జగతి, జగత్తు, విష్ణుపము, భువనము, లోకము, ప్రపంచము.

జంట—ద్వంద్వము, ద్వయము, యగ శము, యగము, యుగము, యుత కము, కవ, జోక, దంట.

జందియము—జందెము, జన్నిదము, యజ్ఞోపవీతము, యజ్ఞనూత్రము, ఉప వీతము, పవిత్రము, సోచ.

జల్లెడ—చాలని, తిరఉవు, పాటి రము.

జవ్వనము—యావనము, పరువము, పాయము, ప్రాయము, ఈడు, ఎల, వయసు.

జారినిది—ప్రస్తమ, భ్వస్తమ, భ్రష్టమ, స్కన్నము, పన్నము, చ్యుతము, గళితము.

జల్లేడు—అర్కము, వసుకము, స్ఫోటము, అస్ఫోతము, గణరూపము, వికీరణము, అర్కపర్ణము, మందారము.

జేడి—అగ్నిముఖి, అరుష్కరము, భల్లాతకి, వీరవృక్షము.

జూదరి—ధూర్తుడు, ధార్తుడు, అక్ష జేవి, కితవుడు, అక్షధూర్తుడు, ద్యౌతకృత్తు, జూదగాడు.

జ్యోతిష్కుడు—జ్యోతిష్కుడు, జ్యోతి పీఠుడు, చైవజ్ఞుడు, గణపతుడు, సాంవత్సరుడు, జ్ఞాని, మాహూర్తి కుడు, కార్తంతికుడు, జ్యోతిష్కుడు.

జెక్కిము—కదలి, కేతువు, జయ, జయంతి, పతాక, వైజయంతి, కేతనము, భృజము, లలామము, కూలము, జెండా, పడగ, నీడెము.

జేగ—దీపకము, పత్రి, శ్యేనము, సారంగము, బాలె, కణబజా, వేసడము, అణబజా, లగుడు, బైరి మొ||

తగరము—ఉదధీరము, కురూప్యము, తమరకము, కాలాసుసార్యము, తమ రము, త్రపువు, త్రపులము, నాగము, పిచ్చటము, ప్రలంబము, రంగము, వంగము, తవరము.

తండ్రి—తాత, జనకుడు, పిత, అబ్బి, అయ్య, అప్ప, నాయన, పితర, పితరుడు, గురువు, జన్మకుడు.

తడిసినది—అద్విము, సార్ద్రిము, క్లిన్నము, స్తిమితము, తిమిరము, సమున్నము, ఉత్తము, స్తమితము.

తమ్ముడు—అనుజుడు, అనుజన్ముడు, కనిష్ఠుడు, తంబు, జఘన్మజుడు, యవీ యుడు, అవరజుడు, కహోదరుడు, సోదరుడు, నూనుడు.

తరంగము—ఊర్జి, భంగము, వీచి (క), లవరి (కల్లోలము), అల, కడలు, తెర.

తల—ఉత్తమాంగము, శిరస్సు, శీర్షము, మూర్ధము, ముక్తకము.

తలవెండుక—చికురము, కుంఠలము, వాలము, కేశము, శిశోరుహము.

తల్లి—జనయిత్ర, ప్రసువు, మాత, జనని, అమ్మ, అవ్వ, కన్నది.

తాంబూలము—వీడియము, విడియము, వక్కలామలు, విడెము, తమ్ములము, వీడెము, వీడ్మము.

తొబేలు— అకూపారము, కచ్చపము, కమరము, కూర్మము, గుహ్యము, తామేలు, (శ్రీ) ఘ్రి, దులి.

తొటిచెట్టు— తాలము, తృణరాజము, తాడు.

తిను— ఆన, మెన(గు)వు, మెక్కు, కుడుచు, ఆరగించు, కోలు, కటుకు, నము, బోసేము, సాపడు, భుజించు,

తిరస్కారము— అనాదరము, పరిభవము, పరిభావము, తిరస్క్రియ, రీధి, అవమానము, అవజ్ఞ, అవహేళనము, అనూర్ణము, అనుక్షణము, అనూక్షణము.

తిరుగు— అడ్డు, క్రాలు, క్రుమ్మరు, చరించు, చెరలాడు, త్రిమ్మరు.

తుంగముస్తలు— కుటన్నటము, దాశపురము, వాసేమును, పరిపేలవము, ప్లవము, గోపురము, గోస్తలము, కైవర్తి, ఘనము, జలదము, నాగరము, నాథేయము, దేవి, పిరరము.

తుమ్మెద— మధువ్రతము, మధుకరము, మధులిట్టు, మధుపాళి, ద్విరేఫము, పుష్పలిట్టు, భృంగము, పట్టడము, భ్రమరము, ఆలి, ఇన్దినిరము, చంచరీకము, రోలంబము, బంధరము, జమిలి, ముక్కాలి, తేటి.

తెలుపు— శుక్లము, శుభ్రము, శుచి, శ్వేతము, విశదము, శ్వేతము, పాణ్డూరము, అవదాతము, నితము, గౌరము, శశత్తుము, ధవళము, అర్జునము, తెల్లవెల్లి, తెలివల, పుండరీకము.

తేలు— అ(ః)లి, కర్కాటరము, కాలిక, కుశీలము, ఖర్జూరము, ద్రుణము, ద్రుణాము, ద్రుణి, ద్రోణము, పృథోకువు, వరీనము, వస్కవాటిక, విషపుచ్చు, పద్భిందువు, పొట్టియ, పలపురుగు, మండగబ్బ, మండగబ్బ.

తొండ— అండజము, కంటకొగారము, కులాహకము, కృకలాశము, కృకలాసము, కృకవాకువు, క్వకూలాసము, క్రకచపడము, గాత్రసంకోచి, జాహకము, దురాశోహము, శరండము, కామహాపి, చిత్రబింబము, బింబము, ఊసరవెల్లి.

తొమ్మిది— నవము, రత్నము, బ్రహ్మ, కమలాసనుడు, నిధి, గ్రహము, ఖండము. రంద్రము, భావము, లబ్ధకము.

తొండేలు— ఈహామృగము, వృకము, కోకము, గొఱియలనూడు.

త్రాడు— శుల్బము, వరాటకము, రజ్జువు, వటి, గుణము, పాశము.

త్రాసు— ఏవణి (క), తరాజు, తుల, నారాచి, తక్కడ.

దయావంతుడు— దయాశుక్త, కారుణికుడు, కృపాశువు, సుతుడు, పాపిడు, సూరతుడు.

దయ్యము— గాలి, గాము, గ్రహము, పిశాచము, బూచి, సోకుడు.

దాడిచేయు— ఎత్తు, దండెత్తు, దళ

మెత్తు, పోటొగ్గు, మార్కొను, మొనయు, మోహరించు.

దానము—త్యాగము, విహితము, ఉత్సర్జనము, విసర్జనము, విక్రాణనము, వితిరణము, గుర్జనము, ప్రతిపాదనము, ప్రాజ్ఞానము, నిర్వపణము, వ్యజనము, అపవర్జనము, అంహతి, చాగము, పుష్యము, ఈగి, ఈవి, ఇడుట, లేగము, పెట్టుట.

దారిద్ర్యము—దార్పిణ్యము, దైన్యము, దౌగ్ధత్యము, ఎద్దడి, పేదరికము, లేమి, నిష్పచ్చురము, నెవ్వ, లేమిడి, సంపద్రాహిత్యము.

దాసి-తొత్తు, దాది, ధాత్రి, పరిచారిక, బానిస, బోన (ము) కత్తె, వరపుడు, సాకుడు, సేవకురాలు.

దాహము—ఉదన్య, తృష్ణ, తృప్తి, తర్షము, దగ, దూప, పిపాస.

దిక్కు—దిశ, కరుభము, కాష్ఠ, ఆశ, హరితము, దెస, గోవు, కడ, చెరగు.

దీపము—దివియ, దివ్యే, దీవే, దివ్యయ, దివ్య, దిబ్బెము, దీబే, దీపిక, స్నేహశము, దివిటీ, కజ్జలభవజము, గృహమణి, దోహతిలకము, జోతి, తిల్లిక, తిల్లిక, తిర్విక, పంజా, ఇలాయి, కాగదా.

దుఃఖము—ఓడ, బాధ, వ్యధ, ఆమనస్యము, ప్రహతిజము, కష్టము, కృచ్ఛము, ఆభీలము, క్లేశము, అంకము, అఘము, వనట, బాసు, వెత, వంత, గోడు, వగపు, నొగులు, సేగి, అలమట, కొండలము.

దున్నపోతు—కాసరము, మహిమము, బలాగము, వానాద్విపత్తు, సైరిభము, పోసు, ఎనుపోతు, దంత, జమునెక్కిరింత, దున్న.

దూడ—లేగ, వత్సము, క్రేపు, పడ్డ, పెయ్య.

దేవకాంత—అప్పరగ, అచ్చర, దేవతాస్త్రీ, వేల్పుచెలి, వేల్పుమచ్చెకంటి.

దేవతలు—అమరులు, నిర్జరులు, దేవులు, త్రిదశులు, విషధులు, సురలు, సుపర్వాణులు, సుమనసులు, త్రిదివేశులు, దివౌకసులు, ఆదితీయులు, దివిషదులు, ఆదిత్యులు, అస్వపులు, అమర్త్యులు, అమృతాంధసులు, బర్హిర్యులు, క్రతుభుక్తులు, గీర్వాణులు, దానవారులు, బృందారులు, దైవతములు, దేవతలు, దేవర్షు, జేజేలు, మేలుపులు, జన్నంపుదిండ్లు.

దేవదారు—శుక్రపాదపము, పారిభద్రకము, భద్రదారు, ఓతదారు, పూతిదారు, దారు, పూతికాష్ఠము, ద్రుకిలిమును.

దేవేంద్రుడు—ఇంద్రుడు, మరుత్స్వస్తుడు, మఘవుడు, బిడౌజసుడు, పాకాససుడు, వృద్ధశ్రవసుడు, సునాసీరుడు, పురుహూతుడు, పురందరుడు, జిష్ణువు, శేఖర్షుడు, శక్రుడు, శతమన్యవు, దివస్పతి, సుత్రామడు, గోత్రభిత్తు, వజ్ర, వాసపుడు, వృత్రహన్త, వాస్తోష్పతి, సురపతి, బలారాతి, శచీపతి, జంభభేది హరివాయుడు, స్వారాట్టు.

సముచిగూడనుడు, సంక్రందనుడు, దుశ్శృవనుడు, తురామహుడు, మేఘవాహుడు, ప్రాచీనబర్హి, పృథనాపట్టు, పురావజిత్తు, ఆఖండ లుడు, సహస్రాక్షుడు, చట్టపద్ధిగ గట్టగొట్టెడు జెట్టి, నూతనలవాలు చేమించునోడు, పారుతపసియింటి పంచకోడి, ఒడలి చూపాడయ్యుడు, ఎక్కుడు మొగుల్ గలప్రాడ, నిక్కు వీనుల జక్కి నెక్కురారు, తెల్ల యేనుగు నెక్కిరిగెడుదొర, తూర్పు మాగాణమేలెడు మణియగాడు, జమిలిచావంచ పనులు జన్నములు చేసి నట్టి వేలుపు, సోమాసిపెట్టుజెట్టు, పొట్టితమ్ముడుగల వేల్పు.

దేశము—ఆణెము, అణియము, కులము, జనపదము, జన్యము, నాడు, రాజ్యము, రాష్ట్రము, విషయము, సీమ.

దొంగ—తెక్కలికాడు, దొరకోలు సన్నాసి, ముచ్చు, ఎత్తుబరికాడు, మిడియవిడుపు, తెరువాలు కాడు, కత్తెరదొంగ, చేవాడికాడు, కన్న గాడు, వల్లడికాడు, మనిముచ్చు, కల్లరిడు, తవలి, మోసరి, గడిదొంగ, చోరుడు, వికాగారికుడు, ప్తేనుడు, దస్యుడు, తస్కురుడు, మోషకుడు, ప్రతిరోధి, పరాస్కండి, పాటచ్చు రుడు, మలిష్టుచుడు.

దోమ—ఘోషము, ఉద్దంశము, దంతి, మలిష్టుచము, రణరణము, మళకము, వీణదోమ, తొండపుదోమ, చీకటి యిగా.

ద్రాక్ష—కృష్ణ, గోస్తని, మధురస, మృద్విక, స్వాద్వి.

ధనము—ద్రవ్యము, విత్తము, స్వాప తేయము, రిక్తము, ధనము, వసువు, హిరణ్యము, ద్రవిణు, ద్యుమ్నము, అర్థము, విభవము, ఋక్తము, రూక, రొక్కము, విడిముడి, సొమ్ము.

ధనుస్సు—చాపము, ధనువు, శరాస నము, కోదండము, కాయుకము, ఇవ్వసము, విల్లు, సింగాణి.

ధృతి—ధైర్యము, చే, చేవ, ఉదుట, గట్టి, దిట్టము, ఉరిది, చిగువు.

ధేనుసమూహము—కడుపు, మొదపు, పదుపు, పదుపు, మంద.

ధ్వని—శబ్దము, నినాదము, నివదము, ధ్వానము, రవము, స్వనము, స్వానము, నిర్ఘోషము, నిర్భాదము, నాదము, నిస్వానము, నిస్వనము, ఆరవము, ఆరావము, సంరావము, విరావము, రొద, ఉలిపు, సద్దు, కూత, చప్పడ, అలకుడు, రవలి, అంతు.

నక్క—కివ, భూరిమాయువు, గోమా యువు, మృగధూర్తక, సృగాలము, వజ్రకము, క్రోష్టువు, షేరువు, షేర వము, జంబుకము.

నక్షత్రము—ఋతుము, తార, తారక, ఉడు, చుక్క, రిక్క.

నఖితులము—అర్ధచంద్రము, అక్షం దువు, ఛరితము, గోటినాటులు, గోటి నెలవంకలు, గోటిసొమ్ములు, గోరు వంకలు, గోరొత్తు, చందురుకూనలు, చందురువంకలు, నెలకూనలు, పిఱుదలమిండి నఖితులములు, ఉత్పిరి పత్రము, కలవతేకు.

నగ — ఆలంకారము, ఆభరణము, కలాపము, పరిష్కారము, ప్రతిసరము, భాండము, భూషణము, తొడవు, రవణము, సామ్యము.

నడుము — అవలగ్నము, కాసు, ప్రోధము, మధ్యమము, శేగౌను.

నది — ఆపగ, నిర్ఘరిణి, తరంగిణి, హ్రాని, శైవలిని, తటిని, దీప్తిపవతి, ప్రవస్తి, ధుని, ప్రోతస్విని, నిమ్నగ, అధ్యగ, అభివధువు, తరణి, తలోద, సరిత్తు, సాగరగామిని, వరద, నాక, నదము, ఝరి, హైమవతి, కడలి వెలది, కూలంకష.

నమస్కరించు — కేహ్లాగుచు, కొలుచు, ఎఱుగు, చేమాడ్చు, చేతులు ముకుళించు, ప్రణమిల్లు, నమించు, అయిదు పదిచేయు.

నమస్కారము — గిడిగిడి, నతి, జోత, దండము, జోహారు, మొక్కు, చేమాడ్చు, చెంగనాలు, జేజే, ప్రణతి, ప్రణామము, వందనము, గొబ్బిళ్లు, జాగిలి, పెంకణము, దీవెనకోల.

నర్మదానది — శన, సోమోద్యమ, మేఖలకన్యక.

నలుపు — కృష్ణము, లాసితము, శ్యామము, కాలము, శ్యామలము, మేచకము, కప్పు, కఱ, కఱి, నల్ల.

నల్లి — ఉత్కణము, ఉద్దంసము, కిటిభము, మత్తుణము, రక్తంగము, నెత్తురుత్రాగు పురుగు.

నాగలి — కుంతలము, గోకిలము, లాంగలము, సీరము, హలము, దుక్కివాలు.

నాచు — కుంభిక, కావారము, కుంభి, కుంభీకము, కుత్సణము, కుష్మహరి, గాంగేయము, గృప్తి, ఘృప్తి, జంబాలము, జర్జరము, జలకేశము, జలనీలి, జలవల్కలము, జలాంచలము, నీలిక, ఒదర, మంజులము, వారాహి, వారిచత్వరము, వారిపరి, వారిమూలి, విశున్నము, వివ్యక్తేనప్రియ, వ్యవక, శేవలము, శైవలము, శైవాలము, నీటిపాచి, తీగపాచి.

నాట్యము — తాండవము, నర్తనము, నటనము, నృత్యము, నృత్తము, లాస్యము.

నానావర్ణసంకరము — చిత్రము, కిమిష్టరము, కల్మాషము, శబలము, కర్పూరము.

నామధేయము — ఆఖ్య, ఆభిఖ్య, ఆహ్వాయము, ఆభిధానము, నామము, పేరు.

నారి — అరి, అల్లెత్రాడు, గోన(య)ము, గుణము, జ్యో, మార్వి, శింజిని.

నారింజ — నాగరంగము, నారింగము, నారదము, నాదేయ, భూమిజంబుక, విరావతము, విరావణము, కంఠకి, దళశరము, కిమిష్టరము, కిర్మీరము, గంధపత్రము, గంధాద్యము, గోధూమము, చక్రకాధివాసి, గోరక్షము, చోళకి, చోలనము.

నాలుగు — అభి, సాగరము, చత్వారి, వనరాశి, యుగము, అంబుధి, వార్ధి, గతి, జలధి, నీరధి.

నింద—ఆవర్ణ్యము, ఆక్షేపము, నిర్వాదము, నిందనము, పరివాదము, ఆపవాదము, ఉపక్రోశము, గర్వాణము, దూఱు, సెగింపు, అపదూఱు, అధిక్షేపము.

నిచ్చెన—ఆరోహణము, ఆధిరోహిణి, తాప, నిక్షేపి.

నిడుపు—ఆయతము, ఆయామము, ఆరోహను, ధైర్యము, విస్తృతము, నిడుద, నిడివి, పొడుగు) వు.

నిద్ర—శయనము, స్వానము, స్వప్నము, సంవేశము, నిదుర, నిర్దుర, కునకు, కూర్కు, కనుమోడు.

నిమ్మ—విరావతము, పాశేవతము, రుద్రాక్షము, రైవతకము, ఈడ, ఎఱ్ఱకిత్తలి, కరుణము, కాకఫలము, తుంద్రాష్ట, గంభీరము, గిలము, జంబీరము, జంబీరము, జంభీరము, జంభము, జంభరము, జంభలము, జహువు, దంతశరము, లకుచము.

నిర్మతి—రాక్షసుడు, కాణపుడు, క్రవ్యాత్తు, అస్రప్తడు, ఆశరుడు, రాత్రించరుడు, కర్బురుడు, నికషాత్మజుడు, యాతుధానుడు, పుణ్యజనుడు, యాతు, రక్కసి, పాడింది, శేడిమ్మరీడు, సోమమాకలదణి.

నీచము—అధమము, అవమము, అవద్యము, అణకము, అర్వము, ఉక్తితము, కుపూయము, కుత్సితము, ఖేటము, తుల్లకము, గర్భ్యము, చేలము, జఘన్యము, న్యత్నము, నికృష్టము, ప్రతికృష్టము, యాప్యము, రేఫము.

నూయి—ప్రహి, ఆంధువు, ఉదపానము, కూపము, బావి, నూయి, నూయి, నూచు, చలము, దొరవు

నెమలి—మయూరము, బర్హిణము, హరి, బర్హి, నీలకంఠము, భుజంగభుక్కు, సారంగము, శిఖావలము, శిఖి, కేకి, మేఘనాదాలాపి, నట్టవపులుగు, జాట్టుపులుగు, నమ్మి, నెమ్మి.

నేయి—అజ్యము, అమృతము, ఘృతము, జీవనము, బభ్రువు, వాజము, నెయ్యి, సరి, హవిస్సు, చమురు.

నేర్పరి—ప్రవీణుడు, నిపుణుడు, అభిజ్ఞుడు, విజ్ఞుడు, సేనాత, విశీతుడు, వైజ్ఞానికుడు, కృతముఖుడు, కృతి, కుశలుడు, జాణ, దంట, దిట్ట, ప్రోడ, వలతి, వెరవరి.

న్యాయము—అర్థము, అభినీతము, అప్రేక్షము, ఔపయికము, కల్పము, దేశరూపము, ధర్మము, న్యాయ్యము, భజమానము, యుక్తము, లభ్యము, సమంజసము, సారము, తగవు.

పంక్తి—అలి, అలి, ఆవలి, ఛలి, ఛాను, ధార, పరంపర, పాలి, ప్రవృత్తి, ప్రవాహము, బలి, వరుస.

పండుకొను—పన్నుండు, పండు, పవ్వడించు, పరుండు, పవ్వరించు, అత్తమిల్లు, శయనించు, తెన్నుండు.

పందికొక్కు—మూషి(ష)కగు, ఆఖువు, ఉండురము, ఖానము, గర్తాటము, గృహభూదారము, దీర్ఘదేహి, రోమశము, కొక్కు, మూసకము, ఇవి.

పక్షి— ఖగళు, విహంగము, విహంగము, విహంగముము, విహంగముసు, శకున్తము, శకుని, శకునము, ద్విజము, పత్రత్రము, పత్రి, పతగము, అండ్జము, సగౌక సము, వాజి, వికిరము, విష్ణిరము, గరుత్మంతము, నభసంగము, గువ్వ, పక్కి, పిట్ట, పులుగు.

పగలు— పవలు, దిరసము, దినము, ఘస్రము, అహము, వాసరము.

పడక— బౌశిరము, తలిమము, తల్పము, పఱపు, పాన్పు, మెత్త, శయనము, శయ్య, శిరము, సెజ్జ.

పడుచుది— యావనవతి, జవరాలు, కొమరాలు, జవ్వని.

పదునైనది— త్కుతము, ఖరము, తీక్షణము, నిశితము, శాతము, కఠినైనది, చుఱు కైనది, తెగువైనది.

పద్మము— తామరపువ్వు, నళినము, అశ్వినము, మహాత్పలము, సహస్ర పత్రము, కమలము, శతపత్రము, పుండ రీకము, నాళికము, కుశేయము, ప జ్జేరుహము, తామరసము, సారసము, సరసీరుహము, బిసప్రసూనము, రాజీ వము, పుష్కరము, తమ్మి, అమ్మారు హము, సారంగము, శ్రీపద్మము.

పని— ఆపుదము, కరజము, కర్మ, కర్మము, కృత్యము, క్రియ, వ్యాపారము, ఒంజలి, చెయ్య, చేత, చెయిద) యము, చెయిది.

ల్లు— రదనము, దశనము, దస్తము, రదము, కోర.

పరాధీనఁడు— పరతస్త్రిఁడు, పరవ స్తఁడు, నాధవస్తఁడు, ఆధీనఁడు, నిఘ్నఁడు, ఆయుత్తఁడు, ఆస్వచ్ఛం డఁడు, గృహ్యకుఁడు.

పరిమళము— సువాసన, వలపు, తాచి, కమ్మన, కంపు, సుగంధము, ఆమో దము, సౌరభము.

పరిహాసము— క్షీడ, ద్రవము, నర్మము, పరీహాసము, పరిహాసము, ఎగతాళి, గేళి, నవ్వు, పరియాచకము.

పరుగు— ద్రవము, ధావనము, ప్రధావ నము, పరువు, పీటి, కదలిక.

పర్యాయము— ఆవసరము, తడవ, తూకు, తూరి, తేప, పరి, పారి, వరి, మాటు, విడుత.

పర్వతము— మల, గట్ట, తిప్ప, మెట్ట, కొండ, గుబ్బలి, మహీధ్రము, శిఖరి, ష్యాభృత్తు, ఆహార్యము, ధరము, అద్రి, గోత్రము, గిరి, గ్రావము, ఆచలము, శైలము, శిలోచ్చయ్యము, మరువు, పత్రి, చికురము, ఇలతాలు.

పలుకఁబడినది— ఉక్తము, భాషితము ఉదితము, జల్పితము, అభ్యాతము, అభిహితము, లపితము.

పల్లెరుచెట్టు— గోక్షురకము, పలంక మము, వనశృంగాటము, శ్వదంబ్రి, గోకంటకము, ఇక్షుగంధము, స్వాదు కంటకము.

పసుపు— ఓత, గొరము, హరిద్ర, శిష, ఉమ, అశది, హశది, కాంచని.

పాపము— పంకము, కిల్బిషము, కల్మషము, కలషము, వృజిసము, అంహము, అఘము, దురితము, గష్కృతము, ఓఘము, దోషము, దోసము, పాప్యము, ఏనస్సు, అంకము, ఆగము.

పాపి— నృశంసుడు, ఘాతుకుడు, క్రూరుడు, పాపుడు.

పాలు— అవదోహము, ఊధస్యము, ఔధస్యము, క్షీరము, గోరసము, దుగ్ధము, పయస్సు, పుంసవనము, పేయము, మదువు, సుధ, పంకము, పాడి, పాయి, పోసనము, పోసనాలు.

పార్వతీదేవి— ఉమ, కాత్యాయని, గౌరి, కాలి, హైమవతి, ఈశ్వరి, శివ, భవాని, రుద్రాణి, శర్వాణి, సర్వమజ్జ, ఆపర్ణ, పార్వతి, దుర్గ, మృదాని, చండిక, అంబిక, ఆర్య, దాక్షయణి, గిరిజ, మేనకాత్మజ, నారాయణి, ధేనుక, భార్గవి, శారద, జయ, గట్లరాయనిపట్టి, ముక్కుంటి వెలది, ఏనుగులగొంగ తత్తడినెక్కడంట, సామిసామేను కేకొన్నచాన.

పావురము— కలకంఠము, కలరవము, కపోతము, పారావతము, పారువము, పావురాయి.

పిచ్చుక— కలవింకము, చటకము, నీలకంఠము, పిట్ట, పిచ్చుక.

పిడుగు— అశని, నిర్ఘాతము, భిత్తిక, వజ్రము, సారంగము, హీరము.

పిటికీ— తన్నువు, త్రస్తుడు, భీరు (కు)డు, భీలుకుడు, భీరువు, కోచ, పంద, వెజరి.

పిఱుడు— కటకము, కరువృత్తి, కళత్రము, నితంబము, శ్రోణి.

పిల్లి— ఓతువు, బిడాలము, మార్జారము, పృచదంశకము, ఆఘభుక్కు, మార్జాలము, చీలి.

పిసినిగొట్టువాడు— లోభి, కవర్యుడు, కృపణుడు, తుద్రుడు. లుబ్ధుడు, కింపచానడు, మితంపచుడు.

పీరిక— విషయనూచిక, ఆవతారిక, అనుక్రమణిక, భూమిక, తొలిపలుకు.

పుట్టుక— ఉత్పత్తి, ఉద్భవము, జననము, జని, జన్మము, జన్మము, జాతము, ధామము, ప్రసవము, భవము, భావము, భూతి, పుట్టువు, బామ.

పుట్టుమచ్చ— జటులము, తిలకము, కాలకము, తిలకాలకము, పిల్లవు, పులుగు.

పుణ్యము— కళలము, ధర్మము, వృషము, శ్రేయము, సుకృతము.

పురము— పురి, నగరము, పత్తినము, పట్టణము, స్థానీయము, నిగమము, పట్టము, పట్నము, పట్టనము, పత్తనము, ఖమ్, కేట, ప్రోలు, విషయము.

పురీషము— అవస్కరము, ఉచ్ఛారము, కల్మషము, గూఢము, వర్షస్కము, వర్షస్సు, విట్టు, విష్ణు, శక్పత్తు, శమలము.

పుట్టె—కపాలము, కరకము, కఠోటి,
కర్పరము, తలపాల, పు(నక) స్క,
పుచ్చె, పుచ్చియ, అష్టియ.

పుష్పమాల—సరము, ఎత్తు, దండ,
సరి, పుష్పదామము.

పుష్పము—సుమనసము, ప్రనూనము,
కుసుమము, సుమము, పువ్వు, పువు,
పూ, విరి, ఆలయ.

పుస్తకము—గ్రంథము, కోశము,
సంపుటము, పాత్రము, వహి.

పూర్వజన్మాంతరభాగుభకర్మము—
వైవము, దిట్టము, భాగధేయము,
భాగ్యము, నియతి, విధి.

పెండ్లి—వివాహము, ఉపయమము,
పరిణయము, ఉద్వాహము, ఉపయా
మము, పాణిపీడనము, పరిగ్రహము,
నిర్వేశము, పాణిగ్రహణము.

పెదవి—వాలెర, మోము, అధరము,
ఓప్టము, బింబము, మోవి, వాలెజ.

పెద్దకత్తి—ఖడ్గము, నిశ్చింతము, చంద్ర
హాసము, అసి, ఇష్టి, కాక్షేయకము,
మండలాగ్రము, కరవాలము, కృపా
ణము.

పెద్దపులి—శార్దూలము, దీప్తి, వ్యా
ఘ్రము, అండరీకము, వ్యాళము,
పృథాకువు, పసిదిండి, మెకముల
దిండి, చారలమెకము, మువ్వన్నెగల
మెకమా, బెబ్బలి, పులి.

పెరుగు—క్షీరజము, దధి, కలుపు,
తయిరు, తైరు, పెరువు.

పేను—అండమసి, ఇంద్రలుప్తము, ఓక
ణము, ఓకోదని, ఓకణి, కిటిభము,
ఉద్దంశము, ఉత్కుణము, కేశకీటము,
పాలి, యూకము, విక్ష, ఈరు, ఈసి,
అంటులు, అంటు.

పొందబడినది—లబ్ధము, ప్రాప్తము,
విన్నము, భావితము, ఆసాదితము,
భూతము.

పొట్టివాడు—ఖర్వుడు, నీచుడు,
ప్రాస్యుడు, వామసుడు, గిటక,
పొట్టి, కుటుచ, గిట్ట, గుజ్జ, టింగణ,
తిగణా, గిడ్డ, గిజక.

పొడి—చూర్ణము, క్షోదము, తుమరు,
నగ్గ, నలుము, పరుము, పిండి.

పోవు—వీగు, ఆరుగు, గవించు, చు,
నిర్గమించు, పనివిన, పెడలు,
వేంచేయు.

పోషించు—వీలు, ఓము, పెంచు,
ప్రాచు, ముచుచు, సంతరించు.

పౌరుషము—కడిమి, గండు, బీరము,
మగఁటిమి, మగతనము, విక్రమము.

ప్రధానాడు—ప్రముఖుడు, ప్రవేక్షుడు,
అనుత్తముడు, ఉత్తముడు, ముఖ్యుడు,
వర్యుడు, వర్ణియుడు, ప్రబర్తుడు,
అనవరాధ్యుడు, అగ్రుడు, ప్రాగ్ర
హరుడు, ప్రాగ్ర్యుడు, అగ్ర్యుడు,
అగ్రియుడు, అగ్రియుడు.

ప్రబల్లి—అభ్రపుష్పము, రథము,
వానీరము, విదులము, వేరసము, శీతము,
పరివ్యాధము, నాదేయ, అంబువేరసము.

ప్రయాణము—గమనము, గమము, ప్రస్థానము, యాత్ర, ప్రజ్య (అభి నిర్యాణము).

ప్రవాహము—ధావి, నిట్ట, వేగము, ప్రోతస్సు, నీటిపాటుదల.

ప్రాతఃకాలము—ప్రశ్యాషము, అహర్ముఖము, కల్యము, ఉపస్సు, ప్రత్యుషము, ప్రభాతము, ప్రత్యుష.

ప్రాంతది—పురాణము, ప్రతినము, ప్రత్నము, పురాతనము, చిరంతనము.

ప్రాప్తి—అధిగమము, ఆరాధనము, నిర్వేశము, ప్రతిపత్తి.

ప్రియము—అనుగ, ఆర్తిలి, ఇంపు, ఇష్టము, కూర్మి, గాదిలి, గారవము, గారాము, చెల్మి, నెయ్యము, పేర్మి, ప్రేమణ్డి, మక్కువ, ముగ్ధ, హితము.

ప్రేమ—అనురక్తి, అనురాగము, అభిమానము, అబంధము, ప్రణయము, రాగము.

బంగారము—స్వర్ణము, సువర్ణము, హిరణ్యము, కనకము, హేమము, హాటకము, తపనీయము, కాతేకుమ్మము, గాంగేయము, భర్మ, కర్మరము, చామీకరము, జాతరూపము, మహాజితము, కొంచనము, రుక్మము, కార్తస్యరము, జాంబూనదము, అష్టపదము, పసేడి, బంగారు, బంగారు, పేడి, పొన్ను, జానువా, పుత్తడి, కడాని, మేలిమి, కుండనము, అణి, ఆపరంజి, మేలిమి, ఉదిరి, కలధాతము.

బండి—అనస్సు, కణిచి, కుబ్రము, కూబరి, కూవరి, చంకరము, చక్రపాదము, చక్రి, నేత్రము, స్యందనము, తేరు, ఆరదము.

బండికన్ను—బండికలు, బండికల్లు, చాయమేరు, చిలుక, చీల, జంబడ, ఆకుము, అక్షగ్రకీలము, అణి, అణి, ఆధిష్ఠానము, అరి, ఉపధి, కుండము, కేశవాయుధము, రథాంగము.

బంధువులు—చుటా, బంధువులు, చుట్టలు, వింతలు, బంధుగులు, చుట్టములు.

బకము—కహ్వము, కొక్కిరాయి, కొక్కు, కొక్కెర, కొంగ, వక్కు, బకొటము, జలపాదము, పరద, బాతు, వగ్గము.

బలదేవుడు—బలభద్రుడు, ప్రలంబఘ్నుడు, అమృతాగ్రజుడు, కేవలీరమణుడు, రామడు, కామపాలుడు, హలాయుధుడు, నీలాంబరుడు, రాహుణేయుడు, తాలాంబుడు, ముసలి, హలి, సంకరణుడు, శీపాణి, కాలిందీభేదనుడు, బలుడు, ల్లవలువదాలి, తెల్లనిమయిదంట, వెన్నదొంగయన్న, దుక్కివాలుదాలుపు, తాటిపడగవాడు.

బలము—ఆయలి, ఉక్కు, ఓజస్సు, కుశలము, తేజస్సు, దార్ద్ర్యము, దిట్టద్రవిణము, ధిష్ణ్యము, పరాక్రమము, పౌరుషము, ప్రాణము, ప్రభవము, విక్రమము, శుక్యము, శక్తి, శౌర్యము, సత్యము, స్థామము.

బల్లి—ముసలి, గృహగోధిక, గౌలి, పల్లి,

బాణపుములికి—నాళి(శీ)కము, ఫలము,
ఆలగు, ఆల్గు, చిన్ను, ములికి, ముల్కి,
సెల.

బాలుడు — కొండొక (కొండ్రిక)
వాడు, చిన్న, రింగణా, పిన్న, పసి
వాడు, బాలికుడు, మాణవకుడు.

బుద్ధి—మనీష, ధిమణ, ధీ, ప్రజ్ఞ, శేముషి,
మితి, ప్రేక్ష, ఉపలబ్ధి, చిత్తు,
సంవిత్తు, ప్రతిపత్తి, జ్ఞప్తి, చేతన,
ప్రత్యయము, ప్రజ్ఞానము, మేధ.

బుద్ధుడు—ఆక్షరచణుడు, ఆద్యయ
వది, అర్కబంధువు, కనిష్ఠగుడు,
కులిశాసనుడు, ఖసముడు, గోపే
సుడు, గౌతముడు, జినడు, తథాగ
తుడు, తమోవహుడు, త్రిశరణుడు,
తీర్థకుడు, దశభూమికుడు, దాశా
ర్హుడు, ద్వాదశాఖ్యుడు, ధర్మచ
క్షుడు, పంచజ్ఞానుడు, భగవంతుడు,
మహాబలుడు, మహాబోధి, మాయా
దేవీసుతుడు, మారజిత్తు, లోకజిత్తు,
శాక్యముని, శాక్యసింహుడు, శౌన్ద్రో
దని, శ్రీఘనుడు, శ్వేతకేతుడు,
షడభిజ్ఞుడు, దశబలుడు, సమంత
భద్రుడు, సర్వజ్ఞుడు, సమవర్తి,
సర్వాభిధుడు, సుగతుడు.

బుధుడు—బోధనుడు, సోమజుడు,
హేముడు, సౌమ్యుడు, విష్ణుడు.

బురద—అసలు, రొంపి, అమసు, కర్ద
మము, పంకము, జంబాలము, నివద్వ
రము.

బృహస్పతి—సురాచార్యుడు, గీష్మతి,
ధిమణుడు, గురువు, జీవుడు, ఆంగి

రసుడు, వాచస్పతి, చిత్రశిఖం
డిజుడు, ఆర్యుడు, నూరి, వాగీసుడు,
వచసాంపతి మొ.

బోయవాడు—మృగవధాజీవుడు,
మృగయుడు, లుబ్ధకుడు, వ్యాధుడు,
శబరుడు.

బ్రహ్మచారి—ఉపసీతుడు, వటువు,
వడువు, వర్ణి.

బ్రహ్మదేవుడు—ఆత్మభువు, సుర
క్షేప్తుడు, పరమేష్ఠి, పితామహుడు,
హిరణ్యగర్భుడు, లోకేశుడు,
స్వయంభువు, చతురాననుడు, ధాత,
అజ్ఞయోని, ద్రుహినుడు, విరిశ్చి,
కమలాసనుడు, స్రష్ట, ప్రజాపతి,
వేధ, విధాత, విశ్వస్థుడు, విధి, శతా
నన్దుడు, శతధృతి, వక్త్రాదాల్యేలువు
పాక్కిలి పసిబిడ్డలు, అంచలేశీనెక్కి
యాదురౌతు, నొసళ్ళు న్నాయు
దేవర, చదువులవేలువు, జన్నిగట్టు,
తెలిదమ్మిగద్దియ గొలుపుండురాయుడు,
నిక్కపు జగమేలు నేర్పుకాడు,
కడుపు బంగారు బొక్కసముజేసిన
మేటి, పోరోగిరము తిండిపోతుతండ్రి,
నలువ, తమ్మిచూలి, నలుమొగంముల
వేల్పు, వేల్పుపెద్ద, పలుకువెలది
మగడు, తాత మొ.

బ్రాహ్మణుడు—ద్విజుడు, అగ్ర
జన్మ్యుడు, భూదేవుడు, విప్రుడు,
భూసురుడు, పాముడు, పుడమి
వేల్పు, బాపడు, జన్నిగట్టు, బాడ
బుడు మొ.

భగవంతుడు—దయ్యు, శేవర,
దేవుడు.

భయానకరసము— భైరవము, చారుణము, భీషణము, భీష్మము, ఘోరము, భీమము, భయానకము, భయంకరము, ప్రతిభయము.

భర్త— భవ్యుడు, ధవుడు, నాథుడు, పతి, ప్రియుడు, మగడు, వరుడు, వల్లభుడు.

భస్మము— అగ్ని, ఉల్క, ఔరము, భసితము, భూతము, భూతి, రక్ష, కరక, నిగలు, నివులు, నీరు, పదడు, బుగ్గి, బుసి, బసుమము, బూడిద(నె), బూతి(ది), వి బూది, వెలిమిడి (వెల్మిడి), ప్రేల్మిడి.

భార్య— పత్ని, పాణిగృహీతి, ద్వితీయ, సహధర్మిణి, బాయ, చార, ఆలు, పెండ్లాము, రాణి, ఇల్లాలు, కళత్రము, జని, కథువు, తేత్రము.

భీతి— దరము, త్రాసము, భయము, సాధ్యము, వెఱపు, ఎడ, వెఱ, ఆకుకు, ఉద్వేగము, భీ, ఓజ, దిగులు, ఆదరు, బెదరు.

భుజించుట— మెసపు, మెసగు, ఆగోగిణ మెసర్పు, మెక్కు, తిను, కుడుచు, ఆరగించు, సాపడు, నవలు.

భూమి— అచల, అనన్త, విశ్వంభర, రస, సీర, ధరిత్ర, ధరణి, షోణి, జ్యోతి, కాశ్యపి, క్షీతి, సర్వంసహ, వసుమతి, వసుధ, ఉర్వి, వసుధార, గోత్ర, కు, పృథివి, పృథ్వి, త్మ, ఆవని, మేదిని, మహి, విపుల, గచ్ఛారి, ధాత్ర, ఇల, కుమ్మిని, త్మ, జగతి, రత్నగర్భ,

భూతధాత్ర, ఆభిమేఖల, పంట వలతి.

భోగస్త్రీ— వేశ్య, గణిక, వారస్త్రీ, రూపాదీన, వేల్పుబానిస, వెలయాలు, వేడ్కుకత్తె, లంజె, బోగముచాన, వెల్లాటకత్తె, పదుపుచెలి, ఆటచేడియ, గడ్డుకత్తె, భోగిని, నటి, గ్రామణి, బంధుర, రోచెవ.

భోజనపాత్ర— తట్ట, కంచము, హరి వాము, పళ్ళెరము, తలియ, తెలె.

భోజనము — ఆహారము, ఘాసము, జగ్గి, జేమనము, నిఘసము, నిఘాసము, న్యాదము, భోగము, లేప(న)ము, లేహ(న)ము.

మంగలి-అంతావసాయి, ఝరి, గ్రామణి, చివాకీర్తి, నాపితుడు, మండి.

మంచు— ఆవశ్యాయము, నీహారము, తుహారము, తుహినము, హిమము, ప్రాచేయము, మహిక, మిహిక, హిమిక, హేమ, ఇవము, వలి.

మంత్రి— అమాత్యుడు, ప్రెగడ, ప్రెగడ, నియోగి.

మజ్జిగ— మార్జిక, మోరట, రసాయనము, మోరి, మోరు, తక్రము, చల్ల, అరిష్టము, కాలశేయము, గోరసము, ఘనరసము, ఘోలము, ఘోళము, దండాహతము, మథితము, కచ్చరము, కటురము, స్తన్యజము.

మత్తుడు— ఉత్కటుడు, క్షీబుడు, శౌండుడు.

మనుష్యుడు—మానవుడు, మర్త్యుడు,
మనజుడు, మానవుడు, నరుడు,
పంచజనము, పురుషుడు, పూరుషుడు,
? నుడు మొ॥

మన్మథుడు—మదనము, మారుడు,
ప్రదుష్టుడు, మిశ్రకేతుడు,
కందర్పుడు, దర్పకుడు, ఆనందము,
కామము, పంచశరము, స్మరుడు,
శంఖరారి, మనసిజుడు, కుసుమేషువు,
ఆనందము, పుష్పధన్యుడు, రతిపతి,
మకరధ్వజుడు, ఆత్మభువు, శృంగార
యోని, శ్రీపుత్రుడు, కూర్మకూరతి,
బ్రహ్మసువు, ఋష్యకేతువు, విశ్వ
కేతువు, అలరులుడు, కన్నుల
విల్లుడు, కమ్యవిలుకొడు, చక్కెర
వింటినాడు, చెఱకు విల్కొడు,
కంజగరువిల్లుడు, వెడ విల్లుడు,
పచ్చ విల్లుడు, ఇంచువిల్లుదాలువు,
తుంటవిలుకొడు, తియ్యవిల్కొడు,
జమిలిముక్కాలి నారివిలుకొడు,
చావంచ ములకులు గల దంట,
రాచిల్క నెక్కెడు రాయరాతు,
మీను మొసలి సిడెంబల మేటి, చంద
మామయలుడు, వలరాజు, మరుడు,
లచ్చికొడుకు, కంతము.

మరణము — పంచత, కాలధర్మము,
ప్రళయము, త్యజము, అస్తమ్య,
నాశము, మృత్యువు, నిధనము, దీర్ఘ
నిద్ర, హింస, ప్రమీలనము, కాలము.

మఱుగు—అంతరము, అంతర్థ, అంతర్థి,
ఆపవరణము, ఆపిధానము, ఆచ్ఛా
దనము, తిరోధానము, పిధానము,
వ్యవధి.

మట్టిచెట్టు—కర్మజము, కాంచనము,
క్షీరద్రుమము, క్షీరము, క్షీరి, జటి, ద్రువ
ము, సంది, న్యగ్రోధము, పాదరోహము,
బహుపాత్తు, బహుపాదము, యతా
వాసము, రక్తఫలము, రోహి, వటము,
వనస్పతి, విటపి, క్షీరకాప, గుటిక.

మహీషము—లూలుము, నాహద్వి
షము, కాసరము, సైరిభము, దంత,
ఎనబోతు, జము నెక్కిరింత, దన్న.

మాంసము — పిశితము, తరసము, పల
లము, క్రవ్యము, ఆమిషము, కుల్యము,
ఎఱచి, పాల, పాలసు, సంజుడు,
ఈరువు.

మాట—ఉక్తి, గోవు, పలుకు, భారతి,
భాషితము, లపనము, అపితము,
వక్తవ్యము, వచనము, వ్యాహరము,
ఇడ, ఇగ, ఇల.

మామిడి—ఆమ్రము, అంబరీషము,
ఆమ్రాతకము, ఆమ్రము, కామగల్గ
భము, కామశరము, కామాంగము,
కీరేష్టము, కోకిలానందము, కోకిలా
వాసము, గంధబంధువు, చామర
పుష్పము, చూతము, మాకందము, రసా
లము, అంబాళము, అంబసి, అమ్మపాట
లము, ఆమ్రాతకము, కపిమాడ, కపి
చూతము, కపితనము, టంకము, పీత
నము, బృహదీజము, రక్తపుష్పము.

మారేడుచెట్టు—చిల్వము, చిలువము,
కాండిల్యము, కైల్యాషము, శ్రీఫలము,
శ్రీప్రదము, మాలారము, శ్రీప్రియము,
లక్ష్మీప్రదము, లక్ష్మీప్రియము.

మార్గము—అయనము, ఋతి, సృతి

నంభ, విర్మము, ఆధ్వము, పదవి,
త్రోవ, దారి, తెన్ను, తెరువు, తెర్వు,
వీధి, జాడ, తెరగు, తెఱపు, తెరువవ,
రస్తా, నడవ, సరవి, కంత, కంత్ర.

మార్గస్థుడు— అధ్వగుడు, అధ్వసీ
గుడు, అధ్వన్యగుడు, ఇత్వరుడు,
తెలుగురి, దారి నడచువాడు,
పాంథుడు, బాటసారి.

మాలవాడు— చండాలుడు, ప్లవుడు,
మాతంగుడు, దివాకీర్తి, జనంగముడు,
నిషాడుడు, శ్వపచుడు, అశ్వేవాసి,
చండాలుడు, పుల్కి సుండు,
అంత్యజుడు, హరిజనుడు.

మిడుత— దివ్వెయార్పు, మిడత, చీర
కము, పతంగము, శలభము.

మిరియము— ఊషణము, కోలకము,
కృష్ణము, మరీచము, వేల్లజము.

ముంగిన — కోటిరము, కాళికము,
పింగళము, నకులము, ముంగి, వంచకము.

ముందు— తొలి తొల్లి, తొలుత,
పూర్వము, మందర, మును (పు).

మకుట— పూణము, గడ్డవహ, పూణ,
నాస, నాసిక, నశ్య, ముకు.

మఖము— వక్రము, ఆస్యము, వడ
నము, తుణ్ణము, అనము, లవనము,
ప్రతీకము, మొగము, మోర, మోము,
వాయి, మూతి.

మల్యము— ఆణె, కువలము, చినుకు,
పాణి, ముక్తహిమము, ముక్తాఫలము,
మూక్తికము, బూస, సారంగము.

మునగచెట్టు— శోభాజనము, శిగువు,
తీక్ష్ణగంధకము, అక్షిబము, ములగచెట్టు,
మోచక.

ముటికి— కసటు, కల్మషము, చిలుము,
పులు, మలము, మయిల, మలినము,
మాపు, మాలిన్యము.

ముసలివాడు— ప్రవయ్యుడు, స్థవిరుడు,
కృష్ణుడు, జీనుడు, జీర్ణుడు, జరడు,
దశమీస్థుడు, ముడి, ముగుసు,
ముడుసలి.

మూడు— వహ్ని, రాముడు, శిఖి,
అగ్ని, పావకుడు, దహనుడు, అన
లము, శంకరాక్షి, పురి, లోకము,
త్రీణి, కాలము, త్రయము, గణము.

మూఢుడు— అజ్ఞుడు, మూఢుడు,
యథాజాతుడు, వైధేయుడు,
బాలికుడు, మందుడు, ధేలుడు,
అశ్మకుడు, పృథ్వీకుడు.

మెడ — ఆట్టు, కుతుక, కుత్తిక, కుత్తుక,
గొంతు, గొంతుక, పీక (ప్రేక, పేకీ),
కంఠము, కంధరము, కంధి, కుహరము,
కంబువు, గళము, గాత్రము, గ్రీవము,
నిగర్ణము, ప్రగ్రీవము మొ.

మెత్తవిడి— సుకుమారము, కోమలము,
మృదులము, మృదువు.

మెఱుపు— శంప, శతద్రావ, విద్యుత్తు,
సౌదామిని, చపల, చంచల, తటిత్తు,
హ్రాదిని, విరావతి, క్షుణ్ణప్రభ.

మేక— చూ. మేషము.

మేఘము— మొగులు, అంబుదము, అంభోదము, అభ్రము, అంబుభృత్తు, కంఠరము, కజ్జలము, కమలాసనము, క్షీరము, ఖచరము, ఖద్యుతము, ఖద్యోతము, ఖతమాలము, గగనధ్వజము, ఘనము. జలదము, జలధరము, జలమసి, జలముచుము, జీమూతము, తటిత్వతి, తటిత్వంతము, తోయదము, దర్దురము, ధారాధరము, ధూమయోని, నభము, సభోగజము, సీరదము, పయోధరము, పారణపారణము, బలాహకము, మునిరము, వనదము, వలాహకము, వాతరథము, వారివాహము, వ్యోమసూమము, స్తనయిత్తువు, గాలినూడు, జాలదొడుకు, నీటితాలులు, నీటిమోపరి, నీరుతాలువు, కేజీశేనియరదము, పయిరులుసులు, మబ్బు, మించుదారి, మొగిలు, మొయిలు.

మేడ— ఉపకారిక, ఉపకార్య, ఉప్పరిగ, పుము, సగరు, రాజసదనము, సజ్జ, సాధము.

మేర— ఆవధి, ఎల్ల, కర, క్రమము, గడి, కాస్త, ధారణ, నియమము, ప్రమాణము, మరియూద, సంధ్య, సంస్థ, సితి, సీమ.

మేరుపర్వతము— మేరువు, సుమేరువు, హేమాద్రి, రత్నసానువు, సురాలయము, భద్రము, కేలుపుగొండ, పసిండిగట్టు, కేజీలగట్టు.

మేషము— అజము, అతిరోషశము, అమిఘరము, అల్పాయువు, ఉరణము, ఉరభ్రము, ఉర్జము, ఉర్జాయువు,

ఏడకము, ఛగలము, ఛాగము, తగరము, దేవానాంప్రియము, పరభోజనము, జాలబాహ్యము, లంబకర్ణము, శివాప్రియము, అగ్నితత్త్వడి, ఇరుదలతేజి, ఏడిక, చింబోతు, తగరు, పొట్టేలు, మేఠపోతు, అమిఘ.

మొద్దు— ద్రువము, మొరడు, మోటు, మోడు, మ్రోడు, శంకువు, స్థామివు.

మొలక— అంకురము, నిసువు, మెక్కి, మొటిక, మొట్టిక, మోకు, మోటిక మోసు.

మొసలి— అంబుగజము, అంబుమర్కటము, ఆసిదంష్ట్రము, కుంభి, క్షీరశుక్లము, కుంభీరము, గిలగ్రాహము, గ్రాహము, జలకంటకము, జలకపి, జిలజిహ్వము, జలరూకరము, జలరూచి, ర్భుషము, ర్భుషాశనము, నక్రము, మకరము, హాదగ్రహము, కడలిరాత్రుత్తిడి, మరునిడాలు, కంటకము.

మోక్షము— ముక్తి, కైవల్యము, నిర్వాణము, శ్రేయము, అమృతము, అపవర్గము.

యజ్ఞము— సవము, సవనము, ఆధ్వరము, యాగము, సప్తతస్తువు, మఖము, క్రతువు, హవము, మహ్యువు.

యమునానది— కారిన్ది, నూనగ్నతనము శమనన్యస.

యముడు— జముననయిదోడు, కైతరులసామి, జముడు, ప్రాగ్ధుకొమరుడు, గుడెతాలువు, పోతుజక్తి నెక్కియాడెడు బలురౌతు, దక్కిణంపుసామి, కౌలుడు, ధర్మరాజు, పితృపతి.

సమవర్తి, పరేతరాట్ట, కృతాంతుడు, యమునాభ్రాత, శమనాడు, యమరాట్ట, దండధరుడు, శ్రాద్ధదేవుడు, వైవిస్వంతుడు, అంతకుడు.

యవ్వనము — యావనము, పరువము, ప్రాయము, జవ్వనము, పాయము. -

యౌద్ధము — అయోధనము, జన్యము, ప్రథనము, ప్రవిదారణము, మృధము, ఆస్కందనము, సంఖ్యము, సమీకము, సాంపరాయకము, సమరము, అనీకము, లీణము, కలహము, విగ్రహము, సంప్రహారము, అభిసంపాతము, కని, సంకీర్ణము, సంయుగము, అభ్యామర్దము, సమాఖాతము, సంగ్రామము, అభ్యాగమము, అహవము, సముదాయము, సమితి, సంయత్తు, ఆజి, సమిత్తయ్యుధము, పెనుకువ, జగడము, కయ్యము, బవరము, కలను, చివ్వ, ఆలము, పోట్లాట, అని, దురము, పోరు.

యోధుడు — అతిరథుడు, అస్త్రజీవి, ఆరథుడు, ఉష్ణుడు, ఉష్మలుడు, శీపకుడు, పత్తి, పదాలి, పగ్గుడు, పాదాలిడు, యోధ, భటుడు, కాలరి, కాలబులు, శోడు, బంటు, సిపాయి మొ.

రంధ్రము — కుహరము, సుషిరము, వివరము, బిలము, చిద్రము, నిర్వృధనము, రోకము, శ్వేద్రము, వప, సుషి, కలుగు, బొటియ, లాగు, బొక్క.

రక్షింపబడినది — త్రాతము, త్రాణము, రక్షితము, అవితము, గోపాయితము, గుప్తము.

రజితము — వెండి, దుర్వర్ణము, రూప్యము, ఖరూరము, శ్వేతము.

రథము — ఆరదము, తేరు, నేత్రము, శతాంగము, స్థందనము.

రమించుట — వ్యవాయము, గ్రామ్యధర్మము, మైథునము, నిధువనము, రతము, మన్యథసంగరము, విషయము, హిండనము, శృంగారము, రహస్సు.

రాక్షసులు — ఆసురలు, చైత్యులు, చైతేయులు, దనుజులు, దానవులు, శుక్రకేషులు, పూర్వదేవులు, రక్కసులు, సురద్విషులు, పుణ్యజనులు, సోమమాకలు.

రాగి — తామ్రము, శుల్బము, మేఘముఖము, ద్వ్యషము, వరిష్ఠము, ఉగ్రంబరము, బొడుంబరము.

రాజాంతఃపురము — అవరోధనము, శుద్ధాస్తము, అవరోధము.

రాజు — ఇమడు, ఇంగ్రుడు, ఎకిమీడు, ఏలిక, ఒడయడు, గురువు, గోపతి, గోపాలుడు, జనపాలుడు, త్యోభ్యత్తు, తుపాసి, దునేదారి, నృపుడు, పబువు, పార్థివుడు, భూపాలుడు, భూపుడు, భూరమణుడు, మన్నిడు, మన్నియ, మన్నియడు, మన్నెరాయడు, మహీక్షితుడు, రా, తేడు, రాయలు, సామి.

రాత్రి — నిశ, నిశీధిని, త్రియామ, త్షణద, త్షప, విభావరి, తమస్విని, రజని, యామిని, తమి, శర్వరి, ఆసు, శ్యామ, నూపు, తే, రేయి, రాత్రి.

రావిచెట్టు — ఆమలము, ఆశ్వత్థము, కశీతనము, కుంజరాశనము, కుంభజము, కృష్ణావాసము, కేశవా(లయ-వాస)ము, క్షీరద్రుమము, గజభక్షకము, గజాశనము, గుహ్యపుష్పకము, చలదళము, చైత్యద్రువు, చైత్యము, చైత్రపాదము, దీర్ఘాయువు, నారాయణము, పవిత్రకము, పిప్పలము, ప్లక్షుము, బోధిగ్రుమము, మంగళశ్యము, రోహి, వనస్థ, వహ్నిగర్భకము, వృక్షదనము, శ్రీవృక్షము, కంబూష, క్రముకము, లూదము, తూలము, పూగము, బ్రహ్మచారి, బ్రహ్మణ్యము, బ్రహ్మదారువు, యూపము.

రాహువు — తమస్సు, స్వర్భాసుడు, సైంహికేయుడు, విధుంతుడుడు, భుజగుడు, భండపరశువు, కృష్ణవర్మ, గ్రహము, తలగాము.

రెండు — ఆషీ, చతువు, కరము, సేత్రము, లోచనము, బాహువు, కర్ణము, పక్షము, దృష్టి, ద్వయము, యుగ్మము, అంబకము, నయనము, ఈక్షణము.

రెట్టింపు — ద్విగుణము, బృహడి, ఇమ్యడి, జంట, దంట, దుగ, జమిలి, రెంట, రెట్టి, ఇమమడి, దువ.

అంకుటాలు — పుంశ్చలి, ధర్షణి, బంధకి, ఆసతి, కులట, ఇత్సరి, స్వైరిణి, పాంసుల, చెడిపె, అంకులాడి, చెడ్డ తొయ్యలి, వెలిచెవులగనినది, జఱి, జాటిణి, జార, వెలిచొరవరి.

తొయి — పాపము, ప్రస్తరము, గ్రావము, ఉపలము, ఆశ్మ, శిల, దృవత్తు, వజ్రము, కల్లు, గుండు.

తెక్క — ఎఱక, గరుత్తు, గజీ, చట్టుపచదము, చదనము, తనూరుహము, పక్షము, నెఱి, ప(త)త్రము, వాజము.

లక్క — లాక్షము, రాక్షము, రక్షము, జతువు, ఆలక్తము, ద్రుమామయము, జతూక, జమాక, జతుక.

లక్ష్మీదేవి — పద్మాలయ, పద్మ, కమల, శ్రీ, హరిప్రియ, ఇందిర, లోకమాత, మా, రమ, మంగళదేవత, భారవి, మాయ, మాధవి, లోకజనని, క్షీరసాగరకన్యక, లచ్చి, కలుముల జవరా, పచ్చచిల్లి తల్లి, కరివేల్పు నిల్లాలు, తల్లితల్లి, తాతతల్లి, కడలి కూతురు, సిరి, లిల్లిపడలి, తమ్మియింటి గఱిత, మరుతల్లి, నెలచెలియలు.

లవంగపుచెట్టు — త్వక్కు, పత్రము, ఉత్కటము, భృంగము, చోదము, చోచము, దేవకుసుమము, వరాంగకము, శ్రీసంజ్ఞము.

లేడి — అజినయోని, ఇట్టి, కందలి, కురంగము, గోకర్ణము, చమారువు, చీనము, న్యంకువు, పృషతము, ప్రియకము, మృగము, రంకువు, రుకువు, రోహితము, వాతాయువు, వృజినము, శంబరము, సమూరువు, సారంగము, హరిగము.

వంకరయైనది — అరాళము, వృజినము, జిహ్వాము, ఊర్మిమంతము, కుంచితము, నతము, అవిధము, కుమలము, భుగ్నము, వేలితము, వక్రము, క్షేదము, నెఱి (డొంక) యయినది.

వంటవాడు — నూపకారుడు, వల్లవుడు, ఆరాళికుడు, అంధసికుడు,

నూదుడు, బొదనికుడు, గణుడు,
పాచుడు, బాననుడు.

వంశము—సంతతి, గోత్రము, జననము,
కులము, అన్యాయము, వంగడము, వంగ
సము, అన్యాయము.

వచించు—అను, గడుపు, వక్కొనించు,
అడు, చెప్ప, వినుచు, వాక్రచ్చు.
పలుకు, భాషించు.

వజ్రాయుధము—ప్రహరిని, కజ్రము,
కులిశము, భిదురము, పవి, శతకోటి,
దంభోళి, అశని, స్వరువు, గోవు.

వరుణపాశము—నాగపాశము, నాగము,
పాపతూపు, పాపరము.

వరుణుడు—ప్రచేతసుడు, పాశి, నీటి
తేడు, యాదసాంపతి, అప్పతి,
ప్రచేతసుడు, ప్రచేతుడు, పడమటి
దొర, వల్లెత్రాడుతాల్పు, నీళ్ళరాయడు,
ఏటిబోటిమగల యెకిమీడు, నీటి
యెడయడు, అపాంపతి, మొయిలు
తేడు, మేఘాధిపతి, జడిసామి,
మొసలిరాతు.

వర్తకుడు—వైదేహకుడు, సార్థవా
హుడు, వైగముడు, వాణిజుడు,
వణిజుడు, పణ్యాజీవుడు, అపణి
కుడు, క్రయవిక్రయకుడు.

వలె—ఇట్లు, బలె, పోలె, వంటి, ఉద్ది,
ఈడు, తుల, సమానము, జలె, సరి,
తుల్యము, సదృశము, సంకాశము,
నీకాశము, నిభము, మిత్రము, బంధువు,
చుట్టము.

వ్రుము—పుట్టు, దవ్వలవ, చీరె,

చీర, కోక, వలువ, అచ్చాదనము,
వాసము, చేలము, వసనము, అంశకము,
అంబరము, కళిపువు, పటము,
గింటెము.

వాసకోయిల—చాతకము, సారజ్జము,
స్తోకకము.

వాయుదేవుడు—శ్వసనుడు, స్పర్శ
నుడు, మాతరిశ్వరుడు, సదాగతి,
పుషదశ్వరుడు, గంధవహుడు, గంధ
హహుడు, అనిలుడు, అశగుడు,
సమీరుడు, నభస్వంతుడు, మారు
తుడు, మరుత్తు, జగత్పాణుడు,
సమీరణుడు, వాతుడు, పవనడు,
పవమానుడు, ప్రభంజనుడు, ప్రకంప
నడు, అతిబలుడు, రుంధ్రుగా
వాతుడు, నీటితాత, గాలి, కరువలి,
తెమ్మెర, ఈడ, వలి, మరులేరు.

విగ్రహము—ప్రతిమానము, ప్రతి
బింబము, ప్రతిమ, ప్రతియాతనము,
ప్రతిచ్ఛాయ, ప్రతికృతి, ఆర్పణ,
ప్రతినిధి.

విఘ్నేశ్వరుడు—వి నాయకుడు,
వైష్ణవాదుడు, గణాధిపుడు, ఏక
దస్తుడు, హేరంబుడు, లంబోదరుడు,
గజాననుడు, ఇద్దలుతల్లల మద్దు
బిడ్డడు, పనిచెలుపులదొర, చేటచెవుల
వేలుపు, వంకర తొండమువాడు,
ఏనుగుమొగంబు! దేవర, పాపజంఘ
ముల మేటి, గరికపూజల మెచ్చు
గబ్బివేలుపు, మొక్కువారలపనల్
చక్కచేడెడు సామి, ముక్కంటి
పండులమెక్కెడుదిండిను, ముక్కంటి
గారాబు ముద్దుపట్టి, పెద్దకడుపు

వేల్పు, పిర్కారి, కొక్కులేజి రాతు, గుజ్జావేల్పు, ఒంటి కొమ్ముదేవర, వెనకయ్య మొ.

విటుండు — కోడెకాడు, వసుపుకాడు, బుజాగు, మిండండు, మిండగీడు, మనుపుకాడు.

విడువంబడినది — త్యక్తను, హీనము, విధుతము, సముజ్జితము, ధూతను, ఉత్సృష్టము.

విద్యాంసుండు — విపశ్చిత్తు, విదుండు, దోషజ్ఞుండు, సుధి, కోవిదుండు, బుధుండు, ధీరుండు, మనీషి, ప్రాజ్ఞుండు, సంఖ్యావంతుండు, పణితుండ, కవి, ధీమన్తుండు, నూరి, కృతి, కృష్టి, లబ్ధివర్తుండు, విచక్షణుండు, దూరదర్శి.

విపత్తు — ఆపద, ఆపత్తు, బెడద, దెన, చేటు, అంకిలి, చేట్టుటు, గొడవ, ఆశ్రమ, కీడు, అంగలార్పు, గోరము, దోసము, ఇడుగు, అంగడ, అనయము, సంగరము, సంపరాయము, కల, కన్తి.

విల్లు — ఆస్త్రము, ఇష్టాసను, కార్యకము, కోదండము, చాపము, ధనువు, ధన్వము, ధర్మము, విలు, సింగాణి, సింగిణి.

విశాలము — పటపు, పల్లవము, భూరి, ప్రాయము, విగ్రహము, విశానము, విష్ణు, విస్తారము, విరివిడి, వ్యాసము, (విశేషార్థమున) ఉరు, తలము, పృథు(వు), పృథులము, పృథ్వి, బృహత్తు, మహత్తు, విస్ఫుతము, విస్తృతము, విపులము, విశంకటము.

విష్ణువు — నారాయణుండు, కృష్ణుండు, చైతన్యుండు, విష్ణుశ్రవణుండు, దామోదరుండు, హృషీకేశుండు, కేశవుండు, మాధవుండు, స్వభువు, వైత్యారి, పుణ్డిరికాక్షుండు, గోవిన్ధుండు, గరుడధ్వజుండు, ఓతామృరుండు, ఆచ్యుతుండు, శార్ఙ్గి, విష్వక్సేనుండు, జనార్దనుండు, ఉపేంద్రుండు, ఇంద్రావరజుండు, చక్రపాణి, చతుర్భుజుండు, పద్మనాభుండు, మధురిపువు, వాసుదేవుండు, త్రివిక్రముండు, దేవకీందనుండు, కౌరి, శ్రీపతి, పురుషోత్తముండు, కనమాలి, బలిధ్వంసి, కంసారాతి, అఘోక్షజుండు, విశ్వంభరుండు, కైటభశిస్తు, విధుండు, క్రీకత్సలాంభనండు, గదాగ్రజుండు, ముంజకేశుండు, దాశార్హుండు, దశరూపభృత్తు, సోమమూకల గొంగ, చుట్టుకైదువ సోదు, పచ్చవిల్లుని తండ్రి, లచ్చిముగండు, పులుగుతత్తడిరాతు, వలమురితాలుపు, వెన్నుండు, కరివేల్పు, వెన్నదొంగ, నునిగాడ్చుదిండిపానుపున బండెడు మేటి, బ్రహ్మదేవ-తండ్రి, తమ్మికంటి, పదివేపములసామి, పసిండి పుట్టము తాల్పు, కణ్ణివెచ్చెలి, తరిగట్టుదారి, ఆలకాపరి, ప్రేతలమేలువాడు, పాలకడలల్లుండు, పక్కిదాలు ఊడు, రేయంబవలునుజేయకందోయివాడు, మామమామ మొ.

వీరుండు — పిక్కటి, కలి, దిట్ట, తెంపరి, పోటరి, బిరుదు, బంటు, మేటి, మనసరి, మిడిమానిసి, మొనగాడు, వడికాడు, వాడిమగండు, ధీరుండు.

వృత్తాంతము — చరిత్రము, ఉదంతము, వ్రథుత్తి, వార్త.

వృషభము:— లలాయము, వాహద్వి
మము, కాగరము, సైరిభము, అలపోతు,
బసవడు, గిబ్బు, అబోతు, గిత్త,
ఎద్దు, కోడె.

వెండి:— కలభాతము, ఖర్జూరము, దుర్బ
ర్ణము, నిమ్మము, రజశము, రూప్యము,
శుక్లము, శ్వేతము.

వెండుకలు:— అంగజములు, అలక
ములు, కచములు, కుంతలములు, కేశ
ములు, కురులు, చపలములు, చికుర
ములు, నెలకలు, నెలులు, వాలములు,
కిరోరహములు.

వెదుకబడినది— అశ్వేషితము, గవే
షితము, అనిష్టము, మార్గితము, మృగి
తము, సెమక (అరయ) బడినది.

వెదురు— కంశము, త్వక్సారము, త్వచి
సారము, కర్మారము, త్వణభృజము,
శతపర్వము, యవఫలము, వేణువు,
మస్కరము, లేజనము, కంఠకము.

వెనుక— పిదప, తర్వాత, పడవడి,
పిమ్మట, మునుపు, ముందు, మును
మున్ను, తొలి, తొల్లి, తొలత.

వెట్టివాడు— అపస్మారి, ఉన్మత్తుడు,
తిక్క, వెంగలి, వెంబరవిత్తు, వెకలి,
వెడలు, పిజిడి, వేడులు.

వేగము— శీఘ్రము, త్వరితము, లఘువు,
క్షీప్రము, అరము, ద్రుతము, సత్వరము,
చపలము, తూర్ణము, అవిలంబితము,
అశు, చెచ్చెర, వేగిరము, త్వర, సరగ,
వేగ, వైశము, వెసము, వడిగ,
గ్రక్కన, గ్రద్దన, గ్రన్నన,
గొబ్బున, దిగ్గన.

వేడి— అవి, ఉక్కు, ఉడుకు, ఉబ్బు,
ఉష్ణము, ఖరము, ఘర్మము, చుటుకు,
తపము, లేజస్సు, నిదాఘము, ప్రతా
పము, సంజ్వరము, సంతాపము, సెగ,
తెక, తాపము, సెక.

వేగులవాడు— అపసర్పిణి, చరుడు,
చారుడు, గూఢపురుషుడు, పడ
వాడు, ప్రణిధి, యథార్థవర్ణుడు,
వేగిరి, వేగువాడు, వేగు.

వేదము— అమ్మాయము, ఋషి, ఛం
దస్సు, తొంటిబాస, తొలిపలుకు,
నిగమము, ప్రాబలుకు, ప్రామినుకు,
ప్రాజుడువు, మినుకు.

వేపచెట్టు— అరిష్టము, సర్వతోభద్ర,
హింగునిర్యాస, మాలకము, పిచుమం
దము, పిచుమర్దము, నిమ్మ.

వైద్యుడు— వైజ్ఞ, వైవాత్మకుడు,
మందరి, దోషజ్ఞుడు, భిషక్కు, భిష
జుడు, రోగహారి, అగదంకారుడు.

వైశ్యుడు— ఊరవ్యుడు, ఊరుజుడు,
అయ్యుడు, భూమిస్పృశుడు, విశుడు,
గుప్త, కోమటి, బచ్చు, బేరి, సెట్టి.

శంఖము— అబ్జము, కంబువు, కూర,
కైదువు, చిందము, దరము, బూర
గొమ్మ, వలమరి, కుక్తి, సంకు.

శత్రువు— రిశువు, వైరి, సపత్నుడు,
ద్విషత్తు, ద్వేషణుడు, దుర్బుడుడు,
ద్విట్టు, విపత్తుడు, అహితుడు, అమి
త్తుడు, దమ్మవు, కాత్రవుడు, శత్ర
వుడు, అభియోధి, పరుడు, ఆరాలి,
ప్రత్యర్థి, పరిపంథి, భ్రాతృవ్యుడు,
అసహనడు, ద్వేషి, జిహ్వాసువు,

ప్రతిపక్షుడు, విరోధి, అనుహృత్తు,
ప్రత్యవస్థాత.

శని—మన్దుడు, పజ్గుడు, కాగుడు,
ఛాయాఘృత్తుడు, అసితుడు, అర్క-
జుడు, సారి, శనైశ్చరుడు, నూర్య
పుత్తుడు మొ.

శపథము—ప్రతిజ్ఞ, ప్రతిస, పణము,
పరిగ్రహము, ప్రత్యయము, ప్రమా-
ణము, బాధము, సంగరము, సంధ్య,
సత్యము, సమయము, ఆన, ఒట్టు,
బాస, బిరుదు, శపనము.

శయ్య—మెత్త, పెజ్జ, సజ్జ, చక్క,
పక్క, పలుపు, పానుపు, పడక.

శరభమృగము—అష్టపాత్తు, ఆష్టా-
పదము, ఊర్ధ్వపాదము, ఊర్ధ్వలోచ-
నము, అడివపు మొకము, ఏనుగుల
గొంగనూడు, చవుగంటి, చూగంటి,
దచ్చికొళ్ళమొకము, దచ్చియడుగుల
మొకము, మిగండ్రమొకము, సింగపు-
గొంగ.

శరము—పువత్కము, బాణము, విశి-
ఖము, అజిహ్యగము, ఆశుగము, కలం-
బము, మార్గణము, పత్రి, రోపము,
ఇళువు, అమృత, కోల, మురికి, తూపు.

శరీరము—కశేబరము, గాత్రము,
వపుస్సు, సంహసనము, వర్ష్య, విగ్ర-
హము, కాయము, దేహము, మూర్తి,
తనవు, మే, మెయి, మేన, ఒడలు,
మై, మయి.

శర్కర—ఉపల, కలకండ, కండ-
చక్కర, ఖండశర్కర, నవాతు,

పంచదార, పులకండము, రసాల,
సికత, సిత.

శిల—పాషణము, ప్రస్తరము, గ్రావము,
ఉపలము, అశ్యము, దృవత్తు, తాయి,
తా, కల.

శిశువు—పోతము, పాకము, ఆర్యకము,
డింభకము, పృథుకము, కాబకము,
బిడ్డ, నిసుగు, నిసువు, పిల్ల, పూప,
కుట్టు, బుడత, చిలుత, పాప, కూన.

శుక్రుడు—చైత్యగురువు, కావ్యుడు,
ఉశనసుడు, భార్గవుడు, కవి, భృగువు,
అప్సరజుడు, సితుడు మొ.

శుభము—శ్వశ్రేయసుము, శమ్, శివము,
ఆరిష్టము, రిష్టము, భద్రము, కల్యా-
ణము, మజ్జశము, భావుకము, భివికము,
భవ్యము, కుశలము, క్షేమము, శస్త్రము,
లగ్న బాగు, మేలు, లెస్స.

శుభ్రము—అభ్రకము, తెలుపు, తెల్ల
నిది, ప్రకాశించునది, నిర్మలము,
నైర్మల్యము, స్వచ్ఛము, అచ్ఛము,
ఒక గ్రహప్రయోగము.

శూద్రుడు—ఆవరవర్ణుడు, వృషలుడు,
జఘన్యుడు, జఘన్యజుడు.

శూన్యము—అకాశము, అవకాశము,
రోదసి, మేఘపథము, మొయిలదారి,
గగనము, అంతరిక్షము, మరుత్పథము.

శ్రమ—అలయిక, బడలిక, అలపు,
సేద, వడ, అలసట.

శ్రేష్ఠవాచకము—కారూరి, వ్యాఘ్ర,

సింహ, శరభ, వృషభ, పుంగవ,
వరాహ, తల్లజ, ఇంద్ర, చంద్ర,
తిలక, వర, రత్నాదిశబ్దములు,
కన్నాకు, తలకట్టు, మేఘబంతి మొ.

సంతుష్టఁడు—హృష్టఁడు, మత్తుఁడు,
తృప్తుఁడు, ప్రహ్లాన్నఁడు, ప్రము
దితుఁడు, ప్రీతుఁడు.

సంతోషము—మదము, ప్రీతి, ప్రము
దము, హర్షము, ప్రమోదము, ఆమో
దము, సమ్మదము, ఆనందము, శర్మ,
కాతము, కుఖము, హాళి, కాతకము,
ఎలమి, వేడుక, నెమ్మి, సంతసము,
ఇంపు, సొంపు, అలరు.

సంపద—సిరి, లచ్చి, కలిమి, విభూతి,
భూతి, విశ్వర్యము, శ్రీ, లక్ష్మి,
భగము, పదతి.

సంశయము—అనుమానము, అతంకము,
త్రుటి, శంక, ద్వాపరము, యుత
కము, సందియము, సంఘము.

సతతము - సంతోషము, ఎప్పుడూ, ఎడపక,
ఉడుగక, ఎల్లప్పుడూ, నిచ్చు, నిచ్చుల,
సదా, ఆనవరతము, నిరతము, రతము,
ఆజస్రము, ఎడతెగనిది.

సత్యము—నిజము, నిష్కలము, నిక్కము,
తథ్యము, ఋతము, యథార్థము,
నిలువరము, యథాతథము.

సభ—సమజ్య, పరిషత్తు, గోష్ఠి, సమితి,
సంసతి, ఆస్థాని, ఆస్థానము, ఓలగము,
కొలుపు, సదము, ప్రతిశ్రయము.

సమస్తము—విశ్వము, అశేషము,
నిశ్శేషము, సర్వము, కృత్స్నిము,

నిఖిలము, అఖిలము, సమగ్రము,
సకలము, అఖండము, పూర్ణము,
సంపూర్ణము, అనూనము, అవికలము,
అభిన్నము, పుష్కలము.

సమానము—సమము, తుల్యము,
సదృశ్యము, సదృశము, అన్యము,
సాధారణము, ఈడు, దిసుసు, నాటి,
ఎన, దొర, సరి, జోడు, సవతు, మాద్రీ,
మాదిరి, ఉద్ది, జల, తరము, పురుడు.

సమీపము—సకటము, ఆసన్నము,
సన్నికృష్టము, సనీడము, సదేశము,
అభ్యాసము, అభ్యాసము, సవధము,
సమర్థాదము, సవేశము, ఉపకణ్ఠము,
అనికము, అభ్యర్థనము, అభ్యగ్రము,
అభిశము, దండ, చేరువ, దాపు, చెంత,
సరస, చెంగట, ఒడ్డు, దగ్గర, కురంగట,
దగ్గర, కురంట, అండ, పజ్జ.

సముఖము—ముందట, ముందల,
ఎదుట, మ్రోలి, ముంగల, సమక్షము.

సముద్రము—అర్ధి, అకూపారము,
పారావారము, సరితృప్తి, ఉదన్వస్తఁడు,
ఉదధి, సిస్థువు, సరస్వస్తఁడు, సాగ
రుడు, అర్జవము, రత్నాకరము,
జలనిధి, యాదాపతి, అపాంపతి,
అప్పతి, పాదాపతి, పానోధి, పానో
నిధి, మన్నీరు, కడలి, సంద్రము.

సమూహము—నివహము, వ్యూహము,
సందోహము, విసరము, వ్రజము,
స్తోమము, నికరము, వ్రాతము, వారము,
సంఘాతము, సంచయము, సమదా
యము, సమదయము, సమవాయము,
సంహతి, బృందము, నికురుంబము, కద
మ్మకము, వితానము, ప్రకరము, మణ్ణ

లము, చక్రవారకము, పటలము, చక్రము, జాలము, జాలకము, బారు, దండు, దళము, తుటుము, గుమి, కూటు, కూటువ, పదుపు.

సరస్వతీదేవి—వాగధిదేశత, బ్రాహ్మి, భారసి, భాష, వాక్కు, వాణి, పలు కుల వెలది, పొత్తము ముత్రో, నలువ (రాణి) పడఁతి, కలుములకైదలి కోడలు.

సర్పము—పృథాసువు, భుజంగము, భుజంగము, భుజంగము, ఆశీవిషము, విషధరము, చక్రి, వ్యాళము, శరీరపము, కుణ్డలి, గూఢపము, చక్షుశ్రవము, కాళోదరము, ఫణి, దర్శికరము, దీర్ఘ పృష్ఠము, దండకూకము, బిలేశయము, ఉరంగము, పన్నగము, భోగి, జిహ్వ గము, పవనాశనము, లేలిహానము, ద్వీరసనము, వ్యాళము, కుంభీనసము, సారంగము, హరి, సామ, నిడుపఁడు, పడగదారి, గాలిమేతరి, విషదారి, కానరానికాశ్యయది, చిల్వ, వీనుల కంటి, పుట్టదిట్ట, పుట్టకాపరి.

సన్నాప్యసి—భిక్షువు, పరివ్రాట్ట, కర్మద్రు, పారాశరి, మస్కరి, బోడితపసి, కావి పుట్టగోచులసామి, ఇల్లుబాసి తిరుగు, జడదారి, యతి, మని, మాని.

సాటి—ఎన, ఉద్ది, కల్పము, జత, జోక, జోడు, తరము, కుల, కుల్యము, దినుసు, దీటు, దొర, ధర్మము, పాటి, పురుడు, పోలిక, ప్రకారము, ప్రతి, మాదిరి, మాటు, సమము, సదృశము, సదృశము, సమానము, సాధారణము.

సారంగము—ఇజ్జి, జింక, లేడి, కురంగము.

సారథి—నియత, యంత, పాజిత, నూతుఁడు, తుత్త, సవ్యేష్ఠుఁడు, దక్షిణుఁడు, రథకుటుంచి.

సాలెపురుగు—లూత, తస్తువాయము, ఉర్లనాభము, మర్కటము, అష్టాపదము, పట్టుపురువు.

సాలెవాఁడు—తంతువాయఁడు, కువిష్ఠుఁడు, శేతగాఁడు, దేవాంగి.

సింహము—పెడదమోము మెకము, జడలమెకము, ఏనుఁగులగొంగ, మెకముల కొలముసామి, తెల్లదాలు మెకము, తెరనోటిమెకము, సింగము, బొబ్బ మెకము, మృకేంద్రము, పక్షాన్యము, పంచాననము, హర్యక్షము, కేసరి, హరి, కణ్ఠీరవము, గజ"లఘ. పిబ్బదృష్టి, మృగాధిపము.

సిగ్గు—మన్దాక్షు, ప్రీ, త్రప, బ్రీడ, లజ్జ, నాన, సిబ్బితి, పుచ్చటిక, పుచ్చ డీక, బొసుకు, పుయలోట.

సివంగి—తరక్షువు, మృగాదనము, సివ్వంగి.

సీత—కుమారి, భూమిజ, ధరణిజ, జనకజ, జానకి, నాగటిచాలు శేరియతివ, చాలుపేరింటి వూబోడి.

సుదర్శనము—చుట్టువాల, కుడివాల, వట్టువాల, బటువువాల, కేయంచుల వాల, పదినుఱించులవాల, బల్లు వాల, చక్రము, చక్రకాయధము, కంటివాల, కడిదపొగు, గుడుగు కైదువు, గుడుగువా, చుట్టుగురువు.

బటువుకైదవ బటువడిదము, బటువు
గల్గి వేమొనలలుగు (ల్ల) సుడికల్గి
సుడియడిదము, చుట్టలుగు (ల్ల) అరి,
అయుఁడందము

సుందరము—చక్కనిది రుచిరము,
చారు సుషమము, సాధు, శోభనము,
కానము మనోహరము, రుచ్యము,
మనోజ్ఞము, మంజు, మంజుళము,
వామము హరి రమణీయము, కాలి,
మనోరమము, తిప్పనైనది, తియ్యనైనది,
తిన్ననైనది బానైనది నాణెమైనది
విన్నానమయినది, మానయినది,
లెస్సయినది పిన్ననైనది చెన్నైనది,
నలువయినది, చెల్వైనది పొననియది
ఒనరినయది, చొక్కటమయినది
చక్కనిది, సాగనైనది సాంపయినది,
సాంనైనది, కొమరయినది గొనబయినది
తోరమయినది, సింగరమయినది,
మేలైనది, మెచ్చైనది మురువుగలది,
ఒప్పుయినది

సూర్యుడు-నూరుడు, ఆర్యుడు,
అదిత్యుడు, ద్వాదశకాత్యుడు, దివా
కరుడు, భాస్కరుడు అహస్క
రుడు, బ్రహ్మరుడు, ప్రభాకరుడు,
విభాకరుడు, వివస్వతుడు సప్తా
త్యుడు, హరిదత్తుడు, ఉష్ణరశ్మి
వికర్తనుడు అర్కుడు, మార్తాం
డుడు, మిహిరుడు, అరణుడు,
పూషణుడు ద్యుమణి, తరణి,
మిత్రుడు, చిత్రభానుడు, విశో
చనుడు, విభావసువు, గ్రహపతి,
త్విషాంపతి అహర్వతి, భానుడు,
హంసుడు, సహస్రాంకుడు
తపసుడు సవిత్, రవి, కర్మపాక్షి,
తగచ్చుతువు, అంశుమాలి, త్రయీ

తసువు, ప్రద్యోతనడు దినమణి
ఖద్యోతుడు, లోకబాంధవుడు
సురోత్తముడు, ధామనిధి
పద్మినీవల్లభుడు, హరి
తమిషాల్గంటి మగడు, పోరనీలెడు
మొనగాండు పోవుదారి, జగము
చుట్టము, జమునయ్య, జగముకన్న
వెన్నని కలకన్న, వేడివేలుపు
ప్రాస్తతోవల రాయిడికాడు, పలు
నేయు వేలుపు పచ్చగుట్టలగణి
రుడు, వేడివేలుగు రేవెలుజోడు
జంటారుమేనులసామి, చీకటిగొంగ
ఎట్టనివేలుపు ఇవమునూడు, చదలు
మానికము, ప్రాజమవుల జెట్టియ
ఏడుగుట్టయల తేటెక్కోడు
మువ్వేలుపులయిక్క, మొక్కల
దేవర, గాములతేడు జక్కల
తేడు, వేయిచెరులతేడు, వెలుంగల
యెకిమీడు, చైవులసాకిరి, చాయ
మగడు మింటి తెరువరి, హేరి.

సేన—ధ్వజిని, వాహిని పృథన అసి
ని, చువు వరూధిని, బలమ
నైనయము, చక్రిము, అనీకమ, మొన
కటకము, దండు, దళము, ధాత్రి
నాగు, వీడు.

సేవకుడు—ఉపాసకుడు కింకరుడు
కుర్వంతుడు, దాసుడు, పరిచార
కుడు భటుడు, భృత్యుడు అడి
యరి, నవుకరు, పనివాడు, కొలువు
కాడు గులామ, డింగరీడు, డింగ
రుడు, బంటు, బంట్లోతు, బాని
సీడు, లెంక, లేక, కరవు, కర
వుడు

సొమ్ము—ఆభరణము, అలంకారము
పరిష్కారము, విభూషణము, మణి,

నము, భూషణము, తొడవు, రవ
రము.

నెయ్యమి నెమ్మి, నెమ్మిక పొందు,
మాలిను

సోమరి— అలసుండు, అలస్యుండు,
ఆనవుండు, తుండపరిమృజుండు,
మందుండు, కీతకుండు స్వైరుండు.

స్త్రీ—యోషిత, ఆబల, యోష నారి
సీమంతిని వధువు ప్రతీపదర్శిని,
వామ, వనిత, మహిళ అంగన, భీరువు,
కామిని, వామలోచన ప్రమద,
మానిని కాన్త లలన, నితమ్మిని,
సుందరి రమణీ, రామ, క్రాల్గంటి,
పొలతుక, మద్దియ, మగువ వాల్గంటి,
సుదతి పడతి, మచ్చకంటి, అతివ,
యగ్గులి ఇంతి తొయ్యలి, నవల
కలవకంటి నాతి పూబోడి, చిగు
రాకుబోడి, పైదలి మెఱుగుబోడి
ముద్దులగుమ్మ పొన్ని కొమ్మ,
ప్రాయాలు, ఉవిద, తీగబోడి,
చేడియ ఇంచుబోడి అన్నవ వెలది
బోడి బోటి చాన తెఱవ వెలదుక,
లేమ, చెలక, ఎలనాగ, చిలకలకొడికి,
తలిరుబోడి ఆలరుబోడి నెలత,
పొలతి నెలతుక, యోషిత్తు
ఆడుది.

న్నహము— - ప్రేమ, ప్రియము,
హృదయము, సాంగత్యము, మైత్రి,
నెయ్యము, నేస్తము, నేయము

స్వతంత్రుండు—ప్రావృతుండు, స్వైరి
స్వచ్ఛనుండు, నిరవగ్రహుండు.

స్వము— ఖము, త్రిదివము, త్రిద
కాలయము, త్రివిష్టపము, దివము,
దివి, నాకము, వినుప్రచోలు వేగంటి
కచ్చేరి వేబుడెంకి.

హంస— శ్వేతగరుత్తు చక్రాంగము,
మానసాకము మానసాకసము, నల్వ
తేజి పాలును నీరును వేర్పడి
పుంగు అంచ, తెలిపిట్ట

హనుమంతుండు— హనుమానుండు,
అంజనేయుండు వాయునందనుండు,
వాయుపుత్త్రిండు, అనుమంతిగాడు,
అనుమండు పవనతనయుండు, మారుతి,
మారుతాత్మజుండు గాడ్పుమారి.

హిమవత్సర్వతము— హిమవ తము,
అద్దిరాజము, చలిమల, వలిమల,
దుగ్గికన్నయ్య, వలిదిబ్బ కీతనగము,
ముక్కంటిహము.

హృదయము— ఎడ ఎడ, ఎడ్డ, ఎడ్డ
డెండము, మది ఎడ.ద ఉల్లము,
చిత్తము, చేతము, హృదయము,
స్వాస్త్యము, మానసము, మనస్సు
ఇచ్చ తలపు

ప ర్యా య ప దా ను క్ర మ ణీ క

అంకుశము	ఆభీష్టము	ఇంద్రునిభార్య
అంగడి	అమావాస్య	ఇచ్చ
అంగారకుడు	అమృతము	ఇతరము
అంగీకరింపబడినది	అమృలపాది	ఇత్తడి
అంగీకారము	అయిదు	ఇయము
అంతఃపురము	అరటిచెట్టు	ఇప్పకల్లు
అంతయు	అరుగు	ఇల్లు
అందము	అర్జునడు	ఇసుక
అందె	అల	ఈగ
అగరువు	అల్పము	ఈటె
అగపాలివాడు	అనమానము	ఈర్ష్య
అగస్త్యుడు	అశ్వవిశేషములు	ఈశ్వరుడు
అగ్నిజ్వాల	అశ్వినీదేవతలు	ఉంగరము
అగ్నిదేవుడు	అసత్యము	ఉడుము
అగ్రము	అహంకారము	ఉత్తిలేటి
అజ్ఞానము	అకలి	ఉత్సవము
అడవి	అబోతు	ఉదకము
అడవిపండి	అకాశగంగ	ఉపవనము
అడుగుకొనవాడు	అకాశము	ఉపాధ్యాయుడు
అలిశయము	అకు	ఉపాయము
అద్దము	అజ్ఞ	ఉప్పు
అధికము	అట	ఉభయపార్శ్వములు
అధికారము	అటంకము	ఉమియుట
అనుకూలించుట	అముదపుచెట్టు	ఉమ్మెత్త
అనురుడు	అఱు	ఉఱుము
అన్న	అలగ్యము	ఉలిమిరి
అన్నము	అశ్వాస(న)ము	ఉసిరిక
అపరాధము	అసక్తి	ఉడ
అప్పు	ఇంగువ	ఉడుగు
అభిజనము	ఇంద్రజాలము	ఉయల
అభిప్రాయము	ఇంద్రధనుస్సు	ఋషి

ఎండ
ఎడబాటు
ఎత్తైనది
ఎద్దు
ఎనిమిది
ఎముక
ఎఱుపు
ఎలక
ఎలగుగొడ్డు
ఎల్లప్పుడు
ఏడాది
ఏకాంతము
ఏత్రింతపక్షి
ఏడు
ఏడుపు
ఏనుగు
ఏలువాడు
ఐదువరాలు
ఐదవరాలు
ఐరావతము
ఒంటె
ఒకటి
ఒట్టు
ఒడ్డు
ఒరగల్లు
ఒర్పు
ఔషధము
కంచు
కంబళి
కటుకరోహిణి
కట్టబడినది
కడక
కడుపు
కత్తి
కదలింపబడినది

కదలునది
కన్నీరు
కన్ను
కన్య
కపటము
కప్ప
కప్పము
కరుణ
కర్పూరము
కలువ
కలు
కవచము
కవ్వము
కన్నారి
కల్పము
కాంతి
కాకి
కామధేనువు
కామమండ
కావ్యము
కీణము
కిరీటము
కిరీ
కుంకుమపువ్వు
కుంటెనకత్తె
కుండేలు
కుంపటి
కుక్క
కువేరుడు
కుమారస్వామి
కుమారుడు
కుమార్తె
కుమ్మరి
కులము
కులి

కంపు
కేతనము
కేతువు
కొంగ
కొప్పు
కొలది
కొబ్బరి
కొమ్మ
కోడి
కోతి
కోపము
కోయిల
కోరిక
కొంగిలి
క్రొత్తది
క్షుత్రియుడు
క్షుమ
గంగానది
గంధము
గంప
గగుర్పాటు
గట్టిది
గడ్డి
గట్టిలము
గరుత్మంతుడు
గర్వము
గాడిద
గుఱ్ఱము
గూబ
గొట్టె
గొల్లవాడు
గోదావరినది
గోరు
గోవు
గ్రహణము

గ్రామము
 గ్రుడ్డివాఁడు
 చంద్రుఁడు
 చంపుట
 చక్రవాకము
 చాతకపక్షి
 చారుఁడు
 చింతపండు
 చిమ్మట
 చిలుక
 చీకటి
 చీమ
 చీర
 చుంచు
 చూచుట
 చెక్కిరి
 చెట్టు
 చెమట
 చెఱుకు
 చెఱుసాల
 చెఱువు
 చెలికత్తె
 చెవి
 చేప
 చావు
 జందియము
 జగము
 జంట
 జల్లెడ
 జవ్వనము
 జారిసది
 జల్లే
 జీడి
 జూదరి
 జ్యోతిష్కుఁడు

టెక్కుము
 డేగ
 ఠండి
 ఠగరము
 ఠడిసినది
 ఠమ్మఁడు
 ఠరంగము
 ఠల
 ఠలవెండ్రుక
 ఠల్లి
 ఠాంబూలము
 ఠాచేలు
 ఠాడిచెట్టు
 ఠిను
 ఠిరస్కారము
 ఠిరుగు
 ఠంగముస్తలు
 ఠుమ్మెద
 ఠెలుపు
 ఠేలు
 ఠొండ
 ఠొమ్మిది
 ఠోజేలు
 ఠ్రాడు
 ఠ్రాసు
 డయావంతుఁడు
 డయ్యము
 డాడిచేయు
 డాసము
 డారిద్ర్యము
 డాసి
 డాహము
 డిక్కు
 డీపము
 డుఖము

దున్నపోతు
 దూడ
 దేవకాంత
 దేవతలు
 దేవదారు
 దేవేంద్రుఁడు
 దేశము
 దొంగ
 దోమ
 ద్రాక్ష
 ధనము
 ధనుస్సు
 ధృతి
 ధేనుసమూహము
 ధ్వని
 నక్క
 నక్షత్రము
 నఖతము
 నగ
 నడుము
 నది
 నమస్కరించు
 నమస్కారము
 నర్మదానది
 నలుపు
 నాగలి
 నాట్యము
 నానావర్ణసంకరము
 నల్లి
 నాచు
 నామధేయము
 నారి
 నాలుక
 నాలుగు
 నింద

నిచ్చెన
నిడుపు
నిద్ర
నిర్వతి
నీచము
నూయి
నెమిలి
నేయి
నేర్పరి
స్థాయము
పంక్తి
పండుకొను
పందికొక్క
పక్షి
పగలు
పడక
పడుచుది
పడునైనది
పద్మము
పని
పరాధీనుడు
పరిమళము
పరిహాసము
పరుగు
పర్యాయము
పర్వతము
పలుకబడినది
పలు
పల్లెరుచ్చెట్టు
పసుపు
పాపము
పాపి
పార్వతి
పాలు
పావురము

పిచ్చుక
పిడుగు
పిఱికి
పిఱుగు
పిల్లి
పిసినిగొట్టువాడు
పీఠిక
పుట్టుక
పుట్టుమచ్చ
పుణ్యము
పురము
పురీషము
పుత్ర
పుష్పమాల
పుస్తకము
పూర్వజన్మకర్మము
పెండ్లి
పెదవి
పెద్దకత్తి
పెద్దపులి
పెరుగు
పేను
పొందబడినది
పొట్టివాడు
పొడి
పొవు
పొషించు
పారుషము
ప్రధానుడు
ప్రయాణము
ప్రవాహము
ప్రహరకాలము
ప్రహరది
ప్రాప్తి
ప్రియము

ప్రేమ
బంగారము
బండి
బండికన్న
బంధువులు
బకము
బలదేవుడు
బలము
బల్లి
బాణపుములికి
బాణుడు
బుద్ధి
బుద్ధుడు - బుధుడు
బురద
బృహస్పతి
బొట్టు
బోయవాడు
బ్రహ్మచారి
బ్రహ్మదేవుడు
బ్రాహ్మణుడు
భగవంతుడు
భయానకరసము
భర్త
భస్మము
భార్య
భీతి
భుజించుట
భూమి
భోగశ్రీ
భోజనపాత్ర
భోజనము
మంగలి
మంచు
మంత్ర
మజ్జర

మత్తుడు
 మత్స్యము
 మనుష్యుడు
 మన్మథుడు
 మరణము
 మఱుగు
 మఱిచెట్టు
 మహిమము
 మాంసము
 మాట
 మామిడి
 మారేకుచెట్టు
 మార్గము
 మార్గస్థుడు
 మాలవాడు
 మిడత
 మిరియము
 ముందు
 ముక్క
 ముఖము
 మూర్ఖము
 మునగచెట్టు
 ముఱికి
 ముసలివాడు
 మూడు
 మూఁగుడు
 మెడ
 మెత్తనిది
 మెఱుపు
 మేక
 మేఘము
 మేడ
 మేర
 మేఘపర్వతము
 మేషము

మొద్ద
 మొలక
 మొసలి
 మోక్షము
 యజ్ఞము
 యమునానది
 యముడు
 యవ్వనము
 యుద్ధము
 యోధుడు
 రంధ్రము
 రక్షింపబడినది
 రజతము
 రథము
 రమించుట
 రాక్షసులు
 రాగి
 రాజాంతఃపురము
 రాజు
 రాత్రి
 రావిచెట్టు
 రాహువు
 రెండు
 రెట్టింపు
 అంకురాలు
 తాయి
 తెక్క
 లక్క
 లక్ష్మీదేవి
 అవంగపుచెట్టు
 లేడి
 వంకరయైనది
 వంటవాడు
 వంశము
 వచించు

వజ్రాయుధము
 వరుణపాశము
 వరుణుడు
 వర్తకుడు
 వలె
 వస్త్రము
 వానకోయిల
 వాయుదేవుడు
 విగ్రహము
 విఘ్నేశ్వరుడు
 విటుడు
 విడువబడినది
 విద్యాంసుడు
 విపత్తు
 విల్లు
 వికాలము
 విష్ణువు
 వీరుడు
 వృత్తాంతము
 వృషభము
 వెండి
 వెండ్రుకలు
 వెగుకబడినది
 వెదురు
 వెనుక
 వెఱివాడు
 వేగము
 వేడి
 వేపచెట్టు
 వేగులవాడు
 వేదము
 వైద్యుడు
 వైశ్యుడు
 శంఖము
 శక్రువు

శని

శపథము

శయ్య

శరభము

శరము

శరీరము

శర్కర

శిల

శిశువు

శుక్రము

శుభము

శుభ్రము

శూద్రుడు

శూన్యము

శ్రమ

శ్రేష్ఠవాచకము

సంతుష్టుడు

సంతోషము

సంపద

సంశయము

సతతము

సత్యము

సభ

సమస్తము

సమానము

సమీపము

సముఖము

సముద్రము

సమూహము

సరస్వతి

సర్పము

సన్న్యాసి

పాటి

పారంగము

పారథి

పాలెపురుగు

పాలెవాడు

సింహము

సిగ్గు

సివంగి

సీత

సుదర్శనము

సుందరము

నూత్యుడు

సేన

సేవ

సేవకుడు

సామ్య

సోమరి

స్త్రీ

స్నేహము

స్వతంత్రుడు

స్వర్గము

హంస

హనుమంతుడు

హిమవత్సరము

హృదయము

నా నా ర్థము లు

అంకము—స. నాటకమున నొక భాగము, ఒడి, అంకె, యుద్ధము, చిహ్నము, సంఖ్య, భూషణము, ఒకదానియందు వేటొకదాని నాలో పించుట (రూపకము), చిత్రయుద్ధము, సమీపము, మంత్రము, భూజాంతరము, స్థానము, బుద్ధి, అపరాధము.

అంకిలి—దే. ఆపద, తాలుమాలమండలి కీలు, మర్మము, కీలకము, భంగము, నాశము, నిరోధము, విఘ్నము, వ్యాకులము, కలత.

అంకురము—గు. మొలక, జలము, రక్తము, రోమము, మొగ్గ.

అంగజము—స. కామక్రోధాది, మదము, నెత్తురు, వెండ్రుక, రోగము.

అంగద—దే. అంకిలి, కుతూహలము, ఉత్సాహము, మనోవ్యధ, ఉపద్రవము. స. దక్షిణదిక్కునందలి అంజేనగు, (ఁడు) ఒక వానరుఁడు, (ము) బాహుపురి, కేయూరము, ఆపద, దుఃఖము.

అంగము—దే. విధము, అందము. స. అవయవము, దేశనామము, భాగము, శరీరము, సహకారాది గ్రంథాదికము, (వేదాంగములంటివి), ఆప్రధాన విషయము, ప్రత్యయపూర్వక శబ్ద భాగ విశేషము, అటు, ముఖాదిపంచ సందుల అంతర్భాగము, అగ్నము,

హృదయము, సమీపము, తాళప్రాణ భేదము, ఉపాయము.

అంగారవల్లి—స. చిలులేకు, కాసుగు, బండిగురివెండ, గురిజ.

అంగుళము—స. బొటన ప్రేలు, అష్టయవ ప్రమాణము, అడుగులోఁ బండ్రెండవ భాగము.

అంట—దే. కుట్టుడాకు, అనుట, అడ, శరీరము, చెట్టునకు పైనుండుతోలు, గుంపు.

అంటు—దే. తాకు, ముట్టు, మైల, బాంధవ్యము, స్నేహము, తగులకొను, రతిసంగమము, ఆశ్రయించు, పట్టుకొను, కలియు, పొందు, చెందు, మర్దనచేయు, లభించు, నాటుకొను, కలుగు, వెంట్రుకలచిప్పు, పేనుగ్రుడ్డు, చెట్టుకొమ్మనువంచి భూమిలో పాతుట వల్ల నైన మొక్క, ముట్టు (ఆర్తవము), మిత్రుఁడు.

అండజము—స. చేప, పక్షి, పాము, తొండ, బల్లి, ఊసరవెల్లి, గ్రుడ్ధవల్లి పుట్టినది.

అండము—స. గ్రుడ్డు, వృషణము, రేతస్సు, కస్తూరిజనించు తిత్తి.

అంతము—స. అలవాటు, నిశ్చయము, చావు, నాశము, సమీపము, అతి మనోహరమైనది, ఆకారము.

మండుభాగము, మధ్యప్రదేశము, పారము, హృదయము, కడపటిది.

అంతరము—స. ఎడమ, ఇతరము, తారతమ్యము, మధ్యప్రదేశము, కప్పుకొను వస్త్రము, స్వక్రియము, కనపడకుండుట, విశేషము, మర్యాద, అనసరము, దానికొఱకు, వేటొకటి, సమానము, మనస్సు, దశ, భేదము, పరమార్థ, రంధ్రము, సమయము, వెలుపలి.

అంతశయ్య—స. స్మశానము, మరణము, ధూళయ్య, చిలి, పాడె.

అంతస్తు—త. మిదై, తారతమ్యము, ఒకటిపై నొకటిగానున్న కట్టడము, కక్ష్య.

అంతస్థములు—స. య, ర, ల, వ, లః.

అంతేవాసి—స. కిఘ్యండు, సమీపముననన్నవాడు, మాలవాడు, పాలిమేరకడ నుండువాడు.

అందు—జే. పొందు, తాకు, పడయు, ఆక్కడ, ఒక ప్రత్యయము.

అందుకము—స. అందె, సంకల, వీనుఁగు, సంకల.

అందువు—స. సంకల, వీనుఁగు సంకల, అందె, అందుగుచెట్టు.

అంధము—స. చీకటి, గ్రుడ్డిది, అంధునిజేయునది, నీరు, నష్టద్రవ్యలాభాదికము తెలుపురాక.

అంబరము—ఆకాశము, వస్త్రము, పాపము, ఆశస్వారము, వ్యసనము, దూది, అభ్రకము, గంధద్రవ్యము.

అంబరీషుండు—స. బాంబుండు, కివుండు, విషువు, నూర్యుండు, ఒకరాజు, (ము) తృణము, వర్షము, యుద్ధము, మంగలము, ఇప్పచెట్టు.

అంబిక—స. తల్లి, కాకిరాజు కుమార్తె, పార్వతి, మేనమామభార్య, మేనత్త, కటుకరోహిణిచెట్టు.

అంశుమంతుండు—స. ధనవంతుండు, ఒకరాజు(దిలీపుని తండ్రి), నూర్యుండు.

అంసము—స. మూపు, పాలు, పంపకము.

అకరణి—స. ఆకాభంగము, చెయనిది, స్వాభావికము, పాపము, తిట్టు, తప్పిపోవుట.

అక్కజము—త. ఆశ్చర్యము, ఆశక్యము, అధికము.

అక్కర (అ)—జే. ప్రయోజనము, లోపము, ప్రేమ, కష్టము, కోరిక, అనురాగము, చెలిమి, శ్రద్ధ, కార్యము, అవసరము.

అక్షము—స. తాండ్ర, బండి, రుద్రాక్షపూస, పదునాఱు మొదలైన మాషములయెత్తు, ధనాదినిమిత్తమైన కలహము, ఎలుఁగుబంటి, కత్తులసాన, నారికేళపు మొవ్వు, బండియిరుగు, సొగలాల పాచిక, బాదము, బండికల్లు, బ్రహ్మజ్ఞత్వము, కణితక్రిందిభాగము, డోక, తులాదండము, సర్పము, వ్యాపించుట, ఆత్మ, కేశము, ఇంద్రియము, సౌవర్చలఁగము, మైలతుత్తము.

అక్షరము—స. పరబ్రహ్మము, అక్షరము, నాశములేనిది, గగనము, ఒకకాలమానము, నీరు, కత్తి, ఓంకారము,

మాఱిది ముక్తి, ధర్మము ప్రకృతి,
తపస్సు యజ్ఞము.

అక్షోభము—స కలత లేకపోవుట,
ఏనగును గట్టు స్తంభము.

అగదము—స. రోగములేనిది, పలుక
నిది ఆయుర్వేదమున విషాదులకు విగు
గుడు చెలుపు భాగము మందు ఆరో
గ్యము

అగము—స. కదలలేనిది, సప్తసంఖ్య
వసనాభి చెట్టు పర్వతము, పాము

అగస్తీ—స. అగిపెచెట్టు అగస్త్య
వంశస్త్రీ ఒక నక్షత్రము అగస్త్యుడు.

అగ్రము—స. చివర ఆధారము
గుంపు ఊర్ధ్వము, ఫల పరిమాణము
అధిక ఫలము, అలంబనము, సమీపము
మొదటిది, ముఖ్యము, ఎదురు

అఘాయువు—స పాము, కాకి,
చామరము, కత్తి, పాపస్వభావము,
పాప స్వభావము కలవాడు
ఎల్లప్పుడును పాపము చేయువాడు

అచలము—స పర్వతము, మేకు,
చలింపనిది, వస్త్రపు చెలగు, లోకము,
చిదాకాశము.

అచ్చు—త. ముద్ర, శుద్ధము, పాలె
వాని పనిముట్టు ఆదర్శము, కరువు,
గుర్తు, పద్ధతి, స్పష్టము, నిజము, పాచిక,
తగినది, ఇరుగుమ్రామ, పూచీపడు,
ప్రచీనము.

అజితుడు—స బ్రహ్మ, విష్ణువు శివుడు,
జయింపబడనివాడు, బుద్ధుడు.

అజిరము—స. అంగణము, కప్ప, గాలి
దేహము శబ్దాదివిషయము నమ్రము
సూర్యధాటి తెల్లవట్టివేరు తెప్ప.

అజుడు—స. బ్రహ్మ విష్ణువు శివుడు,
మన్మథుడు చంద్రుడు జీవుడు,
భగవంతుడు ఒక ఋషి, సూర్య
వంశపు రాజు

అజ్జ—దే పాదము, నేర్పు, అక్షగు
జాడ, పాదప్రమాణముగల నేల,
తగినది, సమయము, బలీ.

అటమట—దే దుఃఖము, మోసము,
ఆసత్యము, వ్యర్థము

అట్టము—స వంటకము, వంటచెలకు
మేడవెనకటియిల్లు, వధ, హింస
శుష్కమైనది పట్టువస్త్రము, మేడ,
వేషము అతిశయము, వెల్లువ, త. వేద
కాండము.

అట్టెడ—దే. తట్ట జల్లెడవంటి తడిక,
వంతెన, గోనెనంచి, పాలికట్ట కోట
లోని భాగము.

అణువు—స చిరువడ్లు అల్పము
రేణువు

అతర్కణము—త. నేరము, దుర్మార్గ
ర్ణము, శూన్యాంశము, మట్టుమీరిన
కార్యము.

అతిగంధము—స. ఎక్కువ పరిమళము
గలది, గంధకము

అత్యయము—స. అతిక్రమము, చేటు,
జోహారు, అపరాధము, మహాపాద,

పాపము, కష్టము, శిక్ష, దుఃఖము
లేకపోవుట, ముగింపు, మరణము,
దోషము.

అద్రి—స. పర్వతము, వృక్షము,
మార్మడు, సప్తసంజ్ఞ.

అధిష్ఠానము—స. బండికన్ను, ఆధి
కారము, రాజ్యము, పట్టణము,
ధాన్యాగారము, ఆరోపణము, వ్యవస్థా
కరణము, విచక్షణము, వర్తకము,
ఆక్రమించుట, ప్రభావము.

అధ్యక్షుడు—స. త్రోవ, చతుష్పథము,
కొలను, దూరము, ప్రయాణము,
ఆకాశము, ఉపాయము, సాధనము,
వేదశాఖ, మకాము, నిద్రయందు
శత్రువులు పై బడుట.

అనంగము—స. అకాశము, హృద
యము.

అనంత—స. భూమి, పార్వతి, ఒకటి,
ఆకాశము, అతులేని సంఖ్య, వాయవ్య
దిక్కు, దూలగొండిమొక్క, అతు
లేనిది, నిత్యము, విష్ణు శంఖము,
మేఘము, ఆద్రభకము, శ్రవణా
నక్షత్రము, ముక్తి, పరబ్రహ్మము,
తిప్పరీతి, గజిక, ఉసిరికచెట్టు.

అనంతరుడు—స. కేళుడు, విష్ణువు,
తుదలేనివాడు, వాసుకి, మేఘుడు.

అనయము—స. అశుభము, నీతిలేనిది,
దురదృష్టవంతము, పాచికలతో ఆడు
ఆట, అపద, దురదృష్టము, ద్యూతాది
వ్యసనము, అపరాధము, దే. ఎల్లప్పుడు,
మిక్కిలి, పలుమారు, కేవలము,
తప్పక.

(10)

అని—దే. యుద్ధము, సేన, అన్ని,
ప్రకారము తెలుపునవి, అల్లకమొదలు,
తలచుటను, కారణమును, ప్రసిద్ధి,
పరికి.

అనీకము—స. యుద్ధము, సేన, గుంపు.

అనంగు—దే. ముఖ్యుడు, స్నేహి
తుడు, ప్రియురాలు, సహాయుడు,
ప్రేమ, ప్రీతి, మొదటిది, ఇంపు.

అనగలిము—త. ఆనుకూలము, సహ
నము, సహాయము.

అనవు—దే. ఉపాయము, నేర్పు,
సామర్థ్యము, వశము, అవకాశము,
అనుకూలము, యుక్తము, విధము.

అనూకము—స. కులము, కార్యకము,
సాధనము, సమ్మతి, వంశము, వెన్నె
ముక, పూర్వజన్మము, స్వభావము.

అన్నెవ—దే. అల్పము, భార్య,
చిన్నది, దుర్బలడు, అడుది.

అన్నెము—త. ఇతరము, పాపము,
అన్యాయము.

అపక్రమము—స. క్రమ భంగము,
పరుగెత్తుట, తప్పుటడుగు వేయుట,
యుద్ధమునుండి పాటుట.

అపదేశము—స. కపటము, ఖ్యాతి,
పదము, గుణి, మిష, నీచస్థానము,
వచించుట, కారణము, నెపము,
నిమిత్తము.

అపభ్రంశము—స. అపశబ్దము, భాషా
విశేషము, బాటుట.

అపరమా—స. ఇ త ర ము, గజపృష్ఠ
భాగము, అల్పార్థము, చివరిది, సమీప
మందుండునది, క్రిందిది, మీదిది.

అపరాజిత—స. పార్వతి, ఒక మంత్ర
విద్య, ఈశాన్యము, ఒకయోగిని, విష్ణు
క్రొంతము, తక్కిల, బ్రాహ్మి,
సల్ల సేలగుమ్మడు.

అపరాజితుడు—స. జయింపబడని
వాడు, శివుడు, విష్ణువు, ఏకాదశ
రుద్రులలో నొకడు.

అపరాధము—స. దండుగ, దండన,
నేరము, నెరసు.

అపవర్గము—స. మోక్షము, ముగింపు,
దానము, నెఱవేటుట, విడుచుట,
కార్యము.

అప్పగించు—త. చఱచు, గ్రహించు,
కప్ప, పట్టుకొను, క్రమ్ము, రాచు,
తమకించు, అద్దు, మెత్తు, తుడుచు,
తాకు.

అబ్దుము—స. తామరి, కర్పూరము,
నీటబుట్టినది, నూలుకొట్టు, ఉప్పు,
శంఖము, ఎఱ్ఱగన్నేరు, కల్పకృత్ము,
నీరు ప్రబులి, ముస్త.

అబ్దుము—స. వత్సరము, అద్దము,
కొండ, తుంగ, మేఘము, ఘటము,
దుగ్గము.

అభిఖ్య—స. పేరు, కీర్తి, శోభ,
చెప్పుట, తుల్యతక్షణ.

అభిజనము—స. ఆకరము, కులము,
విరుదము, స్తోత్రము, కీర్తి, జన్మదేశము,

వంశపారంపర్యముగ వచ్చుచిహ్నము,
పరిజనుల, గోత్రము.

అభినివేశము—స. చారవ, గ్రహణము,
పట్టుదల, బలవంతము, అభిప్రాయము,
తాత్పర్యము, క్రద్ధ, క్రేమ, అభిలాష.

అభిమానము—స. గర్వము, క్రేమము,
జ్ఞానము, పగలేర్చుకొనుట, మానము,
సంరక్షణ, హింస, ప్రార్థన.

అభియోగము—స. ఎదుర్కొనిపోయి
ఆక్రమించుట, దాడి, పూనిక,
కాపము, శపథము, అమృతసావము,
పాండిత్యము, అసక్తి, అడ్డగించుట,
అవమానము, సుధాద్రవము, అపకీర్తి,
అపవాదము, వ్యాజ్యము.

అభీకుడు—స. శివుడు, కవి, ఉత్సా
హము కలవాడు, ప్రేయఁడు, రాజా,
నాథుడు. నిర్భయుఁడు, కామ
కుడు, దుష్టుడు, విటుడు.

అభీషువు—స. కిరణము, పగ్గము.

అభ్రము—స. ఆకాశము, స్వర్గము,
మన్న, కర్పూరము, రెల్లగడ్డి, ఒక
ధాతువు, ధూమజాత నిరలమేఘము,
కౌంతియుతము, బంగారము, మబ్బు,
అభ్రకము.

అమృతము—స. మధ, నేయి, పాలు,
మజ్జిక, మధురము, మోక్షము, ఉద
కము, మృతిలేనిది, స్వర్గము, సోమ
రసము, యజ్ఞశేషద్రవ్యము, చావు
లేకుండఁజేయునది, స్వాదుపదార్థము,
విషహరి, ఒకయోగము, అయాచిత

అభ్యవస్తువు, నూర్యుని ఒక రుణము, యతి సంప్రదాయ జ్ఞానార్థచిహ్నము, ఆహారము, బంగారు, పాదరసము, విషము, ప్రకాశము, వసనాభి, పర బ్రహ్మము.

అమృతము—జే. స్త్రీదేశక, పూజ్య రాసైన స్త్రీ, స్నేహకము, స్నేహక రోగాధిష్ఠనదేశక.

అయనము—స. మార్గము, మోక్షము, అధ్వర్యము, గతి, నైవ్యవ్యూహ ప్రవేశద్వారము, స్థానము, నూర్యుని దక్షిణోత్తర దిశలపోక.

అయ్య—త. తాడీ, పూజ్యుడు, వాసిర్యార్థకము, ప్రక్షార్థకము.

అయ్యవారు—జే. పూజ్యుడు, ఉపాధ్యాయుడు.

అరిందముడు—స. శత్రుసూతుడు, నూర్యుడు, గరుత్మంతుడు, యుద్ధమున భీతిలేనివాడు.

అరిష్టము—స. కీడు, పురిటిల్లు, మజ్జిగ, జేకోపద్రవము, కాకి, వెల్లులి, కల్లు, కుంకుడు చెట్టు, రావులుగను, వేప చెట్టు, అశుభము, మరణచిహ్నము, రాగి, హింసించబడనిది, ఉపద్రవ రహితమైనది, శుభము.

అరుణము—స. ఎఱుపు, కాంతి, రాగి, కపిలవర్ణము, సంధ్యారాగము, కుంకుమము, ధ్వనిరహితమైనది, బంగారము, కుంకుమము, సింహురము, శుక్లద్రవ్యము, క్షుత్రియవర్ణము, పాయంకాలపు మబ్బు.

అరుణుడు—స. నూర్యుడు, నూర్య పారథి, అనూరుడు.

అరోచకము—స. రుచింపకుండుట, ప్రకాశింపనిది, అసహ్యము, ఒకరోగము, ఆకలి లేమి.

అర్కము—స. సుటికము, తెలుపు, జల్లేడు, రాగి.

అర్కుడు—స. నూర్యుడు, ఇంద్రుడు, ఆన్న.

అర్జునము—స. బంగారు, వెమిలి, తెలుపు, వెండి, కంటివ్యాధి, ఒక చర్మవ్యాధి, తెల్లనిది, ఏలుమద్ది, కసపు.

అర్థము—స. శబ్దార్థము, శబ్దాది విషయము, కారణము, ధనము, అప్రవృత్తి, న్యాయము, కార్యము, పదార్థము, ఆక్రమ, యాచన, విధము, వ్యవహారము, రాజ్యపరిపాలనాతంత్రము, తిరోగమించుట, ఒక పురుషార్థము, మృత్యువాదాది వస్తువు.

అర్థి—స. కోరిక, వాది, యాచకుడు, ఇష్టము, స్నేహము, ఆసక్తి, భక్తి, పోట్లాడువాడు, యక్షసేవకుడు, అనుసరించి బ్రతుకువాడు, సేవకుడు, ధనకుంతుడు.

అర్థముడు—స. నూర్యుడు, పితృదేశకలలో నొకడు, ద్వాదశాదిత్యులలో నొకడు.

అర్థుడు—స. కోమటి, ప్రభువు, అంతఃపురపు కావలివాడు, పూజ్యుడు.

అతి—త. సగము, భేదము, కొఱత,
మోసము, కీడు, చింపి దే. సంశయము,
చినుగు గది.

అట్టు—దే. కంఠము, పశువుల మెడ
వంపు, ముందుభాగము, ఉపకంఠము,
సమీపము.

అలక—స కుచేరుని పట్టణము, కేశరు
మంగురు

అలము — దే కిఞ్ఘము చుట్టుకొన,
కాగిలించు, ఒత్తు పూయు, అక్రమ
ణము, కాకవిశేషము, కలుపుగడ్డి,
స తేలకొండి, అరిదళము.

అలక—దే కొపము, ద్రోహచింత,
సన్నము, తేలిక.

అవగీతము—స. ప్రసిద్ధమైన నింద,
కయ్యము, వికృతముగాఁ బాడుట
వికృతముగాఁ బాడఁబడినది, దూరఁ
బడినది, చెప్పఁబడినది, పలుమాటు
చూడఁబడినది, వాదములేనిది, గొప్ప
రాజ్యము.

అవఘటము—దే. వ్యాపనము, అకృ
త్యము, అసాధ్యము, శక్తి, సామ
ర్థ్యము, హెచ్చు.

అవటము—స. రంధ్రము, గొయ్యి,
కంఠకయ్యెడి నిమ్నప్రదేశము, వంచన,
దున్నినభూమి, నూయి, పక్షిపిల్లి.

అవతారము—స. జన్మము, నీళ్ళరేవు,
కోనేలు, దాటుట, ప్రవేశము, శరీ
రము, వసంతము, దిగుట.

అవదాతము—స. మ నోజ్ఞము
తెల్లనిది, పచ్చనిది తెల్లన, పచ్చన,
స్వచ్ఛము క్రేష్ణము ఖండింపఁబడినది

అవష్టంభము—స అశ్రయము,
గర్వము, ప్రయత్నము, ప్రారంభము,
అడ్డు పూత, సమీపము, కుండ,
బంగారము నిశ్చేష్టత్వము.

అవసరము—స సమయము అవకా
శము, కురియుట, తర్కసంగతి,
ప్రస్తావనము మంత్రభేదము, రహస్యా
లోచనము, అవశ్యకము, నైవేద్యము,
అగత్యము విశ్రాంతి.

అవస్కరము—స. రథాంగము, మలము,
గూఢము, గుదము పాదుక, సుర్మ
స్థానము.

అవిధి—స. సంకటము, అక్రమము,
ధర్మశాస్త్ర విరుద్ధము, కష్టము.

అవ్యక్తుడు—స. విష్ణువు, శివుడు,
మన్మథుడు, మూర్ఖుడు పరమాత్మ.

అవ్యధ—స. కరకచెట్టు, మెట్టతామర,
సొంటి, దుఃఖములేమి, సర్పము.

అవ్యయము—స. శుభము, కాశ్యతను,
మారనిది, పరబ్రహ్మము సమస్తము,
ఒకరెక్క, వ్యయము లేనిది, ఒక
శబ్దసంజ్ఞ

అవ్య—త తల్లి, తల్లితల్లి, తండ్రితల్లి,
పూజ్యురాలు, వృద్ధస్త్రీ.

అశ్శంతము—స ప్రాయ్యి, తేత్రము,
అశుభము, మరణము వాద్యులేనిది.

అసలు—దే. బురద, మూలధనము,
అధికము.

అసిపత్రము—స. కత్తియొఱు, చెఱుకు, ఒక నరకము.

అసుర—స. వేళ్య, రాక్షసుడు, ఒక రాశి, రాత్రి.

అసురము—స. ఏనుగు, మాలకాకి.

అస్త్రము—స. బాణము, ఆయుధము, యజ్ఞప్రయోజ్యమైన ఒక మంత్రము, కత్తి, కల్లు.

అస్రము—స. కన్నీరు, నెత్తురు, బాధ, కోణము, కేశము.

అహి—స. పాము, సీసము, శత్రువు, వస్త్రాయుధము, భూమి, అశ్లేష, పృథ్వాసురుడు, నూత్యము.

అహిద్విషము—స. నెమిలి, గరుడ పక్షి, మంగిస.

అహిభుక్కు—స. నెమిలి, మంగిస గరుడుడు.

అశి—స. తుమ్మెద, లేలు, వృశ్చిక రాశి, కోయిల, కాకి, కలు, నిర్మలాంతరిణుడు, అనకట్ట, నొసటి యెముక, పంక్తి, చెలికత్తె, సమాహము.

అశీకము—స. అప్రియము, బొంకు, నుగురు, అకసము, బాణము, శుక మైఘనము, నొసలు, సారహాసము.

అగ్రహము—స. శోపము, పట్టుదల, అక్రమించుట, నిగ్రహము, ఆసక్తి, తీసికొనుట, నిర్బంధము, అనుగ్రహము, అపేక్ష, అక్రమము, గ్రహణము.

అజి—స. యుద్ధము, తుణకొలము, చదువగు నేల, అనిరుద్ధుడు.

అడంబరము—స. గజఘోంకారము డంబము, తూర్వారావము, సంతోషము, ప్రారంభము, తొందరపాటు, ఉఱుము, పట్టుకేశము, డింభము.

అత్క—స. మనస్సు, పరమాత్మ, అద్వి, దేహము, జీవుడు, ధైర్యము, స్వభావము, ప్రయత్నము, గాలి, నేత్రాది దశేంద్రియములు, తనకు సంబంధించినది.

అత్కభువు—స. బ్రహ్మ, మన్మథుడు, శివుడు, విష్ణువు, బుద్ధి, కుమారుడు, కూతురు.

అభాసము—స. లేనిదున్నట్లుతోచుట, ప్రతిబింబము, వాస్తవ రహితముగా ఒకటి మఱియొకదానివలె కనబడుట, పోలిక, ప్రకాశము.

అమోదము—స. సం తోషము, సమృద్ధి, పరిమళము.

అయతనము—స. గృహము, సానము, యజ్ఞ మొనర్చుచోటు, దేవాలయము, బౌద్ధాలయము, దేవతరువు.

అయత్తి—స. నిడుపు, సంగమము, శక్తి, పని, నిగ్రహము, ఋషి, దినము, లాభబడినవాడు, మర్యాద, ఆదాయము, ప్రభావము, రాగలకాలము.

అరభటి—స. నేర్పు, ఒక కావ్యవృత్తి, ప్రాంత.

ఆరాధనము—స. పూజ, వంట, మాట, ప్రాప్తి, సంపిద్ధి, సంతోషించుట.

ఆర్తి—స. ఓడ, బాధ, మనో కృధ, రోగము, అపద, కీడు, వింటికొన.

ఆఱు—జే. ఒక సంఖ్య, నశించు, తగ్గు, ఎందు.

ఆరోహణము—స. ఎక్కుట, నిచ్చెన, మెట్టు, నాట్యరంగము, ఎత్తుట, మొలకెత్తుట.

ఆరోహము—స. ఎక్కుట; స్త్రీల పిఱుడు, మొలకెత్తుట, ఊడ, ఒక పరిమాణము, ఎత్తు, నిడుపు.

ఆలి—స. శ్రేణి, చెరికలై, తుమ్మెద, గుంపు, అనకట్ట, శుద్ధాంత రంగము గలది, వృశ్చికరాశి, కాకి, కోయిల, కల్లు, నొసటియెముక, లేలు (జే.) హీనము, గలి, పెండ్లాము.

ఆవరణము—స. ఆచ్ఛాదనము, ఇంటి చుట్టునుండు ప్రదేశము, రక్షించు కొనుటకు పాధనము, అడ్డు, చాలు, మూత.

ఆవర్తము—స. గుట్టునుడి, నీటినుడి, శరీరమందలి నుడి, గాలి నుడి, పాతము యొక్క వల్లె, ఒక మణి, ఆలోచనము, సందేహము, మాషిక ధాతువు, గుండ్రముగా తిరుగుట, లోహాదులను కరిగించుట, ఆవర్తకమును చేయుము.

ఆవాసము—స. విత్తుట, చెట్లపాచు, నిమోన్నతభూమి, గాజు, మరుగు, ముఖ్య హోమము, గోనె, గంప, గరిసె, బాధపెట్టుట, పరరాష్ట్రాచింత, ఓడమాలి, కృధ, మంగలిపని.

ఆవాహనము—స. ఆహ్వానము, మంత్రములతోఁ బిలుచుట, దైవశక్తిని విగ్రహాదులయందుఁ బ్రవేశింపఁ జేయుట.

ఆవి—స. మట్టిది, గర్భిణి, కనిపించినది, ప్రసవవేదన, జే. ఆది, తాపము, పంటలకు పట్టు ఒక చీడ, క్వాస.

ఆశ—స. ఓక్కు, కోరిక.

ఆశయము—స. ఆభిప్రాయము, మనస్సు, పడకయిల్లు, జంతువులను బట్టుటకు శ్రవ్య గొయ్యి, చెఱువు, నిధి, ఆధారము, విశ్రాంతి.

ఆశీస్సు—స. ఆశీర్వాదము, పాము కోరి, స్తోత్రముచేయుట, ఇచ్చు, మంచిపని, హితముకొరుట.

ఆశుగము—స. గాలి, బాణము.

ఆశ్రమము—స. బ్రాహ్మచర్యము మొదలయతి నంప్రదాయ భేద బ్లానార్థ చిహ్నము, నానిపల్లె, పర్ణికాల, మరము, అడవి, గుడిసె, పాఠశాల.

ఆశ్రయము—స. ప్రాపు, ఇల్లు, ఆధారము, సహాయము, సమీపము, సంబంధము.

ఆశ్రీవము—స. అంగీకారము, ప్రతిజ్ఞ, వాగ్దానము, ఒడంబడిక, తప్పకజేయు.

ఆమాధము—స. ఒకమాసము, మలయ ప్రవృత్తము, బ్రహ్మచారి ధరించెడు నాగకొల.

ఆసనము—స. ఓట వీరగుమూపు,
చాప, యోగాసన విశేషము, దేశ
కాల పరిస్థితుల ననుసరించి దండెత్త
కుండుట, ఏడియు నక్కరలేకపోవుట,
వేసినచెట్టు, స్వస్తికాద్యాసనము.

ఆస్కందము—స. యుద్ధము, తిర
స్కారము, ఇంకుట ఎక్కుట హిం
సించుట, ఆశ్వగతి విశేషము, మీదఁ
బడుట, అదుముట, అనాదరము,
ముట్టడి

ఆస్తరణము—స. ఆసనము, ఎఱ్ఱకంబళి,
వీరగుపై పగచు కంబళి, పఱపు
పఱచినది.

ఆస్థ—స. ఉనికి, ప్రయత్నము, ఆద
రము, ప్రతిజ్ఞ, ఊత, అనుభవించుట,
తాత్పర్యము, పూర్వ మనుభవించిన
దానిని మరల కోరుట, కోరిక,
లక్ష్యము, ఆస్థానము.

ఆస్పదము—స. ఉనికి, చోటు,
అగ్నుదశమ స్థానము, ఉచ్చస్థితి,
కార్యము, వంశము.

ఆస్రనము—స క్లేశము, తపస్సు, ప్రవ
హించుట, లాలాజలము, త్పతము,
అన్నము ఉడుకునప్పటి నరుగు.

ఆలి—స. పంక్తి, చెలికత్తె, లేలు, నిర్మల
మైన మనస్సుగలది (చూ. ఆలి.)

ఇంద్రుడు—స. దేవేంద్రుడు, శ్రేష్ఠుడు,
ఇంద్రు డవలకు నాదిత్యుడు,
ప్రభువు, శేషుడు, తాత్పర్యము.

ఇడ—స. ఒకనాడి, భూమి పెండ్లాడు,
నేల, వాక్కు, స్వరము వేచి,

రిన్నము, శ్రేగు పురోదాశపాత్రము
అవు

ఇరుడు—స. నూర్కుడు, ప్రభువు,
సంపన్నుడు, పోషకుడు, భర్త.

ఇబ్బంది—దే. కష్టము, మిక్కిలి నిర్బం
ధము మూర్ఖుడు, పెద్దపులికిని చిలుక
పులికిని పుట్టినపులి అని కొందరు,
అడవిపందికిని ఊరపందికినిబుట్టిన పంది
అని కొందరు.

ఇమ్ము—దే. ఇంపు, స్థానము, ఉపా
యము, అనుకూల్యము, సుఖము,
యత్నము, వికాలము, నష్టము, ఆవ
కాశము, అశ్రయము, గృహము.

ఇర—స. సరస్వతి, ఉదకము, భూమి,
కల్లు, నేతిధార, సేనాముఖము మాట.

ఇష్టము—స. యజ్ఞము, యథేచ్ఛము,
వాంఛితము, ఈఁబడినది, ఇటుక,
యజంపఁబడినది ఉపనయనాది సంస్కా
రము ఆతిథ్యాది విహితకృత్యము,
ప్రియమైనది, పూజంపఁబడినది.

ఇళ—స. తావు, మాట, భూమి, బుధుని
భార్య (చూ. ఇడ)

ఈగు—దే ఓడు, చనిపోవు, అలయు,
చొచ్చు తీర్పు దాగు, తొలగించు.

ఈడు—దే ఈడుట, దాటు, ఈత
చెట్టు, తడి, చలదనము, వాయువు.

ఈడేటు—దే. వృద్ధిపొందు, సిద్ధించు
ప్రథమ రజస్వలయగు.

ఈశ్వరుడు—స. ప్రభువు, శివుడు
పరమాత్మ, ధనవంతుడు, మన్మథుడు
భర్త, శత్రుడు, శ్రేష్ఠవాచకము.

ఉత్కము—దే. శౌర్యము, ఒకలోహము, గట్టితనము, గాలిలేక కలిగడితాపము, పొగరు, వేగము, క్రూరము, నశించు.

ఉగ్గడించు—త. చెప్ప, మ్రోగు, పలుకనారంభించు.

ఉచ్చము—గ. పొడవు, ఎత్తు, గ్రహ గతియొక్క పైభాగము.

ఉత్కర్షము—స. ఆతిశయము, పైకి లాగుట, శ్రేష్ఠత్వము, ఆభివృద్ధి, డంబము, సంతోషము.

ఉత్క్రోశము—స. నలుపు, ఎటు పైన ముక్కు కాళ్ళు గల మాంస, కాకి, లకుముకిపిట, గోరువంక, దీర్ఘ కోపము, అధిక కోదనము, చాటుట, ఆర్తకంఠస్వని.

ఉత్తరము—స. జాబు, ఒక దిక్కు మీదిది, దాపటిది, దాటు, ఒక అలంకారము, ఆగ్ని, సమాధానము, శ్రేష్ఠము.

ఉత్థానము—స. లేచుట, నాటకాంగ భేదము, బంధనము, పొయ్యి, కోరిక, యుద్ధము, పదార్థము, మలోత్సర్జనము, మగింపు, మంగిలి, పుస్తకము, బయలు దేరు, ఇల్లు, పైస్థము, సంతోషము, ప్రయత్నము, ఉన్నతి.

ఉత్పలము—స. కలువ, నల్లకలువ, చెంగలువకోస్తు, నల్లగుగంధిపాలచెట్టు, పిడక, కాకికూఠ, పాతాళము, కాల్చుటకై మాంసమునకు గ్రుచ్చిన యిసుపకడ్డి, మాంసములేనిది.

ఉత్సర్గము—స. త్యాగము, విచ్చల విడిగాఁ దిరుగవిడుచుట, గుడము, వృద్ధిపొందుట, హింస, కీడు, న్యాయము, కోరిక, పొడవు, దాన పంచక ములో నొకటి.

ఉత్సాహము—స. సంతోషము, ప్రయత్నము, బలము, కోరిక, పట్టుదల, ప్రభుశక్తి, ధైర్యము, దారము, వీర రస స్థాయీభావము, ఒక వృత్తము, సౌఖ్యము.

ఉదకము—స. నీరు, కలువ, మొల్ల, యోనిమూల ప్రదేశము, పంచామృత ములలో నొకటి.

ఉదాత్తము—స. వేదాచ్ఛాగణలో నూర్ధ్వస్వరము, ఒక అలంకారము, అధికము, పెనుమద్దెల, ఎత్తైనది, ఈవి, గౌరవము కలది, ధారాళము.

ఉదుంబరము—స. రాగి, గడప, మేడిచెట్టు, పూలగురిచెందచెట్టు, వాన ప్రస్థాశ్రమభేదము, కర్షమను మాన విశేషము, కుష్మము.

ఉద్భాటనము—స. భేదనము, ఏతము, ఎత్తుట, తెఱచుట, చెప్పట, తాళము చెవి.

ఉద్వర్తనము—స. నలుగుఁ బిండి, అతిక్రమించిన నడతకలది, దొరలుట, నలుగుపెట్టుట, వృద్ధి, విలేపనము, ఒర పిడి, ఎగయుట.

ఉద్వహనము—స. పెండ్లియాడుట, భరించుట, పైకి బట్టుకొనుట.

ఉపకారిక—స. ఉపకారము చేసెడు
 (స్త్రీ) నీరుపోసి పిసికినపిండి, ఉక్కుల
 రాజగృహమందునుపకరించునది తేరా,
 రాజుల విడిదియిల్లు.

ఉపక్రమము—స పార్శ్వము, గురు
 ముఖమున అనుపూర్వముగా వేదముఁజదు
 వుట, లోగప్రతిక్రియ చతురుపాయ
 ములు, అమృత, భూమిక, విక్రమము,
 ఎత్తుగడ, మంత్రులను బరిశీలించుట

ఉపచారము—స. సేవ, పూజించుట,
 మర్యాదగా మాటాడుట వసంత
 ఋతువు, ఉపకారము, పార్శ్వము,
 వ్యవహారము, సమీపించుట, అన్యజన
 సంఘోషార్థమైన అసత్యము నమస్తా
 రము, చిత్స్, పుష్పముల నిచ్చుట,
 లంచము, ఒకవస్తువునందలి ధర్మమును
 మఱియొక వస్తువునం దాలోపించుట.

ఉపధానము—స. తలగడ, స్నేహము,
 విశేషము, క్షీతి, ఉంచుట, విషము.

ఉపపత్తి—స. కారణము, పుట్టుక,
 యుక్తి యోగ్యత ప్రతిపాదించుట,
 సంపూర్ణము సాహాయ్యము, వృత్తాం
 తము, సమాధి సంపద, దృష్టాంతము.

ఉపల—స రిత్తుము, తాయి, తిరుగటి
 పైతాయి, పాత్రము, మచ్చి ఇసుక,
 శర్కర.

ఉపసర్గము—స. ఉత్పాతము, ఎఱుపు
 చిగురు, గ్రహణము, దశ్యుహపట్టుట,
 పదమునకు ముందు
 కచ్చు ప్రత్యయము, హాని.

ఉపసము—స. సమీపమున నున్నది,
 మధ్యభాగము సాయంకాలము, మగ

గుఱి, గుడము, స్థితి అడుగుఱి, అస
 నము, ఒడి, కటి.

ఉపస్పర్శము—స. తాకుట, స్నానము,
 అచనునము.

ఉపాధి—స. ధర్మచింత, కారణము,
 కపటము మిష జాడ, విశేషణము,
 కుటుంబపోషకము.

ఉపాధ్యాయుఁడు—స. చదువు చెప్పు
 వాఁడు పురోహితుఁడు, వేదము
 చెప్పువాఁడు

ఉపాసన(ము)—స పూజ మర్యాద,
 ఓట, శరాభ్యాసము, హింస,
 మననము, సేవ

ఉఱుము—జే గర్జనము, గర్జించు
 వీరహంకారము, ఉడుము.

ఉఱు—స. పార్వతి, కీర్తి, కాంతి,
 కాంతి పనులు బ్రహ్మవిద్య, అగిన.

ఉఱుము—స. వేడిమి, వేసవికాలము,
 ఎండ, నిప్పు, ఒక నరకము, నీరుల్లి,
 నేర్పు గలది జ్వరము, కారము.

ఉఱి—స. రక్షణము, కుట్టుట, ఆట,
 ఒక దేవత, ఒక ధ్వని, కుట్టకూరి,
 నేయుట, అనుభవించుట, దయ,
 కోరిక.

ఉఱు—జే. లోపలనుండి (ద్రవము)
 పైకివచ్చు జనించు వృద్ధినించు,
 నాను, గ్రామము, పుట్టు.

ఉఱాయువు—స. పొట్టేలు, కంటి,
 సారెపురుగు.

ఉగ్ర—స. తరంగము, వస్త్రపు ముడుత,
ప్రవాహము, నొప్పి, వగుస, తహ
తహలాడు, వస్త్రపు కుచ్చెళ్ళ గుంపు,
పీడ, వక్రము, ఒక సంఖ్య, ఉమ్మి,
వీరత్రయము, కాంతి, వేగము.

ఉగ్ర—స. ఆల, ఉంగరము, బట్ట
ముడుత, వేడుక, సంగీత ధ్వని విశే
షము, చిటికెన ప్రేమ, భృంగ
ర్ముంకృతి, వస్తుప్రపంచముపట్టి చింత
(చూ. ఉగ్ర).

ఉగ్రము—స. ఆవిరి, వేగము, గర్వ
ము, కన్నీరు, ఎండ, ఉక్క, శ, మ,
స, హ లలో నొకటి.

ఋక్షము—స. ఎలుగుగొడ్డు, ఒక
చెటు, ఒక పర్వతము, మేషాది రాశి,
వక్షత్రము, గ్రుచ్చబడినది.

ఋతము—స. సత్యము, ఉదకము,
శిలోంఛనృత్తి, ప్రకాశింపజేయబడి
నది, రతికూజితము, శత్రువర్తన,
ప్రాప్తము, ముక్తి, ప్రాప్తి, పరబ్ర
హ్మము, జన్మము, పూజింపబడినది.

ఋతువు—స. రెండువెలత కాలము,
మాసము, ఆర్తము, ప్రకాశము,
సూర్యుడు, చిహ్నక, ఆఱు.

ఋషభము—స. ఒక స్వరము, ఎగ్గు,
మరించిన యేనుగు, చెవి రంధ్రము,
నూకరవాలము, మొసలితోక, ఒక
జన్మము, ఒక వృత్తము, ఒక సామ
ము, ఒక ఓషధి, ఒక రాశి, శ్రేష్ఠ
వాచకము, తిరుమల, వక్షత్రము.

ఋషి—స. ముని, దేవత, జ్ఞానాధికుడు,
దిగంబరుడు, వెలుగు, వేదము.

ఎగ్గు—దే. కీడు, దుశ్శకునము, చెఱుపు,
నింద, అపమానము, నేరము, దోషము,
అనాదరము. ప్రార్థనము.

ఎడ—దే. దూరము, మధ్యప్రదేశము,
అవకాశము, విచ్చిత్తి, తెఱపి, సమ
యము, రాయబారము, అనుకూలము,
వియోగము, ఇతరము, ఎక్కువ, వ్యవ
హారము, ఆల్పము, వ్యర్థము, ఎడమ,
హృదయము, భేదము, సంగీ, ష్టు
ము, అడ్డు, యావనముగలది, వైవేద్య
ము, చోటు.

ఎత్తు—దే. దయ్యము, యుక్తి, యత్నము,
పూలదండ, చ ద ర ం గ పు టెత్తు,
బొన్నత్యము, ఉన్మాదము, నిర్లమించు,
వెళ్లు, దొంగిలించు, ఉద్ధరించు,
గ్రహించు, వెలికితీయు, భాషించు,
మోయు, నకలువ్రాయు, గంధము
తీయు, పరుగెత్తుటకు యత్నించు,
దండెత్తుటకుయత్నించు, సమర్పించు,
అమర్చు, రాబట్టు, త్రాగు, బరువు,
పోలిక, విటి విటునకిచ్చు ధనము,
మాట్లాడ యత్నించు.

ఎదురు—దే. ఎదుర్కొను, మాఱు,
సరి, విరోధి, వలపుకత్తె, ఇతరుడు,
సమ్ముఖము.

ఎఱుక—దే. సోదె, పరిచయము, తెలిగి,
గుఱుతు.

ఎల—దే. పాక్షి, అభినవము, ఎడమ,
శతదశ, స్వల్పముగ, యావనము
గలది.

వకము—స. ఒకటి, ఒంటరి, కేవలము, అన్యము, సమానము, సత్యము, స్వల్పము, సరిలేనిది, ముఖ్యము, శ్రేష్ఠము.

వద్దెరు—దే. పరాక్రమము, అతిశయము, పట్టుదల, కాంతి, త్వరితము, యుద్ధము.

వపు—దే. అధిక్యము, మదము, గర్వము, విలాసము, పద్ధతి, వృద్ధి.

విద్రాయులు—దే. విడు వృత్తులు. (వద్రంగి, కమ్మరి, కంసాలి, కంచరి, తాప)

విరావలము—స. ఇంగ్రుని యేనుగు, నారింజ, లేగు, పాము, సముద్రజము, ఇంద్రధనుస్సు, రాజమేఘము, అల్లనేరేడు, మొలపు.

బిడ్డు—దే. పంచెమువేయు, తీరము, పూహము, పూనిక, విశాలము, ఉంచు.

బిత్తు—దే. దట్టముగు, అనుము, కాళ్లు పిసుకు, త్రోయు, ఆక్రమణము, మెత్తి, బలాత్కరించు, సమర్థించు, బాధ, అధికము, శంఖముడు.

బిటపు—స. అడవు, రీతి, నేర్పరితనము, కల్పన, ఉపాయము, యుక్తము, పెద్దది, యోగ్యత, దృఢము, తాపము, శౌర్యము.

బిడస్సు—స. లేజము బలము, శస్త్రాది కాశలము, కావ్యములలో నొకటి. ధాతువుపై, తెలివి, ఆకాశము, గర్వము, ఉత్సాహము, యత్నము, కిరణము, ఎండ.

బొదుంబరము—స. రాగి, ఉదుంబరమునకు సంబంధించినది, ఒక్క కుష్టు రోగము, ఒక వీణ, మేడిచెట్టు.

కమ్—స. కిరము, నీరు, ఆకాశము, సుఖము.

కంకణము—స. స్త్రీలు హస్తమునకు ధరించు నగ, జలబిందువు, భూమణము, శిరోభూషణము, ఒక జలపక్షి, రావులుగు, తోరము.

కంకము—స. రాబందు, మహోత్సలము, కఠినము, హృదయంగమము, గ్రద్ద.

కంకుడు—స. కపటబ్రాహ్మణుడు, రాజు, కిరాతుడు, యముడు, కంకు భట్టు, క్రూరుడు, మనోహరుడు.

కంచుకము—స. చొక్కా, జివిక, పాముకుబుడము, ఆకసము, నెల్ల వస్త్రము, పొట్టు, కవచము.

కంచుకీ—స. ద్వారపాలకుడు, విటుడు, యవల, పెనగలు, అగరుచెట్టు, భటుడు, పాము, ఓషధి, కవచధారి.

కంజము—స. తామరపువ్వు, అమృతము, వెండ్రుక.

కంటకము—స. రోమాంచము, ముల్లు, కాకి, పెదురు, నూచిమొన, పరుషాక్షి, మొనలి, కార్యాలయము, మత్స్యగులయముక, బాణాగ్రము, నొప్పి, తప్పిదము, బాధకరము.

కంటకీ—స. గొట్టె, చేప, మాతుల గ్రునుము, కల్లెము, నారింజ, చంద్రచెట్టు.

కంఠము—స. మెడ, మర్మస్థానము,
కంఠధ్వని, దగ్గర, ఉమ్మెత్త.

కందము—స. కురుపు, మేఘము,
మాపురము, నీరుల్లి. యోనిలోగ
భేదము, తామరదుంప, చెట్టుపేరు,
కందదుంప, ఒక వృత్తము, దుబ్బు.

కందరము—స. అల్లము, కొండచిలము,
పర్వతపార్శ్వము, అంకుశము, అంకు
రము, బెజ్జము.

కందళము—స. క్రొత్త మొలక,
అవ్యక్తమధురధ్వని, గ్రహణము,
నిండ, ఒక అరటి, కందదుంప,
భూమణము, పుట్టె, పోరు, బంగారము.

కందువ—జే. సంకేతస్థానము, బాడ,
ఋతువు, సంఘము, ప్రతిజ్ఞ, నేర్పు.
చమత్కారము, ప్రదేశము, సామర్థ్య
ము, చలోక్తి, మాయ, వింతైనది.

కంబళము—స. కంబలి, ఒక నర్పము,
ఉత్తరీయము, నీరు, అంగవస్త్రము,
గంగడోలు, చీరపేను, ఒక యిట్టి,
కంబలిపురుగు.

కంబువు—స. ఏనుగు, శంఖము,
లెక్క, కంఠము, నత్తగుల్ల, కడియము.

కకుత్తు—స. ఎడ్డుమాపురము, శ్రేష్ఠము,
మఖ్యము, పిఱుదు, రాజచిహ్నము.

కకుభము—స. దిక్కు, కాంతి, అం
దము, సంపెంగపువ్వు, దండ, చిత్ర
కంబళము, మద్దిచెట్టు, రాగభేదము,
శిఖరము, ఊపిరి.

కక్ష—స. కచ్చ, పోటీ, చుట్టుగోడ,
ఒడ్డుణము, నడుము, తీరగ, మొల
నాలు, సాటి, ఆక్షేపము, గది.

కక్షము—స. చంక, పొడ, బురదనేల,
గడ్డి, అంతఃపురము, రథాంగము,
మణికట్టు, ఎనుము, ఏనుగు నడుము
నకు గట్టు వారు, కట్టుబట్ట వెనుక
కొంగు, నీటిలో నిండిననేల, పాపగు,
ప్రక్క, ప్రవారిగోడ, ఎండినయడవి.

కక్ష్య—స. చంత్రతత్త్వాన విశేషము,
చంక, త్రాసున తూచెడు తూనిక,
ఆడుదాని మొలనూలు, వసారా,
ప్రేమ, తొట్టికట్టు, కండువా, కుచ్చి
శుభ, కత్తి.

కచ్చము—స. దోవతికొంగు, గోచి,
చెమ్మనేల, ఓడయంగు, తీరము,
వనము, పార్శ్వము, అడవి, మగగుఱి,
ఆడుగుఱి, అల, నందిచెట్టు, చుక్కాని,
తాచేటిచిప్ప, తాచేటికాలు, కంటి
తెవులు, ఒక దేశము.

కటకము—స. కొండనడుము, విడికిలి,
ఏనుగుదంతమునకు వేయు పొన్ను,
శిబిరము, కొండచుట్టు, పట్టణము,
రాజధాని, చాప, కంకణము, పిఱుదు,
ఉప్పు, నేన, ఇల్లు, దండయాత్ర

కటము—స. ఏనుగు చెక్కిలి, మొల,
శృగానము, కణత, చాప, పిఱుదు,
అతిశయము, గడ్డి, విషము, సమయము,
పాడె, ఒట్టు, ఓనుగు.

కటాహము—స. బాస, కప్పెర,
తాచేటివెన్నుచిప్ప, ఒక దీవి, ప్రారం
భము, తప్పెట, అప్పుడే కొమ్ములు
వచ్చుచున్న గేదెమాడ, చెవులుగల
గంగాశము, ఒక నరకము, శిఖ
రము, అబద్ధ, పప్పు, పాములవాని
తంత్రము.

కటి—స. మొల, పిలుచు విప్పలిమోడి
పేరలను గోయు తావు ఏనుగు
ఏనుగు చెక్కిలి, ఒకనాస్త్రేత్రము.

కటువు—స. కారము, ఉప్పురసము,
ఇష్టము, సువాసనకలది, పాడె అకా
ర్యము, కటుకరోహిణి, ఇంపుకొనిది,
హాసన, నల్లవ, కోపము.

కట్టనము—దే బంధనము, వస్త్రము
కాసుక.

కట్టు—దే వస్త్రధారణము. మితి,
నిర్బంధము, స్నేహభావము, ఆరో
పించు, కలిగించు, నిర్మించు, దేశకాల
భాగము, చెల్లించు, విధించు ఋతువు,
పశువులు గర్భముధరించు, మంత్రించు,
ఉడికిన పప్పువస్తువులలోని ద్రవము.

కడ—దే. దిక్కు, స్థలము, గతి, వేళ,
ఇతరము, దూరము, మరణము, సమా
పము, అంత్యము, ప్రక్క.

కడచు—దే చచ్చు, గలించు, నశించు,
అతిక్రమించు అధికమగు, హెచ్చు,
దాటు.

కడిది—దే. అధికము, అశక్యము,
అపద, కఠోరము, దుర్లభము, కూర
త్వము, కఠినము

కణము—స బాణము, వరిపండు,
చిన్నకొలత, నీటిబొట్టు, చుక్క,
కొంచెము, కణక, కణిక, బొట్టు,
గోధుమ నూక, నూక, మిక్కిలి
నున్నుమైనది, నడిమివేయ మొ

కత్తెర—దే. కృత్రికావస్త్రము, కత్తి
రించెడి ఆయుధము, భరణి మూడు
నాలుగు పాదములయందును కృత్రిక

యందును రోహిణి మొదటి పాదమం
దును నూర్చుడుండుకొలము కుక్క
కీయబడినపేరు

కథ—స. కథ, పూర్వకథ, చెప్పుట,
ఒకజాతిగద్య గ్రంథము గారి మహి
మ్మతీ పురము.

కదంబము—స. సమాహము, తెల్ల
ఆవాలు, కైదుపు బాణము, తొడిమ,
పీచు, కడిమిచెట్టు కలంబము, పిండి.

కదలి—స. అరటి చొక్కా, కవచము,
అల్ప దాహముకలది, బూరుగుచెట్టు
దొండచెట్టు, టెక్కెము, జింక.

కనకము—స. బంగారము, ఉమ్మెత్త,
చంపకము, కోవిదారము, నల్లగలు,
నాగకేసరము, కృష్ణచందనము, మోదుగి.

కన్నియ—త. పెండ్లికాని పడుచు,
కుమార్తె, స్త్రీ, క్రొత్త, చిన్న, ఒక
రాశి.

కన్ను—దే. నేత్రము, జాడ, చూపు,
బండిచక్రము, నెమిలిపురికన్ను, వల
యందలి రంధ్రము, వంటెనయొక్క
ద్వారము, మద్దెలయొక్క నీలమండ
పము, వెదురు, చెఱుకు మున్నగువాని
గనుపుక్రిందగుంట.

కన్య—స. పడుచు, కుమార్తె, స్త్రీ,
దుర్గ, వేశ్య, కలబంద, చిన్న, ఒక
రాశి.

కపాలము—స తలపుట్టె, భిక్షాపాత్రము,
గిన్నె, గుంపు, గ్రుడ్డుపై చిప్ప, కంఠ
మున్నగువానిపెంచిక, పాము, వజ్రము,
ఒక కుష్మరోగము.

కపి—స. వానరము, నూర్యుడు, ఏనుగు, పంది, ఉసిరికచెట్టు, పింగళ వర్ణము, విష్ణువు.

కపిల—స. ఆగ్నేయదిశయందలి యాఁజేనుగు, పుల్లావు, లేణుక యను గంధ ద్రవ్యము, కిసిమిసుపండు, ఒకయత్తడి, ఒక జలజంతువు, విద్యుత్తు, చిల్ల, ఒక లోహము.

కప్ప—జే. కమ్మ, ఇంటిపై కప్పు, నలుపు, చీకటి, పండ్లకు వేసికొను నల్లరంగు, దంతక్షతము, వ్యాపించు, బంధించు, వస్తువుయొక్క వైభాగము, మూతవేయు.

కమరము—స. భిక్షాపాత్ర, కుచేరుని కత్తి, వెదురుమొలక, వాద్యపుకుండ, తాచేటియెముక, పొటిది, తాచేలు.

కమలము—స. తామర, రాగి, ఉదకము, బొవధము, కడుపులో కుడి ప్రక్కనుండు మాంసవిశేషము, ఎఱ్ఱ తామర, కత్తియిరు, ఒకానొకజంక.

శమ్మ—జే. పత్రిక, కర్ణభూషణము, వ్యవశేషము, రుచి భేదము, కాఖా నాళము, మట్ట, తాటియాకు, ప్రియమైనది, వాసనకలది, అందమైనది.

కర(ం)కము—స. లోపల నేమియు లేని బాండ్లపు చిప్ప, కమండలువు, కరికపక్షి, చేయి, దానిమ్మచెట్టు, గరిక మంత, తాంబూలపుపెట్టె, ఎముకలగూడు, వక్కలాకుల తిత్తి, పుట్టె.

కరండము—స. కత్తి, తేనెపెర, కన్నెలేడి, నువ్వులు, బరిణె.

కరటము—స. కాకి, కుంకుమపువ్వు, గోదూరకప్ప, మారేడుచెట్టు, వాద్య భాండము. ఏనుగు చెక్కిలి, పనికి మారిన బ్రతుకు, ఒకానొక ధ్వని, శ్రాద్ధకర్మము.

కరణము—స. లెక్కగాడు, సాధనము, ఆసనము, శరీరము విదల్పట, నాట్యవిశేషము, హేతువు, హృదయము, ధ్యానము, రథబంధము, పాట, పంచాంగములలోనొకటి, క్రియావిశేషము, క్షేత్రము, శరీరము, ఇంద్రియము, వ్రాయబడిన పత్రము, పొలము, జాలివిశేషము, పరమాత్మ.

కరము—స. హస్తము, కప్పుము, కొండము, వడగల్లు, హస్తక్షేత్రము, చిమ్ముట, హింస, అన్నము, ముద్ర, ఇంద్రదధనుస్సు, మేఘము, కిరణము.

కరళము—స. వెన్నెముక, భయంకరము, కురూపియైనది, వికాతమైనది, గొప్పది.

కరాళము—స. నల్లగడ్గర, వెన్నెముక, సర్జరసము, ఒక నరకము, పొడవైనది, భయంకరము, నాలుక, భయానక రసము, వంకరైనది.

కరి—స. ఏనుగు, ఎనిమిది, కోలి, జే. నిదర్శనము, సాక్షి, హద్దు, నియమము.

కరుణము—స. నవరసములలో నొకటి, వృక్ష విశేషము, జాలిపుట్టించునది, దీనత్వము, నిమ్మచెట్టు, దయ, దుఃఖము.

కర్కటము—స. ఎండ్రకాయ, ఇత్తువు, క్షౌర, నూగుదోస, బూరుగుకాయ, కర్కాటకరాశి, రతిబంధము, తామర దుంప, ముల్లు, మొగ్గువైపు ప్రాణుఃకణ్ణి కొన, రాబందు, ఒక వృక్షము, అభినయ హస్తవిశేషము.

కర్కము—స. అద్దము, ఎండ్రకాయ, పీఠ, కుండ, శేల్లగుట్టము, అగ్ని, తెల్లనిది, మంచిది, చతుర్వర్ణములలో నొకటి.

కర్కశము—స. చెఱుకు, దృఢము, కత్తి, రత్నదోషము, కనికరములేని, కంపిల్లవృక్షము, భూమి సరిహద్దులకై జనుగు చెబ్బలాట.

కర్ణిక—స. తొండము, చెవిదుడ్డు, నడిమి ప్రేలు, తొడపుకొన, గె, తామర దుడ్డు, విటకత్తె.

కర్పరము—స. భిక్షాపాత్రము, తల పుట్టె, పెద్దకాగు, వెన్నెముక, మందడ, కడవ, నిప్పు, పెనము, మరక, శస్త్ర భేదము.

కర్పరము—స. జలము, బంగారము, దోసము, పాపము, సిందూరము, ఆకసము, చిత్రవర్ణము.

కర్క—స. పని, అఱు, పాధనము, శిల్పము, జన్మము, పాపము, పుణ్యము, యాతన, దురదృష్టము, క్రిమియొక్క ఫలము వొందునది.

కల—స. చంద్రునిలోఁ బడునాజవ భాగము, అవ్యక్తమధురము, ఒకపాలు, బలము, స్త్రీరజస్సు, సమకూర్పు, విద్య, అందము, శత్రుస్సు, కడ్డ.

కలకంఠము—స. కోకిల, పావురము, హంస, అవ్యక్త మధురధ్వని.

కలమము—స. వరిపైరు, అత్తుక, మొలక, ఇరువదియేండ్ల యేనుఁగు, నల్లగుట్టము, వ్రాసెడు కలము.

కలంకము—స. గుడ్డు, నింప, ఇసుప చిట్టెము.

కలము—స. శత్రుస్సు, అశీర్ణము, అవ్యక్త మధురధ్వని, (దీ) కలము గంభము, ఓడ, లేఖని.

కలశము—స. పాత్ర, కవ్వము, గోపుర శిఖాము.

కలాయుడు—స. అగపాలె, చందమామ, విద్య చెప్పినవాడు, మేనమామ, మేనమామ కొడుకు, జ్ఞాతి, రామపు, కఠినచిత్తుడు, కేతువు.

కలాపము—స. సెమిలిపురి, బాణముల పాది, ఒక కళ, ఒక కాలము, జ్ఞానము, మోక్షము, చేయుట, రెండు కాశ్యపో మూడు మాటులు వృత్త మొన ర్పుట, అలంకారము, సమాహము, ఒడ్డాణము.

కలాపుడు—స. అగపాలె, చంద్రుడు, నూర్పుడు, శిల్పి.

కలి—స. కయ్యము, యుగములలో నొకటి, తాండ్ర, కుంటివాడు, కూరుడు, కల్లెలు, మొగ్గ (దీ) పులియఁ జెట్టిన కడుగునీరు, కడుగు.

కల్కము—స. కపటము, పాపము
దశనిధమలములలో నేదియో నొకటి,
చూర్ణము, దురాలోచన, చెడుతలంపు

కల్పన—స. ఏర్పాటు వాక్యరచన,
తలంపు, యుక్తి, ఆలంకరించు, ఏను
గను సిద్ధముచేయుటకుఁ గట్టిన ద్రాడు,
చేయుట, చేదించుట, మగ్గు లేని
దన్నట్లు చెప్పుట.

కల్పము—స ప్రళయము, బ్రహ్మ
దినము, కాస్త్రము, సమానమైనది
ప్రతకల్పము, నిబంధనము, చోల్పు,
వేదాంగము, విధానము, ఆశయము,
కల్పవృక్షము, ఒక మద్యము, నిశ్చ
యము, యుక్తము.

కల్పావము—స. చిత్రవర్ణము, నలుపు,
అలచందలు, పాపము, కోపము,
నలుపు, అధికముగాగల తెలుపు.

కల్పము—స. చతురత్వము, ఆరోగ్యము,
కట్టు, వేరువ, చెవిటి, నిన్న, అగ్నము,
ఉపాయము, మూలగ హితవచనము.

కల్పాణము—స. మంగళము, అక్షయము,
బంగారు, పరిణయము.

కల్ల—జే. పరుషవచనము, హాని, కటువ
ఆసత్యము, తప్పు, మోసము.

కవి—స. కావ్యకర్త, శుక్రఁడు వాల్మీకి
మండితుఁడు, మూర్ఖుఁడు ఋషి,
బ్రహ్మము, కల్లెము.

కశేరువు—స. గజవిశేషము, నుదుటి
చుక్క, ముస్తా వెన్నెముక జంబూ
దీప్తమండలి నది, బంగారము తృణ
కందము

కషాయము—స. వగరు, కాచినసారము,
చందనాదుల పూత, ఎఱుపు కలిసిన
తెలుపు పోక, మ్రానిబంక, ఓరిమ
శము సీసము, ఉపద్రవము ఎఱుగుట,
చెట్లబంక బాధ, విప్లవము, ఎఱువిది

కషము—స. దుఃఖము శ్రమము,
పాపము, శక్యముకానిది, హానికరము,
బాధ.

కసరు—జే. కోపించు, వానగాలి, సిగ్గు
తిట్టు, చలించు.

కశ—స. ముప్పది కాస్తల కాలము,
చంద్రునిలోఁ బదునాఱవ భాగము,
స్త్రీరజస్సు, రాగము, కల్పము అలిం
గనము, చదుపు, సంధానము, భారము,
పురుష శత్రుస్సు, అజీర్ణము, అవ్యక్త
మధురధ్వని వడ్డీ, అందము, విద్య,
(జే. నకారమంతమందు లేని పదము,
రెమ్మ, మూర్ఖ)

కళాయి—జే. గంగాళము, పాత్రలకుఁ
బూయు తగరపుబూత.

కౌంచనము—స. బంగారు, కాంతి,
అరిదళము, ధనము, బంధనము, మట్టి
వాస్త, సంపెంగ, మేడి, ఉమ్మెత్తి,
పసుపు, కింజల్కము.

కౌండము—స. గ్రంథభాగము, ఉడ
కము, తక్కువ, ఏఱుదాటు తెప్ప

బలము, గణుపు, స్తంభము, దండము, గర్వము, గుఱ్ఱము, నిర్జనదేశము, పొగడ్త, బాణము, సమూహము, కాడ, ఆకుయొక్క యీసె, వరిపోచ, బోదె, సమయము, దండము, ఏకాంతము, గుఱ్ఱము, దారము, సమిధ, మ్రాను, కాకి, దొండ, ఎలుక.

కాక—దే. జ్వరము, తాపము, తపము, కోపము, వేడి.

కాగు—దే. తపించు, కోపించు, పెద్ద బాస.

కాచు—దే. రక్షించు, కావలి కాయ, కాగజేయు, కవిరి, కాయ కాచు, ఓర్పువహించు.

కాపు—దే. గృహస్థు, హరికుడు, కూడ్రుడు, కాపురము, చదరంగపు బెత్తు.

కా(కి)కణి—స. నాలుగు మిసపగింజల ఎత్తు, పాదుక, ఇరువదిగవ్వలు, ఒక గవ్వ, ఒక గజములో నాలుగవవంతు, మూడు పైసలు, పండ్రెండు అణాల యెత్తు.

కాకోలము—స. వివశేదము, మాల కాకి.

కాదంబము—స. మధురముగా బలకు హంస, చొత్తు, కడపచెట్టు సంబంధమైనది, సమూహసంబంధమైనది, బాణము.

కాదంబరి—స. కల్లు, ఒకవచన కావ్యము, గోరువంక, అడుకోయితి, సరస్వతి, మదజలము.

కాపటికుడు—స. మోసకాడు, స్తోత్రము చేయువాడు, వింద్రజాలికుడు, అన్యులమర్మము లెఱింగినవాడు, కూరదీసునులు తినుట విధించు వాడు, విద్యార్థి.

కామిని—స. కాముగులది, బదనిక, సుందరి, కల్లు, మ్రానపసుపు.

కాయము—స. సమూహము, స్వభావము, గుణి, మనుష్య (బ్రహ్మ) తీర్థము.

కారణము—స. పాశనము, చేయపు, పని, తండ్రి, ఇంద్రియము, వశము, ఉద్దేశము.

కారు—దే. జ్యేష్ఠమాసము మొదలు నాలుగేసి నెలలకాలము, వర్షపు, ఆదన, నలుపు, అడవి, ముడిమి, ఊరక్షేత్రము, కోరికము, కాలము, దున్ననిది.

కార్మకము—స. విల్లు, శస్త్రము, వెదురు, పెద్దవేల, తెల్లత్తుమ్మ, కులము.

కాటు—దే. స్రవించు, రాలు, ఆజ్ఞానము, పరుషము, పట్టకాటు, దట్టము, వ్యర్థవచనము, ఆజ్ఞాపనము, కట్టు.

కాలము—స. సమయము, నలుపు, చాళి, ఎఱ్ఱచిత్రమూలము, తాడి.

కాలిక—స. పార్వతి, క్రొవది, నెలవడి లేలకొండి, కల్లు, చీకటి, అడుకాకి, నలుపు, మేఘములగుంపు, యోగిని, మాంసము, నూగారు, పొగబంతి, బంగారునండలి దోషము, శ్రోత మబ్బు, వెల్లెబాటు, లేలు, పాలలోని పురుగు, పాటకాయ, కాలికాదేవి.

కాలుఁడు—స. యముఁడు, దేవగణ
విశేషము, శివుఁడు, శని

కాహళము—స. కోడి, శబ్దము
(చప్పుడు), ఎండినది, దుప్తము, పిల్లి,
పక్షి, అతిశయము, కష్టము, అత్యంత
వాక్యము, పామరొక్తి, ఒక వాద్య
విశేషము.

కాళి—స. పార్వతి, నల్ల జీలకఱ్ఱ పాల
పురుగు, నల్లని క్రొత్త మబ్బు నల్ల
సిరా, నల్లనైన యాడుది, వ్యాసుని
మాత, అగ్నిజిహ్వ, నూర్యుఁడు, భూ
కుటి, దూషణము, యమునిచెలియలు,
తేలుకొండి, ఆదిత్యులలో నొకతె,
బొగ్గు, రాత్రి మొ.

కీరీటి—స. అర్జునుఁడు, కోడి.

కిల్బిషము—స. పాపము, నల్లత్రాచు
విషము, రోగము, అపరాధము.

కిశోరము—స. సారెపురుగు, గుట్టపు
పిల్ల, పీతచందనము, తైలపర్ణి, విడువఁ
బడినది, పిల్ల.

కిశోరుఁడు—స. బాలుఁడు నూర్యుఁడు.

కీడు—దే. అపకారము, మాలిన్యము,
తగనిది, అపద, తప్పు, అశుభము.

క్రి—స. యశస్సు, చెప్పట, ధ్వని,
దీప్తి, బురద, తేట, తావు, విస్తారము,
అనుగ్రహము, విశ్వరూపు.

కీలాలము—స. అమృతము, అన్నము,
పశువు, పెత్తురు, నీరు.

కీలు—త. మర్మము, నీల, ముడి, పద్ధతి,

మఱి, నల్లనిరింగు, ఉపాయము, కప
టము.

కుంజము—స. పొదరిల్లు, ఏనుగు
కొమ్ము కొండ కంటికింద మొదలు,
చెక్కిళ్ళ పార్శ్వము.

కుంఠము—స. మొక్కవోయిన ఆయు
ధము, పిడుగు, పొరపాటు, వ్రజము
పాము ఖర్చము.

కుండలి—స. తిప్పతీగె, కువేరుఁడు,
గొండ్లి, పాము, నెమిలి, నీటితేఱు
వరుణదేవుఁడు గుండ్రనిది, దేవకాంఠ
నము, యజ్ఞముచేసినవాఁడు.

కుంఠలము—స. వెండ్రుక, జవము,
నాగలి, పాము, కుంతాయుధము,
యవలు, ఒకదేశము.

కుండము—స. మొల్ల, కువేరు నిధి,
బండికన్ను, సానపట్టునది, పుష్పము

కుంభము—స ఏనుగు కుంభస్థలము,
ఏనుగుగండస్థలము, అన్న పురాణ
ప్రాణాయామభేదము, వేయి ఘ
ములు, కడక, బల్యన్నము, పరిమాణ
విశేషము, గుగ్గిలము, ఒకరాశి.

కుంభసంభవుఁడు—స. ఆగస్త్యుఁడు
ద్రోణుఁడు.

కుంభి—స. వంటపాత్ర, నామ,
తేకుచెట్టు, ఏనుగు, కుమ్మరి, మొస
లి, చిన్నగుమ్మడు, కలిగొట్టు, నీర
ప్రబ్బ, గుగ్గిలము.

కుంభిని—స. భూమి, అజేయఁడు.

కుక్కుటము—స. కోడి గంపపురుగు.

కపటము, కుక్క, మిణుగులులు, ఒక
తిర్యక్కరణ బంధము, ఒక నొక
అనము, అగ్నికణము, గుర్రము.

కుటి — స. చెట్టు, శరీరము, ఇనుము,
కల, కుటిలహృదయుడు, ఆయుధపు
ట, గుడిసె, నీరుమోసెడి దాని,
వివిధవర్ణముల పూలగుత్తి.

కుట్టు — డే. అనూను, చెవికి బెజ్జము
కుటుట, ఆకులుకుట్టు, గుడ్డకుట్టు,
నల్లి, దోమ, చీమ, తేలు, మొ. నవి
కుట్టుట, బూడిచె.

కుతపము — స. పగలు 15 భాగములు
కాగా నెనిమిదవ భాగము, ఆపు,
నూపు, పదియాలు ఏండ్ల యేనుగు,
నావ్యము, కంబలి, దర్భ, చిన్నసిద్దె,
నివా. నువ్వు, చెతుకపము.

కుతలము — స. తోడబుట్టినదాని
కొడుకు, నూత్యుడు, బ్రాహ్మణుడు,
అతిథి, అగ్ని, కూతురుకొడుకు.

కుదురు — డే. అమరు, నిలుకడ, కుంపటి,
కుంపలక్రింద నుంచు సాధనము,
పాదు. వంశము, ప్రాపు.

కుబుసము — డే. పాము పైపార,
చొక్కా, తలుపు.

కుమారము — స. బంగారము, నిలుక,
గుజ్జలు, ఉలిమిరిచెట్టు, అవురుగడ్డి.

కుమారి — స. కుమార్తె, పెండ్లికాని
పడుచు, పార్వతి, పీత, కలబంద,
చేనుంటి, నల్లసిద్ధిక, ఒకనది, జంబూ
దీప్తిపము, పిన్నగోరంట.

కుమారుడు — స. కుమారస్వామి,
బాలుడు, యువరాజు, ముత్రి, అశ్వ
పాలకుడు, జయంతుడు.

కుముదము — స. ఎఱ్ఱతామర, తెల్లకలువ,
బ్రహ్మజట యను ఓవధి, నిర్మతి
దిక్కునందలి యేనుగు, కనుగ్రుడ్డు
చుట్టునుండు తెల్లని భాగము, ఒక
నొక పాము, నిర్జలధూమి, పీనుగు,
గాలి, శివుని శంఖము.

కురువిందము — స. ఎఱ్ఱని కంపు,
అద్దము, ఇంగిలీకము, కాచలకణము,
నిడుముపై, మినుము.

కులము — స. జాతి, ఇల్లు, దేశము, చేతి
పొట్టి, శరీరము, వంశము.

కులాయము — స. పక్షిగూడు, శరీరము,
సాలెగూడు, సానము.

కువలయము — స. కలువ, భూవలయము,
నల్లగలువ, మోసపు కడియము.

కుసుంధము — స. బంగారు, కమండ
లుపు, కుంకుమపువ్వు, ఒకచెట్టు.

కుసుమము — స. పూవు, రజసు, నేత్ర
రోగము, ఫలము.

కుహనము — స. ఎలుక, పాము, చూచు,
ఈర్ష్యకలి, ఒకరకము కుండ, ఉండ,
గాజుగిన్నె.

కుమారము — స. గుహ, తొట్టి, బెజ్జము,
ఇంటిమారు, ఇంద్రజాలాది మారు,
మొగము, కంఠధ్వని, కుత్తుక, దగ్గల,
తెల్లతుమ్మ.

కుటము — స. కపటము, ప్రాగు,

అమ్మ, కొలువు, చావడి, కిరము,
బొంతు, ఇల్లు, అకాశాదికము, కలు
గోల, ఇనపగుడియ, గారడి, ఏనువు,
సమ్మెట, కూటయంత్రము, పుట్టము,
కూడుట, దోషము.

కూపము—స. నూయి, చెలమ, ఒడ
కొయ్య, పిలుదులమీది గుంట,
బెజ్జము.

కూర్చము—స. కర్చపిడికిరి, కను
బొమల మధ్యము, కపటము, పెరిగిన
మీన గడ్డములు, జెండా కుచ్చులు,
నెమలిపింఛము, మెచ్చు, కఠినము,
దంఢము.

కూలము—స. ఒడ్డు, గుట్ట, దిబ్బ,
కొండకొమ్మ, సైన్యము కనుక
భాగము, కొలఁదు.

కృచ్ఛము—స. వ్రత విశేషము,
దుఃఖము, పాపము, బాధ.

కృతాంతము—స. చావు, పాపము,
అదృష్టము. సిద్ధాంతము, శనివారము,
భరిణి.

కృపాము—స. నీచము, బీద, పురుగు,
లాభియైనది.

కృష్ణము—స. ఇనుము, మిరియము,
దోషము, కాకి, కోయిల, నిప్పు,
మట్టు, పాపము, నీసము, చిత్రవర్ణము
గల యిట్టి, జీలకఱ్ఱ, నీలాంబనము,
నలుపురంగు, కాలాగరు, ఒకపక్షము,
దున్న, ఏనుగు, కూడ్రజాతి, నల్లనిది.

కృష్ణాదు—స. విష్ణువు, వసుదేవుని
పుత్రుడు, వ్యాసుడు, అర్జునుడు.

కేతనము—స. గుఱుతు, పెక్కము,
గృహము, చేయట, దేహము, ధనుస్సు,
పిలుచుట, భాగ్యము, బుద్ధి, కోరిక,
ఆకృతి.

కేతువు—స. అగ్ని, గుర్తు, కిరణము,
ధూమకేతువు, ఒగ్రహము, మఖ్యు
డు, ప్రకాశము, కెక్కము.

కేదారము—స. వరిమడి, కొండ, ఒక
పర్వతము, పాగయొక్క కుడరు.

కేసరము } —స. విషవిశేషము, నాగ
కేశరము } కేసరము, పొగడ, పున్నాగము,
ఇంగువ, వింజామరము, గుఱ్ఱపు మెడ
మీద పెండ్రుక, లవంగపువ్వు.

కేసరి—స. సింహము, గుఱ్ఱము, పున్నా
గము, శ్రేష్ఠుడు, నాగకేసరము, హను
మంతుని తండ్రి, మాదీఫలము.

కేళాకూళి—త. శ్రీధానరస్సు, కల
యంత్రము, మమగు.

కేళి—స. పరిహాసము, ఆట, పుడమి,
ప్రాతదొంగ.

కైపు—దే. మత్తు, ఉద్రేకము, అందము,
కపటము, విధము.

కైరవుడు—స. జాదరి, పగవాడు,
మోసకొడు.

కొప్పరము—దే. కిరము, బొన్న
త్యము, మూపు, వికసించినది.

కొమ్ము—దే. చిమ్మనగ్రోవి, ఏనుగు
దంకిన, కిరము, పందికొఱ, కల్లకి
బొంగు, పసుపుకొమ్మ, పశువులకొమ్మ.

ఉత్సాహము బలము కాఖి, ఊడెడి వాద్యము.

కోట—దే. ప్రయోజనము, ఒకచేప, కొంత, కార్యము, ప్రయోజకము.

కోసరు—దే కోరిక, పార్థనము సంకోచము, విజృంభించు, వస్తువును కొన్న దానిపై పెచ్చుట, పొగడిక.

కోకము—స. చక్రవాకము లోడేలు, కొంగ, బల్లి, కప్ప, ఈడు, కొండ గోగు లట్ట.

కోడె—దే. విటుడు, తరుణము కోడె దూడ.

కోణము—స. ఒక మూల, అంచు, దుడ్డుకోల, ఆముగ్ధధార, దున్న పోతు, గోచి, వాద్యవిశేషము, శని గ్రహము, కుజగ్రహము, వాద్యశాల, ఒకానొక జ్యోతిషసంకేతము.

కోపు—దే వైపు వింటికొన, రీతి, కల్లు, నిమిత్తము, అందము, నాట్యము, తీర్పు, కడ్డి బలపపుపుల్ల, ఆట, సమస్కారము, సమయము.

కోలము—స. కేగుపండు, పంది, ఎలుక, సొంటి, తెప్ప, కాగిలి, ఒడి, తలపుటె, నఖము, చిప్ప.

కోశము—స. కత్తియొంట, బాజకాయ, బెరడు బొక్కసము, ముమ్మము, మొగ్గ గర్భము గృహము, మేఘము, పుస్తకము, గ్రంథము, కొట్టు (గది), మగగుఱి, ఆడుగుఱిలోపలి భాగము (పెసర మొదలైనవాని), పొట్టు, పెమిలి పింఛమాలము, కాస్త్రము, దేహము,

సౌందర్యము, యోని, సప్తాంగము లలో నొకటి.

కౌతుకము—స. సంకోచము శుభము, కార్యములందుఁజేతికిధరించు తోఁము, పండుగ స్త్రీ పురుషుల పరిహాసము, పెండ్లి కోరిక, ఉత్సవము విలిహ్యము, భోగకాలము గానాదులు, దేవేంద్ర నిరథము

కౌపీనము—స. గోచి, అకార్యము, పాపము, స్త్రీపురుషులగుఱి, కదలుట, హృదయము, ఎఱుపు.

కౌమారము—స. బాల్యము నకు చిమ్మటియవస్థ మెత్తనిది, బాల్యము.

కౌలీనము—స. గుహ్యము, అకార్యము, యధ్యము, గుహ్యము, లోకాపవాదము, పశుపక్షి మృగాదుల పందెపు జగడము, సత్కులమునఁ బుట్టుట.

కౌశికుడు—స. పాములవాడు, కుమ్మరి వాడు విశ్వామిత్రుడు, ఇంద్రుడు, నిఘంటువు వ్రాసినవాడు.

క్రమము—స. అడుగుపెట్టుట, పాదము, మార్గము, వేదపఠన విశేషము, వరుస, బలిమి.

క్రమకము—స. పోకపండు, తమ్ములము, ఎఱ్ఱలాడ్డుగు, గంగరావి, కార్పాసము, ప్రత్తికాయ.

క్రమి—స. పురుగు, సారెపురుగు, లక్ష్మి

క్రియ—స. ధాత్వర్థము, చేష్ట, శ్రాద్ధము, ప్రాయశ్చిత్తము, చికిత్స, పని,

ఆరంభము, పూజ, శిక్ష, ఉపాయము, శైదు, వేడుక, మేషరాశి.

క్రోవి—స తామరనాళము, సస్యాది నాళము, కరవము, ఊడుక్రోవి, తుపాకి, బుడ్డి, మూస.

క్లేశము—స. దుఃఖము, ఆశలేమి, జగడము, వ్యధ, యత్నము.

క్షుత్త—స కూద్రష్ట్రీయందు క్షుత్తి యునకు బుట్టినవాడు, క్షుత్తియ కాంతయందు కూద్రునకు జనించిన వాడు, బ్రహ్మ, పారథి, రోశలి, చేప, దూత, మృతుడు, అవినీతుడు, శంకరుడు, ద్వారపాలకుడు మరది వలన బుట్టిన సంతానము, దాసీ పుత్రిడు.

క్షమ—స ఓర్పు, భూమి, గారి, సమర్థము, ఇష్టము, ప్రియము.

క్షయము—స రోగవిశేషము ప్రళయము, గృహము, నష్టము, కుటుంబము, తక్కువ.

క్షరము—స ఉదకము, మేఘము, నశించునది.

క్షౌమము—స. కరవు నన్నము, బలహీనము.

క్షౌరము—స. ఉప్పు, కారము, గాజి, భస్మము, గాజుమన్ను, వెలిగారము.

క్షీతి—స. భూమి, ఉనికి, చిటికివేయు నంతకాలము, సంఖ్యావిశేషము, ఇల్లు, నాళము, కాలభేదము, శృతిభేదము.

క్షీరము—స. పాలు, నీరు, వటము, పాలిపిట్ట, పాలసముద్రము, తీపు.

క్షౌద్ర—స. తేనెటీగ, ఈగ, నాట్ల శ్రీ వెలయాలు, పులిచింక, వాకుడు మొక్క అంగహీనయగు ఆడుది, దొమ్మరిది

క్షౌరము—స. మంగలికత్తి, గిట్ట, బాణము, చురకత్తి ఏనుగుపల్లెరు, కుందుతెల్లు

క్షౌల్లకము—స. నత్తగుల్లి, శేద, నీచము.

క్షేత్రము—స. భార్య, వరిమడి పుణ్యస్థానము, శరీరము, గణితశాస్త్ర విశేషము, మనస్సు ఉపవాసము పారవంతమగు భూమి, సిద్ధస్థానము ఆడుగుళి గోడ.

క్షేపము—స. చిమ్ముట, త్రుళ్లు దూలు, పూత, గర్వము, ప్రేరణము, తిరస్కారము, అలస్యము, గుర్తి వికల్పము

క్షేమము—స. శేమము, చండయను గంధద్రవ్యము, గరుడుడు తుమ్మ.

క్షోణి—స. భూమి, మంజుదర్శల మొత్తత్రాడు, నల్లజీలకఱ్ఱ సంఖ్యా విశేషము.

క్షౌమము—స. నారచీర, పట్టు వస్త్రము, కోటవాలినియిల్లు.

ఖండవరశువు—స. శివుడు, పరశురాముడు, వెల్లవేయువాడు, రాహువు, ఒకలేహ్యము, విజిగిన దంతముగల యేనుగు, వట్టువము.

ఖండము—గ మక్క, పగు, ఒక భాగము, రత్నదోషము, పులకండము, తొమ్మిది

ఖంబు -- ఆకాశము స్వర్గము, ఆభావము, వరిమడి, సుఖము, నక్షత్రము, పట్టణము బలము గరుత్మంతుడు కత్తి, ఓర్పు శివసన్నిధి, శంఖధ్వని బిందువు, తెలివి, ఇంద్రియము (చూ. ఖము.)

ఖగము—స. పక్షి, బాణము, నూర్యాది గ్రహములు, దేహము, గాలి.

ఖము—స. ఆకాశము, స్వర్గము, సుఖము, ఇంద్రియము, పురము, జ్ఞానము, బిందువు, మార్గము, గ్రహము, ఆభావము, వరిమడి. (చూ. ఖంబు)

ఖరము—స. గాడిద, వేడిమి, వాడిమి, ఎండుపోక, తేనె, దీవతాడి.

ఖర్జూరము—స. ఒకచెట్టు, తేలు, వెండి హరిదళము క్షేమము.

ఖల్లము—స. తోలు, పల్లము, వాన కోయిల వస్త్రభేదము

ఖంజము—స. తిరస్కారము, సంతాపము, పుకొట్టు, నివాసము, గని, బండారము.

ఖండకము—స. ఖడ్గమృగము, జోస్యము, విఘ్నము, చేపపల్ల, సంఖ్యావిశేషము, గుఱుకు, పర్వతమునుంచి జాకినరాయి, ఉపాయము, అర్థ చంద్రాకారమైన తలగడ.

ఖండము—స. ఏనుగు చెక్కిలి, చెక్కిలి,

గుండ్రాయి, గర్వము, నక్షత్ర గత దుష్టభాగము, గుఱుకు, హయ భూషణము పుండు, పొక్కు నీటి బుగ్గ, ఆపాయము, ఉపాయము

ఖంధమాదనము—స. ఒక పర్వతము, మదపుటేనుగు, ఒకానొకకోతి, మగ తుమ్మెద, గంధకము, కొమ్ము.

ఖంధము—స. వాసన, గర్వము, స్వల్పము గంధకము.

ఖణము—స. ప్రమథుల సమూహము, సేనావిశేషము, జాతి, సమాజము, గుంపు, లెక్క, చందస్సులో నొక సంకేతము.

ఖతి—స. పోక, గండి, ఉపాయము, ఎల్లప్పుడు రక్తము కారుప్రణమార్గము, చందము, తెలివి, బాల్యములోనగడక, ప్రయాణము.

ఖది—స. గద ధరించినవాడు, విఘ్నపు, రోగి, (దే) ఇంటిలోపలి యల

ఖబ్బి—త. గర్వ పోతు, ధీరుడు, గొప్పది, కుక్కపేరు, కపటము.

ఖర్బము—స. కడుపు, కడుపులోని పిండము సమూహము, కుక్రము, బీజము, సార్వము, బలము, నదీమధ్య భాగము, లోనిగది, బిడ్డ పనస పండుతోక్క, అగ్ని, అన్నము. కొలిమితిత్తి, ఒకానొక నాటకసంధి, ఇంటిలోపలియిల్లు.

ఖవురు } —దే. కపటము, —బాకా, గారు } ఏనుగు, బల్లి, పార్వతి.

గవ్యము—స. ఆవుపాలు మొ అల్లె
త్రాడు భార్య, పశువులు మేయు
పొలము, ఒక రాగ ద్రవ్యము
పశువులు.

గహనము—స. గుహ, అడవి వగ,
చారశక్యముకానిది, పూర్వమిహంసా
కాస్త్రము, దుఃఖము, జలము
దోషము, కష్టము.

గహ్వరము—స. అడవి కొండగుహ
వగ, కపటము, ఏడ్పు, నీరు, రహ
స్యము, పొదరిల్లు, రంధ్రముతో
గూడినది.

గాంగేయము—స. బంగారు ఉమ్మెత్త
కుంగముస్త, తామరదుంప,

గాంధర్వము—స. దినసప్తమాంశము,
ఒక వివాహము గుఱ్ఱము.

గాఢము—స. అధికము, లాభేచ్ఛ,
లోతులేనిది, అడుగుభాగము.

గాము—క. మార్గాదిగ్రహము,
పికాచము.

గిట్ట—కే. బాణము, డెక్క, పశువుల
కారిగోరు.

గిరిజము—స. కిలాజిక్కు, కాకిబంగా
రము, లోహము అగ్రభకము, కొండ
యందుఁ బుట్టినది, ఇనుము.

గిరీశుడు—స. శివుడు, సామవంతుడు,
బ్రహ్మ.

గుండు—కే. మగగుఱ్ఱము, పర్వతము,
వగలలో పొదుగుతాయి, గుండ్రాయి,
భీరిగిగుండు.

గుణము—స. విశ్వరూపి, నారి, దార
ము, ఇంద్రియము రూపరసగంధాది
గుణము, సత్త్వాది సంధి విగ్రహాది,
త్యాగాది, ఉపసర్జనము, సుంకము
తెలుపు నలుపు మొ. త్రాడు స్వభా
వము, విద్య దయ, అప్రధానము.

గుణుడు—స. వంటవాడు, భీముడు

గుహ్యము—స. స్త్రీ పురుషుల మర్య
స్థానము, రహస్యము, తాఁ జేల
దాచఁదగినది.

గురువు—స. ఉపాధ్యాయుడు,
తండ్రి, బృహస్పతి, కులముపెద్ద
తాత, పితండ్రి, అన్న, ఆలమగల
తండ్రి, పురోహితుడు, మేనమామ,
రక్షకుడు నిషేక వివాహాదులు
చేయించువాడు, వేదము చదివించు
వాడు, బరువు ఉత్తమమైనది, అధిక
మైనది, రాజా, మీమాంసకుడు,
ముసలితనము లేనిది, ఒక తాళాంగ
భేదము.

గుణి—కే. గుఱుకు, నమ్మకము, ఉపా
యము, మచ్చ, హద్దు, లక్ష్యము, ని
యమము, దృష్టాంతము, గడువు, అభి
ప్రాయము, ఆడుగుతే, మగగుణి.

గుల్మము—స. బోదెలోని చెట్టు,
కోగవికేషము, నేనావికేషము
పొద, నీళ్ళకేపు నేనావరణము, రాజ
మార్గము, వైద్యరక్షణము, గంపు,
నాభి, కొట, మొ. కుండ, గుల్మమును
చేప.

గృహిణి—స. భార్య, కణుడుదీక.

గొడ్డు—చే. సంకలిలేనిపశువు కూనము,
గొడ్డలు

గొబ్బిళ్ళు—చే నమస్కారము బాలి
కల క్రీడావిశేషము, ధనుర్మాసము
నందు బాలికలు ముంలివాకిటనుంచు
గోమయపు ముద్దలు.

గోకర్ణము—స. కణుజా మృగము,
లూడిలెడు పరిమాణము, ఆవు చెవి
యాకారము గలిగి చారుమొదలైనవి
వడ్డించుటకుయోగ్యమగుపాత్ర, కంచర
గాడిద, పాము.

గోత్రము—స. వంశము, సంకలి, ప్రళం
పింపడగిన జ్ఞానము ముప్పు, గొడుగు,
వరిమడి, కొండ, చక్రము, భూమి,
వేళా గృహము, పేరు, ధనము,
మార్గము అడవి, బలిమి.

గోపతి—స. ఆబోతు, రాజు, ఇంద్రుడు,
దిక్పాలకుడు, నూర్మ్యుడు, శివుడు,
నపుంసకుడు, చంద్రుడు, నిప్పు
బ్రహ్మ విష్ణువు.

గోముఖము—స. అలుకుట, మొసలి
వాద్యవిశేషము, వక్రముగల గృహము,
మైపూత, దొంగలు గొడకుపెట్టు ఒక
విధమైన కన్నము, మురంగవిశేషము,
ఆవుమొగము.

గోల—చే. ముగ్ధుడు, ముగ్ధ, అర్థధ్వని,
కలకలము, (స) గుండ్రని నీటికాగు,
చెండు, పిరా, మణిశిల, గోదావరి,
దుర్గ, చెలికత్తె, మండలాకారము,
అశభవరాహిత్యము, స్త్రీ.

గోవిందుడు—స. కృష్ణుడు, గోపాల
కుడు, బృహస్పతి, బ్రహ్మ,

ఇంద్రుడు, రాజు, పరమాత్మ, మనస్సు
మొ ఇంద్రియముల నడపు అంత
ర్యామి.

గోవు—స. ఆవు, కన్ను, బాణము,
దిక్కు, వాక్కు, భూమి, సర
స్వ, గుళి, చూపు ఎద్ద, స్వర్గము,
కిరణము చందమామ నూర్మ్యుడు,
వజ్రాయుధము, యజ్ఞము, వెండ్రుక,
పగ్గము, అల్లెతాడు, నీరు, అరుసుడు,
ఒకముని, లేవస్సు.

గౌరవము—స. గొప్పతనము, బరువు,
మర్యాద, అర్థగాంభీర్యము.

గౌరి—స. దుర్గ, సమర్థాడనికన్యక,
పదేంద్ర పదును పసుపు నగ్నకన్య,
గోరోజనము వరుణుని యిల్లాలు,
ఇంగువ, నేల, రాత్రి నది, సరస్వతి,
భాషాంగము.

గ్రంథి—స. కంటి కణుపు వంకర,
గుంపు కాటిల్లము, గ్రంథములు
కలవాడు గ్రంథములు చదువువాడు,
దద్ద, దారపుముడి, రథాభరణము,
వంకరగడియ

గ్రహము—స. నూర్మ్యాది గ్రహము,
గ్రహణము, నిర్బంధము, డయ, ఒక
సంగీతాంశము, పట్టుదల, వనసంఖ్య,
అనుగ్రహము, గ్రహించుట, పితాచా
దికము, ఒక యజ్ఞపాత్రము, యుద్ధ
ప్రయత్నము, తొమ్మిది, తొందం
పాలు, రాహుగ్రహము.

గ్రామము—స. ఊరు, సంగీత స్వర
సమాహము, సంగీత స్వరము, మైగు
నము, సమాహము.

గ్రాసము—స. గడ్డి, అహారము, గ్రహణము, మ్రింగట, గ్రహణముపట్టిన భాగము.

ఘటము—స. కండ శారీరకేళి మొవ్వు, ఏనుగు కుంభంధలము, పాడు నూయి, ఊపిరి లోన సంభించుట, కిరణము, నీలాటిరేవు గరగ, రేవు స్థలము.

ఘటిక—స. గడియ, 24 నిమేషముల కాలము, బలపము, ఒక విద్యాసంస్థ, పాఠశాల, చీలమండలబడి, తెప్ప

ఘట్టము—స. తీరము పెట్టుగలనీళ్ళ రేవు, విషయము, చిక్కుగల సంగతి, కుంకము మొ. తీయచోటు, చలింపజేయుట, ఒత్తిడి, వనగిరి ప్రాయజేశము, రామాయణాదులలోని శ్రేష్ఠమగు కథాభాగము.

ఘనము—స. కుంగమపై మబ్బు గొప్పది కంచుతాళముల వాద్యము, నాట్యవిశేషము శరీరము సమ్మెట, తగరము చెట్టుపైరోలు, అభ్రకము, తోడుకొన్న పెరుగు నడిమిభాగము, అగ్నిజనితమేఘము, ఏనుగుపాదమునఁ బుట్టుమదము, వేదపరసమునం దొక నియమము, సమూహము కాశివ్యము, శక్తి ఇనపదుద్ద దట్టమైనది.

ఘనాఘనము—స. కురిపెడుమేఘము, మదపుటేనుగు, ఒరపిడి, పర్వతము, సంపద, కవాటము, దట్టము.

ఘర్షణము—స. గుడ్డగూబ, వాకిలి, ధ్వని, కదలుచున్న నీటిమోత, ఒక నవము, హాస్యము, ఊడవిప్ప, తెర,

నవ్వు, ఆనందము కొండదారి, ఉటుము

ఘర్మము—స. ఎండ, వేడివి, చెమట, ఏనుగుల తొమ్మనఁబుట్టుమదము, దినము, ఆవిరి, ప్రేక్ష్యువు.

ఘాతము—స. బాణము దెచ్చి హత్య, శక్తి, గణితమందలభ్యము, నలుచదరపు గుంట, దోపిడి నైధ. తార, అనుభవము, కోనేరు.

ఘోషము—స. గొల్లపల్లె, గో సమూహము ఉటుము వదంతి 'ంచు ఎలుక' అక్షరార్థాన్ని బాహ్యప్రయత్నము' దోషము.

చండి—స. పార్వతి కోపముగలది, శ్రేష్ఠమగలది, చంపునట్టి స్త్రీ.

చక్రము—స. ఆయుధవిశేషము, నీటి నుడి తూము, కయ్యము, లోహము, ధనము, కలయకార వ్యూహము, బండికల్లు గుంపు, దండు, రాష్ట్రము, కుమ్మరి పాఠ, రాజ్యము, గానుగ, పాలిగ్రామ చిహ్నము, చక్రవాక పక్షి, గ్రామసమూహము.

చపల—స. పిల్లి పెట్ర, లక్ష్మీ జంతు టాలు, పిప్పలి, ఒక వుత్తము, పర్వత జనితమైన ఒకానొకధాతువు, ఒకానొక కండ.

చపలము—స. కోరి, చలువతాయి, తొరక మను గంధద్రవ్యము, కామంచి గడ్డి, కీఘము, కదలునది, నిలుకడలేనిది, వడికిలది, పాదరసము, చేప, క్షణము, జాట్టు.

చరణము—స. భుజించుట, లెరుగుట,

సద్వర్తనము, విష్ణుచక్రము, కాంతి, ముంగిలి, పాదము, వేరు సంస్కారముచేసిననేల కులము, వేదభాగము, చర్మము.

చిక్కురము—స వెండ్రుక, కొండ, పాము బల్లి ముంగిస, చుంచెలుక, కడలునది, చలించునది, ఒకవృక్షము.

చిక్కు—జే. కృశించు, నశించు మెలిక, సందేహము, తక్కు, తగులు దొబ్బు, మిగులు సంకటము, మెలి.

చిత్రము—స. చిత్రపు, ఆనేకవర్ణములు కలది తెలకము, మనోహరము, పదచమత్కారము, ఆ శ్చర్యము, పాము, అద్భుతరసము, అట, అకసము ఒక కుష్మణము, ఒకకావ్యము, అలంకార భేదము.

చిత్రభానువు—స నూర్యుడు, అగ్ని.

చిలుకు—జే చింద, ప్రసరించు మీటు, ఊటు సన్నగావర్షించు, చల్లు, తలుపుగొండెము, త్రచ్చు బాణము కొరికి, నాణెముయొక్క వైభావము.

చెఱుగు—జే కొంగు, అంచు, దిక్కు

చెలుపు—జే. అండము, విధము, మనోహరము.

చే—త. హస్తము, తొండము, అధీనము, తృప్తియావిధి ప్రత్యయము.

చేలము—జే. గడ్డ, వస్త్రము, పెమిలి (ఫించువు) కన్ను, ఓర్పు లేమి, అధము.

చైత్రము—స. గుడి, భవనము, కథ, జ్ఞానము, కేశువు సాద, బౌద్ధాలయము, రచ్చచెట్టు, యాగశాల.

చాలు—జే. ధార, సమృద్ధి దన్ను సమయమున నాగటిచాలుచే నేర్పడిన కేళి, ఓపు, సంవత్సరము, వరుస

చుక్క—త. శుక్ర్రాడు, నక్షత్రము, బొట్టు, నీరు మొదలైన ద్రవపదార్థముల బిందువు, పుల్లప్రబ్బలి.

చుట్టు—జే. నాలుగు ప్రక్కలను, కాలియుంగరము చుట్టుగాబొట్టు, చుట్టుదారి.

చొక్కు—జే పరవశముగు, మూర్ఛ, మత్తుమందు, మోహము ఎండినది, నాయికా నాయకుల ప్రేమ

ఛందస్సు—క పద్యము, వేదము ఇచ్చ స్వేచ్ఛాఛందారము, ఊరడించుట, ఒక శాస్త్రము.

ఛత్రభంగము—స. రాజ్యనాశము, అస్వాతంత్ర్యము, రాజాజ్ఞాత్యంతమించుట, వైధవ్యము, ప్రభునాశనము, స్వేచ్ఛ.

ఛవి—స. కాంతి, రంగు, చర్మము, కిరణము.

ఛాయ—స. నీడ, ప్రతిబింబము, నూర్యుని భార్య, కొంచెము, కాంతి, చీకటి, కరుస, పరిపాలనము, మైపుత గల శరీరము, పార్వతి, పారిక, లంచము, బాడ.

జయింపు—స. నేలేడును, ఒక నది, ఒక పట్టణము.

జయనము—స. మడికట్టు, మెల, పిలుచు, తప్ప, స్త్రీలక్షణములలో నొకటి.

జయస్యము—స. మగగుడి, తోడ, గారిపె, వెనుకటిది, దూఱదగినది.

జన్యము—స. యుద్ధము, పీడితజడము, జననము, అంగడి, వింద, దేశము, దేవము, జాలి, పట్టుక.

జయ—స. దుర్గ, పార్వతి, చెరికలై, అన్యమి, తదియ, శ్రీమోదశి, కరక, పెల్లి, అరటి, పోమెడ, చాద్దదేవి, ఒక సంవత్సరము, ఒక దీవన.

జయంత్రుడు—స. ఇంద్రుని కొడుకు, కాకాసుడు, భీముడు, శివుడు, చంద్రుడు, కమారప్పామి.

జలము—స. నీళ్లు, జడము, కురువేరు, ఎఱ్ఱతామర, ఎఱ్ఱకలువ, మాత్రము.

జాంటూనదము—స. బంగారము, మెత్తచెట్టు.

జాతి—స. కర్ణము, ఛందస్సు, సంతానము, తనకు విరుద్ధమైసమాట, అలంకారము, పట్టుక, నామాన్యము, జాతికామ, ప్రాయ్ఘ, దిశము, ఉసిరిక, మాలి, ఇంగిరికము.

జాలము—స. కిటికీ, జల్లిమాత్రము, కల సమానము, మొగ్గ, కపటము, మాయ, కడపచెట్టు.

జిక్కి—గే. గజ్జము, తిరుగలి.

జినుడు—స. బుద్ధదేవుడు, విష్ణువు, పూజ్యుడు, ముసలివాడు, జయించువాడు.

జేబు—గే. కోక, పీచు, దట్టము, చొరకొక్కముకొనిది. సమానము, అడవి, జేబు.

జేమూతము—స. మబ్బు, కొండ, ఏనుగు, సంపదలిచ్చునది, దేవతాశము, చేతబీర.

జేవము—స. ప్రాణము, పరమాత్మ స్వరూపము, తత్త్వము, బ్రతుకు, బ్రతుకుతెరువు, జంతువు.

జేవనము—స. బ్రతుకు, బ్రతుకు తెరువు, ప్రాణము, నీరు, చేయి, వెన్న, గారి, మజ్జ.

జై వాల్మీకుడు—స. చంద్రుడు, జైద్యుడు, కృషీవలుడు, కొడుకు, బక్కవాడు, చిరజీవి.

జ్ఞాతి—స. సమానగోత్రుడు, బాంధుడు, జనకుడు.

జ్ఞాని—స. జోష్యుడు, జానము కలవాడు, జోడి.

జ్యోతి—స. వింతిత్రాడు, తల్లి, భూమి.

జ్యోతి—స. హాని, కృద్ధత్వము, పాతవతులు, నది.

జ్యేష్ఠ—స. బల్లి, పెద్దది, దరిద్రము, మేలిమి, మిగుల మునుసలికనము, హంస, పెద్దమ్మ, ఒక వెల, ఒక నక్షత్రము.

జ్యోతి—స. ప్రకాశము, ధనము, కొడుకు, చంద్రుడు, ఒక జీవ వృక్షము, జ్యోతికాస్త్రము, జీవలోకము, పక్షి, కుమారుడు, అగ్ని, ఇండ్లు.

జడ—త. వెండ్రుకలయల్లిక, గంజాయి, జాల.

జోలి—జే. పావ్యము, పాండర్యము, జత, విధము, ఉత్సాహము, మొత్తము, స్వాధీనము, తీసిది, అధికము, స్వరూపము.

ఝా—స. వెలయేటు, వాగాడంబు, ఝా, కోపము, అందము, తేజస్వత్వము.

టంకము—స. వెలిగారము, కోపము, కత్తియొర, మోకాలు, స్తంభవధ్య ప్రదేశము, పిక్కి, తొలుతులను ఉలి, గడ్డలి గడ్డపాటి, పల్లమామిడి, గర్వము పల్లవెలగ.

టెంకి—జే. గృహము, స్థానము, చెలువు, తాటియాకులకు బెజ్జము చేయు పాధనము.

డంబుబము—త. డటాటోపము, ప్రతిష్ఠ, గర్వము, కపటము, విధము, గవ్య, ధనము, అసత్యము, 4 పైసలు.

డింబము—స. డమరము, పక్షిగుడ్డు, భయము, తొమ్మిది వెడమప్రక్క నందెడు మలాశయము, ఆముదవు చెట్టు, కలకలము, మొగ్గ, పూగుత్తి.

డింభము—స. కిరువు, అడంబరము, అజ్ఞాని.

తంత్రము—తంతు, స్వరాస్త్రము

చింత, హేతువు, ప్రధానము, సిద్ధాంతము, బౌద్ధము, యజ్ఞప్రయోగము, కాస్త్రము, సైన్యము, మగ్గము, నూరి పడుగు, కుటుంబవ్యాపారము, వ్యాకరణాస్త్రము.

తగవు—జే. వ్యాయము, జగడము, తగిది, తీర్పు, మేలు, పద్ధతి, వ్యాజ్యము, కథములందు కుమార్తె కిచ్చుబహుమతి.

తటము—స. ఒడ్డు, కరిమడి, పల్లము, దిగంతము, కొండచరియ, స్థలము, పాలము.

తడవు—జే. వెడక, ప్రస్తావనచేయు, రక్షించు, నిమరు, ఆలస్యము, సంపాదించు, తాకు, తలచు, తిట్టు, వచించు, కొనియాడు, కాలము, చిరకాలము.

తత్త్వము—స. యథార్థస్థితి, పరమాత్మ, హృదయము, స్వభావము, వస్తువు, ఆలంకారముగా చేయబడు వృత్తాంతము, ఇరువదిమైదు, ఆకారము, ఒకవాద్యము, పారాంశము.

తపము—స. తేనెవి, ఒకలోకము, కిరణులుతువు, మాఘమాసము, తపస్సు, పక్షి, జ్వరము, ధర్మము, చాంద్రాయణవ్రతము, వేడిమి, అగ్ని, ఒక కల్పము.

తమము—స. చీడటి, దుఃఖము, రాహువు, తమోగుణము, చైన్యము, మోహము, చిహ్నము, కక్షస్థలము, ధూళి, స్త్రీరసస్సు, పాపము, అజ్ఞానము, ముకము.

శమి—స. రాత్రి, చీకటి, పసపు
చే. త్వర, వేడుక అసక్తి పారవ
శ్యము మోహము.

మోక్షము—స. నిష్క,
మాయుడు చంద్రుడు, బుద్ధుడు,
శివుడు, విష్ణువు.

తరణి—స. ఓడ, దాటుట, నూర్చుడు
ఏలు కిరణము రాగి సముద్రము,
పిన్నగోరంట, చేమంతి

తిరము—చే. పురుషాంతరము, తెగ,
పద్ధతి, పోలిక, సామ్యము, మానము
శక్యము, దినుసు వరుస, (స) దాటుట,
పడక, పడవకేవు నిష్క చెట్టు, వడి,
బలము.

తరి—స. ఓడ పొగ, మబ్బు, ఆవస్థ,
భూమి, బట్టలపై, (చే) కవ్వము
సమయము ముగిసము, ఓడరెడ్డు.

తరీషము—స. సముద్రము స్వర్గము,
పని, వృత్తి ఆలంకారము కృతసా
యము, సురుగు, సంవత్సరము, ఏలు
పడక, పడర.

తరకము—స. ఉహ, కారణము,
కోరిక ఒకావ్రము, అధ్యాపకము,
కర్మ వాదము, ఆశ, సంకేహముతో,
నూడిన యూహ.

తటి—చే. సమయము. సమీపము,
త్రాడు మొలి వాని యొత్తుడుకేళి,
అల.

తల—చే కిరస్సు కేశములు, పూనిక,
కొన, ఎత్తు, ధీరత్వము, ముందుభాగము,

మొత్తము మొదలు, వ్యవహారము
కాలము గుంపు, స్థానము, పక్షము.

తలము—స. అడవి, చల్లనిది, గుంట,
చాచినప్రేక్షగల ఆరచేయి, చేయి
గోధ రూపము పరుపు చెంపదెబ్బ
జేస బాణములు తగులకుండ చేతికి
తొడుగుకొని ఉడుముతోలు, కార
ణము స్వరూపము, పాతాళము,
క్రిందిభాగము కాలనేతుల క్రింది
భాగము తాడిచెట్టు, సమప్రదేశము,
కత్తిపిడి

తలిమము—త. దూదిపజపు, మేలు
కట్టు తాతికట్టడపు నేల, మహా
హరము సమూహము మృగపు
భూమి కత్తి.

తల్పము—స. పజపు, భార్య మేడ
వెనుకటియిల్లు కోటకత్తెముపై
కట్టివచ్చునము ఒక పడర అన్నము,
ఓడముందరభాగము సమయము.

తాతు—చే. యుద్ధమునకు డీకొని,
కృశించు, విసువు గాయము అంటు.

తాత—స. దూ, తండ్రి (త)
బ్రహ్మ (చే) తండ్రితండ్రి బ్రహ్మ,
అధికుడు, తల్లితండ్రి.

తామరసము—స. బంగారము ఉమైత్తి,
— రాగి తామర.

తామసము—స. తమోగుణముకలిది,
అంధకారముకలిది, అంధకారసంబంధ
మైనది గుడ్లకూబ, కోపము పాము,
అజ్ఞానము అల స్యము, దుష్టము,
చీకటి

తామసి—స. చీకటి, పార్వతి, పాము, దుర్మార్గుడు నిద్ర, ఒక నుకము, కోడి, కటికి చీకటిగల రాత్రి

తార—స. వారిభార్య, బృహస్పతి భార్య నక్షత్రము, కంటి నల్లగుడ్డు, బుద్ధనిభార్య, సుగ్రీవు నిభార్య, ఓంకారము.

తారకము—స. కన్ను, నక్షత్రము, కంటి నల్లగుడ్డు ఓంకారము, కంటి పాప, ముత్యము, తరి వ్రజేయనది, తెప్ప.

తారము—స. వెండి నదియొడు నక్షత్రము, కంటిపాప, మ్రోత, పులు గడిగిన ముత్యము.

తార్మ్యిడు—స. విష్ణువు, గరుత్మంతుడు, అనూరుడు.

తాలము—స. తాడిచెట్టు, అపచేయి, చప్పట, కేస, తగరము, కంచుతోడి కేసిన వాద్యపుచిప్ప బీగము కత్తిపిడి, ఒక వాయిద్యపుకుండ, కదలిక, వారి దళము, విల్లు యాత్రధూపము.

తావలము—దే. ఆధారము, అవకాశము, పామ్యము, స్థిరమైనది, స్థానము, గృహము, రక్షకము.

తాళకము—స. సారిశళము, పర్వత ధాతువిశేషము, తొగరిమన్న, తాళక భస్మము, చిన్నబీగము.

తిన్న—దే. మనోహరము, యుక్తము, బుజువు, స్వస్థము, సౌమ్యము.

తిరుగు—దే. తిరుగుట, అపజయము పరిభ్రమించు, పరివేష్టించు.

తిలకము—స. ఒకచెట్టు, బొట్టు, నల్ల గుఱ్ఱము, ఒక రోగము కుడిపక్క నుండు మాంసఖండము, సాహస్యము లలిగము, పుట్టుమచ్చ శ్రేష్ఠము.

తీక్షణము—స. తీంద్రము, విషము ఇంద్రుప్పు యుద్ధము గాజుప్పు, కారము, మిరియము మరణము, ఆయుధము, నిప్పు, ఇనుము, వాడియైనది, చుట్టు కైనది.

తీరము—స. దళి, తగరము.

తీర్థము—స. పుణ్యోదకము, పుణ్యనది, ఘట్టము, నూతనద్ద నుండెడుతోట్టి, పుణ్యక్షేత్రము, జలము, యజ్ఞము, కాస్తూరము, పాత్రము, ఉపాయము, యోని, పుణ్యవనము, స్త్రీరజస్సు, ఉపాధ్యాయుడు, మార్గము, మంత్రి, ఆధారము, ఆజ్ఞ.

తీవరుడు—స. చేపలు బట్టువాడు, సముద్రుడు, వేటకాడు.

తీవ్రము—స. ఆధికము, మిక్కిలివేడి కలది, చేడకలది, కష్టము, ఒకాల మైనది, భయదము, కారముకలది.

తుంగము—స. కొండ, కిఖరము, ఖద్గ మృగము. ముఖ్యము, పొడవైనది, పొన్నచెట్టు, కొబ్బరి.

తుండము—స. తొండము, పక్షి ముక్కు, నోరు గజహస్తము, మొగము, పండిమూలి.

తూగు—జే. ఊగు, నడచు, కూరుకు, చలించు.

తూలము—స. గంగరావిచెట్టు, దూది, అకాశము.

తూలిక—స. చిన్న ఈక, వత్తి, మూస, కలము, చిత్తరువువాసెడు సాధనవిశేషము, దూదిపటపు.

తెగ—జే. గుంపు, పక్షము, ప్రక్క, అద్వైతాదు, జాతి, రీతి, పాడవు, ఖండితముగా, నిశ్శేషముగా.

తెట్టె—త. తేనెచెర, తృణకాష్ఠాది భారము, రాసి.

తెరలు—జే. తొలగు, బయటచేరు, కలగు, చచ్చు, సలసలమరుగు, అధి ప్రాయశ్చేదము.

తెలివి—జే. జేహత్కాది భేదజ్ఞానము, ప్రకాశము వివేకము, వికాసము, కాంతి, ప్రసన్నత, నీరులేటటు, తెలుపు.

తెల్లనిదొర—శివుడు, బలరాముడు.

తేజము—స. ప్రకాశము, పరాక్రమము, ప్రభావము, వేడి, జ్వాలయొక్క అగ్రము, పంచధాతువులలో వొడి, బలము, అందము, ధైర్యము, సారము, అగ్ని, అశ్వగమనశీలము, విత్తము, బంగారము, మెడడ, వీర్యము, ఆన్నము, పండితా, వెన్న, నీరు, ధర్మము, ఆకుత.

తేట—జే. నిర్మలము, ప్రసన్నము, విధము, విశదము, సౌందర్యము, నీరు మజిగ.

తేలు—జే. నీటిపైసంచరించు, నీళ్లలో క్రీడించు, స్నానముచేయు, మోస పోవు, ఆనందించు, మైమటించు, పాడ చూపు, వృద్ధిపెంచు.

తొలి—జే. పూర్వము, తొట్టి, రంధ్రము.

తోపు—జే. ఎటుపు, ఉపవనము, చీమిడి, కస్తూరము, ఎఱ్ఱబట్ట, వ్యక్తముగు, జనించు, సంకల్పము, ఆలోచన, చెట్లగుంపు, బూరెలతోపు.

తోయము—జే. విధము, తడవ, కరివారము, సమయము, వింతపస్త్రశ్లేశ (స) పూర్వాపాద, ఉదకము.

తోరణము—స. బహిర్ద్వారము, మామిడాకులదండ, కంఠము, బారు.

తోరము—వై. ప్రతనూత్రము, అధికము, బలిష్ఠము, ఘోరము, మంజులము, సౌందర్యము.

త్రపువు—స. తగరము, సీసము.

త్రయి—స. ఋక్సామయజుర్సమూహము, దుర్గ, ఒకవిద్య, మూటిసమూహము, మంచుమసస్సుగల యాడుది.

త్రాడు—జే. జీనిసదారము, కిరణము, పాశము, మంగళనూత్రము.

త్రేధాముడు—స. అగ్ని, విష్ణువు, శివుడు, యముడు, వ్యాసుడు, విఘ్నేశ్వరుడు.

తుటి—స. కొంచెము, అల్పకాలము, పొరబాటు, సంశయము.

దంట—జే. నేర్పరి, జంట, ప్రాథక్రీ.

దండ—జే. సమీపము, ప్రాపు, ప్రక్క.

(3) బాహువు, హారము.

దండకము—స. వృత్తివిశేషము, చెట్టు, బోదె, మహారాష్ట్రము, క్షిపించునది, మాయ, విస్తారము, మత్స్యాలహారపు చేట, దూలము, అరణ్యవిశేషము.

దండము—స. చతురుపాయములలో నొకటి, దుడ్డు, ఒక వ్యూహము, ఒక గ్రహము, చిలుక, పూలదండ, ఒడలు, మాల, క్షి, కవ్యము, గర్వము, బార, దండుగ, గుఱ్ఱము, భద్రము, సమాహము, కప్పము, జల, దండు, పీడనము, గోళకలెగిన ఎడ్డు, జొన్నలోనగు నొక కణ్ణి.

దండి—స. ఒక కవి, పిండమును పట్టినరోగము, తెలగపిండి, పట్టణము, దండములవాడు, ద్వారపాలకుడు, యముడు, (జే) కౌర్యము, అధికము, సమృద్ధి, ప్రతాపము.

దండము—స. పల్ల, పొదరిల్లు, ఏనుగుదంతము, కొండనడుము, ముప్పదిరెండు, కొండదరియ, కోట, పొడవుతాయి.

దంధము—స. దంబము, మోసము, గర్వము, దుర్భాగము, పాపము, మిష, వజ్రాయుధము.

దంశము—స. అడవియొగ, ఒక దోమ, దున్నపోతు, ములగచెట్టు యుద్ధమునకు సన్నద్ధమగుట, కాటు, కవచము, దోపము, ఖండించుట.

దక్షిణము—స. కుడిదిక్కు, మర్యాద కలది, దానముతరువాత నిచ్చెడు దక్షిణ, నేర్పుకలది, మనోహరమైనది.

దక్షిణుడు—స. ఒక బ్రహ్మ, ఒకానొక ముని, శరీరముదాచుబంటు, కివుడు, సమర్థుడు, నేర్పరి, నవబ్రహ్మలలో నొక బ్రహ్మ.

దబ్బిలి—జే. ధూర్జతు, ౭౫డము, బాధ.

దబ్బు—జే. చెప్ప, అబద్ధము, మూకుడు, కవచము, చటమటలో నగు వాని ధ్వస్యసుకరణము.

దమము—స. ఓర్పు, బురద, దంపి, పాయము, ఇంద్రియనిగ్రహము.

దయ్యము—జే. పికాచము, జేవుడు, విధి.

దరము—స. భయము, శంఖము, గుంట, చీమలపుట్ట, ఇంచుక.

దరి—స. గుహ, గట్టు, (జే) దగ్గఱ, మేఘ.

దర్శి—స. చిన్నగరిటె, పాముపడగ.

దర్శనము—స. చూపు, అర్థము, భర్తము, కాస్త్రము, తెలివి, కానుక, సాక్షాత్కారము, రంగు, జన్నము, కల, దళ లేక ద్వాదశావస్థలలో నొకటి.

దవము—స. దావాగ్ని, రోగము, అగ్ని, గుఱ్ఱము, అడవి.

దశ—స. అవస్థ, ప్రభుత్వము, వత్తి, అవృష్టము, పంక్తి, జీవితకాలము,

స్థితి, మనస్సు, వస్త్రపుటంచు.

దహనము—స. కాల్పుట, దుర్వాప్య
పారము, పులికడుగు, త్రిసంఖ్య, పావు
రము, కృత్రిక, జీడి, నిప్పు, చిత్ర
మూలము.

దళము—స. ఆకు, సేన, కత్తియొఱు,
తునుక, గొప్పతనము, భాగము, గోరు,
ఁగము, చీకటిచెట్టు ఆకు, భాగ్యము,
హరిదళము, అధికము, చట్టము, (దే)
ఎకర, గుంపు సమృద్ధిము,
సాంద్రము, చిక్కనిది.

దామోదయణి—స. అశ్వినాది నక్ష
త్రము, భూమి, పార్వతి.

దాక్షిణ్యము—స. మొగమోటము,
దయ, నీతి, వికమత్యము, నేర్పు.

దాత్యూహము—స. కూతురుగుండలి
పిట్ట, వానకోయిల, మబ్బు, భరత
పక్షి.

దానము—స. వితరణము, వీరుణు,
కపాలమందలి మదము, రక్షణము,
పరిపాలనము, ఛేదనము, శుద్ధి, చతు
రుపాయములలో నొకటి.

దాపు—దే. భయము, దగ్గఱ, చెక్కు.

దాయము—స. తండ్రిసాత్తు, దానము,
అరణము, కట్నము, భిక్షము, ఛేదనము,
ఎత్తుపాడుపుమాట, నిర్మలత్యము,
బహుమానము, భాగము, తావు, నష్ట
ము, అంచము, దే. గవ్వలాట, ఆపద,
పాచికలయందలి పంచెము.

దాయాదుడు—స. సగోత్రుడు,
జ్ఞాతి, కుమారుడు.

దార—స. అగ్ని సాక్షి గా వివాహ
మాడిన పెండ్లాము, (వి) వితరణము,
కత్తియంచు, నీటిచాలు, క్రమము.

దారకుడు—స. బాలకుడు, కొమ
రుడు, మిత్రభేదము చేయువాడు,
కృష్ణసారథి, చీల్చువాడు.

దారదము—స. వివభేదము, పాదరస
ము, ఇంగువ, సముద్రము, వసనాభి,
సింధుదేశము, హింగుళము.

దాసి—స. పనిచేయుట కేర్పాటైనది,
కాకిదొండ, నల్లగోరంట, మహాదాన
ములు 16 లో నొకటి, విశ్వర్యములు
8 లో నొకటి, కొన్నదాసి.

దాసుడు—స. సేవకుడు, దాసరాజు,
దానాద్వైతము, కూడ్రుడు, చేపలు
పట్టు జాలరి, జ్ఞాని.

దివ్యము—స. అవంగము, అందమైనది,
శ్రేష్ఠము, అశ్వర్యకరిము, సాంబ్రాణి,
ఆకాశము, చందనము, స్వర్ణమునఁ
బుట్టినది, భావ.

దీపకము—స. వాము, జీలకఱ్ఱ, దీపము,
ఒక రాగము, ఒక అర్థాలంకారము,
కుంకుమ, జేగ.

దీర్ఘదర్శి—స. విద్యాంసుడు, ఎలుగు
బంటి, గద్ద, దూరపుయోచన కల
వాడు.

దీర్ఘాయువు—స. కాకి, మార్కండే
యుడు, బూరుగుచెట్టు, చిరజీవి,
జీవకమును గంధద్రవ్యము.

దుందుభి—స. పాచికయందలియిత్తిగ,

భేరి, వరుణుడు, కోమటి, శూద్రుడు,
ఒక సంవత్సరము, ఒక రాక్షసుడు.

దుడుకు—జే. తప్పు, తొందరపాటు,
గర్వము, దుష్టము.

దుడ్డు—జే. లావుకట్టు, గుడియ, ధనము,
మోటుకొడు, బండ.

దురదర్శి—స. విద్యాంసుడు,
దూరాలోచన కలవాడు, గ్రద్ద.

దృష్టాంతము—స. ఉదాహరణము,
కావ్యము, మరణము, ఒక అథాలంకా
రము, నిదర్శనము.

దెప్పరము—జే. ఆపద, ఆశ్చర్యము,
గుప్పహవచనము, దుర్లభము, దుస్స
హము

దేవమణి—స. కాస్తుభము, గుఱ్ఱపు
మెడమందలి గుడి, సూర్యుడు, దేవ
తలలో గొప్పవాడు, చింతామణి
యను రత్నము, శివుడు.

దొర—జే. రాజు, సైనికుడు, సమానుడు.
పద్మనాభుడు, ప్రసారంభము,
విశోపాదేశస్థుడు, గొప్పవాడు.

దోనియ—జే. పడక, సాలెవాడు,
చావుచుట్టుడు ప్రమాను, జలగడుగు
వాని సాధనము.

దోహదము—స. ఎరువు, ఇచ్చు, గర్విణికి
గల పేరెక్కు, గర్వము, వృక్షగల
కకాలమున బుప్పపలను బుట్టించు
స్త్రీల పాదతాడనాదిక్రియ, వృక్షభి
వృద్ధిని కలపు కావ్యము.

ద్రవము—స. రసము, పరుగు, తడి,
పరిహాసము, నీరు, స్త్రీ పురుష మనో
రంజకముగు ఆట, గమనము.

ద్రవ్యము—స. ధనము, ఇత్తడి, పూత,
లక్ష్మి, కల్లు, మందబుద్ధి, శుభమైనది,
బేషధము, పృథివ్యాది, నవద్రవ్య
ములు, వినయము, వృక్షవికారము,
గుణవంతమైనది, అణువణువు.

ద్రవిణము—స. ధనము, బంగారు,
కార్యము.

ద్రుణము—స. కత్తి, ఒకరకము, తుమ్మెద,
వృక్షికము, విల్లు, వింటినారి, ద్రోణా
చార్యుని విల్లు, అమృతపాదీ.

దుతము—స. త్వరితము, కరగించిన
ఘృతసువర్ణాదులు, పిల్లి, వృక్షము,
లీనము, నకారము, చీలినది, వడిగలది.

ద్రోణము—స. రథము, తూము, తుమ్మి
కూర, తేలు, విల్లు, ద్రోణుని విల్లు,
నాలుగు తూముల పరిమాణము, అర
చేటెడు, విషము, ఒక దేశము, మాల
కాకి, జలాశయము, ఒక కొండ.

ద్రోణి—స. చిన్నయోడ. జెట్టి, ఆశ్వత్థా
ముడు, పశువుల మేతగల భూమి,
కొండపల్లము, దొన్నె, నీలిచెట్టు.

ద్వంద్వము—స. స్త్రీ పురుషులజంట,
ఒకరినో నొకరుచేయు యుద్ధము,
రెండు, వివాదము, పాలిమేర, ఎల్ల,
వాక్యము, యజ్ఞపాత్రము, ప్రయోజ
నము, మిగువరాకి, కోట, ఒకరోగము,

రహస్యము, సందేహము, ఒకమానము,
కితోష్ణములు.

ద్విజ—స. గంటుబారంకి, పక్షి, పల్లు,
పాము.

ద్విజన్యుడు—స. బ్రాహ్మణుడు,
క్షత్రియుడు, వైశ్యుడు

ద్విజము—స. పక్షి పాము, దంతము.

ద్విజరాజు—స. చంద్రుడు, శేషుడు,
గరుత్మంతుడు.

ద్వీపి—స. పులి, చిలుకపులి, సముద్రము,
నదము.

ద్వైపూతురుడు—స. గణపతి, జరా
సంధుడు.

ధనంజయుడు—స. అర్జునుడు, అగ్ని
హోత్రుడు, ఇంద్రుడు, మేఘుడు.

ధనంజయము—స. ఒకపాము, ఒక ఉప
వాయువు, మబ్బు, ఎఱ్ఱమద్ది.

ధనము—స. విత్తము, గోసమాహము,
ప్రేమాస్పదమగు వస్తువు, వడ్డి కాక
అసలు, ధ్వని, సంకలనపు గుఱుతు,
దొంగుకొనిన దబ్బు, ఆత్మి, ధనియము,
ధనసానక్షత్రము.

ధనికుడు—స. విత్తము గలవాడు,
వర్తకుడు, అప్పిచ్చువాడు, భర్త,
అత్తురుడు.

ధన్వంతరి—స. దేవవైద్యుడు, మహా
శ్వరుడు, నూర్యుడు, నారింజచెట్టు.

ధన్వి—స. అరువుడు, ఏలుమద్దిచెట్టు,

నేర్పరి, విలుకాడు, సైనికుడు,
సమగ్రుడు

ధమని—స. సరము, మెడ, అగసారె
వాని గొట్టము, శువు, ఒక గంధ
ద్రవ్యము, శుద్ధరక్తవాహిని.

ధమనుడు—స. కొలిమితెత్తి నూడు
వాడు, అగ్ని కూరుడు.

ధరణీధరుడు—స. శ్రీ మహావిష్ణువు,
అవిశేషుడు, శివుడు, భూపాలుడు.

ధర్మము—స. పుణ్యము, స్వభావము,
న్యాయము, అచారము, సామ్యము,
అహింస ఎద్దు, అద్ది పుము, వేదోక్త
విధి నీతి, సత్కార్యము, యజ్ఞము,
విల్లు, ఉపనిషత్తు.

ధర్మరాజు—స. యాధిష్ఠిరుడు, బుద్ధ
దేవుడు, మన్మథుడు, కృషీవలుడు,
యముడు

ధర—స. పృథ్వి, మెడడు, సంహారము,
శ్రీగర్భాశయము, ఒకఛందోవృత్తము.

ధాటి—స. దండయాత్ర, ముట్టడి
వేయుట, ధైర్యము, శక్తి, యుద్ధము.

ధాత—స. ప్రహ్లా, రక్షించువాడు,
24 సంవత్సరము ధరించువాడు,
విష్ణువు, శివుడు, ఆత్మ, త్రాగువాడు,
ఒక నూర్యుడు, ఒక వాయువు.

ధాతువు—స. వాతము లోనగునది,
వస లోనగునది, శైలిక, ఎముక, క్షేష్ణా
దులు, సంగీతము, సప్తసంఖ్య,
అకాశము, ఇనుము, బంగారము,
స్వభావము, ధనము, రేకిస్సు, నాడి,

ధూధాతువు, త్వక్కు మొదలగునవి,
పృథ్వి మొదలగునవి.

ధాతువాదము—స. ర స వా ద ము,
వ్యాకరణశాస్త్రము.

ధాత్రి—స. నేల, తల్లి, దాది, ధరించు
నది, ఉసిరిక, ధరింపజేయునది.

ధామము—స. గృహము, స్థానము,
ప్రకాశము, పట్టణము, ప్రభావము,
సుఖము, అన్నము, ధనము, గుంపు,
గుర్తు, ఆకాశము, ప్రతాపము, తినుట,
శరీరము, జన్మము.

ధార—స. నీటిచాలు, క త్తి ప ద ను,
పాత్రతందలి చిల్లి, ఆశ్వగమము,
ప్రవాహము, పరంపర, వానకొలన,
సేనాగ్రభాగము, ఒకనగరము, బండి
కన్ను, వానముగురు, మేలిమి, గుంపు,
యశస్సు, మాట, కింవదంతి, సామ్య
ము, అగోహించుట కళకయైన పర్వ
తాగ్రము, ఒకదేశము, తోట.

ధావనము—స. పరుకెత్తుట, పరిసర
ము, ఉతుకుట, తోముట, ప్రవ
హించుట.

ధిష్ణ్యము—స. గృహము, బలము,
నక్షత్రము, అగ్ని, మొదటిది, నాల్గవది,
చోటు.

ధీమంతుడు—స. పండితుడు, బృహ
స్పతి, బుద్ధిమంతుడు.

ధూమకేతువు—స. అగ్ని, ఉత్పాత
ము, తోకచుక్క.

ధూసరము—స. బూడిదరంగు, పావు

రము, లాట్టిము, గాడిద, బూడిద
రంగు గలది.

ధృతరాష్ట్రుడు—స. దుర్యోధను
తండ్రి, రాజు, ఒకగంధర్వుడు, సర్వ
విశేషము.

ధృతి—స. ధరించుట, గ్రహించుట,
నిశ్చలత్వము, సౌఖ్యము, జన్మము,
సంతోషము, ఒక గ్రహయోగము,
ద్రావకము, ధీరత్వము, ఒక ఛందస్సు.

ధేనుక—స. లేగటియావు, అజేనుగు,
పార్శ్వతి, ఈనినయేనుగు, ప్రసవిం
చిన స్త్రీ, అడుగుజ్జము, చిన్నకత్తి.

ధృివము—స. ఊహ, మణిచెట్టు,
మ్రోడు, నిశ్చయము, గణిక, మేకు,
యజ్ఞపాత్రము, సారచెట్టు, పర్వతము,
గుజ్జపుసుడి, బాతు, ఒక నక్షత్రము,
గ్రహయోగవిశేషము, ఎడతెగనిది,
తాళవిశేషము, కదలనిది.

ధృివుడు—స. నక్షత్రవిశేషము, ఒక
వసువు, బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుడు.

ధ్వజము—స. టెక్కము, గుఱుతు,
మగమతి, మంచపుకోడు, చెట్టు,
మద్యవిక్రయశాల చిహ్నము, గర్వ
ము, ధ్వజస్తంభము.

ధ్వని—స. శబ్దము, వ్యంగ్యప్రధాన
పదము, కావ్యస్వరూపము.

నంగనాచి—జే. దిట్టతనము గలిగియు
లేనట్లు నటించునది, వడ్లచిలుక.

నంద—స. తిథివిశేషము, బాస, సంతో
షము, కామధేనువుదూడ,

తొమ్మిది, మంత్ర, కలిమి, జిత్తులమారి
తనము.

నంది—స. కివునిఎద్దు, ఎద్దు, వట్టిచెట్టు,
సంతోషము, జూదము, జయయొక్క
పుత్రుడు, జువ్వి, మినుము, కొడుకు.

నక్క—జే. భూషణము, నాగటి
కట్టు, మ్రానియతుకు, గోడకెట్టులకు
ద్రవ్యేడు పునాదులకు వేయు గసి
కలు, ఒడుగు, గంటు, దాగు.

నగొకసము—స. పక్షి, కాకి, సింహము,
శరభము.

నటి—స. నట్టువుని పెండ్లాము, దొమ్మరి
వాడు, కాకిదొండ, గవ్వగుత్తిక,
వేశ్య.

నతము—స. వంగినది, వంకరయైనది,
లోలైనది, పార్శ్వక్రియలు.

నప్త—స. మనమరాలు, మనమడు,
మనిమనుమడు.

నభము—స. ఆకాశము, క్రాంతి
మానము, ముక్కు, మేఘము, వర్షా
కాలము, ఆద్రభకము, మృణాళబిస,
తింతువు, నరసింహుల, హింసకెట్టినది.

నయము—స. నీలి, జూదము, పాం
డించుట, (జే) లాభము, నునపు,
చాక, పద్ధతి, నేర్పు, ఆసక్తి, మృదు
వు, ఆరోగ్యము, అందము.

నరుడు—స. బ్రహ్మ, మార్కుడు,
విష్ణువు, కివుడు, ఒకమని, ఇంద్రుడు,
మనమ్యుడు, అర్జునుడు.

నర్తకుడు—స. నట్టువుడు, ఈశ్వ
రుడు, రాజు, పాములవాడు.

నర్మము—స. పరిహాసము, ఆనందము,
ప్రకటన చేస్తు, నీలము, సంతోషము.

నలి—జే. రోగము, ఆత్మంతము, పాడి,
స్వల్పము, యోగ్యము, నన్నము,
నలిగినది, ప్రేమ, (న) మణికిల,
సువాసన ద్రవ్యము.

నలిన—స. తామర, తామరతీగ, తామర
కొలను, ఒకవృత్తము, ఆకాశగంగ.

నాంది—స. బ్రాహ్మణుడు చేయు
అకిర్వాదము, భేరి, ప్రారంభము,
ఆనందము, సమృద్ధి, నాటకారంభము
నందలి మంగళము.

నాగము—స. తగరము, పాము, కొండ,
మేఘము, కిరి, గుట్టుము, మేక, గృహ
ము, పృథ్వభాగము, ఒకరసము, ఉప
వాయువు, ముక్త, పొన్నచెట్టు, నీస
ము, నాగవాసము, క్రేషము.

నాగరము—స. సొంటి, నగరమున
బట్టినది, మోసపుమాట, దుఃఖము,
కపటము, మొక్క, రిషివిశేషము,
గోరణి, చుక్క.

నాడి—స. నరము, గడియకాలము,
గొట్టము, కాడ, వుండ, తలమిదిగడ్డ,
వంచకుని నడవది, నారికులుపు,
ఈనె, ఇదాది, తెల్లగజిక.

నాణెము—త. నాగరకత, బంగారపు
బిళ్ళ, ముద్ర, భసము, క్రేష్టము,
మంజులర, పెండి.

నాథుడు—స. యజమానుడు, తేడు,
కెనిమిటి, ఇంద్రుడు.

నాభి—స. కన్తూరి, బొడ్డు, ఒక విషము, బంశికంటి వడిమిత్తూము, ముఖ్యము, విజిగ్గురగు రాజు, ప్రధానుడు, బొట్ట, చక్రవర్తి.

నారము—స. సాంటి, ఉదకము, నరుల సమూహము ధనము, లేగదూడ, ఆత్మకు సంబంధించినది.

నారాయణి—స. పార్వతి, లక్ష్మి, అతివ, వెన్నెల, సరస్వతి, గంగానది, కృతాభిషేకురాలు, ఒక ఆశ్రమము, గోవుచ్చము, పిల్లపీచర మొక్క.

నారాయణుడు—స. విష్ణువు, అగ్ని, బ్రహ్మ, నూర్యుడు, సముద్రుడు, మహారాక్షసుడు, పూరుడు, శివుడు, చంద్రుడు.

నారి—స. స్త్రీ, నరము, భార్య, నారి కులుపు, చే. వింటియలైతాడు.

నాలి—చే. వంచన, హీనము, మందము, కల్ల, నరము, కురుపు, నీచము.

నాళము—స. తామర లోనగు వాని కాడ, బాణము, రంధ్రము, కత్తిపిడి మగగుళి, తూము, అగపాలె వాని ఊడుగొట్టము చిమ్మనగ్రోవి.

నాళికము—స. తామర, బాణము, పద్మసమూహము, ఆకసము, కేసరము, గుఱ్ఱము, బాణాగ్రము.

నిక్షేపము—స. భూమిలోపాతునిధి, తాకట్టు, ఉంచుట, త్యజించుట, త్రోసివేయుట.

నిగమము—స. మార్గము, అంగడివాడ,

నగరము, వేదము, నిజము, వర్తకము, నిశ్చయము.

నిగ్గు—చే. ఉత్కృష్టకాంతి, కిరణము, వర్ణలేశము, జిడ్డు, సారము, పస.

నిగ్రహము—స. బెడరుమాట, శిక్ష, నింద, వైద్యము, విడి మారణక్రియ, మేర చెఱి, అడ్డగింపు, హస్తక్రియలు.

నిట్ట—చే. స్థానము, ప్రవాహము, స్తంభము, నిశ్చీనది పార్శ్వము, పొడవు.

నితంబము—స. దరి, కొండనడుమ, పిలుదు, మూపు, శిఖరము, మొల.

నిదాఘము—స. వేగి, చెమట, ఎండ, వేడిమి.

నిదేశము—స. ఆజ్ఞ, నిరారణ, బుద్ధి, చెప్పట, పనుపు, కనబఱచుట, దాఱు.

నిద్దము—త. స్నేహముకలది, చిక్కనైనది, మకోహరము, నునుపుగలది, దట్టమైనది.

నిధనము—స. చావు, కులము, నాశము.

నిధువనము—స. కలయిక్కు వడలు, సంభోగము, క్రీడ.

నిప్పచ్చరము—చే. దారి ద్రవ్యము, కూస్యము.

నిబంధనము—స. ఏర్పాటు, కారణము, బంధనము, కటుపాటు, ఊతే, స్థానము, ఏడాతంత్రులుకట్టపానము, కూర్పబడినది.

నిభృతము—స. నిండినది, తగ్గినది, రహస్యము, స్థిరము, విషయము, నెమ్మది.

నిమిత్తము—స. కారణము, గుణి
నామమాత్ర కారణము, శకునము,
గుర్తు.

నియామకుడు—స. చుక్కాను నడపు
వాడు, నియమించువాడు నియంత,
తంజేలు, యజమానుడు.

నిరీక్షణము—స. చూపు, దర్శనము,
వెదకు, మర్యాద, భావించుట, కోరిక.

నిర్మతి—స. దిక్పాలవిశేషము, ఉప
ద్రవములేనిది, అభాగ్యము, ప్రేతకళ,
మృతిభార్య, పెద్దమ్మ.

నిర్మాల్యము—స. కళంకములేనిది,
మిగిలినది, పూజచేయఁగా మిగిలిన, లేక
వాడిన పుష్పములు మొదలగునవి
అభ్రకము, ధరించి తీసివేసినవి.

నిర్మోకము—స. పాము కుటుసము,
విడుపు, కవచము, మోక్షము, ఆకా
శము.

నిర్మ్యాణము—స. మరణము, నిర్గమము,
పసువునుకట్టు పూపు లేక గుడి,
ముక్తి, ఏనుగు కడకన్ను.

నిర్మ్యాతనము—స. చంపుట, ఈచి,
అప్పుతీర్చుట, దాపుడుసామ్యునిచ్చుట,
పగతీర్చుట.

నిర్మూహము—స. సిగబంటి, వాకిలి,
నాగవాసము, రసము, ద్వారము,
మౌనిజగురు.

నిర్వాణము—స. ముక్తి, నాశము, గుఖ
ము, చలాటినది, కలయుక, విక్రాంతి,

ఏనుగునీళ్ళలో మునుగుట.

నిర్వేశము—స. జీతము, అంతటవ్యాప్త
మాట, సుఖదుఃఖానుభవము, ప్రేమ
కిచ్చు ధనము, మూర్ఛ, పెండ్లి, ప్రాప్తి,
భోగము.

నిర్వారము—స. నాటిన బాణాదులను
తీయు, రహస్యముగా ధనాదులు
కూడఁజెప్పట, నాశము, శవవాహము,
విశేషము.

నిలుపు—జే నిలుచుట, మీదియంతస్తు,
ఆకారము, శరీరము, కోయఁగా మిగి
లిన చేనులోని భాగము, రెండు గజ
ముల యెత్తు.

నివాపము—పితృదేవతలకిచ్చుట, బలి,
చల్చుట, పారవేయుట.

నివేశము—స. గృహము, ప్రవేశము,
సేవాశీరము, కూర్చుండుట, ఉనికి
పట్ట, పరిణయము, చొరవ.

నిశాంతము—స. ఇల్లు, అంతఃపుర
ము, వేగుజాము, మిక్కిలి అణగినది.

నిష్కము—స. నాణెము, టంకము,
మాడ, పతకము, వెండి, బంగారు
పాత్రము, రత్నములుపొందిన పతకము,
బంగారు.

నిష్—స. స్థానము, చేటు, సమాప్తము,
వేడికొనుట, నిలుపుట, తాత్పర్యము,
నెఱవేర్చుట, యాచన, నాటకసంధి,
నిర్వహణము, ప్రేమ.

నిస్తరణము—స. దాటుట, బయలు
దేరుట, మరణోపాయము, మోక్షము,
ఉపాయము, రక్షణము, ఆధారము.

నీచము—స. అల్పము, క్రిందిది, పొట్టిది, పల్లము, అధమము, గ్రహగతియొక్క క్రిందిభాగము.

నీతము—స. ధనము, ధాన్యము, పొందింపబడినది, విహరించుట, తేబడినది.

నీరజము—స. నీటబుట్టినది, తామర, ముత్యము, కుష్మగము, దుమ్యతేనిది, ముట్టుడిగినది, మాచకమ్మ, నీరుల్లి, నత్తగుల్లి మొ.

నీరసము—స. దానిమృత్యుచెట్టు, రసము లేనిది, ఎండినది, బలహీనము.

నీరుపుట్టువు—ద్య. శంఖము, తామర, రత్నము, ఉచ్చైశ్చరము, అగ్ని, కాస్తూరము, చంద్రుడు, విరావతము

నీరుమోపరి—దే. కుంభము, కలశము, నీరుమోయునది, మేఘము.

నీలకంఠము—స. నెమిలి, ఊరఁబిచ్చుక, ముల్లంగి తుమ్మెద, పాము, బంగారుపిచ్చుక, కాటుకపిట్ట.

నీవి—స. పోతకుడి, చెరసాల, వేదికా మధ్యభాగము, వేణీమాలము, మూలధనము, పంచెపుసామ్యు.

నెట్టుకొను—దే. పూనుకొను, నెలకొను, అతిశయించు, గెంటుకొను, బలాత్కరించు.

నెమ్మి—త. వంజశక్యము, నెమ్మది, నెమిలి, ప్రేమము, స్నేహము, అనుగ్రహము, ముఖము, నేమి, సంతోషము.

నెరవు—దే. పూర్తిమార్గము, పొడుగు, వ్యాపనము, ఒక చెట్టు, పూర్ణము, యుక్తము, విశాలము, అధిము, వ్యాప్తము.

నెటి—దే. ఆచారము, అందము, క్రమము, న్యాయము, పరాక్రమము, తెక్క, వంకతనము, ప్రజ్ఞ యోగ్యము, అత్యంతము, గొప్ప, నిగ్గు.

నెల—దే. చంద్రుడు, పున్నమి, మాసము, చోటు, కర్పూరము, ఒక కిలోభూషణము.

నేత్రము—స. కన్ను, జేరు, ఏటు, పట్టువస్త్రము, నక్షత్రము, రెండు, నరము, జడ, చెట్టువేరు, వస్త్రము, తరిత్రాడు, రథము, రక్షించునది

నైగమము—స. పట్టణము, వేదాంతము, ఉపనిషత్తు, పాశుపతాద్యస్త్రములు, ధైర్యము, ఆధారము.

న్యాయము—స. సమస్తము, దున్నపోతు, నీచము.

న్యాయము—స. నీతి, తగవు, తత్త్వశాస్త్రము, తర్కశాస్త్రము, దృష్టాంతము, పద్ధతి, మాత్రము, ప్రభుత్వము, మర్యాద సంబంధము, చట్టము, పోలిక, పుణ్యము, తీర్పు, చెడని ధర్మము వ్యాప్తము.

పంక్తి—స. వరుస, కీర్తి, గుంపు, పక్షము, పది, గీత, శేన.

పంచమము—స. కొయిల, ఒక స్వరము, విదనది, ఒకదేవత, ఇంపైనది.

పంచాంగము—స. కూర్మము, తిథి
వార పక్షత్రయోగ కరణములు కల
పాంచర్యుక గ్రంథము, వీ అంగములు
కలది.

పంపు—జీ. ఆజ్ఞ, పెంపు, దాస్యము,
వ్యభిచారము, సేవ, కరిమశ్శరసు,
హింస నితులముల బరవు, పంపించు,
ఒక యంత్రము.

పక్షము—స. పగ, ప్రక్క, గ్రహము,
బలము, శరీరపాచ్ఛము, పరాధీనము,
పాఠ్యము, రంధ్రము, తలవెండ్రుక,
నృత్యము, చెయ్యి, దగ్గర, గోడ,
తలుపుతొక్క, కొప్పు, మైత్ర్యాది
జనిత సప్తవిధబలము, రెండు, తెక్క,
తక్కువయ సాధ్యము, ఎదిములు,
సహాయము సేవ, అంబారీ.

పచ్చడము—త. దుప్పటి, ఆ గవస్త్ర
ము, మరకతకొంతి, వస్త్రము.

పట్టలము—స. ఇంటికప్పు, సమాహ
ము, రత్నదోషము, సేత్రకోగ విశే
షము, పరివారము కురుపు, బొబ్బ,
వారిచీర, తనుక, తిలకము.

పట్టువు—స. నేర్పరి, ఇందుప్పు,
చారవ, చేదుపాట్ల, వాడి, సమర్థు
డు, జేహము దాచని బంటు, కోగ
కూన్యుడు.

పట్టము—స. పట్టునూలు, రాజధాని,
సింహాసనము, దాలు, తలగుడ్డ, కుర్చీ,
ఉత్తరీయము, రంగుగుడ్డ, వస్త్రము,
కిరీటము, పలక, సన్నెకల్లు, నాలుగు
త్రోవలు కలియచోటు, అలాట

ధూమము, కల్లు, కీట, రాజు ఇచ్చి
నది, పట్ట, గాయలగుడ్డ చెట్టుమీది
పట్ట.

పట్టు—జీ. చెల్లు, ప్రాంతంబించు, తిగులు,
బహుకాలము చెల్లు, మార్గోని,
గ్రహణము, స్థానము, అవకాశము,
విషయము, వైకల్యము, అనెంబులు,
బంధుత్వము, గృహము, పట్టచల,
డింగు.

పడగ—త. పానుపడ, కెక్కము,
సగ.

పడుచు—జీ. కన్యక, బాలము,
యువతి, కువు, కేశ్య.

పణము—స. పంచెము, ధనము,
వ్యాపారము, వెల, ద్యూతము, కూలి,
గవ్యయెత్తు ఒడంబడిక, బహుమాన
ము, 80 గవ్వలనాణెము, ఆ
భ్యాము, పని, దుకాణము, కొనుట,
గవ్యప్రమాణము, జీతము, వ్యయము.

పతంగము—స. పక్షి, మిడుత,
బాణము, ఒక ధాన్యము, మార్కలము,
పాదరసము.

పతితము—స. పడినది, పరాజితము,
పాపము.

పత్రము—స. ఆకు బాణము, తెక్క,
వ్యవహారము వ్రాసికొన్న కాగిత
ము, ఉత్తరము, తేకు, చురకత్తి,
పుస్తకములోని కాగితము, వానాసము.

పదము—స. పాదము, చిహ్నము,
శబ్దము, వాక్యము, ప్రయత్నము,
మిష, మోసము, స్థలము, కాంతి,
బాణము, పదార్థము, కాలి అడుగు

బాధ, పాట, పద్యపాదము, అవ్యో
గము, కీర్తన, అంశము, కారణము,
అకుసు, భాగము, సంకీర్ణము.

పదిలము — దీ. సంబోధన, సుఖము,
దృఢము, ప్రోక్షణ.

పద్మ — స. అక్షి, పావతి, కరస్వతి,
ఆచుటికి, తామరి, ఒక వ్రావాము,
ఒక సంఖ్య, బాచరి.

పద్మము — స. కమలము, పాము, ఒక
విధ, ఒక వ్రావాము, సంఖ్య విశే
షము.

పద్మిని — స. తామర, స్త్రీకాంతి
విశేషము, తామరకొలను, అక్షి,
తామరింప, ఆచేరుగు.

పని — దీ. వ్యాపారము, చేయుట,
కల్పము, అన్య, కలవు, కృత్తి.

పన్ను — దీ. క్షుయ్యధ్యునినిధిపద,
నిధిపము, అపవహించు, దంతు.

పయోధరము — స. క్షనము, మేఘము,
కొబ్బరికాయ, కొట్టిగడ్డ, ఒకచెరువు.

పరంపదము — స. విష్ణు లోకము,
ఉన్నతపదవి, మోక్షము, కాశ్యప
సుఖము.

పరంగు — దీ. ఒప్పు, ప్రకర్తిల్లు,
వ్యాపించు, ప్రసిద్ధమగు, ప్రవహించు,
విహరించు.

పరము — స. మోక్షము, కళము,
శ్రేష్ఠము, మించు, ముఖ్యము,
శేవలము, అన్యము.

పరమేశ్వరుడు — స. శ్రీమహాద్విష్ణు,
సామ్యభావము.

పరాగము — స. గుల్మ, పుష్పాది,
గ్రహణము, చందనము, ఒకానొక
కొంప, నలుగురించి, కీర్తి.

పరి — దీ. సమాహము, పంక్తి, శేష,
వ్యవము, అవృత్తి.

పరికిరము — స. ఉపకరణము, నడికట్టు,
సమాహము, పరివారము, అర్థము,
ఒక కావ్యాలంకారము, ప్రారం
భించుట, దోహదము, గాఢాభిలాషము,
మంచము, స్వప్నము, విశేషము.

పరిగ్రహము — స. పెండ్లి, స్వీకా
రము, భార్య, కావము, అర్థము,
చెప్పవేపు, ప్రాధు, ప్రారంభము,
పరివారము, ప్రతిష్ఠ.

పరిఘము — స. దోహదములలో నొకటి,
గాఢమంద, చెట్టు, తిలకము, దీపము,
ఇనుపకట్లకట్టు, కిరీట, పురిచ్చారము,
అనుభవము, లాటికట్టు, హింస,
కందము.

పరిణామము — స. క్షయము, మోక్షము,
దూషణ, ఏకాగ్రము, ప్రకృతి
విరుద్ధమైనది, అప్పు.

పరివేషణము — స. అన్నమువచ్చించుట,
చుట్టుకొలత, నూర్చాది పరివేషము,
భోజనకాలమున చేచియుంచుట,
చుట్టుకొనుట.

పరుడు — స. శత్రువు, శ్రేష్ఠుడు, పెద్ద
వాడు, సరమార్కు, అన్యము.

పర్యాయము—స. తృప్తి, స్వేచ్ఛ,
నివారణము, సమర్థము.

పర్యాయము—స. అవసరము, చుట్టి
వచ్చుట, వంతు, తరుణము, భేదము,
నిర్మాణము, పంక్తి, ఏకార్థవాచి
పదము, ఒక అలంకారము, సౌఖ్యము,
ముక్తి, గుణము.

పర్వము—స. గణపు, పండుగ, దర్శ,
విభువదాది, సమూహము, ప్రస్తావన,
మహాభారత భాగము.

పటి—దే. ఉప్పుపండెడు బయలు,
బయలు, సమూహము, ఇతరము,
అధికము, గొప్ప, సున్నము కొలుచు
మానము.

పటిపు—దే. శయ్య, కీఠ్రుము, పూయ,
విరివి, పోగొట్టు, త్రోలు, ప్రయో
గించు.

పలము—స. నాలుగు కర్షణల యెత్తు,
మాంసము, కి తులముల యెత్తు.

పలలము—స. మాంసము, పరిపక్వము,
హోమాన్నము, బురద, నూనెపిండి.

పలాశము—స. ఆకు, మోడుగు, ఆకు
పచ్చ, కర్పూరము, కచ్చూరము,
కాసనము, ఒక పక్షి.

పలితము—స. నోనిన తలవెండ్రుక,
బుడ, మిరియము, నెఱయుట.

పల్లవము—స. చిగురు, కోకచెఱుగు,
లత్తుకరంగు, చిగిర్చినకొమ్మ, కృంగా
రము, బలము, కొమ్మ, కృతులలో
మొదటిపాదము, విరివి.

పల్లవి—స. వ్యభిచారిణి, కృతులు
మొదలగునాని మొదటిచరణము.

పవి—స. వజ్రాయుధము, వజ్రము,
పిడుగు.

పవిత్రము—స. జండెము, జలము,
తామ్రము, దర్శ, పరిశుద్ధము, విష్ణు
చక్రము, దవనము, పసపు, పెరుగు
కుండ్, మంత్రము, బంగారు, ఆద్రము,
నిప్పు, గోమయము.

పశువు—స. నాలుగుకాళ్ళ జంతువు,
పశుస్థాయుఁడు, బలికిచ్చు మృగము,
గొట్టె, ఆత్మ.

పస—దే. వెలుతురు, స్ఫురిణము,
సారాంశము, సమృద్ధి, సారము, చతు
రత్వము, సామర్థ్యము.

పాండువు—స. ఒకరోగము, తెల్లనిది,
పాండురధము, తెలుపు.

పాంసుల—స. అంకుటాలు, ధూళి,
భూమి.

పాకము—స. పంట, పూర్తి, వికాసము,
మంచి తెలివిగలది, జీర్ణము, అగ్ని,
పాత్ర, దేశోపద్రవము, కురువు,
పండినది, కాలచ్చిది, చిన్నది, ఫలితము,
కావ్యసాకము, వంట, వృద్ధత్వము,
నియతస్థితి.

పాంచాలి—స. ద్రౌపది, ఒక కావ్య
రీతి, బామ్మ.

పాగ—దే. ఆవ్యకాల, తలపాగ, గుఱ్ఱ
ముల (వరుస) గంపు, పావకొప్పు.

పాచకుఁడు—స. వంటవాఁడు, అగ్ని.

పాటకము—స. పట్టాకర్తి, వాద్యము, తీరము, క్యవహారము, రాజధాని మధ్య ప్రదేశము, హీనము, మూలద్రవ్యము, కేనానివేశనము.

పాటి—జే. సామ్యము, సమము, కొలఁది న్యాయము, ప్రమాణము, సాధకము.

పాటిరము—స. చందనము, ముప్పు, కరిమడి, నీసము, ముల్లంగిదుంప, వెదురుచేవ, జల్లెడ.

పారకడు—స. వేవసారము చదువు వాడు, ఉపన్యాసకుడు, చదువు వాడు, పురాణము చెప్పువాడు, ఉపాధ్యాయుడు.

పాడి—జే. ధర్మము, స్వభావము, న్యాయము, క్యవహారము.

పాత్ర—స. కంచము, ఆకు, నాట్య మాడెడు స్త్రీ పాత్రసామాన్యము.

పాధస్సు—స. నీరు, ప్రాత్ర, ఆన్నము.

పాదము—స. అడుగు పద్యమునందలి చరిణము, కాలు, కోడు, భాగము, స్తంభము, కొండక్రింది భాగము, కిరణము, పాతిక వేరు.

పారణము—స. మేఘము, పూర్తి చేయుట, ఉపవాసముచేసిన మఱు నాటి భోజనము, తృప్తి, చదువుట.

పారలొకిము—స. పరమాన్నము, పరలోక సంబంధమైనది.

పారి—స. పాత్రము, మంత్ర, మల్లిచిప్ప, పాటికురు భాండము, ఏనఁగు కారి

గొలుసు, (దే) తడవ, మన్న.

పార్వణము—స. పార్వణమును మృగము, పిండము, పర్యతసంబంధమైనది.

పాలాశము—స. ఆకుపచ్చన, మోడుగ చెట్టు సంబంధమైనది.

పాలు—జే. తెల్లనగు భాగము, వంతు, వశము, ఊరము, చెట్టు రసము సమీపము.

పావకుడు—స. అగ్ని హోత్రుడు, నూర్యుడు మంచినడవడికఁగలవాడు.

పావనము—స. జలము, ఆవుశేడ, రుద్రాక్షము, పవిత్రము, ప్రాయశ్చిత్తము, కృత్యక్రమము, ఒక వాత రోగము, పచ్చగుంట, గరిజేరు, చందనము, అగ్ని.

పావని—స. ఆవు, గంగ, తులసి, హను మంతుడు, భీముడు, పవిత్రురాలు.

పాశము—స. త్రాడు, గుంపు, కల, బాణము, వత్సికము, ఆయుధము.

పాలి—స. అంచు, వరుస, మిగములు గల స్త్రీ, గుర్తు, చెవికమ్మ, తీగకొన, కత్తియొర, పాలు, కొండచరియ, అశ్రువులు, స్థానము, పేను

పాలియము—జే. పాలెము, వీరము, దండు, పట్టణము, కావలి.

పింజరము—స. బంగారు, పసుపుగలిసిన యెలుపు గుఱ్ఱము, రాగి, పచ్చిన, కలక, హరిదళము.

పిండము—స. బ్రతుకుఁబెరువు, పితృ దేవతల కిచ్చు ఆన్నపుమద్ద, చెండు,

సమాహమ, ముద్ద, బిచ్చము, గుండ్ర
విది, మొత్తము, వస్తువు, శరీరము,
అహారము, గట్టిది, బలము, గర్భము,
ఇనుము, గజకుంభము, దట్టము, ఉండ.

పిచ్చు—స. అరఁటి చెట్టు, పోత,
పాముయొక్క కొల్లు, గంజిమీఁది
మీఁగడ, బూరుగుబంక, అధరోష్ఠపు
క్రిందిభాగము, మొగ్గ, వరుస, ఒర,
సమాహమ.

పిటకము—స. పుండు, చెమటపొక్కు,
చిన్నగంప, చిన్నపెట్టె.

పిన్ద్యాకము—స. తెలికపిండి, మైనము,
కుంకుమ, ఇంగువ, కుంకుమపూవు,
ఘాపద్రవ్యము.

పిశునుఁడు—స. కొండెగాఁడు,
క్రూరుఁడు, వానరముఖుఁడు.

పిష్టకము—స. పిండివంట, సేత్రకోగము,
నూజాడి.

పిసరు—జే. తునుక, కడిగినధాన్యములతో
త్రోపుడుపడినది, లేశము.

పిసారి—జే. వ్యాపనముగలది, ప్రకాశ
మైనది, శోభితము, దొంగయెత్తుగలది,
కోపముగల స్త్రీ, వ్యాధిపీడితుఁడు,
మూర్ఖుఁడు, కుత్సితముగల యాఁడుది.

పీకె—జే. త్రాగఁగా మిగిలిన పొగచుట్ట,
గొట్టము, గొంతుక.

పుండరీకము—స. తెల్లతామర, తీర్థ
విశేషము, పెద్దపులి, తెల్లగొడుగు,
ఆగ్నేయపు దిక్కునందలి యేనుఁగు,
తియ్యమావిడిచెట్టు, పట్టుపురుగు,

ఒక యజ్ఞము, చంద్రుని విల్లు, వరు
ణుని శంఖము, కప్ప, తెల్లచెఱుకు.

పుండ్రము—స. నలుపుగలసిన యెఱ్ఱ
చెఱుకు, తెల్లచెఱుకు, పురుగు, పులి,
వంగజేతము, గురివెండ, నుదుటి
నామము.

పుచ్చు—జే. మడ్డి, పుప్పి పట్టుట,
ఆజ్ఞాపించుట, గ్రహించుట, పెఱుకు,
పంపుట.

పుటము—స. పూలబుట్ట, కంటిరెప్ప,
గుఱ్ఱపుకాలి గొరిజ, లోతులేని చేతి
గుంట, బొవధముచేయుటకై చేప
బడిన రెండు డిప్పలు, దొప్ప, మడత,
మూత.

పుడమిపట్టి—జే. అంగారకుఁడు, నరి
కాసురుఁడు, సీత,

పుణ్యజనఁడు—స. నైర్మలి, పుణ్య
త్యుఁడు, సుజనఁడు, రాక్షసుఁడు,
యత్తుఁడు.

పుణ్యము—స. ధగ్గము, నీరు, బంగా
రము, పుష్పము, మనోజ్ఞము, పవిత్ర
ము, సుకృతము.

పున్నాగము—స. మరపొన్న, జాజి
కాయ, పద్మము, తెల్ల సర్పము, తెల్ల
కలువ.

పురము—స. పట్టణము, ఇల్లు, శరీరము,
మేడ, నిత్యము, మరణము, ఎల్ల,
పరాక్రమము, గుగిలము.

పురాణపురుషుఁడు—స. ముదుసలి.
శ్రీమహావిష్ణువు.

పురాణము—స. బ్రాహ్మము మొద

లగు శ్రంఘము, కథ, చరిత్ర, పదు
నెనిమిది, పురాతనము.

పురి—జే. మెలి, ఆక్రమణము, గోనె
కుట్టెడు శ్రాదు, నెవలిపింఛము,
ధాన్యపుపురి, స. పట్టణము.

పురుడు—జే. జాతాశాచము, సమా
నము, సమానుడు.

పులకము—స. పులకము, ఏనుగునకుఁ
బెట్టెడు అన్నపుకడద, చెట్టుమీఁది
నల్లపురుగు, నులిపురుగు, వరుస,
నూర్చుకొంటున్నదిగాని మచ్చ, వజ్ర
ము, హరివర్ణము, గగుర్పాటు.

పులికూడు—జే. పులిసిన అన్నము,
భిక్షాన్నము.

పుష్కరము—స. ఆకాశము, తామర,
బాణము, తీర్థవిశేషము, సర్పవిశేషము,
ఎంజరము, పండ్లెండు, వాద్యములు,
యాద్యము, ఏనుగుకొండము చివర,
ఒక ద్వీపము, మద్దెల, విరోధము,
భాగము, యోగము, బెగ్గురు పక్షి,
ఉదకము.

పుష్పకము—స. కుచేరుని విమానము,
కుంపటి, ఒక కొండ, నేత్రానాళము.

పుష్పము—స. పుష్పమీ నక్షత్రము,
కలియుగము, పాపమాసము, పుష్ప
రాగము.

పూగము—స. పోక, గుంపు, గంగ
రావి.

పూట—జే. సంధ్య, కాలము, పగ
టిలో సగము, దినము, జామీన,
పూసుట.

పూరణము—స. నింపుట, బూరల
లోని పూర్ణము, గుళించుట, ఇష్టము,
వస్త్రపుపుంజము, బూరుగు చెట్టు,
గలికేరు.

పూర్తము—స. తటాకాదులను
త్రవ్వించుట, పాలనము, ఆలయ
ప్రతిష్ఠ, అన్నదానము, కప్పబడినది,
నిండించబడినది.

పృథువు—స. నల్ల జీలకఱ్ఱ, ఒక వాన
రుడు, ఒక రాజు, ఇంగువప్రమాణ,
ఆగ్ని, గొప్పది.

పృథ్వి—స. విరివియైనది, ఇంగువ
ప్రమాణ, భూమి, పచ్చ, పవడముల
లోని దోషము, సముద్రతీరము, నల్ల
జీలకఱ్ఱ.

పృథాకువు—స. పాము, పులి, చిలుక
పులి, కొండచిలుక, లేలు.

పృశ్ని—స. కిరణము, చిన్నయెముక,
బోయవాడు, ఆలిపిరి.

పృషము—స. మూడి, వీలెఱు, గొంతు
లో పుట్టు మధ్యమధ్యని, యాగ
సంబంధమైన స్తోత్రవిశేషము.

పెంపు—జే. నాశముచేయు, సమృద్ధి,
గౌరవము, వృద్ధి, మాహాత్మ్యము, పాల
నము.

పెద్ద—త. కృద్ధుఁడు, క్రోధుఁడు,
అత్యంతము, తెలిసినది, గొప్పవాడు,
క్రేస్తము, దీర్ఘము, ముఖ్యుఁడు, బిగ్గర.

పెనఁకువ—జే. వాదము, యాద్యము,
కలయిక, మట్టుకొనుట, పెనఁగు.

పేట—త. నగరము, అంగడి, పట్టణ భాగము.

పేరు—జే. నామము, ప్రసిద్ధి, భూషణము, పెద్దది, మద్దట్టు, దట్టమగు.

పేశలము—స. మనోహరము, కోమలము, నేర్పుకలది, రోకలి, కోయిల, భూర్తము.

పొంగు—జే. సంఘోషము, ఉబకుట, పొంగరము, సోఫటకము, సంఘోషించు.

పొదుగు—జే. క్రమ్ము, కప్ప, పొత్తి గుడ్డ, పట్టులు గుడ్డను తెక్కులతోఁ గప్ప.

పొర—జే. ఉల్లిపొర, నేత్రరోగ విశేషము, కపటము, పాముకుబుసము, మడత, ప్రమాదము.

ప్రకరణము—స. ప్రసంగము, విషయము, గ్రంథ భాగము, వాటక భాగము.

ప్రకృతి—స. ప్రత్యయము చేరకముందున్న శబ్దస్వరూపము, పురవర్గము, సత్వాదిగుణ సామాన్యకర్త, ముఖ్యము, యోని, ప్రాణి, పరమాత్మ, తల్లి, పంచభూతములు, మొదటి రూపు, సహజము, ఉపాదానకారణము.

ప్రఖరము—స. కంబళము, గుఱ్ఱపు కవచము, కంచరగాడిదె, కుక్క, ఏనుగుకవచము, మిక్కిలి కఱుకై.ది.

ప్రగ్రహము—స. చెఱ, త్రాసుయ్యెత్త, త్రాడు, పగ్గము, కళ్ళెము, పరిచ్యయ.

పూజ, చెయ్యి, తలుపు గడియ, బంగారు, కిరణము, మ్రానిపసుపు, నియమనము.

ప్రచండము—స. సహింప శక్త్యము కానిది, చేరరానిది, వాడిమిగలది, సాధ్యముకానిది, తెల్లగ న్నీరు.

ప్రణయము—స. ప్రేమము, కాంతి, మోక్షము, నమృతము, వినయము, యాచన, వ్యాపకము, స్నేహము.

ప్రజ్ఞానము—స. బుద్ధి, చిహ్నము.

ప్రణీతము—స. మంత్రముచే సంస్కరింపఁబడిన యగ్ని, చొప్పింపఁబడినది, నీరుపోసి యుడక బెట్టఁబడినది. గ్రోయఁబడినది, చేయఁబడినది, రచింపఁబడినది.

ప్రతి—స. సదృశము, మాటు, విరోధి, భాగము, గుర్తు, విఘ్నము, అంగీకారము, నకలు.

ప్రతిగ్రహము—స. పుచ్చుకొనుట, దానద్రవ్యము, గ్రహభేదము, సేనకు వెనుకటిబలము, ఇల్లు, తమ్మపడిగము.

ప్రతిశ్రేయము—స. పడినెము, ప్రాపు, కొలుపుకూటము, ఆధారము, సుత్రము, ఇలు.

ప్రతిసరము—స. ఏనుగు కుంభస్థముల క్రిందిచోటు, చేతికిఁ గట్టుకొను తోరము, కడియము, పూలదండ, ఒక మంత్రము, ప్రణామము, సేనకు వెనుకభాగము.

ప్రతీకము—స. ప్రతికూలము, ముఖము, గుర్తు, ఆకృతి, విలోమము, పరా

క్రమము, రమ్యము, జారనిది, ఒక భాగము, ఆవయవము.

ప్రతీతి—స. కీర్తి, ఆదరము, సంతసము, నమ్మకము, నిశ్చయము, జ్ఞానము.

ప్రత్యయము—స. ప్రతిజ్ఞ, ఆధారము, నమ్మకము, బుద్ధి, హేతువు, ప్రసిద్ధి, నిర్ధారణ, సమ్మతి, వశము, జండా, ఉపపదము, ద్వారము, యుద్ధము, నడవడి.

ప్రతిపత్తి—స. నేర్పు, జ్ఞానము, అనుమానము, ధైర్యము, ప్రాప్తి, దుష్టత్వము, వ్యాపారము, గౌరవము.

ప్రదరము—స. బాణము, విజయము, అడుదాని రక్తస్నానము, భయము, అశ్రాద్రాదు, చీలుట.

ప్రదేశము—స. దేశము, స్థానము, బెత్తిరి, గోడ, లాడితెడు, చోటు.

ప్రధానము—స. ముఖ్యము, ప్రకృతి, పరమాత్మ, బుద్ధి.

ప్రపంచము—స. భూలోకము, సంసారము, మోసపుచ్చుట, వెడల్పు, వైపరీత్యము, శబ్దవిస్తరము, రచన.

ప్రభ—స. వెలుగు, నిప్పులమంట, నూర్చునిభార్య, పార్వతి, ప్రభు సంబరము.

ప్రమాణము—స. ప్రత్యక్షాది జ్ఞానకారణము, మేర, కొల, తూనిక, సత్య, వాదిత్వము, హేతువు, బట్టు, సత్యము, దృష్టాంతము, ఎఱుగునది, శాస్త్రము.

ప్రయోగము—స. నడపుట, కర్మ

కర్మ క్రియల కూడిక, తంత్రము, ఉపయోగము, దౌషధము సుపయోగించుట, దృష్టాంతము, యత్నము.

ప్రయోజనము—స. కార్య క్రిత్య లాభము, హేతువు, ఉపయోగము.

ప్రలంబము—స. హరవిశేషము, తేగ, సనము, మేఘము, కొమ్మ, తగరము, వ్రేలాడుట.

ప్రవణము—స. వాటముగల పల్లపు భూమి, వంగినది, నాలుగువలంకల సినతావు, తుణుకు, లిన్ననది, రిచ్చవీధి.

ప్రవహణము—స. వాహనము, ఒక విధమగు పడవ, బాలకుల క్రీడాశకటము.

ప్రవాళము—స. పగడము, రత్నము, వీరాదండము, శిశువు, జంతువు, చిగురు.

ప్రవాహము—స. పారుదల, వరద, పక్షి, గాలి, ధార, పరంపర, ఉత్తమాశ్రయము.

ప్రవృత్తి—స. ప్రవేశము, చరిత్రము, కనబడుట, ఉపయోగము, ఆరంభము, వృద్ధి, గుణము, పట్టుదల, చాకచక్యము, అదృష్టము, సమాచారము, వరద, ఆర్థము, బ్రతుకుండెరువు, నడక.

ప్రసంగము—స. విషయ విస్తరము, ప్రస్తావనము, చేరిక, వాదము, భక్తి, సంభాషణ, కలయిక, సంబంధము (సంస్కృతము), తరుణము, శాస్త్రోక్త

మైన వృత్తి, లాభము, సంకల్ప, అంశము.

ప్రసవము—స. పూవు, బిడ్డ, ఫలము, వృద్ధి, అనజ్ఞ, క్రమానుగత ప్రసంగము, పుట్టుక.

ప్రసాదము—స. ప్రసక్తి, ప్రసన్నత, వివేదింపబడిన భోజనసామగ్రి, నైవేద్యము, మంచినీటిభావము, స్వచ్ఛత, శాంతి, శ్రేయము, దానము, దేవాలయము, అంతఃపురము, ఒక కావ్యగుణము, అనుసరణము, సంతోషము, నిర్మలత్వము, అనుగ్రహము.

ప్రసూవు—ఁ. తల్లి, ఆరణ్య, లత, దర్భ, ఆడుగుఱ్ఱము, లేతగడ్డి.

ప్రస్తావన—స. ప్రోత్సహము, నాటకములో మొదటి సంభాషణ, ఆరంభము.

ప్రస్తావనము—స. ఆవసరము, సమయోచితము, ఓతిక, చెప్పట, కాలము, ఆరంభము.

ప్రళయము—స. కల్పాంతము, మూర్ఛ, అపాయము, మృత్యువు, ప్రాంత (త) భృత్యువు, కీర్తివస్త్రము, పూర్వము, పురాతనము.

ప్రాఖ్యర్యము—స. చురుకుదనము, దుర్మార్గము, పట్టుదల, ఉద్రేకము.

ప్రాజాపత్యము—స. ఆధికారము, యజ్ఞవిశేషము, 12 దినముల వ్రతము, ఒక వివాహశ్రేణి.

ప్రాణము—ఁ. ప్రాణనాయువు, గాలి, బలము, విదు, ఆయువు, జీవితకాలము,

ఇంద్రియము, బాలింతబోలు.

ప్రియము—స. స్నేహము, సంతోషము, ఇష్టము (దే) కోరబడినది, గిరాకీ.

ప్రీతి—స. సంతోషము, 27 యోగములలో నొకటి, స్నేహము, మన్మథుని భార్య, రీ-వచనములో నొకవృత్తి.

ప్రోడ—త. నిపుణుడు, ప్రాధస్త్య, వివేకి.

ప్రవంగము—స. కోరి, కప్ప.

ప్రవము—స. పడన, కప్ప, కోరి, గంధర్వము, నీరుకాకి, నీటికోడి, దుర్గంధము, కుప్పిగంతు, చప్పడు, గొట్టె.

ఫలము—స. పండు, ప్రతిఫలము, ప్రయోజనము, జాజికాయ, ప్రత్తికాయ, బాణము, మలికి, డాసు, ధనము, సుఖము, సుగురు, వేపుడు పిండి, చిత్తనము, ఎముక, పిడికిలి, నాగటికణ్ణు, పందికోణి, చివరభాగము, అధికము.

బంటు—త. సేవకుడు, శిష్యుడు, భటుడు, భక్తుడు, కూరుడు.

బందు—త. ఆవరణము, విరోధము, పెట్టెబండు, గోపనము.

బంధనము—స. కట్టు, త్రాడు, చెఱ, చంపుట, తాకట్టు, తొడిమ.

బంధము—స. కట్టు, కావ్యరచనా విశేషము, చెఱ, ముడి, రోగము, చెఱ

సాల నుంచుట, శరీరము, ఏర్పాటు చేయుట, సంబంధము, ఎట్టికొనుట, చేరి, ఒడంబడిక, ఫలితము, కనబఱచుట, సంభోగపద్ధతి, నరము, ఆంచు, తాకట్టు.

బంధురము—స. ఒప్పిదమైనది. కిరీటము, కలహంస, నూనెమట్టి, పాడుగు గలవై వంగినది, పక్షి, ఆడుగుతీ, ఒక వృత్తము.

బటువు—దే. భూమణము, గుండ్రనిది, దృఢము, దిండు.

బడబ—స. ఆడుగుజ్జుము, తార్పడు కత్తె, బ్రాహ్మణయువతి.

బడుగు—దే. (బడువు) శవము, అశక్తుడు, కృశించినది.

బదరము—స. కేగుపండు, ప్రత్తికాయ, బడప్రత్తి, దే విచ్చిన్నము.

బద్ద—త. కాయయొక్కచీలిక, వెదురు యొక్కఖండము, కాయధాన్యముల పప్పు.

బరి—దే. పాన్వము, గిజీ, దొంగ, శత్రువు, దేహదిపార్శ్వము, బడి.

బర్కరము—స. ప్రాయశు పశువు, హేళనము, నాలుగు పాదములగల జంతువు, మేక.

బర్హి—స. నెమలి, దర్భ, అగ్ని, నగవు, కురువేరు.

బలము—స. వాసన, రసము, రూపము, సత్తుర, సేన.

బలదేవుడు—స. బలరాముడు, వాయువు.

బలి—స. గంధకము, చర్మపుముడుతలు, కప్పము, బలవంతుడు, పూజాసామగ్రి, ఒకచక్రవర్తి, యమదండము, అర్చణము.

బలుడు—స. బలరాముడు, ఒక రాక్షసుడు, కాకి, బలవంతుడు, మాంస బుడు.

బాగు—త. తేమము, విధము, సుందరమైనది, అందము.

బాదరాయణుడు—స. (బాదరాయణి)వ్యాసుడు, నిష్ప్రయోజకుడు, వెట్టివాడు.

బాము—వై. పుట్టుక, పీడ, కష్టము.

బాల—స. స్త్రీ, 10 సం॥ లోబడినది, మూఢురాలు, కొబ్బరిచెట్టు, తృటి.

బాలిశుడు—స. బాలుడు, మూఢుడు.

బావ—త. ఆక్కమగడు, మగినియన్న, పెద్దవాడగు మేనత్త మేనమామల కొడుకు.

బిందువు—స. నీటిబొట్టు, సున్న, చుక్క, శుక్రము, ధ్రావ్యము, ఆకాశము, చెఱువు, దంతక్షత విశేషము.

బింబము—స. ప్రతిబింబము, ప్రతిమ, నూర్య చంద్ర మండలము, యోని, అంతఃపురము, ఊసర వెల్లి, సమానము, దొండపండు.

బిలము—స. రంధ్రము, గుహ, గుఱ్ఱము.

జము—స. విత్తము, నిజము, గర్భా
ధానము, శుక్రము, కారణము.

బుద్ధుండు—స. ఒక గ్రహము, పండి
తుండు, వేల్పు, వృద్ధుండు.

బుసము—స. పొల్లు, ఊక, కలె,
మీగడతీవిన పెరుగు, తృణము, పిడక.

బృందారకుండు—స. వేలుపు, శ్రేణుండు,
శివుండు, కృష్ణుండు, సుందరుండు.

బొండు—జే. దారము, పుష్పసరము,
వెన్నుదీయుటకు యోగ్యముకాని వరి
లోనగునది.

బ్రహ్మ—స. నలువ, విష్ణువు, శివుండు,
మూర్త్యుండు, చంద్రుండు, పరమాత్ముం
డు, బ్రాహ్మణుండు, ఋషిజాతుండు.

బ్రహ్మము—స. తపము, సత్యము,
తత్త్వము, ఆధ్యాత్మవిద్య, జ్ఞానము,
జ్ఞానము, నాదము, చచ్చుడు, ఒక
గ్రహయోగము, ఏకము, మోక్షము.

బ్రాహ్మి—స. ఒకమాతృక, బావన,
చిమ, బారంగి, సరస్వతి, ఒకచేప,
వాక్కు, బ్రాహ్మణశ్రీ, రోహిణి
నక్షత్రము, పొన్నగంటిహార, సోమేద
హార.

భంగము—స. చెఱుపు, కోరిక, ఆవ
మానము, ఆల, రోగము, ఆటంకము,
ఒటవి, పగులుట, త్రుంచుట, భాగ
ము, విలుగుట, వేలుపడుట, నిరాక
రించుట, తప్పిపోవుట, నాశము,
పగులు, పాజిపోవుట, నిలుపుదల,
వంగుట, జనుగు, మోసము, కౌలువ.

భగము—స. శ్రీ, వీర్యము, జ్ఞానము,
ఇచ్చు, వైరాగ్యము, మాహాత్మ్యము,
క్షీర్తి, విశ్వరూపు, ధర్మము, యత్నిము,
మోక్షము, సౌఖ్యము, యోని, సౌంద
ర్యము, ఎరసము, శ్రేమ, సీలి, బల
ము, నిస్సృహ, అణిహాది సిద్ధి, ఉత్తర
ఫలగణితశాస్త్రము.

భగవంతుండు—స. విష్ణువు, శివుండు
బుద్ధుండు, సన్మానితుండు.

భగవతి—స. నది. సరస్వతి, పార్వతి,
పూజ్యశ్రీ.

భద్రము—స. శుభము, సౌఖ్యము,
ఒక కరణము, బంగారు, నాగముపై,
ఎద్దు, గజజాలివిశేషము, కౌటుకపిట్ట,
శ్రేష్ఠము, శుభకరము.

భరతుండు—స. కూలివాడు, కుమ్మరి.

భవ్యము—స. సుందరము, యోగ్యము,
శ్రేష్ఠము, సత్యము, శుభము, కా
బోవునది.

భండము—స. తొడవు, నిషేధము,
దుఃఖము, గుఱ్ఱపుదొడవు, మొదలి
సామ్మ, వస్తువు, కుండ మొదలగు
మట్టిపాత్ర.

భానువు—స. సూర్యుండు, శివుండు,
వృద్ధుండు, మదాంఘుండు, మబ్బు,
రాజు, దినము, కిరణము.

భామము—స. శ్రోధము, శోభ.

భారతి—స. సరస్వతి, వాక్కు, ఒక
నది, ఒక పక్షి, మొఱుపు, జ్ఞానముద్ర,
ఒక కావ్యము.

భార్గవి—స. పార్వతి, లక్ష్మి, సర్వతి,
గరి, మణి.

భావము—స. సత్తు, మకోవికారము,
అభిప్రాయము, తత్వ, పుట్టుక, స్వభా
వము, ధాత్వరూపక్రమ, రత్యాది,
వస్తువు, ఆరకారణము, ఉనికి, కలుగుట,
అగుట, స్థితి, భక్తి, పద్ధతి, నిష్కలప
టము, ప్రేమ, తలంపు, సారము,
హృదయము, నిశ్చయము, ధ్యానము,
ప్రసంచము, మోహభివృద్ధి, ము,
జ్ఞానేంద్రియము, జాతకములోని 12
గృహములు.

భిక్ష—స. బిచ్చము, వేడుకొనుట,
బిచ్చమెత్తిన వస్తువు, కడికొలది
యన్నము, కొలుపు, కూలి.

భిత్తి—స. గోడ, చాచ, తావు, కాంతి,
పగులగొట్టుట, దోషము, జుత్తిలి,
ఆవరము.

భిన్నము—స. పరిణది, వేరుపడినది,
కూడియున్నది, భాగము, శోణనీల
రత్నదోషము, విరిసినది.

భీష్ముడు—స. భయంకరుడు, శివుడు,
రక్కసుడు, శంతనుపుత్రుడు.

భూతము—స. ప్రాణి, దేవతా భేదము,
పృథివ్యాది, కడచినది, సత్యము,
పాండలబడినది, న్యాయము, బలము,
వెలసినది, భస్మము.

భూతి—స. దివ్యరమ్యము, భస్మము,
పుట్టుక, గజవిలాసము.

భూభృత్తు—స. రాజు, కొండ.

భూరి—స. బంగారము, విశాలము,
బ్రహ్మ, విష్ణువు, శంకరుడు, అధి
కము.

భూషణము—స. భర్తృము, విష్ణు,
యజ్ఞము, పుణ్యము, న్యాయము, అలం
కారము.

భృగువు—స. శుక్రుడు, జమదగ్ని,
అగ్ని, పరాక్రమము, రాహువు,
కొండ చరియ, ఒక ముని, శివుడు.

భేకము—స. కప్ప, భయపడుట,
మబ్బు.

భోగము—స. సుఖము, రాజ్యము,
పానుయొక్క శరీరము, భోజనము,
ధనము, పంట, వేశ్యాదుల చెప్పేడు
వెల, అనుభవము, పూజ, పానుపడగ.

భోగి—స. పాను, రాజు, ఈశానుడు,
కరణము, మనసబు, సుఖించువాడు,
మంగలి, ఒక పండుగ.

భ్రమము—స. నీటిసుడి, భ్రాంతి,
తరిణిపట్టునాణ్యధము, మూర్ఖ, నీరు
ప్రవహించుతూము, తిరుగుడు.

మంజరి—స. చిగిరించిన లేతకొమ్మ,
బొట్టుగుచ్చెట్టు, పూచిన లేతకొమ్మ,
పూగుత్తి, పెద్ద ముత్యము.

మంజులము—స. పాచి, ఒకడినను,
కూకురుగుండెగపక్షి, పక్షి, పాదరిల్లు,
మనోహరము, ఒప్పిదము.

మండ—దే. ముంజీయి, మండ, చీల
మండ, వేపుడుపచ్చు, భూమి,
జెండా, జిగురు, కొమ్మ.

మండము—స. మీగడ, నూనె
లోనగువానిలేట, గంజి, బలము,
కాకను, నెమరిపించుము, అముదము
చెట్టు, భూషణము.

మండలము—స. దేశము, కుక్క,
సమాహము, నూర్యచంద్రుల బింబ
ము, 12 గురు రాజులు, 40 దినముల
కాలము, విలుకొని నిలుకడ, ఒక
వ్యూహము, ఇంద్రునికత్తి, అలంకా
రము, నూర్యచంద్రులకు కట్టు గుడి.

మండలి—స. గుంపు, పిల్లి, పాము,
కుక్క, శుక్రుడు, నూర్యుడు.

మంధరము—స. కవ్యము, ఆకాశము,
నడము, వృద్ధి, చక్రము, మెల్లగా
బోవునది, చొరవలేనిది, వంకరైనది,
విరియైనది.

మందరము—స. కవ్యుఁ గొండ,
అలసము, మందారమనుకల్పవృక్షము,
బహుళము.

మంద—దే. భౌషధము, ప్రతిక్రియ,
వశ్యౌషధము, ఉపాయము, తుపాకి
మందు, దుర్లభము, విషయము.

మందుడు—స. శని, అల్పుడు,
చొరవలేనివాడు, ఇచ్చవచ్చినట్లు
లిరుగువాడు, మూర్ఖుడు, నిర్భాగ్యు
డు, వ్యాధిగ్రస్తుడు, అసమర్థుడు.

మణి—స. రత్నము, కడియము, వడ్డా
ణము, మత్యము, ఒక సర్పము, ఆజా
గశస్త్రము.

మతము—స. అభిప్రాయము, శాస్త్రము,

సమృద్ధి, తెలియబడినది, స్వార్థాది
మతము, పూజింపబడినది, జాతి
సమృద్ధి.

మతి—స. మనస్సు, వాంఛ, వాక్కు,
బుద్ధి, తలఁపు.

మత్కుణము—స. నల్లి, కొబ్బరి
కాయ, దున్నపోతు, కొబ్బరిచెట్టు,
దంతములులేని యేనుగు.

మదము—స. క్రొవ్వ, చేతస్సు, గర్వ
ము, సంతోషము, కిన్నారి, కల్లు.

మదనము—స. ఆమని, మైనము,
మంగచెట్టు, ఉమ్మెత్తచెట్టు, కాము
కత్వము, ములగచెట్టు, పక్షి, వసంత
ర్తువు, శొంఠి.

మధుకరము—స. భిక్షున్నము, జీవన
వృక్షము, తుమ్మెద.

మధురస—స. చాగచెట్టు, పిన్నపాల
చెట్టు, ద్రాక్షులత.

మధురసము—స. మకరందము,
మాధుర్యము, తేనె.

మధువు—స. తేనె, పాలు, నీరు, కల్లు,
మకరందము, చైత్రము, వసంతర్తువు
ఇప్పచెట్టు, నెయ్యి, ఒకరక్కసుఁడు
పాలకూర.

మధులిక—స. పుప్పాడి, మకరంద
ధార, చాగచెట్టు.

మధ్యమ—స. దుద్దు, నడిమి ప్రేమ,
వాగ్బేదము, చెఱపాల, పార్జమి,
క్రోత్తగ సమర్థుడిన పశువు.

మధ్యము—స. నడుము, నడిమిది,
ఒక స్వరము.

మధ్యము—స. అవకాశము, న్యాయము,
నడితరముది, నడుగు, నడిమిది.

మనికి—చే. స్థానము, జీవనము, వాస
గృహము, నివసించుట, వర్తనము.

మనవు—స. మంత్రము, విష్ణువు,
కాలాగ్రజుఁడు, (చే) మగఁడు, జీవ
నము, వర్తనము, మనుఁగు, పోషించు.

మన్నెము—త. సన్మానించి యిచ్చిన
ధూళాగము, పన్నులేనిధూమి,
కొండధూమి.

మన్యువు—స. క్రోధము, కోకము,
దైవ్యము, అగ్ని, యజ్ఞము, అహం
కారము.

మబ్బు—చే. మేఘము, అజ్ఞానము,
చీకటి.

మరియాద—త. క్రమము, మర్యాద
మేర, కట్టుబాటు, గౌరవము.

మరుత్తు—స. గాలి, వేల్పు, పిక్క.

మరులు—చే. మోహము, పిశాచము.

మర్కము—స. గాలి, మనస్సు.

మర్కటము—స.కోతి, పాలెపురుగు,
పంది, స్త్రీరతి, ఒక పక్షి, ఒకవిషము.

మర్యాద—స. పాలిమేర, నడత, నిష్ఠ,
కట్టుబాటు, తీరము, సన్మానము.

మఱు—చే. వృత్తియందు మఱుఁగు

మాటు, మఱుసటి, శబ్దముల కాదేశ
రూపము. (మఱుపడు, మఱునాడు,
మఱుమాట మొ.)

మలము—స. పురీషము, స్త్రీరజస్సు,
పాపము, నుటికి.

మల్లము—స. మల్ల, ప్రమిద, బలమై
నది, శ్రేష్ఠము, గొప్పది, చెక్కిలి,
చెంబు.

మల్లు—చే. కోతి, జెట్టియధము.

మసలు—చే. తడయు, విహరించు,
నీళ్లుమలమలకాఁగు, వెనుకకులిరుఁగు.

మహాధనము—స. చిల్లమడ్డి, కృషి,
బంగారు, గొప్పవెలగల వస్తువు లేక
వస్త్రము, గొప్పవెలగలది.

మహి—స. ధూమి, శక్తి, జ్ఞానము,
మహిమ, ఉత్సవము, నాసికాగ్రము,
ఒక నది.

మాతృక—స. తల్లి, పెంపుడుతల్లి,
న్యాసము, బ్రాహ్మీత్వాది సప్త
మాతృకలు, దాది, సవరితల్లి, మూల
గ్రంథము.

మాత్ర—స. అక్షరావయవము, వర్ణము,
అలంకారము, సందేహము, నిశ్చ
యము, కొలఁది, సర్వము, ధనము,
పరివారము, తృటికాలము.

మాధవి—స. కల్లు, కల్లు బెల్లము,
వేపాళపుచెట్టు, విషాగము, లేనె,
చక్కెర, లక్ష్మీ, కుంభేనకలై, మాడి
ఫలము.

మానము—స. కొంచెము, గ్రహము, స్త్రీలకొపము, మానక, గర్వము, ఆభిమానము, మరియాద, స్త్రీ పురుషుల గృహ్యకయవము, తులామానము, మనోగౌరవము.

మాన—దే. విడుచు, చెట్టు, మనోజ్ఞత, ఒప్పు.

మాయ—స. అజ్ఞానము, రహితము, పార్వతి, హరిద్వారము, కపటము, ఇంద్రజాలము, దయ, మోసము, లక్ష్మి, భ్రమ.

మారి—స. మారణము, మకూచి, లక్ష్మి, వ్యభిచారిణి, జనత్యయ రోగము, పార్వతి, ఒక గ్రామదేవత.

మార్గతి—స. స్వాతీ నక్షత్రము, భీముడు, హనుమంతుడు.

మామ—స. త్రోవ, మార్గశిర మాసము, పెదకుట, బౌద్ధజ్ఞానభేదము, మూడి, కస్తూరి, మృగశిర.

మార్జనము—స. తుడుపు, కుభ్రము, లాగడగుచెట్టు, ప్రోక్షించుట.

మాల—స. చందాలజాతి విశేషము, పూదండ, వరుస, దిబ్బి, వంచన, గుంపు, పిక్కచెట్టు.

మాలిక—స. పుష్పమలదండ, విరజాజి చెట్టు, కూతురు, ఒక నది, ఒక పక్షి, రాజగృహము, సమాహము, పంక్తి రూపమైనది.

మాలిమి—దే. ప్రేమ, వాత్సల్యము, నావికా కాస్త్రము, నావికాకాస్త్ర వేత్త.

మావి—దే. మనుష్యాది గర్భస్థ శిశువు నకు మీదనుండు పొర, మామిడి చెట్టు.

మావు—దే. అశ్వము, అశ్వసంగమము, చేపలబట్టు సాధనము.

మావము—స. మినుములు, మూర్ఖము, 5 గురిగించలయెత్తు.

మాహిషికుండు—స. పశుపాలకుండు, విటుడు, స్వభార్యా వ్యభిచారముపై జీవించువాడు.

మించు—దే. అతిశయించు, అతిక్రమించు, కాలించుట్టు, అధిక్యము, ప్రకాశము, మెఱపు.

మినుకు—దే. జీను, బ్రతుకు, త్రుస్లు, పరితపించు, సంచరించు, ఆటు.

మినుకు—దే. కిరణము, మంగళ నూత్రము, వేదము, ఒక భూషణము, చిన్న బంగారునాణెము, ప్రకాశించు.

మిన్ను—త. భూషణము, మగి, శ్రేష్ఠమైనది, పవోత్తమభిరత శ్రేష్ఠవాచకము, (దే) ఆకాశము.

మిసి—స. సదాప, వాము, జటామాంసి, (దే) మత్స్యభేదము.

మిందు—దే. పరము, పైభాగము, ముడుపు, రాబోవుకాలము.

మింటు—దే. ఎర్రద్రోయు, లేలు కుట్టు, ఉడేదము, అధిక్యము, పిణె మీటు, పొడుచు.

ముంత—చే. చెంబు, కుండ, మానిక,
మూడున్నరసేరు.

ముంతమామిడి—చే. ఒకానొకవృక్ష
ము, బీడిమామిడి, అగ్రబీజము.

మిత్రుడు—స. సూర్యుడు, శత్రుదేశపు
రాజు, స్నేహితుడు.

ముక్కు—ర. శ్వాసను స్తంభించు, స్తనా
గ్రము, నాసిక, తుద, చెడిపోవు.

ముఖము—స. మొగము, మాట, నోరు,
తల, చనుమొన, ద్వారము, వైపు, కీతిక,
ప్రభాగము, ప్రధానము, ఉపాయము,
మొదలు, ఆధారము, ఊరిమందరి
భూమి, రాగి, ఆరంభము, ఒకనాటక
సంధి.

ముగ్ధ—స. యావన ముదయించుచున్న
స్త్రీ, తెలివితేనిది, క్రొత్తది, చక్కనిది.

ముచ్చట—చే. సల్లాపము, ప్రేమము,
కోరిక, రమ్యము, వేడుక, వృత్తాంతము.

ముట్టు—చే. అడుదాని రజస్సు,
తాగుట, సాధనము, శత్రువులను
ముట్టడించు, కడముట్టు.

ముడి—చే. గ్రంథి, ఎద్దుమూపురము,
సంధి, కలహము, వికసింపనిది, పొట్టు
తోనుండునది, దారపుముడి, మలవిసర్జ
నావయవము.

మనుము—చే. వరుస, ఎడటిచోటు,
సేనాముఖము, తఱచుండనము.

మురువు—చే. సౌందర్యము, గర్వము.

ముప్పి—స. కత్తిపిడి, ముద్ది, విగ్రహిణి,
చెట్టు, సోపానము, గురులముల
యెత్తు, పిడిముద్దు, పాడిగిర్య

ముసలి—స. ఉదుము, బల్లి, బలరాముడు,
నేలతాడి, (దే) వృద్ధు.

ముహూర్తము—స. పండ్రెండుక్షణ
ములకాలము, రెండుగడిమలకాలము,
అల్పకాలము, కుభకార్యము.

మూఁగ—ర. మూఁగవాడు, దోమ,
ఒక పక్షి.

మూర్తి—స. శరీరము, యమవండము,
కారస్యము, ప్రతిమ.

మూర్ఖాభిషిక్తుడు—స. త్కట్రయియుడు,
రాజు, ముఖ్యుడు, చక్రగర్త మంత్రి,
శిరస్సునం దభిషేకము చేయువాడు.

మూల—స. ఒక నక్షత్రము, కోణము,
వెపు, సందు, తొప్ప.

మూలము—స. వ్యాఖ్యానము లేని
గ్రంథము, ఊడ, వేరు, సమీపము,
కారణము, గుడస్థానమున గలుగు
విశేషము, ప్రధానము, ఆధారము,
పునాది, ఒకనక్షత్రము, ముఖ్యపట్టణ
ము, పొడ, క్రిందిభాగము.

మృగము—స. జింక, పశువు, వీణుఁగు,
మృగశిర్షానక్షత్రము, వెదకుట,
యాచన, వేడికోలు, వేటు, కస్తూరి.

మెట్ట—చే. నీరులేక పండెడు సస్యము,
కొండ, దిబ్బ, మెరకనేల.

మెట్టు—చే. సోపానము, కొండ, తిప్ప,
మెత్తము, మజ్జిక, తొక్కు.

మెట్టె—చే. పలుపు, మృదువైనది,

చిన్నదిబ్బ మట్టిగోడఅండ గుఱ్ఱపు పల్లము.

మెయి—దే. శరీరము తృతీయావిధక్తి యంద వచ్చు ప్రత్యయము విధము పార్శ్వము.

మెఱుంగు—దే. వెలుతురు, కాంతి కిరణము, నేయి మొదలగువాని జిడ్డు, మెఱుంగుపెట్టుట

మేఖల—స. మొలనూలు కత్తి పిడి, కొండనడుము, చిలుకడత్రాడు.

మేధా(వి)వంతుఁడు—స. చిలుక నూత్యబుద్ధి గలవాఁడు.

మేర—దే ఎల్ల, హద్దు, ప్రదేశము, క్రమము, కట్టబాటు

మేలిమి—దే మంచుబంగారము గౌరవము, ఉత్తమత్వము

మేలు—దే తేమము, ప్రేమము, స్నేహము, లాభము, సౌందర్యము, సుకృతము అధికము, ఉపకారము.

మై—దే శరీరము రీతి ప్రక్క.

మొద—త ద్వారము మొగ్గ అప్రాణి కస్తుముఖము, తొలి మొన నదీనము ద్రాదుల ముఖము

మొచ—దే అగ్రము, ముందు నేన, పూహము.

మోక్షము—స. కైవల్యము మృత్యువు, మొక్కిపుచ్చెట్టు, విడుపు గ్రహణము యొక్క తుడ.

మోచకము—స. అరటిచెట్టు, విడుచు నది, విసుగునది, మునగచెట్టు.

మోపు—దే మోయఁజేయు, ఆపించు, గడ్డిట్ట భ్రాము, ఆరోపించు వింటి నారి అధిక్యము.

మోహము—స అజ్ఞానము, కలపు, పొరపాటు బాధ, ఆశ్చర్యము, మూర్ఛ చిత్తవికలత్వము

మౌళి—స. నేల, ఆశోకము, కొప్ప, కిరీటము జటాజూటము, జొట్టు, కరము.

యంత్రము—స. కీచాక్షరచక్రము, తిరుగలి, ఉపాయము, ఎండ్రీ, నూత్రము, పనిమట్టు.

యక్షకర్తము—స. కర్పూరము చందము, కుంకుమపువ్వు అగరు, తక్కిలము కస్తూరి పీనితోఁ జేయఁ బడిన కలపము.

యతి—స. పద్మచిత్రవస్తానము, నియమము, సన్న్యాసి

యత్నము—స. ఉద్యోగము, జాగ్రత్త, తెలివి కష్టము, పట్టుదల, కడక, పాటు.

యమకము—స శబ్దాలంకారము, సంయమము, వస్త్రపుల జంట

యాతువు—స. రాక్షసుఁడు యమ ధర్మరాజు, వెడలువాఁడు, వాయువు.

యాత్ర—స. పోవుట, కాలక్షేపము చేయుట, పుణ్యక్షేత్రములనగూర్చి పోవుట, జాతర, నుట్టిడి, ఉత్సవము, జీవనాధారము. మార్గము.

యాపనము—స. కాలము గడపట.

ప్రాణరక్షణము, వాడుక, తిరస్కరించుట, ఆలస్యము.

యోగము—స. ధ్యానము, ఉపాయము, విష్ణుంభము మొదలగునవి, కూడిక, కలచు, ధనము, ఉద్యోగము, బ్రహ్మధర్మము, నూతన వస్తుప్రాప్తి, రాజయోగము, మందుల సమాహము, అదృష్టము, సంబంధము, ఒకకాస్త్రము, సమయము, ఉపయోగము, విధానము, కౌండి, ఆధారము, వాహనము, ఫలితము, ముఖము, కార్యము, శరీరసైర్యము, భాగ్యము, నూత్రము, భక్తి.

యోని—స. ఆడుగుతీ, గని, కారణము, జన్మస్థానము, బంగారు, రత్నములు పుట్టించుట, నివాసస్థానము.

రంకుడు—స. లోభి, జెట్టి.

రంగము—స. తగరము, నాట్యస్థానము, యుద్ధభూమి, రంగు, వైకుంఠము, చప్పడు, స్వరభేదము, శ్రీరంగము, నాట్యము, అనందము, గుంపుగలచోటు.

రంధ్రము—స. చిలము, తప్పు, నవసంఖ్య, నింద.

రక్తము—స. నెత్తురు, కుంకుమపువ్వు, ఎలుపు, కుంకుమ, రాగి, అనురాగము కలది, ఎఱునిది.

రక్ష—స. రక్షణము, వార, లక్క, తోరము, జాగ్రత్త, మంత్రమాలికా విశేషము, మసిబొగ్గు, రక్షణమునకు నుడుట ధరించెడు భస్మవిశేషము.

రచ్చ—త. రాజమార్గము, సభ, మందపము, గోష్ఠి, జగడము, కలకలము.

రజతము—స. వెండి, బంగారము, రక్తము, నక్షత్రము, గజ దంతము, ఒక కొండ, తెల్లనిది, హారము.

రజస్సు, రజము—స. ఒక గుణము, మట్టు, నెత్తురు, ధూళి, పుప్పాది.

రతి—స. సంభోగము, అనురాగము, మన్యసని భార్య, ఆడుగుతీ, (దే) పచ్చల తూనిక యందొక యెత్తు, మణుగులో 25-వ భాగము.

రత్నగర్భుడు—స. సముద్రుడు, కుచేరుడు.

రథము—స. తేరు, కన్ను, పాదము, శరీరము, ప్రబులి.

రసము—స. పాదరసము, శృంగారాది, జనము, కషాయాది, రుచి, అనురాగము, పసరు, వీర్యము, దేహధాతువిశేషము, ద్రవ్యము, విషము, చారు, పాలు, ఆందము, బంగారు, సారము, రసకర్పూరము, నాలుక, ప్రేమ, సంతోషము, చెఱకురసము, అమృతము, నేయి, కోరిక.

రసాల—స. నాలుక, మజ్జిక, గతిక, శర్కర, మెంతిపెరుగు, నేలగుమ్మడి, ద్రాక్షతీగ, చెఱకు.

రసాలము—స. మామిడి, చెఱకు, చిల్లి మడ్డి, గంధరసము.

రాక—స. పాదశకలతో జుడ్రుడుండు పున్నము, రజస్వలైనది, గజ్జి, తీట, ఒక యేలు, వచ్చుట.

రాగము—స. నాట లోనగునది, అనురాగము, ఆశ, మాధుర్యము, కాంతి

మాత్స్యము రంగు క్షేతములోనగు
నది అందము సంతోషము, ఎటుపు
కోపము రజోగుణము, అనూయ

రాజు—స ప్రభున త్కత్తియుడు
పుడమి తేడు యత్తుడు ఇంద్రుడు,
చంద్రుడు

రామము—స. కుంభము, పెద్దదప్పి
వాస్తవ్యము, అందమైనది, తెల్లని
నల్లని

రాముడు—స. శ్రీరాముడు, బల
రాముడు, పరశురాముడు, బ్రహ్మ
గృహస్థుడు,

రాష్ట్రము—స రాజ్యము, ఉపద్ర
వము

రాసము—స. గొల్లలక్రీడ కొలువు,
రసము, మాతృకలహారము, కోలాహ
లము, భస్మ.

రిష్టము—స కేమము, అభావము కుం
కుడుచెట్టు పాపము, అశుభము భద్రము

రీతి—స విధము, సంగీతము, మర్యాద
వ్యవహారము, జారుట ఇత్తడి చిట్టెము

రుచకము—స సావర్పలవణము, ఆత్వా
భరణ విశేషము సజ్జితాక్షరము మా
ల్యము, దంతము, మంగళద్రవ్యము
రాజగృహవిశేషము మాదిగలపుణ్యము
కంఠాభరణ విశేషము, అముదపు
చెట్టు.

రూపము } స ఆకృతి సాందర్యము,
రూప్యము }
జంతువు పదము, గ్రంథపరనము,

నాటకము వెండి లేక బంగారు
నాణెము స్వభావము శ్లోకము.

రేపు—దే ప్రాతఃకాలము, వెనుకటి
దినము, పూర్వాహ్నము.

రేఫము—స రవర్ణము, చ ప్ప డు
ధర్మము, నీచము.

రేవు—దే ఘట్టము సముద్రమునందు
నరకులు ఎగువతి దిగువతి చేయు
చోటు, నేగుచెట్టు, కరవాకపట్టణము.

రోచనము—స. ప్రియమైనది, కాంతి
గలది, దాని మృత్యు బూరుగు, ఉల్లి
కుంకుమ.

రోహితము—స. నెత్తుర వంకరలేని
యింద్రధనుస్సు, ౭ క చేప అగ్ని
వాహనము కొరడు మోడుగచెట్టు,
ఎఱ్ఱమీను, ఎటుపు, కేసరిమృగము,
ఎఱ్ఱనిది.

రౌద్రము—స నవరమలలో నొకటి
దినమునందలి మొదటిభాగము త్తయ
రోగజ్వరము, ఎండ, తీక్షణము, భయం
కరము

లంఘనము—స. దాటు గుఱ్ఱపు
దూకుడు నేరము అన లంకణము.

లంభనము—స దూషించుట సంపా
దించుట, పొందుట

లక్షణ—స ఒక శబ్దవృత్తి ఆడు
బెగ్గరు పక్షి, ఒక యోషధి.

లఘువు—స. పిక్కచెట్టు, శీఘ్రము,
చులకనిది నలఅగర, మనోహరమైనది.

చే వ లే ని ది, హృస్వాక్షరము,
చ్చిది, ఆక్షరవిశేషము, నీచము.
లత—స. తీగ, గజిక, ముత్తెనుల
జేట, పువ్వులగురివెండ, కొమ్మ, చిమి,
సాలెపురుగు, కస్తూరి.
లననము—స. భాషణము, నోరు,
ముఖము.
లయము—స. నీటివట్టిచేరు, కాగిలింత,
నాళము, కరంగుట, దాంగుట, విశ్రాంతి
స్థానము, చేరిక, అదృశ్యమగుట,
అంటుకొనుట, కలిసిపోవుట.
లలామము—స. చిహ్నము, శ్రేష్ఠము,
నగ, రత్నము, జెండా, కొమ్ము,
సామర్థ్యము, లోక, బాట్టు, గుఱ్ఱము.
లేపము—స. పూత, సున్నము, భోజ
నము లోనగునది, తైలము, గచ్చు,
అలుకుట, గాయమునకువేయుమందు,
మరక, పాపము.
లోల—స. నాలుక, ఆశ, తామర,
మిక్కిలి యిచ్చగలది, లక్ష్మీ, కదలు
నది, రేలములకు మించిన స్త్రీ.
లోహితము—స. రక్తచందనము,
కుంకుమపువ్వు, నెత్తురు, ఒక నడము,
ఎఱ్ఱవిడి.
వంక—త. వంకర, దిక్కు, పక్షము,
కాలవ, వంపు, వాగు, స. గుఱ్ఱపు
జీను, వర్ధమైనది, నడివక్రము.
వంగము—స. తగరము, సత్తు, కోయిల,
ప్రత్తి, వంగమొక్క, ఒకదేశము.
వండు—స. బ్రహ్మచారి, పొట్టి
వాడు, భటుడు.

వంశము—స. తండ్రితాతల పరంపర,
వెన్నెముక, గుంపు, శ్రేష్ఠతత్వము,
పిల్లనగ్రోవి, వెదురు, కులము.
వధువు—స. అడుది, కోడలు, పెం
డ్లాము, పెండ్లికూతురు, సంపంగిమొగ్గ,
పిచ్చెట్టు.
వప్రము—స. నలుపు, కోటకొణ్ణడు,
తీరము, కోట, వరిమడి, చెలియరికట్టు,
వారధి, కొండ నెత్తము.
వరణము—స. వరించుట, ప్రహరి,
వంశెన, వేప్తనము, ఉలిమిరిచ్చెట్టు.
వరము—స. కుంకుమపువ్వు, వరించుట,
దేవతలనుండి పొందు అభీష్టము,
పిచ్చుక, ఒకనిధి, శ్రేష్ఠము, కోరిక,
వరి, కొంచెముపితమైనది, ఉత్తమము,
అందమైనది. బహుమానము.
వరాంగము—స. శిరము. గుహ్యము,
ఏనుగు, శ్రేష్ఠావయవము.
వరాటకము—స. గవ్వ, మోకు,
తామరపూస.
వరివస్య—స. సేవ, కాచియుండుట,
ఉపాసనము, సన్మానము.
వరుడు—స. పెండ్లికొడుకు, రాజు,
శ్రేష్ఠుడు.
వరుణము—స. ఉలిమిరిచ్చెట్టు, వరుణ
పర్వతము, దినముయొక్క 14 వ
భాగము, జలము.
వరుస—దే. పంజ్జి, వంతు, పరంపర,
క్రమము, సామ్యము, పర్యాయము.

పర్ణము—స. ఆధ్యాత్మము, తెగ,
గుంపు, బలము, సజాతీయవర్ణము,
లబ్ధము.

వర్చస్సు—స. తేజము, రూపము,
మలము.

వర్జనము—స. విడుపు, త్యాగము,
బాధపెట్టు, దానము, హింస, వధము.

వర్ణము—స. ఆక్షరము, ఆకారము,
బంగారము, రంగు, భేదము, జాతి,
స్తుతి, గుణము, కంబళము, కులము,
యశస్సు, మూలము.

వర్ణి—స. బ్రహ్మచారి, వ్రాతగాడు,
బుప్పి, చిత్తరువు వ్రాయువాడు,
కవి, మార్కుడు, సందరము.

వర్షము—స. వాన, జంబూద్వీపము,
ఏడాది, భారతాది, మబ్బు, పడితనము.

వర్షాభువు—స. కప్ప, పట్టుపురుగు,
గలిజేను, ఎఱ్ఱ, వర్షాకాలమునఁబుట్టునది.

వరాహము—స. పంది, ముద్దె, కోతి,
ఉత్తరపదమైనచో శ్రేష్ఠవాచకము,
కొండ, వరహము.

వలను—దే. దిక్కు, ప్రక్కన, నేర్పు,
ఉపాయము, ప్రదక్షిణము, యుక్త
ము, కడి, దక్షిణము, చాతుర్యము,
అనుకూల్యము, శత్రునము, ఒప్పిదము,
విధము.

వలాహకము—స. కృష్ణుని రథము
లలో నొకటి. మేఘము, పర్వతము.

వల్లవుడు—స. గొల్లవాడు, వంట
వాడు, భీముడు.

వశము—స. అధీనము, కోరిక, ప్రభు
త్వము.

వసతి—స. గృహము, ఉనికి, రాత్రి,
బాధ్యతలయము, జైనాలయము, పుట్టు
వు, సుఖప్రదము.

వసువు—స. ధనము, రత్నము, కిరణ
ము, అగ్ని, ఒకరాజు, పలువు. సువర్ణ
ము. బద్ధి, గంధద్రవ్యము, నల్లన, మధుర
మైనది, దేవతావిశేషము.

వస్త్వము—స. వస్త్రము, కన్ను, భృతి,
ధనము, మూల్యము.

వాగ్ని—స. చిలక, సరసముగాఁబలుకు
వాడు, బృహస్పతి

వాగ్గీశుడు—బ్రహ్మ, కవీశ్వరుడు,
వాక్చక్రుర్యము గలవాడు,
బృహస్పతి.

వాజము—స. నేయ, నీరు, అన్నము,
ధ్వని, స్వచ్ఛము, విష్ణువుగది, వేగ
ము, బాణము, జెక్క, హవిస్సు.

వాజి—స. గుఱ్ఱము, పులుగు, ముఱుకు.

వాడ—దే. వీధి, గృహ పంక్తి,
సుగంధము.

వాణిని—స. నాట్యకళై, కుశలనకళై,
కపటముగలది, త్రాగుబోతు స్త్రీ,
కామకురాలు, వేశ్య, మదించినయనలి.

వానము—స. చాప, పరిమళము,
లింగము, ఎండినకాయ, కుట్టుపని,
శుక్లము, నీటిగాలి, గంధస్థలము,
అలవకము, గతి.

వారము—స. మద్యపాత్రలు, ఏడు దినముల కాలము, మంద, అచ్చాదనము, తడవ, సమయము, జలసంఘము, సమూహము, వాకిలి, వంతు, నడికి ఆవలి యొడ్డు.

వారాహి—స. శేలతాడు, అడుపంది, పాచిరిగ, ఒక మాతృక.

వారిజము—స. తామర, ఉప్పు, బాడితచ్చె, శంఖము.

వారి—స. నీరు, ఏనుగుమక్కలుత్రాడు, ఆయుధధా, చిన్నికుండ, పంచదార, కురువేరు, కుండ, సంస్కృతి.

వారుణి—స. పడమటిదిక్కు, శిశువు, యముని భాగ్య, శతభిష నక్షత్రము, మద్యము, గజిక.

వాలు చే అతిశయించు, వంగు, అతి క్రిమించు, వ్రాలు, (త) కత్తి, వాడివి, క్రూరము, పాడవు.

వాలభ్యము—స. ప్రభుత్వము, దయ, క్షీతి, చొరవ, సమ్మతి, బలము, భక్తి, సాగర్వము.

వాసంతి—స. పూలగురిజ, అడవిమొల్ల, ఒంటె, దుర్గ.

వాసన—స. గంధము, వస్త్రము, వస్త్ర సంబంధమైనది.

వాస్తువు—స. ఇల్లు, ఇంటి స్థలము, వాస్తుశాస్త్రము.

వాహిని—స. వది, సేన, రథములు 81, ఏనుగులు 81, గుఱ్ఱములు 243, కాల్యము 405 గల సేన.

వికల్పము—స. భ్రమ, అవాంతిర కల్పము, పారపాటు, ఒక అలంకారము, అనిశ్చయము, విధము, యుక్తి.

విక్రమము—స. అధిక బలము, అక్రమించుట, అడుగుపెట్టుట, కూరత్వము, సాహసము.

విగ్రహము—స. శరీరము, విస్తారము, అలుగులులలో నొకటి, వర్షాభావము, యుద్ధము, విభాగము, బొమ్మ.

వితాకు—చే. నిశ్చేష్టత, పరధ్యానము, పరవశత్వము.

వితానము—స. మేలుకట్టు, గూఢు, అవసరము, జన్మము, ఇల్లు, లేకపోవుట, జబ్బు, బహుళము.

విధము—స. రీతి, జీతము, ఏనుగు, కబళము.

విధి—స. ధార, కాలము, ఏర్పాటు, చేయుట, భాగ్యము, విధము, పని, ఆధారము, నిబంధనము, ఆజ్ఞ, మత విషయకముగు కర్మ, స్థితి, నడవడి, సృష్టించువాడు, అదృష్టహీనరి.

విధువు—స. చంద్రుడు, గాలి, గజ కుంభస్థల మధ్యప్రదేశము, విష్ణువు, రాక్షసుడు, కర్పూరము.

వినత—స. గర్భస్థంతునితల్లి, వంకరై నది, వంపుపెట్టె, వంగినది, గురుకక్ష కలది.

వినాయకుడు—స. విఘ్నేశ్వరుడు, గర్భస్థంతుడు, బుద్ధుడు, గురువు.

విప్స—చే. విడుచుట, వైకార్యము,

విరియుట, బాహుశ్యము, కథనువిప్పు,
విడదీయు.

విబుధుఁడు—స. వేలుపు, చంద్రుఁడు,
పండితుఁడు.

విభాషనుఁడు—స. నూర్యుఁడు, అగ్ని,
చంద్రుఁడు, దొంగ.

విభుఁడు—స. ప్రభువు, నిత్యుఁడు,
బ్రహ్మ, ఈశ్వరుఁడు.

విరసము—స. రసములేనిది, స్నేహ
వైచమ్యము, విరుద్ధరసము గలది,
జగడము.

విరోచనుఁడు—స. చంద్రుఁడు, అగ్ని,
నూర్యుఁడు, యుద్ధగర్భుఁడు,
ప్రహ్లాదుని కొడుకు.

విలక్షణము—స. వేరైనది, యోగ్య
ము, సుందరము, మంచి లక్షణములు
లేనిది, సామాన్యవిరుద్ధము, చూచుట,
భేదము.

విలాసి—స. మన్మథుఁడు, చంద్రుఁడు,
విష్ణువు, అగ్ని, శివుఁడు, భోగవంతుఁడు,
నర్పము, చంద్రుని శంఖము.

లోమము—స. కుక్క, పాచు,
క్రమమునకు విరుద్ధము, అనలోహణ
క్రమము గలది.

వివర్తనము—స. చుట్టివచ్చుట, స్వత్య
ము, మార్పు, సమూహము, కంటిగ్రుడు
ప్రస్ఫుట, మాణిసస్థితి, దొర్లుట.

వివస్వంతుఁడు—స. నూర్యుఁడు, అగ్ని.

విశాఖము—స. కడరు, కాఖలులేనిది.
విలకొఁడు, రెండుకొమ్మను కేన
డెడము గలగ నిలుచుట.

విశేషము—స. ఆతిశయము, అన
యవము, భేదము, వింతరూపము,
చరిత్రము, తిలకము.

విషమము—స. సమముకొనిది, విరు
ద్ధము, చేసి, గఱుకైనది, అక్రమ
మైనది, కష్టమైనది, చెడ్డది, అను
కూలము కొనిది.

విష్కంభము—స. ఒక గ్రహయోగము,
ఆటంకము, ప్రమాద, నాటకాంగము,
ఒక బంధము, ఎక్కువ.

విష్కిరము—స. కోడి, నెమలి,
పక్షి, కనుజా.

విమిరము—స. చెట్టు, దర్బాసనము,
కృష్ణాజినము, కీరము, చోటు.

విప్రసంభము—సమ్యక్ము, ఆజ్ఞాప్రేమ.
హింసించుట, ప్రణయకలహము.

వీక—చే. ఉత్సాహము, అభివృద్ధి,
పరాక్రమము, గర్వము, యుద్ధరంగము
నుండి పరుగెత్తుట, బొన్నత్యము, దీన
త్వము, విధానము, సామ్యము.

వీగు—చే. ఉత్సాహముచేయు, యుద్ధ
మునఁ బరుగెత్తు, ఓడిపోవు, ఎక్కువ
చలించు, తొలగెను.

వీడు—చే. కడలు, వృద్ధిపొందు, విశద
మగు, విడదీయు, బహుమానము,
పట్టణము, దండు, శిబిరము, మార్గముల
సమూహము, దొమ్మరవాండ్రు సమూ
హము.

వీధి—స. త్రోవ, వాడ, పంక్తి, వాటక
భేదము.

వీలు—దే. ఉపయోగించు, యుక్తము,
ఆనుకూలము, చీలు, బ్రద్దలగు.

వృత్తము—స. పద్యభేదము, జీవనము,
తాఁజేలు, నడక, వరింపఁబడినది,
గుండ్రమైనది, చుట్టఁబడినది, కడచి
నది, గట్టిది, చచ్చినది, ఒక గండ్ర
మైన యాకృతి.

వృత్తాంతము—స. సమాచారము, కథ,
ఏకాంతము, సంభాషణము, రహస్యపు
మాట, సమయము, ప్రకరణము,
ప్రక్రియ.

వృత్తి—స. జీవనోపాయము, వ్యాపా
రము, నడవడిక, ఆభివాది, కైశిక్యాది,
వివరణగ్రంథము.

వృద్ధి—స. అభివృద్ధి, కడ్డి, ఒకమఁడు,
సంతోషము, సుఖము, గుణకౌరము.

వృషభము—స. ఒకరాశి, ఏనుగు
చెవి, ఎగు, తిరుమల.

వృషము—స. ఎద్దు, ఎరుక, పుణ్యము,
వీర్యము, బలము, ఇసుక, గజ్జము,
శ్రేష్ఠము, జలము, ధర్మము, అద్దెనరపు
చెట్టు.

వృషలి—స. కూడ్రస్త్రీ, గొడ్డాల,
కన్య, చచ్చుచువిడ్డలు కలిది, పెండ్లి
కాక మనుపు రజస్వయైన స్త్రీ.

వృష్టి—స. పొట్టేలు, శ్రీకృష్ణుడు,
ఒక యావపుడు, ఇంద్రుడు, పొట్టి

వాడు, వాయువు, పాపండుడు,
ఆగ్ని.

వెనుక—దే. వెనుకభాగము, పడమర,
ముందటిది, తరువాత, వెంటి, అశ్రద్ధ.

వెన్ను—దే. వీచు, ఇంటి నడికొప్పు,
వరికంకి.

వేగము—స. జపము, స్వర్గప్రియము,
త్వర, ప్రవాహము, మలమూత్రాది
ప్రవృత్తి.

వేది—స. యజ్ఞాదులకుఁ జదరముగా
గట్టిన తిన్నె, ముద్దుటుంగరము, తిన్నె
విద్వాంసుడు, ప్రహ్లా, తెలిసినవాడు.

వేధ—స. బ్రహ్మ, విష్ణువు, విద్వాం
సుడు, బాధ.

వేల—స. హస్త, పాలిమేర, కాలము,
రాజభోజనము, ఉప్పెన, అనాయాస
మరణము, వ్యాధి, బుధుని పెండ్లాము.

వైవస్వతుడు—స. ఒక మ నెళ్ళ, శ
యముడు.

వైశికము—స. కపటము, దూష్యము,
బోగములేనను, బోగముదానిది.

వ్యక్తి—స. జాతికి వేరై జాతికి ఆశ్రయ
మైన స్వరూపము, దృశ్యము, ఉనికి,
భేదము, స్పష్టత, ఏకవస్తుబోధకము,
జాతివ్యక్తులలో జాతికానిది.

వ్యవసాయము—స. ప్రయత్నము
పరిశ్రమ, కృషి, పాటుపడుట, నిశ్చల
బుద్ధి, పట్టుదల, చావ నిశ్చయించు
కొనెట, వృత్తి, పని, వర్తకము, యుక్తి,
ప్రవర్తన.

వ్యసనము—స. ఆపక, ఆసక్తి, కామ
క్రోధమలవలన బుట్టిన దోషము,
పాపము, విషులమైన ప్రయత్నము,
అపాయము, చెడువాడుక, వేటు
చేయుట, చింత, స్వప్నము, శ్రద్ధ,
నాశము, నేరము, అసమర్థత, దండన.

వ్యభీకము—స. అపీయము, అచ్చెరు
పాటు, అకార్యము, అసత్యము, సిగ్గు,
బాధ. మోసపుచ్చుట, మన్మథావేశ
ముచే జేయబడిన కామిని జనాప
రాధము.

వ్యాధము—స. క్రూరమృగము, పాము,
మత్తగజము, ద్రవ్యవ్యయము, పులి.

వ్యూహము—స. సేన, దేహము,
గుంపు, నిర్మాణము, గుమిగూడుట.

వ్యోమము—స. ఆకాశము, నీరు, మబ్బు.

వ్రజము—మధుర, గుంపు, మార్గము,
గమనము, పశుకాల.

శంకువు—స. ఆకు, చేప, బాణము,
సంఖ్య, మేకు, శిశ్నము, ప్రేవుల
గుంపు, శివుడు, ఒకచెట్టు, పాపము,
కొమ్మలచేత మోడువడినచెట్టు, నీటి
పంది.

శంబూకము { స కప్పచిప్ప, ఏనగు
శంబుకము { కుంభస్థలముకడచోటు,
నూక.

శంబుకుడు—రామహతుడగు కూడ
తపస్వి.

శంభువు—స. శివుడు, విష్ణువు, బ్రహ్మ,
బద్ధశివుడు, సిద్ధుడు.

శకలము—స. తునుక, చేప, పక్షి,
నారచీర, నారచెట్టు, పట్ట.

శక్తి—స. బలిమి, చిల్లకొల, పార్వతి,
ఇచ్చాది, సత్త్వాది, ఉత్సాహాది, వశి
ష్ఠుని కుమారుడు, బల్లెము, సహాయము,
పరాశరుని తండ్రి, సామర్థ్యము.

శక్తిరి—స. ఒక ఛందస్సు, ఒడ్డాణము,
సంకరబాలిస్త్రీ, ఏటు.

శచి—స. ఇంద్రుని భార్య, పిల్లలచర
మొక్క.

శతకోటి—స. వజ్రాయుధము, నూలు
కొట్టు.

శతప్రళము—తామర, జెన్నరుపక్షి,
నెమలి, రాచిలక, వడ్లంగిపిట్ట.

శయువు—స. పెనబాము, తూము
కాలవ.

శరీరము—స. దేహము, మృతశరీరము,
బలము.

శర్కర—స. చక్కర, మధుమేహము,
ఋశ్వదము, చిల్లపెంకు, తునుక,
గులకతాయి, తొలి నేల.

శలాక—స. గొడుగు లోపనవానికమ్మి,
బాణము. పీణాది వాద్యపాదనవిశే
షము, ఏడుపంది, సన్నని లోహపుకడ్డి,
దర్భకట్ట, ఎముక.

శల్పము—స. ఎముక, సలక, బాణము,
విచము, చిల్లకొల, మేకు, ఏనుపంది,
తూటె, మంగచెట్టు, మల్లు, శరీరము లో
గ్రుచ్చుకొని బాధించుచున్న ఇతర

పదార్థము, గణిక, విశేష దుఃఖకారణము, పాపము, నింద, అపద.

శశము—స. కుండేలు, బారెంతబోలు, గంధరసము, లొద్దుగ.

శసనము—స. యజ్ఞమునాదలి పశు వధము, ప్రోక్షణము.

శాఖ—స. వృక్షము, తురక, వేదము, అంతర్భాగములు గలది.

శాతకుంభము — స. బం గా రు, ఉమ్మెత్తచెట్టు.

శారద—స. స ర వ్య తి, పార్వతి, క్రొత్తది, ప్రతిభ, కన్నుట, శరత్కాలము, ఏడాదుల యరటి, ఏడాది.

శారి—స. గోరువంకపిట్ట, జూదపుపాఠి, ఏనుగుమీడి కంబళము, చాడోలు.

శార్దూము—స. విష్ణువుయొక్క విల్లు, శృంగసంబంధమైనది, విల్లు.

శాలావృకము—స. కొఱి, నక్క, కుక్క.

శాసనము—స. రాజు తాను దానము చేసిన భూమి కైవాసియిచ్చినపులు, శిక్షించుట, అజ్ఞ, కాస్త్రము, అధికారము, తాళ్యమందుఁ జెక్కబడిన వృత్తాంతము, తీర్పు, ఇంద్రియ నిగ్రహము, పన్ను లే ని యూ రు, పని, వ్యాము, బెస్తపల్లె, వ్రాతమూలక మగు నొడంబడిక.

శిఖి—స. సిగ, కొన, తఱిగొట్టచెట్టు, నెమలిసిగ, పొడ, కిరణము, మంట, కొమ్ము.

శిఖిండి—స. అడవి, మొల్లచెట్టు, నెమలి, ధృష్టచ్యుమ్నునియన్న, నెమలిపురి, బాణము, కొడి.

శిఖిరము—స. అగ్రము, చంక, పిఱుదు, కొండకొన, మండపము.

శిఖిరిణి—స. చక్కెరతోఁ గూడిన పెరుగు, రోమావలి, ఉత్తమస్త్రీ, మల్లెచెట్టు, వృత్త విశేషము.

శిఖి—స. అగ్ని, కొడి, కేతువు, నెమలి, వృక్షము, బాణము, సిగగలవాడు, ఎగు.

శిపివిష్టుండు—స. విష్ణువు, బట్టతల (చర్యవ్యాధి) కలవాడు, శివుడు.

శిర—స. రక్తనాళము, పానుపు, పాలు, విప్పలివేరు, ముఖ్యము, శిలీముఖము, స. బాణము, తుమ్మెద.

శివము—స. సుధము, జలము, మోక్షము, సుఖము, గ్రహయోగము, వేదము, తియ్యమౌచిడిచెట్టు, మేకు, దేవతా వేశము.

శిష్టము—స. మిగిలినది, అజ్ఞాపింపఁ బడినది, మర్యాదగలది, పవిత్రమైనది, శిక్షింపబడినది, విధేయతగలది, కాంత మైనది, ప్రధానమైనది.

శీకరము—స. తుంపర, ఏనుగు తొండము చివరిమడము.

శీధువు—స. చెఱుకుకల్లు, పుష్పరసము, ఏనుగుకన్నులందుఁ బుట్టెడుమడులు

శుండ—స. తొండము, వేశ్య, ఉష్ణి
మొక్క, కల్లంగడి, తామరతీగ.

శుక్తము—స. పులికడుగు, పులుసు,
మాంసము, పుల్లనిది, పవిత్రము, పరు
షము, స్వచ్ఛము.

శుక్తి—స. ముత్యపుచిప్ప, పుట్టె
యొక, శంఖము, వేత్రోగము.

శుక్లము—స. వెండి, మాంసమునందలి
మొనటి పక్షము, తెలుపు, వీర్యము.

శుచి—స. అగ్ని, శుక్రుడు, చంద్రు
డు, శివుడు, నూర్యుడు, బ్రాహ్మ
ణుడు, వేదాంత మెఱిగినవాడు,
బ్రహ్మచర్యము, శృంగారసము,
ఉపధాశుశ్చదైవమంతి, శ్రీమృణ్ముతువు,
శ్రేష్ఠమాంసము, ఆహారమాంసము,
పరిశుద్ధమైనది, తెల్లనిది.

శుద్ధాంతము—స. అంతఃపురము,
రాజాయొక్క ఏకాంతస్థలము, అంతః
పురస్థి.

శుద్ధి—స. శోధనము, నిర్మలత్వము,
మార్జనము, పవిత్రముగాఁ జేయుట,
చక్కఁజేయుట, తీర్పుట, ప్రాయ
శ్చిత్తము, అప్పు, కాంతి, నిజము.

శుభము—స. అక్షరము, తెల్లనిది,
ఒక గ్రహయోగము, తెలుపు, ప్రకా
శించునది.

శుక్లము—స. సుంకము, వేశ్యకిచ్చెడి
ధనము, ఉండువ, లాభము, వెండి
కుమారుడు కుమార్తెకిచ్చు బహు
మానము, బేరముచేసియుచ్చు సంచ
కరువు.

శూరుడు—స. నూర్యుడు, రణ
సాహసుడు, ప్రాధుడు.

శృంగము—స. కొమ్ము, శిరస్సు,
సొంటి, కొండకొన, చున్నచిహ్నము.

శృంగారము—స. గంధపుపొడి, అలం
కారము, నవరసములలో నొకటి,
సౌందర్యము, సురతము.

శృంగారి—స. విటుడు, ఏనుగు.

శృంగి—స. కొండ, ఎప్పుడును మునిగి
యుండు అడుచేప, ఏనుగు, నగ,
అతిదన.

శేషము—స. మిగులు, వేయి తలల
పాము, వైర్యల్యము, తినగా మిగిలినది,
వధము, సంబంధము.

శ్వేతము—స. తెలుపు, వెండి, కైలాస
పర్వతము, స్ఫటికము, ఒక ద్వీపము.

శైలి—స. రచనాకాలముగల భాషా
సాధనము, శిఖనపద్ధతి, భాషాసాటి,
విధము (ధోరశి).

శోకము—స. పుత్రమరణాది దుఃఖము
చేతఁ దపించుట, వగపు, శిఖరము,
కరుణారసము, మనోదుఃఖము.

శోణము—స. ఎఱుపు, నిప్పు, ఎఱ్ఱని
గుఱ్ఱము, దుండిగపు మొక్క, ఎఱ్ఱనిది.

శౌరి—స. విష్ణువు, కృష్ణుడు.

శ్యామ—స. యమున, 16 ఏండ్లస్త్రీ,
ఆవు, రాత్రి, నీలి, పిప్పలి.

శ్యామము—స. నలుపు, మబ్బు, ఆకు
పచ్చ, బొద్దికూర, సుగంధపాల.

శ్రద్ధ—స. అక్కట, సమ్యక్ము, అసక్తి, మర్యాద, మంచితోరిక, అస్తిక్యము, భక్తి, జేషు.

శ్రమము—స. అలసట, జేహదాధ్యమునకై చేసేడు సాము లోనగునది, అలవాటు, ప్రయాసము, తపస్సు, దుఃఖము, కష్టించి చదువుట.

శ్రీ—స. లక్ష్మి, విశ్వస్యము, సంపద, వృద్ధి, అలంకారము, శోభ, సరస్వతి, పాంథి, బుద్ధి, విషయ, పాలిపురగు, ఒక రాగము, మాచేడుచేట్లు, గౌరవార్థము కొన్నిపదములకు ముందువచ్చునది, మంగళప్రదము.

శ్రుతము—స. వివేచింపది, శాస్త్రము, విసట.

శ్రుతి—స. జేదము, చెవి, వినుట, వార్త.

పోడశము—స. పదునాఱు, మృతునికి పదునొకండవ దినముందుచేయు శ్రాద్ధ కర్మ, పదునాఱవది.

సంకేతము—స. చేరు, ఒడఁబాటు, సంజ్ఞ, ముందుగా మాటాడుకొని నిష్కర్ష చేసుకొన్నస్థలము, ఏర్పాటు.

సంకోచము—స. కుంకుమ పువ్వు, సంక్షేపము, ముకుళభావము, చేప, బంధము, విడియము, సుశయము.

సంగడము—త. స్నేహము, పరివారము, చేరిక, సమీపము, సంకటము, జత, సహాయము, జేవ.

సంగడి—త. స్నేహము, సమీపము, జత, వెనుక, పార్శ్వము, విధము, సమాహము, రెండు తాటి బొండులు జతగా కట్టి తెప్ప, స్నేహితుడు.

సంగము—స. స్నేహము, సమీపించుట, కూడిక, చేరిక, అనురాగము, పోట్లాటు, కోరిక, సాంగత్యము నదులు కలియుచోటు, స్నేహితులగుపు.

సంగరము—స. యుద్ధము, బుద్ధి, విషయ, అంగీకారము, ప్రతిజ్ఞ, ఆపద.

సంగ్రహణము—స. ఎట్లుకొనట, సంగ్రహముచేయుట, రక్షించుట, వ్యభిచారము, కలయిక.

సంగ్రహము—స. సమ్యక్సంగ్రహము, సంక్షిప్తగ్రంథము, సంక్షేపము, కడఁబెట్టుట, సంపాదించుట.

సంతతి—స. కులము, పుత్ర పౌత్ర పారంపర్యము, విరివి, వరుస.

సంతానము—స. బిడ్డ, కులము, ఒక కల్పవృక్షము, పుత్ర పౌత్ర పారంపర్యము, సంతతి.

సందు—త. ఇలుకవీణి, ఎడము, సారంగము, అడుగుతీ.

సంధానము—స. కూర్చుట, బాణమును వింటినారియందు కూర్చుట, మఱి కూడునట్లు చేయునది, మ్రిలికదురు, సంఘటనము, స్నేహము చేయునది.

సంధించు—స. కూడు, ఎదుర్కొను, కూర్చు, కలుపు, రోగ ముశయించి దోపించు.

సంధ్య-స. ప్రాగ్దపాడుమటకుముందు
అయిదుగడియలవఱకును, ప్రాగ్దగ్రం
కిన వెనక నూడుగడియలవఱకునుగల
కాలము, ప్రతిష్ఠ, సంధి, చింత, మేర,
సంధ్యాకాలమందు చేయు ఉపాసన.

సంపత్తి-స. సంపద, భాగ్యాతిశయము,
సమృద్ధి, యము, తగినస్థితి, పూర్తి.

సంపత్తు, సంపద—స. విశ్వరూపు,
అభివృద్ధి, గుణోత్కర్షము, సౌఖ్యము,
కోరిక, అదృష్టము, నెఱవేటుట, విస్తా
రము, లాభము, ధనము.

సంపరాయము—స. ఆపద, దగ్గర,
గణికాంగణము, భవిష్యత్తు, యుద్ధము.

సంవర్తము—స. ఒకమేఘము, కల్పాం
తము, తాండ్రకల్ప.

సంవిత్తు—స. జ్ఞానము, అంగీకారము,
ప్రతిజ్ఞ, సంకేతము, సంభాషణము,
సంగ్రామము.

సంసరణము—స. సంసారము, పట్ట
ణమునండి వెడలుట, బాట,
సంపర్కము, యుద్ధ ప్రారంభము,
గోపురము.

సంస్కారము—స. చక్కఁజేయుట
పాకము, శోమము దహనముచేయుట,
మునుపనుభవించినది తలంపునకు
వచ్చుట, చక్షువు, సంకల్పము, వంట,
ఉపనయనము, కర్మ.

సంస్కృతము—స. చక్కఁజేయబడిన
ఒక భాష, పెక్కుముచేయబడినది,
వ్యాకరణశీతమైనది, శ్రేష్ఠమైనది,
అలంకరింపబడినది.

సంస్థ—స. ఉనికి, నాశము, మేర,
గుంపు, స్వభావము, స్థితి, వృత్తి,
ముగింపు, సుత్సవర్తనము, పోలిక,
కనబడుట, మరణము.

సంస్థానము—స. సన్నివేశము,
రాజ్యము, మత్స్యపు, చతుష్పథము,
గుంపు, ఆకృతి, ఉనికి, గుఱుతు, తావు,
మంచిస్థితి.

సంహారము—స. సంహరణము,
చంపుట, నాశముచేయుట, యుగాం
తము, వెనుకకులాగుట, గుంపు, నేర్పు,
మగిపు.

సంహిత-స. వర్ణసంయోగము, శాస్త్రము,
వేదమునందు కొంత భాగము.

సచివుడు—స. మంత్రి, స్నేహితుఁడు,
సహాయుఁడు.

సజ్జ-త. సన్యవిశేషము, శిరోగృహము,
అయితము, గంట, నూలికొగ్గపాము.

సత్తి—త. ఆయుధవిశేషము, కాకికా
దేవి, బలిమి, పార్వతి, వశిష్ఠునికొడుకు.

సత్తు—స. నక్షత్రము, పూజ్యము,
ఉన్నది, సాధువు, శ్రేష్ఠము, సత్యము,
చడవరి, సీసము.

సత్యము—స. నిజము, కృత్యముగను,
ఒకలోకము, ఒట్టు, నిజమయినది.

సత్యవతి—స. వ్యాసునితల్లి, సోమద
కుమర, వారదుని పెండ్లాము, సత్యమా
గలది.

సత్త్వము—స. ధర్మాత్మ మన్నమిడు
గృహము, ఎడతెగని యీవి, యజ్ఞ
విశేషము, మంచినీటిని కొపాడునది,
వస్త్రము, చిల్లి, సాధనము, కపటము,
ఆడవి.

సత్త్వము—స. సత్తి, ఒక గుణము,
దేహబలము, స్వభావము, ప్రాణము,
మనస్సు, జంతువు, ఉనికి, తెలివి,
వస్తువు, ప్రయత్నము, శ్రేష్ఠత,
భాగ్యము, నిజము, పృథివ్యాది
ద్రవ్యము.

సదాగతి—స. వాయువు, సమద్రుండు,
కెరటము, నూర్చుండు, మోక్షము,
సర్వేశ్వరుడు.

సన్నము—స. అల్పము, కూర్చున్నది,
కృశించినది, బలహీనమైనది, చింత
నొందినది, శిథిలమైనది, వాశనమైనది,
పోయినది, సమీపమందలిది, చలనము
లేనిది.

సభ—స. పరిషత్తు, ఇల్లు, చావడి,
జాదము, సమాజము, కొలువు
కూటము.

సమయము—స. కాలము, సంకేతము,
శవధము, ఆజ్ఞ, ఆగత్యము, ఉచిత
కాలము, నూత్రము, నూచన, ఒడం
బడిక, మేర.

సమాధానము—స. చక్కగా నుంచుట,
చిత్తము యొక్క స్థైర్యము, అంగీ
కారము, యూపస్తంభమధ్యభాగము,
నిత్యకర్మము, మంచినెఱుంగుట, ఆత్మ
పరమైక బ్రత్యుత్తరమిచ్చుట.

సమాధి—స. మనోలయము, నియమము,
ధ్యానము, మానము, వ్యసనము,
బంధనము, ఒకటి అంకారము, తపస్సు,
ఓర్పు, సిద్ధాంతీకరణము.

సమానము—స. నాభియందలివాయువు,
ఒకటి, తుల్యము, న్యాయమైనది,
సామాన్యము.

సమితి—స. సమాహారము, సంగమము,
సభ, యుద్ధము, సామ్యము, సమా
నత్వము.

సముత్థానము—స. ప్రయత్నము,
ద్రవ్యార్జవముకొలుపు ప్రయత్నము
చేయుట, సేవ, ద్రవ్యార్జనము, రోగ
నిర్ణయముచేయుట, యుద్ధము, పేలు
కొనుట.

సమృద్ధిము—స. రాయడి, గుంపు
రాపిడి, యుద్ధము, త్రొక్కుట.

సరస్వతి—స. బ్రాహ్మి, ఆవు, భూమి,
ఉత్తమస్త్రీ, ఒకనది, మనువుభార్య.

సరి—త. హారము, యుక్తము, సమము,
సమాప్తము, అంగీకారార్థము, పూర్ణ
ముగ, మిట్టపల్లములులేనిది, సమాన
సంఖ్య, ఋజువు.

సర్గము—స. సృష్టి, పరిచ్ఛేదము,
నిజము, ప్రయత్నము, యుక్తి, స్వభా
వము, వదలుట.

సహము—స. ఓర్పు, కాంతి, గోరు
భూమి, జలము, బలము, మాంశిక
మాంసము.

సాతు—దే.వర్తకసంఘము, బాటసారుల
గుంపు.

సాత్వికము—స. రోమాంచము,
సత్త్వగుణమువలనఁగలిగినది, నిజమైనది,
పాఠుత్వము.

సాదము—స. నైర్మల్యము, శరణము,
విషాదము, అడుగున చేరుట, కృత్యము,
అలసట, పలచన, నష్టము, బాధ,
నాశము, స్వచ్ఛత, దే. ఆప్తము.

సాది—స. గుణపురాతు, రథ సారథి,
మావటిఁడు.

సాధకుఁడు—స. యక్షిణీవిద్యచేయు
వాఁడు, సాధించువాఁడు, యోగి.

సాధనము—స. సాధించుట, సౌఖ్యము,
మృతసంస్కారము, స్వాధీనము.
ఉపాయము, ఉపకరణము, హేతువు,
మగగుణి, నివర్తనము, ధనము.

సాధువు—స. బుద్ధదేవుఁడు, మంచి
వాఁడు, తగినది, ముదుసలితనము, వడ్డీ
కిచ్చి బ్రతుకువాఁడు, మునీశ్వరుఁడు.

సామము—స. ఒక వేదము, ఒక
జన్మము, మంచితనము, ఒక కార్యో
పాయము, మంచిమాట.

సామాణి—క. ఉత్తమాశ్వము,
సాంబ్రాణి.

సాయకము—స. బాణము, నాశము
చేయునది, ఊణము, కత్తి.

సారంగము—స. ఇట్టి, తుమ్మెద,
వానకోయిల, మబ్బు, నీరు, తాళేలు,
తామర, ప్రొద్దు, చిత్రవర్ణముగలది.

సారణి—స. కాలువ, నీటితూము,
రావణుని మంత్రి, అతిసారరోగము,
పక్షిస్వరముపలికెడు కంటి, గొంతును
గోరుచెట్టు.

సారసము—స. తామర, బెంగురపిటి.

సారె—దే. కూతురు వర్తగరింటికిఁ
బంపునపుడు పంపెడువరుస, మాటి
మాటికి, కమ్మరవాని చక్రము.

సారము—స. జంతు సమాహము,
ఆర్థముతోఁ గూడినది, వర్తజన
సమాహము.

సాలము—స. వృక్షము, యక్షధూపము,
మద్దిచెట్టు, ప్రాకారము, కోట.

సావిత్రి—స. సరస్వతి, హస్తానక్షత్రము,
సత్యవంతునిభార్య, పార్వతి.

సింధువు—స. ఒకానొకయేలు, ఒక
దేశము, ఏనుఁగు, సముద్రము.

సికత—స. ఇసుక, ఇసుకనేల, శర్కర,
ఒక వ్యాధి.

సిదాంతము—స. స్థిరమైన పక్షము,
జ్యోతిష గ్రంథము, నిర్ణయింపఁబడి
నది, నిరయము.

సిద్ధి—స. ఈడేటుట, పూర్తి, వాఛిత
ప్రాప్తి, తపస్సిద్ధి, ఒకగ్రహయోగము.

సీమ—స. ఎల్ల, వరిమడి, పెడతల,
గులుతు. దిగంతము, ఒడ్డు, మేర.

సీసము—దే. మల్లబంధ విశేషము,
కోపము, ఒకానొకపద్యము (స)
ఒక లోహము.

సుఖము—స. సౌఖ్యము, సంతోషము,
స్వర్గము, అభివృద్ధి, ఆరోగ్యము,
తేమము.

సుడి—దే. జలావర్తము, అలవర్తము, శోమావర్తము, ఋకారపు గురుతు.

సుత్య—స. సోమలతకు కొట్టి పిడుచుట, స్నానము, సోమపానము.

సుధ—స. అమృతము, సున్నము, పాలు, ఇటుక, చెముడుమొక్క.

సున్న—త. అనుస్వాము, మణిదోష విశేషము, అభావము.

సుమనస్సు—స. శ్రవ్య, విద్వాంసుడు, వేదపు.

సుమాళము—దే. పారవశ్యము, ఆవేశము, సుఖము, అమృతాస్వాదము.

సురభి—స. కామధేనువు, అందుగుచెట్టు, బంగారు, వసంత ఋతువు, ఆవు, చైత్రమాసము, జాజికాయ, సంపెంగచెట్టు, మంచివాసన గలది, మనోహరమైనది.

సువర్ణము—స. బంగారు, ధనము, మాడ, ఒక శ్రవ్య, మంచికర్ణముకలది.

సుషమ—స. మిక్కిలిశోభ, మనోజ్ఞమైనది, సరిహూనమైనది.

సూచీముఖము—స. అభినయ హస్త విశేషము, పక్షి విశేషము, బాణము, నూదిమొస.

సూతకము—స. జాతాశౌచము, పాదరసము, మృతాశౌచము, పుట్టుక.

సూతుడు—స. రథసారథి, బట్ట, కడంగి.

సూక్ష్మము—స. అణువు, పరమాత్మ, అల్పము, ఇందుగు, పోక, నైశిత్యము, కపటము.

సూదము—స. వండినపప్పు, బావి, నాశము, చారు, తప్ప, బురద.

సూనుడు—స. కుమారుడు, మునుడు, సోదరుడు, నూర్యుడు.

సూరి—స. పండితుడు, కూరుడు, కత్తి.

సూరుడు—స. నూర్యుడు, పండితుడు.

సెల—త. సెలయేరు, ఏగుపంది మల్లు, బాణపు మురికి, కైకిగల్లు, కట్టచిరయందలి యినుపముల్లు, వ్రాసునంగుచిము వ్యాపించేడి రంగ్రము, బాణము, నదీమూలము.

సేవ—స. శుశ్రూష, అనుసరణ, కొలువు, పూజ, గౌరవించుట, వాడుక, భక్తి, స్తోత్రము, తఱచు వచ్చుచుండుట, బుజ్జించుట, చెప్పిన పని చేయుచుండుట.

సైరంధ్రీ—స. గట్టువాలు, ద్రావిడి, సంకరజాతి స్త్రీ, అంతఃపురపు కావలి కిచ్చె, పర్వహమందుండి స్త్రీలకు శృంగారాదులకు కేయునట్టి పరివ్రత.

సొంపు—దే. ఒప్పు, సంరోషము, సమృద్ధి, ప్రసన్నత, సౌందర్యము, సుఖము, కాంతి.

సొద—త. పీనుగును గాల్చుటకు కేర్పిన కట్టెలు లోనగువాని పోగు,

దుఃఖగార్త, చిత్త్యగ్ని, వ్యర్థప్రసంగము, అధికప్రసంగము, దుఃఖము.

సాము—త. ధనము, గోధనము, అభరణము, అధీనస్తువు.

సారుగు—దే. మూర్ఖిలు, ఎడుటాకు, మూర్ఖ, పెట్టెయలు.

సోమము—స. తిప్పతీగ, గుంపు, జన్నము, ధనము, ధాన్యము, అమృతము, కల్లు విషము, వాసన, స్త్రోతము, శిరము, గాలి, కోతి, ఆకాశము, పులికడుగు, కర్పూరము, జలము.

సోముడు—స. చంద్రుడు, యముడు, పితృదేవత, శివుడు, కుబేరుడు, ఒక వాపు.

స్కంధము—స. రాబందు, కొమ్మ, భుజము, ఎద్దుమూపు, యాదము, చెట్టు బోదె, సమాహము, ప్రకరణము, శరీరము, విషము, మగగుఱి, పాపము, నేరము.

స్తంభము—స. కంబము, స్థిత, మౌనపాటు, తెలివితమి, నిర్బంధము, అడ్డంకి, ఆధారము, సహజ శక్తులను నిలుపుట, మొద్దు.

స్మితము—స. తడిసిపది, కాంతమైనది, తడిది, మాయబడినది. తృప్తి నొందినది, మెత్తనిది, స్థిత, లేమ.

స్త్రోమము—స. గుంపు, స్తుతి, ధనము, యజ్ఞము, రతి, శక్తి, ప్రార్థన.

సవతి—స. శ్రేష్ఠుడు, పారథి, ఒక శిల్పి, కంచుకీ.

స్థానవు—స. శివుడు, మేకు, మోడు.

స్ఫురితము—స. చుంబనవిశేషము, అదిరినది, రతిబంధవిశేషము, రెప్ప పాటుభేదము, తోచినది.

స్మృతి—స. అంపు, బుద్ధి, ధర్మశాస్త్రము, ఒక యలంకారము.

స్వత్వము—స. సాత్తు, హక్కు, న్యాయము, ఉన్నది ఉన్నట్లు ఉండుట.

స్వము—స. ధనము, తాన, తనది.

స్వయంప్రభువు—స. బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుడు, మన్మథుడు.

స్వస్తికము—స. తూర్పు వాకిలిగల రాజగృహము, పాముపడగమీది నల్లనిరేఖ, మంగళవస్తువు.

స్వామి—స. ఒడయండు, అధికారి, కుమారస్వామి, దేవుడు, వస్తుస్వాతంత్ర్యము గలవాడు, భర్త, గొప్ప సన్యాసి, ఆచార్యుడు.

హంస, హంసము—స. అంచ, పరమాత్మ, యోగివిశేషము, తెల్లగుట్టము, శరీరవాయువిశేషము, మంత్రభేదము, మాత్సర్యము, దున్నపోతు, తీగము, కాభోత్పత్తిజరుగు ప్రానిభాగము, ఒకచెట్టు, హాస్యరసము, నవ్వు.

హంసుండు—స. జీవుడు, డిక్షగురువు, శివుడు, విష్ణువు, గంధర్వుడు, జలేంద్రియుడు, నూర్మ్యుడు, మన్మథుడు.

హనువు—స. దొడ, చెబ్బ, మెడ,
బెత్తము, జబ్బు, చావు, గంధద్రవ్య
విశేషము.

హరి—స. విష్ణువు, ఇంద్రుడు,
సూర్యుడు, చంద్రుడు, యముడు,
సింహము, గుఱ్ఱము, కోతి, పాము,
వాయువు, కిరణము, కప్ప, యుద్ధము,
అగ్ని, శివుడు, నీరు, చిలుక, పచ్చ
నిది, బంగారువర్ణముగలది.

హరిచందనము—స. రక్తచందనము,
ఒక కల్పవృక్షము, వెన్నెల, కుంకుమ.

హరిణి—స. ఆడుజింక, ఒక యప్పుర
స్త్రీ, ఆకుపచ్చవర్ణముగలది, బంగారు
ప్రతిమ.

హరితము—స. ఆకుపచ్చవర్ణము,
పచ్చగుఱ్ఱము, పచ్చపిట్ట, సింహము,
గిరిగాడు, పచ్చకెర, ఆకుపచ్చనిది.

హరిత్తు—స. దిక్కు, ఆకుపచ్చగుఱ్ఱము,
ఆకుపచ్చవర్ణము, గరిక, సింహము,
ఆకుపచ్చనిది.

హవము—స. యజ్ఞము, ఆజ్ఞ, పిలు
చుట.

హసంతి—స. కుంపటి, కంబళి, మల్లె,
మొక్క, పెరుగుతోటవూర.

హాయనము—స. సంవత్సరము, కిరణము,
ఒకధాన్యము.

హారకుడు—స. దొంగ, దోచుకొను
వాడు, బాదరి.

హారము—స. నూటయొనుబడి కేటల
ముత్యాలవేరు, పుష్పమాలిక,
భిన్నాంకములలో లవము క్రింది
యుద్ధము, హారసంబంధమైనది,
హరించునది.

హాలాహలము—స. నలికండ్ల పాము,
విషభేదము, బల్లి.

హితము—స. వెనుకటికి మేలు చేయు
నది, పోయినది, భరింపబడినది, ఇష్ట
ము, శీఘ్రము, భరింపబడినది. పొంద
బడినది, ఉంచబడినది, ఉపయోగిం
మైనది, తగినది, ప్రేమగలది, లాభము,
క్షేమము.

హిమము—స. మంచు, చల్లనిది
చందనము, చలికాలము, మంచుకొండ,
ముత్యము, వెన్న, రాత్రి, కర్పూరము,
తగరము.

హిరణ్యము—స. బంగారము, మాచి,
గవ్వ, శుక్రము, రొక్కము.

హీర—స. ముత్యాలహారము, అక్షి,
పిపిలికము, పిడుగు, పాము, సింహము.

హేతి—స. అగ్ని, శిఖ, ఆయుధము,
సూర్యకిరణము, మంట.

హేమము—స. బంగారు, ఉమ్మెత్తి,
మంచు, నల్లగుఱ్ఱము, గుఱ్ఱము, వైశ్య
దేవము, దేవయజ్ఞము, నాగకోసరము.

హేల—స. భూసేత్రాది వికారముల
చేత చక్కగాఁ జెలియఁదగిన మనో
వికారము, విలాసము, నదీవిశేషము,
సంగోషము, తిరస్కారము, కురలేచ్చ,
వెన్నెల, సౌలభ్యము.

హేళి—స. నూర్యుడు, కాగిలి.

హోమ్ము—జే. నూలము, శక్తి, బియ్యము, బబులు.

హోర—స. అహారాత్రము, శాస్త్రము, విశేషము, రాశ్యర్థము, గంటకాలము, లగ్నభేదము, రేఖాభేదము. జే. ఉపాయము, ఉపాయకారి.

హదిని } స. వజ్రాయుధము, మెఱుపు,
హదిని } ఏలు, అందుగుచెట్టు.

హస్వము—స. కుటుచ, పొట్టి, స్వల్పము, దీర్ఘములేని యక్షరము.

వ్యుత్పత్త్యర్థములు

అంకకాండ— కళంకము కలవాడు
(చంద్రుడు) మాత్యర్థశీలుడు

అంకురార్పణము— ఆశ్చర్యప్రాశస,
చాల, ఉపనయన వివాహ, సీమంత,
పుంసవనాది కుభకర్మలకుఁ బ్రారంభ
మున నాచరింపఁ జేయు కర్మ

అంకుశేగ్రహము— అంకుశమును
నాయుధ విశేషమును గ్రహించు
వాడు = మానడిడు.

అంకుశ దుర్ధరము— అంకుశమునకు
లాంగనిది = ఏనగు.

అంకుసపు (సంపు) మాది—
అంకుశాకారముగలమూలానక్షత్రము.

అంగజ—దేహమునఁ బుట్టినది = కూతురు

అంగభవముజము— శరీరమునఁబుట్టి
నది = వెండ్రుక నెత్తురు రోగము
మదము గోరు సంతానము.

అంగజు—దేహమున బుట్టినవాడు =
కొడుకు మన్యుడు

అంగదట్టము— స్త్రీలు మొలకుఁగట్టు
కొనెడు వస్త్రవిశేషము

అంగదము— ఆవయవమును రక్షించునది
= బాహుపురి

అంగన—మంచి ఆవయవములు గలది =
సుందరి.

అంగనాప్రియము— స్త్రీల 'ప్రేమ'నది =
ఆహోకము

అంగ(భవుడు)భవు— చూ అంగ
జుడు

అంగమొలవేలుపు— దిసమొల (వస్త్ర)
కూన్యమైన క 'ప్రదేశము'గల దేవుడు
= ఈశ్వరుడు

అంగారకా—ఆవయవములను రక్షించు
నది = అంగి.

అంగర(క్షుడు)క్షుకుడు— పభు శరీర
మును ఆపదరాకుండ రక్షించువాడు
= బంటు.

అంగరాజు—రాజునకుఁ దరువారాజు
యెవరాజు, అంగదేశపురాజు

అంగరహము— ఆవయవములయంద
మొలచునది = వెండ్రుక.

అంగవికలుడు— స్వభావ విరుద్ధము
లయిన యవయవములు కలవాడు,
మార్చ నొందినవాడు

అంగసంగము— స్త్రీ పురుష శరీరముల
కిలయిక = సంభోగము.

అంగసంస్కారము— తైలాదికముచే
శరీర మాలివ్యమును బోగొట్టుట =
అభ్యంగనము.

అంగహీనుడు—ఆవయవ లోపముగల
వాడు = అంగ వికలుడు, ఈశ్వర

ఖాళీత్రాగ్నిచే దగ్ధుడైనవాడు,
మృశ్మణుడు.

అంగాంగీభావము— అంగమునకును
అంగిని గల సంబంధము.

అంగారకమణి—అంగారక గ్రహమున
కిట్టమైన మణి = పగడము.

అంగారకర్పరము—సువర్ణము మొదలగు
లోహములను గరగుట కుపయో
గించెడి మూస.

అంగారకారి—అంగారక గ్రహమునకు
శత్రువు = బుధుడు.

అంగ(రి)రణి—నిప్పుగాని, నిప్పులేని
బాగులుగాని కలది = కుంపటి.

అంగార(ధాని)పాత్రి—నిప్పుబాగులకు
బాత్రయైనది = కుంపటి.

అంగారశకటి—నిప్పునకు శకట (బండి)
మై ది = కుంపటి, పొయ్యి.

అంగరిణి—నూర్పుడు దుదయించెడు
దిక్కు=తూర్పు, నిప్పుగలిగి యెఱ్ఱినై
ప్రకాశించునది = కుంపటి.

అంగుదుదుడిపి—తంత్రములు చెప్పిడి
వాడు = తంటలమారి.

అంగుళి(త్రాణము)త్రము—ప్రశ్నను
రక్షించునది = ఉడుము లోలులో,
గుట్టిన విలుకాని హస్తకవచము.

అంఘ్రము—పాదములచే (ప్రశ్నచే)
పాదము చేయునది = వృక్షము.

అంచగుట్టపుజోడు—హంస వాహనము
నెక్కిడు యోధుడు = బ్రహ్మ.

అంచత త్తడిచెలియ—హంసవాహనము
గల బ్రహ్మజేవుని భార్య, సరస్వతి.

అంచతేజి—హంస వాహనముగా గల
వాడు = బ్రహ్మ.

అంచతేజినెక్కియాడురాతు—
హంసను గుఱియుగానెక్కివిహరించెడు
కూరుడు = బ్రహ్మ.

అంచతేజిపాలతి—బ్రహ్మజేవుని
భార్య = సరస్వతి.

అంచపదము—వ్రాతయందుఁదప్పుకల
చోట నుంచెడు హంసపాదాకృతి గల
గుర్తు = హంసపాదు.

అంచయాన—హంసయొక్క నడకవటి
నడకగలది = స్త్రీ.

అంచయేనగు మావంతు—
హంస యనెడు ఏనుగునకు మావటిఁ
డయిన వాడు = మృశ్మణుడు.

అంచరవు(రా)తు—హంసనెక్కి విరగ
వాడు = బ్రహ్మ.

అంచలవిడిది—హంసలదండు విడియ
చోటు = గంగ.

అంజనకాండు—అంజన ప్రభావము న

దొంగిరింపబడిన వస్తువులను గనుగొను
వాడు.

అంజనవిద్య—ఒక విధమగు కాటుక
నూచేటికి వ్రాసికొని దానిమహిమచే
బోయిన ధనాధికమును, దొంగలను,
నిత్యమును, దెలియఁదగిన విద్యా
విశేషము.

అంటనిజేజే—ముట్టరాని ప్రభువు =
అగ్నిదేవుడు.

అంట(రా)నివేల్పు—ఉష్ణ శేజము
కలవాడగుటచే దాఁకుటకు భీతిని
బుటించుదేవుడు = అగ్ని.

అండజ—కస్తూరిమృగముయొక్క అండ
మలవలన బుట్టినది = కస్తూరి.

అండజము—గ్రుడ్డువలన బుట్టినది =
పక్షి, పాము, చేప, తొండ, ఉడుము,
బల్లి, కోడిపిల్ల మొ||

అండజుడు—గ్రుడ్డునుండి పుట్టిన
వాడు = అనూరుడు, గరుడుడు.

అంతఃకరణము—లోని ఇంద్రియము =
మనస్సు.

అంతఃకుటిలము—లోపల గుటిలత్వ
ము (మఱి) కలది = శంఖము.

అంతఃకృమి—లోనఁ బురుగుచు కలది =
మేడిపండు.

అంతఃపశువు—పశువులు గ్రామములో
నండు కాలము, సుర్యాస్తమయము
మొదలు సూర్యోదయము వరకు
నండు కాలము.

అంతఃపురము—రాజస్థ్రీలు చెకు
లోని గృహము.

అంతఃపురికుడు—అంతః పురిమును
గానువాడు = కంచుకే.

అంతఃప్రజ్ఞుడు—ఆత్మవ్యర్థాపమును
దెలిసికొన్నవాడు.

అంతకుడు—అంత మొందించువాడు =
యముడు.

అంతగుడు—పారగుడు, కిద్ద
మొదలగునాని యంతమును బొందని
వాడు.

అంతము—1. జీవితకరిమాణముయొక్క
గాని, ప్రారబ్ధకర్మముయొక్క గాని
మద, 2. నీనియందు బాశబద్ధు
డగును - చావు.

అంతరగ్ని—శరీరములోని యగ్ని =
జరరాగ్ని.

అంతరజ్ఞుడు—తాతమ్యము తెలిం
గిన వాడు, పరేంగితము తెలిసినవాడు.

అంతరజ్వలనము—గ. లోన మంట
కలది = కడుపులోనిపంట, మస్తాప
ము, జరరాగ్ని.

అంతరాకాశము—హృదయమందలి
యాకాశము = బ్రహ్మము.

అంతరావత్య—లోపలి శిశువుగలది =
చాలాలు.

అంతరాయము—నడచు వ్యవధి కలు
గుట = విఘ్నము.

అంతరారాముడు—పర మాత్మ

యందు రమించువాడు, బ్రహ్మనంద
సుఖము ననభవించువాడు.

అంతరింద్రియము— లోని ఇంద్రియ
ము = మనస్సు.

అంతరిక్షము— ఆకాశమున నంచ
రించునది = పక్షి.

అంతరిక్షము— తనలో నక్షత్రములు
గలది = ఆకాశము.

అంతర్మనస్కుడు— చింతచే బాహ్య
వ్యాపారము లేక లోపల నణగిన
మనస్సుగలవాడు = భిన్నుడు.

అంతర్మనఃకుడు— భాద్రులచేత బాహ్య
వ్యాపారమున మనస్సు లేనివాడు
దుఃఖమునొందిన మనస్సు కలవాడు
ధ్యానమున ముగిసినవాడు.

అంతర్మూలుడు— బయటికి సంపాది
తలఁగనబడుచు లోన బ్రహ్మజ్ఞాన
పరిపూర్ణుడైనవాడు.

అంతర్మూలము— కడుపు లోపలనే
చనిపోయినది = శిశువు.

అంతర్వాసి— లోనఁ బ్రవేశించి
యింద్రియములనుగాని జీవునిగాని
బ్రహ్మర్షిపఁ జేయునది = పరమాత్మ
జీవాత్మ వాయువు

అంతర్లాపి— సమాధానములో నణగి
యండునట్లు ప్రశ్నింపబడిన విషయ
సమస్య.

అంతర్వ్యంశికుడు— అంతఃపురమున
గావలికాయువాడు = కొబ్బ.

అంతర్వాసి— శాస్త్రము నెఱింగిన
వాడు శరీరమున శాస్త్రరూపమైన
సర్వస్వతి కలవాడు = విద్వాంసుడు.

అంతర్వాహిని— భూమిలోపలఁ బ్రవ
హించెడు ఏలు.

అంత(ర్వేశి)(ర్వేశ్వి)కుడు—
కొబ్బ.

అంతశయ్య— జీవితాంతమును జూచిన
వాని శయ్య = శ్మశానము

అంతావశాయి— గ్రాహంతమున
నిలసించువాడు = చుండాలడు

అంతావసాయి— నఖకేశాంతములను
ఛేదించువాడు = మంగలి, ఉదర
పోషకార్థము జంతువులను ఛేదించు
వాడు = చుండాలడు

అంతేవాసి— గురుసమీపమున నిల
సించువాడు = శిష్యుడు.

అత్యంతకుశము— అత్యుత్తమధర్మము

అంత్యక్రియ— ఎరుసమఁజేయు కేవల
సంస్కారము = ఉత్తరక్రియ

అంతఃకరణము— అంతఃకేయు =
చీకటి.

అంతఃకరిపు(డు)వు— అంతఃకారుని
(సంహరించినవాడు) శత్రువు =
ఈశ్వరుడు.

అంతఃసూదనుడు— చూ. పై.

అంతఃకారము— లోకుల సంఘముగా
జేయునది = చీకటి.

అంతఃకారి— చూ. అంతఃకరిపువు,
అంతఃకారి జేయునది = చీకటి.

అంధకూపము—గడ్డి మొదలగువానిచేఁ
బైభాగమునఁ గప్పవడిన పాడునూయి,
ఒకానొక సరకము.

అంధ(ధా)తమసము— కన్నులున్నను
గ్రుడ్డివార్లనుగాఁజేయు చిమ్మచీకటి.

అంధాహి— విషకూన్యమైన సర్పవిశే
షము, స్పష్టము, అంధునకద్దము చూపి
నటు, పా.

అంధుఁడు— వికలత్వమును పొందిన
కన్నులుగలవాఁడు = గ్రుడ్డివాఁడు.

అంధులము— దర్శన మాత్రముననే
విరహాల సంధులనుగాఁ జేయునది =
దిరిసెనము.

అంపకాండ—అమ్మ (బాణము) చేతఁ
బట్టినవాఁడు = విలుకాఁడు.

అంబ— లోకములకుఁ దల్లియైనది =
పార్వతి.

అంబటిప్రాదు— అంబలిత్రాగవేశ =
మధ్యాహ్నము.

అంబరదము— వస్త్రములనిచ్చునది =
దూది.

అంబరమణి— ఆకాశమున మణివలెఁ
బ్రకాశించువాఁడు = సూర్యుఁడు.

అంబరాంతము— వస్త్రముయొక్క
శీస = చెఱకు, ధూమ్యాకాశములు
కలిసినట్లగుపడు ప్రదేశము.

అంబరాంబరుఁడు— ఆ కా శ ము
వస్త్రముగాఁగలవాఁడు = దిగంబరుఁడు,
శివుఁడు.

అంబరీషము— వేచఁబడు లాజాది
వస్తువులచే మోయునది = మంగలము.

అంబుఁడు— 1. చిత్స్వకై సమీపమున
నుండువాఁడు, 2 బ్రాహ్మణయువకు
నకు వైశ్యయువతియందుఁ బుట్టిన
వాఁడు = మంగలి, మావటివాఁడు.

అంబారుపిడుజు— పశువుల శరీరము
నుండి రక్తమును బీల్చెడి జంతు విశే
షము = కొంబుజు.

అంబిక— 1. లోకములకుఁదల్లి, 2 సమ
స్తమును బుట్టించునది = పార్వతి.

అంబికానాథుఁడు — పార్వతికి
మగడు = శివుఁడు.

అంబికేశ్వరుఁడు— పార్వతికి
బ్రభువు = ఈశ్వరుఁడు.

అంబుకంటకము— నీటిలోగంటకము
వలె నుండునది = మొసలి.

అంబుగజము— నీటియందు ఏనుగు
= వలె బలముగలిగియుండునది, మొసలి.

అంబుచరము— నీటియందు సంచ
రించునది = చేప మొ.

అంబుజగర్భుఁడు— విష్ణుని వాణికమల
మునకు గర్భము, (సంతానము) అయిన
వాఁడు = బ్రహ్మ.

అంబుజన్మ (ము)— ఈ ద క ము నఁ
బుట్టుక గలిది = పద్మము, శంఖము,
అగ్ని, సారసపక్షి.

అంబుజన్ముఁడు— క్షీరసాగర మథన

మాన ఉదకమాన జనించినవాడు =
చంద్రుడు, అగ్ని.

అంబుజబాంధవుడు—చూ. అంబుజ
మిత్రుడు.

అంబుజమిత్రుడు—పద్మములకు
న్నహితదైవవాడు = (నూర్జోదయ
మునఁ బద్మములు వికసించును)
నూర్జుడు.

అంబుజము—ఉదకమానఁ బుట్టినది =
పద్మము శంఖము పారసపక్షి, వజ్రా
యధము.

అంబు (జారి) జనైరి—పద్మములకు
శత్రువు (చంద్రోదయమునఁ బద్మ
ములు ముకుళించును) = చంద్రుడు,

అంబుజాలయ—పద్మము గృహముగాఁ
గలది = లక్ష్మి.

అంబుజాసవ—పద్మము కీరముగాఁ
గలది = లక్ష్మి.

అంబుజాసనుడు—శ్రీవిష్ణుని నాభి
కమలము కీరముగాఁ గలవాడు =
బ్రహ్మ.

అంబుజుడు—చూ. అంబుజన్మడు.

అంబుజోదరుడు—పద్మము ఉదర
(నాభి) మునఁగలవాడు = క్రిష్ణివు.

అంబులేస్కరుడు—ఉదకమును
దన కిరణములచే సంహరించువాడు =
నూర్జుడు.

అంబులాలము—నీటియందుండు
నది = నాచు.

అంబుదము—ఉదకము విచ్చునది =
మేఘము.

అంబుధరము—ఉదకమును ధరించు
నది = మేఘము.

అంబుధి—ఉదకములను ధరించునది =
సముద్రము.

అంబుధీషుధి—సముద్రము అమృత
పాదీగాఁ గలవాడు = శివుడు.

అంబునిధి—ఉదకముల నెల్లప్పుడును
ధరించునది = సముద్రము

అంబుఁము—ఉదకమును మిక్కుట
ముగాఁ ద్రాగనది = సముద్రము.

అంబువుడు—లములను త్రాగెడు
వాడు, జలములకురాజు = వరుణుడు.

అంబుప్రసాదము—ఉదకమును
విర్మలముగా జేయునది = శిల్పి,
ఇందుగుకాయ.

అంబుభృత్తు—ఉదకమును ధరించు
నది = ముస్తై, సముద్రము, మేఘము.

అంబుమర్కటము—నీటియందు
మర్కటాకారముగల జంతువు =
మొలి.

అంబు (ముచము) ముక్కు—
నీటిని విడుచునది, మేఘము.

అంబురాశి—ఉదకములకుఁ బ్రోగు
అయినది = సము, దము.

అంబురుహ—చూ. అంబుజన్మ.

అంబురుహము—చూ. అంబుజము.

అంబురుహిణి—నీట మొలచునది =
తామరతీగ.

అంబువల్కలము—నీటియందు
వస్త్రమువలెనందునది = నాచు, పాచి
తామరపాకు కలువలకు.

అంబువాచి—ఆహారబహుళ దశమి
మొదలు త్రయోదశివరకును భూమికే
గలకేరు (ఈకొలమున భూమి ఋతు
మలియను ప్రతీతినిబట్టి క్యవసాయ
దారులచే నేర్పడు చేయబడదు.)

అంబువాహము—నీరు మోయునది =
సేఘము, చెలువు, తృణవికేషము.

అంబువాహి—నీరు మోయువాడు =
సేఘుడు.

అంబువాహిని—ఎత్తుడు నీరుపోయు
నిమిత్తము తొలిచి కొలువ మొదట
నుంచెడు తాటిపట్టె లోనగునది =
దోన, నీరుమోయు స్త్రీ.

అంబుసర్పిణి—ఉదకమునఁ జరించు
నది = జలగ.

అంబుసేచని—ఓడనుండి నీళ్ళు
పోయు బొక్కెన.

అంబూకృతము—నిష్ఠి కము లోఁ
(నోటికుంపర) గూడినమాట లేక ధ్వని.

అంబేద—దిట్టతనము లేనివాడు =
అనమథుడు.

అంభసాంధ్రమము—నీటియందఁ
దొటుపాటులోఁగూడినది = నీటి
సుడి.

అంభస్సారము—నీటి సారము =
మత్స్యము.

అంభోజగర్భుడు—అంబుజగర్భుడు.

అంభోజజని—(అంభోజజన్మడు),
శ్రీవిష్ణుని నాభికమలమునఁ బుట్టిన
వాడు = బ్రహ్మ.

అంభోజమిత్రుడు—అంబుజ
మిత్రుడు

అంభోజము—చూ. అంబుజము.

అంభోజయోని—శ్రీ విష్ణుని నాభి
కమలము ఉత్పత్తి స్థానముగాఁ గల
వాడు = బ్రహ్మ.

అంభోజ(శత్రువు)వైరి—చూ. అంబుజ
వైరి.

అంభోజాననడు—అంబుజాన
నుడు.

అంభోజిని—అంభోజము (పద్మము)
కలది = తామరతీగ, తామర కొలన,
పద్మముల సమానము.

అంభోజుడు—చూ. అంబుజన్మడు.

అంభోదము—చూ. అంబుదము.

అంభోధరము—చూ. అంబుధరము.

అంభోధి—చూ. అంబుధి.

అంభోనిధి—చూ. అంబునిధి.

అంభోభ్రము—అంభసాంధ్రమము.

అంభోరాశి—చూ. అంబురాశి.

అంభోరుహము—అంబురుహము.

అంశ(హరి)హరుడు— భాగమును
దీసికొనువాడు.

అంశి—(దాయ) భాగము గలవాడు

అంశుకము—శంకువులచే నించుకంట
పంకువది = కోక.

అంశు(హస్త)కరుడు—హస్త
ములవంటి కిరణములు కలవాడు =
నూర్మడు

అంశు(ధృత్తు)ధరుడు— కిరణము
లను ధరించువాడు = నూర్మడు.

అంశుశలి—కిరణములకు ప్రభువు =
నూర్మడు.

అంశుమంతుడు— కిరణములు కల
వాడు = నూర్మడు, చంద్రుడు,
నిర్మలి, విష్ణువు ధనికుడు.

అంశుమత్ఫల—ప్రకాశించెడు ఫల
ములు గలది = అరటిచెట్టు.

అంశుమాలి—కిరణసమూహము మాల
గాగలవాడు = నూర్మడు.

అంహతి— స. పాపములను జెరచు
నది = దాసము.

అకర్ణము—చెవులులేనిది = పాను

అకర్ణకము—కర్ణలేనిది. (కర్ణా
కాంతానుతాపకం బగు క్రియ గల
వాక్యము.

అకల్క—మాలిన్యములేనిది = వెన్నెల

అకాయుడు—శరీరములేని వాడు =
1 రాహువు 2. మన్మథుడు, 3 పర
మాత్మ.

అకార్యకరణము— 1. చేయఁదగని
పని చేయుట, 2. చేయఁదగినపని
చేయుటండుట.

అకార్యకారి—1. నిషిద్ధ కార్యమును
జేయుట 2 విహితకార్యము నాచ
రింపకండుట

అకాలము— 1. కాలములేనిది, 2.
సలపు కానిది, 3 ఆయుక్తకాలము.

అకాలసహము—కాల విలంబము
సహించనిది, చిరకాలము ముట్టడి
ఆగలేనిది = దుర్గము మొ.

అకించనుడు—కొలది ద్రవ్యమైనను
లేనివాడు = నిలుపేద.

అకించిత్కరము—కొంచె మైనను
జేయునది = పనికిమాలినది

అకుతోభయుడు—చేనివలనను
భయము లేనివాడు.

అకూ(వా)(పా)రము—1. ఆవలదరి
యందు భూమిలేనిది, 2. మర్యాదచే
భూమివంతను ఆక్రమింపనిది = సము
ద్రము (ఆదికూర్మము)

అకూపారుడు—మేరలేక భూనుండ
లమును దన కింకా సమూహముచే
నిండించువాడు = నూర్మడు.

అకృతబుద్ధి—శిక్ష పొందని బుద్ధిగల
వాడు = మూర్ఖుడు.

అకృతాత్మకం—ప్రహేళన సాధా
నము కలవాడు, చూ. ఆకృతబుద్ధి.

అకృతాస్తుకం—ఆ స్తు ములు
ప్రయోగించ లేనివాడు, విలవిద్య
యందు నేర్చులేనివాడు.

అకృతోద్వాహుడు— పెండ్లికాని
వాడు (బ్రహ్మచారి).

అకృష్ట(రోహి)పచ్యము—దున్నని
భూమియందు పండునది = నివ్యరి.

అకృష్టకర్మకం—మంచి నడవడిక
కలవాడు, పుణ్యకర్మకం.

అక్క-అగండండు— ఆకళ్యక కార్య
దీక్ష గలవాడు.

అక్కు-పక్షి— బక్కవానికి నుపమాన
ముగా గ్రహింపబడు పక్షివిశేషము.

అక్కు-ముల్లు—మనస్సునకుఁ గలుగు
బాధ.

అక్రియుడు—1. కార్యదీక్ష లేనివా
డు, 2. ముఖ్యకృత్యములు లేనివాడు,
3. విహితాచారిములు ఆసుషింపని
వాడు.

అక్షజము—ఇంద్రియము (స్ను,
ముక్కు మొ.) కలన జనించునది, =
ప్రత్యక్షజ్ఞానము, సర్వశరమున బుట్టి
నది = వజ్రము.

అక్షతలు—క్షతము (హింస) లేనివి =
సేనాబ్రాలు.

అక్షతుడు—నాశము లేనివాడు =
శివుడు.

అక్షదర్శకుడు—అక్షదృక్కు—
న్యాయ విచారణకర్త, జూదమందలి
న్యాయాన్యాయములను బరిష్కరించు
వాడు.

అక్షదేవి—పాచికల చేఁ గ్రీడించు
వాడు = జూదరి.

అక్షద్యూతికము—పాచికలాట
యందలి కలహము.

అక్షద్రుగ్ధండు—జూదమున మోస
పోయినవాడు.

అక్షధరుడు—అక్షము (బండిచక్ర
ము) ధరించువాడు = విష్ణువు.

అక్షధూర్తుడు—పాచికలాడుట
వలనఁ గుటుంబమును జెరచువాడు =
జూదరి.

అక్షపాదుడు—పాదమున నేత్రము
కలవాడు = న్యాయశాస్త్రకర్తయగు
గౌతముడు.

అక్షమాల—ఆకారాది క్షకారాంత
మయిన వర్ణముల మాలిక, ఆ వర్ణములకు
మాటుగ స్ఫుటికములు మొదలగునవి
గ్రుచ్చినమాల = తావళము, ఇంద్రి
యముల సమాహము.

అక్షయము—1. క్షయము లేనిది,
2. ఇల్లులేనిది = పరమార్థ్య

అక్షయ్యోదకము—త్రాధకాలమునఁ
బిండదానమునకుఁ బిమ్మటఁ దేనియొ,
సవ్యవసు గలిపి యిచ్చెడుజలము.

అక్షరచణుడు, అక్షరచుంచువు—
చిక్కని లిపివ్రాయుటయందు సమ

ద్వండు = వ్రాతకాండు.

అక్షరచ్యుతకము—పదములలో నొక
యక్షరమును దీపివేయగా మిగిలిన
వానికి మఱియొక యక్షరము స్ఫురించు
నట్లు జెప్పెడు చిత్రకవిత్వము (కవ
యామి, వయామి, యామి.)

అక్షరజనని—అక్షరములను బుట్టించు
నది = కలము, గంటము.

అక్షరజీవకుండు— వ్రాతవృత్తివలన
జీవము చేయువాడు.

అక్షరతూలిక—చిత్తరువు వ్రాయు
టకు తూలికవలెనే అక్షరములు
వ్రాయుట కుపయోగించునది = కలము.

అక్షరము—నాశనము పొందనిది =
జీవాత్మ, పరమాత్మ, కైవల్యము,
ధర్మము, క్రతువు, జపము.

అక్షరాభ్యాసము—శుభము చూ
ర్తము చూచి విద్యారంభకాలమున
కాలానిచే వర్ణములను దీర్చించుట.

అక్షరాస్యుండు—అక్షరములు వచ్చిన
వాడు, చదివినవాడు.

అక్షరుండు—నశింపనివాడు = విష్ణువు,
శివుడు, బ్రహ్మము.

అక్షవాటము—జెట్టు (మల్లులు)
సాధన చేయుచోటు = మల్లధూమి,
జాడచూడెడు చోటు.

అక్షవాముండు—జాడనున న్యాయ
విరుద్ధముగా బ్రవర్తించువాడు.

అక్షశౌండుండు—జాడనున మిగుల
నేర్పుగలవాడు.

అక్షహృదయము— 1. జాడనునం
దలి రహస్యము, 2. అధికఃఖ్యుగల
వస్తువులనైనను జాచినంత మాత్ర
మున లెక్కింపకయే మొత్తము చెప్పె
గల శక్తినిచ్చు శిష్యుడు.

అక్షాంతరేఖలు—ధూమి చుట్టును
బోవుచు, ధూమధ్యేఖకు సమాన
దూరముననుండు రేఖలు.

అక్షావపనము—పాచికలాడెడు
(నెత్త) పలక.

అక్షావాపుండు—పాచికలాడు
వాడు = జూదరి.

అక్షీంతలు—అక్షరలు యొక్క
రూపాంతరము, పూజించునపుడును
అకిర్యదించునప్పుడును ఉపయోగించెడు
పసుపుతోగూడిన బియ్యము,
బొట్టుగా ఉపయోగించు కుంకుమ
మొదలగు ద్రవ్యము.

అక్షీగతుండు—కంటిని బొందినవాడు =
కనబడువాడు, ద్వేషింపఁదగినవాడు.

అక్షీభేషజము—కంటిమందు =
కాటుక.

అక్షీయోనికుండు—నేత్రాకారముగా
బయటికిఁ జూపఁబడి 1000 యోనులు
(స్త్రీల గర్భాంగములు) శరీర మంత
టను గలవాడు ఇంద్రుండు. (మోస
ముచే నహత్యనుగూడిన యింద్రుని
వామే భక్త్యునుగొతముండు పై విధ
ముగా నుండునట్లు శపించెనని పురాణ
ప్రసిద్ధి.)

అక్షీవికూడితము—అక్షాదికము చే

నించుకంత సంజోచమును బొందిన
కంటిమాత్ర = కే)గంటిమాత్ర.

అక్షో(క్షో)హ్నిః — 21,870 రథము
లను, అన్నియే యే నుఁ గులును,
65,610 గుఱ్ఱములను, 1,09,850 కౌల్ప
లమును గల సేనాసమూహము.

అఖండము — ఖండము కానిది = సమ
సము, సంపూర్ణము.

అఖలము — దున్నబడనిది = నేల.

అఖాతము — నయలచేఁ ద్రవ్వబడని
సముద్రాదికము, అగడిత.

అగచరము — వృక్షము (కొండ)ల
యందు సంచరించునది = జోలి.

అగచాట్లపోతు, అగచాట్లమారి —
అపదలు (పాండు) కలిగించు స్వభా
వము కలవాడు.

అగజము — 1. చెట్టునఁ బుట్టినది, 2.
పర్వతమునుండి పుట్టినది = కిలాజిత్తు.

అగజాత — పర్వతరాజగు హిమవంతుని
పుత్రిక = పార్వతి.

అగదంకారుడు — మందులచే రోగ
ము లేకుండఁ జేయు వాడు =
వైద్యుడు.

అగదము — రోగము లేకుండఁ జేయు
నది = ఔషధము.

అగమము — నడువలేనిది = చెట్టు.

అగము — నడువలేనిది = చెట్టు, కొండ,
పాము.

అగమ్యము — 1. నడువరానిది =
మార్గము మొ. 2. చేరరానిది = పర్వ
తము మొ. సంగమమునకుఁ దగనిది =
పరకకేత్రము మొ. తెలియరానిది =
అర్థము మొ.

అగస్త్యభార — అనామకుఁడును,
నివృత్తియోజకుఁడునైయగ స్త్యమునికి,
దోడఁబుట్టినవాడు.

అగస్త్యమూత్రము — అగస్త్యముని
చేఁ ద్రాగి తిరిగివిడిచిపెట్టబడినది =
సముద్రము. (కాలకేయులు, వృత్రా
సురుఁడు, మొదలగు రాక్షసులు దేవ
తలను, మునలను బాధించుచు సము
ద్రమున దాగియుండిరి. మునలచేఁ
ద్రాగింపఁబడిన అగస్త్యుఁడు పుడిసిల్లి
పట్టి సముద్రమును పానముచేసెను.
రాక్షసులు బయటఁబడఁగా దేవతలు
వారిని సంహరించిరి. పిమ్మట మను
లచేఁ దిరిగి ప్రాగ్ధింపఁబడి సముద్ర
మును మూత్రద్వారమున విడిచెనని
పురాణప్రసిద్ధి.)

అగస్త్యుడు — వింధ్యపర్వతము నఁ
దినవాడు = ఒక ఋషి.

అగస్త్యోదయము — భాద్రపదమాసాం
తమునఁ గలుగు అగస్త్యనక్షత్రోదయ
ము. (జలములు లేటును.)

అగూఢగంధము — దాఁపరాని పరి
మళము గలది = ఇంగువ.

అగౌఢసము — అగము (పర్వతము,
చెట్టు) నివాసముగాఁగలది = సింహము,
శరభమృగము, పక్షి మొ.

అగ్నికంటి — తెరచిన తోడనే అగ్నివలె

భస్మముచేయ నమర్థమగుకన్ను నుడుటఁ
గలవాఁడు = శివుఁడు.

అగ్ని (పుత్రుఁడు) చూలి-కశ్యపశేష
మును భరించిన యగ్ని హోత్రుని
విద్వఁడు=1. కుమారస్వామి, 2. జలము

అగ్నితల్పి—అగ్నిదేవునకు వాహన
మైనది = పాదాలు.

అగ్ని—ఊర్ధ్వముగను వక్రముగను
జ్వలించువాఁడు.

అగ్నిదృక్కు—చూ. అగ్నికంటి.

అగ్నిసఖుఁడు—అగ్నికి స్నేహితుఁడైన
వాఁడు = వాయువు.

అగ్నికేతువు—అగ్నికి జెండా అయి
నది = పాగ.

అగ్నిగర్భ—అగ్ని గర్భమందుఁగలది =
శమివృక్షము.

అగ్నిగర్భము—లోపల అగ్నిగలది =
సూర్యకాంతమణి, అరణి

అగ్నిచిత్తు— అగ్నిచయనము చేసిన
వాఁడు.

అగ్నిజము— అగ్నినుండి పుట్టినది =
బంగారు, నీరు.

అగ్నిజిహ్వఁడు— 1. తీక్ష్ణమైన
వాక్కులుగలవాఁడు, 2. అగ్నియే
జిహ్వగాఁగలవాఁడు=వరాహము

అగ్నిదుఁడు—ఇండ్లకు నిష్కపెట్టు
వాఁడు = ఆకాశము

అగ్నిదృక్కు— అగ్నివలె దీక్షమైన
చూపుగలవాఁడు = శివుఁడు

అగ్నిపరీక్ష— అగ్నిమూలముగా దోష
దోషములను బరీక్షచేయుట

అగ్నిబాహువు— అగ్నికి బాహువు
(చేయి) అయినది = పాగ.

అగ్నిభము— అగ్నివలె బ్రహ్మించు
నది = 1. బంగారు, 2. కృత్రికా
వక్షత్రము.

అగ్ని (జాఁడు) భువు— శివవీర్యమును
గ్రహించిన యగ్నివలనబుట్టినవాఁడు
కుమారస్వామి.

అగ్నిమి (త్రుఁడు) త్రిము— అగ్ని
దేవునకు స్నేహితుఁడు=వాయువు

అగ్నిముఖుఁడు—అగ్ని ముఖముగాఁ
గలవాఁడు = 1. దేవత (యజ్ఞాదుల
యందు ఋత్విక్కులు హోమద్రవ్య
మును అగ్నియందు ప్రవేశపెట్టగా, దానిని
అగ్నిహోత్రుఁడు దేవతలకుఁ గొని
పోయి యిచ్చునని పురాణ ప్రసిద్ధి),
2. అగ్నియందు హోమద్రవ్యములను
ప్రవేశపెట్టకభిముఖుడై యుండువాఁడు
= అగ్నిహోత్ర, 3. బ్రాహ్మణుఁడు

అగ్నిరేత(ము)స్సు— అగ్ని యొక్క
వీర్యము=బంగారు

అగ్నివాహ(న)ము— అగ్నిదేవునకు
వాహనమైనది = 1. గొట్టె, 2. మేక

అగ్నిశిఖము— నిష్కవంతి కొనలుగలది
= 1. దీపము 2. బాణము 3. బంగారము
4. కుంకుమపువ్వు 5. పసుపు.

అగ్నిష్టోమము—వసంతకాలమున 8
దినములలో జేసి ముగించెడి యాగ
విశేషము.

అగ్ని (గ్ని) పోమియము-అగ్నియు,
సోముడును దేవతలుగాఁగల యాగ
విశేషము.

అగ్నిసఖుఁడు—అగ్నిమిత్రుఁడు.

అగ్నిసూత్రము—ఈ పనియనమున
బ్రాహ్మణుఁడు భరించు ముంజదర్ప
మొలత్రాడు=హంజీమేఖల.

అగ్నిహోత్రము—1. ఆహితాగ్నులు
ప్రాత స్నాయంకాలములయందుఁ
జేసెడి హోమము = దధిపయోహూప
మైన హవిస్సు, 2. అగ్ని.

అగ్నిహోత్రీ—ప్రాత స్నాయంకాల
ములందు నిత్యమును అగ్నికార్యము
చేయువాఁడు.

అగ్రకులజుఁడు—చూ. అగ్రజన్ముఁడు.

అగ్రగుఁడు—ముందునడచువాఁడు =
మొదటివాఁడు.

అగ్రజన్ముఁడు—అగ్రజాతుఁడు.

అగ్రభువు, అగ్రజుఁడు—1. అగ్ర
కులమునఁ బుట్టినవాఁడు = బ్రాహ్మ
ణుఁడు, 2. దేవతలలో ముందుగాఁ
బుట్టినవాఁడు = బ్రహ్మ, అన్న.

అగ్రతస్సరుఁడు—ముందునడచు
వాఁడు = మొదటగాఁడు.

అగ్ర (అగ్రే) సరుఁడు— అగ్ర
జన్ముఁడు.

అగ్రహారము—రాజు చే బ్రాహ్మణ
మాత్రనివాసమునకై నిర్మాణము
చేయఁబడిన గ్రామభేదము.

అగ్ని (గ్ని) యుఁడు—చూ. అగ్ర
జన్ముఁడు.

అగ్రేదిధిషువు—మాటుమనువుదానిని
బెండ్లాడిన బ్రాహ్మణుఁడు, మారు
మనువుదాని మొదటి మగఁడు,
అక్కకు ముందు వివాహితయగు
చెల్లెలు.

అఘభోజి—దేవతలకుఁగాని, పితరు
లకుఁగాని, అతిఘతకుఁగాని పెట్టక
తాను దినువాఁడు.

అఘమర్షణము—జలములందుండి
మాఁడుమాటులు జపించుటచే సర్వ
పాపములను (గురుతల్పగమనాది
మహాపాతకములు) నశింపఁ జేసేడు
ఋగ్వేదమంత్రము.

అఘశంసి—ఇతరుల దోషములు
మాత్రమే ప్రకటించువాఁడు.

అఘోరుఁడు—ఎవనికంటె భయంక
రుఁడు లేఁదో ఆతఁడు = రుద్రుఁడు.

అఘ్న—చంపదగనిది = ఆవు.

అఘ్రేయము—వాసన చూచుటకుఁ
దగనిది (శక్యముకానిది) = మద్యము.

అచల—కదలనిది=భూమి, పర్వతము.

అచలకీల—పర్వతములు కీలలు(మఱలు)
గాఁగలది = భూమి.

అచలజ—పర్వతరాజగు హిమవంతుని
కుమారుడై = పార్వతి.

అచలత్వీట్టు—స్థిరమైనకాంతిగలది =
కోకిల.

అచలము—చలించనిది = పర్వతము,
మేకు, బ్రహ్మము.

అచలుడు—చలింపనివాడు=
1. శివుడు, 2. ఆత్మ.

అచిరద్యుతి, అచిరప్రభ—క్షణిక
కాలిగలది = మెఱుపు.

అచేతనము—చైతన్యము (సుఖదుఃఖాను
భవము) లేనిది = జడము.

అచ్ఛదల్లము—1. అభిముఖ్యముచే
హింసించునది, 2. తనకుసంబంధించిన
జాతివారిని గాక పరులను హింసించు
నది = ఎలఁగుగొడ్డు.

అచ్ఛావాకుడు—సోమయాగమున
శంసన కర్తయై హోతకు సహాయము
చేయు ఋషివాడు.

అచ్యుతాగ్రజుడు—శ్రీ కృష్ణుని
(ఃస్థుని) యన్న = బలరాముడు,
జేవేద్రుడు.

అచ్యుతుడు—తనపదవినుండి భంశము
బొందనివాడు = శ్రీవిష్ణువు, శనైశ్చ
రుడు, శివుడు.

అజంభము—పండులేనిది = కప్ప.

అజంభుడు—పండ్లు లేని వాడు =
మూర్ఖుడు. (దక్షిణ్యర ధ్వంసకాల
మున శివుడులేని దక్షయాగమునకు
వీలేలచ్చితివని వీరభద్రునిచే దౌడపైఁ
గొటబడిపండ్లుబడినవాడు. కావుననే
యితనికిఁ బాయస మిచ్చును.)

అజకావము—చూ. అజగవము.

అజగరము—మేఁకను మ్రింగునది,
నిత్యమును మేల్కొని యుండునది,
ఎల్లప్పుడును విషముగలది = కొండ
చిరుక.

అజగవము—శివుని ధనుస్సు, పినాకము.

అజన్మము—పుట్టకలేనిది = మోక్షము.

అజన్యము—పుట్టినది, పుట్టింపఁదగనిది,
జనులకు హితము కానిది, ఆశుభ
నూచకమై జనించుటకు యోగ్యము
కానితోడచుక్కలోనగుటత్పాతము.

అజప-1. సగము మగపోలికయు సగము
ఆడదు పోలికయుగల ఆకృతి,
2. (హంస) ఉచ్చాస్యస నిశ్వాసముల
చేతనే ఆత్మరములను బలికించెడు
గాయత్రీమంత్ర విశేషము.

అజపుడు-1. వైదికములుగాని గ్రంథ
ములు చదువువాడు, 2. మంత్రములు
క్రమముగాఁజదువనివాడు, 3. మేఁక
లను గాచువాడు.

అజమారుడు—మేఁకలను జంపు
వాడు = కటికవాడు.

అజముఖుడు—గొత్తైతల తలగా
నమర్చబడినవాడు = దక్షప్రజాపతి.
(శివుని యాహ్వానముచేయక యాగము
చేసిన దక్షునిశిరమును వీరభద్రుడు
నఱికివేసెను. బ్రహ్మాదిదేవతలందఱును
శివుని బ్రార్థింపఁగా, 'దక్షునకు
గొత్తైతల నమర్చి బ్రతికించె' నని
పురాణప్రసిద్ధి.)

అజరుడు—అమృతము త్రాగుటచే
మదిమిలేనివాడు = వేలుపు.

అజవాహనుడు—అజము వాహనముగాఁగలవాడు = అగ్ని.

అజాగరము—ఎంతమాత్రమును నిద్దరపట్టీయనిది = గుంటగలగర.

అజాజీవుడు—మేఁకలను గాచుట వలన జీవించువాడు.

అజాతవ్యంజనుడు—స్ఫుటముగాని యావనచిహ్నము గలవాడు.

అజాతశత్రు (డు)వు—శత్రువులు లేనివాడు = ధర్మరాజు.

అజాయుద్ధము—ఆరంభమున కూరత్యముగలిగి ఆవసానమున కూన్యాడంబరముగఁగ మేఁకల పోరాటము.

అజితుడు—జయింపబడనివాడు — 1. విష్ణువు 2. శివుడు 3. బుద్ధుడు.

అజినపత్ర—చర్మమువలెనుండు తెక్కలు గలది = గచ్చిలము.

అజిహ్వాము—వక్రము (వంకర) గాఁబోనిది = బాణము.

అజిహ్వాము—జిహ్వ (నాలుక) లేనిది = కప్ప. (ఇది అగ్నికి ఆపరాధ మొనర్చి కాపనశమున నాలుక పోగొట్టుకొన్న దని పురాణప్రసిద్ధి)

అజీ(గవ)గావము—చూ. అజగవము.

అజాడు—పుట్టుక లేనివాడు — 1. శివుడు 2. విష్ణువు 3. బ్రహ్మ 4. చంద్రుడు 5 మన్మథుడు 6 శీవుడు.

అజ్జవాలు—పాదము ఆయుధముగాఁగలది = కోడి.

అజాతవాసము—ఇతరులకుఁ దమ యునికిఁ జెలియకుండ నివసించుట

అజ్ఞాడు—1 ఎరుగనివాడు మూఢుడు, 2. కొంచెము తెలిసినవాడు = అల్పజ్ఞుడు.

అట్టహాసి—కెద్దనవ్వు నవ్వవాడు = శివుడు

అట్టాలికాకారుడు—1. కులటయగు కూడ్రస్త్రీకి చిత్రకారునివలనఁ బుట్టినవాడు 2 తాక్షి పనివాడు

అడవి (కాపు) (నెలవరి) (మనికి)—అడవియందు నివసించునది కోతి మొ.

అడవికుక్క—కుక్క యాకారముగలిగి అడవియందు సంచరించుది = తోడేలు.

అడవిగీము—అడవి గృహముగాఁగలది = వానరము

అడవితిరుగుడు—అడవిపట్టు, అరణ్యమునందు సంచరించునది = కోతి.

అడవిద్రిష్కరి—అడవులయందు సంచరించునది = కోతి.

అడవిపుట్టువు—అడవియందుఁ బుట్టినది = విరాళతము.

అడవిమనికిపట్టు—అరణ్యము నివాసస్థానముగాఁగలవాడు = జడదారి.

అడిదపుమెకము—చూ. ఖడమృగము

అడుగుకైదువుదునేదారి—పాదము
ఆయుధముగాఁగల ప్రభువు = వామన
రూపవిష్ణువు.

అడుగు చెమ్మటలాడు— గం గ
యుద్భవించిన కారణమున పాదముల
యందు తడిగలవాడు = శ్రీవిష్ణువు.

అడుగుదోదుమి—పాదము ఆయుధ
ముగాఁగలది = కోడి.

అడుగు(వు)పుట్టువు— బ్రహ్మదేవుని
పాదములయందుఁ బుట్టినవాడు =
కూర్మఁడు, విషుపాదములయందుఁ
బుట్టినది = గంగ.

అడుగువాఁగలవాడు— పాదమున
గంగానది గలవాడు = శ్రీవిష్ణువు.

అడుగువాలుపులుగు— పాదములు
ఆయుధములుగాఁగల పక్షి = కోడి.

అడ్డపాప—1. చేతులలో అడ్డముగాఁ
బట్టెదగిన శివువు, 2. దూరదృష్టిలేని
వాని కన్నలలోని పాప.

అడ్డచేడెము— సర్పగమనమువలె
సంఘటించు అశ్వధారావిశేషము.

అణిమ— నూత్నముగాఁ జేయునది =
అప్పసీరలలో నొకటి.

అణువాదము— పరమాణువులు నిత్య
ములు, జగత్కారణములు నని చెప్పెడి
తార్కికవాదము.

అతనువు— శరీరము లేనివాడు = మన్మథుఁడ.
(పార్వతిపై మోహముజనించు
టకు బాణమును వేయఁగాఁ, జలించిన

చిత్తముగల శివుఁడు కోపించి మన్మథుని
ఫాలసేత్రాగ్నిచే దగ్ధుని గావించె
నని పురాణప్రసిద్ధి.)

అతికాయుడు— అసాధారణమైన
యొక్కాయుగల మానవుఁడు.

అతికృప్రము— ఏ కథ క్తము,
అయాచితాన్న భక్షణము, నక్తభోజ
నము; దీనిని మామ్యూరతచరించునపుడు
పట్టెడు అన్నము తినుచు 9 కోజాలు
గడపి తి దినము లుపవసించెడు ద్వాదశ
దిన క్రతము.

అతిఖిట్టుఁడు— మంచమునుమించిన
పాదపుగలవాడు.

అతిగంధము— ఎక్కువ వాసన
గలది, గంధము, సంపెంగ మొ॥

అతిగవుఁడు— బుద్ధి లేకపోవుటయందు
గోవు నతిక్రమించిన వాఁడు =
మాఝుఁడు, వాక్కుల కగోచరుఁడు =
పరమాత్మ.

అతిజాగరము— ఎల్లప్పుడును మేలు
జూనియుండునది = నల్లకొంగ.

అతిధి— విధ్యాది కాలనియమములేక
యింటికి భోజనమునకు వచ్చువాడు,
ఎల్లప్పుడును దిరుగువాడు.

అతిదేశము— ఒకదాని ధర్మమును
సామ్యమునుబట్టి మఱియొక దానియం
దాకోపించుట.

అతిధృతి— అతిశయించిన చైతన్యము
గలవాడు.

అతిబల— శ్రీరామలక్ష్మణులకు విశ్వా

మిత్రుఁ డుపనేకించిన యొక విద్య,
మిక్కిలి లలముగలది.

అతిబలుఁడు— మిక్కిలి బలముగల
వాఁడు = వాయుదేవుఁడు మొ.

అతి బ్రహ్మచర్యుఁడు— స్త్రీలంగమా
డకముచే నతిక్రమించిన బ్రహ్మచర్య
వ్రతము గలవాఁడు.

అతిభయప్రద— కంఠములుగాఁ జేయఁ
బడిన గజాశ్వ భూదికముచే నతి
భయంకరమయిన యుద్ధభూమి

అతిభారగము— ఎక్కువ బరువుతోఁ
బోవునది = గాడిద.

అతిమాయుఁడు— మాయ నతిక్రమించిన
వాఁడు = ముక్తుఁడు.

అతిరధుఁడు— అనేకులగువిలుకాండ్రతో
నొంటిగ యుద్ధముచేయువాఁడు

అతిరోమశము— ఎక్కువ రోమములు
కలది = 1. అడవిమేక, 2. పెద్దకోతి.

అతివర్ణాశ్రమి— వర్ణాశ్రమ ధర్మములను
మీటి నడచువాఁడు

అతివాసము— శ్రాద్ధమునకుఁ బూర్వ
దినమునఁ జేయు నావాసము.

అతివృష్టి— దోహదపడవరమైన హేచ్చ
వాస

అతివ్యాప్తి— స. వితిమిరి వ్యాపించుట,
అలక్ష్యమనందు లక్షణప్రవృత్తిరూప
మైన యొక లక్షణవోషము. (గోవునకు
శృంగిత్వము (కొమ్ములు కలిగియుం
డుట) లక్షణమని చెప్పునెడల, నట్టి

శృంగిత్వలక్షణము మహిషాదులందును
యుండుటచే దానింబట్టి యందతి
వ్యాప్తివోషము సంభవించినది)

అతిశయోక్తి— వలసిన దానికంటె
నెక్కువగా వర్ణింపబడిన పలుకు.

అతిశ్వము— బలమునను, నీచత్వమునను
గుక్కును మించినది = అడవిపంది.

అతిసారకి— విశేషము లెక్కువగానగు
రోగవిశేషము గలవాఁడు.

అతిహానితము— శరీర కంపముతోఁ
గూడిన యధమజాతి నవ్వు.

అతీంద్రియము— నేత్రాదీంద్రియము
లకు గోచరము కానిది.

అతీంద్రియుఁడు— ఇంద్రియములకు
గోచరము కానివాఁడు = పురుషుఁడు,
ఆత్మ.

అత్యంతశము— ౧. అంతశమానకు
లాంగనిది = ఏనుగు

అత్యెసరు— గంజివారకుండ నన్నములో
నత్తుకొనిపోవునట్లు బియ్యముతోఁ
చెట్టెడి యెసరు

అత్యంతవాసి— గురువుకడ నెల్లప్పుడూను
నిలిచియుండు శిష్యుఁడు

అత్యంతసంయోగము— ఎడతెగని
సంబంధము.

అత్యంతాతిశయోక్తి— కారణము
లేకుండఁగనే కార్యము కలుగునట్టి
యలంకారవిశేషము.

అత్యంతభావము—త్రికాలముల
యందును లేకుండుట = చతుర్విధా
భావములలో నొకటి, నిత్యాభావము

అత్యంతీనుఁడు—యథార్థులయందుఁ
దఱచుగాఁబోవుస్వభావముకలవాఁడు

అత్యగ్నిప్రోమము—అగ్నిప్రోమమునకుఁ
విమృటఁ జేయఁబడు యాగము.

అత్యాప్తము—విగల పులుపుగలది-
చింతిచ్చెట్టు

అత్యాహితము—1 మహాభయము
2. చావునకుఁ దెగించిచేయు పాపాప
కార్యము.

అత్యుక్తి—మా అతిశయోక్తి.

అత్యుగము—మిక్కిలి తీవ్రమైన
పరిమళము గలది = ఇంగుర.

అదంతము—(1) దంతములు (లేనిది)
రానిది = కువు (జలగ) (2) అత్తు-
అనగా ప్రాప్త్య అకారము అంతమునఁ
గలది (అతీ లోని తకారము ఉచ్చా
సాకార్యార్థమైనచో ప్రాప్త్య దీర్ఘము
అవు రెండింటికి నిగ్రహణ)

అదయఁడు—దయలేనివాఁడు =
క్రూరుఁడు.

అదితిజఁడు—కశ్యపున కదిలియందుఁ
బుట్టినవాఁడు - వేలుపు

అదితినందనఁడు—స్వర్గాధిపత్యముచే
దల్లియగు నదితిని సంకనింపఁజేయు
వాఁడు = ఇంద్రుఁడు, మా. అదితి
జఁడు.

అదృశ్యోరణము—కనబడకుండఁజేసెడు
ఇంద్రజాలక్రియ.

అదృష్టము—మాడఁబడనిది=భాగ్యము,
అగ్ని జలాదులవలనఁ బుట్టిన కీడు,
కర్మజన్యములై కుఖ దుఖ పేతువు
లగు ధర్మాధర్మములు. (అపూర్వమని
మిహంసకుల మతము)

అదేశీనుఁడు—దుర్దేశమున నున్నవాఁడు,
స్వదేశమున లేనివాఁడు.

అదోషము—1. పాలు పితుకఁదగని
కాలము, 2 పాలు పితుకకుండుట

అద్ధాపురుషుఁడు—సుగుణాదికముచే
నిజముగా మనఃస్పృహఁడని చెప్పదగిన
వాఁడు

అద్వరుఁడు—అధికముగాఁ దిసువాఁడు=
తిండిపాత.

అద్వితనము—గతింపిన రాత్రియొక్క-
చతుర్థాయము మొదలుకొని,
రా. బోవు రాత్రియొక్క ప్రథమ
యామాంతము వఱకుఁగల కాలము.
(నిన్నటి యర్ధరాత్రము మొదలుకొని
నేటి యర్ధరాత్రమువఱకు నుండు
కాల మని పక్షాంతరము.)

అద్రి—ఫలమాలములద్వారమున వరు
లచే భక్షింపఁబడునది = పర్వతము.

అద్రికీల—మా. అచలకీల.

అద్రిజ—హిమవంతుఁడను పర్వతరాజు
నకుఁ బుట్టినది = పార్వతి.

అద్రిభిత్తు—(అద్రిభిదుఁడు) (ఎగుఱుచు
గ్రామాదులపైఁబడి ధ్వంసము చేయు

చుండిన కారణమున) పర్వతముల
జెక్కలను చేరించినవాడు =
ఇంద్రుడు.

అద్రిభువు—చూ. అద్రిజ.

అద్రిరాజు—పర్వతములకుఁ బ్రభువు =
హిమవంతుడు.

అద్వయవాది—సమస్తమును జిత్స్వి
రూపము; దానికంటె రెండవది లేదని
వాదించువాడు.

అద్వేషరాగి—ఇష్టానిష్టములు లేని
వాడు.

అద్వైతము—జీవేశ్వరుల క భేదము
చెప్పెడి మతవిశేషము.

అద్వైతానందము—జీవ బ్రహ్మై
శ్వరభవమువలనఁ గలిగెడు ఆనం
దము.

అద్వైతి—జీవ బ్రహ్మైశ్వరమును
బోధించు మతమువాడు.

అధనుడు—ధనము లేనివాడు = దరి
ద్రుడు.

అధమర్తుడు—అధమమైన ఋణము
కలవాడు = అప్పుతీసుకొన్నవాడు.

అధరకము—కుచములయందుఁ జేయు
చుంబనము.

అధఃకాయము—జీవానుయొక్క
క్రిందిభాగము.

అధరము—ముఖముయొక్క అధోభాగ
మున నుండునది = పెదవి.

అధర్వణి—అధర్వణేదము తెలిసి న
బ్రాహ్మణుడు, శుభా శుభ వైదిక
కర్మములను జేయుచుచు మేలు కీడు
లను చెలిపెడు ఆచార్యుడు.

అధర్వణుఁడ—చూ. అధర్వణి.

అధశ్శ్య(ము)యుడు—నేలపైఁ బరుండు
వాడు.

అధశ్శిరస్సు—అధోముఖముగా నన్నది
= లంచము పుచ్చుకొనెడువా రనుభ
వించెడు న కము.

అధికమాసము—ఒక సంవత్సరము
లోనే రెట్టింపుగా వచ్చెడు నూర్య
సంక్రమణము లేని చాంద్రమాస
మాసము.

అధిజహ్వము—ఒకటికంటె వింపిన
జహ్వ (నాలుక)లు గలది = సర్పము.

అధిజ్యము—ఎక్కు పెట్టబడిన ధను
రాదికము.

అధిదేవత—ఆధిష్ఠించి యుండెడు
దేవత, సర్వాధిపతియగు పరమేశ్వ
రుడు.

అధినగ్నిక—వివాహముకొని పదునొ
కండు వత్సరముల కన్యక.

అధిప్రజుడు—ఎక్కువ విడ్డలు గల
వాడు.

అధిభూతము—సమస్త భూతముల
యందును వర్తించుచుండునది = పర
మాత్మ.

అధిమంధనము—నిష్పన్నకై మధించు
కాన్యము = అరణి మొ.

అధిరఘడు—రథము మీఁదనున్న
వాడు = సారథి.

అధిరోహిణి—ఎక్కుటకు బీరై నది =
నిచ్చిన.

అధిరోహుడు—గజాదులపై నెక్కు
వాడు = మావటివాడు మొ.

అధివిన్న—సవరితముచే దుఃఖించు
నది = మొదటి పెండ్లాము

అధివేత్త—భార్యయుండఁగా మఱి
యొక స్త్రీని పెండ్లాడినవాడు

అధివేద(న)ము—భార్య యుండఁగా
దిగి పెండ్లాడుట.

అధివేదనికము—మఱియొక స్త్రీని
పెండ్లాడునపుడు మొదటి భార్యకుఁ
దృష్టికలిగించుటకై భర్తచే నివ్వఁబడిన
స్త్రీధనము.

అధిశ్రయణి—పండఁదగిన కందులాది
యుక్తమగుపాత్రకు ఆశ్రయమైనది =
ప్రాయ్య.

అధీతి—అధ్యయనము చేసినవాడు.

అధీనుడు—(అధి + ఇనుడు) పొందఁ
బడిన ప్రభువు కలివాడు = పరులకు
లోబడినవాడు.

అధీయానుడు—వేదము చదువుకొను
చున్న విద్యార్థి.

అధీర—రోషమునఁ బరుషవాక్యముల
చేతన, తర్జన తాడనములచేతనభర్తను
బీదించు శృంగారనాయిక.

అధీ(శ్వరుడు)శుండు—సమస్త
సామంతులచే నేవింపఁబడు రాజు.

అధునాతనము—ప్రస్తుతకాలమునకు
సంబంధించినది.

అధోక్షజుడు—1. ఇంద్రియము నధః
కరించి పుట్టినవాడు 2 జితేంద్రి
యులకుఁ బ్రత్యక్ష మగువాడు =
శ్రీమహావిష్ణువు

అధోగంత—భూమిలో సంచరించు
నది = ఎలక.

అధోగతుడు—నీచస్థితిని బొందిన
వాడు.

అధోభుక్తము—భోజనానంతరమునఁ
ద్రాగునీర, మందు మొ

అధోభువనము—భూలోకమునకుఁ
గ్రిందిలోకము = పాతాళము.

అధోవాయువు—క్రిందిభాగము (గుడ
స్థానము) నుండి పోవు వాయువు =
అపానవాయువు.

అధ్యక్షుడు—ఇంద్రియ గోచరమైన
వాడు = చర్యలను గనిపెట్టి చూచు
వాడు.

అధ్యగ్నికృతము—వివాహ సమయ
మున అగ్నిహోత్రునిని జదివింపఁ
బడు స్త్రీధనము.

అధ్యయనము—గురుముఖమున అను
భూర్విగఁ జదువు వేదపఠనము.

అధ్యాత్మదృక్కు—(విదడు) అంత
రాత్మను తెలిసికొన్నవాడు, బ్రహ్మ
సాక్షాత్కారమును బొందినవాడు.

అధ్యాత్మయోగము— మనస్సును
బాహ్యవిషయములనుండిమరలించుకొని
ఆత్మయందు సమాహితము చేయుట.

అధ్యాత్మరామాయణము— పు
మాత్మకున, జీవునకునుగల సంబంధ
మును శ్రీరామకథారూపమునఁ
తెలిపెడు నొక మహాకావ్యము.

అధ్యాపకుడు— వేదమును విద్యార్థు
లకుఁ జెప్పవాడు.

అధ్యాపయిత— శిష్యులచే వేదాధ్య
యనము చేయించువాడు = గురువు,
చదువు చెప్పవాడు, ఉపాధ్య
యఁడు.

అధ్యారోపము— ప్రమాదమున నొక
దాని గుణమును మఱియొకదానియంద
దన్నట్లుభ్రమించుట = మిథ్యాజ్ఞానము.

అధ్యావాహనికము— పుట్టినింటినుండి
ఆత్మవారింటికిఁ బోవునపుడుతల్లిదండ్రు
లచే నీయఁబడు స్త్రీధనము = సార
(ఆరణము).

అధ్యాసము— ఒకదానిని మఱియొకటిగా
భావించుట = మిథ్యాజ్ఞానము.

అధ్యాహారము— వాక్యపూరణమునకై
లేని పదములను గొన్నింటిని చెప్పు
కొనుట.

అధ్యూహ—చూ. ఆధివిస్త.

అధ్యూహి—పెద్ద పాదు గు గల
యావు.

అధ్యేత— చదువువాడు = విద్యార్థి.

అధ్యేషణ—పూజ్యులను సత్కార
పూర్వకముగ నొక కార్యమున నియో
గించుట.

అధ్వగ—మార్గమునఁ బ్రవహించునది =
నది.

అధ్వ(అమృదు) గుఁడు—మార్గమున
నడచువాడు = తెరువరి, నూర్చుఁడు.

అధ్వనీనుఁడు— వేగముగాఁ బయనము
చేయువాడు.

అధ్వపతి—మార్గమును గాచుచుండు
టచే. బ్రభువైనవాడు = నూర్చుఁడు.

అధ్వరము—వైదికమార్గము నిచ్చునది =
యజ్ఞము.

అధ్వర్యుఁడు— యజ్ఞమునందు యజ్ఞ
ర్వేదతంత్రమును నడపువాడు, వేద
ముల నెఱుఁగువాడు.

అధ్వశల్యము—మార్గమున పాదముల
కును వస్త్రములకును దగులుకొని
బాటసారులను శల్యము (ముల్లు) వలె
బీడించునది = ఉత్తరే (టి) ను.

అనంగము— అవయవములు లేనిది =
1. ఆకాశము, 2. హృదయము.

అనంగ లేఖ— వియోగసహనము లేని
కాముకీకాముకులు పరస్పరము వ్రాసి
కొనెడు (మన్మథప్రేరణమున వ్రాయఁ
బడిన) ప్రణయలేఖ.

అనంగుడు—శివుని ఫాలశీత్రాన్నిచే
దగుడైన కారణమున శరీరము లేని
వాడు = మన్మథుడు.

అనంత—అంతములేనిది = భూమి.

అనంతము—అంతములేనిది = ఆకాశము,
పరబ్రహ్మము.

అనంతవిద్యుము—ఎన్నికరుమీఱిన
జయములు కలిపి = ధర్మరాజు శంఖము.

అనంతశయనము—అనంతని (ఆది
శేషుడు) యందు శయనించువాడు =
శ్రీశివుడు.

అనంతుడు—తుదలేనివాడు =
1. విష్ణువు, 2. శేషుడు, 3. శివుడు.

అనంతము—దాదుగౌరవమునకు వీలు
లేనిది = ఆకాశము, పరబ్రహ్మము.

అనంతరము—ఉద్భవించరానిది = తిట్టు.

అనగారుడు—ఇట్లు లేనివాడు =
సన్న్యాసి.

అనద్వాహము—బండిలాగనది =
ఎద్దు (అనద్వాహి = అవు)

అనన్యాయము—వేదాదిపరమమునకు
నిషిద్ధ (కాలము) దినము.

అనన్యరతిము—వేఱురతిలేనివాడు.

అనన్యచిత్తుడు—ఒకచిత్తువుపై
మూత్రమే మనసు నిల్పినవాడు.

అనన్యజుడు—1. మనస్సునకు భిన్న
మైస్థలమున నుదయింపనివాడు,

2. అనన్య(విష్ణువు)నకుఁబుట్టినవాడు =
మన్మథుడు.

అనన్యపూర్వ—పూర్వ మెవ్వఁడును
భర్తగా లేనిది = కన్య.

అనన్యపూర్వుడు—పూర్వ మెవ్వ
తెయు భార్యగాలేనివాడు = అవి
వాహితుడు.

అనన్యవృత్తి—ఒకదానియందు
మాత్రమే మనస్సుగలవాడు.

అనన్యత్వము—సంతానము లేనివాడు =
నిస్సంత.

అనభ—చంద్రునకు ద్వాదశశ్లాసమున
నూర్వవృత్తికి మైన గ్రహముండెడు
జాతికయోగవిశేషము.

అనముడు—పరులు నమస్కరించు
నపుడు తిరిగి నమస్కరింపక ఆకిర్య
దించువాడు = 1. బ్రాహ్మణుడు,
2. సన్న్యాసి.

అనర్థకము—పరస్పరాన్వయములేనిది.

అనలుడు—లోకములకు జీవనాధార
మైనవాడు = అగ్ని.

అనవస్కరము—కడుగుట లోనగు
వానిచే నిర్మలమైనది.

అనవస్థానము—ఒకచోట నిలకడ
లేనిది = వాయువు.

అనశనము—ఆశము (భోజనము)
లేకుండుట = ఉపవాసము.

అనసూయ—అసూయలేనిది = అత్రి,
మహర్షి భార్య.

అనన్య—దీనిచే వాచనము జీవి
చును = బండి.

అనాగతవిధాత—రాగల యనిష్ట
మనకు ముందుగాఁ బ్రతీకారము
చేసికొనువాడు.

అనాగతావర్తన—పొందని ఋతు
ధర్మము గలది = సమర్థావనిది.

అనాచారము—ఆచారము కానిది,
విహితముల ననుష్ఠింపకుండుట, నిషిద్ధ
లుల ననుష్ఠించుట.

అనాత్మజుడు-1. తన్నుఁ దా నెఱుఁ
గనివాఁడు, 2. పరమాత్మస్వరూపము
తెలియనివాడు.

అనాత్మరంతుడు—ఇంద్రియము
లను విశపరచుకొనివాడు.

అనాత్మ్యము—స్వకుటుంబముపైఁ
శ్రేమలేకయుండుట.

అనాదినిర్గుడు—జనన మరణములు
లేనివాడు, పరమాత్మ.

అనాదిమధ్యాంతము—మొదలు,
నడిమి, సుద లేనిది = పరమాత్మ.

అనామధేయుడు—జీవు లేనివాడు,
అగ్రస్తభాగిత మొ.

అనామయము—అమయము(రోగము)
లేనిది = ఆరోగ్యము.

అనామిక—ప్రసిద్ధునకు నామము
(పేరు) లేనిది = దర్బప్రేయ. (ఈ
ప్రేయితో శివుడు బ్రహ్మదేవుని కెర
మును ద్రుంచుటచే నపవిత్రమై

వైదిక కర్మలయందు ఉచ్చరింపరాని
నామము కలదయ్యెనని పురాణ
ప్రసిద్ధి.)

అనాయకము—నా య కుఁ డు లేని
కార్యాదికము.

అనావిధము—1. తొలివేయబడనిది,
2. బాధింపబడనిది-రత్నాది.

అనావృష్టి—జీవమనకు హాని కల్గు
నట్లు బొత్తిగా వానరునియగుండుట.

అనాశ్రమి—బ్రహ్మచర్యాది చతురా
శ్రమములలో నొకటియు లేనివాడు.

అనామాతము—చలనచేయనిది =
క్రొత్తనస్త్రము, కొట్టబడనిది.

అనిదంపూర్వము—పూర్వ మందు
లేనిది = అపూర్వము.

అనిమిత్తము—కారణము లేనిది =
అపశకునము.

అనిమిషము—తెప్పపాటు లేనిది =
చేఁప.

అనిమిషుడు } తెప్పపాటులేనివాడు
అనిమేషుడు } = చేలుపు.

అనిరద్ధఽధము—అడ్డగించఁ బడని
మార్గము గలది = ఆకాశము.

అనిరుద్ధుడు—ఇతరులచే నడ్డగింపఁ
బడనివాడు=1. మన్మథుని కొడుకు,
2. గూఢచారుడు, 3. శ్రీవిష్ణువు,
4. శివుడు.

అనిలఘ్నకము—వాతరోగములను
బోగొలుపది = తావాడ.

అనిలజుడు } వాయుదేవుని కుమా
 అనిలాత్తజుడు } రుడు = 1. ఆంజనే
 అనిలసఖుడు — వాయుదేవుని స్నేహి
 రుడు = అగ్ని.

అనిలాంతకము — వాత శోగమును
 బోగొట్టనది-ఇంగున.

అనిలా(శి)శనము — గాలి యాహర
 ముగాఁగలది = సర్పము.

అనిలుడు — ప్రాణులకు జీవనాధార
 మైనవాడు = వాయుదేవుడు.

అనీకస్థుడు — 1. యుద్ధమున నిలచిన
 వాడు, 2. ఏనుగులను కిక్కించుట
 యందు నేర్పరి = రాజభటుడు.

అనీకిని — 2187 రథములు, 2187 ఏను
 గులు, 561 గుఱ్ఱములు, 10935 కాల్ప
 లమును గల సేనాసమూహము. (అక్షై
 హిణిలోఁ బదియకపాఱు.)

అనీశ్వరుడు — తనకుఁ బ్రభువు లేని
 వాడు = శివుడు.

అనుకరణము — ఇతరులు చేసినటుల
 చేయుట, ధ్వన్యాదులను దెలిపునపు
 డుపయోగించు పదము (గణగణ,
 పశపశ మొ.)

అనకనీయుడు — కనిఘ్ని కంటె
 పూర్వుడు. (నలుగురు కుమారులలో
 మూడవవాడు.)

అనుకల్పము — ముఖ్యకల్పమునకంటె
 సభ్యమైన చేదవిధానము.

అనుకామినుడు — తన యిచ్చ
 వచ్చినట్లు నడచు(కొను)వాడు.

అనుకూలుడు — నాయికలలో నొక
 నాయిక యందు విశేషానురక్తుడై
 యుండు నాయకుడు.

అనుచరుడు — అనుసరించి చరించు
 వాడు = భృత్యుడు = సహాయుడు.

అనుగామినుడు — యుద్ధమునందు
 యధేచ్ఛగాఁ దిరుగువాడు.

అనుజాతుడు — గుణాలచేఁ దండ్రిని
 బోలిన కుమారుడు, అనుసరించి
 పుట్టినవాడు = తమ్ముడు.

అనుజీవి — అనుసరించి జీవించు
 వాడు = భృత్యుడు.

అను(జన్మ)జుడు — అనుసరించి
 పుట్టినవాడు = తమ్ముడు.

అనుదాత్రము — ఉచ్చారణ సాధన
 ములగు తాల్పాది స్థానముల యశో
 భాగమున నుత్పన్నమగు అచ్చు =
 నీచైస్వరము-ఉదాత్రము కానిది.

అనుదారుడు — దార (భార్య) ననుస
 రించి యుండువాడు.

అనునాసికము — ముక్కుతోఁ బలుక
 బడు అక్షరము (ఙ, ఞ, ణ, న, మ).

అనుపదము — అక్షగుణసమరించునది,
 పాదపాదము ననుసరించు వ్యాఖ్యా
 నాదికము, సంగీతమున చరణ చరణ
 మునకు పాదెడు గీతభాగము, కంత
 మున చేయుచుంబనము.

అనుపల్ల (వి) పము — పల్లవి న ను స
రించి వచ్చు చరణము.

అనుపవీతుడు — ఉపనయనము కాని
వాడు.

అనుపానము — మందుతోఁగూడ చేర్చి
పుచ్చుకొనెడు వస్తువు, అన్నముతోఁ
గూడ తినఁదగిన కూర మొదలగు
సామగ్రి.

అనుపేతుడు — వకుగు కానివాడు
గురువునొద్దచదువవారంభించినవాడు.

అనుప్రాసము — శబ్దసామ్యము గల్గునట్లు
చెప్పిన శబ్దాలంకారము.

అనుబంధము — జరుగుచున్న దాని
ననువర్తించుట.

అనుబంధుడు — తల్లిదండ్రులు లోనగు
పెద్దల ననుసరించి నడచు కొడుకు
లోనగువాడు.

అనుబలము — సేనసైనిక సహాయ
జగా పోవు సేన.

అనుభావనము — ముఖవికాసాది చిహ్న
ములచే మనస్సునందలి భావమును
నూచించుట.

అనుభూతి — తర్కశాస్త్రమున ప్రత్య
క్షాది ప్రమాణజన్యజ్ఞానము.

అనుమరణము — దేశాంతర మరణము
సంభవించుకపుడు త్సత్రియస్త్రీచేయు
ప్రక్రియ = సమాగమనము.

అనుమానము — సాధన సామగ్రిచే
సాధ్యవస్తువు ననుమేయింపఁబడుట.

అనమితి — అనుమాన ప్రమాణ జన్య
జ్ఞానము, పరామర్శ జన్యజ్ఞానము.

అనుమృతుడు — మరణించినవాని వెంట
మరణించినవాడు.

అనుమేయము — ఊహింపఁదగినది.

అనులోమ — భర్తకంటె నీచజాతి
భార్య.

అనులోమ (భవుడు) జాడు —
అనులోమక బుట్టినవాడు.

అనువాచనము — అధ్యయనప్రేషము
చొప్పున పాఠము యుక్తులను
బరించుట.

అనువాదము — ఒకరు చెప్పినదానిని
తిరిగి చెప్పుట, భాషాంతరీకరణము.

అనువేశము — పెద్దవాని వివాహమునకుఁ
బూర్వము చిన్నవాడు పెండ్లాడుట.

అనుశస్త్రము — శస్త్రమునకుమారుగా
నపయోగింపఁబడు సాధనము.

అనుశాయి — పుణ్యపాపహాపకర్మలకు
ఫలభూతములైన స్వర్గనరకాదులను
అనుభవించినపిమ్మట మిగిలిన పుణ్య
పాపముల వాసనకలవాడు.

అనుశ్రుతము — వేదవంశ సాంప్ర
దాయము ననుసరించి వచ్చినది.

అనుశృతి — ప్రస్తావనవిషయము ననుస
రించిన యితరజనసంబాషణములః నికె.

అనుస్వారము — స్వరము (అచ్చు)
ననుసరించి వచ్చునది = బి.దువు.

అనూచానుడు—గురుముఖమున
సాంగవేదాధ్యయనముచేసినవాడు.

అనూపజము—జలసమృద్ధిగల నేల
యందుఁ బుట్టినది = అల్లము.

అనూరుడు—ఊరువులు (తొడలు)
లేనివాడు. (తన సవతియగు కడువ
వాగులను గని సుఖించుచుండెననియు,
తనయొక్క రెండు గ్రుడ్లును పెరిగి
త్వలోపిల్లలుగాలేదనియు విచారించి,
వినతయొక్క గ్రుడ్డును జరుపఁగా, నం
దుండి యవయవనిర్మాణము పూర్తిగా
కాకపోవుటచే, తొడలులేని యొక
తేజస్వాలి యుదయించెనని పురాణ
ప్రసిద్ధి. ఇతఁడే సూర్యపారథి)

అన్యతము—ఋతము (సత్యము)
కానిది = అబద్ధము.

అనేకగోత్రుడు—ఒక గోత్రము
నుండి మఱియొక గోత్రమువానిచే
స్వీకరింపఁబడిన పుత్రుడు.

అనేకజము—ఒకటికంటె (అనేక
పర్యాయములు) ఎక్కువసారులు
పుట్టినది = పక్షి.

అనేకపము—తొండము, నోరు (అనే
కము = ఒకటికంటె ఎక్కువ) అను
రెంటిచేఁ ద్రాగునది = ఏనుగు.

అనేకలోచనుడు—ఎక్కువ కన్నులు
కలవాడు = ఇంద్రుడు, శివుడు.

అనేకశఫము—చీలిన దెక్కలుగలది =
అవుము.

అన్నప్రాశనము—విడ్డలకుఁ బ్రారం

భమున అన్నము తినిపించు శుభకర్మ
విశేషము.

అన్నరసము—జరరాగ్నివలన పరి
పాకము నొందిన యన్నసారము.

అన్నాదుడు—అన్నము తినువాడు =
మనుష్యుడు.

అన్నింటి తిండికాదు, అన్ని దిను
వాడు—చూ. సర్వభక్షకుడు.

అన్యభృత్తు—స్వభాలి భిక్షు మైన
కోయిలను ఔంచునది = కాకి.

అన్వాహార్యము—ప్రతిమానమునను
జేయఁదగిన పిండపితృయజ్ఞాదికము.

అన్యచిత్తుడు—మఱియొక దాని
యందు మనస్సుగలవాడు.

అన్యతమము—పెక్కింటిలో నొకటి.

అన్యతరము—రెంటిలో నొకటి.

అన్య (పుష్ప) భృతము—తల్లికంటె
పేజుగు కాకిచేఁ బోషింపఁబడినది =
కోయిల.

అన్యపూర్వ—ఒక పురుషునకు వాగా
నము చేయఁబడి, యితరపురుషునకు
వివాహముచేయఁబడిన స్త్రీ.

అన్యమార్తృజుడు—సవతితల్లి కుమా
రుడు.

అన్యవాసము—తన గ్రుడ్లను మఱి
యొక పిట్లగూటిలోఁ బెట్టినది =
కోకిల.

అన్యాపదేశము—ఒక దానినిమఱును

నుంచుకొని యది స్ఫురించునట్లుగా మఱియొకదానిని చెప్పటం.

అన్యోన్యభావము—(ఘట మెప్పుడును పటముగాదు, పట మెప్పుడును ఘటము కాదు) = తర్కము నందలి చతుర్విధాభావములలో నొకటి.

అన్యోన్యశ్రయము—రెండు విషయములు పరస్పరము ఆశ్రయములై యుండు వాక్యార్థవోష విశేషము.

అన్వయము—దీనిచే సంబంధింపఁబడును = వంశము.

అన్వర్థము—అనుసరించిన యర్థము కలది = సార్థకము.

అన్వవాయము—పూర్వము పరము అని అన్వయింపఁబడనది = వంశము.

అన్వాధే(యికము) యము—

వివాహాంతరము భర్తృకులమునుండి కాని, మాతృకులమునుండికాని, పితృకులమునుండికాని పొందెడు స్త్రీధనము.

అన్వారోహణము—సహగమనము వక్త భార్య భర్తయొక్క చితి నెక్కుట.

అపచారము—కెడలయెడలఁ జేసిన యపరాధము.

అపచుండు—సర్వోత్తమమగు గృహస్థాశ్రమముననుండియు, నితరుల కన్నముపెట్టక తన పొట్టనుమాత్రమే నింపుకొనువాడు.

అపత్యము—సరక పతనము నుండి తప్పించునది = సంతానము.

అపత్యశత్రువు—తన సంతతికి శత్రువు = సర్పము.

అపత్రవిష్ణువు—లజ్జ స్వభావముగాఁ గలవాఁడు = సిగ్గు.

అపధ్వంసజుండు—హీనజాతి పురుషుని వలన ఉచ్చజాతిస్త్రీయందు బుట్టిన వాఁడు.

అపదిశము—రెండు దిక్కులకునుధ్యభాగము = విమూల.

అపధ్వస్తుండు—నిరస్కరింపఁ (బహిష్కరింపఁ) బడినవాఁడు.

అపస్థ—మార్గముకానిది = తప్పడు. త్రోవ.

అపభ్రంశము—సంస్కృతమునుండి భ్రంశము నొందినది = అపశబ్దము.

అపమృత్యువు—ఆరాత్తుగా సంభవించిన మరణము.

అపరక్రియ—చనిపోయిన వానిని గూర్చి వెనుకఁజేయఁబడు కర్మ.

అపరాజిత—ఎప్పుడును పరాజయమును బొందనిది = పార్వతి.

అపరాజితుండు—ఓడింపఁబడనివాడు = 1. శత్రుడు, 2. విష్ణువు.

అపరాధపరిశోధకుండు—వివిధ మార్గములచే నేరస్థులను బరిశోధించి

దోషులను బయటఁబెట్టెడు ప్రభుత్వో
ద్యోగి = పత్తేదారు.

అపరాహ్ణము — అహస్సు (పగలు)
మూడు భాగములు చేయఁగాఁ గడ
పటి భాగము; అయిదు భాగములు
చేసినపుడు నాలుగవ భాగము.

అపరిగ్రహము — (అప్రతిగ్రహము)
ఇతరుల కలన సేమియు గ్రహింప
కుండుట; దేవాయాత్రకు కలసినదాని
కంటె సధికముగా బోధసాధకమగు
ధనాధికమును నైకొనకుండుట.

అపరిచ్ఛదుండు — ప్రకస్తములు కాని
వస్త్రములు కలవాడు = దరిద్రుండు.

అపరోక్షము — చక్షురా దీంధ్రియ
గోచరమైనది.

అపర్ణ — 1. పర్ణము (ఆకు)లను సయితము
లినక శివునకై తపము చేసినది,
2. పోగొట్టబడిన ఋణము కలిది =
పార్శ్వతి.

అపలాపము — ఎఱిగి యుండియు
నెఱుంగననుట.

అపవర్గప్రదుండు — మోక్షము విచ్ఛి
వాడు = శివుడు.

అపవర్గము — దుఃఖాదులను వర్జించుట
= మోక్షము.

అపవర్గనము — పాపమును వర్జించునది
దానము. చూ. అపవర్గము.

అపవిత్రుండు — ఆచమనము చేయు
నపుడు శిరమునుగాని, కంఠమునుగాని

కప్పుకొని, కచ్చువిడిచిగాని, జాటు
ముడి విరియఁబోసికొనిగాని, యజ్ఞోప
వీత కూన్యఁడైగాని యుండువాడు.

అపవిధ్దుండు — కల్పిదండ్రులు విడువఁగా
మఱియొకరిచే బుత్తుఁడుగా దీసి
కొనఁబడినవాడు = ద్వా దశ విధ
పుత్తులలో నొకడు.

అపవ్యయమానఁడు — 1. ఋణము
పుచ్చుకొనిలేదనెడువాడు, 2. దుర్వ్యయము
చేయఁవాడు.

అపశబ్దనుండు — వ్యాకరణ విరుద్ధపద
మలను బ్రయోగించువాడు
= గ్రామ్యవాది.

అపశబ్దము — వ్యాకరణసాధువు కాని
దృష్టపదము.

అపసదుండు — బ్రాహ్మణునకుఁ
గ్రింది మూడుజాతుల స్త్రీలయందుఁ
గాని, క్షత్రియునకు క్రింది రెండు
వర్ణముల స్త్రీలయందుఁగాని, వైశ్య
నకు కూడ్ర స్త్రీయందుఁగాని
పుత్తుఁడు. బడినది =

అపసరము — ఒకనియాస్తి
నికొక జెందుటకుఁ దగిన సకు వాగా
ప్రతిగ్రహక్రియాధికము. పురుషునకు

అపసర్వుండు — ఊరూరఁ దిరిగి సమా
చారము తెలిసికొనివచ్చి రాజునకుఁ
జెప్పవాడు = వేగరి.

అపసవ్యము — కుడివైపున నున్నది =
దక్షిణము, కుడిభుజము మీఁదనుండి
యెడమచేతి క్రిందికి ధరింపఁబడిన
జన్నిదము మొ.

అపన్నాతుడు—జ్ఞాత్యాదుల మర
ణము నిమిత్తమున్నావముచేసినవాడు,
పుత్ర్యాదులచే సంస్కారార్థమున్నావ
ము చేయింపఁబడిన మృతకేవలము.

అపస్కారము—మోహదుఃఖాదులచే
గతిగెడి యావేశము = పెత్తనోగవిశే
షము.

అపస్వరము—వేదాదులందు స్వరస్థాన
మునఁ దప్పగాఁ జెప్పినస్వరము.

అపహస్తితుడు—మెడపైఁ జేయి
వైచి గెంటఁబడినవాడు.

అపహాసము—దేహ మదురఁగాఁ,
గన్నీరు గారఁగా నవ్వెడు నవ్వు.

అపాం(క్త్య)కుడు—పంక్తి భోజన
మున కిర్హుడు కానివాడు.

అపాంక్తేయుడు—చూ. పై.

అపాంపతి—జలములకుఁ బ్రభువగు
వాడు = సముద్రుడు, వరుణుడు.

అపరీక్షణము—పాత్రుఁడగు
మోహమున అపాత్రునిగాఁ జేయు
ధర్మము. ఇత ప్రతిగ్రహది దోషము.

అపానము—విణ్మూత్రాదుల నభో
ముఖము లగునట్లు ప్రోసివేయుటచేఁ
బ్రాణులు జీవించుటకాధారమైన
వాయువు.

అపారపారము—ఈవలిదరియు నావలి
దరియు లేనిది = సముద్రము.

అపుంస్క—మగఁడులేని యాఁడుది =
విధవ.

అపునర్భవము—తిరిగి పుట్టుక లేనిది =
మోక్షము.

అపూర్వవాదము—చేసినకర్మకలనఁ
బుణ్యపాపరూపముగు నపూర్వము కలు
గునని చెప్పనది = పూర్వామిమాంసా
వాదము.

అపూర్వవిధి—ఇతర ప్రమాణము
కలనఁ బ్రాప్తముకాని విషయములకు
విధించు వాక్యము.

అపేతరాక్షసి—పోఁగొట్టఁబడిన
రాక్షసికంటి పాపముకలది = తులసి.

అప్పతి—ఉదకములకుఁ బ్రభువు =
వరుణదేవుడు, సముద్రుడు.

అప్పరము—(అప్సరము) నీటియందుఁ
దిరుగునది = చేప, మొసలి మొ.

అప్పిత్రము—నీటిని శోషింపఁజేయు
నది = అగ్ని.

అప్పరము—చూ. అప్సరము.

అప్పఁబుట్టువు—నీటియందుఁ బుట్టి
నది = పద్మము మొ.

అప్రకాండము—స్కంధములేనిది =
చిన్నపాద, తుప్ప.

అప్రకృతము—ప్రకృత విషయమునకు
సంబంధింపనిది.

అప్రజాలే—సంతానవంతురాలు
కానిది = గొర్రెదాఱ.

అప్రతిగ్రాహకుడు—ఇతరులవలన
నేమియు గ్రహింపనివాడు.

అప్రతిద్వంద్వము— 1 సాటిలేని
వాడు 2 శత్రువులు లేనివాడు
(అప్రతిరథుడు)

అప్రతిపత్తి— ఏమియును దోచక
పోవుట.

అప్రతివీర్యుడు— సాటిలేని పాదము
కలవాడు.

అప్రత్యక్షము— చక్షురా దీంద్రియ
గోచరముకానిది.

అప్రదక్షిణము— కుడిప్రక్కనుండి
ఎడమప్రక్కగా జాటివచ్చుట

అప్రమేయము— ఇంతయునుకాని ఘటి
దనికాని, నిర్ధారణ చేయరానిది

అప్రయోజకము— కార్య నిర్వాహ
కర్త సామర్థ్యములేనివాడు

అప్రస్తుతప్రశంస— ప్రకృత విషయ
మునకుఁగాని, ప్రకృతకాలమునకుఁ
గాని సంబంధించని సంభాషణ

అప్రాప్తవ్యవహారము— వ్యవహార
యోగ్యమగు వయస్సు నొందింపని
వాడు

అప్రాశస్త్యము— పంక్తియందు భుజిం
పఁడగనివాడు

అప్రియంపదము— అనిష్టములగు
పరమవాక్యములు పలుకువాడు

అస్పృశలు— ఉదకమునందు జనించిన
వారు = కేవలవేళ్లు.

అస్పృశరము— ఉదకములయందు
సంచరించునది = చేప మొ.

అస్పృజము— చూ అంబజము.

అబల— అల్పమయిన బలము కలది
బలములేనిది = అడుది

అబోధవేళ— అనధ్యయన సమయము
(వేదపఠన నిషిద్ధకాలము).

అబ్జ— ఉదకములయంగఁ (క్షీరసాగర
మథనమున) బట్టినది = లక్ష్మీ సుర

అబ్జాడు— విష్ణుని నాభికమలముఁ
అబ్జధవుడు— బట్టినవాడు = బ్రహ్మ.

అబ్జబాంధవుడు— తామరలకు బంధు
వైనవాడు = సూర్యుడు

అబ్జమిత్రుడు— తామరలకు స్నేహి
తుడు = సూర్యుడు

అబ్జము— నీటియందుఁ బుట్టినది =
1 పద్మము 2. ఉప్పు

అబ్జయోని— విష్ణుని నాభికమలము
యోని (ఉత్పత్తిస్థానము)గాఁ గల
వాడు = బ్రహ్మ

అబ్రహ్మణ్యము— బ్రాహ్మణునిపైఁ
జేయఁడగనిది = హింసాది.

అబ్జవాహనుడు— పద్మము వాహన
ముగాఁ గలవాడు = బ్రహ్మ

అబ్జవైరి (అబ్జారి) — పద్మములకు
శత్రువు = చంద్రుడు. (చంద్రో
దయము కాఁగానే పద్మములు ముకు
రించును)

అబ్జిని— అబ్జము (తామరపువ్వు)ల
గలది సరస్సు.

అబ్బుడు—(క్షీరసాగర మథనమున) నీటఁ బట్టినవాడు = చంద్రుడు.

అబ్బము—నీటి నిచ్చునది = మేఘము.

అబ్బుడు—ఉదకముల నిచ్చువాడు = మేఘుడు.

అబ్ధి— ఉదకములను ధరించునది = సముద్రము.

అబ్ధికఫము— సముద్రుని క్షేమ్యము = సురుగు.

అబ్ధిజ—పాలసముద్రమునఁ బట్టినది = లక్ష్మీ, మద్యము.

అబ్ధిజము— క్షీరసాగర మథనమునఁ బట్టినది = కల్పవృక్షము.

అబ్ధిజుడు— క్షీరసాగర మథనమునఁ బట్టినవాడు = 1. చంద్రుఁడు, 2. ధన్వంతరి.

అబ్ధినగరి—సముద్రమునందలి పట్టణము = ద్వారక (పృథుమాన్లు జరాసంధుడు మొదలగువారు కనకేశముపై దండెత్తి వచ్చుచుండుటచే శ్రీకృష్ణుడు వారి వలన భీతిచే దన పటణమును సముద్రమునఁ గట్టెనని పురాణప్రసిద్ధి.)

అబ్ధినవనీతకుడు— సముద్రమున నర నీతము (వెన్న)వలెఁ బట్టినవాడు = చంద్రుడు.

అబ్ధినవనీతము—క్షీరసాగర మథనమునఁ బట్టిన వెన్న = అమృతముగా *Vignana* అవును.

అబ్ధిమండూకి—సముద్రమునఁ గప్పకలె అబ్ధికుడు అగుటకు గలవాడు = కాము నందునది = మత్స్యభుజివృక్షము . . . . . కాదు.

అబ్ధిమేఖల—సముద్రము మొత్తాడుగాఁ గలది = భూమి.

అబ్ధివధువు—సముద్రుని భార్య = నది.

అబ్ధిశయనుడు— ప్రళయ కాలమున సముద్రము శయ్యగాఁ గలవాడు = విష్ణువు.

అబ్ధిశయుడు— జగత్ప్రళయకాలమున సముద్రమునందు శయనించువాడు = విష్ణువు.

అబ్ధిసారము— సముద్రమునకు సార మైనది = మత్స్యము.

అబ్ధిక్ష(ణ)ము— నీరుత్రాగి యుపర సింపుట.

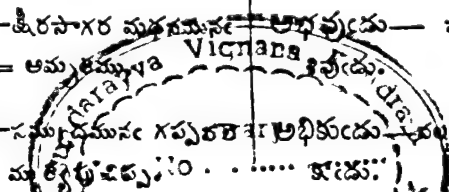
అబ్ధిక్షము— ఉదకము ఆహారముగాఁ జేగలది = సర్పభేదము.

అబ్రహ్మచర్యకము— మొదటిదగు బ్రహ్మచర్యాశ్రమ విరుద్ధకర్మము = రతి.

అబ్రాసి—నీటిప్రాగు = సముద్రము.

అభయడిండిమము—భీతికొనిన నేన లను బ్రోత్సహపెట్టుటకై యుద్ధమున ప్రయోగించు ధక్కొది వాద్య విశేషము.

అభయవచనము—రక్షించెదనని చేసిన వాగ్దానము.

అభిక్రమము— శత్రువులను గూర్చి
దండెత్తి పోవుట.

అభిగమనము—1. స్నేహితు నెదుర్కొని
గారించుట, 2. జయమునకై యెదుర్కొని పోవుట.

అభిఘాతము— సంస్కారము
హవ్యానులపై ఘృతాదులను కొంచెముగా వేయుట.

అభిచరణము— శత్రుహింసార్థముచేయు
మంత్రతంత్రముల క్షప్రయోగము.

అభిచారకుడు— అభిచారము చేయు
వాడు.

అభిచారము—పరులను దిరస్కరించుట
కాచరింపబడినది = హింసార్థమైన
యధర్మణవేదవిహిత హోమకర్మము.

అభిజాతుడు—మంచితలమునఁ బుట్టిన
వాడు, సాంగవేదాధ్యయనము చేసిన
వాడు.

అభిజిత్తు— పగలు 14 గడియలమీద
2 గడియలకొలము. (సూర్యోదయము
మొదలు రి-వ ముహూర్తము.)

అభిజ్ఞాడు— అంతటను వస్తుతత్త్వము
నెఱుంగువాడు = 1. చంద్రుడు,
2. పండితుడు.

అభిధ— సంకేతిత్వార్థమును స్ఫురింపఁ
జేసెడి శబ్దశక్తి.

అభినయము—అంగ విన్యాసాదికముచే
గావించు వృద్ధ భావనూచన.

అభినిర్మూర్తుడు—నూత్యఽదస్తమించు
వేళ నిద్రించువాడు.

అభినివేశము— తప్పక చేయువలయు
ననెడి పట్టుదల = అభిలాషము.

అభిస్లవము—అంతటను వెల్లివిరియుట =
ఉపద్రవము.

అభిమనస్కుడు—కార్యమున కభిముఖ
మైన మనస్సుకలవాడు.

అభిమరుడు—ద్రవ్యాశచే బ్రాణములను
లెక్కింపక పులి, యేనుగు మొదలగు
క్రూర జంతువులతో బోర నద్య
మించినవాడు.

అభిమానపుత్రుడు— ప్రేమచే
గుమారునివలె రక్షింపబడువాడు.

అభిమానము— నేను, నాది యనెడు
భావము.

అభియాతి—జయార్థ మెదుర్కొని పోవు
వాడు = శత్రువు.

అభియోక్త—అభియోగము (వ్యాజ్యము)
తెచ్చువాడు = వాది.

అభిరూపుడు—అనురూపముకలవాడు,
మనోహరుడైనవాడు = 1. చంద్రుడు
2. శివుడు, 3. విష్ణువు, 4. మన్మథుడు,
5. పండితుడు.

అభివాద(దన)ము— గోత్రనామములు
చెప్పుచు పాదములకు మ్రొక్కుట.

అభివ్యాపకము—అంతటను వ్యాపించి
యందునది (వాయువు), ఆధార
భేదము.

అభిశక్తుడు—1. లేని నింద మోపఁబడినవాడు, 2. పరస్మైగమనాదిదోషములచే దూరఁబడినవాడు.

అభిశ్రవణము—శ్రాద్ధ కాలమున భోక్తృభుజించునపుడు ఇతరబ్రాహ్మణులు చేయుచేదములవ్రతములు.

అభిషిక్తుడు—1. పట్టాభిషేకము (రాజావర్తక బట్టము గట్టునపుడు చేయుచున్నానను) చేయఁబడినవాడు.

అభినంధుడు—ఇతరుల గుణములను సహింపక అక్షేపించువాడు = సంవకుడు.

అభిన(సా)రణము } నాయకుడు
(అభినారము) } నాయకనిమిత్తముగాని, నాయక నాయకుని నిమిత్తముగాని సంకేతస్థానమునకుఁ బోవుట; నాయక నాయకుల సంకేతస్థానము.

అభినారి(క)ని—ప్రియుని గూర్చి సంకేతస్థానమునకుఁ బండురిగాఁ బోవు నాయక; ప్రియుని సంకేతస్థలమునకుఁ రప్పించుకొను నాయక.

అభిహితాన్వయవాదము—వాక్యమునందలి పదములు తమతమ ప్రత్యేకార్థములకుఁ బరిపీసమృత్తుట పరస్పరమన్వయించి విశిష్ట వాక్యార్థమును బెల్పుట.

అభీ(ప్రితము)ప్తము—అన్నివిధములచేతను బాండుటకు నిశ్చయింపఁబడినది, మనస్సునకుఁ బ్రియమైనవస్తువు.

అభుక్తమూలము—శ్రేష్ఠ కడపటి

యరగడియయు, మూలమొదటి యరగడియయు గలిసిన కాలము. (శ్రేష్ఠ కడపటి రెండు గడియలును మూలమొదటి రెండు గడియలును గలిసిన కాలముని కొందఱు)

అభూతాహారణము—స. ప్రమునమున కుపయోగపడునట్లు నెపముపెట్టి చెప్పుట. (ధర్మరాజు ఏనుగు చావు నెపముగాఁగొని ఆశ్వత్థామ చచ్చెనని ద్రోణునినోఁ జెప్పినమాట యిట్టిది.)

అభూతపూర్వము—ఇంతకుఁ బూర్వము లేనిది. (అనిదం పూర్వము.)

అభ్యంగ(జ)నము—కంటికిఁ గాటుక పెట్టుట, దేహమునకు నూనె మొదలగునవి రాచిక్కడట = తలయంటు.

అభ్యంతరము—దిక్కుల మధ్య ప్రదేశము.

అభ్యమిత్రు(ణు)(యు)డు—కార్యముతోఁకత్తువు నెదుర్కొని పోయవాడు.

అభ్యర్థి—సహాయము కోరువాడు, పదవినిమిత్తము ప్రయత్నించు వ్యక్తి.

అభ్యవకర్షణము—1. నాటిన మల్లులొనగువానినూడఁదీయుట, 2. కలుపుఁదీయుట.

అభ్యసూయ—గుణములయందు దోషారోపణము చేయుట = ఈర్ష్య.

అభ్యసూయకుడు—సుగుణములయందు దోషారోపణముచేయువాడు.

అభ్యాకర్షణము—మల్లులు ద్వంద్వయోధ్యమున దండలు కొట్టుకొనుట,

అభ్యాసము—భోజనకాలమున
వచ్చిన యతిథి - తిథి, పర్వము ఉత్స
వము మొదలగువానియందు ద్రవ్యా
శతో వచ్చినవఁడు.

అభ్యాగరికము— కంటుంబ పోషణ
మునకై మిగల పాటుపడవాడు.

అభ్యాసాదనము— శస్త్రాదులచే
శత్రువును నిర్బంధింపగఁ జేయుట =
ముట్టడి.

అభ్యుత్థానము— ఆదరముచేఁ గాని,
గౌరవముచేఁగాని లేచియెదురువచ్చుట.

అభ్యుదితుఁడు— నూర్జ్యోదయ సమ
యమున నిద్రించువాడు.

అభ్యుద్గతుఁడు— గౌరవాగ్రము లేచి
యెదురు వచ్చినవాడు, ఉన్నతస్థితికి
వచ్చినవాడు.

అభ్యుపేతుఁడు— స్వామిని కాచుకొని
యుండు శేవకుఁడు.

అభ్యుత్థి (లిపా)కవము— ఆకాశమును
ఒకయునది = మిక్కిలి ఎత్తైనది.

అభ్యుక్తము— అభ్యము (మేఘము) లో
సమావేశమైన కర్ణముకలది = గనులలో
పట్టు ఒకకర్ణమును తెల్లనిలేకు.

అభ్యుపిశాచ (కుండు)ము— ఆకాశ
మున సూర్యాద్రిహమలకుఁబిశాచము
వలెభయముగలిగించువాడు రాహువు.

అభ్యుప్రప్నము— చా. మేఘ పుష్పము.

అభ్యుమాంగము— ఆకాశమున
నందెడు ఏనుగు = విరావతము.

అభ్యము— ఉదకమును భరించునది =
1. మేఘము, 2. ఆకాశము, 3. హరితి
కర్పూరము.

అభ్యమువల్లభము— అభ్యమువు
అనెడి ఆంజనేయొక్క భర్త = విరా
వతము.

అమంగలము— శుభప్రదముకానిది =
1. ఆముదపుచెట్టు, 2. ఆశుభము.

అమనస్కయోగము— బ్రహ్మధ్యా
నముచే మనస్సును లయింపజేయు
యోగవిశేషము.

అమనస్కుఁడు— కార్యాచరణమునకుఁ
జాలినట్టి మనోదాహ్యము లేనివాడు,
విషయాంతరమునందు నిల్చిన మనస్సు
కలవాడు, మనోవ్యాపారకూష్యుఁడు
(యోగి), మఁసు లేనివాడు (పర
మాత్మ).

అమరంమన్యుఁడు— తాను జీవుఁడని
తలంచువాడు.

అమరకము— ప్రతి సంవత్సరమును
గొంత కిస్తు ఇవ్వవలసినదిగా నేర్పాటు
చెసికొని, భూమిని దున్నుకొనుచున్న
ము ఈనామదారు వ్యవసాయదారుని
వశము చేయుట.

అమరగురువు (ఁడు)— జీవతల యుపా
ధ్యాయుఁడు = బృహస్పతి.

అమరతెటిని— జీవలోకము నందలి
నది = మందాకిని.

అమరతరువు— కోకిన కోకిలనిచ్చెడి
జీవతల వృక్షము = కల్పవృక్షము.

అమరద్విజుడు—దేవుని త్యజును
బూజించెను బాహులుడు = పూజారి.

అమరనాయకుడు—దేవతలకు
బ్రతువు = ఇంద్రుడు.

అమరప్రభువు—అమర నాయకుడు.

అమరరత్నము—దేవతల కోర్కెలు
తీర్చుమణి = చింతామణి.

అమరలోకము—దేవతల నివసించెను
లోకము = స్వర్గము.

అమరసింహుడు—దేవతలలో
శ్రేష్ఠుడు = ఇంద్రుడు.

అమరావగ—చూ. అమరతడిని.

అమరాలయము—అమరుల (దేవతల)
కు నివాసస్థానమైనది = ఇంద్రుని
స్వర్గము.

అమరావతి—అమరులు (దేవతలు)
నివసించియుండుపట్టణము = ఇంద్రుని
రాజధాని

అమరుడు—మరణించినవాడు =
వేదపు.

అమర్త్యుడు—మృతి నొందువాడు,
మర్త్యుడు, మర్త్యుడు కానివాడు
(మరణించనివాడు), అమర్త్యుడు =
వేదపు.

అమర్షణుడు—1. కోపము కల
వాడు, 2. ఓర్వలేనివాడు.

అమర్షహాసము—హృదయమునందలి
కోపమునుదాచి, పైకి నవ్వి నవ్వు.

అమాత్యుడు—మంత్రము (అలోచన
నకు)తో గూడి యుండువాడు =
మంత్రి.

అమానషము—1. మనస్సుని శక్తికి
మోళిపడి, 2. మనస్సుకృతము కానిది.

అమావాస్య—కూడియున్న సూర్య
చంద్రుల కాలది = 30 వ తిథి.

అముక్తహస్తాడు—1. పిడికిలి పట్టు
విడువనివాడు, 2. మితముగా వ్యయము
చేయువాడు.

అముష్యాయణుడు—1. శత్రుల
ముఠ బుట్టినవాడు 2. ప్రసిద్ధి కెక్కిన
గోత్రముగల తండ్రికొడుకు.

అమృతకరు(కిరణు)డు—అమృత
మయమైన కిరణములు కలవాడు =
చంద్రుడు

అమృతశుడు—క్షీరసాగర మథన
ముఠ బుట్టిన అమృతమును త్రాగిన
వాడు = వేదపు.

అమృతము—1. మరణమును బొందిం
పనిది, 2. క్షీరసముద్ర మథనమున
బుట్టినది - సుధ. (దీనియందు మరణము
లేదు = మోక్షము.)

అమృతసూతి—క్షీరసాగరమున
(అమృతము = ఉదకము) బుట్టిన
వాడు = చంద్రుడు.

అమృతహస్తము—కోగి యొక్క
చెలివాడిని పరీక్షింపగనే ఆహ్వానము

కలుగునట్లు చేసిడి వైద్యుని యోగ
హస్తము.

అమృతాంధసుండు—అమృత మన్న
ముగా గలవాడు = వేదపు.

అమృతాంశుండు (పు)—అమృత
ముములైన కిరణములు కలవాడు =
చంద్రుండు.

అమృతాశనండు—చూ. అమృతాం
ధసుండు.

అమృతాహరణుండు—అమృతమును
హరించినవాడు = (గరుత్మంతుండు.
గరుత్మంతుండు తనయొక్క మాతృ
సేవా నివృత్త్యర్థము నాగులకు అమృతి
భాండము నిచ్చుట కొదంబడి దెవ
లోకమునుండి యమృతభాండమును
బలాత్కారముగా గొని వచ్చెనని
పురాణప్రసిద్ధి.)

అమృతుండు—చావు లేని వాడు =
వేదపు, ధన్వంతరి మొ.

అమృతేశయుండు—జగత్సృజయ కాల
మున నీటిపై కయనించువాడు =
విష్ణువు.

అమేధసుండు—మేధస్సు (బుద్ధి) లేని
వాడు = మూర్ఖుండు.

అమేధ్యము—అపరిశుద్ధమైనది = పురి
షము.

అమైధనుండు—మిథునకర్మలేనివాడు
= బ్రహ్మచారి, సన్యాసి.

అమ్మవేటునేల—బాణము పడునంత
దూరముగల భూమి.

అమ్మఫలము—పుల్లనిపండు = చింత
పండు.

అమ్మ(శాకము)వృక్షము—పుల్ల ని
పండు (ఆకులు) గల చెట్టు = చింత.

అయధార్థవర్ణుండు—కృత్రిమ మైన
వేషమును ధరించి చరించువాడు =
వేసువాడు.

అయనము—నూ ర్యుని దక్షిణోత్తర
దిశల గమనకాల పరిమితి.

అయస్కాంతము—ఇ సు ము నాక
ర్షించునది = నూదంటుతాయి.

అయస్కారుండు—ఇ సు ప పనిచేయు
వాడు = కమ్మరి.

అయ్యాజ్యసంయోజ్యము—యజ్ఞము
చేయుట కర్తవ్య లేనివానిచే యజ్ఞము
చేయించుట.

అయిదుకైదువులజంత—చూ. పంచ
బాణుండు.

అయిదు మోముల వేలుపు—

(ఆరపది మోముల వేలుపు) 1. ఈశాన
ము, 2. తక్కురుమము, 3. వాసుదేవము,
4. సద్యోజాతము, 5. ఆఘోరము అను
విదు ముఖములు కలవాడు = శివుండు.

అయిదువ—5 వన్నెలు గలది = పుణ్య
స్థ్రీ (మంగళనూత్రము, పసుపు, కుంకు
మము, గాజులు, చెవ్వాకు.)

అయు (గ) (గృ) నేత్రుండు—చేసి,
3 కన్నులు కలవాడు = శివుండు.

అయు (గబ్బాణుడు) గళరుడు — చేసి

(1. ఆరవిందము 2. ఆశోకము 3. చూ
- తము 4. నవమలిక 5. నీలార్యము
1. ఉన్నాదన 2. తాపన 3. శోషణ
4. స్తంభన 5. సమ్మోహనము) సంఖ్య
గల బాణముల కలవాడు, మన్మథుడు.

అయుగసప్తి — చేసి (7) సంఖ్యగల
గుణములు రథవాహనములు గల గల
వాడు = నూర్గుడు.

అయుగార్చి — చేసి (1. కార్తి 2. కరారి
3. విష్ణులింగి 4. సూక్ష్మవర్ణ 5. విశ్వ
రుచి 6. లోహిత 7. మనోజవ) సంఖ్య
గల (బ్రాహ్మరూపములగు) కరణరూప
ములగు నాల్గులు కలవాడు = ఆర్చి.

అయుగ్మ (చృద్) పర్ణము — చేసి సంఖ్య
గల యాకులగుది = ఏడాదుల
(పాన్న) యరణి.

అయుగ్మవాహుడు — చూ, అయుగ
సప్తి.

అయోగవి — 1. కూర్చున్నవైశ్యస్త్రీ
యందు బుట్టిన యాడుది, 2. అయో
గవుని భార్య.

అయోగవుడు — కూర్చున్నవైశ్య
స్త్రీయందు బుట్టినవాడు.

అయోగము — ఇ ను ప కట్టుగాని,
పాన్నగాని చేసినది = శోకభి.

అయోధ్య-యోధులకు జయింపశక్యమ
కానిది = శోకచేతపురాజధాని.

అయోనిజ — గర్భమువలన బుట్టినది =
సీత మొ.

(17)

అయోనిజుడు — గర్భమువలన బుట్టిన
వాడు = 1. శివుడు 2. విష్ణువు.

అయోముఖము — ఇ ను ప (మొగ)
మొగము గలది = బాణము.

అయోగిము — వ్యుత్పత్తి లేనిది =
రూఢము. (పదము.)

అరంగముము — పేగుముగాఁబోవుది =
బాణము.

అరణము — కల్లనము, గమరైతము
వివాహకాలమున నీయఁబడు ధనము.

అరణి — ఆర్చి పుట్టించుటకుఁ గావ్యంత
రముచే మిథింప యోగ్యమైనదాదావు.

అరణిసుతుడు — అరణియొక్క కుమారుడు = శుకుడు, (ఘృతాచియనునప్ప
రసమజ్ఞానుడు ఎరణిని మిథింపఁగా
వ్యాసనకు లేతప్పు ఫలనమై అరణి
పైబడి, ముందుండి సద్యఃకాలముననే
శుకుడు పుట్టెనని పురాణప్రసిద్ధి) ఆర్చి.

అరణ్యచంద్రిక — ప్రయోజనకూల్యమై
యడవియందు కాచిన వెన్నెల.

అరణ్య(జ్యే)చరము — అరణ్యమునందు
సంచరించునది = శోకతి మొ.

అరమెయిజోటివాడు — సగముస్త్రీ
శరీరమును, సగము పురుషశరీరమును
గలవాడు = అర్ధనారీశ్వరుడు.

అరవిందబాంధవుడు — పద్మములకు
జాట్టమైనవాడు = నూర్గుడు.

అరవిందమిత్రుడు — పద్మములకు
స్నేహితుడైనవాడు = నూర్గుడు.

అరవిందము—శేసరమును బొంది
యందునది = తామరపువ్వు.

అరవిందపదుడు—పద్మము గృహ
ముగాఁ గలవాడు = బ్రహ్మ.

అరవిందసూతి—విష్ణుని నాభికమల
మునఁ బుట్టినవాడు = బ్రహ్మ.

అరవిందేక్షణుడు) దాక్షుడు—
పద్మములవంటి శేత్రములు కలవాడు
= విష్ణువు.

అరవిందాసనుడు—విష్ణుని నాభికమ
లము మీరముగాగలవాడు = బ్రహ్మ.

అరవిందిని—తామరతీగ, తామరల
గుంపు, పద్మములుకలది = సరస్సు.

అరాజకము—రాజులేని దేశము.

అరాలి—సంహరించువాడు = శత్రువు.

అరిందముడు—కామాద్యరిషడ్వర్గ
మునుగొలుచువాడు = శివుడు, శత్రు
వును అణచువాడు.

అరిగాపు—శత్రువులు రాకుండఁ జెట్టిన
కావలి.

అరిత్రగాధము—తెడ్డనకుఁ దగులు
నంత మెరకగలది = లోఁతులేని నీరు.

అరిష్టము—మంత్రాదులచే రక్షింపఁ
బడి పిశాచులచే బాధింపఁబడని
బాలకాదులుగలది = పురుటిల్లు, రిష్టము
(పుభము) కానిది = అశుభము.

అరిష్టసూదనుడు—కాకాసురుని
భంజించినవాడు = శ్రీరాముడు,

అశుభమునుబోఁగొట్టువాడు = విష్ణువు.
(కాకాసురుడు దండకారణ్యమున ను
న్నశీతయొక్క స్థనమును ఫలభ్రాంతిచే
బాదుకఁగా భార్యకుఁ గలిగించినయాప
దకు శ్రీరాముడు కోపించి వానిపైఁ
దృణమును మంత్రించినదలెను. అస్త్ర
మువెంబడింపఁగా కాకాసురుడు ము
ల్లోకములను బరువిడిచి బ్రహ్మాదిదేవతలను
శరణుఁగోరి వర్గర్థము కాఁగాఁదిరిగించి
శ్రీరామునే శరణుపొందెను. శ్రీరా
ముని యనుగ్రహమున నా యస్త్రము
వానిప్రాణములు తీయక యొకనేత్ర
మును గ్రహించి తుమించెనని పురాణ
ప్రసిద్ధి.)

అరుణలోచనము—ఎఱ్ఱని కన్నులు
గలది = సావరము.

అరుణసారథి—అరుణుడు సారథిగాఁ
గలవాడు = నూర్గుడు.

అరుణాల్పజ—నూర్గుని కుమార్తె =
1. యమున, 2. తపతి.

అరుణాల్పజుడు—నూర్గుని కుమార్
తుడు = 1. శని, 2. సావరి మనువు, 3.
యముడు, 4. జటాయువు, 5. కర్ణుడు,
6. సుగ్రీవుడు, 7. అశ్వినీదేవతలు.

అరుణానుజుడు—అరుణుని (అనూ
రుడు) తమ్ముడు = గరుత్మాంతుడు.

అరుణాభుడు—అనూరుని కాంఠిక పి
కాంతిగలవాడు = శివుడు.

అరుణార్చి—ఎఱ్ఱని కాంతిగలవాడు =
నూర్గుడు.

అరుణావరజాడు—అ నూ రు న కుఁ
దిన్ముటఁ బట్టినవాడు = గరుడుడు.

అరుణుడు—ఎఱ్ఱనివాడు = 1. నూర్యుఁ
డు, 2. అనూరుడు.

అరుణోదయము—నూ ర్య సా ర థి
యగు అనూరుని నూర్య దిగ్దర్శనము,
నూర్యోదయము నకుఁబూర్వము నాలు
గదియలకొలము.

అరూషుడు—దేరి చేతను గప్పబడని
వాడు = నూర్యుడు.

అర్క-కాంత—నూ ర్యు ని భార్య =
1. సంజ్ఞాదేవి, 2. ఛాయాదేవి
(ప్రాగ్ధాతిరుగుడు).

అర్క-తనయ—అరుణాశ్మజ.

అర్క-(తనయుడు)జాడు—నూర్యుని
కుమారుడు = శని, కర్ణుడు, సుగ్రీ
వుడు, సావర్తి మనువు, యముడు,
జటాయువు, ఆస్థినీదేవతలు.

అర్క-పర్ణము—నూర్యునివలె వేడిమి
గల యాకులు గలది = జిల్లేడుచెట్టు.

అర్క-ప్రియ—నూర్యుని భార్య =
1. సంజ్ఞాదేవి, 2. ఛాయాదేవి.

అర్క-బంధువు—నూర్యునకు జాట్లము
= తామర, గొతముమని, బద్ధుడు.

అర్క-వివాహము—జిల్లేడు చెట్టును
కన్యకగాఁ గొని పెండ్లియాడుట =
మూఁడవభార్యను పెండ్లాడుటకుఁ
బూర్వము విహితము. దీనిచే మూఁడవ
భార్య నాల్గవది యగును.

అర్క-వ్రతము—1. మా ఘ ణ కు ధ్ధ
సప్తమి మొదలగు దినములందు నూర్య
ప్రీతి కై చేయు వ్రతవిశేషము,
2. నూర్యుడు మెల్లమెల్లగా జలములు
గ్రహించునట్లు రాజా ప్రజలకు నొప్పి
లేకుండ పన్నుపుచ్చుకొను నియమము.

అర్కేందుసంగమము—నూ ర్య
చంద్రుల సమావేశము = అమావాస్య.

అర్కప్రదానము—త్రి స ం ధ్య ల
యందును నూర్యున ద్దేశించి బ్రాహ్మ
ణులచే సభక్తిముగా నీలగు నర్ఘ్య
దకము.

అర్కము—(అర్కము = పూజా పూజార్థ
ముపయోగించెడు పుష్పాదికము.

అర్చకత్వము—భావంతునకు నిత్య
మును జేయు పూజాదికము.

అర్చిష్కంతుడు—కాంతికలవాడు =
1. అగ్ని, 2. నూర్యుడు, 3. విష్ణువు.

అర్జునధ్వజాడు—అర్జునుని రథమునకు
జండామైనవాడు = ఆంజనేయుడు.

అర్ణోదము—నీటి నిచ్చునది = మబ్బు.

అర్ణోరాశి—ఉదకములకు సమాన
మైనది = సమద్రము.

అర్ధచంద్రము—స. అర్ధ చంద్రుని
యాకారము కలది = 1. అర్ధచంద్ర
ముఖముగల బాణము, 2. సఖత్వము
3. అభినయనాస్తవిశేషము.

అర్థరథుడు—ఒక్క విలుకొనితో
నిలిచి పోరలేని యోధుడు.

అర్థచంద్రకము } నెమలిపురిలోని
(అర్ధేందువు) } యధాచంద్రాకార
మగు చిహ్నము.

అర్థజరతి—సగము ముడుసలియు సగము
పడుచుదియునగు స్త్రీ ప్రేమ
స్తనములు నల్లని వెండ్రుకలు గలది.

అర్థతూరము—యథార్థభము నందలి
భేర్యాది వాద్యధ్వని.

అర్థదూషణము—సప్తకృష్ణసములలో
నొకటియగు ధనమును బాడుచేయుట.

అర్థనారీశ్వరుడు—సగము స్త్రీయు,
సగము పురుషుడు నైనవాడు =
సాంబివుడు.

అర్థ(పతి)పుడు—ద్రవ్యమును పా
లించువాడు = కుబేరుడు, రాజు

అర్థము—అర్థింపఁ (కోర) బడనది =
ధనము

అర్థవాదము-1 విధినిషేధవాక్యములన
బలపఱచి బోధించుటకై నిందారూప
ముగాఁగాని స్తుతిరూపముగాఁగాని
చేసేడు వివరణము, 2 నిందాస్తుతు
లలో నొకటి ప్రయోజనముగాఁగల
రొకవాక్యము.

అర్థవేదము—సవరత్నముల జన్మస్థాన
ములు, జాతులు, గ్రహములు, వీని
దోషము తెలింగించుచు దత్తద్రవ్య

ధారణమునఁ గలుగు శుభాశుభఫలము
లను చెలుపునది = ఉపయోగార్థము

అర్థసీరి—పంటలోఁ బాలుగలవాడు =
పాలికాపు.

అర్థహరణము—దండునివలన ధన
మును దండువుగొనట = దండభేదము.

అరాలంకారము—అర్థము ప్రధాన
ముగాఁగలిగి కావ్యోభాసనకమయిన
యొపమాదికము.

అర్థికుడు—బ్రాహ్మణునకు వివాహిత
యగు వైశ్యస్త్రీయందుబుట్టి సంస్క
రింపఁబడినవాడు రాజులను మే
ల్కాలుపుట భోజనాద్యవసరములను
చెలుపుట మున్నగు నవసర కార్యము
లందు నియుక్తుడయిన స్తుతిపాత
కుడు.

అర్థరథుడు—1. ఆతిరథ మహారథ
సమరథులకంటె దక్కువ, 2. ఒక్క
విలుకొనితో సరిగా నిలిచి పోరలేని
యోధుడు.

అర్థహారము 54 లేక 64 పేటలుగల
కంఠహారము

అర్థోదయము—1. సూర్యుని మొక్క
గాని, చంద్రునియొక్క గాని మండ
లము సగముదయించుట, 2. పుష్య
మాఘమాసములలో ఆయావాస్యయు
ఆదివారము, శ్రవణక్షత్రము వ్యతి
పాతయోగమును గలిసిన యోగము.

అర్యాణి—(అర్య) అర్యుని (కోమః)
భార్య = వైశ్యస్త్రీ.

అర్థోఽస్మిము-మూలవ్యాధిని బోగొట్టు
నది = 1 కంద 2. నల్లజీడి 8 తక్రము
4 మీఁగడ పెరుగు

అర్థోహితము-మూలవ్యాధిని గుదుర్చు
నది = నల్లజీడి

అలంకరిష్ఠుఁడు-అలంకరించుకొను
స్వభావము గలవాఁడు

అలంకారము-శరీరమునకుఁగాని కావ్య
మునకుఁగాని శోభకలుగఁజేయునది.

అలంఘ్యము-దాటుటకు శక్తియు
కానిది

అలంపురుషీణుఁడు-ఇతరునితోఁ బో
నముఁడు = ప్రతిమల్లుఁడు

అలక-తామండుచోటు నలంకరించునది
= కుపేరుని రాజధాని

అలకలు-అలంకరింపఁ బడునది =
ముంగురులు.

అలగర్ద-విషముగల యొక పెద్దజలగ

అలరుబో(ణి)డి-పుష్పమువలె నుక
మార శరీరముగల స్త్రీ

అలరువిలుకాఁ(ల్లా)డు-ఆరవిందము
మొదలుగాఁగల పుష్పములు బా
ములుగాఁగల విల్లుకలవాఁడు =
మన్మథుఁడు.

అలరువిలుకానియన్న-పూవ్విడగ
మన్మథునకు అన్నయైనవాడు = బ్రహ్
దేవుఁడు (విష్ణువునకు లక్ష్మీయంగ
మన్మథుఁడు జనింపక పూర్వమే సాక్షి

కమలమునందు బ్రహ్మపుట్టుటచే అన్న
యయ్యెను)

అలరువిలుతుఁ(ల్లు)డు-చూ. అలరు
విలుకాఁడు.

అలర్క-ము-కఱచునను భయమువలన
నడ్డగింపఁబడునది = ఔషధప్రయో
గమువలన పిచ్చిపట్టినకుక్క.

అలి(లి)దము-తలవాకిలి ప్రక్కనుండు
గృహము, వాకిటికి వెలుపలనున్న
నొచ్చదరపుచోటు.

అలిప్రియము-తుమ్మెదలకు మిగుల
నిచ్చమైనది = ఎఱ్ఱగల్లవ

అలివేణి-తుమ్మెదలవలె నల్లనిరంగుల
వేణి (సర్పాకారముగా నల్లిన జడ)
గలది = స్త్రీ

అలకృమాసము-విధక్తిలోపములేని
సమాసము (మధ్యేమార్గము)

అలౌకికసన్నికర్తము-లోకసిద్ధముకాని
ప్రత్యక్షజ్ఞానమును గలిగించు లోక
సంబంధము.

అలౌకికుఁడు-లోకసంబంధము లేని
వాడు = లోక వ్యవహార జ్ఞాన
హీనుఁడు.

అల్పంపచుఁడు-కొంచెముగా వండ
కొనువాడు = పిసినిగొట్టు.

అల్పరసపు-అల్పశరీరముగలవాడు =
అలిపిరి

అల్పప్రాణము-ఉచ్చారణమున అల్ప
ప్రాణవాయు - వ్యాపారముగలది =

అంతస్థములు, అనునాపికములు,
పరుష సరళములు మతాంతరమున
ప్రసాద్యున్నవి.

అల్పసరస్సు— చిన్న చెరువు = గుంట.

అల్పాయువు— తక్కువ యాయుర్దా
యము కలది = పాట్టెలు.

అల్లె(ల్లియ)ము— వివాహసంతకము
అల్లుని కిరిచి యత్తవారింటఁ బెట్టెడు
విందు.

అవకీర్తి— పరశ్రీ సంగమాదికముచే
సఠించిన ప్రకమకల బ్రహ్మచారి.

అవగఘడు— ప్రాతస్నానము చేసిన
వాడు.

అవటకచ్చము— బాటియ లోని
తాళేటవలె లోకానభవము లేనివా
నిని చెల్లుట కుపయుక్తముగు పదము.

అవ(నాటుడు)టిటుడు— చప్పిడి
ముక్కుకలవాడు.

అవడీనము— పక్షి క్రిందికిఁ బరుగెత్తు
గమనవిశేషము.

అవతంసము— అలంకారార్థము చెవులకుఁ
బెట్టుకొను పువ్వులసాములు.

అవతారము— దేవతలు మనుష్యాదులై
పుట్టినప్పుడు ధరించిన రూపము.

అవతారిక— గ్రంథాదిని రచింపఁబడు
తరుత్పత్తివిషయిక కవికృత ప్రస్తా
వము.

అవధానము— మనస్సు ఇతరవిషయముల
నుండి మరలి యొక విషయమునందు
నిలిచియుండుట = ఏకాగ్రత

అవధాని-1. మనోయోగము కలవాడు,
?. వేదము బాగుగాఁ జదివినవాడు.

అవధాయకుఁడు— అవధానము చేయు
వాడు, ఏకవిషయముననే మనస్సు
నిల్పివాడు.

అవధూనుఁడు— భార్య లేనివాడు.

అవధూ(త)తుఁడు— కేవల బ్రహ్మజ్ఞాన
పరుడై వర్ణాశ్రమాదులను బరిహ
రించిన సన్న్యాసి.

అవధూపితము— ధూపద్రవ్యములచే
ఁగిమలింపఁజేయ బడినది.

అవని—స. 1. ప్రజలను రక్షించునది,

2. రాజుచే రక్షింపఁబడునది = భూమి

అవని(సి)ధరము, అవని(సి)ధ్రము—

భూమిని ధరించునది = పర్వతము

అవని(సి)పతి } భూమికే బ్రభువు
అవని(సి)పాలుఁడు } = రాజు

అవని(సి)రుహము— భూమియందుఁ
బుట్టునది = చెట్టు.

అవనేదనము— శ్రాద్ధమునఁ విండవాన
మానకై కుశలుపజచి వానినిజలముతోఁ
దడపుట యను సంస్కారము

అవసాతము— ఏనుఁగును బట్టుటకై శ్రవ్య,
వీరద లేరికైన కజ్జలను, కంపలను
ఁలుచుగాఁ గప్పి యాపైరి కొంచెము
మట్టిపోసి నేలమట్టముగాఁ జేసినఫలము.

అవబోధకుఁడు— మేలుకొలుపువాఁడు—
మూర్ఖుఁడు, రాజులను మేలుకొలుపు
మునిపాఠకుఁడు, గురువు.

అవబృథము— దీక్షావ్రతమును నిర్వహింపజేయునది, యజ్ఞాంత మందు న్యూనాతి క్తవోషపరిహారము చేయఁబడు కర్మము.

అవభ్రటుఁడు— అనబ్రటుఁడు.

అవమము— మూఁడు తిథులు గూడిన దినము అథమము.

అవరజ— ఒకరి తరువాతఁ బుట్టినది, తోఁబుట్టువు, చెల్లెలు, కూడ్రస్త్రీ.

అవరజుఁడు— వెనుకఁబుట్టినవాఁడు = తమ్ముఁడు, కూడ్రుఁడు.

అవరవర్ణుఁడు— అథమమైనవర్ణము గల వాఁడు = కూడ్రుఁడు.

అవరోధనము— రాజస్త్రీలున్న కారణమున నిరోధింపఁబడుభవనము = అంతఃపురము.

అవరోధికుఁడు— అంతఃపురమునందలి కావలివాఁడు = కంచుకి.

అవలేహము— నాకితినఁదగిన యాషఢాదికము = లేహ్యము మొ.

అవశకునము— ప్రయాణీకుల భావి కార్యప్రాప్తికి అశుభ సూచకమైన గుఱుకు.

అవశీనము— చలి మొదలగువానిచే ముడుమకొని పోవునది = శరీరము.

అవసరనైవేద్యము— తన కుపకారము చేయునిమిత్తము ఇతరుల కిచ్చుటకాదు, మహానైవేద్యము సిద్ధముకాని

యపుడు ముందుగ నిచ్చు గుఱాదిక నైవేద్యము.

అవస్కందము— నిద్రాసమయములందు శత్రువులనైఁ బడుట.

అవస్కంది— పరకాంతలనుగాని, శత్రువులనుగాని హరాత్తు గాఁ జైఁబడి చెఱచువాఁడు.

అవహిత— గారవ కాటిల్యాదులచేఁ జేయు హర్షాదుల మఱుగుపాటు.

అవాక్సుష్మి— అభోముఖములగు పుష్పములు గలది = 1. పెద్దసదాప, 2. బ్రహ్మదండి.

అవాజ్ఞానసగోచరము— వాక్కునకును మనస్సునకును గోచరముకానిది, చెప్పను దలంపను శక్యముకానిది.

అవాచి— అపరాధకాలముననూర్పుఁడు పొందు దిక్కు, దక్షిణాయనమున నూర్పుఁడుదయించుదిశ = పడమర.

అవాచీనము— దక్షిణదిక్కునందుఁ బుట్టినది, తలక్రిందైనది.

అవారపారము— చూ. పారావారము.

అవావటుఁడు— స్త్రీకి సవర్ణుడగు ద్వితీయపురుషునివలనఁ బుట్టినవాఁడు.

అవాసుఁడు— వస్త్రమును ధరింపని వాఁడు = దిగంబరి.

అవిం(ద)దువు— చనిపోవుచున్న విద్వలు గల స్త్రీ.

అవికటోరణము— రాజావళుఁ గప్పముగా మందనుండి యీఁదగిన గొఱె.

అవిద్య—విద్యకు విరోధి = అజ్ఞానము.

అవిముక్తేశ్వరుడు—అవిముక్తమను కాశీత్రైమండలి ప్రభువు = కాశీ విశ్వేశ్వరుడు.

అవియోగవ్రతము—వైధవ్యము కలుగకుండుటకై మార్గశిర్ష శుక్ల తృతీయ యందు శ్రీమద్ గావించువ్రతము.

అవివేచకుడు—కార్యాకార్య విమర్శన జ్ఞానము లేనివాడు.

అవిశ్వాస—ఈతరును, ఈతరును నడుమ విగుల ఎడమగుల యావు

అవిషము—పములేనిది = స్వర్గము సముద్రము.

అవీది—తరంగములు లేనిది నరకము.

అవీర—మగడును, విడ్డలును లేని శ్రీ.

అవైదికుడు—వేదోక్త కర్మములు చేయనివాడు.

అవ్యక్తము—1 సుప్తము కానిది, 2. రూపాదులు లేకపోవుటచే జన్మ రాదులకు గ్రాహ్యము కానిది, జగత్కారణమగు ప్రధానము = మూల ప్రకృతి, అజ్ఞానము, నూత్నశరీరము, సుషుప్త్యస్థ, విరాకార బ్రహ్మము, పరబ్రహ్మము.

అవ్యక్తుడు—రూపాదులు లేకపోవుటచే జన్మరాదులకు గ్రాహ్యము కానివాడు = విష్ణువు, శివుడు, మన్మథుడు మూఁగుడు.

అవ్యయము—నశించనివాడు = విష్ణువు, శివుడు, ము. పరబ్రహ్మము.

అవ్యాకృతము—నామరూపములచే సుప్తపరుపఁబడనిది వేదాంత ప్రకటము కాకుండా బీజరూపమున జగత్కారణమైయున్న అజ్ఞానము

అవ్యాఘ్రము—వ్యాప్తిలేనిది (నిష్పండు చోట పొగయుండునను నియమము లేదు కాలిన యింకగుండునందు నిష్పన్నను పొగలేదు, కనుక నిష్ప పొగకు అవ్యాఘ్రము)

అవ్యాఘ్రవృత్తి—1 స్వాధికరణము సంపూర్ణతవుండనిది = ఘటాదికము (ఘటాదికము స్వాధికరణమగు గృహమున కర్వత్ర వ్యాపించి యుండదు) 2 స్వాధికరణమున నెల్లప్పుడును వ్యాపించియుండనిది = రాగజ్యేషాదికము స్వాధికరణమగు హృదయమున నెల్లప్పుడును యుండదు. కనుక రాగజ్యేషాదికము అవ్యాఘ్రవృత్తి

అవ్యుత్పన్నుడు—వ్యుత్పత్తి జ్ఞానము (పాండిత్యము) లేనివాడు

అశకుంభి—జలముమీదఁ బుట్టి స్వల్ప కాలముననే జలమంతయు వ్యాపించు నట్టి తృణవికేషము = కుంభిక.

అశేని—స. మల్లోకములను భుజింప నమర్థమైనది = 1. వజ్రాయుధము, 2. పిడుగు.

అశబ్దవాది—అశబ్దము = ప్రధానము, ప్రధానము జగత్కారణమని వాదించు వాడు = పాంఖ్యుడు.

అశరీరవాణి—శరీరకాకృతి చూపకయే
అకాశమునఁ బుట్టెడు పలుకులధ్వని

అశీశ్వ—శిశువులులేనిది = గొడ్డాయి.

అశీతాంశుఁడు—చల్లనిది కాని కిరణ
ములు కలవాఁడు = సూర్యుఁడు

అశీతికుఁడు—ఎనుబది యేండ్లవయసు
కలవాఁడు.

అశీతిద్వయము—ఎనుదిరెండు పన్ను
ములు గల వేదభాగము.

అశ్రవణము—చెవులులేనిది = పాము.

అశ్వత్థము—అశ్వరూపమును ఆగ్నిని
ధరించుచుండునది = రావి అశ్వశబ్ద
మున కిక్కడ లేజనునియే అర్థము.

అశోకము—శోకనాశకర వృక్షము.

అశోకుఁడు—భక్తుల శోకములను
సంపదజేయువాఁడు, విచారము లేని
వాఁడు = విష్ణువు.

అశౌచసంకరము—అశౌచమధ్యమున
మఱియొకయాశౌచము వచ్చుట.

అశ్మకట్టకుఁడు—తాళిపోఁ జూర్చుము
చేసి కొని యపకృత పదార్థములను
దీక్షవాఁడు = వానప్రస్థుఁడు, తాలను
నులచువాఁడు.

అశ్మగర్భము—తాళి యుత్పత్తి
స్థానముగాఁ గలది = పచ్చ

అశ్మజతువు—తాళినుండి లక్కవలె
వచ్చెడు పొరము = సిలాజిత్తు.

అశ్మజము—తాళినుండి పుట్టినది =
సిలాజిత్తు ఇనుము

అశ్మదారణము—తాలను జెక్కెడు
సాధనము = ఉలి

అశ్మభాలము—వస్తువులను జూర్చుము
చేయు లోహపాత్ర విశేషము =
అమాందస్తా

అశ్మసారము—తాలనుండి తీయఁబడు
సారము = ఇనుము సిలాజిత్తు

అశ్రీకము—సంపదను హరింపజేయు
నది.

అశ్రీకు (లు)ఁడు—సంపద శోభ లేని
వాఁడు = దరిద్రుఁడు.

అశ్రుతము—వేద సమ్మతము కానిది
విననిది.

అశ్లేలము—ఒప్పిదము కానిది = పామర
జనవాక్కు.

అశ్వఖరజము—గట్టునునకును గాడిద
కును బుట్టినది = కంచరగాడిద.

అశ్వతీర్థము—గంగాతీరమునఁ గన్పా
కుఁజ్జనగర్హప్రాంతమున నన్న తీర్థవిశే
షము. (గాధి తనకుమార్తెయగు సత్య
వతిని ఋచీకుసుక బెండిచేయునపుడు
ఒక చెవి నలుపున శరీరము తెలుపును
గల వేయిగుఱములను గోరెను. అవి
తలఁచినపుడే వచ్చునని ఋచీకుఁడు
చెప్పెను. గాది గట్టుములను దలఁచు
కొనఁగా గన్పాకుబ్జసమీపమునుండి
వచ్చెను. ఆకారణమున స్వాప్రదేశ
మున కావేరు సార్థకమయ్యెను.)

అశ్వత్థకము - అశ్వత్థవృక్షము(రావి)లు
ఫలించు కాలమునఁ దీర్చదగిన
బుణము.

అశ్వత్థామ— జననకాలమున గుఱ్ఱము
వలె ధ్వనించిన ద్రోణాచార్యుని
పుత్రుడు. (వివ్రాతమైన మువడించు
చున్న కృపినిజాముటవలన ఈశ్వరుని
వీర్యము స్థలన మయ్యెను. కృపి
యామహత్తరమైన వీర్యమును వ్యర్థము
చేయరాదని గుఱ్ఱమునకుఁ బెట్టఁగా
దానికిఁ బుట్టెనని పురాణప్రసిద్ధి.)

అశ్వ (బంధుడు) పాలుడు —
గుఱ్ఱమును గాపాడెడు భృత్యుడు.

అశ్వబడబము— అడు, మగ గుఱ్ఱముల
యొక్క సమాహము.

అశ్వమహిషిక— గుఱ్ఱమునకును, దున్న
పోతునకును గల స్వాభావికవైరము.

అశ్వముఖుడు— గుఱ్ఱము యొక్క
ముఖమువంటి ముఖము గలవాడు =
కిన్నరుడు.

అశ్వమేధము— గుఱ్ఱమును బలిపశువుగాఁ
జేసి పాచ్యభాముడు చేయుయాగము.

అశ్వమేధీయము— అశ్వమేధయాగ
మున కుపయోగించు నియమితలక్షణ
ములుగల గుఱ్ఱము.

అశ్వవిదుడు— అశ్వహృదయ మను
విద్య నెఱిగిన వాడు = నలసార్వ
భాముడు.

అశ్వకౌశ్రము— అశ్వలక్షణాదిక
మును చెబుపు కౌశ్రము.

అశ్వస్పృగాలిక— గుఱ్ఱమునకును, నక్క
కును గల స్వాభావికవైరము.

అశ్వస్తను(నికు)డు— శేపటికిఁ
గావలసిన పదార్థమును జాగ్రత్తపెట్టు
కొననివాడు.

అశ్వహృదము— గుఱ్ఱము యొక్క
మనోగత భావమును చెబుపు విద్యా
విశేషము.

అశ్వీ— వ్యవభజాతి పురుషునియందు దిష్టము
గల స్త్రీజాతి విశేషము, గుఱ్ఱములు
కలవాడు.

అశ్వీకము— గుఱ్ఱములచే లాగఁబడునది
= రథాదికము.

అశ్వీని— 1. గుఱ్ఱపుముట్టివంటి యాకా
రముగల నక్షత్రము. (దక్షుని కుమార్తె
యుఁ జంద్రుని భార్యయునని పురాణ
ప్రసిద్ధి) 2. బడబా (అడుగుఱ్ఱము)
రూపమును ధరించిన సూర్యపత్నియగు
సంజ్ఞాదేవి. (విశ్వకర్మ కూతురు)

అశ్వీనులు— అశ్వరూప ధారలగు
సూర్య సంజ్ఞలకుఁ బట్టినవారు =
స్వర్లోక వైద్యులు.

అశ్వీనము— గుఱ్ఱముచేత నొక దినము లోఁ
బోదగిన త్రోవ.

అషడక్షణము— అణుకన్నులకు గోచ
రింపనిది, ఇరువురికంటె నితరులెరుంగని
రహస్యము = 1. ఆలోచనము, 2.
మంత్రము లోనగునది.

అప్రగతికడు— ఎనిమిది గతి విశేష
ములు గలవాడు = రాజు (1. పన్ను

పుచ్చకొనుట, 2. నేవకులకువేతనాదిక
మిచ్చుట, 3. ప్రత్యక్షప్రత్యక్షకార్య
ములందు సమర్థులగు గూఢచారులను
నియోగించుట, 4. మంత్రి మున్నగు
వారిని దృష్టా దృష్టములగు దుష్ట
కార్యములనుండి మరలించుట, 5.
సందిగ్ధ కార్యములయందుఁ దన
యాజ్ఞచేఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట,
6. ప్రజల వ్యవహారములు జక్కఁ
జెట్టుట, 7. ఓడినవారినుండి కాస్త్రాస్త్ర
మయిన ధనమును సంగ్రహించుట, 8.
జనల పాపములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము
లను విధించుట.)

అష్టపది — జయదేవ కృతమయిన గీతగా
విందములోని 8 పాదములుగలగీతము.

అష్ట(పాదము)సాత్తు — 8 పాదములు
గలది = శరభమృగము, సాలెపురుగు.

అష్టమంగళము — మొగము, అ క,
కాలు, రొమ్ము, గొరిజలు 4. ఈయెని
మిది మాత్రము తెల్లగానుండుగుఱ్ఱము.
ఎనిమిదిమంగళవస్తువుల సముదాయము.
1. సింహము, 2. ఎద్దు, 3. ఏనుగు,
4. కలశము, 5. కృజనము, 6. వైజయంతి,
7. భేరి, 8. దీపము (అని కొందరు);
1. బ్రాహ్మణుడు, 2. గోవు, 3. ఆగ్ని,
4. బంగారు, 5. నేయి, 6. అదిత్యుఁ
డు, 7. జలము, 8. రాజు.

అష్టమకాలికుడు — స. ఏడుపూటలు
భుజింపక ఎనిమిదవపూట భుజించు
వాడు = ఒకవిధమగు వానప్రస్థుడు.

అష్టమూర్తి — పంచభూతములు (5)
సూర్యచంద్రులు (2) పురుషుడు (1)
మొత్తము 8 మూర్తులు తన స్వరూప
ముగాఁ గలవాడు = శివుడు.

అష్టవర్గము — పురుషుని శుభాశుభము
లను నూచించుగ్రహచక్రభేదము, ఎని
మిది ఆక్షరవర్గముల సముదాయము.
(అ, క, చ, ట, త, ప, య, స.)

అష్టశ్రవసుఁడు — ఎనిమిది చెవులు గల
వాడు = బ్రహ్మ.

అష్టాకపాలము — ఎనిమిది మృగ్యము
పాత్రలలో సంస్కరింపఁబడినది =
పురోడాశాదికము.

అష్టాక్షరి — ఎనిమిది ఆక్షరములతోఁ
(ఓమ్, స, మో, నా, రా, య, ణా,
య) గూడిన యొక మంత్రరాజము.

అష్టాంగము — ఎనిమిది అంగములు
గలది = 1. ప్రణామవిశేషము 2. యోగ
విశేషము 3. ఆయుర్వేదము 4. నూర్వ్యా
ర్థము 5. పూజావిధి 6. నెత్తపలక
7. న్యాయసభ మొ.

అష్టాగవము — ఎనిమిదియెడలచే లాఁగఁ
బడునది = శకటవిశేషము.

అష్టాత్ముడు — చూ. అష్టమూర్తి.

అష్టాధ్యాయి — 8 అధ్యాయములుగల
పాణినీయ సంస్కృతవ్యాకరణము.

అష్టాపదము — ఎనిమిది లోహము
లందుండినశిగలది = బంగారము, క్రుతి
పంక్తియందును ఎనిమిదేసి పంక్తులు
గలది, నెత్తపలక.

అష్టావక్రుడు — తల్లిగర్భముననుండియు
వేదాధ్యయన సందర్భమున వక్ర
ముగాఁ బలుకుచు జనకునిచే శపించఁ

బడి ఎనిమిదివంకరలుగల శరీరము
 తోఁబుట్టినవాడు = ఉద్దాలకశిష్యుఁ
 డగు ఏకపాదుని కొడుకు

అష్టావధానము—ఎనిమిదిభిన్నాభి
 ప్రాయముల నొక్కకాలమున వెలి
 బుచ్చు మేధాశక్తి.

అష్టావధాని—ఏకకాలమున రి అంశ
 ములయందు మనస్సు నిలుపఁ గల
 వాడు

అసంస్కృతము— వ్యాకరణాదులచే
 సంస్కరింపఁబడనిది = అపశబ్దము

అసంబద్ధప్రలాపము— పరస్పరాన్వ
 యసౌఖ్యమైన అప్రస్తుత ప్రస్తావము.

అసత్త్వతి—1 మిథ్యాజ్ఞానము (మత్స్య
 పురః జిప్సయందు రజతభ్రాంతి బ్రహ్మ
 మందు జగద్రాంతి) 2. అపకీర్తి

అసదధ్యేత—స్వకాళము బరిత్యజించి
 యన్యకాళము చేదమును అధ్యయనము
 చేయువాడు

అసద్ధేతువు— తంకవ్యభిచారాదుల
 యుక్తమగు హేతువు = హేత్వా
 భాసము.

అసమ నయనము— (అసమనేత్రుఁ
 డ.) అసమాతుఁడు = గరికాని (చేసిరి)
 నేత్రములు కలవాడు = శివుడు

అసమర్థసమాసము— పరస్పరాన్వ
 యములేని పదముల సమాసము.

అసమవాయికారణము— సమవాయి
 కారణమునకు సన్నిహితమగు కార
 ణము, తంతుసంయోగము పటమునకును

తంతురూపము పటరూపమునకును
 అసమవాయికారణములు.

అసమశరీరుఁడు—చూ అయుగశరీరుఁడు.

అసమీక్ష్యకారి— గుణదోష విచా
 రము గావింపక యేకార్థము నైనను
 జేయువాడు.

అసమేషువు—చూ. అయుగశరీరుఁడు

అసలుఁబుట్టువు— చూ అంబుజము

అసహాయశూరుఁడు— సహాయము
 లేకయే యుద్ధరంగమున నైపుణ్యము
 చూపు యోధుఁడు.

అసిక్కి—అంత పురమునఁ బని చేయు
 నది.

అసిలేము— తెల్లపుకానిది = నలుపు

అసితాంగము—నల్లనిదేహముకలది =
 బుద్ధము.

అసితాననము— నల్లనిముఖముకలది =
 కొండప్రముచ్చు.

అసితార్చి— నల్లనిపాగతోఁ గూడిన
 జ్వాల కలవాడు = అగ్ని.

అసితుఁడు— నల్లనివాడు = 1. శని
 2. క్రికృష్ణుఁడు రి దేవలుండమి ముని.

అసిదంష్ట్రము—కత్తులవంటి తోట
 కలది = మొసలి.

అసిధారావ్రతము— కత్తియంచునై
 గాలు తెగకుండ నిలుచుట వ్రతము.
 విశేష కఠినయములుగల వ్రతము,
 సాందర్యవతియు యాననవతియునగు
 స్త్రీతో నొకేశయ్యునై = శయనించి

యామెయందు మనసైన జొరనియ
కుండుట (అసిధారము).

అసిధా(పు)వకుండు— కత్తులకు
బదును పెట్టవారు.

అసి(పుత్రిక)ధేనుక— ఖడ్గమనకు
బిల్లవంటిది = చూరకత్తి.

అసిపత్రము— కత్తులవంటి ఆకులు
గలది = చెఱుకు.

అసిపత్రవనము— కత్తులవంటి చెట్ల
యాకులుగల వనము = నరకవిశేషము.

అసిమిగొల్లెన— గోనెలతో వేసిన
చిన్నగుడారము.

అసుతీబలుండు— శూద్రజాతి విశేష
మనఁ బుట్టిన కన్యపాలుండను
వాడు.

అసుతీవలుండు— క్షత్రియస్త్రీయందు
శూద్రునకుఁ బుట్టిన వీరిధముల
పారాయి నమ్మువాడు.

అసుర— చూ. అసురుడు.

అసురాచార్యుండు— రాక్షసుల
గురువు = శుక్రాచార్యుండు.

అసు(ర)రుండు— అమృతము లేని
వాడు = రాక్షసుండు.

అసుస్థిరాధరండు— స్వప్నపాగరక్షణ
మన నిరంతరాదరణము కలవాడు.

అసూయ— గుణమలయందు దోష
రోపణము చేయుట = ఓర్వలేనితనము,
తన విరోధికి చెఱుపు చేయవలెనని
కోరుట.

అసూర్యంపశ్య—నూర్యునిగాని,
యెండనుగాని చూడనిది = 1. రాజు
భార్య, 2. అంతఃపుర స్త్రీ.

అస్పగ్రరము— స్త్రీలకుగల్గు కనుమ
రోగవిశేషము.

అస్పగ్రర— నెత్తటిని ధరించునది =
చర్మము.

అసేచనకము— చాలసేపు చూచినను
మనస్సునకు సంతృప్తి గలుగనిది =
అతిసుందరము.

అసోమ— చంద్రుండు లేనిరాత్రి.

అస్థలిత్రబహ్మచారి— సంజాతాడు
లోనగువానిని ధరించి వేదాధ్యయనము
చేయుచు, స్త్రీలవిషయమై యెప్పు
డును దొట్టుపాటు పడని పడుచు
వాడు.

అస్తాచలము— నూర్యుఁడస్తయించెడు
పడమటికొండ.

అస్తికాయము— జీవుండు, పుష్కలము,
ధన్యుడు, ఆభర్యము, ఆకాశము-
వీనితోఁ గూడినది.

అస్తంకారము— అస్త (ఔగాక,
కానిమ్ము) అని పలుకునది = అంగీ
కారము.

అస్థిధన్వండు— ఎముకయే ధనస్సుగా
గలవాడు = శివుండు.

అస్థిభక్షము— ఎముకలను గొలుకు
నది = కుక్క.

అస్థిమాలి— (అస్థిహారుండు) ఎముకల

మాలము (కపాలములు) ధరించిన
వాడు = కివుడు.

అస్థివిగ్రహుడు— మిక్కిలి చిక్కిన
శరీరముగలవాడు = భృంగి.

అస్థిశృంఖల— విఠిగిన ఎముకలను
గూర్చునది = నల్లరేు.

అస్థిసంచయము—చచ్చిన వెనుక
మంచిదినముమాచి ఎముకలు ప్రోగు
చేయు కర్మము = సంచయనము.

అస్త్రకంటకము— ముల్లువలె నుండు
నస్త్రము = బాణము.

అస్త్రజీవుడు—ఆస్త్రాదులచే
జీవించువాడు, పెక్కువిలుకాండ్ర
తో బోరెడు యోధుడు.

అస్త్రము—మంత్రముచే బ్రయోగింపఁ
బడునది.

అస్త్రవిద్య— అస్త్రప్రయోగోపసంహ
రములను దెలిపేడి శాస్త్రము.

అస్పృష్టి— మట్టరాని మృతాశాచము
= మైల.

అస్త్రప-రక్తమును ద్రాగునది=1. జలగ,
2. పిశాచి, 3. నల్లి.

అస్త్రపుడు—రక్తపానము చేయువాడు
= నిర్మతి, రక్తసుడు.

అస్వపుడు— నిద్రలేమిచే స్వప్న
ములు లేనివాడు = పోవు.

అస్వరము—1. చెవి కింపుగాని (మెల్లని)
స్వరముగలది, 2. స్వరము (అచ్చు)
కానిది = హల్లు.

అస్వరుడు—చెవి కింపుగాని స్వరము
కలవాడు.

అస్వాధ్యాయుడు—వేదాధ్యయ
నము చేయుని బ్రాహ్మణుడు.

అహంకారము, అహంకృతి,

అహంక్రియ—1. నేను నాదియనెడు
దురభిమానము, 2. మహత్తత్త్వమువలన
బుట్టి, పంచతన్మాత్రలకుఁ గారణ
మయిన తత్త్వభేదము=క్రోధము.

అహం (ప్రథమిక) పూర్విక—
యథాదులందు నేనుమందు నేనుముం
దని యొకరొకరి మీటుట. దీనినే
అహమహమిక అని యందురు.

అహంవాది—(అహంయువు) తన్ను
గూర్చి తాను హెచ్చుగా చెప్పుకొను
వాడు=గర్వి.

అహాకరుడు—పగటిని కలుగజేయు
వాడు=నూర్చుడు.

అహమగ్రిక—నేనుముందని యాధిక్య
మునకయి కలహించుట.

అహమహమిక—యథాదులందు
నేనుముందు నేనుముందని పరస్పరము
రోషమునఁ బలుకుట. యథాదులందు
జాపు అహంకారము.

అహర్దానము— మరణించిన వారికై
చేయఁబడు పిండజలాది దానము.

అహ(వతి)స్పృతి(రాధుడు)—పగ
టికిఁ బ్రభువు=నూర్చుడు.

అహర్బాంధవుడు— ప్రభువగుటచే
బగటికిని, పగటియందు జనులకును
బంధువైనవాడు = నూర్పుడు.

అహర్గణి—పగటియందు మణివలె
బ్రకాశించువాడు = నూర్పుడు.

అహర్మృఖము—పగటిలో మొదటి
భాగము = ప్రాతఃకాలము.

అహల్యాజారుడు—అహల్యకు విటుఁ
డైనవాడు = ఇంద్రుడు.

అహల్యానందనడు—కుమారుడగు
టచే అహల్యను సంహోషపెట్టిన
వాడు = శతానందుడు.

అహస్కరుడు—పగలు గలగలచేయు
వాడు = నూర్పుడు.

అహింస— సమస్తప్రాణికోటియందును
మహావాక్యము కర్మములచే దృష్టి
నిలిపి బాధింపకుండుట.

అహిద్విషము—పాములకు శత్రువు =
గరుత్మాంతుడు, నెమలి, ముంగిస.

అహిద్విషుడు—నాగులకు శత్రువు =
1. గరుత్మాంతుడు, 2. ఇంద్రుడు.

అహినకులము—పాములయొక్కయు,
ముంగిసలయొక్కయు సమాహమ.

అహినకులిక—సర్పమునకును, ముంగిస
కును గల ప్యాభావికవైరము.

అహిపతి—సర్పములకుఁ బ్రభువు =
అదిశేషువు.

అహిఫేనము—పాముగరళమువలె
దీక్ష్యమైనది = నల్లమందు.

అహిధయము—రాజులకుఁ బుత్రు
దాముడ బ్రభృతి స్వపక్ష జనకృత
మయిన భయము.

అహిభుక్తు—పాములను భుజించు
(నది) వాడు = 1. గరుత్మాంతుడు,
2. నెమలి, 3. ముంగిస.

అహి(ర్బుధ్వుడు) భూషణుడు—
సర్పముల నలంకారములుగాఁ గల
వాడు = శివుడు.

అహిభృత్తు—సర్పముల నలంకార
ములుగా ధరించువాడు = శివుడు.

అహిమన్యవు—పాముపగ, పాము
పగవంటి పగ గలవాడు.

అహిమాంశువు—వేడియైన కిరణములు
గలవాడు = నూర్పుడు.

అహిమార (కము) కుడు, అహీ
మేద(కము)కుడు—పాములను
జంపు (నది) వాడు = 1. ముంగిస,
2. నెమలి, 3. గరుత్మాంతుడు, వృశ్చాసు
రుని జంపినవాడు = ఇంద్రుడు.

అహిరిపువు—సర్పమునకు శత్రువైన
(ది)వాడు = గరుడుడు, ఇంద్రుడు,
కృష్ణుడు. (ముంగిస, నెమలి.)

అహిరూపభృత్తు—సర్పాకారమును
ధరించునది = పాము కుటుంబము.

అహిహ—పామును జంపినవాడు =
ఇంద్రుడు, శత్రువునుగొట్టినవాడు.

అహింద్రుడు—సర్పములకుఁ బ్రభు
వు = శేషుడు.

అహిరణి—రెండుతలల పాము.

అహోపురుషిక—గర్వముచే గలిగెడి
యాత్మగౌరవము.

అహోరాత్రము—అటువది గడియల
ప్రమాణముగల యొక రాత్రియుఁ
బగలు, 31 మహూర్తములకాలము

అశీసుహృత్తు—కుమ్మెదలకుఁజెలికితె
యైనది = మల్లె.

అంకుశికుడు అంకుశము ఆయుధ
ముగాఁగలవాడు = మావటిడు.

అంగికము—అవసువములచే జరుపఁ
బడినది, భూవిక్షేపాద్యభీషణ విశే
షము, స్త్రీల హవగావాదికము.

అంగి(గీ)రసుడు—అంగి (గీ) రసుని
కుమారుడు = బృహస్పతి.

అంజనేయుడు—శివశేషమును గ్రహిం
చిన వాయుదేవునివలన సంజనకుఁ
బుట్టినవాడు = హరమండ్రుడు.

అంతరాలుడు—శీవుడు అ. దూపుఁ
డయి శరీరములోనే యుండును
అతడు విభుడు కాడని తలఁచు
వాడు = మాధ్వమతస్థుడు.

అంబికేయుడు—1. అంబికాదేవి
(పార్వతి) యొక్క పుత్రుడు =
కుమారస్వామి, విఘ్నేశ్వరుడు, 2.
అంబికాపుత్రుడు=ధృతరాష్ట్రుడు.

అంభసికము—అంభస్సుచే (నీటిబల
ముచే) సంఘరించునది=చేప మొ.

అబద్ధ—సావిడిచిన అపువెయ్యి.

అబోతుర(రా)వుతు—అ బోతు
నెక్కువాడు = శివుడు.

ఆకల్పస్థాయి—కల్పాంతము (ప్రపంచ
నాశము) వఱకు నుండునది.

ఆకష(క్షీ)కుడు—ఒరగంటి మీఁద
రాచి బంగారు మొదలగువాని వన్నె
పరీక్షించుటయందఁ గుశలుడు.

ఆకాంక్ష—అవ్యయమునకైయొకపదము
మఱియొక పదమును గోరుట.
(క్రియనుబట్టి కర్తృకర్మాదులనువిశేష్య
ములనుబట్టి విశేషములను దెలిసికొను
టకై చేసెడు ప్రశ్నము.)

ఆకాలికి—పుట్టిన వెంటనే నాశము
నొందునది = మొలపు.

ఆకాశకక్ష—ఆకాశము భూమును
నంటినట్లు చుట్టును గనబడు ప్రదేశ
ము = దిక్పక్షము.

ఆకాశగంగ—ఆకాశమున దండెడి
గంగానది = మంగానది

ఆకాశదీపము—కులారాశియుండు రవి
యుండఁగా నొకమాముకాలము
సాయంకాలమున నెత్తయిచోటఁ
దెట్టదీపము = కార్తీక దీపము.

ఆకాశపంచాంగము—పుర్వాపర
సూదర్శ కూన్యమై కుశవిచే వ్రాయఁ
బడిన చరిత్రాదికము.

ఆకాశపుష్పము—ఆకాశమునఁ
బుష్పమువలె నసంభవమైనది.

ఆకాశభాషితము—1. నాటకరంగ
మునఁ బాత్రాంతరము లేకున్నను
ఉన్నట్లు నటించుచు సంభాషించుట
2 ఆకాశమునందుండి యదృశ్యులగు
దేవాగులవలనఁబుట్టినమాట = ఆకాశ
వాణి

ఆకాశవాణి—ఆకాశమునందు పుట్టినట్లు
విసంబధనట్టి యదృశ్యదేవాదుల
వాక్కు = ఆశరీరవాక్కు

ఆకాశము—నూర్కాది గ్రహములచే
సంతటను బ్రకాశించునది.

ఆకేకరము—కొంచెము ఓరకగా
జూచునది = కన్ను

ఆక్రందితుఁడు—దుఖితలగు వారి
యేడ్పు విని, యావోటికి బరుగునఁ
బోవువాడు = ఆర్తరక్తకుఁడు.

ఆక్షద్యూతికము—జ్ఞానము వలనఁ
గలిగినది = మైత్రము.

ఆఖండలుఁడు—పర్యతములను భేదిం
చినవాడు = శత్రువులను ఖండించు
వాడు.

ఆఖుభుక్తు—ఎలకలను భక్షించు
నది = పిల్లి పాము మొ

ఆఖువాహనుఁడు—ఎలక వాహనము
గాఁగలవాడు = విఘ్నేశ్వరుఁడు.

ఆఖువిషహ—మూషిక విషమును
హరించునది = దేవతావృక్షము.

ఆఖ్యానము—భారతము మొదలగు
అష్టమహాకావ్యముల నడుమ వచ్చెడి
కథా విశేషము.

ఆఖ్యాయ(యి)కుఁడు—ఒకరుచెప్పిన
దానిని మఱియొకరికిఁ బోయి చెప్పు
వాడు = దూత కథకుఁడు.

ఆఖ్యాయిక—వాస్తవముగ జరిగిన
కథనుజెప్పెడి హస్తచరితాదిగ్రంథము

ఆగంతుకము—కాల నియమములేక
వచ్చునది. ఒక కవి రచించిన ప్రబం
ధాదులలో మఱియొకరిచే నడుమఁ
జొప్పింపఁబడినది = ప్రక్షిప్తము

ఆగడపలు—దొంతిగా నేర్పడిన
మేఘపంక్తి

ఆగమము—వ్యాకరణమున (మిత్రుని
వలె) సధికముగావచ్చి చేరెడు వర్ణము
(మిత్రవదాగమము)

ఆగవీనుఁడు—గోవులను దోలకొని
పోయి తిరిగి సాయంకాలమున నప్ప
గించు వరకును మేపి, వానిని గాఁచెడి
గొల్లవాడు.

ఆగా(యి)త్యము—కొంచెమును
గొప్పగాఁ జేసి, కావించెడు అలపు
ఏడ్పు లోనగునది.

ఆగామి—జీవుఁడు తాను ధరించుయం
దెడు శరీరము ద్వారా మరణకాల
పర్యంతము చేసిన పుణ్యపాప కర్మముల
సమూహము శరీరము విడిచినతోడనే
యితఁడు అర్జించిన పుణ్యపాపకర్మ
ములు వెనుకటి జన్మమునందు అనుభవం
పఁగా మిగిలినవానితోఁ గలియును.

ఆగ్నేయము—అగ్నికి సంబంధించినది
బంగారు నేయి, భస్మస్నానము.

ఆగ్నేయస్నానము—శరీరమునందంత
టను విభూతిని బూసికొనుట.

ఆగ్నేయుడు—శివునితేజమును ధరిం
చిన యగ్నికి పట్కర్తైకతరూపమును
ధరించిన స్వాహాదేవియందుఁ గలిగిన
వాడు = కుమారస్వామి.

ఆగ్రభోజనికుడు—భోజనకాలమున
పంక్తి మొదటఁ గూర్చుండుటకు
సధికారముగల బ్రాహ్మణుడు.

ఆగ్రహాయణికము—మార్గఃస్వ పూరిత
వాడు చెల్లింపఁదగిన ఋణము.

ఆగ్రహరితఁడు—బ్రాహ్మణ పాప
ణార్థ మియ్యఁ దిన యగ్రహరము
ననుభవించువాడు.

ఆఘారము—అగ్ని సంస్కారార్థము
నేయి పోయుచుఁ జేసెడివహానము =
సేయి.

ఆఘర్షణి—భూషణాదికమును రాచి
కుభ్రము చేయుటకుఁసయోగించునది =
కుంచె

ఆచమనము—ఉదకము దనియందుఁ
బానముచేయఁబడును.

ఆచయకుఁడు—పుష్పాదికమును బ్రోగు
చేయుటయందు సేర్పరి

ఆచారదీపము—రాజులకుఁ గాని,
అగ్రాదులకుఁ గాని, మంగళార్థము
నివాళిపట్టెడు దీపము.

ఆచారలాజలు—రాజుడు లూరేగు
శివుడు మంగళార్థము కన్యకలు వారిపైఁ
జలు లాజలు.

ఆచారవేది—1. ఆచారము తెలిసిన
వాడు, 2. ఆచారమునకు వేదికవంటిది
= ఆర్యావర్తము.

ఆచార్య—వేదమునకు వాఖ్యానము
చేయు స్త్రీ, తానే మంత్రోపదేశము
చేయు స్త్రీ

ఆచార్యభోగినము— ఆచార్యుఁ
డనుభవింపఁదగిన ద్రవ్యాదికము
ఆచార్యాని—ఆచార్యుని భార్య.

ఆచార్యుడు—వేద వ్యాఖ్యానము
చేయువాడు.

ఆచ్ఛోదనము—మృగములు తిలుముఁ
బడుటకు సాధనమయినది = వేట.

ఆజన్మసురభిషత్త్రము—పుట్టినది
మొదలు పరిమళించెడి ఆకుగలది =
మరువము.

ఆజ్ఞాచక్రము—కనుబొమల నడుమ
నుండు చక్రవిశేషము.

ఆజ్యము—అన్నాదులయందుఁ జోయఁ
దగినది = నేయి

ఆజ్యావేక్షణము—ఓడా పరిహారార్థము
నేయిలోఁగాని, నూనెలోఁగాని
ముఖమును చూచుట.

ఆటలిప్ప—క్రీడాార్థ మేర్పరచిన
కొండ = కృతకొడ్రి.

ఆటవికుడు—అడవిలో నివసించు
వాడు.

ఆటవిడుపు—అడుకొనుటకై విద్యాధి
తను వదలిపెట్టుట.

అటీకనము— శేషదూడలు దుమకు
నప్పటి గమనము.

అథ(కిక)(కిన)ము—కూమెడు విత్తులు
చల్లదగిన శేల, 4 కుంచములవియ్యము
ఉడుకు పాత్రవిశేషము, 4 కుంచముల
వియ్యము పట్టెడు గంప మొదలగునవి.

అతతాయి— చంప సువ్యోగించిన
వాడు = దుగ్భాగ్యుడు

అతపత్రము—అతపము (ఎండ) నుండి
రక్షించునది = గొడుగు.

అతపవారణము—ఎండ సోకకుండు
నట్లు వారించునది = గొడుగు.

అతి(భేయ)ధ్యము—అతిభీతి శేయఁ
దగిన భోజనాదిసత్కారము.

అతిభేయుడు—అతిభి సత్కారము
చేయవాడు.

అతివాహికుడు— మరణానంతరమున
సలివాహమునందు (ఇహలోకమునుండి
పరలోకమునకు గొనిపోవుట యందు)
నియోగింపఁబడిన వేదపు.

అతురసన్వ్యాసము— రోగాదులచే
జీవితమునందు విరక్తిగలిగి స్వీకరించు
సన్వ్యాసము.

అతోద్యము— (వాదిత్రము) తతము,
అనధము-సుషిరము - ఘనము అనెడి
వాయిద్యచతుష్టయము.

అత్తగంధుడు— గర్వభంగము
చేయఁబడినవాడు.

అత్మంధరి— (అత్మగ్రాహి, ఉదరం

ధరి) దేవతలు, అతిభులు మున్నగు
వారిఁ బెట్టక తనపాట్లనుమాత్రమే
పోషించుకొనువాడు.

అత్మగతము—ఇతర పాత్రము విస
కుండునట్లు తనలో దాననుకొను
మాట.

అత్మగుప్త—పరులనుండి తన్ను
గాపాడుకొనునది = దూలగొండి.

అత్మఘాత(తు)కుడు— తనకుఁదానే
ఘాతచేసికొని యాత్మహత్యచేసికొను
వాడు.

అత్మఘోషము—కాకాయనికూయు
చు, దన నామమును చెలుపునది =
కాకము, కుక్కుటము = కోడి.

అత్మజ—తన వలనఁ బుట్టినది =
కూతురు.

అత్మజాతుడు—మన్మథుడు (మా.
అత్మజాతు).

అత్మ(జన్మ)జుడు—తన వలనఁ
బుట్టువాడు(తానే పుత్ర)రూపముగా
జనించువాడు = కొడుకు.

అత్మజ్ఞుడు—అత్మజ్ఞానము కలవాడు.

అత్మతత్త్వము—అత్మయొక్క యథా
ర్థ స్వరూపము.

అత్మదర్శనము— 1. అత్మ సాక్షా
త్కార సాధనమైన శ్రవణమనన నిధి
ధ్యానవాదికము, 2. అత్మసాక్షాత్కా
రము, 3. సర్వభూతములు తానేయని
యెఱుఁగుట.

ఆత్మదర్శము—శరీరమును జూపునది =
అద్దము.

ఆత్మదానము—తన్నుఁ దా నిచ్చు
కొనుట—(ఆత్మనివేదనము, స్వార్థత్యాగము = ఆత్మసమర్పణము.)

ఆత్మనిష్ఠుఁడు—ఆత్మజ్ఞానమునుమాత్రమే
మనస్సేపించు బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు = ముముక్షువు.

ఆత్మభువు—హృదయమునఁ బుట్టు
వాడు = వన్యభుడు.

ఆత్మభూతుఁడు—ఆత్మసంభవుఁడు.

ఆత్మచక్ర్యుఁడు—తన మనస్సును కళము
చేసికొన్నవాడు, తనకు కళమయిన
వాడు.

ఆత్మసంభవ—చూ. ఆత్మజ.

ఆత్మ (భూతుఁడు) సంభవుఁడు—
1. తన శరీరమునఁ బుట్టినవాడు =
కొడుకు, 2. మనస్సునందుఁ బుట్టిన
వాడు = మన్మథుఁడు, 3. తనంతఃకే
పుట్టినవాడు = బ్రహ్మ, విష్ణువు,
కైనఁడు, పరమాత్మ.

ఆత్మహర్త్య—తన్నుఁ దాను జంపు
కొనుట.

ఆత్మావహరక్షఁడు—తన యథార్థ
స్వరూపమును దాచువాడు.

ఆత్మా(అభ్యంతరా)రాముఁడు—
ఆత్మయందుమాత్రమే రమించుచుఁ
దృఢుఁడయి యుండువాడు = యోగి.

ఆత్మాశ్రీ—తనజాతివానిని భక్షించు
నది = చేప పాము మొ.

ఆత్మోపజీవి—స్వకాయకష్టముచే
జీవించువాడు.

ఆత్మోపముఁడు—రూపాదికమునందు
తనతోడి సామ్యమును బొందు
వాడు = పుత్రుఁడు.

ఆత్రేయి—ఆత్రేయజాతుడుగలఁ బొంద
రానిది = బహిష్కర్యుడని.

ఆత్రేయుఁడు—ఆత్రేయహాసుని యొక్క
కుమారుడు = 1. దూర్వాసుఁడు,
2. దత్తాత్రేయుఁడు, 3. చంద్రుఁడు.

ఆదర్శము—దీనియందుఁ దననీడ
కనబడును = అద్దము.

ఆదిత్యహృదయము—స. సూర్య
పరమైశ్వర్యము, విష్ణుపరమైశ్వర్యము,
రామాయణాంతర్గత స్తోత్రము.

ఆదికావ్యము—దేవికిఁ బూజ్యమున
కావ్యములు లేవో ఆది = వాల్మీకి
రచితమగు శ్రీమద్రామాయణము.

ఆదితేయుఁడు—అదితికిఁ గళ్యపుని
వలనఁ బుట్టినవాడు = వేలుపు.

ఆదిత్యవారము—సూర్యదేవతాక మగు
వారము.

ఆదిత్యుఁడు—అదితికిఁ గళ్యపునివలనఁ
బుట్టినవాడు = సూర్యుఁడు, వేలుపు,
ఆదిత్య మండల్గారుఁడును హిరిణ్య
వర్ణుఁడు నగు వీలుపు.

ఆదిత్యులు— అదితికి గత్యపునివలనఁ గల్గిన సంతానము = దేవతలు.

ఆదిభిక్షుకుడు— మొట్టమొదట భిక్షు మెత్తినవాడు = శిష్యుడు.

ఆదివరాహము— మొదట వరాహ తారమును (పంగిరూపమున) ధరించిన వాడు = శ్రీవిష్ణువు.

ఆదివారము— ఏడు వారములలో మొదటిది = భానువారము.

ఆదివిద్వాంసుడు— మొదటి విద్వాంసుడు = కపిలనువాని.

ఆదిశక్తి— మొదటి శక్తిస్వరూపము = పరమేశ్వరుని మాయాశక్తి, దుర్గ.

ఆదీశముడు— 1. ఇంద్రుని పుట్టెట్లు వాడు, 2. పురికొలుపువాడు.

ఆదేశము— 1. వ్యాకరణమున నొక వర్ణమును ద్రోసి యాస్థానమున శత్రువు వలె వచ్చునట్టి మఱియొకవర్ణము = సావాక్రమణము, జ్యోతిషశాస్త్ర వేత్త, మొదలగువారు చెప్పెడి శుభాశుభ ఫలము, 2. ఆజ్ఞ. (ప్రభువు మొదలుపెట్టినది.)

ఆదేవు— ఆదేశించువాడు, ఋత్విక్కులను నియమించువాడు, యజ్ఞము చేయించువాడు = యజమానుడు.

ఆద్యంతరహితుడు— మొదలును జీవరయ లేనివాడు = భగవంతుడు, పరమాత్మ.

ఆద్యూనుడు— తిండిమీదనే దృష్టి కలవాడు, ఒకరిచేతి యన్నచు నకయి కనిపెట్టుకొని యుండువాడు.

ఆధర్వణము— అధర్వణ వేదసంబంధ మైనది. 1. ఆధర్వణ మూహము, 2. అధర్వణ వేదవిహితమున అభిచారాది కర్మము.

ఆధానము— సంస్కార పూర్వకముగా హవ్యాదికమును స్థాపించుట.

ఆధారశక్తి— సర్వాధార శక్తిరూప మైన పరమేశ్వరశక్తి = యము, తంత్ర మాలాధారమందలి కుండలని యను పరదేశత.

ఆధారాధేయభావము— ఆధారము నకును, ఆధేయమునకును గల సంబంధము. (ఘృతము, పాత్ర మొదలగు వానికేగల పరస్పర సంబంధము.)

ఆధికరణికుడు— న్యాయ విచారణ సానుమనందు వినియోగింపఁ బడిన వాడు = న్యాయాధికారి.

ఆధిదైవికము— అగ్ని, వాయువు, మొదలగు దేవతలవలనఁ గలుగు దుఃఖ భేదము = తాపత్రయములలో నొకటి.

ఆధిభౌతికము— పృథివ్యాది పంచ భూతములవలనఁ గలిగిన సుఖ దుఃఖాదికము.

ఆధివేదనికము— రెండవపెండ్లి చేసి కొనువాడు మొదటి పెండ్లమున కిచ్చిన ధనాదికము.

ఆధిస్తేనుడు— తాకట్టు సామును తాకట్టు పెట్టినవాని యనుజ్ఞలేక యుపయోగించుకొనువాడు.

ఆధోరణుడు— ఏమగును నేర్పుగా
నడపువాడు = మావడిడు.

ఆధ్యాత్మికము— మన శ్మరీరాదుల
కలనం గలిగిన శోక మోహ జ్వరాది
దుఃఖము.

ఆనందన (ప్రచ్ఛన)ము—
బంధువులు లోనగువారిని ఆలింగనాది
కముచేతను, గుళల ప్రక్షాళికము
చేతను సంతోషపెట్టుట.

ఆనందభుజుడు— ఆనందము ననుభ
వించుచున్నవాడు = సుఖప్రకృష్టలో
నున్న జీవుడు.

ఆనకదుందుభి— జననకాలమున జేవతా
కృతములగు నానక ధ్వనియందు
గలవాడు = వసుదేవుడు. (ఆనకము
= తప్పెట లేక మద్దెల, దుందుభి =
శర)

ఆనందము—మద్దెల మొదలగు చర్య
వాద్యము.

ఆనాద్యము— గార్హపత్యము నుండి
తీసికొనిరాబడిన దక్షిణాగ్ని.

ఆనిలి— వాయుదేవుని కుమారుడు =
హనుమంతుడు, భీముడు.

ఆనూనము— చెమ్మనేల నందునది =
ఎనబోతు మొ.

ఆనగ— ఉదక సమాహమ చే బోవు
నది = నది.

ఆపగేయుడు— శంతనుని కలన
గంగకు బుట్టినవాడు = భీష్ముడు.

ఆపన్నసత్త్వ— గ్రహింపబడిన గర్భ
ము గలది = చూలాలు.

ఆసమిత్యకము— ఒక వస్తువునకు బదు
లుగాఁ దీసికొన్న మఱియొక వస్తువు.

ఆపాంగ్యము— కడకన్నులకుఁ బెట్టె
దగినది = కౌటుక.

ఆపానము— ఆనేకులు కూడి మద్య
పానము చేయుచోటు.

ఆపోశ (స) (సా)నము— భోజన
సమయమున నాద్యంతములయందుఁ
బుడిసిలిలోనింపబడిన మంత్రపూర్వక
జలమును గ్రహించుట.

ఆప్రచ్ఛనము— గమనా గమనముల
యందు బంధుమిత్రాదులను గుళల
ప్రక్షాళికముచే శంతసింపజేయుట.

ఆప్లవప్రతి— వేదాధ్యయనముచేసి సమా
వర్తనస్నానమాచరించి దారభరిగ్ర
హారము ప్రతివిశేషము నాచరించు
ద్విజుడు = స్నాతకుడు.

ఆభీరుడు— పిఱికివాడు-గొల్ల.

ఆమలకము— ఆ రోగ్యము నిచ్చు
గుణము గలది = ఉసిరికాయ.

ఆప్లుతుడు— చూడు. ఆప్లవవృత్తి.

ఆబాలగోపాలము— పిల్లవాడు
మొదలు గొల్లవాడు వఱకుగల జన
సమూహము.

ఆబ్జికము— ప్రతిసంవత్సరము నీయ
బడు వ్రాద్ధవిశేషము = తద్దినము.

ఆభరణము— అంతటను శోభకొఱకు
భరింపఁబడునది = సామ్యము.

ఆభాస— లేనిది యున్నట్లు తోచుట.

ఆభి(చారిక)చరణికము—శత్రుమారణ
వశీకరణాది ప్రయోగములకు సాధన
మైన మంత్రాదికము.

ఆభిభాత్యము— సద్వంశమునఁ బుట్టుట
పాండిత్యము సాందర్యము.

ఆభిదానికుఁడు— నిఘంటువు వ్రాసిన
వాఁడు.

ఆభీరి— గొల్లవానిభార్య గొల్లజాతిస్త్రీ

ఆభ్యాదాయికము— పితృ మాతృ
కులాదులనుండి లభ్యమగు స్త్రీధన
విశేషము

ఆమంత్రణము— చూ ఆనందము.
నానా, పిలుపు, అభినందనము, కామ
చారానుజ్ఞ, సంభాషణము.

ఆమనిచెలి— వసంతునకుఁ జెలికాఁడు
= మన్మథుఁడు.

ఆమరసము— రక్తముగా మాటుటకుఁ
బూర్వస్థితిలోనుండెడు అన్నరసము

ఆమవాతము— అజీర్ణమువలని వాయు
పుడే ప్రేగులసాంబెడి మాంద్యము =
మలబద్ధము.

ఆమశ్రద్ధము— బియ్యము మొ॥ నపక్వ
పదార్థములతోఁ బెట్టెడు శ్రద్ధము.

ఆమాశయము— స. ఆ ప క్వాన్న
ముండెడు శోశము = కడుపులోబాడు
నకు వైభాగము.

ఆమిషప్రియము— మాంసమునం దిష్టము
కలది = రాఫులఁగు

ఆముక్తమాల్యద— తనచే ధరింపఁబడిన
మాల్యము శ్రీరంగస్వామికి నిచ్చినది
= గోదాదేవి.

ఆముష్మికము } పరలోకము నఁగలుగునది.
ఆముత్రికము }

ఆముష్మకలిత— సద్వంశమునఁ
బుట్టుట.

ఆముష్యాయణుఁడు— ప్రసిద్ధవంశము
గల తండ్రీకలనఁ బుట్టినవాఁడు.

ఆమోదము— 1. దూరమాగావ్యాపించెడి
పరిమళము, 2. సంగోషము.

ఆమ్నాయము— గరు శిష్య పరంపరగా
సభ్యసింపఁబడునది = కేదము

ఆమ్రపేళి— ఎండఁజెట్టిన మామిడిపండు
ముక్క = మామిడిచిన్ని.

ఆమ్రేడిరము— వ్యాకరణపరిభాషయందు
ద్విరుక్తముయొక్క పరమాక్షరము.

ఆయకట్టు— (ఆయము+కట్టు) రాఁడి
యొక్క క్రమాగమము. *

ఆయకాఁడు— రాఁబడిపన్నును దీసికొను
కరణము లోనగు గ్రామాధికారి.

ఆయతికాఁడు— రాజాదాయమును
రక్షించువాఁడు = శోకాభ్యక్షుఁడు.

ఆయవసము— పశువులు మేయుటకుఁ
జోపైనది = పచ్చికబయలు.

ఆయవారము— ప్రతి గృహమునకును
దిరిగి ధాన్యమునుగాని బియ్యమునుగాని
యాచించుట.

ఆయశ్శూలికుఁడు—సామాపాయముచే
సాధింపఁదగిన పనులను దండోపాయ
ముచే నెఱవేర్చుకొనువాఁడు తీక్షణ
కర్మ గలవాఁడు.

ఆయధము— యుద్ధముచేయుటకుఁ
దగిన సాధనము.

ఆయ (ధికుఁడు)ధజీవి—ఆయధముచే
బ్రతుకువాఁడు = యోధుఁడు

ఆయుధధర్మిణి—రోగము నశింపఁజేయు
టలో నాయుధముయొక్క ధర్మము
గలది = తక్కిలిచెటు.

ఆయుర్దాయము— జ్యోతిశాస్త్రప్రకా
రముగా జాతకునకు జన్మకాలముందలి
గ్రహరాశి స్థితివలనను, లగ్న విశేషము
వలనను లభ్యమైన యాయువు.

ఆయుష్కర్మము—ఆయుర్దాయమును
వృద్ధిచేయు కర్మము = ష్టేరము.

ఆయుష్కాముఁడు— దీర్ఘాయువును
గోరువాఁడు

ఆయుష్మంతుఁడు— అధికాయుర్దా
యము కలవాఁడు.

ఆయోగవుఁడు— కూడ్రునకు వైశ్య
స్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు = వద్రుంగి.

ఆరంభవాదము—పరమాణువుల వలన

జగత్తు పుట్టినను వైశేషికాది మతముల
వాదము.

ఆరంభశూరత్వము—కార్యారంభమున
మాత్రము మిగుల యాటోపము గలిగి
యుండుట. (అజాయుద్ధము, దంపతి
కలహము వంటిది)

ఆరకూటము—సువర్ణముయొక్క మాయా
రూపమువలెఁ బ్రకాశించునది = ఇత్రది.

ఆరక్షము—యుద్ధ రంగ మంతటను
రక్షించునది = సైన్యము.

ఆరఘట్టము— కూపోదకమును పయికి
రప్పించు యంత్రవిశేషము = ఏతరు.

ఆరటము— 1. హిందూదేశముయొక్క
పశ్చిమాత్తరమున నుండు దేశవిశేషము
= పంజాబు 2. ఆరట్టదేశమునందుఁ
బుట్టిన గుఱ్ఱము

ఆరణేయుఁడు— అరణియందు పడిన
వ్యాకునివీర్యమును దినుటచే శుకము
నందుఁ బుట్టినవాఁడు = శుకుఁడు.

ఆరణ్యకుఁడు—అరణ్యమున నుండువాడు
= వానప్రస్థుఁడు

ఆరతి— దేవతావిగ్రహముల యెదుట
దీపమునుగాని వెలిగించిన కర్పూర
మునుగాని త్రిప్పట.

ఆరామము—ఇందు క్రీడింతురు = తోట.

ఆరాధ్యుఁడు— ఆరాధింపఁ దగినవాఁడు
= శైవుల గురువు.

ఆరివేరపుదపసి—కలహములు పెట్టెడు
మని = నారదుఁడు.

ఆరుణి—ఆరుణుని సంతతి = 1. ఉదాల
కుండను ఋషి, 2. యముడు.

ఆరుద్రపురుగు— ఆరుద్రకాగ్రలోఁ
జూపట్టెడి పటువంటి శరీరచ్ఛాయ
గల యెఱ్ఱనిపురుగు.

ఆరెగోల— ఏనుగుప్రక్కలు పొడిచి
బెడరించుట కరచంద్రాకారముగా
సుక్కుతోఁ జేసిన ములికిగల వేణు
దండము.

ఆరోగ్యము— రోగము లేని వాని
(ఆరోగుని) భావము.

ఆరోపము— ఒక వస్తుధర్మములలేని
మఱియొక్క వస్తువునందున్నటు
చెప్పట.

ఆరోహము— పురుషునిచే నధిషింపఁ
బడునది = పిఱుడు.

ఆర్కి—నూర్పుని కుమారుడు =
1. శని, 2. యముడు, 3. సుగ్రీవుడు,
4. కర్ణుడు, 5. వైవస్వతమనువు.

ఆర్జుని— ఆర్జునుని కొడుకు — ఆభిమ
న్యూడు, బ్రభువాహనుడు.

ఆర్తవము— ఋతువునకు సంబంధించి
నది = రజోబిందువు, పుష్పము, ఋతు
స్నానానంతరము గర్భోత్పత్తి కను
కూలమైన కాలము.

ఆర్థికుడు— పాఠములోని పంటమొద
లగు వానిలో సగము గ్రహించువాడు
= పాలికాపు మొ||, బ్రాహ్మణునకు
వైశ్యశ్రీయందుఁ బట్టి బ్రాహ్మ

ణునిచే సంస్కరింపబడినవాడు =
అంబప్పడు.

ఆర్య—త్రేషురాలు = పార్వతి, ఆర్త,
నాటికమున నటుడు భార్యను సంబో
ధించునపుడు ప్రయోగించు నామము,
ఒక వృత్తివిశేషము.

ఆర్యకము— గయలోఁ బిత్త దేశత
నద్దేశించి చేయు శ్రాద్ధవిశేషము.

ఆర్యపుత్రుడు— కావ్యనాట్య పరి
భాషలయందు భర్తృపర్యాయ
వాచకము.

ఆర్యావర్తము— పూర్వశ్చిమసము
ద్రములకును, వింధ్యహిమవత్పర్వత
ములకును గల మధ్యప్రదేశము.

ఆర్యుడు— కర్తవ్యము ననుసరించుచు
నకర్తవ్యమును విసరించుచుఁ బ్రస్తు
తాచారము ననువర్తించువాడు =
ఆర్యార్థకర్తదేశమువాడు, బ్రహ్మ
క్షత్రియ వైశ్యులలో నొకడు.

ఆర్షభ్యము—కాలక్రమముననాఁబోతు
కొదగిన రోదె.

ఆర్షము— ధర్మాగ్రము వరునివలన
గోమిథునముఁ బుచ్చుకొని కన్యనిచ్చి,
యథాశాస్త్రముగాఁజేయువివాహము,
ఋషి సేవితమైనది = వేదము, పురా
ణము మొ.

ఆఱుకాళ్ళపురుగు—పట్టదము.

ఆఱుమోములవేలుపు— ఆఱుముఖ
ములుగల దేవుడు = కుమారస్వామి.

ఆఱువేలదేశము— కృష్ణానదికి దక్షిణ

మగానుండిపూర్వము ధరింపరాజ
ధావిగాఁగఁ యొకానొకదేశము
అలంకారికుఁడు— అలంకారకాస్త్ర
మును జదివినవాఁడు
అలంకారకాఁపరి— గోవులను గాచు
వాఁడు=గోపాలుఁడు క్రికృషుఁడు.
అలఱేఁడు— అవులకుఁ బ్రభువు =
అబోరు.
అలవట్టము— చూ పై. (అలావర్తము)
రాజా ద్యుపచారార్థము వస్త్రములతో
గుండ్రముగాఁ జేసిన విసనకట్ట
అలాస్యము— పెద్దముఖము కలిది =
మొసలి
అలింగి—కాగిలించుకొనువాఁడు. యవ
ధాన్యపుగింజవంటి యాకారముగలదై
జాయంప ననుకగు నొక మృదంగము.
అలింపనము— పండుగు దినుసులందు
గోడలకునున్నమువేసి నేలన ప్రుగ్గులు
పెట్టి గృహము నలంకరించుట
అలీఢము— విలుకాఁడు కుడికాలు
మందుకును నెడమకాలు వెనుకకును
జూచి నిలుచుట.
అలీఢకము—దూడలు దుముకులాడుచుఁ
గ్రడించుట.
అలెప్రాయి— ఒకసారిగ నాలుగైదు
పాత్రములు వేలువేలుగాపెట్టి
కుండుట కేర్పఱచిన ప్రాయి.
అల్యేశ్యశేషుఁడు— చిత్తరువుమాత్రమే
మిగిలినవాఁడు = చవిపోయినవాఁడు.

అవకాయ—అవగుండ, కారము, నూనె
మొదలగు పదార్థములతో నూరఁబెట్టిన
మామిడికాయ

అవనేయుండ—భూదేవి కుమారుఁడు =
నరకుఁడు, అంగారకుఁడు (భూదేవి
విష్ణుని గామించి స్త్రీరూపమును
దాల్చి ప్రేమభిక్ష యడిగెను విష్ణువు
సమ్మతించెను. భూదేవి యొక పవడపు
రూపముగల బీజమును విడువఁగా
నందుండి అంగారకుఁడు జనించెను)
దాక్షాయణి విరహమున శిశుఁడు
చింతించునపుడు అతని శరీరము నుండి
స్నేహబిందు వొకటి వ్రాలెను. అందుండి
లోహితాంగుడన కుమారుఁడు జనిం
పఁగా భూదేవి వానిని బుద్ధిభావ
మున స్వీకరించెనని కొందఱు.

అవరణశక్తి—చైతన్యమును గప్పి
పుచ్చుమాయాశక్తి

అవర్తని—కలియఁబెట్టుటకు సాధన
మైనది = గరిటె.

అవర్తనీయుము— మధింపఁదగినది =
మరల మరల బరింపఁదగిన పారాది
కము.

అవసథము— విద్యార్థులు, శూన్యా
గులు మొదలగువారు బసచేయు
మరాదికము.

అవసానుఁడు— గ్రామము యొక్క
చివరను వసించువాఁడు = చందా
లుఁడు మొ.

అవాహనము— చైతన్యశక్తిని విగ్రహ
దులయందుఁ బ్రవేశింపఁ జేయునప్పటి
మంత్రోచ్ఛారణము.

అవికము—గొర్రెకు సంబంధించినది =
పాలు మొల గొర్రెబొచ్చునో జేయఁ
బడిన కంబళము.

అవృత్తుడు— బాహ్యమునకు ఉగ్ర
శిష్యులగు (క్షుత్రియులగు శూద్ర
స్త్రీలకు బుట్టినదనియందు) బుట్టిన
వాడు

అవేగము— ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తిచే గలి
గకు తొట్టుపాటు = చిత్త సంభ్ర
మము

అసయోగుడు— చిత్తమునం దుండు
వాడు = మన్యగుడు.

అశాపిశాచిక—పిశాచినలె బాధించెడు
నాశ = అడియూన.

అశీవిషము— శోణితయంగు విషము
గలది = స్పృశు.

అశుకవిత్వము— దీర్ఘాలోచన చేయ
కయే శయయోచితముగను, త్వరితమ
గను జెప్పడి కవిత్వము

అశుగము—శీఘ్రముగాఁ బోవునది =
బాఁము, 2 గాలి.

అశు (గామి) గుండు— సత్వరముగఁ
బోవువాడు = నూర్చుడు.

అశుతోషుండు—త్వరితముగను, సులభ
ముగనుసంతోషించువాడు=శివుడు

అశుశుక్షణి—త్వరగా నెండించు
వాడు = 1 అగ్ని, 2. నూర్చుడు.

అశ్మసారము— తాయి యొక్క
సారము = శిలాజిత్తు

అశ్రమి— బ్రహ్మచర్యాది చతురాశ్ర
మములలో నొక యాశ్రమము కల
వాడు.

అశ్రయాశుండు— తన కాధారమును
కాపాడికమును దినువాడు = అగ్ని

అశ్రయాసిద్ధి— సాధ్యముగు విషయ
మున కాధారముగు పదార్థము లేక
పోవుట యను హేతు దోషము.
(సరోజపద్మమువలె నాశోకపద్మము
పరిమళము గలది యనినచోట సాధ్య
ముగు పరిమళమునకు నాశ్రయవిగు
గగనపద్మముండుట యసాధ్యము)

అశ్వము—గుఱ్ఱములచే లాగబడునది =
రిథము మొ. గుఱ్ఱముల సమూహము.

అశ్వయుజము—అశ్వరీనక్షత్ర యుక్త
పూరిమగలమాసము.

అశ్వినలు— అశ్వరూపధారిణి యగు
శిశ్నాదేవియందు సూర్యునకుఁ గలిసిన
వారు = నానర్చుండు ద్వస్రుండు నను
దేవలోకవైద్యులు.

అశ్వినేయులు— అశ్వినీదేవతల యంగ
మునఁ గుంతిక జరించినవారు = సమంత
సహదేవులు

అశ్వీనము— అశ్వ మొక దినము లో
నడువఁదగినంత ప్రదేశము.

అమాధము— బ్రహ్మచారి భరించెడు
మోడుగఁగోల, అమాధానక్షత్రయుక్త
పూరిమగల మాసము.

అసంగము—విషయాంతరముల ను

వదలి మనస్సు ఒక్కవిషయమునందే
లగ్నమైయుండుట.

ఆసారము— అంతటను బడుపట్టిది =
ఋడివాన.

ఆసీనప్రచలాయితము— కూర్చుండి
నిదరించుచు ఊగుట.

ఆసుగ్రోవి— సాలెవాడు ఆసుపోయె
వపుడు నూలుచొప్పించెడు గొట్టము =
ఆసుపుల్ల.

ఆసుతీవలడు— సోమలతను పిడిచి
రసము తీసెడి యాజ్ఞకుడు.

ఆసురము— కన్యయొక్క పిత్రాదుల
కును గన్యకును యథాశక్తి ద్రవ్య
మిచ్చి స్వేచ్ఛానుసారముగఁ గొని
వచ్చి చేసికొన వివాహము.

ఆసేచనకము— ఎంతసేపు చూచినను
తనివీరినది.

ఆస్కండితము— అతి చేగముగాఁ
బాటెడి యశ్వధారావిశేషము.

ఆస్తికుడు— భగవంతుడు కలఁడని
సమ్మవాడు, క్రోధగలవాడు.

ఆస్ఫోటని— రత్నములకు లెజ్జమువేసెడి
నూది.

ఆస్యలాంగలము— నాఁగలివలె నుప
యోగపడు ముఖముకలది = పంది.

ఆస్రపుడు— రక్తమును ద్రాగువాడు =
రాక్షసుడు.

ఆహవనీయము— హోమము చేయఁ

దగినది = హవిరాదికము, అగ్నిహోత్ర
శేషము.

ఆహవము— ఇందు పరస్పరము పిలువఁ
బడుదురు = యుద్ధము యాగము.

ఆహిండికుడు— నిషాద నకు వైదేహ
స్త్రీ యందుఁ బట్టినవాడు = చెఱ
సాల కాఁపరి

ఆహితాగ్ని— ఎల్లప్పుడును అగ్నిహో
త్రమును ఆధాన విధిపూర్వకముగా
సంచరించి యుండువాడు = సోమ
యాజి.

ఆహుతి— దేవత నుద్దేశించి యగ్నియందు
మంత్రపూర్వకముగా హోమద్రవ్య
మును ప్రేర్చుట.

ఆహూతప్రవలాయి— వాదబలము
లేమిచే న్యాయాధికారుల సమక్షమునకు
హాజరు కానివాడు

ఆహోపురుషిక— గర్వముచేఁ దన్న
గొప్పగా సంభావించుకొనట.

ఆహ్నికము— పగటిభాగమునఁ జేయఁ
దగిన కర్మము.

ఆహ్వనము— కన్యహారమునఁ బిలుచు
టకు సాధనమైన రాజకీయపత్రిక.

ఆహ్వయము— కన్యహారమున వివాద
నిర్ణయాఘము రమ్మని యధికారులు
బ్రతివాది, సాక్షి మున్నగువారికిఁ
బంపెడు వాఙ్మాపత్రము.

ఇంచుఁబోడి— చెఱకువలె మనోహర
మగు కఠీరముగల యాడుది.

ఇంచువిలుతు (కా)డు— చెఱకు

విల్లుగాఁ గలవాఁడు = మన్యుఁడు,
ఇంచువింటి చెంచు, ఇష్టధన్యుఁడు.
ఇంతికొప్పుంజు— అహల్యకొరకు గౌత
మాశ్రమమున రాత్రి కోడిపుంజయ
కుసినవాఁడు = దేవేంద్రుఁడు.
ఇందిందిరము— పద్మంపదహార
గూడినది = తుమ్మెద.
ఇందిర—పరమేశ్వర్యవతి = లక్ష్మి.
ఇందిరానిలయము } ఇందిరాలయం,
ఇందిరామందిరము } లక్ష్మికి నివాస
స్థానమైనది = పద్మము.
ఇందీవరము — విశ్వర్య యుక్తయగు
లక్ష్మిచే కరింపఁబడినది, ఇంద్రియము
లను సంతోషపెట్టునది = నల్లకలువ.
ఇందీవరుఁడు— లక్ష్మి జేవి భర్త =
విష్ణువు.
ఇందుమాళి—చంద్రుఁడు శిరోధూప
ణముగాఁ గలవాఁడు = శివుఁడు.
ఇందులోహము- చంద్రునివలెఁబ్రకా
శించు లోహము = వెండి.
ఇందువుఁడు) - మంచుతోఁ గూడిన
కేరణములచేఁ దడిపెడువాఁడు =
చంద్రుఁడు.
ఇందువ్రతము— చంద్రకళలయొక్క
క్షుణ్ణవృద్ధుల ననుసరించి దినమున
కొక్కిరియింపవలయుననియు
హెచ్చించియు భుజించుచు జేయు
వ్రతవిశేషము = చాంద్రాయణ
వ్రతము.

ఇంద్రకృష్ణము— మనఃశుభల ప్రయ
త్నములేకయే వర్షజలముసమగ్రముగా
నుండుటచేఁ బండునది=ధాన్యము.
ఇంద్ర (ధనుస్సు) చాపము—
మేఘమున చిత్రవర్ణములతో ధనురా
కారముగాఁ గనఁబడు నూర్యకిరణ
సముదాయము.
ఇంద్రచ్ఛందస్సు—వేము పేటల
గల హనుము.
ఇంద్రజాలము— మంత్రాపదాదులచే
నొకవిధమగు పదార్థమును మఱియొక
విధముగాఁ జూపెడువిద్య.
ఇంద్రజిత్తు— ఇంద్రుని జయించిన
వాఁడు = రావణుని కొడుకు - మేఘ
వాఘుఁడు.
ఇంద్రధ్వజము— భాద్రపద శుక్ల
ద్వాదశియందు రాజు తనరాజ్యమంగు
నస్థిరృద్ధికరముగు వర్షమువలయుటకై
యింద్రప్రీతిగా నెత్తెడు ధ్వజ
విశేషము.
ఇంద్రలోకము—ఇంద్రుఁడు ప్రభువు
గాఁగల లోకము = స్వర్గము.
ఇంద్రశత్రువు— ఇంద్రునకు శత్రు
వైనవాఁడు = రాక్షసుఁడు, వృత్రా
సురుఁడు మొ॥
ఇంద్రాగ్ని—మేఘములవలనఁ గలుగు
నిప్పు = మెఱపు.
ఇంద్రాణి — ఇంద్రునిభార్య=శచిదేవి.
ఇంద్రాయుధము— 1. ఇంద్రుని

ధనుస్సు, 2. మేఘపంక్తిలో నవోవర్ణ
ములు : లిగి ధనురాకారముగల మూర్త్య
రణము.

ఇంద్రావరజుడు— అదితి యందుఁ
గశ్యపునిజలన నింద్రునకుఁ బిమ్మటఁ
బుట్టినవాడు = విష్ణువు.

ఇంద్రియగోచరము— ఇంద్రియము
లకు గోచరమగునది = శబ్దస్పర్శరూప
గుణాదికము.

ఇంద్రియనిగ్రహము— ఇంద్రియము
లను విచ్ఛేదించిగా విషయములయందుఁ
బ్రవర్తింపనీయక తశపటచుకొనుట.

ఇంద్రియబోధకము— ఇంద్రియముల
కుదేశము కలిగించునది = మద్యాది.

ఇంద్రియసన్నికర్షము— ఇంద్రియ
ములకుఁ దమతమ విషయములతోడి
సంబంధము, ప్రత్యక్షజనక మగు
వ్యాపారము.

ఇంద్రియారాముడు— పంచేంద్రియ
విషయములగు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస,
గంధముల వేరువిందుటయందు దాసక్తి
కలవాడు = విషయలోబడు.

ఇంద్రోత్సవము— (వర్షాధిష్ఠాన దేవత
యగు) దేవేంద్రునిగూర్చి ప్రభువులు
మొదలగువారు ప్రతిసంవత్సరమును
జరిపెడు సత్సవవిశేషము.

ఇక్షుకీయ— చెఱకు విశేషముగాఁగల
భూమి.

ఇక్షుధన్యుడు— చెఱకు విల్లుగాఁగల
వాడు = మన్యభుడు.

ఇక్షుయంత్రము— చెఱకు రసము
తీసెడు యంత్రవిశేషము = చెఱకు
గానుఁగ.

ఇక్షుశరాసనుఁడు— ఇక్షుధన్యుఁడు.

ఇగురుగైదువుజోదు— పల్లవము
ఆయుధముగాఁగల యోధుఁడు = మన్య
భుడు.

ఇగురు(ఇగురాకు)బోఁడి(టి)—

(చిగురుబో(డి)(టి), చిగురువలెసాకు
మూర్త్యమును, సౌందర్యమును గల
యాఁడుది.)

ఇగురువి(ల్కాడు)ల్కుడు— చిగురు
నారి (అల్లెతాడు) గాఁగల ధనుస్సు
గలవాడు = మన్యభుఁడు.

ఇచ్చకదారి— ముఖప్రీతి కరములగు
కృత్యములు చేయువాడు.

ఇచ్చకాలమారి— ముఖప్రీతి కరము
లగు మాటలు పల్కెడు స్వభావము
గలవాడు.

ఇచ్చమానికము— కోరికలను తీర్చెడి
మణి = చింతామణి.

ఇచ్చావతి— సంభోగమునందుఁ గాక
తదితర ధనాది విషయములయందు
మాత్ర మిచ్చగల స్త్రీవిశేషము.

ఇచ్చరము } కామమున ప్వేచ్ఛగా
ఇడ్డరము } సంఘించునది = అఱోకు.

ఇతరేతర్రాశ్రయము— చూ. అన్యో
వ్యాశ్రయము.

ఇతికర్తవ్యత—ఇది ఈ విధముగ చేయఁ దగిన దనుట.

ఇతిహాసము—(ఇతి + హా + అసీత్ = ఇతిహాసము) పూర్వరాజుల చరిత్రము గలది = భారతము మొ.

ఇత్రిగ మోముల బలియుండు—
(ఇరు + త్రిగ) = ఇత్రిగ, (రెండుమూడులు అటు) చూ. వజ్రబుండు.

ఇద్దరుతల్లుల ముద్దుబిడ్డలు—
గంగా పార్వతుల గారాబుకొడుకు = వినాయకుడు.

ఇన్ధ్రజిహ్వయు—కట్టెలవలన బయలు వెడలిన జ్వాలలు వాలుకలుగాఁ గల వాడు, కట్టెలు తిన్నెడు జిహ్వ కల వాడు = అగ్ని.

ఇన్ధ్రప్రవశ్చనము—కట్టెలను నలుమీసరి = గొడ్డలి.

ఇన్ధ్రవాహనము—కట్టెలు వాహనముగాఁ గలవాడు = అగ్ని.

ఇబ్బంది—అడవిపండిని మారఁబండిని బుట్టినది. చూ. ఇబ్బందిగాడు.

ఇబ్బందిగాడు—పెద్దపులికిని జిలుత పులికిని బుట్టినపులి = ఎలుగుగొడ్డు.

ఇభనిమిలిక—తినినయెడల నేనుగనకైనను మత్తు కలుగఁజేసి నిద్రింపఁ జేయునది = గంజాయి.

ఇభపోట—మగ ఏనుగు లక్షణములు నైకముగఁ జూడెనుగు.

ఇభము—మహమునుబొందునది = ఏనుగు.

ఇరుదలల్గులుండు—రెండు తలలుగల పక్షి = గండభేరుండము.

ఇరుఁబుట్టువు—రెండు పుట్టుకలు గల వాడు(ని) = బ్రాహ్మణుండు, పక్షి.

ఇరుదంతి—రెండు దంతములు గలది = ఏనుగు.

ఇరుదలగ్రుడ్డు కానుపు—రెండు తలలు గల గ్రుడ్డును బ్రేటునది = గండభేరుండము.

ఇరుదలపాము—రెండు తలలు గల పాము = దుండుభము.

ఇరులు(ల)గొంగ } చీకటికి విరోధి =
ఇరులుదాయ } సూర్యుండు.

ఇరుకమ్మాను—అవరణలోనికి మనుష్యుండు మాత్రము వెళ్ళుటకు వీలుగాను, పశువును పోకుండునట్లుగాను పాతిన పంకలకొయ్యి.

ఇట్టిదాల్పు బావ—మరిగమును ధరించిన చంద్రునకు బావయైనవాడు (చంద్రుని పోదరులుగఁ లక్ష్మీకి మగఁడు.) = ఐష్టవు.

ఇలతొల్పు—మా. భూధరము.

ఇల్లంటము—స్త్రీ మగనితోఁ దన పుట్టింబఁ జేయు కాపురము.

ఇల్ల(టికము)టము—అల్లుండు తన పెండ్లాముతో నత్తవారి యింటనే చెయు కాపురము.

ఇల్లడ—అడిగినప్పుడు తిరుగ నిచ్చు పద్ధతిపై నొకరియొద్దఁబడిన ధనాదికము, దావుడుకాదు.

ఇల్లాలు—ఇంటియందలిస్త్రీ = గృహిణి.

ఇల్లానారాయణమ్మ—పిల్లికి చిచ్చు
మైనను పెట్టని బాలవిధన, ఎంగిలిచేతి
తోఁ గాని సయితను కొట్టినది.

ఇవము(ఈము)మేఁదరి—హిమము
(మంచ) ను భక్షించువాఁడు =
నూర్మ్యుడు.

ఇవము(ఈము)సూడు—మంచునకు
శత్రువైవాఁడు = నూర్మ్యుడు.

ఇష్ఠుధి—బాణమును ధరించునది =
అమృతపాది.

ఇష్టాపూర్తము—అగ్ని హోత్రము,
తపస్సు, శత్రువు, వేదానుపాలనము,
ఆతిథ్యము, వైశ్యదేవము, ఇష్టము,
వాక్యహాపతటాకారము దేవాలయనిర్మా
ణములు, నన్నదానము మొ॥ పూర్తము.

ఇష్టివచుడు—దేవతార్థము కాక
స్వార్థమునకై మాత్రమే వండుకొను
వాఁడు = పిషినిగొట్టు, రాక్షసుడు.

ఇష్టసనము—ఇష్టాసను, బాణము
లను జిమ్మునది = ధనుస్సు.

ఇష్ట్యుడు—ఉపదేశముకొఱకుఁ జేరఁ
దగినవాఁడు = ఉపాధ్యాయుడు.

ఇహముత్రఫలము—ఇహ పరమలం
దలి కర్మఫలము.

ఈగపులి—ఈగలకుఁ బులివలె
భయంకరమైనది = పాలెపురుగు.

ఈడ(చూలి, పట్టి) కొమరుడు—

వాయుదేవునికొడుకు = 1. మానుమం
తుడు, 2. భీముడు.

ఈక్షణికుడు—హస్తశిఖలను జూచి
శుభాశుభఫలములను జెప్పవాఁడు =
పాముదిక్కుడు.

ఈగి(వి)ష్టాను—కోరికలు తీర్చెడి
శృతము = కల్పశృతము.

ఈగులకెంపు—ఇచ్చుచూనికము.

ఈర్ష్యుడు—అనూయ కలవాఁడు,
ఇతరుల సంభోగమును జూచినఁగాని
సంభోగోద్రేకము గలుగని యొక విధ
మయిన నపుంసకత్వము గలవాఁడు.

ఈలపురుగు—ఈలవలె ధ్వనిచేయు
పురుగు = చిమ్మట.

ఈవుల(కెంపు)—రతనము. చూ. ఇచ్చు
చూనికము.

ఈవులమొదవు—కోరికలను తీర్చెడి
గోవు = కామధేనువు.

ఈశానుడు—విశ్వరథము కలవాఁడు =
శివుడు.

ఈశ్వరవిభూతి—లోకమున స్థానవిశే
షములందుఁగల ఈశ్వరాంశము.

ఈశ్వరసాక్షి—మాయాపహిత చైత
న్యము.

ఈశ్వరి—ఈశ్వరునిభార్య = పార్వతి.

ఈశ్వరుడు—స్వభావముచేతనే విశ్వ
రథము కలవాఁడు = శివుడు.

ఈమణము—త్వరపెట్టనది = కోరిక.

ఈపాదంతము—నాగటి కోలవంటి

దంతము గలది = పెద్దదంతములుగల
యేనుగు.

ఈసపిట్ట—శరీరముపై ముండ్లు గలిగి
గుండ్రముగానుండు ఒకజాతి చేప.

ఈహోమృగము—మృగములకు గోరు
నది = హోదేలు.

ఉంకుటుంగరము—వధూవరులు
పెండ్లిచేసుకొనుటకు పరస్పరము సమ్మతి
తించి మార్పుకొనెడియుంగరము.

ఉంఛవృత్తి—తోళ్ళదగ్గరగాని, పాల
ములోఁ గాని పడిన ధాన్యపుగింజల
నేరుకొని తిను వృత్తి.

ఉండురువు—తన ముఖముచే ముట్టఁ
బడిన వస్తువును ద్రవింపజేయునది =
ఎలక.

ఉకాసహము—ఓతరక్త (కృష్ణరక్త)
వరముగల గుఱ్ఱము.

ఉఖ్యము—ఉఖ (వంటకుండ) యందు
వండబడిన మాంసాదికము.

ఉగాది—చైత్రమాసమునందలి మొదటి
దినము.

ఉగ్రంశ్యము—క్రూరముగాఁ జూచు
నది = వ్యాఘ్రము మొ.

ఉగ్రగంధము—గాటయిన పరిమళము
కలది = సంపెంగ, వెల్లుల్లి, ఇంగువ.

ఉగ్రధన్వము—భయంకరమైన విల్లు
గలవాడు = 1. శివుడు, ఇంద్రుడు.

ఉగ్రసేనుడు—భయంకరమైన
వైస్యముకలవాడు.

ఉగ్రశ్ర (వు) వసుడు—నూతుని
కొడుకు = కోమహర్షణుడు.

ఉగ్రాక్షుడు—భయంకరమైన ఫాల
నేత్రము కలవాడు = శివుడు.

ఉగ్రుడు స.— 1. భయమును గలుగఁ
జేయువాడు = శివుడు, 2. క్షు
యనకు కూద్రజాతి భార్యయందుఁ
బుట్టిన సంకీర్ణజాతివాడు.

ఉచితజ్ఞుడు—ఉచితము (యుక్తము)
నెఱింగినవాడు.

ఉచ్చంద్రము—రాత్రియొక్క చివర
భాగము = ఆపరరాత్రము.

ఉచ్చలము—చలించెడు స్వభావము
కలది మనస్సు.

ఉచ్చింగటుడు—కోపస్వభావముగల
మనస్కుడు.

ఉచ్చైశ్శవము—నిక్కిన చెవులు
గలది, గట్టిగా మాట్లాడినఁగాని విన
లేనిది = ఇంద్రుని గుఱ్ఱము.

ఉచ్చగిత్త—ఆవులమూత్రము
నాఘ్రాణించుచు వానిని వెంబడించు
గిత్త = స్త్రీలోలుడు.

ఉచ్చాసనుడు—కాసనము నతిక్ర
మించినవాడు = అవిధేయుడు

ఉచ్చిష్టాన్నము—ఇతరులు తిరగా
మిగిలిన యన్నము, బ్రాహ్మణభోజన

పృథివీతి—భూమికి భర్త = రాజు.

పృథురోమము—దీర్ఘములైన రోమములు కలది = చేప, రొయ్య, బొడ్డిక.

పృథాకువు—కుత్సితముగాఁ బలుకుఁది = సామ, పులి, చిఱుతపులి (లేక).

పృషతము—ఒకరిపైఁ జొక్కలు కలది = దుప్పి.

పృషదశ్వుడు— 1. జలబిందువులకు వాహనమైనవాఁడు, 2. జలబిందువులు వాహనముగాఁగలవాఁడు, 3. పృషత్తు (ఒక మృగము) వాహనముగాఁగలవాఁడు = వాయువు.

పృషదాజ్యము—పెరుగుతోఁ గలుపఁబడిన నేయి = నావిన్సు.

పెండ (పెండా) రము—చూ. గండ పెండెము.

పెందిరువడి—ఎక్కువఁగాఁ దిరుగఁగలవాఁడు = గండత్మంతుఁడు.

పెంపుడుగున్న—(కూపమున సామ్యము కలిగియుండుటచే బాల్యమునఁ గాకులఁగఁగూతఁచుచుండు) పెంపఁబడు పక్షి = కోయిల.

పెట్లమారి—దెబ్బలుతిను స్వభావము కల(ది) వాఁడు.

పెద్దకడుపువేలుపు—పెద బొజ్జ గలవాఁడు = గణపతి.

పెద్దని(ద్ర)దుర—కాశ్యకమైన నిద్ర = మరణము.

పెద్దపులుఁగు-పెద్దపక్షి = రావుఁఁగు, గుడ్లగూబ.

పెద్దమ్మ—లక్ష్మికి అప్ప = 1. కేయి, 2. పెద్దకల్లి.

పెద్దరోగము—దేహము దినెడురోగము = కుఱురోగము.

పెద్దచేలుపు—దేవతలలోఁ బెద్దవాఁడు = బ్రహ్మ.

పెనుమసనము—పెద్దవల్లకాఁడు గల పట్టణము = కాకి.

పెనువెల్లి—ప్రళయకాలము నందలి యేకార్థవము = పెద్దసముద్రము.

పెరుమాళ్ళగుగుబుగ్గ—విషపడి.

వైడికడుపు దేవర—చూ. హిరణ్య గర్భుఁడు.

వైడి(పండు)మూలాలు—బంగారమును గనునది = భూమి.

వైడినెలఁత—ధనాధిపత = లక్ష్మి.

వైడితేడు—ధనాధిపుఁడు.

వైత్తకము—పితృసంబంధమైనది = శ్రాధము, ఆర్ధిము మొ.

వైత్తస్వ (సేయుడు) స్రీయుడు—మేన్ద్రుఁడు.

వైరులయెకిమీఁడు—పైరులకధిపతి = చంగ్రుఁడు.

వైరులుసురు—పైరులకుఁ బ్రాణమైనది = మేఘము.

వైశాచము—నిద్రించియు, ద్రాగి
మెముచియు శీలము సంరక్షింపఁ
బరాకుబడి యున్నదనిని, సంభో
గేచ్ఛచే బలత్కారముగాఁగొనిపోయి
చేసికొను వివాహము.

పొంగట్టు—బంగరకొండ = మేరువు.

పొందామరలపంట—బంగారపు
కమలములు పండునది = దేవగంగ.

పొంబోరవేలుపు—చూ. హిరణ్య
గర్భుడు.

పొక్కిలిచూలి, పొక్కిలిపాడడు—
విష్ణునినాభియందుఁ బుట్టిన విష్ణుడు—
బ్రహ్మ (ప్రళయకాలమునశ్రీవిష్ణువు
వీరముపై శయనించియుండఁగా నతని
నాభినుండి కమలముపుట్టెను. బ్రహ్మ
విష్ణువునొద్దకువచ్చి యతని కుక్షిస్థము
లగు లోకములనుజూడఁదలఁచి విష్ణుని
శరీరమునఁ బ్రవేశించి లోకములను
జూచెను. ఇంతలో క్రివిష్ణునివరంధ్ర
ములు మూతపడెను. ఆ కారణమున
విష్ణులోనుండి నాభికమలము గుండా
బ్రహ్మ బయటికివచ్చెను. అదిమొదలు
బ్రహ్మ విష్ణుని పుత్రియై గుడా వ్యవహ
రింపఁబడుచుండెననికూర్మపురాణము.)

పొగకన్ను—పొగతోఁగూడిన అగ్ని
జనించెడు శివుని ఫాలనేత్రము.

పొట్టకూడు—శీతమునకు మాటుగాఁ
బొట్టకుఁ బెట్టెడుకూడు.

పొట్టివడుగు—పొట్టిబ్రహ్మచారి =
విఘ్నేశ్వరుడు, వామనరూపుడగు
విష్ణువు.

పొడకోకఁగట్టుపోడ, ప్రొడలగింటె
ముదాలుపు—మచ్చలగల చర్మమున
వస్త్రముగాఁ గట్టినదిట్టరి = శివుడు.

పొడలమెకము—మచ్చలుగల
మృగము = దుప్పి.

పొడుగుమడుగు—మిక్కిలి పొడుగైన
మడుగు = ఆకాశగంగ.

పొదరిండ్లచుక్క—పొదరిల్లుకరె
నుండు నక్షత్రము = శ్రవస్వము.

పొల(సుం) దిండి—మాంసమును దిన
వాడు—రాక్షసుడు, నైర్మసుడు.

పొలసు(మేతరి)మేపరి, చూ. పొ
పొలసుందిండిదు } దిండి.

పో(పో) చిట్ట—శకునము మాచుటకై
పొగుగిళ్ళను ద ఆక్షరలు, నీత
చల్లుట.

పోట—స్త్రీ పురుష లక్షణముతోఁ
గూడినది = మాచకమ్మ.

పోతుగుట్టము గలాడు—దున్న
పోతు వాహనముగాఁ గలవాడు =
యముడు.

పోతురౌతు—దున్న పోతు వెక్కి
స్వారిచేయువాడు = యముడు.

పోత్రి—అధికమైన మోగలది = పంది.

పోరంబోకు—సాగుబడికిరాని శేల.

పోరుందిండి - పోరోగిరపుఁ (దంట)
దిండి—కలహ మాహరణముగాఁగలవాడు
= నారదుడు.

పాత్రి—కొడుకు కూతురు = మనుమ
రాలు.

పాత్రికేయఁడు—దత్తుగాఁ దీసికొన్న
కూతురుయొక్క కొడుకు.

పాత్రుఁడు—పుత్రునికిఁ బుత్రుఁడు =
మనుమఁడు.

పారాణికుఁడు—పురాణము (చెప్ప
వాడు) తెలిసినవాఁడు.

పారులు—పురమునందలి ప్రజలు.

పార్వాపర్యము—ముందు వెనకలకుఁ
గల సంబంధము.

పాలస్యుఁడు—పులస్యుని వంశమునఁ
బుట్టిన వాఁడు = కుబేరుఁడు, రావ
ణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు మొ.

పాలోములు—మారీచునకుఁ బులోమ
యందుఁ గల్గిన 60,000 దానవసుతలి.

పాషము—పుష్కరిని నక్షత్రముతోఁ
గూడిన పున్నమగల నెల = పుష్క
మాసము.

ప్రకంఠమఁడు—మిగుల కంపింపఁజేయు
వాఁడు = శాయువు.

ప్రకృతి-ప్రకృయము చేరక పూర్వమున్న
శబ్దరూపము = స్వభావము.

ప్రగల్భ—(18 ఏండ్లకు మించిన) మిక్కిలి
ప్రతిభగల నాయకావిశేషము.

ప్రచేతసు(తు)ఁడు—మంచి మనఁబు
కలవాఁడు = వరుణుఁడు.

ప్రజాపతి—ప్రజలకుఁ బ్రభువు = బ్రహ్మ
రాజు.

ప్రణయకోపము—ప్రేమముయొక్క
కుటిల ప్రచారము వలనఁ గాఁగము
లేకయే నాయికా నాయకులకుఁ
గలిగెడు కోపవిశేషము.

ప్రతిగృహీ(రి)తుఁడు—దానము పుచ్చు
కొన్నవాఁడు.

ప్రతిజ్ఞ—ఏదేని యొకపనిని దప్పక చేసెద
నని దృఢముగాఁ బట్టుట.

ప్రతిపక్షుఁడు—ఎదుటి పక్షమువాఁడు
= శత్రువు.

ప్రతిధ—సమయానుకూలముగాఁ బ్రకా
శించెడు బుద్ధివిశేషము.

ప్రతివాది—వాదికి విరుద్ధ పక్షము
వాఁడు = శత్రువు.

ప్రతిహారకుఁడు—గారడివిద్యయందు
నైపుణ్యము కలవాఁడు.

ప్రతిహా(రి)రుఁడు—వాకిట గావలి
కాయువాఁడు = ద్వారపాలకుఁడు.

ప్రతీచి—సాయంకాలమున నూత్యుఁ
డస్తమించు దిక్కు = పడవర.

ప్రతీపదర్శిని—తక్రము గా నాలో
చించునది = స్త్రీసామాన్యము.

ప్రతీహారము—పూర్వము నేను వీనికి
మేలుచేసితిని గాన నిప్పుడు నాకు
మేలు చేయునని యెంచి చేయునట్టి
సంధి.

ప్రశ్నంతపర్వతము—పెద్దకొండ
చేరువకుండు చిన్నకొండ.

ప్రత్యక్షము—అక్షము (ఇంద్రియము)
నకు అభిముఖమైనది = పంచేంద్రియ
గోచరముగు రూపరస గంధాదికము.

ప్రత్యర్థి—ప్రతికూలముగాఁ గోరు
వాడు = శత్రువు.

ప్రత్యాబ్ధికము—ప్రతి సంకల్పరము
చేసెడి శ్రాద్ధము.

ప్రత్యాబ్ధిము—విలుకాడు యుద్ధ
మాన నెడమకాలు ముండనకును,
కుడికాలు వెనుకకును జూచి నిలుచుట.

ప్రత్యాహారము—విషయమాలనుండి
యింద్రియమాలను మరలించుట.

ప్రత్యు (ద్గమము) త్థానము—పెద్దలు
కచ్చినపుడు లేచుట.

ప్రదక్షిణము—దేవతాదుల నుద్దేశించి
కుడివై ఎడమ ముక్కులు దిరుగుట.

ప్రద్యుమ్నము—ఎక్కువ బలము
కలవాడు = మన్యకుడు.

ప్రద్యోతనము—మిక్కిలి ప్రకా
శించువాడు = సూర్యుడు.

ప్రధానులు—ప్రకృష్టముగా భరించు
వారు = ఉత్కృష్టులును, హీనులను
గాక మధ్యమాధికారములందు వ్యవ
స్థితులైన దళివాయి మన్ననవారు.

ప్రపితామహి—ప్రపితామహుని
(మత్తాత) భార్య.

ప్రపితామహుడు—తాతతండ్రి =
మత్తాత.

ప్రపాత్రి—పాత్రిని కూతురు =
మమ్మనుమరాలు.

ప్రపాత్రుడు—పాత్రిని కుమారుడు
= మమ్మనుమడు.

ప్రప్రపితామహుడు—ప్రపితా
మహుని (మత్తాత) తండ్రి.

ప్రభంజనుడు—వృక్షశాఖలను
విరుగఁగొట్టువాడు = వాయువు.

ప్రభాకరుడు—కాంతిని గలగఁ
జేయువాడు = సూర్యుడు, అగ్ని.

ప్రభాతము—తెల్లవాలుటకుఁ బూర్వ
మునఁ గల నాలుగు గడియలకాలము.

ప్రమ, ప్రమితి—యథార్థజ్ఞానము.

ప్రమత్తుడు—ప్రమాదమును బొందిన
వాడు.

ప్రమథాధి(పతి)పుడు—ప్రమథ
గణములకుఁ బభువు = ఈశ్వరుడు.

ప్రమద—మిగుల యావనవచముగల
స్త్రీ.

ప్రమద (ప్ర)మదా) వనము—మద
వతులు హరించుటకు యోగ్యమైన
యోద్యానము.

ప్రమాతామహి—మాతామహుని
(తల్లితండ్రి) తండ్రియొక్క భార్య.

ప్రమాతామహుడు—తల్లితాత =
మత్తాత.

ప్రలంబఘ్నుడు— ప్రలంబాసురుని
సంహరించినవాడు = బలరాముడు.

ప్రవయ్యుడు— ఎక్కువవయస్సు కల
వాడు = వృద్ధుడు.

ప్రవల్లిక— గూఢార్థముగల ప్రబం
ధము.

ప్రవాదము— అకారణముగ దేశమంత
టను వ్యాపించిన వార్త.

ప్రవ్రజితుడు— మా. పరివ్రాజకుడు.

ప్రశాంతుడు— మిగుల శాంతివాసిన
వాడు.

ప్రశిష్యుడు— శిష్యుని శిష్యుడు.

ప్రసాదము— భగవంతునకు నివేదించిన
యన్నాదికము.

ప్రసాధని— శ్రేణీశములను జిక్కులేకుండు
స్థలము లెస్సగాఁ జేయునది = దువ్వెన.

ప్రస్తారము— ఛందశ్చాస్త్రము నందలి
గురు లఘువుల గుణకారము.

ప్రస్తావన— నాటకములోని నటీనాట్ర
ధారుల సంభాషణ.

ప్రహసితము— శిరః కంపముతోఁ
గూడినవ్యవస్థ, గేలి.

ప్రళయము— జగము దీనియందు
లయము పొందును = యుగాంతము.

ప్రగల్భము— పురాతనమైన కౌవ్యము
= వేదము.

ప్ర(మినకు)(జదువు) బలుకులు—
పురాతనమైన విద్య = వేదము.

ప్రకృతుడు— విశేష భావములేక
పుట్టినప్పటికలె నుండువాడు =
అల్పుడు.

ప్రగల్భము— స్త్రీలయొక్క అప్ర
యత్నమైన శృంగారచేష్టవిశేషము.

ప్రచి— ప్రథమమున నూర్చుకొను
యించు దిక్కు = తూర్పు.

ప్రచీనావీతము— అపసవ్యముగా
వేసికొనిన యజ్ఞోపవీతము = ప్రాచీ
నమై దక్షిణభుజమునకున్న జంజెము.

ప్రచేతసుడు— ప్రచేతసుని కొడుకు
= వాశ్మికీ ముని.

ప్రజాపత్యము— మీరిరువురును
ధర్మము నాచరింపుడని వసునితోఁ
జెప్పి వసునిచే 'నేను అన్యాయమునకు
డను గాక గృహస్థాశ్రమముననుండి
ధర్మము నాచరించెదను' అని చెప్పించి
చేయు వివాహము.

ప్రజాపత్యవృద్ధిము— 3 దినములు
ప్రాతఃకాలమున భుజించి 3 గోణ
లయాలితముగ లభించినదానిని భుజించి
3 దినములు కుష్కలవాసము
చేయుట.

ప్రజ్ఞుడు— మంచి ప్రజ్ఞ గలవాడు
= బుద్ధిమంతుడు.

ప్రణగొడ్డము— ప్రాణోపద్రవ
కరము.

ప్రణాథుడు— తన ప్రాణమునకుఁ
బ్రభువు = ప్రేయ్యుడు, ముఖము.

ప్రణ(ము)వాయువు— వాయువు
లోని ప్రాణనిత్యకమగు నొక భాగము.

దీనిచే లెక్కగా జీవించును. ప్రకర్ష
ముగా క్యాపాదులగు బయలు వెడ
లించునది = శరీరమండలి వాయువు.

ప్రాణాయామము — నాసారంధ్రముల
నండి వెడలెడి యుచ్ఛ్వాసవిశ్వాస
రూపమగు వాయువును బంధించుట.

ప్రాణిమ్యూతము — ప్రాణుల నొడ్డి
కాదమాడుట = కోడిపంచెము మొ.

ప్రాతిపదికము — ధాతు భిన్నమును,
ప్రత్యయ భిన్నమును, ప్రత్యయాంత
భిన్నము నగు స్థవచ్చుస్థ స్వరూపము.

ప్రాతిభాసికము — లేనిది యున్నటు
కనబడునది.

ప్రాతిహారికుడు — గారడీవిద్యయందు
శేర్పరియైన వాడు.

ప్రాదేశము — చూపుదులేరిని, బాటన
లేరిని చాచిపట్టిన కొలత.

ప్రామిస కులు — పురాతన ప్రామాణిక
వాక్యములు = పేదములు.

ప్రాయశ్చిత్తము — పాపపరిహా
రార్థము చేసెడు కృత్యము.

ప్రాయేటు — పురాతన మైన నది =
(ఓమద్రము).

ప్రాయోపవేశము — ఆహారాదులను
నిడచి మరణమునకై వేచియుండుట.

ప్రారబ్ధము — ముఖ్యముగా భోగముల
సంభవించుటకై తిరిగిజన్మకలిగించెడు
కర్మవిశేషము. జీవుని ఎంచితమునుండి
ఈశ్వరుడు 'ఈజన్మమున నీవు పుణ్య

పాప ఫలముల ననుభవింపు' మని
పంచిపెట్టుట.

ప్రాలేయము — శరత్కాలముయొక్క
ప్రళయమున (అంతమున) వచ్చునది =
మంచు.

ప్రావృషిజము — వర్షకాలమునఁ బట్టి
నది = కప్ప, తుపాను.

ప్రావే(ల్పు)లుపు — పూర్వదేవుడు.

ప్రావృము — ఉదయము మొదలు 10
గడిమిలఁకఱకుఁ గల కాలము.

ప్రియంవదుడు, ప్రియవాది —
ప్రియమును బట్టావాడు.

ప్రియుడు — అధికముగాఁ బ్రేమించు
వాడు = మగఁడు.

ప్రీతిదత్తము — వివాహసంతోరము ధర్మ
కలన ఆత్మమామలచేఁ బ్రీతిపూర్వక
ముగా నివ్వబడిన స్త్రీధర్మము.

ప్రేతపురము — యముని సదనము =
నరకము.

ప్రేతవనము — చూ. పితృకనము.

ప్రాద్దు (కూన) (గొడుగు) (చూలి)
(పట్టి) — నూర్చుని కుమారుడు =
సుగ్రీవుఁడు, కర్ణుఁడు మొ.

ప్రాద్దు (జోడు) జంట — చూ. నెల
హోడు.

ప్రాద్దుజోడుకోడె — నూర్చునికి జంట
యైన వాడు = చంద్రుఁడు.

ప్రాప్తమగుడు— నూర్మని గమ
నము ననుసరించి తిరిగివచ్చుము.

ప్రాప్తమనలకందోయి— నూర్మ
చంద్రులు సేత్రములుగాఁ గలవాఁడు
= శ్రీవిష్ణువు.

ప్రాప్తితథర్థక- దేశాంతరగతుడగు
ప్రియునిగూర్చి విచారిం చెడు
నాయికా విశేషము.

స్వ(0)గము— దాఁటుచుఁ బోవునది
= కోతి (ఁడు), గరుడుఁడు,
అనూరుఁడు.

స్మృతము— దూరదేశమునకైనను సమాన
మైన వేగముతోఁ బరుగెత్తెడు ఆశ్వ
గమన విశేషము. మూఁడు మాత్రల
కాలము గల పామవేదాది స్వరము.

ఫణాభరము— పడగను భరించునది =
గుర్పము (పడగదారి).

ఫణి— ఫణము (పడగ) కలది = పాము
ఫల్గుచుఁడు— ఫల్గునినక్షత్రమునఁబుట్టిన
వాడు = అరుసుఁడు.

ఫాలసేత్రుఁడు— ఫాలమునందు సేత్రము
కలవాడు = శంకరుఁడు.

ఫేరవము (ఫేరువు)— ‘ఫే’ యను
ధ్వని గల్గినటు కూయునది - నక్క.

బంగారుకడుపువాఁడు— చూ. హిర
ణ్యగర్భుఁడు (హింభోరవేల్పు).

బండారుఁడు— బట్టెలను గాచువాఁడు.

బంధకి— ఉదాసీనఁడగు పురుషుని

సయితము స్వవశమున బంధించునది =
జారికి, ఆటకత్తె.

బంధనాలయము— ప్రభువులు సేర
సులను బంధించుట కేర్పాటు చేసిన
కట్టడము = చెఱసాల.

బంధరము— ‘బం’ అను శబ్దమును
భరించునది = తుమ్మెద, ధ్రుమరము.

బక్ధ్యానము— ఏటియొద్దనుఁ జేపలకై
వేచియుండి చేసెడికొంగయొక్క
ధ్యానము.

బక్వైరి— బకాసురుని సంహరించిన
వాడు = కృష్ణుఁడు, భీముఁడు.

బజారి— వ్యభిచారము గలది = జారిణి.

బటువాలురాయఁడు— గుండ్రని
యాయధము (సుదర్శన చక్రము) గల
ప్రభువు = విష్ణువు.

బటువుకైజోదు— గుండ్రని యాయ
ధముగల యోధుఁడు = విష్ణువు.

బటువుగుబ్బలి— గుండ్రని పర్వతము
చక్రవాక్తలము.

బటువుగువ్వ, గుండ్రనిపక్షి—
చక్రవాకము.

బటువు(గైదువు) (వాలు) (గత్తి)

బిల్లవాలు— గుండ్రని యాయధము
= సుదర్శన చక్రము.

బటువుమల— గుండ్రని పర్వతము =
చక్రవాకము.

బడగొండ—కొండవలె బెద్దయాకా
రము గలిగి కీళ్ళుగల మేఘము.

బడిశము—చేపలను బట్టెడుగాలము.

బధిరుడు—బాధింపబడిన శ్రవణ
సామర్థ్యము గలవాడు = చెవిటి.

బద్ధవైరము—హృదయమున గాఢ
ముగా వాటియైన పగ.

బమ్మ(లండి) దేవర—బ్రహ్మదేవుని
తీర్థి = శ్రీఃస్తుతు.

బయకారము—యాచనమున బయలు
పడు శృంగారచేష్ట విశేషము.

బరిగోల—ఏనుగు ప్రక్కలు పొడిచి
బెడరించుటకై యెనుగు గల వేలు
దండలు, నానా బాణము.

బర్హి—పింఛము గలది = నెమలి.

బర్హి ర్మఖులు—అగ్నియే మఖముగా
గలవారు, అగ్నియందు హోమము
చేయబడిన హవిరాదికమున సంతుష్టి
కొండవారు = దేవతలు.

బర్హి శృంగ—దర్బలు బలముగాగల
వాడు = అగ్ని.

బర్హి మేళశుడు—దర్బలు మెద్రుక
లుగాగలవాడు = అగ్ని.

బలదేవుడు—బలముగల దేవుడు =
బలరాముడు, వాయువు.

బలభద్రుడు—బలముచే శ్రేష్ఠు
డైనవాడు = బలరాముడు.

బలరాముడు—బలముచే జనలను
రమించువాడు = కృష్ణుని యన్న.

బలసూదనుడు, బలా(రాతి)రి—
బలాసురుని సంహరించిన వాడు =
ఇంద్రుడు.

బలి(సూదనుడు)ధ్వంసి—(ఇంద్ర
రాజ్యమును బహుత్కారముగాగ్రహిం
చి) బలిచక్రవర్తియొక్క ప్రాధిక
మును ధ్వంసుచేసినవాడు = వామన
రూపః స్తుతు.

బలి(భుక్)పక్షము—బలిగా నివ్వఁ
బడి యాహరిముచే బోషింపఁబడు
నది, బల్యన్నమును దినుది = కాక.

బలినద్యము—బలియొక్క నివాస
గృహము = పాఠశాల.

బలీవర్దము—కంఠమున వగులు (మడు
తల) గలది = ఎద్దు.

బలుడు—బలము గలవాడు = ల
రాముడు.

బలువంజమేకము—(బలువు +
అంజ+మేకము.) చూ. క్రిం.

బలుపాజ్జమేకము—పెద్దపాదముగల
మృగము = ఏనుగు.

బల్లలమేకము—గొప్పతలగల మృగ
ము = ఏనుగు.

బల్పాపతేడు—పాముల పెద్దలకు
సముతము ప్రభువైనవాడు = అది
శేషుడు.

బల్లిదుడు—బలము గలవాడు.

బహు(పాత్తు)పాదము — చాల
యూడలు గలది = మఱిచెట్టు.

బహురూపము — రంగు రంగుల
రూపము ధరించునది = ఊసువల్లి.

బహురోమ — ఎక్కువ రోమములు
(వెండ్రుకలు) కలిది = మేక.

భాంధకినేయఁడు — బంధకి (అంకు
లాడి) యొక్క కొడుకు.

భాకినో(టి)కుమేకము — విశాలమైన
నోరుగల మృగము = సింహము.

భాడబము — ఆడుగుఱ్ఱము ముఖమున
నాండునది = బడబాగ్ని.

భాణాసనము — భాణముల కాసన
మైనది = బిల్లు.

భాదరాయణసంబంధము — ఇరువుర
కును కేగుచెట్టు కలిగియుండుటవలన
నైన సంబంధము మాత్రమే.

భాదరా (యశి) యణుఁడు — బదరీ
వనము నివాసముగాఁ గలవాఁడు =
వ్యాసముని.

భాబాకౌతు — గుఱ్ఱము వాహనముగాఁ
గలవాఁడు = కుబేరుఁడు.

భారమేనులప్రౌఢ } మా. ద్వాదశా
భారదూపులవేలుపు } త్కరుఁడు.

బాల — పదునాఠేండ్లకు లోఁబడిన
పడుచు.

బాలభృత్యుఁడు — బాల్యము నొందియు
సేవచేయుచు జీవించుచుండేవాఁడు.

బాలాధ్యాపకుఁడు — బాలురకుఁ
జనువుచేప్పెడు నాపాధ్యాయుఁడు.

బాలిశుఁడు — తనకుకేసిన సన్మానమును
జెఱచుకొనువాఁడు = బుద్ధిహీనుఁడు.

బాల్యము — బాలభావము (పదునాఠేం
డ్లకులోఁబడిన వయస్సు).

బాసవాలు — చూ. గీర్వాణుఁడు.

బాసవార్హార — (కాపాలాప సమర్థ
మయిన వాక్కు ఆయుధముగాఁగల)
జేవరిలకుఁ బ్రభువు = ఇంగ్రఁడు.

బాసిము — కూర్మము వివాహసమయ
మన కహూవరులకు ఫలమువలె గల్గెడు
హరివిశేషము.

బాహుజుఁడు — బ్రహ్మయొక్క బాహు
వులనండి బుట్టిన వాఁడు = త్పత్రి
యుఁడు.

బాహులేయుఁడు — చట్కత్తికల
కుమారుఁడు = కుమారస్వామి.

బాహూబాహవి — బాహులతోఁ
బరస్పరము కనఁగులాడుచుఁ జేపెడి
ద్వంద్వయుద్ధము.

బింబాధర } దొండపండుకంటి పెదవిఁ
బింబోడు } గల యాఁడు.

బిందువాసరము — స్త్రీ గర్భిణి యైన
దినము.

బిడాలము — మూషికములకు భేదించు
కది = పిల్లి.

బిడోజుఁడు — వ్యాపనశీలమయిన శత్రు
వులను (భేదించు) ఆక్రోశంపఁ జేయు
నట్టి తేజముకలవాఁడు = ఇంగ్రఁడు.

బి త్తరిజింకతాలుపు—సాగపైన లేడిని
ధరించినవాడు = చంద్రుడు.

బిబ్బికడుపువేలుపు—చూ. లంబో
దరుడు.

బి(బో)బోకము—నాయక గర్వా
తిశయముచే నిష్టవస్తువునందు సైతము
చూపెడు తిరస్కారభావము.

బిలేశయము—రంధ్రమున నిద్రించు
నది = సర్పము, ఎలక మొ.

బిసప్రసూనము, } తామర తీగకుఁ
బిసరుహము } బుట్టినది = పద్మము

బుజముపుట్టువు—బ్రహ్మదేవుని భుజ
మునఁ బుట్టినవాడు = త్సూత్రియుడు.

బుడతనెలతా(ల్పు)లుపు—బాల
చంద్రుని శిరమున ధరించినవాడు =
శివుడు.

బుధుడు—అన్నిటి నెఱిగినవాడు =
విద్యాంసుడు.

బువ్వము—వివాహమున బంధువులం
దఱు నేక పంక్తిలోఁ గూర్చుండి
వేడుకగా భుజించుట.

బుసకొట్టుపుట్టువు—పుట్టిన తోడనే
బుసకొట్టినట్టివన జంతువు = త్రాచు.

బూచుల(తేడు)యెకిమీడు, బూత
నాదుడు—భూతములకుఁ బ్రభువు =
శివుడు.

బూడిదపన్ను—శ్మశానమున శవదహన
సంస్కారాధికార మిచ్చినందులకైన
పన్ను.

బృందారకులు—మంచి సమూహము
కలవారు = దేవతలు.

బృందావనము—కృష్ణుడు నివసించు
చెడు తులసితోట.

బృంహితము—ఏనుఁగు యొక్క
ఘోరము.

బృహద్భాన(డు)వు—అధికము
లయిన కరణములుకలవాడు = అగ్ని.

బేసికంటి—విషమ సంఖ్యగల (మూడు)
కన్నులు కలవాడు = శివుడు.

బేసికంటిమామ—శివునకు మామ
యైన వాఁడు = దత్తుడు, హిమ
వంతుడు.

బేసికంటివేల్పు, బేసికన్నుసామి—
విషమ సంఖ్యగల (మూడు) కన్నులు
గల దేవుడు = శివుడు.

బేసికైదువుజోడు—విషమ సంఖ్యగల
(5) యాయుధములు గల వీరుడు =
మన్మథుడు.

బొందడీడు—వచము తొడిగినవాడు.

బొక్కలాడు—పుట్టలయందలి రంధ్ర
మలలో నివసించువాడు = సర్పము.

బొచ్చుమొకము—శరీర మంతయుఁ
బెచ్చుగాఁ బెరిగిన వెండ్రుకలు గల
మృగము = భల్లూకము.

బాజు (దేవర) వేలుపు - గొప్ప బాజుగల
వాడు = వినాయకుడు.

బాపైకోల— తామరమొగ్గవంటి మొన
గల బాణవిశేషము.

బొడ్డన బావి— నడుమ పిల్లనూయి గల
కోనేటి.

బొబ్బిమొకము—గర్జనము చేయు
 మృగము = సింహము.

బొమ్మమ్మడి—ఊపముచేరి గిరిగడు
కనుబొమ్మల ముడి.

బొమ్మరిల్లు—బాలిక లాటలాడు
కొనుటకై బొమ్మల నంచుకొనెడు
చిన్నయిల్లు.

బామ్మలూట—తెరవెనుక పాత్రాను
 కూలముగ స్త్రీ పురుషులు పాడుచు
 బామ్మలచే నాడించెడు నాటక
 విశేషము.

బారియచూలి—శుద్ధసుండి పుట్టిన
వాడు = వాక్కిడి.

బాల్లిగ(గ)ద్ద, బాల్లి నెమ్మగము
పిట్ట—తెలిగద్ద = గరుత్మంతుడు.

పోశకరుడు—ప్రాతఃకాలమున రాజు
లను నిద్రనంది మేల్కొలిపెడివాడు
= వెలమకుడు.

బోధిద్రుమము - జ్ఞానమును గూర్చినది
 వృక్షము (గౌతమబుద్ధుని వృక్షము)
 క్రిందనే రత్నజ్ఞానము (జ్ఞానము) =
 రావించెను.

(26)

(26)

బోరప్రాకుడు—చూ. ఉరగము.

బద్ధలవారు—పేము బెత్తములను
 ధరించినవారు=రాజుకింకరులు.

బ్రహ్మచరుడు—తన తేజస్సు చే నితర
తేజస్సులను బంధించువాడు =
నూర్మ్యుడు.

బ్రహ్మచర్యము-బ్రహ్మచారి యొక్క
ఆశ్రమవిశేషము.

బ్రహ్మచారి-(వేదాధ్యయన ప్రతమున)
 బ్రహ్మయందు ఆచరించువాడు=
 వదుగెనవాడు.

బ్రహ్మణ్యుడు— వేదాధ్యయనము చేసినవాడు, బ్రాహ్మణుని యందు భక్తి గలవాడు.

బ్రహ్మనాభుడు-బ్రహ్మ తన నాభి
యంగు జన్మించినవాడు = విష్ణువు.

బ్రహ్మపుత్రుడు— బ్రహ్మయొక్క
మావసమునఁ బుట్టినవాడు = వార
దొడు, సనకుడు, సనందుడు మొ.

బ్రహ్మబంధువు - అబద్ధపు సాక్ష్యము
పలికనందున దూషింపబడినవాడు,
కర్మకూన్యదగు బ్రాహ్మణుడు.

అనుబంధము - వేదాధ్యయన కాల
సానా నోటినుండి రాలెడు తుంపర.

...మీమూలం - వేదాంత

కాస్త్రము నందలి బ్రహ్మ పదార్థ విచారణము.

బ్రహ్మమేఖలము—బ్రహ్మచారులు ముంజిగా (ముంజవర్షల మొలకైదు) నుపయోగించెడు ర్పణవిశేషము.

బ్రహ్మయజ్ఞము—పితృతర్పణమునకుఁ బూర్వమునఁ జేసెడి వైదికకర్మ విశేషము.

బ్రహ్మరథము—పరమ పదిం చిన సన్న్యాసులను గొనిపోయెడు వాహన విశేషము, బ్రహ్మవాహనము=హంస.

బ్రహ్మలిపి—బ్రహ్మచే వ్రాయఁడి సులభముగాఁ దెలియని కపాలముమీది వ్రాత.

బ్రహ్మవర్చసము—సదాచారాధ్యయన సమృద్ధి. వేదాధ్యయనాదికము కలన జనించిన లేజస్సు.

బ్రహ్మసాయుజ్యము—పరబ్రహ్మకున లీనమగుట, బ్రహ్మభావము నొందుట.

బ్రహ్మసువు—బ్రహ్మకుగాని, తప స్సుకుగాని చలింపఁజేయువాఁడు = మన్మథుఁడు.

బ్రహ్మస్తేయము—అన్యాయముగా బ్రహ్మవిద్యను సంపాదించుట.

బ్రహ్మహత్య—బ్రాహ్మణుని చంపుట, దానివలనఁ బాపము.

బ్రహ్మజలి—వేదాధ్యయన కాలము నందలి నమస్కారము.

బ్రహ్మాండము—భూగోళ ఖగోళాది.

బ్రహ్మణి—చూ. బ్రాహ్మి.

బ్రహ్మగ్రణ్యము—వేదాధ్యయన యోగ్యభూమి, మహాగ్రణ్యము.

బ్రహ్మవర్తము—ధర్మశాస్త్రము భాగమున నుండెడు దేశము.

బ్రహ్మసనము—భగవద్భావ సాధన భూతమైన యాసవిశేషము.

బ్రాహ్మణకుఁడు—అయోగ్య బ్రాహ్మణుఁడు.

బ్రాహ్మణబ్రువుఁడు—జాతిమాత్రోప జీవియగు బ్రాహ్మణుఁడు = కపట ద్విజుఁడు.

బ్రాహ్మణము—బ్రాహ్మణుల సమూహము, వేదభాగము.

బ్రాహ్మనాయకుఁడు—పండితుఁడున, సదాచార సంపన్నుఁడు నగునట్టి వంశ కర్తవలనఁ బుట్టిన బ్రాహ్మణుఁడు.

బ్రాహ్మణుఁడు—బ్రహ్మ (శిరమునందు) కులమునఁ బుట్టినవాఁడు.

బ్రాహ్మణ్యము—బ్రాహ్మణుల సమూహము, బ్రాహ్మణ కర్మము, బ్రాహ్మణ భావము.

బ్రాహ్మము—పెద్ద ప్రేలి మొదట నుండెడు బ్రహ్మతీర్థము.

బ్రాహ్మి—బ్రహ్మయొక్క భార్య = సరసతి.

భక్తవత్సలుడు— భక్తులయందు
దయ గలవాడు = దేవుడు.

భగందరము— మర్మస్థానము నందలి
ప్రణమ.

భగవంతుడు— విశ్వరూపము గలు
గుటచే బూజ్యుడైనవాడు = విష్ణువు,
శివుడు.

భగవద్గీత— అర్జునునకు శ్రీకృష్ణనిరూపు
గల భగవంతుడుపదేశించిన వేదాంత
సారముగల గ్రంథము.

భగిని— తోడబుట్టినది = సోదరి.

భగినీయుడు— చూ. భాగినీయుడు.

భట్టారకుడు— భటులచే యుదము
నుండి తరించువాడు, శత్రురాజు,
భటులను బీడించువాడు.

భగుడు— జనలచే భజింపబడు
వాడు = సూర్యుడు.

భట్టిని— బ్రాహ్మణుని భార్య, నాట్య
పరిభాషకుండు రాజభార్య.

భద్రకుంభము— రాజ ద్వారమున
నుండు జలపూరితమైన పేనుకలశము.

భద్రాసనము— మణిస్థాపితమున రాజా
స్థాన పీఠము.

భరద్వాజము— భరద్వాజులచే
సృజింపబడినది = ఏత్రంత.

భర్గుడు— కాముడు, కాలుడు మొ.
వారిని సంహరించినవాడు = శివుడు.

భర్త— భరించువాడు = మగడు.

భర్తృమతి— జీవించియున్న మగడు
గలది = పుణ్యస్థి.

భర్మము— ఆభరణరూపమున భరింపఁ
బడునది = బంగారము.

భవనము— బాలురు దీనియందు పుట్టు
దురు = ఇల్లు.

భవాని— భవుని భార్య = పార్వతి.

భవుడు— సమస్తము దా నే యగు
వాడు = శివుడు.

భవ్య— పూజించినవారికి వాంఛితముల
నిచ్చునది = పార్వతి.

భవకము— మొలుగునది = కుక్క.

భస్మాంగుడు— బూడిద పూసికొన్న
శరీరము కలవాడు = శివుడు.

భాగవతము— కృష్ణరూప భగవంతుని
చరితముగల గొప్ప పురాణగ్రంథము.

భాగవతుడు— భగవంతుని యందు
భక్తి కలవాడు.

భాగినీయుడు— తోడబుట్టిన దాని
కొడుకు = మేనల్లుడు.

భాగీరథి— భగీరథునిచే భూలోకము
నకుఁ గొనిరాబడినది = గంగ. (సగర
పుత్రుని యజ్ఞశ్రవణమున నేర్పించుచుఁ
బాతాళమున సమాధిపన్ను కపిల
మహర్షిపైఁ జౌర్యారోపణము చేసి
యాతని కోపానలమున దగ్ధులై.
ఉత్తమలోక ప్రాప్తికై వారి యస్థుల
మీఁద మరుమడగు భగీరథుడుగొప్ప

తపముచేసి గంగను బ్రవహింపజేసె
నని పురాణప్రసిద్ధి)

భాజ్యము—భాగింపఁ ది నది =
భాగము.

భాను(వు)డు—ప్రకాశించువాడు
= సూర్యుడు.

భానుమంతుడు — కిరణములు కల
వాడు = సూర్యుడు.

భానువులు— ధర్మశ్రవణకుఁ దన పది
మంది భార్యలలో నొకతెయగుభానువు
నందు జన్మించినవారు.

భానేయుడు— కిరణములు కలవాడు
= సూర్యుడు.

భామిని—క్రీడాసమయమునఁ బ్రణయ
కోపమును జూపెడు స్త్రీవిశేషము.

భారతము— భరతవంశీయుల చరిత్ర
ములఁ జెప్పెడు నిలిహాసము.

భారతి—ఈలోకమునకు భరతమునిచే
జేబడినది = సరస్వతి.

భారూపము—ప్రకాశస్వరూపము =
ఆత్మ, పరబ్రహ్మము.

భార్గవుడు— భృగుమహర్షి యొక్క
కుమారుడు = శుక్రుడు, పరశు
రాముడు.

భార్య—భరింపఁబడినది = పెండ్లాము.

భావజుడు— సంకల్పముచే బుట్టు
వాడు = మన్మథుడు.

భావము— నిర్వికారాత్మకమైన చిత్త
మునఁ గలుగు ప్రథమవికారము.

భావకుడు—తోడఁబుట్టినదాని మగఁడు
= భావముఁబడి.

భాస్కరుడు—కాంతి కలుగఁజేయు
వాడు = సూర్యుడు.

భాస్వ(ంతుడు)రుడు—ప్రకాశించు
వాడు = సూర్యుడు.

భిండి(పాలము)(వాలము)హలము—
ఇనుపయలుగుల ఆయుధవిశేషము.

భిక్షుకుడు—తిరిపె మెత్తుకొని జీవించె
డు సన్న్యాసి.

భిషక్పాశుడు—వైద్యము చక్కఁగాఁ
చెలియనివాడు.

భీముడు— భయమును గలుగఁజేయు
వాడు = శివుడు, ధర్మజునితమ్ముడు,
ఒక రాజు.

భీరువు— భయస్వభావము గల స్త్రీ
విశేషము.

భీష్మసువు—భీష్మునిగన్నతల్లి = గంగ.

భీష్ముడు— సత్యవతి (యోజనగంధి
యొక్క తండ్రి దాశరాజు ననుమతి
ప్రకారము, తన తండ్రియగు శంతనుని
నివాహము నిమిత్తము పెండ్లియాడఁగ
ఁగొనిపోయినవాడు.

భుజంగ(భుక్కు)భుజుడు— పాను
లను దినునది = నెమలి; పానులను
దినువాడు = గరుత్మంతుడు.

భుజంగభూషణుడు— సుర్పమ
లలంకారముగాఁ గలవాడు = శివుడు.

భుజంగము, భుజ(ం)గము—
భుజముచే బ్రాహ్మణుని = సర్పము.

భుజగాశనుడు— సర్పములను దిను
వాడు = గరుడుడు - ౭ మలి.

భువనేశ్వరి—ప్రపంచమునకు నధికా
రిణి = పార్వతి.

భూకంపము— అగ్నిపర్వతాదుల కలన
గలిగిన భూమియొక్క సంచలనము.

భూ(రుహము)జము— భూమియంగల
బుట్టనది = వృక్షము. (భూరుహము,
భూభువు, భూమిరుహము, భూమి
జాతము.)

భూజాని— భూమిజాత (భార్య) గా
గలవాడు = విష్ణువు, రాజు.

భూలేదయ—సమస్త జీవులయందును
జాడగిన ప్రేమాతిశయము.

భూలేదర్పణము—చిన్న వస్తువును
బెద్దదిగా గా నింపఁ జేయు
యంత్రము.

భూలేయజ్ఞము— వైశ్వదేవానుష్ఠానము
నకుఁ బ్రముఖమైన బహిష్కృతమున భూత
త్వప్రకారము బలిదానము.

భూలేవైద్యుడు—పి కా చ ము ల ను
బాఱఁచువాడు.

భూతాత్ముడు—సమస్త జీవులకు
నాత్మయైనవాడు = బ్రహ్మ.

భూతేశుడు, భూతపతి— పి కా చ
గణములకుఁ, బ్రహ్మగణముల నధిపతి,
= శివుడు.

భూదారణము—భూమినివ్రక్కలించు
నది = నాగేలు.

భూదారము—భూమిని ద్రచ్చునది
పంది.

భూదేవుడు—బ్రహ్మవర్చసము నేత
వెలుగుచు భూమియందు జీవతంత్రులె
నుండువాడు = బ్రాహ్మణుడు.

భూధరము—భూమిని ధరించునది =
పర్వతము.

భూ(పతి)(పాలు)(మీస)పుడు—
భూమిని బరిపాలించువాడు = రాజు.

భూభుజుడు— భూమి ననుభవించు
వాడు = రాజు.

భూభృత్తు—భూమిని ధరించు (నది
వాడు = కొండ, రాజు.

భూమిద—చూ. నేలమాలి.

భూమిజుడు— (శ్రమ) విష్ణుకంశ
మున భూమికి బుట్టినవాడు = అంగా
రకుడు, నరకాసురుడు

భూమిస్పృశుడు— పా ల ము ల ను
జక్కఁజేయుటకు నాగేలు మొదలగు
వానిచే భూమిని తాకెనువాడు.

భూరి(మాయము)మాయువు—
ఎక్కువమోసము చేయునది = నక్క.

భూవరుడు—భూమికి ధర్తయైన
వాడు.

భూసురుడు—చూ. భూదేవుడు.

భృంగము—నీలిమను భరించునది = తుమ్మెద.

భృంగరోలము—తుమ్మెద వలె భస్మించునది = కందురీగ.

భృతాధ్యాపకుడు—జీతము తీసికొని విద్య నేర్పువాడు.

భృతి (భుక్తు) భుజుడు — కూలి చేసికొని జీవించువాడు = నౌకరు.

భూగ్రాము—తల్లికడుపులో, దిరుగునది = గర్భములోని పిండము.

భేకము—సర్పమువలన భీతి నొందునది = కప్ప.

భేషజాంగము—మందు పుచ్చుకొనిన పిదప తీసికొనునది = అనుపానము.

భైరవి—భైరవుని భార్య = పార్వతి. (దుర్గాదేవి మహిషాసుర శంభ నిశం భాగులను సంహరించెయు మృగాకారమును వీడకుండియున్నతఱి, బ్రహ్మగులు భయపడి శివుని ప్రార్థించగా భైరవావతారము (కృష్ణ) న నామెను కాంతింపజేసెను.)

భైషజ్యము—దీనిచే జికిత్సచేయుదురు = ఔషధము.

భోగదేహము — మరణానంతరమున జీవుడు గుఖ దుఃఖానుభవాధ్యయ గ్రహించెడు యాతనా శరీరమనెడు మాత్మదేహము.

భోగాశి—సర్పములఁ దినువాడు = గరుత్మంతుడు (నెఘలి).

భోగాశిపత్రి—గరుత్మంతుడు వాహనముగాఁ గలవాడు = విష్ణువు.

భోగి(భోగవతి)—సర్పశరీరము గలది = పాము, భోగముకలవాడు = రాజు, అనుభవకాలియగు పురుషుడు.

భోగిని—సంభోగము కలది = పట్టమహిషికంటె భిన్నురాలు.

భౌతికము—పంచభూతాత్మక మైనది = శరీరము.

భ్రకుంశుడు—స్త్రీవేషము వేసి నటించెడి పురుషుడు.

భ్రమర(క)ము—తిరుగుచుండునది = తుమ్మెద.

భ్రాతృ(జుడు)వ్యుడు, } -బోడ
భ్రాతృ(భ్రాతృ)యుడు } బుట్టి న
వాని కొడుకు

భ్రూకుం(సు)శుడు—చూ. భ్రుకుంశుడు.

భ్రూణహత్య—గర్భమును బోగొట్టుట. (భ్రూణము = తల్లిచే భరింపబడునది = శిశువు.)

మంగళాచరణము—గ్రంథారంభమున నిర్విఘ్న పరిసమాప్తికై కవిచేయఁ ప్రార్థనాదికము.

మంగళాశాసనము—వైష్ణవ పరిభాషయందు ఆశీర్వాదము = దీవన.

మంచు(గుబ్బలి)కొండ— హిమవం
తము.

మంచుమల్లుడు— హిమవంతుని
యల్లుడు = శివుడు.

మంజిష్ఠారాగము—లోపలను బైటను
సమానముగాఁ గ న ప ణి నె డు
గాఢానురాగము.

మంటితిండి—మన్నులివనది = తేలు.

మండలే(శ్వరు-శు)డు— అధీశ్వర
సార్వభౌములంటె గొప్పరాజు.

మండు-దూ)కము— తటాకాదుల
యందు శోభిల్లునది = కప్ప.

మండోదరి—పలుచని యు ద ర ము
(కడుపు) గలది = రావణుని భార్య.

మంత్రసాని— సుఖ ప్రసవోపాయ
మునుజేయు చికిత్సకురాలు.

మంత్రీ—హస్తమునఁ గార్యాలోచ
నము (మంత్రము) కలవాడు.

మంథ(ర)జము—కవ్వమువలనఁ బుట్ట
నది = వెన్న.

మంథా(చలము)ది— (క్షీర సాగర
మును జేవదానవులు) మథించుటకుఁ
గవ్వముగా గ్రహించిన పర్వతము =
మంథరపర్వతము.

మంథానము—చిలుకునది = కవ్వము.

మందాకిని—మండముగా వక్రగమన
ముతోఁ బ్రవహించునది = స్వర్గంగ.

మకరందము—దీనిచే పుష్ప మలంక
రింపఁబడును = పూదేనె.

మకరకంఠి-నడుమమొసలిముఖమేర్పడఁ
జేసిన పురుషుల కంతాభరణవిశేషము.

మకరకుండలము—మొసలి యాకా
రము గల కణ్ణధూపావిశేషము.

మకరతోరణము— మొసలిరూపము
గాఁ దయారుచేసిన తోరణము.

మకరధ్వజుడు—మొసలి జెండాగాఁ
గలవాడు = మన్మథుడు.

మకరాంకుడు— మొసలిధ్వజవిన్నా
ముగాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

మకరాలయము— మొసలికి నివాస
యొగ్గమగు స్థలము = సముద్రము.

మకరికాపత్రము— స్త్రీలకుఁ గఱి
లాది స్థలములందు లక్ష్మకతోవ్రాయు
మకరాది రేఖావిశేషము.

మక్షిక—అపరిశుద్ధమగుటచే దీనియెడఁ
గోపింతురు = ఈగ.

మఖ(వంతు-పు)డు—యజ్ఞములందుఁ
బూజింపఁబడువాడు = ఇంద్రుడు.

మ(మా)గధుడు— వం కా వ రి ని
జదువువాడు.

మగనాలు—మగఁడు జీవించియున్న
యాడుది = పుణ్యస్త్రీ.

మగ(మానికపు)(తాతి) వాలు—
వక్రజమయమైన ఆయాధము.

మఘ(వంతు-వు)డు—చూ. మఖ
పుడు.

మఘోని—ఇంద్రుని భార్య = శచీ
దేవి.

మచ్చెకంటి—చేపలవంటి కన్నులుగల
యాడుది.

మడికాసు (గట్టు)మల— వెండి
కొండ = కైలాసము.

మడికాసుమలత్రేడు—వెండికొండకు
బ్రభువైనవాడు = కిన్నెడు.

మణి(కూజిత)(త)ము— సంగభోగ
కాలమునందలి గళరవము.

మణిపవాళము— కేణుకలుభావల
లోని పదములసాంకర్యమువలన నేర్ప
డినభావ, 2 భావము కలిసినవిత్వము.

మతంగజము—మతంగుడను ఋషి
వలన బుట్టినది = ఏనుగు.

మత్కు-బుడు—గడ్డమును, మీసమును
లేని మగవాడు.

మత్తకాశి(ని)—మదములేక యే
మదము కలిగివలె బ్రకాశించు స్త్రీ
విశేషము.

మత్స్యబంధనము— చేపలను
బంధించునది = గాలము, వల.

మత్స్యము—మాంసము హరించు
నిచ్చచే హర్షించునది = చేప.

మత్స్యవేధిని—చేపలను వీడించునది
= గాలము.

మదకలము— మత్తుచే వ్యక్తముకాని
మాటలు కలిది = మదపుటేసుగు.

మదనపత్రిక—విరహ వేదనాదులను
జెలియజేయుచు బ్రయుపకు వ్రాసి
కొన్న ప్రణయలేఖ.

మదనుడు—మదింపజేయువాడు =
మన్మథుడు.

మదహత్రి—చూ. మదకలము.

మదావళము—మదముగలది = ఏనుగు.

మదికొలకుపులుగు—మానససరస్సు
నంగుండుపక్షి = హంస.

మ(ద్యము)దిర—త్రాగినచో మదింప
జేయునది = కల్లు.

మదోల్క-టము—మదముచే మించి
నది = ఏనుగు.

మధుకరము—పూచేనెను జేయునది
= తుమ్మెద.

మధుపము—మధువు (తేనె)ను బాసము
చేయునది = తుమ్మెద.

మధువర్కము—1. పెరుగుతో
గలిన తేనె, 2. పెండ్లిలో వధూ
వరుల కిచ్చెడు వస్త్రములు.

మధుప్రియుడు—మద్యమును
ప్రేమించువాడు = బలరాముడు.

మధుమక్షిక—తేనెయం దాసక్తమైన
యీగ = తేనెటీగ.

మధురిపు(వు)డు—మధురము రావ
ునకు శత్రువు = విష్ణువు.

మధులి (ట్టు) హము—పూజనము
అస్వాదితనది = తుమ్మెద.

మధువైరి—చూ. మధురిపువు.

మధువ్రతము—పూజనము మాత్రము
త్రాగెడు వ్రతము కలది = తుమ్మెద.

మధుసూదనుడు—మధునాది రాక్ష
సుని సంహరించినవాడు = విభువు.

మధూచ్ఛిష్టము—తేనెచేత విడువఁ
బడినది = మైనము.

మణికరిక—శివుని దక్షిణ కర్ణభూషణము
పడిన సరోవరము. (విష్ణువు తన చక్ర
మున సరస్సుగాఁ దొలిచి యచ్చట
శివుని కొఱకు దపమాచరించెను.
శివుడు ప్రత్యక్షమై ఆ సరోవరమును
గంగానదితోఁ దుల్యమగు పుణ్యక్షేత్ర
మగునట్లు వరమిచ్చెను.)

మనసిజుడు—మనస్సున నుదయించు
వాడు = మన్మథుడు.

మనఃప్రభువుడు, మనో (జుడు)

(జాతుడు) భవుడు—చూ. పై.

మనీష—అన్నిటిని చెరిసికొనునది =
బుద్ధి.

మనీషి-బుద్ధికలవాడు = విద్వాంసుడు,
పండితుడు.

మనజా (శనుడు)శి—మనుష్యులు
అహరముగాఁగలవాడు = రాక్షసుడు.

మన (మ్యుడు) జుడు—మనువులనఁ
బుట్టినవాడు = నరుడు.

మనుజేంద్రుడు (శుడు) శ్వరుడు,
మనజ (పాలుడు) పాలకుడు—
చూ. నరేంద్రుడు.

మనయుగము—మనువు యొక్క
కాలము 31,10,40,000 సం॥ కములు.

మను (మన) వృత్తి—అనాథలకు
జీవనార్థమిచ్చెడు ద్రవ్యము.

మనోవృత్తి, మనోవర్తి—చూ. పై.

మనవ్యధర్ముడు—మనుష్యుల
యాచారమంటి యాచారము కల
వాడు = కుశేరుడు.

మనో (జేవుడు) (భేవుడు) జ్ఞానసుం
డు—తీక్షణమైన బుద్ధికలవాడు.

మన్నుజేడు—చూ. భూపాలుడు.

మన్నుధుడు—బుద్ధిని గఱతపెట్టు
వాడు = చిత్రవిధర్తు.

మన్ననము—భార్యభర్తల సంభోగ
కాలమున దేశభాషతో మెల్లగాఁ
జెప్పుకొను రహస్యము.

మన్వంతరము—71 దివ్యయుగములు
(మనుకాల పరిమాణము)

మబ్బుత్రోవ—మేఘములకు మార్గ
మైనది = ఆకాశము.

మబ్బు (పగ) విప్పు—మేఘునకు
శత్రువు = వాయువు.

మబ్బుపూవు—చూ. మేఘపుష్పము.

మబ్బు మే (లే) పరి, మబ్బు పగ—
మేఘమున హరించువాడు = వాయువు

మబ్బరూపరి—మేఘ రూపమువంటి
రూపముకలది = విరావతము.

మబ్బరౌ (రవు) తు—మేఘము
వాహనముగాఁ గలవాఁడు = ఇంద్రుఁడు.

మయి (మై) సున్నవజీరు—
శరీరములేని కూరుఁడు = మన్మథుఁడు.

మయూరకము—నెమలి రంగువంటి
రంగుకలది = మైలుతుత్తము.

మయూరచటకము—నెమలి యాకా
రముగల చిన్నజంతువు = కోడి.

మయూరము—పామలను హింసించు
నది = నెమలి.

మరుగొంగ—మన్మథునికి శత్రువు =
శివుఁడు.

మరుతేజి—మన్మథునకు వాహనమైనది
= చిలుక.

మరుతేరు—మన్మథునకు రథమైన
వాఁడు = వాయువు.

మరుత్వంతుఁడు—మరుత్తులు (జీవతలు)
కలవాఁడు = ఇంద్రుఁడు.

మరుత్వంతులు—ధన్వంతరముగల పది
మంది భార్యలలో నొకతెయగు మరు
త్వతికిఁ జన్మించినవారు.

మరుత్సఖుఁడు—నాయుడేవుని
మిత్రుఁడు = అగ్ని.

మరునయ్య—మన్మథుని కండ్రి =
శ్రీవిష్ణువు.

మరునయ్యతేజి—విష్ణుని వాహనము =
గరుడుఁడు.

మరునల్లె—మన్మథుని యల్లెకాడు
(వింటినారి) అయినది = తుమ్మెద.

మరుసింహులు—మన్మథుని ధ్వజము =
చేప, మొసలి.

మరుమరీచికాన్యాయము—
ఎడారిలో నెండమావులు నీళ్ళకలఁ
గాన్నించి యెంతమారము పోయినను
అట్లే యుండునట్టి రీతి.

మరుమామ—మన్మథునియొక్క మేన
మామ = చంద్రుఁడు.

మర్కటము—వాటినపుడు కొమ్మల
సండునబడి చచ్చునది = కోటి.

మర్కటకము—తన నాభి నుండి
విచ్చెడు నూలుపట్టుకొని మర్కటము
వలె నెక్కునది = సాలెపురుగు.

మర్త్యుఁడు—మృతి నొందువాఁడు
భూలోకమునబుట్టినవాఁడు = నరుఁడు.

మల (దాయ) (సూడు) గొంగ—
పర్వతములకుశత్రువు = (పర్వతములు
పట్టణములపై వ్రాలి హింసచేయు
చుండఁగా వాని తెక్కలను వ్రజా
యధముచే నణకినవాఁడు =
ఇంద్రుఁడు.)

మల (మన్ని) మనికి—కొండల.
నివాసస్థానముగాఁగలది = కోటి.

మలయజము — మలయ పర్వతమునఁ
బుట్టినది = చందనము.

మల్లికార్జునము—1. తెల్లని కన్నులు
గల గుఱ్ఱము, 2. మలినమైన ముక్క
కాళ్ళుగల తెల్లవాంస.

మస్కరి—కామ్యకర్మములను బ్రతి
షేధించు స్వభావము కలవాడు =
సన్న్యాసి.

మస్తీష్కము—శిరస్సును బొందియుం
డునది = మెదడు.

మహాంత—దేవస్థానములకు ధర్మ
కర్తృత్వము జరిగించు వైరాగి.

మహాంగము—గొప్ప యశయవములు
గలది = ఒంటె.

మహా(గ్రీవి)గ్రీవము—పొడుగైన
కంఠము గలది = ఒంటె.

మహాదేవుడు—దేవులలో శ్రేష్ఠుడు
= శివుడు.

మహానలుడు—నటకులలో శ్రేష్ఠు
డు = శివుడు. (కాలికాలయమున
గజచక్రాగలను ధరించి, డమరుక
మును గలబూని, శివుడు తాండ
వము చేయునని పురాణ ప్రసిద్ధి)

మహానసము—అధికమైన భోజనోప
కరణములు కలది = వంటయిల్లు.

మహాబలుడు—మిగుల బలము కల
వాడు = వాయుదేవుడు.

మహాభావ్యము—పాణిరయ వ్యాక
రణ నూత్రసులకు విపుల వ్యాఖ్యా
నముగల ప్రమాణగ్రంథము.

మహామదము—ఎక్కువ మదము
గలది = వీనుగు.

మహామదము—గొప్ప శరీరము గల
జంతువు = వీనుగు.

మహాయుగము—43,20,200 సంవ
త్సరములుగల కృత, త్రేతా, ద్వాపర
కలియుగముల కాలపరిమాణము.

మహారజతము—తామ్రము మొదలగు
నవి దీనిచే నెక్కువగా రంజింపఁ
బడును = బంగారము.

మహారథుడు—11,000 విలుకొండ
తో బోరువాడు. (తన్నను సార
ధిని గుఱ్ఱములు గాపాడు కొనుచుఁ
బోరెడి యోధుడు. గొప్ప రథము
గలవాడు)

మహారౌరవము—మిగుల భయంకర
మగు ధ్వనిగల నరకవిశేషము.

మహాలయము—భాద్రపద బహుళ
మునఁ జేయబడు పితృకృద్ధము.

మహాశయ్యుడు—ఘనమైన మనస్సు
గలవాడు = సముద్రుడు మొ.

మహాసర్గము—మహా ప్రళయమునకు
విడపడ గలుగు సృష్టి.

మహాసేనజనకుడు—కుమార స్వామి
తండ్రి = శివుడు.

మహాసేనుడు—గొప్పసేన కలవాడు
= కుమారస్వామి.

మహిషము—బలముగల దగుటవలన
నాదరింపబడునది = కౌరనుబోతు.

మహిషవాహనము—దున్నపోతు
వాహనముగాఁ గలవాడు =
యముడు.

మహీక్షీతుడు—భూమి సభివసించిన
వాడు = ప్రభువు.

మహీ(ధ) ధరము—భూధరము.

మహీ(జ) (జాత) రుహము—చూ.
భూజము.

మహీ(శ్వరు) (పు) పాలుడు —
చూ భూపాలుడు.

మహీసుత—చూ. నేలమాలి.

మహోత్పలము—గొప్పదైన ఉత్ప
లము = పద్మము.

మాంసలుడు—శరీరమున నెక్కువ
మాంసము కలవాడు = బలవంతుడు.

మాగధుడు—క్షుత్రియస్త్రీకిని వై
శ్యవకునుఁ బుట్టినవాడు; వంశవీర్యా
లను బొగడి జీవించువాడు; మగధ
దేశమున నుండువాడు.

మాచకమ్మ—స్తవకూన్య వక్షుమును,
మీసమును గల యాడుది.

మాణవకుడు—మనువు యొక్క
అల్పమయిన ఆపత్యము (పదునాఁకేం
డ్లకు లోబడినవాడు = బాలుడు.

మాతంగము—చూ. మతంగజము.

మాతంగుడు—(గ్రామ మధ్యనున్న
బొందనివాడు.) మతంగ సంతతిలోని
వాడు = మాలవాడు.

మాతరిశ్యుడు—ఆకాశమున వృద్ధి
నొందువాడు = వాయువు.

మాతలి—మతలఁడను వాని కుమా
రుడు, సారథి కర్మలయందుఁ గల
సమస్త మతముల నెఱింగినవాడు.

మాతామహి—తల్లితల్లి.

మాతామహుడు—తల్లి తండ్రి =
తాత.

మాతులపుత్త్రకము—మాతులను
(ఉమ్మెత్త)నకుఁ బుట్టినది = ఉమ్మెత్త
కాయ.

మాతు(లాని)లి—మాతలు (మేన
మామ) ని పెండ్లాము.

మాతులుడు—తల్లితోడఁ బుట్టిన
వాడు = మేనమామ.

మాతులేయుడు—మేనమామ
కొడుకు.

మాతృవ్యస—తల్లితోడఁబుట్టినది =
పినకల్లి.

మాతృవ్య(సేయి)నీయ — తల్లి
తోడఁ బుట్టినదాని కూతురు.

మాతృవ్యసేయుడు—మాతృవ్యస
(పినకల్లి లేక పెదకల్లి) యొక్కకుమారుడు,
మాతృవ్యస్త్రీయుడు.)

మాధవకబళము—మధుకర సంబంధ

మగు మద్ద, భగవంతుని స్మరించు
కొనుచు అడిగెడు భిక్షాన్నపుమద్ద.

మాధవుడు—1. లక్ష్మీదేవికి భర్త,
2. యగపుత్రుఁ డగు మధువువంశ
మున నవతరించినవాడు, 3. శత్రువు
లను భయపెట్టువాడు = శ్రీ విష్ణువు.

మాధుకరము— పుష్పముల యందలి
మధువును తుమ్మెదలు గ్రహించు
రీతిగ గృహముల యిండ్లకుఁ బోయి
వారికి నొప్పి కలుగఁజేయుకే భిక్షువును
భిక్షమును గొనివచ్చుచుండు = మధుకర
వృత్తిచేఁ జెచ్చిన భిక్షువు.

మా(నవు)(నఘ్య)డు } మా.
మనుష్యుడు— } మహాజాడు.

మానసాక(స)ము— మానససరస్సు
నివాస స్థానముగాఁ గలది = మాంస.

మానిసిదిండి— మనుష్యులను దిను
వాడు = రాక్షసుడు.

మానిసిరాసు— మనుష్యుడు వాహన
ముగాఁగలవాడు = కుబేరుడు.

మానిసిటేడు— మనుష్యులకుఁ
బ్రభువు = రాజు.

మానిసిసింగము— మా. నరసింహుడు.

మానమాళి— మనుష్యులను దినువాడు
= రాక్షసుడు.

మామమామ— తనకు మామయైన
సమద్రువకు మామ = శ్రీ విష్ణువు.
(సమద్రుని కొమార్తెయగు లక్ష్మిని
విష్ణువు పెండ్లాడెను. శ్రీవిష్ణుపాదో

ద్భవ యగు గంగకు సమద్రుడు
భర్తయయ్యెను. ఈ విధముగా నిరు
వునును బరస్పరము మామలైరి.)

మామమామసావ— శ్రీ విష్ణుని
రామవరది = చంద్రుడు. (భార్య
యగు లక్ష్మికి సోదరుడు.)

మాయా(దేవీ)సుతుడు— శుద్ధో
దమఁ డను రాజునకు భార్యయగు
మాయాదేవికిఁ బుట్టినకొడుకు =
బుగ్గుడు, సిద్ధాపుడు.

మారకుడు (మారుడు)— విరహి
జనలను మరిచింపఁ జేయువాడు =
పాన్యభుడు.

మార(క)జిత్తు—మన్యగుని జయించిన
వాడు=1. శివుడు, 2. కామత్రోధా
దులను జయించినవాడు, 3. స్కంధ,
క్షేత్ర మృత్యు, దేవపుత్ర మారములను
జయించినవాడు = బాగుడు.

మారుతి— వాయుదేవుని కుమారుడు
= భీముడు, హనుమంతుడు.

మార్కండేయుడు— మృకంఠ
మహర్షి కుమారుడు = శివభక్తుడు.

మార్జాలదాంపత్యము—సంభోగ
కాలమునఁ బొత్తులియక పరస్పరము
కలహించు మార్జాలదంపతుల భావము.

మార్జాలము—మామక గ్రహణముచే
గృహమును శుద్ధిచేయునది = షిల్లి.

మా(ర్త)ర్తాండడు— మృకంఠఁ
డనువాని కొడుకు. బ్రహ్మాండము
మృతి (రెండు శకలములగుట) నొంది

సపుడు పుట్టిన వాడు = నూర్యుని
సుఖమును యను రక్షియొక్క యవ
తారము.

మూలిమికాడు— ఓడనడుపు
కాస్త్రము నెఱింగినవాడు.

మావటీడు— ఏనుగులను బాలించు
వాడు.

మాసికము— అద్వికము కఱకుఁ బ్రతి
నెలకుఁ జేసెడు శ్రాద్ధకర్మము.

మాహిష్యుడు— అంతఃపుర స్త్రీలను
రక్షించుటయందు సమర్థుడు; వైశ్య
స్త్రీకిని, క్షత్రియునకునుబుట్టినవాడు.

మాహేశ్వరి— శివునకుఁ బరిచయము
జేయునది = సప్తమాతృకలలోనొకతె.

మాహేశ్వరుడు— నిత్యము మహా
శ్వరపూజ చేయువాడు = శైవుడు.

మించుఁ(బోణి)బోణి— మెఱుఘవలె
పునోజ్జారలగు నాడుది.

మింటిచూలి— ఆకాశమునఁ బుట్టిన
వాడు = వాయువు.

మింటి తెరువరి— ఆకాశము సంచార
యోగ్యమగు మార్గముగాఁ గలవాడు
= నూర్యుడు.

మింటి తెరువరులు— ఆకాశమున
(స్వస్థము) సంచరించువారు = దేవతలు.

మిక్కిలికంటి (దేవర) వేల్పు—
ఎక్కువ కన్నలు (గొప్పకన్ను) గల
దేవుడు = శివుడు.

మిత్తి(గొంగ)(వేటకాడు)మిత్తి
చూ. అంతకాంతకుడు.

మిత్తుడు— సర్వ భూతములయందు
స్నేహయుక్తుడు = స్నేహితుడు,
నూర్యుడు.

మినుకుఁజేడియ— విద్యులకు అధిష్ఠాన
దేవత = సరస్వతి.

మినుకులదణి— వేదములకుఁ బ్రభువు
= బ్రహ్మదేవుడు.

మినుకులబరణి(యిక్క)— ఋక్సాను
యజుర్వేద స్వరూపములైన దేవము
గలవాడు = నూర్యుడు.

మినుజుట్టుదేవర— ఆకాశమేజుట్టుగాఁ
గల దేవుడు = శివుడు.

మినుమానికము— ఆకాశము నందలి
సుప్రసిద్ధ మాణిక్యము = చింతామణి.

మినువాకతోబుట్టువు— గంగకుఁ
దోడఁబుట్టినవాడు = కూడ్రుడు.

మినుసిగకలాడు— ఆకాశము జలా
జాతముగాఁగలవాడు = శివుడు.

మినుసిగవేల్పు— ఆకాశము కఱకు
వ్యాపించినవిగలదేవుడు = శివుడు.

మిన్నుకొలఁకు— ఆకాశమునందు
సరస్సువలె నున్నది = దేవ గంగ.

మిన్ను వాక (మిన్వాక) చూ.
చదలేము.

మిన్ను వాకతాలుపు— స్వర్గగతు
శిరమున ధరించినవాడు = శివుడు.

మిన్నేటితాలు—చూ. పై. శివుడు.

మిన్నేలు—చూ. చదలేలు.

మిహికాకరుడు—చలని కిరణములు
గలవాడు = చంద్రుడు.

మీఁగండ్ల మెకిము—కిరమున నేత్ర
ముగల మృగము = శరభమృగము.

మీన(ధ్వజుడు) కేతనుడు—
మీనము (చేప) ధ్వజముగాఁ గల
వాడు = మన్మథుడు.

మీనవల్లంకి—నీటిసమీపమున నెరు
రుచు మత్స్యములను బట్టెడు పక్షి
విశేషము = పిచ్చుక.

మీనాంకుడు—చూ. మీనధ్వజుడు

మీను మొసలి సిద్ధెబుల మేటి—
చేపయు మొసలియు ధ్వజములుగాఁ
గల కూరుడు = మన్మథుడు.

మీలదొంగ—చేపలకు శత్రువు =
పిచ్చుక, కొంగ.

మీలవేటరి—చేపలను వేరటాడు
వాడు = బెస్తవాడు.

ముంజకేశుడు—ముంజగడ్డి యాకా
రముగల జాట్టుగలవాడు = విష్ణువు.

ముండి(ముండకుడు)—వెండ్రుకలు
గొరుగువాడు = మంగలి.

ముండితుడు—గొరగలబడిన తలగల
వాడు = బోడితలవాడు.

ముంతసొగ—మూలిచిగించుటకు

ముందుగా కాల్చి మంత్రలో వేసిన
మిఠపకాయల సొగ.

ముకుందుడు—మోక్షము నిచ్చు
వాడు = విష్ణువు.

ముకురము—దీనిచే నలంకరింపఁ బడు
దురు = అద్దము.

ముక్కంటి—మూడు కన్నులు కల
వాడు = శివుడు.

ముక్కంటిచెలి—శివునకు మిత్రుఁ
డైనవాడు = కుచేరుడు.

ముక్కంటిలపువ్వు—ఈ శ్వరుని
కిరమునఁ బువ్వువలె నెందువాడు =
చంద్రుడు.

ముక్కంటి తొలిపట్టి—ఈ శ్వరుని
తొలికుమారుడు = విఘ్నేశ్వరుడు.

ముక్కంటి పండు—మూడు కన్నులు
గల పండు = కొబ్బరికాయ.

ముక్కంటి పండుల మెక్కెడు
దిండీడు—కొబ్బరికాయలను
దినవాడు = విఘ్నేశ్వరుడు.

ముక్కంటిమల—ఈశ్వరుని పర్వతమా
= కైలాసము.

ముక్కంటిమామ—శివుని మామ
(1. పార్వతి తండ్రియగు హిమ
వంతుడు, 2. నరసింహ తండ్రియగు
దక్షుడు.)

ముక్కంటిమావు—శివుని వాహనము
= వృషభము.

ముక్కంటి యనుగుఁ జెలి—చా.
త్ర్యంబక సఖుఁడు.

ముక్కంటియమ్మలపొది—ఈశ్వ
రుఁడు తన బాణములను దాచుకొను
టకుఁ బొదియైనది = సమద్రము.

ముక్కంటియిల్లు—ఈశ్వరుని గృహ
మైనది = కైలాసము.

ముక్కంటిసంగాతి—ఈశ్వరుని
మిత్రుఁడు = కుశేరుఁడు.

ముక్కంటి సొమ్ము—ఈశ్వరుని
కౌభరణ మయినది = సర్పము.

ముక్కోటికలకంటు—చా. త్రిపు
రాంతకుఁడు.

ముక్తిక్షేత్రము—మోక్షము నిచ్చు
పుణ్యక్షేత్రము = కాశి.

ముక్తి—శరీరేంద్రియములవలన ఆత్మ
విడువఁబడుట. ఆత్మను సంసారబంధ
ములవలన విడిపించినది = మోక్షము.

ముఖంపచుఁడు—ముఖస్తుతి చేయు
వాఁడు = యాచకుఁడు.

ముఖద్వారము—నది సమద్రములోఁ
గలియుచోటు.

ముఖమంటపము—దేవాలయములో
గోపుర సమీపమున నుండు మండ
పము.

ముగ్ధ—ఉదయించుచున్న యావనము
గలది, 16 సంవత్సరములకు మించని
వయసుగల బాలిక.

ముట్టెమొకము—పొడుగయినముట్టెగల
మృగము = అడవిపంది.

ముత్తైమవ(ముత్తో)—ముదుసలి
సుమంగలియగు స్త్రీ.

ముత్తోవద్రిమ్మరి—మల్లోకములందుఁ
బ్రవహించునది = గంగ.

ముదియనివారిలోఁబెద్ద—ముదిమి
లేనివారిలో (దేవతలలో) బెద్దవాఁడు
= బ్రహ్మ.

ముదిరము—దీనిచే బైరుపెట్టి రైతులు.
సంతోషింతురు = మబ్బు.

ముద్దరాలు—పదునారేండ్ల వయసును
మించినది = సంపూర్ణ యౌవనావిర్భా
వము కానిది = (ముగ్ధ.)

ముద్దుగలకాళ్ళ (పురుగు)పులుఁగు—
మాఁడు + దుగ = ముద్దుగ. (దుగ =
రెండు) అటుకాసుగల జంతువు.
తుమ్మెద.

ముద్దుగల తల్లుల బిడ్డఁడు—
అర్థపు తల్లులచే బెంపఁబడినవాఁడు =
కుమారస్వామి.

ముద్దుగుమ్మ—మనోజ్ఞురాలగు స్త్రీ—
ముద్దు (రాలు) (లగుమ్మ) లాడి—
చా. పై.

ముద్దుటుంగరము—అక్షరములు
చెక్కిన (ముద్రగల) యుంగరము.

మునిముచ్చ—మునివలె మానవుతో
నేమియుఁ జెలియనట్లు నటించెదూ
కున్పితుఁడు.

మునుగుచీకటుల విచ్చుమొగ్గ—
ముందుగాఁ జీకటులందు వికసించు
మొగ్గ = చంద్రుడు.

మున్నీటిచూలి—సముద్రుని కొమార్తె
= లక్ష్మి.

మున్నీటిపట్టి— సముద్రుని కుమారుడు = చంద్రుడు.

మున్నీరు—సృష్ట్యాదినుండియు నున్న
నీరు = సముద్రము.

మున్నెరిక—పూర్వరాగమువలనఁ గల్గిన
ప్రియవిరహతాపము.

ముబ్బసవాసము—త్రయీతమవు.

ముముక్షువు—మోక్షేచ్ఛ గలవాడు.

ముమ్రోనవాలు—మూడు మొనలు
గల ఆయుధము = త్రిశూలము.

ముమ్రోనవాలుదాలుపు—
చూ. త్రిశూలధారి.

ముయ్యేటలు—స్వర్గ మర్త్య పాతాళ
ములను మూడులోకములందును బ్రవ
హించిన నది = గంగ.

ము(రవైరి)రారి— మురాసురునకు
శత్రువు = క్షిణిభువు.

మువ్వన్నెకాడు—చిత్రభానువు.

మువ్వన్నెమొకము—మూడురంగులు
గల జలభువు = ఔద్రపురి.

మువ్వన్నెవిల్లు—మూడు రంగులుగల
ఇంద్రధనుస్సు.

మువ్వేలుపులయిక్క—మాతరుడు,
పింగళుడు, దండుడు నను నామాం
తరములతో వ్యవహరించెడుయమాగ్ని
రుద్రులకు స్థానమయిన నూర్యుడు.

ముప్పింపచుండు—పిడికను వియ్యము
వండుకొనువాడు = దరిద్రుడు.

ముప్పీముప్పి—పరస్పరము పిడికల్పితో
గ్రదుకొనుచుఁ జేయు ద్వంద్వ
యధము.

ముసలి—ముసలము (రోకలి) ఆయు
ధముగాఁ గలవాడు = బలరాముడు.

ముస్తెలమేఁపరి—తుంగ ముస్తెలను
దినునది = పంది.

ముళ్ళయలి—చూ. కలన తపసి.

ముహూర్తము— 12 క్షణముల
(2 గడియల)కాలము.

మూలకర్మము—మూలికలచే నైన
స్తూధన వహిరణాది కర్మము.

మూలబలము—సామాన్య యధము
నకు సిద్ధముగాక నిల్వగానుండు సేవ.

మూలమట్టము—గోడల మూలలను
బరీక్షించుటకుయోగ్యమయిన మూడు
మూలలు గల నుట్టలక.

మూల(శంక)వ్యాధి—గుదస్థానమునఁ
బుట్టెడు వ్యాధివిశేషము.

మూలాధారము—గుదస్థానమున
నుండెడు నాడుల కౌధారమయిన
యొకచక్రము.

మూషికము—అన్నాదులను దొంగి

లించునది = ఎలుక, పందికొక్కు.

మూషికవాహనుడు— ఎలుక

వాహనమైనవాడు = గణపతి.

మూసిక—మంగళనూత్రమునందు తాలి

బొట్టుకు ఈవలవల గ్రుచ్చి కట్టు
కొనెడు నానుక్రోవి.

మృగదంశకము—మృగములను

గొలుకునది = 1. కుక్క, 2. ఎలుగు.

మృగధూర్తకము—జంతుకోటిలో

ధూర్తమైనది (అతివిషయము కనబఱచుచు మోసగించునది) = నక్క.

మృగనాభి—ఒకజాతి మృగముయొక్క

బొడ్డునందుండెడు పరిమళద్రవ్య విశేషము = కన్నారి.

మృగమదము—ఒకజాతి మృగము

యొక్క మదము = కన్నారి.

మృగ(రాజు)(పతి) —'జంతుకోటికి

ప్రభువైనది = సింహము.

మృగ(వైరి)రిపువు—మృగములకు

శత్రువైనది = సింహము.

మృగ (లక్షణుడు) లాంఛనుడు—

జింక చిహ్నముగాఁ గలవాడు = చంద్రుడు.

మృగవాహనుడు— జింక వాహన

ముగాఁగలవాడు = వాయువు.

మృగాంకుడు—చూ. మృగలక్షణుడు.

మృగాక్షి—లేడి కన్నులవలె జంచ

లములైన నేత్రములుగల స్త్రీ.

మృ(గయుడు)గాజీవుడు—మృగ

పక్ష్యాదులను వేటాడి జీవించువాడు = బోయవాడు.

మృగా(దనము)జీవము— జంతువు

లను దివి బ్రతుకునది = సివంగి.

మృ(గాధిపము)గస్వామి—చూ.మృ

మృగేంద్రము)ద్రుడు } గరాజు.

మృడాని—మృదుని భార్య = పార్వతి.

మృత(కాంతక) (తాంతక)ము—

చనిపోయినవాని కళేబరమును భక్షణ
రూపముగా నంతమును జొంగించు
నది = నక్క.

మృతాశౌచము—మృతుడైనవాని

వలనఁగలుగు శుచిరీకారము = మైతి.

మృత్యురుడు—మట్టిపనిచేసి బ్రతుకు

వాడు = కుమ్మరి.

మృత్యుంజయుడు—మృత్యువును

జయించినవాడు = శివుడు.

మృత్యుఫల—మరణకాలమునమాత్ర

మే ఫలము నిచ్చునది = అరటిచెట్టు.

మృత్యుసూతి—ప్రసవించి చనిపోవు

నది = పీత, లేలు, బొడ్డిక.

మృదంగము—1. కొట్టఁబడునది,

2. మృత్తు అంగముగాఁగలది = మద్దెల.

మృదుపుష్పము—మిగుల సుమారు

మైన పువ్వులుగలది = దిరిసిన చెట్టు.

మేకముల(కొలము)(తేడు) సామి-
చూ. మృగరాజా.

మేకములతిండి—మృగములను దినునది
= సివంగి, పెద్దపులి మొ.

మెఱుంగుబోడి—మెఱువరల మనో
జ్ఞురాలగు ఆడుది = స్త్రీ.

మేకతిండి—మేకలను దినునది =
తోడేలు.

మేఖలకన్యక—మేఖల పర్వతమున
బుట్టినది = నర్మదానది.

మేఘజ్యోతి—మేఘముల నడుమనుండు
ప్రకాశము = మెఱుపు, పిడుగు.

మేఘద్వారము—మేఘములకు ద్వార
మైనది = ఆకాశము.

మేఘనాదము—మేఘముల నుండి
యర్పించు ధ్వని = పిడుగు.

మేఘనాదానులాసి—పిడుగులనువిని
సృశ్యము చేయునది = నెమలి.

మేఘపుష్పము—మేఘములందు
బుష్పాకారముగానుండునది =
ఉదకము.

మేఘవాహనుడు—మేఘములు
వాహనముగాగలవాడు =
ఇంద్రుడు.

మేఘావంతుడు—ధారణాశక్తి గల
సూక్ష్మబుద్ధి గలవాడు.

మేదిని—మధుకైటభుల మేధస్సు
(మెదడు) చేదదపఁబడునది = భూమి.

మేనకాత్మజ—1. హిమవంతుని భార్య
యగు మేనకయొక్క కూతురు =
పార్వతి, 2. విశ్వామిత్రునివలన జేసిన
వేళ్యయు నగు మేనకకుబుట్టినది =
శకుంతల.

మేనరికము—తోబుట్టువు యొక్కయు,
తల్లితోడబుట్టిన వాని యొక్కయు
జేహ సంబంధభావము.

మేనుతాలుపులసామి—శోరిన రూప
మునుదార్చెడు రాక్షసుల ప్రభువు =
నైరృతుడు.

మేమటపు—శరీరమును గప్పినది =
కవచము.

మేలిచ్చుపులుగు—శుభము నిచ్చు
పక్షి = గరుత్మంతుడు.

మైత్రావరుణి—మిత్రుని (నూర్యుని)
యొక్కయు, వరుణుని యొక్కయు
వీర్యమువలన జనించిన వాడు =
ఆగస్త్యుడు.

మైనాకుడు—మేనకా హిమవంతుల
పుత్రుడు.

మొండెపుగాము—తలచేని శరీరము
గల గ్రహము = రాహువు.

మొండెపురక్కసుడు—తల తెగిన
శరీరముగలరాక్షసుడు = కబంఘుడు.

మొగము తెలుపుమేకము—తెల్లని
ముఖముగల జంతువు = ఎలుగు.

మొగులుదారి—చూ. మేఘద్వారము.

మొగులువిరి—చూ. మేఘపుష్పము.

మొగులువిరిపొది—ఉ ద క ము న కు
ఫాసమైనది = సముద్రము.

మొదటివేల్పు—దేవతలలోఁ జెడ్డ
వాడు = బ్రహ్మ.

మొదటిహత్తి—(క్షీరసాగరమథనమున
బట్టిన) మొదటి ఏనుగు = విరావతము

మోక్షపురి—చ ని పోయిన వారికి
మోక్షము నిచ్చుపట్టణము = కాశీ.

మోక్షము—1. జీవుని బాశములవలన
విడిపించునది, 2. దుఃఖాది దురవస్థల
వినాశము.

మోట్టాయితము—ప్రియలయెడ
ప్రీతికుఁ గల్గు శృంగారచేష్ట.

మోడకప్రియుడు—కుడుముల
యంగుఁ బ్రీతిగలవాడు = గణపతి.

మాంజీధరుడు—ముంజదర్శల మొల
త్రాడు ధరించినవాడు = బ్రహ్మ
చారి.

మాక్తికము—మృత్యువు 'చిప్ప వలన
విడువఁబడినది = మృత్యుము. ౧౭౮౭౭

మాని—మానముఁ దాల్చువాడు =
బుద్ధి.

మానుద్రమ్మరి—చెట్లపైఁ దిరుగునది
= కోతి.

ముచ్చిలిపోటు—నిద్రాసమయమున
పైబడి చేసెడి యుద్ధము. ౨౭౯

యక్షర్దకమము—యక్షులకుఁ బ్రియమై
అర్చితమై చేఁ బంక తుల్యమై

యుండునది. (ఋష్యరము, అగరు,
కస్తూరి, తక్కిలము మొదలగు
వానిచేఁ దయారుచేయఁబడిన సుగంధ
ద్రవ్యవికేషము).

యక్ష(బ్రభువు)రాట్టు—(యక్షేశుడు)
= యక్షులను దేవయోని వికేషు
లకుఁ బ్రభువు = కుచేరుడు.

యజ్ఞపురుషుడు—యజ్ఞమునందుఁ
బూజింపఁబడిన ప్రధానపురుషుడు
= విష్ణువు.

యజ్ఞభోక్త—యజ్ఞమునందలి హవి
రాదికము సమర్థించువాడు = వేంఱు.

యజ్ఞేశ్వరుడు—యజ్ఞమునకుఁ(బ్రభువు
= ఇంద్రుడు.

య(ప్ర)జ్య—యాగము చేసినవాడు
= సోమయాజి.

యతేంద్రియుడు—జయింపఁబడిన
యింద్రియములు గలవాడు = ముని.

యథాజాతుడు—పుట్టిన నాటివలె
జ్ఞానము లేక యుండువాడు =
మూఢుడు.

యథార్థవర్ణుడు—నిజస్థితిని జెప్ప
వాడు = వేగులవాడు.

యదృచ్ఛాభిజ్ఞుడు—ప్రసంగవశము
ననే సమస్తకార్యములు తెలుసుకొనిన
సాక్షి.

యదృవిష్యుడు—స్వప్రయత్నము
లేక “కానన్నది కాకమాన” దని
యుఁజేసించువాడు.

యమపటము—నరగోక్తిమున పాపులు
యనునిచే బాధింపఁబడుటను
నూచించుటను.

యమునాధార—యమున (నది) కు
సోదరుడు=యముడు. (నూర్యునకు
సంజ్ఞాదేవియందుఁ బుట్టినవాడు.)

యా(జ-జ్ఞ)కుడు— యాగము నడపు
వాడు=బుద్ధివ్యక్తు.

యామికుడు— ప్రతి యామమునకు
గస్తి తిరుగువాడు=తలారి.

యాదః (యాదసాం)పతి, యాదో
నాథుడు— జల జంతువులకుఁ బ్రభు
వైనవాడు = సముద్రుడు.

యాయజూకుడు— పలుమాఱు
యజ్ఞముచేయు స్వభావము కలవాడు.

యాశోదేయుడు— యశోద కొడుకు
= కృష్ణుడు.

యాప్తికుడు— దుష్టకష్ట ఆయుధము
గాఁ గలవాడు.

యగాంతము—కృత శ్రేణి ద్వాపర
కలి యుగముల యంత్యభాగము =
మహాప్రళయము.

యాపదారువు— యజ్ఞమునందుఁబడు
బంధనార్థము నాటినదై పట్టలేని
దారువు.

యోగప(ట్టెట్ట)ము—యోగులు జంపె
ముగా ధరించు వస్త్రపుపట్టె.

యోగవాగ(ము)లు— అంతరిక్ష

మార్గమునఁ బోయెడు యోగసిగ్గులు
ధరించెడు పావకోస్సు.

యోగాభ్యాసము— యమరియమా
ద్యుష్టాంగము నభ్యసించుట.

యోనిసంకరము— ఆశాస్త్రీయమగు
జాత్యంతర వివాహము.

యోషాప్రియ— స్త్రీల కిష్టపై నది =
పసుపు.

యావనము— పదునాఠేండ్లు మొద
లేఁబది వత్సరములవఱకుఁగల వయో=
వసా విశేషము.

రంగాజీవుడు, రంగోపజీవి—

1. చిత్రరవులు వ్రాయువాడు. 2.
నాటక రంగములయందు నాట్యము
చేయువాడు.

రంభోరు—అరణి స్తంభములను బోలిన
తొడలు గల స్త్రీ.

రక్కసులగొంగ— రాక్షసులకు
శత్రువు=శ్రీ విష్ణువు.

రక్తతుండము—ఎఱ్ఱని ముక్కు గలది
= చిలక.

రక్తదృక్కు—ఎఱ్ఱని వేత్రములు కలది
= పావురము.

రక్తనాసిక—ఎఱ్ఱని ముక్కు గలది =
గ్రుడ్లగూబ.

రక్త(పాయిని)ప—రక్తమును ద్రాగునది
= 1. జలగ, 2. నల్లి, 3. దాకిని.

రక్తపాయి—రక్తమును పానముచేయు
వాడు = రాక్షసుడు.

రక్షల—ఎఱ్ఱని పండ్లుగలది = దొండ.

రక్షపుండు—రక్షమును ద్రాగువాడు = రాక్షసుడు.

రక్షపుచ్చిక—ఎఱ్ఱని లోకగలది = నరికండ్లపాము మొ.

రక్షబీజము—ఎఱ్ఱని గింజలు కలది = దానిన్య మొ.

రక్షాంగుడు—ఎఱ్ఱని యశయవములు కలవాడు = అంగారకుడు.

రక్షరేకు—మంత్రతాత్పర లేఖనమున రక్ష తార మైన రేకు.

రక్షాధిపతి—రక్షణమునం దాధిపత్యము గలవాడు = రక్షకభటుడు.

రక్షాపేక్షకుడు—రక్షణమును ఆపే ట్లించు (కోరు) వాడు = ద్వారపాలకుడు.

రక్షతొడి—వెండికొండ = కైలాసము.

రక్షనీకరుడు—రాత్రిని గలగలకేయు వాడు = చంద్రుడు.

రక్షనీచరుడు—రాత్రులందు సంచరించు వాడు = రాక్షసుడు, దొంగ.

రక్షనీజలము—రాత్రులందు పడెడు నీటి తుంపర = మంచు.

రక్షనీ (కాంతుడు) వల్లభుడు — రాత్రులకుఁ బ్రభువు = చంద్రుడు.

రక్షస్వల—రక్షస్సు (ముట్టునెత్తురు) కలది = ముట్టుది.

రక్షోహరుడు—వస్త్రముల మాలిన్యమును బోగొట్టువాడు = చాకిరి.

రజ్జులాడి } వర్జ్యసంభాషణము గలది =
రజ్జులాడు } ఆత్మస్తులిపరురాలు.

రత(నాలపంట)నపుగని—రత్నములకు గనియైనది = సముద్రము.

రతిగురుడు—రతికి ఉపాధ్యాయుడయినవాడు = భర్త (రతి = మైథునము).

రతితస్కరుడు—స్త్రీల మానమును బలాత్కారముగా చెడగొట్టువాడు = జారుడు (రతిహిండుడు).

రతిపతి, రతిశ్వరుడు—రతి దేవి మగడు = మన్మథుడు.

రత్నగర్భ—రత్నములు గర్భమునందు గలది = భూమి.

రత్నగర్భుడు—రత్నములు గర్భమున గలవాడు = 1. సముద్రుడు, 2. కుచేరుడు.

రత్నసానవు—రత్నమయము లయిన చుట్టియలు (పర్వతశిఖరమునకుఁ గ్రింది చోటు) గలది = మేరుపర్వతము.

రత్నాక(రము)రుడు—రతనపు గని.

రథాంగము)గాహ్వయము—
రథమున కంగమైన చక్రనామము గలది = 1. చక్రవాకము, 2. రథ చక్రము, 3. విష్ణుచక్రము.

రథి(కుడు)—రథము నెక్కివాడు, రథము నెక్కి యుద్ధము చేయువాడు.

రథోత్సవము— జేవుని రథముననుంచి
చేసెడు సుత్సవము.

రద(న)చ్చదము— దంతములను గప్పు
నది = రేదవి.

రశన—పదియాలు పేటలుగల యాడు
దాని మొలనూలు.

రసజ్ఞ—కటు, తిక్త, కషాయాది రసము
లను గుర్తించునది = నాలుక.

రసజ్ఞాఢ (రసికుడు)— కావ్యశృంగా
రాది సవరసములను జెలిసినవాడు =
పండితుడు.

రసపాచకుడు— కషాయాది రసవిశిష్ట
పదార్థములను బచనము చేయువాడు.
= వంటవాడు.

రస(సిద్ధి)వాదము— పాదరసమును
గట్టి బంగారము తయారు చేయు
కాస్త్రము.

రసాతలము— భూమియొక్క ఆధో
భాగము = పాతాళము.

రసాభాసము— చూ. త్రి వి ధ ర సా
భాసలు. సాంకే. పదములు.

రసికుడు—చూ. రసజ్ఞుడు.

రసేంద్రము— గంధకాది రసములలో
క్రేష్టమైనది = పాదరసము.

రసోత్తమము— రసములలో సుత్తమ
మైనది = పాలు, పాదరసము.

రసోద్భవము— ఉదకమునఁ బుట్టు
నది = మూత్యము, పద్మము మొ.

రసోసకము— మద్రద్రసములలో పులు
పొక్కుటి మాత్రమే లేనిది = వెల్లుల్లి.

రాక—16 కళలతోఁగూడిన చంద్రుడు
కలది = పూర్ణిమ.

రాక్షసము— తన వివాహము నాటకం
పరచువారలను బాధించి (మొఱపెట్టు)
కన్యను బలాత్కారముగాఁ దీసికొని
వచ్చి చేసికొనెడు వివాహము.

రాఘవుడు— రఘువంశమునఁ బుట్టిన
ప్రసిద్ధపురుషుడు = రాముడు.

రాచకురుపు— ప్రాణోపద్రవకర
ముగా వీఁపున లేచెడు వ్రణవిశేషము.

రాజధాని— రాజు నివసించు ప్రధాన
పట్టణము = రాచవీడు.

రాజన్యంతము— మంచి కాజులుగఁ
జేయు.

రాజమూర్తి— బండ్లు మొదలగునవి
పోడగిన ప్రధానవీధి.

రాజయోగము— సులభముగా నవలం
బింపఁ దగిన ధ్యానవిధానము; జనన
కాలమున మనుష్యునకు గ్రహబలము
వలనఁ గలుగు శుభస్థితి.

రాజరాజు— (రాజాజు, రాజేడు)
చక్రవర్తి, దుర్యోధనుడు.

రాజసము— రజోగుణ సంబంధమైన
వృత్తి. (దుఃఖకారణమైన రాగాది)
రాయసము.

రాజసూయము— ఒక రాజు ఇతర
రాజులను జయించి చేసెడు యాగము.

రాజహంస—ఎఱ్ఱని ముక్కు కాళ్లు
గలిగి తెల్లనైయిండు పక్షివిశేషము.

రాజీనామా—వాది ప్రతివాదులు
సమాధానపడి చేసికొన్న ఏర్పాటు.
ఉద్యోగమును మానకొనునప్పటిఆర్థి

రాజీనము—రాజు ననుసరించి జీవించు
నది = పద్యము.

రాతిరిదిరుగుమేటి—రాత్రులందు
సంచరించువారిలో (రాక్షసులు) గమ
ర్పడు = నైర్మళుడు.

రాత్రి(ం)చరుడు—రజనీచరుడు.

రాత్రిమణి—రాత్రులందు మణివలె
బ్రకాశించువాడు = చంద్రుడు.

రాధేయుడు—(నూర్యనివలన గన్వ
యగు కుంతికేబుట్టి గంగయందువిడువ
బడి) రాధ యను కూడ్ర స్త్రీ చే
బెంపబడినవాడు = కర్ణుడు.

రామరము—రమర మనదేశమునఁ
బుట్టునది = ఇంగువ.

రామానుజకూటము—రామానుజ
మతస్థుల (వైష్ణవుల) రాకపోకల
కేర్పడిన యిల్లు.

రామాయణము—దశరథ పుత్రుఁ
డగు రాముని చరిత్రమును చెల్పెడి
వాల్మీకిమని ప్రణీతకావ్యము.

రాముడు—రమింపఁజేయువాడు.

రావణుడు—1 ప్రజలను మొఱ
పెట్టించువాడు, 2. కైలాసమును
మోకారి నాధారముగాఁ జేసికొని

యెత్తగా (పార్వతి భయమున శివుని
గొఱిలించుకోగా) శివుడు కాలి
బాటన ప్రేలితో నొక్కినపుడు
గొప్ప రావము చేసినవాడు.

రాష్ట్రీయుడు—నాట్యపరిభాష
యందు రాజక్యాలకుడు (పెండ్లాము
లోడబట్టినవాడు)

రాసభము—బెట్టుగా మొఱపెట్టునది
= గాడిద.

రాసము—గోపకుల క్రీడావిశేషము

రిక్కలనంటు—భర్తయగుటచే నక్షత్ర
మల నంటియుండు వాడు =
చంద్రుడు

రిష్టి—దీనిచేహింసింపబడుదురు = కత్తి

రుద్రభూమి—ఈశ్వరుని నివాస స్థల
ము = శృగానము, వల్లకాడు.

రుద్రాణి—రుద్రుని భార్య = పార్వతి

రుద్రులు—1. అసురులను రోదనము
చేయించువారు, 2. దుఃఖముచు బోఁ
గొట్టువారు 3 కల్పాదియంగు వేద
స్వరూపముగు రుతము (శబ్దము) ను
బలకువారు = వీరు 11 గురును గణ
దేవతా విశేషము.

రుధిరుడు—నెత్తురువలె నెఱ్ఱగానుండు
వాడు = అంగారకుడు.

రూపాజీవ—రూపమే జీవనాధారము
గాఁ గలిది = వేశ్య.

రెంట్రతాగుడు—చూ. ద్విపము.

రెంటత్రాగుడుతిండి— ఏ నుఁ గు
అహారముగాఁ గలది = సింహము.

రెంటత్రాగుడుమొకము— నోరు,
తొండములచేఁ ద్రాగునది = ఏనుగు.

రెండునాల్గులుగలాడు— సర్పము.
(గరుత్మాంతుఁడు తన తలయగు వివేక
యొక్క దాస్య విముక్తికయి స్వర్గ
లోకమునుండి యమృత భాండమును
బెచ్చి దర్శనపయినుంచి నియమ
ప్రకారము నాగమతయగు కర్మన
యొద్ద నుంచెను. నాగు లిందఱును
స్నాతులై యమృతపానము చేయు
టకు వచ్చులోపల నమృతభాండమును
దేవేంద్రుఁ డపహరించెను. నాగులు
చేయునదిలేక దర్శన నాకుట చే
నాజకలు రెండుగాఁ జీలినవని పురాణ
ప్రసిద్ధి)

రేదొర—రాత్రికిఁ బ్రభువైనవాడు
= చంద్రుఁడు.

రేద్దిమ్మ (రీడు) రి—రాత్రు లందు
దిరుగువాడు = రాక్షసుఁడు, దొంగ.

రేపాలతిమగఁడు—రాత్రికి ప్రభువు
= చంద్రుఁడు.

రేయింతిమామ—రాత్రియను కాం
తకు మామ (మగఁడగు చంద్రుని
తండ్రి) యైనవాడు = సముద్రుఁడు.

రే(తే) (రాయఁ)డు—రేదొర.

రేవతీరమణుఁడు— రేవతీదేవిభర్త =
బలరాముఁడు.

రేవే (లుఁగు) (ల్లు) రేజ్యోతి—
రాత్రులందుఁ బ్రకాశించువాడు =
చంద్రుఁడు.

రేవేల్లుజోడు— చంద్రునకు జోడైన
వాడు = నూర్యుఁడు. (నూర్యచంద్రు
లు విష్ణుని నేత్రములు.)

రోక్కపుదొర— న క ని ధు ల కుఁ
డ్రభువు = కుచేరుఁడు.

రోకలితాలుపు—రోకలి యాకార
ముగల యా యా ధ ము ను ధరించిన
వాడు = బలరాముఁడు.

రోగఘ్నము— రోగమును బోగొట్టు
నది = మందు (రోగహారి).

రోగ (హారి) శాంతకుఁడు—(రోగాం
తకుఁడు) రోగమును బోగొట్టువాడు
= వైద్యుఁడు.

రోచిష్టువు— రుచులచేఁ (కాంతులు)
ప్రకాశించు స్వభావము గలవాడు.

రోమంధము—పశువుల చర్మిత చర్మ
ణము = నెమరు.

రో(లో)మశుఁడు— శరీరమంతటను
రోమములు కలవాఁ డి
= పంది, గొట్టె.

రోహితాశ్వఁడు— ఎఱ్ఱని గుఱ్ఱములు
గలవాడు = 1. అగ్ని. 2. హరిశ్చంద్రుని
కొడుకు = రోహితాశ్వఁడు.

రోహిణి— 9 సం॥ రములవయసుగల కన్య.

రోహిణీ (రమణుఁడు) శుఁడు—
రోహిణీదేవి భర్త = చంద్రుఁడు.

రాహిణీయుడు— 1 వసుదేవునకు
 శోభితుడు జన్మించిన యాది
 కేసుని యవతారము = లరాముడు,
 2 బృహస్పతి భార్యయగు తార
 యందు చంద్రునకు జన్మించి శోహిణీ
 దేవి (చంద్రునిభార్య)చే బంధబడిన
 వాడు = బుధుడు.

రారవము—చూ. మహారావము

తెల్లుకానుపుతాత- తెల్లుగడ్డియందుఁ
 బుట్టిన కుమారస్వామికి తాత (తల్లి
 యగు పార్వతికిఁ దండ్రి) యైనవాడు
 = హిమవంతుడు.

తెల్లుచూలి— తెల్లుగడ్డియందుబుట్టిన
 రిడ్డెడు = కుమారస్వామి.

లంపటుడు—ఎక్కువ ఆశకలవాడు
 = లోభి

లంబిక—ప్రేమనది = కొండనాలుక.

లంబోదరుడు— వేలూడు బొజ్జగల
 వాడు = విఘ్నేశ్వరుడు

లక్ష్మీ—ఈ మే చే సర్వము చూడఁ
 బడును = విష్ణునిభార్య.

లక్ష్మీసతి—లక్ష్మీదేవిమగడు=విష్ణువు

లచ్చికోమరుడు— లక్ష్మీదేవియొక్క
 పుత్రుడు = మన్మథుడు.

లచ్చికోడలు—లక్ష్మీదేవికి గోడలయి
 నది = సర్వసతి.

లచ్చితండ్రి—లక్ష్మీ దేవికిఁ దండ్రి
 యైనవాడు = సముద్రుడు.

లచ్చిమగడు— లక్ష్మీదేవి మగడు
 = విష్ణువు.

లచ్చియన్న— లక్ష్మీదేవికి ముందుగా
 క్షీరసముద్రమునఁ బుట్టిన సోదరుడు
 = చంద్రుడు.

లచ్చితేనెడమకన్న— విష్ణుని ఎడమ
 కన్నయినవాడు = చంద్రుడు.

లతాంతము— తీగెచివర నుండునది =
 పూవు.

లతారసము— తీగె యాకారము
 కల నాలుక కలది = సర్పము.

లబవర్ణుడు— పొందఁబడిన యక్షర
 జ్ఞానము కలవాడు = పండితుడు.

లలన—నిరసనశీలముగల యాడుది.

లలిత్రము— దీనిచే గోయ్యగురు =
 కొడవలి.

లాగడాగుడు— రంధ్రములయందు
 దాగియుండునది = సర్పము.

లాంగలము—దన్ననపుడు భూమిలోఁ
 జొచ్చునది = నాగలి

లాలాటికుడు—1 ప్రభువు యొక్క
 యభిప్రాయమును దెలిసికొనువాడు,
 2 కార్యదక్షతలేనివాడు.

లవణాకరము— ఉప్పునకు కారణమై
 నది = సముద్రము.

లాసకము—ఆటపులుగు = నెమలి.

లింగకాయ—లింగధారులు కలింగ

మునుంచి కంతమునఁ గట్టుకొనెడు
సజ్జకాయ.

లింగధారి— శివలింగమును గంఠమున
ధరించుచుండువాడు = శివభక్తుడు.

లిబ్బిడఁది— ధనము (నిఘన) నకు
ఆధిపాతనజీవిత = లక్ష్మి.

లిబ్బి (దొర)రాయఁడు— ధనము
నకుఁ (నవనిధులకుఁ) బ్రభువు =
కుచేరుడు.

లలాయము— నీటియందు మునుగు
నది = కార్మిపోతు.

లేలి (లేలీ)హాసము— మాటిమాటికిని
లేహాసము (నాటలు) చేయునది =
సర్పము.

లేవ్యము— వాకి భజింపఁదగినది.

లేఖ్యభుండు— దేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడు
= ఇంద్రుఁడు.

లోకబాంధవుఁడు— ప్రపంచకమునకుఁ
జాట్టమయినవాడు = సూర్యుఁడు.

లోకమాత— మల్లోకమునకును దల్లి
యైనది = 1. లక్ష్మి, 2. పార్వతి,
3. గంగ.

లోకాయతము — స్వభావమునకుఁ
గర్భవత్వ ముతోపించునట్టి మత విశే
షము.

లోకాలోకము— ధూమంధలము
నంతను జాటియందెడు కొండ =
చక్రవర్తి పర్వతము.

లోకేశుఁడు— జగత్తునకుఁ బ్రభువు

= బ్రహ్మ, జగలకుఁ బ్రభువు =
రాజు.

లోలంబము — చూ. బంధరము.

లోలకర్ణుఁడు — చెప్పెడు మాటలను
జెవియొగ్గి వినెడు స్వభావము కల
వాడు.

లోహకారకుఁడు } లోహముతోఁ
లోహకారుఁడు. } బాత్రాదులను
జేయువాడు = కమ్మరి.

లోహాభిసారము— అయుధ ధారులగు
రాజులు మున్నగువారికిచ్చు నీరాజ
నము.

లోహితాంగుఁడు— ఎఱ్ఱని యవయవ
ములు గలవాడు = అంగారకుఁడు.

వంకరతోండమువాడు— వక్ర
తుండుఁడు = వినాయకుఁడు.

వంచకము— మోసము చేయునది =
నక్క, ఊరముంగిస.

వందనమాల— ద్వారమునఁ గట్టబడిన
తోటము.

వందారువు — గోత్రనామములను
దెల్పుచు బాదమును స్ఫురించి నను
స్కరించువాడు.

వంధ్య— ఫలకూన్యమైనది = గొడ్డాల.

వంశకరుఁడు = సంతానమువలన వంశము
నిలుపువాడు.

వంశవర్తి— వినురుగడపై నాట్యము
చేసెడు దొమ్మరి.

వంశరోచన—వెదురువలన బుట్టి జర
రాన్ని దీపింపజేయునది = తపశ్శీరి.

వంశవృక్షము— వంశస్థులక్రమమును
చెల్పు పట్టిక.

వక్త్రము— దీనిచే బలకబడును =
ముఖము.

వక్ర (కంఠ)గ్రీవము— వంశరమెడ
గలది = ఒంటె.

వక్రపు(చ్చము)చ్చిత— వంశర
యైన తోక గలది = కుక్క.

వక్షో(జము)రుహము— వక్షస్థల
మన బుట్టునది = స్తనము.

వచత్సువు—సభలలో నిర్భీతిగా
మాట్లాడువాడు.

వచసాంఘతి—వాక్కులకుఁ బ్రభువు=
బృహస్పతి.

వచోహరుడు—వార్తలను గొనిపోవు
వాడు = రాయబారి.

వజ్రకీటము— సాలగ్రామమున నుండి
తొలిచెడు కీట విశేషము.

వజ్రతుండుడు—వజ్రసమానమైన
తుండము (ముఖము) గలవాడు =
గరుడుడు.

వజ్రదంతుడు—వజ్రమువంటి దంతము
గలవాడు = గణపతి.

వడముడి— పగరను తపింపజేయు
వాడు = భీముడు.

వజ్రాయుధుడు } వజ్రాయుధము గల
వజ్ర } వాడు = ఇంద్రుడు.

వడకు(గుబ్బలి)గొండ—ఉత్తరపు
దిక్కుననున్న పర్వతము = హిమ
వంతము.

వన(వనే)చరము—వనమునందు సంచ
రించునది = కోతి.

వన(జము) (రుహము) జాతము—
చూ. అంబుజము.

వనజాక్షి—తామరలవంటి కన్నులు గల
యాడుది.

వనదము—చూ. అంబుదము.

వనదీపము— వనమునందు దీపమువలె
బ్రకొళించునది = సంపింగిపువ్వు.

వన(ని)ధి—చూ. జల (ని)ధి.

వనప్రియము— వనమునం దిష్టమును
కూర్చునది = కోయిల.

వనభోజనము—కార్తిక మాసమున
వేడుకకై బంధుమిత్రులు లొక వన
మునఁగూడి భుజించుట.

వనమాలి—పాదములవలెను వ్రేలాడు
వనమాల (పుష్పములు, పత్రములు
చేర్చి కట్టినదండ) ధరించినవాడు =
విష్ణువు.

వనీకకుడు—అడుగుటను రక్షించు
వాడు = యాచకుడు.

వనౌక(స)ము—వనము నివాసముగా
గలది = కోతి.

వప్రక్రీడ—గజాదులు దంతములు
మొదలగువానితో భూమిని గోరాడడి
యాట.

వయస్య—వయస్సుచే సమానమైనది =
చెలికత్తె.

వరవత్సల—పెండికుమారునియందు
ప్రేమకలది = ఆత్మ.

వరివర్ణము—శ్రేష్ఠమైన రంగుకలది =
బంగారము.

వరవర్ణిని—శ్రేష్ఠుడును రూపసంపదగల
యొత్తమస్త్రీ.

వరాటకుడు—వరాటకము (గవ్య) వరి
వ్యర్థమైనవాడు = అనామధేయుడు.

వరారోహ—గొప్ప పిరుదులు గలది
= ఉత్తమస్త్రీ.

వరాహకూర్చము—నగలు తుడుచు
టకై పనివచ్చు పండియొక్క రోమ
సమాహము.

వరుణాలయము—వరుణదేవునకు స్థాన
మైనది = సముద్రము.

వరుణుడు—జనులచే కరములు కోర
బడువాడు = పడమటి దొర.

వర్జము—వర్జింపఁ (విడువఁ) దగిన
దోషయుక్తమగు కాలము.

వర్ణవతి—శ్రేష్ఠమగు రంగుకలది =
పసుపు.

వర్ష (వరుడు) ధరుడు—అంతఃపుర
మును గాచువాడు = హగ్గడి.

వర్షాభువు—వర్షాకాలమునఁబుట్టునది =
కప్ప, ఎఱ్ఱ, పట్టుపురుగు.

వర్షాశనము—పండితులు మున్నగు
వారిఁ బ్రతిసంవత్సరము నిచ్చెడు
పాఠోపక ద్రవ్యము.

వర్షోపలము—వర్షము కురియునప్పుడు
పడు శీల = వడగల్లు.

వలక్షగువు—తెల్లని కాంతులు గల
వాడు = చంద్రుడు.

వల (దొర) (రాయడు) తేడు—
కామమునకుఁబ్రభువు = మన్యకుడు.

వలపుమోపరి—గంధమును మోచు
కొని పోవువాడు = వాయువు.

వలమురితాలుపు—పాంచజన్యమును
పేరు గల దక్షిణావర్త శంఖమును
హస్తమున ధరించినవాడు = విష్ణువు.

వలరాజుసూడు—మన్యకునకు శత్రు
వైనవాడు = 1. శివుడు, 2. శంబరా
సురుడు.

వలి(దిబ్బ) (గొండ) (గట్టు) మల—
చల్లనికొండ = హిమవత్సర్వతము.

వలిమలల్లుడు—హిమవంతుని
యల్లుడు = శివుడు, విశ్వేశ్వరుడు.

వలిమొలక—వా యు పుత్తుడు =
1. భీముడు, 2. అంజనేయుడు.

వలి వె (లుగు) ల్లు—చల్లని కాంతి
కలవాడు = చంద్రుడు.

వలీముఖము— మడుతలతోఁ గూడిన
ముఖము గలది = కోఁతి.

వల్లీక (జన్మ) (జ) భవుడు—
పుట్టయందుఁబట్టినవాడ = వాల్మీకి.
(బ్రహ్మ సత్యముగఁబున నొకనాఁడు
స్వర్గమునకుఁబోయి యందలి రంభాదు
లను జూడఁగా నతనికి రేతస్సు స్థలన
మయ్యెను. ఆ రేతస్సు పంకమునో
గలిసి యందుండి వాల్మీక జనించెను.
అతఁడు వెంటనే ఇంద్రుని కేగి
బ్రహ్మతోఁ దన జన్మకారణమును వెలి
పుచ్చి తన కాహరమును సమకూర్చు
మని యడిగెను. బ్రహ్మ తన రహస్య
మును బయలుపెట్టినందులకుఁ గోపించి
పలికుండై బోయెనని గలిసి తిరుగునట్లు
వాల్మీకిని శపించెను. వాల్మీకి ప్రార్థిం
పఁగా రామ నామ జపము చేకాప
విమోచన మగునని బ్రహ్మ పలికెను.
కొంతకాలము వాల్మీకి కిరాతరూప
మునఁ గ్రూరకర్మ లాచరించి సప్తరు
లచే రామనామము తలఁకిండుగ నుపదే
శించబడుటచే గొప్ప తపము చేసి
నిరాహారుడై యుండఁగా నతని
శరీరముపైఁ బుట్టలు మొలచెను.
కొంతకాలమునకు నారదుఁ డచ్చటికి
వచ్చి నారాయణనివలనఁ దాను వినన
రామావతార వృత్తాంత రహస్యమును
దాచలేక రామకథను జెట్టకుండెప్పెను.
పుట్టలోనున్న మహర్షి రామకథను
సమగ్రముగా విని బయటికి వచ్చెనని
ఉత్తర రామాయణము.)

వల్లెత్రాడు దాలుపు— పాశమును
ధరించినవాడు = వరుణుడు.

వశీకరణము— మంత్ర తంత్రాదుల
లచే వశవర్తులనుగాఁ జేసికొనుట.

వడుక్కుతము— అగ్నియందు వేల్వఁ
బడిన హవిరాదికము.

వసుంధర— ధనాదికమును ధరించునది =
భూమి.

వసు (ధ) (మతి) గర్భ— బంగారము
గర్భమందుఁగలది = భూమి.

వసుదేవుడు— ధనాదికముచేఁ బ్రకా
శించువాడు = కృష్ణనితండ్రి.

వసువులు— ధన్యునకు దన పదియిది
భార్యలలో నొకతెయగు వసువునందు
జనించినవారు. ఎల్లప్పుడును గూడు
కొని యుండు (8) గణదేవతలు.
చూ. అష్టవసువులు.

వస్త్రయోనలు— వస్త్రాభివృద్ధిఁ
గారణము లయినవి = నార, కాయ,
పురుగు, వెండ్రుకలు.

వహ్ని— హవిరాదికమును దేవతలకై
వహించుకొని పోవువాడు = అగ్ని.

వహ్నిశిఖము— అగ్ని జ్వాల వంటి
కాంతి గలది = కుంకుమపూవు.

వాంశికుడు— వెదురుతోఁ జేయఁ
బడిన పిల్లనగ్రోవి నూడువాడు.

వాఁకతాలుపు— గంగను ధరించిన
వాడు = శివుడు.

వా (గీశుడు) కృతి— వాక్కులకుఁ
బ్రభువు = బ్రహ్మ, కవిత్యుడు,
బృహస్పతి, మిగుల సరసముగ మాట
లాడ జేర్చినవాడు.

వాక్యము—1. వచించుటకు యోగ్యమైన తిజంత సుబంత సముదాయము.

2. కర్తృ కర్మ క్రియా సంబంధముగల పదముదాయము. (యోగ్యత, ఆకాంక్ష, ఆసత్త్వియ కలదగు పద సముదాయము).

వాగురికుండు—వాగు రము (వల) చె సంచరించువాడు = వల వేటకాడు.

వాగ్గి—చతురముగా మాటలాడు (నది) వాడు = బృహస్పతి (చిలుక).

వాజ్మూలము—సాక్షులు తాము చూచినది చెప్పెను వాగ్రూపమైన యుపన్యాసము.

వాచంయముండు—వాక్కును నియమము చేయువాడు = మాని.

వాచస్పతి—తెన్నగా మాట్లాడఁగలిగిన కారణమున వాక్కులకుఁ బ్రభువైన వాడు = బృహస్పతి.

వాచా(టుండు)డంబరుండు—అక్కరమాలిన పెక్కు మాటలాడు వాడు = వదరుబోతు.

వాచాదరిద్రుండు—వాదాదిద్రవ్యమును గనఁబరచువాడు = కొలదిగా మాటలాడువాడు.

వాదపేయము—అన్న వికారమైన సురత్రాగఁబడునట్టి యాగము.

వాజి—వేగముగాఁ బోవునది = గుఱ్ఱము.

వాడవదినె—వీధిలోనివారందఱకును వదినె వారి కలది = 1. బాణి, 2. వేశ్య.

వాత(మృగము)ప్రమి—గాలి కెదురుగ నడచెడు జంతువిశేషము.

వాతాయువు—చూ. వై.

వాతాయనము—గాలి పోవుమార్గము = కిటికీ.

వాతా(శి)శనము—వాయువును భక్షించునది = సర్పము.

వాతిబియ్యము—దహన సంస్కార కాలమున బంధువులు పీయఁగు నోట వేసెడు బియ్యము.

వానకోయిల—ఆకాశముననుండి కర్షించువులనుమాత్రమే త్రాగి జీవించు పక్షి విశేషము = చాతకము.

వానజాలిపులుఁగు—అనిష్టమును కర్షాగమముచేచిచారించుపక్షి = హంస.

వానతటి—వర్షములు వచ్చుసమయము = వర్షకాలము.

వాననెచ్చెలి—చూ. వానకోయిల.

వానప్రస్థుండు—(గృహస్థాశ్రమమును వీడి) వనమునంగు నివసించెడువాడు. 8-వ యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించిన వాడు.

వాసరము—నరుని కలెందునది = కోరి.

వామనావతారము—బలిఁ బాతాళమున కణఁచుటకై శుభితిగర్భమున జనించిన విష్ణుని యవతారము.

వామదేవుండు—1. వామభాగమున (ఎడమప్రక్క) ధరింపఁబడిన భార్య

గలవాడు, 2. స్త్రీచే బ్రకాశించు
వాడు, 3. శ్రేష్ఠుడయిన దేవుడు =
శివుడు.

వామలూరువు—కుటిలముగా జంతు
వులచే ద్రవ్యబడునది = పుట్ట.

వామలోచన—చక్కని కన్నలు గల
స్త్రీ

వాయుసారాతి—వాయుసము (కాశి)
నకు శత్రుకయినది = గ్రుడ్లగూబ.

వాయుదారము—వాయువు చే
బ్రద్దలకొట్టబడినది = మేఘము.

వాయుపథము—గాలిపీచెడు మార్గము
= ఆకాశము

వాయుపుత్రుడు—కలి మొలక.

వాయుసఖుడు—వాయు దేవునకు
స్నేహితుడు = అగ్ని

వార(స్త్రీ)కాంత—రాజ సేవార్థము
పలుమాటు వచ్చునది = వేశ్య.

వారణము—శత్రుబలమును వారించు
నది = ఏనుగు డేగ.

వారణాసి—కరుణ, అసి యను నదుల
మధ్యనన్న పట్టణము = కాశి.

వారి(రుహము)జము—చూ. అంబు
జము, ఉప్పు శంబూకము.

వారితస్కరుడు—అంబుతస్కరుడు.

వారిదము—చూ అంబుదము.

వారి(ని)ధి (వారాన్నిధి, వార్ధి)—
చూ. అంబుధి.

వారిదము—ఉదకమునందు రథమువలె
గమనసాధనమైనది = 1. పడవ,
2 తెప్ప, 3. ఓడ.

వారి(రి)రాశి—నీటికుప్ప = సముద్రము.

వారివాహము—చూ. జలధరము.

వార్తాపత్రిక—వార్తలను ప్రకటన
చేయు కాగితము.

వార్తావహుడు—1. వృత్తాంతములను
గొనిపోవువాడు 2. కావడి మోయు
వాడు.

వార్తకము—అర్థాదులను వ్యక్తపఱ
చెడి వ్యాఖ్యాన గ్రంథము.

వార్తకము—సంకల్పమున కొకసారి
విద్వాంసుల కిచ్చెడు పారిలోషిక
ద్రవ్యము, వానకాలమునఁ బుట్టినది

వాలుగంటి—దీర్ఘములగు కన్నలుగల
యాడుది.

వాలుగకంటి—వాలుగ (చేప) వంటి
కన్నలు గల స్త్రీ.

వాలుగడాలు—వాలుగ (మత్స్యవిశే
షము) ధ్వజముగాఁ గల వాడు =
మన్మథుడు.

వార్మీకి—చూ వర్మీకాడు.

వావమాకుడు—చతురముగా నిర్మొగ
మాటముగా మాటాడ నేర్చినవాడు
= వాగ్మి.

వాసకసజ్జిక—పడకటింటిని దన్నును
సింగారించుకొని భర్తరాకయి వేచి
యుండు నాయిక

వాసవుఁడు—వసువులు (రత్నములు)
గలవాఁడు = ఇంద్రుఁడు.

వాసుకి—వసువు (రత్నము) శిరమునఁ
గలవాఁడు వసుకుఁడు వాని కుమా
రుఁడు = సర్పరాజు.

వాసుదేవుఁడు—వసుదేవుని కుమా
రుఁడు = శ్రీకృష్ణుఁడు.

వాస్తోష్ఠి—గృహోత్పత్రాదుల ఆధి
దేవత = ఇంద్రుఁడు

వాహద్విషము—గుఱ్ఱమునకు శత్రువు
= కారసుపాతు.

వాహిని—వాహములు (ఆశ్వములు)
కలది = 1 నేన 2. ప్రవహించునది
= నది. 81 ఏనుగులు, 81 రథములు
243 గుఱ్ఱములు, 405 కాలిబంటుగల
కాలినేన.

వాహినీనందనుఁడు } చూ. గాంధీ
వాహినేయుఁడు } యుఁడు.

వాహినీపతి—1 కేనకు నాయకుఁడు
= దండనాయకుఁడు, 2 నదులకు
బ్రభువు = సముద్రుఁడు.

వికటకవి—పరిహాసమునకై వికటముగా
మాటలాడువాఁడు.

వికర్తనుఁడు—తమస్సును బోగొట్టె
వాఁడు = సూర్యుఁడు.

వికలాంగుఁడు—వికారమున యవ
యవములు గలవాఁడు.

విఘ్నేశ్వరుఁడు (విఘ్నరాజు)—
విఘ్నములకుఁ బ్రభువు = గణేశుఁడు.

వివక్షణుఁడు—విశేషముగాఁ బలుకు
వాఁడు = విద్వాంసుఁడు.

విజయదశమి—త్రిపురసుందరి మహి
మనురుని నవమినాటిరాత్రి మూడవ
యామమున సంహరించినందునను,
దేవతలకు విజయము లభించుట
చేతను సంతోషచిహ్నముగ ఆయు
ధాదులను బూజించెడు ఆశ్వయుజ
శుద్ధ దశమి

విలంఛ—స్వపక్షపాతముగ వాదించు
మూర్ఖవాదము.

విలంతువు—మంగళనూత్రములేనిది =
ఃధవ

విదూషకుఁడు—శృంగార నాయక
శచివులలో నొకఁడయి పరిహాసము
కొఱచు నితరులను విశేషముగను, చను
త్కారముగను దూషించువాఁడు.

విద్విషుఁడు—విశేషముగా ద్వేషించు
వాఁడు = శత్రువు.

విశవ—పోయిన ధవుఁడు (భర్త) కలది
= పూర్వసువాసిని ముండమోపి.

విధా(త)త్వం—సర్వమును సృజించు
వాఁడు = బ్రహ్మ.

విధుంతుడు—చంద్రుని బాధపెట్టు
వాఁడు = రాహువు.

వినాయకుఁడు—1 స్వతంత్రుఁడగుట
వలగఁ దనకు నితరప్రభువు లేనివాఁడు

= విఘ్నేశ్వరఁడు, పక్షులకుఁ
బ్రభువు = గరుత్మంతుఁడు.

వినుకలికంటి—శబ్దమును వినుట
యందు సమర్థములైన కన్నులుగలది
= పాను.

విను(రతనము)కెంపు—ఆకాశమున
మణివలె బ్రకాశించువాడు =
సూర్యుఁడు.

విను(న్న)మాలి—ఆకాశముయొక్క
బిడ్డ = వాయుదేవుఁడు.

వినుద్రిమ్మరి—చూ. భేచరుఁడు.

వినుప్రోలు—ఆకాశమునందలి పట్ట
ణము = స్వర్గము.

వినుప్రోల్లార—స్వర్గమునకుఁ బ్రభు
వయినవాడు = దేవేంద్రుఁడు.

వినుమనుమఁడు—ఆకాశమున బట్టిన
వాయుదేవునకుఁ గుమారుడయిన
వాడు = భీముఁడు, అంజనేయుఁడు.

వినుమాను—(ఆకాశము) స్వర్గము
నందుండు వృక్షము = కల్పరేవువు,

వినువాక—ఆకాశమునందలి నది =
మందాకిని.

వినువాకతాలుపు—గంగాధరుఁడు.

వి(నువా)న్వాకమోపరి—చూ.
మిన్నవాకతాలుపు.

వి(నుసి)న్నిగదేవర—ఆకాశమునికిగాఁ
గల దేవుఁడు.

వినుసిగతూపాసి—చూ. వై.

విన్వలను—ఆకాశము వైచిత్ర్యమున్న
పట్టణము = స్వర్గము.

వివినము—భయముచేదీనియందు వడఁ
కుదురు = ఆడవి.

విపుంసి—రూపకృత్యాగలంఘ్యుడు పురు
షుని బోలెడు స్త్రీ.

విపుల—వికాలమైనది = భూమి.

విప్లవైష్ణవలతేఁడు—ఎల్లప్పుడును
దరిచియుండెడు కనురెప్పలు గల
దేవతలకుఁ బ్రభువు = ఇంద్రుఁడు.

విప్ర (యోగము) లంభము—
అనురాగముగల నాయక నాయకుల
యెడఁబాటు.

విప్రలబ్ధి—సంకేతస్థానమునఁ బ్రయుని
గానక మోగింపఁబడుటచే విచారించెడు నాయక.

విప్రవినోది—హస్తలాఘవ విద్యచే
బ్రాహ్మణులకు వినోదము కలుగఁజేసి
యాచించుకొనువాడు.

విభాకరుఁడు—విశేషకాంతి గలగఁ
జేయువాడు = సూర్యుఁడు, అగ్ని.

విభాజకము—విభజించునది = భాగ
హారమునందు భాగించుసంఖ్య.

విభాజితము—విభజింపఁ బడినది =
భాగహారమునందు భాగింపఁగావచ్చిన
సంఖ్య.

విభాజ్యము—విభజింపఁదగినది = భాగ
హారమునందు భాగింపఁదగిన సంఖ్య.

విభావరి—1. సూర్యకాంతిని గ్రహించి,
2. చంద్రాదులచే బ్రకాశించునది = రాత్రి.

విభావసుండు—విశేషమైన కాంతియే
ధనముగాఁగలవాఁడు = 1. సూర్యుఁడు
2. అగ్ని.

విభీతకము—భూతములకు నివాసముగు
టచే విశేషముగా భీతిని గల్గించు
నది = తాండ్రచెట్టు.

విభీషణము—మిగుల భయంకరమైనది
= శారవనరకము.

విభ్రమము—వచనభూషణ పరివర్తన
రూపమును స్త్రీల శృంగారచేష్ట
విశేషము, విశేషమైన భ్రాంతి.

విమతుఁడు—వివిధమైన మతము గల
వాఁడు = శత్రువు.

విమాతృజుఁడు—పరితల్లి కొడుకు.

విమానము—ఆకాశ సంచారమునఁ
బక్షివోలె బోలకగలది = జీవరథము.

విమార్గగ—పరివ్రతలకు వివిధమైన
మార్గమున సంచరించునది = జారిణి.

విముక్తుఁడు—సంసార బంధమునుండి
తొలగినవాఁడు = ముక్తుఁడు.

వియచ్చరము—చూ. ఖేచరము.

వియద్గంగ—చూ. చదలేలు.

వియన్మణి—ఆకాశమణి, సూర్యుఁడు.

వియచ్చరుఁడు—ఆకాశమున జరించు
వాఁడు = కేటపు.

వియోగిని—మగనితోడి సంయోగము
లేనిది = విరహిణి.

విరజ స్తమసుండు—రజస్తమో గుణ
ములు లేనివాఁడు = సాత్వికుఁడు.

విరహోత్కంఠిత—ప్రియవియోగము
వలన వేదనను బొందెడునాయిక.

విరా(గి) గుండు—విషము సుఖముల
యం దనురాగము లేనివాఁడు.

విరించి చనుఁడు—1. భూతములను
బట్టించువాఁడు, 2. హంసలచే వహిం
పబడువాఁడు = బ్రహ్మ.

విరితేనైత్రావుడు—పువ్వులయందలి
మకరందమును ద్రాగునది = తుమ్మెద.

విరివిలుకాఁడు—చూ. పుష్పధన్వంతుఁడు.

విరూపాక్షుఁడు—సూర్యచంద్రాగ్ని
రూపములగు త్రివిధ కేత్రములు కల
వాఁడు = ఈశ్వరుఁడు.

విరోచనుఁడు—విశేషముగాఁ బ్రకా
శించువాఁడు = 1. సూర్యుఁడు, 2.
చంద్రుఁడు, 3. అగ్ని.

విలయము—జగము లయము నొందు
కాలము = ప్రళయము.

విలాసము—ప్రియదృశ్యమునఁ గలుగు
కటాక్ష భూవికారాది రూపమైన
స్త్రీల శృంగారచేష్టావిశేషము.

వి (లుకా)ల్కాఁడు } విలుపు ధరిం
వి (లుదా)ల్దాలుపు } చినవాఁడు.

విలోమజాతుఁడు—తండ్రికంటె
గొప్పకులముగలతల్లికిఁ బుట్టినవాఁడు.

వివస్వంతుడు—కాంతిచే నన్నింటిని
గప్పిడువాడు = నూర్మ్యుడు, దేవత.

వివ్వచ్చుడు—చూ. బీభత్సుడు.

విశల్యకరణి—చచ్చినవానిని బ్రతికిం
చెడు ఓషధీవిశేషము.

విశాఖుడు—పక్షియగు నెమలి వాహ
నముగా గలవాడు = కుమార
స్వామి. (విశాఖానక్షత్రమున బుట్టిన
వాడు.)

విశాలత్వక్కు—వెడలైన త్వక్కు
(చెట్టు పట్ల) కలది = ఏడాకల
యరటి.

విశాలాక్షి—విశాలములైన కన్నులు
కలది = పార్వతి.

విశ్వంభర—విశ్వమును (సమస్తమును)
ధరించునది = భూమి.

విశ్వంభరుడు—సమస్తమును ధరించు
వాడు = విష్ణువు.

విశ్వకర్మ—(విశ్వకర్మ్యుడు)

విశ్వకేతువు(వు)డు—ప్రపంచము
నంతను వ్యాపించిన ప్రకాశము కల
వాడు = మన్మథుడు.

విశ్వజననము—సర్వజననకు హిత
మైనది.

విశ్వతోముఖము—అంతటను
వ్యాపించియుండునది = పరబ్రహ్మము.

విశ్వనాథుడు—ప్రపంచమునకు
ధర్త = శివుడు.

విశ్వభేషజము—సమస్తదోషములను
జేయనది యగుటచే విశ్వమును శేష
గల యాషఘము = సాంటి.

విశ్వరూపుడు—సమస్తమైన రూపము
లందు నుండువాడు = విష్ణువు.

విశ్వస్య(జాడు)ట్టువు—సమస్తము
సృష్టించినవాడు = బ్రహ్మదేవుడు.

విశ్వస్త—విశ్వసీంపఁబడునది = విధి.

విశ్వాత్మ—సమస్తమును ఆత్మస్వరూప
ముగా గలవాడు = బ్రహ్మ.

విశ్వామిత్రుడు—ప్రపంచమునకు
స్నేహితుడు = ఒక రాజర్షి.

విశ్వేదేవులు—ధర్మకర్తులగు పక్షిమణి
భార్యలలో విశ్వయందు జన్మించిన
వారు.

విషధరము—విషమును ధరించునది =
1. పాము, 2. తేలు, 3. జలమును
ధరించునది = మేఘము.

విషధరుడు—క్షీరసాగర మథనమున
బుట్టిన హోలాహలమును గంతమున
ధరించినవాడు = శివుడు.

విషధి—చూ. జలధి.

విషనాశకవిషన్యాయము—
చూ. స్థావరజంగమ విషన్యాయము.

విషపుచ్చము—విషము పుచ్చమున
(తోడి) గలది = తేలు.

విషమచ్ఛదము—చేసియైన (7) ఆకులు
కలది = ఏడాదల ఆరణి.

విషమనయనఁడు—చూ. చేసికంటి.

విషమశరఁడు—చూ. పంచబాణఁడు.

విషమాయుధుఁడు—చూ. పై.

విషరుహము—చూ. జలరుహము.

విషా(రము)స్యము—విషము ముఖమున
గలది = సర్పము.

విషువ(ము)త్తు—రాత్రింబగిళ్ళు సమ
ముగా నుండెడు కాలము.

విష్టరశ్ర(వు)(వసు)ఁడు—1. విష్టరము
(దర్భుడు) వంటి చెవులు కలవాఁడు,
2. ఆశ్వశ్రవృక్షమున వివరబడువాఁడు,
3. దర్భుడు యాకారముగల వెండ్రు
కల నుడి కర్ణమునఁ గలవాఁడు, 4.
వ్యాపించెడి స్వభావముగల కీర్తిగల
వాఁడు = విష్ణువు.

విష్ణుపదము—విష్ణువునకు స్థానమైనది =
1. ఆకాశము, 2. పాలసముద్రము,
3. ఆవులపండు.

విష్ణు(పాదోద్భవ)పది—విష్ణుపాదమునఁ
బుట్టినది = 1. గంగ, 2. ద్వాపర.

విష్ణురథము—విష్ణువునకు వాహనమైన
వాఁడు = గరుత్మంతుఁడు.

విష్ణువు—విశ్వమును వ్యాపించియుండు
వాఁడు = వెన్నఁడు, నూర్గుఁడు.

వివ్యక్తేనుఁడు—అంతటను వ్యాపించిన
నేన కలవాఁడు = విష్ణువు.

విసఫుమేతరి—క్షీరసాగర మధనమునఁ
బుట్టిన హాలాహలమును ద్రవించిన
వాఁడు = కిష్కండు.

విస్ప(రుఁడు)త్వరుఁడు—ప్రసరించెడు
స్వభావము కలవాఁడు.

విహంగమము, విహగము—
ఆకాశమునఁ బోవునది = పక్షి.

విహసితము—మనోహర ధ్వని గల
హాసము.

విహారబాసి—సన్యాసుల మెరములోని
నేమకురాలు లేక సన్యాసిని.

విహాయసము—1. దీనియందు విశేష
ముగా నన్నియు సంధించును.
2. సర్వము దీనిని బొందును.

విహృతము—ఆవసరకాలమున లజ్జచే
మాటాడకుండునట్టి స్త్రీలశృంగార
చెప్పవిశేషము.

వీచిమాలి—తరంగములు మాలలుగాఁ
గలవాఁడు = సముద్రుఁడు.

వీతిహోత్రుఁడు—1. హవిస్సు ఆహార
ముగాఁ గలవాఁడు, 2. హవిస్సును
గుఱ్ఱమువలె మోసుకొనిపోయి దేవతల
కర్పించువాఁడు = అగ్నిహోత్రుఁడు.

వీనులకంటి—చూ. చక్షుశ్రవణము.

వీరజయంతిక—యుద్ధమున వీరులు
గావించెడు వ్యర్థము.

వీరతాయెతు—వీరులు బిరుదుగాగట్టు
కొనెను తాయెతు.

వీరభద్రప్రశస్తిము—1. వీరు లాచరించెడు
ప్రతి విశేషము, 2. మిగుల పెద్ద
వ్యక్తులు.

వీర(సువు)మాత—ఓరునిగన్న తల్లి.

వీరముష్టి—కోవట్లు యాచించుకొని
తీవించెడు ఒక తెగ భిక్షుడు.

వీరవైష్ణవుడు—వైష్ణవ మతమునందు
మిగుల పెట్టుదలగల విశుభవ్రతుడు.

వీరశైవుడు—శైవమతమున మిగుల
పట్టుదలగల శివభక్తుడు.

వీరాశంసనము—వీరుల స్తుతిపారము
లకుఁగాఁగొంపఁగొని స్థానభూతమై
నిగల భయంకరిమగు యుద్ధరంగము.

వీరాసనము—1. దేనిమీదను ఆసక
కూర్చుండుట, 2. రాశ్రులందు
ఖడ్గము చేతఁబుచ్చుకొని పాచ్చి
కలఁగో గావలి గాయుట.

వృకభూపము—విశిష్టములగు పరిమళ
వస్తుసమ్మేళనమున వచ్చిన భూపము.

వృకోదరుడు—వృక ప్రమాణమైన
యవరముకలవాడు (కోడేటికడుపు
వాడు) = భీముడు.

వృత్రహరుడు—వృత్రాసురుని సంహ
రించినవాడు = ఇంద్రుడు.

వృద్ధశృవుడు—వృద్ధులగు బృహ
స్పత్యులు యువదేశములను విడి
వాడు = ఇంద్రుడు.

వృద్ధ్యాజేవుడు—వడ్డికిచ్చి జీవనము
చేయువాడు.

వృశ్చికీగర్భన్యాయము—లేలు తల్లి
గర్భమును ఛేదించుకొని పుట్టినట్టి
విధము.

వృషదంశకము—ఎలుకలను గొలువనది
= పిల్లి.

వృషభ(ధ్వజుడు)వాహనుడు—
వృషభము వాహనముగాఁ గలవాడు
= శివుడు.

వృషాంకుడు—ఎద్దు చిహ్నముగాఁ
గలవాడు = శివుడు.

వెండికొండమన్నీడు—కైలాసపర్వత
మనకు బ్రభువు = శివుడు.

వెండి(గుండు)కొండ—కైలాస
పర్వతము.

వెడవిల్కానిగానా—మన్మథుడు
వాహనమైనది = చిరుక.

వెడద(నోటి) (మోము)మెకము—
విశాలమైన (నోరు) ముఖముగల
మృగము = సింహము.

వెడవింటి, వెడవిల్కా(కాడు)తుడు—
చూ. తూడు పిల్లడు.

వెనకయ్య } విఘ్నేశ్వరుడు వెనక
వెనకయ్య } (సిమ్మట) పుట్టినవాడు =
కుమారస్వామి.

వెనకచూపుల మెకము—వెనుక
దృష్టిగల జంతువు = భల్లూకము.

వెన్నదొంగ, }
వెన్నముచ్చు } లేపల్లెయంగు వెన్న
దొంగిలించువాడు = వృష్టుడు.

వెన్నునన్న— అదితియందు వామన
రూప విష్ణువునకుఁ బూర్వమున జన్మించిన
వాడు = ఇగ్రుడు, బలరాముడు.

వెన్నుని వల (కన్న) చూపు—
శ్రీవిష్ణుని కుడికన్నయిన వాడు =
నూర్పుడు.

వెన్నుని (కొడుమరాణి) కోడలు—
శ్రీవిష్ణుని కుమారుడగు బ్రహ్మ
భార్య = సరస్వతి.

వెన్నునడుగు— వామనావతారమున
శ్రీవిష్ణుని 2 వ యడుగైనది = ఆకాశము.

వెన్నునిటెంకి— విష్ణుని నివాసస్థానము
= 1. సముద్రము 2. వైకుంఠము.

వెన్నుపడగ— విష్ణునకు జెండానుయిన
వాడు = గరుత్మంతుడు.

వెన్నుపాన్ను— విష్ణునకు శయ్యగా
నుండువాడు = ఆదిశేషుడు.

వెన్నువలచూపు— విష్ణుని దక్షిణ
శేత్రము = నూర్పుడు.

వెన్నెల (పిట్ట) పులుగు—
వెన్నెలపుద్రాగి తీవించెడి పక్షి
విశేషము = చకోరము.

వెన్నెల (రాయుడు) తేడు—
వెన్నెలకుఁ బ్రభువు = చంద్రుడు.

వెట్టిసేళ్ళమేలువాడు— మద్యమును
త్రేమించువాడు = బలరాముడు.

వెలజక్కి-సామిటెంకి— ఉన్నైత్తవము
నకుఁ బ్రభువైన దేవేంద్రుని వాస
స్థానము = స్వర్గము.

వెల (వెలది) యాలు— వెలతీసికొని
త్రేమించెడు శ్రీ = వేశ్య మొ.
వెల్లజాల్కలవీడు— ౪౦౫ ప్రవ
హించెడు పట్టణము.

వెల్లముత్తైదువ— తెల్లని రూపముగల
పుణ్యశ్రీ = సరస్వతి.

వెలిగారము— బంగారుమునకుఁ గంటిని
గలఁగఁజేయు నొక దినుసు తెల్లని
యప్పు = టంకణము.

వెలిగిడ్డి— చూ. తెలిమొదవు.

వెలిగారు— తెల్లని యేనుగు = విరా
డతము.

వెలియాలపోతురాతు— తెల్లని యెద్దు
నెక్కి తిరుగువాడు = శివుడు.

వెల్లివాడ— చూ. తెలియేటు.

వె (ల్లు) లుంగుతేడు— కాంతులకు
ప్రభువు = నూర్పుడు.

వేగంటికచ్చేరి— వేయికన్నులుగల
దేవేంద్రుని న్యాయస్థానము = కుభర్త్యు.

వేగంటిగొంగ— వేయి కన్నులుగల
దేవేంద్రునకు శత్రువు = కృత్రాసురా
దులు.

వేగంటియెక్కుడు— వేయికన్నులు
గల దేవేంద్రునకు వాహనమైనది =
విరాడతము.

వేగంటిసైదోడు—వేయికన్నులుగల
జేపేంద్రునకుఁ దమ్ముడు = వామన
రూప విభువు.

వేగు (వేగురు) జుక్క; వేగురిక్క—
తెల్లవారు సమయమున నుదయించు
సక్షత్రము = శుక్రడు.

వేడికంటి—వేడి మి గల మూడవ
శ్రేణు కలవాడు = శివుడు.

వేడివెలుగు—వెచ్చని కాంతులు
గలవాడు = సూర్యుడు.

వేడి వే (లుపు) లు—వెచ్చని
జేవుడు = 1. సూర్యుడు, 2. అగ్ని.

వేడుక (త్రై) త్రియ—పరపురుషుల
యందుఁ గాంక్షకలది = కులద, వినో
దము కలుగజేయునది = వేశ్య.

వేణుధ్ముడు—పిల్లనగ్రోవి నూడు
వాడు.

వేత్రధరుడు—తెత్తమును హస్తమున
ధరించువాడు = కటిక.

వేదవతి—జననకాలమున నూలికా
గృహముందు వేదధ్వని విసలుడుట
చేతను, తండ్రియగు కృశధ్వజుడు
వేదము పఠించునపుడు ఈమె పుటుట
చేతను నీమె కీ పేరు గలిగెను.

వేదవ్యాసుడు—వేదములను విభాగ
ముచేసి లోకవ్యాప్తిచేసినముని = పరా
శర పుత్రుడు.

వేదాంగములు—వేదమున కవయన
మలైనవి = 6 శాస్త్రములు.

వేదాంతము—వేదముల చివరనుండు
నది = ఉపనిషత్సమాహము. (బ్రహ్మ
జ్ఞానోపదేశ సర్వస్వము)

వేదంతులవాలు—వేయి అంచులు
గల ఆయుధము = చక్రాయుధము.

వే (యి) చుంగల పాగలదిట్ట—
వేయి పడగలుగల ఆదిశేషుడు అలం
కారముగాఁ గలవాడు = శివుడు.

వేయిచేతుల (త్రేడు) (యెకిమీడు)
దిట్ట—వేయిచేతులుగల ప్రభువు =
1. సూర్యుడు, 2. కార్తవీర్యార్జు
నుడు.

వే (లుపు) లు గమికాడు—
జేవజీవకు నాయకుడయినవాడు =
కుమారస్వామి.

వే (లుపు) లు గాణ—జేవతా సమా
హములోఁ బాటకాడు = గంధ
ర్వుడు.

వే (లుపు) లు గిడ్డి—జేవతలకుఁ గోరిక
నీడేర్పడి అవు = కామధేవు.

వే (లుపు) లు జడదారి—జేవలోకపు
ముని = నారదుడు.

వే (లుపు) లు జెట్టు—జేవలోకమున
జేవతల కోరిక రీడేర్చు వృక్షము =
కల్పవృక్షము.

వే (లుపు) లు లెంకి—జేవతల నివాస
స్థానము = స్వర్గము.

వే (లుపు) లు లేటిమగడు—
గంగాజీవి భర్త = ఈశ్వరుడు.

వే(లుపు)ల్పుటేఱు—దేశలోకమునఁ
బ్రవహించునది = గంగ.

వే(లుపు)ల్పుటేటి సవతికొడుకు—
గంగాదేవికి సవతి యగు పార్వతి
కొమారుడు = 1. విఘ్నేశ్వరుడు,
2. కుమారస్వామి.

వే(లుపు)ల్పుటాజ్జ—దేశతల కుపా
ధ్యాయుడయినవాడు = బృహస్పతి.

వే(లుపు)ల్పుదాయ—దేశతలకు
బాలియైనవాడు = ఆచార్యుడు.

వే(లుపు)ల్పుదెరువు—దేశతలకు
మార్గమయినది = ఆకాశము.

వేల్పుదొరతేజి—దేశేంద్రునివాహన
మగు గజము = ఉచ్చైశ్రము.

వే(లుపు)ల్పుబెద్ద—సురశ్రేష్ఠుడు.

వే(లుపు)ల్పుబానిస—దేశతలకు
సేవలు చేయునది = వేశ్య.

వే(లుపు)ల్పుబాస—దేశతల మాట్లా
డు భాష = సంస్కృతము.

వే(లుపు)ల్పుబువ్వ బోసము—
దేశతలకు భోజనమయినది = ఆమృ
తము, చంద్రుడు.

వేల్పుపోలు—సురలోకము =
స్వర్గము.

వే(లుపు)ల్పుమల—దేశతల విహార
పర్వతము = మేరువు.

వే(లుపు)ల్పుతేడు—దేశతలకు
బ్రతువు = ఇంద్రుడు.

వే(లుపు)ల్పులమొగము—దేశతలకు
ముఖమైనవాడు, తనయందు ప్రేర్చిన
హవిరాదికమును దేశతలకుఁ గొని
పోవువాడు = ఆగ్ని.

వేవెలుగు—వేయి కిరణములు గల
వాడు = సూర్యుడు.

వే(లుపు)ల్పుమానికము—దేశతల
కోరిక లీడేర్చు మణి = చింతామణి.

వేల్పువెజ్జ—దేశవైద్యుడు =
ధన్వంతరి.

వైకుంఠము—వైకుంఠుఁడు (విష్ణువు)
దుండెడుస్థానము = మోక్షము.

వైకుంఠుడు—ఒక యవతారమున
వికుంఠయను తల్లియందుఁ బుట్టిన
వాడు = విష్ణువు.

వైఖానసుడు—వానప్రస్థులలో నొక
తెగవాడు, విష్ణు దేశము లోని
అర్చకుడు.

వైదూర్యము—విదూరదేశమునఁ
బుట్టిన రత్నము.

వై (ణవి)ణికుడు—వైదుర్యోఁ
కేసిన పిల్లనగ్రోవి నూడువాడు.

వైలంసికుడు—మృగ పక్ష్యాదులను
జంపి విక్రయించువాడు.

వైతాళికుడు—రాజాలయొద్ద సమ
యముఁ గనిపెట్టి స్తోత్రము చేయు
చుండువాడు.

వైదర్భి—విదర్భరాజును భీముని కొమ
రిత = దమయంతి, దుక్కిరి.

వైదికుడు—వేదాధ్యయన సంపన్నుడగు బ్రాహ్మణుడు.

వైదేహికుడు—విదేహ రాజ్యమును బాలించినవాడు = జనకుడు.

వైధవేయుడు—విధవ (భర్తలేని) యొక్క కొడుకు.

వైధాత్యుడు—విధాత యొక్క కొడుకు = వైద్యశాస్త్రకర్తయు వేదవీయుడగు సనత్కుమారుడు.

వైవస్వతేయుడు—(కశ్యప బ్రహ్మకు) వివస్వతయందు బుట్టినవాడు = గరుత్మానుడు, అనూరుడు.

వైస్వయంతుడు—వేనని కుమారుడు. (దుర్భార్గమున నున్న వేనడను రాజు యొక్క వామహస్తమును మధింపగా విహరుడున, పృథు హస్తము (పైదచేయి)ను మధింపగా పృథువును బట్టిరి) (పూర్వీక కథలవారి)

వైమాత్రేయుడు—వైవస్వతి (విమాత) కొడుకు.

వైయాకరణుడు—వ్యాకరణ శాస్త్రమును జరిపినవాడు.

వైరాగ్యము—ప్రపంచవిషయములం దనురాగము లేకుండుట.

వైరోచనుడు—విరోచనుడనురాక్షసుని కొడుకు = బలిచక్రవర్తి.

వైవస్వతుడు—వివస్వతు (నూర్యుడు) ని కుమారుడు = 1. యమాడు, 2. ఒక మనువు, 3. శని.

వైశేషికుడు—వైశేషికము (సప్త పదార్థములను జెప్ప నట్టి తర్కశాస్త్రము) నెఱింగినవాడు.

వైశ్వదేవము—విశ్వదేవతలనుగూర్చి చెప్పేడు హోమాదికము.

వైశ్వానరుడు—విశ్వానరుడు అను ఋషి కుమారుడు = ఆగ్ని. సమస్త మైన సరులను ఆభిమానించువాడు = శివుడు.

వైష్ణవుడు—విష్ణువునకు మాత్రమే భక్తిగలవాడు.

వోధజుడు—గర్భవలీలించెట్లాడగా బుట్టినవాడు.

వ్యభీకము—మన్మథావేశముచే కేయలబడిన కామినీజనాపరాధము.

వ్యాఘ్రనఖము—పులిగోరువలెనుండు భూషణ విశేషము.

వ్యాసము—శరీరమంతటను వ్యాపించి యుండునది, దీనిచే విశేషముగా బ్రతుకుదురు = పంచవాయువులలో నొకటి.

వ్యాసఘట్టము—వ్యాసచిత భారతమున నెఱిగింపమైన భాగము. (విష్ణుశ్వరుని వ్యాసుడు తానుచెప్పే పురాణములను వ్రాయుచుండెను. వినాయకుడు లేన వ్రాత కాటంకము కలుగకుండునట్లు త్వరగా జెప్పవలెననెను. వ్యాసుడు తానుజెప్పనది అర్థము చేసుకొని మఱి వ్రాయ వలసినదిగా నతని నొడంబఱచెను. వ్యాసుడు తనకు గవనము నరిగా నుప్పరిపపపు

దొక గతినైన వోక్మును జెప్పచు, దానిని గణించి, యవగాహము చేసుకొనఁగలపల జాలవోకము లూహించుకొనఁచుండెడివాడని వాదక)

వ్యుత్పత్తి—శబ్దసంభవ ప్రకారము = శాస్త్రజన్య విజ్ఞానము.

వోక్యమకేసుడు—ఆకాశమున నిండి యున్న వెండ్రుకలు గలవాడు = ఈశ్వరుడు.

వోక్యమగూఁడు—ఆకాశమున ధూమాకాయుగా నున్నది = మేఘము.

వోక్యమగూఁదము—ఆకాశ గమనమున కాధారమగునది = మోనము.

ప్రవేతలమేలు వాడు—గోపికలకుఁ బ్రయుఁడైనవాడు = శ్రీకృష్ణుడు.

శంకరుడు—సుఖమును గలుగఁజేయు వాడు = శివుడు.

శంఖపాణి—చూ. కలసురతాలపు.

శంబరారి—శంబరాసురునకు శత్రువైనవాడు = మన్మథుడు.

శంభు(వు)డు—సుఖ మీయన కలనఁ గలుగును = శివుడు.

శకుంతల—శకుంతము (పక్షి) లచే రక్షింపఁబడినది = మేనకా విశ్వామిత్రుల కూతురు. కన్యుని పెంపుడు కూతురు.

శక్తిధరుడు—శక్తియను నాయుధమును ధరించినవాడు = కుమారస్వామి.

శక్రుడు—గట్టలను శిక్షించుట యందు శక్తిగలవాడు = ఇంద్రుడు.

శచీపతి—శచీదేవియొక్క మగడు = ఇంద్రుడు.

శతకము—నూలు పద్యములు గల గ్రంథము. నూలు సంఖ్య గలది.

శతకోటి—నూలుంచులు గలది = ఇంద్రుని వజ్రాయుధము.

శతేఘ్ని—నూర్గుర నేకకాలమునఁజంపునది = ఫిరంగి.

శతపత్రము—1. నూలు తేకులు గలది = తామర పువ్వు, 2. నూలు ఈతకుగలది = 1. నెమలి, 2. బెగ్గురు పక్షి, 3. రానియక, 4 వడంగిపేట్ట.

శతమర్మ(వు)డు—నూలు యజ్ఞమును చేసినవాడు = ఇంద్రుడు.

శతాంగము—నూలు ఆనయవములు గలది = యుద్ధరథము.

శతాబ్దము—నూలు సంవత్సరముల పరివితిగల కాలము.

శతారము—చూ. శతకోటి.

శతావధాని—ఏకకాలమున నూలు అంశములందు మనస్సును ప్రవేశపెట్టఁగలవాడు.

శనైశ్చరుడు—మందముగాఁ జరించు వాడు = శని.

శబ్దగుణము—శబ్దము గుణముగాఁ
గలది = ఆకాశము.

శబ్దగ్రహము—శబ్దమును గ్రహించు
నది = చెవి.

శబ్దశాస్త్రము—శబ్దముల లక్షణము
తెల్పునది = వ్యాకరణము.

శమనపురి—యముని పట్టణము =
నరకము.

శమనస్వన—యమునకుఁ దోడబుట్టి
నది = యమునానది.

శమనము—ప్రాణులకు శమింపఁ
జేయువాఁడు = యముఁడు.

శమము—బహిరింద్రియ నిగ్రహము.

శరజన్మము—తెల్లనందు బుట్టిన
వాఁడు = కుమారస్వామి.

శరవణ (జన్మ)జుఁడు } చూ.
శరవణోద్భవుఁడు } శరజన్మము.

శరభము—సింహమును జంపునది =
రికాగ్నమున, శిశోనేత్రములను గల
జంతువు.

శరావము—పడిన యుద్ధకాదికమును
రక్షించునది = మూకుఁడు.

శరాస(న)ము—బాణములను జమ్ము
నది = విల్లు.

శరీరజుఁడు—శరీరమునకుఁ బుట్టిన
వాఁడు = కుమారుఁడు.

శర్వరి—వ్యాపారమునుగాని, దినమును
గానిఁ జెంచునది = రాత్రి.

శర్వాణి—శర్వని భార్య = పార్వతి.

శర్వుఁడు—ప్రళయమున భూతములకు
హింసించువాఁడు = శివుఁడు.

శ(శి, శధరుఁడు—కుండేటిని ధరించిన
వాఁడు = చంద్రుఁడు.

శశవిమాణము—కుండేటి కొమ్మువలె
లోకమున దుర్లభము.

శశాంకుఁడు—శశము (చెవులపిల్లి)
చిహ్నముగాఁగలవాఁడు = చంద్రుఁడు.

శశాదనము—కుండేటిని దినునది =
జేగ.

శశాదుఁడు—తండ్రియగు ఇమ్మోకు
శ్రాధము నిమిత్తము మాంసమును
జమ్మని ప పఁగానపుడు కొన్నిశశము
లను జేటాడి, యందొక దానిని
భక్షించి, మిగిలినవానిని గొనిపోయిన
వాఁడు = వికుక్షి.

శశి—చూ. శశధరుఁడు.

శస్త్రజీవుఁడు—శస్త్రముచే జీవించు
వాఁడు.

శాంకరి—శంకరుని కుమారుఁడు =
కుమారస్వామి, వినాయకుఁడు, అగ్ని.

శాంతనవుఁడు—శంతనునకు గంగయం
దుబుట్టిన (రి-వ)వాఁడు = భీష్ముఁడు.

శాకునికుఁడు—శకునము (పక్షి) లను
జంపువాఁడు = బోయవాఁడు.

శాక్తుఁడు— } శక్తిపూజ చేసెడి
శాక్తీయుఁడు } వాఁడు.

శాఖామృగము—వృక్షశాఖలందు
సంచరించు మృగము = కోతి.

శాతకుంభము—శతకుంభపర్వతమున
లభించునది = బంగారము.

శాతోదరి—కృశించినకడుపు (సన్నని
నడుమ) గల యాడుది.

శాఫరికుడు—చేపలను బట్టవాడు.

శాబ్దికుడు—శబ్దశాస్త్రము (వ్యాకర
ణము) తెలిసినవాడు.

శార్జి—శార్జును ధృవస్సును ధరించిన
వాడు = ఋషువు.

శార్దూలము—హింసించునది = పులి.

శిఖావంతుడు—సిగరూపుగల కిరణ
ములు గలవాడు = అగ్ని.

శిఖ—సిగలు గలది = బాణము, నెమలి,
అగ్ని, కోడి, చెట్టు.

శిఖవాహనుడు—నెమలి వాహనము
గాఁ గలవాడు = కుమారస్వామి.

శితకంఠుడు—నల్లని కంఠము గల
వాడు = శివుడు.

శివీవిష్ణుడు—బట్టతల గలవాడు =
శివుడు, విష్ణువు.

శిర(స్క-)స్రాణము—
చూ. శిరస్త్రము.

శిరస్త్రము—యథాద్ధాలందుశిరస్సును
రక్షించునది = ఇసుపవశ్యాన్ని.

శిరోజ(రుహ)ము—శిరస్సునందు
బట్టునది = వెండ్రుక.

శిలాక్షరము—తాతిమీదఁ జెక్కఁ
బడిన యక్షరమువలె కాశ్వతమయినది.

శిలాజతువు—తాతియందుఁ బుట్టునది
= శిలాజిత్తు.

శిలావృత్తి—కోతకోసిన మళ్ళయందుఁ
బడియున్న వెన్నల నేలుకొనిజేపించు
వృత్తి.

శిలీముఖము—శల్మము (ముల్లు) కొన
యందుఁ గలది = బాణము, తుమ్మెద.

శివరాత్రి—మాఘ బ ౧౪ శివాడు
వచ్చెడి శివసంబంధమైన యాపవాస
దినము.

శివుడు—1. సాధుల హృదయమున
శయించియుండువాడు, 2. మంగళ
ప్రదుడు = ఈశ్వరుడు.

శిష్యసంచారము—వైష్ణవగురువులు
తమ శిష్యులతో గ్రామములకుఁ
బోవుట.

శిష్టాచారము—సదాచార సంపన్నుల
నడవడి.

శీకరము—1. శీతమును గలుగఁ జేయు
నది, 2. గాలిచే నీటునటు విసరఁబడిన
వర్షిండువులు = తుంపర.

శీత(కిరణుడు)కరుడు—చల్లనికిరణ
ములు కలవాడు = చంద్రుడు.

శీతనగము—చల్లనిపర్వతము = హిమ
వంతము.

శీతభానుడు—చంద్రుడు.

శీతమయూఖుడు—చల్లనికిరణములు
గలవాడు = చంద్రుడు.

శీతశిల్పి—చల్లని కిరణములు కలవాడు
= చంద్రుడు.

శీతాంశుడు—చూ. శీతకరుడు.

శుండాలము—తొండముతో నడక
నును గ్రహించునది = ఏరుగు.

శుకవాహుడు—చిలుక వాహనము
గాఁ గలవాడు = మన్మథుడు.

శుక్లడు—వ్యాసునకు శుకరూపిణి
యగు నూర్వశియందుఁబట్టినవాడు.

శుక్రశిష్యుడు—శుక్రకాచార్యుని
శిష్యుడు = రాక్షసుడు.

శుద్ధాంతము—రాజస్త్రిలుండు
స్థలము = అంతఃపురము.

శునకము—ఇటు నటు తిరుగనది =
కుక్క.

శునకముద్ర—నెరఘటనుదుట
కునకాకారముగాఁ గాల్చి ముద్రిం
చెడు దండనవిశేషము.

శునాసీరులు—వాయు నూర్మలు
సహాయములుగాఁ గలవాఁడు =
ఇంద్రుడు.

శుభదంతి—చక్కనిదంతములు
గలది = వాయువ్యదిశయందలి యాఁ
డేనుగు.

శుభోదర్శము—మందుకు శుభము
గలది.

శుభ్రాంశువు—తెల్లని కిరణములు
కలవాడు = చంద్రుడు.

శూన్యవాది—జేవుడు లేడనెడి
వాడు = నాస్తికుడు.

శూర్పణఖ—చేటలవంటి నఖము
(గోను)లు గలది = రావణుని చెల్లెలు.

శూర్ప(కర్ణము) శ్రుతి—చేటలవంటి
చెవులుగలది = ఏరుగు.

శూరంఘన్యుడు—తాను శూరుడ
నని తలంచువాడు.

శూలపాణి—త్రిశూలము హస్తము
నందుఁ గలవాడు = శివుడు.

శూలి } చూ. శూలపాణి, (శూల
శూలధరుడు } రోగముగలవాడు.)

శృంగబేరము—శృంగము (కొమ్మ)ల
వంటి యాకారము గలది = అల్లము.

శృంగాటకము—నాలుగు చార్లములు
గలినన చోటు.

శృంగారయోని—శృంగారసముపకు
కారణమైనవాడు = మన్మథుడు.

శేష(శాయి)శయనరుడు—అది శే
షుడుశయ్యగాఁగలవాడు = విష్ణువు.

శైలకన్య—పర్వతరాజుని హిమవంతుని
కొమార్తె = పార్వతి.

శైలధన్వుడు—చూ. గజ్జిత్తుడు.

శైలాటము—పర్వతములయందు సంచ
రించునది = సింహము.

శైవలని—నాచు కలది = నది.

శోచిష్కే—శుండు—శోచిస్సు (కాంతి)
శేషము. (తల వెండుక) గాఁగలవాఁడు
= అన్ని.

శోణితము—శోణ (ఎఱుపు) వర్ణము
కలది = రక్తము.

శోదోదరి—శుద్ధోధనుఁ డను రాజుఁ
కొడుకు = బుద్ధుఁడు.

శోనికుఁడు—నై మిశా రణ్యమున 12
వత్సములు సత్రయాగముచేసి నూని
వలన బ్రహ్మకథలను వినిన శునకని
పుత్రుఁడు = ఒక విహర్షి.

శోరి—సూరుని మరమఁడు = విష్ణువు.

శ్మశానము—శవములకు శయనము =
చ్చక్రాడు.

శ్మశ్రువు—ముఖము నాశ్రయించునది
= మీసము, గడ్డగు.

శ్వాఙ్ముఁడు—భార్యకుఁ దోడఁబడిన
వాఁడు = బావమోది.

శ్వేనము—తీవ్రముగాఁ బోవునా =
డేగ.

శ్రద్ధాభువు—శ్రద్ధగలది, జేవిభ్యుగల
యాఁడుది, శ్రద్ధగలవాఁడు.

శ్రద్ధదేవుఁడు—పితృకర్మలకు దేవుఁడు
= యమధర్మరాజు.

శ్రద్ధము—శ్రద్ధచే నివ్వఁబడినది,
కాస్త్రయం క్రమయినదేశకాల
పాత్రాది నియమములచేఁ బితృదేవత

లగూర్చి చేయుదు బ్రాహ్మణ
భోజనాదికము = ఆర్చికము.

శ్రావణి—శ్రావణమాసము నందలి
పూర్ణిమ.

శ్రేయంమన్యఁడు—తాను యోగ్యుఁడ
నని తలఁచువాఁడు = గర్వి.

శ్రీ-విష్ణువునాశ్రయించునది = లక్ష్మి.

శ్రీకంఠుఁడు—క్షీరసాగర మథనమునఁ
బుట్టిన హాలాహలమును మ్రింగుటవలన
శోభితమగునఁగలవాఁడు = శివుఁడు.

శ్రీకరుఁడు—సంపదనఁ గలుగఁజేయు
వాఁడు, శ్రీరాగము పాడువాఁడు.

శ్రీకాంతుఁడు (శ్రియఃపతి)—లక్ష్మి
దేవి మగఁడు = విష్ణువు.

శ్రీకాళహస్తి—కృతయుగమున
శ్రీయను (పాలెపురుగు), శ్రేతా
యుగమున కాళమను సర్పమును,
ద్వాపరమున హస్తీ (యేనుఁగు) యను
సుక్తివొందిన స్థలము = శివలింగ
క్షేత్రము.

శ్రీఘనఁడు—యోగ్యతచే గొప్ప
వాఁడు = బుద్ధదేవుఁడు.

శ్రీగుఁడు—ధనము నిచ్చువాఁడు =
కుబేరుఁడు.

శ్రీ(పతి)ధరుఁడు—లక్ష్మిని ధరించు
వాఁడు = విష్ణువు.

శ్రీనివాసుఁడు—లక్ష్మికి నివాసమైన
వాఁడు = విష్ణువు.

శ్రీశుక్రుడు—అక్షి జే వికాదుకు =
మన్మథుడు.

శ్రీముఖము—ఽన్యములు, గురువులు
మొదలగు పెద్దలు వ్రాసి పంపెడు
పత్రిక.

శ్రీవత్సలాంధనుడు—శ్రీవత్స మను
చిహ్ను నక్షత్రమున గలవాడు =
విష్ణువు.

శ్రోత్రియుడు—శ్రుతిని (వేదమున)
జదివిన బ్రాహ్మణుడు.

శ్రౌతము—1. శ్రుతము (వేదము) నందు
విధింపబడినది 2 వేదోక్తకర్మ ప్రతి
పాదక గ్రంథము.

శ్వపముడు—శ్వాసము (కుక్క)ను పచ
నము (వండుట) చేసి తినువాడు.

శ్వసనాశనము—శ్వసనము (నాయువు)
అశనము (అన్నము) గాఁ గలది =
సర్పము.

శ్వాసము—చూ శునకము.

శ్వేతము—తెల్లని వర్ణముగలది = వెండి.

శ్వేతవాహనుడు—తెల్లని గుఱ్ఱములు
వాహనముగాఁగలవాడు=అర్జునుడు.

మట్కరుడు—యజన యాజనాధ్య
యనాధ్యాపన దాన ప్రతిగ్రహము
లనెడు ఆఱు కర్మలు గల స్వార్థ
బ్రాహ్మణుడు.

మట్పదము—అఱుపాదములు గలది =
తుమ్మెద.

మడభిజ్ఞుడు—దివ్యదృష్టి, దివ్యక్రోత్రము
పూర్వనివాసానుస్మృతి, పరేంగిక
జ్ఞానము, అప్రత్యక్ష విషయ జ్ఞానము
వియద్గమనానుగమన పూర్వాది లక్షణ
మైన బుద్ధియని 6 అభిజ్ఞలుగలవాడు
= బుద్ధదేవుడు

మదాననుడు—అగ్ని భార్యలని లోకాప
వాదములను బొందిన మట్పుత్రిక
(వశిష్ఠుడు కాక విగిలిన 6 గురు
మహర్షుల భార్యల) స్తన్యపానమునకై
యాలు ముఖములు ధరించినవాడు =
కుమారస్వామి.

మడము—నాసిక కంఠము వత్తున్న
తాళపు జిహ్వ, దంతము అను నాఱు
స్థలములందును బుట్టిన స్వరవిశేషము.

మణుఖుడు—చూ మదాననుడు

మష్టిపూర్తి—అఱువది సంవత్సరములు
గడచిన పిదప గొప్పవారికి చేయు
మత్సనము.

మాగ్నాతురుడు—కార్తికేయుడు

మోడశము—మృతునకుఁ బరమోకంఠన
దినమునఁ జేయు శ్రాద్ధకర్మము.

సంకర్షణుడు—శత్రువులను ప్రళయ
మందలి జనలను సంహరించువాడు=
బలరాముడు.

సంకల్ప(జన్మజు)డు—సంకల్పమునఁ
బుట్టువాడు = మన్మథుడు.

సంకల్ప(యోని)ధవుడు—
చూ. పై.

సం (క)(కు) సుకుండు—దేనియందును
నిలకడ లేనివాడు.

సంకుదారి—చూ. కలచురి తాళపు.

సంక్రందనుడు—శత్రువును ఆక్రం
దనము (మొల) పెట్టించువాడు =
దేవేంద్రుడు.

సంక్రమణము—నూర్పుడు మేసాది
రాసులలో నొకరాశినుండి మఱియొక
రాశికి బ్రవేశించుట.

సంక్రాంతి—చూ. పై

సంఖ్యము—ఇందు వీరుడు రెస్సగాఁ
గొనియాడఁబడును = యుద్ధము

సంగమమగు—గ్రామమునకు సమీప
మన నుండెడు మడుగు.

సంగ్రహము — సంక్షేపముగా
గ్రహింపఁబడిన యథాధికము గలది =
సారాంశమయిన గ్రంథము.

సంఘాతమరణము—జనులు గుంపులు
గుంపులుగాఁ జచ్చుట.

సంచయనము—(మరణించిన మఱు
నాడు శ్మశానమున నెమకలు) ప్రోగు
చేయుట.

సంచిత్రు—మందుల సంచి గట్టుకొని
యదేపనిగా నుండెడు వైద్యుడు.

సంచక(రువు)రము—క్రయవిక్ర
యాదలకుఁ బూర్వము వేరముయొక్క

స్థిరత్వమునకై యిచ్చెడు ధనము =
బజానా.

సంచకారము—చూ. పై

సంజీవకరణి—తిరిగి జీవింపఁ జేసెడు
ఓషధీవిశేషము. చూ. క్రిం.

సంజీ(వి)వని—మరణించినవారిని బ్రతి
కించు మందు, సంజీవకరణి.

సంతానము—రెస్సగాఁ గోరింపను
దీర్చునది = ఒక కల్పవృక్షము.

సంతుదోషము—బిడ్డలకు మాససందు
లయందుఁ గలుగు గ్రహదోషము.

సందేశహరుడు—వార్తలను మోసి
కొని పోవువాడు = దూత

సంధర్షణి—సాగఁగిడిసినను యథాస్థితికి
వచ్చెడు ఒక బంక దినుసు = రబ్బరు.

సంధానకరణి—స్వస్థముచేయు నోషధీ
విశేషము. చూ. సంజీవకరణి.

సంధ్య—అహారాత్రములచే సంధింపఁ
బడునది = ధ్యానము చేయ దగిన
కాలము. నుఁగొద్దయమునకు మూడు
గడియలవరకును గల కాలము ప్రాతః
స్సంధ్య నూర్యాస్తమయమునకుఁ
బూర్వము మూడు గడియల కాలము
సాయంసంధ్య, పగటియొక్క ప్రమాణ
మున మధ్యభాగము మాధ్యాహ్నక
సంధ్య.

సంధ్యావందనము—త్రిసంధ్యల
యందును జేయఁబడు వైభవప్రార్థనము.

సంపరాయకము—ఇందు వీరులు
పరస్పరము కదియుదురు = యుద్ధము.

సంప్రదాయము—గురుపరంపర
చేతను, వంశక్రమముచేతను వచ్చిన
వాడుక, వంశాచారము.

సంప్రయోగము—మూలికలతోఁ
జేసెడు భూతోచ్ఛాటనాది క్రియ.

సంప్రహారము—ఇందు శత్రువులను
లెస్సగా బ్రహరింతురు = యుద్ధము.

సంప్రోక్షణము—పరిశుద్ధికై యుదకౌ
దులను జలుకరించుట, విగ్రహదులకు
జీవప్రతిష్ఠచేయుట.

సంయత్తు—ఆస్త్ర శస్త్ర గౌరవముగల
చోటు = యుద్ధము.

సంయమము—వ్రతాదుల కంగమై
తొలిదినమునఁ జేయఁదగిన యాచా
రము, హింసాదులవలన విరమించుట.

సంయుగము—పరస్పరము కూడిన
రథముల నొగలు గలది = యుద్ధము.

సంలాపము—ఉల్లాసముగల పరస్పర
సంభాషణము.

సంవర్తము—దీనియందు జగము లయ
మగును = వ్రళయము.

సంవీతము—హారమువలె వేసికొన్న
జంబెము, చుట్టుకొనఁబడినది.

సంశప్తకుడు—తిరిగిపోనని యొట్టు
పెట్టుకొని యుద్ధముచేయువాడు.

సంస్తృతము—హ్యోకరణాది శాస్త్రము

లచే లెస్సగాఁ బరిష్కరింపఁబడిన
దేవభాష.

సంస్తంభనము—శత్రువును గదల
నీయని యస్త్రవిశేషము.

సంస్సోటము—ఇందు వీరులకిరములు
వ్రక్కలగును = యుద్ధము.

సక్తుప్రస్తుడు—ఒక బీద బ్రాహ్మ
ణుడు కుంచెడు పేలపుపిండి సంపా
దించుకొని తానును, తనభార్యయు,
కుమారుడును, కోడలును సమముగా
దినమయ్యుక్తులకొఁగా నొక యతిథి
వచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు తన భాగము
నతని కిచ్చినను అతిథి తృప్తివొంద
నందున వారును తమతమ భాగములను
గ్రమముగా నిచ్చిరి. అతిథి తన ధర్మ
దేవతాస్వరూపమును జూపి, వారిని
స్వర్గమునకుఁగొనిపోయెను. (సక్తువు =
పేలపిండి, ప్రస్తుము = కుంచము.)
అది మొదలగా విప్రనకు సక్తుప్రథమఁ
డను పేరు గల్గెను.

సతనాల్కల(మనీడు)జేజే—
ఏడు నాల్కలుగల దేవుడు = అగ్ని.

సతనాల్కలవాడునా—చూ. పై.

సతహలమూదణి—చూ. సప్తాశ్వడు.

సత్తిరాపగణు—శివునకు శత్రువైన
వాడు = మన్మథుడు. (సత్తి =
శక్తి అనగా పార్వతి, రా = రాజు.)

సగరుడు—తన తల్లిగర్భమున సకలి
తల్లులచేఁ బెట్టఁబడిన గరళము గలి
గియు బాధ నొందక గరహితుడై
పుట్టినవాడు.

సతీర్వుడు—కూడఁ జదువువాడు.

సత్తితాలుపు—చూ శక్తిధనుడు

సత్యము— సత్పురుషులయందుఁ బుట్టు
నది = నిజము.

సత్రయాగము— 13 మొదలు 100
దినములవఱకుఁ జేసెడు యజ్ఞము.

సత్రశాల— ధర్మార్థముగ విచ్చుము
మొదలగునవి చేయుచోటు.

సదాగతి— సర్వకాలములయందును
గమనము గలవాడు = వాయుధ.

సదావృత్తి— చైరాగులు మొదలు
వారికిచ్చెడు భోజనసామగ్రి

సదాశివుడు— ఎల్లప్పుడును బ్రహ్మ
నంద స్వరూపుఁడును, విర్వికారుఁ
డును గనుక శమించియుండువాడు.

స(హ)ధర్మిణి— ధర్మకార్యములయందుఁ
దోడుగా నుండునది = అగ్నిసాక్షిగా
వివాహమాడిన పెండ్లాము.

సనాతనుడు— పురాణపురుషుడు =
భగవంతుడు.

సనాథ— మగఁడుగల యాడుది =
ముతైదున.

సన్యాసము— కామ్యకర్మల విడుపు.

సపత్ని— స ప త్ని (సతి) వరి
దుఖహేతు వయనవాడు సమాన
పతిత్వము కలవాడు = శత్రువు.

సపిండికరణము— మరణించి పుట్టడం
దన దినమునఁ గావించు సత్పురాంత
క్రాధము.

సపిండడు— ఏడుతరములలోపలి జ్ఞాతి

సప్త (జిహ్వ) హస్తము—
జ్వాలారూపములగు 7 నాల్కలు
గలవాడు = అగ్ని.

సప్తతంతువు— ఏడు ఛందస్సులచే
విస్తరింపబడునది = యజ్ఞము.

సప్తవర్ణము— ఏడు ఆకులుమాత్రమే
కల యరటిచెట్టు.

సప్తార్చి—చూ. సప్తజిహ్వఁడు.

సప్తాశ్వుడు— (తన రథమునకు) ఏడు
గుఱ్ఱములు కలవాడు = నూర్మఁడు.

సప్రహృచారి— వేదాధ్యయనమున
సహాధ్యాయి, సహపాతి.

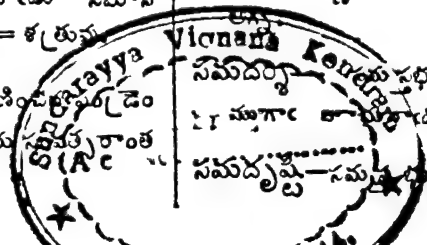
సభాజనము— బంధువులు, స్నేహితులు
మొదలగువారిని ఆలింగనాదికముచే
సంతోషింపెట్టుట.

సభికుడు— (సభ్యుడు) సభయందలి
ధర్మజ్ఞఁడు, జాదూడుటకు
యోగ్యమైనసభ కలవాడు, మద్య
మును ద్రాగువాడు.

సమంతభద్రుడు— సంపూర్ణమైన
శుభముకలవాడు = బుద్ధదేవుడు.

సమంతభుక్తు— తన్నాక్రయించిన
వానిని పూర్ణముగా భుజించువాడు =

సమదర్శి— సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి
సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి
సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి
సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి సమదర్శి

భేదబుద్ధిలేక సమానముగా జూచెడు చూపు.

సమపదము—విలుకొందు రెండు పాదములును సమానముగానుంచినిలుచుట.

సమరథుడు— ఒక విలుకొనితో సమానముగానించి పోరెడు పీరుడు.

సమరము—మరణముతో, గూడినది = యుద్ధము.

సమవర్తి—అందఱియందును ఒత్తుపాతము లేక సమముగాఁ బ్రకర్తించువాడు = యమధర్మరాజు.

సమావర్తనము—వేదశాస్త్రాధ్యయనానంతరమున వివాహార్థము గురువు నశబ్దమొనెడుట.

సమావృత్తుడు—వేదాధ్యయనానంతరము వివాహముల నిమిత్తము గురువు నశబ్ద పొందినవాడు.

సమాసకము—శుద్ధాంధ్ర పదముల సమాసము.

సమాసము— సమర్థములగు పదముల యోజనము.

సమీకము—ఇందు పరస్పరము కదియుదురు = యుద్ధము.

సమీక్ష్యకారి— రెన్నగా నాలోచించి పనిచేయువాడు.

సమీరుడు, } రెన్నగా సంచరించు
సమీరణుడు } వాడు = వాయువు.

సముచ్చయము—చైతన్యము

నొకటిగాఁ గూర్చునది = వ్యాకరణ పరిభాషలో నొక భాషాభాగము. మఱియొకదానిని తెల్పు 'ఉ' శబ్దము. ఇది కొన్నియెడల యదాగమయుక్తమును, మఱికొన్ని యెడల నకారయుక్తము నగును.

సముద్రనవనీతము — పాలసముద్రమున వెన్నవలె నుదయించినవాడు = చంద్రుడు.

సముద్రము— చంద్రోదయము వలన వృద్ధిపొందునది. అంతటను సంతోషము నిచ్చునది. ఈశ్వరాజ్ఞతోఁ గూడుకొని యుండునది.

సమ్రాజ్ఞి—కుడుచుటకు యోగ్యమైన పాదసము = చీపురుకట్ట.

సమ్రాట్టు—దిగ్విజయముచేసి రాజనాయకమొనర్చినవాడు = చక్రవర్తి.

సరసిజనాభుడు—కమలనాభుడు.

సరసిజభవుడు—చూ. పద్మభవుడు.

సర (సిజ) (సీరుహ) ము, }
సరోజ (రుహ) ము } —
సరస్సు, చెలువునందుఁ బుట్టినది = పద్మము.

సరస్వస్తము— సరస్సు (ఉదకము) గలది = సముద్రము.

సరస్వతి— 1. అంతటను వ్యాపించి యుండునది. 2. బ్రహ్మలోకమున బ్రహ్మసరస్సు నాశ్రయించి నది రూపముగాఁ బ్రవహించెడు నది = వాగధీవతి.

సరళములు—మృదూచ్ఛారణగలయక్షరములు (గ. జ. డ. డ. బ.).

సరిత్పతి—నదలకుఁ బ్రభువు = సముద్రము.

సరీసృపము—పక్షముగాఁ బోవునది = సర్పము.

సరోజిని—తామరలు గలది = సరస్సు.

సర్పరాజు—సర్పములకుఁ బ్రభువు = వాసుకి.

సర్వంసహ—అంతను సహించునది = భూమి.

సర్వజ్ఞుడు—సర్వమునుజెలిసినవాడు = 1. శివుడు, 2. బుద్ధదేవుడు.

సర్వతాపనుడు—సర్వజనులనుచేపింపఁజేయువాడు = మన్మథుడు.

సర్వతోభద్రము—1. నలుదిక్కులను వాకిండ్లుగల్గియుండుటచే నంతటను శుభముగల రాజగృహము, 2. అంతటను శుభముగలది = వేము.

సర్వతోముఖము—1. అన్ని వైపులకును ముఖముగలది = ఆకాశము, 2. ప్రవహించునపు డన్నివైపులకును ముఖముగలది = ఉదకము. పుం. ఆత్మ, బ్రహ్మ, శివుడు.

సర్వభక్షకుడు—సమస్తమును దినువాడు = అగ్ని.

సర్వమంగళ—సమస్తమైన శుభములు కలది = పార్వతి.

సర్వవేముడు—సమస్తధనమును విశ్వజిహ్వగమున దక్షిణగా నిచ్చినవాడు.

సర్వపము—దేహమంతటను వ్యాపించునది = అవాలు.

సవిత్ర—సుప్తని (నిద్రించినవానిని) ప్రేరేపించువాడు = నూర్చుడు.

సవ్యసాచి—ఎడమచేతితో బాణము సంధిప నేర్పుగల అర్జునుడు.

సహగమనము—మృతినొందిన భర్తతోఁగూడఁ జితిఁజొచ్చి మరణించుట (సామనానము).

సహస్రదంష్ట్రము—వేయి కోటలుగల చేప = పానీనము.

సహస్రప్రత్రము—వేయి దళములుగలది = తామరపువ్వు.

సహస్రకవచుడు—వేయి కవచములుగలవాడు = కర్ణుని వెనుకటి జన్మము నందలి రాక్షసుడు.

సహస్ర(కిరణుడు)కరుడు—వేయి కిరణములుగలవాడు = నూర్చుడు.

సహస్రపాదుడు—చూ. సహస్రకిరణుడు, విభువు.

సహస్రబాహువు—వేయిచేతులు కలవాడు = కార్తవీర్యార్జునుడు.

సహస్రవేధి—వేయింటిని వేధించునది = ఇగున, పుల్లిత్రబు.

సహస్రాంశువు—వేయి కిరణములుగలవాడు = నూర్చుడు.

సహస్రాక్షుడు—వేయికన్నులు గలవాడు = ఇంద్రుడు.

సహా(పారి)(ధ్యాయి)ధ్యాయుడు—కూడ వేదశాస్త్రాధ్యయనము చేయువాడు.

సహాధుడు—హరింపఁబడిన సాత్తుతోఁ బట్టుకడిన దొంగ.

సహాధరుడు—చూ. సోదరుడు.

సాంతపనము—సూతాపమువలనఁ గలుగు ప్రాయశ్చిత్తాదికము, శిరోజాలు పగటి పూటలంగును, శిరోజాలు రాత్రిలందును భుజించి, శిరోజాలు ఆయాదిత పదార్థములను భుజించి, పిమ్మట శిరోజాలు పకనించుట, పంచగవ్యమును, గుళోదకమును బుచ్చుకొని యొక రాత్రి యుపవసించుట.

సాంతపనకృచ్ఛము—గోమాత్రము, గోమయము, గోక్షీరము, పెరుంగు, నేయి, కుళోదకము వీనిని గ్రహమముగా నొక్కొక దినమున భుజించి, ఏడవనాడు కుష్ఠాపవాసముచేయుట.

సాంపరా(య-యి)కము—ఇందు వీయ కదియుదురు = యుద్ధము.

సాంబశివుడు—అంబ (జగత్తులకుఁ దల్లి)తోఁ గూడకొని యుండువాడు = ఈశ్వరుడు.

సాంబ్రాణి—సంబరణ చెట్టివలనఁ గలిగినది = ధూపద్రవ్య వికేషము.

సాంవత్సరికము—సంవత్సరాంతమున జరుగునది = ఆర్థికము.

సాగరము—సగరపుత్త్రులచే యజ్ఞాశ్వాస్వేషణమున కై త్రవ్యఁబడినది = సముద్రము.

సాత్యవతేయుడు—సత్యవతికి బాల్యమున పరసరామునివలనఁ గలిగినవాడు = వ్యాసుడు.

సాత్రాజితి—సత్రాజిత్తు శామార్తె = సత్యభామ.

సాధ్యులు—ధర్మము 10 మంది భార్యలలో నొకతె యగు సాధ్యుండు జన్మించినవారు.

సానికరణము—కరణము క్రింద వని చేయు మఱియొక కరణము.

సానుమంతము—సానవులు (చఱియల) కలిది = కొండ.

సాప్తపదీనము—ఏడు అడుగులచేఁ గాని, ఏడుమాటలచేఁగాని పాండఁ బడినది = సఖ్యము.

సామజము—సామవేదమువలనఁ బుట్టినది = వీరుంగు.

సామంతుడు—ఒక కేశము పాలిమేరకుఁ జేరికన్న రాజు.

సామిధేని—అగ్నిని జ్వలింపఁ జేయు సమయమునఁ బఠించెడు ఋక్కు = సమిధలను బుట్టించునది.

సామిమల—కుమారస్వామి నికసించి యుండెడు పర్వతము.

సామీరి—సమీరుని కొడుకు = భీముడు, అంజనేయుఁడ.

సాముద్రికము— సమద్రమనఁ బట్టి
నది, భాగ్యనూచక దేహలక్షణములను
చెలుపు కాస్త్రము.

సారమేయము—సరమ (అడుక్కు)కుఁ
బుట్టివది = కుక్కు.

సారసము—చూ. సుసిజము.

సారువా— వర్షాకాలమున నీటియాధా
రమునఁ బండెడు పల్లపుపంట.

సార్థవాచకులు—జంతుజాతియును గొని
పోవువారు = వర్తకులు.

సార్వభౌమము— సమస్తభూమండలము
నందును నెఱుంగఁబడినది = ఉత్తర
దిక్కుననుండెడి ఏనుగు.

సార్వభౌముఁడు— సమస్త భూమండ
లము నేలురాజు = చక్రవర్తి.

సాలగ్రామము—విష్ణుచిహ్నులు గల
శిలావిశేషము.

సాలభంజిక—నస్త్రుదంత కాస్తాదలచే
దయారుచేయఁబడిన బొమ్మ.

సాలారిక— యుద్ధమున జయించి
లేఁబడిన స్త్రీ = అంజిక మొ.

సాలెపురుగు—బాడ్డునందలి నూలుతో
పాలెవానివరి నేత నేనెడి యొక
జాతి పురుగు.

సాష్టాంగము— 8 అవయవములు (2
చేతులు, 2 పాదములు, 2 భుజాగ్ర
ములు, 1 తొమ్మిది, 1 నొసలు)
భూమికఁ దగులునట్లుగాఁ జేసెడి
సమస్కారము.

సాహిత్యము—కావ్యనాటకాలంకారా
దల యరజ్జానము.

సింగినాదము—పాడ దుప్పికొమ్మతోఁ
జేయఁబడిన యోగుల నుషిర వాద్య
విశేషము.

సింహనాదము— ఏనుగులు మొదలగు
నవి భీతిలుటకై వీరులు కావించెడి
ధ్వనివిశేషము.

సింహావలోకనము— సింగము తన
యాహారమును దినబోవుచు, శత్రువు
లెవరైనఁ బరిసరముల నుండిరేమా
యని స్వభావముచే ముందు వెనుకలకు
జూచుట.

సింహాసనము—సింహాకృతిగలిగి బంగా
రుతోఁ జేయఁబడి, రాజులు కూర్చుండ
దగిన యున్నతమైన షీరము.

సిక్ధకము—అగ్ని సంయోగమునఁ గరఁగు
నది = మైనము.

సితాభ్రము— తెల్లని మేఘమువలె
నందునది = కర్పూరము.

సినీవాలి— చంద్రకళ కాన వచ్చెడి
అమావాస్య. చూ. కుహువు.

సిరిచూలి—లక్ష్మీదేవి కుమారుఁడు =
మన్మథుఁడు.

సీత— నాఁగేటి చాళనఁ బుట్టినది =
జానకి. (సీత = నాఁగేటి చాలు)

సీద్రంపుఁబెద్ద— కుటుంబముగల వారిలో
గొప్పవాఁడు = అదిశేషుఁడు.

సీమంతము—గర్భిణీశ్రీలకుఁ జేయు
నొక యాత్మవసు.

సీమంతిని—సీమంతము (పాపట)
కలది = శ్రీ.

సీరధ్వజుడు—నాగలి గలుతుగాఁ
గలవాడు = జనకుడు.

సీరపాణి—నాగలి హస్తమునఁ గల
వాడు = బలరాముడు.

సుకృతము—రెన్నగాఁ, జేయబడినది
= పుణ్యము, ధర్మము.

సుగతుడు—యోగ్యమైన గతులు గల
వాడు = బుద్ధుడు.

సుగ్రీవుడు—మంచి మెడగలవాడు
= నూర్పుని కుమారుడు.

సుడి(వాలు)కయిదువు—గుండ్రని
యాయుధము = సుదర్శనచక్రము.

సుడిగొట్టు—గుండ్రనిపర్వతము = చక్ర
వాళము.

సుడిగొట్టు—గుండ్రముగా వీచువాడు
= వాయుదేవుడు.

సుత్రాముడు—లోకములను రెన్నగా
రక్షించువాడు = ఇంద్రుడు.

సుదతి—చక్కని పలువరసగల శ్రీ.

సుదాయము—పెండ్లిలో ఆల్లునికి, అడు
బిడ్డకు ఇచ్చెడు నగ.

సుధ—సుఖముగఁ బాసము చేయబడు
నది = అమృతము.

సుధర్మ—మంచి ధర్మము గలది =
దేవసభ.

సుధాంగుడు—అమృత మయు
లయిన యవయవములు కలవాడు =
చంద్రుడు (అమృతాంగుడు).

సుధాం(శువు)(గుండు)కరుడు—
అమృతమయులు లయిన కిరణములు
కలవాడు = చంద్రుడు.

సుధాపాణి—శోగులయెడ నమృత
ప్రాయమైన హస్తము గలవాడు =
ధన్వంతరి.

సుధి—రెన్నగా విచారించువాడు =
పండితుడు.

సునాసీరుడు—శ్రేష్ఠమైన సేనాగ్ర
భాగముగలవాడు = ఇంద్రుడు.

సుభగ—మంచినక్షిత్రమున భర్తను
గూడునది = సుందరి.

సుపర్ణుడు—మంచితెక్కలు కలవాడు
= గరుత్మంతుడు.

సుప(ర్వులు)ర్వాణులు—1.యోగ్యము
లయిన అంగుర్వొది గ్రంథులు గల
వారు, 2. శుభప్రదములయిన యాత్మ
వములు కలవారు = దేవతలు.

సుప్రతీకము—మంచి యవయవములు
గలది = అప్పదిగజములలో నొకటి.

సుమనస్సులు—మంచి మనస్సు కల
వారు = దేవతలు.

సుమేరువు—రెన్నగా కిరణములచే

నత్తుతాడలను భరించునట్టిది = మేరు
పర్వతము.

సురగవి—వేల్పుటావు = కామధేవువు.

సురగురువు—దేవతలగురువు =
బృహస్పతి.

సురజ్యేష్ఠుడు—దేవతలలోఁ బెద్ద
వాడు = బ్రహ్మ.

సురద్వీపాదు—దేవతలను ద్వీపించు
వాడు = రాక్షసుడు.

సురదీప్తిక—దేవతలనడబావి = ఆకాశ
గంగ.

సురనిమ్నగ—దేవలోకపునది = ఆకాశ
గంగ, మందాకిని.

సురపతి—దేవతలకు ప్రభువు =
ఇంద్రుడు.

సురలు—1. దెస్సగాఁ బ్రకాశించు
వారు, 2. భక్తితో నిచ్చిన హవిరాది
కమును గ్రహించువారు, 3. సముద్ర
మున నుదయించిన యమృతము
కలవారు = దేవతలు.

సురలోకము—దేవతలు నివసించు
లోకము = స్వర్గము.

సురవర్తము—దేవతలు సంచరిం
చెడు మార్గము = ఆకాశము.

సుగాచార్యుడు—దేవతలకుగురువు =
బృహస్పతి.

సురాలయము—దేవతల స్థానము =
మేరుపర్వతము.

సురాశము—ధూతావేశమునఁ (కోపా
వేశమున) గలుగు తలఁతిప్పు.

సువర్ణము—యోగ్యమగున వర్ణము
గలది = బంగారము, ఆగలు.

సువాసిని—1. సుఖముగా వసించి
యుండునది = పేగంటాలు, 2. తన
పుట్టినింటుండును ద్వభావముగలది, 3.
యోగ్యమైన వస్త్రాదికమును భరించి
యుండునది.

సువ్రత—1. మంచి వ్రతము గలది,
2. సులభముగఁ బుత్రుకడగిన యావు.

సుహృదుడు—మంచి హృదయము
గలవాడు = చెలికాడు.

సూకరము—అనేకమయిన పిల్లల
నీనునది = పంది.

సూచిపుష్పము—చుట్టును నూదుల
వంటి మొనలుగల పువ్వు = మొగలి
తేకు.

సూచిరోమ—నూదులవంటి రోమ
ములు (వెండ్రుకలు) గలది = పంది.

సూచీపత్రము—ఒక గ్రంథముల
యంశములను నూచించుపట్టి.

సూతుడు—1. గజ్జములనుదోలువాడు,
2. కూడ్రునకు త్పత్రియస్త్రీయందు
గాని, త్పత్రియునకు బ్రాహ్మణస్త్రీ
యందుఁ గాని పుట్టినవాడు.

సూన్యతము—ప్రియమును, సత్కమునగు
పలుకు.

సూపకారాడు—నూ ప ము (పప్పు)
మొదలగువానిని తయారుచేయువాడు
= కంటవాడు.

సూరసూతుడు—నూ ర్యు ని రథము
నడుపువాడు = ఆనూరుడు.

సూర్యకాంతము—నూ ర్యు ని కాంతి
తగులుటచే నిప్పుకలిగెడు తాయి.

సూర్యతనయ—నూర్యుని కమాతై =
యమన, కాలింది.

సూర్యేందుసంగమము— నూ ర్య
చంద్ర సంగమముకలది=అమావాస్య.

స్మగలము—మాంసమును కిమనది =
నక్క.

స్పృశి—ఏదగు దీనిచే నడుచును =
అంకుశము.

సెకకంటి—చూ. ఉగ్రాక్షుడు.

సెకవెలుగు—చూ. ఉష్ణశక్తి

సెగపాడు—చూ. ఆగ్నిమాలి.

సెగతేడు—వెచ్చనిచేవుడు = ఆగ్ని.

సెలయేలు—పర్వతములనుండి పాతెడు
నది.

సేనాంగము—రథ, గజ, తురగ,
పదాతి చతుష్టయము.

సేనాని—నైత్యమును నడుపువాడు =
1. దళతాయి, 2. కుమారస్వామి.

సైంధవము—సింధుదేశమున బుట్టిన
(ఉప్పు) గుట్టము.

సైంధవుడు—సింధుదేశాధిపతి యగు
వృద్ధక్షత్రుని కుమారుడు = జయ
ద్రథుడు.

సైంహికేయుడు—హిరణ్యకశిపుని
చెల్లెలగు సింహిక కొడుకు రాహువు.

సైరంద్రీ—స్వతంత్రురాలై పరగృహ
ముననుండి గంధలేపనము, తిలకనిర్మా
ణము మొదలగు పనులుచేయు స్త్రీ
పురుషసాంగత్యమును గోరక ధైర్య
ముతో నుండునది.

సోమదయ్యము—సమస్త పదార్థము
లను సృజించు చేవుడు = వాయువు.

సోమమూలగొంగ—రాక్షస
సమాహమలకు శత్రువు = విష్ణువు.

సోమలతేడు— 1. సోమమూలం
(శేడు) (దణి) రాక్షసులకుఁ బ్రభు
వు = శైర్యతి, 2. పితృచములకుఁ
బ్రభువు = కిష్కండు.

సోదరుడు—తోడబుట్టినవాడు =
అన్న, తమ్ముడు.

సోమస్థవుడు—పూర్వవైరము గల
రాహువుచే బట్టె బడినవాడు =
1. నూర్యుడు, 2. చంద్రుడు.

సోమజుడు—చంద్రుని కొడుకు =
బుధుడు.

సోమ(పీతి)(పుడు)పీధి—యజ్ఞమున
సురాపానము చేయువాడు.

సోమయాజి—యజ్ఞము చేసినవాడు.

సోమాని—చూ. వై.

సాగంధికము— రోగనాశనమునకయి
ద్యోగ్యమయిన పరిమళము గలది =
గంధకము.

సాదా(మిని)(మిని)మని— దండవలె
దీర్ఘకారము గలది, సుదామమును
పర్యవసానముతోఁ గూడ నొకరిక్కున
నుండునది = మెరుపు.

సాదాయకము— తల్లి దండ్రులచేఁ
గాని, యన్నదమ్ములచేఁగాని యియఁ
బడు స్త్రీధనము = సారె.

సాధము— సుధ (సున్నము) లో
నిర్మింపఁబడినది = మేడ.

సానంది— సానందమును పేరుగల
రోజులి ఆయుధముగాఁ గలవాడు =
బలరాముడు.

సానికుడు— మృగపక్ష్యాదులను జంపి
విక్రయించుచు జీవించువాడు.

సాప్తికము— నిద్రాసమయములందు
హఠాత్తుగా శత్రువుల పయిబడి
విజించుట, భారతమున నొకపర్వము.

సారిమానము— నూర్చుని గమనమును
బట్టి నిర్మింపఁబడిన కాలమానము.

సారసేయులు— కశ్యపునకు సురస
యందు జనించిన సహస్రసంఖ్య గల
సర్పములు.

సారి— నూర్చుని కుమారుడు - 1. శనై
శ్వరుడు, 2. యముడు.

సాన్ద్యకరణి— చూ. సంజీవకరణి.

సావిదల్లుడు (సావిదుడు)—
అంతఃపురమును గాచువాడు.

స్కంధుడు— దేవస్త్రీ సందర్శమున
వశలిన యీశ్వరప్రీతియువలనఁ బుట్టిన
వాడు = కుమారిస్వామి.

స్కంధచాపము— చూ. పుమిదిఁ
ధనుస్సు = కావడిబద్ధ.

స్తంభేరమము— స్తంభముల (పాదల)
యందు రమించునది = ఏనుగు.

స్తంభనము— మంత్రశక్తిచే నన్నిలో
నగు వాని శక్తి నణగఁ జేయుట,
ప్రమానపడఁజేయుట.

స్తబ్ధరోమము— దృఢమైన నీళ్ళ
పొడుచుకొన్న రోమము గలది =
పంది.

స్తుతిపారకుఁడు— పరాక్రమాదులను
బాగదడువాడు = బట్టువాడు.

స్తాండిలుడు— స్థండిల భూమి (దర్భా
దులచే సంస్కరింపఁబడిన భూమి)
యందు శయనించు వ్రతము గలవాడు.

స్తాణువు— ప్రళయకాలమున నుండు
వాడు = కివుడు, వాయువుచేఁగొట్టఁ
బడియు స్థిరముగా నిలచియుండునది
= మొద్దు.

స్తాలి— పదార్థములు దీనియందుండును =
వంటకుండ.

స్తావరము— స్థిర (కదలకుండుట)
స్వభావము కలది = జంగమ వ్యతిరిక్త
మాలగు నిరవ్యతాదికము.

స్థిరాయువు—చిరకాలము జీవింపి
యందునది = బూరుగుచెట్టు. (ఇది
వేలకొలది సంవత్సరములు జీవించును.)

స్థూలదంతకము—బలమైన దంతము
గలది = ఏనుగు.

స్థూల(నాస)నాసికము—బలమైన
ముక్కు గలది = పంది.

స్నాతకము—వివాహమునకుఁ బూర్వ
ముఁ బ్రహ్మచారి చేసికొను వ్రతము.

స్పర్శవేది—తాకించుటవలన లోహ
మును బంగారముగా మార్చగల
యోషధీవిశేషము.

స్పర్శి(స్పర్శ)నుఁడు—తాకెడు స్వభా
వము గలవాఁడు = వాయువు.

స్పృహరుఁడు—నున్మగుని సంహరిం
చినవాఁడు = శివుఁడు.

స్పృరుఁడు—కామిని కాముకులను త్వర
పెట్టువాఁడు = మన్మథుఁడు.

స్పృర్తము—స్మృతులయందుఁ జెప్ప
బడిన కర్మవిశేషము.

స్పృతి—మహర్షులచే వేదార్థ స్మరణ
పర్యాయమున పూర్వకముగా రచింపఁ
బడినది = ధర్మశాస్త్రము.

స్థూలకు(లు)ఁడు—పరిహాసవాక్య
ములచే గేలిచేయువాఁడు = భార్య
తోడఁబుట్టినవాఁడు = బావముడి.

ప్రవంతి—పర్యతాదులనుండి ప్రవించు
నది = నది.

ప్రప్త—సమస్తమును సృజించువాఁడు =
బ్రహ్మ.

స్వయందత్తుఁడు—తల్లి దండ్రులు లేక
కాని, వారిచే నకారణముగ విడువఁ
బడికాని, నేను నీకుఁ బుత్రుడనయ్యె
దనని వచ్చినవాఁడు.

స్వయంపాకము—ఒకనికి పూటకు
సరిపడునట్టిచ్చు వంటసాముగ్ని.

స్వ(యం)భువు—తనంతటనే పుట్టి
వాడు = బ్రహ్మ, విష్ణువు, ఈశ్వరుఁడు,
మన్మథుఁడు.

స్వయంవర—తాను కొరిన భర్తకు
స్వయముగ వరించునట్టిస్త్రీ.

స్వయంవరము—క్షుత్రియ కన్యలు
నానాదేశ రాజన్యులనభిలాషియ
ముగఁ దమ యిచ్చివచ్చిన వరుని వరిం
చెడి యుత్సవ విశేషము.

స్వర్ణకారుఁడు—బంగారపుసని చేయు
వాఁడు = ఆగస్తా.

స్వర్ణది—స్వర్ణమున బ్రవహించునది =
ఆకాశగంగ, మందాకిని.

స్వర్భానువు—స్వర్ణమునఁ బ్రకాశించు
వాఁడు = రామపు.

స్వర్వైమ్యలు—దేవలోకపువైమ్యలు
= ఆగ్నిదేవతలు.

స్వస్తిముఖుఁడు—మంగళాశీర్వాదము
ముఖమునఁ గలవాఁడు = బ్రాహ్మ
ణుఁడు.

స్వశ్రీ)ముందు— స్వ స (సో ద ల)
యొక్క కొడుకు = మేనల్లుడు.

స్వాధీనపతిక— స్వాధీనఁడగు (తనకు
వశుఁడు) భర్తగల నాయిక.

స్వాధ్యాయము—తనయొక్క వేదమును
మాత్రమే అధ్యయనము చేయుట.

స్వాపతేయము—తన యజమానులందు
లెస్సగా నుండునది = ధనము.

స్వామి—స్వమృ (ధనము)గలవాడు

స్వారాట్టు— స్వమునఁ బ్రకాశించు
వాడు = దేవేంద్రుఁడు

స్వాహాప్రియుఁడు—స్వాహా దేవికిఁ
బ్రിയఁడు (భర్త) = అగ్ని.

స్వీయ—తన భర్తయందు మాత్ర మను
రాగము గల నాయిక

స్వేదజము—చెనుడివలనఁ బుట్టినది =
నల్లి.

స్వైరిణి—యథేచ్ఛగాఁ బ్రయత్ని
కొఱకు సంచరించునది = జాలిణి.

హంస(రథు)(వాహ)నుఁడు—
హంసవాహనముగాఁ గలవాడు =
బ్రహ్మ.

హను(మానుఁడు)మంతుఁడు—
హనువుకలవాడు = అంజనేయుఁడు.

హనువు—భక్త్యమును నమలునది
(చక్కఁగఁబడి పార్వ్యముగాని వెను
కటి పార్వ్యముగాని హనువనఁబడును)
= వెలికొడ

హయగ్రీవుఁడు— గుఱ్ఱపుకంఠముకల
విష్ణునియనతారము, ఒక రాక్షసుఁడు.

హరి—1. చీకటిని హరించువాడు =
నూర్యుఁడు చంద్రుఁడు 2 గజాదు
లను హరించునది = సింహము. భర్తల
వృద్ధులను నాకర్షించువాడు —
విష్ణువు

హరిచందనము—దేవేంద్రుని సంతోష
పెట్టునది = 1 దేవ వృక్షములలో
నొకటి, 2 కపిలవర్ణముగల చందనము,
3. మామిడిపండు వానయఁ బసుపు
వన్నెయుఁగల చందనము = పచ్చని
శ్రీగంధము

హరిదశ్యుఁడు— పచ్చని కాంతిగల
గజ్జములు కలవాడు = నూర్యుఁడు

హరిదాసుఁడు— విష్ణువునకు దాసుఁడు
= భర్తఁడు దాసరి

హరిద్ర— హరిదవ్వలము (పచ్చనిగంగు)
కలది = పసుపు.

హరిన్మణి— పసుపువన్నెగల రత్నము
= మరకతము, పచ్చ.

హరిప్రియ— 1. విష్ణువునకుఁ బ్రయో
రాలు = అక్ష్మి భూమి, తులసి.
(తులసి వెనుకటిజన్మమున జలంధరుని
భార్య మహాపతిత్రత.) 2. బలరాము
నకు నిచ్చమైనది = కల్లు.

హరిబువ్వము— వివాహమున నాల్గవ
సాటిరాత్రి బంధువులగు స్త్రీ పురు
షులుఁబడి విం దారగించుట.

హరివాసరము—విష్ణునిఁ బ్రేమమగు
దినము = ఏకాదశి.

హరివాహనము—విష్ణునిఁ బాహన
మైనవాడు = గరుత్మంతుడు.

హరిశ్చంద్రుడు—శ్రీ కృష్ణమును
బొందిన సంద్రనియందు హరికిఁ
బుట్టినవాడు (త్రిశంకుని దత్తుడు).

హరిహయము—పచ్చనిగుఱ్ఱములు కల
వాడు = ఇంద్రుడు.

హరిత్రకి—రోగములు హరించునది =
కరక.

హరుడు—ప్రళయకాలమున సర్వమును
హరించువాడు, భక్తుల పితామహుడు
హరించువాడు = శివుడు.

హర్షము—మనస్సును హరించునది
= ధనికుని గృహము.

హర్షత్వము—కపిలవర్ణముగల కన్నులు
కలది = సింహము. దు. కు చే
రుగు.

హర్షమాచుడు—సంతోషము బొందిన
మనస్సు కలవాడు.

హ(లి)లాయుధుడు—నాఁ గేలు
ఆయుధముగాఁ గలవాడు = బలి
రాముడు.

హల్లకము—సంతోషము కలుగఁ
జేయునది = ఎఱ్ఱకలువ.

హల్లికిసము—శ్రీసమాజము, క్షోలా
టముతో మండలాకారముగాఁ దిరు
గురు జేయవృత్తము.

హాసనీయము—హామము చేయఁ
దగినది = హవిరాదికము.

హ(విస్సు)వ్యము—చేతల కీయఁ
దగిన యన్నము.

హవ్య(వాహనము)వహుడు—
హవ్యమును మోసికొని పోవువాడు
= అగ్నిహోత్రుడు.

హవిస్సు—వేల్పు బడునది = అగ్ని
హోత్రమున వేల్పుటకు ఇపురఁబెట్టిన
యన్నము, నేయి.

హసంతి—(నిప్పలచే) నవ్వువానివలె
గుండునది, మల్లె, కుంపటి.

హసాచు—అధికారుల మాజ్ఞను విధే
యులు మంచి దని యంగీకరించుట
యందు వచ్చునది.

హస్తపకుడు—ఏనుగులను ఆహారాది
దానముచే బాలించువాడు = మావటి
వాడు.

హోటకము—ప్రకాశించునది = బుగ
రము.

హోటకగర్భుడు—హింకాగర్భుడు.

హోరి—పాంథజన సమూహము, మనోజ్ఞ
మైనది, హారముగలవాడు, హరించు
వాడు.

హోల(హల)(హోల)ము—సమస్త
మృతసమయమున భయంకరవిషము.

హోలాహలము—దూ. పై.

హోవము—భూనేత్రాద్యవయవముల
చేష్టలచే సంభోగేచ్ఛ కోలఁదిగా

నూచింపబడునుకోవికారము. (దీనిచే
గామునలు స్వవశముగాఁ జేయుటకు
దురు.)

హిమకరుఁడు—మిహికాకరుఁడు.

హిమధాముఁడు— చల్లనికాంతి గల
వాడు = చంద్రుఁడు.

హిమము—తాపమును బోగొట్టునది =
మంచు.

హిమవస్తము—మంచుకలిది = ఇది
కింపురుష వర్షమునకు దక్షిణమున
పార్శ్వగా నుండు పర్వతము.

హిమవాలుక—మంచువలె జల్లనై
ఇసుకవంటి యాకారము గలది =
కర్పూరము.

హిమాంబువు—చల్లనినీరు = పన్నీరు.

హిమాంశువు—మిహికాకరుఁడు.

హిమాచలము—మంచుగల కొండ.

హిమా(లయము)ద్రీ—చూ. పై.

హిరణ్యగర్భుఁడు—హిరణ్య (బంగారు)
మము పైనవాడు, గర్భమున హిర
ణ్యము కలివాడు = బ్రహ్మ.

హిరణ్యము—పోవునది = ధనము, ∞
బంగారము మొ.

హిరణ్య(రేతసు)(రేతు)ఁడు—
హిరణ్యము (బంగారము) రేతస్సుగా
గలవాడు = అగ్ని.

హుతభుక్తు—హుతము (హోమ
ద్రవ్యము) ను భుజించువాడు = అగ్ని.

హుతి (వాహనుఁడు) వహుఁడు—
హుతమును (హోమ ద్రవ్యమును)
దేవేంద్రాదుల కిచ్చుటకై మోసికొని
పోవువాడు = అగ్ని.

హుతాశనుఁడు—హుతము ఆశనము
(భోజనము) గాఁ గలవాడు = అగ్ని,
హుతా (శి)కుఁడు. చూ. పై.

హృతాధికారుఁడు— హరింపఁ బడిన
ఉద్యోగరూపమైన యధికారము
కలవాడు.

హృదయంగమము—మనస్సున కిందై
నది = మాట.

హృదయము—హరింపఁ బడునది =
గుండెకాయ, మనస్సు.

హృదయాభువు—మంచు మనస్సు
కలవాడు.

హృల్లాసము— గుండె అధికముగాఁ
గొట్టుకొను వ్యాధివిశేషము.

హృషీకేసుఁడు—హృషీకము (ఇంద్రి
యము) లమఁ బ్రభువు = విష్ణువు.

హేమంతము— మాగ్గ కిర్షపుష్క
మాఁముగల (హిమముకల) ఋతువు.

హేమకూటము— (కింపురుషవర్షమున
కుత్తరకునఁ గలది) బంగారు శిఖర
ములు గల ఒక పర్వతము.

హేమచగ్ధకము— బంగారువన్నెగల
పాము కలిది = అత్తిచెట్టు.

హేమపుష్పకము— బంగారు వన్నె
గల పువ్వులు కలిది = గంపెంగచెట్టు.

హేమము—హాంకరమును గూడి
వృద్ధిపొందునది = బంగారము.

హేమాద్రు—బంగారుకొండ = మేరు
పర్వతము.

హేరంబుడు—రుద్రుని సమీపమున
నుండువాడు భక్తులను వృద్ధిలోనికిఁ
బెచ్చువాడు శార్దూలుచే గర్వింప
వాడు = వినాయకుడు.

హేల—భూనేత్రాది వికారములచే
స్పష్టముగాఁ బెరియఁదగిన మనో
వికారము, సంభోగాభిప్రాయము.

హేలావుక్తుడు—గుఱ్ఱములను విక్ర
యించువాడు.

హేష(ము)—గఱ్ఱముయొక్క నడిలింత.

హేషితము—చూ. హై.

హైమము—హిమము వలనఁ గలిగిన
జలాదికము హేమము (బంగారము)
వలనఁ గలిగిన నగ.

హైమవతి—హిమవంతుని కుమార్తె =
పార్వతి గంగ.

హైయంగవీనము—తొలి నాఁడు.
చిలికి తీసిన ఆవువెన్న ఆప్పుడు తీసిన
ఆవువెన్న కాచిన వెయ్యి.

హైహయుడు—హేహయుని
కొడుకు = కార్తవీర్యార్జునుడు.

హోయలుబండి—సాయంత్రము
విలాసార్థము యొక్క పోవుట కుప
యోగపడు బండి.

హో(త్ర)త్రి—యాగమున హోమమును
జేయువాడు, ఋగ్వేదము తెలిసిన
ఋత్విక్తుడు.

హోలి—కామోత్సవముయొక్క కడపటి
రోజున దగులబెట్టుటకై ప్రోగుచేసెడు
గడ్డికంప.

హోలిపండుగ—బొంబిలు పాల్గు
మాసమునఁజేయు కావప్రీతికర మగు
వసంతోత్సవము.

వికృతి ప్రకృతులు

శ్లో

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

అంకియ—అంకము = ఒకటి.

అంకుసము—అంకుశము = ఒక అయుధము.

అంక—అంకుము = సమయము, వశము.

అంగళ—అంగణము = నలుచదరపుచోటు

అంగళేషు—అంగరక్ష = చొక్కాయు.

అంగీ—అంగికము = చొక్కాయు.

అంగటము—అంగుష్ఠము = బొటనప్రేలు.

అంచ—హంస = ఒకొక్క పక్షి.

అంచు—అంశులము = మొన, తుద.

అంచపదము—హంసపాదము = ఒక గుర్తు.

అంచయాన—హంసయాన = హంసనడక వంటి నడకగల యాడుది.

అంచరవుతు—హంస రామస్తు = బ్రహ్మ.

అంజలి—అంజలి = దోసిలి.

అండి—హండి = లోహకటాహము.

అంత—అథ = అనంతము.

అంతరువు—అంతరము = తారతమ్యము.

అంతస్తు—అంతరమ్ = భేదము.

అంతిపురము—అంతిపురము = రాజస్థానండు చోటు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

అంతిపురి—అంతిపురి = అంతిపురము.

అందంద—అత్యంతము = అచ్చటచ్చట.

అందము—అందము = చక్కదనము

అందలము—అందోళము = పల్లకి.

అంఠియ } - అంఠము = కాలిధూమము.
(అంఠె)

అంఠు—అంబరమ్ = అగరువు.

అంకి—అంకి = అప్ప.

అంకిజము—అంకిర్యము = వింత.

అంకిలార—అంకిలార = అంకిలకణ్ణ.

అంకిరము—అంకిరము = అంకిరాది వర్షము.

అంకి—అంకిము = అంకితము.

అంకింతలు—అంకితలు = పసుపు కలిపిన బియ్యము.

అంకి(డి)డ—అంకితము = పరిఖ.

అంకిలు—అంకిరువు = గంధద్రవ్యము.

అంకి—అంకి = అంకి.

అంకి—అంకి = నిప్పు

అంకిని—అంకి.

అంకిర—అంకిరస = దేవవేళ్య.

అంకిరువు—అంకిర్యము = విచిత్రము.

అంకిము—అంకిము = వేదభాగము.

అంకివి—అంకివి = అంకిము.

అంకిరించు—అంకిరణము = అంకిరించు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

అదనము—అధికము = హెచ్చు.

అదిరము—అధరము = పెదవి.

అద్దము } అడ్డము } = దర్పణము.
అద్దము } అర్థము } = గగము.

అనద—అనాథ = భర్తలేనిది.

అనుమడు—హనుమస్తుడు = అంజనేయడు.

అన్నెము—అన్యాయము = అధర్మము.

అఘరూపము—అపూర్వము = ముందులేనిది.

అపోసానము—అపోశనము.

అప్ప—అంబక = తండ్రి.

అప్పము—అపూము = భక్త్యవిశేషము.

అప్పగింత—అర్పణము = ఒప్పగింత.

అప్పశము—అర్పటము = అప్పడము.

అప్పలింత—అస్థానము = చప్పట.

అబంధన—అభ్యంతరము = అటంకము.

అబ్బరము—అద్భుతము = ఆశ్చర్యము.

అబ్బ—అమ్మకుడు = తండ్రి.

అబ్బరము—అపారము = అపరిమితము.

అబ్బరము—అపూర్వము = అఘరూపము, ఆశ్చర్యము.

అబ్బెసము—అభ్యాసము = అలవాటు.

అబ్రము—అపూర్వము = ఆశ్చర్యము.

అభిని—అహింసము = నల్లమందు.

అంబా—అమ్మ = దూడయ్యపు.

అంబాళము—అమ్రతకము = నల్లమాచిడి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు

అంబిక—అమ్మిక = గౌరి.

అమవస } అమావాస్య = కృష్ణపక్షాంతము
అమాస }

అమడలు—యమళము = ధాన్యవిశేషము

అమ—అమ్మ = తల్లి, పూజ్యస్త్రీ

అమ్మ—మా. పై.

అమ్మిక—అమ్మిక = పార్వతి.

అమ్ము—అంబకము = బాణము

అమ్ము } —అర్యుడు = పూజ్యుడు,
అయ్య } తండ్రి.

అ(ఱ)ర—అర్థము = సగము.

అరణము—హరణము = పెండ్లిలో నల్లనకు, నాడుబిడ్డకు నిచ్చుధనము.

అరదము—రథము = స్యందనము

అరసంజ—అసురసంధ్య = క్రవోపకాలము.

అరసము—హర్షము = సంతోషము.

అరిదళము—హరితాళము = హరిదళము

అరివాణము—హరివాణము = గిన్నె.

అరివేరము—అరివీర్యము = యుద్ధము.

అరిపె—అతిరసము = భక్త్యవిశేషము.

అరిపెము—హర్షము = సంతోషము.

అర్పము—హర్షము = సంతోషము.

అరుసము—హర్షము = సంతోషము.

అరుహుడు—అర్హుడు = లీగినవాడు.

అలిపిరి—అల్పిడు = కన్ననివాడు.

అలపము—అల్పము = కొంచెము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

అలుచు—అలసుడు = నీచుడు.

అల్లము—అర్చకము.

అవ—అచ్చు=తల్లితల్లి, తల్లి, పూజ్యస్త్రీ.

అవనాయము—అపన్యాయము = న్యాయము లేనిది.

అవారి—అపారము=అపరిమితము.

అవిసి—అతసి=శుకనాసము.

అవ్వ—అచ్చు=చూ. ఆవ.

అవ్వారి—అపారము=అపరిమితము.

అసడ్డ—అశ్రద్ధ=అక్కరలేమి.

అసదు—అసత్తు=అల్పము.

అసము—యశము=కీర్తి.

అసివేరు—అశ్లేష = ఒక నక్షత్రము.

అకరము—అగ్రహము=కోపము.

అకసము—అకాశము=మిశ్న.

అగడము—అగన్=అపరాధము.

అగాత్యము—అగ్న్=అర్చాటము.

అగాయిత్యము—చూ. పై.

అకతాయ—అతతాయ=తుంటరి.

అకలింత—అకలనము=అచగాహనము.

అత్రము—అతుర=త్వరపడుట.

అదరువు—అధారము=ప్రాపు, ఇల్లు.

అన—అజ్ఞ=కట్టడ.

అనతి—అజ్ఞప్తి=అజ్ఞ, కట్టడ.

అపోసనము—అపోశన=అచమనము.

అబూతి—అభుక్తి=పెనుతిండి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

అమతి (ంపు)—అమంత్రణము = పిలుపు.

అమి(తి)తి—అమంత్రణము = పిలుపు.

అమదము—అమన్దము=ఏరండలైలము.

అమిక—అహమహమిక=మదము.

అయవారము—యాయవారము=భీష.

అ(మి)మెత—అమంత్రణము=పిలుపు.

అరంజ్యోతి—అరున్ధతి=శిష్టనిభార్య.

అరగించు—అహారము = భుజించు, త్రాగు.

అరెము—అరామము=ఉద్యానము.

అశోగిణము—అహారము=భోజనము.

అలము—హారము=యౌధము.

అలసము—అలస్యము=జాగు.

అస—అశ = అశేష.

అసత్తి—అసక్తి=అశేష.

ఇంగున—హిజ్గువు=సంభారవిశేషము.

ఇంచు—ఇత్సవపు=చెఱుకు.

అశఁది—హరిద్రము=పచ్చదనము.

అఱవలు—అరవులు=ద్రావిడులు.

అఱుర—అరాల్=సమీపమునందు.

అలఁది—హరిద్రము=పచ్చదనము.

అలకి—అలకము=కుండ.

ఇంచుక—ఈషత్=కొంచెము.

ఇంతి—స్త్రీ=అడవి.

ఇందు—సిన్ధవు=సముద్రము.

ఇగము—హిమము=వైశ్యము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ఇచ్చ—ఇచ్చ=వాంఛ.

ఇచ్చకము—ఇచ్చ=ప్రియవచనము.

ఇటక } ఇట్టిక } = బంకమట్టితోఁ జేసిన
ఇట్టిక } టాయి.

ఇడ్డన—ఇడియాణము=వాసనకుడుము.

ఇ(లిం)ల్లింద — ఇంద్రవల్లి = మాతు
లంగము.

ఇతము } హితము } = అప్రియమైనను
ఇతవు } మేలు చేయునది.

ఇత్తవుడు—హితుడు=చెలికొడు.

ఇత్తడి } పిత్తకము = ఒకలోహము.
ఇత్తలి }

ఇయ్య—ఈహ = అపేక్ష.

ఇవ్వు } హిమము = శైత్యము.
ఇవము }

ఈదా(డి)డు—హింతాలము = గిరిక
రాడి.

ఈయ—ఈహ = శోరిక.

ఈరస(ము)—ఈర్ష్య=అనూయ.

ఈసు—చూ. సై.

ఉక్క—ఉల్కా—ఉష్మ = ఉమ్మ.

ఉంగుటము—ఉగ్గుదము=బొటనప్రేలు.

ఉక్కడిడు—ఉత్కటుడు=శూరుడు.

ఉగ్గడించు—ఉద్ధాటనము = వచించు.

ఉగ్గము—ఉద్రాహము=ఉట్టి.

ఉత్తరువు—ఉత్తరము=అడ్డ.

ఉత్తడు—యత్తడు—తగినవాడు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ఉదియ } ఉచ్చాస్యము=నిట్టూర్పు.
ఉద్దియ } ఉద్యోగము=ప్రయత్నము.

ఉపను—ఉపాయము=వెరపు.

ఉపాసము—ఉపవాసము=పస్తు.

ఉప్పలిలు—ఉత్పత్తి=పుట్టు.

ఉప్పన—ఉల్బణము=సముద్రవిజృంభ
ణము.

ఉప్పరము—అభ్రము=అకాశము.

ఉప్పరిగ—ఉపకౌఠిక = రాజగృహము.

ఉబ్బరము—ఉల్బణము=పొంగరింపు.

ఉబ్బసము—ఉచ్చాస్యము=పొడిదగ్గు.

ఉబ్బు—ఉల్బణము=పొంగు.

ఉమాదము } ఉన్మాదము=చిత్తవిభ్ర
ఉమ్మాదము } మము.

ఉమి, ఉమ్మి—ఉర్మి = తూపాడుపు.

ఉమ్మ(రము)—ఉష్మము = ఆవిరి.

ఉమ్మాదము—ఉన్మాదము=వెచ్చి.

ఉమ్మెత్త—ఉన్మత్తము=ఒకానొకచెట్టు.

ఉరువు, ఉరవు—రూపము=అకృతి.

ఉల్ల(ల్ల)డ—ఉల్లాభః = మేలుకట్టు.

ఉవీద—యవలి = స్త్రీ.

ఉసురు—అసువు=ప్రాణము.

ఉవ్మెత్తు—యగపత్ = ఒక్కపారిగ.

ఉఁ—హుమ్ = ఉఁకొట్టుట.

ఉఁదర—ఉదారము=ఒకరకముగడ్డి.

ఉఁకర—హుంకారము=ఉఁకొట్టుట.

ఉఁర(ము)—ఉఁరము=చవుటిసేల.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ఉసివాసము—ఉచ్చాసము = నిట్టూర్పు.

ఎక్కటి { ఏకము } = ఒకటి.
ఎక్కటిఁడు { ఏకాకి } = ఒంటరి.

ఎక్కిలి — హిక్కు = దప్పిచలనఁ బుట్టిన

ఎగ్గడి ఎగ్గడిఁడు — హేడుఁడు = కొజ్జా.

ఎగ్గతము — ఏకాంతము = రహస్యము.

ఎ(డ)ద { ఎడద } హృత్తు = హృదయము
ఎడద

ఎ(డ్డియ)డ్డ — హేడఁ = మూర్ఖుఁడు.

ఎనుము — హేరవృము = గేదె

ఎరుసు — ఈర్ష్య = అనూయ.

ఏకరీఁడు — ఏకలము = అడవిపంది.

ఏడిక — ఏడకము = పొట్టేలు.

ఏలకి — ఏలము = పేరేలకి.

ఎఱ్ఱవ — అరుణ = ఎరుపు.

ఏతము, ఏతాము — యంత్రము = నీరుతోడు
పాదనము.

ఏతనము — ఏకతము = అడవిపంది.

ఏనిక ఏనిఁగు — అనేకపము = గజము.

ఏరాళము — హేరాళము = అధికము.

ఒంటె — ఉప్రము = లొట్టిపిట్ట.

ఒక్కటి — ఏకము = ఒకటి.

ఒజ్జ, ఒజ — ఉపాధ్యాయుఁడు = గురువు.

ఒడ్డాణము — ఒడ్డాణము = భూపా
వికేషము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ఒడ్డనము — అండ్డనము = డాలు.

ఒదవు — ఉదయము = పుట్టు.

ఒకిలింత — ఉద్గారము = ఒకర.

ఒగిరము { ఆహారము = అన్నము.
ఒయిరము }

ఒర — హోర = అహోరాత్రము.

ఒరెము — ఆహారము = అన్నము.

కంకటి — కుట్టిక = మంచము.

కంకర — కర్కరము = కంకరతాయి.

కంగటి — చూ. కంకటి.

కంచము — కంసము = భోజనపాత్ర.

కంచు — కాంస్యము = ఒకానొక లోహము.

కంజా — కపిఞ్జలము = ఒక పక్షి.

కండ — కుండ్లము = మాంసము పులకండము.

కం(టియ)టె — కంఠిక = మెడనగ.

కండచక్కర — కుండ్లచక్కర = పులకండము.

కండిక — కుండికము = భూమిలో కొంత
భాగము.

కంతి — గ్రంధి = పెగగడ్డ దద్దురు.

కందుఁడు — కుండ్లఁడు = కుమారస్వామి.

కందురీగ — గంధోలి.

కంబము — కంభము = గుంజ.

కంబడి { కమ్మళము = వెండ్రుకలతోనేసి
కంబలి } నది, గొంగలి.

కకపాలక { కకపాలము } = సన్నాన్నిగల
కకపాలక { కకపాలము } యువరణము
(సంచి.)

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కక్కరము—కర్కశము=కఱుకు.

కక్కసము—కర్కశము = కఠినము.

కక్కర—కకరము=బకము.

కగ్గ(ము)—ఖగ్గము=కత్తి.

కచోరము—కచ్చూరము = ఒకొనొక
చెట్టు.

కచ—కచ్చ = కాగు, గోచి.

కచ్చడము—కచ్చట=గోచి.

కచ్చితము—ఖచితము=పొచ్చుతగ్గులు
లేనది.కజాయము }
కజము } ఖాద్యమ్ = ఆపుము.కజ్జరము }
కజ్జారము } = ఖర్జూరము.
కజారము }

కజ్జెము—ఖాద్యమ్=ఆపుము.

కటకరము—గంధర్వము=ఒంటెపిల్ల.

కటారి }
కటారు } కరారము=కత్తి.కటికమెకము—ఖడ్గమృగమ్=మృగ విశే
షము.కట్టియ }
కట్టి } కాష్ఠమ్=కొయ్య, దండము.

కట్టి—ఖట్వా = శవయానము.

కడవ—కటానము=పెద్దకుండ.

కడ—కాష్ఠ = దిక్కు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కడిమి—కడమ్మము=కడపచెట్టు.

కడియము }
కడెము } కటకము=వాస్తవభూషణము.

కడ్డి—ఖటిక=శలాక.

కణజము—గంజ=గాజె, పొణక.

కత్తలాన—కర్తలాణము = నల్లగుఱ్ఱము.

కత్తెర—కృత్తికా=ఒక నక్షత్రము.

కదుపు—కదంబము = ఆవులమంద.

కడుల(ము)—ఖట్టా=శవయానము.

కణుదురు }
కడిదురు } గన్ధలి = కందిరీగ.

కడుపు—గర్భము = కుడి.

కఠ—కథ = ఇంచుక సత్యమైన కల్పిత
ప్రబంధము.

కఠము—గఠము = కారణము.

కత్తెర—కర్తరి = ఒక పనిచెట్టు.

కడ—కథ = వృత్తాంతము, చూ. కఠ.

కనియ—ఖండము = ముక్క.

కనీసము—కనీయము = తక్కువైనది.

కనుదురు—గంధోలిక = కందిరీగ.

కన్నడము—కర్ణాట = ఒక భాష.

కన్నయ్య—కృష్ణ = కృష్ణుడు.

కన్నెడు—కృష్ణ = కృష్ణుడు.

కన్నము—కర్ణ = రంధ్రము.

కన్నియ }
కన్నె } కన్యక = పెండ్లికానిపిల్ల, ఒక
రాశి, కూతురు.కపురము }
కప్పరము } = కర్పూరము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

పృథమ — కర్పటము = కట్టుకోక.

కర్పరము { కర్పరము } = కపాలము.
 కర్పరము { కర్పరము } = భిక్షాపాత్రము

కప్రము — కర్పరము = కప్పురము.

కబ్బము — కావ్యము = దిన్యప్రబంధము.

కమజా — కపిష్ఠము = ఒకానొక పక్షి.

కయిత — కవిత = కృతి.

కయినారము — కైవారము = స్తోత్రము.

కరవాలు — కరవాలము = కత్తి.

కరువ — గ్రావము = కొండ.

కరువు — గర్భము = శుక్లశోణితపిండము.

కర్జము — కార్యము = పని.

కలకంఠుడు — గరకణ్ఠుడు = శివుడు.

కలకు — కర్కరము, కక్కరము, కర్కరము = కఠినము, పరుషము.

కట్టి — కాలము = నల్లనిది.

కట్టి — కాలిండు = నల్లనివాడు, అర్జునుడు.

కలము — కలమము = వ్రాయు సాధనము.

కలుము — కల్మషము = మాలిన్యము.

కలువ — కైరవము = కల్వ.

కల్లు — కల్య = మద్యము.

కవణము — ఖాదనము = గుఱ్ఱపుడిండి.

కయిత — కవిత = కవిత్యము.

కర — కరమ్ = చీత్తము.

కరగసము — క్రకచము = అంపము.

కరడిగ — కరండికా = పూలసజ్జ.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కవుజా — కపిష్ఠము = ఒకానొక పక్షి.

కనవు — మాసము = గడ్డి.

కసుమాలము — కశ్యపము = మలినము.

కస్తరి — కస్తూరి = మృగనాభి.

కాకి — కాకము = వాయుసము.

కాగితము — కాకలము = పత్రివిశేషము.

కాడు — కటము = శృకానము.

కాణము — ఖాదనము = గుఱ్ఱపుడిండి.

కాన — కానసము = అడవి.

కామాల — కామలము = రోగవిశేషము.

కారము — కారము = రసవిశేషము.

కారిజము — కాలేయము = కార్జము.

కారు — కాలము = నలుపు, సమయము.

కావంచి — కామంజిక = కామంచి.

కాలువ — కుల్య = కయ్య.

కావడి — కావటి = కావడిబద్ద.

కా(పియ)నె — కచ్చ = బట్టి, కానకాక.

కాళంజి — కరాచి = తమ్మపడిగము.

కా(లియ)శి — కాహలిక = బూరగొమ్ము.

కార్త { కృత్రిక } = కృత్రికానక్షత్రము.
 { క్రొత్తి } = నూర్పురి నక్షత్ర ప్రవేశము.

కిగ్గాడి — కీకటుండు = త్తుద్రుండు.

కినుక — కృషి = వ్యవసాయము.

కీక — క్షింకారక = కూత.

కిగ్గాడి — చూ. కిగ్గాడి.

కిరితి — కిర్తి = యశము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కీలు—కీల = ఎముకకీలు.

కుంకటి—కుటకము = జాట్టు, పిల్లజాట్టు,
ప్రధానము.

కుంకుమ—కుంకుమము = రాగ
ద్రవ్యము.

కుం(చె)చియ—కుంచిక = చామరము,
తూ.

కుంఠెనకత్తె—కుట్టని = తార్చనది.

కుండ—గుడ్డము = మట్టిపాత్రము.

కుక్క—కుక్కురము = కునకము.

కుచ్చితము—కున్పితము = నిందితము.

కుడిపి—కురూపి = అనాకారి.

కుమ్మర—కుమ్మకారుడు = కుమ్మరి.

కురులు—కురు(రు)ళము = ముంగురులు.

కునాడ(ళి)ము—కపట = మోసము.

కుఁకటి—కుటకము = చూ. కుంకటి.

కున—కుణకము = విడ్డ.

కుసము—కురాసము = కుబుసము.

కుళ } క్రూరుడు = కుత్సితుడు.
కుళుడు } మూఢుడు.

కేళాహరి—ఖేలాకామ = క్రీడాసరస్సు.

కే(డియ)(డె)ము—ఖేటకము = డాలు.

కే(రిజ-ర్)ము—గేరంగము = పక్షి విశే
షము.

కేలు—కులి = చేయి, కొండము.

కైజా—కపింజలము = కనుజాపిట్ట.

కైత—కవిత = కవిత్వము.

కైవడి—కైవర్తి = కయివడిముద్దె.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కై సరుడు—కవీశ్వరః = కవి.

కొంగ—క్రూక్ = క్రాంచము.

కొం(చియ-చె)ము—కించిత్ = అల్పము.

కొంతము—కుంతలము = ఈటె.

కొంచ—క్రాచ్చము = ఒకానొక పక్షి,
కొండ.

కొండ—కుడ్డము = పర్వతము.

కొటిక } ఖేటకము = గ్రామము.
కొట్టిక }

కొట్టడి—కోవము = కొట్టు.

కొక్కర—క్యజ్ = కొక్కిరాయి.

కొట్టుము } —గోవము = పశువులపాక.
కొట్టము }

కొట్టు—కోవము = సరకుల గది.

కొడి(స)నె—కుటకము = కొండమల్లె.

కొట్ట—ఖట్టైరకుడు = పొట్టి నాడు.

కొడి—కోటి = దీపశిఖ.

కొడుకడు—కుణకుడు = కొడుకు.

కొతిమిరి—కుస్తుంబరి = కొత్తిమిరి.

కొనటి—కునస్తి = అంగహీనుడు.

కొమరపామి—కుమారస్వామి = సుబ్ర
హ్మణ్యుడు

కొమరత } —కుమారి = కూతురు.
కొమా(రి)త }

కొమరుడు—కుమారుడు = కొడుకు.

కొల(కు)ను—కులము = సరస్సు.

కొలము—కులము = వంశము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

కొంపము—తురప్రము = గజ్జమును
తోమెడు పనిముట్టు.

కోడి—కుక్కుటము = ఒకజంతువు.

కోమటి—కార్పటికుడు = వైశ్యుడు.

కోమలి—కోమలము = చక్కనిది.

కోయిల—కోకిలము = ఒకానొక పక్షి.

కోర—ఖరువు = దండ్రి, పల్ల.

కో(క-వె)ల—కోకిలము = ఒకానొక పక్షి.

కోసు—క్రోశము = రెండు మైళ్ళ దూరము

క్రక్కస—కర్కసము = కఠినము.

క్రొంచ—క్రాచ్చము = ఒక కొండ, ఒక పక్షి.

కొమ్మి—కురవకము = ఎఱ్ఱగోరింట.

ఖాణము—ఖాదనము = గుర్రపుడిండి.

గంగరేగు—కర్కంధువు = పెద్దరేగు.

గంజాయి—కలి(శి)జ్జము = కైపువస్తువు.

గంజి—కాంజికము = అన్నరసము.

గండము—గంధ = చందనము.

గంజా(యి)—కలంజము = మత్తువస్తువు.

గండవడము—కొండపటము = తెర.

గంబున(ము) $\left\{ \begin{array}{l} శ్రీ \\ ద్వి \\ ద్వి \end{array} \right\} =$ అరతి లోనగు
గంబురా $\left\{ \begin{array}{l} శ్రీ \\ ద్వి \\ ద్వి \end{array} \right\} =$ వానికుపయోగిం
గంబూర(ము) $\left\{ \begin{array}{l} శ్రీ \\ ద్వి \\ ద్వి \end{array} \right\} =$ చెడి వస్తువు.

గండు—గండము = మగతనము.

గంత—కంఠము = బొంత.

గజ్జి—కచ్చపు = తీటకులుపు.

గగనము—గహనము = అడవి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

గట్టన—ఘట్టనము = గట్టించుట.

గట్టు—ఘట్టము = కొండ, తీరము.

గడ—కాడ్డము = కోల, కంబము.

గడన $\left\{ \begin{array}{l} ఘటన \\ గణన \end{array} \right\} =$ సంపాదనము.

గడియ—ఘటిక = 24 నిమిషముల కాలము.

గడియారము—ఘటికారము = కాలపరి
మాణయంత్రము.

గడ్డ—గండము = కులుపు.

గడ్డ—గృధ్రము = ఒకానొక పక్షి.

గడ్డియ $\left\{ \begin{array}{l} ఖటికము =$ సింహాసనము,
గడ్డె $\left\{ \begin{array}{l} ఖత్తతీరము.$ \end{array} \right.

గ(న్నె-న్నె)య—కరవీరము (ఒక చెట్టు).

గబ్బి—గర్వి = పొగరుబోతు, దుష్టు.

గరగ—కరక = చిన్నకుండ.

గని—ఖని = రత్నాలులు పుట్టుచోటు.

గరాము—క్రవ్యాకి = దుష్టుడు.

గరి(దు)డీ—ఖురలి = సామకూటము.

గరిత—గృహిణి = ఇల్లాలు.

గఱి—గరుత్తు = తెక్క.

గరుటామంతుడు $\left\{ \begin{array}{l} \text{గరుత్మస్తుడు} = \\ \text{గరుటాలమంతుడు} \end{array} \right\}$ గరుడుడు.

గరుడ—గారుడము = ఒకానొక రత్నము.

గఱువ (గురువు) = గొప్పవాడు, పెద్ద.

గరుము = ఖరభువి = గరపనేల.

గవర(న) = గౌర = కొంచెమెలుపు.

గాజర = కలంజము = పొగాకు.

గాజ = కాచము = మృద్వికారము.

వికృతి. ప్రకృతి. అరములు.

గాటము—గాఢము = అధికము.

గాటు—కటువు = కౌరము.

గాడి—గాఢము = గాటము.

గాడిద—గార్దభము = ఖరము.

గాణ } గాయనుడు = పాటకాడు.
} గాయని = పాటకత్తె.

గాణి—గాయని = పాటకత్తె.

గాఠము—భాతము = పల్లము.

గాతి—ఘాతి = చెబ్బ, చుఱపు.

గాడ—గాఢ = సమాచారము.

గాడె—గజ్జము = ధాన్యము పోయుటకు
మట్టియొఱులతో గట్టిన బుట్ట.

గామిడి—గ్రామిణి = శ్రేష్ఠుడు.

గాము—గ్రహము = సూర్యాది, విశాచము.

గార—కారము = మఱక, సున్నము.

గారడము—గారుడము = విషమంత్రము.

గాము—మాయ.

గార (ఁ) ము } గారవము = గొప్పతనము,
గారా (బ) ము } గ్రహము.
గారాబు } ప్రేమము.

గారె—ఘోరికము = వడ.

గాసము—గ్రాసము = అహారము.

గిండి—కుండి = సన్నని మెడగల పాత్ర.

గిడ్డి—గృప్తి = పొట్టియావు.

గిరికము—కిరీషము = దిరిసెనము.

గీక—ఘీక్కారము = ఏనుగుమాత.

గీము—గృహ (గేహ) ము = ఇల్లు.

గుండము—కుండము = నిప్పులగుంట.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

గుండిగ—కుండిక = వెడల్పు నోరుగల
పాత్రము.

గుండు—గండము = పెద్దతాయి, గోళి.

గుం(ట)త—గర్తము = చిన్నగోయి.

గుండ్రము—కుండ్రలము = వర్తులము.

గుగ్గిలము—గుగ్గులువు = గుగ్గులువృక్షపు
బంక.

గుంపు = గుంఘము = ప్రోగు.

గుజ్జ—కుబ్జుడు = పొట్టివాడు.

గుట్ట—కుట్టము = కొండ.

గుట్టు—గూఢము = మర్మము, రహస్యము.

గుడారము } గుడాలయము = షేరా.
గుడారు }

గుడిసె—కుటీరము = చిన్న గడ్డిపాక.

గుత్తి—గుచ్చము = పూవులు, కాయలు
లోనగుతాని గుత్తి.

గుదియ—గడ = ముద్గరము.

గుద్దలి—కుద్దాలము = మొక్కలను పెల్లి
గించెడి పాధనము.

గుబ్బ—కుంభము = కుచము, గుండ్రనిది.

గుద్ద—గుడము = ముడ్డి.

గుమ్మడి—కూక్కుండము = తీగ.

గుయ్యారము - గుహ్యగారము = చెఱపాలి.

గుట్టము—ఖరువు = ఆశ్వము.

గుళిగ—గుళిక = పాదరసము లోనగు
వానితోఁజేసిన యుండ.

గుఱిజ—గుంజ = గురివెండ.

గుల్లి—తుల్లిక = తుండ్రశంఖము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

గూటము—కూటము = డేరామేకు.

గూటి—(ఘోటి - ఘృష్టి) = పంది.

గూటము—కూటము = వడ్డంగి పని మట్టు.

గుడారము—గుడాలయము = డేరా.

గూబ—ఘూకము = గుడ్లగూబ.

గూడ—గుడము = కిందకుదిగినగుడము.

గేదగి—కేతకి = పచ్చపూ మొగలి.

గేలి—కేలి = క్రీడ, పరిహాసము.

గేస్తుడు—గృహస్థుడు.

గొంటు—కుంఠః } = వంచకుడు,
ఘోంట } మొద్దువక్క.

గొంతి—కున్తి = పొందురాజుభార్య.

గొడ్డలి—కుతారము = పరశువు.

గొత్తు—గుచ్చము = గుత్తి.

గొనము—గుణము = సత్త్వాది, శౌర్యాది.

గొనయము—గుణము = అల్లెతాడు.

గొబ—గుహ = మూల, గుహ.

గొరిజ } ఖరము = జంతువుల కాలిగిట్ట.
గొరిస }

గొఱ్ఱము—కురరి = మేవము.

గొం(డి)డ్లి—క్రీడ = ఆట.

గొల్ల(ఘోంట) = రేగుచెట్టు.

గొడ—క్షుధ = ఆకలి.

గొరక—ఖరాలకము = ఇనుపబాణము.

గొల్ల—గోపాలుడు = గొల్లవాడు.

గోడ—కుడ్డము = భిత్తి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

గోడా—ఘోటకము = గుఱ్ఱము.

గోడిగ—ఖోటక = ఆడుగుఱ్ఱము.

గోణము } కాపీనము = గోచి.
గోణము }

గోధుమ—గోధూమము = ఒక పైరు.

గోనె—గోడీ = సంచి.

గోరంట—కుర్రుకము = ఒకానొక చెట్టు.

గోరు—ఖరము = నఖము.

గోరువంక—గోరజ్జువు = పక్షివిశేషము.

గోరోజనము } గోరోచనము = ఆవు
గోరోజము } కడుపులోనిది.

గోలీ = గోలకము = తొలియుండ.

గోలెము—గోలకము = వండ.

గోసంగి—గోహింసకుడు = మాదిగ.

గోసన—ఘోషణము = చాటించుట.

గోను—ఘోషము = చాటింపు.

గొనెన—కోశము = గలీబు.

గ్రడ్డ—గృధ్రము = పక్షివిశేషము.

చీకతలిక్క—క్షీంకము = ఎఱ్ఱని మొగము
గల కోతి.

చికినము—చిక్కణము = పోకవక్క.

చిట్ట—చిత్రము = ఆశ్చర్యము.

చిరుగు—జీర్ణము = చినుగు.

చిటుక—చిత్రకము = చిటుకపులి.

చీమిడి—కింఘాణము = ముక్కునండి
వచ్చు శ్లేష్మము.

వికృతి   ప్రకృతి   అర్థములు.

చంక   }
 చంకిలి   } కక్షము = బాహుమూలము.
 చక్కిలి   }

చందమామ—చంద్రమునుడు = చంద్రుడు

చందము—చందస్సు = చందము, విధము

చందిరిక—చంద్రిక = వెన్నెల.

చందు   { చంద్రుడు } = చంద్రుడు
                  { సౌందర్యము } = అందము.

చందురమామ—చంద్రమునుడు = చంద్రుడు.

చందురము—సింహారము = కుంకుమ

చందురుడు—చంద్రుడు = చందమామ

చందువా—చంద్రోదయము = మేలుకట్టు.

చంద్రు—సింహారము = కుంకుమ

చక్క— { మట్కము = ఆలు.
                  { శల్కము = మిక్కి.

చక్కిలము—శక్కులి = భక్తివిశేషము.

చక్క—చంగము = తిన్నది.

చక్కిలి—కక్షము = చంక.

చక్కర—శర్కర = పంచదార

చట్టు—శాస్త్రము = శాసనము.

చట్టు—శాస్త్రుడు = శిష్యుడు.

వికృతి.   ప్రకృతి   అర్థములు

చదర—చతురశ్రము = చిన్నచాప.

చదరంగము—చతురస్రము = ఒక యాట

చదరము—చతురశ్రము = సముద్రము
 వెదల్చు పొడుగును కలది

చదుకము—చతుష్కము = నాలుగు
 మార్గములు కలియుదారి, చతుష్పథము

చదుర—చతుర = నేర్పుగల స్త్రీ.

చదురు   { చతురము } = చాతుర్యము
                  { నడస్సు } = నభగదై

చదురుడు—చతురుడు = నేర్పరి

చను—స్తనము = కుచము.

చనుపకము—చమ్మకము = సంపాదక.

చన్న—స్తనము = కుచము

చ(ల్ల-లా)డము—చలని = లాగు

చవి(క-కె)   }
 చవి(ర-రి)   } చతుష్కము = మండపము

చవుకము—చతుష్కము = చదరము

చవుతి—చతుర్థి = నాలుగవ తిథి

చవుదంతి—చతుర్దశి = ఇంద్రుని
 యేనగు.

చవుదరి—చతుర్థము = శూద్రుడు.

చవువప్పి—చతుష్పత్తి = ఎనుబది నాలుగు.

వికృతి ప్రకృతి. అర్థములు.

చాగము—త్యాగము = ఈవి.

చాగి—త్యాగి = ఈవికాడు.

చామ } త్యామము = నలుపు
త్యామ = యావనస్త్రీ
త్యామకము = ఒకానొకడైరు.

చామనము—త్యామలము = నల్లనిది.

చాయ—ఛాయ = కాంతి నూర్చుని భార్య.

చాయ—సారః = చాటు.

చింత—చించ = తింత్రిణి.

చింద—చిల్లము = చిన్నగడ్డ.

చిందఱ—చిద్రము = రంధ్రము.

చిచ్చు—శుచి = నిప్పు, తాపము.

చిట్క—క్షితికము = కాల విశేషము,
ఒక ధ్వని

చిత్త—చిత్ర = ఒకానొక నక్షత్రము

చిత్తరు (వు)—చిత్రము = ఆశ్చర్యము,
పటమునందలి బొమ్మ.

చిరునామ—రోనామ = సంతము.

చిలక—శకము = ఒకానొక పక్షి.

చివర—శిఖరము = కొన.

చిత్తరము—చిత్రము = అద్భుతము

చిప్ప—శిప్పి = దర్జీవాడు.

శిల్ల—శల్యము = బాగాపుమురికి.

చీడఱ } —చిద్రము = రంధ్రము.
చిల్లి

చీర—చీరము = వస్త్రము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

చీల—శిల్యము—కీలము = మేకు

చిక్కిము—కక్యము = ఉట్టి.

చి(న్న)న్నియ—చిహ్నము = గుఱుతు.

చుంచు—చుచ్చరి = కంపెలక.

చుప్పనక } కూర్చుండు = రావణుని
చుప్పనాక } చెల్లెలు.

చూకురు—శోకము = వగపు.

చూ(చు)రి—ఘరిక = చిన్నకత్తి

చూఱ—చుర = దోచుడు, కొల్ల.

చెంక—శంఖము = చెంప, లెంప.

చెందిరము—సింఘారము = గంగ
సిందూరము

చెందెక—సిందూరము = కుసుంధవర్ణము.

చెంబు—శుల్బము = రాగిపాత్ర

చెకడా—శకటము = రెండెద్దులబండి.

చెదలు—శిథిలి = పుట్టచీమ

చెవి—శ్రవణము = శ్రోత్రము

చెరవ(ము)—చరుః = వెడిచుపుమూలిగల
పాత్ర.

చె(రు) (లు) వు—సరిము = కొలను.

చేల—చేలము = వస్త్రము.

చేమంతి—సేమంతి = పుష్పవిశేషము

చొక్కతరము—చొక్షతరము =
స్వచ్ఛము

చొపు—క్షుభ్ = తరుము, కలఁచు

చొక్కము—చొక్షము = స్వచ్ఛము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

జంతు—శంక = బెదరు.

జంగము—జగ్గముడు = లింగధారి.

జంత్రము—యంత్రము = కీటబొమ్మ.

జంగ—జంఘ = పిక్క, తొడ.

జంఘము—యశ్లోపవీరము

జంఘె—ఝంప = గంగీతతాళభేదము.

జక్కిణి—యక్షిణి = ఒక జాలి

జక్కులు—యత్కులు = దేవతాభేదము.

జక్కువ—చక్రము = పక్షివిశేషము.

జగడము—ఝగటము = కలహము.

జగము—జగత్తు = లోకము.

జడ—జట = వెండ్రుకల కలయిక.

జడ్డు—శ్రద్ధ = ఆసక్తి.

జతన } యత్నము = పూనిక.
జతనము }

జతను—సన్ధానము = కూడిక.

జన్నము—యజ్ఞము = యాగము.

జన్నిదము—యశ్లోపవీరము = జంఘెము.

జనుడు—యనుడు = అంతకుడు.

జనున—యనున = ఒకానొక యేలు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

జమ్మి—శమి = ఒకానొక చెట్టు.

జలకము—జలము = ఉదకము, పన్నము.

జలగ—జలూకము = రక్తమును బీల్చు నీటి
లోని చిన్న జంతువు.

జన్వనము—యావనము = యువభావము.

జక్కిని—యక్షిణి = కుబేరుని భార్య.

జడదారి—జటాధారి = ఋషి.

జడత—జడతా = మాంద్యము.

జతి—యతి = గీతభేదము.

జనుము—శనిము = ఒక జాలి పైరు.

జబర—ఖపురము = పోకపట్టు.

జాతర—యాత్ర = తుద్రదేవతోత్సవము.

జాము—యామము = 8 గంటలకాలము.

జాల—జాలము = చేపలవల.

జేత్తు—యుక్తి = కపటోపాయము.

జీలకఱ్ఱ }
జీలకఱ్ఱ } జీరకము = ఒకానొకసంబాధువు
జీలకఱ్ఱ }
జీలకఱ్ఱ }

జాట్టు—మాడ = సిగ.

జాజ్జ—జ్వరము = శిథిలము.

జాజము—ద్యూతము = జాదము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ఊదము—ద్యూతము = పాచికలాట.

ఊజి—దూతి = దూతిక.

జల—జలము = నీటిబుగ్గ.

జేగంట—జయఘట్ట = ఘంటావిశేషము.

జెప్ప—జ్యేష్ఠ = పెద్దది, అక్క.

జోన్న—జార్ణము = సస్యవిశేషము.

జోగి—యోగి = యోగాభ్యాసము
కలవాడు, భిక్షువుడు.

జోగిని—యోగిని = జోగురాలు.

జోటి—యోషిత్తు = స్త్రీ.

జోతి—జ్యోతి = కాంతి, దీపము.

జోడు—యోధుడు = యుద్ధవీరుడు.

జోసి—జ్యోతిషికుడు = జ్యోతిషుడు.

జ్యోతు—జ్యోతిషము = జ్యోతిషా
స్త్రము.

జ్యోతుడు—జ్యోతిషికుడు = జ్యోతి
షాస్త్రవేత్త.

ఊక్కు—తక్కుము = మోసము.

టికము—త్రికము = ముడ్డిమాస.

డంకా—ధక్క = నగారా వాద్యము.

డంబు—దంభము = మోసము.

డంబము—డమ్మరము = విజృంభణము.

డమరుగము—డమరుకము = చర్యవాద్యము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

డక్క—ధక్క = వాద్యభేదము.

డాలు—ధాలము = కడెము, జండా.

డిగియ—దీర్ఘిక = నడబావి.

డోలి—డోల = ఉయ్యాలవంటి యందలము.

డోలు—ధోలము = చర్యవాద్యము.

తంబుర—తు బరము = వాద్యవిశేషము.

తంతి—తంతి = ఒక లోహపుతీగ.

తంతు—తన్త్రము = మోసపునడపు.

తందరి—తన్త్రము = కునికిపాలు.

తక్కడ—తక్కారి = త్రాసు.

తగరము—తమరము = లోహవిశేషము.

తచ్చన—తర్జనము = కపటము.

తదియ—తృతీయము = మూడవ తిథి.

తపసి—తపస్వి = తపము చేయువాడు.

తప్పెట—తమ్మటము = చర్యవాద్యము.

తలవారి—థలవారము = తలారి.

తలివము—తలివము = పఱపు.

తవనిధి—తపోనిధి = తపోరాశి.

తలము { తపస్సు } = మంత్రముగ
తలుసు { తపము } జపించుట.

తమగము—తమంగము = మంచె.

తమలము { తామూలము = కక్కసున్న
తమ్మలము } ముతోగూడినతమలపాకు.

తమ్మి—తామరసము = కమలము.

తరగ—తరిచము = అల.

వికృతి   ప్రకృతి.   అర్థములు.

తరవరి } తరవారి = పట్టాకర్తి.
 తరవరి }
 తరుణియ—తరుణి = యావనవతి.
 తరుచు—తక్ష = సానఁజెట్టు
 తఱి—తరసము = మాంసము
 తలిను—స్థాలము = భోజనపాత్రము.
 తల్లడము—తరళము = చలనము.
 తివరము—తమరము = తగరము.
 తలి(గ)ము—స్థాలము = భోజనపాత్రము.
 తాట—తాటంకిము = చేవికమ్మ
 తాడు—తాళము = తాడిచెట్టు
 తాత—ధాత = బ్రహ్మ.
 తానము { స్థానము } = ఉనికిపట్టు.
                   { స్నానము } = మనుక.
 తానము—త్యానము = గానాంగము.
 తాపసి—తపస్వి = ముని
 తావరము } స్థావరము = స్థిరము.
 తావలము }
 తామర—తామరము = పద్మము.
 తామ(వ)వు—తామ = దొడ
 తికము—త్రికము = ముద్దిభాస
 తిప్ప }
 దిబ్బ } = ద్విపము.
 దిమ్మ }
 తిము—స్థిరము = నిలుకడయైనది
 తి(గ)వ—త్రికము = మూడు.
 తివుడ—త్రిపుట = తాళవిశేషము.

వికృతి.   ప్రకృతి.   అర్థములు.

తిత్తి—దృతి = హోలుసంచి.
 తిప్ప—ద్విపము = రాశి, దిబ్బ.
 తిమిరి—తిమిరము = శేత్రరోగభేదము.
 తిమ్మనము—తేమనము = పాలు, బెల్లము,
                   పిండి కలిపి ఉడికించిన పదార్థము
 తిండ్రము—తీక్షణము = తీవ్రము.
 తీతువు—తిత్తిరి = ఒకానొక పక్షి.
 తీవరము—తీవ్రము = వేగరపాటు
 తీవరుడు—ధీవరుడు = చేపలు పట్ట
                   వాడు
 తుమ్మి—తుంది = ఒకానొక చెట్టు
 తుంట—దస్త్రము = తుంటరి
 తుండము } తోడనము = ముక్క.
 తుండము }
 తుత్తము—తుత్తము = మైలుతుత్తము.
 తురక—తురుష్కాడు = మైచ్చుడు.
 తురికి—తురజము = గుట్టము.
 తులుము—తురుప్పుము = కొప్పు.
 తురితము—గ్రుతము = కీఘ్రముగా.
 తులుతు—త్వరితము = వేగముగా.
 తూపి—నూపము = గుడికిభరము.
 తెక్కలి—తస్కరుడు = మోసగాడు.
 తెప్పలు—తృప్తి = సమృద్ధి
 తెనుగు—త్రలింగము = చూపు.
 తెలికలు—తిలలు = నూపులు.
 తెలుగు—త్రలిజము = తెనగు.

వికృతి పృకృతి. అర్థములు.

తెల్ల—ధవళము = శుక్లము.

తెలగా—త్రిలింగము = ఒకజాతి.

తె(లియ)తె—స్థలి = భోజనపాత్ర.

తేగము—త్యాగము = ఈవి.

తేజా—తేజము = కాంతి.

తేను—తేనుము—తడి అద్భుత

తొండము—తుడ్డము = ఏనుగు చేయి.

తొందర—త్వర = వేగపాటు.

తొక్క—త్వక్కు = చెట్టుపట్ట మొ.

తోరము—స్థూలము = లావు గొప్ప.

తోగరి—తువరము = ఒగరు.

తొందు—తుంది = బొజ్జగలవాడు.

త్రాణ—ద్రవిణము = బలము.

దంట—ధృష్టుడు = దిట్టరి.

దండ—దణ్ణికము = హారము.

దందు—దణ్డము = సైన్యము.

దం(డియ)డె—దండిక = వీణె మొ.

దండెము { దణ్ణిక } = బట్టలు వేసి
దండియ { కొనుట కనువగు
దండియము { కొయ్య

దక్కినము—దక్షిణము—ఒక దిక్కు
పేరు.

దగ—దాహము = దప్పి, పిపాస.

దట్టి—ధటి = కాపికోక.

దట్టుడు—ధృష్టుము = ధీరుడు

దడ—ధట = కొయ్యత్రాసు.

(31)

వికృతి. ప్రకృతి అర్థములు.

దబ్బ—దర్భ = తృణవిశేషము.

దమ్యుడు—ధమ్యుడు = నిమ్మపండు.

దమ్యము—ధర్మము = పుణ్యము.

దమ్యము—దైవము = దేవుడు.

దర—ధారణ = వెల.

దరి—ధీరము = గట్టు, దగ్గఱ.

దరిపెనము—దర్శనము = చూచుట.

దవనము—దమనము = ఒక మూలిక.

దళివాయి = దళివాహి = సేనాధిపతి

దసరా—దశరాత్రము = పదిరోజులు.

దడి(బ-మ)ము—తిలిమము = శయ్య.

దణా—దళము = సేన.

దనియాలు—ధనికము = కొత్తిమిరివిత్తు.

దాడి—ధాటి = దండయాత్ర.

దా(డి)నిమ్మ } దాడిమము = దానిమ్మచెట్టు.
దా(డి)నిమ్మ }

దాది } ధాత్రి = పాలిమ్మ పెంచుతల్లి.
దాదిలి }

దాయ—దాయాదుడు = జ్ఞాతి, శత్రువు.

దార—ధార = నీటిచాలు, దానము

దారబండము—ద్వారబంధము = ద్వారము.

దారము—ద్వారము = దారబండము.

దారి—ద్వార్ = మార్గము.

దారి—ధారి = ధరించువాడు.

దాసము—దాస్యము = సేవ, కొలువు.

దాసరి—దాసేరుడు = విష్ణుభక్తుడు.

దిచ్చరి—దిక్పారిణి = వ్యభిచారిణి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

ది(డి)గ్గియ—దీర్ఘక = నడబావి.

దిటము—దృఢము = శక్తి, ధైర్యము.

దిట్ట } ధీరుడు = ధృష్టుడు.
దిట్టడు }

దినసరులు—దినచర్య = రోజువారీ
కార్యక్రమము.

దిరిసెనము } శిరీషము = దిరిసెనపుఁజెట్టు.
దిరిసెము }

దివటీ } దీపయస్త్రి = ఇరుపసలాకకు గుడ్డ
దివ్వటీ } లుచుట్టి వెలిగించెడు దీపము.

దివాణము—దేవాయనము = రాజాకొలుపు
మూటము, రాజధనము.

ది(వి-విన్)య, } దీపము = దీపము.
దివె, దివ్వె }

దిప్తి—దృప్తి = చూపు.

దిస్స—దిశ = దిక్కు.

దీ(మ)ము—దీపకము = ఎఱ, బోను, ఇల్లు.

దుండగము—దౌప్ర్యము = దౌర్మార్గము.

దీపురము—దీప్రము = ప్రకాశించునది.

దీ(శ-మ)సము—ధీవశము = ఆలోచన.

దీవి—దీప్తిః = దిబ్బ, దీప్తిము.

దుగ—ద్వికము = రెండు.

దుగినుడు—ద్రుహిణము = బ్రహ్మ.

దుగుణము—దిగుణము = రెండింకలు.

దుగ్గ—దుర్గ = పార్వతి, శక్తి.

దుడ్డు—దణ్డుము = లావుకట్టు, గద.

దుసేదారి—ధనుర్ధారి = విలుకొడు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

దుప్పటము } ద్విపటి = కప్పముబట్ట.
దుప్ప(టి)టి }

దుబాసి—ద్విభాషి = రెండు భాషలు
నేర్చినవాడు.

దురద—చద్రువు = కంఠూతి, జిల.

దురము { త్వర } = వేగము.
ఉదరము } = యుద్ధము.

దు(గ)వ—ద్వా = రెండు.

దువారము—ద్వారము = వాకిలి.

దువ్వటము—ద్విపటము = దుప్పటము.

దువ్వి—ద్విపి = పెద్దపులి.

దుఱిలి—దుఃఖము = బాధ.

దులము—దుఃఖము = తనానీ.

దుస్ససేనుడు—దుశ్శాసనుడు = దురో
ధుని తమ్ముడు.

దుపము—దుఃపము = వానగల పాగ.

దెస—దిశ = దిక్కు, వైపు.

దేవము—ధ్యానము = ధ్యానము.

దేవర—దేవుడు = ప్రభువు, దేవుడు.

దేవళము—దేవాలయము = గుడి.

దేవెరి } దేవి = దొరసాని.
దేవేరి }

దేవేలి—దేవలకుడు = పూజారి.

దొండ—తుండి = ఒక దినము తీగ,
బిందీ.

దొంద(ద)దు—తుండి = బొజ్జగలవాడు.

దొందము—ద్వంద్వము = ద్వంద్వ రోగము.

వికృతి. ప్రకృతి అర్థములు

దొన } తూణము = అమ్మలపాది
           } ద్రోణి = కొండమీది గుంట.

దొ(న్నియ)న్నె—ద్రోణి = దోష.

దొమ్మి—తుములము = సంకులయుద్ధము.

దోదసి—ద్వాదశి = పండ్రెండవతిథి.

దోయి—ద్వయి = జోడు, కవ.

దోరణి } తోరణము = మావి డాకుల
           } దండ

దోరము—ద్వారము = దారందము

దోసము—దోషము = పాపము

ద్రోపది—ద్రౌపది = ద్రుపదరాజు
           కొమార్తె.

వట్టు—నట్ట = నర్తకుడు.

నరసింగడు—నసింహుడు = నృసింహ
           దేవుడు.

నాగలి }
 నాగేలు } లాగలము = దన్ను సాధనము.
 నాగేలు }

నాగ—నాగము = పూజ్యము పెద్దది.

నాగవలి } నాకవలి = పెండ్లిలోగడపటి
 నాగవల్లి } తోటన జరుగు శుభకార్యము.

నాగసరము—నాగస్వరము = సన్నాయి.

నాగు(వు)—నాగము = సర్పము, పాము.

నాటకము—నాట్యము = నర్తనము.

నా(డె)ణెము—నాణకము = రాగి, వెండి
           బంగారముల ముద్ర.

నాదు—నాదము = ధ్వని, మ్రోత.

నాన—జ్ఞానము = సిగ్గు, లజ్జ.

వికృతి. ప్రకృతి అర్థములు.

నాయడు—నాయకుడు = అధిపతి,
           ఒక బిరుదు.

నాయము—న్యాయము = నీతి ధర్మము.

నారసము—నారాచము = బాణము.

నారాజి—నారాచము = కత్తి

నారి—నాడి = వింటియలైత్రాడు.

నారింజ—నారంగము = ఫలవృక్షము.

నారికడము—నారికేళము = పెంకాయ
           చెట్టు.

నిక్కపుడు—నిష్కపటము = నిష్కా
           పట్టము.

నిచ్చయము—నిశ్చయము = నిర్ణయము.

నిచ్చలము } నిశ్చలము = చలించనిది.
                   } నిశ్చలము = నిష్కపటము.

నిచ్చ(లు)—నిత్యము = ఎల్లప్పుడు.

నిచ్చెన—నిశ్చేణి = ఎక్కెడు సాధనము.

నితైము—నిత్యము = శాశ్వతము.

నితైమల్లె—నిత్యమల్లిక = ఒక పుష్పలత.

నిరుర } నిద్ర = కూరుకు నిద్ర.
 నిర్దర }

నిమసము—నిమేషము = తెప్పపాటు
           కాలము.

నిమ్మ—నింబము = జంబీరము.

నియోగి—నియోగి = ఒక తెగవిద్రుడు.

నిరాబారి—నిరాహారి = ముని.

నిరుకుళము—నిర్గుళము = దిగంబరము.

వికృతి. ప్రకృతి. ఆర్థములు

నిరుతి—నిర్వృతి = నైర్వృతుడు.

నిస్సంతు—నిస్సంతతి = సంతానకూన్యము.

నేయి—స్నేహము = ఆజ్ఞము.

నిసి } నికీధము = ఆర్థరాత్రము
          } నిశ = రాత్రి.

నెట్టికకీల—నైస్తికకీలుడు = బ్రహ్మచారి.

నీతము—నియతము = నియమము.

నీరు—నీము = ఉదకము.

నెగ్గడము—నికటము = సమృద్ధము.

నెపము } నిభము = వ్యాజము, మిష.
నెవము }

నెయ్యము—స్నేహము = చెరిమి, ప్రేమ.

నెమ్మి—నేమి = సంజాలము బండిచక్రము
చుట్టునుండు గమ్మి.

నేమము—నియమము = నియతి, వ్రతము.

నేస్తము—స్నేహము = చెరిమి, ప్రేమ.

పంచ—పార్శ్వము = పంచపారి.

పంచదార—పంచసారము = చక్కెర.

పందెము—పరితము = జూదమున నొడ్డు
గది.

పండెరము—భక్ష్యము = భక్ష్యము.

పక్కి—పక్షి = పులుగు.

పగడము—ప్రవాళము = రత్న భేదము.

పజ—ప్రజ = జనము.

పటికము—స్ఫటికము = ఒకానొకతాయి.

పట్టము—పట్టణము = రాజ్యము.

వికృతి. ప్రకృతి. ఆర్థములు.

పడగ { పతాక } = టెక్కిము.

పడిగె { స్ఫట. } = సర్వఫణము

పడినెము—ప్రతిశ్ఛాయము = నొంప.

పడుట—పతనము = పాటు.

పడిహారి } ప్రతీహారి = ద్వారపాలకుడు.
పణిహారి }

పణ్యారము—పణ్యారహార = వాణిజ్యము.

పతిము—ప్రతిము = బొమ్మ

పదవి—పదము = ఉన్నతస్థానము.

పదిలిము—భద్రము = సుఖము

పద్దె(ను)—పద్యము = ఛందోద్భవమైన
కావ్యము.

పన్నుము—ప్రశ్నము = వేదపరిచ్ఛేదము.

పన్నిదము—పణితము = పందెము

పన్నీరు—పన్నీరము = హిమాయువు.

పన్ను—పణము = భూమిపన్ను.

పబువు—ప్రభువు = ఆధిపతి.

పబ్బము—పర్వము = పుణ్యదినము.

పయనము } ప్రయాణము = కదలుడు.
పయినము }

పయ్యట } పైర = పయ్యద.
పయ్యట }

పరామరిక } పరామర్శ = చిక్కగా
పరామరిస } విచారించుట.

పరిది—పరిధి = నూర్చునిచుట్టు గడి.

పరితము—పరభృతము = కోయిల.

పరియంకము—పర్యజ్ఞము = శయ్య

పరియాచకము—పరిహాసము = కోడిగము

వికృతి. ప్రకృతి అర్థములు.

పరుణ—పరంజ = కత్తిపిడి

పరువము—ప్రాయము = యావనము.

పరువు—ధరము = గొప్పతనము.

పరుస—పరివత్తు = బాటసారులగుంపు.

పరుసము } పరువము = కరివము.
                  } స్పర్శము = పరుసవేడి

పరుసవేడి—స్పర్శవేధి = ప్రతి లోహమున బంగారు చేసేడివస్తువు.

పలకము—పల్లంకము = చిన్నమంచము

పలవరము—ప్రలాపము = ప్రేలుట, విద్రాభావణము.

పలుగు—స్ఫటికము = పటికపుటాయి.

పలుసము—పరువము = కరివము.

పల్లి } పల్లజ్జిక = కిలిక సవారి.
పల్లికి }

పనడము—ప్రవాలము = పగడము.

పసదనము—ప్రసాదనము = బహుమానము

పసాదము—ప్రసాదము = ఆన్నము.

పసరము—పశువు = గోమహిషజాతి

పాత—పురాతనము = చీర్లవస్త్రము.

పాగడము—పాటకము = స్త్రీల కాలిగ.

పాగలు } పాడుకలు = పావకొప్పు.
పాగాలు }

పాచిక—పాశకము = జూదపుగవ్వ.

పాచితము—ప్రాయశ్చిత్తము = పాపపరిహరకర్మ.

పాచనము—పాచనము = భేడి.

వికృతి. ప్రకృతి అర్థములు.

సాడగము—పాటకము = కాలిగ.

పాడ్యమి—ప్రళమహ = మొదటితిథి.

పాణి—పానీయము = ఉదకము.

పాతిక—పాదికము = నాలుగవభాగము.

పాదరసము—పారదము = రసము.

పా(ద-ది)రి—పాటరి = కలిగొట్టు

పాయము—ప్రాయము = వయస్సు.

పాయవట్టము—పాదవట్టము = అంచె.

పారువము } పారావతిము = పావురాయి.
పారువాయ }

పాలికి } పల్లజ్జిక = పల్లికి, సవారి
పాలికి }

పాలసుండు—బాలిసుండు = మూర్ఖుడు, బాలుడు.

పాలు—పయస్సు = తీరము.

పావ (కొడు)—పాడుక = చెప్పలు

పావు—పాదము = పాతిక

పావురము } పారావతిము =
పావురాయి } పక్షివిశేషము.

పాసనము—పాచనము = విరేచనము.

పాపిక—పాశకము = పాచిక.

పాసెము—పాయిస = పరమాన్నము.

పించము } పింజము = మదము.
పించము }

పించియము } పిచ్చము = నెమలిపురి.
పెంచెము }

పిండి—పిచ్చము = బియ్యము లోనగువారి పిండి.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

పి(చ్చ)ద్వి = పిత్రము = పైత్యవ్యాధి.

పిట్ట—పిట్ట = వానపిఠా.

పితర } పితృ = పితరుడు.
పితరుడు } పిత = తండ్రీ.

పితాశ్లు—పితరులు = పితృదేవతలు.

పిత్రడి—పిత్రకము = ఇత్ర = ఇత్రడి.

పితీ—భీరుకుడు = భయపడువాడు.

పిలక—పీలుకము = మొలక.

పిల్లి—పిల్లకము = పక్షిపిల్లి.

పిల్లి—చిడాలము = మార్జాలము.

పిసాపి—పిశాచి = అడు భూతము.

పీట—పీతము = కూర్చుండు పలక.

పుట్ట—పుటకము = వర్జకము.

పుట్టము—పటము = వస్త్రము, బట్ట.

పుడమి—పుష్పిని = భూమి.

పుత్రడి—పుత్రలికము = బామ్మ, ఆపరంజి.

పునాసలు—పునర్వసువు = చూ. వ్యూ.

పునెము }
పున్నెము } పుణ్యము = సుకృతము.
పున్నియము }

పులకరము—పులకము = రోమాంచము.

పులగము—పులకము = చూ. వ్యూ.

పుష్పము—పుష్పము = పూవు.

పుణుగు—పులకము = కీటకము.

పె(ర)ఱ—పరము = అన్యము.

పూవు—పుష్పము = పువ్వు.

పెక్కు—బహు = అనేకము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

పె(ట్టె)టిక—పేటిక = సందుకా.

పె(వ)ద్ద—పుగు = వృద్ధ.

పె(ర)ఱ—పర = ఇతరుడు.

పెరిమ—ప్రేమ = దయ.

పెల్లు—పులము = అలిశయము.

పేడి—పట్టుడు = నపుంసకుడు.

పేసెము—పేసి = పండులోని గజ్జ.

పా(గ-వ)డ—వర్షము = ఒకచెట్టు.

పా(ట్టి)టి—పట్టుడు = గుజ్జ.

పాట్ల—పటాలికము = ఒకానొకతీగ.

పాత్రము—పుస్తకము.

పాత్రము }
పాత్రము } ప్రస్తరము = గుండ్రాయి.

పాత్రిక—పుత్రిక = బామ్మచీర.

పాల—పలము = మాంసము.

పోక—పూగము = క్రమకఫలము.

పోగు—పూగము = వస్తుసమూహము.

ప్రహరి—ప్రపాకారము—చుట్టుగోడ.

ప్రపా(పా)చితము—ప్రపాశ్చిత్రము =
పాప పరిహారకర్మ.

పొన్న—పున్నాగము = సురపొన్న.

ప్రపాణగొడ్డము—ప్రపాణవీట్టము = ప్రపాణ
హింసకము.

ప్రపాళ—ప్రపాళము = ఆశ్రయము.

ప్రపేముడి—ప్రపేమ = స్నేహము.

వికృతి. పృకృతి ఆర్థములు.

ప్రాడ {ప్రాధుడు} = తెలివిగలవాడు
ప్రాధ. } = తెలివి గలది.

ప్రాది—ప్రాషణము = సంరక్షణము.

ప్రాలు—పురి = పట్టణము.

బంగరు(వు)—భృంగారము = బంగారము.

బంటు—భటుడు = భృత్యుడు కూరుడు.

బండరువు } భణ్డారము = బొక్కసము,
బండారము } భాండారము
బండారు }

బంతి—పక్షి = వరుస, పది.

బందిగము—బద్ధికము = చెఱసాల.

బం(దియ)దె—బంధకము = చెఱసాల.

బచ్చెన—ప్రచ్ఛన్నము = పూఁగ, చాయ.

బచ్చు—వైశ్య = కోమటి, పెట్టి.

బట్ట—పటము = వస్త్రము.

బద్దకము—బంధకము = ప్రాలుమాలిక.

బరము—వ్రతము = నియమము.

బత్తి—భక్తి = గౌరవభావము.

బత్తుడు—భక్తుడు = భక్తిగలవాడు.

బన్నము—భగ్నము = ఆవమానము.

బమ్మ—బ్రహ్మ = కలవ. (భ్రమ)

బమ్మెర—భ్రమ = భ్రాంతి.

బరణి—భరణి = బరిణె.

బరుసు—పరుషము = కఠినది.

బయలు—బహిర్భాగము = వెలి, ఆకాశము.

బరువు—భరము = భారము.

వికృతి. ప్రకృతి. ఆర్థములు.

బలగము—పరిగ్రహము = పరివారము.

బలువు { భరము, } = అధికము.
బలము } = బలిమి.

బల్లిదుడు—బలిష్ఠుడు = బలవంతుడు.

బల్లియము } భల్లము = ఆయుధవిశేషము.
బల్లము }

బవరము—ప్రహారము = యుద్ధము.

బవసము—ప్రయాస = శ్రమము.

బస—వాసము = ఉనికిపట్టు.

బసవడు—వృషభము = ఎద్దు.

బసుమము—భస్మము = విబూది.

బాండువ—భాండము = కుండ.

బాపడు—బ్రాహ్మణుడు = పాఠుడు.

బాగు—భావుకము = శుభము.

బాటసారి—బాటచారి = పథికుడు.

బాడిగ—భాటకము = కూలి.

బాన—భాజనము = కడవ.

బాము—భవము = జన్మము.

బాససము { పచనము, } = వంట
మహాసము. } = వంటసాల.

బారు—వార = పంక్తి.

బారువ—భారము = ఇరువది మణుగులు.

బాగ—భావుకుడు = ఆక్క మగడు,
మగనియన్న, మేనత్తకొడుకు.

బావి—వాపి = దొరువు.

బాస—భాష = సంస్కృతము మొ.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు

బాసనము—భాజనము = కంటపాత్ర.
 బాహిరము = బహిరంగము = వెలియైనది.
 బిందము—బృందము = సమూహము.
 వికిరము—వికిరము = విచ్చము.
 విచ్ఛేదము—భిక్షము = యాచన.
 విడియము—విడి = సిగ్గు.
 విద్వము—భిన్నము = పగిలినది.
 విరుదు—ప్రతిజ్ఞ = విరుదము.
 విరుసు—పరుషము = కౌఠిన్యము.
 వీరజము—వీజము = వీజము.
 బుజము—భుజము = బాహువు.
 బుద్ధి—బుద్ధి = మతి.
 బురుకడు—పుత్తుడు = విడ్డ.
 బువి—భువి = భూమి.
 బూచి—భూతము = పితౄచము.
 బూడిద }
 బూతి } భూతి = భస్మము.
 బూది }
 బూమి—భూమి = నేల.
 బెగ్గలము—విక్ల బము = బెగడు.
 బెట్టిదము—భీతిదము = భయంకరము.
 బెత్తము—వేత్తము = పేము.
 బెత్తు—వేత్తము = బెత్తము.
 రెలము—రిలము = రంధ్రము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

బెహారము }
 బేరము } వ్యవహారము = వర్తక
 బేహారము } వ్యాపారము.
 బేహారము }
 బొంగరము } భ్రమరకము = బొంగరము.
 బొమ్మరము }
 బొక్క—భూకము = బిలము, పల్లము.
 బొజగు—భుజంగుడు = విటుడు.
 బొట్టియ { పుత్రకుడు, } కుమారుడు
 { పుత్రిక. } = కుమార్తె.
 బొట్టు—పుండ్రము = చుక్కబొట్టు.
 బొట్టియడు } పుత్రికుడు = కుమారుడు.
 బొట్టెడు } రుడు.
 బొమ్మ—బ్రహ్మ = నలువ.
 బొమ్మడు—బ్రాహ్మణుడు = ద్విజాడు.
 బొమ్మచారి—బ్రహ్మచారి = కటువు.
 బోనము—భోజనము = ఆహారము, భుజించుట.
 మంచము—మంచము = పాసుపు.
 మంజస—మంజూష = పెట్టె.
 మండువా—మందుర = గుఱ్ఱపుసాలి.
 మంతనము—మంత్రము = ఆలోచన,
 రహస్యము.
 మంతరము—మంత్రము = ఆలోచన.
 మకిల—మలినము = మాణిక్యము.
 మచ్చరము—మత్సరము = అనూయ.
 మజ్జగ—మార్జక = తక్రము.

చిక్చి. ప్రకృతి అర్థములు.

మట్టి } మృత్తిక = మన్న.

మట్టియ }
మట్టు—మితము = మితి.

మ(త్రా)త్తు—మదము = క్రొవ్వు.

మదహత్తి—మదహస్తి = మదపు టేసుగు

మద్దెల—మద్దళము = చర్మవాద్యము

మన్నన—మానసము = సన్మానము.

మన్ను—మృత్తు = మట్టి.

మన్నెము—మాన్యము = గౌరవింపి
యిచ్చిన ధూమి.

మరియాడ—మర్యాద = మేర.

మరుడు—స్మరుడు = మన్మథుడు.

మ(ల్లియ)ల్లె—మల్లిక = ఓకానాక తీగ.

మల్లు—భల్లకము = కొలి.

మసక—మేచకము = నలుపు, మునిచీకటి.

మసనము—శ్మశానము = కాడు.

మాడు(గు-వు)-మాలిక = మేడ.

మాదిగ—మాతజ్ఞుడు = చెప్పలు కుట్టు
వాడు.

మానికము—మాణిక్యము = రత్నము.

మానిసి } మానుషుడు = మనుష్యుడు.
మానిసి } మానిషి = మనుష్య స్త్రీ

మారాము—మర్మము = గుట్టు గారాబము.

మాలకరి—మాలాకారుడు = పూల

మాలలు గ్రుచ్చువాడు.

మా(లి-లి)గ—మాలిక = పూదండ.

మావంతి—మావంత = మావటివాడు.

చిక్చి. ప్రకృతి. అర్థములు.

మిత్రి—మృత్యువు = చావు, ఒక దేవత.

మిన్ను—మణి—రత్నము, క్రేష్టము.

మిరియము—మరీచము = మిరియాలు.

మీసు—మీసము = చేప

మీసర—మృగశీర్ష = ఒక నక్షత్రము.

ముంగ } మూగుడు = నోరులేనివాడు.
మూగ }
మూవ }

ముంజి—మాంజి = దర్భ మొలత్రాడు.

ముగుడ } ముగ్ధ = యౌవనము తలచూపు
ముద్ద } చున్న స్త్రీ.

ముగిలి } ముక్తి = మోక్షము.
ముత్తి }

ముత్రియ(లై)ము } ముక్త = రత్న విశేషము
ముత్యము }

ము(ది-ద్ది)య—ముగ్ధ = ముగ్ధ.

ముద్దు—ముద్ర = చుంబనము.

ములుగు—మూలక = బొక్కసము.

ముల్లె } మూలము = ధనము, ముడుపు.
మొల్లము }

ముసి(డి-టి)—ముప్పి = ముషిటి.

ముస్తై—ముస్తక = నీ స్త్రీయ.

మూరుతము—మూహూర్తము = 12 త్సగ
మూల కాలము, 2 గడియం కాలము.

మొకము } మృగము = జింక, జంటువు.
మొగము }

మొదడు—మొదగు = తలయందలి క్రొవ్వు.

మొరక—మరుకము = మిట్టనేల.

వికృతి. ప్రకృతి. ఆర్థములు.

మేదు—మేధస్సు = మెదడు.

మేర—మిర = సీమ, మర్యాద.

మైల—మలినము = మయిల.

మొకము } మఖము = మొగము.
మోము }

మొక్క—మూలిక = మొలక.

మొగ్గ } ముకుళము = మొగ్గ.
మొగడ }

మొఱకు } మూర్ఖుడు = మోటువాడు
మొఱకుడు }
మొఱకుడు }

మొలక—మూలిక = మొక్క.

మోస(ము)—మోషము = వంచన.

రంతు—రతము = క్రీడ, సురతము.

రక్కసి } రాక్షసుడు = రక్కసుడు.
రక్కెస }
రాకాసి } రాక్షసి = రక్కసురాలు.

రతనము—రత్నము = మణి.

రవణము—రమణము = భూషణము, రాణ.

రవ(డి-లి) } రవము = ధ్వని.
రవాళి }

రవుతు } రాహుత్తుడు = గుఱ్ఱము
రావుతు } నెక్కువాడు, రాతు.

రాకాసి—రాక్షసి = రక్కసి.

రాచ—రాజ = రాజసంబంధి.

రాటనము—రహటము = రాటనము.

రాణ—రమణము = మనోజ్ఞత.

రాణి—రాణి = రాజభార్య.

వికృతి. ప్రకృతి. ఆర్థములు.

రాణివాసము—రాణివాసము = ఆంక
పురము, ఆంకపుర స్త్రీ, భార్య.

రాబందు—రామబంధు = రావులగు.

రాతిరి } రాత్రి = రేయి.
రెయి }
రేయి }

రాయడు—రాజన్ = ప్రభువు, రాజు.

రాయభారము—రాజభారము = దౌత్యము.

రావుతు(డు)రాహుత్తుడు = రాతు.

రాసి—రాశి = మేషాది.

రిక్క—ఋక్షము = నక్షత్రము.

రిచ్చ—రిక్త = శూన్యము, వర్జితము.

రిత్త—రిక్తము = శూన్యము.

రుంజ—రౌంధము = చర్మవాద్యము.

రుటము—రూఢము = సత్యము, నిశ్చయము

రువ్వము—రూపము = తడవ, ఆవృత్తి.

రుదురక్క } రుద్రాక్షము = ఒకొక్క
రుదురాక } చెట్టుకాయ.

రూపసి—రూపము = అందగాడు.

రొద—రుతము = ధ్వని.

రూక—రుక్మము = ధనము, నాణెము.

రూపా(య-యి)—రూప్యము = నాణెము.

రూపు—రూపము = రీతి, విధము.

రొమ్మ } ఉర్రము = వక్షము.
తొమ్మ }

రోకిలి—రోకిలము = దంచు సాధనము.

రోసము—రోషము = రోషము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.
 సాదు—సాధువు = మంచివాడు.
 సాన—శానము = కత్తులనూకతాయి.
 సాని—స్వామిని = దొరసాని, వేశ్య,
 భార్య.
 సామి—స్వామి = కుమారస్వామి, దొర.
 సాము—శ్రమ = కసరత్తు.
 సా(మి)మిత—సమిత = లోకోక్తి.
 సాయము—సహాయము = తోడు.
 సారాయి—సుర = మద్యము, కల్లు.
 సాల—శాల = ఇల్లు, చావడి.
 సావాసము—సహవాసము = చెడిమి.
 సింగడు—సింహము = నృసింహుడు.
 సింగము—సింహము = మృగేంద్రము.
 సింగాణి } శార్దూలు = విల్లు, విష్ణుధనుస్సు.
 సింగణి }
 సింగము—శృంగారము = సిగ్గులవాద్య
 విశేషము.
 సింగారి—శృంగారి = శృంగారవతి.
 సిక(గ) - శిఖ = జుట్టు.
 సింగినాదము—శృంగనాదము = కొమ్ము
 వాద్యము.
 సిందురము—సింధూరము = చెందిరము.
 సిగము—శివము = గ్రహము.
 సి(ద్ధి)యైబెము—సిద్ధము = శోభ.
 సిరంగము—శ్రీరంగము = ఒక దివ్యక్షేత్రము.
 సీరము—శిరము = తల.
 సిరి—శ్రీ = లక్ష్మి, శోభ, సంపద.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.
 సిరిగండము—శ్రీగంధము = మంచిగంధము.
 సిలాజిత్తు—శిలాజితు = ఒక మందు.
 సివ(గ)ము—శివ = గ్రహము.
 సీతి } శీతము = శైత్యము.
 సీతు }
 సిసువు—శిశువు = పసిబిడ్డ.
 సుంకము—శుల్కము = పన్ను, అప్పనము.
 సుకము—సుఖము = సౌఖ్యము.
 సుకిని—సుఖిని = సుఖవతి.
 సుక్కురుడు—శుక్రుడు = భార్గవుడు.
 సుగము—సుఖము = సౌఖ్యము.
 సుతి = శ్రుతి = పాటకు సహాయధ్వని.
 సుద్ద—సుధ = సున్నము, తెల్లమన్ను.
 సుద్దము—శుద్ధము = దోషరహితము.
 సుద్ది—శుద్ధి = నిర్మలత్వము.
 సుద్ది—శ్రుతి = వృత్తాంతము, పల్క.
 సున్న—శూన్యము = అభావము, ఓండువు.
 సున్నము—చూర్ణము = తెల్లమన్ను.
 సున్ని—చూర్ణము = (సున్నిపిండి) పెసలు
 మొదలగువాని విసిరినపొడి.
 సుపా(పా)ణి—సుపానీయము = మంచినీరు.
 సుబ్బడు—సుబ్రహ్మణ్యుడు.
 సురపొన్న—సురపున్నాగము.
 సురియ } - ఛరిక = చిన్నకత్తి.
 సురె }
 సువారము—సూపకారము = వంట.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

సుకువు } సులభము = సులభముగా లభ్య
సులువు } మగునది.

నూది = నూచి = కుట్టెడు పాదనము.

నూల—కూల = రోగవిశేషము.

నెక(గ)—ఖ = బ్యాళి, తాపము.

నెజ్జ—శయ్య = పఱపు.

నెట్టి—క్రేషి = కోమట్ల బిరుదు.

నెనగలు—చణము = ధాన్యవిశేషము.

నెమ్మె—శమ్యము = ఇత్తడిదీపస్తంభము.

నెరబము—శరభము = అడిదపు మెకము.

నెల { శిల = కొండమీద యేలు.
శలము = పందిముల్లు.
శల్యము = ఇసుపముల్లు.

నెలవి—స్వక్వి = పెదవి మూల.

నెల్లా—చేలము = అంచులేని తెల్లబట్ట.

నెవ—ఖ = నెగ.

నేద—స్వేదము = శ్రమము, బడలిక.

నేల—చేలము = వస్త్రము.

నేసలు—కేష = తలబ్రాలు, అక్షరలు.

నెగ—సంజ్ఞ = సన్న, సంకేతము.

సాంటి—కుణి = ఎండబెట్టిన యల్లము.

సాంటు—కుంర = తప్ప, దోషము.

సాంతము—స్వతంత్రము = స్వకీయము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

సాగపు—సుఖము = చొప్పు, పారకశ్యము.

సాత్తు—స్వత్వము = సామ్య, హక్కు.

సాన్నము—స్వర్ణము = బంగారు, నాణెము.

సాబగు—సుభగము = సౌందర్యము.

సామ్య—శ్రమము = మూర్ఖ, అలయట.

సామ్య—స్వము = ఆధరణము, సాత్తు.

సారంగము—సురజము = గోడకుఁ గాని
భూమిఁ గాని చేయఁబడిన రంధ్రము.

సారము—స్వరము = కంగగ్వని.

సోఁగు—క్రొక (సజ్రము) = కరము,
హారము.

సోదన—శోభనము = పరిశోధించుట.

సోదియ } చోద్యము = సోది, ఆగతా
సోదె } నాగత ప్రశ్నము.

సోదెము } చోద్యము = ఆశ్చర్యము.
సోదైము }

సోపనము—సోపానము = మెట్టు.

సోబనము—శోభనము = మంగళము.

సోమ—శ్రమము = ప్రయాసము.

సోమాసి—సోమయాజి = యజ్ఞము చేసిన
వాడు.

సోము—సుఖము = సౌఖ్యము.

హంకారము—అహంకారము = గర్వము.

హత్తము—హస్తము = చేయి, కరము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.
 హత్తి—హస్తి = ఏనుగు, గజము.
 హనుమ—హనుమాన్ = అంజనేయుడు.
 హనుమడు—చూ. పై.
 హరిదళము—హరితాళము = ఆరిదళము.
 హరుసము—హర్షము = సంతోషము.
 హళడి—హరిద్ర = పసుపు వర్ణము.
 హామిక—అహమహమిక = అహంభావము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.
 హరతి—ఆరాత్రిక = నీరాజనము, ఆరతి
 హితవు—హితము = మేలు చేయుమాట.
 హితవరి—హితకారి = హితుడు.
 హాగడి—హేడక = అంతఃపురపు
 కావలి (వాడు) కడై.
 హో—అహో = ఆశ్చర్యార్థకము.

ప్ర కృ తి వి కృ తు లు

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అంక—అంక = సంఖ్య, గుర్తు, వశము.

అంక—అంకు = వక్షము.

అంకుశ—అంకుసము = పొట్టి చేబల్లెము.

అంగణ—అంకణము = మంగిలి.

అంగరక్ష—అంగరేఖ = చొక్కాము.

అంగార—ఇంగలము = నిప్పు, బొగ్గు.

అంగుష్ఠం { అంగుటము } = బొటనప్రేలు.
                  { అంగుటము }

అంగుళీయక { అంగుళీయకము } = వేలిసగ
                  { అంగురము }

అంచల—అంచు = చివర.

అంజలి—అంజలి = దోసిలి.

అంతర—అంతరపు = తారతమ్యము.

అంతఃపుర—అంతిపురి = శుద్ధాంతము.

అండ, అంత—అండము = సాందర్యము.

అందూ, అందుక—అండె = కాలిసాము.

అంబక { అప్ప, అబ్బ } = తండ్రీ.
                  { అంబు, అమ్మ } = బాగము.

అంబర—అంబరు = సుగంధద్రవ్యము.

అంబా—అప్ప, అమ్మ, అవ్వ = తల్లి.

అంబికా—అమ్మాయి, అమ్మిక = గౌరి.

అంభా—అంబే = ఆవుల యజువు.

అక్షర—అక్షింతలు = విరుగని దియ్యము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు

అక్షయ—అక్కజము = అధికము.

అక్షర—అక్క(చ్చ)రము = వర్ణము.

అఖండ—ఏకాండము = ఒకటే.

అఖాత—అక్త = ఖేయము.

అగరు—అగలు = పరిమళద్రవ్యము.

అగ్ని—అగ్ని = నిప్పు.

అఘట—అగడ్డ = అఖాతము.

అచ్చ { అచ్చు, } స్వచ్ఛము, మ్రుద
                  { అచ్చము } కేశలము.

అటరుష—అడ్డసరము = ఒకచెట్టు.

అటవి—అడవి = అరణ్యము.

అట్టకాల—అడపాల = వంటయిల్లు.

అతఏవ—అంతే = ఆ కారణమే.

అద్భుత { అద్భురపాటు, }
                  { అబ్రమము, } అశ్చర్యము.
                  { అద్భురము. }

అభాకరణ—అతర్కణము = అతిశయించుపని

అభ { అంతకము, అంతే } = మొత్తము.
                  { అంత, అంతట } = పిమ్మట.

అధర—అధరము = క్రింది పెదవి.

అధిక—అదనము = హెచ్చు.

అధివాసర—అతివాసము = శ్రాద్ధపూర్వ
                  నివసనము.

అధ్యాయ—అజ్ఞము = గ్రంథభాగము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అనాథ—అనద=దిక్కులేనివాడు.

అనాథత్వ—అనదతనము = దిక్కులేక పోవుట.

అనాథిని—అనాది = చింతలేనిది.

అనుకూల—అనుగవము = తగినది.

అనేకప—ఏనుగు = ఒక జంతువు.

అన్య—అన్యాయము = ఇతరము.

అన్యాయ { అవనాయము, } = అక్ర
అన్యాయ { అన్యాయము. } మము.

అపర్య—బొట్టియ = బిడ్డ.

అపన్యాయ—అవనాయము = అన్యాయము.

అపవరక—ఓవరి = చంద్రకాల.

అపార { అవారి, } = మితిలేనిది.
అపార { అబ్బరము } = మితిలేనిది.

అపూప—అప్పము = బూర.

అపూర్వ { అపురూపము, } ఆశ్చర్యము,
అపూర్వ { అబ్బరము } ముందులేనిది

అప్పరస్—అచ్చర = కేవలేశ్వర.

అబ్బ—అద్దము = అద్దము.

అబద్ధ—పద్దు = నిజముకానిది.

అభ్యాశ—అంచ, అంజ = దగ్గరి.

అభ్యాస—అభ్యేసము = అలవాటు.

అభ్ర—ఉప్పురము = పైభాగము.

అమా { అమవస. }

అమావాస్య { అమాస = దర్శ.

అర్క—అ(క)క్క = పెద్దలోబుట్టువు.

అరివీర్యము—అరివీరము = కలహము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అరుంధతి—అరంజోతి = వసిష్ఠనిభార్య.

అరుణ—ఎఱ్ఱన = ఎఱుపు రంగు.

అర్ధ—అద్ద, అఱ = సగము.

అర్ధకుడ్డ—అడ్డగోడ = సగముగోడ.

అర్ధరాత్రి—అద్దమరేయి = సగమురాత్రి.

అర్ధాశ—అడియాశ = దురాశ.

అర్పట—అప్పడము = ఒక భక్ష్యము.

అర్పణ { అప్పగింత, } = ముట్టజెప్పట
అర్పణ { అప్పణ, } = కప్పము.
అర్పణ { అప్పనము, } = ఒప్పగింత.
అర్పణ { ఒప్పనము, }

అర్హ—అరుమాడు = తగినవాడు.

అలక్తక—అల్లక = లక్క, జిగురు.

అలక్ష్మ్య { అలకన, అలక్కు, } = చులకన.
అలక్ష్మ్య { ఉలక్కు. }

అలస { అలుచు, అల్ల } = సోమరి.
అలస { ఒల్ల. } = మందము.

అలసాండ్ర—అలచంద = ఒకధాన్యము.

అల్ప—అల్పిరి = అలుపము = కొలది.

అవకట { = అవగడము, } = చెరువు.
అవకట { అగడము. }

అవజాత { ఓగాత్యము = చెడుగు.
అవాచ }

అశక్య—అక్కజము = తరముకానిది.

అశ్రద్ధ—అసద్ద = సోమరితనము.

అప్తక—అట్టము = వేదపరిచ్ఛేదము.

అసత్—అసదు, మాసదు = అల్పము.

అసవ—ఉసురు = ప్రాణము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అసుర—అసర = రాక్షసుడు.

అసురసంధ్యా—అసరసంజ = రక్కసులు
తిరుగుకొలము.

అస్త—అత్తమిల్లు = మ్రొగ్గు.

అహం=అము = మదము.

అహమహమిక { అమిక, హమిక } = మదము.

అహిఞ్ఞము—అభిని = నల్లమందు.

అహా { అహా, అహో, ఓహో. } = అబ్బా.

అంగిక—అంగీ = లాభి.

అందోళ(న) { అందలము = పాలకి.
అందోళికా }

అకాశ—అకసము = గగనము.

అగన్—అగడము = అపరాధము.

అగ్రహ—అగరము = కోపానేశము.

అచ్చిక—అచ్చికము = లాలన.

అజ్ఞ, { అన, } = నెలపు.
అజ్ఞప్తి { అనతి. }

అతంక—అడ్డంకి = అడ్డు.

అతతాయా—అతతాయ = దుష్టుడు.

అతుర—అత్రము = త్వర.

అత్య—అతుమ = బీపుడు.

అధార—అదరుపు = ఆశ్రయము.

అధి—అద = మనశ్చింత.

అప్—అబ్బు = వశమగు.

అపస్—అపి = నీరు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అపోశన—అపోసనము = ఆచమనము.

అభుక్తి—అబూతి = ఎచ్చులిండి.

అమణ్ణ—అమడము = ఏరండలైలము.

అమంత్రణ—అమతి = పిలుపు.

అమ్రూతక { అంబాశ = నల్లమానిడి.
అమ్రూతక }

అమృత్త—అమృతము = సిద్ధము.

అయత్న—అయతము = ప్రయత్నము.

అయ—అయము = ఆయాస్థానము.

అయథ—అయడము = శస్త్రము.

అరంభ—అరబము = మొదలు.

అరక్ష—అరకులు = కలారులు.

అరాచి—అరాజు = త్రాసు.

అరాత్రి—అర్తి, హారతి = నీరాజనము.

అరామ { అరాము, } = పోట.
అరెము. }

అరోహ—అరగింపు = తినుట.

అరోహణ—అరోగణము = భోజనము.

అర్జన—రజన = సంపాదన.

అర్భట—అర్భటము = అడంబరము.

అర్య—అయ్య = పూజ్యుడు, తండ్రి.

అర్య—అయ్య = పూజ్యురాలు.

అలక్షణ—అలకించు = అదరించు.

అలస్య { అలసింపు. } = జాగుసేయు.
అలసము. }

అలాస—అలపించు = రాగము పాడు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

అలప్తి, }
అలాప్తి, } అలతి = హారతి.
అలాప్తి. }

అలాయ—అయము = గుఱ్ఱపుసాలి.

అలావర్త—అలవర్తము = నూరెపాను.

అవాప—అవము = కుమ్మరి యావము.

అవాహ—అవటిల్లు = సంభవించు.

అగా—అస = ఆపేక్ష, దిమ్మ.

అశ్వర్య { అక్కజము, } = విచిత్రము.
అశ్వర్య { అచ్చెరువు, }

అశ్రయ—అసరా = ఆధారము.

అశ్లేష—అశిలేరు = ఒక నక్షత్రము.

అసక్తి—అసత్తి = ఇప్తుము.

అసన—అసాను = అసరా.

అస్థాలి. { అప్పశము. } = చుట్టు.
అస్థాలి. { అప్పరింత. }

అహార { ఓగిరము, } = అన్నము.
అహార { ఆరగింపు, } = భోజనము.
అహార { ఆశోగిణము }

అలి—ఓలి = వరుస, క్రమము.

ఇత్తు—ఇంచు = చెఱుకు.

ఇచ్చ—ఇచ్చ = కొరిక.

ఇడియాణ—ఇడ్డెన = కుడుము.

ఇలిక—ఎలుక = మూపకము.

ఇప్తుక, }
ఇప్తుక, } ఇటుక = ఇటుక.

ఈర్ష్య { ఈర్షనము, } = పట్టుదల.
ఈర్ష్య { ఈసు, ఎరుసు } = కోపము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ఈశ్వర—ఈశరుడు = స్వామి, శివుడు.

ఈమత్—ఇంచుక = కొలది.

ఈహ—ఇయ్య = ఆపేక్ష.

ఉగ్ర—ఉక్రేణ = క్రోధము.

ఉచ్ఛ్వాస—ఉశివాసము = ఎగఁపిరి.

ఉజ్జన—ఉజ్జగము = విడుపు.

ఉడ్డిన—ఉడ్డిడు = పావురము.

ఉత్కట. { ఉక్కుడము, } = ఓర్వలేమి
ఉత్కట. { ఉక్కుడీడు. } = ఓర్వలేని
ఉత్కట. { ఉగ్గడువు. } వాడు.
= అధిము.

ఉత్కల—ఉక్కులుడు = శూరుడు.

ఉత్కారిక—ఉక్కెర = పిండినంట.

ఉత్తర—ఉత్తరువు = జవాబు.

ఉత్తరణ—ఉత్తరించు = అధిగమించు.

ఉత్తరీయ—ఉత్తరిగము = పైబట్ట.

ఉత్పత్తి—ఉత్పత్తిల్లు = పుట్టు, పొంగు.

ఉత్సర్జన—ఉజ్జనము = విడుపు.

ఉత్సాహ—ఉత్తలము = తొట్ల పాటు.

ఉదయ—ఒడవు = పుట్టు.

ఉదర—దురము = యుద్ధము.

ఉద్గార—ఓకరింత = డోకుకొను.

ఉద్గాహ—ఉగ్గము = పాత్ర పెడ
త్రాడు, ఉచ్చు.

ఉద్ఘాట—ఉగ్గడింపు = నాట్యము లో
శబ్దము కొలుపు.

ఉద్ధతి—ఉదుట = బలిమి కలిమి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ఉదార—ఉద్దరువు = కడ్డిలేని అప్ప.

ఉద్భట—ఉబ్బరము = అతిశయము.

ఉద్యమ, { ఉద్య } = యత్నము.
ఉద్యోగ { ఉద్దియ }

ఉన్మత్త—ఉమ్మెత్త = ఒక చెలు.

ఉన్మాద—ఉమాదము = పిచ్చి.

ఉపకారికా { ఉక్కెర, } = పిండి
{ ఉప్పరిగ. } = మేడ.

ఉపదా—ఉలుప = కానుక.

ఉపరి—ఉపరము = పయిభాగము.

ఉపరిగృహ—ఉప్పరిగ = మేడ.

ఉపవాస—ఉపాసము = పస్తు.

ఉపహర—ఉపారము { చిఱులిండి,
బహుమానము.

ఉపాధ్యాయ—ఒజ్జ = గురువు.

ఉపాధ్యాయిని—ఒజ్జపాని = గురుపత్ని.

ఉపాయ—ఉపము = యుక్తి.

ఉపాయన { వాయనము, } నోములం
{ ఉలుప, } దిచ్చుకొనక.
కట్టుము.

ఉపేక్ష—ఒప్పరికము = కాంతి

ఉర { ఉరవు, } = అధికము.
{ అొమ్మ } = వక్షము.

ఉరు—ఉరవు, ఓరు = అధికము.

ఉలూపి—ఉలవ = చేపపిల్ల.

ఉల్బిణ { ఉల్బకము, } = అధికము.
{ ఉల్బన, } విజృంభణము.
{ ఉల్బరము. }

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ఉల్కా—ఉక్క = వేడి.

ఉల్లాస—ఉల్లసము = ఎచ్చరిక.

ఉల్పి—ఒంటె, లూపై = లూపైపిట్ట.

ఉజ్జ—ఉరుచు, ఓజ { ఉపిరివిచుచు.
ఉత్సాహము.

ఉజ్జా—ఉన్ని = గొట్టెబొమ్మ.

ఉత్సాహ—ఉబ్బరము = ఎగఁపిరి.

ఉర్కి—ఉమ్మి = నోటి ద్రవము.

ఉష్మ { ఉష్మగిల్లు, } అతిచే నుడువ
{ ఉబ్బ, } = వెచ్చన.

ఉషర, ఉషర—ఉషరము = చవిటి నేల.

ఋక్ష—రిక్క = నక్షత్రము.

ఋషి—రుసి = ముని.

ఏక { ఎక్కము, } = ఒకటి.
{ ఒకడు } = ఒక్కఁడు.

ఏకస్త్రి—ఒకతె = ఒకయోడుది.

ఏకాంత—ఏకతము = ఒంటరిపాటు.

ఏకాకి—ఒక్కటి = ఒంటరి, కూరుడు.

ఓధ్యగ—ఒడ్డాణము = ఒకనగ.

ఓల్ల—అల్లము = అల్లము.

ఓన్త—ఒన్దు = పెదవిక్రింది తావు.

కంచుకా—చొక్కాయ = అంగరేఖ

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

కంఠ—గొంతు = కుత్తుక. { మెడగ త్రిం
చునది.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

కందూలి-కండు = దురద.

కంఠా-గంఠ = బొంత.

కంద-గడ్డ = కురుపు, దుంప.

కందర-గ్రంఠ = బొరియ.

కంధర-కందరము = మేఘము.

కంధరాగోళ-గందరగోళము = రొద.

కంబళ-కంబళి = గొంగళి.

కంస-కంచము = భోజనపాత్ర.

కత్య-చంక = బాహుమూలము.

కక్షపాల-కక్షపాల = జోలి.

కత్య-కచడము = గోచి.

కచ్చ-గోచి, కాసె = కాపీనము, దట్టి

కచ్చట-కచ్చడము = గోచి.

కచ్చరక-కచ్చరము = వాసనగల
దుంప.

కట-కాడు = చిలి.

కటక-కడియము = కంకణము.

కటాహ-కడవ = బాస.

కతా-కడాని = బంగారము.

కతారు-కటారి = బాతు.

కరేర-కాటిక = లోభి.

కతా-కత = చరిత్రము.

కదంబ-కడిమి = నీపవృక్షము.

కాళ-కన్న = పడుచు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

కపటి-గచ్చి = కూచి

కపిల-కణిల = నల్లని.

కపింజల-కన్నజా = ఒక పిట్ట.

కబళ-కవళము = ఆన్నపు మద్ద.

కమండల-కమండలము = ఋషులపాత్ర.

కరవాల-కరవాలు = కత్తి.

కరవీర-గన్నేరు = పూలచెట్టు.

కరకాణ-కరసానా = కత్తులు పట్టసాన.

కర్కర-కంకర = తొలముక్కలు.

కర్కశ-కలకు = బిరుసు.

కర్ణ-కన్నము = రంధ్రము.

కర్తరి-కత్తెర = ఒక పనిముట్టు.

కర్తలాణ-కత్తలాని = గుఱ్ఱము.

కర్త్తి-కత్తి = బుద్ధము.

కర్త్తి-కత్తియ = ఆడుది.

కర్పట-కప్పడము = చినిగిన గుడ్డ.

కర్పర-కప్పెర = పుట్టె.

కర్పూర-కపురము = కప్రము.

కర్మ-కమ్య = బాబు.

కర్మార-కమ్యరి = ఇనుపపనివాడు.

కలంజ-గంజాయి = మత్తువస్తువు.

కలమ-కలము = వ్రాతసాధనము.

కలవాల-కరవాలు = కత్తి.

కలవా { కలన
కయ్యము } = జుగడము.

కలి-కలమ, కల్లము = యుద్ధభూమి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

కలికా—కల్పము $\left\{ \begin{array}{l} గజ్జపు నోటికి \\ గట్టనది. \end{array} \right.$

కల్యా—కల్లు = మద్యము.

కవి—కయి = కవిత్వము చెప్పవారు.

కవిహార—కయినారము = స్తుతి.

కళ—కక్కసము = కొరడా.

కశ్యప—కసుమాలము = రోత.

కష్ట—కస్తి = బాధ.

కస్తూరి—కస్తురి = మృగమదము.

కళంక—కళంకు = దోషము.

కాంక్ష—కచ్చు = కోరిక.

కాంచిక—గంజి = ఆన్నరసము.

కాటు $\left\{ \begin{array}{l} గాటు, \\ కాటు. \end{array} \right. = \text{కారము}$

కాండ—కాండ, గడ = నాశము, వెదురు.

కాంశ్య—కంచు = ఒక లోహము.

కాక—కాకి = వాయుసము.

కాకల—కాకిరము = కాకిరము.

కాచ—గాజు, కాను = ఒకమట్టి, నాణెము.

కారికా—కాటియ = కప్పము.

కార్పటిక—కొమటి = వైశ్యుడు.

కార్య—కర్జము = పని.

కాల—కలు, కారు = వల్లని, ఋతువు.

కాలిచీ—కచ్చేరి = న్యాయసభ.

కావటి—కావడి = భుజమున

మోయునది.

కావ్య—కబ్బము = కృతి.

కాషాయ—కాస = దట్టి.

కాష్ఠ—కట్టె = కట్ట.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

కాష్ఠా—కడ = దిక్కు.

కించిత్తు $\left\{ \begin{array}{l} కించు \\ కొంచెము \end{array} \right. = \text{అల్పము.}$

కిరీటి—క్రీడి = ఆడునుడు.

కిలా—కిలు = చీల.

కుంకుమ—కుంకుము = ఎఱ్ఱపొడి.

కుంచ—కుంచము = నాలుగుసేళ్లు.

కుండ $\left\{ \begin{array}{l} కండ, \\ కొండ, \\ గుండు, \\ గుట్ట. \end{array} \right. = \left\{ \begin{array}{l} కడవ. \\ పర్వతము. \\ తాయి. \\ గట్టు. \end{array} \right.$

కుండకీట—కొండెము = చాడి.

కుండల—గుండ్రము = వర్తలము.

కుండికా—గుండిగ = ఇత్తడిపాత్ర.

కుండీ—కుండ = కడవ.

కుంతి—గొంతి = పాండవులకల్లి.

కుంభ—గుబ్బ = మేకుతల.

కుంభకార—కుమ్మర $\left\{ \begin{array}{l} కుండలు చేయు \\ వారు, కుమ్మరి. \end{array} \right.$

కుమ్మట—కొడి = ఒకజాతి పక్షి.

కుచేల—కుచ్చలిగంత = దైరాగులబంత.

కుటిక $\left\{ \begin{array}{l} కుడిసె = పాక. \\ కుటిర \end{array} \right.$

కుటీ—గుడి = ఆలయము.

కురార—గొడ్రరి = పరశువు.

కుడ్య—గోడ = గోడ.

కుణక—కొడుకు = కుమారుడు.

కుద్దల—గుద్దలి = శ్రవ్యకౌల.

ప్రకృతి. వికృతి. అరములు.

కునస్తి—కొటి = అవయవ కూన్యండు.

కుబ్జ—గుజ్జ = పొట్టి.

కుమార } కొమరుడు. } కొడుకు,
              } కొమిర.   } లేదబ్రాయపు.

కుముదిక—గుమ్మడు = ఒకచెట్టు.

కురంటక—గోరంట = ఒకచెట్టు.

కురరీ—గొత్తె = గొత్తె.

కురళ } కురులు = ముంగురులు.
కురుళ }

కుర్కుర, } కుక్క, = కుక్క.
కుర్కుర. }

కుల—కొలము = వంశము.

కులాయ—గూడు = పక్షియిల్లు.

కులికి, కులి—కేలు = చేయి.

కుల్య—కయ్య, కౌల్య = కొడు.

కుశ—కొస్సె = దర్భ.

కుశల—కుసులు = సుఖము.

కుటక—కుంకటి = పిల్లజాటు.

కుట } కుటువ, } = గుంపు.
          } కొడె   } = లేదబ్రాయపు.
          } గూటుము. } = కొయ్య మేకు.

కుల—కొలకు = చెఱు.

కుర్వాస—కుబుసము = అవిక, పాము,
కుబుసము.

కుక్కుండ } గుమ్మడి = ఒకకాకము.
కుక్కుండ }

కుత్తికా—కత్తెర, కార్తె = ఒకనక్షత్రము.

కుషి—కరిపెను = నేద్యము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు

కృష్ణ—కన్తయ్య = కృష్ణండు.

కేశ—కేస = నెమలిహుత.

కేశకీ—గేదంగి = మొగలి.

కేరి—గేరి = పరిహాసము.

కైరవ—కలువ = ఒక పుష్పము.

కోకిల—కోవెల = ఒకపక్షి.

కోట—కోడి = ద్వీపశ్యాళ చివర.

కోట్ట—కోట = ప్రహరి.

కోణ—కోన = అగ్రము.

కోమలా—కోమలి = అండాత్తె.

కోల—కాగిలి = కాగిలింత.

కాశీన—గోణము = గోణి.

క్రకచ—కరగసము = అంపము.

క్రవ్యాసి—గరాసు = రాక్షసి.

క్రాంతి—కార్తె = నూర్పుని నక్షత్ర
ప్రవేశము.

క్రుష్ణ—గోడు = దుఃఖము.

క్రూర—కూళ = కుచ్చితుండు.

క్రోశ—కోసు = రెండుమైథు.

క్రాంచ—కొంచ = కొంగ, ఒక కొండ.

క్షార—కారము = ఒక రుచి.

క్షితికా—చిటిక = క్రుటి.

క్షుధ—గొడ = అకలి.

క్షుర—చురియ = చురకత్తి.

క్షుల్లక—గుల్ల = నత్తగుల్ల.

క్షేమ—సేమము = సుఖము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

శ్లోక—చెవుడు=వినుపడకపోవుట.

ఖండ—కండ=మక్క.

ఖచిత—కచ్చితము=గుత్తము.

ఖటికా—కడ్డి=సలాక.

ఖడ్గ—కగ్గ=కత్తి.

ఖని—గని=లోహములుందు చోటు.

ఖనిత్ర—గునపము=పలుగు.

ఖర—కర=తీక్షణము.

ఖరభూ—గరువు=గరపనేల.

ఖరు—కోట=దంతము.

ఖర్చుర—కపిర=భిక్షాపాత్ర.

ఖర్వ—కణవు=కూమము.

ఖాత—గాతము=గుహ.

ఖాదన—కాణ, ఖాణము=దాణా.

ఖుర { గోరికా, } = గిట్ట.
          { గోరు. }

ఖుర్ఖ—గరడీ = పాముకూటము.

ఖురు—గుట్టము = గుట్టము.

ఖుల్లక—గొఱకు = అల్పము.

ఖేచర—కేసరి=ఒక మృగము.

ఖేట—కీడు=చెడుగు.

ఖేల—కీలు=చీల.

ఖేలామల—కేరామలి = నడబావి.

ఖోలక—కుళాయి = టోపి.

గంధర్వ—కత్తకుడు = గుట్టము.

గంధోలీ—కందురీగ=కుట్టెడియీగ.

గణన—గడన, గణుతి = ఎన్నిక.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

గత—గతము=కారణము.

గదా—గోరియ=ఇసుపదండము.

గద్గద—గగ్గ = గద్గది.

గద్యా, గద్యాణ—గద్దె=పోడ, పీరము.

గరకంఠ—గఱకంఠ=శివుడు.

గరుడస్తంభ—గరుడకంబము = ధ్వజస్తంభము.

గరుత్తు—గఱి=తెక్క.

గరుత్మాన్—గరుటామంతుడు = గరుడుడు.

గర్జ—గర్జించు=కూకలువేయు.

గర్త—గుంట, క్రంత, గోయి=పల్లము.

గర్భ—కరువు, కడుపు = కడుపులోని పిండము, గర్భము.

గహనము—గగనము = దుర్లభము

గహ్వర—గవి = గుహ.

గాంధారి—గంజాయి=మగ్గురస్తువు.

గాఢ—గాటము=దిట్టము.

గాఢన—గాణ=పాటకుడు.

గాయని—గాణి=పాటకురాలు.

గారుడ—గారడి=మాయ.

గర్దభ, గార్దభ—గాడిద = ఒకజంతువు.

గుగ్గుల—గుగ్గిలము = ఒకచెట్టు బంక.

గుంఘ, గుచ్చ, గుచ్చక, గుత్తి, గుత్తిక, గుకుంఘ, గుత్తి, గుత్తు. } గుత్తి.
గుకుచ్చ, గుకుత్తి, గుకుత్తి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

గుచ్చి-కుచ్చెళ్ళు = కట్టుబట్టుముడుతలు.

గుడాక-గుణుక = నిద్రాధస్యని.

గుణ $\left\{ \begin{array}{l} \text{గోనయము,} \\ \text{గోనబు.} \end{array} \right\} = \text{వింటినారి.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{గోనయము,} \\ \text{గోనబు.} \end{array} \right\} = \text{స్వభావము}$

గుణాలయ-గుడారు, గూడు = డేరా.

గుప్త-గుత్తము = బిగువు.

గులి-గుల్ల = వ్రణముమీడి బొబ్బ.

గుహ-గొబ = గుహ.

గూఢ-గుట్టు = రహస్యము.

గృధ్ర-గద్ద = ఒక పక్షి.

గృహ-గీము = ఇల్లు.

గో(కీ-కీ)ల-రో(కలి) = ముసలము.

గోణి-గోనె = సంచి.

గోధూమ-గోదుమ = ఒక ధాన్యము.

గోపాల-గొల్ల = పసుల కాపరి.

గోమతి-కోమటి = వైశ్యుడు.

గోరోచన-గోరోజనము = ఒక మంద
దినుగు.

గోష-కొట్టము = పశువుల చావడి.

గో(ల-ళ)క-గోలెము = నీళ్ళకుండ.

గోహింసక-గోసంగి = మాదిగవాడు.

గౌరవ-గారాము = శ్రీమ, గారాబము.

గౌరీ-గౌరు = పార్వతి.

గ్రంథి-కంటి = కణితి.

గ్రహ-గాము = గ్రహము, దయ్యము.

గ్రాస-గాసము = ఆహారము.

ఘంటా-గంట = ధ్వనించునది.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ఘట-కడవ = బాన.

ఘటన-గడన = సంపాదన.

ఘటి-గడియ = 24 నిమిషములకాలము.

ఘటికార-గడియారము = కాలనూచక
యంత్రము.

ఘట్ట $\left\{ \begin{array}{l} \text{గట్టు,} \\ \text{గుట్ట.} \end{array} \right\} = \text{మొట్ట.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{గట్టు,} \\ \text{గుట్ట.} \end{array} \right\} = \text{కనుమ.}$

ఘట్టన-గట్టన = దిమ్మిసా.

ఘన $\left\{ \begin{array}{l} \text{గనము,} \\ \text{గగనము.} \end{array} \right\} = \text{అధికము.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{గనము,} \\ \text{గగనము.} \end{array} \right\} = \text{దుర్లభము.}$

ఘారి-గారె = గారె, భక్ష్యవిశేషము.

ఘాస-కసవు = గడ్డి.

ఘీంకార-గీంక = ఏనుగుహార.

ఘూక-గూబ = గుడ్డగూబ.

ఘోటక-గోడా = గుఱ్ఱము.

ఘోటిక-గోడిగ = ఆడుగుఱ్ఱము.

జ్ఞాప-నాన = సిగ్గు.

చంచు-చెంచు = ఒక తోయజాతి.

చండికా-చండి = పార్వతి.

చంద్రమన-చందమామ = చంద్రుడు.

చంపక-చంపెంగ = సంపంగి.

చక్రవాః-జక్రవ = ఒకపక్షి.

చణ-జాణ = నేర్పరి.

చణక $\left\{ \begin{array}{l} \text{పెనగలు} \\ \text{శనఘ} \end{array} \right\} = \text{పెనగలు.}$

చతుః-చవు = నాలుగు.

చతురంగ-చదరంగము = ఒకయాట

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

చతుర $\left\{ \begin{array}{l} \text{చదుర,} \\ \text{చవుకము.} \end{array} \right\} = \text{శీర్షరి.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{చదుర,} \\ \text{చవుకము.} \end{array} \right\} = \text{చదరము.}$

చతురశీతి—చాసీతి = ఎరబడినాలుగు.

తురస్ర = చదరము = నాలుగువైపుల
 మము.

చతుర్థ — చోదరి = కూడ్రుడు.

చతుర్థి—చవితి = నాలుగవ తిథి.

చతుర్దంతి—చోదంతి = విరావరము.

చతుష్టయము—చదుకము = 4 దారులకూడలి.

చమరీ—సవరము = చమరి తోళ.

చర్పట $\left\{ \begin{array}{l} \text{చప్పట} \\ \text{చపేట} \end{array} \right\} = \text{చపట} = \text{చఱపు.}$

చర్మయప్తి—సమ్మెట = పెద్దసుత్తి.

చామర—వింజామర = గవరము.

చార—చెఱ = పైదు.

చాలనీ—జల్లెడ = జల్లించునది.

చించా—చింత = ఒకచెట్టు.

చితా—సాడ = వల్లకాడు.

చిత్ర—చిత్రపు = వ్రాసిన బొమ్మ.

చిత్రణి—చిత్రని = ఒక స్త్రీజాతి.

చిరి—చిరుక = ఒక పక్షి.

చిన్న—చిన్నె = గుఱుతు.

చుచుందరి—చుంచు = చిట్టెలుక.

చార్జ $\left\{ \begin{array}{l} \text{మారు,} \\ \text{సున్నము.} \end{array} \right\} = \text{గల్ల కాల్చినది.}$

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

చేడి—చేడ = స్త్రీ, పనికత్తె.

చే $\left\{ \begin{array}{l} \text{చీర,} \\ \text{స్వల్లా.} \end{array} \right\} = \text{ఒక వస్త్రము.}$

చేష్ట—చేత = చేయుట.

చోద్య—సోదైము = చిత్రము.

చందసు—చందము = విధము.

చాత్ర—చట్టు = కుప్పుడు.

చాయ—చాయ = కాంతి, నీడ.

చిద్ర $\left\{ \begin{array}{l} \text{చిందర,} \\ \text{చిమర.} \end{array} \right\} = \text{రంధ్రము.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{చిందర,} \\ \text{చిమర.} \end{array} \right\} = \text{తురుక.}$

చురికా $\left\{ \begin{array}{l} \text{చురియ,} \\ \text{నూరె.} \end{array} \right\} = \text{చిన్నకత్తి.}$

జంగమ—జంగము = శిరదాసుడు.

జటా—జడ = జడ, కేశపాళము.

జటాధారి—జడదారి = ఋషి.

జతూక—చివుక = గబ్బిలము.

జయ—జే = దండము, దీవన.

జలూకా $\left\{ \begin{array}{l} \text{జలగ,} \\ \text{జలక.} \end{array} \right\} = \text{ఒకనీటిజంతువు.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{జలగ,} \\ \text{జలక.} \end{array} \right\} = \text{ఒకనీటిజంతువు.}$

జాగర—జాగరము = రాత్రి మేల్కాసుట.

జాడ్య—జడ్డు = ఆలస్యము.

జాతిపత్ర—జాజిపత్ర = జాఫత్ర.

జారిణి—బజారి = అంకులాడి.

జాల $\left\{ \begin{array}{l} \text{జాల,} \\ \text{జాలము.} \end{array} \right\} = \text{వల.}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{జాల,} \\ \text{జాలము.} \end{array} \right\} = \text{ఆలస్యము.}$

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

జాలిక-సాలె = బట్టలు నేయువాడు.

జీరక } జీలకఱ = ఒక సంవత్సరము.
జీరణ }

జీర్ణ-చిరుగు = చినుగు, శిథిలము.

జూట-జాట్టు = సిగ.

జ్యేష్ఠ-జెష్ఠ = పెద్దమ్మ.

జ్యోతి-జోతి = వెలుగు.

జ్యోతిస-జ్యోస్యము = ఒక కాస్త్రము.

కృకట-కగడము = పోరాటము.

టంకకాలా-టంకసాల = శిల్పకాల.

డంబర-డంబము = పటాటోపము.

దుండుభ-డిండి = విషము లేని పాము.

డోలా { డోలిక } = ఒక యందలము.
{ డోలు } = ఒక వాద్యము.

ఢక్కా, { డంకా. } = నగారా.
ఢక్క. { డక్కి. }

ఢమామికా-డమాయి = ఒక వాద్యము.

ఢాల-డాలు = కేడము.

తండ్రా, తండు } తెడ్డు = నావనడపునది.
తడ్డు, తడ్డు }

తంత్రి-తంతు = ఊద్రదేవతారాధన.

తంత్రి-తంతి = లోహపుడిగు.

తంద్రా-తందర = పునికిపాటు.

తన్-తరుచు = మధించు.

తగర-తగరు = గొట్టెపోతు.

తట-తట్టు = తీరము.

తపస్వి { తపసి, } = ముని.
{ తపిసి. }

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

తమట, } తప్పెట = ఒక వాద్యము.
తమ్మట }

తరంగ { తరంగ, } = కరటము.
{ తలులు } = ముడుతలు.
{ తెర } = అవనిక.

తరవార-తరవరి = పట్టకత్తి.

తర్దూ-తెర్దూ = కొయ్యగరిటె.

తస్కర { తక్కిలి, } = మోసము.
{ తెక్కిలి } = చోర్యము.

తాంబూలి { తమ్మలము, } = విడెము.
{ తమ్మి. } విడెముననులినది.

తామరస { తామర, } = పద్మము.
{ తమ్మి }

తాల-తాళము = బీగము.

తాళ-తాడి = తాడిచెట్టు.

తింత్రిణి-చింత = ఒక చెట్టు.

తిత్తిరి-తీతువు = ఒక పిట్ట.

తిథి-తేది = దినము.

తిరస్క(ర-రి)ణి-తెర = యవనిక.

తిల-తెలకలు = నూవులు.

తీర { తీరుచు, } = నెరవేర్చు.
{ దరి. } = ఒడ్డు.

తీవ్ర { తీవరము } = కీఘ్రము.
{ తిరువు } = త్వరపడు.

తుండ-తొండము = ఏనుగుముక్కు.

తుంబురు-తుంబురా = తంత్రి వాద్యము.

తులము-దొమ్మి = సంకుల యుద్ధము.

తురంగ-తురికి = గుఱ్ఱము.

తురుంధ-తుఱుము = కొప్ప.

తురుష్క-తురక = మేచుడు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

తులసి—తొలసి = ఒకచెట్టు.

తులా—దూలము = తనాచి.

తుషార—తుపర, తుంపర = జల్లు.

తుల—దూది = దూది.

తృటి—చిటిక = ఒకధ్వని, తుణకొలము.

తృతీయ—తదియ = మూడవది.

తేజస్—తేజ = ప్రకాశము.

తోరణ { తోసకము, }
తోరణము { తోరణము. } = దండ.

త్యాగ { తేగ, }
చాగము { చాగము } = ఈవి.

త్యాగరత్న—చాగరతనము = చింతామణి.

త్యాగి—చాగి = చాత.

త్రపుల—తగరము = ఒకలోహము.

త్రిక—తివ, తిగ = మూడు.

త్రివగ, { తెలుగు, }
త్రిలింగ { తెలుగు. } = ఆంధ్రము.

త్రిలింగ = తెలిగ = ఆంధ్రకూడ్రుడు.

త్వ—తనము = తికము.

త్వక్ { తొక్క, }
చెక్క. { చెక్క. } = తేడు.

త్వర—తొర, దురము = శీఘ్రముగా.

త్వరిత—తులుతు = శీఘ్రము.

త్ర్యంకట—తక్కడ = పెదత్రాసు.

దండ—దండు, దుడ్డు = సేన, లావుకట్టి.

దండికా { దండె } పల్లకీబాంగవంటిది,
{ దండెము } బట్టలు వేయునది.

దంపతి—జంపతి = ఆలుమగలు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

దంధ—దంబు = దాబు.

దక్షిణ—దక్కినము = ఒకదిక్కు.

దత్తత—దత్తు = పెంపుడు.

దద్రూ—దద్దుర = ఒక పైత్యరోగము.

దద్రు—దబ్బర = మోసదా.

దమన—దవనము = ఒక మొక్క.

దర్భ—దబ్బ = కుశ.

దర్శన—దరిసెనము = కానుక.

దపిజా—దప్తు = దూరము.

దశరాత్ర—దసరా = దేవీనవరాత్రి

దశా—దెస = అవస్థ.

దశవర—తలవరి = తలారి.

దశవాహి—దలవరి = సేనానాయకుడు.

దాంభిక—దాంబికుడు = బడాయికొరు.

దాదా—దొడ = దవుడ.

దాడిమ, { దాళింబ, }
దాడిమి. { దాళిమ్మ. } = ఒక చెట్టు.

దాయాద—దాయ = జ్ఞాతి.

దాస, దాసేర—దాసరి = హరిదాసు.

దిక్—దిస్సు, దెస = కూనము, దిక్కు.

దివా—దివి = స్వర్గము.

దికా, దిశి—దిస్సు, దెస = దిక్కు.

దీనార—దీనారి = వరహ.

దీప—దివ్వియ = దీపము.

దీపయప్తి—దివిటి = కాగదా.

దీపికా—దీపియ = దీపము.

దీర్ఘికా—దిగ్గియ = నడబావి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

దుర్గా-దుగ్గి = పార్వతి.
 దుష్ట-తుంట = తుంటరి.
 దృఢ-దిటము = ధైర్యము.
 దేవ-దేవర = వేల్పు.
 దేవాయన-దివాణము = కచ్చేరి.
 దేవాలయ-దేవళము = కోవెల.
 దేవి-దేవీ = రాణి.
 దైవ-దయ్యము = పితాచము, దేవత.
 దోష { దోషగు, } = పాపము.
 { దోషము. }
 దోషక-దోష = అప్పుము.
 దోషి-దోషి = పాపి.
 దౌష్ట్య-దుండగము = కీడు.
 ద్యూత-జాదము = జాజము.
 ద్రఢి-దిట్టము = గట్టిది.
 ద్రవిణ-త్రాణ = శక్తి.
 ద్రుణ-దొన = అంబులపాది.
 ద్రోణికా-దొన్నె = దొప్ప.
 ద్వంద్వ-దొందము = జత.
 ద్వయ { దోయి, } = రెండు.
 { దోసిలి. } = అంజలి.
 ద్వాదశాహ-బారపాల = నామకరణము.
 ద్వార్-దారి = మార్గము.
 ద్వారబంధ-దారబందము = దర్వాజా.
 ద్విక-దగ = రెండు.
 ద్వితీయ-విదియ = రెండవ తిథి.
 ద్విపతి-రుప్పటి = కప్పుకొనుబట్ట.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ద్విభాషి { తుపాసి, } = రెండు భాషలు
 { దుబాసి. } మాట్లాడువాడు.
 ద్వీప=దీవి = లంక.
 ద్వేష-దేషము = వైరము.
 ధనుర్ధారి-దునెదారి, దునేదారి = కత్తి
 చేతఁగలవాడు.
 ధన్వీ-దణి = సైన్యాధిపతి.
 ధవళ-లెలుపు = ఒకరంగు.
 ధాటి { దాడి, } = ధండయాత్ర.
 { దాటు. } = సేన.
 ధాతా-తాత = బ్రహ్మ.
 ధాత్రీ-దాది = పాలతల్లి.
 ధామ-దీమము = ఇల్లు.
 ధారణ-దారణ = వెల.
 ధావన-దవుడు = పరుగు.
 ధీవర-తీవరుడు = పల్లెవాడు.
 ధూలి-దూలి = దుమ్ము.
 ధృష్ట-దిట్ట = ధైర్యశాలి.
 ధౌత-దోతలి = కట్టుబట్టి.
 నట-నట్టు = నర్తకుడు.
 నర్తక-నట్టువు = నాట్యము చేయువాడు.
 నాక-నక్క = ఒక జంతువు.
 నాకబలి-నాగవల్లి = పెండ్లిచివరితంతు.
 నాక్ర-నక్క = నక్క.
 నాట్య-నట్టువ = ఆట.
 నాణక-నాడెము = నాణియము.
 నాద-నాడు = ధ్వని.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

నాయక—నాయకుడు = అధిపతి.

నారాచ—నారసము = బాణము.

నిటల { సుదురు, }
{ నొసలు. } = నొసలు.

నిత్య—నిచ్చలు = ఎల్లప్పుడు.

నిద్రా—నిదుర = నిద్ర.

నిధ—నెపము = మిమ.

నిమిష { నిమిషము } $2\frac{1}{2}$ విభుడియల
నిమేష { నిమిషము } కాలము.

నియమ—నేమము = కట్టుబాటు.

నిరాహారి—నిరాచారి = పస్తుండువాడు.

నిర్ధారణ—నిదానము = నెమ్మదిగా
నాలోచించుట.

నిర్భర—నిబ్బరము = తిన్నన.

నిర్మల—నిచ్చలము = కళంకము లేమి.

నికా—నిసి = రాత్రి.

నిశ్చయము—నిచ్చయము = కదలనిది.

నిశ్శేషి—నిచ్చెన = నిచ్చెన.

నిస్సంతతి—నిస్సంతు = సంతాపము లేమి.

నీచ—నీచు = అధమము.

నీర—నీరు = జలము.

నీరాజవ—నివాస = హారతి.

నీల—నీలి, నల్ల = నల్లని.

నీవార—నివ్వరి = అడవి వరి.

నృత్త—నెత్తము = జాదము.

నేమి { నెమ్మి, } బండి కంటిచివర
{ నెమ్మి. } కమ్మి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

నౌక—నావ = పెద్దపడవ.

పంచదార—పంచదార = చక్కర.

పండ్లీత్ర—పంతులు = వ్యాపారి, చదువరి.

పండ—పేడి = నపుంసకుడు.

పక్ష—పక్క, ప్రక్క = వైపు.

పక్షి—పక్క = పిట్ట.

పంక్తి { పది, } = ఒక సంఖ్య
{ బంతి, } = వరుస.

పట—బట్ట, పుట్టము = వస్త్రము.

పటు—బిట్ట = దృఢము.

పట్టణ { పట్టము, } = రాజ్యము.
{ పట్నము. } = నగరము.

పణ { పన్ను, } = కిస్తు.
{ కంచెరు. } = జాదమందొడ్డనది.

పతన—పడుట = న్రాలుట.

పతాక—పడక = ధ్వజము.

పద—పదవి = ఉన్నతదళ.

పదక—పతకము = ఒకయాభరణము.

పద్య—పద్యము = శ్లోకము.

పర—పరాయి, పెర = ఇతర.

పరదేశ—కలస = దేశాంతము పోవుట.

పరభృతి—పరపతి = అప్పుకొనిపోవుట.

పరామర్శ—పరామర్శిక = ఆదరణ.

పరిహాస { పరియాచకము } = శోడిగము
{ పరేచకము }

పరుష { బిరుసు } కాశిన్యము.
{ బెరుసు }

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

పర్యంక $\left\{ \begin{array}{l} పల్లంగు, \\ పరియంకము. \end{array} \right\} =$ పాన్పు.

పరువము $\left\{ \begin{array}{l} పరువు, \\ పబ్బము. \end{array} \right\} =$ పరిపాకము.

పర్వ $\left\{ \begin{array}{l} ప్రబ్బము, \\ పరువము. \end{array} \right\} =$ పండుగు.

పరి, పరిల $\left\{ \begin{array}{l} పాలి, \\ పాలిల. \end{array} \right\} =$ పాలసు = మాంసము.

పలాలి—పొల్లు = వ్యర్థము.

పలాశ—పచ్చ = ఒకరంగు.

పల్యంకికా $\left\{ \begin{array}{l} పల్లంకి, \\ పాలికి. \end{array} \right\} =$ అందలము.

పశు $\left\{ \begin{array}{l} పసలము, \\ పసి. \end{array} \right\} =$ గొడ్డు.

పాచన $\left\{ \begin{array}{l} పాచనము, \\ పాననము. \end{array} \right\} =$ గ్రహణి గోగము.

పాద $\left\{ \begin{array}{l} పావు, \\ పాతికె, \\ పాచు. \end{array} \right\} =$ 4-వ వంతు = అడుగు. = కుదురు.

పాదిక—పాతిక = నాల్గవవంతు.

పాదుకా $\left\{ \begin{array}{l} పాదలు, \\ పాగాలు, \\ పాదకోళ్ళు. \end{array} \right\} =$ పాం కోళ్ళు.

పానీయ—పాని = ముతైపునీరు.

పాపి—పాది = పాపాత్ముడు.

పాయస—పాసెము = క్షీరాన్నము.

పార—పాశము = కొలది.

పారద—పాదరసము = రసద్రవ్యము.

పారావర—పావురాయి = పావురము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

పార్శ్వ—పంచ = ప్రక్క.

పాలికా—పాలియ = మొక్కలు మొలచు మూతుడు.

పింఛ—పించము = నెమలిపురి.

పింజ—పీచము = మదము.

పింగా—పేట = అంగడిపిథి.

పిండి—పిండు = సమాహము.

పిండికా—పిక్క = పిక్క.

పితృ $\left\{ \begin{array}{l} పితరుడు \\ పితరులు \\ పితాళ్లు \end{array} \right\} =$ తండ్రి. = చనిపోయిన పితృవర్గము.

పితృ—పిచ్చ = మతిభ్రమ.

పితృల—పితృల—ఒక లోనము.

పిప్పలీ—పిప్పి = తుక్క.

పిల్లక—పిల్ల = బిడ్డ.

పిష్ట—పిండి = విసిరినది.

పిష్టక—పిడక = పిడక.

పీర $\left\{ \begin{array}{l} పీర \\ పీతి \end{array} \right\} =$ పీట = ఆసనము.

పుంఖా—పింజ = బాసపుంస.

పుండ్ర—బొట్టు = చుక్క.

పుట—పారట = పేజీ.

పుటక $\left\{ \begin{array}{l} బుట్ట \\ పుట్ట \end{array} \right\} =$ బుట్ట. = వర్తికము.

పుటి $\left\{ \begin{array}{l} పుటికె, \\ బుట్ట. \end{array} \right\} =$ చిన్నతట్ట.

పుణ్య—పున్నెము = సుకృతము.

పుత్రికా—పుత్రిడి = ఆపవంజి, బొమ్మ-

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

పుత్ర-బాటె = విడ్డ.

పుత్రికా-పాత్రిక = బొమ్మచీర.

పునర్వసు-పునాస = ముంగుపంట.

పురాతన-ప్రాత = వెనుకటి.

పురీ-ప్రాలు = నగరము.

పులక-పులకలు = గగుర్పాటు.

పులక-పులగము = పొంగలి, పులక.

పుష్కర-ఔగ్గరు = ఒక పక్షి.

పుష్కల-పెక్కింద్రు = చాలమంది.

పుష్ప-పూవు = పువ్వు.

పుస్తక-పాత్రము = గ్రంథము.

పూజాకర-పూజారి = అర్చకుడు.

పూరికా { పూరి, }
                  { బూరి. } = ఒక భక్ష్యము

పూర్ణిమా-పున్నమ = 15 వ తిథి.

పూర్తి-బొత్తిగ = ఆమూలము.

పృథివి-పుడవి = భూమి.

పుష్ప { పెరడు, } = వెనుకదొడ్డి.
          { పుత్ర. } = పేపు.

పేటి-పెట్టె = మందసము.

పైరా-పైట = పైచెంగు.

పొట్టలీ-పొట్లము = ఆకులోముడిచినది.

ప్రకృతి-పగిది = విధము.

ప్రగ్రహ-పగ్గము = త్రాడు.

ప్రజా-ప్రజ = జనులు.

ప్రజ్ఞా-పగ్గ-పగ్గియ = గర్హిస్తా.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

ప్రతిజ్ఞా-ప్రతిస = పంఠము.

ప్రతిపత్-పాద్యము = మొదటితిథి.

ప్రతిమా { పతిమ, }
                  { బొమ్మ } = బొమ్మ.

ప్రథమా-పాద్యమి = మొదటితిథి.

ప్రధానా-బయనా = ముందిచ్చు సాము.

ప్రధాని-ప్రగ్గడ = మంత్రి.

ప్రభాత-వజ్రవార = ప్రాతఃకాలము.

ప్రభు-పయవు = అధిపతి.

ప్రమిద-ప్రమిదె = దీపము పెట్టునది.

ప్రయాణ-పయనము = యాత్ర.

ప్రలాప-పలవరము = ప్రేలుట.

ప్రవాళ-పగడము = ఒకమణి.

ప్రశ్న-పన్నము = ఒక వేదభాగము.

ప్రసాద-ప్రసాదము = అన్నము.

ప్రసాని-బజాణి = అంకులాడి.

ప్రస్తర-పాత్రరము = రుబ్బుతాయి.

ప్రహర-బరరము = సదదము.

ప్రాకార-ప్రహరి = చుట్టుగోడ.

ప్రాణ-పానము = జీవము.

ప్రాణకుట్ట-ప్రాణగోడ్డము = జీవహింస
కము.

ప్రాంత-పాంత = దగ్గర.

ప్రాపణ-ప్రాపు = అండ.

ప్రాయ-పరువము = వయస్సు.

ప్రాయశ్చిత్త { పాచితము } = పాపపరి
                  { ప్రాచితము } హరకళ్య

ప్రకృతి. నికృతి. అర్థములు.

ప్రేమ } ప్రేమి, } = దయ.
ప్రేమ } ప్రేమిడి. }బంది { బందె, } = ఖైదు.
బంది { బందా. } = ఖైదీ.బంధ { బంధము, } = అంక.
బంధ { బంధు, } = బంధకొయ్య.
బంధ { బాండ్. }బంధు, } బంధుగు = చుట్టము.
బాంధవ. }

బలిష్ఠ-బల్లిదుండు = బలవంతుడు.

బహి-బయలు = అకౌళము.

బహు-పెక్కు = చాల.

బాడబ-బాబా = గుఱ్ఱము.

బాలిశ-పాలసుండు = మూర్ఖుడు.

బిడాల-పిల్లి = ఒక జంతువు.

బిలి { బెలము, } = కన్నము.
బిలి { బిలము. }బృంద { పిండు, } = గుంపు.
బృంద { బిందము. }బ్రహ్మ { బమ్మ, } = బ్రహ్మదేవుడు.
బ్రహ్మ { బామ్మ. }బ్రాహ్మ { బాపడు, } విద్రుడు.
బ్రాహ్మ { బామ్మడు. }

భంగ-బన్నము = మోసపాటు.

భక్తి-బత్తి = ప్రీతి.

భట-బంటు-సేవకుడు.

భట్ట-బట్టు = భద్రాజు.

భర-బరువు = భారము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

భరణి-బరిణి = డబ్బీ.

భల్ల-బల్లెము = ఒక ఆయుధము.

భల్లక-మల్లు = కోతి.

భవ-బాము = జన్మము, చిక్కు.

భస్మ-బసుమును = బూడిదె.

భాండ-బాస = కడవ.

భాండాగార-బండారము = ధనపుకొట్టు.

భాజన { బాస, } = కడవవంటి
భాజన { బాసము. } పాత్ర.భావుక { బావ, } = అక్కమగడు.
భావుక { బాగు. } = తేమము.

భావ-బాస = మాట.

భిక్ష { బికిరము, } = అడుగుకొనుట.
భిక్ష { బిచ్చము. }

భీతి-బీతు = భయము.

బీతిద-బెడిదము = భయంకరము.

బీభత్సు-వివ్వచ్చుడు = అర్జునుడు.

భీరుక-పిఱికి = జంతువాడు.

భుక్తి-బూతి = తిండి.

భుంగ-బాజుగు = విటుడు.

భుజ-భుజము = రామపు.

భుజబంధ-బాజుబంధు = ఒక నగ.

భూ-భువి = ధరణి.

భూత-బాక్క = రంధ్రము.

భూత { బూచి, } = దయ్యము.
భూత { బూడి. } = భస్మము.

భూతి-బూడి = భస్మము.

ప్రకృతి.   వికృతి.   ఆర్థములు.

భృంగార-బంగరు = బంగారము.

భేరి-చేరి = ఒక వాద్యము.

భోజన-బంగరము = బొంగరము.

$$\text{మంచ} \left\{ \begin{array}{l} \text{మంచము,} \\ \text{మంచె.} \end{array} \right\} = \text{మంచము.}$$

మంటప-మండపము = కట్టడము.

మంత్ర-మంతరము = జాలవిద్య.

మంత్రణ-మంతనము = ఏకాంతము.

మచ్చ-మచ్చెము = పేప.

మృజన-మృజనము = స్నానము.

మణి-మిన్న = మేటి.

మతి-మతి = మనస్సు.

మత్సర-మచ్ఛరము = అనూయ.

మదన-మయినము = మైనము.

మను(ష్ట-జ) — మునిసి = మోసపుడు.

మరీచ-మిరియము = ఒక సంభారము.

మరుక-మెరక = మెట్ట.

మరువక—మరునము = ఒక మొక్క.

మర్దిక-మర్దిక = ఒక వాద్యము.

మర్క-నూరాము = రహస్యము.

మర్నాద-మరియాద = గౌరవము, హద్దు.

$$\text{మరిన } \left\{ \begin{array}{l} \text{మకిల,} \\ \text{మయిల.} \end{array} \right\} = \text{ముఠికి.}$$

మలి-మలె = ఒక పూరిచెట్టు.

మషి-మసి = కాలినపాడి.

మహానస-బానసము = వంటియిల్లు.

ప్రకృతి.   వికృతి.   అర్థములు.

$$\text{మాణిక్య} \left\{ \begin{array}{l} \text{మానికము,} \\ \text{మానిక.} \end{array} \right\} = \text{ఒకరత్నము.}$$

మాతంగ, } మాదిగ = చండాళ.
మతంగ.

మాననీయ-మన్నియ = ప్రభువు.

మానుష్య, } మానిసి = మనుష్యుడు.
మనుష్య,
మానుష.

మాన్య { మన్నెము, } = ఈనాం
          { మన్నెకాడు. }   భూమి.
                                      = ప్రభువు.

మామక-మామ = ఆ తమగఁడు.

మార్జిత-మజ్జిత = చల.

మాలా-మాలె = దండ.

మాలాకర, } మాలాకరి = దండను
మాలాకార. } గుచ్చవాడు.

$$\text{మావంశ} \left\{ \begin{array}{l} \text{మావటిఁడు,} \\ \text{మావకుఁడు.} \end{array} \right\} = \begin{array}{l} \text{ఏమఁగు} \\ \text{కాపరి.} \end{array}$$

మహేం ద-మేదరి = వెదురుపనివాడు.

మింతా-మిండడు = విటుడు.

మిత-మట్టు = కొలది.

ముంద-మొండెము = కబంధము.

$$\text{మొదటి} - \text{మొదటి} = \text{మొదటి}.$$

ముక్కా-ముల్తేము = ఒకజాతిరత్నము.

$$\text{ము.} \left\{ \begin{array}{l} \text{ముగితి,} \\ \text{ముత్తి.} \end{array} \right\} = \text{మోక్షము.}$$

ముఖ-మొగము, మోము = మొకము.

ముఖకాల { మొగసాల, } = కొలిపు
                  { మాసాల. }   కూటము

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

మూఁగా { ముగుడ, } = అడుది.
ముద్దియ.

మొదితా-మొదియ = మద్దరాలు.

మొద్రా-మొద్దు = అచ్చు.

మొరంగీ-మొనగ = ఒక చెట్టు.

మొస్తక-మొస్తె = తుంగము స్త్రీయ.

మొహూర్త-మూర్తము = రెండుగడియల
కాలము.

మూక-మూగ = మాటలు రానివాడు.

మూఁఢ { మొండి, } = మోటు.
మొద్దు.

మూర్ఖ { మంకు, మొఱకు, } మూఁఢుడు.
మూఱు { మొఱటు.

మాలికా { మొక్క, } అంకురము.
మొలక.

మూష-మూస = లోహము కరగునది.

మూషక, { మూసకము } = ఎలుక.
మూషిక.

మృగ-మౌకము, మౌగము = జంతువు.

మృత్రికా { మిత్రిక, } = మన్ను.
మృత్తి { మట్టి.

మృత్యు-మిత్రి = మరణము.

మేఘ-మొగులు = మబ్బు.

మేదస్సు { మెదదు, } = మెదడు.
మేదు.

మేష-మేక = అజము.

మాంజీ-మాంజీ = దర్భ మొలత్రాడు.

మూక్తిక-మూత్రియము = ముత్యము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

యంత్ర { జంత్రము, } = కీల పనిముట్టు.
ఏకము. { నీరు పోయేడి
సాధనము.

యంత్రిక-జంత్రిక = ఒకభిక్షుము

యక్ష-ఒక్కలు = దేవతలలో భేదము.

యజ్ఞ-జన్నము = క్రతువు.

యజ్ఞోపవీత { జందియము, }
జన్నిదము, { జన్నిదము.
జందెము.

యత్న-జతనము = ప్రయత్నము

యమ-జముడు = యముడు.

యమునా-జమున = ఒక నది.

యవాగు-జావ = నూకలగంజి.

యశస్-అసము = కీర్తి.

యాత్ర-జాతర = గ్రామదేశతోత్సవము.

యామ-జాము = మూడుగంటల కాలము.

యాయావర-అయవారము = భిక్షి.

యక్షి { ఉత్తి, }
ఎత్తు, { = పన్నగడ.
జిత్తు.

యగపత్-ఉవ్యత్తు = ఒక్కమాటుగా.

యవతి { ఉవిద, } = స్త్రీ.
జవ్యని.

యోగి-జోగి = యోగాభ్యాసి.

యోధా-జోదు = యుద్ధపరుడు.

యావన-జవ్వనము = యాక్షవయస్సు.

రంధ్ర-క్రంత = కన్నము.

రతి-రంతు = క్రీడ.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

రిత్న— రతనము = మణి.

రథ— అరదము = రథము.

రథ్య— రచ్చ = రాజబాట.

రమణ— రాణ = బిప్ప.

రవ— రవడి = ధ్వని.

రహట— రాట్నము = నూలు వడకునది.

రాక్షస— రక్కసుడు = అసురుడు.

రాఘవ— రాగవుడు = రాముడు.

రాజ { రాచ, } = క్షత్రియప్రభువు
రాయడు. }

రాజకూట— రచ్చకొట్టము = సభ.

రాజభార— రాయభారము = సంరక్షణము.

రాజస— రాయసము = ఆహంభావము.

రాజహంస— రాయంచ = గొప్పహంస.

రాజ్ఞి— రాణి = దేవేరి.

రాజ్ { టేడు, } ప్రభువు
రా. }

రాత్ర, { రాత్రి, రే, } = రాత్రి.
రాత్రి. { రేయి, రేత్తి. }

రామబంధు— రాబండు = ఒక పక్షి.

రామా— రేమా = ఆడుది.

రాశి— రాసి = ప్రాంగు.

రామూర్త— రాతు = స్వారిచేయువాడు.

రుక్మ— రూక = ధనము.

రుత, { రోద = ధ్వని.
రుతి. }

రుద్రాక్ష { రుదురిక్క, } = తావళపు
రుదురాక. } పూస.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

రూఢి— రూడి = సత్యము.

రూప్య— రూపాయ = రూక.

రేఖ— రేక, రేక = గీటు, చాటు.

రై { రో, } = ధనము.
రొయి. } = పంచెపు సామ్యము.
రోష— రోసము = కోపము.

రారవ— రారవము = ఒక నరకము.

లక్ష్మి— లెక్క = సంఖ్య, గణన.

లక్షణ { లక్కణము, } = చిహ్నము.
లచ్చణము. }

లక్ష్మి— లక్ష్మి, లచ్చి = శ్రీదేవి.

లగుడ— లాటి = దుడ్డుకట్ట.

లఘు— లగువు = చులకన.

లాంగల { నాంగలి } = దున్ను సాధనము
లాంగరు } = లంగరు.

లాక్ష— లక్క = ఒక దినుసు బంక.

లేఖ— లేక, లేక = చాటు.

లేశ— లేసు = కొంచెము.

వంశ { వంగడము, } = కులము.
వాసము. } = వెదురు.

వటక— వడియము = భోజనసంభారము.

వటు { బటువు, } = ఉంగరము.
వడుగు. } = బ్రహ్మచారి.

వత్సనాభి— వసనాభి = ఒక విషపదార్థము.

వహూనీ— వదిని = అన్నభార్య.

వనితా { వెలిది, } = పడుచు.
వెలిదుక. }

వరాహ— వరహ = బంగారు నాణెము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

కర్ణ-చక్ర = రంగు, కులము.

వర్తి-వర్తి = వర్తి.

వక్త-వక్త = పోకచెక్క.

వశ-వసము = శక్యము.

వస్త్ర-పాత = నినిగిన గుడ్డ.

వశి-వడి = యతి.

వాంత-వాంతి = ఓకలింత.

వాగా } వాగ = కల్పము.

వాట, } వాడ = వీధి.

వాఙ్-వాచి = నూయి.

వాల-వాలు = తోడ, కత్తి.

వాస-వస = నివాసము.

వాస-వాస = పాత్రమూటికి గట్టు

వికట-వెగటు = అసహ్యము. (గుడ్డ

వికల-వెకలి = వెంగలి.

వికార { ఓకలింత. } = అపహాస్యము

వికిర-వికిరము = విచ్చము.

విఘటికా-విగడియ = 24 పెకనులు.

విజ్ఞాపన-విన్నపము = మనవి.

విడుబ-వేడబము = మోసము.

విద్వార-విద్వారము = ఉపద్రవము.

విద్య-విద్య(మ) = చదువు, బాలక్రీడ.

విధ-విరము = ప్రకారము.

వివాయక-వెనకయ్య = గణపతి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

విప్ర-పాఠుడు = విప్రుడు.

విభూతి-విబూది = బూడిద.

విరహ-విరళి = వియోగపాషము.

విరాగి-వైరాగి = సన్న్యాసి.

విలీన-విన్న = వెన్న.

విశ్వా-విశువాసము = నమ్మకము.

విష-విషము = గరిళము.

విషమ-వేసి = సరికానిది.

విష్ణు-వెన్నడు = విష్ణువు

విసర్జ-వెచ్చము = కర్ప.

విస్మయ-విశుమాసము = అశ్చర్యము.

వీకాశ-వెక్కసము = దుస్సహము.

వీటి-వీ(డియ-డి)ము = తాంబూలము

వృద్ధి-వడ్డి = పొయిదా.

వృషభ-బసవన్న = ఆఱబోతు.

వేత్ర-వెత్తము = కేముతీగ.

వేద్య-విద్యము = బాలక్రీడ.

వేష-వేషము = పోషకు.

వేసర-వేడము = కంచరగాడివె.

వైద్య-వెజ్జ = వైద్యుడు.

వైశాఖ-వేసంగి = ఒకమాసము.

వంశ్య-వెంగలి = వెజ్జి.

వ్యజన-వీచన = కనకజ్జి.

వ్యయ-వెచ్చము = వ్యయము.

వ్యర్థ-వమ్ము = వృథా.

వ్యవహార { వేరము, } = వ్యాపార

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

వ్యాఖ్యాన-వైసము = వివరణము.

ప్రేమా-బిడియము = సిగ్గు.

శంకా-జంకు = భయము.

శంఖ-సంకు = శంఖము.

శకల-చెక్క = పేడు.

శకున-సకినము = శకునము.

శక్తి-సత్తి = సత్తువు, కౌలి.

శబ్ద-సద్దు = ధ్వని.

శమీ-జమ్మి = ఒక చెట్టు.

శమ్యా-సెమ్మ = దీపస్తంభము.

శయ్యా-పిజ్జ = పానము.

శరధారి-సరదారు = వీరుడు.

శర్మరా-చక్కెర = పంచదార.

శల-సెల = పందిముల్లు.

శలాక-సలాక = ఉక్కుకాడ.

శల్య-చీల, సీల, సెల = మేకు.

శవ-సబము = పీనుగు.

శమ్మలి-చక్కిలము = ఒక భక్ష్యము.

శస్తా-సిస్తు = కొనియాడఁదగిన.

శాణ-సాన = నూలుతొయి.

శార్జ్జ-సింగిణీ = విల్లు, ధనుస్సు.

శాల-సాల = ఇల్లు.

శాలికా-సాలె, సాలీడు = సాలెపురుగు.

శాస్త్ర-చట్టము = నిర్ణయము.

శింబలి-సమ్మెట = పెద్దసుత్తె.

శిక్య-చిక్కము = వలసంచి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

శిఖా { సిగ, } = జాట్టుముడి.
          { సెగ, } = వేడి.

శిఖర-చివర = కొన, అగ్రభాగము.

శిఖాఫల-సీకాయ = ఒక ఫలము.

శిథిలి-చెడలు = ఒక పురుగు.

శరీష-దిరిసెన = ఒక చెట్టు.

శరోనామ-చిరునామ = విలాసము.

శిలా-సెల = కొండకాలువ.

శిలాజితు-సిలాజిత్తు = ఒక దినుసు.

శివ-సీవము = పూనుట.

శిశు-నిసుగు = బిడ్డ.

శీత-సీతువు = చలికాలము.

శుంతి-సాంటి = ఎండిన యల్లము.

శుక-చిలక = ఒక పక్షి.

శుక్ర-చుక్క = ఒక నక్షత్రము.

శుచి-చిచ్చు = నిప్పు.

శుల్కా-సుంకము = పన్ను.

శుల్ప-చెంబు = పాత్ర.

శూన్య-సున్న = శూన్యము.

శూర్పణఖా-చుప్పనాతి = ఒకరాక్షసి.

శూల-నూల = నొప్పి.

శృంఖల-సంకల = గొలుసు.

శృంగనాద-సింగినాద = కొమ్ము
వాద్యము.

శృంగార-సింగారము = చక్కఁదనము.

శేష-సేసలు = అక్షరము.

శోభన-పోబనము = కల్యాణము.

పక్వతి. వికృతి. అర్థములు.

శృశాన-మసనము = కాదు.

క్యామా { చాన, } = శ్రీ.
చామ.

క్యామ-చామన = ఒక చాయ.

క్రమ { చెమట, } = స్వేదము.
సామ్య.

క్రశ { చెవి = శ్రోత్రము.
శ్రవణ }

క్రాంతి-కేద = విక్రాంతి.

శ్రీ-సిరి = సంపద, లక్ష్మి.

శ్రీగంధ-సిరిగంధము = మంచిగంధము.

శ్రీధర-సీదరము = సర్పము.

శ్రీభాసి-లివాసి = చిత్రాసనము.

శ్రుతి-సుతి = మేళవింపు.

శ్రేష్ఠి-సెట్టి = శోమటి.

శ్లోత్వ-సన్నము = అల్పము.

షడ్ధక-షడ్ధకుడు = తోడియల్లుడు.

సంకట-సంగడము = కష్టము.

సంగతి { సంగతి, } = స్నేహితుడు
సంగతము.

సంచయ-సంచిక = పత్రిక.

సంజ్ఞ { సన్న, } = జాడ.
సైగ.

సంతతి-సంతు = సంతానము.

సంతోష-సంతసము = ఆమోదము.

సంభ్రమ-సంబరము = తత్తరపాటు.

సత్తు-సత్తు = పేలవిండి.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

సఖా-సఖుడు = హితుడు.

సగంధ-సంగడిడు = హితుడు.

సటా-జడ = జట.

సతత-సతము = నిత్యము.

సత్ర-సత్తరువు = ధర్మశాల.

సత్త్వ { సాత్తు, } = సామ్యము.
సత్త, సత్తున

సదృశ-సరి = సమానము.

సన్న్యాసి-సన్నాసి = బైరాగి.

సపత్ని-సవతి = తోటిభార్య.

సమయ-సమ్యే = జాతికక్ష.

సగ-సరి = దండ.

సరణి-సరవి = క్రమము.

సర్ప-సప్పము = పాము.

సవిత్వ-సయితుడు = నూర్యుడు.

సహజ-సాజము = స్వభావము.

సహవాస-సావాసము = సాంగత్యము.

సహాయ-సాయము = తోడు.

సాక్షి-సాకిరి = సాక్షి.

సార్థ-సాతు = బాటసారుతసంఘము.

సింహ-సింగము = ఒక జంతువు.

సుఖ { సుగము, } = సౌఖ్యము.
సుకము.

సుధా-సుద్ధ = తెల్లమన్న.

సుభగ-సౌభగ = సౌందర్యము.

సురా-సారా = క్రాచిన కల్లు.

సురంగ-సారంగము = కన్నము.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

మూక్తి—సుద్ధి = మాట.

మూచి—మూడి = మూడి.

పుక్వ, } సెలవి = పెదవులు కలియు
స్వక్వ. } మూల.

శేవంతి—చేమంతి = ఒక పూలచెట్టు.

సోమయాజి—సోమాసి = యజ్ఞము
చేసినవాడు.

స్కంద—కందుడు = కుమారస్వామి.

స్తంభ—కంబము = గుంజ.

స్తన—చన్ను = కుచము.

థల—తలము = చోటు.

థాన { రాణా, } = తావు.
థాన { తానము. }

థానీ—తలియ = కంచము.

థావర—తావరము = కాశ్వరము.

థిర—తిరము = కాశ్వరము.

థాల { తోరము, } = లానైనది.
థాల { దూరము. } = తనావి.

థాన—తానము = స్నానము.

థ్విగ్ధ—నిద్దము = నునుపు.

థ్విచా { నేస్తము } = మైత్రి.
థ్విచా { నెయ్యము } = మిత్రుడు.
థ్విచా { నేస్తు } = ఘృతము.
థ్విచా { నేయి }

స్పర్శవేది—పరుసవేది { = ఇరుమునంటిన
బంగారము
చేయు రసము.

స్ఫటిక { పటికము, } = పూస.
స్ఫటిక { పటిక. } ఒక మందుదినుసు.

ప్రకృతి. వికృతి. అర్థములు.

స్వర—మరుడు = మన్మథుడు.

స్రక్వీ—సెలవి = పెదవులు కలియుతావు.

స్రాక్—సరగ = వెంటనే.

స్రావ—జావ = జావ.

స్వతంత్ర—స్వంతము = హక్కుగలది.

స్వత్వ—సాత్తు = హక్కు.

స్వభావ—సభాము = గుణము.

స్వప్—సామ్యు = ధనము.

స్వర { సారము, } = కంఠధ్వని.
స్వర { సరము } = నాదము.

స్వర్ణ { సాన్నము } = బంగారము.
స్వర్ణ { సాన్నా }

స్వామి—సామి = ప్రభువు.

స్వామిని—సాని = ప్రభుభార్య.

హంస—అంచ = రాజహంస.

హంసపాద—అంచపదము = ఒకగుర్తు.

హనుమత్ { ఆనుమడు, } ఆంజ
హనుమత్ { హనుమ. } నేయుడు.

హరణ—అరణము = సార.

హరితాశ—హరిదశము = పచ్చరంగుదినుసు.

హస్తీ—అత్రి, హత్రి = ఏనుగు.

హింగు—ఇంగుర = ఇంగుర.

హితకర—ఇతకరి = ఇచ్చితీర్చువాడు.

హిమ { ఇగము, ఇనము, } = మంచు.
హిమ { ఇనక, ఈము. } = లేమ, జలుబు

హృత్, { ఎడ, } = మనస్సు
హృదయ { ఎడద. }

హేయ—ఏవ, ఏవము = అసహ్యము.

హేరంబ—ఎనుము = గేదె.

హోదా—ఒడ = నావ.

తెలుగుజాతీయములు

అంకకొడు—మొనగాడు, చలపాది,
కళంకము గలవాడు.
అంకచండాలుము—రోత.
అంకాపాంకాలు—కోపజ్వరాదులతీవ్రత,
ఘోరమైన శత్రుభావము.
అంగడిబెట్టు—ప్రకటించు, వెల్లడిచేయు.
అంగరంగవైభవములు—పెక్కుసంపదలు,
శరీరసౌఖ్యములు.
అంగలార్పు—దుఃఖించు, మిగులబాధపడు.
అంచుక యించుక—కొంచెమైనను.
అంజలిగుంజలియార్పు—చీకాకు పడుకట్టు
చేయు, చిడుకఁగొట్టు.
అంటు సంటు — స్నేహసంబంధములు,
భేదభావము.
అండ దండ—దిక్కు, ప్రాపు, సహాయము.
అంతలపాంతలవాడు—కల్పించుకొని
తెచ్చిపెట్టుకొన్న దూరపుచుట్టము.
అంతు పంతు—తుద మొదలు.
అందనిప్రమానిపండ్లు—ప్రయత్నముచేసినను
పొందరాని వస్తువు.
అందవేసినచేయి — ఒకానొక విద్యయందు
పూర్ణప్రజ్ఞకలదని సభలలో చేతికి
కంఠము వేయించుకొన్నవాడు.
అకటావికటము—అడ్డదిడ్డము, తలక్రిందు
వ్యవహారము.
అక్కరగండ—అవసరము తీర్చువాడు.

అక్షతలుపడు—పెండ్లియగు, నిండవడు.
అచ్చట ముచ్చట—ముగ్ధ-మరికెము.
అచ్చిక బుచ్చిక—కలుపుగోలతనము
అచ్చినచ్చు—పూర్వమునుండియుకార్యము
ఫలించుట కనుకూలించు.
అచ్చుపొడిచిన యాబోతు — కట్టుబాటు
లేక స్వేచ్ఛగా తిరుగుటకై అచ్చు
పోసి విడిచిన యెద్దు.
అట్టిట్టచేయు—కలచివైచు = తలక్రిందు
చేయు.
అట్టుపుట్టినవాలు— పుట్టుక యొక్క
పూర్వోత్తర రహస్యములు.
అట్టుడుకుట—కల్లోలముపొందుట, లోక
మంతయు దద్దరిల్లుట.
అడకొత్తులోనిపోక—అడకొత్తున నుంచిన
పోకచెక్కరెండ వైపులను ఒత్తిడితగిలి
నలుగు ననుట.
అడ పాడ - బాడ, ఇతరుల సంపర్కము.
అడవిగాచినవెన్నెల — ఎంతమనోహర
మైనను వ్యర్థమనుట.
అడుగనివానిది పాపము — సమీపించిన
ప్రతి యాచకునకు దానముచేయు
ననుట.
అడుగు మాడిపోవు— దారి ద్రవ్యము చే
బాధపడు, మొదలంట నకించు.
అడుగులకు మడుగులాడ్డు — నడిచునంత
దూరము పాదములక్రింద పరిశుభ్ర
వస్త్రములుపొనుచు (గౌరవ చిహ్నము),

చిత్తము చిత్తమనుచు విధేయతతో
నొకరి ననుసరించుట.

అడ్డ(గట్టలు)-కొలు-అటంకము.

అడ్డగాడిద-పనిమానినవాడు.

అడ్డాలపాప-అడ్డముగా ఒడిలోపరుండఁ
బెట్టఁదగిన విడ్డ.

అడ్డాదిడ్డము-తలక్రిందు వ్యవహారము.

అడవద-క్షోభము, వ్యాకులత, త్వర.

అడను పదను-తగిన సమయము.

అడుపు-అడ్డు, కట్టుబాటు, నియమము.

అడుచినుకు-భయము, కంపము.

అడురుగుండె-ప్రక్కబెదురు, పాటుఁ
బోతు లేనము.

అడురుబెదురు-జడుపు, గిడుపు.

అడ్డపునీడ-అయధార్థమయిన వస్తువును
కలదని భ్రాంతిచెందుట.

అడ్డు-పడ్డు-పాచ్చు తగ్గు, చిన్న పెద్ద
అను భేదము వంటిది, పరిమితి.

అడ్డు-ముడ్డు-హడ్డు, మితము.

అనఁగి-కెఁగి-కలసిమెలసి యుండు.

అనుము-మిగము-మాట-మంచి.

అన్నెము-పున్నెము-మంచి చెడ్డలు,
పుణ్యపాపములు.

అన్నియున్న విస్తరి గాలికగురదనుట -
గొప్పవాండ్రు అణగియుండుననుట.

అప్పుసప్పులు-ఋణ ఫలములు.

అమృతచెల్ల-సంధ్రమాశ్వర్యార్థకములు.

అమృతక్కలు-అవసరమును బట్టి అమృ
తక్క అని పిలుచుకొను స్త్రీలు.

అయిదు పదిచేయుట-నమస్కరించుట,
ముందడుగు వెనుకకు వేయుట.

అయ్యవారి నట్టిలు - ఏమియు లేదనుట.

అరటిపండ్జాలచి చేతికిచ్చుట-లెస్సగా
తెలియునట్లు చేయుట.

అరడే- పరడే-అతిథి అభ్యాగతులు.

అఱకాళ్ళకు నఱచేతులొగ్గు- అతిగారా
బముతోఁ బెనుచు.

అఱకాలినుంట నడునెత్తికక్కు-కోపము
వృద్ధియగు.

అఱచేలి యుసిరిక-గులభసాధ్యమయిన
వస్తువు.

అఱచేత వైకుంఠము చూపుట-గొప్ప
కార్యమునైనను అందుబాటులో
నన్నట్లు చెప్పట.

అఱచేలి నిమృషండు-గులభసాధ్య
మనుట.

అఱచేతఁ బండ్లువచ్చుట-అసంభవ
కార్యమనుట.

అఱవచాకిరి-అఱవలు హడ్డు పడ్డు లేనంత
పని చేయుదురనుట.

అల్లారు(ముద్దు) బెల్లము-మిక్కిలిప్రియము.

అల్లిబిల్లిమాటలు-ప్రియమైన మాటలు.

అవారులు-చవారులు-అసందర్భపు
వాగుడు.

అవుఁగాములు-అగుటలు కాకపోవుటలు,
కీడు మేళ్ళు, కలిమి లేములు.

అకాశరామన్న-ఊరుపేరులేని (కంటికి
అగపడని) మనుష్యుడు.

అకాశరామన్న అర్జీలు - చేవ్రాలులేని
లేఖలు.

అటవిమపు-బాలరను అటకై విడుచుట.

అట-పోటు- చంద్రోదయాస్తమయము
లందు సమద్రజలమనందలి అలల
వృద్ధి క్షయములు.

అడఁబోయినతీర మెదురగు-అప్రయత్న
ముగనే కోరిక సఫలము.

అడుచఁ బాడుచు- అనాయాసముగా,
నిగ్గత్తుముగా.

అదరా-బాదరా- జేగిరపాటు.

అన-పాను- పుట్టువునకు పూర్వోత్తర
ఁ హస్యము.

అర్చు-తీర్చు-కోరికతీర్చు, బుజ్జించు.

అఱిలేరు-గడిలేరు, నిపుణుడగు.

అఱుమూడగు-కార్యనాశనముగు, నూఱు
అఱుగుటవంటిది.

అలగోడు-బాలగోడు- పెడబొబ్బలు,
పలువురు కలిసిచేసెడు రోదనము.

అవగింజలో ఆరసగమ-పెద్దకార్యములో
మిక్కిలి చిన్నభాగము.

అవలించిన ప్రేగులు లెక్కఁజెట్టు-మాచి
సంతనే గ్రహించు.

ఇచ్చక బుచ్చకములు- ముఖప్రీతి
వాక్యములు.

ఇచ్చిపుచ్చుకొన్న యాలగ్రద్ద- దాన
మిచ్చి తిరిగి తీసికొన్న లోభి.

ఇనుపగజ్జలతల్లి-నిర్భాగ్యదేవత, పెద్దమ్మ.

ఇల్లుగుల్ల చేయు-సామ్యుతంతయు వమ్ము
చేయు.

ఇల్లో నారాయణమ్మ- ఎంగిలి చేతితోఁ
గాకిని కూడ కొట్టనిది, మిక్కిలి
లోభముగల స్త్రీ.

ఇసుకపాతల-హద్దులేనిది.

ఈఁకకు ఈఁక - లోఁకకులోఁక - ఏ
భాగమున కా భాగము విడివిడిగా.

ఈఁకకు ఇలి - పాముకు బలి పెట్టఁడు-
(ఇలి=ఎంగిలి మెతుకు.) మహాలోభి
యనుట.

ఈడు-లోడు-సరిసమానము.

ఈల కఱచు-అపజయము పొందు,
ప్రాణము దిగపట్టు.

ఉంగరాలచేతిమొట్టికాయ- అంచమిచ్చి
నొక్కిపనిచేయించుకొనుట, అధికా
రిచే చెప్పించి పనిచేయించుకొనుట.

ఉక్కుతున్నలు- మిక్కిలి బలముగల
వారు, కూరులు.

ఉగ్గుపాలతోఁజెట్టు- చిన్నతనమునుండి
అలవఱుచు.

ఉట్టికట్టుకొనియూగు- చిరకాలము ఆశ
క్తుడై జీవించియుండు.

ఉట్టిపడుట- ఆకస్మాత్తుగాఁ గనబడుట
ఉడుతభక్తి- శ్రీరాముఁడు వారధి గట్టు
నపుడు ఇసుకలో పొర్లి నీట వదలుచు
చూపిన భక్తి.

ఉప్పు-పత్రిలేదు-మాటాడకుండుట

ఉప్పుతిను-సామ్యుతిను.

ఉప్పుతో లోమ్మిడి-మృష్టాస్తమము.

ఉల్లకుట్టుమాటలు-మర్యమును భేదించు
మాటలు.

ఉంచుట్టుగ-నిశ్శేషముగ.

ఉఁత(కోల)గజ్జ-నడచుట కాధారమైన
కజ్జ.

ఉత్త-పాటిలేదు—ఏ మాటను సరకుచేయ
కుండుట.

ఉలమాలగుడుచు—చీకాకుపడు, తహ
తహ నొందు.

బుణము తీటు—సంబంధము తెలిపావు.

ఎంగిలిమంగలము—అపరిశుద్ధము.

ఎండకన్నెలుగుక=చీకెముము చూడక,
ఎట్టికష్టముల ననుభవింపక.

ఎంబెన్న— నిరక్షరకుక్షి, పనులయందు
మిక్కిలి ఆసమర్థుడు.

ఎకాయెకి—మధ్యమధ్య ఆగక, ఎడతెగక.

ఎగ-దిగ—పైనుండి క్రిందకు, క్రిందనుండి
పైకి.

ఎగ (గొట్టు)వేయు } ఆ పప్పులు తీర్చక
ఎత్తివేయు } దివాలా తీయు.

ఎగననద్రోయు— వైరాదులనురగుల్క
లుపు, పురికొలుపు.

ఎడమడుగు—తృణీకారభావము, భేదము.

ఎత్తిపాడుపు — తీయగా మాటాడుచు
ఎరుటివారికి వారివారిదోషముల నెత్తి
చూపుట.

ఎదురేగు—గౌరవార్థము ఎదురుగాబోవు.

ఎదురెక్కు—ఎదురీకు— ఎన్ని కష్టములు
వచ్చినను సాహసముతో ప్రతిఘటించు
చుట.

ఎదుటొమ్మకుంపటి—టొమ్మపై కుంపటి
చాల బాధాకరమునట (సమీపమున
నన్న శత్రువు).

ఎదుగు-బాదుగు—వృద్ధి తీయములు.

ఎద్దు-మొద్దు— ఎందుకును పనికరాని
మందుడు.

ఎనిమిదవ అష్టము వర్ణించుట—కార్యము
సిద్ధింపనపుడు బూతుల పంచాంగము
విప్పుట.

ఎనుబోతుపై జడివాన—ఎంతవర్షము కురి
సినను ఎనుబోతు అత్యుము చేయు
దనుట.

ఏండ్లును-పూండ్లును— అనేక సంవత్సర
ములు.

ఏకియేకి వదలు— తిట్టి సాధించి విడచు,
కొట్టి కొట్టి విడచు.

ఏకు మేకగు — మిత్రుడుగాకేరి శత్రు
త్వము సాధించు.

ఏటవలి గిలిగింతలు — దూరస్థుల మైత్రీ
నిచ్చుచోజనమగుట.

ఏటికొళ్ళు—నమస్కారము.

ఏటిదరిమాను—నదీతీరమందలి వృక్ష
మెప్పటికయినను నీటిచెబ్బచే గూలక
మానదనుట.

ఏటింత రాయబారము — తీతువుపట్టు
సముద్రునితో రాయబారమంపుటవలె
హాస్యాస్పదమగుననుట.

ఏడుకట్ట సవారి—శవవాహనము.

ఏనుగుపాడి—సమృద్ధియైన పాలసంపద.

ఏనుగుదాహము— ఏనుగుకొన్నికడవల
నీరు త్రాగునట్లు అత్యాశను కలిగి
యుండుటను నూచించును.

ఏ యెండ కా గొడుగు = గుండర్చానుసా
రముగా నాచరించి కాలము గడుపుట.

ఏసు-కొట్లు ఏకమగు — వర్షప్రవాహము
వలన నదులు, కొలువలు కలసిపోవుట.

ఎనింటివారిబిడ్డ — భాగ్యవంతుల (మంచి
కులమునక బుట్టిన) బిడ్డ.

వి అజలేదు — ఎంతమాత్రము జాడ తెలియకుండుట.

విసరుభాజ్ఞ — ఇతరులు చేయు స్తుతులకుబ్బుట.

ఒంటికంటి రామలింగము — ఎకటివారి కలిమి చూచి యోర్వలేనివాడు.

ఒక కుదురై యుండు — భేదభావము లేక కలసియుండు.

ఒక కంట విషము, ఒకకంట నమ్మతము — ఒకరిపై శత్రుత్వము, మఱియొకరిపై ప్రేమ చూపుట.

ఒక కొరికికి వచ్చు — ఒకే యభిప్రాయ మునకు వచ్చు.

ఒజ్జలపంగనామము — గురువులకు తప్పలు దిద్దజూచుట.

ఒజ్జలపుచ్చకాయ — నేర్చిన విద్య మఱచుట, (గురువుల యండమును గూర్చి ప్రశ్నించినవానికి శిష్యుడు పుచ్చకాయ యని నమ్ముకట్లు సమాధాన మిచ్చెను.) పెద్దల లోపములను గప్పి పుచ్చుట.

ఒజ్జల పుచ్చపాదు — గురువులవద్ద చదివినది మఱచి, వారిపై నెదురుతిరుగుట.

ఒట్టిగొడ్డు తాకట్టు — అసలుసామ్యుకే తాక మేతకూలికిని చెడవలసినవచ్చుననుట.

ఒడలు దాచుట — పనిలో బద్ధకించుట.

ఒడిగట్టుట — నిందలను భరింపనిర్ధపడుట.

ఒరగొడ్డెము — హృదయమును బాధించు కుత్సితవాక్యము.

ఓమ్మను — మొదలుపెట్టు, ఆంకురార్పణ చేయు.

ఓరపాఠలు దిద్దు — లోపములను సరించు.

ఓరంతప్రాద్దు — దినమంతయు.

ఓలచెంగనాలు — పరాజయము.

ఓహరి-సాహరి — తండ్రి పతండ్రులు.

ఔగాదను — అగనని కాదని తర్కించు.

ఔగాములు — అగుటయు, కాకపోవుటయు.

కంకణముగట్టుకొను — ప్రతిజ్ఞపట్టు.

కంచముచెంత పిల్లి — గుప్పెడు మెతుకులు పెట్టకుండురాయని కంచముచెంత పద్దు చేయక వేచియుండు పిల్లిరీతి.

కంచు కాగడాలు — కాంతిమంతములగు దీపములు.

కంచుమించు — అగోచరము.

కంచుపదను — పదను పెట్టినకంచు మిక్కిలి నిశితమై, కఠోరమయి యుండుననుట.

కంటకమగు — శత్రువువలె బాధించు.

కంటదుమ్ముగొట్టు — చూచుచుండగనే మోసముచేయుట.

కంట వత్తిపెట్టుకొను — నిద్రాహారములు మాని శ్రద్ధగా పనిచేయు, రాత్రియంతయు దీపపువత్తి వెలిగించుకొని పనిచేయు.

కంటికిరెప్ప — నలుగుకూడ పడకుండునట్లు తెప్ప కంటిని కాచుచుండు ననుట.

కంటికిభారమగు — అనూయలే గన్నెత్తి చూడజాలకపోవుట.

కంటికిమంటికి — నేకమగు — కంటినుండి నేల

నఱును సేకధారగా కన్నీరుకొర్రున
పైక్కు.

కంటిలోని (నెరసు) నలుసు— అనుక్షణము
బాధించునది.

కండతుండములుగ— ముక్క ముక్కలుగ.

కండలు కోసియిచ్చు— కష్టముల కోర్చి
పరోపకారముచేయు.

కందనకాయ— గుండె.

కంచాలరాజు— పనిలేకయేనచ్చి కందా
కొట్టెడు రాజబంధువు.

కకలిక— గజలిజ, చెదిరిపోవుట.

కట్టికుడుపు— పాపము విధిగా అనుభవింపఁ
జేయు.

కట్టతప్ప— నీతినియముల నుల్లంఘించు.

కడగంటఱాచుట— దయతోఁ గూడిన
చూపు, కటాక్షించు.

కడిమాడనేయు— సంతుష్టికలుగు.

కడిపెడువిడ్డలు— పలువురు సంతానము,
చారిద్ర్యచిహ్నము.

కడుపుకక్కురితి— చారిద్ర్యముచే (పేరా
సచే ధనమునకై) తిండికై కానిపనులు
చేయుట.

కడుపుఘ్న— కడుపులోనిముడక వెల్లడి
యగు ననూయ.

కడుపునఁబెట్టుకొను— వధించు.

కడుపులోఁబెట్టుకొను— ఆదరించు.

కడుపుచిచ్చు— ఆకలిమంట, సంకతి
నాశము.

కడుపుకందవిత్తగు— కందవిత్తు ఎక్కువ
పీలకలను బెట్టునట్లు సంకతివృద్ధియగు.

కడుపుచల్లనగు— కడుపునిండ భుజించు,
పుట్టినవారు జీవింపియుండు.

కడుపు(మాడు)మసియగు— ఆకలివేయు,
సంతతి నశించు.

కడుపేకైలాసము— ఎన్నిపనుల నైనను
విడిచి పొట్టపోషించుకొనుట.

కడుపులోనిచల్ల కడలకుండ — ఎంత
మాత్రము శ్రమలేకుండ.

కడుపులోఁజేయి పెట్టి కలచు— కష్టవార్త
లచే హృదయమున కలఁతపుట్టించు.

కడుపునిండిన బేరము — అవసరములేని
ప్రసంగము నిర్లక్ష్యమును నూచించు
ననుట.

కత్తిచూరుట— కలహమునకు సిద్ధపడుట.

కత్తిమీఁదిపాము— మిక్కిలి కఠోర నియ
మములతోఁగూడిన పని, సర్వవిధముల
నపాయము కలఁగజేయుననుట.

కత్తులబోను— కత్తులమర్చబడిన బోను,
ఎటులిరిగినను ప్రమాదకారణంబనుట.

కఫలకౌమురాజు— కల్పనకథలు పుక్కిట
పురాణము చెప్పుటలో నిపుణుడు.

కనుపుకొట్టు— పాఠశ్రోత, భంగపరచు,
పూర్తిగాఖండించు.

కనుశ్రామా— మోసపుచ్చు, వంచించు,
కంటదుమ్ముకొట్టు.

కనుసన్న మెలఁగు— అభిప్రాయముపట్టి
నువ్వుకొను.

కనువేరులు— చూచినంతనే కలచి
వేదనపడు.

కన్నజేగాలి— చూచినదానినెల్ల తినకలేని
తలించుట.

కన్నాకు—కట్టలోని మొదటియాకు.

కన్నీళ్ళుతుడుచు—కాంతింపజేయు.

కన్నీరు—మున్నీరు—ఎక్కువగా నేడ్చుట.

కన్నుగానకుండుట—పొగరుబోతుతనము
కలిగియుండుట, క్రిందుమీదు గాన
రాకుండుట.

కన్నుగీటుట—కంటిలో సంజ్ఞచేయుచు
అభీప్రాయము తెల్పుట.

కన్నుగుట్టుట—ఎక్కిటివారి లిమిని, సొంద
ర్యమును జూచి యోర్వలేకండుట.

కన్నులకరవు—కన్నులకుఁ జూచునట్టి
యద్భుతము లేకపోవుట.

కన్నుల నిప్పులురాలు—కోపముచే కను
లెఱ్ఱబడు.

కన్నుల ఎండువు—ఇంచైన వస్తువులనుగాని,
ఇవ్వులనుగాని జూచుట.

కన్నుల ప్రాణము నిల్పు—మిగుల నీరసించి
యుండు.

కన్ను మిన్నెరుంగక—క్రిందుమీదు తెలి
యక, మంచిచెడ్డలు విచారింపక.

కన్న మొఱుగు—చూచు చుండఁగ నే
మాసపుచ్చు.

కన్నుమాసి గంత—అగపడకుండ కన్ను
లకు గంతలుకట్టుట.

కన్నులలో నిప్పులు పోసికొను—పరుల
యొచ్చుస్థితి కోర్వలేకపోవు.

కన్నువేయు—కోరు, ప్రేమించు.

కన్నులవాచు—రాక కెదురుచూచు.

కప్పదాట్లువేయుట—ఆటు నిటు గంతులు
వేయుచు పోవుట.

కప్పయెలుగుపాము—కప్పకూత కూయు
చు సమీపించిన కప్పలను మ్రింగెడు
పాము.

కప్పలతక్కుడ—తక్కుడలోనున్న కప్పలు
ఎగురుచు తక్కుడచిప్పల నట్టిట్లు
చేయుననుట.

కమ్మిచ్చునఁదీయుట—బలాత్కారముగ
లాంగఁదీయుట.

కయ్యమునకుఁగాలుద్రవ్వు—కలహమునకు
డికొను.

కయ్యలక్రచ్చ—కలహకీలుఁడు.

కయ్యఁడులేని భారతము—ప్రధానుఁడులేని
కార్యరంగము.

కలలోనివార్త—అసత్యమునుట.

కలగూరగంప—రకరకముల కూరలతో
నింపినగంప.

కలలోనికాన్ను—కల అబద్ధముగాన
అందలి కాన్నును నబద్ధమేయనుట.

కసమన—తత్తరపాటు.

కసవుగరచు—గడ్డిగరచు, లోబడు.

కసవుగట్ర—చెత్త—చెదారము.

కసిమసఁగు—చెండాడు—చంపు.

కాటికిఁ గాళ్లుసాచు—బలహీనుడై చాక
నీధముగానుండు.

కానక కన్నసంతానము—లేకలేక కలిగిన
సంతతి.

కానికూడు—నీతిబాహ్యముగ గడించిన
సాస్త్ర.

కామారపుజీడి—తగులుకున్నచో నదలనిది

కాయగాచు—విడ్డపుట్టు.

కాయో-పండ్లో—కార్యముచెడుటయో
ఫలించుటయో యను సంజేహము.

కారాకూరము—హృదయమును గలచు
నది.

కారాలు విరియాలు నూరు— కోపము
చెయు, పగసాధించు.

కాఠిబుద్ధిచెప్పట— భయపడి పరు
గెత్తుట.

కాలుద్రవ్య—జగడమునకు చుండిడుగు
వేయు.

కాలుగాఠినపిల్లి—బాధ సహింపఁజాలక
యిటునటు పరుగులెత్తుట.

కాలునుడుచుకొను—మాత్రమువిడుచు.

కాలుసాచు—సిద్ధమగు, మొందెత్తువేయు.

కాలుదూయు—యుద్ధమునకు సిద్ధపడు,
పాటిపోవు.

కాళ్ళు-కడుపులపట్టుకొను—బ్రతిమాలు
కొను.

కాళ్ళుపారజాచు—ఆసమర్థునివలె కాళ్ళు
చాచుకొని కూర్చుండు.

కావేసిగుఱ్ఱములు—కొలికొలది పరుగెత్తున
వనుట.

కాసంత—ఇంచుక, కొలది.

కాసు(కప్పర)పీసము—తోలి.

కిక్కురుమనక } నోయకడపక, నద్దుచేయక.
కిమ్మనక }

కిడంచి మేలెంచు—ముందుగా చెడ్డ
తలంచి పిమ్మట మేలు సూహించుట.

కిరెలుగు—మర్మము తెలిసికొను, గుట్టు
గ్రహించు.

కుండగోళరి—కుండలు తోలుకొను
నంటవాడు.

కుంజీకొమ్ము—కుంజీలుకుకొమ్ము
లండవనుట.

కుంభకోణము—డంబముతోఁ గూడిన
కున్నితనటనము.

కుప్పతిప్పలు—మిక్కిలి సమృద్ధి.

కూఁటిప్రేళ్ళు లెల్లించు—సమూలముగ
నాశముచేయు

కూటుకమూఁక—పిఱికిపందలకుఁదైర్యము
చెప్పి నిలువఁబెట్టిన వేనావ్యూహము.

కూడి-మాడి—ఏకముగాఁ గూడియుండి.

కూరవేటు దూరము—పెద్ద కేకకు
అంచునంతటి దూరము.

కూరవారలు—కాకపాకములు.

కూసలేఱుగుట—సర్పకుంచుకముతో సమాన
మగుట.

కృత్యముగవుమాటు—పూర్వకాలపు
మాటలు.

కొంకు-కొసరు—గుంజయము.

కొంగు (పసిడి) బంగారము—సులభ
సాధ్యమయిన వస్తువు.

కొంగు మాయ—బహిష్టయగు.

కొండసిండిగొట్టు—మిగుల కష్టమయిన
కార్యమును సాధించుట.

కొండెముల కొరవి—కొండెములచే విరోధ
ములు పెంచువాడు.

కొంపటియ—మొదటికి, హెసములెచ్చు.

కొట్టి కోలాహలముచేయు—ఎక్కువ
గందరగోళము చేయు.

కొట్టినపిండి—స్వవశములో నున్నది.

కొట్టుమిట్టాడు—లోలోన గందరగోళము పడు.

కొనలు సాగు—చిగుర్లు, వృద్ధిపొందు.

కొమ్ములవచ్చు—అధికారగర్వము కలుగు.

కొమ్ములు తిరిగినవారు—అజీలేజీనవారు.

కొమ్మునుద్దలాడుట—సంకేత వృత్తాంతములు పలుకుట.

కొలుకరాని కొయ్య—చెప్పినమాట విసని మూర్ఖుడు.

కొలువిలోఁ దల గోకిగొను—అనగములు కొరితెచ్చిపెట్టుకొను.

కోడిగ్రద్దుకు తంటసమా?—కోడిగ్రద్దుకు తంటసపుప్రయత్న మనవనరమగుటచే నవివేకమును చూచించుట.

కోడికూసినదాక—తెల్లవాలు వజ్రు.

కోతలుకోయు—దంబములు పలుకు.

కోతిపుండు బ్రహ్మరాక్షసి—కోతికి కురుపున్న దాని కి స్వకాలి కోతులన్నియు కలిసి మంచి హృదయము వోడనే కలికి పెద్దపుండు చేయు ననుట.

కోరికకోరికలెత్తు—కోరిక లభివృద్ధిసొందుట.

కోలులు పెరికినపాము—దంతములు తీసిన పాము పొగరుతగ్గి యణగి యుండు ననుట.

గంగాప్రవేశముచేయు—కార్యము ధ్వంసము చేయు.

గింట వాయించు—బాకీలు ఎగవేయు, దేవతార్చనచేయు, మఱచిపోవు.

అంతకుఁ దగినబొంత—తామకుకు తగిన వస్తువు.

గంపతిగుడు—చాల చిక్కులతోఁ గూడినది.

గచ్చు విచ్చగు—కలఁతపడు, కలమగు.

గట్టెత్తు—కృతార్థుఁడగు, కార్యసిద్ధిపొందు.

గడిదేరు—ఆరితేరు, నిపుణుఁడగు.

గడ్డిగఱచు—కడుపు కక్కురిలికై కాని కూర్చు తిను.

గాడిదపిల్ల కొమలము—గాడిద చిన్నతనములో నుకుమార్తెమైన రూపముగలిగి రాసురాసు వికారరూపమున, కఠోరమైన స్వరమును గలియించుననుట.

గాడిదగడ్డు—శూన్యము, లోకమున గాడిదగుడ్డు అసంభవమునుట.

గాడిదగత్తర—గాడిదలు తన్నుకొనుచు గోలచేయుట.

గాదములోని దోసకాయ—దోసకాయ మట్టిలో కాచినపుడు దాని యాకృతి, రుచి మరుగుపడియుండి, యీవలకుఁ గొనివచ్చినపుడు సంతసమును గూర్చును.

గాలిగంగలు—పికాచాకృతిని ధరించు తుద్రదేవతా స్త్రీలు.

గాలిపాట—వినిఁడికలనఁ గలిగినపాట.

గాలిమాట—సాక్ష్యములేని బూటకపు మాట.

గాసట బీసట—తాలు మాఱయినది, కలఁత నొందినది.

గిడిగిళ్ళు—నమస్కారములు.

గీటునఁబుచ్చు—అసాదరణము చేయు, త్రోసివేయు.

గీరనగింజలు—బాలక్రీడా విశేషములు.

గుంటఁజెట్టి గంట వాయించు-వఱచిపోవు.

గుంటయోనమాలు — నేలపయి అక్షర
ములు దిద్దించుట, మొదటిమెట్టు అని
భావము.

గుంటచిక్కులు — ధన సంపాదనమునకై
చేయు కుయ్యక్తులు.

గుండెగాలము — హృదయమును బాధించు
టలో ముల్లవంటిది.

గుండెనూడఁజెట్టు — హృదయమును నిబ్బ
రము చేసికొను.

గుండె చెరువగు — చిత్తగు కలఁతనొందు.

గుండె తాయి చేసికొను — హృదయమున
దైర్యము చిక్కిబట్టు.

గుండెలతీసిన బంటు — దయాదాక్షిణ్య
ములు లేనివాడు.

గుక్కమిక్కును — ఉక్కిరి చిక్కిరి యగు

గుజగుజ తేకులు — ఒకరకపు బాలక్రీడలు.

గుజగుజలువోవు-రహస్యములు చెప్పకొను.

గుజ్జెనూడు — అటలలో బాలికలు వండు
కొను వంటకములు.

గుటకలు మ్రొంగుట — నోయారుట.

గుట్ట-వట్టు — రహస్యము.

గుడిసెవాటు — విటకత్తై, కులట.

గుడుగుడు — గంజాయిత్రాగుడు.

గుడిగుంపులు చేయు — ఒకదానితో నొకటి
సంబంధము కలుగునట్లు చేయు.

గురుఁడేకాదశమంగున్నాడు — మిక్కిలి
యొచ్చదశ యనట.

గురువునకు పంగనామములు — గురువుల
లోపము లెంచి గేలిసేయుట.

గురువుల పుచ్చపాడు — మా ఒజ్జలపుచ్చ
పాడు.

గుల్ల(చేయు) పఱచు — ఏమియు లేకుండ
చేయు.

గుసగుసలు — రహస్యమున పరులను కూర్చి
చెప్పకొనుట.

గొంతెమకోర్కెలు-పొందరాని కోరికలు.

గొప్పగోడులు — కొద్ది గొప్పలు.

గోటమీటుట — పనిని గు ల భ ము గా
సాధించుట.

గోరుయట్టుపై గోఁకఁటిపోటు — అపదల
పయి నాపదలు వచ్చుట.

గోఁచిపాఁతరాయఁడు — గోఁచిమాత్రమే
మిగిలినవాడు.

గోడపెట్టు-పెట్టుచెట్టు — రెండునష్టములు
ఒకరే అనుభవించుట.

గోడచేర్పు — సహాయము.

గోవిందములు కొట్టుట — గోవింద నామ
స్మరణము చేయుట.

గోడు గుడుచు — అధష్ట లనుభవించు.

గోరంత — కాసంత.

గోరంతలు కొండంతలుచేయు-కొద్దిదానిని
గొప్పగాచేయు.

గౌతముని గోవు — తాకినంతనే పడివచ్చి
బ్రహ్మహత్యాపాపమును చెచ్చిపెట్టి
నది.

ఘటాఘటీలు — హేమాహేమీలు.

చంకలు కొట్టుకొను — సంకసమున చంకలు
వాయించుకొను.

చంకడుడ్డశరణార్థి — దురుద్దేశ్యముతో

చంకలోదుడ్డుపెట్టకొని శరణు కోరు
వాడు.

చందమామ గటగుట—దూరస్థమైనచంద
మామను పండనభ్రమచే ఆశించుట.

చంద్రునకు నూలుపోగు — గొప్పవారికి
శక్తికొలది పారితోషిక మిచ్చుట.

చకారపుగుడులు — చకారమునకు గుడి
యిచ్చుట (అనగా చీ యని ప్రయో
గించుట).

చక్కట్లు దిగ్గట—తగవులు తీర్చుట.

చదువు సంధ్యలు—చదువుట, కాల
కృత్యములు.

చదువు లు క్లెక్కినవి — విద్యాభ్యాసము
మూలపడినది.

చల్లని కడుపు — గర్భకోక మెఱుంగనిది,
కీచారము లేనిది

చాటు-మాటు—రహస్యము, మరుగు.

చాయలా పాయలా-పట్టుదల లేకుండా.

చాల-మాల—చారి డొంక, మరుస వావి.

చాలుమాల—సంగతి సందర్భము.

చింతాకింత-కాసంత, మిక్కిలి కొంచెము.

చింతాకు మడుగు తఱి — చింతాకులు
ముడుచుకొను నూర్యాస్తమయ
కాలము.

చిందలవందల — తాటుమాటు, చెల్లా
చెదర.

చిక్కపట్టు—మరుమత్తుచే చిక్కుల
పట్టు.

చిగిరింతపదవి—మిక్కిలి త్వరలో పెరిగి
నశించెడు చిగిరింతవంటి యైశ్వర్యము.

చిచ్చరపిడుగు—నిప్పురాల్చు పిడుగు.

చిదిమిపెట్టినబంటు—నిగ్గుతేలిన కూరుడు.

చిన్నారిపాన్నారి—మనోహరమైన.

చిమ్మచీకటి—గాఢాంధకారము.

చిట్టుబుస్సను—కొపమున గద్దరించు.

చిట్టుబుట్టును—చిరాకుపడు.

చిలుక చదువు — నేర్పినంత నణకేగాని
చిలుక యితరమును గ్రహింపజాల
దనుట.

చిలుక పువ్వులు—అరజానములేని అనక
రణ వచనములు.

చీకటితప్పు—జారత్వము.

చీకటులు త్రవు—నేరములు పెదవు.

చీకటి-మాఁలి—చిందరవందర, అల్లరిల్లి.

చీరచిక్కు—గర్భవతియగు.

చీరికెగొనడు—లెక్కనేయడ.

చుక్కయెడరు } అనిష్టనూచకమైనశక్త
చుక్కవాలు } గ్రహ మెదురగుట.

చుట్టల సురభి — బండగుల పాలిటి
కొమఁదేనువు.

చూచాయ—జాడ.

చూపుల గుఱ్ఱము—పైకి పుష్టిగా కనబడి
పనికి నిరుపయోగమైనది.

చెందె చెకకలాదుట, } ఖండించుట.
చెందు చెండాదుట.

చెట్టపట్టు-చెండ్లియాడు, స్నేహముచేయు.

చెట్టపట్టాలు—చేతులు పెన వైచుకొని
స్నేహితులు తిరుగుట.

చెట్లపాలునేయు — కప్పములపాలునేయు.

చెట్టు కొక పిట్టయగు—పలు తావులకు
చెదరిపోవు.

చెట్లపాలు-గట్లపాలు—అందఱు వేఱు
వేఱు తావులకుఁ జేరుట.

చెప్పక్రిందలే—చచ్చి వదానివలె
నణగి యుండు.

చెఱగుమాయ—రజస్వలయగు.

చెల్లనికొను—ఎచ్చటను మాఱినిది.

చెల్లాచెదరు—అటునిటుఁడిపోవు.

చెవి గఱచుట } రహస్యముచెప్పట.
చెవికొరుకుట }

చెవిఁబట్టునంకు—చెవిటివానివద్ద శంఖ
మూఁదుట కర్మము అని భావము.

చెవినిల్లగట్టుకొను—తతము ఒకేవిషయ
మనుగూర్చి పట్టుదలఁగాజెప్పు.

చెవిలోసాంటికొమ్మారట—కఠినవ్యా
మలచే నొప్పించుట.

చెవులపండుగ—ఇష్టమైన ధ్వన్యాగులచే
చెవులకింపుకొలుపుట.

చెవులఁబట్టియాడించుట—లోకువచేయుట.

చేతి ననుభవభాగవతము—తనపట్టుబడితో
చదుగుకొన్ననది గడిచుకొని భాగ
వత మాడుట.

చేతులు పిసికికొనుట—ఆధికారులు మున్నగు
చారినద్ద చూపెడు చైతన్యచేష్ట.

చేదుమ్రొంగు—ఇష్టములేనిపని చేయవలసి
కచ్చు, విషము మ్రొంగు.

చేదోడు-వాదోడు—పని, మాటకు
సాయపడు.

చేయిక్రిందగుట—దానము పుచ్చుకొనుట.

చేయి చేసికొను—తనకు సంబంధము
లేకున్నను పనిలో పాల్గొనుట.

చేయిమీదగుట—దానమిచ్చుట.

జిహ్వాత్తుప్పుడులు—నాలుకనుందలి
యరుచిదోషము పోవు.

టాటాలుగుణించు—నాకేమిగొడువయను
దిలాపా తెలియజేయు పదము.

టాలాటోలీగా—పట్టుదలలేకుండఁగా.

దొక్కలో మెదలుట—పగ తీర్చుకొను
వఱకు జ్ఞాపక ముంచుకొనుట.

తంగేటిజున్న—సులభముగా లభించునది.

తంపటి దోసకాయ—క్రమవిరుద్ధముగా
తయారయినది.

తంకట-బరకట-తర్క వితర్కము, చర్చ.

తలకొట్టుట—పరాభవము చేయుట.

తలక్రిందగుట—తాఱు మాఱుగుట,
వ్యత్యస్తముగుట.

తలదన్నుట—ఆలెతయించుట.

తలపట్టు—సిగపట్టు, కయ్యము.

తలపూవాడక—శ్రమపడక, పూవునటుగక.

తలపట్టుట—సమగ్రముగా తెలియుట.

తలమునకలు—తనశక్తిమీఱుట, దుర్భర
మగు.

తలలోనాలుక—మిక్కిలి అగమ్యత కలిగి
యుండుట.

తాట పక్కివేయుట—చిరుక కొట్టుట.

తాతకు దగ్గుననేర్చుట—తెలిసిన వారికిఁ

జరియజేయఁ బ్రయత్నించుట.

తాతాచార్యుల ముద్ర—తిరుగులేని
తీర్మానము.

తామరతంపర— తామరల సమూహము
వలె మిక్కిలి వృద్ధిగలిది.

తాళముపట్టు— పట్టుదలతో కార్యము
సాధించు, యాజమాన్యము వహించు.

తాళిగట్టు— మంగళనూత్రము గట్టు.

తిక్కశంకరయ్య— పట్టవీధినివాడు.

తిరుక్కోరము— ఏమియులేకుండఁజేయుట.

తిలోదకములు విడుచు— ఆశలవదలుకొను.

తిప్పవేయుట— ఎక్కువకౌము మకౌము
చేయుట.

తీతువుపిట్ట రాయబారము— చూ. ఏత్రంత
రాయబారము.

తుని తగవు— ఇరువురకును అనుకూలమగు
లాగున చెప్పెడు తీర్పు.

తు-చ-తప్పక— నిరుపయోగమైన తు,
చ అను నక్షరములు వైతము విడువక,
ఆజ్ఞ సులంఘింపక.

తూర్పారబట్టు— ధూళిపోవుటకై గాలి
వాలునధాన్యమునెత్తిఎగుఁబోయుట,
వాచాలత్వమున మేరమీటుట.

తెప్పలు లేకుట— ఆనందము చేఁజేరి
యాడుట.

తేనెపూసినకత్తి— పైకి సాధువు వలె
గన్పించుచు లోన క్రూరత్వము
గలవాడు.

తేలుకుట్టినదొంగ— ఎఱిగియు నెఱుంగన
ట్లుండుట.

కొంటచేయి చూపు— అసమర్థతను వెల్ల
డించు, ఆశపెట్టి నిరాశచూపుట.

కొమ్మిదవ అప్తము— బూతుల పంచాం
గము.

తోకమడుచు— పరాధమను నొందు.

తోడునీడ— నీడవలెవెన్నంటియుండట.

త్రవ్వితలకెత్తు— నిశ్చేదముగానిచ్చు.

త్రవ్వితలపోసికొను— పూర్వవిషయము
లను స్మరించు.

త్రాడులెగు— కార్యము భగ్నమగు,
భగ్నచనిపోవు.

త్రాడుబాటు— మొండితనము వహించు.

దంధన్న— చూ. ఎంబెన్న.

దారము కట్టుట— మంగళనూత్రము
కట్టుట, పెండ్లాడుట.

దిప్పకొయ— వట్టి మూర్ఖుడు, పెంక
వాడు.

దిబ్బెమెత్తుట— డబ్బీలో నిలువచేయుట.

దీవెనకోల— ననుస్కారము.

దుంపతెంపుట— గడ్డపెల్లగించుట,
సమూలముగ నాశనముచేయుట.

దుడ్డుపెట్టు— మోసముచేయు, అప్పటికి
గర్జించు.

దొమ్మరవాని దోలు— గతతము పనిలో
నిమగ్నమై యుండునది.

దొరకు సన్నాసి— మోసగించి దొంగి
లించుకొని పోవువాడు.

దోమాడకరణము— ఆధికారాలను వదలక
విసిగించి పనిచేయించుకొనువాడు.

ద్రావిడప్రాకారము— తలచుట్టు
చేయిచుట్టి ముక్కుపట్టుకొనుట
మిక్కిలి ప్రయాస నిచ్చుపని.

ధ్వజమెత్తు— కలహమువలె కత్తిగట.

కంగనాచి—లోకజ్ఞానము కలిగి ఆమా
యికవలె నడించునది.

నక్కరద్రోక్కు—కార్యసిద్ధి నూచక
మైన శుభశక్తునము.

నక్కవినయము—కేవలము మోసము
నిమిత్తము చూపెడు కృత్రిమ
వినయము.

నక్కెక్కువడుట—నోటమాట రాకుండ
పోవుట.

నడుమంత్రపుసిరి—చిరకాలము లేమి
ననుభవించినపిదప మధ్యకాలమున
వచ్చిన యైశ్వర్యము.

నడుముకట్టు—సాహసించిముందడుగువేయు
నమ్మించి గొంతుక కోయు—నమ్మించి
మోసముచేయు.

నల్లెరుపై బండి—తక్కువ వారిపై అధి
కారము చలాయించుట సులభము
(జిగురుగానుండు నల్లెరుపై బండి త్వరి
తముగాఁ బోవుననుట).

నాలోడిద లోకము—నేనే గతి యను
కొనుట, తన సుఖదుఃఖములను బట్టి
లోకముండునని భావించుట.

నాపసాని—నాగకల్లితంతు నడపు పెద్ద
ముత్తయివర.

నాజక మిగులుట—మామణి వాక్యములు
పలుకుట.

నాలుగాకులు ఎక్కువకగుదువుట—ఎక్కువ
జిత్తులు తెలిసియుండుట.

నాలుకపై నువ్వుగింజ నానదు—రహస్యము
వెంటనే (నూపుగింజ నానునంత కాల
ములో) బయలుగ ననుట.

నిండుగుండ తొణకదనుట— అణకువ
నూనితము.

నిమ్మకాయవాటు—చేతిలో సులభ
ముగా నిమిడుననుట.

నియోగిపై—చేయునది నీచపుపనియయి
నను బెట్టు, అహంభావము తగ్గదనుట.

నిలువుజీతము—నిలుచుండి సేవచేయుట.

నివురుగప్పిన విప్పు—పంకి అనామకుఁ
డుగాఁ దోచెడు లేజర్వారి.

నిర్భాగ్య దామోదరుడు—వట్టి దొర్భా
గ్యుడు.

నీటఁ గలియు—కార్యము చెడిపోవు.

నీటవ్రాసినవ్రాలు—తక్షణమే చెడిపోవు
ననుట.

నీలాపనిందలు — అక్రమముగా పడు
నేరారోపణము.

నీస్సు ననుట—సంశయముగాఁజెప్పుట,
మందకొడితనము.

నెమరునకుతెచ్చుకొను—జ్ఞాపకము చేసు
కొను.

నేతిబీరకాయ — పైకి మృదువుగన,
పారవంతముగను కనఁబడుచున్నను
లోన విశేషము లేనిది.

నీర్లువిడుచు = ఆశనదలుకొను, పిరరులకు
కర్పణము లిచ్చు.

నేత్రపర్వము—కన్నులపండువు.

నేలకు గోలకు తెచ్చుట—మిక్కిలి కష్టము
కలుగఁజేయుట.

నేలయిననెట్లు—జనములో నిండియుండు
నెట్లు.

నేలవిడిచిపాము—ఆధారములేకయే పని చేయుట.

నోట గుమ్ముకొట్టు—జీవనోపాధిని పోగొట్టు, చంపు.

పంగనామములు పెట్టు—పెద్దలకు తప్పులు దిద్దు.

పంగిడియెత్తు—గజాదులను పట్టుటకై త్రవ్వెడు గోయివంటి పన్నాగము.

పంచబంగారము—మటు మాయమగు, ధిన్నాభిన్నమగు.

పండువంటి కాపురము—సమస్తవిశ్వర్యములతో గూడియున్న కాపురము.

పండ్లుకొలుకుట—విక్కిరి కొప్పపడుట.

పక్కలోబల్లెము—శత్రువువంటివాడు.

పచ్చకప్పురమగుట } అపరూపమగుట.
పచ్చపూసగుట } లభింపకపోవుట.

పటాపంచ—మాయము, అగపడకుండుట.

పట్టపగములులేవు—బంధించుటకు తాగు లేవు. (లోబడదని భావము.)

పట్టిపల్లారుట—మాట నిలుపుకొనుటకై ప్రయత్నించుట, నాశనముచేయుట.

పట్టినదెల్ల బంగారము—ప్రతిపనియు సఫలమై లాభించుట.

పట్టుగొమ్మ—కట్టుకొనుటకు ఆధారమైన కొమ్మ, ఆశ్రయము.

పడిగాపులుండుట—నిరీక్షించుట.

పడుగు-చేక—వస్త్రములోని నిడుపు అడ్డము వలె క్రిక్కిరిసి యుండుట.

పప్పులో కాలువేయు—తెలివి తక్కువ పని చేసి ప్రమాదమనకు గురియగు, జారిపోవు.

పలుకు బంగారము—బంగారమువలె అమూల్యమగు పలుకు.

పసుపుకొమ్మైన నొసగెడు—మహాలోభి.

పాతాళప్రశ్న—అంతలేలని చిక్కప్రశ్న.

పానకములోపుడక—సక్కార్యములలో గలుగు విఘ్నములు.

పాలబడిన బల్లి—బయటఁ బడుటకు అటువిటు కొట్టుకొనుచుండు ననుట.

పాలవంటికులము—నిర్మలము, పవిత్రము నగు కులము.

పింజ పింజ గజచుట—(బాణ పాతమున) ఒకదాని వెనుక నొకటి పోవుట.

పిచ్చుకపై బ్రహ్మస్త్రము—కొద్దివాని మీద పెద్దప్రయత్నముచేయుట.

పిట్టకలలపడు—నీరసము చే కుష్మించి సన్నగిలు.

పిట్టపిడుగుగా—అనివార్యముగా, తప్పని సరిగా.

పిడుగుమొత్తినతాయి—అడిగినను సమాధానముచెప్పని మూర్ఖుడు, పిడుగుచే అయమబడిన తాయి.

పిలువనిపేరంటము—తనకుఁ దానేకచ్చి నది, సంబంధములేనిదానిలో కలుగఁ జేసికొనుట.

పిల్లికలము—కృత్రిమవినయము, కృతఘ్నతా స్వభావము.

పీకులాటపంచాంగము—చిక్కుల చే సాధింపరాని వ్యాపారము.

పీచమడచు—మదము అణగఁగొట్టు.

పుంఖానుపుంఖము—ఒకదాని వెంబడి నొకటి పరంపరగా.

ఘోటి పురాణము— అక్కిలినుండి
వచ్చు వ్యర్థపు పలుకులు, సారహీన
మగు లోకాభిరామాయణము.

పుట్టనిబిడ్డకు పేరు పెట్టుట— రాజోపు
పనులకై ఆశ్రపడుట.

పుట్టిమ న్గుట—నష్టమగుట, ప్రాణాపా
యము కల్గుట.

పుణికి పుచ్చుకొనుట— ఒకరి గుణము
లను పోలినగుణములను కల్గియుండుట,
సమగ్రముగ ఉన్నదాని నున్నట్లు
గ్రహించుట.

పుల్లవిరుచుట— భయమునుగాని, దృష్టి
దోషమునుగాని పోగొట్టుటకై పుల్ల
విఱచి పారవేయుట, అధిక్షేపణ
చేయుట.

పుల్లవిరుపుమాటలు— నూటిపోటిమాటలు,
మాటకును మతియొక మాటకును
సంబంధము లేకుండుట, కుపిశస్వభా
వముతో ప్రతిదానికీని వ్యతిరేకముగా
మాటలాడుట.

పులి నాకినవాడు—చావుతప్పి బతుకు
పడినవాడు.

పులి నోటికండ—నకించుటకు సిద్ధముగా
నున్నది.

పులిమీదపుట్టె—కష్టములపై కష్టములు
వచ్చుట.

పులిమీదల నుయ్యలబూసు— మిక్కిలి
సాహసకార్యములకుఁ గడంగు.

పులుగడిగిన ముక్కము— మా లి వ్యము,
వాసనలేకుండ కడుగుబడినముక్కము.

పూచినతొగేడు—సిరి సంపదలతోఁ
గూడిన సంసారము.

పూజ్యము—కూన్యము—ఏమియులేదనుట.

పూరిగజుచు—శత్రువులు యుద్ధరంగమున
ఓడితిమనినూచించుటకై గడ్డిగజుచు.

పూసగ్రుచ్చినట్లు—తు. చ. తప్పకుండు
నట్లు.

పూసలలో దారము—అభేద్యముగా, అను
కులముగా.

పెండ్లినడక—తీని, పెమ్మదిగానడచుట.

పెట్టనికొట—ఒకరు ఏర్పాటుచేసుకయే
ప్రకృతినీధమైనది.

పెట్టిపుట్టు—పూర్వజన్యమున దానముచేసి
కొని భాగ్యవంతుఁడుగాఁబుట్టు.

పెడచెవులఁబెట్టు— సరిగా వినుపించు
కొనకయుండు.

పెడవులదడపు—లోలోన విచారించు,
నగము దప్పికలీర్చుకొను.

పెద్దనిద్దుర—మరణము.

పెద్దలచాటుది—అన్వతంత్రురాలు.

పెన్నిధిగన్న పేద—కొద్దివాఁడు గొప్ప
ఫలితమును బొందునపుడు అనుభవించెడి
యానందము.

పేనుగుక్కినపాటు—స్వల్పకాలములో
ములభముగా.

పైలాపచ్చీసు— పడుచుఁదనపుచేష్ట,
పంచెపుపావు మొదటిగలుపు.

పొగమాడుట—కన్నె, కీర్తితగ్గుట,
చెడిపోవుట.

పోచికొంటిండి—ఏమియు పనిచేయక
తిరుగుట.

పొడవడంగు—మరముతగ్గు, చచ్చు.

పోయినపోక— పోయినతరువాత తిరిగి
రాలేదనట.

ప్రాంతకాపు— మొదటి నండియు
నున్నవాడు.

ప్రాంతపచాంగము— పురాతనపు క్యవ
హారము.

ప్రాణగొడ్డము— ప్రాణాపాయకరము.

బంగారుకొక్కయ్య— మంగళప్రదమైన
పాదస్యాసము కలవాడు.

బంగారబొమ్మ— అందకలెరుసుట.
బుట్టలోపెట్టు— వలలో వైచుకొను,
మోసముచేయు.

బులియించుడుట— స్తుతులకు ఉబ్బు
చుండుట.

బూడిదబుస్సన్న— బూడిదలోపొర్లాడు
చుండెడి బిడ్డ.

బెండుపఱచు— గుల్లచేయు, చులకనచూపు.

బొగ్గగఱచుట— నీచదశకువచ్చుట.

బొట్టుగట్టు— పెండ్లియాడు, మాత్రము
గట్టు.

బొమ్మపెట్టుట— పెద్దలను వెక్కిరించు.

బ్రహ్మకాయ— కటకటవదలెడు వాచా
టూడు, విక్కిలి పూర్వుడు.

మంకుపట్టు— మొండిపట్టు.

మక్కికిమక్కి— ఉన్నదిచెప్పట్లు, జరిగి
నది జరిగినట్లు.

మడిగట్టుకొను— న్యాయమార్గమున నడచు
కొను.

మనసు విరుగుట— ఇష్టము తగ్గిపోవుట,
స్నేహము చెడిపోవుట.

మన్నుమిన్నలు— క్రిదుమీనలు.

మాకు-మట్రి— చెట్టు చేమ మొ||

మాట పట్టింపు— వివాదము.

మాదిగ మంచము— రోరకనుల తాళ్ళనో
నల్లంబడి వెల్లకిల వైవంబడి తలదిక్కు
తెలియక యుండును.

మారాముళ్లు— గుంటచిక్కులు.

మింటలబెట్టిన దీపము— మిక్కిలి ప్రసిద్ధ
మైనది, ప్రకాశించునది, త్వరలో
నాటిపోవుననుట.

మిట్టపెత్తనము— గట్టుకై గూర్చుండి
చేయు పెత్తనము.

మిట్టిమినై పడు— పైకెగిరి చేరవలెపడు.

మిడతంభొట్ల శకునము— అనకొనకయే
అదృష్టవశమున పని నెరవేరుట.

మిన్నదన్ను— వృద్ధియగు, ఎత్తగు.

మీదకట్టు— దేవతాదలనిమిత్తము కొంత
విత్తము ముడుపుగా నుంచుట.

మీసాలకైదేనియలు— స్వల్పకాలములో
నశించెడి కొద్దిసుఖము.

మీసాలబువ్వ-కట్టి డంబాచారము (లోన
శూన్యముపైడంబమునునూచించుచు.)

ముంగొంగుపసిడి— కొంగున గట్టుకొన్న
బంగారము వలె సులభముగా కోర్కె
అను దీర్చునది.

ముంజిగట్టు— ఉపనయనముచేయు.

ముందడుగు వేయు— సిద్ధపడు, సాహసించు.

ముక్కాకలదేరు— తాపత్రయముజయించు.

ముక్కుపట్టనిముత్యము— చిన్నతనముచే
నవనలూడుచుండునది.

ముక్కుకోతలు—చిక్కులు పెట్టుట.

ముక్కుపచ్చలారక — చిన్నవయస్సు
దాడ.

ముక్కుమొగము చూడక — మొగమా
టము లేక.

ముక్కువిణచుట ఆత్మేపించుట, ఇష్టపడక
పోవుట.

ముల్లుమాపుట—పక్షపాతముచూపించుట,
మొగగు.

ముగ్ధమాట — కలహము కలిగించు
మాటలు.

మాట-ముల్లె—డబ్బు-దస్కము.

మూడుకొక్క ముసలి—దండము సహ
యమున నడచు ముసలి.

మూడుపూవులు, ఆరుకాయలు—మిక్కిలి
ఉన్నతస్థితిని యెరుపుట.

మూడు ముగ్గుపడు — వివాహముగు.

మెచ్చిమేడతోటకప్పు — మెచ్చు
కొన్నను అల్పసత్కారము చేయు.

మేడపోతు గాంభీర్యము — లోన పిరికి
తనమును, మైకి గాంభీర్యమును
చూపుట.

మేడవన్నెపులి— బయటికి సాధువుగా
గనిపించుచు, లోన క్రూర్యము
చూపుట.

మేడికాయ బోనము—చూపుల కింపుగా
నున్నది, సంతృప్తికరముకాని భోజ
నము.

మేలుబంటి — చూచివారె కొలుకైన
ఒరవడి పంక్తి.

మొగడిగిన్నెరు— కృత్రిమ విచారము.

యాదవవలసనకు ముసలము— యాదవ
వంశవాళనమునకు మన కాముచే
యెచ్చి పెట్టుకొన్న రోగిలి.

యెడికింజెడిన కేవలము— చాకిరి వాడు
గాలిపిచుటచే గట్టుకైనున్న గుడ్డల
కొలుకును, బండదరినన్న గుడ్డల కొలు
కును ఇటునటు పరుగెత్తి, తుదకు
రెంటికిని జెడిన విధము.

యెండు వాలుకలు—ఆడినమాట తప్పుట,
యెండు విధములుగా మాటాడుట.

యోళ్ళ యోళ్ళకబాడు— లోకమంతయు
గడ్గోలుగాఁ జెప్పకొను.

యేకు మడచుట—కొట్టుట, అణచుట.

లక్ష్మీదేవి పణక—సిరి సంపదలు.

లాట్టాభట్టియము—అతిశయపు మాటలు,
అసంబద్ధ ప్రలాపములు.

లింగు లిటుకులు—తెలివితేటలు.

లులామాలుము—మోసము.

వంటయింటిపండలు-స్వాధీనములోనున్న
వస్తువు.

వట్టిగొడ్డు తాకట్టు—వట్టి చాఁరియు,
తిండి దండుగయు, ద్రవ్య నష్టమును
గలుగు ననుట.

వర్షాకాలపు చదువు—వానవలన ఎక్కువ
పెలుపుదినములు వచ్చుటచే సాగని
చదువు.

వాడి వడబోయుట— విమర్శించి నిగ్గు
తేల్చుట.

వాడివత్తలగుట—మిగులఁ గృశించుట.

వటతాటము-తలక్రిందుగా, తారుమారు.

వెనుకవేసికొను-కూడఁబెట్టుకొన, ఒకనిని
సమర్థించు.

వెన్నుచూపుట—పాటిపోపుట.

వెన్నుదన్నుట—తరుముకొని వచ్చుట,
అనుసరించుట.

ప్రవేశపూరు-నాటుకొను,స్థిరపడియుండు.

శరణోపము పెట్టు—మోసము చేయుట,
టోపి వేయుట.

శనివారపు జడి— శనివారము ప్రారంభించిన
వర్షము, తిరిగి శనివారము వచ్చు
వఱకు విడువదనుట.

సగ మెరుక—శత్రుత్వము, వ్యతిరేకము.

సగ్గిసమగ్గిసలు—లోలోనఁగలుగు ఉద్రేక
ములు.

సింగినాదము—సన్నాహముల చేతియందలి
(దుప్పిపొమ్మతోఁ జేసిన) వాద్యవిశే
షము.

సిగపట్ట గోత్రము— ఒకరిజాట్టు ఒకరు
పట్టుకొని పోట్లాడుట.

సిగపూవాడకుండుట—చెక్కుచెవర కుం
డుట.

సిరిరా మోకాలాడ్డు — విశ్వర్యమును
కాలఁ దన్నుకొను.

సున్నసున్నం గలిపె—సర్వము నశించె
ననుట.

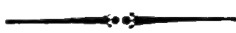
పైంధవలడ్డు — పానకములో పుడక
వంటిది.

సారకాయకోతలు—క్రియా శూన్యము
లైన దాంబికవచనములు.

హెచ్చుకుందాడు—ఎక్కువ తక్కువ
మాటలు పలుకు.

హేమా-హేమీలు— అధిపతులు, మొన
గాండ్రు.

సంస్కృతజాతీయములు

అంకురార్పణము— నవధాన్యాంకురము
లను అర్పించుట, ప్రారంభము.

అకాలవర్షము— వర్షాకాలమునందుఁగాక
యితరసమయములందు కురియువర్షము,
నష్టకారి యనుట.

అగస్త్యభారత— పేరు ప్రఖ్యాతులు లేని
వాడగుటచే సోదరునిబట్టి వ్యవహా
రింపఁబడువాఁడు.

అగ్రతాంబూలము— మొదటి స్థానము,
సభలలో గౌరవింపఁబడి ముందు
తాంబూలము గ్రహించుట.

అజగరోపవాసము— కొండచిలుక ఉప
వాసము చేయునదివలె నొకేచోటున
నుండి గమిపించిన జంతుజాలమును
అసాధ్యముగాఁ గలఁగించుననుట, పరు
లను కలఁగించుటకై చేయు కృత్రిమ
నటనము.

అజాగశస్త్రము— మేక మెడచక్కవలె
నిప్పుమోజున ముఁకుట.

అద్వైతము— తాఁడెరిసికొన్నధర్మశాస్త్ర
విషయములప్పు రెండవది మంచిది
కాదను నన్యైకము, చాదస్తము.

అనాఘ్రాతపుష్పము— వాసన చూడని
పూస, పూర్వమెవ్వరిచేతన ననుభవించు
బడనిది.

అనామతరువు— పేరులేని చెట్టు (అనా
మకుఁడు).

అభ్రపుష్పము— అకాశమునందలి పుష్పము
(అనఁభవమనుట).

అరణ్యరోదనము— అడవిలోని యేడ్పు
(వినువారుండరనుట).

అరణ్యామలకము— అడవియొసిరికమును,
సముద్రపుటుప్పునకునుగలసంబంధము.

అర్కవివాహము— జిల్లేడుచెట్టును కన్యక
గా గ్రహించి పెండ్లియాడుట, కివ
వివాహమునకుఁ బూర్వము చేయఁదగి
నది. అనగా నామె నాల్గవ భార్య
యగుననుట.

అర్కరతము— నూర్కొడుమెల్లమెల్లగా
నానిరి రూపమున జలమును
గ్రహించుట.

అలంకరణవిద్యార్థి— యోగ్యమైన దుస్తు
లను హస్తము ధరించుచు తోడి
విద్యార్థులతో నడువున వెనుకఁబడెడు
వాఁడు

అవటకచ్చపము— బొజ్జియలోని తాఁబేలు
(లోకానుభవము కూన్యమనుట).

అశ్వశరీర్యము— గాఢిదలన నాఁడు
గుఱ్ఱమునకుఁ గలుగు సంకతి తల్లిచావు
నకుఁ గారణమగుననుట.

అశ్వమహిషక— గుఱ్ఱమునకును, యెన్న
కును గల స్వాభావికవైరము.

అస్థితబ్రహ్మచారి— వేనాధ్యయనపరుఁ
డయి నీతి నియమములతోఁ గూడి,
స్త్రీవిషయమై తొట్టుపడని హృద
యము గల బ్రహ్మచారి.

అశ్వశృగాలక— గుఱ్ఱమునకును నక్క
కునుగల స్వాభావికవైరము.

గౌరవత్రయము—కత్తివాయిపై పండు
కొనుటవలె మిగుల కఠినమైనత్రయము,
భార్యాధర్మము ఒకే శయ్యపై బయట
డియు గడియకుండుట, శయన మధ్య
మున పడునుకత్తినుంచి దంపతులు
బ్రహ్మచర్యము నడపుట.

అహినవలిక—సర్పమునకును, ముంగిస
కును గల సహజవైరము.

అహిమన్యవు—త్రాచు పాము పగ,
త్రాచు పగపట్టినవారిని జంపుటయో
తాను జచ్చుటయో జరుగును.

అకాశచిత్రము—అకసమున గీసినబొమ్మ.
(అసంభవమృత్యు.)

అకాశపంచాంగము—పుక్కిటి పురా
ణము, సారములేని గోకాభిరామా
యణము.

అబాలగోపాలము—(బాలుడు మొ||
వృద్ధుని వజ్రకు) గొల్లవానివజ్రకుఁ గల
జను లందఱు.

ఆరంభశూరత్రయము—ఆరంభమున నున్న
అడంబరము క్రమక్రమముగాక్షీణించు
ననుట.

ఇంద్రభోగము—గొప్ప వైభవముతోఁ
గూడిన సుఖానుభవము.

ఉచ్చసీచు—మంచిచెడ్డలు.

ఉత్తకుమార ప్రజ్ఞలు—డాంబికవచన
ములు.

ఉత్పన్నమందములు—కట్టులేక నీటి
బుడగలవలె బుట్టుచు నశియించు
చుండెడు బుద్ధులు.

ఉద్యోగరాఘవుడు—సత్కార్యమగు
రాక్షసవధోద్యోగమున నిమగ్నుడగు

రాఘవునకు జంతుజాలము వైరము
సాయపడుట నూచితము.

కంచి గరుడసేన—కంచిలో విక్కిరి
పెద్దవైన గరుడావ్వారు సేన. (సుల
భముగా తెమల దనుట.)

కంఠగత ప్రాణము—చావనిద్రమగుట.

కంబళపురీషము—కంబళిలో నంటుకొన్న
మలము. (సులభముగా వదల దనుట.)

కంబళ భోజనము—కంబళిలో తినుచు
వెండ్రుక లేటుకొన్నట్లు.

కచాకచి—ఒండొరులు జాట్లుపట్టుకొని
పెనగులాడుచు చేయు యాధము.

కరతలామలకము—అణచేతిలోని యుసి
రిక. (సులభగ్రాహ్య మనుట.)

కరబదరము—అణచేతి యందలి రేగు
పండు.

కర్ణరసాయనము—చెవులకు ఇంపైనది.

కర్ణకర్ణిక—ఒక చెవినుండి మఱియొక
చెవికి వార్తలు విసఁబడుచు వెల్లడి
యగుట.

కర్కటిగర్భము—ఎండ్రకాయ గర్భము.
(మాతృ నాశనకారి.)

కాకతాలీయము—కాకి వ్రాలుట,
తాటిపండు పడుట—ఒకేకాలమున
జరుగుటవంటిది. (హఠాత్తుగా సంభ
వించువానిని నూచించుచు.)

కాకదంత పరీక్ష—అనలే దంతములలేని
కాకికి దంతములు ఎన్ని? ఎట్లుండును?
అని పరీక్షచేయుట.

కాలసేమిజపము—ఒకరిని మోసగించు
టకు చేయు కృత్రిమనటనము, రామ
కార్యధియైపోవు అం జ నే యు ని

కాలనేమి మునిరూపమున మోస
గించెను.

కీర్తిపటములు—శేరుప్రఖ్యాతులు వెల్ల
డించు శిలాశాసనాదికము.

కుంభకర్ణనిద్ర—భేరిమృదంగాది వాద్య
ములచేగాని, వీస్తుల త్రొక్కిడిచేగాని
మెలకువరాని కుంభకర్ణనిద్ర నిద్ర.

కుంభకోణము—మోసముతోఁ గూడిన
కృత్రిమ నటనము.

కుంభద్రోణము—వర్షము కడవలతోఁ
గ్రుమ్మరించుట.

కుంభమండూకము—కప్ప నూలిలో తిను
గురు లోకమంతయు నంతేయనుకొను
లోకజ్ఞానకున్యత నూచితము.

కృత్యాద్యవస్థ—కావ్య ప్రారంభమున
కవిపడుకట్టము. (అధికశ్రమ నూచి
తము.)

కేశాకేళి—ఒండొరులు జాట్లుపట్టకొని
పెనగులాడుచుఁ గలహించుట.

గగనకుసుమము—చూ. అర్ధపుష్పము

గజస్నానము—వీరఁగు స్నానముచేసియు
తిరిగి చెత్తచెదారము తనపై చల్లు
కొనును. (సూన్యఫలితము నూచితము.)

గతజలశేతుబంధనము—పోయిన నీటికై
గట్టువేయుట.

గణపతిపూజ—కార్యప్రారంభము. అఁకు
రార్చణము.

గోముఖవ్యాఘ్రము—గోవు ముఖముగల
పెదపులి. (పైకి సాధురూపముదాల్చిన
కూరుఁడు.)

ఘంటాపథము—మిక్కిలి వెడల్పుయిన
రాజమార్గము.

ఘృతాక్షరము—సునిపురుగు దొరికినప్పు
డేర్పడిన యక్షరము.

ఘోషబ్రహ్మచర్యము—గుఱ్ఱము బ్రహ్మ
చర్య నియమమునకు కట్టుపడదనుట.

తీర్థస్వార్థము—తనపనియు, తీర్థయాత్రా
ఫలితమును గలిపినచెప్పననుట.

దత్తపుత్ర్యోకము—తెచ్చి పెట్టుకొన్న
బాధ.

నాగవల్లినిష్ఠురము—అంత్యనిష్ఠురము.

నిరక్షరకుక్షి—పొట్టచింపినను అక్షరము
లేనివాఁడు (చమత్కరానివాఁడు)

నిర్ధామధామము—పాగరాజని యిల్లు.
(పాడుపడిన కొంపయని భావము)

పయోముఖ విషకుంభము—పైన పాలును,
లోపవిషమును గల కడవ

పాతాళప్రశ్న—అంతతులెలియని చిక్కు
ప్రశ్న.

పింగళాజపము—పింగళ యను విటురాలు
ద్వారమువద్ద విటులకై వేచియుండిన
రీతి.

పిష్టపేషణము—పిసికిననీండి పిసుకుట.

బకధ్యానము—కొంగజపము, పరులను
మోసగించుటకై చేయు కృత్రిమ
నటనము.

బక జపము—చూ. పై.

బుధప్రకాశోదయము—బుధగ్రహము
నకు ప్రకాశము గలుగుట. (జగత్తు
సంక్షోభముచెంది ప్రకాశరహిత
మగును.)

బ్రహ్మరథము—బ్రాహ్మణులు సిద్ధి
బొందిన సన్న్యాసులను మోసికొని
పోవు శవవాహనము.

భగీరథత్రయత్నము—తన పిరియల యస్థు
లపై స్వర్గంగను బ్రవహింపజేయుటకు
భగీరథుడు కావించిన ప్రయత్నము.
(అమోఘమైన కార్యదీక్ష)

మందూక పులి—కప్పగంతులు.

మర్కటముష్టి—కోతిపిడిలి, పట్టువీడ
కుండుటను తెలియజేయును.

మారణయంత్రము—చంచలస్థి లేక తాప
ము కలిగించు అభిచారికయంత్రము.

మీనమేషములు—మంచినెడ్డలు.

యథాయథలు—చెల్లా పదరు, చిందలు
వందలు.

రంగరంగవైభవములు—శ్రీ రంగమున
రంగనాయకుని మహోత్సవములు.

రామబాణము—లింగు (ఎరురు) లేనిది.

రామరాజ్యము—శత్రువుల లేక సుఖప్రద
మైనది.

లోకాభిరామాయణము—లోకమందలి
విశేషములు.

విశ్వామిత్రసృష్టి—బ్రహ్మసృష్టికే బ్రతి
సృష్టిగాజేసిన విశ్వామిత్రుని సృష్టి.

శవజాగరము—శవమువద్ద జాగరము వ్యర్థ
మును, మిక్కిలి కష్టము నగుననుట.

శవభిషలు—అభిప్రాయభేదములు.

సముద్రమథనము—శ్రమసాధ్యకార్యము.

సప్తమివిభక్తి—అంచున, ఇంచున, న
అను ప్రత్యయమున విభజించే నందును
యిందును లేక చెడెననుట.

సర్వమంగళము—శుద్ధశూన్యమనుట.

సుగ్రీవాజ్ఞ—భయంకరమైన మీరరానిఆజ్ఞ.
నూచీముఖభేద్యము—నూదితో భేదింపఁ
దగినది.

హస్తమిశకాంతరము—ఏనుగు నకును,
దోమకును గల తేడా, రూప గౌర
వాదులందలి హెచ్చుతగ్గులు.

హృదయశల్యము—హృదయవిదారకము,
బాధాజనకము నగు వార్త.

జంతుపదములు

అంకిలి—విఘ్నము, తాఱు మూలము, కలత.

అంశి—అంతర్గతము.

అగమము—కొండ, వృక్షము.

అగమము—కాస్త్రము, అధికముగా వచ్చెడు వర్ణము, రాక.

అట—అశ్వశ్రావ్యము.

అట—అక్కడ.

అడుపు—చెబ్బి, తాడనము.

అడుపు—అడుగు, 12 అంగుళములు.

అనలుడు—అగ్ని దేవుడు.

అనిలుడు—వాయుదేవుడు.

అనుభవము—కుడుపు, అనుభవించుట.

అనుభావము—తేజస్సు, అధికారము.

అపరోధము—నిషేధము.

అపరోధము—అంతఃపురము, అడ్డగింత.

అజ్ఞము—పద్మము, ఉష్ణ, శంఖము.

అబ్ధము—సంవత్సరము, మేఘము.

అబ్రము—అపరూపము, ఆశ్చర్యము.

అద్రము—అకాశము, బంగారు, మేఘము.

అభినందనము—సంతోషించుట.

అభినందనము—నమస్కారము.

అద్రకము—గవలలోబట్టు తెల్లతేరు.

అద్రగము—పక్షి.

అద్రేషణము—కోరుట.

అద్రేషణము—వ్యాయము, పాడి.

అర—సగము.

అఱ—గది, కొలత.

అరక—బరువుపరుపబడిన ఎద్దుబండి.

అఱక—మూపు.

అరవర—ఎండినది.

అఱఱ—శకలము.

అఱి—కప్పము.

అఱి—జీర్ణించి.

అరుగు—పోవు.

అఱుగు—జీర్ణించు.

అర్చము—మూలరోగము.

అర్చము—సంతోషము.

అర్హము—పూజ, గౌరవించుట.

అర్హము—తగినది, అనురూపము.

అలము—తేలుకొండి, శీఘ్రము, అక్రమము, కాగిలించుట, తృణము.

అలము—యంత్రము.

అలుగు—మరికి, ఖడ్గము, రంధ్రము.

అలగు—ద్రోహముచేయు, కోపించు.

అవమానము—పరాభవము.

అవమానము—ఊహ.

అశన—తిరుటకైనయిచ్చ, అకలి.

అశని—పిడుగు, మెరుపు, వజ్రాయుధము.

అలి—తుమ్మెద, మద్యము, తేలు.

అలి—పంక్తి, తేలు, చెలికత్తె.

అఱిరము—అగ్రహము.

అకరము—అధారము, సమూహము, గని.

అటంకము—అడ్డంకి.

అతంకము—రోగము, భయము.

ఆడి—స్త్రీప్రత్యయము, వగలాడి.
 ఆడి—ఆడుధాతువుయొక్క క్త్వార్థము.
 ఆడు—పురుషవాచక ప్రత్యయము.
 ఆడు—ఒక ధాతువు.
 ఆయనము—ఇనుపది.
 ఆయాసము—త్రాసము, ఉత్సాహము.
 ఆయితము—సిద్ధము.
 ఆయదము—ఆయుధము.
 ఆరు—రోమావలి, కలుగు, నిండు.
 ఆఱు—ఒకానొక సంఖ్య, నశించు, తేను
 తీయు, కాంతించు.
 ఆరుచు—ఆడించు.
 ఆఱుచు—నశింపజేయు.
 ఆలంబము—ఆధారము, ఊత.
 ఆలంభము—చంపుట.
 ఆలి—హీనము.
 ఆలి—పంక్తి, చెరికకై, తేలు.
 ఆలోకనము—చూపు, కాంతి.
 ఆలోదనము—కలత, పూర్ణ విమర్శనము.
 ఆవలి—ఉపద్రవము, పంక్తి, సమూహము.
 ఆవలి—అధికము, ఉపద్రవము.
 ఆహుతి—అగ్నియందు ప్రవేశపుట.
 ఆహూతి—పిలుచుట.
 ఇద్దము—పరిశుద్ధము, ప్రకాశము.
 ఇద్దము—సమిధ (కట్టెపుల్ల).
 ఇరుస—రెండుకుంచములు.
 ఇరుసు—బండికన్ను.
 ఇల—భూమి, ఆవు, బుధునిభార్య.
 ఇలి—మెతుకు, అన్నము.
 ఈక—పక్షియీక.
 ఈక—ఇచ్చుధాతువువ్యతిరేక క్త్వార్థము.

ఈగు—చొచ్చు.
 ఈగు—ఇగు (వెనుకకొఱగు).
 ఈడు—ఒక ప్రత్యయము.
 ఈడు—ప్రాయము, పోలిక.
 ఈరము—పొడరిల్లు.
 ఈఱము—దట్టము.
 ఉత్తాసము—లోతులేనిది.
 ఉత్థాసము—సంతోషము, లేచుట, ప్రయత్నము, సైన్యము.
 ఉద్దాసము—కట్టు, నిబంధనము.
 ఉద్ధాసము—ప్రస్థాయి.
 ఉన్మాదము—చిత్తవిభ్రమము.
 ఉన్మాధము—బోన, చంపుట, తిమ్మిరి.
 ఉపదానము—కౌనుక.
 ఉపధానము—తలగడ, విషము, స్నేహము.
 ఉపాదానము—భిక్షు, ముఖ్యకారణము.
 ఉపాధానము—కప్పట, ఉంచుట.
 ఉరియు—చలించు.
 ఉఱియు—ఇల్లుకుఱియు.
 ఉసురు—ఉసురనుట (ఉనురు).
 ఉసురు—ప్రాణము, ఆయుస్సు.
 ఊక—ఊగులాట.
 ఊక—ఉబుక.
 ఊచు—ఊగజేయు.
 ఊచు—జబ్బుచేత తలవెండ్రుకలురాలు.
 ఊటు—నొవ్వనాటు.
 ఊటు—వానదినకులచేగలుగు చెమ్మ.
 ఊతను—పట్టు.
 ఊతము—కుట్టబడినది.
 ఊదర—పాగ.
 ఊదర—ఒక దినసు గడ్డి.

ఎర—ఆహారము.

ఎఱి—వానపాము.

ఎఱక—తెక్క, భుజము.

ఎఱుక—జోస్యము, సోదా, గురుతు, తెలివి.

ఎఱుగు—సమస్కరించు, దిగు.

ఎఱుగు—తెలియు.

ఏరు—దూదిని జక్కజేయు, దూదిచుట్ట.

ఏగు—పోవు, చనిపోవు.

ఏగు—సంవత్సరము, ఎడఁదు?

ఏడు—ఒక సంఖ్య (7)

ఏరు—రున్నటువలె నిద్ధముచేయు నాగలి.

ఏఱు—సది.

ఒరుగు—లొలగు, దాగు.

ఒరుగు—ఆధికము, సమృద్ధము.

ఒఱపిడి—యోగ్యుఁడుకానివాఁడు.

ఒఱపిడి—ఘర్షణము, రాపిడి

ఒరిమి—క్షయ, ఓర్పు.

ఒరిమి—మఱుగుచోటు, జలము.

కంటి—గడ్డ, దద్దు.

కంది—సస్యవిశేషము.

కంపణము—ఆయాధవిశేషము.

కంపనము—వణకరు, కదలుట.

కక్ష—ఒడ్డాణము, ప్రహరి, నడుము, పోటీ.

కక్ష్య—మొలనూలు, భూమధ్యరేఖ.

కచము—వెండ్రుక.

కుచము—స్తనము.

కటి—మొల, పిప్పలిచెట్టు.

కటి—పంది.

కదనము—యుద్ధము, హింస, పాపము.

కదన్నము—చెడ్డకూడు.

కపి—కోతి, విష్ణువు, ఏనుఁగు నూర్కూడు.

కప్పము—పన్ను.

కబ్బము—కావ్యము, ప్రబంధము.

కమటము—అగసాలెవాని కుంపటి.

కమరము—తాఁబేలు, భిక్షాపాత్రము.

కరంబము—సద్వస్తువుల మేళనము.

కరంభము—పెరుగు గలిసిన పేలిపిండి.

కర—చేయి.

కఱ—నల్లని.

కరటి—ఏనుఁగు.

కఱటి—వంచకుఁడు, అశ్వాని.

కరి—ఏనుఁగు.

కఱి—నల్లని.

కలుగు—చిలము, రంధ్రము.

కలుగు—అగు, సంభవించు, పొందు.

కల్మషము—నలుపు, పాపము, మాలిన్యము.

కల్మాషము—చిత్రవర్ణము, నలుపు.

కవి—కవి, వాల్మీకి, కుక్రుఁడు.

కాచు—కాగజేయు.

కాచు—రక్షించు.

కాఁడు—నాటు, పుంప్రత్యయము.

కాడు—శృకానము.

కాఁపు—కాపురము, కూడ్రుఁడు.

కాపు—కావలి, కామకామి.

కారు—బురువు. చూ. నానా.

కాఱు—స్రవించు. చూ. నానా.

కారుకొను—నల్లబారు.

కాఱుకొను—సందడించు.

కిరమ — పంది.

కిరము — చిలుక.

కిరరము — కవ్వము.

కిరారము — గొడ్డలి.

కిదరము — గుఱ్ఱము.

కిధరము — పర్వతము.

కిఱుకు — పశువులు మేయు కంచె, పక్షులెరచుట తినుచోటు.

కిఱుకు — చతుర్థివిధక్తి ప్రత్యయము.

కిరవి — ఎఱుగోరంట.

కిఱవి — కిఱకంచు.

కిర — గిన్నె, పెద్ద, తట్ట.

కిఱ — దండ్రిము.

ఖతము — అగడ్త, రంధ్రము, చెఱువు.

ఖదము — ఆహారము తినుట.

గంధమాలి — గంటకచోర.

గంధమాషి — వాసనపెరిక.

గాడి — పల్లముగానున్న కౌలువ.

గాడి — బండి.

గోదరి — ముచ్చివాడు.

గోదారి — వెన్నకొనిన మడ్డి.

చరము — చలించునది, ద్యుతవిశేషము.

చారము — చాఱచెట్టు, చెఱ.

చలనము — కదలిక.

ఛలనము — మోసము చేయుట.

చాగము — దానము.

ఛాగము — మేకపోతు.

చాగట — పొడవగుట.

చాగుట — నడచుట.

చిరి — చిలుక.

చిరి — చిత్రికూర.

చీరు — చప్పరించు, చుంబించు, అంధుడు.

చీరు — గ్రుడ్డిది, నిస్సారము, అంధుడు.

చూడుము — దహింపుము.

చూడుము — వీక్షింపుము.

చేత — చేయుధాతువు కృదంతము.

చేత — తృతీయావిధక్తి ప్రత్యయము.

జిలుగు — మందము, అల్పము.

జిలుగు — చిక్కు.

జ్ఞాని — వేదాంతి, కోడి, జ్యోతిష్కుడు.

జ్ఞాని — ఏరు, ముగిలినము.

టిక — అర్థవివరణము.

టికా — స్ఫోటకము పొడిపించుట.

డాగు — దాగు.

డాగు — గురుతు, మరక.

తరలు — ప్రయాణము.

తఱలు — కంపించు, విడచు

తరి — ఓడ, పొగ, మబ్బు, మాగాని.

తఱి — సమయము, అల, దగ్గఱ.

తరుచు — మధించు.

తఱుచు — పలుమారు, విస్తారము.

తరువు — నిర్బంధము, చెట్టు.

తఱువు — ఖండించు, తగ్గు.

తరుగు — త్తయించు, తగ్గు.

తఱుగు — ఖండించు, లంచము.

తాచు — తన్ను, సర్పము.

తాచు — పొదుగు, ఆతుకు, తొలుచు.

తీగ — పాకెడితీగ, మొలనూలు.

తీగ — చెఱువు ముందటి ప్రదేశము.

తీరు — విధము, శరము, న్యాయము.

తీలు — సంధి, నశించు, విడుపు.

తీరుచు—చక్కఁబఱచు, నెఱవేర్చు.
 తీటుచు—నశింపఁజేయు, ఎడఁబాఱు.
 తేరు—రథము.
 తేటు—తేటఁబడు.
 తొర—త్వర.
 తొఱ—తొఱ్ఱ.
 తొరఁగు—కొఱుచుండు.
 తొఱఁగు—విడుచు.
 తొలఁకు—చలించు.
 తొలకు—ఉపరంధ్రము.
 తోఁడు—కెళ్ళించు.
 తోడు—ఆన.
 దాఱి—వఱకు.
 దాక—వెడలుపుమూలి గల కుండ.
 దాఁపరించు—దొంగిలించు.
 దాపరించు—ప్రాప్తించు.
 దాఁపు—దాఁచుకొను, ఖచితముచేయు.
 దాపు—చేరువ, వాయించు.
 దివి—ఆకాశము, స్వర్గముపాలపిట్ట.
 దీవి—దీప్తిపము.
 దేవరుఁడు—ధర్మతోఁబుట్టెను.
 దేవఁడు—పూజారి.
 ద్విపము—ఏఱఁగు.
 దీప్తిపము—పులితోలు, దీవి.
 ధూపము—వాసన గల పొగ.
 ధూమము—పొగ.
 నగరము—పట్టణము.
 నాగరము—సర్వాకృతి గల స్త్రీల కిహో
 ధూమావిశేషము. చూ. నానా.
 వగరి—పట్టణము.
 వగరు—రాజగృహము, దేవగృహము.

నట్టక—అట.
 నట్టువ—నర్తనము.
 నాఁడు—దినము, కాలము.
 నాడు—నాటు, దేశము.
 నిటలము—సుదురు.
 నిట్టలము—అధికము, నిశ్చయము.
 నిదానము—ఆలోచించి పనిచేయుట.
 నిధానము—నిక్షేపము, ఉంచుట.
 నిరశనము—ఆహారము భుజింపకుండుట.
 నిరసము—తిరస్కారము.
 నిర్ధారణము—లెస్సగాఁ జేయుట.
 నిర్ధారణము—నిశ్చయము.
 నీరజము—తామర, ముత్యము.
 నీరదము—మేఘము, కుంగ.
 నీరు—ఉదకము, కన్నీరు, మూత్రము.
 నీటు—భస్మము.
 నీవరము—బురద, వర్తకము, ఇల్లు, నీరు.
 నీవారము—విత్తక పండెడు ధాన్యము.
 నూక—ఒక చెట్టు.
 నూక—శంబూకము.
 నూగు—చిన్నముండ్లు.
 నూగు—నూపు మొక్క.
 నెమరు—పశువుల చర్మచర్మణము.
 నెమురు—తైలలేపనము.
 నెరపు—పఱపు, అధికము.
 నెఱపు—నెఱవేర్చు.
 నేఁత—నేయుధాతువు కృదంతము.
 నేత—ప్రభువు, నాయకుఁడు, నియంత.
 నేరమి—రోషము, అజ్ఞానము.
 నేరిమి—పామగ్ధము, నేర్పు.

పదరము—తమలపాకుల యడపము.

పదారము—కొలిదుమ్మ.

పన్నగము—పాము.

పన్నాగము—అందలముపై కప్ప.

పయోజము—తామర.

పయోదము—మేఘము.

పర—ఇతరము.

పఱ—పఱ్ఱ.

పరగు—ప్రవర్తించు.

పఱుగు—ప్రసరించు, వ్యాపించు.

పరపు—ప్రయోగించు, శయ్య.

పఱపు—త్రోలు, వేగము, విరివి.

పరి—సేన.

పఱి=విధము.

పరిక—ముగ్గు.

పఱిక—ఒక దినుసుకాయ.

పరిగొను—బాధకట్టు.

పఱిగొను—అపహరించు.

పరిహారము—చేయి, విడుపు.

పరిహాసము—ఎగతాళి.

పరువము—ప్రాయము, పరిపాకము.

పారువము—పారావతము.

పఱుగు—స్ఫటికము.

పఱుగు—దుఘ్నెడు.

పాడి—పాలసమృద్ధి, క్షీరము.

పాడి—న్యాయము, స్వభావము.

పాత—బట్ట.

పాత—కొంచువాడు.

పార—గట్టు.

పాఱ—త్రవ్వనట్టి యొకసాధనము.

పాఱుడు—బ్రాహ్మణుడు.

పాఱుడు—ప్రవాహము.

పూచు—పూసుకొను.

పూచు—పుప్పించు.

పూట—దినములో నొక భాగము.

పూట—జామీను.

పూత—చర్చ, పూయుట.

పూత—పుప్పించుట.

పెరుగు—దధి, స్తన్యము.

పెరుగు=విజృంభించు, సమకట్టు.

పేట—నగరకాళి.

పేట—హారములోని నగరము.

పేటు—పర్వతము శిఖరము, సరిగంచుపట్టె.

పేడు—సన్నచెక్క.

పొంగలి—పులగము.

పొంగలి—పక్షులయాహారము.

పొలకు—గడ్డికప్ప.

పొలకు—ఒక ఫలము.

పోక—క్రముకఫలము.

పోక—నడకడి, నట్టి.

పోకు—మంచుగలగడ్డి.

పోకు—నడకడి.

పోగు—దారముపోగు.

పోగు—కుప్ప.

ప్రతనము—పురాతనము.

ప్రతానము—జొంపము, తీగ, మొలక.

ప్రభవము—పరాక్రమము, పుట్టుక.

ప్రభావము—ప్రకాశము, శక్తి, మాహాత్మ్యము.

ప్రమదము — మిగుల మదము గలది,
సంతోషము.

ప్రమాదము — ఏమఱుపాటు.

ప్రపాకారము — చుట్టుగోడ.

ప్రపాగారము — భవనము.

ప్రపాచి — పాచి.

ప్రపాచి — ఒక వృక్షము, తూర్పు.

ప్రపోక — పోకచెక్క.

ప్రపోక — సమూహము.

ప్రపోగు — పోగు.

ప్రపోగు — పోక.

బడప — విపత్తు.

బడబ — బ్రాహ్మణస్త్రీ, ఆడుగుఱ్ఱము,
కుంఠెనకత్తె.

బర్బరము — బాబ్బలిచెట్టు.

బర్బరము — తుమ్మచెట్టు.

బాఱ — శ్వేనవిశేషము.

బాఱ — ప్రకాశము, ప్రక్క.

బానసము — వంట, వంటయిల్లు.

బానిసము — దాస్యము.

బుక్కము — శ్రాతప్రసిద్ధమైన మాంసము.

బుక్కము — బుక్క, పుప్పడి.

బుడక — ప్సానము.

బుడత — బాఱుడు, పొట్టి.

బుధుడు — విద్వాంసుడు, ఒక గ్రహము.

బుధుడు — పండితుడు, బుద్ధదేవుడు.

బెడద — విపత్తు, బాధ.

బెడద — భక్ష్య విశేషము.

బెళుకు — ఒరయు, చలించు, జేగ.

బెళుగు — మిరుమిట్లుగొన, కాంతి, అందము.

బోగము — గుఖము, వెల.

భోగము — చూ. నానార్థములు.

బోయ — కైవర్తడు, కిరాతుడు.

బోయి — బెస్త పల్లకిమోయువాడు.

మన్న — అడ్డగింప, నిరోధము.

మన్ని — పెడతలయందలి నరము.

మలక — చిక్కు.

మలక — తురక, మూకుడు.

మలపు — నర్తనము.

మలపు — త్రిప్ప, అధిక్యము.

మళకము — దోమ, ఒక రోగము.

మసకము — సంభోగము.

మాటు — తగులముగొనిట.

మాటు — మఱుగుచేయు.

మాడు — మాడిపోవు, ఇంటికప్ప.

మాడు — వర్తించు.

మిడుగు — మిడుగురు పురుగు.

మిడుగు — గట్టితాయి.

మిడి — పైని.

మిడి — మికుఁ జెందినది.

మూక — సమూహము.

మూక — మూగవాడు.

మూకుడు — మట్టిమూత.

మూకుడు — ఒక రాక్షసుడు.

మేడి — నాగటి వెనక కొయ్య.

మేడి — అత్తిచెట్టు.

మోడ — తములపొడి.

యమము — ఇతరదియని గ్రహము.

యామము — జాము, సంహారము.

యామి—కులస్త్రీ, తోబుట్టువు.
 యామిని—రాత్రి, పసుపు.
 రశన—16 పేటల స్త్రీల మొలమాలు.
 రసన—నాలుక.
 రాజా—నిప్పంటుకొను.
 రాజా—చంద్రుడు, ప్రభువు.
 రిక్తము—శూన్యము.
 రిక్తము—ధనము, విడిముడి.
 రేపు—రేగఁజేయు.
 రేపు—మా. నా నార్థములు.
 రోజా—శ్రమపడు.
 రోజా—దినము.
 లాగు—వస్త్రవిశేషము.
 లాగు—విధము.
 లేక—సేవకుడు.
 లేక—జాబు, సమూహము, దట్టమైన.
 లోడు—లోడు.
 లోడు—దిండు.
 వదలు—ఊడు, వీడు, విడుపు.
 వదులు—సదలు, బిగుతు కానిది.
 వర—క్రేస్తమగు.
 వఱ—మేర.
 వలతి—స్త్రీ.
 వలతి—చోటు.
 వాడి—కఱకు.
 వాడి—ఉపయోగించి.
 వాడు—అతఁడు.
 వాడు—ఉపయోగించు (ధాతువు)
 వారు—వడియు.
 వాఱు—సన్నగాఁ గోయఁబడిన తోలు.

వాఱక—ఇసుక.
 వాఱగ—మత్స్యవిశేషము.
 వీడు—ఈతఁడు.
 వీడు—పట్టణము.
 వెలుగు—ప్రకాశించు.
 వెలుగు—కంచె.
 వేగి—పులి.
 వేగి—వేగము కలివాడు.
 వేగు—తపించు.
 వేగు—ఉదయకాలము.
 వేచు—తపింపఁజేయు.
 వేచు—కనిపెట్టుకొనియుండుట.
 వేచు—వృక్షమాలము.
 వేఱు—ఇతరముగా.
 వ్యంజనము—కూర, గురుతు, మీసము, చాల్లు.
 వ్యంజనము—విసనకఱ్ఱ.
 వ్రేత—వ్రేయుట.
 వ్రేత—గొల్లది.
 కాపము—తెట్టు, ఒట్టు.
 కాబము—శిశువు.
 కిరము—సడలినది.
 కిరము—శిరము.
 కుంఠ—మూఢుఁడు.
 కుంతి—సొంటి.
 కోఠ—వాపురోగము.
 కోఠ — అంతఃకారమువలని ప్రకాశము,
 ఇచ్చు.
 సంచము—పుస్తకపు సంచిక.
 సంచము—బంగారము.
 సంప్రదానము—త్యాగము.
 సంప్రధానము—నిశ్చితబుద్ధి, ఆలోచనము.

సంక్రియము—అశ్రయము.
 సంశ్రవము—అంగీకారము.
 సమాదానము—బహుమానగ్రహణము.
 సమాధానము—అంగీకారము, జవాబు.
 సవతి—తోడి పెండ్లాము.
 సవతు—సమత్వము.
 సాతు—కాపాడు, సంరక్షించు.
 సాతు—నెపము, వ్యాజము.
 సాగు—పొడవగు.
 సాగు—పోవు, వ్యవసాయము, జరగు.
 సాతు—ఒకా నొక జాతి.
 సాతు—వర్తకజనసమూహము.
 సిందూరము—సిందూరము.
 సింధురము—ఏనుగు.
 సోమ—పరాక్రమము, శ్రమము.
 సోము—సుఖము, ఆనందము.
 హుతము—వేల్చబడినది, హోమము.
 హూతము—పిల్చబడినది.
 హోదము—ఓడ, నావ, తెప్ప.
 హోధము—అపహరింపబడినది.
 అంకద—(సం) అంగదుడు, (దే) అపద.
 అగి—(సం) అంగములు కలిది,
 (దే) చొక్కాయ.
 అంత—(సం) అంతము, (దే) అంతయు.
 అట్ట—(సం) మంటపము, (దే) చర్మము.
 అలక—(సం) కుచేరునిపట్టణము, (దే)
 ప్రణయకోపము.
 అవ—(సం) ఉపసర్గము, (దే) అవ్య.

అవనాయము—(సం) పడఁద్రోయుట,
 (దే) న్యాయము కానిది.
 అవి—(సం) పర్వతము, (దే) సర్వ
 నామము.
 అణి—సం. అంచు, దే. మత్స్యపు గుండ్ర
 దనము.
 ఆయము—సం. రాబడి, దే. జీవస్థానము.
 ఆరతి—సం. విరతి, దే. హరతి.
 ఆహకము—సం. ముక్కుజబ్బు. దే.
 కుదువ.
 ఇందువు—సం. చుద్రుడు, పలమెత్తు
 వెండి, దే. ఇంగురచెట్టు.
 ఈడ—సం. స్తోత్రము, దే. ఇక్కడ.
 ఉదుపు—సం. నక్షత్రము, దే. ఉడుగు.
 ఉరువు—సం. గొప్పది, దే. పరిహరించు.
 ఏల—సం. పాట, దే. ఎందుకు.
 కంకణము—సం. భూషణవిశేషము.
 దే. ఒకజాతి నీటిపిట్ట.
 కందము—సం. కందము, వై. పసుపుల
 మూపు.
 కంబలి—సం. ఎద్దు, వై. కంబలిపురుగు.
 కంబు—సం. నీరు, దే. సజ్జలు.
 కటువు—సం. కాని పని, నల్లవాలు,
 దే. కారము.
 కదంబము—సం. గుంపు, దే. మిరితమగు.
 కరము—సం. చెయి, తుండము, దే.
 మిక్కిలి.
 కల—సం. అవ్యక్తమధుర ధ్వని, దే.
 ఉన్నటువంటి.

కలాపము—సం. భూషణము, గుంపు, దే.
కలత.

కళ—సం. విద్య, దే. మూర్ఖ.

కాంచనము—సం. బంగారు, దే. కొవి
దారము.

కాక—సం. కాకి. దే. అనుభాతువు
యొక్క వ్యతిరేకస్వార్థము.

కాయము—సం. శరీరము, దే. బాలెంత
మందు.

కుసుమ—సం. పువ్వు, దే. కుసుమబారంగు.

కేక—సం. సందేహము, కాడ, దే.
అటుపు.

కేశరి—సం. పింహము, దే. శేచరమృగము.

కొటరము—సం. సంఖ్యావిశేషము.
దే. వేగు.

కొదండము—సం. విల్లు. దే. ఒక కత్తు

గడము—సం. ఒక జాతిచేప, దే. కుండ
మూత.

గమకము—సం. స్వరవిన్యాసము,
దే. ఎక్కువ.

గాత—సం. గాయకుడు, దే. చెబ్బ.

గురువు—సం. ఉపాధ్యాయుడు,
దే. పరుగు.

చరి—సం. ఒక పురుగు. దే. లక్ష్యము.

చారు—సం. గుండరమగు, దే. సంభారము
అతో గాంచబడిన చింతపండునీరు.

చింత—సం. విచారము, దే. ఒక చెట్టు.

చిత్తు—సం. విజ్ఞానము, దే. చక్కగా
దిద్దబడిన తొలివ్రాత.

చిత్రిక—సం. చిత్రతనిబము, దే. వ్రడం
గిరి ఉపయోగించు ఉపకరణము.

చిల్లము—సం. చీపరపిట్ట, దే. తడికన్ను.

జడ—సం. మందుడు, దే. జడ అల్లుట.

జితము—సం. జయింపబడినది,
దే. సిరమైనది.

తండసము—సం. కమ్మరి కొలిమి.
దే. వట్టిలిక.

తగరము—సం. పొట్టేలు, వై.
ఒక లోహము.

తలి—సం. సమూహము, దే. సమయము.

తన్వి—సం. స్త్రీ, దే. తనివితీరుట.

తమి—సం. చీకటి, దే. తమకము, కొరిక.

తల్లి—సం. జవరాళు, దే. మాత, మఖ్యము.

తానము—సం. ఒక పాట, వై. స్నానము.

తామసము—సం. తమోగుణము, పాము,
దే. ఆలస్యము.

తాళము—సం. తాటిచెట్టు,
దే. మల్లబంధము, బీగము.

తుంగ—సం. ఉన్నతప్రదేశము, దే. ఒక
దినుసు గడ్డి.

తూలి—సం. తూలిక, దే. పల్లెవాడు,
అజాతీవి.

తోయము—సం. నీరు, దే. విధము,
దండు, అదను.

దండ—దే. దగ్గర, వై. చేలివండ.

దండము—సం. కిత్తి, దుడ్డు, దే. ప్రణుతి

దండి—సం. ఒక కవి, యముడు,
దే. శౌర్యము, గొప్ప.

దళము—సం. ఆకు, నేన, భాగ్యము,
దే. ఎక్కుడు, దట్టము.

దార—సం. భార్య, వై. ధార.

దేవరి—సం. మఱి, దే. గౌరవార్థము
ఉపయోగించు ఒకనామము, ప్రభువు.

ద్రోణము—సం. ఒక కొండ, దే. ఒక
యౌవనరణము.

నయము—సం. నీతి, ద్యౌత్యభేదము, దే.
లాభము, నునపు.

నల్వ—సం. హస్త ప్రమాణముగలదారి,
ద్య. బ్రహ్మ.

నవకము—సం. తొమ్మిది, దే. మెత్తని.

నాగవల్లి—సం. తమలపాకు తీగ,
దే. పెండ్లియందలి తుది దినమునందు
జేసెడి కర్మ.

నాగవాసము—సం. నాగలోకము,
దే. గొండ్రెములు తగిలించెడు నినుప
కమ్మి, ఆటమేళము.

నామము—సం. పేరు, దే. బొట్టు,
తెలకము.

నిగరము—సం. మింగుట, దే. శ్రేష్ఠ
మైనది, బలము.

నిదానము—సం. అకారణము, రోగ
నిర్ణయము, దే. నెమ్మదిగా నాలో
చించుట.

నీడ—సం. పక్షిగూడు, చోటు,
దే. ద్రుమాదిచ్ఛాయ.

నీతము—సం. కొనిరాబడినది, ధనము,
దే. నియమము.

నేపాళము—సం. ఒక దేశము, వై. ఒక
చెట్టు.

పంచి—సం. ఒక విధమగు పీఠె, దే.
పంచుట, విభాగము చేసి.

పట్టము—సం. వస్త్రము, చుక్కము, దే.
పానుపడగ, పట్నము.

పాము—సం. కూలి, ధనము, పంచె,
జాడము, వే, దే. మల్లబంధము.

పదకము—సం. ఎలకము, వై. క్రిమము
పన్నుగడ.

పదవి—సం. మార్గము, దే. ఎక్కువస్థితి.

పది—సం. పాదములుకలది దే. సంఖ్యా
విశేషము.

పాణి—సం. చేయి, వై. ముత్యపునీరు.

పానము—పానవిశేషము, గిన్నె, వై.
ఫలరసము, ప్రాణము.

పారి—సం. వరుస, అందు గుర్తు, చోటు,
పేను, చెవితమ్మె, దే. జాడమాడుట
యందుపయోగించు నట్టివి.

పింజ—సం. బలము, పసుపు, దే. దూసి
పింజ

పిండి—సం. సకూహము, వై. మార్గిత
ధాన్యాదికము.

పుటము—సం. దొప్ప. పూలుబుట్ట,
దే. గుఱ్ఱపునడక.

పుత్తలి—సం. బట్టలు మొదలగువానిచే
జేయబడిన బొమ్మ, దే. ఇత్తడి.

పురి—సం. పట్టణము, దే. మెలత, ఆల్లిక.
నెమలిఫించము.

పైకము—సం. పిక్కుముల సమూహము,
దే. నాణెము.

పోలిక—సం. పోలియను భక్త్యము,
దే. వలె, మాదిరిగా.

బంగాళము—సం. చెఱుకు, ఒకపిట్ట,
దే. వంగదేశము.

బుస-సం. పొల్లు, పెరుగు, దే. పాముబుస.
 జేరము-సం. ప్రతిమ, దే. వర్తకవ్యాపారము.
 మందము-సం. మెల్లని, దే. దట్టమగులావు.
 మనువు-సం. మంత్రము, విష్ణువు.
 దే. జీవనము, మగని వరించుట.
 ముదిత-సం. సంతోషపడినది, ముగ్ధ, దే. స్త్రీ.
 మేళము-సం. నటుల కూడిక, దే. వాద్య సముదాయము.
 రంగము-సం. ప్రదేశము, దే. పోదె.
 రమణ-సం. ఆందమగు, దే. క్రితి.
 రవ-సం. మ్రోత, దే. నలుసు.

రాక-సం. పూర్ణచంద్రుడుగలపూర్ణిమ, దే. వచ్చుట.
 లంక-సం. రావణపురి, దే. ద్వీపము.
 వంక-సం. వంకర, దే. చెన, దిక్కు, ప్రక్క.
 వండ-సం. బదనిక. దే. ఒక సంఖ్య 100.
 వరట-సం. స్త్రీ. హంసము, దే. పిడక.
 వల-సం. ముదుర, దే. శైత్యము.
 వామి-సం. ఆడుగుజ్జము, దే. పోగు
 వారము-సం. దినము పేరు, దే. గుఱ్ఱము.
 వాసము-సం. ఇల్లు, దే. ఇంటిమాలము.
 విలాసము-సం. విభ్రమము, దే. చిలువ
 నామా.
 సరము-సం. హారము, దే. ముక్కుగాలి.

ధ్వన్యనుకరణములు

ఇహిహి-నవ్వుటయందలి యనుకరణము.
 ఉహుహు-చలివాద.
 కటకట-కిరువువాద.
 కనకన-మండుట, రాలుట.
 కకకక } వ్రాయుట, నమలుట,
 కణకణ } కొఱుకుట.
 కలకల-నవ్వుట.
 కవకవ-నవ్వుట.
 కవాకవా-పెద్దనవ్వు లేక గర్జన.

కికకిక-నవ్వుట.
 కిచకిచ-పక్షులకూత.
 కిటకిట-పండ్లుకొఱుకుట.
 కిఱిఱి-రథవేమిధ్వని.
 కిలకిల-నవ్వుట.
 కివకివ-పావురముల ధ్వని.
 కిచుకిచు-కోతుల ధ్వని.
 కుఱుకుఱు-మిక్కిలి తక్కువైనది.
 కుశుకుశు-దగ్గనప్పటి ధ్వని.

కొఱకొఱ—కోపము.

కొఱకొల—పక్షులధ్వని.

గనగన—మండుట, రాలుట.

గరగర—కొంటి, చక్కనిది.

గఱగఱ—కలుకుతనము.

గళగళ—ఉదక ధ్వని.

గబగబ—త్వరగా పోవుట.

గమగమ—పరిమళించుట.

గవగవ—తొందరపాటు.

గిజగిజ—జోధము, కాలుసేతులు కొట్టు
కొనట.

గిటగిట—పండ్లుగీటుట.

గిరగిర—తిరుగుట.

గిలిగిలి—చక్కిలిగింత.

గుటగుట—వ్యాఘ్రాదుల ధ్వని.

గుడిగుడి—ఉలుకునది.

గుడగుడ—పరితపించుట.

గుబగుబ—నీటిరాక.

గుమగుమ—పరిమళించుట.

గురగుర—పండితాఠ.

గుఱగుఱ } ఎలుగుబంటి పుట్టినకోరాడుట.
గులగుల } ఒకవిధమైన దుండ.

గొటగొట—పులి గోండ్రించుట.

గొణగొణ—గొణుగుకొనుట.

గొలగొల—పక్షుల ధ్వని.

చకచక } పరుకెత్తుట.
చకచక }

చటచట—మంటలో వస్తువులు పేలుట.

చేర చేర—బాణవేగము.

చలచల—ద్రవముల పలుచదనము.

చిదచిద—చెమ్మనేలపై నడచునప్పటి
ధ్వని.

చిమచిమ—కులుపుమంట.

చిఱచిఱ—కోపము.

చిలచిల—ద్రవము చిమ్ముట.

చివచివ—శీఘ్రగమనము.

చురచుర } మండుట.
చుఱచుఱ }

చెరచెర—శీఘ్రముగా.

చొటచొట } కాలుట.
చొడచొడ }

చొఱచొఱ—నెత్తురుకొరుట.

జఱజఱ—ఈడ్చుట, జాటుట.

జవజవ—దుర్బలవస్తువుల కంపము.

జలజల—పుష్పదులు రాలుట.

జిలజిల—నాలుక మొ చెమ్మగిలుట.

జొటజొట—కొరుట.

జొఱజొఱ—మిడుగురులు రాలుట.

టకటక—అశ్వాదుల నడక.

రంగరంగు—గంట్రమోఠ.

తటతట } కొట్టుకొనుట.
తడతడ }

తలతల } మెరయుట.
తళతళ }

శివశివ—శివశివము.

తెకతెక—ఉడుకుట, క్రొగుట.

తోకతోక—స్పష్టముకానిది.

తోటతోట—నిప్పులు మోలి రాలుట.

తోపుతోపు—నోరు అడచికొనుట.

డగడగ—మండుట, మెఱయుట.

డడడడ—గుండె కొట్టుకొనుట.

డబడబ—తలుపుకొట్టుట, మొత్తుట.

డిరడిర—లిరుగుట.

దుడదుడ—మంచముపై నెక్కుట, నీరు కాలు.

దుడిదుడి—గజాదులు వేగముగ నడచుట.

దుమదుమ=తడియుట.

దురదుర—శీఘ్రమనము.

దొటదొట } నీరు కాలుట.

దొడదొడ }

దొడిదొడి—వేగముగ నడచుట.

దొప్పదొప్ప—నోరు అడచికొనుట.

వకవక—ఆకలి బాధ.

ధగధగ } ప్రకాశము.

ధగధగ—శంఖశ్రేణ్యాది ధ్వని.

నననన—తడిపిన చర్మపుధ్వని.

నిగనిగ—కాంతి విశేషము.

నురనుర—నురుగుల ధ్వని.

నెళనెళ—విలుగుట.

నెళి నెళి—మా. నై.

పకపక—నవ్వుట మొ.

పటపట—పగులుట, విరగుట.

పలపల—తోరంగుట.

పసపస—వాన ముసరు.

పళపళ—విరుగుట, ప్రకాశించుట.

పిదపిద—మృదువు.

పిలపిల—వచ్చుట, పోవుట, మూగుట.

పిసపిస—బురదలో నడచుట.

పుతపుత—ఈర్ష్యవలనిబాధ.

పులుకు పులుకు } తెప్పలు మూసి
పుల్కు పుల్కు } తెఱచుట.

పెటపెట—పండ్లు కొలుకుట.

పెళపెళ—విలుగుట.

పొటపొట—రాలుట.

పొటిపొటి—అల్పము.

పొలపొల—పొక్కుట.

పొసపొస—త్వరితముగా.

బగబగ—మండుట.

బిఱబిఱ—అతిత్వరితముగా.

బిసిబిసి—లగువుచిగువు గలది.

బుగబుగ—బుగులుకొనుట.

బుగులు బుగులు—క్రమ్ముట.

బుడబుడ—నీటినుండి వెడలుట.

బుడిబుడి—తోటుపాటు.

బుసబుస—నీరుపొంగుట.

బెకబెక—కప్పకూయుట.

బొసబొస—పైకి వెడలుట.

బొకుకుబొకుకు—క్రమ్ముట.

మటమట } మండట, మాడుట,
మలమల } మఱుగుట.
మిటమిట—ఎండకొయుట, మండుట.
మినమిన—మెఱయుట.
మిలమిల—తళతళ మెఱయుట.
మిసమిస—మెఱయుట.
మరమర—మూల్గుట, గొణగుట.
మసమస—మసరుట.
ముసిముసి నగవు—చిఱునగవు.
మెరమెర—మనోవ్యధ.
మొఱమొఱ—వస్త్రముల మ్రోత.
రవరవ—మెఱయుట.
రెపరెప—గాలిపీచుట, మంట్రమ్రోత.
ఱఱఱఱ—కోపవికారము.
లవలవ—భేదిల్లినది.
లివలివ—దంతములు కదలుట.
లకలక—పురుగు లొలుచుట.

లాటలాట—లానికిపోవుట.
లాడలాడ—కొఱుట.
వకవకలు—చెదరుట.
వకొవకలు—చూ. వై.
వడవడ—వడఁకుట.
వికవిక—నవ్వుట, కేరుట.
విరవిర } విరియుట, కాలచేరులు కొట్టు
విలవిల } కొనుట.
విసవిస—త్రిప్పట, ముసరుట.
వెడవెడ—అత్యల్పము.
వెలివెలి—వైశ్యము.
సదసద—సరిగినది.
సరసర—మిక్కిలి శీఘ్రముగ.
సలసల—త్రాగుట, తెల్లట.
సుఱసుఱ—గ్రుక్కుట.
సాటసాట—కార్యము.
హుహూ—చలి.

ద్వం ద్వ ప ద ము లు

అంకపాంకములు—కోపము.
అంజలి గుంజలి—గాసినొందినది.
అండదండలు—సహాయము.
అంతలపాంతలవాడు—దూరపు చుట్టము.
అందచందములు—సౌందర్యము.
అందిపొందినవాడు—దూరపు చుట్టము.
అచ్చికబుచ్చికలు—కలుపుగోలుకనము.

అడపాడ—జాడ.
అడవడలు—కలఁతలు.
అప్ప-సప్పలు—ఋణభణములు.
అరవరలు—కుమ్మము.
అరులు మరులు—మనసు తల్చిబుచ్చు.
అఱగొఱ—న్యూనత.
అఱవఱలు—నూక్కుభండములు.

అజీముజీ—తత్తరపాటు.

అలబలము—కలకలము.

అల్లిబిల్లిక—ఒడ్దిక, పెనకున.

అహమహమిక—యద్ధాదులందు వీరులు
పొందెడు అహంకారము.

అహరహము—ప్రతిరోజుము.

అదర బాదర—అతిశయశతముగ.

అసురుసురు—తాపము.

ఇంచుమించు—రుచిగల భక్ష్యము.

ఇంచుమించు—హృదయాధిక్యము.

ఈతాతలు—వక్రము, పరుషము.

ఉక్కిరిబిక్కిరి—ఊపిరి తిరుగనిది.

ఉరమరిక—రమారమి.

ఊలమాల—తహతహ.

ఋణగణములు—అప్పునప్పులు.

ఎగుడు దిగుడు—ఎత్తు పల్లములు.

ఎడప దడప—అప్పుడప్పుడు.

ఎకాయెక—హుటాహుటి.

ఔరుసారు—నాశము.

కకవికలు } యథాయథలు.

కకావికలు } మిక్కిలి చెదరటలు.

కచాకచి—జాట్టు జాట్టు పట్టుకొని పోరా
డుట.

కడికండము—మక్కమక్కలు.

కలకలము } వ్యాకులత, ఖోభము.

కళవళము } కసిమస = త్వరగా తిరుట.

కల్లకవుడులు—కపటము.

కొందారి మందారి—ప్రాద్దు—నడుకయి.

కొనిపోని—అనత్యమైన.

కొరాహరము—కలఁతనొందిన.

కొసువీనములు—డబ్బుతకరాలు.

కీసమున—వ్యధ, బాధ.

కుయ్యో మొట్టో—ఆర్తధ్వని.

కొకిలిక—వికృతమైనది.

కొక్కిరిబిక్కిరి—వంకరటింకర.

ఖంగురింగు—ధ్వని.

గరగరిక } చక్కదనము.

గరాగరిక }

గడవిడ—అల్లరి (గడవిడి).

గఱగొఱ—తక్కువ, లోపము.

గజబిజి—చెల్లాచెదరు.

గలిబిలి—సందడి, రొద.

గసిబిసి—చెల్లాచెదరు.

గాలిగంగలు—క్షుద్రపీకాచ స్త్రీలు.

గానటబీసట—సలక్షణముగాని చదువు.

గిజిబిజి—నమలట.

గిడిబిడి—వాద్యవిశేషము.

గుజగుజలు—గుసగుసలు.

గుడిగుడి—హుక్కాగొట్టము.

గుడిగుంజలు—పశువులనుకట్టు కొయ్యలు.

గుప్పతెప్పన—అతిశీఘ్రముగా.

గ్రుక్కుమిక్కును—చిక్కుచిక్కును.

చండముండ—దుర్గ, పార్వతి, చాముండ.

చిందర వందర—ముక్కలు ముక్కలుగా.

చిటచిటలు—మండిపడుట.

చిటపాట—చినుకులు, కాయలురాట.

చిదగొద — తాఱుమాఱు.

చిదమిద — నలిగినది.

చిన్నరి పొన్నరి } — ముద్దయినది.

చిన్నారిపొన్నారి }

చిట్టుబులు — కోపభయదులధ్వని.

చిత్తముత్రాడు — వెనగులాడు.

చీకలిమాకిలి — వంకరటింకర.

చీటికిమాటికి — మాటిమాటికి.

చెకాచెకలు — చెక్కచెక్కలు.

చెట్టాచెట్టాలు — విత్తులుచేతులకలుపుట.

జిడిబిలి — అవ్యక్తమధుము.

టాలాటోలి — ఓక్కరితనము.

రంగురింగు — కరినవస్తువుల మ్రోత.

ఓకటొంకు — మోసము.

తందోపతందములు — గుంపులుగుంపులుగా.

తకపికలు — చలించునప్పటి ధ్వనులు.

తటపెడి — వాద్యధ్వని.

తటమట } — మోసము.

తతనట }

తత్తఱిబిత్తర — కలఁత నొందినది.

తఱతఱలు — మిక్కిలి గరుకుతనము.

తాఱుమాఱు — క్రమము తప్పుట.

తికమకలు — కలఁగినది, బాధ.

ధణంధణ — శంఖభేరిధ్వని.

నఱిముఱి — విలాసము.

నలిదిలి — కొఱకబడినది.

నననలలాడు — కోమలమగు.

నెకవిక — పట్టదల.

పికాపికలు } — చెల్లెఱుచెదరు.

పికాపికలు }

యధాయధలు — మా. పై.

విచ్చవిచ్చలు — యధాయధలు.

విటతటము } తారమాఱు.

విటతాటము }

నదమదము — నలిగినది.

హుటాహుటి — యెకాయెకి.

హోరాహోరి — అవిరామము.

ఉ ప మా నో ప మే య ము లు

ముఖము—పద్మము, చంద్రుడు, అద్దము.

ముంగురులు } ఇంద్రసీలములు, చీకటి,
కేశపాశము } గంధు తుమ్మెదలు, మన్మథుని వల, సర్పము, చమరీమృగము, నీలమేఘము.

ఫాలము—అర్ధచంద్రుడు.

కనుబాములు—విండ్లు, అర్ధచంద్రుడు.

నేత్రములు—తామరలు, కలువలు, చేపలు, మన్మథబాణములు, చకోరములు, జింక కన్నులు.

నాసిక—సంపెంగపువ్వు, తిలిపువ్వు.

అధరము—కౌఠు, పగడము, దొండ పండ్ల, మాచిచిగురు, మంకెనపువ్వు, లత్తుక.

చెవులు—శ్రీకారములు, చక్కిలములు, తొమ్మిదులు.

చెక్కిళ్ళు—అద్దములు.

దంతములు—మల్లె మొగ్గలు, ముత్యములు, వజ్రములు, కేసరములు.

శంరము—శంఖము.

వక్షస్థలము—కవాటము, మన్మథుని పుట్టినిల్లు.

స్తనములు—చక్రవాకములు, మా శేడు పండ్లు, బొంగరములు, గజసంధములు, పర్వతములు, స్వర్ణకలశములు, జంబూ ఫలములు, తామర మొగ్గలు.

స్తనాగ్రములు—మొగ్గలు, శిఖరములు.

నాభి—నుడి, కొలను, చక్రము, బావి.

నూగారు—చీమలబారు, తుమ్మెదలబారు, నల్లత్రాచు, నల్లజెల్లు.

భుజములు—తామరతూండ్లు, సాలవృక్షము.

కరములు—వీనుగులొండములు, లత.

కరతలములు—పద్మములు, పువ్వులు, చిగుళ్ళు, చెంగల్వలు.

నఖములు—నక్షత్రములు, మొగలికేసులు, ముత్యములు.

నడుము—అకాశము, సింహము, లకౌరము, కిడికిలి.

పిఱుదులు—ధూమి, ఇసుక తిన్నెలు, చక్రములు, గిన్నెలు.

తొడలు—అరటి స్తంభములు, వీనుగులొండములు.

మీఁగాళ్ళు—తాచేళ్ళు.

శరీరము—మెఱుముతీగె, లత, కూడనము.

శ్రీ—రతీదేవి, లక్ష్మి, నక్షత్రము, వెన్నెల, రత్నకల్యాణి, బంగరుకొమ్మ.

నడక—హంసగమనము, గజగమనము.

మొదహాసము—చంద్రుడు, పాలు, నురుగు, మల్లెపువ్వులు, వజ్రములు.

పలుకులు—కొకలలు, చిలుకలు, వీసె, పావురములు.

అధరసము—అమృతము, శేనె, చెఱుకు రసము.

అంధకారము—యాషరాశి, మేఘము, కాటుక, ఇంద్రసీలము.

దేహకాంతి—బంగారము, ముత్యపుజిగి,
మెఱుపుడిగె.

పాదతలము—మెట్టతామర, చెంగలవ,
పగడము, చిగుళ్లు, కమలములు, కంపులు.

ప్రేక్షు—తామరలేపలు, పగడపుడిగెలు,
చిగుళ్లు.

జడ—పాము, కత్తి.

దృష్టి—బాణము, వెన్నెల, పుండరీక
కాంతులు, కలవకాంతులు.

ప్రతాపము—చూ. ఎఱుపు.

కంఠధ్వని—కొలధ్వని, వీణారవము.

కీర్తి—చంద్రుడు. వెన్నెల, నురుగ,
ముత్యము, రజశాద్రి, హంస, వెండి,
హిమాద్రి, శివుడు, కామధేవుడు,
అమృతము, శంఖము, మంచు, కల,
వృక్షము, విరావతము, ఉచ్చైశ్శ్రవము,
సింహులు, గజదంతము, పాలు, గంగ,
సరస్వతి, నారదుడు, కర్పూరిము,
వజ్రము, రెల్లుపువ్వు, నక్షత్రములు,
మదహాసము, పాలసముద్రము,
బలరాముడు మొ.

సాహాయము—విక్రమార్కుడు, (జనసా
మాన్యమున) స్త్రీలు.

సత్యవంతుడు—హరిశ్చంద్రుడు,
బలిచక్రవర్తి.

విద్యలు—బ్రహ్మ, పుంభావసరస్వతి.

దయ—బుద్ధుడు, శిబిచక్రవర్తి, జీమూత
వాహనుడు, విష్ణువు.

ధార్మికుడు—ధర్మరాజు, యముడు.

దాత—కర్ణుడు, బలి, దధీచి, చింతామణి,
కామధేవుడు, కల్పవృక్షము, మేఘు
డు, శిబిచక్రవర్తి, వృక్షము, మొ.

ధనవంతుడు—కుబేరుడు.

నీతి—చాణక్యుడు, శుక్రుడు, బృహ
స్పతి, తిమ్మరుసు, యుగంధరుడు,
పన్నాదాయి మొ.

బుద్ధి—బ్రహ్మ, బృహస్పతి.

ఓరిమి—ఛర్యరాజు, భూమి, తల్లి మొ.

విభూతి—మహేశ్వరుడు.

గాంభీర్యము—సముద్రము.

పరాక్రమము—బలరాముడు, పరశు
రాముడు, శ్రీరాముడు, కుమార
స్వామి, అర్జునుడు.

వైభవము—స్వర్గము.

పాతివ్రత్యము—నీత, సావిత్రి, దమయంతి,
అరుంధతి, అనసూయ, పార్వతి, సర
స్వతి, మండ్వోదరి, చంద్రమతి.

శుచిత్వము—అగ్ని, జలము, పుణ్యక్షేత్ర
ములు, తీర్థములు.

వైరాగ్యము—మహర్షులు, జనకచక్రవర్తి.

సాత్వికత్వము—ఋషీంద్రులు.

మాయికత్వము—రాక్షసులు.

ధైర్యము—పర్వతము, మేరువు.

సౌందర్యము—నలకాబతుడు మన్మథుడు,
ఒయంతుడు, వసంతుడు, అగ్నినీ దేవ
తలు, రంభాద్యపృరసు.

తెలుపు—కీర్తి, ఉచ్చైశ్శ్రవము, మంచు,
తామరతూండ్లు, నవ్వు, వెన్నెల, కల్ప
వృక్షము, హిమవంతుడు, అమృతము,
శివుడు, నారదుడు, అకాశగంగ,
సరస్వతి, విరావతము, శరస్వేషుము,
రెల్లుపువ్వు, సత్యము, సద్గుణము,

పుణ్యము, ధర్మము, పాలనముద్రము,
కామధేనువు, నంది మొ.

నలుపు—పాపము, అంధకారము, కళం
కము, ధూమము, దుర్గుణము, అపకీర్తి,
అధర్మము, విషము, అకౌశలము,
వెండ్రుకలు, సముద్రము, రామపు,
దుర్మార్గుని మనస్సు, నీడ, అసత్యము,
లేడిచూపులు, స్త్రీలచూపులు, మొ.

ఎఱుపు—పద్మము, క్రోధము, సంధ్యా
కాలము, రాత్రుము, అగ్ని, తైత్రియము,
లేజము, మోడుగుపువ్వు, క్రుద్ధుని నేత్ర
ములు, అంగారకగ్రహము, ఏనుగు,

పాడలు, చక్రోరముల కన్నులు, పావు
రము యొక్క నేత్రములు, నఖాంకుర
ములు, మాణిక్యము, రత్నములు,
చిగుళ్లు, గైరికాధిభాతువులు, పాణి,
పాదతలము, అరణిదయము, అరుణా
చలము, అర్చమండలము, అమరాగము,
దొండపండు, మంకెనపువ్వు మొ.

పసుపు—దీపము, జీవము, పుష్పరజము,
మణికిల, అగ్నిజ్వాలలు, కింజల్కములు.

ఆకుపచ్చ—ఇంద్రుడు, నూరుగుని నాయ
ములు.

ఏకాక్షరనిఘంటువు

అ—బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుడు, తాచేలు,
మంగిలి, యుద్ధము, గొప్పతనము,
అంతఃపురము, హేతువు, భూషణము,
పాదము, పార్వతి, యజ్ఞము, చంద్ర
బింబము, గాయత్ర్యాది మంత్రము,
చక్రము, కోడి తల, బృహస్పతి,
గాలి, సిగ, గుఱ్ఱము. (నిషేధము,
ఆల్పార్థము.)

ఆ—స్థానము, భావము, పరితాపము,
బ్రహ్మదేవుడు, (సంతాపము) కోపము,
తలంపు, వాక్యపూరణము, ఆత్మేషము,
ఆశ్చర్యము, సంతోషము, వైరాగ్యము,
ప్రభావము, సంబోధనము, బలము,
కడవ, బరువు, పూజ, తాత, మంగళ
మాత్రము.

ఆమ్—అంగీకారము, స్మరణము, నిశ్చయము.

ఆజ్—స్వల్పము, వరకు, గ్రహించుట,
కప్పట, పూరించుట, కోపించుట,
కాగిలించుట, తిట్టుట, కోరుట, కాల
క్షేపము, వేడుక, దగ్గర, వంచనము,
నిరోధము, విరోధము, బంధము, సం
హారము, స్నానము, వాడుక, చూచుట,
హద్దు, ఆలోచించుట, బుద్ధి, ఈవి,
పరాధీనము, భూషణము, సంభాషణ,
ఎదురు, ఆక్రమణము, జీవనో
పాయము, మాటిమాటికి, నివృత్తి,
అంగీకారము, మరుపు, నమ్మిక, ప్రయ
త్నము, భోజనము, సంబోధనము,
పూజ, బడలిక, వాత్సల్యము, సంచ
యము.

ఇ—పాము, రత్నము, కౌంతి, ముందు, రహస్యాగ్రము శివుడు, అడేరుగు, అంతిపురము, చంద్రకరణము, మన్మథుడు, చిత్రము, వంత, శబ్దము, మంట, అగ్రము, (అశ్వర్యము, భేదవాక్యము)

ఈ—కోపము, దుఃఖము, లక్ష్మి, సరస్వతి, గౌరి, నాలుక, తామరకేస, కేసరము, బాణము, సర్పము, మొలనూలు.

ఉ—రాజు, నేత్రము, ఈశ్వర జటాజూటము, విష్ణువు, శివుడు, పిలుచుట, కోపము, అంగీకారము, ఆకుగుట.

ఊ—పురుషుడు, చంద్రుడు, రాజపుత్రుడు కంఠము, దేవత, ప్రాంగణము, సామ్యము, నిండుకడవ, వర్తకుడు, రక్షణము, బ్రహ్మ, గుర్తు, శివుడు, పోలిక, రక్కసుడు.

ఋ—ఏరుగు, శైలము, బుద్ధిభేదము, ఆదితి, స్వభావము, దేవశత్రువు, నది, మద్యము, బావ, మఱిది, ఆకాశము, బారియ, ఏవగింపు (సమస్తము).

ఋ—కేశములు, పాముకన్ను, దరిద్రుడు, మంచు, అరవిందము, ఆదితి, స్వర్గము, భవము, భూషణము, భుజము, ఉదకము, తామర, నేరేడు, శివుడు, రక్కసుడు, భయము, సమస్తము.

౞—ఏరుగువంతము, ఎండ్రకాయ, కపిదంతము, స్వర్గము, ఆదితి, గంధాదికమును బూసికొన్నవాడు, మృతినొందిన మృతముడు గలవాడు, అమ్మ, శివుడు, కాపాడుట, యజుర్వేదము,

౞—ఊసరవెల్లి, పర్వతము, శరీరము,

క్షేమంకరుడు, దేవత, విలాసగమనము, కన్ను, తల్లి, ఎరుక, కర్దుర.

ఏ—లేజు, రాత్రి, ఉదకము, విష్ణువు, హస్తోద్ధరము, ఆకాశము, మణికుటిమము, సన్నిధి, ఏవార్థకము. (దుఃఖభావనము, కోపము, ప్రత్యక్షము, సమాపము.)

ఐ—హస్తము, దిక్కు, పర్వతశిఖరము. చర్మము, విష్ణువు, శివుడు, (స్మరణము, ఆహ్వానము, నిమంత్రణము).

ఓం—(అంగీకారము, పరమాత్మ, ఆరంభము. అ+ఉ+ఐ=ఓం)

ఓ—కమలము, గోడ, ఉదకము, కుచేరుడు, చంద్రుడు, మేఘము, యోని, బృహస్పతి, ఇంద్రుడు, బ్రహ్మదేవుడు, సందేహము, స్మరణము, మొల, పిలుచుట, (సంబోధనము, ఆహ్వానము).

ఔ—కుమారస్వామి, నిర్మలాంగము, చంద్రకళ, సిద్ధుల విమానము, అనంతరుద్రుడు సర్పము. (సంబోధనము, ఆహ్వానము, విరోధము, నిశ్చయము)

అం—వక్రవాక్యము, అతిదీర్ఘము, అజ్ఞ, దోసిలి, సత్త్వస్వర కాలప్రమాణము, పరమాత్మ, కారణము, కత్త్య, అంతఃపురము, గౌరవము.

అః—సిగ, సిద్ధమంత్రము, నూర్గర్థాశ్వము, నిర్బంధము, చక్రము, చంద్రబింబము, కోడితల, బ్రహ్మ, విష్ణువు, మహేశ్వరుడు.

కం—ఉదకము, సుఖము, శిరము.

క—బ్రహ్మ, వాయువు, పరమాత్మ, అగ్ని, చిత్రము, నూర్మరుడు, బుద్ధి, యముడు, నెమలి, విష్ణువు, సమాద్రము, వసువు, శ్వేతవర్ణము, సిగ్గు, తల,

సుఖము, ఏడాది, తెలుపు, అడవి,
ఆశ్చర్యము, పసుపు, నీరు.

కిం—ఏమనియడుగుట, నింద, అక్షేపణ,
సందేహము, వికల్పము, దూఱు నీలి,
అడుగుట.

కు—భూమి, కల్పితపాపము, కొంచెము,
నివారించుట, నింద, పారాయి, వష్టి
విభక్తిప్రత్యయము.

క్ష—అడ్డగించుట, విరోధము, క్షేమము,
దుస్స్వప్నము, క్షత్రియుడు, రక్క-
సుడు.

క్షం—పాలము, చెట్టు.

క్షా—ఓరు, నిద్ర.

క్ష్యా—భూమి.

ఖ—గరుత్మాంతుడు, స్వర్ణము, కత్తి,
కాంతరసము, ఈశాంబోయిన కాలు
పేతులు గలవాడు, బంగారు, మణి,
కొంచెము, దీక్షాడు, సున్న, దవాగ్ని,
నిశ్చయము.

ఖ్యా—ప్రసిద్ధి, చెప్పుట.

ఖం—ఇంద్రియము, సుఖము, ఆకాశము,
నక్షత్రము, వరిమడి, పట్టణము, దయ,
పలక, అభావము, దిండువు, ఉంచుట,
రంధ్రము, అభావము.

గం—గానము.

గా—కథ, శ్లోకము.

గం—గంధర్వుడు, వినాయకుడు,
గానము, సంతోషవాక్యము.

గోవు—యాగము, వృషభము, చంద్రుడు,
వాక్కు, భూమి, దిక్కు, గోవు, కిర-
ణము, బాణము, నేత్రము, స్వర్ణము,

వజ్రాయుధము, జలము, రోమము,
సరస్వతి, గజి, మూర్ఖుడు.

ఘ—మేఘము, వేడిమి, చిలుగంట,
ఘంట, సంఘటనము, శివుడు, గడ్డ
గూబ, వాద్యము, ఆమృతము, నేల
గొల్లపల్లె, అమృత, భయంకిరము.

జ—కాటుక, భయంకిరము, దేశము,
జనము, శివుడు, మాట, విషయవాంఛ.

చ—తురుష్కుడు, చోరుడు, ధ్వని,
చంద్రుడు, చికోరపక్షి, చావరము,
సమచ్ఛయార్థము, కారణము, పాద
పూరణార్థము, ఆతిథ్యము, ఆజ్ఞ,
దీప్తి, శివుడు, చికోరము.

చ—ఇచ్చ, కష్టము, సంవత్సరము, వెలుగు,
స్వచ్ఛమైనది, నిత్యమైనది, మణి
మైనది, వేగినది, కించె, 2రిణె,
నిర్మలము.

జ—జపము, జయము, జయకీర్తన,
పురుషుడు, ధ్వని, మేరువు, మత్స్య
రము, శివుడు, విష్ణువు, గాయకుడు,
నీరు, గంగ, సగ, భార్య, దేవదేవ,
యోని, సమద్రపు టాడ్డు.

జం—కటిప్రదేశము, భూషణము, భార్య,
తేజము, ఉదకము, జననము.

జా—కీర్తి, యుద్ధము, జీర్ణించుట, బృహ-
స్పతి, ఆకాశము, పితృచము.

జా—సరస్వతి, ఆకాశము, స్త్రీభూతము,
వేగము.

జ్యా—వింటినారి, తల్లి, భూమి.

ఝ—బ్రహ్మ, అంచె, పరాక్రమము,
భ్రమణము, నాశము, చోరుడు,
ఝంఝుమారుతము, మదము, ధ్వని,
గాలివాన, సకించినది.

౪—సమాహము, జేశము, గర్వము, గంధలేపము, కరస్సు, గాడిదెహిత, ఉర్ధ్వముఖమైనది, మూఢరూపమైనది, భయము, కీర్తి, గాయకుడు, జన పదము, పద్యము, వాయుభేదము.

జ్జ—విద్వాంసుడు, బ్రహ్మ, బుధుడు, బుద్ధి, ఆత్మ.

ట—కాకి, పొగ, విల్లు, నూర్యకరణము, తలుపు, ధ్వని, నీటినుడి, పుత్తుడు, భూమి, ఆవృత్తి, చమరీమృగము, వడగల్లు.

ఠ—పిల్లనగ్రోది, ధ్వని, మాధుండు, శంకరుడు, అగ్ని, చంద్రవండలము, కట్టుడి, పాపాసము, కూన్యము, దృఢము.

డ—జేశము, శంఖుడు, విలునగవు, భయము, నాశము, జయధ్వని, శంఖధ్వని, రాద్రరసము, సిగ్గు, వాక్కు, దామరవాద్యము, దుర్గమ స్థలము, వస్త్రము, డమరుకవాద్యము, ఆందోళనము, గాయకుడు, జడుడు.

ఢ—పికాచము, భయము, కాలము, ప్రేమ, మార్గస్థుడు, ధ్వని, జయభేరి, పోలిక, జ్ఞానము, వాద్యము, గుణ హీనుడు, దానినవాడు, సాధువు, ఎడమ కడిప్రక్కలు, కొడుకు.

ణ—జారుడు, భయంకరము, కంటకము, ధ్వని, గగర్పాటు, కూరుడు, కాపాడుట, మల్లు, రాత్రి, పానము, గోవు, ముక్కు, దయ, తామరరేకు, జ్ఞానము.

త—సంభోగము, నిశ్చయము, కోపము, తోక, రసవాదము, చోరుడు, దయ, ఆడుట, కారణము.

తత్—ప్రస్తుతార్థము, హేతువు.

త్యమ్—నీవు.

తు—(భేదము, నిశ్చయము.)

తే—క్రీడనము, క్రీడించువాడు, నది, భయమును బోగొట్టుట, నలుపు తెలుపు, లావు.

త్వక్కు—మౌనిపట్ట, అవంగపట్ట, ప్రవేశ మార్గము, ఉపాయము, చర్యము.

త్విట్టు—కాంతి, అగ్నిజ్వాల, వెలుగు.

ద—దాత, భేదించుట, ఓర్పు, దానము, పానము, వైరాగ్యము, భార్య, చూపు, మూగ, పట్టుకడినది, కరిశుద్ధుడు, ద్రావకము, కుచి, శివుడు, గురుడు, త్రాగుడు, పిలుపు.

దుర్—(అనుంగళము, దుఃఖము.)

దృక్—దర్శనము, జ్ఞానము, నేత్రము, చూచువాడు.

దివి—స్వర్గము, పగలు, అగ్ని, కాంతి, ఆకాశము.

ధ—ఇంద్రుడు, ధ్వని, ధాన్యము, కుచేరుడు, ధన్వంతరి, కడవ, గృహము, ధనము.

దా, ధి, ధీ—బుద్ధి.

ధూర్—ధూపము, కంపము, ద్రవ్యము, భారము, కాడిమాకు, తుడి.

న—వినాయకుడు, నాభి, జ్ఞానము, వాద్యము, గొడదాలు, నూత్నమైనది, మిగుల కష్టమైనది, కూన్యమైనది, భేదమైనది, దానము, మేలు, అభివార్ధము.

ని—(ఔదరించుట, మత్స్యము, వంగుట, మిక్కిలి, స్వర్గము.)

సర్—(నిషేధము, నిశ్చయము)

సు—సుతి. (ప్రశ్న, వికల్పము, సముచ్చయము, అవధారణము, ద్రుతము)

నా—ఓడ, కాలము, నవ్వు.

ప—వాయువు, పర్వతము, ప్రకాశము, కాస్తభమణి, క్షణము, శుభలగ్నము, బంగారము, పానముచేయువాడు, పానము, ఉదకధార, అమృతము, సమృద్ధి, ఆపన్నుడు, కోపశూన్యుడు.

పుం—పురుషుడు, పరమార్థము.

పూ—పూవు.

పూర్—పురము, శరీరము, పూరించుట.

ప్ర—(ప్రాధాన్యము, అతిశయము)

ఫ—ఝంఝామారుతము, భుజాస్థాలశము, పూర్తార్థము, నివారణము, యాధము, శబ్దించుట, మఱుగై యుండుట.

ఫా—కఠినోక్తి, పదునాఠవభాగము, క్రిడ, కుటీరము (విద్య).

బ—కుంభము, వరుణుడు, చిందువు, వికల్పము, గురువు, మదము, సంపదలు గలుగఁ జేయువాడు, కలహము, పక్షము, గర్భము, పర్వము.

పా—బూరుగుచెట్టు, తీరగ, సంకల, నిర్మలమైనది.

భ—శివుడు, తుమ్మెద, స్వభావము, శుక్రుడు, కిరణము, మేఘము, భూమి, అలంకారము, ప్రకారము.

భా—సాధనము, కాంతి, ఆకాశము, రాశి, నక్షత్రము, త్రిపుండ్రము, ఉర్ధ్వత్రుండ్రము, చక్రము.

భి—గోడ, పక్షి (భీతి).

భు—శివుడు, బ్రహ్మ, చంద్రుడు.

భూ—ఉనికి, భూమి.

మః—బంధనము, పచ్చవన్నె, గోరోజు నమునంటి వర్ణము.

మాసీ—చంద్రుడు, మాసము.

మా—ప్రమాణము, మరణము, సముద్రపు టొడ్డు, ధారణగలబుద్ధి, లక్ష్మీదేవి, మధ్యప్రదేశము, తల్లి, అవ్యయమైనప్పుడు నిషేధము, జనము.

మః—త్యాగము, స్థానము, వాయువు, యముడు, దాత, పోవుచున్నవాడు.

యా—వాహనము, పువ్వులగుత్తి, కాంతి, లక్ష్మి, నిర్మాణము.

యత్—సర్వనామము, ఆవ్యయమగు నపుడు హేతువు.

ర—అగ్ని, మన్మథుడు, నాశము, వజ్రము, హస్తము, ఋతువు.

రా—బంగారము, కాల, చెప్పట, నడచుట.

రం—నెత్తురు, కిరస్సు, ధ్యానము, ఆకాశము, గ్రుడు, కడుపు, ముఖము, భయము, విరసము, త్యాగము, తీక్షణము.

రి—ప్రావము, నాశము.

రుక్—రోగము, అగ్నిశాస్త్రము, ఇచ్చ, కాంతి, యాధము, భయము, ధ్వని.

రూ—యవలి, చెదలు, బంగారము, కామరూపి.

రై—నాణెము, బంగారము.

ల—ఖండింపఁబడినది, గ్రహించుట, చంద్రుడు, అవణము.

వ—సాత్వికుడు, వాయువు, వరుణుడు, మన్మథుడు.

వా—వికిల్పార్థము, ఉపమానార్థము.

వి—నేత్రము, ఆకాశము, వాయువు, పరమాత్మ, పక్షి. (నిషేధము, వేలు, విశేషము.)

విట్—వైశ్యుడు, జనుడు, పురీషము.

శః—పుట్ట, శివుడు, తాచేలు, రాజు, శిష్యుడు, న్యూనపక్షుడు.

శం—కాస్త్రము, శ్రేయస్సు, శుభము, కీర్తి, ఇంద్రధనుస్సు, స్వర్గము, (సౌఖ్యము-శుభము) ఎదుట లేనివాడు.

శా—దేవతాపూజ శక్తి శోభ, శ్రేష్ఠుడు, లక్ష్మి.

శి—శివుడు, శుభము కాంతుడు, మోక్షము, హింస, నిద్ర.

శ్రీ—లక్ష్మి, చక్వర్థము, సంపద, వృద్ధి, అలంకారము, శోభ, సర్వస్వ, పార్వతి, బుద్ధి, విషము, సాలెపురుగు, ఒక రాగము, మారేడుచెట్టు, గౌరవార్థము కొన్ని పదములకు ముందు వచ్చునది, మంగళప్రదము.

ష—స్వర్గము, దేశము, లక్ష్మి, గర్భము, మోక్షము, ఆవసానము, ఓర్పుట, పరోక్షము, శ్రేష్ఠము.

స—గౌరీపుత్రుడు, వాయువు, శరీర కాంతి, రథమార్గము, జ్ఞానము, ధ్యానము, నివారణము.

స్మ—(నిషేధము స్మృణు))

సన్—సత్యము, విద్వాంసుడు, శ్రేష్ఠుడు, సత్పురుషుడు, పూజ్యుడు.

సత్—సత్తత్రము.

సూ—ప్రేకపణ, ప్రసవము.

స్పృక్—హామసాధనపాత్ర, నడచుట.

సే—సేవనము, సేవకుడు.

స్వ—ధనము, జ్ఞాని, తన సంబంధము, తాను. (స్వర్గము, పరలోకము)

హం—బాణము, సుఖము, వీణాది సకల వాద్యధ్వని, మణికాంతి, ఎర్రబహ్య, పిలుచుట, లేచుట, నవ్వుట.

హ—శివుడు, విష్ణువు, హంస, యుద్ధము, గగుర్పాటు, గుఱ్ఱము, గర్వము, వరుణుడు. (సంబోధనము, ప్రసిద్ధి)

హా—త్యాగము, గమనము, వీణ, శోకము, పీడ, కృధపడుట.

హి—(ఆశ్చర్యము, వ్యధపడుట.)

హిం—(ప్రశ్న, ఊహ.)

హుం—(ధర్మ, ఆమంత్రిణము.)

హూః—(ఆశ్చర్యము, సంతోషము.)

హే—హే—(సంబోధనము.)

కుండలీకరణములలోని అర్థములు అవ్యయము లయినప్పటివని తెలియవలెను.

రూపాంతరములు

అం (క-కా) పాఠములు = కోపము.

అం (కియ-కె) = సంఖ్యలు లేని రేఖ.

అం (కు-కూ) రము = మొలక, నీళ్లు.

అంకో (ల-డ)ము = ఊడుగు.

అంగలా (రుపు-ర్పు) = దుఃఖము.

అం (చియ-చె) = వరుస.

అ (ంచు-నుచు) = పుచ్చు, తుద.

అంటుక (త్రియ-త్తై) = ప్రియురాలు.

అం (డియ-డె) = వసంతములాడు కోవి.

అంత(రి-రీ)క్షము = ఆకాశము.

అందక (త్రియ-త్తై) = సుందరి.

అం (దియ-దె) = అందుకము.

అం (దొ-ద) అు = ఎల్లవారు.

అం (ధ-ధా) తమసము = చిమ్మచీకటి.

అం (పియ-పె) = చింపిగుడ.

అక (ట-టా) = ఆయోగ్య.

అక (ట-టా) వికటము = తాటుమాటు.

అకరు (వు) = కింజల్కము.

అక్క (ట-టా) = ఆయోగ్య.

అక్కటిక (ము) = కనికరము.

అగు (ర-రా) = ఆవర.

అగ్గలిక (ము) = ఆధిక్యము, పూనిక.

అచ్చిక (ము) = లోటు, కొఱత.

అ(చ-చ్చ)టు = ఆ చోటు.

అ(చొ-చ్చొ)టు = ఆచొటు = ఆచోటు.

అజీ (గ-గా) వము = కిచ్చని విల్లు.

అ(జ్జ-జా) = పాదము, సమయము.

అజ్జ (రె-రే) = బలిరే.

అజా (రె-రే) = 2 బలిరే.

అటమట (ము) = దుఃఖము.

అడపక (త్తై-త్తియ) = అడప.

అడ (రుచు-ర్పు) = బాణము ప్రయోగించు.

అడ్డసా (కుల-కు) = పాచికలు.

అ (కు-దు)కు = అరికించు.

అత్తర (అత్త)ము = త్వర.

అత్తరు (వు) = సుగంధతైలము.

అత్త(ల-లే)ము = ఈరై, బల్లెము.

అ (వా) దను = సమయము.

అద (లుచు-ల్లు) = గడ్డించు.

అద (లుపు-ల్లు) = గడ్డించుట.

అదు(రు-రుచు-ర్పు) = చలించు.

అ(ద్ది-య్యది) = ఆయది.

అ(ద్దు-దు)వ = ఆస్థిరము.

అద్ది(ర-రా) = ఆదిర.

అ(ద్దె-ద్దియ) = బాడుగ.

అ(ద్దు-దురు)చు = అదురు, కంపించు.

అధిపా(త-తీ) = అధిపించువాడు.

అను (అ) కర్షణము = కోడికీట.

అ(ను-నూ) రాధ = సత్కృతివిశేషము.

అను (సార-సరణ)ము = అనుసరించుట.

అమాన(క)ము = అంతయు.

అ(నుచు-నుచు) = అచ్చు, అజ్ఞాపించు.

అ(న్వి-స్థితము) = కూడుకొన్నది.

అ(ప-ప్ప) = అమ్మ, తండ్రి, ఆక్క.

అప(శ-స)గడు = నీచుడు.

అప(స-సారము) = తొలగెనుట.

అప(హరిణ-హర)ము = దొంగిలించుట.

అ(ప్ర-ప్ప)క, అప్ర = అకాలము.

అ (ప్ప-ప్ప) = తల్లి, తండ్రి, ఆక్క.

అప్ప (చి-చి) = అపూర్వము.

అ (బుప్ప-బ్ర)ము = ఆశ్చర్యము.

అభిగమ (న)ము = పొందు, ఛాందిక.

అభ్యం (గ-జన)ము = తలంటు.

అభ్యమిత్రి (బు-యు)డు = శత్రువు

నెదుర్కొని పోవువాడు.

అ (భ్యసన-భ్యాస)ము = అలవాటు.

అమర (క)ము = భూమి కాలకిచ్చుట.

అ (మన-మా)న = అమావాస్య.

అమృత (మ)లు = బాలికాక్రీడ.

అమృ (రా-రా) = అమృత పిలుచుట.

అ (య-య్య) = తండ్రి, పూజ్యుడు.

అయా (రె-రే) = ఔరా.

అయ్య (రె-రే) - అయ్య (రె-రే) = ఔర.

అ (య్య-య్య) = అకటా.

ఆరమర (మ) = సందేహము, భేదము.

ఆరమ (రిక-ర) = చూ. పై.

అ (రులు-ర్లు)మ(రులు-ర్లు) = మదితబ్బిల్లు.

అ (రె-రే) = ప్రకంసార్థకము.

అ (ఱ-ఱ) = గది.

అఱకడ (మ) = మూఁపు.

అఱ (డా-డు) = జడకుచ్చుమీదిపూస.

అఱమ (ర-రిక) = సందేహము, భేదము.

అఱి (సియ-సె) = అతిరసము.

అఱు (గు-వు) క్కు = పెరియము.

అఱు (గు-వు) = జీర్ణించు.

అ (ఱు-ఱు) = కంఠము, సమీపము.

అ (ఱ్ఱియ-ఱ్ఱె) ము, అఱకము = అజీర్తి.

అ (ర్లియ-ర్లె) ము = మునుగుడుపు.

అ (ల్లా-లా) నేరేడు = రాజబంబువు.

అ (ల్వ-లవ) రించు = అభ్యసించు.

అ (వ-వ్) = తల్లి, తల్లితల్లి, పూజ్యస్త్రీ.

అవ (అ) గడము = అకార్యము.

అ (వ-గ) డు = దూఱు, నిండ.

అ (వ-ర్వ) ల = ఆ ప్రక్క, పిమ్మట.

అ (వా-వ్) రి = అపరిమితము.

అ (శ్రమ-శ్రువు) = కన్నీరు, బాష్పము.

అసు (క్ష-క్ష) గము = అనాహారము.

అనూ (క్ష-క్ష) గము = చూ. పై.

అ (శ్రు-శ్రు) వు = కన్నీరు, బాష్పము.

అహం (కృతి-కారము) = గర్వము, అమిక.

అహ (హ-హ) = ఔరా!

అహ (రె-రే) = అహ.

అక (అక్క) ట — అక్కటా, అయ్యో.

అ (అడ) కొత్త — పోకొత్త.

అకౌశ (స) ము—చిట్ట, మొఱపెట్ట.

ఆ (అవ) గడము—అకార్యము.

అగమ (స) ము—రాక, వచ్చుట.

ఆ (అక్క)డ—అచోటు.

ఆ (డె-డే) లు—పక్షివిశేషము.

ఆ (ణియ-ణె)=దదుర్గోగము.

ఆ (ణియ-ణె)ము = దేశము.

ఆ (అ) తడు=అతగాడు=వాడు.

ఆ (అన) తల=అనలిపరీక్షము.

అత్ర (అత్తర) ము = తొందరపాటు.

ఆ (నా-నవా)లు=గుఱుకు, చిహ్నము.

ఆ (నియ-నె)=దదుర్గోగము.

అను (గము-గు)=సార.

అప (అప్ప) ము = అపూపము.

ఆ (పె-కె)=అమె, ఆయను.

అపో (శ-శా) నము=అపోశనము.

అప్లవ (స) ము—అప్లావము = స్నానము.

అప్యాయ (స) ము = తృప్తి, తనివి.

అమంత్ర (స) ము = ఆహ్వానము, పిలుపు.

అయ (పు-స్సు)=జీవితకాలము.

ఆ (అ) రయ=వెదకు.

ఆ (ర-రా) వము=ధ్వని, మోత.

ఆ (రివే-రే) రము=కలనము.

ఆ (రుచు-ర్చు)=ఆడించు, విసరు.

అఱు (అఱ) పు = కూత, బొబ్బరింత.

అఱు (పు-గు) రు=అఱుమంది.

ఆ (అవ) లంబము=అధారము.

ఆ (అవా-వా) లము = పాదు.

ఆ (అ) లాబువు=సార.

ఆ (నా) లి=హీనము.

ఆ (లిం-లకిం) చు=విను.

అలోక (స) ము=చూపు.

అవ (లి-డి)=ఉపద్రవము.

ఆ (హ) వడి=చూ. పై.

అవా (ప-య) కము=గాజు.

అవి (మొర-మృరణ)ము=ప్రకటనము.

అస్థాలి (స) ము=చఱపు.

ఆ (స్వా-స్వ) దనము=రుచిమాచుట.

ఆ (హ్వా-హ్వా)నము=పిలుపు, ఆహ్వాని.

ఆ (హ్వా-హ్వా)యము=పేరు.

అగు (గ-వ) = ముండ్రపంది.

ఆ (శు-డు) వరి = వప్రము, అలంగము.

ఆ (శువా-శ్వా) రు = హరిభక్తుడు.

ఇం (గ-గి) లము = నిష్ప.

ఇంగి (లి-లీ) కము = హింగుళము.

ఇం (ట్ర-టర)ము = ఇఱుకు.

ఇం (తియ-తె) = ఇంతే, ఇంతమాత్రమే.

ఇందు (గు-వు) = చిల్ల.

ఇం (పు-బు) = అనందము.

ఇ (క-గ) = మఱియు, ఇంతకంటె.

ఇ (క్క-కు-కట) ము = ఇఱుకు.

ఇ (గ-వ) ము=పైతృము.

ఇగు (రుచు-ర్చు) = చిగిరించు.

ఇ (లుచు-గుల్చు) = ఇలించు.

ఇ (ది) గో=మాపుటను చెల్పును.
 ఇ (చ-చ్చ-చొ-చో) టు=ఈస్థానము.
 ఇ (ఈ) తఁడు=ఈ పూజ్యుఁడు.
 ఇ త్ర(డి-లి)=ఒక లోహము.
 ఇది (గొ-గో)=మాపుటను తెల్పును.
 ఇ (ద్రి-ది)=ఈయది.
 ఇ (ని-న్ని)=ఇంతసంఖ్య కలది.
 ఇ (న్య-నువ) డి=రెడ్డి, ద్విగుణము.
 ఇ (పుడు-ప్పుడు-ప్తు)=ఈ కాలము.
 ఇ (బ్బ-నమ-న్య)డి=రెట్టి.
 ఇము (దుమ-దుప్ప)ఇముడఁజేయు.
 ఇ (మ్య-బ్బ-నమ-న్య)డి=రెట్టి.
 ఇయ్య (ఈయ) కొను=సమ్యక్తింను.
 ఇయ్య (ఈయ) ది=ఇది.
 ఇ (ఈ) రాటు=పండ్రిండు.
 ఇరు(గు-వు)-ప్రక్క ఇల్లు.
 ఇరు (గు-వు)ను=ఇద్దరు.
 ఇ (లా-లవ) రము=గుడిసె.
 ఇ (ఈ) లగు=చచ్చు.
 ఇలు (వ-వా) రము = గుడిసె, పర్ణశాల.
 ఇ (ల్క లక)అచు = విగపట్టు.
 ఇ (ల్లంట్రి ల్లట) ము = అల్లుడు అత్తవా
 రింట కొఁపురముండుట.
 ఇ (ల్వ-లవ) డి=మంచినద్ర.
 ఇవ (త-తా) లింను = చల్లనగు.
 ఇ (ఈ) వల = ఇవతల.
 ఇవ్య (ఈవ) ల = ఇవతల.

ఇ (పి-పీ) క=ముండ్లదుబ్బు.
 ఇ (సి-స్సి) రో=ఇసీ.
 ఇ (స్సీ-సీ) = ఇసిరో.
 ఈ (ఇ) కు = ఎందు, ఇవును.
 ఈ (సి) గు = తొలగించు.
 ఈ (క-మె) = ఈయను.
 ఈ (టియ-టె) = కుంతము, బల్లెము.
 ఈ (య) కోలు, ఇయ్యకోలు=పమ్మతి.
 ఈగు-ఇగు = వెనుకకొరగు.
 ఈ (నియ-నె) = ఆకుల నరము.
 ఈ (కె-మె) ఈకె = ఈయను.
 ఈ (ఇవ) ము = కైత్యము, హిమము.
 ఈయ (ఇయ్య) ది = ఇది.
 ఈ (ఇ) రిణము = చవుటిది.
 ఈ (వచ-చ్చ) = మవ్వెనతోసీచ్చు.
 ఈ (ఱు-పె-రెప్ప) న = దువ్వెన.
 ఈ (ఇ) లఱుచు = విగపట్టు.
 ఈ (సి) లగు (ల్గు) = చచ్చు.
 ఈ (వ గ) = మక్షికము.
 ఈ (ది-గి) = త్యాగము, దానము.
 ఈ (సి) వు = యువ్యదర్శకము.
 ఈ (శ-వ) = నాగటికోల..
 ఉం (గర-గ్ర) ము=అంగుళీయకము.
 ఉ (చ్చ)ి చ్చాచ్చి)యము = పొడవు.
 ఉ(జ్జి-ద్ది) = జత, జంట.
 ఉటం(మ-కి) = చైర్యాలి.
 ఉడు (క-క్కు) వాద్యవిశేషము.

ఉ(శు-కు)వ = ఉజట.
 ఉ(ద్ద-ద్దా) = నాలుగు, రాశి
 ఉ(తు-దు)వ = గుంజ.
 ఉత్తరే(ను-టి) = ఆపామార్గము.
 ఉత్ప(ర్గ-ర్జన)ము = ఈవి, త్యాగము.
 ఉ'ది-ద్దియ = యత్నము.
 ఉన్న(-న్నా)యము = కైకెత్తుట.
 ఉ(న్నె-న్నే) = ఉడునే.
 ఉన్యంధ(న)ము = చంపుట.
 ఉపనయ(న)ము = ఉపనాయము = వడుగు.
 ఉపనిష్క(స్క-ఘ్న)ము = కావలి.
 ఉప(య-యా)మము = పెండ్లి.
 ఉ(ప-ప్ప)వడము = మేల్కొనుట.
 ఉపోద (క-కి) = దుంపబచ్చలి.
 ఉ (మా-మ్యా) దము = ఉన్మాదము,
 పిచ్చి.
 ఉ (మి-మ్యి) = కూ-పాడుపు, నిష్ఠీకనము.
 ఉము (ఊక) = పొట్టు, తుమము.
 ఉమ్మలిక (మ) = దుఃఖము.
 ఉమ్మి (త-త్త) = ఉన్మత్తము.
 ఉ (యా-య్యా-య్యా-య్యె-య్యే) ల =
 దొల.
 ఉ (ర-ఱ) వు = అధికము.
 ఉ (రలు-ర్లు) = దొర్లు.
 ఉల (గ-వ) రము = నేల యులుకు.
 ఉ (వ) లి = వడ్రంగి పాథనము.
 ఉలిమి (డి-రి) = వరుణము.
 ఉలు (ప-పా) = కామక.

ఉ (వు) లము = కుమము.
 ఉచ్చి (కుటా-స్కూ) రు = త్వరపకు.
 ఉ (శ-ష) లి = ఆశుభమైనది.
 ఉ (ను) సి = పొడి, భస్మము.
 ఉ (సు-నూ-స్సు)రు = సంతాపధ్వని.
 ఉ (ఉను)క = పొట్టు, తుమము.
 ఉ (ఉం) ించు = పూచు.
 ఉ (ఉ) డిగము = నేక, పరిచర్య.
 ఉ (దుచ-దుచ్చ) = చిమ్ము, తుడుచు.
 ఉ (మూ) రుకొ (క్కొ)రు = ఆక్రూ
 ణించు.
 ఉ (గుచు-గుచ్చ) = ఉపిరి విడుచు.
 ఉ (గుపు-గుచ్చ) = శ్వాసము, ఉపిరి.
 ఉ (ఉబ) సు = ఉనిలేనికాలము.
 ఋ (శ్య-వ్య)ము = మహాబోరు.
 ఎండ్రీ(క) = కర్కటకము, ఎండ్రకాయ.
 ఎ (క-క్క) (నకి-సెక్కి) యము =
 ఎకప (క-క్కె) ము = ఎకసెక్కెము }
 వికటపుమాట.
 ఎ(కి-క్కి) రింత = వాహనము.
 ఎక్కు(కు)పెట్టు = ఎక్కుచెట్టు.
 ఎ (గ-గా-గువ) ది (గ-గువ) = హెచ్చు
 తగ్గుట.
 ఎగ్గ(ఱుతు-ర్తు) = విషయసంగ్రహము.
 ఎ(చ-చ్చ-చొ-చ్చొ-చొచ్చ) టు =
 ఏచోటు.
 ఎడతె(ఱపి-ర్పి) = వ్యవధానము.
 ఎడమకు(గు-వు) = వ్యత్యాసము.
 ఎ(డ్డ-డడ) = ఎడ = హృదయము.

ఎ(ద్దియ-డె)=మూఁడు, అనాగరికుడు.

ఎ(ఏ-ఎద్ది)=ఏమూఁడు, ఏ వస్తువు.

ఎ(రుకొ-ర్కొ)ను=అధిముఖము.

ఎ(దురుచు-దుర్పు-ద్రుచు)=ఎదిరించు.

ఎదు (రుప-ర్పు)కు=ఎదురగు.

ఎద్ది-ఏ(చు)కి=చూ. ఎది.

ఎ(ని-న్ని)=ఎంత సంఖ్య గలది.

ఎ(నిమి-న్మి)ది=ఏడు నొకటి.

ఎ(ని-న్ని)క=గణనము, లెక్క.

ఎ(న్ప-ను)ది=ఎనిమిది పదులు.

ఎ(పుడు-ప్పడు-పు)=ఏకాలము.

ఎ(ము-మ్మ)క=ఎమ్మ, అస్థి.

ఎర(గ-క)లి=కొర్పిచ్చు, దవాసలము.

ఎ(ఱుకు-ర్కు)=కెరాకుడు, బోయ.

ఎఱుక(కు)=తెలివి, జ్ఞానము.

ఎ (ల-గు-ల-పు-ల్ల) = కంఠస్థని.

ఎల్లాపిక(త్రియ-త్రి) చోరస్త్రీ.

ఎల్లి(ఏలి)దము=చుక్కనిది.

ఎ(క-కన్య-వ్యా)డు=ఏవాడు.

ఎ(వ-కన్య)క(రిరి) = ఎ (వ-కన్య) తి (రితి)

ఎ(క-కన్య)ర్తుక(కుక) ఏ స్త్రీ.

ఎకన్య(ఏవ)ల=ఏప్రక్క.

ఎ(క-డ)సిరు=లేతకొబ్బరికాయసిరు

ఏ(క-కొ)రు=వాచిపోవు.

ఏ(డి)=ఎక్కడున్నాడు?

ఏ(క-మె-పె)=ఏయామె.

ఏట(య)=పక్షము.

ఎ(టిరిం-ట్రిం)త = భారద్వాజపక్షి.

ఏ(ఎక్క)డ=ఏవోటున.

ఏ(కు-చూ)కము=మెత్తినగోడ.

ఏ(డ్ల-కు)డ=రక్షకము.

ఏ(ఎ)తడు=ఏవాడు.

ఏ(త-తా)ను=నీటియంత్రము.

ఏ(తెం-గుతెం)చు=వమ్మ.

ఏ(కే)ను=బ ఏను.

ఏ(కు-గు-న్ల)=గజము.

ఏమ(తిం-ఱు)చు=ఏమఱకేయు.

ఏ(మా-మ)ఱు=పరాకుగానుండు.

ఏ(మి-మి)=ఏది, ప్రశ్నము.

ఏ(మో-మొ)=ఊహను చెప్పుడు.

ఏ(య)ది, ఎద్ది=ఎత్తుది.

ఏ(రా-ర)=ఏరెర.

ఏ(హే)రాళము=అధికము.

ఏ(రుప-ర్పు)కు=వేటుపడు.

ఏ(రుపా-ర్పా)లు=నిర్ణయము, నియమము

ఏర్ప(రిం-ఱ) చు = నిరూపించు.

ఏ(వే)లము=అత్యుక్తులలో నొకవిధము

ఏ(ఏ-ఎల్లి) దము = చుక్కనకనము.

ఏవా(ఎకన్య)డు = ఎవడు

ఏ(పు)గురు = అయిదుగురు.

ఏ(ఎ)స = అత్యంతము.

ఏ(ఎ)సరు=మీరు, అతిశయించు.

ఁ(డ-ల)ది(కు-ల)డు=కుబేరుడు.

ఁ(అయి)ద = వెబడి.

వి(అయి)దువ=సుమంగలి.

వి(అయి)పు=జాడ, గుర్తు.

వి(అయి)ర=నేత్రరోగ విశేషము.

వి(అయి)రేని = బచ్చెనపని చేసిన పెండ్లి కుండలు.

విం(క-కియ) = చిలుకకొయ్య.

విం(జి-ది)లి = దుఃఖము.

విం(ఒక)డు = ఒక్కడు=ఏకము.

వి(క-క్క)ట = ఏకకాలమున.

వి(క-క్క)టి = ఏకము.

విక్క(త-తి-తె-తుక) = ఒక్కత్రు.

విక్కరి(త-తి-తె) = ఒక్క(ర్త-ర్తి-ర్తి).

విక్క(రు-రువు)డు = ఒకరుడు.

విక్కొ(కొ) = ఊహను చెల్పును.

విక్కొ (డు-రుడు-రువుడు) =
ఒకరుడు.

వి(క్కొ-కొ-క్క-క)టి = ఏకము.

విక్కొ(క-తి-తుక-తె) = ఒక్కతె.

విక్కొ (రిత-ర్త-ర్తి-ర్తి-ర్తి-ర్తి-ర్తి-ర్తి-ర్తి-ర్తి).

వి(పా)చ్చెము = మానహని, కొఱత.

విచ్చె(ల-ల్ల) = ఓ చెల్ల.

విజ్జ-విజ = గురువు, పురోహితుడు.

విడ (మి-మె) = ధనము.

విడ (య-యె)డు=ప్రభువు, మగడు.

వి(న)డియ = కాలు, ఆకర్షించు.

వి(ద్ద-డా-డ్డియా) యము = కటిభూమి.

విత్తి(ల-ల్ల) ఒదిగిలు = ఒకగు.

విత్తిగి (ల-ల్ల) = విత్తి(లు-ల్ల)మా.పె.

విడ (రుచు-ర్చు) = ఊడదీయు.

వి (పా) దలు = వర్ధిల్లు.

వి (పా) దు (పు-గు) = క్రమ్ము, సమ్మర్థి-

వి (న-డ) గూడు = సిద్ధించు.

వి (పా) నరు = కలుగు, ఆగు.

వి (అ) ప్పగించు = అర్పించు.

వి (అ) ప్పనము = అర్పణము.

వి (యా-య్యా) రము = ఓయారము.

వి (యా-య్యా) రి = ఓయారి = విలాసిని.

వియ్య (న) = మెల్లగా.

విరలు = దొరలు = దొర్లు.

వి (క) రువుడు = ఇతరుడు.

విఱ (క-కొ) టము = విషమస్థితి.

వి(ఱ-రి)గుదిండు = తలగడ.

వి(న)ఱగొడ్డెము=మర్యాదలేనిమాట.

వి(జ్జియ)ల్లె=లాంగనిది ఆవు. మొ.

వి(పా)లయ = ప్రవేశించు.

వి(లికి-ల్కి) = చిలి, శృకానము.

వి(లకు-ల్కు)కొలు, స్రవించు.

వి(లచు-ల్చు-లపు-ల్పు)ఊడదీయు(ట).

వి(ల్లె-లియ) = చీర, బట్ట.

విస(గు-వు) = ఒసంగు = ఇచ్చు.

వి(ఓ)(హా-హా) = యేమీ!

వి(రిం-లిం)చు=వాంతిచేసుకొను.

వి(కిలి-కరి) = వికిలింక = డోకు.

వి(గి-యి-వి)రము = విరెము = ఆన్నము.

విచ్చె(ల-ల్ల)సంతాపార్థము.

ఓజ-ఒజ్జ = గురువు, పురోహితుడు.
 ఓట(మి-య) = ఓట = అపజయము.
 ఓ(ట-టా)లు = ఓడిపోవు.
 ఓట(ప-వడు) = అవమానపడు.
 ఓటా(లుచు-య్య) = ఓడించు.
 ఓటి(లు-ల్లు) = జంకు, వెనుదీయు.
 ఓ(టు-ట) = ఓటుము, ఓడిపోవుట,
 ఓటు(ప-వడు) = ఓడు, అవమానపడు.
 ఓ(డించు-య్య) = అపజయము పొందించు.
 ఓ(పిక-పు) = త్తమ, తాలిమి.
 ఓ(పె-మె) = ఓసి, సంబోధనము.
 ఓయ(ఒయ్య)న = లెన్నగా.
 ఓ(2)యారము = విలాసము.
 ఓ(యి-యి) = సంబోధనము.
 ఓ(యి-గి-ని)రము = అన్నము.
 ఓ(మో)రపాక — దోరపాక = రాటల
 యాధారముపై గట్టినకాల.
 ఓ(రసిలు-రలి) = ఓ(రసిల్లు-రలిల్లు)
 ఓ(రిమి-ర్మి) = ఓర్పు, తాలిమి.
 ఓ(హో)రు = గాలియొక్క ధ్వని.
 ఓ(రె-యిర-విర-గిర)ము = అహారము.
 ఓ(రుచు-య్య) = ఓడించు.
 ఓ(ర్త-ర్త-ర్తక) = ఒకతె.
 ఓ(ల)లాడు = జలక్రీడలాడు.
 ఓ(హో)లిగ = బొబ్బట్టు.
 ఓ(లిమి-లము) = చాలు.
 ఓ(ల్ల-ల)ము = రహస్యస్థానము.
 ఓ(వ-ద)ము = గోయి, పల్లము.

ఓ(వి-గి-యి)రము = అన్నము.
 ఓ(పు-ఒపు) = సరిపడు.
 ఓ(సరి(లు-ల్లు) = ఒడుగు.
 ఓ(స(రు-రిల్లు) = తొలగెను.
 ఓ(సి-సీ) = స్త్రీ సంబోధనము.
 ఓ(హటి(ంచు-లు-ల్లు) = వెనుదీయు
 ఓ(హో(రె-లే) = బలీ.
 ఓ(హో-హో) = అహో.
 ఓ(అపు-అగు)గదే = ఓరా.
 ఓ(అగు-అపు)గాక = అట్లేగాని.
 ఓ(అపు)గను = భక్ష్యవిశేషము.
 ఓ(అపు)రు = అస్థిరము, దుర్బలము.
 ఓ(అపు)గాములు = అగుట, కాకిపోవుట.
 ఓ(అవ-అవు)ఘోషము = అతిశయము.
 ఓ(అవు)జు = జలయంత్రము.
 ఓ(అవు)డు = పెదవి.
 ఓ(మి-మి)బరము = రాగి.
 ఓ(అవు)దల = తల, ముండల.
 ఓ(అవు)డు = నీటికొలువ.
 ఓ(పె-నే) = అ (గు-పు) నే.
 ఓ(అవు)బలము = మల్లక్రియ.
 ఓ(ర)రా = అగుర = ప్రశంసార్థకము.
 ఓ(అవు)రు (సా-సపు)రు = నాళము.
 ఓ(అవు-అవ)ల = అవతలిచోటు.
 ఓ(అవు)సు = సాగసు, ఒయ్యారము.
 కం(క-గ)టి = మంచము.
 కం(క-చ)రగాడిద = రాసభము.
 కం(కే(లి-లి) = అశోకవృక్షము.

కం(చ-చె)ల = అవిక.
 కంచు(లి-ఓ)క = అవిక.
 కంట(గించు-గిల్లు-గిలు) = నొచ్చు.
 కం(గం)డవడము = తెర.
 కం(డు-దు)కము = బంతి, చెండు.
 కం(క్రం)త = రంధ్రము, సంద్రత్రోవ.
 కం(కణి)తి = బుడిపి, దద్దు.
 కంద(లి-లి) = టెక్కము, పొద, లేడి.
 కం(దు-బు)దురు = కందురీగ.
 కందు(వాలు) = మలినము, ఎత్తనగు.
 కం(కుం)పె = తాంబూలపాత్రము.
 కంబ(ల-ళ)ము = కంబ (లి-లి)
 క(క-క్కు)పాల = బైరాగల సంచి.
 క(కా-క-పి-వి)క = మిక్కిలి చెదరినది.
 క(క్ర)క్కు = వెలిపుచ్చు.
 క(క్కు-క్కు)తి (ర్తి) = ఆశ.
 క(క్ర)క్కర = పక్షి విశేషము.
 క(చ్చించు) - చుచ్చ = గ వ్య లాట లో
 కాయలు నడుపు.
 క(చ్చియ)చ్చె = కక్ష, కలహము.
 క(టారము)రి-రు = బాధ.
 క(ట్ట-ట్ట) = అకట.
 క(ట్ట-ట్టి)డి = అజ్ఞ, భాగ్యము.
 క(ట్టన-ట్ట)ము = కాసుక, కూర్పు.
 క(ట్ట-ట్ట)అకట = అయ్యో.
 క(ట్టి-టి)క = వేర్రహస్తుడు.
 క(ట్టి-ట్టి)డి = ఏర్పాటు, నియమము.
 క(ట్ట-రీలు) = ధ్వన్యనుకరణము.

క(రో(ర-ల)ము = కరినము.
 క(డ-ణ)క = పూనిక.
 క(డ-ణ)జా = ఒకజాతి దుప్పి.
 కడ(క-క)ట్టు = నిశ్చయించు.
 కడ(క-క)చ్చు = అపాంగము.
 కడ (చ-చ)ను = మరణించు.
 కడ(చేరుచు-చేర్చు-తేచ్చు) = చుపు.
 క(గ)డప = దేహి.
 క(డప-డిమి) = కదంబము.
 కడ(వ)కుంత = చిన్న మట్టిపాత్ర.
 కడ(బుకొ-ల్కా)ను = అలిశయించు.
 క(డళ)ఁ(డిం-లిం)చు = కలతపడు.
 క(డన-డా)సము = ధరించుతోలు.
 క(ళన-ళా)సము = చూ పై.
 క(డా(ని-నీ) = బంగారము.
 కడికండ(ము) న = ముక్క చుక్కలు.
 క(డి-ణి)తి = కడశామృగము.
 క(డిమి-డ్డి) = బలము, శౌర్యము.
 క(డియ-డె)ము = కంకణము.
 క(దు-బు)దురు = కందురీగ.
 క(దు-బు)జా = శ్వేనవిశేషము.
 క(దు(పు-గు) = కడుగు నీరు.
 క(డ్డి-డ్డి) = శలాక.
 క(న-డం)జము = గాదె, పాణక.
 క(ని-ం)తి = రోగవిశేషము, గడ్డ.
 క(అ)-(దు-బు)జా = శ్వేనవిశేషము.
 క(త-ద) = వృత్తాంతము, కథ.
 క(క) = ఇంచుగు, చిల్లగింజ.

క(గ)తుకు = భుజించు.

కత్తలా(న-నము-ని) = కత్తకడు.

కత్త(కడు-కా)-అశ్వము.

క(చ-త) = వృత్తాంతము, కథ.

కద(మృ-మృ-య్య-య్య) = కదా

కద(క-రే) = కద = సంతాపము.

కద(లాడు-ల) = చలించు.

కద(లించు-లుచు-ల్లు) = కగుపు.

కద(లడు-లికి) = ప్రయాణము.

కద(వ-వే-వయ్య-వయ్య) = ప్రార్థనము.

కది(య)ంచు = బంధించు.

క(కా)నబడు = గోచరించు.

కకకన-గగగన = మండిట.

క(నిపిం-న్నిం)చు = కా(నిపిం-న్నిం)చు.

క(నగొ-న్గొ)ను = చూచు.

క(ను(బ్రా-హ్మ(బ్రా-హ్మ)ము =
వంచించు.

క(నుగ-న్గ)లుగు(ల్లు) = అప్రమత్తడగు.

క(నుగి-న్గి)లుపు } = క(నుగొ-న్గొ)లుపు =
క(నుగి-న్గి)లుపు } కనుగొనచేయు.
క(నగి-న్గి)లు

క(నపా-నా)ప = కంటిపాప.

క(గ)పు(నుపు) = పర్యయము.

క(నుమ-న్మ-మృ)రి = ఇనుపపనివాడు.

కన్న(డ-డుగు-డువు-శవు) = ఉపేక్ష.

క(న్నియ-న్నె) = కన్య, పెండ్లికొని
పడుచు.

క(న్ను-ను) = నేత్రము.

క(నుమొ-న్మొ)లుగు = వంగించు.

క(పా-వా)టము = తలుపు.

క(పు-ప్ప)ము = కప్రము = కర్పూరము.

కబా(యి-యి)-కబ్బాయి = అంగీ.

క(మ-మృ)తము = సాగుబడి.

క(మ-మృ)రు = మొలనూలు, కాలినకంపు.

కమ(లించు-లుచు-ల్లు) = కందించు.

కమ(కా)జా — కంపింజలపక్షి.

క(మృ-మ)టము = వంపటి.

కమృ(రి-రీడు) = కమృరవాడు.

కయి(కై) = నిమిత్తము.

కయి (కై)వా = కశ్యపుత్రాటినిలాగుట.

కయి (కై)త = కవిత్వము.

కయి(కై)దు = చెఱపాల, వైదు.

కయి(కై)దు (న-వు) = ఆయుధము.

కయి(కై)వారము = స్తుతి.

క(కృ)య్య = కౌలువ, చిన్నపడి.

కర(గించు-చు) = కరగజేయు.

కరది(వియ-వె-వియ-వె) = దివిటీ.

కర(పా-వా)లము = కత్తి, ఖడ్గము.

క(రవ-రా)టము = బరణి.

క(రిస-ర్స)నము = కృషి.

క(రుగు-రువు-ర్లు) = కరిగెడు మూస.

క(రుమ-ర్మ-మృ)రి = కమృరవాడు.

క(రువ-ర్వ)లి = గారి.

క(ఱ-ర)క(ఱి-రి) = ద్వేషము.

క(ఱ-ఱు-ఱు-ఱు) కుట్లు — ఇనుప సలా

కకుగ్రుచ్చి కాలెడు మాంసఖండము.

క(ఱ-ఱి-ఱి-ఱి) = నల్లపది.

క(లం-శం)కము = గుర్తు, దూటు.

కల(క-కు) = వ్యాకులత.

కల(చ-గించు) = చలింపజేయు.

కల(త-క) = క్షోభము.

కలకండ (ము) = శర్కర, చక్కర.

కల(ను-కు) = స్థానము, చోటు.

క(ల-ల)పు = చేరుపు.

క(లయం-లా)పి = కన్నూరి కలిపిననీరు.

క(ల-ల)యు = చేరు, కూడు.

కలవరిం(పు-త) = కలలోని మాట.

కల(కి-సి) = కలశము, కుండ.

కలహంస(ము) = రాజహంస.

కలహప(న-మ) = గుంపు, కలహము.

క(లా-ళా)వతి = కుంబురుని వీణ.

క(లికి-ల్కి) = ఆడుది, మనోజ్ఞము.

క(లిగిం-ల్గిం)చు = కలగజేయు.

క(లి-ల)యు = ఏకమగు.

కలి(వియ-వె) = కలెస్, కరమర్దము.

క(లు-ల్లు) = మద్యము, సారము.

క(లుగు-ల్లు) = కన్నము, రంధ్రము.

క(లుగు-ల్లు-ల)పు = అగు, పుట్టు.

క(లుపు-ల్లు) = కలియజేయు.

క(లువ-ల్వ) = ఉత్పలము.

క(లువ-ల్వ)డము = మేలకట్టు.

కల్ల(రి-రీడు) = దొంగ, అపరాధి.

క(ల్ల-ల్లే)డు = ఒకానొకపిట్ట.

క(శ-ల) = భాగము, శిల్పము, విద్య.

క(శ-ల)త్రము = పెండ్లాము.

క(శా-లా)దుఁడు = అగసాలె.

క(శా-శవ)సము = తోలు.

క(శా-లా)సి = ఓడమీది పనివాడు.

క(లిం-లిం)గ = ఆడుది.

క(సుకు-కు) = కాంతికలది.

క(శే-లే)బరము = మేన, శవము.

క(శ్య-శ్యా)ము = ధాన్యము నూర్చుచోటు.

క(శ్చియ-శ్చి-శ్య)ము = ఖలీనము.

కవి(యి)ంచు = కవియజేయు.

కవు(కా)గిలి = ఆలింగనము.

కవు(కా)జు = ఒకానొక పిట్ట.

కవు(కా)డు = కప్పట, తప్ప.

కవు(కా)ను = నడుము.

కవు(కా)రు = ముదురురంగు.

కవు(కా)లు = ఒడంబడిక.

క(ప-సు)రు = లేత, పచ్చి.

కసి(ని-డి) = చుక్కచుక్కలుగా.

క(సే-శే)రుక = వెన్నెరుక.

క(సే-శే)రుపు = గడ్డిగుంప, మా. పై-

కా(ంచు-నుచు) = చూచు.

కాం(బో-భో)జి = ఒక రాగము,

వెలిచండ్ర, గురివెండ, కారుగచ్చు.

కా(కా)గిగు = కాలు, కోపించు.

కా(చ-సు)ర = కాసర.

కా(కా)గిచు = కాగజేయు.

కా(పు-ప)ది = కూడ్రస్త్రీ.

కా(కుమి-తూ)కి = నల్లకుమి.

కాగి(త-ద)ము = కాతము.
 కా(చి-చు)కొను = కాచు.
 కా(గయ-ణా)చి = చిరకాలవాస
 స్థానము, వంశాచారము.
 కా(కావు)త = అగుఁగాక, అశీరర్థకము.
 కా(కాం)తాళము = కోపము.
 కా(దా)దేశద = కదా.
 కా(కాన)న = కాబట్టి.
 కా(క)నక = చూడక, ప్రసవింపక.
 కా(నిక-సుక-స్క) = బహుమతి.
 కా(న గు-స్థ) = కరంజము.
 కా(నుచు-స్ప-ంచు) = చూచు.
 కా(మల-మెర) = సేత్రకోగము.
 కా(య-చు) = రక్షించు.
 కా(ఋకౌఱ్ఱి-రుకౌలి) = కలిగొట్టు.
 కా(రుచి-ర్చి)చ్ఛు = దనాశలము.
 కా(ర్జ-రిజ)ము = గోవుకడుపులోనితె.
 కా(లి-లి) = దుర్గ, కాలిక, పార్వతి.
 కా(ల-ల్య) = కుల్య, పరంపర.
 కా(లమ-ల్య)డి = మూత్రమూ, ఉచ్చ.
 కా(లపు-ల్ప) = కాల్పుట.
 కా(ళ-లియ-లే) = కాహలియమనాద్యము.
 కా(ళం-లాం)క(క) = తమ్యపడిగము.
 కా(లిం-లిం)గి = పెద్దదోస.
 కా(లిం-లిం)గిక = తెగడ.
 కా(లిం-లిం)దము = కరబూజా.
 కా(లిం-లిం)ది = ఒకనది.
 కా(లి-లి)క = పార్వతి, దుర్గ.

కా(లి-లి)యఁడు = సర్వవిశేషము.
 కావ(ర-ల)ము = మదము.
 కావ(రి-రు)డు = ధూర్జడు.
 కావు(ట)-డు = అగుట.
 కావు(కా)త = అగుత.
 కావు(కా)న = కాబట్టి.
 కా(స-సియ-సె) = కాసెకోక.
 కా(స-చ)ర = కాశాదని.
 కాహ(లి-లి)బాకా, కివుడు.
 కి(కను)క = కోపము.
 కిం(క్రిం)చు = అచ్చు, అల్పుడు.
 కిం(క్రిం)చు = వశము.
 కి(కి-కీ)ది(వము-చి) = పాలపిట్ట.
 కిరుం(త-పు) = వంచన.
 కి(కు-క్కు)రు = మోసము, చూ.పై.
 కి(సుక-స్క-ంక) = అలక, కోపము.
 కి(ఇ)య్యు = ఓలి, స్థానము, యుక్తము.
 కి(ల-లా)కిల = నవ్వుటయందలి ధ్వని.
 కి(ల-లా)రము = పశువులమంద.
 కి(కీ)లారి = గొల్లబాడు.
 కిలా(రుచు-ర్చు-రించు) కిలకిలమును.
 కి(ల-ల)ము = చిలుము, లోహపుముఱికి.
 కి(శ-స)లయము = పల్లవము, చిగురు.
 కి(స-సా)లము = చూ. పై.
 కి(ల-లా)రము = కీలరు, చూ. కిలారము.
 కి(లుచు-ల్చు-లించు) = ధరించు.
 కుం(హ-కటి) = పిల్లజాట్లు, ప్రధానము.

కుం(క్రం)గు = అడగు, దిగుబడు, వంగు.

కుం(క్రం)గు = క్రంగజేయు, వంచు.

కుం(గుం)ట = నీరుగల పల్లము.

కుం(టి)టు = పాదవికలుడు.

కుంది(అ-ల్లు) = క్రుంగిపోవు.

కుం(చె-దే)లు = చెవులపిల్లి.

కుం(కం)పె = తాంబూలపాత్రము.

కుంభీ(ర-ల)ము = మొసలి, నక్రము.

కు(చ్చ-చె)లి = శీగు.

కు(ట్ట-ట్టి) = కుంటెనక్తై.

కు(ట్ట-డ్ట)లము = మొగ్గు.

కు(తి-త్తి-తు-త్తు)క = గొంతు, కంఠము.

కు(తిసి-త్తుని) = పట్టుబట్ట.

కు(తి-ది)ల = బాధ, దుఃఖము.

కు(త్తు-తి)కంటు = కంఠాధరణము.

కు(దుచు-దియించు) = అణచు.

కు(నుకు-స్థు) = కూరుకు, నిద్రచే తూగు.

కు(న్న-న్నె) = కూన, కున్నడు, బిడ్డ.

కు(ప-ప్పు)సము = కూసము = జివిక, పాము
యొక్క పైతోలు.

కుబు(కూ)సము = కంచుకము, కూచము.

కు(మి-మిట్ట) = ధాన్యపుకాచె, పొణక.

కుమ్మ(కు-క్కు) = సహాయము, తోడు.

కు(క్ర)మ్మరించు = అధికముగాపోయు.

కు(క్ర)మ్మ = పొడుచు, దంచు.

కు(యి-య్యి) = కూయి = కూర, మొఱు.

కురా(డ-శి)ము = మంచపు పందిరిగుడ్డ.

కురి(డి-డీ) = నీరింకిన కొబ్బెర.

కు(రక)రుం(డ-ట)ము = పచ్చపు వృంత
గోరంట.

కు(కూ)రుకు = నిద్ర.

కురు(మ-ము) = పశురోగభేదము.

కు(రు-ర)వకము = ఎఱ్ఱ(చేమంతి) గోరంట.

కులంజ(న)ము = దుంపరాష్ట్రము.

కు(ల-శ-స)క్త(మ) = అడవి ఉలవలు.

కు(లుకు-ల్కు) = మురియు మొ.

కు(ల్లిమి-ల్లెము) = పాపమీను.

కు(శా-శ్లా)య(యి) = టోపి.

కు(శీ-లి)రము = ఎండ్రె.

కు(క్ర)ళ్లు = పాడగు.

కువా(డ-శి)ము = కపటచేష్ట.

కువా(డి-లి) = మోసగాడు.

కు(వ్య-వ) = రాశి, ప్రాగు.

కు(వ్యా-వా)డము = మోసము, వంచన.

కు(సి-సీ)డము = వడ్డివృత్తి.

కుసుమ(ము) = ఎఱుపు రంగు.

కు(యి-కుయ్యి) = మొఱు, కూర.

కు(కుం)కటి = ప్రధానము, పిల్లజాట్టు.

కు(క్ర)కుంకు = అస్తమించు.

కు(కురు) = కుమార్తె, పుత్రిక.

కు(కుకి-కీ) = పావురము, పారావతము.

కు(చి-చీ) = తూలిక, స్త్రీ, దాడి.

కు(టు(పు-వ) = గుంపు, రాశి.

కు(కు)డ్డము = గోడ, భిత్తి.

కూన=కున్న, బిడ్డ, కిసుపు.
 కూయి(కుయి-య్యి)=కూరి, మొఱ.
 కూ(చి-ర్చి)=గుళించి, ఉడ్డేశించి.
 కూ(మి-ర్మి)=క్రమ, చెలిమి.
 కూ(రుకు-ర్కు-రు)=నిద్రించు.
 కూ(రుప-ర్ప)రి=కూర్పువాడు.
 కూ(లుచు-ల్లు-లించ)=కూలజేయు.
 కూళ(డు)=క్రూరుడు, తున్నతుడు.
 కూసము=కు(ప్ప-ప)సము=కవచము.
 కూ(కు) (కౌం-హౌం)డము=గుమ్మడి.
 కూ(కు)హకుడు=వంచకుడు.
 కూ(కు)హన=మోసము, కపటము.
 కృకలా(న-ళ)ము=తోండ, సరటము.
 కృ(కూ-క)లాసము=ఊసం వెల్లి, తోండ.
 క(క)డ-కత(ను-కు)=పార్శ్వము.
 క(రిల-ర్లు)=కోపించు, విజృంభించు.
 క(ళ-ళా)కురి=క్రీడాసరస్సు.
 కే(క్రే)డించు=తొలగించు.
 కే(కడ-డె)ము=దాలు.
 కే(ళ-ళా)కు(కూ)రి=క్రీడాసరస్సు.
 కై(కయి)=కేయి, చేయి, తోండము.
 కై(కయి)కాసము=రాయిడి.
 కై(కయి)జు=కాజు.
 కై(కయి)త=కవిత్వము.
 కైదు(కు-పు)=కయిదుపు, కత్తి.
 కై(కయి)పు=మత్తు, ఆండము.
 కై(కయి)రడు=అశ్వభేదము.

కై(కయి)లాట(ము)=మోసము, నతి.
 కై(కయి)లు=ధాన్యపు కొలత.
 కై(కయి)వారము=స్తుతి, పరిధి.
 కై(కయి)వసము=వశము.
 కై(కయి)పు=మత్తు, కైపు, పిచ్చి.
 కొం(క్రొ)ంకి=వంపుచీల.
 కొం(క్రొం)చ=క్రొంచపక్షి.
 కొం(జు-చు-చి)చు=సంకోచించు.
 కొండాట(ము)=స్తుతి.
 కొం(దు-డి-డొ)క=చిన్న బాలిక,
 బాలుడు.
 కొం(డియ-డె)=నాండుసిగ.
 కొం(డియ-డె)ము=చాడీ.
 కొక్కి-గొగ్గి=ఎచ్చుతగ్గులు గలది,
 కొ(క్కి-క్కె)స=మల్లబంధవిశేషము.
 కొ(క్కు-క్కు)కొ(కో)కొ=కోడికూత.
 కొ(క్కు-క్కు-క్కు-క్కు)=కోడికూత.
 కొటా(రము-రు)=కళ్యాణము.
 కొ(టి-ట్టి)క=క్రూరము.
 కొట్ట(డి-డీ)=కొట్టు, కోవము.
 కొ(ట్ట-ట్ట)ము=పశుకాల.
 కొ(ట్టుల-ట్లు)మారి=కొట్టుపడుస్వభావము
 కలవాడు.
 కొ(డన-డినె)=కొండమల్లె.
 కొ(డిగ-డిగ-నిగ-నిగె)=మంజూరు.
 కొ(డి-ని)ద=కొ(డి-ని)దిలి=చేర.
 కొ(దు-లు)గురు=దీపపుచ్చెము, కొడి.
 కొ(జము-జా)=కొంజా, పంచ.

కొ(ఋ-ను)జు = పిడుజు.

కొ(క్రొ)త్ర(డ-ళ)ము = కొటగురుజు

కొద(వ) = లోపము, న్యూనత.

కొ(దు-తు)కు = జంకు, మాటనములు.

కొ(ద్ది-ల-ది-ల్లి) = మితి, మేర, రీతి.

కొని(కొం)పోవు = అపహరించు.

కొ(నియా-ండా)డు = పొగడు. (పుత్ర)

కొ(పె-ప్పె)ర = కాగు, కలహము.

కొ(ప్పర-ప్ర)ము = కొప్పురు = శిఖరము.

కొ(బ్బె-వ్వె)ర = కొబ్బరి, నారికేళము.

కొ(మ-మృ) = కామ, ఆడుది.

కొ(మా-మ)రిత(ర్త) = మాతరు.

కొ(య-య్య)గూర = ఒక కాకభేదము.

కొఱ(ఱ) = తక్కువ, లోటు, శేషము.

కొ(ఱ-ఱ) = ఒకజాతిచేప, పాశీనము.

కొఱ(ఱ-ను) = బీడు (ప) వివీరము.

కొ(గొ)ఱపము = గుఱ్ఱమునుతోము సాధనము, యురప్రము.

కొల(ఱ-కు-వు-ను) = చెఱువు.

కొ(ల-ది-ల్లి-ద్ది) = మితి, మేర, రీతి.

కొలా(రము-రు) = కొల్లారు = భవనము.

కొ(లికి-ల్కి) = కంటికొన, కొంకి.

కొ(లిమి-ల్మి) = కమ్మరివాని నిప్పుగుంట.

కొలా(రము-రు) = మా. కొలారము.

కొ(వ్వె-బ్బె)ర = కొబ్బరి, నారికేళము,

కొ(క్రొ)ఱి = వానరము.

కొ(గె-యె-వె)ల = కొకిల.

కొ(టర-ట్ర-టరిక-డంట్రిక)ము = కొడలికనము, స్నుహత్వము.

కొ(డిగ-డీ) = ఇరువది రత్నముల సంజ్ఞ, హారము.

కొ(ఱం-డం)గి-వికారపు బిచ్చగాడు.

కొ(కా)న = ఆడవి, లోటు.

కొ(నె-నే)లు = మెట్లచెఱువు.

కొమ-కొమ్మ = ఆడుది.

కొ(యి-గె-వె)ల = గుడి, కొకిల.

కొ(కొ)రాడు = క్రుమ్ము, క్రోడాడు.

కొ(రిక-రికి-ర్కి-రిక-ర్కి) = ఇచ్చు.

కొ(లు-లె) = మొదలుకొని.

కొ(క్రొ)వ = హారము, పేట.

కొ(ర)ము = కొఱకు, నిమిత్తము.

కొ(క్రొ)సు = క్రోశము, 2 మైళ్లు.

కా(కవు)గిరి = ఆలింగనము.

కా(కవు)జు = కపింజలము.

కా(కవు)డు = కపటము.

కా(కవు)రు = నడుమ, మధ్యము.

కా(కవు)డుపు = మాదిరి, కృతది.

కా(కవు)లు = ఉభయపత్రము.

కాశ(ల-ల్య)ము = నేర్పు, కుశలత.

క్రం(కం)త = సందుత్రోవ, రభ్య.

క్రం(కం)ప = ముండ్లమండ, కంచె.

క్ర(క)క్కస(ము) = కర్కశము, కఠినము.

క్ర(క)మ్మ = వాంతిచేసికొను, డోకు.

క్రన్న(న) = శీఘ్రముగా, పిమ్మట.

క్రమి(యి)ంచు = (దాటు) ఆక్రమించు.

క్రమ్యుఱ(ఁ) = ఎఱల.

క్రకా(కా)ఁగు = తపించు (క్రకా) (కా) క
= తాపము.

క్రం (కిం)చు = అల్పుఁడు, నీచము.

క్రక్కు-ఁటుకు = త్రిపఫ్.

క్రక్(కు)య్య = కృశించు, వెనడియు.

క్రకు(కు)గట్టు = అస్తాద్రి.

క్రకుగి(లు)ల్లు = క్రుంగు = ముడుఁగు.

క్రకు(కు)మృరించు = కార్పు, అధికముగా
పోయు.

క్రకు(కు)మ్ము = పొడుచు, దంచు.

క్రకు(కు)ఘ్ను = పగులు, చుఱిచు.

క్రకే(డిం-టిం)చు = కేడించు = ఉపేక్షించు.

క్రకొం(కొం)చు = క్రొంచుపక్షి.

క్రకొ(కొ)త్త(డ-ళ)ము = కొటబురుజు.

క్రకొ(క్రా-ందా)వి = క్రొత్త పరిమళము.

క్రకొడా(కొరా)డు = క్రుమ్ము, పొడుచు.

క్రకొ (కొ)వ = సరము, హారము.

ఖం(కం)గు = ధ్వనివిశేషము.

క్షే(డ-ళ-ఁ-లిక) = సింహవాదము.

ఖం(డి-డి)క = గుత్తకిచ్చిన నేల.

ఖ(లి-ఁ)నము = కల్లము.

ఖ(ణము-డా) = దాణా.

ఖా(తకము-లిక) = అగడిత.

ఖా(మం-వం)చు = యజమాని.

ఖై(కై)దు = చెఱపాల.

గంజా(యి) = బంగ, కళంజము.

గం(టిలు-ట్లు) = చెవిప్రోగులు.

గండ(ఁడు) = శూరుఁడు.

గండపెం(డ-డా-డియ-డె-డే)రము =
శూరులు బిరుదుగా కాలికి ధరించు
కొను కడియము.

గం(గం)డె = చేప, మీను

గం(డిక-డె) = ముక్క, పెద్దది, గడ్డు.

గం(బు-బూ)రము = కప్పురము.

గంబు(ర-రా) = కర్పూరము. చూ. పై.

గ(గు-గ్గు)రు (గుపు) = కోమాంచము.

గ(గ్ర)చ్చు = గచ్చుచెట్టు.

గట్టి(వ-వా-వాయి) = మాటకారి.
ఘర్త స్త్రీ.

గ(క)డప = దేహలి, వాకిటి క్రింది చోటు.

గ(డి(డి) = కొట, ఎల్ల.

గడి(యి)ంచు = సంపాదించు, కల్పించు.

గ(డు-డ్డు) = అధికుఁడు.

గ(క)కు(డు)కు = కుక్కనీరుత్రాగు.

గ(గ్ర)ద్ద = గృధ్రము.

గ(ద్దిం-ద్దిఱిం)చు = అడలించు.

గ(ద్దియ-ద్దె) = వరహా, సింహాననము.

గ(విమె-నప)ర = గన్నేరు, కరవీరము.

గన్నె(ర-రు) = గన్నేరు. చూ. పై.

గ(బు-పు)క్కున = తొందరగా.

గల్పి(డా-డాయి-లాయి) = గల్పిలము.

గ(ఘ)మ్ము(ము) = వాసనకొట్టుట.

గ(యా-య్యా)లి = ఘర్త స్త్రీ.

గ(య్యా-యా)ళము = ధిక్కారము.

గ(రిఁటె-ంఁటె) = లెడ్డు.

గ(రి-రి)గ = చిన్నకుండ.

గె(డి-డీ) = సాము.

గ(రిత-త్త) = ఆడుది, భార్య.

గ(రు-గురు-గ్గురు) = గగుర్పాటు.

గరుటా(ల)మంతుడు = గరుడుడు.

గ(రుసు-ర్సు)రువు = తోలు, మేర.

గ(లిజె-జ్జే)రు = గలిజీరు.

గవ(ను-కు) = గోవురము.

గవు(గొ)డసరము = చెంపసరము.

గవు(గొ)డు = సారా యమ్మువాడు.

గవు(గొ)వ = చెంప, చిబుకము.

గా(ధార-ధేయ-ధేరు)ము = ఉడుముపిల్ల.

గవు(గొ)ద = వర్తకుడు, బేహరి.

గవు(గొ)రు = ఏనుగు.

గవు(గొ)లు = దుర్గంధము, గంధము.

గవు(గొ)లి = శకునములు చెప్పు బల్లి.

గవు(గొ)సెన = తోళము, పీజెయ్యు.

గా(జియ-జె-దియ-జె) = ధాన్యపుపాణక.

గా(దుపు-ద్దు) = గాలి.

గాద(ను) = కసపు, గడ్డి.

గా(నుగు-న్గు - నవు - నుగ - న్గు) = లైల
యంత్రము.

గాబ(ను) = తృణభేదము.

గా(ర-రా-రవ-రాబ)ము = అక్షత.

గా(ల-లా)ము = చేరలవల.

గాసి(ల-ల్ల) = శ్రమకడు.

గి(గీ) = నిందార్థకము.

గిం(గం) టెము = జనుల పోగు కట్ట.

గి(జ-జా)రు = గింజ.

గి(త్త-బ్బ) = ఎద్దు, వృషభము.

గిజి(కొ-గొ)ను = చుట్టుకొను.

గి(ఱుపు-ర్పు-లుపు-ల్పు) = కన్నుగీటు.

గీ(చ-య) = చెక్క, గోకు.

గీ(ర్పా-ర్పా)లుడు = వేల్పు, జేత.

గుం(కుం)ట(త) = గోయి, గర్తము.

గుం(గాం)డ = గ్రుడ్లగూబ కూత.

గుం(దా-ద్రా)లము = చకోరపక్షి.

గు(జరీ-జరి) = గుజరాతి.

గు(గి)జారు = శీశము.

గు(కూ)డా(రము)రు = జేరా.

గు(టు-దు)క్కు = మ్రింగునప్పటిధ్వని.

గు(డ్డ-డ్డా)ము = చేను.

గుణి(యి)ంచు = హెచ్చు చేయు.

గు(త్తి-త్తు)క = ఆకలిచే గల్గు మీస
స్వరము.

గు(గొ)నిసె = పాటివాడు.

గు(లి-మి)లి = గులిమి = కర్ణమలము.

గు(బు-ము)కు = పొడుచు, గ్రుడు.

గు(బు-ము)రు = గుంపు, సమూహము.

గు(ము-మ్యు)డు = క్రీపర్ణి, తేకు.

గుమ్యే(త-ట) = భాండవాద్యము.

గు(రియ-రిగియ-రుగ) = లక్కపిడత.

గు(ఱ-ఱ్ఱ)ము = ఆశ్వము.

గు(ఱుతు-ర్తు) = ఆనవాలు.

గూ(ట-టా)ము = జేరామేకు, గుంజ.

గూ(గో)డెము = బోయపల్లె.

కె(గొ)ల = పండ్లగుత్తి, గుచ్చులు.
 కెలివి (డి) = కెల(వము-పు) = జయము.
 కేస్తు(డు) = గృహస్తుడు, భర్త, (కహి)
 కొంతు(ట్ట) = వచకుడు.
 కొంతు (క) = కంఠము, కంఠధ్వని.
 కొ(జ్జెX-జ్జి-జ్జెX) = మొగలి.
 కొ(డెX-రెX) = గొణెగుకొను.
 కొ(బ్బ-బ్బున) = శీఘ్రముగా.
 కొ(యి-య్య) గోయి = గర్తము.
 కొ(ను-ప-మ) గొనినె = పొట్టివాడు.
 కొ(అ-ర)క = అడవిదన్ను.
 కొ(కొ)అపము = గజ్జమును తోము పని
 ముట్టు.
 కొ(గ)ల = గొలక = గుత్తి.
 కొ(ల్లె-ల్ల)త = గొల్ల = గొల్లడి, గోపిక.
 గోం(డించు-డిల-డిల్ల) = కూయము.
 గో(గు-సు) = కొండగోగు.
 గో(కి-టి)లము = గోటిలి, నాగలి.
 గో(డ-డా) = గజ్జము, ఘోరకము.
 గో(దు-ల) = దుఃఖము, ఓడ.
 గో(గూ)డెము = బోయపల్లె.
 గో(గా-దా-వణ)ము = గోచి = కాశీనము.
 గో(రి-తా)ము = చిన్న గోనె. (గోటిక)
 గో(ధు-ధూ)ముము = గోధుములు.
 గో(ని-నా)నము = కొండగొలిచు.
 గోయి = గో(యి-య్య) = గర్తము.
 గో(రం-రవం-రిం-రువం)క = వారిక.
 గో(ర-ల)ము = గో(టి)రి = గోలకము.

గో(ఘో)ష = రాణివాసము.
 గో(సవ-సు) = గోల, ఘోషము.
 గో(గి)వుద = చంప, చిబ్బుకము.
 గో(గవు)ర = చేవారి, వర్తకుడు.
 గో(గవు)రు = ఏనుగు.
 గో(గవు)లు = దుర్వాసన, గంధము.
 గో(గవు)లి = బల్లి (గృహగోధిక)
 గో(గవు)సెన = కవచము, కోశము.
 గ్ర(క్క-క్కు)న = శీఘ్రముగా.
 గ్ర(గ్గొ-గ్గిరి)ను = చుట్టుకొను.
 గ్ర(గు)వ్య = అడవిపావురము.
 చం(క-ంకిరి-క్కిరి) = భావములము.
 చం(చ-చె)డము = ఒకజాతి జేగ.
 చండ(చా)మండ = పార్వతి = దుర్గము.
 చం(దుర-ద్ర)ము = సింధుము.
 చం(క్కి-క్కియ) = చోటు, ప్రదేశము.
 చం(గు-వ)డు = చాడు = చొర మృత్తిక.
 చవు(చా)కము = చతురశ్రము.
 చవు(చో)కలించు = ఆకు, ఎగుడు.
 చట్ట(న) = శీఘ్రముగా.
 చం(చెట్టు)ప = తెక్క.
 చట్టవ(ము) = గిరియె.
 చం(న-ను)వు = పరిచయము.
 చను-చన్న = స్వనము, కుచము.
 చం(పుర-ప్ర)ము = పందిరి, మంటపము.
 చం(బు-వు)కు = చేరుకోలి, కళ.
 చం(రలా-ర్లా)టము = శ్రీడ.

చరి(త-తము-త్ర-త్రము) = నక్షత్రము.
 చ(ఱి-ఱియ) = ప్రపాతము, భృగువు.
 చల(పాది-మరి) = మచ్చరి.
 చ(లా-ల్ల-లా)డము = లాగు, గుడిగీ.
 చ(లిడి-ల్లి-ద్ది) = పర్యుషితాన్నము.
 చ(లిమి-ల్లి)రి = శైత్యము, చలవ.
 చలి(వెం-వేం)ద్ర(దల)దర = ప్రప.
 చలి(విందల-పండ్రి) = చలిపందిరి.
 చ(స)ల్లు(ల-పు) = చేయ, పుచ్చు.
 చ(లవ-ల్వ) = శైత్యము, చలిమిరి.
 చ(ల్ల-ల్లా)డము = లాగు
 చ(వి(క-క-ర-రె) = చతురశ్రము.
 చవు(చా)కము = చతురశ్రమండపము.
 చవు(చా) = నాలుగు.
 చవు(చా)కించి = ఎగురు, దాటు
 చవు(చా)కారము = సబ్బు.
 చవు(చా-చబు)కు = చేరుకొల, కళ.
 చవు(చా)డు = ఊపర మృత్తిక.
 చవు(చా)దరి = కాపుతులస్థుడు.
 చవు(చా)కీ = పన్నుకట్టుచోటు, పాటి.
 చవు(చా)రు = రసము, రుచి.
 చ(వ్వ-ప్ప)న = రహస్యము.
 చాం(చా)ంగు = వేత్రధారి, హెచ్చరించు
 పదము.
 చా(చం)కిలి = చక్కిలి = చంక.
 చా(సా)ంగు = సమస్కరించు.
 చా(చు-పు) = దీర్ఘముజేయ.
 చా(సా)గు = బయలుదేరు.

చా(డి-డీ) = కొండెము.
 చిం(చుం)గు = వస్త్రపుకుచ్చె.
 చిం(చు-పు) = చినుగజేయ.
 చిం(చీ)దర = కోపము, ఖండము.
 చిందు(వ-గ)ందు(గ-వ) = చిన్న పెట్టె.
 చిం(పుడు-పి) = చినిగివ.
 చిం(చీం)బోతు = మేకబోతు.
 చి(క-క్క)టా(రి-రు) = చిన్నకత్తి.
 చి(లి)కముక = చిక్క, కప్పము.
 చి(చీ)కాకు = కలర.
 చికి(ని-నము) = చాయవక్క.
 చిక్కుం(టి-టు-టె) = ఈర్ష్యుడుగువ్వెన.
 చి(గు-వు)రు = పల్లవము.
 చి(చ్చు-చ్చుఱ-చ్చుఱ) = నిప్పు.
 చి(టి-ట్టి) = చిన్న (చిలు)
 చిటి(క-క)న = చిన్న ప్రేల, కనిష్ఠిక.
 చి(ట్లు-టులు) = పగుల, చీలు.
 చి(డి-లి)పి = ఆల్పము, నికృష్టము.
 చి(తు-దు)కు = నలగు, చిప్పిలు.
 చి(దురుప-ద్రుప-దుర్ప)లు = చిన్న
 ముక్కలు.
 చి(న-న్న-ని-న్ని) = ఆల్పము.
 చి(ను-గు-న-రు-గు) = చిన్నమగు.
 చి(న్న-న్నా)రి = ఇంపైనది, మనోజ్ఞము.
 చి(ప్ప-పి)లి(ల-ల్లు) = చిప్పి (ల-ల్లు) =
 కాలు.
 చి(ను-మృ-మృ-మృ)ట = ఈలపురుగు.
 చిమ్యి(లి-రి) = సువృణ, జెల్లము కలిపిన
 ముద్ద.

చి(రం-ర) జీవి = చిరకాలము జీవించు
(నది) వాడు.

చి(రు-గు-ని-గు-సు-గు) = చీలు, పగులు.

చి(ఱ్ఱ-ఱ) = కోపము, చిరాకు.

చి(ఱి-ఱి) = ఒకానొక ఆకుకుర.

చి(ఱు-ఱు) = కిఱు = చిన్న, చిట్టి.

చి(లక-ల్క) = కుకము.

చి(లకరిం-లికిం-ల్కరిం-ల్కిం) = చల్లు.

చి(లును-ల్కు) కిలును = లోహ మలము.

చి(లును-ల్కు-ల్లు) = గంజాయిగొట్టము.

చిల్లా(డ-ణ)ము = బాకు, వక్రశస్త్రము.

చి(సి)వరి = ఒక యడవిజంతువు.

చివు(కు-క్కు)న = చాటుటను
నూచించును.

చీ(చిం)బోతు = మేకపోతు.

చీ(చిం)ద = చీరపిట్ట.

చీ(చిం)దఱు = బాధ, తూటు, ముక్క.

చీ(చి)కిలించు = కన్నులుమూసి తెలుచు.

చీ(చివు)రు = చివినది.

చిరు(రా-ర వా)యి = గబ్బిలము.

చీ(ట-ట్ట)కము = శృంగారచేష్ట.

చీరి (క) = ఆఱువు, లేశము.

చే(రు-ఱు) = పిలుచు.

చీ(పీ)ల = మేకు, కీలము.

చీ(చి)వుక = గబ్బిలము, తైలపాయిక.

చుం(చిం)గు = వస్త్రపు కుచ్చె.

చుం(చు-దు) = కంఠెలక.

చుక్క(లి-సు) = కర్ణము, అరిత్రము.

చు(ట్ట-ట్ట) = బంధువు.

చుప్పనా(క-లి) = కూర్పణ.

(చు జా-సు)బ్బన(చా-జా-నూ)ర =
పెద్దకొల్ల.

(చు-సు)ము(మ్ము) = నిశ్చయము.

(చు-చూ)రకత్తి = సురియ

చు(ర్వ-వక) = ఉపశాఖ, చిన్నకొమ్మ

చు(వ్వో-వ్వో-ము-మ్ము-దు) = నిశ్చయము.

చూ(డి-డి) = చూపు.

చూ(రి-రీ) = చూరకత్తి.

చూ(రె-రే)చుడు = ప్రసిద్ధి, నిశ్చయము.

చూ(వె-వే) = నిశ్చయము.

చెం(చం)చడము = డేగ.

చెం(చి-చె)త = చెంచుది.

చెం(దిర-ద్ర)ము = గంగసింధూరము.

చెం(దిరి-ద్ర)కి = కుసుంధవర్ణము.

చె(క-క్కు)డము = తాయిపొడుగుట.

చె(చు)ట్టప = తెక్కు, పక్షము.

చెడి(ప-పె) = జంతుటాలు, ఆకలి.

చె(ద-దల) = పుట్టలు, తెల్లచీమ.

చె(ద-దు)రు = ఇటుకటుపోవు.

చె(న-న్న)గి = పొట్టికొబ్బెర.

చె(న-న్న)టి = వట్టిది, నీచము.

చె(ఎ)నయ్య = పోలు, పొందు.

చె(మ-మ్ము)ట = స్వేదము.

చె(మ-మ్ము)రించు = చెమ(రుచు)ర్చు.

చె(యి-య్యి)చేయి = చాస్తము.

చె(యిద-య్య)ము = చెయిది, పని.

చె(రలా-ర్లా-ల్లా) ట (ము) = నీటిలో ఒక
విధమైన ఆట.

చె(రువు-టువు-ర్వు) = సరస్సు.

చె(ఱి-టు-టుక) = ఒక్కొక్కదానికి.

చె(రి-లి-లము) సారెపురుగు.

చె(సి)ల(గు-వు) = ఖండించు.

చె(రిక-లిక-ల్క) = బీడు, చేను.

చె(లి-ల్లి)లు = చెల్లె, చెల్లెలు.

చె(లువ-ల్వి)లు = చెలువు-ల్వు = సొగసు.

చె(లువు-ల్వి)లు = మగఁడు, సఖుఁడు.

చె(ల్ల ల్లరా-ల్లరె-ల్లరే) = సంతాపము.

చె(వా-వియా-వ్యా)కు = లక్కాకు.

చేయి-చేయి-య్యి) = హస్తము.

చే(కు-కు)రు(డు) = లభించు.

చే(క్ర)గాను = గ్రహించు.

చే(గ-గ) = వృక్షసారము.

చేత(మ-స్సు) = చిత్రము.

చే(క్ర)వండ = హస్తావలంబము.

చే(టు-రు) = సమీపించు, సరము.

చై(చెయి)చేయు = కరము.

చై(చేయు)వులు = పనులు.

చొ(క-కా)చొక్కము = స్వచ్ఛము.

చొ(కా-క్కా)ట(ర)ము = చొక్కము.

చొక్క(టము-తరము-ము) చూ. పై.

చొ(కా-కాయ-క్కా-క్కాయ-గా) =

అంగీ.

చొ(చ్చిలు-చ్చిల్లు-చ్చు) = ప్రవేశించు.

చొ(సా)ట్ట = నొక్క, వంకర.

చొ(త్తెంచు-చ్చు) = చొచ్చిలు.

చొ(ప్పించు-నపు) = దూర్పు.

చొ(పు-గు) = ఎండినయాకు.

చొ(ట్ట-ట) = చొట = బాటఁడు, చేప.

చొ(సా)లయు = వెనుదీయు.

చొ(జొ)ల్లు = చొంగ, లాల.

చొ(సా)రు = తాకు.

చొ(సా)డు ముట్టు = వ్యాపించు.

చొ(చవు)క = వెలతక్కువ, నీచము.

చొ(చవు)కము = చవరము.

చొ(చవు) = నాలుగు

చొ(చవు)తా = డోలీ, చిన్నపల్లకి.

చొ(చవు)లము = నాలుగు బేడలు.

జం(జను)కు = బెడలు.

జం(టి-టీ) = జరిపట్టె.

జం(దియ-చె-ద్య)ము = జన్నిదము.

జం(బు-మృ-మృ) = నేలేడు మె.

జంబు(కా-ఖా)న(ణ)ము = తివాసి.

జంబు(జము-జమ్ము)కాణము = చూ. పై.

జ(క్క-క్కు)వ = చక్రవాకము.

జ(గ-గా) = గొప్పది, ప్రకృష్టము.

జ(గి-గి-వి)రె = ఆరుగు.

జజ్జ(జాజ)ర = వంచన.

జ(టు-డు)లము = పుట్టుమచ్చ, కాలకము.

జ(డ్డ-డ్డ) = మాంద్యము.

జత(న-నా-న-నము) = యత్నము.

జ(నకు-ంకు) = వెఱచు, సంకయించు.

జన్మిదము = చూ. బందియము.
 జ(మట-ంట) = జత, కవ.
 జ(మలి-మలి-మిడి-మిలి) = జంట.
 జ(ము-మృ)డా (డి-లి) = జంజాడి =
 యమునిధాటి.
 జ(వి-మి) = శివావృక్షము.
 జ(రత-రత-రత-రత-రత-రత) = జరీ.
 జరబా(జ-జీ) = జరీ, సరిగ.
 జ(రి-రీ) = సరిగ, జల్తారు.
 జ(జె)లగ = నెత్తురుపీల్చు జలూక.
 జల(వ-ల)రించు = కంపించు.
 జ(లా-లదా)రి = నీటితూము.
 జ(లెడ-లి) = జల్లించు పరిముట్టు.
 జ(గు-దు)పు = బెదరు.
 జ(వా-వ్యా)జి (ది) = సంకుమవము.
 జ(వి-గి)రె = ఆరుగురు, లెన్నె.
 జ(జా)కు = మెత్తబడు.
 జా(జ)గా = గొప్పది.
 జా(జి-ది) = జాతిలత.
 జా(డి-డీ) = ఊరుగాయలపాత్ర.
 జా(తర-త్ర) = చైత్రతయత్ర.
 జా(దు-జా)ర = పల్లవిపదము.
 జాప(త్రి-త్రి) = జాతిపత్రము.
 జా(పిర-ప్య)ము = జాగు.
 జా(లి-లి) = చంద్రుడు.
 జా(లుపు-ర్పు) = జాటుట.
 జా(లియ-లె-లియము-లెము) = జాలెసంది.
 జా(ల-ల)పు = ఎరు, ప్రవాహము.

జా(లువా-ల్వా-శువా-శ్వా) = బంగారు.
 జా(డ-ళ)ము = గుట్టపుత్రము.
 జా(లి-లీ) = గీతివిశేషము.
 జి(ను-లు)గు = సన్ననిది.
 జి(య్య-య్యరు) = జీయరు, దేవుడు.
 జి(ఱ-ఱ) = తిరుగుట.
 జి(గు-లు-లుపు) = సన్ననిది.
 జీ(చీ)ని = కున్నతమగు శిల్పముగల.
 జీ(జి)రా = కవచవిశేషము.
 జి(ట్ట-త్తి) = ప్రాదేశము.
 జి(దు-లు న)గు = దారు.
 జి(లిమి-లు-య్య) = దుండగము.
 జి(జ-వ)ము = ద్యూతము.
 జి(జి-జి) - పెక్కుకొక్క పురుగు.
 జి(జి)లగ = నెత్తురుపీల్చునది.
 జీ(జీ)డ్ర = ఒకానొకజాతి.
 జీ(గ-పు)రించు = ఎఱుగగు.
 జీ(జి)జీ = జయము జయము.
 జొ(బ్బి-లు-ల్లు) = రాలు.
 జొ(జి)హారుపు = నమస్కారము.
 జో(గ-వ)డ = జోలపాట.
 జో(డ-న-స)గి = సన్నని వేటకుక్క.
 జో(డి-ది)ళ్లు = నమస్కారము.
 జో(జీ-జి-జి)గ = జొట్టిగ = పశు
 మక్షిక.
 జొ(జపు)రు = బురద, మెత్తగిల్లిన.
 జి(లి-రు)క = ఘిల్లి, ఈలపురుగు.
 జి(లి-లి)కర్ముకము = చూ. రీతి.

టం(టాం)గనా = టాకనా = కండగోడిగ.

ట(ఠ)క్కరి = మోసకొడు, (కత్తె.)

ట(ఠ)-(క్కియ-క్కి)ము = ధ్వజము.

టా(ఠా)వు = రావు = స్థానము, చోటు.

టీ(ఠీ)వి = విలాసము, వైభవము.

ఠెం(ఠెం)కాయ = నారికేళము.

ఠె(క్కియ-క్కి-క్కి)ము = శైండా.

టోపి-టాప్పి = కుళ్ళాయి, కీరీటము.

ఠవ(ఠి-ఠీ) = మోసముచేయునది.

ర(డ)విణ = ఛంకా, ఛక్క.

తా(ణ-ణా)ణము = స్థానము.

తింగ(ణ-ణా) = పొట్టివాడు

డం(దం)చు = నలుగఁగొట్టు.

డంబము-ంబు-బుబ్బు = డాబు, దర్పము.

డంక-ంకా-క్కి-క్కి) = ఛక్క.

డ(ద)క్కు = నళమగు.

డ(ద)గర = పికాచము.

డ(ద)గరము = కీడు.

డ(ద)(గర-గర-గఱ) = సమీపము

డ(ద)గ్గత్తిక = గద్దదస్వరము.

డ(ద)ప్పి = పిపాస, ఆయాసము.

డ(ద)బ్బర = బొంకు.

డ(ద)బ్బాటు = ఆకస్మాత్తుగా.

డ(బ్బు-ంబు-ంబము) = డాబు, దర్పము.

డ(ద)బ్బర = పానపాత్రము.

డ(ద)య్య = అలయ, బడలు.

డవు(డొ)లు = అంచన, దంధము.

డా(దా)ఁగొను(దాఁగిగొను) = దాఁగు.

డా(దా)గొను = సమీపించు, దాయు.

డా(దా)పల = ఎడమ భాగము.

డా(దా)పు = దగ్గఱ.

డాబు-(డ-ంబు-బుబ్బ-ంబము) = దర్పము.

డా(దా)యు = దగ్గఱు, సమీపించు.

డిం(దిం)చు = విడుచు, త్యజించు.

డి(ది)(గి-గి)యు = నడబావి.

డి(గు-గు)-దిగు = అవగోహించు.

డి(ది-గ్గ-గ్గ)న = తటాలన.

డి(ది)మ్మరి = చెడుగు, దుష్టుడు.

డీ(డీ)గొను = ఎదిరించు, కవియు.

డు(డ)య్య, డూ(డూ)యు = బాణాదులు

నాటి పెడలు.

డెం(డెం)వము = ఉల్లము, తొమ్మి
మునస్సు.

డె(డె)ప్పరము = దుర్భరము, అధికము.

డే(ర-రా) = గుఢారము, జేరా.

డొం(డొం)గ = చోరుడు, తస్కరుడు.

డొ(డొ)ప్ప = దొన్నె.

డొ(డొ)ల్లు-దొరలు, = ప్రేలాడు, ఊడు

డో(డో)గియా-గాడు = ప్రాణకు.

తం(గా-గే)డు = ఒక పువ్వువృక్షము.

తం(డి-డి) = కన్నవాడు, జనకుడు.

తం(దం)డు = ధనము వనూలుచేయు.

తంప(ము-ర) = దట్టము, సమూహము.

తం(త్రం)పి = దాలిగుంట.

తంబ-మ్మి) = శివార్పకుడు.

తం(బి-బు)=తమ్ముడు = అనజుడు.

తం(బుర-బురా-బూర)=వాద్యవిశేషము.

త(ప్రి)క్క=తప్ప, వినాధికము.

త(ట)క్కరి = వంచకము.

తిక్కలి-క్కిలి-క్కిడ-క్కిడు-క్కిల) = చూ. క్రిం.

తక్కే(డ-డు-ల) ముడ్డబుడుసర.

తి(ఓ)క్క=మాయ, అసత్యము, జిస్తు.

త(ప్రి)క్క = విడుచు, తప్పువగు, అన్యము.

తగ(టి-టీ-టు-డు) = జరీ, సరిగ.

తగ(డు-రు) = తగరము, పాట్టెలు.

త(గు-వు) తౌ = శత్రుడగు, అన్యడగు.

త(గ-వ)రము = వంగమను లోహము.

త(గు-వు)లము = వలపు, అడ్డు.

త(గు-వు)లు = తాలు = సక్తముగు, లగ్నముగు, లభించు, కలుగు, పొందు, కూడు, వలపు.

త(చ్చ-చ్చన) = మోసము, పరిహాసము.

తట(టన-ల్న-న) = వెంటనే.

తటు(వ-మ్మ)న = అనాలోచితముగా.

త(ట్ట-ట్టవ-ట్టవము) = గుఱ్ఱము, వాహనము.

త(వ-డి)క = వెదురుబద్దల అల్లిక.

త(డగ-ణగ-ణగా)ము = తోటసంచి.

త(ట-డా)క(గ)ము = చెఱువు, సరస్సు.

త(డిబ-డిమ-లివ)ము = శయ్య.

త(డుమ-డవు) = నిమరు.

తత్త(డి-రా) = గుఱ్ఱము, వాహనము.

తత్త(ఱ-ఱము) = తొండర, కలత.

తన(రాదు-రు) = వర్ధిల్లు, ఒప్పు.

త(నిని-న్వి-నివు) = తృప్తి, ఆశ.

త(నుకు-స్కు) = తాను, తగులు.

త(ప-ది)సి = తాపసి = తపస్వి.

త(పె-పే-ప్పే-చే) = వంటగిన్నె.

తి(ప్ప-పా)రము = తపారు = టోపి.

తమ(కి-ఎ-ంగ)ము = మంచె, మండపము.

త(మ-మ్య)టము = తప్పెట.

త(మి-వి-వ్వి)డ = చొడిగొట్టె.

త(మ-మ్య)లము = వీటిక.

త(మ్యళ-మ్యల-ంబళ) = తమ్యళజాతి.

త(మ-మ్య)డు = అనజుడు.

త(రలచు-రల్చు - ఱుచు-ఱుచ్చు) = తరలించు.

త(రవా-రువా-ర్వాయి) = అవృత్తి.

తర(ల-ళ)ము = చపలము.

తరా(జా-గు) = త్రాసు, తక్కెడ.

త(రుచు-ర్చు) = త్రచ్చు = సావపెట్టు.

త(ఱచు-ఱుచ్చు) = చిక్కన.

త(ఱ-జి)పి = మదురు, కొదము.

త(ఱుగు ర్గు-ఱువు) = తగ్గు, కోయు.

త(ఱు-ర)పు = తగ్గించు, కొంచెపము.

త(ఱ్ఱ-ఱ్ఱ) = వీచుడు, తుచ్చుడు.

త(ల-లయ)ంటు = అధ్యంజనము.

త(లకొ-కొ)ను = కలుగు, పూను.

త(లగ-ల్ల-లా)డి = తల, దిక్కు.

త(ల్ల-లయం-లా)పి = తలగడ.
 తలతల-తళతళ = మెరయుట.
 తల(త్ర-త్రా)ము = హస్తకవచము.
 త(ల-ర)ము = విధము, శక్యము.
 తల(యా-వ-వా)రి = తలారి.
 త(ల-న)రారు = ఒప్పు, చలించు.
 త(లియ-లియ-లిగ-లిగ) = తెలె = కంచము.
 త(లిక-డిబ-డిమ)ము = పలుపు.
 త(ల-ల)గు = తల్లు = తొలగించు.
 త(లకు-ల్లు-కుకు-స్కు) = అధికకౌంతి.
 తల్లడి(లు-ల్ల-ంచు) = చలించు, భీతి.
 త(వి-మి-విన్)డ = చోళ్లు.
 త(వి-గి)లించు = తగులుచుల్లు = అంటించు.
 త(వు-వు) = త్రవు = తవుగోల,
 త(వు-గు)త = ఒప్పు యుక్తమగు.
 త(వు-గు)లు-తెలు = ఆసక్తమగు, కలుగు
 తాండ్ర = తాడి = విభీతకము.
 తా(తే-మే)లు = మార్మము.
 తా(త్ర)గు = పానము చేయు.
 తా(చ-పు) = పొదుగు, తొలుచు.
 తా(ట-డ)క = ఒక రాక్షసి.
 తా(డి-దు) = తాళవృక్షము.
 తా(డి-లి) = ఒక చెట్టు, చెవికమ్మ.
 తా(త్రా)దు = రజ్జువు, పాశము.
 తాప(రము) = మెట్టు, పావంచా.
 తా(పి-పీ) = రహస్యము, బాడ.
 తాపి(క-క-తై-క-త్తియ) వట్టని.
 (సంధానము చేయునది.)

తాయె(త-తు-త్తు)రక్షాబంధనము.
 తారపి(ల-ల్ల-ంచు) = గునిపించు.
 తా(జుపు-రుపు) = బరణి, పొంగ.
 తా(లిం-లిం-ల)పు = పొగపు.
 తా(లి-లి) = మంగళనూత్రము, పతకము.
 తావ(డ-ళ)ము = రుద్రాక్షమాల.
 తావ(ర-ల)ము = స్థిరము.
 తా(టా)పు = రావు, స్థానము.
 తింతి(డము-డి-డీకము) = చింత.
 తింతి(డి-లి-లి)క = చూ. పై.
 తికమక(ము) = కలగినది, బాధ.
 తి(త్రి)క్క = కై, పట్టుదల.
 తిగ(తీ)కంచ = నాగు.
 తి(గి-వి)యు - తి(గు - వు)చు = లోగు.
 తి(న్నియ-న్నె)న = తీ(నియ)న = అరుగు.
 తి(మి-మి)రి = దిరద, గర్వము, ఒక వ్యాధి.
 తి(య-య్య)-తీయ = తీపికలది.
 తియ్య(తీయ)ము = మధురము.
 తి(రుగు-గు-రువు)య్య = సంచరించు.
 తి(రువి-ర్వి)ళక-తిరిక = దీపము.
 తి(క-గ)మూడు. (త్రికము).
 తి(వు-వు-గుచ-వుచు) = ఆకర్షించు.
 తి(డ్రెలు-డ్రెల్లు-డ్రెంచు) = అతిశయించు.
 తి(గ-గియ-గ) } లత, తంతి,
 తి(క-వియ-వె) } = తీగ.
 తి(జుచు-రుచు)ర్పు = నిర్మించు.
 తి(-డి-డీ)లు = తగ్గుట, అడగట.

తుం(తూ)టరి=తూడరి, తొట్టరి.

తుం(డము-దు-డె-డె)ము=తునుక.

తు(దుం)డుడు(కు)=తొందరపాటు.

తు(ంప-ప్ప-వ-వ్వ)ర=తుమరము, తుట్ర.

తు(క్కు-క్కుడు)=నిస్సారము, చెల్లె.

తు(టు-డు)ము=గుంపు, సమాహము.

తు(రా-టా)రము=పరుషవ్యాము.

తు(త్తి-త్తిరి)=నూగు బెండ.

తు(ద)ది=ఆగ్రము, వినాశము.

తు(నియు)నుగు = భిన్నమగు, తెగు,
చచ్చు, చెడు.

తుపా(దుబా)సి=క్రభువ, ద్విభాషి.

తు(మి-మ్మి)కి=లిందుక ప.

తురా (యి)=కర్మధూపణము.

తురు(ఫీ-ఫు)=ఆశ్వదశము.

తులు(గు-మ)=కుక్క, మడుచు.

తుల(మా-చ)=రాల్పు.

తు(తుం)పర=కీకరము.

తు(స్సి-వర-వ్వర)=ఋగుశీల.

తూ(తుం)ట=మక్క, చెఱు.

తూ(ట-డ)-తుంట=దప్పడు.

తూ(తుం)పర=తుమరము.

తూవ(వ)=బరువు.

తూని(క-కి-తూన్ని)=తూచుట.

తూ(ని-నీ)గ=పఠంగిక.

తూపరా (రా-ణము-ణి) = జలదారి.

తూ(బ-వ)రము=తువరము, ఒగైనది.

తూ(బ-వ)రుడు=పేడి.

తూ(తువ)ర=వానచినుకు.

తూ(ర-ల)=బలిసినచేప.

తూ(లిం-ల)చు-తూల్పు = తొలగించు,
బాధించు.

తెం(టెం)కాయ=నారికేళము.

తెం(టెం)కి=స్థానము, నివాసము.

తెం(తే)డు=శయనించు.

తెం(పు-చ)=ఖండించు.

తె(గ-వ)=నారి, సమాహము.

తెబ్బ(పు)=కంచె, ఆవరణము.

తె(తె)డ్డు=కొయ్యగరిటె.

తె(నుగు-ను-లుగు-ల్లు) తెనుగు కేశము.

తెప్ప=లేప=నాక,రాక, మిట్టశీల.

తెప్పి(టు-టిలు-టిల్లు-రు-ల్లు) = మూర్ఖ
నుండి లేటు, మేల్కొను.

తెమ(లుచు-ల్పు-లించు)=కడల్పు,
కోయు, దువ్వు, జాడించు.

తె(లే)మ=చెమ్మ, తడి.

తెర(లుచు-ల్పు-లించు)=కడల్పు, రీయు.

తె(రువ-ర్పు)రి=బాటసారి.

తెఱ(గు-వు)=విధము, రీతి.

తె(ల-ల)చు=శీవించు, వేడు, పొగడు.

తె(ల-లి-ల్లు)=తెలుపు, తెల్లన.

తె(లివి-ల్వి)=ఎఱుక, జ్ఞానము.

తె(లివు-లివి-ల్వి)=కొంతి, ప్రకాశము.

తె(లుపు-ల్పు)చెప్ప, తెలియఁ జేయు
తెల్లఁదనము, స్వచ్ఛత.

తె(ల్లం-ల్ల)టి=బహుమానము.

తెల్ల(ము-మి)=విశదము, స్పష్టము.

తె(వ-గ)డు=తిరస్కరించు.

తె(వు-గు)లు=తోగము.

తే(చా)గము=త్యాగము.

తే(జి-జీ)=గజ్జము, వాచానము.

తే(ది-దీ)=దినము, తిథి.

తే(నె-నియ)=మధువు.

తేమ-తెమ్మ=చేమ, తడి.

తే(రు-లు)=కలుగు, రథము.

తే(లా-లియా)డు=ఓలలాడు.

తో(తో)క=వాలము, పుచ్చము.

తో(దొం)డి=రంధ్రము, చిల్లు.

తో(వ-దు)=బాజ్జకలవాడు.

తోక్కట(ము) = త్రోక్కట(ము) =
ఒత్తుడు.

తో(గ-క)=కలువ, ఎఱ్ఱకలువ.

తో(గ-వ)రు=ఎఱుపు, రాగము.

తో(చెప్ప-చియ)ము=హీనము, తుచ్చము.

తోట్టరి-తుండరి=దుష్టు(డు)రాలు.

తో(ట్టి-ట్ట-ట్టువ)=నీటితుక్కు.

తో(ట్టియల-ట్టె-ట్టెల-ట్టె) = తొట్టె,
ఉయ్యాల.

తో(ట్టియ-ట్టె)=ఉయ్యాల.

తో(డ-ణ)గు=పూను, ఆభ్యసించు.

తోడ(గు-వు)=ఆభరణము.

తోడు(గు)=ధరించు, పట్టు.

తో(దుగు-వ్గు-డువు-దు)సంధించు.

తో(గ-డ-ల)కు=నీరు మొ|| చిందు.

తో(ర-రు)గు=పడు, రాలు, కాలు.

తో(ఱ-ఱట-లట-ఱు)=తోటరము.

తో(లి-లి)=పూర్వము.

తో(లి-లిక-లి-ల)=రంధ్రము.

తో(లుక-లక-ల్క)రి=తోలుకారు.

తో(లుకా-ల్కా)డు-తోలుకు=పొంగు.

తో(లుత-ల్త)=మున్ను.

తో(వ-గ)=కలువ

తో(వ-గ)రు=ఎఱుపు.

తో(చ-తోటి)=మాలవాడు.

తో(ట)పు=ఉపనసము.

తో(డె-డె)ల-అడవికుక్క.

తో(డు)కొను=వెంటగొను.

తో(టి-చ)=మాలవాడు.

తో(డుతో-డ్తో)=వెనువెంట.

తో(తో)పారము=డేగ, గంత

తోయ(తోయ్య)లి=ఆడుది.

తో(తో)లు = నడపించు.

తో(క)=చర్మము, చెట్టుపట్ల

తో(తో)వ=తోగ, కలువ.

తొ-తవు=తగు.

త్రం(తం) పి=చాలి.

త్ర(వు-వ్వు)=చీరు, గొచ్చు.

త్రా(గ-వు)డు=త్రాగుట.

త్రా(తా)డు=పాళము.

త్రా(తరా)సు=తుల.

త్ర(ి)క్క=పిచ్చి.

శ్రుం(తుం)చు = ఖండించు.
 శ్రు(శృగిం-ల్పిం)త = గంతు.
 శ్రుం(చు-పు)-తెంచు = ఖండించు.
 శ్రే(సుపు-శు-పు) = శ్రేచుట.
 శ్రో(చు-య) = గెంటు, పడవేయు.
 శ్రో(శో)లు = తలుచు, నడపించు.
 దం(చెం)చనము = శిష్టభిరంగి.
 చం(చు-పు) = నలగఁద్రొక్కు.
 చం(తం)డు = ధనము సంపాదించు.
 చండు(వ-పు-గు) = జరిచునా.
 చ(డ)క్కు-లభించు, లొంగు.
 చ(డ)గ్గలు = సమీపించు.
 చ(డ)గ్గుత్తిక = గడ్గడస్వరము.
 చ(చ్చపు-చ్చాకి) = చచ్చి = ఎనిమిది.
 చ(ట్టి-ట్టి) = కానెకోక.
 చడి(బ-చు)ము = పఱపు, శయ్య.
 చలి(బచు)ము = చూ. పై.
 చద్ద(జిల్లు-జిల్లు-లు) = తల్చిబుప్పడు.
 చద్దలు = చల్లజిల్లు = చూ. పై.
 చద్ద(డ-శము) = బోడిమిద్దె.
 చ(ద్దు-ద్దురు) = చద్దువు.
 చ(ప్పి-ప్పిక)-డప్పి = చాచు, పిపాస.
 చ(డ)బ్బలు = అసత్యము.
 చ(డ)బ్బు = బొంతు, చెప్ప.
 చ(డ)బ్బుర = గిన్నె.
 చ(డ)య్య = బడలు, కృశించు.
 చ(రిసె-ర్పి)నము = కానుక.

చ(ల-శ-డ)కు = ఆశీర్వాదము దట్టము.
 చ(లి డి)చుము = సన్ననిది.
 చ(పు-వ్వు)-చా = దూరము.
 చా(డా)కొను = మఱుగుపడు.
 చా(చ)-గిలు = చాచు = చూ. పై.
 చా(క-గ)లి = చాక(ల్లి) = సమీపము,
 అగపాలెవాని దిమ్మ.
 చా(డింబ-డిచు)లిమ్మ = చానిమ్మ.
 చాడి(నిమ్మ-మ్మ-చుము) = చానిమ్మ.
 చా(డి-లి)మి-చాలిచుము = చూ. పై.
 చా(డి-దిలి) = ఉపమాత, ధాత్రి.
 చా(డా)పల = ఎడమవైపు.
 చా(డా)పురము = ప్రాప్తి.
 చా(శువా-శ్వా) = సన్యవిశేషము.
 చా(డా)వరడంగి = దేవతాశము.
 చాప(రి-రీడు) = వీరుడు.
 చా(వా-వరము) = దొంగతనము.
 చా(హ-సరి) = విష్ణుభక్తుడగుకూద్రుడు.
 చిం(చు-పు) = చిగుచు = పోనిచ్చు.
 చి(గు-గు)డు-డిగుడు = పల్లమైనది.
 చి(గి-గి)య = చి(గి-గి)య = నడబావి.
 చి(ట-ట-డపు-టచు-ట్టము) = శక్తి,
 ధైర్యము.
 చిద్ద(పాటు-బడి) = సవరించుట.
 చి(ద)బ్బడము = మూలము.
 చి(బై-బ్బియ)ము = దీపము.
 చిరిసె(స)ము = శిరీషము.
 చి(డి)ల్ల = చిల్లము, అధైర్యము.

ది(వియ-వ్యయ-వ్య-వె-వ్య) = దీపము.
 ది(వ్య-వె) = దీపావళి.
 ది(స-స్స)మొల = దెసమొల = నన్నుడు.
 దీ(డీ)కొను = ఎవరించు.
 దీ(మ-వ)సము = ధైర్యము.
 దీ(వ-వె)న = ఆశీర్వాదము.
 దుం(దుం)దుభము = రెండుతలలపాము.
 దుం(దిల-డిక-డిల-డిగ)ము = దుండుగ.
 దు(గ-గా-వ) = ద్వికము, రెండు.
 దు(గ్గ-గ్గి) = పార్శ్వ.
 దు(నె-నే)దారి = ప్రభువు, కూరుడు.
 దు(న్న-న) = దుక్కిచేయు.
 దుప్ప(టను-టి-టీ) = చీర = ఉత్తరీయము.
 దుబా(సి-సీ)-దుబాసికుడు = ద్విభాషి.
 దు(మా-మృ) (మృ)రము = పెద్దదుమ్మ.
 దుముకు-దూకు = ఉలుకు.
 దు(దు)య్య - దూ (దూ)య్య = తీయ, లాగు.
 దుర(టి-పి)ల్లు (x) = శోకించు, తపించు.
 దురా(యి) = అజ్ఞ, కాననము.
 దు(వాళము-వ్యాళి-వాలి) = పరుగు.
 దు(వ్య-ప్ప)టను-దువ్వలువ = నన్నబట్ట.
 ద (వ్యి-వ్య) = పెద్ద (చిరుతి)పులి.
 దుసి(కిలు-కిల్లు)-దుసుకు = జాలు.
 దూప(టి-టిల్లు) = దప్పిగొను.
 దూపి(ంచు-లు-ల్లు) = చూ. పై.
 దూ(దూ)య్య = కత్తి పైకిలాగు.
 దె(దె)ప్పరము = అపద, రీతి, అధికము.

దె(దె)ప్ప = దూలు, ఎత్తిపాడుచు.
 దే(కేం)డ = సాతీలలో నొకజాతి.
 దై (ఁ)వాలు-దయివాలు = అతిశయించు.
 దొం(దొం)కెన = ఆయుధవిశేషము.
 దొం(తి-తర) = ఎత్తుగ షేర్చిన వరు.
 దొ(ంద-ంచ-న్దు) = స్థూలకాయుడు.
 దొ(డ్డ-డ్డ) = పెద్దది, అధికము.
 దొ(దొ)ప్ప = అకులదొన్నె.
 దొ(ద్రొ)బ్బు = దొంగిలించు, రమించు.
 దొమ్మ(దొంబ)ర = ఒకమానవజాతి.
 దొ(దోయి) = జంట, యుక్తము.
 దొర(లింపు-ల్లు) = దొరలజేయు.
 దొ(లుచు-ల్లు-లుపు-ల్లు) = చూ. పై.
 దొ(రువు-రవి-ర్వు) = నడబావి, చెలువు.
 దొ(గు-వు) = దోషము.
 దో(దో)గు = ప్రాకు, చర్మము, ఉడు.
 దో(ని-నె) = దొన, ద్రోణి, తూము.
 దో(యి-సి)లి = అంజలి, నలి.
 దో(దో)ల(లిక) = దోలి, ఉయ్యాల.
 దో(తి-వతి) = కట్టుపంచ.
 దొ(దవు) = దూరప్రదేశము.
 దొ(దవు)డ = చెక్కిలి (లోనిభాగము).
 దొ(దవు)డు = పరుగు, దండయాత్ర.
 దొ(దవు)రు = రుచి, కాంతి, హారము.
 నంగ(నాచి) = చతుర, కట్టచిరుక.
 నం(చు-న) = అన్నము మొదలగువానితో
 కూర తిను.

న(కె-క్కర) = ఎఱ్ఱకోస.
 న(గ-వ)రు = అంకశపురము.
 న(గవు-వు-వ్వు) = హాసము.
 నగోక(స)ము = పక్షి, సింహము మొ.
 జంతువు.
 నట్ట(గుఁడు-వ-వుఁడు) = నటుఁడు.
 నడ(క-త)-నడితి = నడవడి.
 న(డ-డు)పు = నడపించు, నడిపించు.
 నడి(కిరేయి = నడిరాతి, ఆర్ధరాత్రము.
 న(డ-డు)చు = నంచరించు.
 న(డపు-డుపు-డిపించు) = జగుపు, చేయు.
 న(డ-జ)రు = కానుక.
 నన(రెత్తు-లొత్తు-ననుచు) = పూచు.
 న(నుపు-న్పు-వు) = అనురాగము.
 న(ను-మి-మి)లి-నమి = నెమరి.
 నమ్య(క-గ) = నమ్యకము, విశ్వాసము.
 నన(పు) = పలికెను, పండినది.
 నన(ర-రి)యు = వెండ్రుకలు లెల్లపడు.
 న(నా-రా-జి)కీ = కత్తి, ఖడ్గము.
 న(నకు-నుకు-న్కు) ఖండించు.
 న(ను)రుము = పీడించు.
 న(లచు-లఁపు-లుచు-లుపు) పీడించు.
 న(లఁగు-లుఁగు) = నలియగు, తగ్గు.
 న(లఁగు-వు)రు-నల్గురు = అందరు.
 న(లవ-ల్వ) = బ్రహ్మ, చతుర్ముఖుఁడు.
 నల్ల(ప-బ-వ)డు = నల్లనగు.
 న(ల్ల-లే)రు = వజ్రనల్లి.

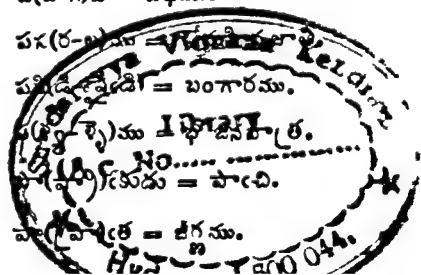
నవరసు-నవరసు = కాసు.
 న(వ-వ)రు = రాజగృహము.
 నవు(కా)రు = పల్లము, మొర్ర.
 నవు(నా)రు = మెత్తనిది.
 న(వొంటు-గొట్టు) = కాముకుఁడు.
 నాంచారు-నాచారు = దేశత, స్త్రీ.
 నా(గలి-గలు-గేలు) = లాంగలము.
 నా(అ)చికిసు-నాచు=లాగుకొను.
 నా(టించు-టు) = గ్రుచ్చు, పాటు.
 నా(గప-గప్ప-ప) = నాగమసాని.
 నాగవ(ల్లరి-ల్లి-లి) = నాగబలి.
 నా(దు-టు) = గ్రుచ్చుకొను, పీడించు.
 నా(డె-డె)ము = నాణ్యము = శ్రేష్ఠము.
 నా(తి-తుక) = స్త్రీ, ఆడూరి.
 నా(నుచు-చ్చు-చ్చు) నానవైచు.
 నా(ను-నా)డి = జనగ్రుతి, సామెత.
 నా(ను-యిం-యిం)డు = నాయకుఁడు.
 నా(క-కె) డము = నాల్కడము =
 కొబ్బెర.
 నా(క-లిక-ల్క) = జిహ్వా, మంట.
 నా(బుగు-ల్గు-లువు) = సంఖ్యావిశేషము.
 నా(అన)వుడు = అనిన పిదప.
 నా(సిక-స) = ముక్కు.
 నిండ-నిట్ట = జగత్తవాహము.
 ని(గ-ను-చించు) = నిండజేయు.
 ని(క-క్క-క్కువ)ము = నిజము.
 ని(క-గ)రము = పారధూతము.
 ని(క్కు-గుడు-వుడు) = పైకిలేచు.

ని(క్వ-క్వా)ణము = ధ్వని, శబ్దము.
 ని(గ-గా)రము = కాంచనివేషము, బిల్ల.
 ని(గి-గు)డించు = నిగు (డుచు-డుచ్చు) = చాచు.
 ని(గు-ఘ)ణు, నీణు = భస్మము.
 నిచ్చ(లు) = నిత్యము, ఎల్లప్పుడు.
 నిట్ట—నింట = ప్రవాహము, పోటు, ఘోషము, స్థిరము.
 ని(ట్ట-ట్రు) = పస్త, తామము.
 ని(దు-ద్దు)ర = నిద్ర, కూరుకు.
 ని(ద్దము-ద్దా) = సున్ననిడి, స్నిగ్ధము.
 ని(న-నా)దము = ధ్వని.
 ని(సుపు-ంపు) = వెల్లువ, సమృద్ధము.
 నిప్పచ్చ(రము) = శూన్యము, దారిద్ర్యము.
 ని(ప్స-ప్సక) = ఆగ్ని.
 ని(బ-బృ)ద్ది = నిజము.
 నిబ్బ(ర-రిక)ము = దయ, నూటి.
 ని(మ-పు)రు = ప్రేమచే తాకు.
 ని(లక-ల్క)డ = ఉనికి, వాఙ్ఘానము.
 ని(నీ)లుగు = చచ్చు, గర్వించు, ఒడలు విలుచుకొను.
 ని(పు-గు)డు = చాగు, పుటు, గ్రహించు.
 నీ(కు)లుగు = నివర్తిల్లజేయు.
 నీ(చు-చుడు) = మూర్ఖుడు.
 నీ(రా-ర్క)డు = జలకమాడు.
 నీ(కు)రెండ = లేతఎండ.
 నీ(కు)పు = యుష్మదర్థము.
 నుం(నున)పారు = మెత్తనగు.

ను(డి-డు)నొడుగు = పలుకు, మాట.
 నుడు(గు-వు) = నొడుగు = చెప్పు, నడి.
 ను(సుపు-మ్మంపు) = సున్ననిడి, స్నిగ్ధము.
 న(రుగు-రువు-రువు) = ఘోషము.
 ను(జుగు-ర్గు-గు) = చూడము, పొడి.
 న(న)ణుము = పొడిచేయు, చంపు.
 ను(లించు-లుచు-లుపు) = నలియజేయు.
 న(న)లియు = పొడియగు, వడలు.
 ను(వును-వునూపు) = ధాన్యవిశేషము.
 నూ(పు-గు)నువు = చూ. పై.
 నె(అకొ-క్కొ-లవుకొ)ను = వసించు.
 నె(గ-వ)డు = బయలుపడు, ఒప్పు.
 నె(ఎ)గయు = ఎగురు, లేలు, వెడలు.
 నె(నొ)గులు = బాధ, కష్టము.
 నెటి(క-క) = నెట్టిక = ప్రేరిగనువు.
 నె(ట్ట-ట్టె-ట్టియ)ము = గుండ్రపాగ.
 నె(త్తురు-త్తు) = రక్తము.
 నె(ప-వ)ము = వ్యాజ్యము, కారణము.
 నెప్ప(ర-ర)ము = నేగము, త్వర.
 నె(ను-మ్య-మి)లి = నమలి = మయూరము.
 నెమ్మి(క) = ప్రేమము, ఆచరాగము.
 నె(యి-య్యి) = నేయి = ఆజ్యము.
 నెయ్యి(మ-మి) = నేహము, ప్రేమ.
 నె(ర-ఱ-తా)-నేతా = గొప్పది, నేర్పరి.
 నె(ర-ఱ)పు = పూర్తి, మార్గము, నెలపు.
 నె(ఱ-ర)పు = నెఱవేర్చు, ప్రకటించు.
 నె(ఱి-రి)క = పింజె, వస్త్రపుకుచ్చె.

నెల(పు) = స్థానము.
 నెల(త-తుక) = ఆడుది, భార్య.
 నె(లకొ-లపుకొ-కొ)ను = పాడుకొను.
 నె(వ-ప)ము = మిచ, నిధము.
 నే(జ-జా) నేజము = చిల్లకొల.
 నేయ(నెయ్య)ము = స్నేహము.
 నే(నేయి-నె-యి)య్యి = ఘృతము.
 నే(రిమి)ర్మి = నేర్పు, శక్తి.
 నేవ(డ-ళ)ము, నేవారము = మణుల
 వారము.
 నొ(గల్పు-లుచు-లించు) = పొడిచేయు.
 నొడు(పు-గు) = చెప్ప.
 నొ(పు-గు)లు = బాధపడు.
 నో(చు-ము) = ఆచరించు.
 నోని-నొవ్వి = బాధ, నొప్పి.
 నోపు-నొవ్వు = వ్యాధి, బాధ.
 నాకు-నవుకు = విన్నము, పల్లము.
 నా (నపు)బత్తు-చర్మవాద్య విశేషము.
 ప(ంటి-నటి) = వంటకుండ.
 ప(ంటియ-టె) = సాలెవాని పనిముట్టు.
 పండు(గ-గు-క) = ఉత్సవము.
 పం(దియ-దె)ము = దాయము.
 ప(మక-క్క) = పార్శ్వము.
 ప(గ్గ-గియ) = సామర్థ్యము.
 పటాపంచ(ము) = ఆగోచరము.
 ప(టు-ట్టు)కొలు = ఒక పనిముట్టు.
 ప(టు-ట్టు)సాలె = ఒకజాతి.
 ప(డవా-డా)లు = స్వల్పసేనాధిపతి.

పడిగ(ము) = తమ్ము యొమియుపాత్ర.
 ప(త-తం)గము = పక్షి.
 ప(త్రి-త్తిరి) మాకేడుదళము మొ.
 పడు(గు-పు) = ఏకజాతి సంఘము
 ప(ద్ర-దురు)చు = త్వర పెట్టు.
 ప(య-య్య)ట } చీర చెరగు.
 ప(య-య్యె)ద } పైట.
 ప(న-ర)టి = కడవ.
 పరి-పారి = ఆవృత్తి, సారి.
 పరు(గు-పు) = ధావనము
 ప(జి-జి)య-పజ్జె = బ్రద్ద.
 ప(లులు) = దంతము.
 పలుమ(రు-లు) పల్మ (రు) = చాలాసార్లు.
 పల్మాలు-పలుమాలు = చూ. పై.
 పల్ల(కి-కీ) = నరులు మోయు వాహనము.
 పల్లన(ము) = గుఱ్ఱపు పల్లము.
 ప(ల్లె-ల్లె)రు = పలంకవ.
 ప(లక-ల్య)రించు = ప్రలాపించు.
 ప(వ-గ)డము = ప్రవాళము.
 ప(వ-గ)తుడు = శత్రువు.
 ప(వ-గ)లు = దినము.
 ప(పా)వాడము = ప్రాయశ్చిత్తకర్మము.
 ప(వి-గి)ది = విధము.
 ప(ర-గ)ము = విద్యుత్తు.
 ప(గి-గి)ది = బంగారము.
 ప(గి-గి)ము = విద్యుత్తు.
 ప(గి-గి)దు = పాచి.
 ప(గి-గి)త = జగము.

పా'పా)తము = ప్రాయశ్చిత్తము.

పా(చ-స)నము = విశేషము.

పాటి(లు-లు) = కలుగు.

పా(య)పాసు = ముచ్చె.

పా(ప్ర)పాము = రుద్దు, వి. సర్పము.

పార(ద-త)ము = పాదరసము.

పా(సి-సీ)కము = ఒకానొక దేశము.

పా(పహ)రా = కావలి.

పారియాత్ర(క)ము = ఒకానొక కొండ.

పారైంచు-పారుతెంచు = పరుగెత్తినప్పుడు.

పా(ర్వ-రవ)ము = పారావతము.

పా(రుప-ర్ప)తైము = అధికారము.

పాలకి—పల్లకి = పాలకి.

పా(మ)వాడము = తనకొక నెరవేర
నపుడు దేవుని ఎదుట చేసికొను శిక్ష.

పాపం(డి-డు) = వేదబాహ్యుడు.

పా(రియ-రె)ము = జాడపుపలక.

పా(రి-రీ) = ప్రాంతసాధనము = చూ. పై.

పిక్కిటి(లు-లు) = పిగులా, నిండు.

పిచి(లు-లు) — చిప్పి(లు-లు) = ప్రవించు.

పి(చ్చు-చ్చి)క = చటకము.

పి(చ్చి)క-చ్చి-చ్చుక-చ్చు కంటు =
అనూహుడు.

పితాశ్యు = పితరులు, పితృదేవతలు.

పి(హ-న్న) = చిన్న, చిట్టి.

పిన్న(ట)నాడు = బాల్యదశ.

పిఱు(దు) = వెనుక, నితంబము.

పిల్లా(డి-ణి) = స్త్రీల కాలివ్రేలినగ.

పి(పు)లు = కనవు, తృణము.

పీ(చ(పించ)ము = మదము.

పీ(నుగు-స్ల) = శవము.

పీ(రుచు-ర్చు-లుచు-ల్చు) = ఆహ్లాదించు.

పీ(పి-గు)లు = చినుగు, చీలు.

పుం(పూ)ట = సంధ్య.

పు(కి-క్కి)లించు = నీరు గండుపించు.

పు(టి-ట్టి)క = చిన్నగంప.

పు(డి-ణి)కిరించు = ఇచ్చు, గ్రహించు.

పు(మ-లు)గు = చూ. పై.

పుత్ర(డి-లి-లిక) = అవరంజి.

పు(న్నె-నె)ము = సుకృతము.

పుయిలోట(మ) = వెనదీయుట.

పుర(డిం-ణిం)చు = వర్ధిల్లు.

పుర(టియా-టా)లు = బాలెంత.

పురు(భు-హు)వు = మిక్కుటము.

పు(రె-రే) = ప్రళంసార్థకము.

పురోధ(సుడు) = పురోహితుడు.

పు(రువు)ర్వ = పురుగు.

పు(ట్టియ-ట్టె) — పుటియ = పునక.

పు(ల-ల్ల) = పసుపుమించిన తెలుపు.

పు(యో(హా)ర) = పులుసు కలిపిన
అన్నము.

పు(లు-ల్లు) = రత్నమాలిన్యము, కనవు.

పు(వు-వ్వు) పూవు, పుష్పము.

పూ(డులు - ండ్లు) అనేకసంవత్సరములు.

పూచి(క) = తృణవిశేషము, బాధ్యత.

పూ(జ-జా)రి = అర్చకుడు.

పూ(నిక-నిక-నిక్) = ఉద్యమము.
 పూ(ర-ర) = పక్షి విశేషము.
 పూ(టి-టి)క = జంతువుల పిష్టములము.
 పెం(పే-డ) = గోమయము.
 పెం(డి-డిలి) = నివాహము.
 పెం(డియ-డె-డె-డె-డె-డె-డె)ము = గండ పెండారము.
 పె(క్కురు-క్కుండ్రు) = అనేకులు.
 పె(క్ర-క్ర)గడ-క్రెగడ = ముత్రి, ప్రధాని.
 పె(గ-క) = పెల్లగిల్లు.
 పెడ(ము-మోము) = వెనుకకు త్రిప్పిన మోము.
 పె(డ-ర) = ఒక భాగపు పైకప్పు కత్తి లేక అకుయొక్క వెనుక భాగము.
 పె(డ-ద) = పెద్దవాడు, గొప్పవాడు.
 పెద్దపులి = బెబ్బలి = వ్యాఘ్రము.
 పె(న్న-న్న)రు = ఆశ్వగంధ.
 పె(మ్య-రిమె) పెద్దజీకము.
 పెరి(క్రే)రు(రు) = స్నేహము.
 పె(రుకు-ర్కు-లుకు) = పీక, పెల్లగించు.
 పె(రుగు-గ) = ధరిల్లు.
 పె(రువు-ర్వు) = దధి.
 పె(రుచ-లచ్చ)న = ఆతిథ్యము, కోపము.
 పెల్లగి(రు-ల్లు) = పాగు, ఊడిలేచు, పాటు.
 పే(టి-టి) = నడికట్టు.
 పేడ(పిమి)ర్య = దారిద్ర్యము.
 పే(క్ర)ము = బెత్తము, వేత్తము.

పేర(ంట-ట)రు = శుభములందు నుత్తి యిడువులను పిచ్చుట.
 పేర(ణు-ణి) = అంగీకరింపజేయుట.
 పే(ర-ర)ము = (గుట్ట) పరుగు.
 పే(రుకొ-ర్కొ)రు = పేరు పెట్టి పిచ్చుట.
 పే(రిమి-ర్మి) = గౌరవము, ఆతిథ్యము.
 పై(పయి-పయి)ట = పయ్యవ.
 పై(పయి)డి = బంగారు, ఉంకువ.
 పై(పయి)వలి = ఆడుది.
 పై(పయి)పయినము = ప్రయాణము.
 పై(పయి)రము = ఆవు.
 పై(పయి)రు = సస్యము.
 పై(పయి)రము = రతి.
 పాం(పా)జు-ప్రా(జు) = నాగపాండు.
 పా(పా)కారు = నాగము.
 పా(ట్టె-ట్టె)లు = కొట్టెపాతు.
 పా(త్త-త్త)ము = గుండ్రాయి.
 పా(ప్ర)ద్దు = కాలము, నూర్చుడు.
 పా(రి-రి) = అత్యంతము, మాటికి.
 పా(రుగు-ర్గు-రువు) = ప్రక్క, సమీపము.
 పా(రి-రి-త్తి-రి-రుక-ర్క) = ఆడుది.
 పా(రుపా-ర్ప)రు = ఓప్పారు.
 పా(న-గ) = ధూమము.
 పా(న-గ)డు = స్తుతిము.
 పా(న-గ)రు = గర్వము.
 పాం(గు-ప్రా)గు = దారము.
 పాం(గు-ప్రా(గ-క)) = రాక.

పో(టులా-ట్లా)డు=కలహించు.
 పో(డి-టి)మి=సౌందర్యము, రీతి, బిష్క.
 పోరాట(ము)=కలహము.
 పో(న-త)రించు=మదించు, క్రొవ్వ.
 పో(జు-పవు(జు))=బారు దండు.
 పోలు-ప(గు-వు)లు=చీలు.
 ప్ర(గ-గ-వ)డ=మంత్రి, యువరాజు.
 ప్రేగు-పేగు=అంత్రము.
 ప్రేమ-ప్రేరేచు=ప్రేరించు.
 ప్రా(యి-య్యి)=అధిశ్రయణి.
 ప్రో(గు-వు-క)=రాశి.
 ప్రోడ(డు)=నిపుణుడు.
 బంగ(రగు)(రు)=సువర్ణము.
 బండ(డు)=ఆ తాయి (బండగుడు)
 బందాట(ము)=ఆకతాయికనము.
 బం(డా-డవ)లము=సామగ్రి, సమర్థత.
 బం(ది-దే)ఖానా=చెఱసాలి.
 బందు(గు-వు)డు=మిట్టము.
 బగళ(ము-య్య-ంబు)=తొలగుడు.
 బ(గి-వి)సి-బెసి=భాగ్యము, గౌరవము.
 బ(టా-టాక-ట్ట)బయలు=మిక్కిలి బయలు
 బ(బా)డువ=పల్లపు నేల.
 బడు(గు-వు)=ఆశక్తుడు, శవము.
 బత్త(డి-టి)క=అమ్మలపాది.
 బమ్మ(రించు-రిల్లు)=ప్రభుమించు.
 బరాబరి(క)=హెచ్చరిక.
 బరి(చి-నీ)=ఈత, కుంతము.
 బ(లా-లారా-ళా-ళారి)=బాపుర.
 బ(లి-లీ-లిర-లీత)=బాపుర.

బా(గము-గ-గా)లు=ఢక్కపాడి.
 బా(ః)జారు=విపణిపిథి.
 బాడి(త-న)=వడ్డవానిపనిముట్ట.
 బాతు(వు)=జలపక్షి విశేషము.
 బాదర(ము)=నూలుచీర, ఫాలము.
 బాదరాయ(ణి)ణుడు=వ్యాసముని, పెట్టి
 వాడు.
 బా(ద-దా)ము=వృక్షవిశేషము.
 బారి(జ-ద)ము=పారిభద్రము.
 బా(రి-రీ)=ఏనుగుకాలిగులుసు.
 బా(డి)డు=దొరుపు, చెరువు.
 బాహు(వు)=భుజము.
 బికా(రి-సి)=బిచ్చగాడు.
 బి(రి-గియి)చు=బిగువుచేయు.
 బి(గ-గ)=పిల్లగ్రోలు.
 బి(డ-డ-డ)=శిశువు.
 బి(బో-బో)కము=నాయిక గర్వముచే
 నిష్టవస్తువులందు చూపు నిరాదరము.
 బి(ల్ల-ల్లిక)=నూగ్యచంద్రుల చింబము.
 బీ(టిక-ట)=పగులు, చీలిక.
 బు(క్క-క్కా)=గండవొడి.
 బుగు(గు-బు)లు=చిప్పిలు, వ్యాపించు.
 బుజ్జ(గ-వ)ము=ఉపలాలనము.
 బు(డిగి-దుగు)=పొట్టి.
 బుడుక(డు)=బిడ్డ, బాలుడు.
 బుడ్డి(గ)=చిన్నమూతిగల కాచపాత్ర.
 బురు(బర)మా=పిడిసాన.

మ(ల-ల్లా)ట = మెలగులాడుట.
 మ(ల్లా-లా)రము = గాజుల గుడి.
 మనూరి(క) = ఒక రకము గజ్జి.
 మస్త(క)ము = తల, శిరము.
 మహిష(మ) = గొప్పతనము.
 మా(ల)కరి = మాలాకారుడు.
 మా(వి-వి)డి = చూతవృక్షము.
 మ(సటి-స్టి)డు = కూరుడు.
 మిం(మిల)గడ = పాలతోరక.
 మిండ(డు) = మిండ(గా-గీ)డు-విటుడు.
 మి(క్క-క్కు)టము = అధికము.
 మిగులుచు-ల్లు = కేషింపజేయు.
 మి(దు-లు)గు(లు) = అగ్నికణము.
 మి(న్నవా-న్వా)క = ఆకాశగంగ.
 మీ(ల-ల)డ = కాగిసపాతిపై తెట్టె.
 మ(ంగ-క్క)ర = నాసాధరణము.
 ముంగ(ర-రా)ము-ముంజేతి కంకణము.
 మ(కు-క్కు)టము = కిరీటము(మకుటము)
 ము(ంగో-కో)పము = అధికకోపము
 మట్ట(డ-ణ)ము = ముట్టడించుట
 మ(త్తె-త్తియ-త్య)ము = మాక్తికము.
 మ(ది-ద్ది)య = అడుది
 ము(ను-న్న) = ముందు, మొదలు.
 ము(న్న-న్నా)డి = ముందుగా.
 మ(బ్బ-మృడి)మ మృదుఃస్థ = రి రెట్లు.
 మ(ల్కి-లికి) = బాణము.
 మ(గు గ్గు-వు-వ్వు)య = మూ(లగు-వు)య.

మరి(ప-పె)సు = కులకు, గర్వము.
 ము(స్త-స్తై)స్తియ = తుంగ.
 మూ(రుకొ-కొ)య = ఆఘ్రాణించు.
 మూ(రుత-ర్త)ము = సుహృత్తము =
 పండ్లెండు తుణముల కాలము.
 మె(టి-ట్టి)క = మెట్టు, సోపానము
 మె(మట్టియ)ట్టె-కొలువేలివగ.
 మె(తు-దు)కు = అన్నపుకణము.
 మె(లత-లంత-ల్) = స్త్రీ.
 మె(లతు-ల్తు)ర = అడుది.
 మే(తా-తలా)కు = వేలమేయు.
 మేళ(విం విం)చు = కలియు, జతకూర్పు.
 మొ(క-గ)య = మఖము.
 మొ(క్క-గ్గ)లము = ఆప్రతిహతము.
 మొ(గ-గ్గ-గడ) = కోరకము.
 మొ(గ-గ్గ)రము = పూహము.
 మె(గు-గుడు)య = మొగుడజేయు.
 మొ(మో)ర = మఖము.
 మొ(టి-ట్టి) = అంగన్యూనత.
 మొ(ట-ట్ట) = ఆర్తధన్వి.
 మొ(మో)లగు = నల్లచాయచేక్క.
 మొ(లక-ల్క) = అంకురము.
 మొ(మ)లము = మొల్లము = బంగారు
 మొ వానిపూత.
 మొ(గు-వు)డు = ముకుళిత మగు.
 మొగ(స-సా)ల = సగరి తలవాకిలిచావడి.
 మొక(రించు-టిలు-టిలు) = పాష్టాంగ వసు
 స్కారముచేయు.

మో(మో)డు = మోడు = స్థానపు,
మొద్దు.

మోద(గు-వు) = కింశుకము.

మో(మొగ)డు = ద్వారము, ముఖము.

మో(ల శ)డు = మొలము = ఎక్క
సక్కము.

మో(మొ)హరీ = ఒక బంగారు నాణెము.

మ్రం(మం)గ = పిండితకము.

మ్ర(మ)బ్బు = మేఘము.

మ్రో(మొర)డు = మోడు, స్థానపు.

మ్రో(మొర)యు = మ్రోగు, ధ్వనించు.

రజ(స్స-ము) = రుమ్ము, నెత్తురు.

ర(ద్ది-ద్దు) = కొట్టివేత, అల్లరి.

ర(మ-వ)జించు = ఒప్పడమగు.

ర(వ-నా)రీ(లి) = ధ్వని.

రసి(క) = పుంటిచీము.

రాకా(కక్క)సి = రాక్ష(సి)సుడు.

రా(రమ)రా-రగరా = ఒప్పడము.

రా(గి-వి) = అగ్రతము.

రావు(కు-త్తు) = రాకు.

రిం(ఖ-గ)రాము = బాటుట.

రుద(రాక-రక్క) = రుద్రాక్షము.

రుమా(పు) = చేతిగుడ్డ.

రెం(బ-బ్బ-మృ) = ఉపకాఖ.

రేత(స్స-ము) = ఇంద్రియము.

రే-రేయి-రెయి = రాత్రి.

రే(గ-వ)డ(డి) = బంకమన్ను.

రో(ందు-ద్దు)గానరోగము, రోణ.

రో(ందు-ద్దు-బు)డు = ప్రలాపము.

రో(ట్రా)మ్ము = వక్షము.

యి(యి-య్యి) = నిష్ప్రమిది భస్మము.

రో-రోయి = వేళ్ళకిచ్చు వెల.

రౌ(రవు)డు = గుఱ్ఱము నెక్కువాడు.

రౌ(రగు-రవు)లు = మంటయెత్తు.

తౌ తౌయి = శిల.

తీ(ప్స-వృ) = ఎగయుట.

ఱావు-ఱువ్వు = విగరివైచు.

ఱై(ఱవి-ఱయి)క = కంచెల.

లం(బి-బీ-లెంబి) = కుటుంబము.

లకో(రి-రీ) = ప్రూరకరము.

ల(గ్గ-గగ)ము = లగ్నము.

ల(ద్దువ-ద్దు)ము = బూరె, లద్దు.

లా(రా)క్ష = లక్క, జంతువు.

లా(చి-చీ) = గుఱ్ఱముపైవేయు జీను మొ.

లా(త-తా)ము = సన్నాభ్యసల చంకసంచి.

లా(శి-డ)ము = గుఱ్ఱపు గొఱజలకు గొట్టె
డు ఇనుప బిళ్ళ.

లి(ల)కుచము = గజనిమ్మ చెట్టు.

లి'పిక-పికా-పీకా-పీక)యెడు = లేఱరి.

లూ(టి-టీ) = ఉపద్రవము.

లెం(లం)బి-లంబీ = కుటుంబము.

లెం(లే)క = భటుడు.

లే(లే)ఖని = చ్రాతపనిముట్టు.

లే(టి-డి) = జంక.

లే(లి లి)హానము = పాము.

లాం(లో)గు = లోతువగు, వెనుదీయు.

లా(చ్చు-జ్జ) = తక్కువ, న్యూనము.

లా(టి-ట్టి)టి(ట-ట్ట) = ఒంటె.

లా(ట్రొ)డ్డ = ఎడమ.

లా(ట్రొ)డ్డ = అధికము.

లా(త్త)ట్ట = పల్లము.

లా(గ-గ్గ)లి = గృహంతర్భాగము.

లా(డి-డీ) = మల్లులుత్రిప్పెడు పాదనము.

లా(రో)మము = వెండ్రుక.

లా(రో)మశుడు = ఎక్కువ రోమములు
గలవాడు.

లా(లు(పు-భు)-డు) = లోలుడు.

లా(గు-వు) = లోకవగు, చొచ్చు,
అడగు.

లా(లవు)డి(ణి) = పరిఘము, లాటి.

వం(క-కా)ను = గుఱ్ఱపుసల్లముంచుచోటు.

వం(డ-స)ము = వంశము.

వం(చి-చ-చము) = ఒకటి, ముఖ్యము.

వ(క-కా)వకలు = చెదరుటలు.

వక్క(లిం-రిం)చు = లెరుగఁబడు.

వ(క్కా-క్క)గ = వ్యాఖ్యానము.

వగ(రము-రు) = వగ(రుపు-ర్పు).

వ(గ్గ-మ్మ) = బక్కటిల్లు.

వ(టా-రా)రి = సమర్థము.

వ(రర-రా)రి = సమర్థుడు.

వ(డ-డు)చు = పోయు, కార్చు.

వడు(గువు) = రీతి, ఉపసయనము.

వటు(వు-వుడు) = వడుగఁడు, బ్రహ్మచారి.

వ(డ్డ-డ్డ)న = వడ్డించుట.

వ(డ్ర-డ్రం)గము = వడ్రంగిపని.

వ(డ్రం-డ్లం)గి = వడ్లవాడు.

వ(ణ-డ)కు = కంపించు, కంపము.

వ(బ)దనిక = చెట్టుపై మొలచు ఓషధి.

వ(బి)ద్ద = సమీపమున.

వ(న-నే)చరము = కోరి.

వన(రు)ట = శోకము, వగవు.

వ(మ్రము-మ్ర-మ్రిక) = చెదలు

వ(యా-య్యా) = విహారము.

వర(సు-కు) = చిక్కు, అడ్డంకి.

వర(పు)పుడు = దాసి.

వ(రా-రహ) = వరాహముద్రగతి యొక
బంగారు నాణెము.

వరా(టిక-టకము) = గవ్వ, రామరపూస.

వ(రు-ర్గు)పు = పేరుపేరున వ్రాసిన లెక్క.

వల(సు-కుపు) = దిక్కు.

వ(ఁ-కు)కు = తగవు.

వ(లువ-లువు-లువము-ల్వ) = వస్త్రము.

వ(ల్ల-లె)వాటు = మెలికెట్టి వైచుకొన్న
యుత్తరీయము.

వ(లుద-ల్ల)వలము = స్థూలము.

వ(లపు-ల్పు) = వాసన.

వ(సి-కి)రము = ఇందుప్ప, ఉత్తరేణు.

వస(ల-లా) = కొయ్యకు అడుకుపేసిన
కొయ్య.

వసా(ర-రా) = పంచపాక.

వ(లి-లీ)రుడు = మెల్లకంటివాడు.

వా(రత-ర్త) = సముద్రనదీతీరము.
 వా(శ-శ్శ)ము = ఖలముఖము.
 వాచా(టు-లు)డు = వదరుబోతు.
 వా(చారవ-చర)ము = పరిడేవనము.
 వా(వ)నాయుజము = ఒక జాతిగుఱ్ఱము.
 వాపు-వాయింపు = వాయించుట.
 వావ లూ(రము-రువు) = పుట్ట.
 వారణ (బుస-వృష) = ఆరణ్య.
 వా(ర్థి-ర్థి), వారినిధి = సముద్రము.
 వా(ర్థ-యవ)ము = గుఱ్ఱము.
 వా(ల-లా)యించు = నిర్బంధించు.
 వా(గ-వ) = మత్స్యవిశేషము.
 వా(పుర-రువ)ము = గుఱ్ఱము.
 వా(ము-స్సు) = వస్త్రము, ఇల్లు.
 విట(త-తా)టము = తాళమాలు.
 వి(డియ-డెయ-డియము) = వీడియము.
 విడు(గడ-గర-దల-పు) = విమోచనము.
 వి(సుక-స్కలి) = వి(నికి)నిక్ర = ఆకర్షణము.
 వి(న్న-న) = ఆకాశము.
 విరజా(ది-జి) = నవమాలిక.
 విర(వాజి-వాది - జాజి) = చూ. పై.
 వి(ర-రా)శము = చందాధనము, ఎడము.
 విలంబ(న)ము = ప్రేమట, జాగు.
 వి(లపన-లాప)ము = గుఱ్ఱముతో పలుకుట.
 వి(ల-ల్లు) = ధనస్సు.
 వి(క్ర-క్రా)వము = పద్యవిరామము.
 విశ్వక్(క్ర-క్ర)డు = కవకిల్పి.
 విసు(ర-వు) = నిశ్శేదము.

వి(స్సా-స్సా)రము = వింటిమోత.
 విహ(ంగమ-ంగ-గ)ము = పక్షి.
 విట(క-తా)ట(న)ము = విటతాటము.
 వి(డె-డియ-డ్య)ము-విడ్యము = తాంబూలము.
 వి(శ-ణ)ము = సన్నవస్త్రము.
 వి(నియ-నె-నియ-ణె) = వీణావాద్యము.
 వియ(వియ్య)ము = పెండ్లిసంబంధము.
 వి(వీ)రము = పరాక్రమము
 వీరమ(ద్వియ-ద్విలు) = } శత్రువీరులు
 వీ(మధ్యము-మద్విక)లు } శత్రుచెక్కించి
 కూరులు తమ కాలి పెద్దప్రేలున
 ధరించెను ముద్రికలు.
 వీరమ(ద్వియ-ద్విలు) = స్త్రీలుకాలిప్రేలున
 ధరించు ముద్రికావిశేషములు.
 వీ(శ-రా)ణము = చర్యవాద్యవిశేషము.
 వె(ంగ-క-క్కలి)-వెంగలి = మూఢుడు.
 వె(డ-ణ)డ = విశాలము.
 వెలు(-ల)తురు = శరీరము.
 వె(త-ద-న)కు = అన్వేషించు.
 వె(సు-స్సు) = వెనుక.
 వెసు(క-కల) = వెన్న, పశ్చాద్భాగము.
 వె(సుబా-బా)టు = విషదము.
 వె(గు-వెలుగు) = ఆశ్చర్యము.
 వె(ర-రు)వు = ఉపాయము.
 వె(లనా-లా)డు = దేశవిశేషము.
 వె(ల-డ)లు = బయలుదేలు.
 వెలా(రుమ-రు-రించు) = వెడలించు.
 వె(లిమి-ల్లి)డి = బూడిద.

వెల్లి(కి) = ప్రవాహము.

వె(లువ-ల్ప)డము = సస్యవిశేషము.

వె(వ)లిపము = సన్నవస్త్రము.

వె(లువ-ల్ప)రించు(టము) = వెలువడఁజేయు.

వె(డలు-ళ్ళు) = పోవు.

వే(ప్ర)ేగు = తపించు.

వే(ప్ర)ేత = ప్రేయట.

వేమరు-వేమారు = మాటిమాటికి.

వే(మ-మా)లు = చూ. పై.

వే(మ-మి) = విరోధము, వైరము.

వే(ల-డ)ు = మండలాగ్రము, శిఖరము.

వే(ప్ర)ేలు = ప్రేలాడు, అంగుళి.

వే(ప్ర)ేలుచు(ల్ప) = అగ్నియందు
హోమము చేయు.

వే(లుపు-ల్ప) = జేవత.

వే(పు గు)రు = వేయిమంది.

వే(శ-ష)ము = అలంకరించుకొనుట.

వేస(వి-గి-ంగి) = గ్రీష్మర్తువు.

వే(స-సా)రు = విసుగుకొను.

ప్రవే-ప్రేమ, ప్రవేత = గొల్లకులము.

ప్రవే(వే)కిటి = గర్భము.

ప్రవే(వే)పు = తాపము.

ప్రవే(లుమి-ల్పి)డి = చిటిక, ప్రుటి.

సం(క్రమ - క్రామ - క్రమణ)ము =
సంక్రాంతి.

సంచ(కరము-కారకు-కరువు) = చేరముల
పట్ల ముందిచ్చధము, బజానా.

సంపు-చంపు = వధించు.

సంప(గియ-గె)-సంపెగ = చంపకము.

సంప(త్తు-ప) = విశ్వర్యము.

సంబ(డ-ళి)ము = దారిబత్తెము.

సంబా(రు-రము) = ఉప్పు, చింతపండు
లోసగు వస్తువులు కలిసివ ద్రవము.

సం(బ్ర-బర)ము = వేగపాలు.

సంబ(లి-రి) = తొలఁగుచుని పక్కట.

సంధరు(వు-కి) = పావలు.

సం(శం)ధలి = కుంఠెనకత్తె.

సంవ(శం)రము = జలము, చేప, జంక.

స(కి-గి)వ = కృత్రిమపక్షి, బొమ్మ.

స(గి-కి-)లింత = గుఱ్ఱపుమాత.

స(చ)చ్చు = చనిపోవు.

సవ(సు-స్సు) = సభ, రాజసభ.

సమకూ(డు-రు)సమకులు = చేరులు.

స(మ-మా)జ్ఞ = యశము.

స(మ్యా-ంబా)లిగలు = పావలు.

స(య్యోద్ధ-య్యోద్ధై) = చేరి.

స(ర-రా)శము = బౌద్ధాన్యముకలది.

సరి(పడి-పడి-పెణ) = (బంగరు)గొలుసు.

స(శి)ర్వల = చిల్లకొల, తోమరము.

సరి(గ-వ) = సరిగపాతి, పాతిచిప్ప.

స(చి)లుపు = చేయు, కడపు.

సలు(వ-గ) = ధాన్యముకొలుచుచు గుర్తుకై
దోసిటితోపోయు కుప్ప, పెచ్చు.

స(వ-వ్య)డి = జాడ, ధ్వని.

సహితము-(సయి-నైతము) = కూడినది.

స(ళ్ళు-డలు) = డోడు, జాటు, వడలు.

సాం(సం)పరాయను = యుద్ధము, ఆపద.

సా(చా)గు = పోవు, జరుగు, యత్నించు.

సా(ట-టా) = వస్తువులమార్పు, పరివర్తనము.

సా(స)దనము = ఇల్లు.

సా(ప్రమా-ంప్రమా)ణి = ఉత్తమాశ్వము.

సా(శా)లపర్ణి = ముయ్యారుపాన్న.

సా(అ)వు = సన్నవస్త్రము, బొమ్మ.

సా(సువ-శ్వ)ము = శ్వేతవిశేషము.

సిం(గా-గి)ణి-సింగిణి = విల్లు.

సిం(దు-దూ)రము = చెందిరము, సిందువారము.

సి(క)గ = బాట్టు.

సి(గ-వ) = దేవతావేశము.

సిగ(రి-రి) = సంభారువులుచేర్చిన మజ్జిగ.

సితా(ధ-ధ్ర)ము = కర్పూరము.

సి(వరి-వర్ణి) = చివరి = తరమువు.

సీతు(వు) = చరి, చరికాలము.

సీ(దర-ద్ర)ము = సర్పము, దారిద్ర్యము.

సీ(చీ)లమండ = కాలిమడమల కిరుప్రకృతి నుండు కీలు.

సు(క-గ)ము = సౌఖ్యము, సంతోషము.

సుప(రాం-లాం) = బొత్తుగా, ఎంతమాత్రము.

సు(పా-పా)ణి = ముత్యమునందలి శుభ్రమైన నీరు.

సురమా(యి) = మిక్కిలి నల్లనిది.

సు(రి-రి)యాగు = మాలవాడు.

సు(లు-గు)వు = ములభము.

సూ(శూ)క్తి = లోహపు ప్రతిమ.

స్ప(టి-టీ)క = చొంగ, లాల.

సె(క-గ) = బావల, తాపము.

సె(గ్గము-గ్గ) = రోత.

సె(బ్బర-బ్ర) = చెడుగు.

సెలగ-సలు(గ)వ = దోసెడు గింజలు.

సెల(గు-వు) = ఆజ్ఞ, ఉపయోగము.

సే(సె)వాసు = బరీ.

సై(సయి)గ = సంజ్ఞ.

సా(చా)ట్ట = పల్లము లేక వంకర.

సో(సె-దై)ము = ఆశ్చర్యము.

సో(సా)పానసు = మెట్టు.

సో(రగ-ర్గ) = గండ్లు = గవాక్షము.

సో(సవు)రు = అందము, విభము.

సో(హోద్ద-హృద్-హృద్య)ము = స్నేహము.

స్యా(శ్యా)లిక = భార్యతోబుట్టువు.

స్యా(శ్యా)లుడు = బావమరది.

త్ర(స)గ్గ = తగ్గ, అడగ.

త్రసా(సా-స)వి = కాలము.

హం(ము) = రాజహంస.

హ(అ)జారము = ఆస్థానమండపము.

హ(అ)డపము = వక్రిలాకులత్రి.

హ(అ)నుమడు = హనుమ = హనుమంతుడు.

హ(అ)రణము = సారె, కట్నము.

హ(అ)రిగోలు = నావ, పడవ, బల్లకట్టు.

హ(అ)రివళము = హరితాళము.

హ(అ)రుసము = హర్షము, సంతోషము.

హా(హ)జారము = కొలువుకూటము.

హా(అ)రతి = నీరాజనము.

హా(అ)వడి-హావలి = ఉపద్రవము.

హి(ఇ)తవరి = హితము చెప్పవాడు.

హిరణ్యరే(తు-తసు)డు = అగ్ని, కూర్యుడు

హుమా(యి) = గుఱ్ఱము.

హు(రుమ-ర్య)త్తు = గొప్ప, పెద్ద.

హె(ఎ)చ్చరిక = నూచన, అవధానము.

హె(ఎ)చ్చిరి(లు-ల్లు)ఎచ్చిర్లు = వర్ణిల్లు.

హే(ర)-రా-వలి = పొడవన్నె కోక.

హో(ఓ)మ్ము = సరిపడు, బలపు.

హా(హవు)సు-సోగసు = విలాసము.

హ్రా(హ్రో)దిని = వజ్రాయుధము.

వ్యాకరణసంగ్రహము

(సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము)

సూ:— సంస్కృతమున కేబది వర్ణములు గలవు

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ డౌ అం ఆః
క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ఝ ఞ ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న ప
బ భ మ య ర శ వ శ ష స హ ళ ఇం డకారము మొదలు 16 అక్షరము
వఱకు నచ్చులు. క కారము మొదలు శ కారము వఱకు 31 వాల్లులు.

సూ:— ప్రాకృతమునకు నలుబది వర్ణములు గలవు.

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఏ ఓ అం ఆః క ఖ గ ఘ చ ఛ జ ఝ ట ఠ డ ఢ
త థ ద ధ న ప ఫ బ భ మ య ర ల వ శ స హ ళ. — కొందఱి యభిప్రాయమున,
ఎ ఏ ఓ ఓ అను, మఱికొందఱి మతమున విభౌలును గలవు.

వ్యా ప్రాకృతము = సంస్కృతభాషయొక్క వికారము. సరస్వతియొక్క
బాల్యమువందలి లోక్కు పల్కులు. ఈ భాష ప్రాకృతము, కౌరవీ,
మాగధి, పైశాచి, చూళిక, ఆపభ్రంశము - అని అఱివిధములు. ఈ భాష!
వార్షికమునాఁకి కృతములగు మూలనూత్రములు గలవు.

సూ:— తెనుఁగునకు ముప్పదియాఱు వర్ణములు గలవు.

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఏ ఏ ఓ ఓ అం ఆః క గ చ ఛ జ ఙ ట ఠ
ద న ప బ మ య ర ల వ శ స హ ళ. (31)

వ్యా ఇందు శకటరేఖమును (ఱ) వర్ణాంతరముగాఁ బరిగణించుట యుక్తము.

సూ:— క, చ, ట, త, ప లు పరుషము లనియు, గ, జ, డ, ద, బ లు
సరళము లనియు వ్యవహరింపఁబడును.

వ్యా పరుషములు కఠినోచ్ఛారణము గలవనియు, సరళములు సులభోచ్ఛారణము
గలవనియుఁ జెప్పఁబడును.

సూ:— పరుషసరళములకంటె భిన్నములగు హల్లులు స్థిరములు.

వ్యా క కారము మొదలు శ కారమువఱకు నుండు ముప్పది నాల్గక్షరములలో
పరుషసరళములు గాక మిగిలిన యిరువది నాల్గక్షరములు స్థిరము లనఁబడును.

లోపము—వర్ణ మగపడకుండుట. (చూచెను బాలుడు - చూచె బాలుడు)

ద్విత్వము—సమానమైన హల్లుల కూడిక. (క్కు, చ్చ, ట్ట మొ)

సంశ్లేషము (సంయుక్తము)—అసమానమైన హల్లుల కూడిక. (క్త, క్ష, క్త్)

ఆదేశము—స్థానాక్రమణము. శత్రువువలె నొక యక్షరముయొక్క స్థానమును మఱియొక యక్షర మాక్రమించుట. (రాముడు వారిని జంపెను.)

ఆగమము—మిత్రునివలె బ్రక్కవల జేయట. (వర్ణాధిక్యము, మాయమృత్యు.)

ఉపధ—అంత్యాక్షరమునకుఁ బూర్వాక్షరము.

వక్రములు—ఎ ఏ ఒ ఓ (నాలుగు వర్ణములు.)

వక్రతములు—ని ఔ (రెండు వర్ణములు.)

ఉభయాక్షరములు—ఁ ఁ క (మూడు వర్ణములు)

వర్ణయుక్తులు—ఖ ఘ ఞ ఝ ర ఢ ఢ ధ ధ ధ (10 యక్షరములు)

స్పర్శములు—కవర్ణము (క ఖ గ ఘ ఙ) చవర్ణము (చ ఛ ఞ జ ఝ ఞ)
టవర్ణము (ట ఠ డ ఢ ణ) తవర్ణము (త థ ద ధ న) పవర్ణము (ప ఫ బ భ మ)
27 అక్షరములు.

అంతస్థములు—య ర ల వ (నాలుగు వర్ణములు)

ఉష్మములు—శ ష స హ (నాలుగు వర్ణములు)

పరుషములు—క చ ఛ ట త ప (6 వర్ణములు)

సరళములు—గ జ ఙ డ ఢ బ (5 వర్ణములు)

కంఠ్యములు—(కంఠమునుండి పుట్టునవి) ఆ ఆ క ఖ గ ఘ ఙ హ ః.

తాలవ్యములు—(వౌడలనుండి పుట్టునవి) ఇ ఈ ఛ ఞ జ ఝ ఞ య శ.

మూర్ధన్యములు—(శిరస్సునుండి పుట్టునవి) ఋ ఋ ట ఠ డ ఢ ణ ర మ.

దంత్యములు—(దంతములనుండి పుట్టునవి) ఞ ఞా త థ ద ధ న ల స.

ఓష్ఠ్యములు—(పిదవులనుండి పుట్టునవి) ఉ ఉ ప ఫ బ భ మ.

అవ్యయములు—లింగవిభక్తివచన శూన్యములగు పదములు.

ఉవృథ, సర్వత్ర, సర్వద, అట్టులు, ఆహా, ఔర, భళి, బాపురై, అక్కట, కటకటా మొ.

ఉపసర్గములు—సంస్కృతావ్యయములైన యుపసర్గలు తత్సమవిశేష్యములయొక్కయు, దత్సమవిశేషణములయొక్కయు, ధాతువులయొక్కయు బ్రథమమునఁ జేరియుండును. ఇవి విడిగాఁ బ్రయోగింపఁబడవు. (ప్రాదులు ఉపసర్గలు)

ఉ॥ ప్ర-పరా-అప-సమ్-అష-అవ-నిస్-నిర్-దుష్-దుర్-వి-అశ్-ని-అధి-అపి-
అతి-సు-ఉద్-అభి ప్రతి-పరి-ఉప (ఇవి ప్రాదులు)

ప్ర—ప్రహసనము.	నిర్—నిర్దుష్టు.	అపి—అపిధానము
పరా—పరాజయము.	దుష్—దుష్క్రియ.	సు—సుమతి.
అప—అపకారము.	దుర్—దుర్భిక్షము.	ఉత్—ఉద్యమము.
సమ్—సంతోషము.	వి—విశేషము.	అభి—అభిమానము.
అష—అవస్థానము.	అ—అగమనము.	ప్రతి—ప్రతిక్రియ.
అవ—అవమానము.	ని—నిదానము.	పరి—పరిమాణము.
నిస్—నిష్క్రూతి.	అధి—అధిపతి.	ఉప—ఉపకృతి.

అ సు నా సి కి ము లు—(ముక్కునండి పుట్టినది) జ మ ఇ ణ న.
కంఠతాలవ్యములు—(కంఠమునుండియుఁ బాలువులనుండియుఁ బుట్టినవి) ఎ ఏ వి.
కంఠోష్ఠ్యములు—(కంఠమునుండియుఁ బెదవులనుండియుఁ బుట్టినవి) ఒ ఓ ఔ.
దంతోష్ఠ్యము—(దంతములనుండియుఁ బెదవులనుండియుఁ బుట్టినవి) వ.
ప్రాతిపదికము-ధాతుభిన్నమును, శ్రేణ్యభిన్నమును, శ్రేణ్యయాంత
భిన్నమును నగు అర్థవచ్ఛబ్దము

(నామము. దీర్ఘైః బ్రత్యయారులు చేరును. దీనిని బ్రకృతియని పిలుతురు)

ఉ రావ, కృష్ణ, గోవింద, ముకుంద మొదలగునవి.

ప్రత్యయము=వర్ణకము (నామనాచకముల చివరవచ్చుదు మువులు మొదలగునవి.
అవస్థానము-స్వము (అచ్చు) నవసరించి వచ్చునది (సున్న. ఇది రెండు విధ
ములు, పూర్ణము 'అం' ఖండము 'ఁ')

బౌపవిధక్తకముల = నామవిధక్తులకు వెనుక అగమాదేశ పూర్వకముగా
వచ్చునట్టి 'ఇ-టి-తి' యను వర్ణకములు (ఉ కాలిచేసే, కంటిమంటలు, గోతియందు
లఘువు-లేకకగాఁ బలుకఁబడు వర్ణము. (ఉ క, న, అ, మ మొ)

(ఒకే మాత్రకాలములో నుచ్చరింపఁదగినది. మాత్ర = ఓటుక)

గుగువు-బరువుగాఁ బలుకఁబడు వర్ణము. (ఉ కం, కౌ, అక్క మొ)

(రెండుమాత్రల కాలములో నుచ్చరింపఁదగినది)

సూ.-య ర ల వ లు లఘువులసయ, నలఘువులనియు రెండు విధ
ములు. సంధినశమున వచ్చిన యాగమ యుకారము లఘువు.

ఉ॥ హరి + అత్తఁడు = హరియత్తఁడు. మేన + అత్త = మేనయత్త.

సూ—అగమాదులచేఁగా శబ్దముతోడఁ బుట్టిన యుకార మలఘువు

ఉ కాయ-హయ-చాయ మొదలగునవి.

సూ:—క, ల, లు లఘువులుగాను, ఆ శే లు అలఘువులుగాను
గ్రహింపఁబడును.

ఉ వారు, మీరు, లేరు, కరుగు, పెరుగు మొ. } లఘువులు.
 తల, నెల, కల, పాలము, కలము మొ
 ఉ విఱుంగు, మొఱుంగు, తఱచు, గుఱి, పఱచు మొ } ఆలఘువులు.
 ఉ ఏనులు, పానులు, త్రానులు, గొట్లు మొ.

సూ:—ఇ ఈ ఏ ఏ లను గూడిన చ జ లు తాలవ్యములు.

ఉ చింత-చీమ-చెలి-చేప-జిల-జీడి-జెలగ-జేజె.

సూ:—అ ఆ ఉ ఊ ఒ ఓ ఔలంగూడిన చే చేలు దంత్యములు.

ఉ చేవి-చేచ-చేక్క-చేపు-చేక్కు-చేటు-చేక-జముడు-జాతర-జాన్న-
 జొలు-జొన్న-జోలి-జోకు.

సూ:—యకారమును, పు పూ వో వో లును, ణ శలును, దెలుగు
 మాటలకు మొదట లేవు. (స్పష్టము)

సూ:—న (ను) కారము ద్రుతము.

వ్యా ద్రుతమనగాఁ జరించునది యని యర్థము. నకార నుకారములు రెండున
 ద్రుత సంజ్ఞ గలవి. (నానిని, వృక్షమును మొ.)

సూ:—ద్రుతమంతమందుఁ గల పదము ద్రుతప్రకృతికము.

వ్యా|| ద్రుతసంజ్ఞగల నకారము చివరఁగల పదమునకు ద్రుతప్రకృతికమని పేరు.
 ప్రథమ, కయి, పట్టి, యొక్క, వీనికంటె నితరములగు పదములు — (నన్నున్-
 నాచేతన్ - నాతోడన్ - నాకొఱకున్ - నావలన్ - నాకంటెన్ - నాకున్ -
 మాలోపలన్ - మాయందున్) ఉత్తమపురుషైక వచనములు (వత్తున్-ఇచ్చెదన్)
 భూతకాల ప్రథమపురుషైక వచనము — (వచ్చెన్) తద్ధర్మకాల ప్రథమపురుషైక
 వచనము — (వచ్చున్) ఆశీర్వాదమున యెడువర్ణకము... (వచ్చెదన్) - (ప్రసన్న
 లయ్యెదన్) ఆశీర్వాదమున తర్హకము — (కావుతన్) శతర్హకము - (కొట్టచున్)
 తుమున్నర్హకము- (కొట్టన్-కొట్టగన్) అంతర్హర్హకము- (కొట్టెదన్) చేదర్హకము-
 (కొట్టిన్) నేను, తాను అను శబ్దములున, వలెన్, ఎంతయెన్, పోలెన్, అయ్యెన్,
 మిగులెన్, కడున్, వెంటన్ మొదలగు శబ్దములును ద్రుతప్రకృతికములుగా
 నూహించఁదగినవి.

సూ:—ద్రుతప్రకృతికములుగాని శబ్దములు కళలనంబడును.

ప్రథమ, కూర్చి, కయి, పట్టి, యొక్క, సంబోధనములు — (రాముడు, వృక్షము,
 విష్ణువు, గిరులు, కృష్ణునిగూర్చి, గోపాలుఁకయి(కై), నూర్చునిపట్టి, శివునియొక్క,
 గోపాలుఁడా! ప్రథమపురుష క్రియాబహువచనము — (వచ్చిరి) ఉత్తమపురుష
 క్రియాబహువచనము — (వచ్చితిమి) మధ్యమపురుషైకవచనక్రియ — (వచ్చితివి)
 మధ్యమపురుష బహువచనక్రియ — (వచ్చితిరి) కించిదర్హకము- (కొంచెము, ఇంచుక)

ప్రపంచసార్థకము-(బాపురే, మజ్జారే, భరి, సెబాసు మొ) ఆశ్చర్యార్థకము—
 (అయ్యారే, బౌర, అద్దిర, ఓహో, ఆహా మొ) సంతాపార్థకము - (కటకటా, కట్టా
 అక్కటా, అయ్యో మొ.) యదార్థకము - (ఎపుడు) తదార్థకము - (అపుడు) కిమర్థ
 కము - (ఏది, ఏమి) ఏవార్థకము - (అ, ఎ, ఏ - రాముడే, రాముడై, రాముడే)
 క్షార్థకము - (గ్రహించి, గ్రహింపక మొ.) కిలార్థకము - (అట, కద, కాద)
 తూష్ణిమర్థకము - (హిరక, మిన్నక.) ఆదిశబ్దముచే నిఱును మతే, సుమ్ము, కదా, గాక
 మొదలగునవి కళలలో గ్రహింపబడుచున్నవి. ఇంక అను శబ్దము ద్రుత ప్రకృతిక
 ముగా వ్యవహరింపబడుచున్నది. చేను, పేను మొదలగు శబ్దముల తుది సుకారము
 ద్రుతమైనదియుఁ గానిదియుఁ చెరిసికొను మార్గము కలదు. అట్టి సుకారమును
 దీసివేసినను నర్థము చెడనిచో ద్రుతప్రకృతికమనియుఁ, జెడిసినచో గళయనియుఁ
 చెలియవలెను.

సూ — తత్సమతద్భవదేశ్య గ్రామ్యభేదములచే నాంధ్రభాష నాల్గు
 విధములు.

తత్సమము — సూ. సంస్కృత ప్రాకృతతుల్యముగు భాష తత్సమము.
 (సంస్కృత శబ్దములయొక్కయుఁ, ప్రాకృతశబ్దములయొక్కయు, దీర్ఘవిస్మరణాదు
 లను కాస్త్రసమ్మతముగా మార్చి, లింగభేదములనుబట్టి విభక్తిప్రకృయములను
 జేర్చుటచే దత్సమములగును.)

సంస్కృతము. సంస్కృతసమము. సంస్కృతము. ప్రాకృతము. ప్రాకృతసమము.
 ఉ. రామః రాముడు. యమః జమో జముడు.
 హరిః హరి. కటుః కాఠో కారము.
 ధేనః ధేనువు. రాక్షో రాణీ రాణి.
 విద్యా విద్య. శృంగారః సింగారో సింగారము.
 భూః భువి. శ్రీః సిరి సిరి.
 పితా పిత. అగ్నిః అగ్ని అగ్ని.

తద్భవము—సంస్కృత ప్రాకృతభవముగు భాష తద్భవము.

(సంస్కృతమునుండియుఁ ప్రాకృతమునుండియుఁ బుట్టిన భాష తద్భవము. ఇది
 వర్ణలోప, వర్ణాగమ, వర్ణదేశ, వర్ణవ్యత్యయములను నాల్గు విధులచే కాస్త్రప్రకా
 రము మారుచునొంది యాంధ్రమున వాడబడును.)

1. వర్ణలోపము - తామరసమ్ - తామర (సుకారము లోపించినది.)
2. వర్ణాగమము - రథః - అరదము (అకారము క్రొత్తగాఁ జేరినది.)
3. వర్ణదేశము- అంగణమ్-అంకణము (అకారమునుద్రోసి కకారము ప్రవేశించినది.)
4. వర్ణవ్యత్యయము - శుచిః - చిచ్చు (సంస్కృతమున సంశ్యుగు చివర్ణము
 ఆంధ్రపదమున నాద్యవర్ణముగా మారెను.)

దేశ్యము—సూ. త్రిలింగదేశ వ్యవహారసిద్ధమగు భాష దేశ్యము.

(శ్రీతైలము, దాక్షరామము, కాశ్యపము, వీనువ్యసండు దేశమును త్రిలింగ దేశమని చెప్పుదురు. ఇందు వాడబడుభాష “త్రిలింగ”మనియు, దెలుగనియు, దెనగనియుఁ బిలువబడుచున్నది. కొందరు తెనఁగు త్రినగమును పేరునుండి వచ్చినట్లూహింతురు) దేశ్యములు రెండు విధములు. 1. ఆంధ్రదేశ్యములు. 2. ఆన్యదేశ్యములు.

ఆంధ్రదేశ్యములు— ఊరు-పేరు, ఇల్లు-ముల్లు, కోట-పేట, దూడ-పేడ, కోత-లేత మొ.

ఆన్యదేశ్యములు— ఇతరదేశములనుండి వచ్చి, వాడుకలోనున్న పదములు.

ఉ రావు, సైరాము, తిరుమాళ్లు, పిడారు, తెబాస్, రీవి, కోడ్డు మొ

గ్రామ్యము—సూ. లక్షణవిరుద్ధమగు భాష గ్రామ్యము.

(వ్యాకరణసూత్రములచే సాధువుగాక గ్రంథప్రయోగానన్వయమైన భాష.)

ఉ వస్తాడు - తెస్తాడు - వచ్చేసి - తెచ్చేసి - వచ్చేవాడు - తెచ్చేవాడు.

కొందరు దీనిని నింద్యగ్రామ్యమందురు.

అనింద్యగ్రామ్యము—సూ. ఆర్యవ్యవహారముల దృష్టము గ్రామ్యము.

(పెద్దలగు ఆదికవులు తమగ్రంథములయందుఁ బ్రయోగించిన శబ్దము గ్రామ్యమయినను గ్రహాంశదగుననుట.)

ఉ కఱకంఠుడు - ప్రాణగొడ్డము - జీవగజ్జ - కపిలకన్నులు - కపిలగడ్డము-కపిల జడలు, దినవెచ్చము మొ)

తత్సమపరిచ్ఛేదము

సూ.— సంస్కృతశబ్దములు తత్సమములుగా మాఱు విధానమును దెలుపు భాగమునకుఁ దత్సమపరిచ్ఛేదమని పేరు.

(తత్సమము = సంస్కృతసమము)

విభక్తులు.	ప్రత్యయములు	విభక్తులు.	ప్రత్యయములు.
ప్రథమావిభక్తి—డు - ము - వు - లు.		పంచమావిభక్తి—వలనన్-కం-టెన్-పట్టి.	
ద్వితీయావిభక్తి—ని - ను - లన్.		షష్ఠీవిభక్తి—న్ - కున్ - యొక్క -	
తృతీయావిభక్తి—చేతన్ - చేన్ -		లోపలన్ - లోన్.	
తోడన్ - తోన్.		సప్తమావిభక్తి—అందున్ - నన్.	
చతుర్థీవిభక్తి—కై - కొనున్.		అష్టాదశా	
		ప్రథమా	} ఓ - ఓయి - ఓరి - ఓసి.
		విభక్తి.	

(విద్యార్థులు విభక్తిప్రత్యయములలోని యంత్య నకారమును విడిచిచదువవచ్చును.

సూ.—శబ్దములునాల్గువిధములు:—1. మహాదర్శకములు, 2. అమహాదర్శకములు, 3. మహాత్మ్యర్థకములు, 4. మహాస్మహాత్మ్యర్థకములు. మహాదర్శకములు.—సూ. పురుషవాచక శబ్దములును, వాని విశేషణములును మహాదర్శకములు.

ఉ రాముడు-కృష్ణుడు-చంద్రుడు-వారాహుడు-లోకైకరక్షకుడు.

అమహాదర్శకములు:—సూ. స్త్రీతిర్యగ్జడ వాచకములును, వాని విశేషణములును అమహాదర్శకములు.

(స్త్రీ-తిర్యక్కులు (పశుపక్ష్యాదులు) జడములు = అచేతన పదార్థములు. అనగా ప్రాణము లేనివి. విశేష్యముయొక్క గుణముల జెప్పనది = విశేషణము.)

ఉ సీత - ద్రాపది - తార - మండోదరి, సీత, లోకమాత (స్త్రీలు)
గోవు, కడి, దూడ, గోరంగ, చిలుక, కాకి, (తిర్యక్కులు)
పుస్తకము - వృక్షము - గృహము - పర్వతము (జడములు)

మహాత్మ్యర్థకములు:—సూ. స్త్రీవాచక పదములు మహాత్మ్యర్థకములు.
వ్యా—(స్త్రీలను మాత్రమే చెప్పనది)

ఉ సరస్వతి - పార్వతి - అశ్వీ - అననూయ - ద్రాపది మొదలగునవి

మహాస్మహాత్మ్యర్థకములు —సూ స్త్రీపురుషవాచకశబ్దములు మహాస్మహాత్మ్యర్థకములు (స్త్రీలను, బురుషులను దెలుపు శబ్దములు)

ఉ అందలు - ఎండలు - కొండలు - పగగురు - మొదలగునవి.

విశేష్యము —సూ. ఇంద్రియ గోచరములగు చేతనాచేతనముల పేరులు విశేష్యము లనబడును.

(విశేష్యము = నామవాచకము. ఇంద్రియ గోచరములు చర్మము - కన్నలు - చెవులు - ముక్కు - నాలుక - మనస్సు - వీనిచే దెలిసికొనబడునవి. అచేతనములు = జడపదార్థములు.)

(చర్మముచే దెలియనగును) - ఉష్ణము - శీతము.

(కన్నలచే) - పుస్తకము - కలము - చంద్రుడు.

(చెవులచే) - ధ్వని - సంగీతము.

(ముక్కుచే) - సుగంధము - దుర్గంధము.

(నాలుకచే) - ఉప్పు - ఫలము - తారము - చేదు - బిరు - తీపి.

(మనస్సుచే) - కల - సర్వము - అసత్యము - యుక్తము.

(గుణవిశేషములు) - నల్లన - తెల్లన - దొంగతనము - మొ.

సూ.—దూతాది శబ్దములు బహుళముగా స్త్రీలింగతుల్యము లగును.

ఉ॥ దూతుఁడు-దూత, కుండుఁడు-కుంఠ, యోధుఁడు-యోధ.

సూ.—సురశబ్దము నిత్యముగన, నసురశబ్దము వైకల్పికముగను స్త్రీలింగతుల్య మగును.

(స్వర్ణవాసియగు సురిశబ్దమునకు మాత్రము వీకవచనప్రయోగము లేదు.)

ఉ॥ (1) సురలు (2) ఆసురుఁడు, (3) ఆసుర.

సూ.—మిత్ర, శరణ, పాత్రాది మహద్భావక శబ్దములు వైకల్పికముగాఁ బుంలింగతుల్యము లగును.

ఉ మిత్రము-మిత్రుఁడు, శరణము-శరణుఁడు, పాత్రము-పాత్రుఁడు.

సూ.—చరిత్రాది శబ్దముల ము వర్ణకము బహుళముగా లోపించును

ఉ చరిత్రము-చరిత్ర, ఆభిలాషను-ఆభిలాష, స్ఫురణము-స్ఫురణ బహుళము గా లోపించ ననుటచే పనన, దర్శ మొదలగుపదముల ము వర్ణకము నిత్యముగా లోపించును.

సూ.—కంఠరాదినంస్కృత స్త్రీలింగశబ్దములు బహుళముగా నప్రసంగ లింగ సమము లగును.

ఉ॥ కంఠర-కంఠరము, నాసికా, కీట, గీవా, ఉల్కా, పాదుకాదులు కంఠ రాగులు. ఇటు బహుళమని చెప్పటచే విధాశబ్దమునకు విధము అను క్లిబత్వ తుల్యత్వ రూపము నిత్యము.

సూ.—ము వర్ణకమునకు ద్విత్వబిందుపూర్వక బు వర్ణకములు వైకల్పికముగా వచ్చును.

ఉ వృక్షము, వృక్షము, వృక్షంబు.

సూ.—ఉకారాంత ప్రాతిపదికములకు వు వర్ణకము వచ్చును.

ఉ॥ తరువు, ధేనువు.

సూ.—మహద్భావకముల యుకారిమునకు మాత్రము వు వర్ణకము బహుళముగా నగును.

ఉ॥ క్షువు-విష్టుఁడు, గురువు-గురుఁడు. బహుళ మనుటచే మనువు, కటువు మొదలగు శబ్దములకు డు వర్ణకము రాగు.

సూ.—ఋకారాంతపదములు తెనఁగున స్త్రీలింగతుల్యము లగును.

ఉ॥ ధాతృ-ధాత, భ్రాతృ-భ్రాత, మాతృ-మాత, కర్తృ-కర్త. (మహద్భావక ముల వైకల్పికముగా స్త్రీలింగతుల్యములగు. ఉ॥ ధాత-ధాతృఁడు, భ్రాత-భ్రాతృడు)

సూ — భూ, భూ, ద్యు, హృత్, నౌ శబ్దములు భువి, భూవు, దివి, హృది, నావ యను రూపములుగాఁ దెనుఁగున నగును.

సంస్కృత ప్రాతిపదికల తుదిపాఠము, ద్వితీయము ఉత్తరము నగును.

ఉ రాట్-రాట్టు, మరుత్-మరుత్తు, దిక్-దిక్కు.

వాక్-వాక్కు-వాకు, విరాట్-విరాట్టు-విరాటు.

సూ:—నకారాంత సంస్కృతశబ్దముల ప్రథమైకవచన తుల్యరూపములే తెనుఁగున ప్రాతిపదికము లగును.

(పిమ్మట వానికి, వైకల్పికముగా డును వు లేర్పడును.)

ఉ సుధన్వన్-సుధన్వా-సుధన్వ-సుధన్వఁడు, కర్మన్-కర్మ-కర్మము.

సూ — విశ్వకర్మాది నకారాంత శబ్దములు నిత్యముగాన్ స్త్రీలింగ తుల్యములగును.

ఉ॥ విశ్వరూ, ఆశ్వఞ్ఘ, కృష్ణవర్జ్య మే

సూ — గుణవర్ణనములోని మకారము లోపించిన పదములకు డు, ము, వు అను ప్రత్యయములు వచ్చును.

ఉ॥ (1) గూఢత్, గుణవంతమ్, గుణవంత, గుణవంతుఁడు, గుణవంతము, గుణవతి. ఆటే

(2) శ్రీమంతుఁడ, శ్రీమంతము, శ్రీమతి. (3) విద్వాంసుఁడు, విద్వాంసు, విదూషి. (4) క్యానము, శుని.

సూ — మహద్వాచకముల మతుప్ తకారమునకు 'ఆన' వైకల్పికముగా నగును.

ఉ ( ) హనుమంత-హనుమానుఁడు. (2) భగవంత-భగవానుఁడు.

సూ:—సకారాంతశబ్దముల తుది సకారమునకు లోపము బహుళముగా నగును.

ఉ ధనవు-ధనస్సు, వత్సు-వత్స్సు, ఆయువు-ఆయుస్సు, ఉరసు-ఉరస్సు, అర్చి-అర్చిస్సు. బహుళమునటచే పయస్, వయస్, సరస్ ఆను పదములకు సకార లోపము లేదు. కాన పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు అనురూపములు సిద్ధించుచున్నవి.

1. మున్-మనస్సు-మనసు-మనము. 2. శిరస్-శిరస్సు-శిరసు-శిరము.

వేధస్-వేధ, పురోధస్-పురోధ-పురోధముఁడు.

(సకార లోపమునకు పై విధముగ వైకల్పికరూపము లేర్పడుచున్నవి.)

సూ.—తెలుగుపదములలోని కొన్నిరికముల రూపాంతరములను గమనింపనగును.

ఉ ఆరాటము-ఆరటము, కేళాహరి-కేళకురి, కొమరిత-కొమరిత, ఓయారము-ఓయారము, గోరువంక-గోరువంక, నీలుగు-నీలుగు, పీడియము-విడియము, నల్లెరు-నల్లెరు, కుండల-కుండెలు, మారేడు-మారెడు, వర్తురు-వర్తుర్, మ్రాసుపడు-మ్రాన్నుడు, కినుక-కిన్ను, చిలుక-చిల్క, కాలవ-కాల్వ, కలికి కల్కి, మలికి-మల్కి, గొట్టియ-గొట్టియ, కన్న-కను, అక్కట-అట్ట, చెయ్యట-చెమట, నీలుగు-ఈలుగు, పొందు-పొందు, లాటిపిట్ట-లాటిపిట్ట, హడము-అడపము, హరిదళము-అరిదళము, సింహము-సింగము, సింహిణి-సింగిణి, చిగురు-చివురు, వేగురు-వేవురు, పగడము-పగడము, అయిదు-విరు, అవును-బొను, దొంగ-దొంగ, దాగు-డాగు, జాదము-జాజము, జవాది-జవాది, బ్రదుకు-బ్రతుకు, ఉదుకు-ఉతుకు, అడగు-అణగు, పడగు-కణగు.

సంధిపరిచ్ఛేదము (తెలుగు సంధులు)

1. అచ్ సంధి, 2. ద్రుత ప్రకృతిక సంధి, 3. ఆప్రేడిత సమాససంధులు, 4 య ర న పుంప్యగమ సంధులు.

సూ.—ఉత్తన కచ్చు పరంబగునపుడు సంధియగు.

వ్యా. “ఉత్తు” “అత్తు” లోనగువాఁలొ నున్న తకారమును దపరకరణ ముందురు. ఈ తకారమునకుఁ బూర్వార్థము ప్రాస్యమైనచో ప్రాస్యమునకే గ్రహణము. దీర్ఘార్థమైనచో దీర్ఘార్థమునకే గ్రహణము. నూత్రమున ఉకారమని చెప్పినచో ప్రాస్యదీర్ఘకారములు గ్రహింపవలసి వచ్చును. “ఉత్తు” అని చెప్పటచే ప్రాస్యకారమునకే గ్రహణము. దీనినే సంస్కృతమున ఇర్హింజ్ఞక ముందురు.

సూ.—పూర్వపరస్వరములకుఁ బరస్పర మేకాదేశ మగుట సంధి యనంబడును.

వ్యా. రెండు పదము లొకటిగాఁ గలియనపుడు మొదటిపదము తుదియచ్చు పోయి, యా స్థానమున రెండవపదముయొక్క మొదటియచ్చు నిలుచుట సంధి యనంబడును. పూర్వస్వరము = మొదటి యచ్చు. పరస్వరము = పిమ్మటి యచ్చు. ఏకాదేశము = ఒక యక్షరము మఱియొకయక్షరమును గ్రహింపి వచ్చుట.

ఉ॥ రాముడు+అతడు=రాముడతడు. } వాడు+ఉండెను=వాడుండెను.
 బాలుడు+ఇతడు=బాలుడితడు. } ఇతడు+ఎవడు=ఇతడెవడు?
 వ్యా. రాముడే+ఉ+అతడు. ఇందు డే నైని ఉకారము పూర్వస్వము. అతడను ఎడమునందలి మొదటి అకారము పరస్వరము. ఈ రెండును గలియునపుడు పూర్వస్వరమగు 'ఉకారము' పోయి దాని స్థానమునఁ బరస్వరమగు 'అకారము' వచ్చెను.

సూ:—ప్రథమేతర విభక్తి శత్రర్థ చు వర్ణంబులందున్న యుకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా నగు.

వ్యా. ప్రథమావిభక్తికింటి నితరములగు విభక్తుల తుదియుకారమునకును, వర్తమాన కాలక్రియయొక్క కడపటి చువర్ణమునందలి యుకారమునకును సంధి వైకల్పికము = సంధి కలిసి యొకరూపము, సంధి కలియక మఱియొక రూపము.

ఉ॥ నన్నున్ + అడిగె = నన్నడిగె, నన్నునడిగె. —(ద్వితీయావిభక్తి)
 నాకొఱకున్ + ఇచ్చె = నాకొఱకిచ్చె, నాకొఱకునిచ్చె. —(చతుర్థివిభక్తి)
 నాకున్ + ఆదరువు = నాకాదరువు, నాకు నాదరువు. —(వస్తీవిభక్తి)
 చూచుచున్ + ఏగెను = చూచుచేగెను, చూచుచు నేగెను. —(శత్రర్థకము)

సూ:—ద్విత్యంహితమగు ద్వితీయావిభక్తి యుకారమున కచ్చు పరమైనను సంధిరాదు.

ఉ॥ నను + ఎఱిగె = నను నెఱిగె, నిను + ఎఱిగె = నినునెఱిగె మొ॥

యడాగమసంధి—సూ. సంధిలేనిచో స్వరంబుకంటెఁబరంబగు స్వరంబునకు యడాగమం బగు.

ఉ॥ 1 మా + ఆమృ = మాయమృ, 2. మీ + ఇల్లు = మీయిల్లు.

(సంధి కలియనిచోట నచ్చుకంటెఁ బరంబైన యచ్చునకు “యట్” యనునది యాగమముగా వచ్చును. (యట్ లోని టవర్ణము ఇత్సంజ్ఞకము. యకారములోని అకారము ఉచ్చారణ సౌకర్యార్థము గ్రహింపఁబడినది. కావున “యడాగమముగో గ్రహింపఁదగినది” ‘యే’ మాత్రమే. మా + య + ఆమృ = మాయమృ.)

అకారసంధి—సూ. అత్తున కచ్చు పరంబగునపుడు సంధి బహుళము.

ఉ॥ మేన + ఆత్త = మేనత్త (సంధికలిసినది) మేనయత్త (సంధి లేక యడాగము) పుట్టిన + ఇల్లు = పుట్టినిల్లు (సంధి) పుట్టిన యిల్లు (యడాగము)

ప్రాప్తమైన అకారమునకు సంధి బహుళముగా నగును. బహుళమునగా 1. సంధి నిత్యముగా వచ్చుట, 2. సంధిరాకుండుట, 3. సంధివచ్చి యొకరూపమును రాక మఱియొక రూపమును గలుగుట, 4. ఆయా విధిమాత్రములలోఁ జెప్పిన స్థలమునఁ గాక యితరస్థలమున వచ్చుట.

సూ.—బహుళగ్రహణముచే స్త్రీవాచక తత్సమసంబోధనావధారణాం తములకు సంధి లేదు.

(స్త్రీవాచకము)—అమృత+ఇచ్చెను=అమృయిచ్చెను.

(తత్సమము)—హంస+ఏది=హంస యేది.

(సంబోధనము)—బాలుడ+ఇటురమ్మ = బాలుడ యిటురమ్మ.

(అవధారణము)—గోపాలుడ+ఇతడు=గోపాలుడ యితడు.

ఆవ+అంత=ఆవంత

గంగ+అనుకొని = గంగనుకొని.

శ్రీరంగభర్త+అంచు=శ్రీరంగభర్తంచు.

బహుళగ్రహణముచే ఈ ప్రయోగములలో మాత్రము సంధి నిత్యముగా వచ్చినది.

అమృత+ఇచ్చెను=అమృయిచ్చెను-హంస+ఏది=హంసయేది ?

బాలుడ+ఇటురమ్మ=బాలుడ యిటురమ్మ.

గోపాలుడ+ఇటురమ్మ=గోపాలుడ యిటురమ్మ.

సంధిరాకయడా గమము వచ్చినది.

వెల+అలు = వెలయులు

పుట్టిన+ఇల్లు=పుట్టినిల్లు, పుట్టినయిల్లు

చూడక+ఉండెను=చూడకుండెను, చూడకయుండెను.

వచ్చుట, రాక పోవుట రెండు రూపములు.

తామర+ఆకు=తామరపాకు

ఒక+ఒక=ఒకనాక.

పనర్లము, దీర్ఘము, నకారములక్షణములలోఁజెప్పబడిన దానికంటెనన్యమగుటఁజేసిబహుళగ్రహణము పార్థకము.

సూ.—శ్రేష్ఠతావాచకములగునార్యాంబాద్యర్థకపదములు పరములగు నపుడు సర్వాచ్చులకును సంధి నిత్యము.

ఉ॥ రామయ్య, భీమయ్య, వెంకయ్య, వీరయ్య మొ. (రామ+అయ్య=రామయ్య.)
అదిశబ్దముచే లక్ష్యమైన, గంగన, సీతక్క, వెంకప్ప మొ॥ గ్రాహ్యములు.

ఇకారసంధి:—సూ. ఏమ్యాదుల యిత్తులకు సంధి వైకల్పికముగానగు.

(ఆది, ఆవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, మఱి, కి వస్తి లోనగునవి యేమ్యాదులు.)

ఉ॥ ఏమి+అంటివి=ఏమంటివి, ఏమిఁంటివి.

మఱి+ఏమి=మఱేమి, మఱియేమి.

హరికన్+ఇచ్చె=హరికిచ్చె, హరికినిచ్చె.

సంధివచ్చి యొకరూపము. సంధిరాక మఱియొకరూపము.

సూ:—మధ్యమపురుష క్రియలయందలి యికారమున కచ్చుపరమగు నపుడు సంధియగును.

ఉ॥ కొట్టిరివి+అపుడు=కొట్టిరినపుడు-వీరివి+ఇపుడు=వీరితిపుడు.

చెప్పిరివి+అపుడు=చెప్పిరినపుడు.

నిత్య సంధి.

సూ:—ప్రథమోత్తమ ఫరుషక్రియల యికారమున కచ్చువరం బగు నపుడు సంధి వైకల్పికముగా నగును.

ఉ॥ వెడలిరి+అపుడు = వెడలిరిపుడు, వెడలిరి యపుడు.

వచ్చితిమి+ఇపుడు = వచ్చితి మిపుడు, వచ్చితిమి యిపుడు.

సూ:—క్వార్థకమై హృస్వమైన యికారమునకు సంధి లేదు.

ఉ॥ వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చి యిచ్చెను. (వచ్చిచ్చె ననరాదు.)

సూ:—ఇప్రత్యయాంతావ్యయమునకు సంధియుఁ జూపట్టెడి.

ఉ॥ “ఎఱింగఱింగి నా నజవిడియేరి కట్టకొని వచ్చును దానివి.” భాగ. ఇందు ఎఱింగి+ఱింగి=ఎఱింగఱింగి (క్వార్థకమునకు సంధి కలిసివది)

సూ:—అచ్చున కామేఙ్గీతము పరమగునపుడు సంధి తఱచుగ నగు.

(ఒక కబ్బనును రెండవమాటు అచ్చరింపఁగా నందు రెండవమాటు అచ్చరింప బడుదాని కామేఙ్గీత ము లేదు.)

ఉ॥ ఓర+ఓర=ఓరారి (ఇందు రెండవశబ్దము ఆమేఙ్గీతము.)

ఏమి+ఏమి=ఏమేమి, ఏమియేమి (ఇట్లు వైకల్పికసంధి.)

ఏగి+ఏగి = ఏగి యేగి (ఇచ్చట క్వార్థకముగనగుటచే సంధిలేదు.)

దీర్ఘాత్సంధి:—సూ. దీర్ఘాత్సంధియగు, ఎ-ఒ లకును సంధి లేదు.

ఉ॥ మా+అమ్మ=మాయమ్మ } ఓ+అమ్మ = ఓయమ్మ
ఈ+ఊరు=ఈయూరు } ఒంఁటె+అడిగ్-ఒంఁటెయడిగ్
ఊ+అనెను=ఊయనెను } ఏలాకొ+అనెను=ఏలాకొయనెను.

సూ:—పదము మొదటనుండు ఋ గు అను నక్షరములు క్రమముగా

ర ల యను హల్లల వంటివై సంధికార్యములను బొందనేరవు.

ఉ॥ ఆ+ఋషి ఆ ఋషి.

ఆతఁడు+ఋషి-ఆతఁడు ఋషి

} సంధి జరుగలేదని యదామమైనవ
ర లేదు.

(ఋ, గు అను నక్షరములు ర, ల యను హల్లలవంటివకటచే ర, ల లు పర మైపుడు జరుగు కార్యములు దుర్నితలోప సంక్షేపములు ఋ గు లు పరమై పుడును జరుగును. వచ్చెను+ఋషి = వచ్చెన్ ఋషి, వచ్చె ఋషి మొ.)

సూ:—అందు అవ యనునవి తప్ప మిగిలిన ఎడు పదములు పరమగు

నపు డన్నియచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.

ఉ॥ కేస+ఎఁడు=కేసెఁడు } వీసె+ఎఁడు=వీసెఁడు.

పుట్టి+ఎఁడు=పుట్టెఁడు } ఓసర+ఇంచు=ఓసరించు.

(అంద్వవగాగమంబలందు మాత్రము కొన్నిచోట్ల సంధి వైకల్పికమున, మఱికొన్నిచోట్ల సంధి జరుగకుండుటయ్యఁ గలదు గానఁ బ్రయోగానపారము గ్రహించవలెను)

ఉ॥ ఎనిమిదవ-ఎనిమిదియవ, రామఅందున్-రామలయందున్ మొ.

సూ.—కొలఁతను దెలుపు (నేకవచన) ఎఱు వర్ణకము పరంబగునపుడు పదముల తుదినుండు లివర్ణంబు లోపించును.

ఉ॥ కమిలి + ఎఱు = కమికెడు, దోపెడు, పిడికెడు, సంజెడు మొ.

ద్రుతప్రకృతిక సంధి:—సూ. ద్రుత ప్రకృతికముల కచ్చు పరమయి నపుడు సంధిరాదు.

ఉ॥ పండక్ + ఏగ = పండనేగ } చేజన్ + అరిగ = చేయనరిగ.
ఇచ్చున్ + ఇఱుడు = ఇచ్చునిఱుడు } పోవన్ + వితి = పోవనైతి.

సూ.—ఇంకొ, ఎట్టకేలకొ మున్నగువాని ద్రుతమున కచ్చు పర మైనపుడు సంధి వైకల్పికముగా నగును.

ఉ॥ ఇంకొ + విసన్ = ఇంకైసన్, ఇంకనైసన్. ఎట్టకేలకున్ + ఇచ్చెను = ఎట్టకేల కిచ్చెను, ఎట్టకేలకు నిచ్చెను.

ద్విరుక్తటకారాదేశసంధి — సూ. కుఱు, చిఱు, కడు, నడు, నిడు శబ్దముల ఱ డ ల కచ్చు పరమగునపుడు ద్విరుక్తటకారమగు.

ఉ॥ కుఱు + ఉసురు = కుట్టుసురు } కడు + ఎదురు = కట్టెదురు.
చిఱు + ఎఱక = చిట్టెఱక } నడు + ఇల్లు = నట్టిల్లు.
నిడు + ఉసుపు = నిట్టూరుపు

వ్యా. కుఱు, చిఱు, కడు, నడు, నిడు అను పదముల తుదనున్న ఱ డ లకు నచ్చు పరమగునపుడు ద్విరుక్తటకార మగును. (కుఱు + ఉసురు) ఇచ్చట 'కుఱు' అను పదములోని శకటరేఫకు ద్విరుక్తటకారము వచ్చును. కుచ్ + ట్ + ఉ = కుట్టు + ఉసురు = కుట్టుసురు, చిట్టెఱక, చిట్టూరుదము, చిట్టడవి మొదలగువానిలోని పూర్వపదము, చిట్టి శబ్దమని ప్రాధవ్యాకరణకాయని మతము.

గ, స, డ, ద, వా దేశసంధులు:—సూ. ద్వంద్వసమాసమునఁ బదము మీఁది పరుషములకు గ స డ ద వ లగు.

ఉ॥ కూరి + కాయ = కూరగాయలు } కాయ + చేయి = కాయసేయి
టక్కు + టెక్కు = టక్కుడెక్కులు } తిల్లి + తండ్రి = తిల్లిదండ్రులు
ఊరు + పల్లె = ఊరుపల్లెలు

వ్యా. ద్వంద్వసమాసమునందు మొదటిపదము తరువాతఁ గలుగు పరుషములకు (కచటతప) గసడదవలు గల్గును కొన్నిచోట్ల గ స డ ద వా దేశము గలుగక మొదటి పదము తుదిప్రాప్యమునకు దీర్ఘము కాస్త్రీయముగాఁ గానుపించు చున్నది. అప్పు చెల్లెండ్రు మొదలయినవి. కొన్నిచోట్ల దీర్ఘమును, గ స డ ద వా దేశమును గలుగుచున్నవి.

ఉ॥ అన్నాదమ్మలు, తిల్లిదండ్రులు మొ.

సూ:—ప్రథమమింది పరుషములకు గ స డ ద వలు బహుళముగా నగును.

ఉ. వాడు+కొట్టె=వాడుగొట్టె, వాడుకొట్టె.
 అపుడు+చనియె=అపుడుచనియె, అపుడుచనియె.
 నీవు+టక్కరివి = నీవుడక్కరివి, నీవుటక్కరివి.
 అతడు+తాకను=అతడుదాకను, అతడుతాకను
 వారు+పోయిరి = వారుపోయిరి, వారుపోయిరి.

అప్పుడు, ఇప్పుడు,
 ఎప్పుడు అను న్యాయములు
 ప్రథమావిభక్తియందును
 నిత్యైకవచనాంతములు నగు.

వ్యా. గ స డ ద వా దేశము కళలగు క్రియాపదములందు సైతము కాశవచ్చు చున్నది.

ఉ. వచ్చుచున్నాడు+గదా = వచ్చుచున్నాడుగదా, వచ్చుచున్నాడుకదా.

సూ:—తెనుగులమింది సాంస్కృతిక పరుషములకు గ స డ ద వలు రావు.

వాడు+కొమారి=వాడు కొమారి.
 వీడు+చక్రపాణి=వీడుచక్రపాణి.

అయిది+టంకారము = అయిది టంకారము.
 వాడు+తపస్వి=వాడు తపస్వి.
 అతడు+పావకుడు=అతడు పావకుడు.

(తెనుగుశబ్దముల తరువాత వచ్చిన సంస్కృతపదముల ప్రథమాత్వములగు క చ ట త ప ల కు, గ స డ ద వలు రావు. ప్రాసములందు మాత్రము క త ప ల కు, గ ద వ లు లాక్షణిక ప్రయోగములందుఁ జూపట్టుచున్నవి)

ఉ. వీరగ్లోపించిన నంతకుండుఁ జెడు—ఉ. హరివంశము.

ద్రుతపరుషసంధి:—సూ. ద్రుతప్రకృతికముమింది పరుషములకు సరళములగు.

ఉ వచ్చెను + కంజాక్షుడు = వచ్చెను గంజాక్షుడు. (క-గ)

తోచెను + చంద్రుడు = తోచెను జంద్రుడు. (చ-జ)

చేసెను + టంకారము = చేసెను డంకారము. (ట-డ)

నమలెను + తమలము = నమలెను దమలము. (క-ద)

వచ్చెను + పావని = వచ్చెను బావని. (ప-బ)

(ద్రుతమంతమందుగల పదములమింది పరుషములకుఁ (క చ ట త ప) గ్రహముగా గరళములు (గ జ డ ద బ) కలుగును.

ద్రుతాదేశసరళసంధి:—సూ. ఆదేశసరళములకు ముందున్న ద్రుతము నకు బిందుసంస్లేషములు విభాషనగు.

ఉ వచ్చెను గంజాక్షుడు (స్వత్వరూపము. ప్రకృతిభావము.)

వచ్చెను గంజాక్షుడు (బిందురూపము. ద్రుతిలోపము.)

వచ్చెను గంజాక్షుడు (అర్థబిందు రూపము. ద్రుతిలోపము)

వచ్చె స్తంజాక్షుడు (సంస్లేషరూపము. ద్రుతముమింది హల్లతోఁ గూడినది)

వ్యా. (అదేశముగా వచ్చిన గ జ డ ద బ లకుఁ బూర్వముననున్న ద్రుతమునకుఁ బిందువును (నెఱుసున్న, అఱుసున్న) సంశ్లేషమును, (మీఱిహల్లుతోఁ గూడు కొనుటయు) వైకల్పికముగానగు. మఱియొక పక్షమునఁ బైదానికి స్వత్వరూపమును సంభవించును.

సూ.—కొండొకచో ద్రుతముమీఁద నొండొక ద్రుతంబునుం గానంబడియెడి.

ఉ వాలిని + చంపెను = వాలిని జంపెను, వాలిని జంపెను.

ద్రుతసరళసంధి:—సూ. ద్రుతమునకు సరళస్థిరములు పరములగునపుడు లోపసంశ్లేషమును విభాషనగు.

ఉ వచ్చెను + జలజాతుఁడు = వచ్చెజలజాతుఁడు (ద్రుతలోపము.)

— — = వచ్చె స్థలజాతుఁడు (సంశ్లేషరూపము)

— — = వచ్చెను జలజాతుఁడు (స్వత్వరూపము.)

(కొన్నిచోట్ల బిందురూపము వచ్చెం జలజాతుఁడు సైతము కానంబడుచున్నది.)

మొఱపెను + ఖడ్గము = మొరపె ఖడ్గము (ద్రుతలోపము.)

— — = మొఱపెనడ్గము (సంశ్లేషరూపము)

— — = మొఱపెను ఖడ్గము (స్వత్వరూపము.)

సూ:—తాను నేను పదముల ద్రుతమునకు సంశ్లేషములేదు.

ఉ తాను + చదివె = తాఁజదివె, తాను జదివె } తాన్జదివె, నేగొట్టితి. ఈప్రయోగములు దుష్టములు.
నేను + కొట్టితి = నేగొట్టితి, నేను గొట్టితి }

వ్యా. దీర్ఘము మీఱిదికొన దీనికి సాధ్యపూర్ణము లేదు. దీర్ఘాక్షరమునకు దరువాత నిండునున్న శబ్దముయొక్క పుట్టుకలోనే యుండవలెనుగాని వ్యాకరణముచే సిద్ధింపనేరదు. ద్రుతస్థానమున నర్థబింబువు మాత్రమే యుండును.

సూ:—సమాసములందు ద్రుతమునకు స్వత్వములేదు.

సమాసములయందు (ఉ॥ చిగురువు గైదువు) ఇత్యాది వకారస్వత్వరూపము లేకు.

సూ.—తలఁబ్రాలు మున్నగు సమాసముల ద్రుతమునకులోపములేదు.

(ఎల్లయర్థములు మొదలగు సమాసములందువలె తలఁబ్రాలు మొదలగు సమాసముల ద్రుతమునకు లోపములేకు.)

ఉ॥ తలఁబ్రాలు - ఒడిఁబ్రాలు-నేడఁబ్రాలు - ఊరఁబండి - ఊరఁబిచ్చక - తొడఁబుట్టువు-తోఁబుట్టువు-ఒల్లఁబాటు-ఒడఁబాటు-మొ.

టుగాగమసంధి:—సూ. కర్మధారయమునందత్తునకచ్చపరమగునపుడు టుగాగమ మగు.

ఉ॥ కఱుకు+ఎఱుకు=కఱుకు పెఱుకు } నిగ్గు + అడ్డము = నిగ్గుటడ్డము.

సరఁపు+అలుక = సరసపుటలుక } కఱుకు + అమ్మ = కఱుకుటమ్మ.

సూ.—కర్మధారయమునఁ జేర్పాది శబ్దముల కచ్చు పరమగునపుడు టుగాగమము విభాషగా నగు.

ఉ శేరు+ఉరము=శేరు టురము, శేరురము }
 చిగుర+అకు=చిగురుటాకు, చిగురాకు } 1. విభాషచే టుగాగమము,
 పాదరు+అలు=పాదరు టిల్లు, పాద రిల్లు } 2. ఉకారసంధి ఆయెను.

దేహాగమ సంధులు:—సూ. పేదాదిశబ్దముల కాలుశబ్దము పర మగు నపుడు కర్మధారయమునందు రుగాగమ మగు.

ఉ 1. పేద+అలు (పేద+ర+అలు) = పేదరాలు, 2. బీద + అలు = బీదరాలు.
 (పేద - బీద - ముద్ద - బాలెంత - కొమ-జవ - అయిదువ-మొదలగునవి పేదారాలు.
 జవ్వని శబ్దమున కొలు శబ్దము పరమగుచో జవాదేశ మగును. రుక్ అను అగమము
 రుక్కు కత్తుగావున శబ్దమునకు సంస్కృతయవముగా వచ్చునని తెలియునది)

సూ:—ఉకారాంతముల కాలుశబ్దము పరమగుచో రుగాగమము ఒహుళముగా వచ్చును.

ఉ॥ జోగు + అలు = జోగురాలు. (రుగాగమము వచ్చినది.)
 ఇల్లు + అలు = ఇల్లాలు (రుగాగమము రాలేదు.)
 చూలు + అలు = చూలాలు. (అంత్యవర్ణలోపము. ఉకారసంధి ప్రాప్తించినది.)
 అంకు + అలు = అంకుటాలు. (రుగాగమమునకు మాటుగ నూత్రవిరుద్ధమైన టుగామము.)

సూ:—కర్మధారయమునఁ దత్సమముల కాలు శబ్దము పరమగునపు డత్యమున కుత్వమును రుగాగమము నగు.

ఉ 1. ధీ + అలు = ధీరురాలు, 2. గుణవంత + అలు = గుణవంతురాలు.
 (ఇచ్చట వృత్తియం దాలుశబ్దము స్త్రీమాత్రపరము. ధీరశబ్దము తత్సవము. ఆకార గమన సత్వమున కుత్వమును, రుగాగమమున గలిగెను)

పుంస్వాదేశసంధి:—సూ. కర్మధారయమునందు మువర్ణమునకుఁ బుంపు లగు.

ఉ॥ సరసము + మాట = సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

విరసము + వచనము = విరసపువచనము, విరసంపు వచనము.

సూ:—సమాసంబుల నాము కనుమ్మాదుల మావర్ణంబులు పక్ష, పవర్ణంబులగు.

ఉ॥ పాము + జన్మిదము = పాపజన్మిదము (నాము + చేసు = నాపచేసు.)

అవ్యు + వాన = అంపవాన, వేపకాయ, కనుపథులు మొ॥

నుగాగమసంధులు:—సూ. ఉదంత తద్ధర్మాత్క విశేషణమున కచ్చు
పరమగునపుడు నుగాగమ మగు.

వ్యా. ఉకారమంతమందుఁగల తద్ధర్మాత్క విశేషణమునకు అచ్చు పరమగునో
నుగాగమము (న్ అను వర్ణము) కలుగును.

ఉ! చేయు + ఇతఁడు = చేయు నితఁడు. } నుగాగమము వచ్చినది.
కొట్టెడు + అతఁడు = కొట్టెడు నితఁడు.

సూ:—షష్ఠీ సమాసమున నుకార ఋకారముల కచ్చు పరమగునపుడు
నుగాగమమగు.

ఉ! రాజయొక్క + ఆజ్ఞ = రాజా నాజ్ఞ. (రాజా ఉకారాంతపదము)
విధాతయొక్క + ఆసతి = విధాతృ నాసతి. (విధాతృకబ్దము ఋకారాంతము.)

వ్యా. కొన్నిచోట్ల షష్ఠీసమాసమునం దుకారమున కచ్చు పరమగునపుడు నుగాగమ
లోపము గన్పట్టుచున్నది.

ఉ! శిరసు + ఆదంబు = శిరసంబంబు ఉ శిర సంబంబరయన్-కళా. పూ.

సూ:—ఉదంత స్త్రీసమములకును, బుంపులకును, నదంతగుణవాచకంబు
లకును దనము పరమగునపుడు నుగాగమ మగు.

ఉ! సోగసు + తనము = సోగసుందనము, సోగసుందనము, సోగసుందనము.
సరసపు + తనము = సరసపుందనము, సరసపుందనము, సరసపుందనము.
తెల్ల + తనము = తెల్లందనము, తెల్లందనము, తెల్లందనము.

వ్యా. ప్రాప్యమైన ఉకారము అంతమందుఁగల స్త్రీసమ పదములకును, (సోగసు) పుం
పులకును (సరసపు) ప్రాప్యకార మంతమందుఁగల గుణవాచక పదములకును
(తెల్ల) తన వర్ణము పరమగునపుడు నుగాగమము కలుగును.

నుగాగమసంధి:—సూ. సమాసముల నుదంతములగు స్త్రీసమములకును
బుంపులకును బరుష సరళములు పరములగునపుడు నుగాగమ మగు.

వ్యా. ఇచటఁ బరుషములు పరములగునో ద్రుతమునకు బిందుసంక్షేపములచే మూఁడు
రూపములును, సరళములు పరములగునో లోపసంక్షేప పూర్ణబిందువులచే మూఁడు
రూపములును సిద్ధించుచున్నవి.

ఉ! చిగురు + } చిగురుం గయిదువు. (బిందురూపము)
కయిదువు = } చిగురుఁ గయిదువు. (అర్థబిందురూపము)
} చిగురు న్గయిదువు. (సంక్షేపరూపము)

$$\begin{aligned}
 &\text{తకుకు} + \left\{ \begin{array}{l} \text{తకుకు గజ్జలు. (ద్రుతలోపరూపము)} \\ \text{తకుకు న్గజ్జలు. (సంక్షేప రూపము)} \\ \text{తకుకుం గజ్జలు. (పూర్ణబిందురూపము)} \end{array} \right. \\
 &\text{గజ్జలు} = \\
 &\text{సింగపు} + \left\{ \begin{array}{l} \text{సింగపుం గొదమ. (పూర్ణబిందురూపము)} \\ \text{సింగపుఁ గొదమ. (ఆర్థబిందురూపము)} \\ \text{సింగపు న్గొదమ. (సంక్షేపరూపము)} \end{array} \right. \\
 &\text{గొదమ} =
 \end{aligned}$$

[ప్రాతాదిసంధులు — సూ. సమాసమునఁ బ్రాతాదుల తొలియచ్చు మీఁదివర్ణములకెల్ల లోపము బహుళముగా నగు.

ఉ ప్రాతః + ఇల్లు = ప్రాయిల్లు, ప్రాతః యిల్లు. } ఇట త వర్ణము వైకల్పిక
 లేతః + దూడ, = లేదూడ, లేతిదూడ. } మగ లోపించును.

వ్యా. సమాసమునఁ బ్రాతః మొదలగువాని మొదటియచ్చు పిమ్మట యక్షరమునకు లోపము బహుళముగా నగును. ఇందు (ప్రాతః)లో మొదటి యచ్చునకు 'త' కుఁ దరువాతనున్న త వర్ణము ఆర్థబిందు సహితముగా లోపించును.

సూ:-లు ప్రశేషమునకుఁబరుషములు పరములగునపుడు నుగాగమముగు.

ఉ|| ప్రాతః + కంఠ = ప్రాఠగంఠ, ప్రాతః కంఠ } (పూర్వ సూత్రముచే నర్థ
 లేతః + కొమ్మ = లేగొమ్మ, లేతికొమ్మ. } బిందు సహిత తకారము
 పూవు + తోట = పూదోట, పూవుతోట. } లోపింపఁగా మిగిలిన ప్రా
 కాను + తీగ = కాఁదీగ, కానుతీగ. } యనుదానికి నుగాగమము

వచ్చి ప్రాను + కంఠ అగును. సమాసమున ద్రుతమునకు స్వత్వము లేకపోవుటచే 'ప్రాను గంఠ' అనురూపమును, దీర్ఘముమీఁద సాధ్యపూర్ణము లేదనుటచే 'ప్రాంగంఠ' అను రూపమును, సంధిపదములలో నేకొచ్చు మాత్రమే యుండుటచే సంక్షేపరూపమును రాసేరదు.)

సూ.-క్రొత్తశబ్దమున కాద్యక్షరశేషమునకుఁ గొన్నియెడల నుగాగమమును, గొన్నియెడల మీఁదిహల్లునకు ద్విత్వమును నగు.

ఉ క్రొత్త + చాయ = క్రొంచాయ } క్రొత్త + పసిడి = కొంబసిడి.
 క్రొత్త + చెమట = క్రొంచెమట } క్రొత్త + కాయ = క్రొక్కాయ.

సూ:-పరుషేతరములు పరములగునపుడు నుగాగమప్రాప్తి లేమింజేసి వానికి ద్విత్వముగు. (పరుషేతరములు = సరళస్థిరములు.)

ఉ 1. క్రొత్త + గండి = క్రొగ్గండి, 2. క్రొత్త + మాచి = క్రొమ్మాచి.

వ్యా. కంఠాని కంజడలను ప్రయోగములు చూపకైదు. బహుళగ్రహణముచేఁ గ్రొత్తకుండ లిత్థాదులందు లోపన లేదు. క్రిగడుపు-క్రిగారు-క్రిగొడ-ఇత్థాదులందు శబ్దముల లుప్తశేషమునకు దీర్ఘము బహుళగ్రహణముచేసని యులుగనగు.

ఆప్రేడితసంధులు:— సూ. ఆప్రేడితము పరమగునపుడు కడాదుల తొలియచ్చుమీడివర్ణములకెల్ల నదంతమగు ద్విరుక్తిటకారమగు. వ్యా. ఈసూత్రమున భృశార్థమనందు (అత్యంతార్థము) ద్విరుక్తము విషయము (అత్యము) గా నెఱుంగునది.

ఉ॥ 1. కడ+కడ = కట్టకడ, 2. ఎదురు+ఎదురు = ఎట్టఎదురు.

వ్యా కడ- ఎదురు- కొన- చివర- తుద- తెన్ను- తెరువు- నడుము- పగలు- పిడుగు- బయలు- మొదలు- లోనగునవి కడాదులా. రెండుమాటు లుచ్చరింపఁ బడినదాని పరరూపము ఆప్రేడితము. ఇది పరమగునపుడు కడ మొదలగువాని యందలి మొదటియచ్చు తరవాతి యక్షరము అన్నిటికి ఆకార మంతమందుఁగల ద్విత్వటకారము వచ్చును. ఆప్రేడితము పరమందుండుటచే 'కడ' అనుశబ్దమందలి మొదటియచ్చు మీడి డవర్ణమునకు ద్విత్వటకారము వచ్చి కట్టకడయయ్యెను.

సూ.- ఆప్రేడితము పరమగునపుడు విభక్తిలోపము బహుళముగానగు.

ఉ॥ అప్పటికిన్+అప్పటికిన్ = అప్పటప్పటికిన్, అప్పటికి నప్పటికిన్.

అక్కడన్+అక్కడన్ = అక్కడక్కడన్, అక్కడనక్కడన్.

ఇంటన్+ఇంటన్ = ఇంటింటన్, ఇంటనింటన్.

వ్యా. బహుళ గ్రహణముచే 'ఇంచుక, నా' డిత్వాదులయందు శంతిమాక్షర లోపమునగు.

ఉ ఇంచుక + ఇంచుక = ఇంచించుక, ఇంచుకించుక. (కవర్ణ లోపము)

నాడు + నాడు = నానాడు, నాడునాడు. (దువర్ణ లోపము)

(ఇచ్చట సాప్రేడితము పరమైనది గావున మొదటి అప్పటికిన్ అనుదానిలోను వస్త్రీవిభక్తి ప్రత్యయమగు 'కిన్' లోపించి అప్పటి + అప్పటికిన్ కాఁగా, సంధి కలిగి అప్పటప్పటికిన్ అనియు, కివర్ణము లోపింపనియప్పుడు 'అప్పటికప్పటికిన్' అనియుఁ గలిగినది. బహుళగ్రహణముచే నించుక, నాడిత్వాదులయందంతిమాక్షర లోపము (విభక్తి కాకపోయినను) సంధిముకలుగును.

సూ:—అందదుకు ప్రభృతులు యథాప్రయోగముగ గ్రాహ్యములు.

ప్రయోగము ననుసరించి గ్రహింపఁదగినవి. అందదుకు (అదుకు + అదుకు) = మిక్కిలి యదుకుగలది. ఇట్టింతులు (ఇంతులు+ఇతులు) = మిక్కిలి యింతుటలు. ఇల్లిగులు (ఇగ్గులు+ఇగ్గులు) = మిక్కిలి వెనుకకొఱగుటలు. చెల్ల చెదరు (చెదరు + చెదరు) = మిక్కిలి చెదరినది. తుత్తుమురు (తుమురు+తుమురు) = చిన్న చిన్న తునుకలు. మిఱుమిట్లు (మిట్లు + మిట్లు) కన్నులు మిక్కిలి మిట్టుటలు గ్రహింప వలయును. అట్టొకిలి(అకలి+అకలి) ఎక్కువయాఁగియునుట. (ఇవి యందదుకు ప్రభృతులు. ఈ నైఋత్యబడిన ప్రయోగముల కొకవిధానము లేపోవుటచే.

(బయోగ్రాసుసారముగ రూపనిర్ధారణము గావించుకొనవలయును. భారతాదులలో దీనికి విరుద్ధముగ 'కడు పెండ, కడునధిపండు' మొదలగు ప్రయోగములు గాన వచ్చుట వ్యస్తస్థవహతి సంధి యగుటయే కారణముగా నెఱుంగునది. ఈ సంధి సమాసస్థలము మాత్రమే వచ్చునని తెలియవలెను.)

అలుకస్సమాససంధులు — సూ. చేత, తోడ, వలనల కిత్వము సమాసములందగు.

ఉ॥ నీచేతన్ + ప్రాపు = నీచేతి ప్రాపు.   ఈ సమాసములందు విభక్తులు
నాతోడన్ + చెరిమి = నాతోడి చెరిమి.   (చేత, తోడ, వలనల) లోపింప
నీవలన్ + భయము = నీవలని భయము.   మిచే నలుకస్సమాసము లనంబడెను.

సూ.—అంద్యాదుల కలిగాగమము సమాసమునందగు.

ఉ॥ నాయంగున్ + కరుణ = నాయందలి కరుణ.   ఎందు శబ్దమున కలిగాగమము
ఇందున్ + జనులు = ఇందలి జనులు.   కొందఱు లేవందురు.
ఎందున్ + వారు = ఎందలివారు.

సూ.—అది యని శబ్దముల యత్తునకు వృత్తిని లోపము బహుళము.

ఉ॥ 1. నా + అది = నాది, నా యది, 2. నా + అని = నాని, నాయని.

వ్యా. బహుళ గ్రహణముచే నుదంతకర్మ విశేషణములకు మీఁదిలోపము లేదనియూ, నిదంతకర్మ విశేషణములమీఁద నిత్యమనియూ నెఱుంగునది.

వచ్చున్ + అది = వచ్చునది - వచ్చునని. (లోపములేదు)

వచ్చెడిన్ + అది = వచ్చెడిది - వచ్చెడిని. (లోపము నిత్యము.)

సూ.—పద్యాదులు పరములగునపుడు మువర్ణమునకు లోపపూర్ణ బిందువులు విభాషనగు. (పమి, పట్టు, పాటు, పఱచు, పెట్టు, పోవు, పుచ్చు మొ)

ఉ॥ భయము + పడి = భయపడి, భయంపడి, భయముపడి.

మాత్రము + పట్టె = మాత్రపట్టె, మాత్రంపట్టె, మాత్రముపట్టె.

వ్యా. (ఈ కార్యము కర్తృవాచి ము వర్ణమునకుఁ గలుగదు. గజము పడియె, ఆశ్వము పడియె. (తక్కినరూపములు దీనికి రావేరవు.)

సూ — మధ్యమపురుష ము వర్ణమునకు హలవసానములు పరములగునపుడు లోపము విభాషనగు.

ఉ॥ చూడుము + నన్ను = చూడు నన్ను, చూడుము నన్ను.

వ్యా. అచ్చుపరమగునపుడును గొన్నిచోట్ల లోపము గన్పట్టుచున్నది. (ఉ॥ 'అడిదీ నీదు పంచెము.' కళా.)

ఉ॥ ఆడుము + ఇది = ఆడిదె. (ము వర్ణలోపము)

సూ.—వ్యతిరేకమధ్యము మువర్ణములకెల్లయెడల లోపము విభాషనగు.

ఉ॥ నమ్మకము + ఇట = నమ్మకిట, నమ్మకు మిట.

వ్యా. (వ్యతిరేకకాఢాదుల ధాతువుయొక్క మధ్యమపురుష ము వర్ణమునకు సంకటన లోపము వైకల్పికముగా నగును.)

సూ.—అప్రమేడితము పరమగునపుడు మధ్యము ముడుజ్జులకు లోపము విభాషగా నగు.

ఉ॥ ఉండుము + ఉండుము = ఉండుండుము, ఉండుముండుము.

కొట్టుడు + కొట్టుడు = కొట్టుకొట్టుడు, కొట్టుడు కొట్టుడు.

వ్యా. అప్రమేడితము పరముగా నున్నపుడు మధ్యమపురుషము, నాదలి ఏకవచన మువర్ణకమునకు, బహువచన దుక్ వర్ణమునకు విభాషగా లోపము జరుగును.

సూ.—అప్రమేడితము పరమగునపుడు కృతప్రాసస్వమునకు దీర్ఘమును

ఉ॥ 1. తెమ్మ + తెమ్మ = తేతెమ్మ. 2. పొమ్మ + పొమ్మ = పోపొమ్మ.

అనుకరణసంధులు.— సూ. విసర్గమున కనుకరణమున లోపమగు.

ఉ॥ వర్ణతాంత్రి + అనియె = వర్ణతాంత్రి అనియె.

వ్యా. విసర్గమునకు అనుధాతువు చేర్చి పఞ్చమనపుడు లోపముకలుగును.

(అనుకరణము = ఒకరుచెప్పినదానిని మఱియొకఁడు పఱుకుట.)

సూ.—అనుకృతిని నమశ్శబ్దము తుదియత్తున నోత్పము విభాషనగు.

ఉ॥ తుభ్యంసము + అనె = తుభ్యంసమాయనె తుభ్యంసమయనె

వ్యా. అనుకరణమునకు నమశ్శబ్దమయొక్క విసర్గము పూర్వకూత్రముచే లోపించి తుది హ్రస్వ అకారమునకు ఓకారమయ్యెను. అటుపై సంధిలేమి యదాగమము వచ్చి 'తుభ్యంసమాయనె' అనురూపమును, విభాష యగుచే నోత్పమురాక 'తుభ్యం సమయనె' అను రూపాంతరమును గలిగెను. 'గతానుగతిలో లోలో యటంచునె' అనురూపము పై నూత్రమునకుఁ గట్టుపడకయున్నది.

సూ.—అనుకరణమునకు దుదిహల్లునకు ద్విర్వచనమగు.

ఉ॥ కింతత్ + అనియె = కింతత్తయె, కస్త్యమ్ + అనియె = కస్త్యమ్మయె.

వ్యా. అనుకరణమునందుఁ గడపటిహల్లునకు ద్విర్వచ్యము వచ్చును.

సూ.—అనుకరణమున నహమారుల మకారమునకు ద్విరుక్తివిభాషనగు.

ఉ॥ దాసోహమ్ + అనె = దాసోహమ్మనె, దాసోహమనె.

తత్కర్తవ్యమ్ + అనె = తత్కర్తవ్యమ్మనె, తత్కర్తవ్యమనె.

వ్యా. అనుకరణమున 'అహమ్' మొదలగు శబ్దముల మకారమునకు ద్విర్వచ్యము వైకల్పికముగా నగును. తత్కర్తవ్యమ్మనె (ద్విర్వచ్యరూపము) తత్కర్తవ్యమనె. విభాషయనుటచే ద్విర్వచ్యమురాని రూపము.

సూ.—ఉదంతనామమున కనుకరణమున వుగాగమ మగు.

ఉ ఇయంధేః + అనియే = ఇయంధేః వనియే.

వ్యా. ప్రాస్వమైన యుకారము అంతమందుఁగల నామవాచకములకు అనుకరణ మున వుగాగమము కలుగును.

సూ.—ఏసి పరమగుచో సర్వస్వరములకు సంధి నిత్యము.

ఉ పది + ఏసి = పదేసి, గంపిడు + ఏసి = గంపిడేసి.

దుగాగమసంధి —సూ. యష్మదస్మదాత్మార్థకముల కుత్తర పదము పరమగునపుడు దుగాగమము విభాషనగు.

ఉ 1. నా + కరుణ = నాదుకరుణ, నాకరుణ, 2. నీ + కరుణ = నీదుకరుణ, నీకరుణ

త్రికసంధి:—సూ. ద్విరుక్తంబగుహల్లు పరంబగునపు డాచ్చికింబగు దీర్ఘంబునకు ప్రాస్వంబగు.

వ్యా. ద్విత్వహల్లు పరమగునపు డచ్చలెఱుగు దీర్ఘమునకు ప్రాస్వమగును.

సూ:—త్రికంబుమీఁది యసంయుక్తహల్లునకు ద్విత్వంబు బహుళంబుగా నగు. (ఆ, ఈ, ఏలు త్రికంబు నాఁబడు.)

ఉ ఆ + చోటు = అచ్చోటు. ఈ + కడ ఇక్కడ. ఆ + కాలము = అక్కాలము
— పంచసంధులు - సంస్కృతసంధి :—

1. అచ్చసంధి (స్వరసంధి). 2. ప్రకృతి భావసంధి. 3. హల్సంధి. 4. విస్వసంధి
5. స్వాదిసంధి. అచ్చసంధులలో గుణ వృద్ధి, సవర్ణదీర్ఘ సంధులు ప్రధానములు.

సవర్ణదీర్ఘసంధి.—సూ. సమానమైన వర్ణములకు సంధిపొసంగునపుడు దీర్ఘనూదేశ మగును.

వ్యా. అఆ లును ఇఈలును, ఉఊలును, ఋయులును, ఌఒలును బరస్పర సవర్ణములు. అ-ఇ ఉ-ఋ-ఌ వర్ణములకు నవియే క్రిమముగాఁ బరంబగునెడల నారెండే చ్యులకు మాఱుగ దీర్ఘాచ్చు అదేశముగవచ్చును.

ఉ వైత్య + ఆరి = వైత్యారి } కవి + ఇంద్రుడు = కవింద్రుడు (అ + అ = అ)
చంద్ర + ఆనన = చంద్రానన } లక్ష్మి + ఈశుడు = లక్ష్మీేశుడు (ఇ + ఈ = ఊ)
గురు + ఉదయము = గురుదయము } పితృ + ఋణము = పితృణము. (ఉ + ఉ = ఊ)
ధేను + ఊర్ధ్వము = ధేనుర్ధ్వము } భ్రాతృ + ఐకారము = భ్రాతృఐకారము.

గుణసంధి —సూ. అఆ లకు ఇఈ లు పరమగునపుడు ఏ కారిమును, ఉఊ లు పరమగునెడల ఓకారమును, ఋ కారము పరమగుచో అర్ అనునదియు, ఐ కారము పరమగునప్పుడు అల్ అనునదియు నేకాదేశముగా వచ్చును.

వ్యా. ఏకాదేశమనగాఁ బూర్వపరవర్ణమునకు మాఱుగా నితర వర్ణము వచ్చుట-
'ఎ, ఓ, ఆర్, ఆల్' అనునవి గుణసంజ్ఞములు.

ఉ ఉప + ఇంద్రుడు = ఉపేంద్రుడు } కూప + ఉదకము = కూపోదకము.
ధన + ఈశుడు = ధనేశుడు } గంగా + ఊర్జులు = గంగోర్జులు.
దేవ + ఋషి = దేర్షి } తప + శ్రుకారము = తపశ్శ్రుకారము.

వృద్ధిసంధి — సూ. అఆ లకు ఏవ లు పర మగునపుడు ఏ కారమును,
ఓబౌ లు పరమగునెడల బౌ కారమును, ఋఙ్ లు పరమగుచో
ఆఁ, ఆల్ అనువృద్ధులును వచ్చును.

ప్రథమా + ఏకవచనము = ప్రథమైకవచనము. } రమ + బౌదార్యము = రమాదార్యం.
గంగా + ఓఘము = గంగాఘము } సుఖ + ఋతము = సుఖార్తము.
దేవ + విశ్వరూపు = దేవైశ్వరూపు.

సూ — స్వశబ్దమునకు ఈర, ఈరిన్ శబ్దములును, అక్ష శబ్దమునకు
ఊహిన్ శబ్దమును పరమగునపుడు ఏబౌ లు ఏకాదేశమగును.

ఉ 1. అక్ష + ఊహిని = అక్షైహిని (గుణసంధి రాలేదు)
2. స్వ + ఈశుడు = స్వైశుడు కి. స్వ + ఈరి = స్వైరి.

యథాదేశసంధి — సూ. ఇ, ఉ, ఋ, ఙ్ లకు నసమానాచ్చ పర
మగునపుడు య, ర, వ, ల లు క్రమముగా వచ్చును.

అతి + ఊర్ధ్వము = అత్యూర్ధ్వము. } మధు + అరి = మధ్యరి.
పితృ + అంశము = పిత్రంశము. } ఙ్గ + అకృతి = లాకృతి.

శ్చుత్వసంధి: — సూ. సకార తవర్ణములకు (స త ధ ద ధ న) శవర్ణ,
చవర్ణముల (శ చ ఛ జ ఝ ఞ) లో సంధికలియుచో శవర్ణ,
చవర్ణములగును

ఉ॥ మనస్ + చలనము = మనశ్చలనము. శత్ + చరిత్ర = సచ్చరిత్ర.
రామన్ + శేతే = రామశ్శేతే. కార్జిన్ + జయ = కార్జిజయము.

ష్టత్వసంధి — సూ. సకారతవర్ణములకు షకారటవర్ణములలో సంయో
గము గలిగినచో షకారటవర్ణములు క్రమముగా నగును.

ఉ॥ మనస్ + పట్నదము = మనష్పట్నదము } అయన్ + టంకము = అయన్టంకము.
రిడ్ + టీకా — రిడ్ + టీకా = రిట్టికా

సూ — తవర్ణములలో నేయక్షరమున కైనను లకారము పరమగుచో
లకారము వచ్చును.

ఉ తత్ + అయము = తల్లయము మే॥

సూ - సకారమునకు 'కిఖిపఫ' లు పరమగునపుడు విసర్గమువచ్చును.

ఉ॥ మనస్ + కలమము = మనఃకలమము. } మనస్ + భేదము = మనఃభేదము.
 పయస్ + పానము = పయఃపానము. } తపస్ + ఫలము = తపఃఫలము.

వ్యా. కి ఖి లకుఁ బూర్వముననుండు విసర్గలకు జిహ్వములీయ మనియో, 'పఫ' లకుఁ బూర్వమున నుండు విసర్గలకు ఉపధ్యాయ మనియోఁ జెప్పదురు.

అన నాశి సంధి — సూ. పరుషాక్షరముల కనునాసికము పరమగుచో ననునాసికము వైకల్పికముగ నగు.

వ్యా. ప్రశ్నియానునాసికము పరమగునపుడు నిత్యముగా నగు.

ఉ॥ వాక్ + మహిమ = వాఙ్మహిమ, వాగ్మహిమ. } చిత్ + మయము = చిన్మయము.
 రాట్ + నిత్యము = రాణ్నిత్యము, రాడ్నిత్యము } (ఇది ప్రత్యయానునాసికము.)

సూ:— తపస్సములో నే యక్షరమునకై నను లకారము పరమగుచో లకారము వచ్చును.

ఉ॥ తత్ + తయము = తత్తయము.

సూ — గ, జ, డ, ద, బ లకు మయము, మాత్రము మొదలగు మకారాది ప్రత్యయములు పరమగుచో జ, ఛ, ణ, న, మలు క్రమముగా నిత్యముగా వచ్చును.

ఉ॥ వాక్ + మయము = వాఙ్మయము. } జగద్ + మాత్రము = జగన్మాత్రము
 ఆజ్ + మాత్రము = ఆఞ్మాత్రము. } ఆబ్ + మయము = ఆమ్మయము.
 రాడ్ + మాత్రుడు = రాణ్మాత్రుడు.

సూ:— అచ్చులకు ఋకారము పరమగుచో సంధి వికల్పము.

ఉ॥ ఆ + ఋ = ఆర్, ఆ + ఋ = ఆర్, ఇ + ఋ = యౌ, ఈ + ఋ = యౌ, ఉ + ఋ = కృ
 ఊ + ఋ = కృ.

ఉ॥ 1. మహా + ఋషి = మహర్షి, మహాఋషి. 2. గిరి + ఋషి = గిర్ఘ్రిషి, గిరిఋషి.

జత్వసంధి — సూ. క, చ, ట, త, ప లకు అచ్చులుగాని (క, ఖ, చ, ఛ, ట, ర, త థ, ప, ఫ, శ, ష, సవర్ణములకంటె భిన్నములగు) హల్లులు గాని పరిమైనయెడల గ, జ, డ, ద, బ లు గ్రమముగా వచ్చును.

ఉ వాక్ + ఆధిపతి = వాగధిపతి } రాట్ + గణము = రాడ్గణము.
 ఆచ్ + అంతము = ఆజంతము } తత్ + దినము = తద్దినము.
 షట్ + అంగము = షడంగము } సుప్ + అంతము = సుబంతము.

సూ — గ, జ, డ, ద, బ లకుఁ బరముగానున్న హకారమునకుఁ గ్రమముగా వికల్పముగా ఘ, ఝ, ఞ, ఠ, డ వర్ణములు వచ్చును.

ఉ॥ వాగ్+హరి=వాగ్గరి, వాగ్ధరి, రాట్+హంత=రాడ్ధంత, రాడ్ధంత.
అజ్+హల్లులు=అజ్జల్లులు, అజ్హల్లులు } తత్+హితము=తద్ధితము, తద్ధితము.
కవ్+హస్తి=కవ్బస్తి, కవ్బస్తి.

సూ:—క, చ, ట, ర, లకు పరమైన శవర్ణమునకుఁబరమము వికల్పముగా వచ్చును.

ఉ॥ వాక్+శరము = వాక్శరము. వాక్శరము.
అచ్+శతము = అచ్చతము, అచ్చతము. } అవ్+శిశరము = అచ్చి
రాట్+కాసము=రాట్కాసము, రాట్కాసము. } కరము, అచ్చిశరము.
తత్+కాస్త్రము=తచ్చాస్త్రము, తచ్చాస్త్రము.

మత్వసంధి:—సూ. ఇన్, ఉన్, అంతశ్చబ్దముల సకారమునకు క, ఖ, ప, ఫ వర్ణములు పరమగుచో మకారము వచ్చును.

ఉ॥ విన్+కారము=విమ్కారము } దున్+కరము=దుమ్కరము.
ధనున్+ఖండము=ధనుష్ఖండము } ధనున్+ఫలకము=ధనుష్ఫలకము.
బహిన్+కారము=బహిమ్కారము } కర్పిన్+పాత్రము=కర్పిష్పాత్రము.

వ్యా. మహాన్ శబ్దమునకు మకారమురాదు. (మహాకామ) ఇన్, ఉన్ అంత పదముల, సమాపాదులు కానియెడల మకారమురాక వివర్ణము వచ్చును. (పరమ కర్పికుండి)

సూ:— పదాంతమందలి 'అన్' నకు క, ఖ, చ, ఛ, ట, ర, ల, థ, ప, ఫ, శ, ష, స, లకంటె భిన్నములగు హల్లులు పరమగునపుడు ఓకారమువచ్చును.

ఉ॥ మనన్+గతి=మనోగతి. } మనన్+దంబరము=మనోదంబరము.
అయన్+ఘంట=అయోఘంట. } మనన్+వయితుడు=మనోవయితుడు.
మనన్+జరము=మనోజరము. } తిన్+ధనము=తిపోధనము మొ.

రేఫాగమసంధి:—సూ. ఇకారాద్యచ్చులు పూర్వము నంగల సకారమునకు క, ఖ, చ, ఛ, ట, ర, ల, థ, ప, ఫ, శ, ష, స వర్ణములకంటె భిన్నములగు హల్లులును, అచ్చులును బరమగుచో రేఫము వచ్చును.

ఉ॥ బహిన్+అంగము = బహిరంగము } బహిన్+గమనము=బహిర్గమనము
దున్+అంతము=దురంతము } చిన్+మఖుడు=చతుర్ముఖుడు.

సూ.—స్వస్, అంతస్, ప్రాతస్, ప్తనస్, అహస్ శబ్దములయు, ఇకారాద్యచ్చులు పూర్వమునంగలసకారాంతపదములయు, సకారమునకు రేఫముపరమగునపుడు సకారలోపముపూర్వాచ్చునక్షిప్తమునగును.

ఉ॥ స్వస్+రాజ్యము=స్వారాజ్యము } ధనుస్+రామము=ధనూరామము.
ప్తనస్+రామము=ప్తనారామము } అర్పిన్+రిక్తిము=అర్పిరీక్తిము.

సమాసపరిచ్ఛేదము

—•—

సమాసములనుగూర్చి తెలియజేయు భాగము సమాసపరిచ్ఛేదమునబడును.

సూ.—సమర్థంబులగు పదంబు లేకపదం బగుట సమాసంబు.

వ్యా. వేఱువేఱుగానున్న పదముల యర్థము కలుపఁదార్థముగా భావించుట సామర్థ్యము. సామర్థ్యము వ్యవేక్షయనియు, ఏకార్థి భావమనియు రెండు విధములు. వ్యవేక్ష సామర్థ్యము వాక్యమునను, ఏకార్థి భావసామర్థ్యము సమాసమునను గలిగియుండును. కొన్నిస్థలములయందు సమాసమున నుభయమును నంగీకరింపఁబడినవి.

సూ.—భాషాభేదంబువలన సమాసంబు త్రివిధంబు.

ఉ 1. సంస్కృతికము, 2. ఆచ్చికము, 3. మిశ్రము.

సూ.—సాంస్కృతికము ద్వివిధము.

ఉ॥ 1. సిద్ధము, 2. సాధ్యము.

సూ.—కేవల సంస్కృతశబ్దంబుల సమాసంబు సిద్ధంబు.

వ్యా. సిద్ధమనగా సంస్కృత వ్యాకరణ నూత్రముల ననుసరించి కూడినది.

ఉ॥ 1. రాజాజ్ఞ, 2. తటాకాదకము, 3. లక్ష్మీవల్లభుఁడు.

సూ.—సంస్కృత సమంబుల సమాసంబు సాధ్యంబు.

ఉ 1. రాజాజ్ఞ, 2. తటాకంబు నుదకము, 3. లక్ష్మీవల్లభుఁడు.

సూ.—తెనుఁగు పదంబుల సమాసం బొచ్చికంబు. (సమాసకము)

ఉ॥ 1. తేలియానతి, 2. చెఱువునీరు, 3. సిరిచెఱువుఁడు, 4. చలివెలుఁగు.

సూ.—తత్సమాంధ్రపదంబు లుభయంబులును జేరిన సమాసంబు మిశ్రంబు.

ఉ 1. రాజామదల, 2. చెఱువునుదకము, 3. సిరివల్లభుఁడు.

వ్యా. మిశ్రసమాసమునందు మొదట సంస్కృతశబ్దముండరాదు. (అతితెలివి మొ.)

సూ.—అర్థభేదంబువలన సమాసంబు చతుర్విధంబు.

ఉ 1. తత్పురుషము, 2. ద్వంద్వము, 3. బహువ్రీహి, 4. ఆవ్యయీభావము.

తత్పురుషసమాసము.—సూ. ఉత్తరపదార్థ ప్రధానము తత్పురుషము.

వ్యా. రెండు పదములగు సమాసమున రెండవ పదముయొక్క యర్థము మాత్రమే ప్రధానముగా నుండునది తత్పురుషము. ఇది అయిదు విధములు.

ఉ 1. సమానాధికరణము, 2. వ్యధికరణము, 3. క్షణ్, 4. ప్రాది, 5. ఉపపదము.

సమానాధికరణము.—సూ. విశేషణ విశేష్యంబుల సమాసంబు సమానాధికరణంబు

ఉ॥ 1. సరస్వతీ వచనము, 2. తెల్లగుఱ్ఱము, 3. వీరబాలుఁడు.

వ్యా. సమమైన యధారముగలది సమానాధికరణము. రెండుపదముల భావము ఒక పదమువంటిది నిలిచియుండుట. దీనినే కర్మధారమునందురు. సరసపు భావమును స్థలమున సరిసత్వధర్మమును, వచనత్వధర్మమును వచనము నాధారము చేసికొని యున్నవి. సమానాధికరణత్వము విశేషణవిశేష్యభావమున్నచోటనే యుండును.

సూ.—కర్మధారయంబు త్రికస్త్రీసమ ముగంత ధాతుజ విశేషణపూర్వ పదంబై యుండును. (ఆ, ఈ, ఏలు త్రికంబు నాఁబడు)

వ్యా. ఆ చందము - ఈ విధము - ఏ బృందము - వాఁడిబాణము - దెడిదపు టడిదము - మడిసెడు దడములు త్రికాది పరిగణనమున బల్లిదండ్రు, మల్లుడు, కావలుడు, రావలుడు మొ దుమంత విశేషణములతోఁ గర్మధారయమురాసేరదు. కావున 'బల్లిదమల్లుడు' మొదలగు ప్రయోగములు దుష్టములు.

విశేషణపూర్వపద కర్మధారయము - సూ. విశేషణము మొదటిపదము గాను, విశేష్యము రెండవపదముగాను నుండుట

ఉ॥ 1. నీలఘటము, 2. కఱవబాణము.

విశేష్యపూర్వపదము.—సూ మొదటిపదము విశేష్యముగను, రెండవ పదము విశేషణముగను నుండునది.

ఉ॥ కపోత వృద్ధు మొ.

విశేషణోభయపదము.—ఉభయపదములు విశేషణములుగా నుండునది.

ఉ॥ 1. కిషోష్ణము, 2. కనవి విసవిది, 3. స్నానానుభవము.

సంభావనాపూర్వపదము.—సూ. సంభావన పూర్వపదముగాఁ గలది. (సంభావన = ఉపా లేక సంజ్ఞ.)

ఉ॥ 1. మాతృవృక్షము, 2. రామకాస్త్ర మొ.

అవధారణాపూర్వపదము.—సూ. అవధారణపూర్వపదముగాఁ గలది.

వ్యా. అవధారణ = ఒక కస్తువునందు మఱియొక కస్తుధర్మము నాఁపించుట. దీని రూపక సమాసమును నామాంతరము కలదు.

ఉ॥ 1. సంసారసాగరము, 2. అజ్ఞానాంధకారము.

వ్యా. సంసారమునందు సాగరత్వోపాధియును, అజ్ఞానమునందు అంధకారత్వోపాధియును గావింపఁబడుటచే నవధారణాపూర్వపదమనియు, రూపకమనియుఁ చేయులు గల్గినవి.

లుప్తమధ్యమపదము.—సూ. లోపించిన మధ్యమపదము గలది.

ఉ॥ 1. కాకపార్థివుడు, 2. ఛాతువృక్షము.

వ్యా. కాకప్రియుడగు పార్థివుడు. ఇచ్చట ప్రియకల్పము లోపించినది. దేవ బ్రాహ్మణుడు = దేవపూజకుడగు బ్రాహ్మణుడు.

ఉపమానపూర్వపదము:—సూ. ఉపమానము మొదటిపదముగను నుపమేయము రెండవపదముగను నుండునది.

ఉ॥ 1. చంద్రమఖమ, 2. పూవుబోడి, 3. పద్మహస్తము, 4. కంబుకంఠము.

ఉపమానోత్తరపదము (ఉపమితసమాసము):— సూ. ఉపమానము తరపదముగాఁ గలది.

ఉ॥ 1. ముఖద్యమ, 2. పురుషసింహుడు. 3. చరణకమలము.

ద్విగుసమాసము:—సూ. సంఖ్యాపూర్వక తత్పురుషవిశేషంబు ద్విగువు.

ఉ. 1. మూడులోకములు, 2. చతుష్పథము (సమాహారద్విగువు), 3. ముజ్జగములు (విశ్రద్విగువు), 4. షాన్యాతురుడు (తద్ధితార్థద్విగువు).

వ్యా. మూడడునది తెలుగుగాను, జగములనునది తత్సమముగాను నుండుటచే విశ్రద్విగు వనంబడెను.

వ్యధికరణ తత్పురుషము:—సూ. భిన్నమయిన యధార్థముగలది వ్యధికరణము.

వ్యా. రాముని పుస్తకము. ఇటు రామత్వధర్మము రామునందే యుండునగాని పుస్తకమునం దుండనేరదు. అట్లే పుస్తకత్వధర్మము పుస్తకమునందే యుండునగాని రామునియందుండనేరదు. కావున నీ రెండుపదార్థములను భిన్నాశ్రయములు.

ద్విత్వీయాతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. కృష్ణక్రితుడు, 2. నెలతొల్పు.

త్వత్వీయాతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. రాజపూజితుడు, 2. రామహతుడు, 3. నీవోడి చెలిమి (అలక్ష్మిమాసము = విధక్తిలోపము లేనిది).

చతుర్థీతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. దేవరమేలు, 2. భూతబలి, 3. పరస్మైపదము, 4. ఆత్మనే పదము (అలక్ష్మిమాసము).

పంచమీతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. దొంగభయము = దొంగవలని భయము, 2. వ్యాఘ్రభీతుడు, 3. వానలని నేరము (అలక్ష్మిమాసము).

షష్ఠీతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. రాజపరిచారికుడు = రాజయొక్క నేవకుడు. 2. దేవనాం ప్రియుడు (అలక్ష్మిమాసము).

వ్యా. నిర్ధారణషష్ఠీయందు సమాసము లేదు. భూసురోత్తముడు — భూసురుల యందు తమయెడలి చెప్పవలెనుగాని భూసురులలో నుత్తముఁ డనరాగు.

సప్తమీతత్పురుషము:—ఉ॥ 1. యథావిధియుడు (యథమున నేర్పరి) 2. నగరవాసుడు, 3. పుంకేయమాను (అలక్ష్మిమాసము).

నభ్యో తత్పురుషము:—సూ. అకారనకారములు సమాసాది నుండి వ్యతిరేకార్థమును బోధించుచో నభ్యో తత్పురుషము.

ఉ॥ న + బ్రాహ్మణుడు = అబ్రాహ్మణుడు.

వ్యా. నవర్ణమునకు హల్లు పరమగుచో 'అ' వర్ణముగా మారును.

న + ఉచితము = అనుచితము (వర్ణమున కిచ్చు పరమగుచో అన్ వచ్చును).

ప్రాదితత్పురుషము—సూ. తత్పురుష సమాస ప్రథమమునఁ బ్రాదులుండునది.

ఉ 1. ప్రాచార్యుడు, 2. ఆచార్యుడు, 3. నిగ్గఱుడు.
గతితత్పురుషము—ఉ 1. అస్తమయము, 2. పురస్కారము, 3. తిరస్కారము.
ద్వంద్వసమాసము—సూ. ఉభయపదార్థ ప్రధానము ద్వంద్వము.
వ్యా. అనేక సుబంధములు సమాచ్చయార్థము లిలిగి సమసించునది. ఉభయపదార్థ ప్రధానమునఁగా సమాసమునందున్న పదములన్నియు సమప్రాధాన్యము కలవనుట.

ఉ 1. రామలక్ష్మణులు, 2. కూరగాయలు.
ఇతరేతర ద్వంద్వము.—సూ. ప్రత్యేకాన్వయము కలది.
వ్యా. రామలక్ష్మణులు కావలయునని. రాముడు, లక్ష్మణుడు అను రెండు శబ్దములు వేర్వేరు కావలయుననియెడను క్రియతో నన్వయించుచున్నది.
సమాహార ద్వంద్వము—సూ. సమాహార మే ముఖ్యముగాఁ గలది సమాహార ద్వంద్వము

ఉ॥ 1. భేరిపటహము, 2. ఆహారనిద్రాభయములు, 3. కూడుగుడ్డ.
ఏకశేషము—సూ. సమానరూపంబులు గల పదంబుల యేకశేషము సర్వాపైకశేషము

వ్యా. ఏకవిధరూపములగు ననేకపదములు సమసించుచో వందొక్క పదమునకు మాత్రము బహువచనప్రత్యయ మగు.

ఉ రాముడు + రాముడు = రాములు. (సర్వాపైకశేషము)

విరూపైకశేషము:—సూ. భిన్నరూపములుగల పదంబుల యేకశేషము విరూపైకశేషము.

ఉ॥ మాత + పిత = పితలు, పుత్ర + పుత్రుడు = పుత్రులు.

బహువ్రీహి సమాసము.—సూ. అన్యపదార్థ ప్రధానము బహువ్రీహి.

వ్యా. అన్యపదార్థమునఁగా సమాసమునందలి పూర్వోత్తర పదములు బోధించు నర్థముకంటె భిన్నమైన యర్థము.

ఉ॥ 1. పితాంబరుడు, 2. పాదుబిడి, 3. నీలకంఠుడు.

ద్వితీయాబహువ్రీహి—ఉ॥ 1. ప్రాప్తానందుడు, 2. ప్రాప్తానకము.

తృతీయాబహువ్రీహి—ఉ 1. లబ్ధవిజయము, 2. జితనీయము.

చతుర్థీబహువ్రీహి—ఉ 1. అర్చితార్ఘ్యుడు, 2. దత్తాస్త్రిడు.

పంచమీబహువ్రీహి—ఉ 1. నిరసదోషుడు, మునులు, 2. నిరసము.

షష్ఠీబహువ్రీహి—ఉ॥ 1. కార్జ్జధన్యుడు, 2. రక్తాక్షుడు, 3. ముక్తాంటి.

సప్తమీబహువ్రీహి—ఉ॥ 1. వీపురుషము, (గ్రామము) 2. బహువిహగము.

దిగంతరాళ బహుప్రీతి—1. దిక్కుల యంతరాళమును దెలుపు బహుప్రీతి.

ఉ॥ 1. దక్షిణ పూర్వము=ఆగ్నేయమాల, 2. ఉత్తరపూర్వము=ఈశాన్యము, క్రియావిశేషణ బహుప్రీతి—ఉ॥ 1. విశృంకము, 2. నిరాంతకము.

బహుపద బహుప్రీతి—ఉ॥ శ్యామోజ్వల వపువు.

వ్యధికరణ బహుప్రీతి—సూ. భిన్నవిభక్తులు కలది.

ఉ॥ 1. మృగాక్షి, 2. కంఠేకాలుడు, 3. దండపాణి, 4. పద్మనాభుడు మొ వికారబహుప్రీతి:—సూ. మొదటిపదము ద్రవ్యవాచకమైన బహుప్రీతి.

ఉ సువర్ణాభరణుడు (బంగారపు నగలు కలవాడు).

దిగంతరాళబహుప్రీతి:—సూ. రెండుదిక్కులమధ్యభాగమునుజెప్పనది.

ఉ॥ దక్షిణపూర్వ (తూర్పు దక్షిణముల మధ్యనున్న ఆగ్నేయము).

సంఘాత బహుప్రీతి:—సూ. మొదటి పదము సముదాయార్థమును బోధించుచు విశేషణమై యుండునది.

ఉ॥ కేశమాడుడు (కేశముల సమూహము కలవాడు).

వికల్ప బహుప్రీతి.—సూ. ఇందలి పదములు సంఖ్యావాచకములై వికల్పమును జెప్పను.

ఉ 1. త్రిచతురులు (మూగ్గురు లేక నలుగురు కలవారు), 2. ద్విత్రులు (ఇద్దరు లేక మగ్గురు కలవారు).

అభ్యాస బహుప్రీతి:—సూ. ఇందు మొదటి పదము రెండవపదము యొక్క ఆవృత్తులను తెలుపును.

ఉ 1. త్రిదశులు (మూడుపదుల (30) యేండ్లకయస్సు గలవారు).

వ్యతిహారలక్షణ బహుప్రీతి:—సూ. కలహమును సూచించునది.

ఉ 1. కేశాకేశి, 2. ముష్టిముష్టి, 3. బాహూబాహవి.

ఉపమానపూర్వపద బహుప్రీతి:—సూ. ఉపమానవాచకము పూర్వ పదమందు గలది.

ఉ 1. చంద్రమఖి, 2. కమలాత్ముడు.

లుప్తమధ్యమపద బహుప్రీతి:—సూ. మధ్యమపదలోపము గలది.

ఉ కరధనుడు (కరమందు ధనము కలవాడు).

వశో బహుప్రీతి—ఉ॥ 1. అనంగుడు, 2. అధనుడు.

అవ్యయీభావ సమాసము:—సూ. పూర్వపదార్థ ప్రధానము.

వ్యా. పూర్వపదమయొక్క యర్థమే మఖ్యముగా గలది యవ్యయీభావము.

ఉ 1 యథాశక్తి 2. నిర్జనము, 3. ప్రశ్ననము, 4 ఆచారము.

వ్యా. ఇందు దలచుగా మొదటిపద మ్యయముగా రెండవది నామవాచకముగా నుండును.

ఉపపదసమాసము.—సూ సమాసమందలి ధాతువులకుఁగృత్ప్రిత్యయములు చేర్చునపుడు వానివేరుక నేవేనపదము లుండవలెను.

ఉ|| 1. కుంభకారుఁడు, 2. సోమయాజి, 3 జలజము.

వ్యా. ఇచ్చట కృష్ణ ధాతువునకుఁగూడ సమాసమున కుంభయశబ్దమును, జలశబ్దమునకుఁ బిమ్మట జలధాతువును కలవు.

లుక్సమాసము —సూ. విభక్తులు లోపించిన సమాసములను లుక్సమాసము లందురు.

ఉ నెల తిక్కునవాఁడు.

వ్యా. ఇట సమాసమునందు చేత అను విభక్తిప్రత్యయము లోపించినది.

అలుక్సమాసము.—సూ. విభక్తులు లోపింపని సమాసముల నలుక్సమాసము లందురు

ఉ 1. నీచేరి ప్రాపు, 2. నీతోడిచెలిమి.

వ్యా. ఇందు చేత తోడ అను విభక్తిప్రత్యయములు లోపించలేదు.

—: త ద్ధి త ము లు :—

సూ. విభక్త్యంతశబ్దముల మీఁద భావార్థ-స్వార్థ-మతు బద్ధాదులయందుఁ బ్రయోగింపఁబడు ప్రత్యయములు తద్ధితములు.

భావార్థక తద్ధిత.—సూ. ధర్మమును జెప్పినది.

ఉ|| 1. బ్రాహ్మణ్యము, 2. గోత్రము, 3. చాతుర్యము, 4. గొప్పతనము, 5 చిన్నతము, 6 చుట్టతము, 7. వెజ్జతము, 8. తొత్తతము, 9. చేరిమి, 10. వేడిమి, 11. తియ్యన, 12. పుల్లన, 13. అగ్గరిక.

అపభ్రాష్టక తద్ధిత:—సూ. సంతానమును దెల్పునది.

ఉ 1. రాఘవుఁడు, 2. రాశరథి, 3. నైవలేయుఁడు.

స్వార్థక తద్ధిత:—సూ. ప్రత్యయములు చేరినను ప్రకృత్యర్థము మాట నుండును.

ఉ|| 1. అరమరిక, 2. నడవడిక, 3 చిటుకుక, 4. నెలఁకుక, 5. విప్పక, 6. కొలగారము, 7. చెలికారము, 8 నుడికారము, 9. బిలుకాఁడు, 10. చెలికాఁడు, 11. బాసీఁడు, 12 కావరి.

సమూహార్థకతద్ధిత — సూ. సమూహమును సర్థమును జెప్పనది
ఉ యావతిము (యావతుల సమూహము).

తుల్యార్థకతద్ధిత.—సూ. సమానమును సర్థమును జెప్పనది.

ఉ॥ బ్రాహ్మణవత్ (బ్రాహ్మణునివంటి).

ప్రమాణార్థకతద్ధిత:—సూ. పరిణామార్థమును జెప్పనది

ఉ 1. కటిదఘ్నుఁ, 2. పాదమాత్రము, 3. మాకాలిబంటి, 4. కుండెడు, 5. పిడికెడు, 6. సంజెడు.

అర్థార్థకతద్ధిత.—సూ. తగినవాడని చెప్పనది

ఉ 1. వంద్యుఁడు, 2. దంద్యుఁడు (దండింపదగివాడు).

మతుబర్థకతద్ధిత.—సూ. కల, నిండు మొదలగు అర్థములనిచ్చు ప్రత్యయములు చేరినది.

ఉ 1. బుద్ధిమంతుఁడు, 2. విశ్వర్యమంతుఁడు, 3. ఆటకాఁడు, 4. సాగసుకత్తె, 5. ఒయారి, 6. అండగాఁడు, 7. చేరగత్తె, 8. బాసీఁడు, 9. కలరిఁడు, 10. ఖలాఁడు, 11. చాకిత, 12. సాలెత, 13. మచ్చరి, 14. మక్కిఁడి, 15. జాలరి.

సంబంధార్థకతద్ధిత.—సూ. సంబంధమును తెలియఁజూచునది.

ఉ॥ 1. మదీయము, 2. త్యదీయము, 3. తావకీయము.

—: కృత్తులు —

సూ.—ధాతువులకు ప్రత్యయములు చేర్చుటచే నేర్పడు నామవాచకములు కృదంతము లనఁబడును.

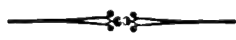
1. అలుగు—అలుక, ఎఱుగు—ఎఱుక, తనుగు—తనక, నడచు—నడక, కడఁగు—కడక.
2. కలుగు—కలిమి, ప్రేలుచు—ప్రేలిమి, ఓరుచు—ఓరిమి, నేరుచు—నేరిమి, బ్రదుకు—బ్రదిమి.
3. అలయు—అలెత, మాయు—మూత, కూయు—కూత, చేయు—చేత.
4. అడఁగు—అడఁకువ, ఎఱుగు—ఎఱుకువ, కలఁగు—కలఁకువ, లోనగు—లోకువ.
5. తివరు—తివుట, వేరు—వేట, పండు—పంట, లేరు—లేట.
6. కలుచు—కాటు, పొదుచు—పోటు, పడు—పాటు, ఏయు—ఏటు.
7. అవులించు—అవులింత, ఇలిలించు—ఇలిలింత, కొక్కలించు—కొక్కరింత, గిలిలించు—గిలిలింత.
8. మాయు—మాపు, తలచు—తలపు, చూచు—చూపు, మేయు—మేపు.
9. ఏలు—ఏలుబడి, తీలు—తీలుబడి, పెట్టు—పెట్టుబడి, సాగు—సాగుబడి.
10. చేరు—చేరుగడ, మను—మనుగడ, విరుగు—విరుగడ, తీలు—తీలుగడ.
11. కొరు—కొరికి, మను—మనికి, విను—వినికి, పూను—పూనికి.

— చావు, పూచు — పొంచు—కొలుపు, తడయు—తడవు.

ఱుడు, అమృత-అమృతము, ప్ర-ప్రత్యక్షము, దంచు—దంపుడు.

మాతము, అమృత-అమృతము, పంపు—పంపకము, అంపు—అంపకము.

అర్థబిందు విధాయక ప్రకరణము

సూ:—అట-ఇక-చుడు-అను శబ్దములందక్క- పదము మొదటి ప్రాస్వముమీఁద ఖండబిందువులేదు.

వ్యా. పై మాఁడు శబ్దములందు మాత్రమే కలదని భావము.

సూ:—సంస్కృత సమేతరములైన తెలుఁగు శబ్దములయందు బరుష సరళములకు ముందే బిందువు కానంబడుచున్నది.

వ్యా. తత్సమములకంటె నితరములగు క, చ, చే, ట, త, ప, గ, జ, టే, డ, ద, బ లకు ముందుఁ బూర్ణఖండబిందువు లుండ ను గాని స్థిరాక్షరములముందుఁ గానరావు. ఉ వంకర-కలకువ-మంచు - త్రాచు-దంట-చాటు-కొంత-కోత.

సూ — దీర్ఘ ముమీఁద సాధ్యపూర్ణము లేదు.

ఉ వాడు, వీడు, రాడు, కాడు మొ. (వాడు-వీడు అను రూపములు దుష్టములు.)

వ్యా. అంబోకు, గోంగూర మొ. రూపములు దీనికి విరుద్ధముగఁ గాన్పించుచున్నవి.

సూ:—విభక్తివ్రత్యయ డ్రువర్ణమునకుఁ బూర్వమున నర్థబిందువుండును.

ఉ 1. గోపాలుడు, 2. కృష్ణుడు, 3. రాముడు మొ.

సూ:—దువర్ణకాలేసుబంతములతో నన్వయించు క్రియల యంత్య డ్రు వర్ణకమునకుఁ బూర్వమున నర్థబిందువుండును.

ఉ॥ రాముఁడు భుజించు చున్నాడు.

వ్యా. రాముడను కర్తతో నన్వయించు “భుజించు చున్నాడు” అను క్రియయొక్క యంత్య డ్రు వర్ణమునకు ముందు ఖండబిందువు నుపయోగింపవలయును.

సూ:—విశేష్యములయందలి యంత్య ను వర్ణమునకు కు గు లాదేశ మగునపుడు వానిముం దర్థబిందువుండును.

ఉ॥ 1. కేసు-కేసు, 2. కొలను-కొలను, 3. గోను-గోను మొ.

సూ:—దీర్ఘపూర్వక ము వర్ణమునకు ‘వజ్ర’ ఆదేశ మగునపుడు పకారమునకుఁ బూర్వమున నర్థబిందువుండును.

వ్యా. దీర్ఘము పూర్వమునఁగల ము వర్ణమునకు నాదేశముగావచ్చు ప వర్ణమునకు ముందట నున్నయందును.

ఉ॥ 1. నాము + చేసు = నాపచేసు, 2. వేము + చెట్టు = వేపచెట్టు,

3. పాము + టేడు = పాపటేడు మొ.

సూ:—స్త్రీ ప్రత్యయమగు 'ఆడి' యం దర్థబిందువు కలదు.

ఉ. 1. వగలాడి, 2. బాంకులాడి, 3. మాయలాడి, 4. వన్నెలాడి, 5. ఎమ్మెలాడి

సూ:—పుం ప్రత్యయమగు కాడు, అడు లోని డు వర్ణమునకు ముం దటసున్న కలదు.

ఉ. 1. కోడెకాడు, 2. అందగాడు, 3. సాగసుగాడు, 4. వన్నెలాడు మొ.

వ్యా. స్వార్థమునందు వచ్చు ఇశి వర్ణమున అర్థబిందువు వుండవని గ్రహింపవలెను.

ఉ. తెలివిడి, విసిడి, రాపిడి మొ.

సూ:—వ్యతిరేకార్థద్యోతకమగు 'ఇడి' వర్ణకమున సర్థబిందువుండును.

ఉ. 1. ముక్కిడి, 2. విగ్గిడి, 3. చెరవిడి (ముక్కులేనివాడని భావము.)

సూ:—తద్భవంబుల ప్రాస్వమున కనునాసికములు పరమగునపుడు రూపాంతరమున ప్రాస్వమునకు దీర్ఘమును, ననునాసికస్థానమున బిందువు నగు.

ఉ. కుంకటి - కూకటి, పించు - పీచు మొ.

సూ:—అనునాసికాక్షర ప్రకృతిశబ్దము వికృతిగా మాటునపు డను నాసికస్థానమున బిందువు కలుగును.

ఉ॥ బ్రాహ్మణుడు-బాపడు.

సూ:—ఆదేశసరళములకు ముందున్న ద్రుతమునకు బిందువును.

ఉ॥ పూచెడు + గలువలు = పూచెం గలువలు, పూచె గలువలు.

సూ —సమాసములయం దుదంతస్త్రీసమములకును, బుం పు వర్ణాంత పదములకునుబరుషములుపరమగుచోబిందుసంశ్లేషములువిభావనగు.

ఉ॥ సింగపుఁ+గొడమ=సింగపుం గొడమ, సింగపుఁ గొడమ, సింగపున్గొడమ.

సూ —పదాంతమందలి ఎడు వర్ణకము పరిమాణార్థక మగుచో సం దటసున్న యుండును.

ఉ 1. వోసెడు, 2. పిడికెడు, 3. సోలెడు 4. చేరెడు మొ.

సూ:—యువర్ణాంతధాతువులనుండి పుట్టిన తవర్ణకాంత శబ్దములలో నటసున్న యుండును.

ఉ॥ 1. పూము-పూత, 2. నేము-నేత, 3. కోయు-కోత, 4. గీము-గీత.

సూ.—శరీరార్థకముగా నున్న పోడియం దటసున్న గలదు.

ఉ॥ 1. పూబోడి, 2. విరిబోడి, 3. ననబోడి.

సూ:—కొన్ని పదముల ప్రాస్వరీర్ణములమీద సిద్ధముగా నతిసున్న యుండును.

ఉ॥ అడగు - చెలగు - పడలి - ఆట - ఇక - ఎఱుగు - కోలి - ఈగ -
లేటి - దాగు - నాడు - ఊర - చీకటి - మేక - మూడు - ప్రాత -
దాటు - కాగు - కాగిలి - ఆకలి - ఆడుచి - వీగు - వీపు - మొ.

సూ:—నాడు, నేడు మొదలగు పదములు దువర్ణ కాంతసుబంతములు కాకున్నను సర్థబిందుయుతములై యుండుట గ్రహింపవగును.

సూ:—అప్పుడు, ఇప్పుడు, ఎప్పుడు, నావుడు అనవుడు మొదలగు నవ్యయపదము లర్థబిందురహితము లని గ్రహింపవలెను.

సిద్ధార్థానుస్వార పదముల పట్టిక

అట, అడకున, అణకున, అడగు, అణగు, అనగు, అనటి, అఱుగు, అరగు, అరటి, అరుగు, అలచు, ఆక, ఆకరము, ఆకలి, ఆగు, ఆచికొను, ఆచు, ఆపు, ఆటు, ఆడచి, ఆడి, ఆడు, ఇక, ఇగ, ఇడి, ఈక, ఈకు, ఈగ, ఈగు, ఈచు, ఈటె, ఈటియ, ఈడు, ఈర, ఈడ, ఈడర, ఈడు, ఊక, ఊకర, ఊకు, ఊకున, ఊకొను, ఊగు, ఊచు, ఊచు, ఊటు, ఊడు, ఊర, ఊరు, ఊడ, ఊడర, ఊడు, ఊపు, ఊపురము, ఎరగు, ఎఱుగు, ఎఱుగు, ఎఱుగు, ఎసగు, ఏకట, ఏకలి, ఏకరు, ఏకాయ, ఏగు, ఏచు, ఏడి, ఏడి, ఏడు, ఏడికొల, ఏడర, ఏడుము, ఏరుగు, ఏపు, ఒసగు, ఒక, ఒగు, కడగు, కడజు, కడర, కణర, కడలి, కరగు, కలక, కలగు, కలర, కలుగు, కలుజు, కాక, కాకర, కాగు, కాచు, కాడ, కాడి, కాపు, కీచు, కూక, కూకు, కూతురు, కొడుగురు, కొణుగురు, కొణిగె, కొండి, కొగు, కొచు, కొడు, కొలి, కాగిలి, కాజు, క్రేటు, క్రొలి, గాజుగడ్డ, గాడి, గాడు, గావగ, గీక, గీకు, గేదగి, గోకు, గోగు, గోచి, గోజు, గోటు, గోడు, గోరట, చిరుగు, చీకటి, చీకు, చీద, చీదఱ, చీడు, చీపురు, చూడి, చూడు, చెవగి, చెవటి, చెఱుగు, చెలగు, చేతాసు, చేడు, చేప, చేపు, చాగ,

చాగు, చాడు, చావ, చాపు, జోడగి, జోగగి, టేకి, టేకు, దాగుట, దాచుట, దోకు, దోగు, తరగ, తలకు, తలగు, తలచు, తలపు, తాకు, తాగి, తాచు, త్రాచు, తాట, తాడి, తాడె, తాపు, తాచేలు, తీగ, తీగె, తీట, తీడిరించు, తీపురము, తువగ, తులగి, తూగు, తూచు, తూట, తూటరి, తూడరి, తూటి, తూటు, తూడు, తూరకొమ్మ, తెనుగు, తెలుగు, తెలుగు, లేకు, లేకువ, లేటి, లేడు, తోడకు, తోడకు, తోరగ, తోరుగు, తోలుగు, తొలకు, తొలగు, తొలచు, తోక, తోగు, తోచ, తోచు, తోట, తోడు, తోడేలు, తోవ, తోపు, త్రేచు, త్రేపు, దాక, దాకొను, దాగర, దాగిలిమూతలు, దాగు, దాచు, దాటు, దాపన, దాపతికము, దాపు, దాపురము, దూకరి, దూకు, దూకుడు, దూట, దూటు, దొరకు, దొరకొను, దొసగు, దోకిన, దోకుడు, దోకు, దోకు, దోగు, దోగురు, దోచు, దోటి, దోటు, దోపు, నలక, నలకక, నలగు, నలచు, నలుగు, నాగి, నాగెలు, నాగు, నాగురు, నాచు, నాచుడు, నాడు, నాడెము, నాయుడు, నినుగు, నీగు, నీడు, నురుగు, నూక, నూగు, నెలత, నెలతుక, నేడు, నోచు, పడకు, పణకు, పడత, పడతి, పడతుక, పణతి, పణతుక, పనటి, పయట, పయిడి, పరగ, పరటి, పరుణ, పరట, పరటె, పవుణ, పసగు, పసిడి, పాకుడు, ప్రాకుడు, పాకొడు, పాగెము, పాచి, పాడి, పాత, పాతు, పిడుణ, పిడుగు, పినుగు, పిలుగు, పినుగు, పీకుట, పీకె, పీచము, పీచో, పీచు, పీట, పీనుగు, పులుగు, పూచు, పూట, పూడులు, పూత, పూపు, పెనకువ, పెనగు, పెరుగు, పేట, పేటు, పేడకడి, పేడు, పేటము, పైట, పయట, పైడి, పొదుగు, పొనగు, పొరటు, పొలకు, పొలతి, పొలతుక, పొసగు, పోక, పోకు, పోగు, ప్రోగు, పోపు, పోగొట్టు, పోచి, పోచి, పోచ, పోణ, పోడి, పాణ, ప్రాకు, ప్రాచి, ప్రాత, ప్రాణ, బాకు, బాణ, బాతి, బాడు, బాపన, బీట, బీటిక, బూణ, బూరు, బెడకు, బెడగు, బెడద, బెడకు, బెణకు, బెళగ, బెళకు, బోకి, బోకె, బోటి, మడక, మడగు, మణగు, మడచు, మడచు, మడతి, మడతుక, మడుగు, మడుచు, మణగు, మణుచు, మణదలు, మణది, మణుగు, మలక, మలగ, మలగు, మలచు, మలపు, మసగు, మాకు, మ్రాకు, మాగు, మాగుడు, మాటు, మాడు, మాడెము, మాతు, మిడుగురు, మిణగురు, మిడిద, మిడ, మిడి, మిడు, ముడుగు, మణుగు, ముడుచు, మునుగు, మూక, మూకుడు, మూగ, మూగు, మూడు, మూపు, మెలుగు, మెలుగుడు, మెలకువ, మెలగు, మెలచు, మెలత, మెసగు, మేక, మేగు, మేడి, మొలుగు, మొలుగు, మోకరించు, మోద, మోడు, మ్రాగు, మ్రేగు, రేగు, రేగుచెట్టు, రేగుడు, రోకరి, రోణ, రోణుడు, రేచు, రేడు, లాక, లాగ, లాతి, లాతు, రేక, రేగ,

లోతువ, లోగిలి, లోగె, లోడు, లోతు, వడెకు, వణకు, వలెలి, వాక, వాకడు, వాగు, వాడి, వాత, వాడిరిగొట్టు, వాపు, వీగుట, వెడెగు, వెడెద, వెరణ, వెణగు, వెలెగ, వెండి, వెలెగు, వేకరము, వేకి, వేగి, వేగీ, వేగు, వేచు, వేట, వేడి, వేడు, వేపి, వేపు, వ్రేగు, వ్రేడు, సంపెగ, సాకు, సాగు, సాడు, సాతు, సురటి, సురుగు, సైదమా, సోకు, సోగు.

శ క ట రే ఘ ము లు

అందలు, అక్కణ, అణ, అణక, అణకువ, అణగొణ, అణకణలు, అణచుట, అణి
నుటి, అణకము, అణకాలు, అణకేయి, అణజాలి, అణడా, అణప, అణమర,
అణమరిక, అణవ, అణవడు, అణవమా, అణవరలు, అణినుటి, అణిమెనకు డల,
అణిపె, అణు, అణుకువ, అణిగు, అణుగుగ్గు, అణురే, అణుపు, అణుము, అణ్ణాక,
అణ్ణాకరి, అణ్ణాడు, అణ్ణు, అణ్ణెము, అణడి, అణు, అణుగురు, అణుపు, అణుగ,
ఇద్దలు, ఇటికి, ఇలుకు, ఇలుము, ఇట్టి, ఇటియట, ఈరువాలు, ఈణమి, ఈణము,
ఈణపు, ఈటిది, ఈటియ, ఈణు, ఈణుకు, ఈణురే, ఈణువు, ఈణుము, ఈణట,
ఈణడిలు, ఈణు, ఎణ, ఎణగు, ఎణక, ఎణగందు, ఎణగొను, ఎణచి, ఎణబరి
కమా, ఎణసంజ, ఎణుగెమి, ఎణుగు, ఎణక, ఎణకు, ఎణకువ, ఎణపు, ఎణ్ణ,
ఏనులు, ఏణు, ఏణకు, ఒక్కణ, ఒణ, ఒణకటము, ఒణకము, ఒణగడ్డము, ఒణగు,
ఒణటు, ఒణపరి, ఒణపిడి, ఒణపు, ఒణల, ఒణవ, ఒణవు, ఒణుబీజము, ఒణ్ణ,
ఒణ్ణు, ఒణ్ణె, కన్నణ, కన్నటి, కణ, కణకరి, కణకటి, కణకు, కణపు, కణచు,
కణటి, కణరి, కణద, కణపు, కణి, కణివేము, కణుకు, కణుగొలి, కణుడు,
కణ్ణ, కణ్ణి, కణు, కాటియ, కాణు, కాణులు, కణకణ, కణకు, కణుడు, క్కణ్ణు,
కుణగలి, కుణగట, కుణకుణ, కుణు, కుణుకు, కుణుచ, కుణుపు, కుణువు, కుణ్ణ, కుణ్ణి,
కుణ్ణు, కొణ, కొణకు, కొణరే, కొణకు, కొణకొణ, కొణడు, కొణచు, కొణపము,
కొణలు, కొణవ, కొణచి, కొణు, కొణుకు, కొణ్ణ, కొణ్ణు, కొడటికము, కొణ,
కొణడను, క్రమ్మణ, క్రమ్మణు, గడ్డటి, గణగణ, గణగొణ, గటి, గణిక,
గణుకు, గణువ, గణ్ణె, గణక, గటి, గణుకు, గణుక్కు, గణుపు, గణువు, గీణ,
గీణు, గణక, గణగణ, గుటి, గుటిచి, గుణుకొను, గుణురు, గుణుములు, గుణ్ణు,
గుణ్ణు, గొణకు, గొణపము, గొణవంక, గొణుగు, గొణ్ణె, చిందణ, చింపటి,
చిచ్చణ, చిచ్చణ, చిణచిణ, చిటి, చిణు, చిణురే, చిణుము, చిణ్ణ, చిణ్ణి,
చిణ్ణు, చీడణ, చీణు, చెణ, చెణగు, చెణకడము, చెణకు, చెణచు, చెణపు,
చెణచు, చెటి, చెణపు, చెణుము, చెణువు, చెణు, చణచు, చణపు, చణవు, చటి,

చాళిసు, చాగణ, చాళిక, చుణమణ, చుణుకు, చూణ, చూణ, చూణ, చూణవాడు, జలకణ, జేగుణ, జేవుణ, జేట్టి, జణధి, జణజణ, జాణు, జగ్గణ, జప్పణ, జంబుణ, జక్కణ, జత్తణ, జణచు, జణటు, జణతణ, జణపి, జణు, జపి, జపిగొను, జపిమెన, జపియ, జణుగు, జణుగు, జణుపు, జణుము, జణువు, జణుసరి, జణ, జణ, జీణ, జీణపు, జుణుగు, జుణుము, జుణ, జుణ, జెణ, జెణగు, జెణకున, జెణప, జెణపి, జెణన, జెణపు, జెణ, జేటి, జేటిమాపు, జేట, జొణ, జొణగు, జొణపు, జొణ, జొణి, జొణు, జగ్గణ, జప్పణ, జుణ, జణుకు, జణుజు, జణుము, నాణు, నిణ, నివుణ, నుణుపు, నుణుము, నూణ, నెణకు, నెణ, నెణక, నెణవాది, నెణసరి, నెటి, నెటిక, పగణ, పణ, పణగు, పణచు, పణపు, పణన, పటిక, పటిగ, పటిపటి, పటియ, పణుపు, పణ, పాణతణ, పాడణ, పాణ, పాణ, పాణు, పాణుడు, పాణుడు, పాణుత, పిటికి, పిణ, పిణుగు, పిణుము, పిణ, పుణ, పుణ, పెణ, పెణుకు, పెణుగు, పాణు, పాణయ, పోటి, పోటిగాడు, బణాణము, బణాణ, బణటు, బణ, బీణ, బీణ, బుణ, బుణి, బుణ, బొటియ, బొణ, మణదలు, మణది, మణక, మణకున, మణపు, మణర, మటి, మణ, మణుగు, మణకున, మణువ, మణపు, మణుస, ముటి, మూణకము, మూటాటము, మూణ, మిణ, మిణమిట్లు, మిణ, మూణ, ముక్కణ, మూణకము, ముటి, ముటికి, ముటియ, మూణుగు, మూణ, మొణపు, మొణము, మొణయ, మొటియ, మొణుకు, మొణుగు, మొణుము, మొణ, మొణక, మొణకడము, మొణకు, మొణకుడు, మొణన, మొటికి, మొణుగు, మొణ, మొణి, రూపణ, అంకుటాలు, అంకె, అంకెత, అంకు, అంపము, అంపు, అంపి, అంకు, అట్టు, అప్ప, అవిక, అవ్వు, తాగ, తాచు, తాయి, తిచ్చ, తివ్వన, తెక్క, తేగు, తెప్ప, తెల్లు, తేచు, తేచు, తేకు, తేపు, తేయ, తేల, తెక, అయిక, అొచ్చు, అొడ్డు, అొడ్డు, అొమ్మ, అోలు, వందణ, వణ, వణకు, వణగొడ్డు, వణకు, వణన, వణపు, వణల, వణర, వణునట్లు, వణువార, వణు, వట్టె, వట్టియ, వట్టిడ్డు, వాతెణ, వాణు, వాతెన, విటిగి, విటివి, విణుగు, విణుచు, విణుపు, విణువీగు, విటిడి, వెణ, వెణగు, వెణక, వెణపు, వెట్టి, వెట్టివీణ, వెట్టివాడు, వెలరువాణు, వెలవెలబాణు, వెలివాణు, వెణుగుతేడు, వెలువణచు, వెల్లబాణు, వెల్లబాణు, వెల్లచణపు, వేదుణు, వేమణు, వేమాణు, వేణడము, వేటిడి, వేటిడించు, వేటిమి, వేణు, వేణుపడు, వేణుపాటు, వేణుపోవు, వేణుపుచ్చ, వేణుబందము, వేణుపేణు, వేణుపుపేడు, ప్రక్కవాణు, సిగ్గణ, ముణగుణ, నేడుకణ, నాణ.

గుణదోషపరిచ్ఛేదము

సూ:—యకారము, వుపూవోవోలు, ణశలు తెనుగుపదముల మొదట నుండరాదు.

ఒప్పు—అంత, ఇక్కడ, ఉప్పు, ఊరు, ఒకటి, ఓర, నావ, లావు.

తప్పు—యంత, యిక్కడ, వుప్పు, పూరు, వొకటి, వోర, జావ, కొవు.

సూ:—శవసలను తాఱుమాఱు చేయుట.

ఒప్పు—శిశువు, ఇష్టము, శీత, నివసించు, అవశ్యము.

తప్పు—శిరసు, ఇష్టము, శీత, నివశించు, అవశ్యము.

సూ:—ద్రుత ప్రకృతికముమీఁద యడాగమ దోషము.

ఒప్పు—చూచెనలేడు, అక్కడనుండెను, నావలె నేగెను.

తప్పు—చూచెనలేడు, అక్కడయుండెను, నావలెయేగెను.

సూ:—కళలమీఁద నకారాగమ దోషములు.

ఒప్పు—ఏలవన, లేకయే, చావకయుండెను.

తప్పు—ఏలవన, లేకనే, చావకనుండెను.

సూ:—వట్టువసుడి దోషములు.

ఒప్పు—కృప, కృష్ణుడు, ద్రుతము, సంస్కృతము, క్రూరము.

తప్పు—క్రప, క్రుష్ణుడు, దృతము, సంస్కృతము, క్వూరము.

సూ:—ధాతువులలోని యకారమునకు సవర్ణము వ్రాయుట.

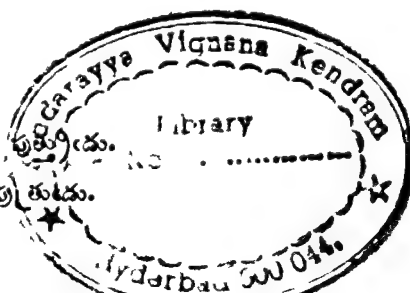
ఒప్పు—చేయుట, కోయుట, వ్రాయుట.

తప్పు—చేసుట, కోసుట, వ్రాసుట.

సూ:—దుష్టహల్సంయోగము.

ఒప్పు—శరచ్చంద్రిక, వృక్షచ్ఛాయ, పుష్పిడు.

తప్పు—శరశ్చంద్రిక, వృక్షఛాయ, పుష్కుడు.

సూ:—ప్రథమావిధక్తి మువర్ణమును బిందువుగా వ్రాయుట.

ఒప్పు—కలము, ఫలము, పాలము, గుఱ్ఱము, ధనము.

తప్పు—కలం, ఫలం, పాలా, గుఱ్ఱం, ధనం.

సూ:—ఒత్తులను తాఱుమాఱు చేయుట.

ఒప్పు—భాద, దారము, భేదము, కప్తము.

తప్పు—భాద, ధారము, బేధము, కపము.

సూ:—క్వార్థకేకార సంధిదోషములు.

ఒప్పు—వచ్చియిచ్చెను, చేసియుడుగు, ఎఱింగి యెఱింగి.

తప్పు—వచ్చిచ్చెను, చేసడుగు, ఎఱింగెఱింగి.

సూ:—ఆత్మనేపద 'కొను'నకు కకారాదేశము.

ఒప్పు—పెట్టుకొని, తీసికొని, చేసికొని, మోసికొని.

తప్పు—పెట్టుక, తీసుక, చేసుక, మోసుక.

సూ:—స్థానార్థకములను వ్యతిరేకార్థకములుగా వాడుట.

ఒప్పు—చేయునునియె, చావునునియె, తీయునునియె.

తప్పు—చేయునునియె, చావనునియె, తీయునునియె.

సూ:—ఉకారసంధిపై యడాగమము.

ఒప్పు—వాడెగను, వాడు వెల్లెను, అరడెచ్చెను.

తప్పు—వాడుయేగను, వాడెల్లెను, అరడు యిచ్చెను.

సూ:—పునరుక్తి దోషములు.

1. అగ్నినిప్పు, 2. హిమాచల పర్వతము.

సూ:—బౌద్ధ విధక్తికములను పాటింపకుండుట.

ఒప్పు—నేలికై, గోతిలో, ఏటికి, త్రాటిని.

తప్పు—నేయికై, గోయిలో, ఏఱునకు, త్రాడును.

సూ:—వాక్యరచనలో వచనదోషములు.

ఒప్పు—సీతారామలక్ష్మణు లడవుల కేగిరి.

తప్పు—సీతారామలక్ష్మణు లడవుల కేగను.

సూ.—విశేషణ విశేష్యములను భిన్నవిభక్తులలో వ్రాయుట.

ఒప్పు—భగవంతుని శ్రీరాముని బూజించిరి.

తప్పు—భగవంతుడు శ్రీరాముని బూజించిరి.

గమనిక:—విశేషణంబుల వ్యక్తికి మాత్రము ప్రథమ వ్రాయవచ్చును.

ఉ॥ సుగుణాభిరాముడు రామునకు జోహారు.

సూ.—కర్మధారయమునందు మహచ్ఛబ్ద తకారమునకు బదులుగా ఆకారమువచ్చి 'మహా' యగును. ఇతరస్థలములందు మార్పులేదు.

ఒప్పు—మహారాజు, మహాభాగ్యుడు, మహానది.

తప్పు—మహారాజు, మహాభాగ్యుడు, మహర్షివని.

సూ.—కేవల సంస్కృతశబ్దములను తెనుఁగు లేక తత్సమశబ్దములతో సమసింపఁ జేయుట.

ఒప్పు—పంచగణ్యములు, అనేక పర్యాయములు, చెడ్డయలవాటు.

తప్పు—పంచరంగులు, అనేకపాదులు, దురలవాటు.

సూ.—ధాతురూపముల యిత్యమున కిత్యమును, అత్యమున కిత్వమును వ్రాయుట.

ఒప్పు—పిలిచెను, అడిగి, దొరకినది, కలిసి, తెలిసి.

తప్పు—పిలచెను, అడగి, దొరికినది, కలిసి, తెలిసి.

సూ.—యువర్ణాంత ధాతువులకు ఇకార, ఎకారములు పరమగునపుడు సకారము వచ్చును.

ఒప్పు—తీసికొను, మూసికొను, వ్రాసికొను, కోసికొను.

తప్పు—తీసుకొను, మూసుకొను, వ్రాసుకొను, కోసుకొను.

సూ.—వాడుకలో నసాధురూపము నొందిన పదములను గుర్తించి వ్రాయునందుట

ఒప్పు—మట్టమధ్యాహ్నము, ఒబ్బట్టు, పులిహోర, కురియించు.

తప్పు—మిట్టమధ్యాహ్నము, బొబ్బట్టు, పులిహార, కురిపించు.

సూ.—కొన్నిశబ్దములమీఁది యచ్చులను లోపింపజేసి, మీఁది హల్లుతోఁ గూర్చుట.

ఒప్పు—అందులకు, గనుక, తీసికొని, మన.

తప్పు—అందుకు, గనుక, తీస్కొని, మ్న.

సూ:—స్ఫుటమైన యుచ్చారణలేక ఒత్తులు తాటుమాటు చేయుట.

ఒప్పు—పక్షము, గార్ధభము, పారశాల, సౌఖ్యము.

తప్పు—పచ్చము, గార్ధబము, పాటసాల, సౌక్యము.

సూ:—అకార ఏకారములను తాటుమాటుచేసి పదములు వాడుట.

ఒప్పు—చరిత్ర, జంతువు, కొంచెము, చెవట, చంచలము.

తప్పు—చెరిత్ర, జెంతువు, కొంచము, చమట, చెంచెలము.

సూ:—కొన్ని శబ్దదోషములు.

ఒప్పు—ఇంకన్, బాగుగన్, చాలన్, కూడన్, లేకుండన్.

తప్పు—ఇంకా, బాగా, చాలా, కూడా, లేకుండా.

సూ:—లఘురేఫ ద్విత్వమును వాడుట.

ఒప్పు—గుఱ్ఱము, కఱ్ఱ, పెఱ్ఱి, మఱ్ఱి,

తప్పు—గుర్రము, కర్ర, పెర్రి, మర్రి.

సూ:—సర్వనామములలో దుష్ప్రయోగములు.

ఒప్పు—అతడు, వానిని, ఒకటి, సొంతము, తోడివాడు.

తప్పు—అతని, వాటిని, ఒకే, స్వంతము, తోటివాడు.

సూ:—సంస్కృతశబ్దములు తెనుగులో తప్పుగా వ్రాయుట.

ఒప్పు—అజ్ఞ, అధిక్యము, తత్త్వము, దారిద్ర్యము, మధ్యాహ్నము.

తప్పు—అగ్న, అధిక్యత, తత్త్వము, దరిద్రము, మధ్యాన్నము.

ఒప్పు—దార్ద్యము, మాహాత్మ్యము, కాశ్యతము, శుక్రూష.

తప్పు—దాదర్శము, మహాత్మ్యము, కాశ్యతము, శిక్రూష.

సూ:—ధ ధ వర్ణముల తేడాను గుర్తింపకుండుట.

ఒప్పు—అతిథి, ప్రథమ, గ్రంథము, పృథివి, రథము, ధనము.

తప్పు—అతిధి, ప్రథన, గ్రంథము, పృథివి, రథము, ధనము.

చందః పరిచ్ఛేదము

పద్యములకుఁ గారణమయిన వర్ణనియతిని దెలుపు భాగము.

సూ:—వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులని పద్యములు మూడు విధములు.

వృత్తములు—1. ఉత్పలమాల, 2. చంపకమాల, 3. కార్జులము మొ॥

(ఈ పద్యములు గురు లఘువులతోఁగూడిన గణములే నేర్పఱుపఁబడు చున్నవి.) గురు లఘు నిగ్గయము — నూ. దీర్ఘములగు నక్షరములు, పూర్ణబిందువు, విసర్గము, పొల్లు పరమాక్షరముల యక్షరములు, సంయోక్తాక్షరమునకు ముందున్న యక్షర ములు గురువులు. తక్కినవి లఘువులు.

ఉ! ట్రి, గద్య, కం, కః గురువులు. క, చ, ట లు లఘువులు.

విశేషాంశములు:—పాదాంతమున పొల్లు హల్లు పరమైనచో పూర్వవర్ణము గురు వగును. లేఫ సంయోగమునగఁ బూర్వమంగున్న వర్ణము సమయాక్షరముగ గురువు, లఘువుకూడఁ గావచ్చును. భిన్నవదగతమగు సంయోగము పూర్వవర్ణము నకు గురుత్వమును గలిగించునని కొందఱును, కలిగింపలేదని కొందఱును దలంతురు.

గురువు పరమేశ్వరాకృతియనియు, లఘువు గిరికుమారికాకృతియనియుఁ జెప్పఁ బడెను. లఘువు ఒఁమాత్ర గలది. గురువు రెండు మాత్రలు గలది. అనఁగాఁ జటిక వేయునంత కాలములో నచ్చరింపఁదగినది లఘువనియు, రెండు చిటికలు వేయు కాలములోఁ బలుకఁబడునది గురువనియు భావము. పద్యముల మొదటి యక్షరము యతి యనియు, రెండవ యక్షరము ప్రాస మనియుఁ జెప్పఁబడును.

అ ఆ ఏ క చ ట త ప య వ లు:—వాయు బీజాక్షరములు.

ఇ ఈ వి ఖ ఛ ర థ ఘ ఞ స లు:—అగ్ని బీజాక్షరములు.

ఉ ఊ ఓ గ జ డ ఢ బ ల హ లు:—భూమి బీజాక్షరములు.

ఋ ఋ ఌ ఘ య ధ ధ ధ వ శ లు:—జల బీజాక్షరములు.

౞ ౞౞ ఆం బ ఞ గ న మ శ ఆ లు:—గగన బీజాక్షరములు.

వాయు, అగ్ని, గగన బీజాక్షరములు పద్యాదిని నిలిపిన నకుభప్రదములు. భూమి జల బీజాక్షరములు కుభప్రదములు. గురువు “గ” లేక “ఁ”, లఘువు “ల” లేక “ి” ఇవి సంజ్ఞలుగాఁ జెలియఁనది.

శ్లో॥ ఆది మధ్యాహ్నాశేష యరతా యాంతి లాఘవమ్ । } (స్మృతరత్నాకరము)
భజసా గౌరవం యాంతి మనో తు గురులాఘవే । }

ఆది, మధ్య, అవసానములయందు లఘువు లున్నచోఁ గ్రమముగా య, ర, త గణములును, గురువు లుండఁజేసి ధ, జ, స గణములు నడును. మూఁడు గురువులు కలిపి మగణము, మూఁడు లఘువులు గలది సగణము.

గణములు రెండు విధములు 1. విసర్గగణములు, 2. ఉపగణములు.

గగము = రెండు గురువులు గలది (కేకే)

గలము (హగణము) = గురువును లఘువును గలది = (రామ)

లలము = రెండు లఘువులు గలది = (రమ).

ఁగము (వగణము) = లఘువును గురువును గలది = (హరి).

మగణము = మూఁడు గురువులు గలది = (మంగేంద్రా).

ధగణము = మొదట గురువు పిదప రెండు లఘువులు గలది = (రంగన)

జగణు = మొదట అఘవును బిదప గురువును మీఁద అఘవునుగలది (మహాత్మ్య)

సగణు = మొదట రెండు అఘవులను బిదప గురువును గలది = (అతివా)

నగణు = మూడు అఘవులు గలది = (వనము)

యగణు = మొదట అఘవును బిదప రెండు గురువులుగలది = (రమేళ)

రగణు = మొదట గురువును బిదప అఘవును మీఁద గురువునుగలది = మోహనా

తగణు = మొదట రెండు గురువులను బిదప అఘవును గలది = (రంగేంద్ర)

గమని:—‘య, మా, తా, రా, జ, భా, న, స’ ఇందు ఏమూఁడక్షరములను వరుసగాఁ దీసికొన్నను మొదటి యక్షరము పేరుగల గణమగును. ఎట్లనఁగా,

యమాతా—యగణము	}	జభాన:—జగణము
మాతారా:—మగణము		భాన:—భగణము
తారాజ:—తగణము		ననయ:—నగణము
రాజభా:—రగణము		సయమా:—సగణము

ఈ పైఁ జెప్పఁబడిన వన్నియు నిర్దేశములు.

సూర్యగణములు = 1. నగణము, 2. మగణము

ఇంద్రగణములు = నగణము, నలము, సలము, భ, ర, త గణములు.

చంద్రగణములు = నగణము, నహము, సలము, భలము, భగురువు, మలఘవు, నవము, నహము, తలము, రలము, రగము, నవము, సలము, తలము.

యతి:—నూ. పద్యప్రథమపాదాద్యక్షరమునకు యతి యని పేరు.

పద్యపాదాదిని గురు అఘవులలో నేదియన్నను దానినే నాల్గుపాదములందును నిలపవలయును. యతులయందు స్వరము మార్పులు. విరతి, విక్రాంతి, విక్రామము, విశ్రమము, క్రాంతి, విమగము, విరిమము, వలి మొదలగు నీ లోవిధియందు యతియను పదమునకుఁ బర్యాయపదములు.

—: య తి వ ర్ణ సా జా త్య ము :—

అ అ ఏ ఐ ఓ, ఇ ఈ ఋ ఋ ఎ ఏ, ఉ ఊ ఒ ఓ లు తమలోఁ దాము పరస్పర మిత్రిములు. వాయులు స్వోపామ్యమును బొంది పై స్వరముల కన్నిటి కిని మిత్రములగును నన్నోన్మయైతిని బొందును. శేషము స్వోపామ్యము కలిగి ఋ ఋలకును, వానితోడి యెల్లవాల్లలకును మిత్రముగనును. ఋ ఋలతోఁ గూడిన వాల్లలు తమలోఁ దాము మిత్రములగును ఋఋలతోడను, వాని విక్రములతోడను మైత్రి కలిగియుండును సంస్కృతసంధిలో నాదేశముగా వచ్చెడి ఏకారమునకు ఏకారాదులను నట్టి ఔకారమునకు ఓకారాదులను మిత్రములగును.

క ఖ గ ఘ, చ ఛ జ ఝ ఞ మ న హ, ట ఠ డ ఢ, త థ ద ఢ, ప ఫ బ భ వ, ర ల ల శ, ష ష స ణ, అ ఓ డ, ఆ వాయులు పరస్పర మిత్రిములు. పూర్ణవిదు పూర్వములగు ట ఠ డ ఢ త థ ద ఢ, గ న ల న మిత్రిములు. క ఖ గ ఘ, చ ఛ జ ఝ ల పూర్ణమందుపూర్వకులై జ ఞ మలతో

మిత్రులు లగును. ఉకారాకార విచ్ఛేదములను ప ప భ మ య మిత్రములు. యతిస్థానమున సంయుక్తము వచ్చెనే అందలి వర్ణములలో జీవితము యతి వేరునగును. ప్రాది సంధులలో సంధి కలుగు సంధి విడిచి యుత్తరపదావ్యయ్యతోఁగాని, విలువ విచ్ఛేదముతోఁగాని యతి వేరువచ్చును.

—: యతి భేదములు :—

స ర స య తు లు:—నాలుకును, ఆ య హలకును, శ వ స చ ఛ జ ఝ లకును యతి చెప్పట.

సంయుక్తయతి — పాదాదినిగాని, యతిస్థానమునఁగాని సంయుక్తాక్షరమున్నతో నా యక్షరమున నే కర్ణమునైనను గ్రహించి యతి చెప్పట.

వర్ణయతి — క చ ట ఠ డ వర్ణములలో అంత్యాక్షరములగు ననునాసికములుగాక మిగిలిన వర్ణాక్షరములు పరస్పరము యతి మైత్రి గలిగియుండుట.

జ్ఞాపకవిడి:— సుస్కృతపదమందలి జ్ఞ వర్ణమునకును, తదనంతరపదమునందు వచ్చిన న ల ల కు ను యతి చెల్లుట.

జీవితయతి — పాదాది స్వరమునకును, యతి స్థానమునందలి హలునిఁగి యగునకును సామ్యము లేకున్నను స్వరమైత్రి గలుగునట్లు చెప్పట.

ఎక్కటియతి. — అ, ర, మ, య, వ యను సత్వములు పాదాదిని యతిస్థానమునను అత్యుత్తమో గూడియుండుట.

పోలికయతి:— నా వర్ణమునకును, పు పు బు భు యను వర్ణములకును గల మైత్రిని పోలికయతి యందురు.

చక్కటియతి — పు పు బు భు లకు స్వరమైత్రిగల మకారముతో యతిచెల్లుట.

స ర స స్వరయతి:— పాదాదినిగాని, యతిస్థానమునఁగాని హల్లునైనను యచ్చును సంధిచేయఁగా మఱియుక యచ్చుగా మఱిసను దానికి మైత్రిగలదు. దీనికి స్వర ప్రధానవి యను నామాంతరము లందు.

లిండుయతి } లిండుపూర్వములగు క కర్ణ చ కర్ణ ట కర్ణ త కర్ణ ప కర్ణ
అనుస్వారియతి } యులందలి వరుస నాలక్షరములతోఁగ్రమముగా ననునాసికాక్షరములగు జ ఞ ణ న లకు యతి చెల్లును.

స్వరయతి:— ఉప స్థలము నిత్యపరమామలమున పదములుగాక తక్కిన పదములపైఁ బాదాదియందలి స్వరము విక్రమ స్థానముననున్న స్వరము సంధిరలవదప్పినవి మైత్రి గలిగినచో యతి చెప్పవచ్చును.

మావడి. — లిండు పూర్వములగు య ర త వ శ వ స హ కర్ణములు మకారముతో యతి మైత్రి నొందును.

ప్రాసయతి. — ప్రాసాక్షరము ననునొంది యతి చెప్పట. విక్రమస్థానమునందలి యక్షరమునకుఁ బ్రియ్యతి యక్షరము యతిస్థాన మగును.

అభేదయతి:— వ బ లకును, ర త డలకును, ప ఫ బ భ లతో వకారమునకును యతి చెల్లును.

—: ప్రాస భేదములు:—

ప్రాసము—నూ. పద్యప్రథమపాదమునందలి ద్వితీయాక్షరము ప్రాసము.

పద్య ప్రథమపాదమున నే యక్షరము ద్వితీయాక్షరమై యుండునో యావరమే మిగిలిన మూడుపాదములయందును ద్వితీయాక్షరముగా నుండవలయును. ప్రాసము నందు వ్యంజనమైత్రితో కౌని స్వరమైత్రి ముఖ్యముకాదు. ప్రాసవర్ణము పూర్ణ బిందుపూర్వకమై యుండినయెడల మిగిలిన మూడుపాదములయందు నేలేయింద వలెను. అర్థబిందువున కట్టి పూర్ణబిందు లేదు. రేఫలకార సంయోగముతో గూడిన యితరవర్ణములు ప్రాసస్థానమున వచ్చినచో రెండవచోట రేఫలేమన్నను జెల్లును.

ముక్కరప్రాసము—ప్రాసస్థానమునఁ జెప్పఁబడిన యక్షరము నచ్చటచ్చట ప్రతిపాదము నను జెప్పట.

అపప్రాసము—ప్రాసాక్షరమును యతిస్థానముల ముందు వెనుకల నొందుట.

దుష్కరప్రాసము—సులభముగా లభింపని యక్షరమును ప్రాసస్థానమునఁ జెప్పట.

అంత్యప్రాసము—మొదటిపాదము చివర ప్రయోగించిన వర్ణము మార్పుచేయక ప్రతిపాదము చివరను ప్రయోగించుట.

ద్విప్రాసము—4 పాదములందును ప్రాసస్థానమున జంటగా రెండక్షరములను బ్రయోగించుట.

త్రిప్రాసము—నాలుగు పాదములందును ప్రాసస్థానమున వొక్కరీతిగానే మూడక్షరములు ప్రయోగించుట.

కందము—కందమునకు నాలుగు పాదములుండును. మొదటిపాదమున మూడు గణము లును, రెండవపాదమున నొకడు గణములు నుండును. అవి నల, గగ, భ, జ, స గణములలో నేవీయైనను గావచ్చును. ఇందు మొదటి రెండుపాదములను బూర్వార్థ మనియు, మిగిలిన రెండుపాదముల నుత్తరార్థమనియుఁ జెప్పుదురు. మొదటి పాదమున యతి లేదు. రెండవ పాదమున మూడవ గణము జగణముగాఁగాని, నలముగాఁ గాని యుండవలెను. నాల్గవగణముయొక్క ప్రథమాక్షరమున యతి చెల్లవలెను. దీని యంత్యాక్షరము గురువుగా నుండవలెను. ఈ లక్షణమే యుత్తరార్థమునకు (మూడు నాల్గు పాదములు) ను జెల్లును. 1, 3 పాదములలో భేద గణముగాన, 2, 4 పాదములలో సరిగణముగాను జగణ ముండరాదు. నాలుగు పాదములయందును ప్రాసనియమము కలదు.

ఈ క్రొంది పద్యమును లక్షణముగాను, లక్ష్యముగాను జూచుకొనునది.

ఉదా:—కం కందము త్రిశరగణంబులు

నందును 1 గాభజ సనలము లైదునె గణముల్

పొందును నాటిట నలజము

లొందుం దుదిగురు వుజగణ మొప్పుదు భేదిక్.

తేటగీతి — ఈ పద్యమునఁ బ్రతిపాదమునందు నయిదేసి గణము లుండును. ఒక సూర్య గణము, రెండు ఇంద్రగణములు, రెండు సూర్యగణములు కలిగియుండును. పాద ప్రథమవర్ణమునకును, నాల్గవగణము మొదటి యక్షరమునకును యతి చెల్లును. ఇందుఁ బ్రాసయతియుఁ (యతికి మాటలఁ బ్రాసమువాడుట) జెల్లును.

ఉ॥ — తే. గీ. మిత్రుఁ డొక్కఁడు వీణియ మీటు చుండి
విబుధ వరుల్ద్ద జ్ఞంబు విప్పి చెప్ప
నినులు నిద్దరు వినుచుండ నేక గతిని
దేట గీతంబు మూటను వాట మయ్యె॥

అటకలది: — ప్రథమపాదమున మూడు సూర్యగణములును, చిమ్మట రెం డింద్ర గణములు నుండును. ద్వితీయపాదమున నయిరు సూర్యగణము లుండును. మూడు నాలుగు పాదములయందును వరుసగా నిట్లే యూహించుకొనునది. ప్రతిపాదము నంగను నాల్గవగణము, మొదటియక్షరమున యతిచెల్లును. ఇందుఁ బ్రాసయతియు నొప్పును.

ఉ మేలు మేల । టంచ మిత్రులు ముగ్గురు
వింత వింత యనుచు విబుధు లిద్ద
జహహ యనుచు సూర్యు లయిదుగు రును మెచ్చ
వాట । వెలది మూట నైదు గణము॥

వీరము: — ప్రతిపాదమునందును నాఁటేసి యింద్రగణములును, చిదప రెండు సూర్య గణములును కలిగి నాలుగు పాదములలో నొప్పును. ప్రథమగణాద్యక్షరమునకుఁ ద్వితీయగణాద్యక్షరమునకు నొక యతియుఁ, 2.ంచమగణాద్యక్షరమునకు, సప్తమ గణాద్యక్షరమునకు మఱియొక యతియుఁ జెల్లును. ఈ విధముగ నాలుగు పాద ములు ముగిసినప్పుట నాటవెలదిగాని, తేటగీతిగాని యుండవలెను. ఈ పద్య మునఁ బ్రాసయతి చెల్లును. 8 పాదములుగల యీ మొత్తమునకు వీరమనిపేరు.

వీ॥ మందార । మకరంద మాధుర్య మునఁ జేలు

మధుపంబు వోవునే మదన । ముతకు

చంపకమాల: — ఈ పద్యముయొక్క ప్రతి పాదమునందును న-జ-ధ-జ-జ-జ-రి గణములు వరుసగా నుండవలెను. 11 వ యక్షరమున యతి చెల్లవలెను. ప్రాసము ముఖ్యము. (చంపకమాలలోని మొదటి రెండు లఘువులను దీసి యా స్థానమున నొక గురు వుంచినచో సుత్సంమాల యగును.)

ఉ॥ నజధ జజ్జి రేఫలు । పెనంగి దిగాయ తిలోడఁ గూడినన్
త్రైజగ । దృష్టు లాబుధ నిద్రీవి నుచింప । కమాల । యైచనన్॥

ఉత్పలమాల:— ఈ పద్యమునకు ప్రతిపాదమునను భ-ర-న-భ-భ-ర-న (లగము) గణములు వరుసగా నుండవలెను. పదియవ యక్షరము యతిస్థానము. ప్రాసము విధాయకము. ఈ పద్యపాదమునందలి ప్రథమాక్షరమును గురువలనకు బదులుగా రెండలఘువు లుంచి యెడల పది చంపకమాల యగును.

ఉ॥ భానుస | మాఁవి | స్ఫురన | భారతి | గంబర | గూడివి | శ్రమ

స్థానము | నందర | బ | పృజయు | తంబగ | సత్పతి | మాలయై | చమన్॥

కార్తూవిక్రీడితము:— ఈ పద్యము యొక్క ప్రతిపాదమునందును మ-జ-జ-న-ర-త గ-గణములు వరుసగా నుండును. 13 వ యక్షరమున యతి చెల్లును. ప్రాసము ప్రధానము. ఇందు మొదటిగురువునకు మాటుగ రెండు లఘువు లుంచినచో మత్తేభ విక్రీడిత మగును.

ఉ॥ సారచా | రజా | రదాయి | నయతిన్ | కార్తూ | విక్రీడి | తా
కారంబై | మనజ | మృలిమ్ము | గనరా | కప్రాప్త | మైచెల్వ | గన్.

మత్తేభవిక్రీడితము:— ఈ పద్యము యొక్క ప్రతిపాదమునను న-భ-ర-న-మ-య-వ గణములు వరుసగా నుండును. 14 వ యక్షరమున యతి చెల్లును. ప్రాసము నియమము. (పాదాదిని రెండు ఘువులకు బదులుగా గురువలను జేర్చిన కార్తూలమగును)

ము॥ నలవొం | దక్షాభ | రరేనమ | ల్యకం | తోనంగూ | డిమత్తే | భవిం
పలరా | రక్ష | బదు | నాలగొ | విరితి | చేనానం | దరంగా | ధిపా॥

మత్తకోకిల:— ఈ పద్య ప్రతిపాదమునందును ర-న-జ-జ భ-ర గణములు వరుసగా నుండును. పదనొకండవ యక్షరమున యతి చెల్లును. ప్రాసము నియమము.

మత్త-సత్తయా | రజా | భరేభ | వసఖ్య | విశ్రమ మొప్పిన్

మత్తకోకిలమ్మ | త్రమాన | నమాన | రంగప్ప | పాలకొ

క్రగ్గర:— ఈ పద్యమునందు మ-ర-భ-న-య-య-య గణములు వరుసగా నుండును. ఏనివిదవ పదునైదవ యక్షరములయందు యతి యొప్పును. ప్రాసము విధాయకము.

స॥ సారెన్ నా | గాధిరా | ట్టించద | శరెర | వరికొన్ | గ్గరావ్వు | త్రుగాఁగం
తారాజీ | వాప్తయు | ద్యవ్యర | ధియ | యయోద్ధా | పియైరం | గభాపా॥

మగంధి:— ప్రతిపాదమునను ర-జ-ర-జ-ర గణములు వరుసగా నుండును. 9 వ యక్షరము యతిస్థానము. ప్రాసము లేదు.

ఉ॥ రంబుజం | బురంబు | జంబురం | బుచెన్న | మీరంగా |

దొమ్మిదిం | టవిశ్ర | మంబుతో | రమైకు | గంధికా॥

మాలిని:—ఈ పద్యమున న-న-మ-న-య- గణములు వరుసగా నందును. 9 వ యక్ష రము యతిపాసము. ప్రాస మవసరము.

ఉదా:—ననవి | రమణ | యుక్తిన్ నా | వయాసం | గతంతై |

యవనిఁ | దగును | మాలిన్యా | ఖ్యచేరిం | గధీరా ||

దండకము — విద్యాంసు | లెల్లన్ హ | కారంతై | కానీన | కారంతై | కానీన |

కారంతై | కానీన | చింపంద | గమ్మందు | గాని దుఁ | గాడేని | యాదింద |

కారంబు | గల్పించి | యామీడి | వెల్లంద | కారంబు | లేమెండు | గానిచ్చు |

కన్యచ్చు | నందాక | నిర్మించి | గర్వంతి | మండేసి | నన్ దండ | కంబండ్రు |

కాదంచి | నీసిల | గోపాల | బాలాన | మస్తేపు | నస్తే నము.

(కివీశ్వరులు హ-న-స-రగణములలో నొకదానిని దీసికొని గానితోడనే దండ కము పూర్తిచేయుచు నకపాదమున గురువును ఘటించవలయును)

ద్విపదలక్షణము.—ద్విపదమున ప్రతిపాదమునను మూడింద్రగణములు, పిదప నొక మూర్ధ్వగణము నుండవలెను. తొలియక్షరమునకును, మూడవ గణమునందలితొలి వక్షమునకును యతి చెల్లును. ప్రాసయతి పనికిరాదు. రెండు పాదముల చొప్పున ప్రాస ముంచవలెను. రెండు చరణములు కలిపిన ద్విపద యగును.

ద్వి | యందగ | గణము మూ | డినగణం | బొకిటి.

చంద్రాన్య | ద్విపదకుఁ | జనుజెప్ప | లే చ.

ఉ | ఎక్కడ | గురుడని | యెఱుంగని | నీకు

నక్కటా గురుడు వి | - క్యామిత్రుఁ | డయ్యె.

పంచచామరశ్చక్రము:—ఇందు నాలుగు పాదములుండును. ప్రతిపాదమునను వరుసగా జగణ, రగణ, జగణ - రగణ జగణములును, పైని గురువు నుండును. పదియవయ్యల యతి ప్రాస మవసరము.

ఉ | త్వరాస దృగ్విధి | యమాన | - దానతో | యశోపి | తాం

బురారి | క్థవా | తిక్యత్పి | - భూతి | ర్తిమండ | ల

స్మర్రతు | ధామయా | ఖరైరి | - భూమి భృ | చ్చిహ్నోల్ల | స

త్పిర్రీట | రత్నరా | జికాంతి | దీపితాం | ధ్రుపంక | బా ||

మలయజము:—ఈ పద్యముయొక్క ప్రతిపాదమునను న-జ-న-స-న-న-భ-న-లగము లుండవలెను. ప్రతి యెనిమిదవ అక్షరమున యతియుండును. ప్రాసము నియమము.

ఉ | నైన | విలోచ | న - నజ | వసనం | బులు - న్న . భనగ | గంబులు | నటల |

గమున్ | మలపిగిరిత్రాయ-మహితయతుల్ | తిగి-మలయజగ్రత్తముమహివెలయన్.

మధ్యాక్కర:—ఇందు పాదమునకు మొదట 2 ఇంద్రగణములు, 1 మూర్ధ్వగణము, మఱి 2 ఇంద్రగణములు తిరిగి ఒక మూర్ధ్వగణము నుండియుండును. నాలుగవ గణము మొదటి వక్షము యతిపాసము. ప్రాస మవసరము.

ఉ॥ సురరాజ ! యుగముతోఁ గూడి - నూర్పుతో నొడబడి ॥ యుండి

సురరాజ యుగముతోఁ గూడి - నూర్పుతో నొడబడి వెండి

కర మొప్పు నీ పాట నాటు - గణముల మధ్యాక్కరంబు

విర చింపఁ బ్రావణ్య నిష్ణు - వైలయుఁగ విజనాశ్రయండ్.

ధృవకోకిలావృత్తము:—పాదమున న-భ-ర-స-జ-జ-గురువు నుండవలెను. యతిస్థానము 12 వ అక్షరము. ఇందును ప్రాసము నియమము.

ఉ శుభవి లాసము కుండకే శవ - శూ లి భవ్య విరామ మన్
నభర ! సంబులు జాగముల్ దగు - న కృమైఘ్ర) వకోకి లన్.

మహాస్థగర:—ఈ వృత్తమున స-త-త-న-స-ర రగణంబులు నొకగురువును ప్రతిపాదమున నుండవలెను. ఇందు మూడు యతులు 1, 9, 16 స్థానములందుండును. ప్రాసము 4 పాదములకును గలదు.

ఉదా॥ ఓహిం డగ్లౌ ఖాశ్ర) నుమల నుమహా స్థగర) వృత్తమా శ్రీ
సహితౌ । దార్యాస తానల్ స రరగు రువున్ రంగ శ్రీ) రంగభూపా.

ఉత్సాహము:—ఇందు వరుసగా 7 నూర్మగణములు, 5 వ గణము లొలియక్షరము యతిస్థానము. (నగణము , హగణము ( ) యీ రెండును నూర్మగణములు. ఇందేవేని యేడు గణములు వరుసగా నుండి తుదను గురువుండవలెను.

ఉదా సాహ చర్య పద్య మిత్ర - సస్త కంబు గురువు ను
త్సాహ వృత్త మునకె చెల్లు - జలజ దశవి తోచ నా.

కవిరాజ విరాజితము:—1 నగణమును, 6 జగణములును, 1 వగణము నుండును. మహాస్థగరలోవలె 1, 8, 14 అక్షరములు యతిస్థానములు. ప్రాస మవసరము.

ఉదా క్రమము న నొక్క న-కౌర మునాటు జ-కౌర మున్ బరింగం వకో
మురను నొడంబ డి-రౌఁగ విరాజ వి-రాజి త మన్న ది రామనిభా.

మానిసివృత్తము:—ప్రతిపాదమునకు 7 భగణములమీఁద నొక గురువుగలిగి యుండును. ఏడేని యక్షరములొక యతి చొప్పున 4 యతిస్థానము లుండును.

ఉదా॥ కౌరము లన్ని) యఁ గన్గొన నేడుభ - కౌరము లొక్కగ - కౌరము తో
గారవ మైచనఁ - గావకు లన్నియుఁ । గల్గిన మానిసి । కౌమని భా.

రమణక వృత్తము:—ప్రతి పాదమునందును మొదట 9 నగణములు, 1 నగణము నుండును. 1, 9, 17 అక్షరములు యతిస్థానములు.

ఉదా॥ మనసి జ జవ కస-మ దృష్ట । గజహ రి-మద గజవ మ విర । మణిగు । తతో
ననన నన-న తగము । రెవయఁ గ-ననన రమ త రమ । గ కమ । మరున్.

వసమయూరము:—భ-జ-స-న-గ-గ యను గణములుండి, 9 యింట యతియుండును.

ఉదా:— ఉన్నత | మలైన | నమ - యూ | ర కృతు | లోలిన్
ఎన్నగ | భజంబు | అప - యిన్ - నన గగం | బర్
చెన్నొద | వ దంతి | యతి - చెంది యల | రారక
వెన్నుని | నుతింతు | రు ౨-చేకు లతి | భక్తిన్.

అయగ్రాహి:—ప్రతిపాదమునను భ-జ-స న-భ-జ-స-న-భ-యగణములు. 9 అక్షరముల
కొక్క యతి(ప్రాసమున) యుండును. నాలుగు పాదములలోను ప్రాసము.

ఉదా:— ఎమ్మెవె | అయిన్ భజనములు మఱిన్
భజన-నమ్మ | అపయిన్ - భయగణములు | అయగ్రా |
హిమ్మెఱాయ రంగిన్పడియి | మృహిని | బ్రాసయ |
తుమ్మెఱపినాల్లు చగఱమ్ములను వేడ్కన్.

తరలి వృత్తము:—ఈ వృత్తమునందు ప్రతిపాదమున భ-స-న-జ-న-ర గణములు,
11-వ అక్షరము యతియు నుండవలెను. ప్రాస నియమును కలదు.

ఉదా:— చూరభ | సనధూ | రిజన | ర-సాండ్ర | గణము | అన్దిగా
సార్త వి | రతిసం | దముగ | నిజంబు | వరలి | చెన్నగున్.

విద్యున్మాత:—పాదమున 2 మగణములు, 2 గురువులు నండి 5-వ యింట యతి
వినిల్లును.

ఉదా:—ఉద్యన్మాగా - యుక్తం | బైసన్
విద్యున్మా | లా - వృత్తం | బయ్యెన్.

మందాక్రాంత వృత్తము — ఇందుఁ బ్రతిపాదమునను మ, భ, న, త, త, గగ యను
గణములండి 11-వ అక్షరము యతి గలిగియుండును. ప్రాసము ముఖ్యము.

ఉదా:— క్రాంతా కాం | తా మధ | నరత | గా - క్రాంత | సంక్రాంత మందా
క్రాంతం బ | య్యెన్ విర | మదళ | మా-క్రాంతి | విక్రాంత | మైసన్.

మంగళం మహాశ్రీ యను వృత్తము:—ఇందు భ-జ-స-న-భ-జ-స-న-గ-గ యను గణము
లుండి 9-వ అక్షరము 17-వ అక్షరము యతిసానముగా నుండును.

ఉ | సత్తుగ | నురత్న | ములప్ర | ప్రదళమంబున | నుసద్ద్య | తుజుమంగళమహాశ్రీ |
వృత్తము | నకాధ | జప్రవృత్తిసధ | జల్యన | అపైగురులు రంగిన్పడిరా |

నా య క ప్ర క రణ ము

కావ్యోక్తార్థ:— ఉత్తమ పురుషార్థముగల కావ్యమువలన శుభములు గలుగును.
అనిష్టములు తొలగును. కర్తవ్యజ్ఞానము సుకరమగును.

వేదకాస్త్రములు ప్రభుసమ్మితములు. ఇవి విధినివేదవాక్యముల రూపమున
కానించి సన్మార్గమునఁ బెట్టబాచును. వీనివలనఁ బ్రజలకు కర్తవ్యాకర్తవ్య జ్ఞానము
సుకరము కావేరదు.

శృంగారనాయకులు నాల్గవధకులు -1. ఆనకూలుడు, 2. దక్షిణుడు, 3. ధృష్టుడు, 4. కరుడు.

ఆనకూలుడు—ఒక నాయకయందే యసురాగము గలవాడు.

దక్షిణుడు—తెక్కురు భార్యలను సమముగాఁ బ్రేమిచువాడు.

ధృష్టుడు—దోషములు బహుపడినను భయపడనివాడు.

కరుడు—నాయకకుఁడక్క యితరులకుఁ జెలియకుండునట్లుపరాధము నల్పువాడు.

సహాయనాయకులు:—శృంగారనాయకులకు నాయకత ననుకూలించఁ జేయుటకు నహాయపడువారు. వీరు నలుగురు.

శీరమర్దకుడు—ఇతఁడు మహానాయకునికంటె కొంచెము తక్కువవాఁడయ్యు పతాక (ఉపాధిలో నాయకత్వమువహించి ప్రధాననాయకునకు సహాయఁడైయుండును.)

(ఉ) రామాయణమున సుగ్రీవుఁడు శీరమర్ద నాయకుఁడు.)

విటుడు—నాయకుని రంజింపఁజేయుటలో నేర్పరియై పనులలో నహరించును.

చేటుడు—వాఁడైపుణ్యముతో నాయకునకు నాయకలను గూర్చువాడు.

విదూషకుఁడు—నవ్వుపుట్టించు మాటలు, చేష్టలు కలిగి, మహానాయకునిమనస్సును రంజింపఁజేయువాడు. ఉ) శృంగారకాకుంఠలమున మాధవ్యుఁడు విదూషకుఁడు.

శృంగారనాయకులు ఎనిమిదివిధములు:—1. స్వాధీనపతిక, 2. వాసకనజ్జిక, 3. రహస్య శ్కంఠి, 4. విప్రలబ్ధ, 5. ఖండిత, 6. కలహంతరిత, 7. ప్రోషితధర్మక, 8. అభిసారిక.

స్వాధీనపతిక:—చెప్పినట్లు విని కోరినట్లు జరుపు మగఁడు గలది.

వాసకనజ్జిక—ప్రియుఁడైపుడు రాఁగలఁడని పడకగదిని, తనను అలంకరించుకొననది.

విరహాశ్కంఠి—సంకేతస్థలమునకుఁ బ్రియుఁడు రాఁదాయెనని విరహముచేఁ జెందించునది.

విప్రలబ్ధ:—సంకేతస్థలమునఁ బ్రియునిగానక వంచిపంబడి రాయబార మంపునది.

ఖండిత.—ప్రియునియందు పరిశ్రమింపఁగమచిహ్నములను జూచి యనూయపడునది.

కలహంతరిక:—భర్త నవమానించి పిదప పరితపించునది.

ప్రోషిత ధర్మక:—పతి దేశాంతరిగతుఁడు కాఁగా వ్యాకులపడునది.

అభిసారిక:—తన్నలంకరించుకొని నాయకునిగూర్చి సంకేతస్థానమునకుఁ బోవునది.

దూతీకులు:—వీరు నాయకు ననుకూలతలచుటయందు నాయకకుఁ జేదోమహదో డుగా నుండురు.

స్త్రీజాతి విశేషములు:—1. పద్మిని, 2. చిత్రిణి, 3. శంఖిణి, 4. హస్తీ.

పద్మిని—ఎఱ్ఱని నుకొలుకులు, నవ్వుపూవునంటి నాసిక, చంపకపుష్పమునంటి శరీర చ్ఛాయ, లేడికన్నలు, మితభోజనము, హంసగమనము, విశేషముగలజ్జ, అభిరూపము, యోగ్యప్రవర్తనముగల యుత్తమజాతి స్త్రీ.

చిత్రిణి:—మిక్కిలిద్వీగముగాని విగ్రహము, సుకమారశరీరము, వీరయినవనక, చిహ్న పలుకులు, శంఖమునంటి మెడ, నృత్యగీతాదులందు నిపుణత, బెడదు చూపుట మొల అక్షణములు గలది.

శంఖిణి:—ఎఱ్ఱనిచీరలు, పూలమాలలు ధరింపఁగోరుట, చిరాకు, కంపముతోఁగూడిన మితభోజనము, దట్టమైన రోమములు, గోధుమవన్నె శరీరచ్ఛాయ, కొండెములు యల్లు స్వభావము మున్నగు లక్షణములు గలది.

మాస్తిని—పొట్టియై లావుభావన శరీరము, ప్రక్కకు తిరిగిన పాదాంగుసలు, రాగి జాట్లు, సిగ్గులేని మొరటురసము, బొంగురుకంఠము, విరలపు పలుకులు మొదలగు లక్షణములు గలది.

వాయికలు:—1. మగ్ధ, 2. మధ్య, 3. ప్రాథ ఆవి మూఁడు విధములు.

మగ్ధ:—ఉదయించుచున్న యావనము, లజ్జయుఁ గల స్త్రీ.

మధ్య:—గమపిడిన సిగ్గుగల యావనవతి.

ప్రాథ:—సిగ్గు విడిచిన పూర్ణయావనవతి.

కావ్య ప్రకరణము

కావ్యము కీర్తికొఱకు, ధనార్జనమునకు, వ్యవహారములను దెలిసికొనుటకు, సమర్థములను బోఁజేయుటకుఁ, జరుపునపుడు ఆనంద మొనఁగూర్చుటకు, భార్యను బోలెడగుట నుపదేశించుటకు నేర్పడినది.

కావ్యలక్షణము:—గుణాలంకారసహితములు దోషరహితములు రసాత్మకములు నగు శబ్దార్థములుగల పద్యములుకాని, గద్యములుకాని కావ్యమనఁదగు.

శబ్దార్థసమదాయము కావ్యశరీరము. ఆ శరీరమునకు ఆత్మ వ్యంగ్యము. ఉపమా ద్యలంకారములు భూషణములు. శ్లేషప్రసాద మాధుర్యాది గుణములు శౌర్యా దులవంటి యాత్మగుణములు. గొడి, పాంచాలి మున్నగుకీర్తులు స్వభావములు. కైకకృష్ణవృత్తులు చాటోచ్చిత వృత్తులు. రచనయందలి శైలి విశ్రమింపఁదగిన శయ్య. ద్రాక్ష కడలి నారికేళాది పాకములు రసాస్వాదన సాధనములగు పాకములు.

శబ్దములు:—శబ్దసమదాయము వాచకలక్షక వ్యంజక భేదములచే మూఁడువిధములు. ఆల్పే ఆర్థములు వాచ్య లక్ష్య వ్యంగ్యములవి ముత్యైఁంగులు. శబ్దవృత్తులు అభిధా లక్షణ, వ్యంజన యను పేర్లతో నొప్పును.

అభిధ. — సంకేతికమగు శర్థమును స్ఫురింపఁజేయు శబ్దవ్యాపారము.

ఇది రూఢికాభిధ, యోగపూర్వికాభిధ యని రెండు విధములు.

రూఢిపూర్వికాభిధ:—ఆవయవార్థము అవివక్షితముకాఁగా సంకేతికమయిన సమ దాయార్థ రుచియైన శబ్దశక్తి.

(ఆశ్వత్థము చొట గఱ్ఱముచేచి యని యవయవార్థమువలన వివక్షితముకాఁగా సమదాయార్థబోధకమయిన రూఢివలన ఇనుమద్దించెట్లు అను శర్థము నిశ్చితమగు చున్నది.)

యోగపూర్వికాభిధ. — ఆవయవార్థము కలిగియే సంకేతికార్థమును దెలిపెడు శబ్దశక్తి. యిది రత్నగర్భి (లోన రత్నములు గలది) = భూమి.

లక్షణ — వాక్యార్థమున వాచ్యార్థము పాసగుండుటవలన (అనగా మఖ్యార్థబాధ వలన) దానికి సంబంధించిన విషయమునందు ఆరోపింపబడు శబ్దవ్యాపారము. ఇది నాలు విధములు. ఉ॥ 1. జహల్లక్షణ, 2. అజహల్లక్షణ, 3. సారోపలక్షణ, 4. సాధ్యవసాయలక్షణ.

జహల్లక్షణ — పదము ప్రకరణవశమున స్వార్థమునువిడిచి, యర్థాంతరమును బోధించు నట్టి లక్షణ.

ఉ॥ గంగాలో గొల్లపల్లె యున్నది. (గంగాయాం ఘోషః) అనుచోట గంగాపదము స్వార్థమును విడిచి గంగాతీరమును నర్థము చెప్పుచున్నది. అట్లే 'పురములన్నియు 'గొల్లనబాగులుచున్నవి' అనుచోట వాక్యార్థము నరిపదలేదుగాన పురములు అను పదము లక్షణావృత్తిచే స్వార్థమునువిడిచి, పరప్రజలు అనునర్థమును బోధించును.

అజహల్లక్షణ:—పదము ప్రకరణ సంధర్భమున స్వార్థమును విడువకయే అర్థాంతరమును చెల్లెడు లక్షణము అజహల్లక్షణ యని పేరు.

ఉ॥ 'గొడుగులుపోవుచున్నవి' అనునపుడు వాక్యార్థమునకు బాధ గలిగినది గాన గొడుగులు అను పదము స్వార్థమునేకాక వానిని ధరించువానిగుండె చెల్లును.

సారోపలక్షణ:—ఒకదాని ధర్మములు అవిలేని మఱియొకదానియందున్నట్లు చెప్పట యారోపము. (ఉపమానోపమేయములను వేరువేరుగాచెప్పి వాని కభేదమును నిరూపించుట.) ఉ॥ ఆలెని ముఖము చంద్రుడు.

సాధ్యవసాయలక్షణ — ప్రకృతమును తదోపధక శబ్దముతో జెప్పకయే యప్రకృత ముతో నభేదమని నిరూపించుట అధ్యవసాయము.

ఉ॥ శ్రీయొక్క కన్నులనుజూపి 'అవిగో పద్యములు' (స్పష్టము)

వ్యంజన:—పదార్థములు అనిర్థిములు కాఁగా వచ్చిన వాక్యార్థమునకు శోభాజనక మయిన యర్థాంతరమును స్ఫురింపజేయు శబ్దవ్యాపారము వ్యంజన.

(ఆర్థిధాశక్తిచే దాపిన ప్రకృతార్థముకంటె అప్రకృతమైన మఱియొ విశేషార్థము స్ఫురించునని భావము. ఇది 1. శబ్దశక్తిమాలమనియు, 2. అర్థశక్తిమాలమనియు, 3. శబ్దార్థోభయశక్తి మాలమనియు మూడు విధము అయినది.

శబ్దశక్తిమాలవ్యంజన — ఉ॥ ఎదురులేని శ్రీరామచంద్రుని వాహినులు ధరణి సందంపఁగాఁ గదలి పరబల్గొవమును ఎగిరెడు కబంధములు గలదానినిగాఁ జేసెను.

(ఇచ్చట శ్రీరామచంద్రునిసేనలు కదలి శత్రుసేనలను ఎగురుచుండు మొండెములతో నిండినదానినిగాఁ జేసెనని ప్రకృతార్థము గోచరించినది. పిదప వాహినులు కబంధములు మున్నగు శబ్దముల మూలమున ఎదురులేక వెల్లువలవలె నదులు ధ్వనించుచు సమద్రమునబడి నీటితోనింపివైచినదని యప్రకృతిమయిన విశేషార్థము వచ్చినది.)

అర్థశక్తిమాలధ్వని:— ఉ॥ శ్రీరామచంద్రునిభూమిపాణిగ్రహణోత్సవమునన్నరాజులు తొలు వాల్చి కాలి బ్రాటనప్రేరతో బాదపీఠిని గీజిరి. (పై వాక్యమువలన రాజులు చింతిల్లినది అర్థశక్తివలన దోచుచున్నది.)

వృక్షము నాల్గు భములు:—1 కైకి, 2 ఆరభటి, 3 భారతి, 4 సాత్వతి.

కైకి — శృంగార కరుణాసములు మిక్కిలి సున్నితముగు రీతిని కల్పించినది.

ఆరభటి — రాద్రవీభత్సములు పరువవర్ణములతో పెరుసుక కల్పింపబడినది.

భారతి — హాస్యకా తాదృశ రమణుల సరభాక్షరములతో మధువుగాఁజెప్పబడినది.

సాత్వతి — అతి పరుషములుగాని వర్ణములుగల పదజాలముతో వీరభయోజకసముల సభివర్ణించినది.

(3. సుకమారములగు శృంగార కరుణాసములకు మిక్కిలి ప్రాధరచన కూడదు.

అట్లే అతి ప్రాథములగు రాద్రవీభత్సములకు మిక్కిలి కోమలవర్ణములుగల రచనయు పనికిరాదు అనఁగా వర్ణనము రసానకూలముగా నుండవలెననుట.)

రీతులు:—ఓజస్సు, ప్రసాదము మాన్యు పదములుగల పదములకూర్పు రీతి యవలంబింపడు. ఇది మూడు విధములు.

వైదర్భి:—గుంఫి క్లిష్టసంఘటన, పరువవర్ణములును, దీర్ఘసమాసములును లేని పదరచన వైదర్భి యనబడును.

గౌడి:—అస్ఫుటపదములు దీర్ఘసమాసములుగల రచన.

పాంచాలి — వైదర్భిగౌడి రీతుల సాహచర్యము గలిగిన రచన.

శయ్య:—పదము లొండొంటితో జక్రగాఁ గూర్చబడిన రచన.

పాకములు — స్ఫుటమై రసాస్వాదనయొగ్గమైన కావ్యరచనకుఁ బాకమనిపేరు.

ఇది ద్రాక్ష నారికేళ భేదములచే రెండు విధములు.

ద్రాక్షపాకము. — పలుకుటకు సుకరములైన సరళవర్ణములు గలిగి వెలుపలను లోపను స్ఫురించుచున్న రచన గలది.

నారికేళపాకము. — అంతర్గూఢమైన రసము గలదగుట నియత యోషితతో ముద్ధిబొంది, రసాస్వాదనము చేయఁదగినది.

కావ్యములు మూడు తెలుగులు:— వ్యంగ్యము ప్రధానముగాఁ గలవి యుత్తమ కావ్యములు. వీనిని ధ్వనికావ్యములందురు. వ్యంగ్యము ప్రధానముగా లేనివి వద్యమకావ్యములు. వీనికి గుణీభూత వ్యంగ్యములని నామాంతరము కలదు. వ్యంగ్యము అస్ఫుటముగా నుండు కావ్యములు అధమకావ్యములు. రసభావాది క్షాంత్యములగు వీనికి చిత్రకావ్యములని మఱియొక పేరు.

మహాకావ్యోపకావ్యములు:— మహాకావ్యము ఆర్యమస్మియావస్తునిర్దేశములతో నొకదానితో నారంభింపబడి వగరాద్యస్తాదకవర్ణనములతో గూడిన పెక్కు సర్గలు కలిగి యుండవలెను. ఇందలి యితహాసము విశ్రుతమును, ధీరోదాత్త నాయకాక్రమమును ధర్మాధికామమోక్షఫలప్రదమునై యుండవలెను. కావ్య మయిన వర్తమానతో సుసంఘటలతో విలసిల్లవలెను.

నూ:—మహాకావ్యము గద్యపద్యోభయ కావ్యములని మూడు విధములు.

గద్యకావ్యము — ఛందోబద్ధముగాని పదజాలు గల కావ్యము.

ఉ:—కాదంబరి, పంచతంత్రము, దశకుమారచరిత్రము మొ.

పద్యకావ్యము — ఛందోబద్ధములగు 4 శేషి పాదములుగల పద్యములతోఁ గూడినది.

ఉ రఘువంశము, కుమారసంభవము, వేణుసందేశము మొ
గద్యపద్యోభయకావ్యములు:—గద్యపద్యములు గలిగినది చంపుర, లేక ప్రబంధము.

ఉ రామాయణ చంపువు, మనుచరిత్రము మొ.
అనందవర్ధనాచార్యులు మఱికొన్ని కావ్యభేదములు చెప్పిరి. 1. ముక్తకము, 2. సం
దానికము, 3. విశేషకము, 4 కలాపకము, 5. కుటకము, 6. పరికిథ, 7. ఖండ
కిథ, 8. ఆఖ్యాయిక.

ముక్తకము:—సంపూర్ణముగల యొక స్వతంత్రపద్యము.
ఉ అమరుశతకమునందలి యొక్కొక శ్లోకము లేక తెనుగున చాటుపద్యము.
సందానికము (యోగ్యము) —క్రియార్థ సంబంధముగల రెండు పద్యములు.

విశేషకము (గుణవతి):—ఒకేక్రియతో న్యాయించు మాఁడు పద్యములు.
కలాపకము (ప్రభద్రకము) —ఏకక్రియాన్వయముగ నాల్గు పద్యములు.
కుటకము (బాదావళి) —ఏకక్రియాన్వయముగల అయిదు పద్యములు.

పరికిథ:—పురుషార్థములలో నొకదానిని వర్ణించు కావ్యము.
ఖండకిథ (ఉపాఖ్యానము).—మహాకథలోని యావంతాఁథ.
ఆఖ్యాయిక (కిథ) -- పద్యములలో మొదట మొగిల్పారాదము గావించి, సరస
మైన వస్తువును గద్యమునఁ గూర్చుట. ఉ|| వార్షచరిత్రము మొ.

ఉపకావ్యము:—సర్వములేని పద్యకావ్యముపకావ్యమనఁదగినది.
క్షుద్రప్రబంధములు:— 1. ఉదాహరణము, 2. చక్రవాళము, 3. భోగావళి, 4. విరుదా
వళి, 5. తారావళి అని అయిదు విధములు.

ఉదాహరణము:— జయశబ్ద మొడియందుఁ గల మాలిన్యాదివృత్తములతోఁ బ్రారం
భింపఁబడు గద్యపద్యాత్మక ప్రోత్తరపాఠము. ఇది తాళములతోఁ గూడి అను
ప్రాసాంతర తోభిరిమలగు వాక్యభేదములతో విలసిల్లునట్లు ఎఱిమిది వాక్యముల
నెనిమిది విధక్తులతో గూర్చి కవి ప్రబంధనామాంకితమగు పద్యము ననుసంధి ప
వలెను.

చక్రవాళము, చతుర్భుద్రము —పద్యములతోఁ బ్రారంభింపబడి కలికలుగా గద్యావృ
త్తము దర్శింపఁబడు మొలయ చక్రవాళ మగును. దీర్ఘసమాసధూయిచ్చమై అద్యంత
పద్యములు అతిస్సమన్వరితములు కావలెను. వాక్యంతమున విడిచిన కర్ణములు తిరిగి
అన్యవాక్యమున గృహీతము లగును.

భోగావళి.—ఇందు దేశశబ్దము అదిగా నాద్యంతములు పద్యములతోఁ కలిసియును.
నాలుగేని లేక ఎనిమిదేని గద్యములతో స్కంధములుగ విభజింపఁబడి యుండును.
దేశతంత్ర, రాజతంత్ర, దగిన రీతితోఁ గూడియుండును. ఉద్యావములు, ఋతువులు
లెన్నగా వర్ణింపఁబడును.

విరుదావళి:—అడొబరవాక్యములతో నాయకుని వర్ణించుచుఁ దక్కినవిషయములలో
భోగావళి ననుసరింపఁబడును.

తారావళి (నక్షత్రము):—ఇరువదియేడు పద్యములతోఁ కేసిన ప్రోత్తరపాఠము.

నాటకప్రకరణము

క్రావ్యప్రబంధములు కావ్యములు. దృశ్య శ్రవ్య ప్రబంధములు నాటకములు. ఇవి నాట్యాభినయ ప్రధానములు. ఆభినయము, సాత్త్విక, ఆంగిక, అహార్య, వాచిక భేదములచే నాలుగు విధములు.

సాత్త్వికాభినయము:—పక్షల సుఖదుఃఖముల నూహింపఁజాలిన యంతఃకరణము సత్త్వము. దానివలనఁ గలుగు స్థంభ తోమాంచాదులు సాత్త్వికభావములు. వాని నభినయించుటయే సాత్త్వికాభినయము.

ఆంగికాభినయము —హస్తాద్యవక్షవములతో నభినయించుట.

అహార్యాభినయము.—నాట్యము నకు వలయు వస్త్రాభరణాదల నలంకరించుకొనట.

వాచికాభినయము:—రసానుగుణములగు రాగాదులతో గానముచేయుట.

వృత్తము —తాళలయములగల ఆభినయ శూన్యమయిన అంగవిక్షేపము.

వృత్తము (లాఙ్ఘము) —తాళలయతతోడను, అంగప్రత్యంగముల యభినయములతోడను భావమును చెలుపుచు నాడెడు యాట.

తాండవము —నర్త వృత్తములు లలితము లగుచో లాఙ్ఘమనియు, నుద్ధతములగుచో తాండవమనియుఁ జెప్పఁబడును.

దశరూపకములు:—1. నాటకము, 2. ప్రకరణము, 3. భాణము, 4. ప్రహసనము, 5. డిమము, 6. వ్యాయోగము, 7. సమనాకారము, 8. వీధి, 9. అంకము, 10. ఉపామ్యము.

పై రూపకములలోని ఇతివృత్తము ప్రఖ్యాతము, ఉత్పాదన మూఁడు విధములు. ఇతిహాస ప్రసిద్ధమైన కథ ప్రఖ్యాతము. కవికల్పి ద్యము. కొంత ప్రఖ్యాతము, కొంత కల్పితము నైనది మిశ్రము.

(1) నాటకము:—ఇందు ప్రఖ్యాతమయిన ఇతివృత్తము, ధీరోదాత్మ్యఁడయిన నాయకుఁడు, వీర శృంగారములలో నొక రసము ప్రధానమయి యుండవలెనని అంగములుగా నిర్దేశములకుఁ బ్రవేశము కలుగవచ్చును. 5 మొదలు 10 వఱకు అంకము లుండవచ్చును. ఉ కావంతలాదులు. ఇందు 8 గాని 12 గాని 18 గాని 22 గాని పదములతోనొప్పునది నాంది. ఇది నాటకానికి ఘటించినపిదప కాలానుగుణమైన ఋతువును వర్ణించుచు భారతీవృత్తిలో కావ్యార్థమును నూచించు పద్యములను బాడవలెను. ఇది కవి యిష్టము ననుసరించి చేయవలెను. విధి లేదు.

(2) ప్రకరణము.—ఇందలి ఇతివృత్తము కల్పితము. నాయకుఁడు ధీరకాంతుఁడు. శృంగారరసము ప్రధానమయి యుండవలెను. ఇందు వేశ్యగాని, కులస్త్రీగాని, వేశ్యాకులస్త్రీ లిరువురుగాని నాయకలయి యుండురు. తరంగవృత్తము, మాలతీ మాధవము, మృచ్చకటికము నుదాహరణములయి యొప్పును. ఆమృత్యు విష వణిజులలో నొకండు నాయకుండయి యుండును. తక్కినవి నాటకమును బోలి యుండును.

(3) భాగము:—ఇందలి ఇతివృత్తము కల్పితము. ధూర్జవిటుడు నాయకుడు. శృంగారవీరరసములు కొలదిగనూచింపబడవలెను. భారతీవృత్తి తఱచుగా నుపయోగింపబడుచుండును. విట చోర ద్యూతకారాడల కల్పిత చరిత్రముగల యేకాంక నాటిక. దీనికి ముఖనిర్వహణ సంధులమాత్రమే యుండును. ఒక విటుడు ఆకాశభాషితము చేయుచు 'ఏమనచున్నావు' అని పలుకుచు, సమాధానము చెప్పుచుండును. ఈ పంచభాగవిజయము మొ

ప్రహసనము:—ఇందలి కథ కల్పితము. నాయకులు పాపంబులు. హాస్యరసము ప్రధానము. ఈ అంబోదర ప్రహసనము మొ

డిమము —ఇందలి ఇతివృత్తము ప్రసిద్ధము. ధీరోద్ధతులగు దేవ గంధర్వ పిఠాచారులు నాయకులు. రౌద్రరసము ప్రధానముగను. వీరశృంగారములు అంగములుగను ఉండును. 4 అంకముల నాటిక. మాయ, ఇంద్రజాలము, యుద్ధము, గ్రహణములు వర్ణింపబడును.

వ్యాయోగము.—ఇందలి ఇతివృత్తము ప్రసిద్ధము. నాయకుడు ధీరోదాతుడు. వీర రసము ప్రధానముగ నుండవలెను. ఒక్కనాటి మహాయుద్ధకథ ప్రయోగింపబడవలెను.

సమవాకారము —ఇందలికథ కల్పితముగాని, ప్రసిద్ధముగాని కావచ్చును. దేవాసుర ప్రభృతులు 12 గురు నాయకులు. వీరరసము ప్రధానముగను, తపితరము అప్రధానముగను నుండవలెను. 3 అంకముల నాటిక. ఈ సముద్రమథనము మొ

కావ్యకల్పితము కల్పితము. నాయకుడు ధీరోదాతుడు. శృంగార సకు సూచనమాత్ర ప్రయోగము కలుగును. ఒక అంకము. భాగమునందలి ము లిందును గలవు. ఈ మాలతీవీధి మొ

అంకము:—ఇందలి కథ ప్రసిద్ధము. నాయకుడు ప్రాకృతజనుడు. కరుణరసము ప్రధానము. స్త్రీవిచారము, వాగ్యుద్ధము ముఖ్యముగ వర్ణింపబడును. తక్కినవి భాగమువలె నుండవలె తెలియనగును.

ఈహాస్యము:—ఇందు కథ కొంత కల్పితము, కొంత ప్రసిద్ధమునై యుండును. నాయకుడు ధీరోద్ధతుడు. శృంగారరసము నూచితము. 4 అంకముల రూపకము. మర్కటము నాయకుడు, దివ్యుడు ప్రతినాయకుడుగా నుండును. వీరిరువురు స్త్రీకౌటకు గలహింతురు.

పంధియన నేమి?:—ధర్మార్థ కామములలో నొక్కదానికి సంబంధించిన కథాంశము నకు అప్రధానములగు తక్కిన రెండింటిలోడి సంబంధమే పంధియనబడును.

పంచసంధులు : అవి యేర్పడు విధానము:—

1. ముఖసంధి 2. ప్రతిముఖసంధి 3. గోష్ఠసంధి 4. అవ(ది)మర్మసంధి 5. నిర్వహణసంధి.

1. ముఖసంధి:—అరంభవీజ సంబంధము గలది ముఖసంధి.

2. ప్రతిముఖసంధి —ప్రయత్నమిడుసంబంధము గలది ప్రతిముఖసంధి.

8. ప్రాప్త్యాకాపతాకం సంబంధము గలది గృహంధి.
 4. విమృశంధి — నియతాప్తి ప్రకరణ సంబంధముగలది విమర్శసంధి.
 5. నిర్వహణసంధి:— ఫలాగమకార్యముల సంబంధముగలది నిర్వహణసంధి.
 బీజ బిందు పతాక ప్రకరీ కార్యములు అర్థప్రకృతులు.
 ఆరంభ యత్న ప్రాప్త్యాకా నియతాప్తి ఫలాగమములు పంచావస్థలు.
 పై రెండువరులయందును యథాసంఖ్యముగఁ జేరి పంచస ధులగును.

అర్థప్రకృతులగు బీజాదుల స్వరూప నిర్ణయము:—

బీజము.— బీజము అంకురమై, మొక్కలై, మ్రానై, కాభోపకాఖలతోడను, అకులు, పూవులు, పిండెలు మొదలగువానితోడను విస్తరిల్లునట్లు ఈ బీజమున నర్థప్రకృతి మొదట స్వల్పమై పోనపోన నాయాభోపనాయకప్రతి నాయకులకు సంబంధించిన వివిధ కథాంశములతో విస్తరించి ధర్మార్థకామముల ఫలసిద్ధికి హేతుకగుచున్నది. బిందువు — నీటిమీఁద నూనెచుక్క అవిచ్ఛిన్నముగ ప్రసరించినట్లు అప్రధాన కథల వలన ప్రథాన కథాభాగమునకు విచ్ఛేదము కలుగనియకుండఁ జూచునది బిందువు. పతాక:— ప్రధానకథకు అంగమై దానికి పుష్టినిచ్చుచు, కొంతవఱకు వ్యాపించునట్టి యుపకథ. ఈ రామాయణమున సుగ్రీవుని కథయు, వేణీసంహారమున కర్ణచరిత్రమును పతాక యగును.

ప్రకరీ:— పతాకవలె మిక్కిలిమూలము వ్యాపింపని యుపకథ. (ప్రకరీ = పూలగుడ్డి) ఉదా॥ రామాయణమున జటాయు వృత్తాంతము మొ.

కార్యము:— ప్రధానఫలమును నిర్వహించును కట్టకడపటి కథావయవము.

పంచావస్థలగు ఆరంభాదుల స్వరూప నిర్ణయము:—

ఆరంభము:— ధర్మార్థకామములలో నొకవిద్విప్రయోజనమును నేనుసాధింపఁగలనని నాయకుని పూనిక.

యత్నము:— సాధింపఁదలంచిన కార్యఫలము లభింపమి, రెట్టింపైనపూనికతోఁజేయు చేమదికము.

ప్రాప్త్యాకా:— ఫలము సిద్ధించునో లేదోయను సంశయముతో కార్యసిద్ధి యనిశ్చితమగుట. నియతాప్తి:— కార్యవశోధకములగు వపాయములు తొలఁగఁగా, కోరిక సిద్ధించునను దృఢనిశ్చయము.

ఫలాగమము:— ఏ ఫలమునకై యత్నముజరిగినో యా కార్యఫలము సిద్ధించుట.

మునిసంభ్యంగములు - వాని స్వరూపము:—

1. ఉపక్షేపము, 2. పరికరము, 3. పరివ్యాసము, 4. విలోభనము, 5. యుక్తి,
6. ప్రాప్తి, 7. సమాధానము, 8. విధానము, 9. పరిభావనము, 10. ఉద్బేదము,
11. భేదము, 12. కరణము. (ఇందు ఉపక్షేప పరికర పరివ్యాస యుక్తిబద్ధ సమాధానములు ప్రధానములు.)

ఉపక్షేపము—ప్రధానఫలమునకు తగినదీక్షను నావాపయించేయుట.

పరికరము—నిక్షిప్తమైన దీక్షను విస్తరిల్లజేయుట.

పరివ్యాసము—దీక్షను లక్షింపఁబడునట్లు వ్యక్తముచేయుట.

విలోధనము—దీక్షగుణములను కరించుట.

యోధి—దీక్షప్రయోగమున కార్యసిద్ధిఁ దగినయూపాయము విశ్వయించుట.

ప్రాప్తి—దీక్షమునుగూర్చి ప్రసంగము చేయుటవలనఁ గలుగు సుఖలాభము.

కమాధానము—దీక్షనన్నిధానము.

విధానము—దీక్షానుగుణముగ నాయుకౌనాయకుల సుఖప్రదమైన దర్శనాదికము.

పరిభావనము—దీక్షవిషయమునఁ గలుగు ఆశ్చర్యము.

ఉద్భవము—దీక్షసంబంధముగల యుచిత్రాగ శోధానము వెల్లడించుట.

భేదము—దీక్షనునకుఁ దగిన ప్రోత్సాహమిచ్చుట.

కరణము—దీక్షము ఫలించుటకుఁ దగినయత్నములు చేయుట.

ప్రతిముఖ సంధ్యంగములు : వాని స్వరూపము:—

ప్రతిముఖసంధి—అంశమున గనఁబడియు, కంకాంతరమునఁ గనఁబడకయు నున్న దీక్షము ప్రకాశించుట. దీని యంగములు 13.

- 1 విలాసము, 2 పరివర్పము, 3 విధానము, 4. శమము, 5. నర్మ, 6. నర్మద్యుతి,
7. ప్రగమనము, 8 విలోధము, 9. పృష్ఠాపాసనము, 10 వజ్రము, 11. పుష్పము,
- 12 ఉపన్యాసము, 13. కర్ణసంహారము.

విలాసము—నాయుకౌనాయకులకుఁ గలుగు సంభోగేచ్ఛ.

పరివర్పము—కనఁబడి యంతరించిన దింగరూపదీక్షము ననుసరించుట.

విధానము—అనిష్టకస్తువును నిరాకరించుట.

శమము—ఆరతి కాలించుట.

నర్మము—దీక్షమునకు సుబంధించిన పరిహాసవచనము.

నర్మద్యుతి—పరిహాస వచనములద్వారా ప్రకటింపఁబడిన యనురాగము.

ప్రగమనము—నాయుకౌనాయకులు గూలికౌవిదూషకౌగులతో ప్రసంగించునపుడు అన్యోనానురాగమును ప్రకటించుట.

విలోధము—ఏదేశిక మిషచే నభిప్రమున కౌటంకము కలుగుట.

పృష్ఠాపాసనము—శోపించిన ప్రియులను బ్రతిమాలుట.

వజ్రము—ప్రియులయొడ పరుసము లాడుట.

పుష్పము—నాయుకౌనాయకుల వలపు దెలుపు మోటల నేర్పు.

ఉపన్యాసము—వలపు పుట్టునట్లు చతుఃసుగఱఁ బలుకుట.

కర్ణసంహారము—చతుర్వర్ణములనారు దీక్షముద్ధరిమగునట్లు అనుగుణముగాఁ బలుకుట.

(ఇంగు పరివర్ప ప్రగమన వజ్రోపన్యాస పుష్పములు ముఖ్యములు.)

గర్భసంధ్యంగములు - వాని వివరణము.—

గర్భసంధి:—ముఖసంధిలో నుత్తీప్రమగుబీజము ప్రతిముఖసంధిలో స్పష్టముగ నుండు, దాని నన్వేషించుట. ఇందు పతాక లేనిపక్షమున దానిస్థానమున బీజబిందువులలో నొకదాని నుపయోగింపవలెను. ఇది 12 విధములు.

అభూతాహరణము:—ప్రకృతకౌర్యమున కుపయోగించెడు నొక వంచనకృత్యము.

మార్గము —యథార్థమును బలుకుట.

రూపము —తనసంగతి పరులకుఁ చెలియునేమో యను సందేహముగల మాట.

ఉదాహృతి:—ప్రకృతిసందర్భమునకు గౌరవము కలుగునట్లు పలుకుట.

క్రమము:—కోరికను చెల్లించుకొనుట.

సంగ్రహము:—కౌర్యసాధనకై పలికెడి సామాది వాక్యములు.

అనుమానము:—అనవశ్యవలన నొక విషయము నూహించుట.

తోటకము:—కోపసంధ్రమములు గలిగిన మాటలు.

అధిబలము:—ఇష్టజనలతోడి కలయిక.

ఉద్వేగము —పగతురవలని భయము.

సంద్రమము:—శంకాభయములు కలుగట.

అక్షేపము:—కోరిక బీజార్థప్రకాశమునకై యత్నించుట.

(ఇందు అభూతాహరణ మార్గ తోటకాధి బలాక్షేపములు ప్రధానములు.)

విమర్శసంధ్యంగములు - వాని వివరణము:—

వి(అవ) మర్శసంధి:—క్రోధవ్యసనాదులచే గర్భసంధియందుఁ బ్రకృతించిన బీజార్థమును గురించి చేయఁబడు పర్యాలోచనము. ఇందలి యంగములు 13.

ఆపవాదము:—దొసఁగులనెత్తిమాపుట. సంఘేటము:—క్రోధముతో మాట్లాడుట.

విద్రవము:—చచ్చుట చెఱవడుట మొదలగునవి. ద్రవము:—గురుతిరస్కారము.

శక్తి —విరోధ ముపశమించుట. ద్యుతి:—భయపెట్టుట, తెచ్చుగొట్టుట.

ప్రసంగము:—గురువులను స్తుతించుట. చలనము:—పరాభవించుట.

వ్యవసాయము:—ఆత్మస్థితి చేసికొనుట. నిరోధము:—కపితులు పరస్పరము

ధిక్కరించుకొనుట. ప్రరోచనము:—భావిమంగళమును ముందుగఁ బ్రసంగించుట.

విచలనము:— తనగుణముల నెంచుకొనుట. ఆదానము:— ఉద్దిష్టకౌర్యము

నాచరించుట.

నిర్వహణ సంధ్యంగములు - వాని స్వరూపము:—

సంధి —బీజవిషయమును తిరిగి ఫలప్రాప్తి కనుగుణముగఁ జెప్పట.

విరోధము —ముఖ్యకౌర్యమును బర్యాలోచనము చేయుట.

గ్రధనము:—ప్రధానకౌర్యమును ప్రారంభించుట

నిర్ణయము. —బీజానుగుణముగ కౌర్యమును బ్రశంసించుట.

పరిభాష:— పరస్పర సంభాషణము.

ప్రసాదము:—కౌర్వము సిద్ధించెనని చెప్పి సంతోషపెట్టుట.

అనందము:—కోరిక లీడేమట వలన గల్గు సంతోషము.

సమయము:—విచారము తొలగట.

కృత్రి:—లభించిన యర్థమును రక్షించుకొనుట.

అభావము:—కౌర్వము వెలుపేటుటచే గలిగిన సంతోషప్రసంగము.

ఉపగూహము:—ఆశ్చర్యకరమగు విధిని బొందుట.

పూర్వభావము:—ఇట్టికౌర్వ సాదర్పము.

సంతోషము:—కౌర్వమును ముగించుట.

ప్రకాశము:—వరలాభము, శుభాశంసనము.

ఇట్లు 64 అంగములు గల పంచసంఘము వివరింపబడినవి.

సంధ్యంగముల వలన ప్రయోజనములు:—

1. వివక్షితార్థ ప్రతిపాదనము	4. అభినయరాగ సమ్మిధి
2. గోప్యార్థ గోపనము	5. చమత్కారత్వము
3. ప్రకాశార్థ ప్రకాశనము	6. ఇతివృత్త విస్తరము

ఇతివృత్తము నూచ్యమనియు, అనూచ్యమనియు 2 విధములు. వీనిలోని అనూచ్యము దృశ్యమనియు, శ్రావ్యమనియు 2 విధములు. నూచ్యము 5 విధములుగా నుండును.

విష్కంభము:—పూర్వోత్తర కథాసందర్భముల కలయికను, రంగస్థలముపైఁ బ్రదర్శింపరాని విషయములను నూచనగాఁ జెబుట.

చూళిక:—తెరలోపలి పాత్రములతోనే యర్థనూచన చేయబడుట.

అంకాస్యము:—పూర్వాంకము తుదనున్న పాత్రలచే నుత్తరాంకార్థము నూచింపబడుట.

ప్రవేశము:—అధమపాత్రలచేఁ బ్రయోగింపబడి ముందువెనుకల కథాంకములను నూచించునది.

అంకావతారము:—పూర్వాంకమునందలి పాత్రములే యుత్తరాంకమునను అనూచితములయి ప్రవేశించి కథను నడపుట.

అంకస్వరూపము:—నాయకులు వాని ననుసరించెడు పాత్రములు రంగమునఁ బ్రవేశించి తమ క్షేపభాషాభినయ చాతుర్యమున కథను బ్రత్యక్షముగఁ జూపుటకు అంకమని పేరు. మూడు లేక నాలుగు పాత్రములతోఁ బ్రయోగింపఁదగినదై విభక్తప్రయోజనములకును, రసాన్నితములగు కథాన్నివేశములకును నాశ్రయమగును. యుద్ధము, దూరప్రయాణము, ప్లానాసులేపన భోజనాదులు విష్కంభప్రవేశకాదులతో నూచింపబడవలెను. అంకమున ఒక్కనాటి కథమాత్రమే నూచితము కావలెను.

అముఖము లేక ప్రస్తావన:—ఇందు నూత్రధారుఁడు జరుగఁబోవు నాటకమునుగూర్చి నటీమారిష విదూషకాదులతోఁ బ్రస్తావించును.

నూత్రధారుడు (నటుడు):—నటబృందమునకు నాయకుడు. కవినాయక కథావస్తువుల గణవిశేషములను బ్రసంగించువాడు. ఇతడు రెండవ నూత్రధారుడు. మొదటివాడు నాటకాదిని నాంది చదివి నిష్క్రమించును. నా-కప్రయోగాను స్వాభావ్యత యను నూత్రును ధరించువాడుగాన నూత్రధారుడయ్యెను.

మారిషుడు—భరతనాట్యమునఁ జక్కని యశినివేశము గలిగి నూత్రధారునకు సహాయకారిగా నుండును.

విదూషకుడు—ఇతడు మాటకాడియై రాసునకు నర్మనచివుడుగా నుండును. రాజాంతఃపురమునందును ఈతనికిఁ బ్రవేశార్హత కలదు.

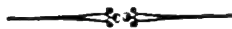
అముఖాంగములు:—1. కథోద్ఘాతము, 2. ప్రవర్తకము, 3. ప్రయోగాలిశయము.

కథోద్ఘాతము:—నూత్రధారుని కథానూచనము బట్టి పాత్రము రంగమున బ్రవేశించుట.

ప్రవర్తకము:—ప్రస్తావనలోని ఋతువర్ణము ననుసరించి ఆ యా-పాత్రములు రంగమునఁ బ్రవేశించుట.

ప్రయోగాలిశయము.—నూత్రధారుడు నటితో ప్రసంగవశమున వచ్చిన పాత్రధారి యటు వచ్చుచున్నాడనఁగానే ఇతడు రంగమునఁ బ్రవేశించుట.

రస ప్ర రి యము

రసము:— విభావములు, అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, వ్యభిచారిభావములు
అనవాని సంయోగమున నాస్వాద్యముగా జేయబడిన స్థాయిభావము రసము.

స్థాయిభావము — సజాతీయ విజాతీయ భావములలో వేనిచేతను తిరస్కరింపబడక
రజపరిణతివలన నిలిచి యుండునది.

రసములు.	స్థాయిభావములు.	అలంబన విభావములు.
1. శృంగారము	1. రతి	తరుణులగు స్త్రీ పురుషులు.
2. హాస్యము	2. హాసము	వికృతచేష్ట వేషభావము గలవారు
3. కరుణము	3. శోకము	బంధు నాశాదులు.
4. రౌద్రము	4. క్రోధము	అపరాధ మొనర్చినవారు.
5. వీరము	5. ఉత్సాహము	ధిక్కరింపఁ బడినవారు.
6. భయానకము	6. భయము	భీతులగు శత్రువులు.
7. బీభత్సము	7. జాగుప్స	శవాదులు.
8. ఆద్భుతము	8. విస్మయము	అశృంగ్యకర వస్తువులు.
9. కాంతము	9. శమము	ప్రకృతి.

విభావము:—రసోత్పత్తికి కారణమైనది. ఇది అలంబన విభావమనియు, ఉద్దీపన విభావ
మనియు రెండువిధములు. రత్నానిస్థాయి భావములకు సమవాయి కారణమైన
నాయికా నాయకులు అలంబన విభావము. మిగిలిన చంద్ర మలయ మారుతాది
కారణ సమూహ ముద్దీపన విభావము.

అనుభావములు:—రత్నాదుల కార్యములైన కడగంటిచూపులు మున్నగునవి.

సాత్త్విక భావము:—పరుల కష్టసుఖములను పలుమాటు తలంచుటచే మనస్సునకుఁ
గలుగు తన్మయతలన నడచివలెడి అనురాగ నిర్వేదాదులగు చిత్తకృత్తులు.

ఇవి స్తంభము, ప్రళయము, రోమాంచము, స్వేదము, వైకర్ణ్యము, వేపధువు,
వైశ్యర్ణ్యము, ఆశ్రువు అని ఎనిమిది విధములు.

వ్యభిచారిభావము:—లోకమున రత్నాది స్థాయిభావములతోఁగూడఁ చరించుచు
సహకారులైనట్టి నిర్వేదాది చిత్తకృత్తులు వ్యభిచారిభావములనివ్యవహరింపబడును.
ఇవి ముప్పదిమూడు విధములు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు

కాతు—కామూత్తుడు = రవుతు.

తేడు—రాట్టు = రాజు.

తాగ—లంక = జారిణి.

లంకణము—లంఘనము = జ్వరాదుల
కుండెడి యుపవాసము.

లంకనము—లంఘనము = ఉపవాసము.

లంకె—లంకము = సంగమము, కాగిలింత.

లంగ—లంఘనము = దాటుట.

లం(జె)డియ—లంజిక = వేశ్య.

లక్క—లాక్ష = ఒకొక్క చెట్టుబంక.

లచ్చనము—లక్షణము = గుణులు, వ్యాకర
తాది శాస్త్రము.

లత్తుక—అలత్తుకము = లాక్షరసము.

లాటి—లగుడము = దుడ్డుకట్టి.

లేక— } లేఖ = జాబు.
లేఖ = వరుస.

లా(డి)డి—లగుడము = మల్లుల గడ.

లెక్క—లక్ష్యము = లక్ష్యము.

లేమ—రామ = స్త్రీ.

వంకర—వక్రము = కుటిలము.

వంజ—వన్య = గొడ్డువోయినది.

వక్కణ } వ్యాఖ్యానము = అర్థ వివరణము
వక్కనము

వట్టువ—వర్తలము = గుండ్రనిది.

వడుగు } వటుకుడు = బ్రహ్మచారి,
వడువు } ఉపనయనము.

వడ్డి—వృద్ధి = అసంకంపై హెచ్చుగా
నిచ్చు ధనము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

వత్తి—వర్తి = దీపపు వత్తి.

వదిన—వఘాని = అన్నభార్య, భార్యకు
అక్క, పెద్దదగు మామ కూతురు.

వయారి—వాహ్యారి = విహారము.

వసనాభి—వత్సనాభము = విషభేదము.

వాడ—వాటము = వీధి.

వాడు—వాదము = వాదలాట.

వాలము—వ్యాళము = పులి.

వాలు—వాలము = కత్తి, దీర్ఘము, లోక.

విగడియ—విఘటిక = గడియలో నలు
వదియవ భాగము.

విడియము } విటిక = తాంబూలము
విడెము

విడ్డారము—విడ్డరము = ఉపద్రవము.

విఠ—వృథ = వ్యర్థము.

విఠము—విధము = ప్రకారము.

విద్దె—విద్య = చదువు.

విన్నపము—విజ్ఞాపనము = మనవి.

విన్నాగము—విజ్ఞానము = నేర్పు.

విబూది—విధూతి = భస్మము.

విరాళము } విరహము = ఎడతాటు.
విరాళి

వివ్యచ్చము—వీభత్సము—లోత.

వివ్యచ్చుడు—వీభత్సుడు = అర్జునుడు

విసదారి—విషధారి = పాము.

విసనము—విజనము = వీనన.

విసము—విషము = గరళము.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

విసుమానము—విస్మయము=ఆశ్చర్యము.

విసువాసము—విశ్వాసము=సమ్మతము.

విసువాసి—విశ్వాసి = సమ్మించువాడు.

వీడిము } వీటిక = తాంబూలము
వీడెము }

వీణియ, వీణ— గ = తంత్రీవాద్యము.

వీనియ)నె—వీణ=తంత్రీవాద్యము.

వీరమద్దియ (మద్దె)లు—వీరమధ్యములు =
శూరులు బిరుదముగా కాలివేరిని
ధరించెడు ముద్రికలు, స్త్రీల కాలి
మట్టెలు.

వీర(మద్దియ)లు—వీర ముద్రికలు, వీర
మధ్యములు = చూ. నై.

వీ(ఁ)వెన—వ్యవసము=సురటి.

వెంగ(లి)లి—వ్యంగుడు=వెంగళప్ప.

వెంగలి } వికలుడు = మూఢుడు,
వె(క)క్కలి } ఆసకుడు.

వెక్కెనము—వీకాశము = వెగటు.

వెక్కురు—వికారి = వికృతుడు.

వెగటు—వికటువు = అప్రియము.

వెచ్చుము—విసర్జనము=వ్యయము.

వెత, వెతారము—వ్యథ=దుఃఖము.

వెనకయ్య—వినాయకుడు=పిళ్ళారి.

వెన్నుడు—విష్ణువు=భగవంతుడు.

వెసనము—వ్యసనము=చింత.

వేగిరము—వేగము=జగము, త్వర.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

వేడబము—విడంబన=మాయ, వంచన.

వేసలి—వేసి = జడ, కొప్పు.

వేర(మి)ము—వైరము=విరోధము.

వేసగి—వైశాఖము=గ్రీష్మర్తువు.

వేసము—వేషము = వస్త్రభూషణా
ద్యలంకరణము.

వేసవి—వైశాఖము=గ్రీష్మర్తువు.

సంకు—శక్కువు = శంఖము.

—
వెజ్జ—వైద్యుడు=ధన్వంతరి.

వెనురు—వేణువు=గడ, కీచకము.

వెలది—వనిత = యువతి.

వేడెము—వేప్పనము = మండలగతి.

సంకెలియ } శృంజలము=ఇనుప కొలుగు
సంకెల }

సంగడము—సంగతము=కూడిక.

సంగ(గా)డి } సంగతుడు=స్నేహితుడు.
సంగాలి }

సంగాతము—సజ్జతము, స్నేహము.

సంచకరము } సత్యంకారము=పెట్టుబడి
సంచకరువు } సాత్తు.

—
సంజ—సన్ధ్య = సంధ్యాకాలము.

సంతన—సంధానము = చేరిక.

సంతసము—సంతాపము=హర్షము.

సంతు—సంతతి=వంశము, పుత్రిపాత్ర
పారంపర్యము.

సంతోసము } సంతోషము=హర్షము.
సంతోషము }

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

సంద్రము—సముద్రము = కడలి.

సంది—సన్ని = సందు, రాజి.

సందియము—సందేహము = సశయము.

సందె—సంధ్య = సాయంకాలము.

సంద్రము—సముద్రము = కడలి.

సంబరము } సమ్రుద్ధము = తొట్టుపాటు,
సంబ్రము } ఉత్సవము.

సంబారము } సమూహము = ఉప్పు, చింత
సంబారు } పండు లోనగు వంటసామగ్రి.

సంబెళ—సంపుటము = అడపము.

సకినము—శకునము = శుభనూచకము.

సకియ—సఖి = చెలికత్తె, స్త్రీ.

సకుండు—సఖుండు = చెలికాండు.

సగ్గాలము—స్వగ్గాలము = నక్క.

సడ్డకుండు—వడ్డకుండు = తోడియల్లుండు.

సతము—సతతము = శాశ్వతము.

సత్తరువు—సత్రము = ధర్మమున కన్న
మిదు గృహము.

సత్తి—శక్తి = ఆయుధవిశేషము, కాళి.

సత్తు—సత్యము = నిజము.

సత్తుర—సత్యము = బలము.

సదసద—సమృద్ధము = రాయిడి.

సదాప—శతపుష్పము = ఒకచెట్టు.

సద్దు—శబ్దము = ధ్వని.

సని—శని = ఒకానొక గ్రహము.

సన్న—సంజ్ఞ = చైత్ర.

సన్నాని—సన్నాని = కామ్యకర్మము
లను విడిచినవాడు.

వికృతి. ప్రకృతి. అర్థములు.

సప్పము—సర్పము = పాము.

సబాము—స్వభావము = స్వధర్మము.

సమర్త } సమర్థువు = ప్రథమముతువు.

సమేలము—సమ్మేళనము = సంయోగము.

సయిగ—సంజ్ఞ = హస్తసాంకేతికము.

సయితము—సహితము = కూడ.

సయా (య్యా)ట — సహాటనము = ఎ
హాసము.

సయిరణ—సహనము = ఓర్పు.

సరగు—సరాక = వడి.

సరదారు—శరధారి = శూరుండు.

సరడు—శరండము = మెడనగ.

సరుడు—శరము = బాణము.

సలాక—శలాక = సన్ననికమ్మి.

సవతి—సపత్ని = తోడిపెండ్లాము.

సలగము—శమలము = పురీషము.

సలించు—చలనము = కదలు.

సవతు—సమత = సాటి.

సవము—శవము = పీనుగు.

సవరము—చమరము = చమరమృగము
తోడ.

ససి—సత్యము = చైత్ర.

సాకి(రి)—సాక్షి = చూచువాడు.

సాజము—సహజము = స్వభావము.

సాతు—సార్థము = వణిక్సమూహము.

సాదన—సాధనము = పాము, అభ్యాసము.

Derivation = వ్యుత్పత్తి.	Exemplification = దృష్టాంతము.
Colloquial Dialect = గ్రామ్యము.	Frustration = వ్యాఘాతాలంకారము.
Country Dialect = దేశ్యము.	Hyperbole = అశయోక్తి.
Analysis = పదచ్ఛేదము, వాక్యవిగ్రహము.	Illustration = నిదర్శనాలంకారము.
Subject = కర్త.	Inference = అర్థాపత్తి.
Object = కర్మ.	Insinuator = పరికరాలంకారము.
Predicate = క్రియ.	Innendo = భేషోక్తి, వ్యాఖ్యోక్తి, వక్రోక్తి.
Figure = అలంకారము.	Irony = నిందాస్థుతి, వ్యాఘానింద.
Philippic = మామణికావ్యము.	Laconic = సంక్షేపోక్తి.
Dactyl = నీతికావ్యము.	Litotes = అక్షేపాలంకారము.
Dissertation = ప్రబంధము.	Metaphor = రూపకము, ఉల్లేపము.
Epic Poem = మహాకావ్యము.	Metonymy = అన్యార్థదేశము.
Epigram = చాటువు, అఘాతకావ్యము.	Peradde = ఉపమ, దృష్టాంతము.
Epilogue = ఉపసంహారము.	Paronomasia = శ్లేష. [షేయోపమ.
Farce = ప్రహసనము.	Reciprocal Comparison = ఉప
Parody = వికటాత్మకము. [కాస్త్రము.	Simile = ఉపమాలంకారము.
Philology = శబ్దశాస్త్రము, భాషా	Vision = భావికాలంకారము.
Phonetics = స్వరశాస్త్రము.	Transition = అర్థాంతరన్యాసము.
Prose = వచనకావ్యము.	Sorites = కారణమాలంకారము.
Prosody = ఛందస్సు.	Synodoche = ఉపలక్షణము.
Rhetoric = అలంకార శాస్త్రము, సాహిత్యశాస్త్రము.	Alliteration = అనప్రాసము.
Essay = వ్యాసము.	Chime = యమకము.
Philosophy = వేదాంతశాస్త్రము.	Commixture = సంకరము.
Anteclimax = ప్రతిసారాలంకారము.	Eptome = సారాంశము.
Antithesis = క్యుతిరేకాలంకారము.	Onomatopoeia = అనుకరణము.
Aposiopesis = అక్షేపాలంకారము.	Rhyme = అంత్యనియమము ప్రాసము, యమకము.
Bathos (Anticlimax) = ప్రతిసారాలంకారము.	Augment = అగమము.
Climax = సారాలంకారము.	Substitute = అదేశము.
Collocation = సంస్కృతి.	Caesura = యతి. (విరామము)
Digression = అర్థాంతరన్యాసము.	Combination = సంధి.
Dissembling Eulogy = వ్యాజస్థుతి.	Derivative = యూగికము.
Equivogue = త్రోవోక్తి.	Idiom = జాతీయము.
Excitant = విభావన.	Optional = వికల్పము, విభావ.
	Paraphrase = వివరణము.
	Purport = తాత్పర్యము.

Accent = స్వరము
 Acute = ఉదాత్తము.
 Grave = అనుదాత్తము.
 Cir.mfflex = స్వరితము.
 Alphabet = వర్ణసమూహము.
 Aspirates = ఒత్తు అక్షరములు.
 Orthography = వర్ణపరిచ్ఛేదము.
 Consonants = హల్లులు.
 Fixed Consonants = స్థిరములు.
 Hard Consonants = పరుషములు.
 Soft Consonants = సరళములు.
 Labials = ఓర్ధ్వములు.
 Gutturals = కంఠములు.
 Labio-Dentals = దంత్యములు.
 Light Semi Vowels = లఘువులు.
 Linguals = మూర్ధస్థములు.
 Metre = ఛందము.
 Major = మహద్వాచకము.
 Minor = అనుహద్వాచకము.
 Nasals = అనునాసికములు.
 Palatals = తాలవ్యములు.
 Dentals = దంత్యములు.
 Declinable = జైపవిభక్తికము.
 Vowels = అచ్చులు.
 Long Vowels = దీర్ఘాచ్చులు.
 Short Vowels = హ్రస్వాచ్చులు.
 Etymology = నిరుక్తము, శబ్దసాధనము, పదపరిచ్ఛేదనము.
 Epithet = ఉపాధి, విశేషణము.
 Root = ధాతువు.
 Indeclinable = అశ్యము.

Riddle = కూటప్రశ్న.
 Rule = నూత్రము.
 Stanza = పద్యము.
 Syllable = పదాంశము.
 Synonym = సర్వాంశపదము.
 Compound = సమాసము.
 Adverbial Compound = అభ్యుపాధానసమాసము.
 Appositional Compound = కర్మధారయసమాసము.
 Copulative Compound = ద్వ్యంద్వ సమాసము. [సము.
 Numeral Compound = ద్విగు సమాసము.
 Relative Compound = ఒచుప్రీహి సమాసము.
 Punctuation Marks = విరామ చిహ్నములు.
 Brackets = కుండలికలు.
 Caret = హంసపాదము.
 Colon = న్యూనబిందువు, ద్విబిందువు.
 Comma = బిందుకల్పము, వాక్యాంశ బిందువు.
 Exclamation Point = రాగచిహ్నము.
 Full Stop = బిందువు.
 Hyphen = సమస్తపద విభాజక లఘు లేఖ. [చిహ్నము.
 Interrogative Mark = ప్రశ్నార్థి.
 Inverted Commas = ఉద్భృత వచన సూచక బిందుకల్పములు.
 Period = బిందువు, వాక్య విరామాంశము. [అర్థబిందువు.
 Semicolon = బిందుద్వయ కల్పము,
 Language = భాష.
 Brogue = గ్రామ్యభాష.
 Allusions = పురాణగాథలు.

Tense = కాలము.

Past Tense = భూతకాలము.

Present Tense = వర్తమానకాలము.

Future Tense = భవిష్యత్కాలము.

Perfect Tense = పరోక్ష భూత కాలము. [కాలము

Present Imperfect = పూర్ణ వర్తమాన

Conjugation of verb = క్రియా రూప వివృత్తి.

Aorist = తిథ్యర్థము.

Adverb = క్రియాః కేదము.

Conjunction = సమచ్ఛయము.

Preposition = విభక్తిర్థ కౌశ్యము, విభక్తిప్రత్యయము.

Interjection = ఆశ్చర్యార్థకము.

Article = ఉపపదము.

Definite Article = నిర్దిష్ట పదము.

Indefinite Article = అ నిర్దిష్ట పదము.

Gender = లింగము.

Masculine Gender = పుంలింగము.

Feminine Gender = స్త్రీలింగము.

Neuter Gender = నపుంసకలింగము.

Common Gender = సామాన్య లింగము.

Number = వచనము

Singular Number = ఏకవచనము.

Plural Number = బహువచనము.

Dual Number = ద్వివచనము.

Case = విభక్తి.

Nominative Case = ప్రథమావిభక్తి.

Accusative or Objective Case = ద్వితీయావిభక్తి.

Instrumental Case = తృతీయావిభక్తి

Dative Case = చతుర్థివిభక్తి,

Ablative Case = పంచమావిభక్తి

Genetive or Possessive Case = షష్ఠీవిభక్తి.

Locative Case = సప్తమావిభక్తి.

Vocative Case = సంబోధన ప్రథమ.

Affix = ప్రత్యయము.

Person = పురుషము

First Person = ఉత్తమపురుషము.

Second Person = మధ్యమపురుషము.

Third Person = ప్రథమపురుషము.

Degree = తరతమభావము.

Positive Degree = భావార్థకస్థితి.

Comparative Degree = తరబరణస్థితి.

Superlative Degree = తమబరణస్థితి.

Mood = లకారము, స్వప్రతి.

Imperative Mood = విద్యాద్యర్థక ప్రయోగము. [స్వప్రతి.

Indicative Mood = స్వార్థకక్రియా

Infinitive Mood = కుమర్థక ప్రయోగము. (భావరూపము.) [స్వప్రతి.

Precative Mood = ఆకీర్ణక క్రియా

Subjunctive Mood = అసంతర్థక క్రియావృత్తి.

Sentence = వాక్యము.

Affirmative Sentence = భావార్థక వాక్యము.

Negative Sentence = వ్యతిరేకార్థక వాక్యము.

ఆంధ్రంగ్లవైయాకరణపరిభాష

Parts of Speech = భాషభాగములు.

Noun = నామవాచకము విశేషము.	Adjective = విశేషణము.
Abstract Noun = గుణవాచక విశేషము. [వాచక నామము.	Adjective of quality = గుణవాచక విశేషణము. [చక విశేషణము.
Collective Noun = సమూహము	Numeral Adjective = సంఖ్యావా
Common Noun = సాధారణనామము.	Participle Adjective = క్రియాజన్య విశేషణము
Derivative Noun = తదితనామము.	Verbal Adjective = విశేషణాత్మకము.
Material Noun = పదార్థనామము. [నామము.	Verb = క్రియ.
Proper Noun = సంజ్ఞావాచక	Active Verb = పరిపూర్ణకర్మకర్తృక్రియ.
Verbal Noun = ధాతుర్థక విశేషము, కృదంతము.	Auxiliary Verb = సహాయక్రియ, ఉపక్రియ.
Pronoun = సర్వనామము.	Causative Verb = హేతుక్రియ.
Adjectival Pronoun = విశేషణ సర్వనామము.	Cupulative Verb = సంబంధక్రియ.
Demonstrative Pronoun = నిర్దేశక సర్వనామము.	Defective Verb = న్యూనక్రియ.
Distributive Pronoun = భిన్నతా వాచక సర్వనామము.	Denominative Verb = నామ ధాతువులు. [క్రియ.
Exclamatory Pronoun = ఉత్కృష్ట సర్వనామము. [సర్వనామము.	Desiderative Verb = సన్నతార్థక
Indefinite Pronoun = సామాన్య	Finite Verb = సమాపకక్రియ.
Interrogative Pronoun = ప్రశ్నార్థక సర్వనామము.	Impersonal Verb = అకర్తృకక్రియ.
Personal Pronoun = పురుషవాచక సర్వనామము.	Infinite Verb = అసమాపకక్రియ.
Reciprocal Pronoun = ఆనోన్య దర్శక సర్వనామము.	Intransitive Verb (or Infinitive) = అచర్యక్రియ.
Reflexive Pronoun = కర్తృవాచక సర్వనామము.	Nominal Verb = నామధాతువు.
Relative Pronoun = సంబంధ బోధక సర్వనామము.	Passive Verb = కర్మగ్రీక్రియ.
	Principal Verb = స్వతంత్రక్రియ.
	Reflexive Verb = ఆత్మనే.దక్రియ.
	Transitive Verb = సచర్యక్రియ.
	Voce = ప్రయోగము.
	Active Voice = సచర్యప్రయోగము.
	Passive Voice = కర్మగ్రీప్రయోగము. (కర్మార్థక ప్రయోగము.)

ప్రతీతియు గలుగగా వారిని అట్లే భావించు చుండుటచేత నరాకిరసము పామాజికునియంగుఁ గలుగుచున్నది. నటుఁడు రామాదుల అనుసరించువాఁడే కావున రసాశ్రయుఁడు కానేరఁడు. అతని మనస్సెల్లప్పుడును అభినయప్రకటనము నంటే లగ్నమగుటచే తాదాత్మ్యమును బొందజాలడుఁగాదా!

ఇక అనుకార్యులగు రామాదులు ఎప్పుడోగలిచిరి కాన ఇప్పుడు కలుగుచున్న రసమునకుఁ కాలాంతర గతులగు రామాదులు యాశ్రయులనుట యసంభవము. పూర్వకాలమున వారు రసమున క్రాశయులైనను నది రాకిరసముగా నెన్నవలసి యున్నది. కాన రాకిరసము అనుకార్యులగు రామాదులందును, నరాకిరసము పామాజికునియందును కలుగునని రసవాద సిద్ధాంతము.

టలో నిమిత్తమాత్రుడుగా నున్నాడు. కాని రసికుడు వస్తువిశేషముల నాస్వాదించి రసోత్పత్తికిఁ గారణమగుచున్నాడు.

కావ్యము రసాత్మకము. రసము భావానుభూతి, భావనాశక్తి యను నిండ్రజాల మహిమచే లభ్యమగును. భావనాశక్తి కవికి సామ్యుగను, బలముగను, అండగను నుండి కావ్యనిర్మాణ విషయమున కృష్ణసారథ్యమువలె సహాయకారి యగును. భావము అనంతములు. అట్లే భావస్వరూపములగు శైలలు అనంతములు. అందు భావబోధ కములై నాదరూపములగు పద్యరీతులు ప్రధానము అనఁజెల్లును.

శైలియొక్క సౌందర్యమును బోషించుటలో ఆలంకారము, రీతులు, వృత్తులు మున్నగువానికన్న సాక్షాత్కారబలమే ప్రధానమగును. అదిలేని కవిక యెరువుసామ్యము పెట్టుకొన్న పేరంటాలువలె హాస్యాస్పదముగను నలంకరించిన రాలిబొమ్మవలె నిర్జీవముగను నుండును. కాన కవియొక్క ప్రతిభావంతమయిన చిత్తవృత్తి సాక్షాత్కార లక్షణము, రసభావము, శబ్దసిద్ధి, చిత్తసంస్కారము మొ రసవత్తరమగు శైలి నుత్పాదించఁ జేయునుగాని పై మెఱుంగలవంటి యుపమాద్యలంకారములు అంతగాఁ బ్రయోజన కారులు కానేరవు. మనజుని చిత్తవృత్తి ననుసరించి రసభావాదు లత్పత్తియగుచు వర్ణించుండును. దుర్జనులు, సజ్జనులు మున్నగునా లేవస్తువులు చూచినను వారి వారి చిత్తవృత్తుల ననుసరించి వివిధములగు రసభావాదు లావిర్భవించుచుండును. ఈ జగమున నెన్నికొట్ట విపరీత ప్రకృతులు కలవో యన్ని విచిత్రభావములు, విపరీతరసములు వర్ణించునే యుండును. కాన మానవప్రకృతులనుబట్టి రసభావములు అనంతములని తేలగలదు.

రసము లౌకికమనియు, నలౌకికమనియు రెండు విధములు.

లౌకికరసము:— లౌకికమున యుగలీయువకులకుఁగలిగిన రత్నాది చిత్తవృత్తులు ఆ యా కారణసానుగ్రిచే బోషింపఁబడి రసీభావము పొందును. వీనివలన యానందము అల్పము, నిత్యమునై యొప్పును. అనుకార్యుడగు నాయకుఁడే ఆశ్రయము. నేర్పరులయిన నటకుల సేర్పవలనను, గుణాలంకారాది పరిష్కృతమైన కావ్య శ్రవణమువలనను సహృదయుఁడగు సామాజికుఁడునైతము ఆశ్రయము కావచ్చును. పిల్లలయానందమును దర్శించి భావించుచున్న తల్లిదండ్రులకును ఆనందముకలిగినది. కాన ఆన్యాశ్రయమైన రసమును భావించు సామాజికునకు నైత మా రసాశ్రయత్యము ఉపపన్న మనుట.

అలౌకికరసము:—కావ్యనాట్యములవలన తాదాత్మ్యము నొందిన సహృదయుని చిత్తవృత్తి రూపములగు రత్నాదులు విభావాదులచే పరిపుష్టము లయి రసవ్యవహారము నొందును. ఇది నిత్యమును బ్రహ్మానందమునై యొప్పును. కావ్య నాటకములందు విషవచ్చు నీత, ద్రౌపది మున్నగు శబ్దములవలన స్త్రీసామాన్య స్ఫూర్తియును రావణ, దుర్యోధ నాది శబ్దముల శ్రవణమాత్రమున శత్రుసామాన్య

నిర్వేదము, గ్లాని, శంక, అనూయ, మదము, శ్రమము, ఆలస్యము, వైస్యము, చింత, మోహము, స్మృతి, ధృతి, ప్రీతి, చాపల్యము, హర్షము, ఆవేగము, జాడ్యము, గర్వము, విషాదము, జౌత్సుక్యము, నిద్ర, అపస్మాగము, సుప్తి, విరోధము, అమృతము, ఆపహిత్య, ఉగ్రత, మతి, వ్యాధి, ఉన్మాదము, మరణము, త్రాసము, వితర్కము.

శృంగారచేష్టలు—ఇవి 18. భావము, హావము, హేల, మాధుర్యము, ధైర్యము, లీల, విలాసము, విచ్చిత్తి, విద్రుమము, కిలికించితము, మోట్టాయితము, కుట్టమితము, వివోకము, లలితము, కుతూహలము, విహృతము, హాసము.

మన్యభావస్థలు—చక్షుఃప్రీతి, మన్స్సంగము, సంకల్పము, ప్రలాపితము, జాగరము, కృశత, అరతి, లజ్జాత్మాగము, సంజ్వరము, ఉన్మాదము, మూర్ఛ, మరణము (12 అవస్థలు).

విప్రతిపద శృంగారము:—1. అభిలాషము, 2. అనూయ, 3. విరహము, 4. ప్రవాసము అని నాలుగు విధములు.

రసాభాసము మూడు విధములు.—నాయికా నాయకులలో నొకరికి మాత్రమే యనురాగముండుట, 2. తిర్యగ్గంతువుల యనురాగము, 3. స్త్రీకిగలిగిన బహుపురుష సక్తియు రసాభాస మగును.

భావోదయాశలు—భావమునకు ఉదయము, శాంతి, సంధి, శబలత అను నాలుగు విధములు గలవు.

పరస్పర విరుద్ధ రసము:—శృంగార బీభత్సములు, వీరభయానకములు, రాద్రాద్భుతములు, హాస్యకరుణలు.

పరస్పరానుకూల రసములు:—శృంగారమునండి హాస్యము, రాద్రమునండి కరుణము, వీరమునండి ఆద్భుతము, బీభత్సమునండి భయానకరసము పుట్టెను.

రసము —

రసమునకు వ్యత్యక్తిచేనాస్వాదింపఁబడునది యనన్తము కలుగుచున్నది. విభావానుభావ సాత్త్విక వ్యభిచారిభావములచే జేబడిన మాధుర్యముగలస్థానిభావమే రసమని చెప్పఁబడెను. జన్మాంతర లబ్ధపరిపాకముగల కవిదృష్టి యొక వస్తువుపైఁబడి నపుడు జనించిన భావోద్వేగమే రసమగుచున్నది. కావ్యరచనకు మూలమైన ఇట్టి రసభావసంపద జన్మాంతర సంస్కారవాసనాబలమునను, చిత్తస స్కారమువలనను జనింపవలెనేగాని లక్షణగ్రంథపరమవలనఁ గలుగకనేరదు. రసము కావ్యమున కాత్మ యగుచున్నదేగాని నీతి ధర్మ మత వేదాంతాది శాస్త్రములు కానేరవు. ప్రకృతియందు రసమునకుఁ దావులేనట్లు లేదు. జన్మాంతర సంచిత చిత్తపరిపాకముగల యిది జగముంతయు రసభావోద్వేగమే యగుచుండును. అతఁడు వస్తువును పరస్పరముగా గర్భితమైయున్న రసము ననుభవించి పరులకు కృతముచేయు